

T.C.
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ BİLİM DALI
DOKTORA TEZİ

KASTAMONU VE YÖRESİ AĞIZLARI

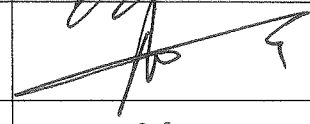
ERGÜN ACAR

TEZ DANIŞMANI
YRD. DOÇ. DR. ÇAĞRI ÖZDARENDELİ

EDİRNE 2012

T.C.
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ BİLİM DALI
DOKTORA TEZİ

ERGÜN ACAR tarafından hazırlanan **KASTAMONU VE YÖRESİ AĞIZLARI** Konulu **DOKTORA** Tezinin Sınavı, Trakya Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 23.-24. Maddeleri uyarınca **15.06.2012 Cuma** günü saat **11.00**'de yapılmış olup, tezin*.....*Kabul...Edilmesine*.....
~~OYBİRLİĞİ/ÖYÇOKLUĞU~~ ile karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYELERİ	KANAAT	İMZA
Prof. Dr. Recep DUYMAZ	<i>Kabul Edilmesine</i>	
Prof. Dr. Necati DEMİR	<i>Kabul Edilmesine</i>	
Yrd. Doç. Dr. Çağrı ÖZDARENELİ (Danışman)	<i>Kabul Edilmesine</i>	
Yrd. Doç. Dr. Rifat GÜRGENDERELİ	<i>Kabul Edilmesine</i>	
Yrd. Doç. Dr. Muharrem ÖZDEN	<i>Kabul Edilmesine</i>	

* Jüri üyelerinin, tezle ilgili açıklaması kısmında “Kabul Edilmesine/Reddine” seçeneklerinden birini tercih etmeleri gerekir.

T.C
YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
ULUSAL TEZ MERKEZİ

TEZ VERİ GİRİŞİ VE YAYIMLAMA İZİN FORMU

Referans No	433725
Yazar Adı / Soyadı	Ergün ACAR
Uyruğu / T.C.Kimlik No	T.C. 18593371940
Telefon / Cep Telefonu	02842146912 05059110833
e-Posta	ergunacar@trakya.edu.tr
Tezin Dili	Türkçe
Tezin Özgün Adı	Kastamonu ve Yöresi Ağızları
Tezin Tercümesi	Dialects of Kastamonu District
Konu Başlıkları	Türk Dili ve Edebiyatı
Üniversite	Trakya Üniversitesi
Enstitü / Hastane	Sosyal Bilimler Enstitüsü
Bölüm	Türk Edebiyatı Bölümü
Anabilim Dalı	Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Bilim Dalı / Bölüm	Türk Dili Bilim Dalı
Tez Türü	Doktora
Yılı	2012
Sayfa	1232
Tez Danışmanları	Yrd. Doç. Dr. Çağrı ÖZDARENDELİ
Dizin Terimleri	
Önerilen Dizin Terimleri	Ağız=Dialect Kastamonu=Kastamonu Fonetik=Phonetic Morfolojik=Morphological Sözlük=Dictionary
Yayımlama İzni	☐ Tezimin yayımlanmasına izin veriyorum ☒ Ertelenmesini istiyorum [3 Yıl]

b. Tezimin Yükseköğretim Kurulu Tez Merkezi tarafından çoğaltılması veya yayımının 24.06.2015 tarihine kadar ertelenmesini talep ediyorum. Bu tarihten sonra tezimin, internet dahil olmak üzere her türlü ortamda çoğaltılması, ödünç verilmesi, dağıtımı ve yayımı için, tezimle ilgili fikri mülkiyet haklarım saklı kalmak üzere hiçbir ücret (royalty) talep etmeksizin izin verdiğimi beyan ederim.

NOT: (Ertelene süresi formun imzalandığı tarihten itibaren en fazla 3 (üç) yıldır.)

24.06.2012

İmza:.....

Hazırlayan: *Ergün ACAR*

Tezin adı: *Kastamonu ve Yöresi Ağızları*

ÖZET

Yapılan bu çalışma, Kastamonu ve Yöresi Ağızlarını temel almaktadır. Tez “*Giriş*”, “*İnceleme*”, “*Metinler*”, “*Sonuç*”, “*Sözlük*” ve “*Kaynakça*” kısmından oluşmaktadır. “*Giriş*” bölümünde Kastamonu’nun tarihi hakkında bilgi verilmekle birlikte; bölgenin coğrafi yapısı hakkında da bilgiler verilmiştir. “*İnceleme*” kısmında Kastamonu ve Yöresi Ağızlarının fonetik ve morfolojik yapısı incelenmiş; örneklerle desteklemiştir. “*Metinler*” kısmında derlenen 169 metin transkripsiyon alfabetiyle yazılmıştır. “*Sonuç*” kısmında Kastamonu ve Yöresi Ağızlarının önemli görülen fonetik ve morfolojik özelliklerine değinilmiştir. “*Sözlük*” kısmında Kastamonu ve Yöresi Ağızlarından toplanan metinlerde geçen sözlük maddesi oluşturabilecek nitelikte kelimeler açıklanmıştır. “*Kaynakça*” kısmında ise tez için yararlanılan eserlerin künyeleri verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ağız, Kastamonu, Fonetik, Morfolojik, Sözlük

Prepared by: *Ergün ACAR*

Name of thesis: *Dialects of Kastamonu District*

ABSTRACT

This research is mainly comprised of dialects of Kastamonu and its districts. The thesis consists of “*Introduction*”, “*Research*”, “*Texts*”, “*Conclusion*”, “*Dictionary*” and “*Bibliography*” sections. Along with the information given about the history of Kastamonu in the section of “*Introduction*”, the information about the geography of the region have been mentioned. In “*Research*” part, phonetic and morphological structure of the accent of the main county was examined, Kastamonu was examined and supported by samples. Compiled in the section of “*Text*” the 169 texts have been written in transcription alphabet. In the part of “*Conclusion*” the most important phonetical and morphological features of main county Kastamonu dialect were stated. In “*Dictionary*” part, the words which were collected from main county Kastamonu dialects which have the quality to form a dictionary item were described. In “*Reference*” part, the identification of works used for thesis were described.

Key Words: Dialect, Kastamonu, Phonetic, Morphological, Dictionary

ÖN SÖZ

Ülkemizde ağız araştırmaları konusunda yapılan ilk çalışmayı 1867 yılında A.Maksimov'un Hüdavendigâr ve Karamanlı ağızlarıyla başlatacak olursak günümüze gelinceye değin bir hayli mesafe kat edilmiştir.

Ağız araştırmaları konusunda yapılmış pekçok akademik çalışmaya rağmen ne yazık ki hâlâ Türkiye'de çalışılmamış yöreler bulunmaktadır. Biz de çalışmamızı Türkiye Türkçesi ağız araştırmalarına bir katkıda bulunmak amacıyla henüz üzerinde kapsamlı bir akademik araştırma yapılmayan Kastamonu ve yöresi ağızları üzerine oluşturduk.

Bu çalışma 2008-2011 yılları arasında Kastamonu, Tosya, Araç, İhsangazi, Daday, Taşköprü, Hanönü, Çatalzeytin, Devrekâni, Seydiler, Abana, Bozkurt, İnebolu, Doğanyurt, Cide, Şenpazar, Azdavay, Pınarbaşı ve Ağlı ilçeleri ile bu ilçelere bağlı 169 köyde yaptığımız derlemelerin bir ürünüdür.

Her saha çalışmasında olduğu gibi ilk önce bölgenin tarihi, kültürü, folkloru, coğrafi yapısı, konaklama yerleri ve ulaşım özellikleri hakkında bilgi toplayarak hazırlıklara başladık. Daha sonra bölgenin mülki idarecileri ve yöreleri tanıyan kişilerin (emekli öğretmenler, din görevlileri, muhtarlar... vs.) yardımıyla köy ve kaynak kişi seçimlerini yaptık.

Kaynak kişilere ulaştığımızda ise sağlıklı derlemeler oluşturabilmek için yörede bir müddet zaman geçirdik. Konuşmacıya güven ve cesaret verdik. Kalabalık ortamlarda konuşmacının diğer kişilerden çekinmesi, dedikodu endişesi, alay konusu olma düşüncesi gibi nedenlerden dolayı derleme esnasında mümkünse kişinin tek olmasına özen gösterdik.

Yapacağımız ses kayıtları için önceden hazırladığımız soruları, derleme yaptığımız kişilere yönelttik. Sorularımızı hazırlarken folklorik malzemeyi de verecek biçimde olmasına özen gösterdik. Derlediğimiz konulara gelince sırasıyla; kız isteme, düğün hazırlıkları, düğün âdetleri, çocuk oyunları, halk takvimi, türkü yakma, çeşitli meslekler (ayakkabıcılık, sepet örücülüğü, çömlekçilik, nalcılık, baytarlık, rençperlik... vs.), çeşitli folklorik malzeme (masal, mani, ninni, atasözü, deyim, bulmaca, beddua... vs.), çocuk bakımı, günlük hayat, batıl inançlar, askerlik, köyün tarihçesi, doğal afetler (yangın, deprem, sel... vs.) gibi konular sıralanabilir.

Tezin yazımında metot olarak alanla ilgili şu ana kadar yazılmış Türkiye Türkçesi Ağız kitapları ve makalelerinin yanı sıra ağırlıklı olarak Prof. Dr. Necati DEMİR'in "Trabzon ve Yöresi Ağızları" adlı eseri temel alınmıştır. Ayrıca Prof. Dr. Gürer GÜLSEVİN'in ağız araştırmaları ile ilgili yönlendirici makaleleri bize oldukça yol gösterici olmuştur.

Tezimizin giriş bölümünde araştırma sahasının tarihi, Kastamonu adının kökeni, coğrafi yapısı ve Kastamonu yöresi ağızlarının genel durumu hakkında bilgiler verdik.

Çalışmamızın dayanak noktasını ve inceleme kısmının kaynağını oluşturacak metinleri oluştururken ses kayıtlarını beşer defa dinledik ve gerekli düzeltmeleri yaptık. Bu süreçte kimi metin çözümlemelerinde tekrar sahaya gitme gereği duyduk. Ayrıca sahada tekrar tamamlayıcı derlemeler de yaptık. Metinlerin satır numaraları verilirken metin dışında 5 ve katları olan bir kodlama yaptık. Konu başlıkları ve satır boşluklarını numara içinde tutmamıza rağmen inceleme ve değerlendirmenin dışında tuttuk.

Daha sonra Türkiye Türkçesi ağızları üzerine yazılmış birçok kaynak eserden ve makalelerden de faydalanarak çalışmamızın ses ve şekil bilgisini hazırladık. Arkaik birçok yapıyı içinde barındıran yöre ağızlarımızın bu yapılarını çözümlemede eski ve günümüz lehçelerinden kıyaslamalar yaptık. Etimoloji sözlüklerinden

faydalandık. Sonuç kısmında ise Kastamonu ağızlarının genel özellikleriyle yöre ağızlarını belirleyen ayırıcı özellikleri maddeler halinde verdik.

Son olarak da çalışmamızın metinlerine dayanarak sözlük kısmını oluşturduk. Bunu yaparken de sözcüğü cümle içi kullanımıyla birlikte ele aldık.

Çalışmamın her aşamasında bilgisinden ve fikirlerinden istifade ettiğim tez danışmanım ve değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Çağrı ÖZDARENDELİ'ye öncelikle teşekkür etmek istiyorum. Aynı zamanda ağız çalışmaları konusunda değerli fikirlerini aldığım hocalarım Prof. Dr. Leyla KARAHAN'a, Prof. Dr. Necati DEMİR'e, Yrd. Doç. Dr. Rifat GÜRGENDERELİ'ye, Yrd. Doç. Dr. Sibel BAYRAKTAR'a, Yrd. Doç. Dr. Muharrem ÖZDEN'e teşekkür ederim. Ayrıca tezimin her aşamasında yanımda olan ve yardımlarını esirgemeyen eşim Yıldız ACAR'a şükranlarımı sunuyorum.

Ergün ACAR
Edirne-2012

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
ÖN SÖZ	iii
İÇİNDEKİLER	vi
Ağız Araştırmalarında Kullanılan Çeviriyazı İşaretleri.....	xi
a. Ünlüler.....	xi
b. Ünsüzler.....	xii
c. İşaretler.....	xiii
Kısaltmalar.....	xiv

GİRİŞ

1.TARİHİ	2
1.1.Selçuklular ve Beylikler Dönemi.....	2
1.1.1.Çobanoğulları Dönemi.....	4
1.1.2. Candaroğulları Dönemi.....	7
1.2. Osmanlı İmparatorluğu Dönemi.....	8
1.3.Millî Mücadele Yılları.....	8
1.4. Cumhuriyet Dönemi.....	10
1.5.Kastamonu Kelimesinin Kökeni ile İlgili Görüşler.....	10
2.BÖLGENİN COĞRAFYASI	14
2.1.Kastamonu İlinin Fiziki Coğrafyası.....	14
2.1.1.İlin Yeri ve Yüz Ölçümü.....	14
2.1.2.Yeryüzü Şekilleri.....	14
2.1.3.Dağlar.....	14
2.1.4.İklim.....	14
2.1.5.Akarsular.....	15
Kastamonu İli Siyasî Haritası.....	16
Kastamonu İli Ağız Yörelere Haritası.....	17

DİL İNCELEMESİ SES BİLGİSİ

1.SES BİLGİSİ	19
1.1. ÜNLÜLER	19
1.1.1. Yazı Dilinde Bulunmayan Ünlüler.....	19
1.1.2. a ünlüsü ve çeşitleri: (ā, á, ǣ, ã, â, ă, ǻ).....	19
1.1.3. e ünlüsü ve çeşitleri: (ē, ǣ, è, ê, ẽ).....	25
1.1.4. ı ünlüsü ve çeşitleri: (ī, ĭ, í, ĭ).....	30
1.1.5. i ünlüsü ve çeşitleri: (ĩ, ĭ, ĭ).....	31
1.1.6. o ünlüsü ve çeşitleri: (ō, ô, ó, Ȯ).....	33
1.1.7. ö ünlüsü ve çeşitleri: (Ȯ, Ȯ).....	35
1.1.8. u ünlüsü ve çeşitleri: (ū, ŭ, ū, ú, Ȯ).....	36
1.1.9. ü ünlüsü ve çeşitleri: (ū, ŭ).....	39

1.1.10. İkiz Ünlüler.....	40
1.1.10.1. Yükselen İkiz Ünlüler.....	41
1.1.10.2. Eşit İkiz Ünlüler.....	42
1.1.10.3. Alçalan İkiz Ünlüler.....	43
1.1.11. Dil Benzeşmesi.....	44
1.1.11.1. Türkçe Kelime ve Eklerde Dil Benzeşmesi.....	44
1.1.11.2. Yabancı Kelimelerde Dil Benzeşmesi.....	52
1.1.11.3. Dil Benzeşmesinin Bozulması.....	52
1.1.11.4. Uyum Değişmesi.....	55
1.1.12. Dudak Benzeşmesi.....	55
1.1.13. Genişlik-Darlık Uyumu.....	62
1.1.14. Ünlü Değişmeleri.....	62
1.1.14.1. Kalın Ünlülerin İncelmesi.....	62
1.1.14.2. İnce Ünlülerin Kalınlaşması.....	63
1.1.14.3. Geniş Ünlülerin Daralması.....	64
1.1.14.4. Dar Ünlülerin Genişlemesi.....	66
1.1.14.5. Düz Ünlülerin Yuvarlaklaşması.....	66
1.1.14.6. Yuvarlak Ünlülerin Düzleşmesi.....	68
1.1.15. Ünlü Düşmesi.....	70
1.1.16. Ünlü Türemesi.....	71
1.2. ÜNSÜZLER.....	72
1.2.1. Yazı Dilinde Bulunmayan Ünsüzler.....	72
1.2.2. Ünlü-Ünsüz Uyumu.....	80
1.2.2.1. Ünlü-Ünsüz Uyumunun Bozulması.....	81
1.2.3. Ön Ses Ünsüzleri.....	81
1.2.4. Ön Ses Ünsüz Değişmeleri.....	90
1.2.5. Ön Ses Ünsüz Türemesi.....	92
1.2.6. Ön Ses Ünsüz Düşmesi.....	92
1.2.7. İç Ses Ünsüzleri.....	93
1.2.7.1. İç Seste Tonlulaşma.....	93
1.2.7.2. İç Seste Tonsuzlaşma.....	94
1.2.7.3. İç Seste Sızıcılaşma.....	95
1.2.7.4. İç Seste Sızıcı Ünsüzler Arası Değişmeler.....	97
1.2.7.5. İç Seste Akıcılaşma.....	98
1.2.7.6. İç Seste Akıcı Ünsüzler Arası Değişmeler.....	99
1.2.7.7. İç Seste Süreksizleşme.....	101
1.2.7.8. İç Seste Süreksiz Ünsüzler Arası Değişmeler.....	102
1.2.7.9. İç Seste Dudak Ünsüzler Arası Değişmeler.....	102
1.2.7.10. İç Seste Ünsüz Benzeşmeleri.....	103
1.2.7.11. Ünsüz Uyumunun Bozulması.....	105
1.2.8. Ünsüz Düşmesi.....	106
1.2.9. Ünsüz Türemesi.....	107
1.2.10. Ünsüz İkizleşmesi.....	108
1.2.11. İkiz Ünsüzlerin Tekleşmesi.....	109
1.2.12. Hece Kaynaşması.....	109
1.2.13. Hece Yutumu.....	110

1.2.14. Ünsüzlerde Yer Değiştirme.....	111
1.2.15. Aykırılma.....	111
1.2.16. Son Ses Ünsüzleri.....	111
1.2.16.1. Son Seste Ünsüz Değişmeleri.....	111
1.2.16.1.1. Son Seste Tonlulaşma.....	111
1.2.16.1.2. Son Seste Sızıcılaşma.....	113
1.2.16.1.3. Son Seste Akıcılaşma.....	113
1.2.16.1.4. Son Seste Süreksizleşme.....	114
1.2.17.2. Son Seste Ünsüz Düşmeleri.....	114
1.2.17.3. Son Seste Ünsüz Türemesi.....	115

ŞEKİL BİLGİSİ

II. ŞEKİL BİLGİSİ.....	117
1.İSİMLER.....	117
1.1. İSİM YAPIM EKLERİ.....	117
1.1.1. İsimden İsim Yapma Ekleri.....	117
1.1.2. Fiilden İsim Yapma Ekleri.....	124
1.2. HÂL EKLERİ.....	128
1.2.1. Yalın Hâli.....	128
1.2.2. İlgi Hâli.....	128
1.2.3. Yükleme Hâli.....	131
1.2.4. Yönelme Hâli.....	132
1.2.5. Bulunma Hâli.....	133
1.2.6. Ayrılma Hâli.....	134
1.2.7. Eşitlik Hâli.....	134
1.2.8. Vasıta Hâli.....	136
1.2.9. Yön Gösterme Hâli.....	137
1.2.10. Sebep Gösterme Hâli.....	137
1.3. İSİMLERDE ÇOKLUK.....	137
1.4. İYELİK EKLERİ.....	139
1.5. AİTLİK EKİ.....	141
1.6. SORU EKİ.....	141
2.ZAMİRLER.....	142
2.1. ŞAHİS ZAMİRLERİ.....	142
2.2. DÖNÜŞLÜLÜK ZAMİRİ.....	145
2.3. İŞARET ZAMİRLERİ.....	146
2.4. SORU ZAMİRLERİ.....	149
2.5. BELİRSİZLİK ZAMİRLERİ.....	150
3.SIFATLAR.....	154
3.1. NİTELENDİRME SIFATLARI.....	154
3.2. BELİRTME SIFATLARI.....	155
3.2.1. İşaret Sıfatları.....	155
3.2.2. Sayı Sıfatları.....	156
3.2.2.1. Asıl Sayı Sıfatları.....	156

3.2.2.2. Sıra Sayı Sıfatları.....	157
3.2.2.3. Paylaştırma Sayı Sıfatları.....	157
3.2.3. Soru Sıfatları.....	158
3.2.4. Belirsizlik Sıfatları.....	158
4.ZARFLAR.....	161
4.1. YER VE YÖN ZARFLARI.....	161
4.2. ZAMAN ZARFLARI.....	165
4.3. AZLIK-ÇOKLUK ZARFLARI.....	175
4.4. NİTELEME VE DURUM ZARFLARI.....	179
4.5. SORU ZARFLARI.....	184
5.FİİLLER.....	186
5.1. FİİL YAPIM EKLERİ.....	186
5.1.1. Fiilden Fiil Yapma Ekleri.....	186
5.1.2. İsimden Fiil Yapma Ekleri.....	187
5.2. ŞAHIS EKLERİ.....	189
5.2.1. Birinci Tip Şahıs Ekleri.....	189
5.2.2. İkinci Tip Şahıs Ekleri.....	190
5.2.3. Üçüncü Tip Şahıs Ekleri.....	191
5.3. ŞEKİL VE ZAMAN EKLERİ.....	192
5.3.1. Şimdiki Zaman.....	192
5.3.2. Geniş Zaman.....	202
5.3.3. Bilinen Geçmiş Zaman.....	211
5.3.4. Öğrenilen Geçmiş Zaman.....	216
5.3.5. Gelecek Zaman.....	218
5.3.6. Şart Kipi.....	226
5.3.7. Gereklilik Kipi.....	228
5.3.8. İstek Kipi.....	229
5.3.9. Emir Kipi.....	230
5.4. FİİLLERİN BİRLEŞİK KİPLİ ÇEKİMLERİ.....	234
5.4.1. Hikâye.....	234
5.4.2. Şart.....	245
5.4.3. Rivayet.....	247
5.5. BİRLEŞİK FİİLLER.....	250
5.5.1. Bir Yanı Ad Bir Yanı Yardımcı Fiil Olan Birleşik Fiiller.....	250
5.5.2. Bir Yanı Sıfat-Fiil Bir Yanı Yardımcı Fiil Olan Birleşik Fiiller.....	255
5.5.3. Bir Yanı Zarf-Fiil Bir Yanı Fiil Olan Birleşik Fiiller.....	256
5.5.3.1. Yeterlik Fiilleri.....	256
5.5.3.2. Tezlik Fiilleri.....	258
5.5.3.3. Süreklilik Fiilleri.....	260
5.5.3.4. Yaklaşma Fiilleri.....	261
5.5.3.5. Uzaklaşma Fiilleri.....	262
5.6.EK FİİLLER.....	262
5.6.1. i- Fiili.....	262
5.6.1.1. Şimdiki ve Geniş Zamanı.....	262
5.6.1.2. Bilinen Geçmiş Zamanı.....	263

5.6.1.3. Öğrenilen Geçmiş Zamanı.....	265
5.6.1.4. Şartı.....	265
5.6.2. dur- Fiili.....	265
5.6.2.1. Fiillerle Kullanılışı.....	265
5.6.2.1.1. Öğrenilen Geçmiş Zaman.....	265
5.6.2.1.2. Geniş Zaman.....	267
5.6.2.1.3. Gelecek Zaman.....	267
5.7. SIFAT-FİİL EKLERİ.....	267
5.8. ZARF-FİİL EKLERİ.....	271
5.9. SORU EKİ.....	301
6.EDATLAR.....	304
6.1.ÜNLEM EDATLARI.....	304
6.1.1. Ünlemler.....	304
6.1.2. Seslenme Edatları.....	307
6.1.3. Gösterme Edatları.....	310
6.1.4. Cevap Edatları.....	314
6.1.5. Sorma Edatları.....	316
6.2.BAĞLAMA EDATLARI.....	316
6.2.1. Cümle Başı Edatları.....	317
6.2.2. Karşılaştırma Edatları.....	323
6.2.3. Denkleştirme Edatları.....	325
6.2.4. Sıralama Edatları.....	326
6.2.5. Sona Gelen Edatlar.....	326
6.3.ÇEKİM EDATLARI.....	331
6.4. TEKERRÜR EDATLARI.....	345
SONUÇ.....	349
METİNLER.....	359
Derleme Yapılan Yerler ve Kaynak Kişi Adları Listesi.....	360
Metinler.....	365
SÖZLÜK.....	986
DEYİM VE ATASÖZLERİ.....	1201
KAYNAKÇA.....	1204

AĞIZ ARAŞTIRMALARINDA KULLANILAN ÇEVİRİYAZI İŞARETLERİ

a) Ünlüler

ā	: Normalden uzun “a” ünlüsü
á	: Yarı kalın, düz, geniş “a” ile “e” arası bir ünlü
ā̄	: Uzun “a” ile “e” arası ünlü
â	: Yarı geniş, düz, kalın “a” ile “ı” arası bir ünlü
â̄	: Yarı yuvarlak, geniş, kalın “a” ile “o” arası bir ünlü
ã	: Nazal “a” ünlüsü
ǎ	: Normalden kısa “a” ünlüsü
ä	: Açık e ünlüsü
ē	: Normalden uzun “e” ünlüsü
è	: Yarı geniş, düz, ince “e” ile “i” arası bir ünlü
ē̄	: Normalden uzun “e” ile “i” arası bir ünlü
ê	: Yarı yuvarlak, geniş, ince “e” ile “ö” arası bir ünlü
ě	: Normalden kısa “e” ünlüsü
ī	: Normalden uzun “ı” ünlüsü
í	: Yarı kalın, düz, dar “ı” ile “i” arası bir ünlü
ï	: Yarı yuvarlak, ince, dar “ı” ile “u” arası bir ünlü
ĩ	: Normalden kısa “ı” ünlüsü
î	: Normalden uzun “i” ünlüsü
ï̄	: Yarı yuvarlak, kalın, dar “i” ile “ü” arası bir ünlü
ĩ̄	: Normalden kısa “i” ünlüsü
ō	: Normalden uzun “o” ünlüsü
ó	: Yarı kalın, yuvarlak, geniş “o” ile “ö” arası bir ünlü
ō̄	: Uzun “o” ile “ö” arası ünlü

ö	: Yarı geniş, yuvarlak, kalın “o” ile “u” arası bir ünlü
õ	: Normalden kısa “o” ünlüsü
ō	: Normalden uzun “ö” ünlüsü
ū	: Normalden uzun “u” ünlüsü
ú	: Yarı kalın, yuvarlak, dar “u” ile “ü” arası bir ünlü
ũ	: Uzun “u” ile “ü” arası ünlü
ű	: Normalden kısa “u” ünlüsü
ü	: Normalden uzun “ü” ünlüsü
ű	: Normalden kısa “ü” ünlüsü

b) Ünsüzler

Ç	: Yarı tonlu “ç” ile “c” arası ünsüz
ç	: “ç” ile “ş” arası ünsüz
F	: Yarı tonlu “f” ile “v” arası ünsüz
ğ	: Arka damak g’si
ğ	: Kalın ünlülerle kullanılan ön damak g’si
g	: Orta damak g’si
g	: Boğaz g’si
h	: Nefesli h ünsüzü
h	: Tonsuz, orta damak, sızmalı h ünsüzü
h	: Düşmek üzere olan h ünsüzü
k	: Arka damak k’si
K	: Yarı tonlu, ön damak “k” ile “g” arası ünsüz
Ƙ	: Yarı tonlu arka damak “k” ile “g” arası ünsüz
ƙ	: Kalın ünlülerle kullanılan ön damak k’si
ƙ	: Orta damak k ünsüzü

Í	: Kalın ünlülerle kullanılan ön damak l'si
ñ	: Damaklı geniz ünsüzü
ṇ	: Düşmek üzere olan n ünsüzü
P	: Yarı tonlu “b” ile “p” arası ünsüz
ṛ	: Düşmek üzere olan r ünsüzü
ṝ	: Titrekliği uzatılan r
S	: “s” ile “z” arası ünsüz
Ş	: “ş” ile “j” arası ünsüz
T	: Yarı tonlu “t” ile “d” arası ünsüz
ṽ	: Düşmek üzere olan y ünsüzü

c) İşaretler

—	: Ünlüler üzerinde uzunluk işareti (üstte)
˘	: Ünlüler üzerinde kısalık işareti (üstte)
˜	: Geniz ünlüsü (üstte)
.	: Normalden kapalı olan ünlü işareti (üstte)
◦	: Yarı yuvarlak ünlü işareti (üstte)
˙	: Yarı ince yarı kalın ünlü (üstte)
˘	: Ulama işareti
˘	: Diftong işareti
◦	: Düşmek üzere olan ünsüz işareti (altta)
˙	: Ünsüzlerde teşekkül noktasının öne kayması (üstte)

KISALTMALAR

AKÜ	: Afyon Kocatepe Üniversitesi
Ar.	: Arapça
AÜ	: Ankara Üniversitesi
a.g.e.	: Adı geçen eser
a.g.m.	: Adı geçen makale
a.g.t.	: Adı geçen tez
bk.	: Bakınız
C.	: Cilt
CC	: Codex Cumanicus
çev.	: Çeviren
DLT	: Divan-ı Lugâti't Türk
DTCF	: Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi
ET	: Eski Türkçe
EAT	: Eski Anadolu Türkçesi
Far.	: Farsça
FEF	: Fen-Edebiyat Fakültesi
gös.yer	: Gösterilen yer
hızl.	: Hazırlayan
İÜ	: İstanbul Üniversitesi
krş.	: Karşılaştırınız
MEB	: Millî Eğitim Bakanlığı
MDD	: Metin Dışı Derleme
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
TDAY	: Türk Dilleri Araştırmaları Yıllığı Belleten
TDED	: Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi
TDK	: Türk Dil Kurumu
TTK	: Türk Tarih Kurumu
vb.	: Ve benzeri, ve başkası
yay.	: Yayınları, yayını

GİRİŞ

1. TARİHİ

Kastamonu, tarih öncesi çağlardan Cumhuriyet Dönemine kadar birçok irili ufaklı kavim ve devlete beşiklik etmiş bir ilimizdir. Ayrıca Türk iskânından sonra birçok beyliğe merkezlik yapan Kastamonu ilim ve sanat alanında da her dönem öne çıkmış bir evliyalar şehridir.

Eski çağlardan günümüze pekçok kavim ve devletin üzerinde hâkimiyet kurduğu Kastamonu'ya sırasıyla şu devletler hâkim olmuştur: Gaslar (Gasgaslar), Hitit Hâkimiyeti, Frig Hâkimiyeti, Kimmer İstilas, Lidya İstilas, İran Hâkimiyeti, Yunan Hâkimiyeti, Pontus Hâkimiyeti, Roma Hâkimiyeti, Bizans Devri, Danişmendliler Devri, Çobanoğulları Devri, Candaroğulları Devri, Osmanlılar Devri, Türkiye Cumhuriyeti¹.

Ayrıca yer adlarından hareketle Oğuz boylarının iskânına dair deliller de mevcuttur. Buna göre Faruk Sümer'in XVI. Yüzyıl kayıtlarına göre Kastamonu bölgesinde tespit ettiği 8 Avşar, 8 İğdir, 6 Yüreğir, 4 Kayı, 4 Eymür, 4 Çavuldur, 3 Kınık, 3 Büğdüz, 2 Bayat, 2 Kara evli, 1 Dodurga, 1 Beğ dili, 1 Karkın, 1 Bayındır, 1 Çepni, 1 Salur, 1 Yıva köy adı bölgenin Oğuz Türkleri tarafından yerleşim alanı olarak kullanıldığını gösterir².

Tarihi çok eskilere dayanan Kastamonu ilini, çalışma konumuzla da ilgisi sebebiyle Türk iskânından sonraki devirleriyle ele alacağız.

1.1. SELÇUKLULAR VE BEYLİKLER DÖNEMİ

Türk fethinden önceki durumu çok açık olmayan Kastamonu, Anadolu'nun büyük bir kısmı gibi 1071 Malazgirt Zaferi'nden sonra Türklerin hâkimiyeti altına girmeye başlamıştır. Kastamonu ve çevresinin Türk nüfusuna dâhil edilmesi ve Türkleştirilmesinde Selçukluların yanı sıra bu beyliğe bağlı Danişmentlilerin de önemli bir payı vardır.

¹ Hüsnü Acar, *Tarihte Kastamonu*, İstanbul 2006, s.19.

² Faruk Sümer, *Oğuzlar*, İstanbul 1980, s.213-214.

Kastamonu ve dolaylarına ilk iskân hareketleri 1073 yılında Selçuklu kumandanı Tutak tarafından başlatılmıştır. Bu sırada Amasya’da Bizansa karşı isyan eden Bizans komutanı Russel esir alınmış ve fidye karşılığı Bizans hükümdarına teslim edilmiştir. Bu durumu değerlendiren Tutak Sakarya vadisiyle Kastamonu havalisine hâkim olmayı başarmıştır. Daha sonra Anadolu Selçuklu hükümdarı Süleymanşah’ın valisi ve komutanı olan Kara Tekin tarafından devam ettirilen fetih neticesinde Orta Anadolu’dan hareketle bugünkü Çankırı, Kastamonu ve Sinop Bizanslılardan alınmıştır. Muhtemelen 1075 yılında ilk fethi gerçekleştirilen bu bölgenin yönetimi de Kara Tekin’e bırakılmıştır³.

1096 yılında gerçekleşen I. Haçlı Seferi sonucu Anadolu Selçuklularının Kastamonu ve çevresinden geri çekilme politikası uyguladığına dair bazı iddalar vardır. “*Dânişmendnâme*”de geçen bir bilgiye göre bu bölge Dânişmend Gazi tarafından daha sonra geri alınmıştır. Fakat kalıcı bir Türk hâkimiyetinin kurulamadığı Kastamonu ve çevresi bu dönemde sürekli Bizans-Selçuklu hâkimiyetleri altında el değiştirmiştir. Kastamonu’nun Türk hâkimiyetine kesin olarak girmesi ise 1176 Miryakefalon zaferiyle gerçekleşebilmiştir⁴.

1196’lı yıllarda Anadolu Selçukluları’nın başına geçen Rükneddin Süleymanşah, bölgeyi tamamen merkeze bağlayarak önemli bir Uç teşkilat merkezi oluşmasını sağlamıştır. Bu durum daha sonra da özellikle Alâeddin Keykûbat’ın saltanatlığında devam etmiş Kastamonu bir Uç teşkilat merkezi olmuştur.

“Melikü’l-Ümerâ” ve “Sağ Kol Beylerbeyi” olarak adlandırılan Hüsameddin Çoban Bey, Anadolu Selçuklulara bağlı kalarak Kastamonu bölgesini idare etmiş ve sınır ötesi birçok askerî görevde başarılar elde etmiştir⁵.

Kastamonu, Alâeddin Keykubat devrinde askeri bir merkez konumuna getirilmiştir. Dağlık yapısı nedeniyle Sinop’a bu dönemde bir tersane dâhi

³ Refik Turan, “Selçuklular Döneminde Kastamonu”, *Türk Tarihinde ve Kültüründe Kastamonu Tebliğler*, Ankara 1988, s.2.

⁴ Refik Turan, *a.g.m.*, s. 2-3.

⁵ Refik Turan, *a.g.m.*, s. 4.

kurulmuştur. Bu gelişmelerin bir neticesi olarak da Hüsameddin Çoban'ın Kırım'a yaptığı deniz aşırı zaferi gösterebiliriz⁶.

1.1.1. ÇOBANOĞULLARI DÖNEMİ

Kastamonu ve çevresinin Türk etnik zemininin oluşmasında çok önemli bir yere sahip olan Hüsameddin Çoban ve neslinden gelenleri XII. yüzyılın sonlarıyla XIII. yüzyılın sonlarına kadar Anadolu Selçuklu siyasî ve idarî hâkimiyetini bölgede devam ettirmiştir.

Danışmendliler döneminde Bizanslılarla arasında sürekli el değiştiren Kastamonu Çobanoğulları dönemiyle artık kalıcı bir Türk hâkimiyeti altına girmiştir.

Selçuklu sultanı II. Kılıç Arslan Danışmentliler'in varlığına son vererek Kastamonu ve Çankırı'nın yönetimini oğlu Muiniddin Mes'ud'a bırakmıştır. Daha sonra Ereğli'den Kafkasya'ya uzanan bölgede merkezi Trabzon olmak üzere bir Rum İmparatorluğu kurularak Kastamonu ve çevresi yine elden çıkmıştır. 1214 yılında Selçuklu Sultanı I. İzzettin Keykavus tarafından Kastamonu ve çevresine hücum edildiği, Sinop'un alındığı Trabzon İmparatorluğu'nun da vergiye bağlanmıştır. I. İzzettin Keykavus'un 1219 yılında ölümünden sonra yerine kardeşi I. Alâeddin Keykubat geçmiştir. Bu dönemde Kastamonu ve çevresinin iskânında başarılar gösteren ve Bizansla mücadelelerde bulunan Selçuk emiri Hüsameddin Emir Çoban'a bölge atabeylik olarak verilmiştir. Bu şekilde kurulma aşamasını sağlayan Çobanoğulları Beyliği, Kastamonu ve yöresinde 1292'de Candaroğulları Beyliği'nin kuruluşuna kadar varlığını devam ettirmiştir⁷.

Emir Hüsameddin Çoban Ankara-Kastamonu arasına yerleştirilen 100 000 çadırılık Oğuz Türklerinin ilk Emîrû'l-Ümerâsı (Beylerbeyi) idi⁸. Bu nedenle daha sonraki gelişmeler Kastamonu ve çevresinin etnik yapı ve ağız özellikleri bakımından Oğuz özellikleri göstermesini kaçınılmaz kılmıştır.

⁶ Refik Turan, *a.g.m.*, s.5.

⁷ M.Emin Eren, *Zonguldak-Bartın-Karabük Ağızları*, Ankara 1997, s.12-13.

⁸ Ayşe Tosunoğlu, *Tapu Tahrir Defterlerine Göre XVI. Yüzyılda Kastamonu Sancağı*, (İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi), İstanbul 1993, s.10.

Zeynep Korkmaz, “Bartın ve Yöresi Ağızları” ile ilgili araştırmasında “Biz Bartın ve yöresi ağızlarındaki, yer yer Anadolu’nun batısında kalan bazı ağızlar ile de birleşen, alt ve temel tabakayı kuran özelliklerin bu ilk yerleşme devrinden geldiği kanısındayız. Bu durum bütün Anadolu için aşağı yukarı böyledir. Bu bölge ağzına daha sonraki yerleşmelerden geçmiş olan özellikler ağız bakımından Türkmen niteliği göstermektedir.”⁹ diyerek yörenin etnik yapısında Türkmen unsurunun önemini belirtmiştir.

Yazıcı-zâde Ali’nin yazdığı “Selçuk-nâme”de Çobanoğulları ailesinin Oğuzların Kayı soyundan geldiğini belirtmesi bu savı güçlendirmiştir¹⁰.

Çobanoğullarının Kıpçak Türkleri ile olan münasebetleri de yine etnik ve ağız özellikleri açısından önemli bir yer teşkil eder. Moğolların Kırım ve bu bölgedeki Kıpçak ilini istila etmesi sonucu bölgede büyük bir karışıklık çıkmış bunun neticesinde önemli bir liman şehri olan Sudak Rusların eline geçmiştir. Selçuklu Sultanı I. Alâddin Keykubat bu durum karşısında Kırım’a yapılacak sefer için Hüsameddin Çoban Bey’i görevlendirmiştir. Deniz aşırı bir sefer olması ve Selçukluların Sinop’ta kurduğu deniz kuvvetlerinin ehemmiyetini göstermesi bakımından bu savaşın ayrı bir önemi daha vardır. Hüsameddin Çoban Bey’in büyük bir başarıyla gerçekleştirdiği bu sefer, Sudağın alınmasıyla bitmemiş Rus Meliki ve Kıpçak Hanı’nın vergilendirilmesiyle de taçlandırılmıştır. Hüsameddin Çoban daha sonra beraberinde kıymetli hediyeler ve Kıpçak köleleri ile önce Sinop’a ordan da Kastamonu’ya dönmüştür¹¹.

İşte bu gelişmeler Kastamonu ve yöresi ile Kırım’da yaşayan Kıpçakların ilişkilerini geliştirmiş olabileceğini gösterir. Ayrıca Kastamonu’ya hâkim Türklerin bir çok ülkeyle denizcilik münasebetlerinde bulunması Evliya Çelebi’nin H.1050’de yaptığı Karadeniz gezisinde de not alınmıştır¹².

⁹ Zeynep Korkmaz, “Bartın ve Yöresi Ağızlarındaki Lehçe Tabakalaşması”, *Türkoloji Dergisi*, C.II, S.I, Ankara 1965, s.239.

¹⁰ Yaşar Yücel, *Anadolu Beylikleri Hakkında Araştırmalar-I*, Ankara 1991, s.35.

¹¹ Yaşar Yücel, *a.g.e.*, s.38-39.

¹² Zeynep Korkmaz, *Bartın ve Yöresi Ağızları*, Ankara 1994, s.56.

Bölgede Kıpçak nüfusu ve yerleşimleriyle ilgili bir başka kayıt da Timurlu tarihçi Hondmir'e aittir. Hondmir; belli aralıklarla Kırım-Karadeniz-Sinop yoluyla Deşt-i Kıpçak'tan 10000 hanelik bir Kıpçak Terekemesinin geldiğini ifade eder. Ayrıca Moğol istilasıyla birlikte Moğolların Kıpçak-Rus ordusunu yenmesiyle (1223 M.) Kıpçakların önce Kırım'a sonra da Sudak Limanı üzerinden deniz yoluyla Sinop'a çıktıkları ve buradan çeşitli yerlere dağıldığı ifade edilir¹³.

Bu verilere bakarak bizim de yaptığımız ağız incelemelerinin tarihî verileri desteklediği görülmüştür. Nitekim Sinop'un Türkeli, Kastamonu'nun Çatalzeytin ve Cide, Bartın'ın Amasra ve Çaycuma yöre ağızlarındaki Kıpçakça dil unsurları bu tarihî verileri destekler nitelikte olmuştur.

MOĞOL İSTİLASINDAN SONRA KASTAMONU

1243 yılında Anadoluda gerçekleşen Moğol istilasının Kastamonu açısından oldukça önemli bir yeri vardır. Çünkü stratejik olarak bir uc beyliği konumunda olan Kastamonu, Moğolların istilalarıyla önlerinden kaçan Türklerin bir sığınağı hâline gelmiştir. Ayrıca bu görüşü destekler mahiyette tarihçi İbn Sa'd'ın kayıtlarına göre uc sayılan, Denizli Havalisine 200 000 çadır, Eskişehir-Kütahya civarına 300 000 çadır ve Kastamonu havalisinde ise 100 000 çadırlık bir yığılmadan bahsedilir. Bu da yaklaşık olarak 4-5 milyonluk nüfusa tekabül eder. 1922'deki tahmini nüfusun 9 milyon olmasına bakarak 1265'lerdeki bu nüfus hiç de küçümsenecek bir rakam değildir¹⁴.

Anadoluda gerçekleşen Moğol istilasından sonra 1292 yılında Moğol idaresine karşı büyük bir Türk ayaklanması gerçekleşti. Selçuklu hanedanının önderliğinde yapılan bu ayaklanmada, Kastamonu hâkimi Çobanoğlu Muzafferüddin Yavlak Arslan, öncüydu ve çatışmalarda hayatını kaybetti. Bu olay, Candaroğulları Beyliğinin kurulmasına zemin hazırlamıştır¹⁵.

¹³ Cevdet Yakupoğlu, *Kuzeybatı Anadolu'nun Sosyo-Ekonomik Tarihi*, Ankara 2009, s.104.

¹⁴ Refik Turan, *a.g.m.*, s.5.

¹⁵ Refik Turan, *a.g.m.*, s.5-6.

1.1.2. CANDAROĞULLARI DÖNEMİ

Kastamonu ve havalisine yaklaşık 2 yüzyıl (14. ve 15. yüzyıllar) hâkim olan Candaroğulları Beyliği, Şemseddin Yaman Candar tarafından kurulmuştur.

Bu beyliğe Şemseddin Yaman Candar'a izafeten Candaroğulları dendiği gibi, sekizinci hükümdarın isminden dolayı İsfendiyaroğulları, son hükümdarından dolayı da Kızıl Ahmetlû adı verilmiştir. Bizanslılar ise bu beyliği Amurios Oğulları veya Umur Oğulları şeklinde adlandırmıştır¹⁶.

Selçuknamelerde lakap olarak da geçen candar sözcüğü acemce bir kelime olup, muhafız ve silah taşıyıcı anlamlarına gelmektedir¹⁷.

Şemseddin Timur Candar, Kastamonu'da bulunan 366 sipahiden biri olup, Eflâni-Paphlagonya bölgesinde oturmaktadır¹⁸. Beyliğin kurulup merkezinin Kastamonu'ya aktarılması Şemseddin Yaman Candar'ın oğlu Süleyman Paşa zamanında gerçekleşmiştir. 1292 yılında kurulan bu beyliğin Kastamonu şubesi Osmanlı Sultanı Yıldırım Beyazid'in 1392 yılında Kastamonu'yu almasıyla son bulmuştur. Ancak beyliğin Sinop şubesine bakan beyi İsfendiyar Bey, gerek Osmanlının içinde bulunduğu karışıklıklar, gerek saltanat mücadeleleri sebebiyle varlığını uzun bir müddet devam ettirmiştir. Beyliği Bolu'ya kadar genişleyen bu siyasî birliği Fatih Sultan Mehmet ortadan kaldırmıştır¹⁹.

Etnik olarak bu beyliğin nereye dayandığını açık olarak veren bir kayıt yoktur. Amasya tarihinde bu ailenin Oğuzların Alayund'lu kabilesine mensup olduğu belirtilmiştir. Yine Candaroğulları Beyliğinin son emiri Kızıl Ahmed Bey'in torunu Şemsî Ahmed Paşa'ya âit Peçevî tarihinde geçen bir manzumede kendilerinin Hâlid b. Velîd neslinden geldiklerini belirtmiştir²⁰.

¹⁶ Talat Mümtaz Yaman, *Kastamonu Tarihi I*, Kastamonu 1935, s.95.

¹⁷ Talat Mümtaz Yaman, *a.g.e.*, s.96.

¹⁸ Ayşe Tosunoğlu, *a.g.t.*, s.12.

¹⁹ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu Karakoyunlu Devletleri*, Ankara 1937, s.23-26.

²⁰ Yaşar Yücel, *a.g.e.*, s.54-55.

1.2. OSMANLI İMPARATORLUĞU DÖNEMİ

Fatihin savaş yapmadan ele geçirdiği Kastamonu 460 yıl Osmanlı hâkimiyeti altında herhangi bir işgale uğramadan sakin bir seyr geçirmiştir. Bu dönemde imar açısından oldukça güzel bir yapıya kavuşan bu şehir ayrıca şairlerin ve din adamlarının yetiştiği bir kültür merkezi olmuştur.

Fatih Sultan Mehmet burayı 1460 yılında Candaroğulları devletine son vererek Osmanlı Devletine bağlı bir sancak hâline getirmiştir. Daha sonra sancak beyi olarak İsmail Bey'in kardeşi Kızıl Ahmet Beyi az bir zaman görevlendirdikten sonra yerine 9 yaşındaki oğlu Cem Sultanı buraya atamıştır²¹.

Osmanlılar döneminde daha sonra vilayet hâline getirilen Kastamonu'ya Sinop, Çankırı ve Bolu Sancakları bağlanmıştır.

1.3. MİLLÎ MÜCADELE YILLARI

Kastamonu, Türk İstiklâl Savaşı sırasında en çok şehit veren illerden biri olmasının yanı sıra, bu dönemde ordunun silah, cephane ihtiyacının nakledildiği İstanbul-İnebolu-Ankara güzergâhının güvenliği konusunda da önemli katkılar sağlamıştır.

30 Ekim 1918 Mondros Mütarekesi'nden sonra Ermeni ve Rum azınlığın saldırıları üzerine, Kastamonu'nun İnebolu ilçesinde ilk milis gücü kurulmuştur. Ayrıca 16 Mayıs 1919'da Samanpazarı'nda toplanan Kastamonulular, İzmir'in işgalini protesto ederek tepkilerini göstermişlerdir. Yine savaş boyunca Kastamonu'da birçok protesto ve mitingler devam etmiştir. 10 Aralık 1919, 12 Ocak 1920, 1 Şubat 1920, 13 Şubat 1920, 17 Mart 1920, 22 Ağustos 1921 tarihlerinde Kastamonu'da düzenlenen mitinglerle başta İstanbul ve İzmir olmak üzere işgaller protesto edilmiş, igalci devletlerin yöneticilerine telgraflar çekilmiştir. Bu mitingler içinde, 10 Aralık 1919'da Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Kadınlar Kolu'nun Kız

²¹ *Kastamonu İl Yıllığı*, 1973, s.7.

Öğretmen Okulu bahçesinde düzenlediği miting büyük yankılar uyandırmış ve tarihin sayfalarına ilk kadın mitingi olarak geçmiştir²².

15 Haziran 1919 tarihinde halkı olaylardan haberdar etmek için Kastamonu'da Açıksöz Gazetesi yayımlanmıştır. Mehmet Akif, İstiklâl Marşı'nın güftesini ilk kez 21 Şubat 1921 tarihinde Açıksöz Gazetesi'nde yayımladı. Ayrıca Akif'in Kastamonu Nasrullah Camisi'nde Millî Mücadele'yi destekleyici konuşmaları oldukça etkili olmuştur.

Yine Kastamonu'da kurulan Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti, İnebolu Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti, Araç Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti, Cide Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti, Devrekâni Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti, Küre Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti, Daday Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti, Kastamonu Kadınlar Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti, Kastamonu Gençler Kulübü, İnebolu Gençler Birliği, İnebolu Kimsesiz Kadınları Çalıştırma Derneği bunların en önemlileridir. Ayrıca, İhtiyat Zabitler Cemiyeti, Muallimler Cemiyeti, Piyer Loti Cemiyeti gibi dernek ve cemiyetler Millî Mücadele'yi destekleyici faaliyetlerde bulunmuşlardır²³.

İnebolu'dan Ankara'ya cephane, asker ve malzeme sevkiyatını engellemek maksadıyla 9 Haziran 1921 tarihinde Kılıç ve Panter adlı iki Yunan savaş gemisinin İnebolu'yu bombalaması üzerine sahil muhafaza topçu birliği karşı taarruza geçmiştir. İnebolu halkı bu olaylar karşısında cesurca görevler üstlenmiş, açıkta demirlemiş gemilerden mavnalarla cephane taşımıştır. Kıyıya taşınan silah ve cephane daha sonra kağnılarla Ankara'ya sevk edilmiştir²⁴. Ayrıca bu görevde birçok kadın kahramanlar da öne çıkmıştır. Bunlardan bazıları Şehit Şerife Bacı, Halime Çavuş ve Rahime Kaptan olarak sayılabilir.

Şeyhülislâm Dürrişâde Abdullah Efendi'nin Millî Mücadele'yi engellemeye çalışan 10 Nisan 1920 tarihli fetvasına karşı Ankara Müftüsü Rıfat Börekçi'nin

²² Hüsnü Acar, *a.g.e.*, s.105-106.

²³ Hüsnü Acar, *a.g.e.*, s.154.

²⁴ *Kastamonu İl Yıllığı*, 1973, s.15-16.

hazırladığı 16 Nisan 1920 tarihli karşı fetvayı ilk aşamada imzalayan 45 din adamından 24'ü Kastamonuludur²⁵.

İnebolulu kayıkçıların Millî Mücadele yıllarında unutulmaz hizmetleri Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin 11 Şubat 1924 tarihindeki toplantısında değerlendirilmiştir. İnebolu Mavnacılar Loncası'na İstiklâl Madalyası verilmesi kararlaştırıldı. Dadaylı Yb. Halit Akmansu'nun komutasındaki birlik 2 Eylül 1922 günü Uşak Çalköy civarında Yunan Başkomutanı Trikopis'i esir alarak tarihe geçti²⁶.

Sınırları içerisinde hiç işgal görmeyip Ankara ve Konya'nın ardından 1988 şehidiyle 3. sırada yer alan Kastamonu, Millî Mücadelede vatanın bütünlüğü için canını feda eden bir yer olarak tarihe geçmiştir.

1.4. CUMHURİYET DÖNEMİ

Kastamonu halkının, Çanakkale Savaşlarından başlayarak Millî Mücadele yıllarıyla devam eden kahraman tutumlarını Atatürk 23 Ağustos 1925 yılında İnebolu ilçesinden başlatmış olduğu “Şapka ve Kıyafet İnkılâbı” ile onurlandırmıştır.

Yine Türkiye’de bir ilk ve tek olarak TBMM tarafından 9 Nisan 1924 tarihinde Kastamonu İnebolu ilçesi Mavnacılar Loncasına Beyaz Şeritli İstiklâl Madalyası ve Vesikası verilmiştir²⁷.

1.5. KASTAMONU KELİMESİNİN KÖKENİ İLE İLGİLİ GÖRÜŞLER

Çok eski bir tarihi geçmişini olan Kastamonu ismini çeşitli müellifler farklı açılımlar getirerek açıklamaya çalışmışlardır. Bunlardan biri olan ve birçok açılımı bir arada veren Talât Mümtaz Yaman, “*Kastamonu Tarihi-I*” adlı eserinde Kastamonu ismiyle ilgili şu bilgi ve görüşleri vermiştir:

²⁵ http://www.kastamonu.gov.tr/sayfa_goster.asp?h_id=156&tur=altkat, erişim tarihi: 27.04.2008

²⁶ *Kastamonu İl Yıllığı*, 1973, s. 20-21.

²⁷ http://www.kastamonu.gov.tr/sayfa_goster.asp?h_id=132&tur=altkat, erişim tarihi: 27.04.2008

Hammer; Kastamonu kalesi için ova ortasında dik bir kayalık üzerine Komnenler tarafından yapıldığını ve daha sonra da Türkmenler tarafından istihkâm edildiğini yazmıştır. Buradan hareketle Kastamonu sözcüğünün Yunanca kale manasına gelen “kastra” ile “Komnen” sözcüklerinin birleşmesiyle oluştuğu tahmin edilmektedir²⁸.

Nasrullah Camiînin ikinci banîsi bulunan Kastamonulu Reisülküttap Hacı Mustafa Efendi'nin torunu ve Mustafa Aşîr Efendi oğlu Hafit Efendi “*Eddüreri Müntehabatı Mensüre fî İslâhı Galatatı Meşhure*” adlı basma eserinde, Kastamonu kelimesi için Ermenice Kosta “kral” ve bol “kasaba” kelimelerinin birleşmesinden oluştuğunu söyler. Bu birleşime yakın bir telaffuz da kendi derlemelerimiz esnasında Bozkurt ilçesinin Koşmapınar köyünde tespit ettiğimiz “ğasdambol²⁹” ifadesidir. Hafit Efendi, ayrıca bu hususla ilgili şöyle bir ek bilgi vermiştir: “*İstitrat: Ceddi emcedim reisülküttap Hacı Mustafa Efendi, bin yüz senesinde beldeim mezburede kadem nihadei mehdi vücut olmaları mülâbesesile ekser ahali hem sohbetimiz olmakla iddiaları, “Kastim Moniden” galat olmasıdır. Gûya hini fethinde talebei ulûmdan bir şahıs, derunu beldeye dühul ve hüsunde bîbedel bir duhtere rasgelip ‘ne ararsın Türk!’ deyü sualinde, şahsı merkur ‘kastım moni!’ demiş, kastı maruf, moni, lisanı Rumîde ferce itlak olunur.*”³⁰

Ahmet Mithat Efendi, Mufasssal Kurunu Cedide Haşîye’inde Kastamonu isminin kökeniyle ilgili şu bilgileri vermiştir: “*Kastamonu kelimesinin nerden geldiğini tahkik edemedikse de, zannımıza kalırsa, yazı şeklinden ziyade, halkın Kastanbolu diye telâfuzları daha doğru olmalıdır. Bizim bolu deyip yazdığımız kelime, şehir manasına olan bolis veyahut polis kelimesi demek olup bu halde Kastan yerine de Kostan kelimesi görülürse, Kostanpoli olmasıyla bu şehri Roma ricali arasında çok olan Kostan’lardan*

²⁸ Talat Mümtaz Yaman, a.g.e., s.173.

²⁹ “adam **ğasdambol**’da amaliyat olceymiş.” (Bozkurt-Koşmapınar)

³⁰ Talat Mümtaz Yaman, a.g.e., s.173-174.

birisine nisbet etmiş oluruz. Ancak bizim bu zannımız bir tarihî hakikat olmayıp bir tahminden ibarettir."³¹

Şehrin ismiyle ilgili bir başka rivayet ise bir aşk hikâyesine aittir. Buna göre kaleyi ele geçirmek isteyen bir Türk kumandanı uzun uğraşlarına rağmen bir türlü amacına ulaşamaz. Yakışıklı Türk kumandanına gönlünü kaptıran kaledeki Moni isimli hükümdarın kızı, kalenin anahtarını kumandana atar. Bu durum karşısında kızını cezalandırarak kaleden atan babasına Türk kumandanı "kastın ne idi Moniye" der ve şehrin ismi buradan Kastamoniye ve Kastamonu şeklinde değişir³².

Şehrin ismiyle ilgili bir başka görüş ise Gasgas Türklerinin ismiyle şehir, mıntika anlamına gelen "tumanna" sözcüklerinin birleşmesiyle oluşan Gas-tumanna yapısıdır³³.

Şehrin ismi yine birçok eserde değişik şekillerde kayıt altına alınmıştır. Bu eserlerden el-Umerî'nin "*Mesâlikü'l Ebsâr*" adlı eserinde "*Kestomuniya*" (كستومونييه) şeklinde geçen şehrin ismi, Kalkaşandî'de "*Kastamoniya*" (قسطمونييه), Ahmed Tevhîd'in "*Takvîm-i Meskûkât-ı İslâmiye*"sinde "*Kastamoniya*", Âşık Ömer'in "*Menâziru'l-Avâlim*" adlı eserinde "*Kastamonya*" (قسطمونييه) şeklinde geçer. Kâtip Çelebi, Hoca Sadeddin Efendi ve İbn Kemâl gibi Osmanlı müellifleri ise bu şehri "*Kastamoni*" olarak belirtirken³⁴ Batılı kaynaklarda "*Castamea*", "*Castamina*", "*Chastarmina*", "*Castemol*" gibi isimlerle anılmıştır³⁵. Yine XIX. yüzyıl müelliflerinden Murray'ın eserinde "*Costombone*", seyyah J. Macdonald Kinneir'in 1814'te yaptığı gezi neticesinde aldığı notlarda "*Castambul*" ve "*Castamani*" şeklinde geçen bu şehir bir başka seyyah İbn-i Batuta da ise şehrin ismi "*Kastamon*" olarak geçmiştir. Rumlar ve Avrupalılar arasında "*Kastamboli*" olarak

³¹ Talat Mümtaz Yaman, *a.g.e.*, s.174.

³² Talat Mümtaz Yaman, *a.g.e.*, s.174-175.

³³ Talat Mümtaz Yaman, *a.g.e.*, s.175-176.

³⁴ Ayşe Tosunoğlu, *a.g.t.*, s.2-3.

³⁵ Besim Darkot, "Kastamonu Maddesi", *İslâm Ansiklopedisi*, C.6, s.400.

geçen bu şehir nihayet Cumhuriyet devrinde “*Kastamonu*” olarak bu günkü şeklini almıştır³⁶.

³⁶ Geniş bilgi için bk. Darkot, *a.g.m.*, s.400; İlker Çakan, *Karadeniz Bölgesi*, Ankara 1994, s.332.

2. BÖLGENİN COĞRAFYASI

2.1. KASTAMONU İLİNİN FİZİKİ COĞRAFYASI

2.1.1. İlin Yeri ve Yüz Ölçümü:

Kastamonu, Karadeniz bölgesinin Batı Karadeniz bölümünde 40°48'-42°02' kuzey enlem, 32°43'-34°37' doğu boylamları üzerinde yer alan ve 13.108,1 km²'lik bir yüz ölçümüne sahip bir ilimizdir. Deniz seviyesinden yüksekliği 775 m. dir. Doğusunda Sinop; batısında Bartın, Karabük; güneyinde Çankırı; güneybatısında Çorum ve kuzeyde 170 km. kıyı uzunluğuyla Karadenizle komşudur.

2.1.2. Yeryüzü Şekilleri:

Yüzey şekilleri oldukça engebeli olan Kastamonu kıyıya komşu bir ildir. Toprakları üzerinden doğu-batı istikametinde uzanan Küre(İsfendiyar) Dağları ile Ilgaz Dağlarını Gök ırmak vadisi ikiye ayırmaktadır. İl topraklarının % 64'ünü dağlar, % 28'ini tarım alanları, % 6'sını yerleşim ve kullanılmayan alanlar, % 2'sini de çayır ve meralar teşkil etmektedir.

2.1.3. Dağlar:

Kastamonu ilinde doğu-batı doğrultusunda iki sıradağ uzanır. Kastamonu ilinin kuzeyinde bulunan dağlara İsfendiyar (Küre Dağları), güneyinde bulunan dağlara ise Ilgaz Dağları ismi verilmektedir³⁷. Yine münferit olarak kayda değer Yaralıgöz dağı (1985m.), Göynük dağı (1770m.), Dikmen dağı (1471m.), Kurtgirmez dağı (1450m.), Gürüh dağı (1493m.), Ballı dağı (1400m.), Isırganlı dağı, Harami dağı ve Elekdağ kayda değer diğer yükseltileri teşkil etmektedir³⁸.

2.1.4. İklim:

Karadeniz Bölgesi içerisinde yer alan ilde deniz kıyısı boyunca Karadeniz iklimi görülür. Kıyıya paralel uzanan dağlar, denizin ılıtıcı ve yağışlı etkisinin iç kısımlara geçmesini engeller. Bu nedenle kıyıda yer alan dağların iç kısımlarından itibaren Karadeniz ikliminin yanında kara ikliminin etkileri de hissedilir.

³⁷ İlker Çakan, *a.g.e.*, s.333.

³⁸ *Kastamonu İl Yıllığı*, 1973, s.35.

Karadeniz ikliminin tipik özelliği; yazların serin, kışların ılık, her mevsimi yağışlı olmasıdır. İç kısımlarda yağışlar azalırken ilkbahar ayına kaydığı, kış mevsiminin serleştiği, yaz sıcaklarının arttığı görülür. Bu ise yazların sıcak, kışların soğuk olduğu kara ikliminin özelliğidir.

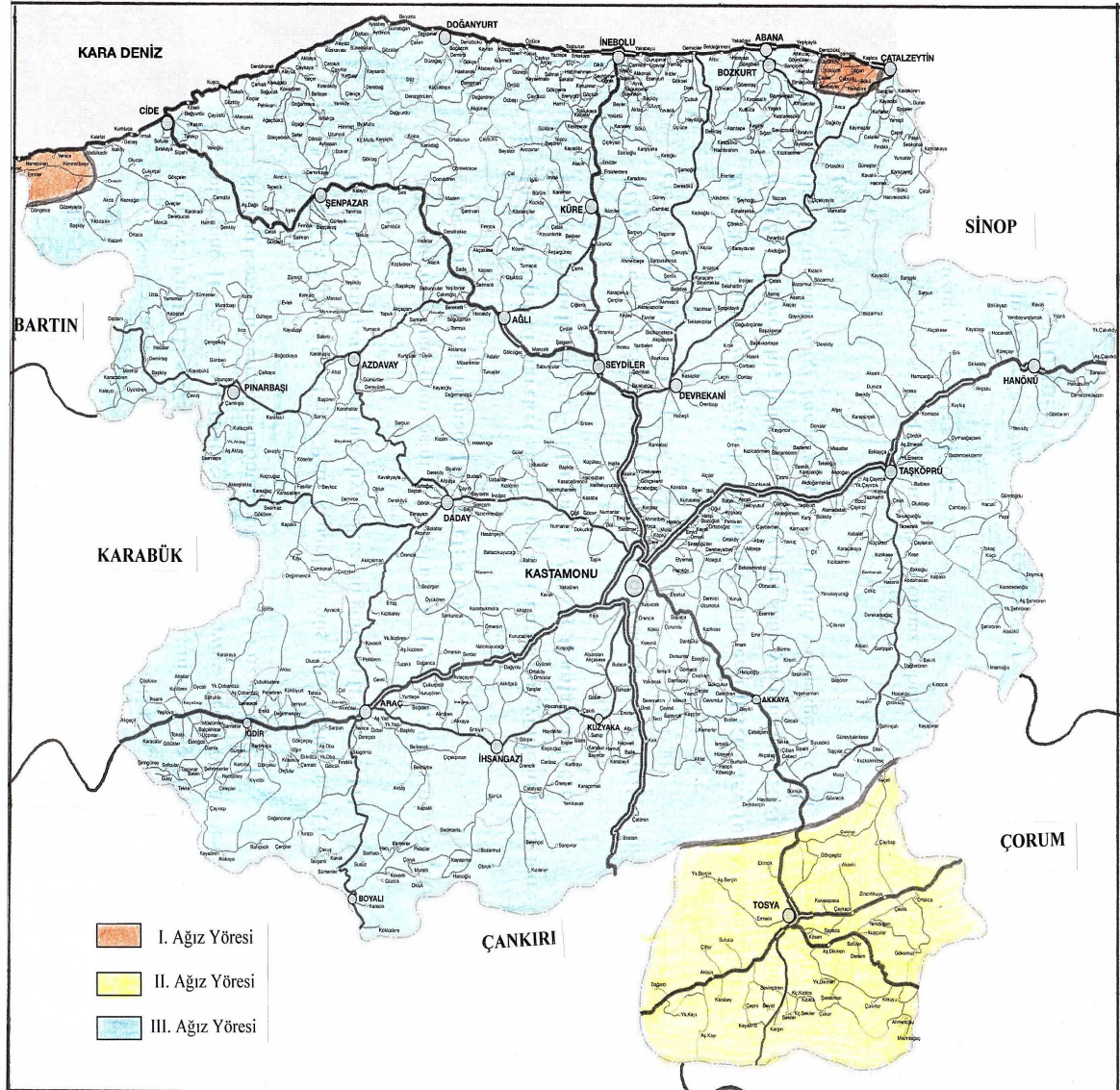
2.1.5. Akarsular:

Ilgaz dağlarının kuzey yamaçlarından inerek Gökırmak'a kavuşan Karaçomak deresinin vadisinde kurulan Kastamonu'nun bütün suları Karadeniz'e dökülür. Doğu ve güney kesimlerdeki sular Gökırmak ve Devrez çayı aracılığıyla Kızılırmak'a, güney batı kesiminin sularıysa Araç ve Soğanlı çayları aracılığıyla Filyos çayında toplanarak yine Karadeniz'e ulaşır. İlde yine yukarıda saydığımız akarsulardan başka Devrekâni çayı, Daday çayı, Gemiler çayı, Zorbana çayı, İkiçay, Ezine çayı gibi pek çok irili ufaklı akarsular da mevcuttur³⁹.

³⁹ İhsan Ozanoğlu, *Kastamonu Kütüğü*, İstanbul 1952, s.14-15.

Kastamonu İli Siyasî Haritası

Kastamonu İli Ağız Yöreleri Haritası

SES BİLGİSİ

1. SES BİLGİSİ

1.1. ÜNLÜLER

Kastamonu ve yöresi ağızlarında, Türkiye Türkçesi ağızlarının diğer bölgelerinde olduğu gibi yazı dilinde bulunan a, ı, o, u; e, i, ö, ü ünlülerinin yanında yine bu ünlülerden gelişmiş çeşitli ünlüler bulunmaktadır.

1.1.1. Yazı Dilinde Bulunmayan Ünlüler

1.1.2. a ünlüsü ve çeşitleri: (ā, á, ǣ, ã, â, ǻ, ǿ)

a ünlüsü: Arka damakta boğumlanan kalın, geniş ve düz bir sestir. İçinde bulunduğu ünlü/ünsüz ses birlikteliklerinin etkisiyle yörede yedi çeşit daha a ünlüsü tespit edilmiştir.

ā ünlüsü: Normal a ünlüsünden daha uzun süre boğumlanan bir ünlüdür. Bu uzun söyleyişin sebeplerini şöyle sıralayabiliriz:

İç seste bulunan ğ, ğ, h, ħ, k, k, r, n, v, y ünsüzleri düşme ya da erime neticesinde kendi boşluğunu önünde bulunan a ünlüsüne yüklemektedir. Yöre ağızlarımızda tespit edebildiğimiz örnekler şunlardır:

-ğ-, -ġ-> -ø-: Kastamonu ve yöresi ağızlarında -ğ-/-ġ- sesleri sistemli olarak erimiş ve yanındaki a ünlüsünü uzatmıştır: *aşāda* (aşağıda) (1/26), *ācından* (ağacından) (1/60), *dālardan* (dağlardan) (2/17), *yālamış* (yağlamış) (2/18), *āzına* (ağzına) (2/20), *yāmur* (yağmur) (3/43), *ayām* (ayağım) (4/18), *ābay* (ağabey) (5/10), *ġānı* (kağnı) (91/55), *ıccānı* (sıcağını) (10/15), *buzā* (buzağı) (13/7), *ānıñ* (ağanın) (106/100), ...

-ħ- > -ø-: -ħ- sesinin düşmesine bağlı olarak uzayan ünlü örneği de yöre ağızlarında oldukça boldur: *māllesi* (mahallesi) (1/52), *velāsılıkelam* (velhasılıkelam) (25/6), *māsus* (mahsus) (29/66), *āmed* (Ahmet) (56/140), *zabāleyin* (sabahleyin) (106/64), *ġāveye* (kahveye) (141/63), *irātsuzuyun* (rahatsızım) (77/21), *imtāna* (imtihana) (6/7), *bāşış* (bahşış) (99/11), *ilānalarını* (lahanalarını) (79/96), *tāta* (tahta) (168/22), *māfaza* (muhafaza) (132/180), *dā* (daha) (123/81), *tā* (daha) (71/27), ...

-k->-ğ->-ø-: Sonu -ak sesiyle biten kelimelere ünlüyle başlayan bir ek geldiğinde -k->-ğ->-ø- gelişmesiyle iki ünlü karşılaşır ve nihayetinde kaynaşarak uzun a sesi ortaya çıkar: *dırnā* (tınağı) (21/13), *ufā* (ufağı) (37/23), *ayāmızda* (ayağımızda) (138/31), *satmā* (satmaya) (158/9), *toprā* (toprağa) (56/97), *ğulām* (kulağım) (114/171), *ocā* (ocağa) (84/46), *ekmēmi* (ekmeğimi) (141/40), ...

I. ve II. ağız yöresinde tekil birinci ve ikinci şahıs ile çoğul ikinci şahıs çekimlerinde -acak, -ecek ekinin son ünsüzü -k/-k (-k->-ğ->-ø-) kurallı olarak erimektedir: *çalışacān* (çalışacaksın) (42/222), *koparacāsīñ* (koparacaksın) (44/56), *baḳacāsīy* (bakacaksın) (46/90), *savacāsīy* (savacaksın) (46/90), *verecāsīy* (vereceksin) (46/90), *baḳacāsīñiz* (bakacaksınız) (48/16), *uñaricāsīñ* (onaracaksın) (48/100), *baḳacāsīñiz* (bakacaksınız) (49/18), *yapacāsīñ* (yapacaksın) (49/39), *olacān* (olacağım) (91/111), *asacāñiz* (asacaksınız) (91/158), *alacān* (alacağım) (91/167), *ğalacādı* (kalacaktı) (91/173), *ğlacām* (kılacağım) (94/1), *çıḳardıcāñiz* (çıkardacaksınız) (94/5), *yapıcāñ* (yapacağım) (94/16), *alacāsañ* (alacaksan) (97/2), *saḳcādıñ* (sağacaktım) (101/6), *vuracāñ* (vuracaksın) (104/3), *ayıtlıyacāñ* (ayıklayacaksın) (104/6), *alivīcādı* (aliverecekti) (111/111), *nāpıcāsız* (napacaksınız) (115/1), *yapacāsīñ* (yapacaksın) (122/8), *olucādı* (olacaktı) (132/53), *yīpcāsīy* (yapacaksın) (132/61), *açıcāsīy* (açacaksın) (132/204), *ānadacāyüz* (anlatacağız) (136/22), *ğatacāsın* (katacaksın) (138/19), *olcādıñ* (olacaktım) (141/11), *ğaynatcāsın* (kaynatacaksın) (143/25), *yapcāsız* (yapacaksınız) (145/36), *yapcāsīy* (yapacaksın) (145/48), *olacādıñ* (olacaktım) (37/76), ...

Aynı durum -acak, -ecek sıfat-fiil eki için de geçerlidir: *olacānı* (olacağımı) (88/47), *atacāmıza* (atacağımıza) (95/133), *çıḳacānı* (çıkacağımı) (144/16), ...

-k->-ø-: *āşam* (akşam) (33/55), *orāla* (orakla) (93/9), *ufāmuş* (ufakmış) (118/2), *yōdu* (yoktu) (142/53), ...

-ñ->-ğ/-ğ->-ø-: II. ve III. ağız yöresinde görülen bu yapı önce ñ ünsüzünün ikiye bölünerek bünyesinde bulunan -g/-ğ- ünsüzünü tercih etmesi, sonra da eriyip

kaynaşarak uzun a sesini oluşturduğu aşıkardır: *ānadivörüdüim* (anlatıverirdim) (<añla-) (28/3), *ānadiñ mı* (anladın mı) (31/28), ...

III. ağız yöresinde tespit ettiğimiz şahıs zamirlerindeki örnekleri ise şunlardır: *sā* (sana) (54/14), *bā* (bana) (86/108), ...

-r->-ø-: Akıcı ve titrek bir ses olan r ünsüzü telaffuzundaki güçlük sebebiyle Kastamonu ağızlarında düşmeye en elverişli seslerden biridir. Yeri oldukça zayıf olan bu sesin boşluğu ikame yoluyla bir önceki ünlü üzerinde doldurulmuştur: *vā* (var) (28/6), *gānında* (karnında) (63/62), ...

Kelime kök ve gövdelerinin yanı sıra geniş zaman, üleştirme sayı sıfatı ve çokluk eli bünyesindeki –r ünsüzünün düşmesine bağlı uzunluklar da mevcuttur:

Geniş zaman ekinde: *yazāsıñız* (yazarsınız) (2/31), *gākāsañ* (kakarsan) (21/14), *atāsıñ* (atarsın) (105/7), *çıkā* (çıkarmak) (67/102), ...

Üleştirme sayı sıfatlarında: *otuzā* (otuzar) (15/21), *onā* (onar) (63/50), ...

Çokluk ekinde: *bullāda* (buralarda) (31/7), *sokaqlāda* (sokaklarda) (2/15), *bunnā* (bunlar) (48/21), *taylalāda* (tarlalarda) (86/121), *uşıqlā* (uşaklar) (84/34), *aralānda* (aralarında) (92/55), ...

-l->-ø-: *gākamadı* (kalkamadı) (1/34), *āgıtdile* (algittiler) (60/85), *gākā* (kalkar) (30/173), ...

-n->-ø-: *lā* (lan) (155/18), *samālıq* (samanlığa) (34/14), ...

-v->-ø-: *āloya* (avluya) (6/17), *ālu* (avlu) (62/45), *gāga* (kavga) (141/37), ...

-y->-ø-: *gāri* (gayri) (3/55).

-z->-ø-: *ācuq* (azıcık) (80/3), *dutmāsa* (tutmaz ise) (22/23), ...

I. ve III. ağız yöresindeki gelecek zaman olumsuz çekimlerinde –ma/-me ve -acak/-ecek arasına gelen -y- kaynaştırma ünsüzünün düşmesiyle iki ünlü karşılaşır ve daha sonra kaynaşarak uzar: *olmācaq* (olmayacak) (8/27), (11/13), *sıqılmācaq* (sıkılmayacak) (30/149), *ayırmācaq* (ayırmayacak) (56/56), *barındumācaqlar* (barındırmayacaklar) (132/47), *oturamācam* (oturamayacağım) (141/1), ...

Aynı durum -la isimden fiil yapım ekinde sonra gelen gelecek zamanlı çekimlerde de görülür: *yollācim* (yollayacağım) (18/50), *hasıllācaķ* (hasıllayacak) (28/62), *toplācañ* (toplayacaksın) (41/68), *haşullācan* (haşullayacaksın) (132/111), *sallāceñ* (sallayacaksın) (152/25), ...

Şimdiki zaman olumsuz çekimlerinde -y- tesiriyle daha henüz darlaşmayan -ma/-me olumsuzluk ekinin aynı zamanda ünlüsünün sistemli olarak uzaması ilgi çekicidir: *çalışamāyon* (çalışamıyorum) (6/2), *baķmāyuz* (bakmıyoruz) (8/13), *çıkamāyan* (çıkamıyorum) (11/9), *ānamāyoz* (anlamıyoruz) (18/22), *çalışamāyon* (çalışamıyorum) (27/23), *gonuşamāyala* (konuşamıyorlar) (30/5), *çıkamāyon* (çıkamıyorum) (33/14), *oñmāyoz* (onmuyoruz “iyileşemiyoruz, düzelemiyoruz”) (54/3), *alamāyan* (alamıyorum) (54/189), *yanmāya* (yanmıyor) (56/56), *yapamāsañ* (yapamazsan) (61/71), *basamāya* (basamıyor) (106/88), *bulamāyoduķ* (bulamıyorduk) (106/88), *olmāya* (olmuyor) (107/173), *duramāyon* (duramıyorum) (110/49), *dutmāyala* (tutmuyorlar) (112/93), *bulunmāya* (bulunmuyor) (114/142), *baķamāyan* (bakamıyorum) (123/98), *yapmāyoz* (yapmıyoruz) (124/3), *olmāya* (olmuyor) (128/59), *duramāya* (duramıyor) (132/23), *duramāyon* (duramıyorum) (132/74), *ğaldutdumāya* (kaldırtmıyor) (132/171), *varmāyon* (varmıyorum) (138/68), *taniyamāyon* (tanıyamıyorum) (141/10), *ğalmāya* (kalmıyor) (141/92), *yapmāyoz* (yapmıyoruz) (144/42), *dutamāyon* (tutamıyorum) (148/17), *yanmāya* (yanmıyor) (148/81), *ğatamāyoz* (katamıyoruz) (151/52), *bulunmāyomuş* (bulunmuyormuş) (152/65), *uyumāya* (uyumuyor) (153/4), *yapamāyoz* (yapamıyoruz) (159/13), *olmāya* (olmuyor) (164/7), ...

Aynı durum şimdiki zamandan önce gelen -la isimden fiil yapım eki için de geçerlidir: *sızlāya* (sızlıyor) (4/19), (7/26), *ğutlāyoz* (kutluyoruz) (13/29), *atlāya* (atlıyor) (15/9), *yaķalāyala* (yakalıyorlar) (29/80), *başlāya* (başlıyor) (30/41), *toplāy* (topluyor) (34/104), *bālāyoz* (bağlıyoruz) (51/33), *ğatuķlāyoñ* (katıkliyorsun) (54/178), *dolāyoz* (doluyoruz) (106/1), *yollāyan* (yolluyorum) (111/125), *toplāyoz* (topluyoruz) (114/268), *başlāyan* (başlıyorum) (123/96), *piyazlāyoz* (piyazlıyoruz)

(125/9), *ıslāyoñ* (ıslıyorsun) (126/26), *haşullāyala* (haşulluyorlar) (132/211), *sulāya* (suluyor) (137/1), *toplāyoz* (topluyoruz) (139/10), *sulāyon* (suluyorum) (140/4), *sulāyoz* (suluyoruz) (144/46), *toplāya* (topluyor) (146/119), *zızlāya* (sızlıyor) (146/137), *patlāya* (patlıyor) (147/25), *yassılāyaz* (yassılıyor) (148/80), *hazıllāyon* (hazırlıyorum) (153/81), *sızlāya* (sızlıyor) (163/8), *yūlāyoz* (yuvarlıyoruz) (164/20), *aşlāya* (aşılıyor) (164/35), *haşlāyoz* (haşlıyoruz) (167/38), ...

I. ağız yöresi ve III. ağız yöresinin ara ara kıyı kesimlerinde geniş zaman ekinin 3. teklik hikâye birleşik zamanlı çekimlerinde görülen geçmiş zaman ünsüzü -d- düşerek önündeki a ünlüsünü uzatmıştır: *olārı* (olurdu) (115/2), *çıkarulārı* (çıkarırlardı) (119/192), *baırulārı* (bağırırlardı) (132/227), *oynullārı* (oynarlardı) (144/58), *atıvallārı* (atıverirlerdi) (49/11), *gollārı* (korlardı) (141/67), *satallārı* (satarlardı) (154/30), *asallārı* (asarlardı) (154/89), *yapallārı* (yaparlardı) (138/4), (154/25), *dağallārı* (takarlardı) (139/34), *atallārı* (atarlardı) (144/10), *savallārı* (savarlardı) (132/227), *sararlārı* (sararlardı) (144/55), *yapmazlārı* (yapmazlardı) (144/21), *ğatmazlārı* (katmazlardı) (154/97), ...

I. ve III. ağız bölgesinde sonu -r ünsüzü ile biten kelimelere gelen -da/-de bulunma hâli ekinin ön ünsüzü düşer ve vurgu bir önceki sese kaydırılarak a ünlüsü uzatılır: *bazāra* (pazarda) (37/27), *ollāra* (oralarda) (43/23), *örüsğāra* (rüzgarda) (45/10), *aaşlāra* (ağaçlarda) (107/11), *televizyonlāra* (televizyonlarda) (120/76), ...

Kastamonu ve yöresi ağızlarında yabancı dillerden alınmış kelimelerdeki asli uzunluklar uzun şekilleriyle kullanılmaktadır: *rivāyet* (1/68), *kāmil* (35/107), *dāne* (44/30), *bāki* (2/30), *erbābudu* (125/13), *māni* (146/46), *yāni* (73/22), *āleti* (122/54).

á ünlüsü: II. ve III. ağız yöresinde karşımıza çıkan bu ünlü ses; yarı kalın, yarı ince, düz, geniş, a ile e arası bir ünlüdür. Bu ünlü a>e ya da e>a değişmesinin ara basamağı olarak ortaya çıkmıştır.

Kalınlaşma yönünde tespit ettiğimiz örnekler şunlardır: *dókárdúk* (dökerdik) (115/55), *gelŭkán* (gelirken) (54/192), *fağát* (fakat) (26/27), *čilá* (çile) (128/5), *temsílá* (temsili) (124/24), *şáharlēde* (şehirlerde) (8/2), *ásgirdi* (eskirdi) (14/55),

álektirik (elektrik) (14/130), (35/6), *ávde* (evde) (25/7), *ávlekde* (evlekte) (25/10), *ávlatlīna* (evlatlığına) (25/16), *ásgi* (eski) (25/21), (28/18), *hábsi* (hepsi) (27/28), *evát* (evet) (30/7), *hávrüz* (79/1), ...

İncelme yönünde tespit ettiğimiz örnekler şunlardır: *tallálāda* (tarlalarda) (115/24), *tallāda* (tarlada) (86/124), *tallásından* (tarlasından) (90/3), *ámme* (ama) (25/17), (28/26), ...

Ek bünyesindeki –y- ünsüzünün inceltici etkisiyle şimdiki zaman ekinde bu sesi görmek mümkündür: *goşuluyá* (koşuluyor) (14/127), *oluyá* (oluyor) (80/31), ...

Yöre ağızlarında -lar çokluk eki ünlüsünün incelme yönünde değişimi oldukça yaygındır: *yıllá* (yığarlar) (41/17), *olláda* (oralarda) (78/32), *gollá* (korlar) (79/6), *gollár* (korlar) (87/2), *atallá* (atarlar) (87/9), *burlárl* (buraları) (87/13), *yapallár_ıdı* (yaparlar idi) (88/86), *bullára* (buralara) (90/5), *oynullá* (oynarlar) (97/5), *yapallá* (yaparlar) (97/5), *yaķallá* (yakarlar) (101/88), *bırakıllardı* (bırakırlardı) (115/2), *yoķallárdan* (yukarılardan) (115/27), *kesiyallá* (kesiyorlar) (116/29), *doķuyallá* (dokuyorlar) (116/53), *durulársıñ* (durularsın) (119/67), ...

â ünlüsü: Yarı geniş, yarı dar, düz, kalın, a ile ı arası bir ünlüdür. Çalışma yöremizde daralma daha çok l ve y ünsüzlerinin tesiriyle oluşmaktadır: *olácaķ* (olacak) (12/8), *bālâyala* (bağlıyorlar) (34/113), *salāncaķ* (salıncak) (42/56), *yıķāyon* (yıkıyorum) (6/19), ...

ǎ ünlüsü: Yarı yuvarlak, geniş, kalın, a ile o arası bir ünlüdür. a>o ya da o>a değişiminin bir ara basamağı durumundadır: *āndan* (ondan) (116/35), *ǎllāra* (oralara) (116/46), *sāyuyadan* (sayıyadan) (sayıya kadar) (28/13), ...

Yuvarlaklaşma yönüne kayma ise daha çok çift dudak ünsüzlerinin etkisiyle oluşmaktadır: *bābam* (babam) (42/7), *gırbā* (kurbağa) (92/40), *bābanne* (98/11), *sāyuyadan* (sayıya kadar) (28/13), ...

ā ünlüsü: Geniz yolu açıkken boğumlanan a ünlüsüdür. Genelde ñ sesinin düşmesine bağlı olarak bu sesin nazallığını üzerine çekmesiyle oluşur. Çalışma sahamızda tespit edebildiğimiz örnekleri şunlardır: *saā* (sana) (30/10), (51/14), (56/122), (111/85), *baā* (bana) (53/126), (68/39), (118/33), *baḡsaā* (baksana) (71/285), ...

ā ünlüsü: Normal a ünlüsünden daha kısa boğumlanan, düşmek üzere olan bir ünlüdür: *aṣādan* (aşağıdan) (71/208), *bulācein* (bulacağım) (153/83), ...

1.1.3. e ünlüsü ve çeşitleri: (ē, ä, è, ê, ě)

e ünlüsü: Ön damakta boğumlanan ince, geniş ve düz bir sestir. İçinde bulunduğu ünlü/ünsüz ses birlikteliklerinin etkisiyle Kastamonu ve yöresi ağızlarında beş çeşit daha e ünlüsü tespit edilmiştir:

ē ünlüsü: Normal e ünlüsünden daha uzun süre boğumlanan bir ünlüdür. Bu uzun söyleyişin sebeplerini şöyle sıralayabiliriz:

İç seste bulunan ğ, ğ, h, k, ḡ, r, n, v, y ünsüzlerinin düşme ya da erimesine bağlı olarak oluşan uzun e sesi:

-ḡ-, -ḡ-> -ø-: *ētimi* (eğitimi) (29/64), *ēlence* (eğlence) (141/121), *dēmende* (değirmende) (108/12), ...

-h- > -ø-: *pēlivan* (pehlivan) (1/26), *mēmed* (Mehmet) (67/151), *ṣēre* (şehir) (4/15), ...

-k->-ḡ->-ø-: *ekmēniñ* (ekmeğinin) (154/71), *etēne* (eteğine) (28/33), *keṣḡēni* (keşkeğini) (64/5), *yemēni* (yemeğini) (116/64), ...

Sonu -ek sesiyle biten kelimelere ünlüyle başlayan bir ek geldiğinde -k->-ḡ->-ø- gelişmesiyle iki ünlü karşılaşır ve nihayetinde kaynaşarak uzun e sesini ortaya çıkarır: *kepē* (kepeğe) (9/2), *gitmē* (gitmeye) (11/10), *ekmē* (ekmeğe) (26/32), *kópē* (köpeği) (29/4), *ākmē* (ekmeğe) (29/75), *çörē* (çöreğe) (37/40), *ḡótümē* (götürmeye)

(38/24), *getmē* (gitmeğe) (43/29), *istemē* (istemeye) (46/10), *eşelemē* (eşelemeye) (48/214), *yemē* (yemeğe) (53/174), *geşgē* (keşkeğe) (88/3), *górmē* (görmeye) (91/67), *gerdē* (gerdeğe) (107/112), *istemē* (istemeye) (128/43), *gezmē* (gezmeye) (132/68), ...

Belirtisiz isim tamlamasında eğer ikinci kelime –k ile bitiyorsa bu ses -k->-ğ->-ø- aşamasıyla eriyip karşı karşıya gelen iki ünlüyü kaynaştırır ve uzun söylenmesini sağlar: *somun ekmē* (ekmeği) (46/60), *su bōrē* (böreği) (86/15), *çarşı ekmē* (ekmeği) (118/31), *patatis berē* (böreği) (132/211), ...

-k->-ø-: *ēsik* (eksik) (13/41), ...

-l->-ø-: *bēki* (belki) (51/51), ...

-y->-ø-: *şē* (şey) (86/40), *kēfiñe* (keyfine) (12/23), *dēze* (teyze) (103/33), *dēnekleri* (değnekleri) (101/16), ...

-r->-ø-: *vēdim* (verdim) (48/13)...

Kelime kök ve gövdelerinin yanı sıra geniş zaman, üleştirme sayı sıfatı ve çokluk eki bünyesindeki –r ünsüzünün düşmesine bağlı uzunluklar da mevcuttur:

Geniş zaman ekinde: *söylēruk* (söyleriz) (157/34), *dizēdūk* (dizerdik) (91/56), *gidēdin* (giderdi) (46/99), *öpē* (öper) (49/9), *dōnē* (döner) (70/14), ...

Çokluk ekinde: *beyitlē* (beyitler) (107/98), *düzlēde* (düzlerde) (71/212), *gelinnē* (gelinler) (78/9), *gūnnēden* (gelinlerden) (4/15), ...

Üleştirme sayı sıfatlarında: *birē* (birer) (18/11), (32/88), (41/57), (49/23), (54/162), (63/9), (69/53), (71/262), (79/101), (82/9), (128/8), (135/7), *ikişē* (ikişer) (32/83), (32/78), *dördē* (dörder) (32/78), *yedişē* (yedişer), (18/39), *sekizē* (sekizer), (18/39), *yüzē* (yüzer) (MDD), *biñē* (biner), ...

I. ve III. ağız yöresindeki gelecek zaman olumsuz çekimlerinde –ma/-me ve -acak/-ecek arasına gelen -y- kaynaştırma ünsüzünün düşmesiyle iki ünlü karşılaşır ve daha sonra kaynaşarak uzar: *bilemēceyin* (bilemeyeceğim) (1/40), *gitmēcin* (gitmeyeceğim) (118/5), *gidemēcin* (gidemeyeceğim) (123/25), *bilemēceyin* (bilemeyeceğim) (1/40), *beğnilmēcek* (beğenilmeyecek) (14/82), *bitmēcek* (bitmeyecek) (24/5), *gitmēcek* (gitmeyecek) (141/122), *olmēcek* (olmayacak) (167/29), *górmēceyin* (görmeyeceğim) (151/58), ...

Aynı durum -la isimden fiil yapım ekinde sonra gelen gelecek zamanlı çekimlerde de görülür: *temüzlēceyüz* (temizleyeceğiz) (28/65), *terlēcin* (terleyeceğim) (54/2), *yūklēcek* (yükleyecek) (119/220), *tehlēcesiy* (tehleyeceksin) (132/186), ...

Şimdiki zaman olumsuz çekimlerinde -y- tesiriyle daha henüz darlaşmayan -ma/-me olumsuzluk ekinin aynı zamanda ünlüsünün sistemli olarak uzaması ilgi çekicidir: *gidemēyon* (gidemiyorum) (6/3), *yinmēya* (yenmiyor) (18/59), *oñmāyoz* (onmuyoruz) (54/3), *bilmēyoduñ* (bilmiyordun) (56/215), *yetmēya* (yetmiyor) (106/5), *ekmēyan* (ekmiyorum) (111/136), *giremēya* (giremiyor) (123/40), *bilmēyon* (bilmiyorum) (132/9), *vermēyan* (vermiyorum) (132/88), *ekmēyoz* (ekmiyoruz) (138/9), *bilmēyoz* (bilmiyoruz) (144/4), *beñzemēya* (benzemiyor) (148/67), ...

Aynı durum şimdiki zamandan önce gelen -le isimden fiil yapım eki için de geçerlidir: *beklēyoz* (bekliyoruz) (33/32), *zehillēyodu* (zehirliyordu) (126/36), *beklēyosuñ* (bekliyorsun) (128/59), *beslēyon* (besliyorum) (132/49), *sirkelēyosuy* (sirkeliyorsun) (139/18), ...

I. ve III. ağız yöresinde gelecek zaman eki üzerine ek geldiğinde ekin son ünsüzü -k ya da -ğ eriyerek düşer ve bir önceki ünlüyü uzatır: *yidürecēsiñ* (yedireceksin) (11/13), *girecēsiñ* (gireceksin) (27/33), *verecēsiy* (vereceksin) (46/90), *isteyecēdim* (isteyecektim) (91/184), *alacēsiñ* (alacaksın) (118/6), (132/197), *ezecēsiy* (ezeceksin) (138/19), ...

II. ağız bölgesinde gelecek zaman sonuna gelen teklik I. ve II. şahıs ekleri gelecek zaman ekiyle kaynaşır: *deşecēn* (deşeceğim) (85/2), *içecēn* (içeceğim) (133/95), *bişecēñ* (bişeceksin) (104/6), *idecēn* (edeceğim) (102/31), ...

I. ağız yöresi ve III. ağız yöresinin ara ara kıyı kesimlerinde geniş zaman ekinin 3. teklik hikâye birleşik zamanlı çekimlerinde görülen geçmiş zaman ünsüzü -d- düşerek önündeki e ünlüsünü uzatmıştır: *ekellēri* (ekerlerdi) (79/9), *gidellēri* (giderlerdi) (139/24), *çekellēri* (çekerlerdi) (139/34), *idellēri* (ederlerdi) (154/44), *gelülēri* (gelirlerdi) (117/16), *verülēri* (verirlerdi) (138/4), *gótürülēri* (götürürlerdi) (154/30), *dellēri* (derlerdi) (141/132), ...

I. ve III. ağız yöresinde sonu -r ünsüzü ile biten kelimelere gelen -da/-de bulunma hâli ekinin ön ünsüzü düşer ve vurguyu bir önceki sese kaydırıp e ünlüsünü

uzatır: *ğıylāra* (kıyılarda) (132/240), *çaylāra* (çaylarda) (140/5), *yēre* (yerde) (7/9), *devüllēre* (devirlerde) (48/9), *gúnnēre* (günlerde) (77/25), *esgēre* (askerde) (110/46), *góllēre* (göllerde) (145/53), *deymennēre* (değirmenlerde) (110/48), *cehizlēre* (çehizlerde) (51/2), *billēre* (buralarda) (116/5), ...

Cevap edatı he, yalnızca uzun ünlülü şekliyle karşımıza çıkmaktadır: *hē* (he) (25/86), (30/2), ...

Kastamonu ve yöresi ağızlarında yabancı dillerden alınmış kelimelerdeki asli uzunluklar tamdır: *mēmur* (14/130), ...

ä ünlüsü: Açık e olarak adlandırılan bu ses, ağız boşluğunun normal e sesine oranla daha açık ve yarı uzun boğumlanmasıyla oluşur. II. ve III. ağız yöresinde görülen bu ses genelde ilk hecede görülür: *ävlenmiş* (evlenmiş) (2/32), *ävden* (evden) (3/23), *ätl_ekmek* (etli ekmek) (4/6), *äsgiden* (eskiden) (6/21), (8/27), (10/3), (89/2), (96/23), *äsgi* (eski) (7/13), *ämme* (ama) (11/2), *älli* (elli) (12/6), *ämriñiz* (emriniz) (13/2), *täpsi* (tepsi) (58/14), *ävlenmiş* (evlenmiş) (14/86), *äkseri* (ekseri) (15/10), *häbsini* (hepsini) (17/6), *läblebi* (leblebi) (28/21), *ävēlsi* (evvelsi) (29/2), *hāp* (hep) (33/33), *zāngin* (zengin) (34/116), *täpsiye* (45/42), *ävde* (106/28), *äkmekçüyüz* (ekmekçiyiz) (106/37), *tāncireden* (tencereden) (107/33), *ämriynen* (emriyle) (111/28), (124/31), *äkşi* (ekşi) (113/22), *än böyüḡ* (en büyük) (119/192), *zābze* (sebze) (123/78), *älbiyse* (149/8), *ätle_äkmekde* (etli ekmekte) (153/66), *täpsiye* (tepsiye) (162/26), *äñ böyüḡölum* (en büyük oğlum) (128/6), ...

é ünlüsü: Kapalı e adı verilen bu ünlü daha çok i sesine yakın, e ile i arası bir ünlüdür. Bugün Türkiye Türkçesinde kullanılmamasına karşın günümüz Türk lehçe, şive ve ağızlarında oldukça yaygın bir kullanım alanına sahiptir. Bu sesin değişim yönünü belirlemek oldukça güçtür. Daha Orhun Abidelerinde bile görülen *beg/big*, *beş/biş*, *et/-it-*, *yer/yir*, *yeti/yiti*, ... gibi ikili şekillere bakarak hangi sesin asli olduğu konusunda bir karara varmak neredeyse imkansızdır. Ayrıca kararsızlığın Türkçenin

her dönemi ve coğrafyasında görülmesi de mümkündür. Ancak Doğu Türkçesi tercihini daha çok i yönünde kullanmıştır⁴⁰.

Yöre ağızlarımızda ise daha çok e>i yönünde ağır basan bu sesin gelişimi için şu örnekler verilebilir:

-e->-ê-: *édersiñ* (edersin) (12/23), *yêr_imiş* (yer imiş) (35/16), *yêller* (yerler) (37/63), *êkerdúk* (ekerdik) (41/4), *êtcêsin* (edeceksin) (46/41), *vêrdilê* (verdiler) (48/170), *yêr* (yer) (50/22), *yêmedi* (yemedi) (53/53), *gêce* (gece) (56/213) (154/28), *êder* (eder) (63/6), *şêy* (şey) (63/27), *hêr* (her) (71/53), *bêş* (beş) (89/41), *dêrdúk* (derdik) (98/45), *êl* (el) (103/8), *yêmekleri* (yemekleri) (115/15), *çêçmemiz* (çeşmemiz) (144/46), *nê* (ne) (154/40), ...

-i->-ê-: *dêye* (diye) (30/32), (35/63), *dêy* (diye) (63/46), *gêtdi* (gitti) (117/3).

Bu değişimlerin yanında özellikle II. ağız yöresi ağızlarında ara sesi oluşturmayıp i sesini muhafaza eden örnekler oldukça dikkat çekicidir: *didile* (dediler) (86/32), *illerde* (ellerde) (86/104), *yitmiş* (yetmiş) (87/15), *yiter* (yeter) (90/44), *yışillik* (90/15), *yilleriñ* (yerlerin) (91/59), *gice* (gece) (91/163), *yilek* (yelek) (95/90), ...

ê ünlüsü: Yarı yuvarlak, yarı düz, geniş, ince, e ile ö arası bir ünlüdür:

Dudak ünsüzlerinin tesiriyle -e->-ö- yönünde yuvarlaklaşma eğilimi görülür: *têmuzleniye* (temizleniyor) (28/69), *dêvletden* (devletten) (35/41), *çêvürdúk* (cevirdik) (28/66), ...

Gerileyici ünlü benzeşmesi yoluyla bazen de ilk hecedeki ünlü düzleşme eğilimine girmiştir: *bêyle* (böyle) (53/106), (64/26), ...

ê ünlüsü: Normal e ünlüsünden daha kısa boğumlanan ve düşmek üzere olan bir ünlüdür: *serme_êderüz* (54/19), ...

⁴⁰ Necati Demir, *Trabzon ve Yöresi Ağızları I-II-III*, Ankara 2006, s.138.

1.1.4. ı ünlüsü ve çeşitleri: (ī, ĩ, í, î)

ı ünlüsü: Arka damakta boğumlanan kalın, dar ve düz bir sestir. Türkçede en kısa süreli boğumlanan ünlü sestir. İçinde bulunduğu ünlü/ünsüz ses birlikteliklerinin etkisiyle yörede dört çeşit daha ı ünlüsü ortaya çıkmıştır.

ī ünlüsü: Normal ı ünlüsünden daha uzun süre boğumlanan bir ünlüdür. Bu uzun söyleyişin sebeplerini şöyle sıralayabiliriz:

İç seste bulunan çeşitli ünsüzlerin düşmesine bağlı olarak uzun boğumlanan örnekler: *çibīna* (çubuğuna) (14/23), *tīla* (tığla) (168/2), *yīyala* (yığıyorlar)(71/331), *sīdırabülürün* (sıdırabilirim) (25/2), *fīndī* (fındığı) (48/51), *yapīke* (yapar iken) (154/10), *pītı* (pıhtı) (79/82), ...

II. ve III. ağız bölgesinde -lık isimden isim yapım eki, ünlüyle başlayan ek aldığı anda -k sesi iki ünlü arasında önce -ğ- sesine sonra da eriyerek düşme eğilimine girer. Eriyerek iki ünlünün karşılaşmasına sebep olan bu durum daha sonra kaynaşarak uzun ı ünlüsünü ortaya çıkartır: *salatīlī* (salatalığı) (6/19), *ğurbannīnı* (kurbanlığını) (7/7), *hocalīñ* (hocalığın) (8/27), *uşaklīmda* (uşaklığında) (17/19), *ustalī* (ustalığı) (35/34), *çobannīnı* (çobanlığını) (56/45), *galabalīdın* (kalabalık idi) (65/17), *ufaklīmı* (ufaklığımı) (83/34), *sālīnan* (sağlık ile) (86/153), *hastalīndan* (hastalığından) (114/200), *mezallīñ* (mezarlığın) (130/30), *aylī* (aylığı) (132/32), *ortalī* (ortalığı) (150/15), *ğayıblīndan* (kayıplığından) (153/10), *mezallīna* (mezarlığına) (155/3), ...

Asli uzunluktaki tespit edilen örnekler şunlardır: *çīrıya* (çıraya) (158/35).

ĩ ünlüsü: Normalden daha kısa, düşmek üzere olan ı ünlüsüdür:

Çoğunlukla ek fiilin kökünde karşımıza çıkar: *var_ĩdı* (vardı) (42/101), *ğollar_ĩdı* (korkardı) (111/8), *yıhamaycaqlar_ĩsa* (yıkayamayacaklarsa) (114/56), *ğuyallar_ĩdı* (koyarlardı) (114/106), *var_ĩdı* (vardı) (126/12), ...

Bazı sözcüklerde ise düşme eğişiminde olan vurgusuz orta hece ünlüsünde karşımıza çıkar: *yanına* (yanına) (169/14), (46/20), *yanında* (yanında) (53/22), *edivörü* (ediverir) (53/62), *yapıyverseñ* (yapıversen) (78/30), *ğayışı* (kayışı) (106/52), *yanına* (yanında) (123/77), *ğopıya* (kopuyor) (142/16), ...

ı ünlüsü: Yarı kalın, yarı ince, düz, dar, ı ile i arası bir ünlüdür. ı>i veya i>ı değışiminin bir ara basamağını oluşturur. Kastamonu ve yöresi ağızlarında daha çok ı'dan i'ye doğru bir incelme gözlenir: *yabıynan* (yabayla) (53/33), *ğayrı* (gayri) (14/72), (41/13), ...

ı ünlüsü: Yarı yuvarlak, yarı düz, kalın, dar, ı ile u arası olan bu ara ünlünün görüldüğü örnekler şunlardır: *inanı musuñ* (inanır mısın) (17/6), *dağalıyo* (takılıyor) (17/17), *sırı* (sırığı) (53/33), *ışalı* (uşağı) (114/9), *dağdula* (31/23), ...

Dudak ünsüzlerinin etkisi sonucu da görülen oluşumlar mevcuttur: *mıhtarıñ* (muhtarın) (8/9), *yapılı* (yapılır) (14/54), *yımşak* (yumuşak) (43/34), *olmıyomuş* (olmuyormuş) (49/76), *bıraya* (buraya) (64/25), *yımaı* (yumağı) (106/84), *dutmıya* (tutmuyor) (101/2), ...

1.1.5. i ünlüsü ve çeşitleri: (ĩ, ĩ, ĩ)

i ünlüsü: Ön damakta boğumlanan ince, düz-dar ve kapalı bir sestir. İçinde bulunduğu ünlü/ünsüz ses birlikteliklerinin etkisiyle yörede üç çeşit daha i ünlüsü ortaya çıkmıştır.

ĩ ünlüsü: Normal i ünlüsünden daha uzun süre boğumlanan bir ünlüdür. Bu uzun söyleyişin sebeplerini şöyle sıralayabiliriz:

İç seste bulunan ğ, g, ğ, h, ħ, k, k, n, y ünsüzleri düşme ya da erime neticesinde kendi boşluğunu önünde bulunan i ünlüsüne yüklemiş ve bu ünlüyü uzatmıştır.

İç ve son seste ğ (-k-, -k->-ğ->-ø-) ünsüzünün kurallı olarak erimesi ya da düşmesiyle ortaya çıkar: *pislîni* (pisliğini) (3/15), *asgellî* (askerliği) (13/24), *besicilî* (besiciliği) (14/134), *esgerlîni* (askerliğini) (114/203), *bilmemezlînden* (bilmemezliğinden) (119/227), *ireçberlîmiz* (rençperliğimiz) (131/16), *temizlîni* (temizliğini) (154/15), *işdîmiz* (içtiğimiz) (12/29), *dedîmiz* (dediğimiz) (168/7), *keşî* (keşigi) (85/2), ...

İle edatı ekleşme sürecinin bir aşamasında eklendiği kelimenin son ünlüsüyle kaynaşır ve ön ünlüsüyle uzun i ünlüsünü oluşturur: *imecînen* (imeci ile) (1/59), *biçicînen* (biçici ile) (17/2), *irezillînen* (rezillik ile) (102/12), *ekmînen* (ekmek ile) (107/14), *gemînen* (gemi ile) (119/215), ...

II. ve III. ağız bölgesinde diye edatı dî şeklinde görülür: *dî* (diye) (14/40), (42/168), (42/222), (71/320), (97/25), (110/23), (154/58), (156/8), ...

-h-> -ø-: *îtiyarladım* (ihtiyarladım) (145/21).

-n-> -ø-: *îsan* (insan) (59/4), *îşatında* (inşaatında) (29/78), *fîcannâdan* (fincanlardan) (166/36), ...

-k-/ğ->-ø-: *keşgelîmen* (57/62), *oysalîmen* (67/8), *goyâlîmen* (67/11), *besselîme* (68/31), *eyerlîmen* (70/68), *yoğsalîmen* (72/2), *eerlîmen* (72/20), ...

Sonu -ak, -ek ve -ma, -me ile biten sözcüklere belirtme hâli eki geldiğinde hece kaynaşmasıyla i ünlüsü uzar: *dûremî* (doğramayı) (46/37), *ekmî* (ekmeği) (49/44), *ğazmî* (kazmayı) (60/70), *çölmî* (çömleği) (154/3), ...

Sonu fiilden isim yapma eki -ma, -me ile biten sözcüklere yönelme hâli eki geldiğinde hece kaynaşmasıyla iki ünlü uzun i ünlüsüne dönüşür: *gezmi* (gezmeye)

(53/148), *yıkamî* (yıkamaya) (57/25), *gomî* (komaya) (57/54), *satmî* (satmaya) (60/4), *gonışmî* (konuşmaya) (63/64), *almî* (almaya) (78/58), *toplami* (toplamaya) (83/36), *biçmî* (biçmeye) (91/52), *sāmî* (sağmaya) (160/16), *mahkimî* (mahkemeye) (161/10), *etmî* (etmeye) (53/61), ...

Yine sonu –a ve –e ünlüsü ile biten sözcüklere yönelme ve yükleme hâli eki geldiğinde aynı durum karşımıza çıkmaktadır: *piyasî* (piyasaya) (84/27), *nerî* (nereye) (49/41), *abanî* (Abana'ya) (80/56), *zobî* (sobaya) (54/2), *arabî* (arabaya) (111/15); *sermî* (sermeyi) (54/19), *ayvî* (ayvayı) (60/39), *danî* (danayı) (78/72), ...

Ayrıca alıntı sözcüklerde asli uzunluğunu koruyan kelimeler için; *helîme* (Halime) (146/128), *îlan* (ilan) (99/15), *mîde* (mide) (66/4), *îtiraz* (itiraz) (27/33) gibi örnekleri verebiliriz.

İ ünlüsü: Normalde daha kısa düşmek üzere olan i ünlüsü: *giddüklerîni* (gittiklerini) (56/78), *zabāleyîn* (sabahleyin) (111/55), *sabāleyîn* (sabahleyin) (111/55), *ēley_îdi* (öyle idi) (111/63), *dedîle* (dediler) (111/72), *edeller_îdi* (ederlerdi) (114/44), *verîvedük* (veriverdik) (153/39), ...

Î ünlüsü: Yarı yuvarlak, ince i ile ü arası dar bir ünlüdür: *gelîsûñ* (gelirsin) (56/124), *îcûk* (azıcık) (114/51), *cēhilîyüz* (cahiliz) (162/31), ...

1.1.6. o ünlüsü ve çeşitleri: (ō, ô, ó, ō)

o ünlüsü: Arka damakta boğumlanan kalın, yuvarlak bir ünlüdür. İçinde bulunduğu ünlü/ünsüz ses birlikteliklerinin etkisiyle yörede dört çeşit daha o ünlüsü ortaya çıkmıştır.

ō ünlüsü: Normal o ünlüsünden daha uzun süre boğumlanan bir ünlüdür.

Kastamonu ve yöresi ağızlarında iç seste -ğ- ünsüzünün kurallı olarak erimesi ve düşmesine bağlı olarak ortaya çıkar: *dōrasıy* (doğrarsın) (144/33), *ōluydu* (oğlu idi) (145/2), *sōna* (sonra) (3/12), *ōlannarı* (oğlanları) (18/11), *ōlanıñ* (oğlanın) (87/5), *ğarib_ō* (Garipoğlu) (1/26), *hatıb_ōgil* (Hatipoğlugil) (14/118), ... Yine -l- ünsüzünün düşmesiyle gerçekleşmiş bir uzunluk da mevcuttur: *ōsun* (olsun) (144/72), ...

-ağı, -ağı seslerinin kaynaşıp uzamasıyla oluşan uzunluk: *yapō* (yapağı) (153/27), *ğaşō* (kaşağı) (29/65), *namazlō* (namazlağı) (122/9), *buzō* (buzağı) (118/60), *ğırō* (kırağı) (29/33), *dumō* (dumağı) (37/50), *ğıyō* (güyoğu) (50/13), *ğuyō* (güyoğu) (153/62), *tosbōla* (tosbağa) (102/10), *ğırbōla* (kurbağa) (102/10), ...

II. ve III. ağız yöresinde sonra kelimesi soñra>soğra>sōra gelişmeleriyle uzun söylenmektedir: *sōra* (sonra) (37/13), *sōradan* (sonradan) (139/4), ...

ö ünlüsü: Yarı geniş, yarı dar, yuvarlak kalın, o ile u arası bir ünlüdür: *dōvelim* (dövelim) (42/219), *yōkardan* (yukarıdan) (46/70), *bōyle* (böyle) (48/212), *bōun* (bugün) (49/70), *yōkarı* (yukarı) (49/80), *bōbusından* (babasından) (108/25), ...

ó ünlüsü: Yarı kalın, yuvarlak, geniş, o ile ö arası bir ünlüdür. Kastamonu ve yöresi ağızlarında çok sık görülen bir ara ünlüsüdür.

Bu ünlü daha çok d, g, k, n, t ünsüzlerinden sonra gelen ö sesinin kısmen kalınlaşması neticesinde görülür: *gónü* (gönü) (21/18), *gōndemedile* (göndermediler) (64/29), *gōñüs* (göğüs) (66/20), *gōbēnden* (göbeğinden) (84/74), *gómer* (gömer) (107/3), *gōnden* (gönden) (148/9), *dōğüşdürüler_idi* (döğüşürler idi) (1/41), *dókūlmüş* (dökülmüş) (48/90), *dónek* (dönek) (55/11), *dövüyoduğ* (dövüyoduk) (89/70), *kóyúñ* (köyün) (102/15), *kótü* (kötü) (111/119), *kófte* (köfte) (116/12), *kóçekler* (köçekler)

(117/12), *tónókelēde* (tenekelerde) (14/139), *tókenmez* (tükenmez) (84/27), *tómüz* (temiz) (89/38), *tönókeniñ* (tenekenin) (53/143), ...

Kastamonu yöresi ağızlarında şu sözcüklerde de *ó* ünlüsü görülmektedir: *bóyle* (böyle) (2/21), (57/6), (118/54), (128/14), *óyle* (öyle) (91/16), (138/20), (139/25), *şóyle* (şöyle) (37/2), ...

Ǿ ünlüsü: Uzun o ile ö arası bir ünlüdür: *dǾmüſle* (dövmüşler) (158/44), *dǾdü* (dövdü) (30/165), *Ǿsüzlüne* (öksüzlüğüne) (142/14), *Ǿsü* (öğsü) (158/52), *Ǿsüzmüş* (öksüzümüſ) (154/60), *Ǿrenmiş* (öğrenmiş) (27/5), *ǾǾleme* (gövmleme) (14/32), *ǾǾnüm* (gönlüm) (25/84), ...

1.1.7. *ö ünlüsü ve çeşitleri: (Ǿ, Ǿ)*

ö ünlüsü: Ön damakta boğumlanan ince, geniş ve dudakların yuvarlaklaşarak oluşturduğu bir sestir. İçinde bulunduğu ünlü/ünsüz ses birlikteliklerinin etkisiyle yörede iki çeşit daha *ö* ünlüsü ortaya çıkmıştır.

Ǿ ünlüsü: Normal *ö* ünlüsünden daha uzun süre boğumlanan bir ünlüdür. Çeşitli ünsüzlerin düşmesine bağlı olarak şu örnekleri verilebilir: *Ǿlene* (öğlene) (99/15), *sǾleyen* (söyleyen) (25/48), ...

Kastamonu yöresi ağızlarında böyle, şöyle, öyle zarf ve sıfat sözcüklerinin bünyesindeki -y- ünsüzünün söylenmemesinden dolayı şu örnekler yaygınlık kazanmıştır⁴¹:

⁴¹ Necati Demir, Trabzon ve Yöresi Ağızlarında bu durumla ilgili şu izahı yapmıştır: “Yazı dili ve aydın konuşmasında böyle, şöyle, öyle biçiminde olan bu kelimeler; bu ile, şu ile, o ile sözcüklerinin birleşmesiyle oluşmuştur. Kelimeler birleşirken arada bir koruyucu -y- ünsüzü türemiştir. Bu kelimeler Orta Karadeniz Bölgesi ağızında kurallı denilebilecek bir biçimde *Ǿle*, *bǾle*, *şǾle* söylenmektedir. Kelimelerin bu duruma gelmesindeki sebep büyük bir ihtimalle bu bölgede -y- düşmesinden değil, zamanında araya -y- ünsüzünün girmeyişinden olmalıdır. Söyleyişin kurallı olması bunu akla getirmektedir.” (bk.Necati Demir, *a.g.e.*, s.152.)

bōle (49/4), (68/73), (91/6), (112/19), (136/30), *şōle* (32/20), (77/31), (112/20), *ōle* (26/30), (136/47), (154/7), ...

ö ünlüsü: Yarı geniş, yarı dar, yuvarlak, ince, ö ile ü arası bir ara ünlüdür:

böyü^gleri (büyükleri) (112/17), *böyü^k* (büyük) (118/63), *dövelim* (dövelim) (42/219),...

1.1.8. u ünlüsü ve çeşitleri: (ū, ũ, û, ú, ŭ)

u ünlüsü: Arka damakta boğumlanan dudakların düz-yuvarlak ve çenenin kapalı şekil alarak oluşturduğu bir sestir. İçinde bulunduğu ünlü/ünsüz ses birlikteliklerinin etkisiyle yörede beş çeşit daha u ünlüsü ortaya çıkmıştır.

ū ünlüsü: Normal u ünlüsünden daha uzun süre boğumlanan bir ünlüdür. Çeşitli ünsüzlerin düşmesine bağlı olarak şu örnekleri verilebilir:

-ğ->-ø-: Kelime kökü içinde -ğ- ünsüzünün erimesine bağlı olarak oluşur: *ūraşma* (uğraşma) (1/17), *tūla* (tuğla) (8/2), *ūraşudu* (uğraşırđı) (14/51), *būdayı* (buğdayı) (28/56), ...

-lı^k isimden isim türetme ekinde: *yollū* (yolluğu) (28/75), *dı^kanuklū* (tıkanıklığı) (33/13), *çocuklūmuzda* (çocukluğumuzda) (90/12), (133/5), ...

-dı^k, -du^k sıfat fiil ekinde: *şaşudūmdan* (şaşırdığımdan) (4/18), *vadūñ* (vardığıñ) (9/3), *oynadūñ* (oynadığıñ) (14/63), *aldūm* (aldığıñ) (17/9), *yabdūmuz* (yaptığımız) (21/12), *yuñurdūñu* (yoğurduğunu) (54/181), *yandūñ* (yandığıñ) (121/13), *oldūnu* (olduğunu) (132/9), *dedūm* (dediğim) (152/15), *olmadū* (olmadığı) (139/47), ...

III. ağız bölgesinde -cı^k/-cik küçültme ekinde görülür: *salihcūñ* (Salihciğim) (14/103), *diyzecūm* (teyzeciğim) (46/39), *anacūm* (anacığim) (48/130), *gencicūm* (kendiciğim) (48/229), *ingecūm* (yengeciğim) (57/69), *ōrancūman* (oradancığıma) (68/51), (69/17), *dayıcūm* (dayıcığim) (69/27), *ikicūmuz* (ikiciğimiz) (71/8), *sōracūma* (sonracığıma) (154/29), ...

Böyle, şöyle ve öyle sözcüklerinde görülen örnekleri şunlardır: *şûle* (şöyle) (48/48), *bûle* (böyle) (49/69), *ûle* (öyle) (44/24), ...

Yabancı dillerden alınmış kelimelerdeki asli uzunluklar uzun şekillerini korumuştur: *nūman* (Numan) (11/40), *nūri_a* (Nuri Ağa) (13/18), *hūriye* (Huriye) (62/12), *mecbūri* (mecburi) (91/20), *sūrelerini* (surelerini) (144/2), *aşūre* (aşure) (157/9), ...

û ünlüsü: Normal u ünlüsünden daha kısa boğumlanan, düşmek üzere olan u ünlüsüdür: *gomūtani* (komutani) (14/85), *ayūya* (ayıya) (169/13), *soyūyoz* (soyuyoruz) (41/41), *omūzunda* (omzunda) (45/1), *ğavūrunca* (kavurunca) (56/3), *ğuyūve* (koyuver) (114/60), *alūla* (alırlar) (121/7), *dorū* (doğru) (51/25), ...

ü ünlüsü: Geniz yolu açıkken boğumlanan u ünlüsüdür. Genelde ñ sesinin düşmesine bağlı olarak bu sesin nazallığını üzerine çekmesiyle oluşur. Çalışma sahamızda tespit edebildiğimiz örnekleri şunlardır: *yuūruz* (yuñururuz) (50/23), *uūndeydi* (önündeydi) (57/46), *uūnden* (önünden) (70/62), *ôūne* (önüne) (95/11), *ôūnúk* (önlük) (101/106), ...

ú ünlüsü: Yarı kalın, yarı ince yuvarlak, dar, u ile ü arası bir ünlüdür. Kastamonu yöresi ağızlarının tümünde sistemli bir kalınlaşma yönünde (ü>u) bu sesi duymak mümkündür.

Daha çok ilk veya son hecede g ve k ünsüzlerinin ü ünlüsüyle birlikte hece oluşturduğu durumlarda kalınlaşma yönünde bir değişim söz konusudur: *gúeller_idi* (gülerler idi) (1/20), *gúne* (güne) (6/18), *gúrúl gúrúl* (gürül gürül) (63/56), *gúmüşlerin* (gümüşlerin) (67/125), *gúneyden* (güneyden) (75/52), *gúccük* (küçük) (101/72), *sür_gú* (sürgü) (138/28), *gúzelcene* (güzelce) (143/18), *kúrt* (Kürt) (1/26), *kúrek* (kürek) (70/46), *kúçücük* (küçücük) (80/47), *püs_kúllü* (püsküllü) (88/18), *kúl_ünen* (kül ile) (112/67), *şú_kír* (şükür) (114/114), *kúlü* (külü) (148/6), ...

d sesinin tesiriyle oluşan kalınlaşma: *südúk* (sidik) (27/11), *düdük* (düdük) (141/70), ...

Görülen geçmiş zamanın I. çokluk çekiminde zaman ekindeki ünlü sesi sistemli bir şekilde kalınlaştırmıştır: *geldúk* (geldik) (3/46), *óğrendúk* (öğrendik) (27/12), *nöbetçídúk* (nöbetçiydik) (32/6), *gidēdúk* (giderdik) (45/36), *yüñseldidúk* (yükseldirdik) (52/32), *beleyviridúk* (beleyiverirdik) (92/34), *geşdúk* (geçtik) (133/5), *dikdúk* (diktik) (138/74), ... Şekil olarak buna benzer bir durum da -Dİk, -DUk sıfat fiil eki için geçerlidir: *giydúkleri* (giydikleri) (20/4), *çillendúkden* (çillendikten) (87/9), ...

t sesinin tesiriyle oluşan kalınlaşma: *türkúye* (Türkiye) (29/61), *türkú* (türkü) (44/40), *kütúkle* (kütükle) (56/223), *túkendi* (tükendi) (71/276), *gótürüyoñ* (götürüyorsun) (91/97), *çektúkçe* (çektikçe) (128/53), *çektúk* (çektik) (139/44), ...

m sesinin tesiriyle oluşan kalınlaşma: *yedümúñ* (yediğimin) (54/13), *gózúmúñ* (110/50), *kómúş* (kömüş) (54/187), ...

II. ve III. ağız yöresinde -mİk, -mUk ekinin ünlüsünde sistemli bir kalınlaşma eğilimi vardır: *gemúkleri* (kemikleri) (32/21), *yelmúk* (yemlik) (35/99), *kemúk* (kemik) (43/17), *keşemúklerini* (keşemiklerini) (53/3), *piremúk* (piremik) (70/85), *irmúk* (irmik) (78/18), *kesmúklenü* (kesmiklenir) (107/56), ...

r sesinin tesiriyle oluşan kalınlaşma: *örúk* (erik) (67/52), *çúrúk* (çürük) (42/21), *vórúdúk* (verirdik) (53/39), ...

s sesinin tesiriyle oluşan kalınlaşma: *kesúk* (kesik) (27/47), *súvāri* (süvari) (29/58), *eksúk* (eksik) (68/14), *súrúkle* (sürüklüyor) (69/107), *nerelüsúñúz* (nerelisiniz) (82/11), *evsúk* (evsik) (85/11), *virisúñ* (verirsin) (92/20), *resúl* (resul) (107/93), ...

ş sesinin tesiriyle oluşan kalınlaşma: *şúkruye* (Şükrüye) (114/193), *şúkúr* (şükür) (75/3), ...

y sesinin tesiriyle oluşan kalınlaşma: *böy^üğ* (büyük) (15/23), *köy^üne* (köyüne) (25/11), *köy^ün* (köyün) (26/2), *y^üğseldü* (yükseltir) (37/25), *y^ün* (yün) (53/46), *y^ün^{den}* (yünden) (96/33), *y^üğ^ük* (yüzük) (141/27), *y^ürek* (yürek) (146/92), *y^üğlen^üd^üğ* (yüklenirdik) (157/3), ...

z sesinin tesiriyle oluşan kalınlaşma: *göz^üen* (gözükten) (3/32), *ök^üz^ün* (öküzün) (3/64), *y^üğ^ük* (yüzük) (12/2), *üz^ülüye* (üzülüyor) (48/44), *ez^üğ* (ezik) (60/79), *göz^üm^ün* (gözümün) (110/50), *ciz^üğ* (çizik) (111/106), *emz^üğdeyken* (emzikdeyken) (141/51), ...

Ū ünlüsü: Uzun u ile ü arası bir ünlüdür. Tespit ettiğimiz örnekler şunlardır: *vid^ū* (verdiği) (42/74), *kest^ūd^ū* (kestiği) (68/71), *d^ūd^ū* (dövdü) (55/18), *ūd^ū* (öğütür) (96/43), *gitt^ūd^ū* (gittiydik) (100/5), *ēle* (öyle) (48/121), *dānec^ū* (taneciği) (77/54), *hebic^ū* (hepsiciği) (78/11), *h^ūğ^ūmet* (hükümet) (117/51), *ded^ū* (dediği) (20/4), *geld^ū* (geldiği) (26/45), *gitt^ū* (gittiği) (27/3), *geç^ūd^ū* (geçtiği) (31/19), *ded^ūm^ūz* (dediğimiz) (72/5), *isted^ūm^ūz* (istediğimiz) (35/45), *biled^ūm^ūz* (bilediğimiz) (61/17), *göz^ūye* (gözüküyor) (3/2), *ūd^ūyala* (öğütüyorlar), *y^ūğ^ū* (yüzüğü) (12/2), *ēretmen* (öğretmen) (49/57), *b^ūle* (böyle) (49/66), *ş^ūle* (şöyle) (60/100), (48/26), ...

1.1.9. ū ünlüsü ve çeşitleri: (ū, ū)

ū ünlüsü: Ön damakta boğumlanan dudakların yuvarlak ve çenenin kapalı şekil alarak oluşturduğu bir sestir. İçinde bulunduğu ünlü/ünsüz ses birlikteliklerinin etkisiyle yörede iki çeşit daha ū ünlüsü ortaya çıkmıştır.

ū ünlüsü: Normalden daha uzun süre boğumlanan uzun ünlüdür: *yeñ^ūld^ū* (yenildiği) (12/18), *böl^ūm^ūze* (bölüğümüze) (14/107), *büş^ūr^ūz* (pişiririz) (59/19), *temüz^ūl^ūm^ū* (temizliğimi) (80/26), *büş^ūr^ūz* (pişiririz) (141/69), *y^ūsek* (yüksek) (162/9), *ū^ūk^ūden* (uykudan) (141/52), ...

Böyle, şöyle, öyle sözcüklerinde görülen uzun ünlü örnekleri: *būle* (böyle) (26/30), *şūle* (şöyle) (44/4), *ūle* (öyle) (69/64), ...

ũ ünlüsü: Normal ü ünlüsünden daha kısa sürede boğumlanan ve düşmek üzere olan bir sestir: *kesdürüler_idi* (kestirirlerdi) (8/8), *gelũkán* (gelirken) (54/192), *bülüşüñ* (bilirsin) (56/94), *alabülũle* (alabilirler) (78/90), *virũlerdi* (verirlerdi) (96/51), *vörũdüm* (verirdim) (110/9), *öyũyoz* (öyüyoruz) (karıştırıyoruz) (16/13), *böyũyala* (büyüyorlar) (25/6), ...

Tablo 1: Kastamonu ve Yöresi Ağızlarının Ünlüler Tablosu

	Düz Ünlüler			Düz-Yuvarlak Ünlüler		Yuvarlak Ünlüler		
	Geniş	Yarı Geniş	Dar	Geniş	Dar	Geniş	Yarı Geniş	Dar
Kalın Ünlüler	a	â	ı	â	î	o	ô	u
Yarı kalın Ünlüler	á		í			ó		ú
İnce Ünlüler	e	è	i	ê	ï	ö	ô	ü

1.1.10. İKİZ ÜNLÜLER

Kelimelerin veya eklerin bünyesinde bulunan -ğ-, -h-, -h-, -n-, -ñ-, -v-, -y- ünsüzleri eriyip kaybolduktan sonra, bu ünsüzlerin iki tarafında bulunan ünlüler yan yana gelmektedir. Yan yana gelen iki ünlünün bir nefeste veya aynı hecede telâffuz edilmesine ikiz ünlü adı verilir⁴². Kastamonu ve yöresi ağızlarında tespit edebildiğimiz ikiz ünlü örnekleri şunlardır:

⁴² Necati Demir, *a.g.e.*, s.62.

1.1.10.1. Yükselen İkiz Ünlüler:

ia, ie, ua, üe, úē, ue (dar ünlü + geniş ünlü): İkiz ünlüyü oluşturan seslerden birincinin dar, ikincinin ise geniş olduğu ve vurgunun geniş ünlü üzerinde olduğu ünlü birlikteliğidir:

ia: *samallıa* (samanlığa) (3/45), *cıara* (sigara) (6/3), *samālīa* (samanlığa) (34/14), *çobannıa* (çobanlığa) (53/174), *zalatalıa* (salatalığa) (61/53), *yıarlādın* (yığarlardı) (63/7), *dıan* (dığan) (126/24), *açıa* (açığa) (158/49), ...

ie: *aķcierde* (akciğerde) (4/16), *ikinciliē* (ikinciliğe) (8/19), *dier* (diğer) (14/13), *eşie* (eşıge) (25/102), *terziliē* (terziliğe) (44/14), *misafillie* (misafirliğe) (89/42), *kekliē* (kekliğe) (158/24), ...

ua: *gabua* (kabuğa) (22/19), *sandua* (sandığa) (28/72), *şuada* (şu kadar) (29/76), *adamcuaz* (adamcağız) (48/69), *bōnduruā* (boyunduruğa) (53/17), *sūracuazıma* (sonracığazıma) (60/11), *çocua* (çocuğa) (67/88), *muābbet* (muhabbet) (119/86), ...

üe: *bölüe* (bölüğe) (24/10), *dúñúrlüe* (dünürlüğe) (64/2), *düzlüe* (düzlüğe) (69/22), *dúúllüe* (dünürlüğe) (121/8), ...

úe: *mekúe* (mekiğe) (30/156), *dúen* (düven) (34/10), *delúe* (deliğe) (35/18), ...

ue: *buez* (bu kez) (36/19).

aā, aī, aī̇, aū, eī̇, eū, iā, ī, iā, iē, oū, uū (ünlü + uzun ünlü): İkiz ünlüyü oluşturan seslerden ikincinin birinciye göre daha uzun ve baskın boğumlandığı ses birlikteliğidir:

aā: *saāķan* (sağarken) (62/57).

aī: *çaīrula* (çağırılar) (42/173), *aşāīda* (aşağıda) (48/12), *uşāīna* (uşağına) (48/115), *ocaīñ* (ocağın) (48/116), *saīcādım* (sağıcaktım) (101/10), *soraī* (sorağı) (106/5), ...

aī̇: *faīnen* (Faik ile) (32/71).

aū: *çaūrun* (çağırırım) (48/124).

eī: *ekmeī* (ekmeği) (106/6).

eū: *edeceūz* (edeceğiz) (48/122), *gireceūz* (gireceğiz) (48/209), ...

īā: *gıṣlīā* (kışlığa) (28/62), *yīārdūḵ* (yığardık) (106/11), *ḡayīā* (kayığa) (165/28), ...

ī: *sīūrını* (sığırını) (42/168).

īā: *niāyet* (nihayet) (14/72).

īē: *geṣliē* (gençliğe) (29/4), *beṣiē* (beşiğe) (43/6), ...

oū: *ḡúyoū* (güveyi) (2/15), *toūm* (tavuğum) (51/9), *yoūruz* (yoğururuz) (102/30), *doūlmez* (dövülmez) (114/96), ...

uū: *tuūñ* (tavuğun) (34/25), *yuūruz* (yoğururuz) (167/23), ...

1.1.10.2. Eşit İkiz Ünlüler:

aa, ee, u, ü, uu, üü, úú (ünlü + ünlü): Yan yana gelen iki ünlünün eşit sesle boğumlanmasıyla oluşan ses birlikteliğidir. Yörellerimizde görülen örnekleri şunlardır:

aa: *aaçlarından* (ağaçlarından) (1/61), *aası* (ağası) (13/18), *baa* (bana) (17/33), *baardan* (bahardan) (78/13), *aarma* (ağarma) (87/10), *aaşlāran* (ağaçlardan) (127/21), ...

ee: *deelliydi* (değerliydi) (4/26), *şeerden* (şehirden) (18/47), *beenmedim* (beğenmedim) (23/3), *inee* (ineğe) (25/72), *meerime* (meğer) (32/21), *beendīñ* (beğendiğin) (50/14), *teellerüz* (teğeltiriz) (53/155), *yemeē* (yemeğe) (67/94), *eer* (eğer) (91/184), ...

u: *yūna* (yığına) (1/62), *sūr* (sığır) (35/99), *samāluñ* (samanlığın) (78/67), *ışında* (ışığında) (119/154), *sāluz* (sağlığınız) (142/1), ...

ii: *sevdiim* (sevdiğim) (1/9), *yiit* (yiğit) (3/56), *geyi* (geyiği) (36/14), *diil* (değil) (60/56), *ii* (iyi) (71/267), *tiftii* (tiftiği) (106/81), *iplii* (ipliği) (152/13), *iirüler _ imiş* (iğirirler imiş) (167/3), ...

Görülen geçmiş zaman II. çoğul şahıs çekiminde şu biçimde görülür: *hoşgeldiiz* (hoş geldiniz) (46/1), (142/1), *geldiiz* (geldiniz) (130/2), *etdiiz* (ettiniz) (83/35), ...

uu: *yuuruyoz* (yuğuruyoruz) (16/13), *topuu* (topuğu) (30/179), *yolluu* (yolluğu) (73/25), *uunde* (önünde) (131/18), ...

üü: *düün* (düğün) (49/52), *böyüü* (büyüğü) (65/22), *gözüüñ* (gözünün) (86/113), *belediüüm* (belediğim) (146/16), ...

úú: *bölúú* (bölüğü) (3/10), *dúúnlēde* (düğünlerde) (30/49), *úünden* (önünden) (63/27), *çellúúñ* (Çevrik'in) (69/141), *úúsger* (rüzgâr) (107/57), ...

1.1.10.3. Alçalan İkiz Ünlüler:

aj, au, ej, eñ, ou, ou, óú, óú, óü, öü (ünlü + yarım ünlü): İkiz ünlüyü oluşturan seslerden birinci ünlünün, ikinciye oranla daha geniş ve daha vurgulu olduğu ünlü birlikteliğidir:

aj: *ajr* (ağır) (1/20), *zabajñ* (sabahın) (3/11), *daıtım* (dağıtım) (3/30), *bırayıb* (bırakıp) (16/5), *topraıını* (toprağını) (91/69), *çayırudu* (çağırırdı) (142/72), *yataıı* (yatağı) (151/6), ...

au: *baççauş* (başçavuş) (3/13), *austosuñ* (ağustos) (29/32), *bırayı* (bırakır) (30/14), *taııkdan* (tavuktan) (53/93), *baıuruladı* (bağırırlardı) (63/46), *gıracauz* (kıracağız) (135/12), *daıul* (davul) (144/8), ...

ej: *deışdı* (değiştı) (1/71), *kópeıñ* (köpeğın) (15/15), *deıze* (denize) (82/18), *ekmeı* (ekmeğı) (114/12), *zabāleıñ* (sabahleyin) (141/38), ...

eŭ: *yēceŭz* (yiyeceğiz) (132/20).

ou: *dourmuşuyun* (doğurmuşum) (132/118), *touqlā* (tavuklar) (133/6), *douzla* (domuzlar) (138/8), *souqluḡ* (soğukluk) (komposto) (139/16), *yourd* (yoğurt) (146/25), ...

óú: *boún* (bugün) (69/82), *boúce* (bu gece) (77/54), *çıḡharacoŭz* (çıkaracağız) (96/32),...

óú: *cóŭz* (ceviz) (84/100), *óúne* (önüne) (51/34), *çóúremedim* (çeviremedim) (54/76), *dóúşme* (dövüşme) (117/8), *óúnmēyan* (övünmüyorum) (153/87), ...

óü: *dóüşdürüler_idi* (dövüştürürlerdi) (1/41), *góüşlúkleriyne* (göğüslükleriyle) (132/99), *góüşlē* (göğüsler) (158/87), ...

öü: *cöŭzden* (cevizden) (71/18), *böürlerne* (böğürlerine) (87/4), *böúce* (bu gece) (114/131), *gitcöŭz* (gideceğiz) (123/25), *böün* (bu gün) (26/21), ...

1.1.11. DİL BENZEŞMESİ

1.1.11.1. Türkçe Kelime ve Eklerde Dil Benzeşmesi:

inan-/inan-: Bu fiilin uyuma giren şekli III. ağız yöresinin Şenpazar, Azdavay, Pınarbaşı ve Cide yöreleriyle sınırlı kalmıştır: *inanmāsiñ* (inanmazsın) (67/17), (75/20), *inanurun* (inanırım) (69/32), *inanmayiñ* (inanmayın) (101/59), ...

Uyum dışı inan- biçimini ise tüm yörelerde görmek mümkündür: *inan* (65/16), (140/1), *inanmāsiñ* (inanmazsın) (75/20), *inanmāsiñiz* (90/5), *inan* (107/166), *inanmadıla* (111/40), *inandusun* (128/10), ...

ḡanı/ḡani, ḡanḡı/ḡangi, ḡanḡısını: Zarf, sıfat ve zamir görevleriyle karşımıza çıkan bu sözcüklerin uyuma giren biçimleri III. ağız yöremizde görülür. Eski Anadolu Türkçesindeki kullanımlarıyla paralellik gösteren bu sözcüklerin tespit edebildiğimiz örnekleri şunlardır: *ḡanı* (<ḡanḡı) (ḡani) (69/98), (119/8), (166/16), *ḡanḡı* (ḡangi) (81/8), (107/169), (162/5), *ḡanḡısını* (ḡangisini) (28/12), *ḡanḡısı* (ḡangisi) (44/39),...

Yazı dilimizdeki gibi uyum dışı örnekler sergileyen kullanımlarını ise III. ağız bölgesinde görmek mümkündür: *hani* (hani) (1/78), (17/29), (30/12), (117/63), (153/65), *hangi* (hangi) (119/181), *hangisi* (hangisi) (132/109), ...

Birleşik kelimelerde: “bir” ve “az” sözcüklerinin birleşiminden oluşan “biraz” sözcüğü yörelerimizde ilerleyici ünlü benzeşmesiyle *birez* (biraz) (119/179) şeklinde telaffuz edilir.

Birleşik fiillerde: ver- tezlik fiiliyle oluşturulan birleşik fiillerde uyuma giren örnekler şunlardır: *alıvadım* (alıverdim) (62/25), *çıkıvadı* (çıkıverdi) (54/158), *salıvamış* (salıvermiş) (62/12), *atıvamış* (atıvermiş) (35/55), ...

Şimdiki zaman eki: Genel olarak Türkiye Türkçesi ağızlarında uyuma giren –yor şimdiki zaman eki yöremiz ağızlarında da bazen düzleşerek bazen de düzleşip incelererek uyuma girmiştir: *ölçüye* (ölçüyor) (1/67), *ediyele* (ediyorlar) (14/123), *deniye* (deniyor) (27/10), *sürüye* (sürüyor) (48/189), *bitmiye* (bitmiyor) (49/37), *yetmiye* (yetmiyor) (57/5), *geliye* (geliyor) (69/41), *böyüye* (büyüyor) (92/9), *dönüye* (dönüyor) (110/51), *yiyyeler* (yiyorlar) (115/70), *tükediye* (tükeiyor) (119/142), *giriye* (giriyor) (131/18), *eniye* (iniyor) (152/68), *deye* (diyor) (167/11), *sürüyü* (sürüyor) (101/34), *ediyi* (ediyor) (103/9), *okiye* (okuyor) (49/50), *deyyi* (diyor) (54/16), ...

Uyuma girmeyen örnekler de tespit edilmiştir: *götürüya* (götürüyor) (118/32), *gidiya* (gidiyor) (6/14), *düşüyo* (düşüyor) (26/10), *gidiyan* (gidiyorum) (85/20), *ekiyo* (ekiyoruz) (89/50), *çekiyo* (çekiyö) (90/11), *bilmiyon* (bilmiyorum) (91/78), *gidiyo* (gidiyoruz) (115/6), *gidiyosuyuz* (gidiyorsunuz) (46/44), *çekiyo* (çekiyoruz) (169/40), ...

Kalın sıradan ünlülü kelimelerin bazılarında -y- ünsüzünün inceltici özelliğinden dolayı uyum dışına çıkmıştır: *bakiye* (bakıyor) (48/61), *duruye* (duruyor) (117/66), *sariye* (sarıyor) (145/58), *goyye* (koyuyor) (68/12), *oturuye* (oturuyor) (107/162), *çıkıyi* (çıkıyor) (101/46), *çalışıyi* (çalışıyor) (101/70), ...

-leyin isimden isim yapım eki: Bölgemiz ağızlarında kararsızlık gösteren bu ekin kalın ve ince sıradan kelimelerle uyumluluk gösterdiği örnekler mevcuttur: *zabālayın* (sabahleyin) (10/5), (23/8), (44/15), (144/94), *āşamlayın* (akşamleyin) (41/75), (90/30), *ğışınlāyın* (94/44), *yazınlāyın* (94/44), *ğışinnāyın* (kışınleyin) (96/40), *zabalayın* (sabahleyin) (141/145), ...

İnce sıradan kelimelerde yazı dilinde olduğu gibi uyum aynen vardır: *ōleleyin* (öğlenleyin) (17/14), *gūzleyin* (güzleyin) (86/64), *hemenleyin* (104/17), ...

Kalın sıradan kelimelerde uyumu bozan örnekler de yok değildir: *gāzāleyin* (kazaleyin) (18/29), (37/53), *zabāleyin* (sabahleyin) (13/1), (56/13), (106/64), ...

–ken (iken) zarf fiil eki: Kimi durumlarda uyuma giren kimi durumlarda ise uyum dışı kalan bu ek yöre ağızlarımızda kararsızlık sergilemiştir.

İnce sıradan ünlüye sahip olan kelimelerde i- fiilinin düşmüş ve ekleşmiş örnekleri mevcuttur: *gezdüreyken* (gezdiriyor iken) (2/15), *belerken* (beler iken) (56/12), *derkenen* (der iken) (68/29), *ekēkene* (eker iken) (70/41), *edēkenen* (eder iken) (71/99), *biçīkene* (biçer iken) (86/121), *teze_y_iken* (teyze iken) (111/62), *gelūken* (gelir iken) (111/65), *gider iken* (gider iken) (114/259), *geliyke* (gelir iken) (132/94), *kesiyeken* (kesiyor iken) (136/52), ...

Kalınlık-incelik uyumunun dışında kalan örnekler de mevcuttur: *çalayke* (çalarken) (12/33), *oturayken* (otururken) (16/22), *boqayken* (boyarken) (17/24), *yapayken* (yaparken) (30/42), *kuçūken* (küçükken) (42/54), *oynākenen* (oynarken) (67/93), *boydaykenen* (boydayken) (67/276), *çıkāken* (çıkarken) (70/87), *çıkarıke* (çıkarırken) (78/72), *oturukene* (otururken) (91/202), *yaşımdāke* (yaşımdayken) (102/14), *ğalduruken* (kaldırırken) (116/45), *ğaynarken* (kaynarken) (142/39), *yapīke* (yaparken) (154/10), *toplayayken* (topluyorken) (163/50), *ufa_iken* (ufak iken) (33/45), ...

II. ağız yöresinde ise bu ekin uyum dışında kaldığı görülür: *oluke* (olurken) (88/62), *ğurāke* (kurarken) (89/38), *oturukene* (otururken) (91/202), *yaşımdāke* (yaşımda iken) (102/14), ...

III. ağız yöresinde damak ünsüzü k ve akıcı n ünsüzü, ek ünlüsünü kalınlaştırmıştır. Ek bünyesinde bulunan bu ünsüzlerin uyumu bozduğu görülür: *çocūkan* (çocukken) (43/28), *oluḡan* (olurken) (44/33), *çaluşuḡan* (çalışırken) (44/72), *ḡoşākan* (koşarken) (45/2), *aluḡan* (alırken) (46/11), *yaparḡan* (yaparken) (46/93), *bulaşuḡan* (bulaşırken) (48/151), *çıkākan* (çıkarken) (49/24), *atākan* (atarken) (53/46), *yapākan* (yaparken) (54/76), *banayḡan* (banarken) (56/52), *oḡunuḡan* (okunurken) (60/9), *uvākan* (ovarken) (60/85), *hastıyḡan* (hastayken) (62/2), *basākan* (basarken) (63/61), *duraḡan* (durarken) (69/131), *yakınḡan* (yakınken) (75/26), *duraḡan* (durarken) (107/67), *daḡarḡan* (takarken) (109/36), *ḡoyuluḡan* (koyulurken) (110/19), *oḡurḡan* (okurken) (114/182), *çayıraḡa* (çığırırken) (42/172), *oynāḡa* (oynarken) (42/54), *oluḡanan* (olurken) (69/87), *oḡurḡanan* (okurken) (71/305), *var_ıḡan* (var iken) (43/38), (46/25), *sa_ıḡan* (sağ iken) (48/184), *uşa_ıḡanan* (uşak iken) (75/52), *ḡānında_y_ıḡanan* (karnında iken) (76/9),...

-i fiilinin zaman eki almış şekilleri: Yöre ağızlarımızdaki cevheri fiilin bir önceki kelimenin son ünlüsü ile kalınlık-incelik uyumu tamdır: *var_ıdı* (var idi) (51/1), *topal_ıdı* (topal idi) (54/185), *uşa_ıdım* (uşak idim) (60/80), *yumcuḡluyalar_ımuş* (yumcukluyorlar imiş) (62/70), *aralaşmışlar_ıdın* (aralaşmışlar idi) (69/177), *yanaşamayacaklar_ımuş* (yaklaşamayacaklar imiş) (88/55), *atallar_ıdı* (atarlar idi) (96/4), *aldım_ısa* (aldım ise) (141/157), *yakın_ıdı* (yakın idi) (144/61), *asallar_ıdı* (asarlar idi) (158/5), *çok_ımuş* (çok imiş) (51/52), *bol_ıduḡ* (bol idik) (53/156), ...

Bu örneklerde de ince sıradan kelimelerle kalınlık-incelik uyumu mevcuttur: *eş_ımuş* (56/68), *derler_ımuş* (69/48), *deḡil_ımuş* (71/231), *gelmiş_ıdı* (83/37), *diller_ımuş* (derler imiş) (91/141), *gitmiş_ıdı* (137/8), *içinde_y_ıse* (141/33);

gardeş üdük (158/81), *güccü üdüm* (küçük idim) (120/69), *açgöz üdü* (açgöz idi) (132/30), ...

-ki aitlik eki: Yazı dilinde birkaç istisna dışında ayrılık gösteren bu ek, bölgemizde kalınlık-incelik uyumu bakımından kararsızlık sergiler:

Yöre ağızlarında yazı dilinde olduğu gibi ince sıradan kelimelerde ek ünlüsü incedir: *içindeki* (içindeki) (49/22), *şindikile* (şimdikiler) (91/73), *evelki* (evvelki) (92/35), *içindeki* (95/18), *benimki* (benimki) (141/88), *bizimkiniñ* (bizimkinin) (114/252), *öncedenkini* (öncedenkini) (160/11), *nērekin* (neredeki) (68/100), ...

Bazen kalın sıradan kelimelere ince ünlülü ek gelmektedir: *ordaki* (oradaki) (86/68), *o zamanki* (o zamanki) (91/10), *yanımdaki* (yanımdaki) (91/163), *bunuñki* (bununki) (28/14), *sarayıñki* (sarayınki) (107/82), *galbiñdekini* (kalbindekini) (146/62), *kimiñkini* (kiminkini) (147/11), ...

III. ağız yöresinde kalın sıradan ünlülere sahip kelimelerde ilerleyici ünlü benzeşmesiyle bazen kalınlık-incelik uyumu sağlanır: *şurdaķı* (şurdaki) (42/215), *ısdambul'daķı* (İstanbul'daki) (69/150), *başındaķıları* (başındakileri) (71/86), *uzaķdaķı* (uzaktaki) (75/49), *başdaķı* (baştaki) (93/27), *sırtındaķı* (sırtındaki) (111/76), *bu yañķı* (bu yanki) (48/43), *gızlarıñķı* (kızlarınki) (61/3), *deliğannularıñķıla* (delikanlılarınki) (114/243), *onunķundan* (onunkinden) (48/40),...

III. ağız yöresinde ünsüz sızıcılaşması ve ilerleyici ünlü benzeşmesi yoluyla ek -hı biçiminde görülmektedir: *altındaķı* (altındaki) (96/72), *ğapıñdaķı* (kapındaki) (107/173), *ucuñdaķına* (ucundakine) (109/11), *onnarıñķına* (onlarınkine) (114/236),...

ki (ki, kı, hı; kin; kine, kına; kinen, kınan) bağlacı: Yöre ağızlarında ince ve kalın sıradan kelimelerin sonuna gelen ki ve bu ekin genişlemiş biçimleri genel olarak ince ünlü biçimlidir: *gelmez ki* (gelmez ki) (13/28), *gider ki* (41/36), *dedilē ki* (dediler ki) (48/19), *değil ki* (değil ki) (68/41), *dedi ki* (98/27), *demek ki* (150/20), *yalıñız ki* (yalınız ki) (11/11), *vaduķ ki* (vardık ki) (26/30), *olmadı ki* (79/33), *çıķardı ki*

(çıkardı ki) (102/52), *yapamıyoz ki* (yapamıyoruz ki) (119/139), *yollamazlādı ki* (yollamazlardı ki) (133/17), *dimek kin* (demek ki) (42/75), *gördüm kin* (gördüm ki) (67/11), *şitmiye kin* (şey etmiyor ki) (91/1), *bilmiyen kin* (bilmiyorum ki) (94/43), *derdi kin* (derdi ki) (70/61), *demiş kin* (demiş ki) (117/48), *heddē kin* (hatta ki) (153/143); *gomiyala kin* (koymuyorlar ki) (84/42), *bakıya kin* (bakıyor ki) (118/59), *yoğ kin* (yok ki) (132/260), *der kinen* (der ki) (67/102), *gidē kinen* (gider ki) (70/53), *demedilē kine* (demediler ki) (68/18), *dedi kine* (dedi ki) (68/44), *beslenmiy kine* (beslenmiyor ki) (69/3), ...

III. ağız yöresinde kendinden önce kelimenin son ünlüsüyle uyuma giren örnekler de mevcuttur: *deyelā kına* (diyorlar ki) (68/22), *yoğ kına* (yok ki) (69/6), *gomazlādı kına* (koymazlardı ki) (69/41), *yoğ kınan* (yok ki) (71/186), *olacī kı* (olacak ki) (62/52), *durā kı* (durar ki) (71/41), *giymeyan kı* (gitmiyorum ki) (71/70), *duramāsıñ kı* (duramazsın ki) (152/16), *diyan hı* (diyorum ki) (62/25), *gonuşamayan hı* (konuşamıyorum ki) (148/5), ...

Bir örnekte bu bağlacın ünsüzü tonlulaşmış olarak karşımıza çıkar: *demek gi vağdi sāti böyleymiş* (2/23).

ile edatı: Bu edatın kısmen ya da bütünüyle ekleşmiş şekilleri -la/-le, -ılan/-ilen, -ulan/-ülen, -ınan/-inen, -unan/-ünen Kastamonu ağızlarında kalınlık-incelik uyumuna girmiştir: *besmeyleyle* (42/86), *vātiyle* (88/35), *arabasıyla* (93/8), *bebekleriyle* (100/15), *mısdafayla* (100/10), *buydayla* (103/30), *yazıyla* (118/37), *elimiz_ilen* (elimiz ile) (102/10), *mağas_ılan* (makas ile) (99/7), *óküz_ülen* (öküz ile) (101/85), *dāmad_inan* (damat ile) (49/12), *bağraçlar_inan* (bakraçlar ile) (49/51), *ya_inan* (yağ ile) (50/20), *ğuzular_inan* (kuzular ile) (54/132), *bunlar_inansıñ* (bunlarlasın) (55/1), *amıcañ_inan* (amcan ile) (84/65), *at_inan* (at ile) (86/5), *çay_inan* (çay ile) (95/74), *arabalar_inan* (arabalar ile) (107/53), *tılar_inan* (tılar ile) (114/34), *ğız_inan* (kız ile) (118/51), *mağas_inan* (makas ile) (119/17), *hasta_y_inan* (hasta

ile) (132/4), *ablam_inan* (ablam ile) (141/126), *hap_inan* (hap ile) (152/54), *şış_inen* (şış ile) (53/155), *bez_inen* (bez ile) (56/4), *ip_inen* (ip ile) (98/51), *annem_inen* (annem ile) (115/80), *gezme_y_inen* (gezme ile) (141/96), *beygirler_inen* (beygirler ile) (166/7), *hortum_unan* (hortum ile) (50/25), *anadud_unan* (anadut ile) (107/54), *yourd_unan* (yoğurt ile) (125/11), *çaput_unan* (çaput ile) (165/27), *yüz_ünen* (yüz ile) (128/47), *tüp_ünen* (tüp ile) (147/24), *süd_ünen* (süt ile) (167/40), ...

Ünlü düşmesiyle ortaya çıkan –nan, –nen şekli de çok sık karşımıza çıkmaktadır: *ğabuıynan* (kabuğuyla) (1/40), *paytunnan* (faytunla) (12/13), *urgannan* (urganla) (34/8), *gıznan* (kızla) (67/22), *piyaznan* (piyazla) (91/83), *motornan* (motorla) (123/83), *bulğurnan* (bulgurla) (161/7), *eliynen* (eliyle) (9/8), *beznen* (bezle) (22/27), *ekinnen* (ekinle) (55/18), *siznen* (sizle) (84/62), *elimiznen* (elimizle) (115/25), *biçernen* (biçerle) (152/49), ...

II. ve III. ağız bölgesinde az da olsa –lan, –len biçimlerine rastlamak mümkündür: *ateşleriylen* (ateşleriyle) (42/127), *beygirilen* (beygirle) (89/6), *pullūlan* (pullukla) (92/12), *ipliklen* (iplikle) (45/62), ...

–yna ve –yne şeklinde eklendiği kelimenin son ünlüsüne göre uyuma giren örnekler: *māniyne* (maniyle) (1/19), *ellemeyne* (ellemeyle) (48/65), *telleriyne* (telleriyle) (47/3), *zurnayne* (zurnayla) (49/67), *pareyne* (parayla) (71/157), *birbirneriyne* (birbirleriyle) (132/225), *dosduyna* (dostuyla) (7/9), *yabayna* (yabayla) (44/32), *oğlayna* (oklovayla) (91/88), *arabayna* (arabayla) (101/50), *gısguyna* (kısıkyla) (116/55), ...

İki örnekte akıcı ünsüz değişimiyle oluşan ve ünlü uyumunu sağlayan oluşumlar görülür: *sırtımız_ına* (sırtımız ile) (51/60), *hālīm_ine* (halim ile) (118/15),...

için (çün, üçün, içün, üçü, uçun, úçún) edatı: Uyum bakımından birkaç istisna dışında yazı diliyle paralellik gösteren bu edat için şu örnekler mevcuttur: *dudması*

için (7/17), *atmak için* (25/22), *galdumak için* (31/23), *yapması için* (45/18), *yapmak için* (45/49), (145/6), *çocuk için* (46/56), *gölaylamak için* (61/23), *hayvannar için* (67/36), *onuñ için* (151/62), *ev için* (70/76), *çekmek için* (119/202), *getirmek için* (165/15), *ceiz için* (168/3), ...

çün: *oldū_çün* (olduğu için) (2/31), *dini çün* (dini için) (14/2), *şun çün* (şunun için) (60/62), *oldū_çün* (olduğu için) (70/37), (95/12), *düşmemi_çün* (düşmemesi için) (107/6), *eti çün* (eti için) (114/211), *soyu çün* (soyu için) (114/224), *onuy çün* (onun için) (145/27), ...

üçün: *çekme_üçün* (çekmek için) (1/62), *onuñ_üçün* (onun için) (2/33), *onun üçün* (onun için) (4/26), *sıvamak üçün* (sıvamak için) (7/15), *boşlumasu üçün* (boşluması için) (13/12), *yıkamak üçün* (yıkamak için) (14/30), *yerişmek üçün* (erişmek için) (14/39), *aldūm üçün* (aldığım için) (17/9), *bilemedū üçün* (bilemediği için) (24/12), *dikmek üçün* (dikmek için) (38/2), *ālady üçün* (aldığı için) (67/82), *ohundū üçün* (okunduğu için) (88/34), *evlat üçün* (evlat için) (101/72), *onuy üçün* (onun için) (145/16), ...

içün: *furmak içün* (vurmak için) (31/17), *unuñ içün* (onun için) (35/73), *dümdüzlemesü içün* (dümdüzlemesi için) (95/56), *ğış içün* (kış için) (112/75), *ağıllık alma içün* (ağırlık alma için) (113/7), *erkek içün* (erkek için) (136/36), *yörümek içün* (yürümek için) (136/54), *geymek içün* (giymek için) (144/86), ...

üçü: *onuñ üçü* (onun için) (22/6), (35/45), *bunuñ üçü* (bunun için) (56/107), *olmadū üçü* (olmadığı için) (139/47), ...

Şu örneklerde ise uyum dışına çıkıldığı görülür: *unuñ üçün* (onun için) (158/4), *tākib_itmeg_üçün* (takip etmek için) (91/174), *ekmek uçun* (ekmek için) (91/109), ...

1.1.11.2. Yabancı Kelimelerde Dil Benzeşmesi:

İlerleyici ünlü benzeşmesi: Kastamonu ağızlarında gerileyici benzeşmeye oranla daha baskındır: *mekdübüm* (mektubum) (14/84), *faķırduķ* (fakirdik) (30/153), *vaķıt* (vakit) (112/35), *mezelliē* (mezarlıēa) (116/29), *baķķa* (bahēe) (141/15), *ezen* (ezan) (158/86), *lire* (lira) (113/3), *ataş* (ateş) (128/39), *ēıymatlu* (kıymetli) (139/6), *helve* (helva) (146/2), *vücütüm* (vücutum) (18/8), *habarı* (haberi) (169/14), *terezü* (terazi) (86/100), ...

Gerileyici ünlü benzeşmesi: Gerileyici ünlü benzeşmesiyle uyuma giren alıntı kelimelerin sayısı azımsanmayacak kadar çoktur: *ecele* (acele) (1/80), *cēmide* (camide) (7/8), *mehkimesi* (mahkemesi) (148/75), *maraklı* (meraklı) (21/30), *ebdeslikde* (abdestlikte) (69/97), *cıgarası* (sigarası) (42/115), *esgerdeydi* (askerdeydi) (57/43), *eli* (Ali) (56/79), *zebehet* (Sebahat) (33/45), *ēmed* (Ahmet) (30/46), *mēni* (mani) (146/51), *helīme* (Halime) (146/128), *mehellesi* (mahallesi) (164/51), *esger* (asker) (100/17), *tene* (<Far. dāne) (107/173), *zetten* (zaten) (12/36), *hemdi* (Hamdi) (114/221), *ēdet* (âdet) (28/42), *dene* (tane) (33/7), *babālī* (vebali) (<Ar.vebāl) (107/111), *mekdüb* (mektup) (14/84), *almala* (elmalar) (6/21), ...

İlerleyici-gerileyici ünlü benzeşmesi: Benzeşmenin hem incelme hem de kalınlaşma yönünde olduēu biçimidir: *cenēzemiz* (cenazemiz) (4/2), *barabar* (beraber) (63/61), *emeliyet* (ameliyat) (163/9), *pavriēası* (fabrikası) (152/63), ...

1.1.11.3. Dil Benzeşmesinin Bozulması

Kalınlaşma yönünde: d, g, ē, k, n (n < ñ), t ünsüzleri ünlülerin boēumlanma noktasını art damak bölgesine kaydırarak, bu ünsüzlerin yanında bulunan yuvarlak ince (e, i, ö, ü) ünlülerinin yarı kalınlaşmasına yol açmıştır. Bu durum Türkiye Türkēesi ağızlarında Orta Anadolu ve Karadeniz ağızlarının karakteristik bir özelliēidir.

Kastamonu ağızlarında d, g, ē, k, t seslerinden sonra gelen ince ünlüler kısmen kalınlaşarak ünlü uyumsuzluēuna girmiştir: *ēózūme* (gözūme) (46/37), *ēōşdü* (göçtü) (48/75), *ēōşdü* (göçtü) (48/155), *delūk* (delik) (35/6), *kōye* (köye) (68/76),

kómüşleri (kömüşleri) (91/57), *çeltúk* (çeltik) (91/67), *yúklenüdük* (yüklenirdik) (136/32), *yúnseliya* (yükseliyor) (142/46), *beyúk* (büyük) (144/9), *yúññnden* (yününden) (152/18), *óunde* (önünde) (159/5), *çóúrmüşle* (çevirmişler) (122/54), *güzünelerde* (güzünelerde) (133/25), *dúún* (düğün) (153/93), *tóneke* (teneke) (60/108), *túkediyala* (tüketiyorlar) (63/60), *gúeller_idi* (gülerlerdi) (1/20), ...

Kelime kök ve gövdelerindeki benzeşmenin bozulması bazı eklerde de karşımıza çıkar:

-cúk: **İsimden isim yapma eki:** *remzicúk* (Remzicik) (48/152), *depecúk* (tepecik) (51/37), *bi kerecúk* (bir kerecik) (63/29), *hemencecúk* (hemencecik) (67/13), *bircúk* (biricik) (78/32), *depecúk* (tepecik) (89/73), *incecúk* (incecik) (146/27), ...

ceúz: **Gelecek zaman çokluk I. şahıs çekimi:** *ekeceúz* (ekeceğiz) (132/276), *yēceúz* (yiyeceğiz) (135/10), ...

-lúk: **İsimden isim yapma eki:** *kótülúk* (kötülük) (1/46), *ēreltülúk* (eğreltilik) (67/31), *temüzlúk* (temizlik) (73/20), *ireçberlúk* (rençperlik) (101/2), ...

-múk: **filden isim yapım eki:** *çetlemúk* (çitlemik) (109/39), *túkmúk* (tükmük) (123/56), *sıkmúkladım* (69/81) (sıkmıkladım), ...

-dúk: **Görülen geçmiş zamanın I. çokluk çekiminde:** Zaman ekindeki ünlü ses, sistemli bir biçimde kalınlaşmaya yönelmiştir: *geldúk* (geldik) (3/46), *óğrendúk* (öğrendik) (27/12), *nöbetçídúk* (nöbetçiydik) (32/6), *gidēdúk* (giderdik) (45/36), *yüñseldidúk* (yükseltirdik) (52/32), *belevyiridúk* (bekleyiverirdik) (92/34), *geşdúk* (geçtik) (133/5), *dikdúk* (diktik) (138/74), ...

-dúk **sıfat fiil ekinde:** *giydúkleri* (giydikleri) (20/4), *çillendúkten* (çillendikten) (87/9), ...

Ayrıca dudak ünsüzleri b, m, v tesiriyle ö ve ü ünlülerinin kalınlaşmaları tespit edilmiştir: *vērūn* (veririm) (69/156), *bóyütmezlerdi* (büyütmezlerdi) (119/191), *bóldüle* (böldüler) (130/35), *bócekleri* (böcekleri) (56/63), *kókleri mókleri* (kökleri mökleri) (132/272), *kópek mópek* (köpek möpek) (141/161), *kevúk* (kevik) (1/61), *búkerdúk* (bükerdik) (101/84), *óvey* (üvey) (128/28), ...

İncelme Yönünde: Bu yöndeki ünlü değişmelerini şu eklerde ve sözcüklerde tespit ettik:

Şimdiki zaman çekiminde: *bakıye* (bakıyor) (48/61), *durıye* (duruyor) (117/66), *sarıye* (sarıyor) (145/58), *goyye* (koyuver) (68/12), *oturıye* (oturuyor) (107/162), *çıkıyi* (çıkıyor) (101/46), *çalışıyi* (çalışıyor) (101/70), ...

-gil: isimden isim yapma eki: *bubasıgiliñ* (babasıgilin) (27/35), *buvamgil* (babamgil) (67/26), *ğarayokubōgil* (Karayakupoğlugil) (67/45), *mısdafagil*’den (Mustafagilden) (68/25), *dayımgile* (dayımgile) (84/108), *ğamburgil* (kamburgil) (101/22), *ğaynanamgil* (kaynanamgil) (132/12), ...

-daş/-deş: İsimden isim yapma eki: -daş/-deş isimden isim yapma eki araştırma bölgemizde kalınlık-incelik uyumu bakımından kararsızlık sergilemektedir: *vatandaşa* (9/3), *arқадашları* (18/5), *ğardaşımuñ* (25/12), *yoldaş* (57/32), *ğardaş* (169/17), (70/70), *vatandaş* (123/78), ... Bu örneklerde ise uyum bozulmuştur: *ğardeşin* (80/9), *ğardeşim* (25/98), ...

İnceltici ünsüzlerin etkisiyle: Bazı kelime kök ve gövdelerinde bulunan inceltici (c, ç, s, ş, y, z) ünsüzlerin tesiriyle de uyumun bozulduğu görülür: *buriye* (buraya) (14/89), (82/24), *şuriye* (şuraya) (91/59), (95/95), *oriye* (oraya) (14/96), *salı* (Salı) (99/10), *oraye* (oraya) (30/189), ...

Alıntı kelimelerde: Yabancı dillerden alınan sözcüklerin uyuma girmiş biçimleri yöre ağızlarımızda daha yoğundur. Ancak uyum dışı kullanımlar da mevcuttur: *halime* (Halime) (62/9), *şefdaliden* (şeftaliden) (64/22), *hesaplu* (hesaplı) (65/14), *ilimanda* (limanda) (84/32), *rüzgâr* (rüzgâr) (115/32), *mefât* (vefat) (121/22), *cemal* (Cemal) (128/33), ...

1.1.11.4. UYUM DEĞİŞMESİ

Türkçe ya da alıntı sözcüklerin yapılarındaki ünlüler bazen içlerinde barındırdıkları ünsüzlerin tesiriyle bazen de sebepsiz yere kalınlaşma, incelme, düzleşme ve yuvarlaklaşma yönünde uyum değiştirebilmektedirler.

İncelme yönünde: Yöre ağızlarında diğer uyum değişmelerine oranla örneği daha fazladır: *inehter* (anahtar) (150/22), *seli* (salı) (156/7), *hefte* (hafta) (28/53), *heftede* (haftada) (6/20), *cümē* (Cuma) (4/15), *emme* (ama) (18/29), *bēzi* (bazı) (28/73), *misir* (mısır) (118/33), *hettē* (hatta) (11/39), *cenderme* (jandarma) (30/48), *hüdüdü* (hudutu) (102/62), *nūmereñ* (numaran) (111/173), *vücütüm* (vucutum) (18/8), *üyüşük* (uyuşuk) (60/8), *işiyince* (ışiyınca) (141/59), *biydeyi* (buğdayı) (43/3), *üyür* (uyur) (42/24), *nūmen* (Numan) (11/38), *çenteleri* (çantaları) (166/8), *fıyde* (fayda) (60/94), *mekereye* (makaraya) (144/83), ...

Kalınlaşma yönünde: *tāfık* (Tevik) (13/5), *hılalı* (hileli) (42/222), *güccük* (küçük) (144/9), ...

Düzleşme yönünde: *harazım* (horozum) (82/22), *bıçık* (buçuk) (84/126), *mimkin* (mümkün) (132/43), *pışgırdıya* (püskürtüyor) (29/94), ...

Yuvarlaklaşma yönünde: Daha çok dudak ünsüzlerinin tesiriyle oluşan uyum değişimleridir: *órúk* (erik) (130/24), *tovosunu* (tavasını) (47/1), *çomoşur* (çamaşır) (57/25), *çongollu* (çengelli) (36/14), *cövüz* (ceviz) (95/103), *tömüz* (temiz) (41/33), *dömür* (demir) (163/38), *çövürdü* (çevirdi) (62/32), *soru* (sarı) (24/11), *furun* (fırın) (32/53), (115/18), *hırtuna* (fırtına) (42/61), *fuzlu* (hızlı) (49/62), *suruğna* (sırıkla) (44/38), *südük* (sidik) (30/42), *bütüdü* (bitirdi) (48/38), ...

1.1.12. DUDAK BENZEŞMESİ

Bir kelimedede düz ünlüleri düz ünlülerin, yuvarlak ünlüleri ise dar-yuvarlak ya da düz-geniş ünlülerin takip etmesi olayıdır. Buna göre bu uyum yalın ya da ek ile genişletilmiş sözcüğün düzlük-yuvarlaklık bakımından ilk hece ünlüsüne göre ayarlanması olayıdır. Türkçede halen tam olarak kurallı bir hale gelemeyen bu uyum, Eski Türkçeden bu yana takip edilen metinlerde düz ünlülü köklerden sonra yuvarlak ünlülü eklerin, yuvarlak ünlülü köklerden sonra düz ünlülü eklerin gelmesi şeklinde

bir uyum bozukluğu sergilemiştir⁴³. Türkiye Türkçesinin ancak son dönemlerinde bazı istisna örneklerle rağmen uygulanan bu ses olayı Kastamonu ve yöresi ağızlarında Eski Anadolu Türkçesinin⁴⁴ uyum dışı mirası genelde devam ettirilir.

Kelimelerde Yuvarlaklaşma: Yazı dilinde düzlük-yuvarlaklık uyumuna uyup bölgemiz ağızlarında uyum dışında kalan bazı örnekler şunlardır: *gendü* (kendi) (3/64), *delü* (deli) (120/23), *altun* (altın) (91/77), *çamaşur* (çamaşır) (96/30), *çevürüle* (çevirirler) (105/27), *demür* (demir) (73/10), *ğaşuk* (kaşık) (95/50), *temüzce* (temizce) (105/28), *yayuk* (yayık) (106/42), *yasduk* (yastık) (114/34), *danuşurun* (danışırım) (67/250) *gemúklerini* (kemiklerini) (1/35), *bilesúk* (bilezik) (141/27), *ğarannuk* (karanlık) (46/86), *çarşuyu* (çarşısı) (44/11), ...

Bunun yanında yazı diliyle paralellik gösteren uyum dışı örnekler ise şunlardır: *davulla* (121/17), *ğavuşmaz* (71/6), *armuT* (22/18), *pamuqlu* (14/26), *avuç* (104/16), *ğavuç* (69/189), *çamurunu* (90/10), *davulcula* (95/25), *savuruduk* (111/21), *tavuk* (167/31), *yāmur* (3/43), ...

Yapım ekleri olarak donmuş kelimeler: Eski Türkiye Türkçesinde daima yuvarlak ünlü ile karşımıza çıkan eklerden biri –uk, –ük’tür⁴⁵. Bu ek bölgemizden tespit ettiğimiz örneklerle göre ünlüsünü hiç değiştirmeden tarihî yapısını sürdürüyor görünmektedir: *delúk* (delik) (119/10), *açuk* (açık) (90/2), *artuk* (artık) (115/15), *ğasuk* (kasık) (163/8), *delúk* (delik) (79/17), *eksúk* (eksik) (68/14), *kesúk* (kesik) (27/47), *irmúk* (irmik) (78/17), ...

-muk, múk ekinde: *yelmúk* (yelmik) (bir ot çeşidi) (18/35) (168/8), *keşemúklerini* (keşemiklerini) (53/3), *piremúk* (piremik) (70/85), *kesmúklenü* (kesmiklenir)

⁴³ Zeynep Korkmaz, *Nevşehir ve Yöresi Ağızları*, Ankara 1994, s.53-54.

⁴⁴ Faruk Kadri Timurtaş, *Eski Türkiye Türkçesi*, İstanbul 1981, s.27-40.

⁴⁵ Faruk Kadri Timurtaş, *a.g.e.*, s.29.

(107/56), *çetlemúk* (çitlemik) (109/39), *ğaramuḵ* (karamık) (18/55), *azarmuḵ* (azarmık) (25/98), *gıcımuḵ* (kıcımık) (34/100), *yalamuḵ* (yalamık) (56/196), *sıḵmuḵladım* (sıkmıkladım) (69/79), *dırmuḵ* (tırmık) (103/4), *ğızamuḵdan* (kızamıktan) (111/41), *ğıymuḵ* (kıymık) (128/54), ...

-suḵ, -sük, -súk eki: *ğasuḵ* (kasık) (163/8), *bilesúk* (bilezik) (141/27), *eksúk* (eksik) (68/14), *evsúk* (evsik) (85/11), ...

-vuç: İsimden isim yapma ekleri: *hastavuç* (hastavıç) (hastalıklı) (84/60).

-duḵ, -dük: Sıfat fiil-eki: *evlendūñ* (evlendiğin) (115/3), *ekdūñ* (ektiğin) (12/22), *endūñ* (yendiğin) (28/11), *geşdūñ* (112/44), *dedūm* (dediğim) (114/267), *bindūmüz* (115/7), *evlendūmde* (122/64), *yeñildū* (yenildiği) (28/14), *erdū* (erdiği) (14/3), *giydúḵleri* (20/4), *çillendúḵden* (87/9), *dedúḵceleyin* (67/22), *bahalaşduḵça* (pahalaştıkça) (30/57), *vaduḵça* (vardıkça) (114/118), *evlendükcen sōna* (133/17), *yaḵduḵdan sōra* (144/58), *akdarduḵdan sōna* (167/8), ...

-duḵ, -dük: Bilinen geçmiş zaman eki: I. çoğul şahıs dışındaki çekimlerde uyum sağlanır. Çokluk 1. şahısta da kararsızlık yaşanmaktadır: *geldúḵ* (geldik) (3/46), *öğrendúḵ* (öğrendik) (27/12), *nöbetçīdúḵ* (nöbetçiydik) (32/6), *gidēdúḵ* (giderdik) (45/36), *yūñseldidúḵ* (yükseltirdik) (52/32), *beleyviridúḵ* (beleyiverirdik) (92/34), *geşdúḵ* (geçtik) (133/5), *dikdúḵ* (diktik) (138/74), *bıraḵduḵ* (bıraktık) (57/17), *yarāduḵ* (yarardık) (60/38), *daraduḵ* (taradık) (68/107), *yapamazduḵ* (yapamazdık) (71/117), *sallarduḵ* (sallardık) (86/78), *açarduḵ* (açardık) (88/73), *yapduḵ* (yaptık) (119/198), *ihitiyarladuḵ* (ihitiyarladık) (145/48), *içēdük* (içerdik) (148/56), *yerdük* (yerdik) (124/5), ...

-dur, -dür: Fiilden fiil yapım eki: Ek ünlüsü Eski Anadolu Türkçesinin yuvarlak şekilli mirasını korumuştur: *ğaynaduruz* (kaynatırız) (4/7), *sivatduramamış*

(sıvattıramamış) (7/17), *ğaruşduru* (karıştırır) (10/5), *dudduruñ* (tutturun) (13/41), *alduruduḡ* (aldırırdık) (14/62), *ğalduduḡ* (kaldırdık) (17/14), *ğalduraceysuñ* (kaldıracaksın) (52/31) *dolduruduḡ* (doldururdık) (59/12), *aldurdum* (aldırdım) (86/90), *sıvatdudu* (sıvattırdı) (132/57), *satdudu* (sattırdı) (137/8), *ğaruşdura* *ğaruşdura* (karıştırı karıştırı) (162/18), *salduru* (saldırır) (166/30), *ğaruşdurup* (karıştırıp) (167/16), *çıkartdurusuñ* (çıkarttırırsan) (167/32), *sürdüremedi* (sürdüremedi) (30/161), *öldürüyoñ* (öldürüyorsun) (89/57), *biñdürülerdi* (bindirirlerdi) (114/99), *giyindürür* (giyindirir) (119/99), *etdürüverdi* (ettiriverdi) (132/66), *gezdüren* (gezdiren) (143/4), *yidürüdüḡ* (yedirirdik) (152/4), *dikdürüdüḡ* (diktirirdik) (156/9), ...

-ur, -ür: Geniş zaman eki: Düzlük yuvarlaklık uyumuna tam olarak girmeyen eklerdendir. Ek bünyesindeki “r” sesi düştüğünde ve -rl- > -ll- değişikliğinde ek ünlüsü yuvarlaklığını muhafaza etmiştir: *yúkseldü* (yükseltir), *alçaldu* (alçaltır) (37/25), *yaparuz* (yaparız) (1/62), *ğaynaduruz* (kaynadırız) (4/7), *ğazanuruz* (kazanırız) (27/9), *daıduruz* (dağıtırız) (28/27), *sıkılu* (sıkılır) (29/28), *dayanu* (dayanır) (37/23), *alurun* (alırım) (56/111), *alusuñ* (alırsın) (14/44), *ğalususuñ* (kalırsınız) (71/42), *ayıtladula* (ayıklatırlar) (41/71), *çıḡarula* (çıkarırlar) (85/14), *gelürün* (gelirim) (56/116), *içgillenürün* (içkirlenirim) (78/14), *gelüsüñ* (gelirsin) (37/73), *bilüsüñ* (bilirsin) (88/80), *gelü* (gelir) (91/116), *iletü* (iletir) (98/19), *denü* (denir) (150/15), *çitürüz* (çitileriz) (60/24), *bilüsüñüz* (bilirsiniz) (86/42), *gelüle* (gelirler) (91/24), *verüle* (verirler) (121/12), *gelüle* (gelirler) (41/76), *ısmallamış* (ısmarlamış) (80/53), ...

-ur, -ür: Fiilden fiil yapım eki: Ekin -r ünlüsü genelde düşmüştür: *yatudum* (yatırdım) (48/209), *bişürüdüḡ* (pişirirdik) (66/37), *içürüye* (içiriyor) (117/55), *bitümüş* (bitirmiş) (101/11), ...

-uş, -üş: Fiilden fiil yapım eki: *yapuşudu* (yapışırđı) (153/54), *yapuşusa* (yapışırsa) (53/19), *ğaruşduracañ* (karıştıracaksın) (107/29), *yetüşdüümüş* (yetiştirmiş) (29/93), *yapuşduruyosuñ* (yapıştıırıyorsun) (56/204), ...

-ul, -ül: Fiilden fiil yapım eki: *ekülü* (ekilir) (70/55), *çekülüdü* (çekilirdi) (66/13), *dikülü* (dikilir) (37/2), *sayulu* (sayılır) (28/11), *yapuludu* (yapılırdı) (91/57), *yıyulu* (yıyılır) (114/88), *edülü* (edilir) (67/80), *verülüdü* (verilirdi) (71/260) ...

-lu, -lü: İsimden isim yapım eki: Eski Türkçede ek ünlüsü hep kalın olan bu şeklin mirası korunmuştur: *ğıymatlu* (kıymetli) (1/81), *maraklu* (meraklı) (21/30), *şifālu* (şifalı) (30/33), *bitlü* (bitli) (30/176), *aslanlu* (aslanlı) (35/71), *zararlu* (zararlı) (35/99), *madalyalu* (madalyalı) (42/73), *pasaklu* (pasaklı) (56/201), *yararlu* (yararlı) (91/64), *taraf lu* (tarafli) (92/34), *canlu* (canlı) (99/31), *paçalu* (paçalı) (130/18), *datlu* (tatlı) (131/10), *ğavğalu* (kavgalı) (139/65), *kenarlu* (kenarlı) (144/30), *ballu* (ballı) (157/9), *depeceklü* (tepecikli) (37/5), *değellü* (değerli) (37/54), *zahmetlü* (zahmetli) (92/9), *zelletlü* (lezzetli) (146/27), ...

-luğ, -lük: İsimden isim yapım eki: *ayruluk* (ayrılık) (86/118), *sarılık* (sarılık) (136/48), *ğaranluk* (karanlık) (118/49), *eñlülükde* (enlilikte) (53/112), *temüzlük* (temizlik) (73/20), *besicülük* (besicilik) (92/58), *ireçberlük* (rençperlik) (101/2), *yetüklük* (yitiklik) (141/103), *yıllukdur* (yıllıktır) (54/45), *ğaranlukda* (karanlıkta) (69/143), *sarılık* (sarılık) (136/48), *maşalık* (maşalık) (158/35), *ireçberlük* (rençperlik) (101/2), *ğarannuk* (karanlık) (102/63), *odunluk* (odunluk) (95/66), *yorğunluk* (yorgunluk) (14/97), ...

-suz, -süz: İsimden isim yapım eki: *ırātsuz* (rahatsız) (11/32), *sabansuz* (sabansız) (25/71), *akılsuz* (akılsız) (33/47), *yarsuz* (yarsız) (67/113), *anasuz* (anasız) (86/104), *parasuz* (parasız) (91/161), *masırafsuz* (masrafsız) (117/10), *ırātsuzlüm* (rahatsızlığım) (118/25), *yāsuz* (yağsız) (132/208), *eştahsuzlukdan* (iştahsızlıktan) (136/9), *ğıssuz* (kızsız) (166/21), *fışsüz* (fışsız) (3/18), *dipsüz* (dipsiz) (17/16), *ezensüz* (ezansız) (88/34), *işsüz* (işsiz) (97/22), *kimsesüzü* (kimsesizi) (127/14), *yeysüzü* (yensiz “hafif olmayan”) (145/27), *dertsüz* (dertsiz) (146/95), ...

-cuḳ, -cük: İsimden isim yapım eki: *ācuḳ* (azıcık) (33/24), (141/101), *ūlancuḳ* (oğlancık) (48/13), *havacuḳ* (havacık) (48/162), *ḡadacuḳ* (kadarıcık) (60/80), *yımşacuḳ* (yumuşacık) (69/2), *yalancuḳ* (yalancık) (91/78), *yaḳıncuḳ* (yakıncık) (151/56), *remzicúḳ* (Remzicik) (48/152), *bi kerecúḳ* (bir kerecik) (63/29), *hemencecúḳ* (hemencecik) (67/13), *bircúḳ* (biricik) (78/32), *depecúḳ* (tepecik) (89/73), *incecúḳ* (incecik) (146/27), *bi senecük* (bir senecik) (48/61), ...

-cu, -cü: İsimden isim yapım eki: *ḡıruc̣cu* (kırıkçı) (148/65), *zurnacu* (zurnacı) (154/44), *ḡırıḳcu çıkıḡcu* (kırıkçı çıkıkçı) (57/61), *arucula* (arıcılar) (35/4), ...

-ḡu, -gü: Fiilden isim yapım eki: *içḡu* (içki) (124/22), *bilḡúm* (bilgim) (36/19), *serḡú* (sergi) (71/320), *bilḡú* (bilgi) (132/260), *eyḡü* (eygi) (88/98), *yayḡu* (yaygı) (146/5), *alg̣uyu* (algıyı) (91/5), *çalḡu* (çalgi) (32/88), *sıyṛḡu* (sıyrırgı) (86/38), *salḡuya* (salgıya) (53/46), ...

-ḡun, -gün: Fiilden isim yapım eki: *arḡun* (argın) (54/26), *salḡununu* (salgınını) (91/43), *yang̣undan* (yangından) (101/77), *ḡızḡun* (kızgın) (148/83), ...

-u, -ü: Fiilden isim yapım eki: *yazu* (yazı) (144/4), *çatu* (çatı) (48/175), ...

-muz, -müz: Çokluk 1. şahıs iyelik eki: *gendümüz* (kendimiz) (6/18), *dedümüz* (dediğimiz) (72/5), *istedümüz* (istediğimiz) (35/45), *biledümüz* (bilediğimiz) (61/17), *giydümüz* (giydiğimiz) (71/109), *yīdümüz* (yığdığimiz) (106/72), *ḡazıdümüz* (kazıdığimiz) (114/50), ...

-aḡu, -egü: Ek, kaynaşma ve yuvarlaklaşma neticesiyle ō şeklini almıştır: *yapō* (153/27), *ḡaşō* (29/65), *namazlō* (122/9), *buzō* (buzaḡı) (118/60), *ḡırō* (29/33), *dumō* (dumaḡı) (37/50), *ḡıyō* (güyoḡu) (50/13), ...

-dur, -dür: Bildirme eki: Ekin –r ünsüzü düşmüş olup, ünlüsü genelde yuvarlaktır: *vadu* (vardır) (13/10), *açdu* (açtır) (18/12), *vādu* (vardır) (41/9), *çilādu* (çiledir) (48/139), *başıñdadu* (başındadır) (54/142), *çokdu* (çoktur) (78/32), (91/202), *odasıdu* (odasındadır) (85/11), *ḡalıncadu* (kalıncadır) (136/53), *senedü* (senedir) (6/8), *filendü* (filandır) (29/41), *iyidü* (iyidir) (56/109), *eteşdendü* (ateştendir) (86/118), *şeydü*

(şeydir) (135/30), *görmüşsüñdü* (görmüşsündür) (106/97), *yimüşdü* (yemiştir) (42/140), *gezmüşdü* (gezmiştir) (68/28), *enmişdü* (inmiştir) (83/37), ...

bil- Yardımcı fiili: *gazanabülüse* (kazanabilirse) (14/64), *alabülürüz* (alabiliriz) (21/5), *sıdırabülürün* (sığdırabilirim) (25/2), *ğapabülüse* (kapabilirse) (29/76), *arturabülese* (artırabilirse) (32/40), *çekebülü* (çekebilir) (42/23), *çıkarabülüsün* (çıkarabilirsin) (69/112), *alabülü müyün* (alabilir miyim) (83/47), *bulabülüse* (bulabilirsek) (112/77), *gonuşabülürün* (konuşabilirim) (132/1), *gezebülüse* (gezebilirsek) (141/96), *yapabülüse* (yapabilirsen) (141/161), *alabülüse* (alabilirse) (152/36), *bulabülüseñ* (bulabilirsen) (154/5), *yarişabülüse* (yarışabilirse) (162/14),...

ver- Yardımcı fiili: *çıkıvörüdüm* (çıkıverirdim) (7/28), *söleyvörüdü* (söyleyiverirdi) (12/25), *götürvörler_idi* (götürüverirlerdi) (18/10), *ānadıvörüdüm* (anlatıverirdim) (28/3), *büşürvörüdü* (pişiriverirdi) (45/55), *yarıvörlerdi* (yarıverirlerdi) (54/193), *ğarıvörüdü* (karıverirdi) (98/32), *gopuvörüdü* (kopuverdi) (106/52), *ğapadıvörüdük* (kapatıverirdik) (154/16), ...

Yukarıda belirttiğimiz gibi Kastamonu ve yöresi ağızları daha çok düzlük-yuvarlaklık uyumunun dışında bir hâl sergilemiştir. Ancak sınırlı da olsa yazı diline göre uyumun daha sağlam olduğu örnekler de mevcuttur: *doğdur* (doktor) (60/78), *motur* (motor) (96/16), *horuz* (horoz) (54/10), *banyaya* (banyoya) (11/23), *saram* (serum) (71/344), *mektipde* (mektupta) (2/30), *şöher* (şoför) (67/56), ...

Bu örneklerde uyum öyle güçlüdür ki dudak ünsüzlerinin yuvarlaklaştırıcı etkisine rağmen uyum sağlanmıştır: *hamur* (hamur) (115/19), *davıl* (56/150), *yımurta* (123/9), (146/28), (164/25), ...

i- fiilinin I. ve II. geçmiş zaman ve şart kiplerinin ekleşmiş şekillerinde, ünlü benzeşmesinin yanında dudak benzeşmesinin de etkisi görülür: *ço_udun* (çok idi) (68/73), *yo_udun* (yok idi) (65/16), *yo_udu* (yok idi) (135/20), *bol_uduğ* (bol idik) (53/156), *toğtor_umuş* (doktor imiş) (18/23), *başçavuş_umuş* (başçavuş imiş) (91/170), *ucuz_umuş* (ucuz imiş) (106/106), *yo_usa* (yok ise) (45/24), ...

Yuvarlak kelimelerden sonra gelen “ile” çekim edatının yer yer dudak benzeşmesinin etkisinde kaldığı görülür: *hortum_unan* (hortum ile) (50/25), *yuurd_unan* (yoğurt ile) (54/180), *cóüz_ünen* (ceviz ile) (52/14), *kómüş_ünen* (kömüş ile) (66/12), *motur_ula* (motor ile) (104/2), *óküz_üle* (öküz ile) (101/47), *óküz_üne* (öküz ile) (101/35), ...

1.1.13. GENİŞLİK-DARLIK UYUMU

Genişlik Uyumu: İki ünlünün arasında eriyen ya da düşen ünlülerin önce yan yana gelmesi sonra da dar ünlünün genişlemesiyle oluşan uyumdur: *çaqarallādı* (çağırırıldı) (51/15), *deermen* (değirmen) (94/18), *şeerden* (şehirden) (18/47), ...

Darlık Uyumu: Ünlülerin dar uyuma girmesiyle oluşan yapıdır: *dijl* (değil) (60/56), *buynuzu* (boynuzu) (62/38), *yuurt* (yoğurt) (112/102), *dēdük* (dövdük) (78/19), ...

1.1.14. ÜNLÜ DEĞİŞMELERİ

Anadolu ağızlarının tümünde görülen ünlü değişmelerini genel olarak kelime içi ünlü ve ünsüzlerin etkisi, tarihî geçmiş ve kişiye bağlı etkenler oluşturabilmektedir. Kastamonu ve yöresi ağızlarında çok yönlü olan bu ünlü değişmelerini şu başlıklar altında ele alabiliriz:

1.1.14.1. Kalın Ünlülerin İncelmesi

a > e değişmesi: Gerileyici ve ilerleyici ünlü benzeşmelerinin etkisiyle oluşmuşlardır: *dene* (tane) (82/22), *tene* (tane) (110/9), *tezeydi* (tazeydi) (153/94), *kirezle* (kirazlar) (164/12), *esger* (asker) (1/35), *milyere* (milyara) (107/176), *ürüzger* (rüzgar) (44/31), *lire* (lira) (123/65), *ecele* (acele) (1/80), *meydene* (meydana) (114/20), *ebdeslikde* (abdestlikte) (153/78), *çenteleri* (çantaları) (166/8), *ecük* (azıcık) (112/106), *ēcúċ* (azıcık) (55/17), ...

a > á değişmesi: Bu değişimde -y- ve -l- ünsüzlerinin tesiri daha çok göze çarpar: *goşuluyá* (koşuluyor) (14/127), *tallálāda* (tarlalarda) (115/24), *talláda* (tarlada) (86/124), *tallásından* (tarlasından) (90/3), *ámme* (ama), ...

a > í değişmesi: Değişimde –y- ünsüzü etkili olmuştur: *yabíynan* (yabayla) (53/33),

a > i değişmesi: *oriya* (oraya) (14/8), *şuriya* (şuraya) (90/20), *buriya* (buraya) (93/27), *fiyde* (fayda) (60/94), *icük* (azıcık) (111/152), ...

ı > í değişmesi: *ğayrÍ* (gayri) (14/72), (41/13), ...

ı > i değişmesi: *direkdör* (traktör) (43/4), *misir* (mısır) (46/27), *keñerine* (kenarına) (99/51), ...

o > á değişmesi: *goşuluyá* (koşuluyor) (14/127), *oluyá* (oluyor) (80/31), ...

o > e değişmesi: *kilemetre* (kilometre) (30/185), *neterden* (noterden) (132/39), ...

o > ö değişmesi: *batıyö* (batıyor) (90/10), *ötezle* (ortaözlüler) (89/14)

u > i değişmesi: *ifícúĸ* (ufacık) (132/162).

u > ü deęişmesi: *cümē* (Cuma) (30/84), *üyüşük* (uyuşuk) (60/8), *üyür* (uyur) (42/24), *hüdüdü* (hududu) (102/62), *vücütüñden* (vücutundan) (7/27), *mekdüp* (mektup) (146/53), *nümere* (numara) (32/100), *nūmen* (Numan) (11/38), ...

1.1.14.2. İnce Ünlülerin Kalınlaşması:

e > a değişmesi: İlerleyici ve gerileyici ünlü benzeşmesi yoluyla ortaya çıkan bir değişmedir: *ataşa* (ateşe) (27/33), *mezerimiz* (mezarımız) (28/26), *habarım* (haberim) (169/19), *acamalīnan* (acemilikle) (57/69), *marak* (merak) (72/9), *habar* (haber) (17/24), *haralda* (heralde) (71/340), *duraķan* (durarken) (107/67), *aziyet* (eziyet) (43/27), ...

e > á değişmesi: *dóĸárdúĸ* (dökerdik) (115/55), *gelŭķan* (gelirken) (54/192), *faġát* (fakat) (26/27), *čilá* (çile) (128/5), *temsilá* (temsili) (124/24), *şáharlēde* (şehirlerde) (8/2), *ásgirdi* (eskirdi) (14/55), *álektirik* (elektrik) (14/130), (35/6), *ávde* (evde) (25/7), *ávlekde* (evlekte) (25/10), *ávlatlīna* (evlatlığına) (25/16), *ásgi* (eski) (25/21), (28/18), *hábsi* (hepsi) (27/28), *evát* (evet) (30/7), ...

e > ó değişmesi: *çóúrŭlü* (çevirilir) (84/85), *tóneke* (teneke) (60/108), *çóĸúc_üne* (çekiç ile) (108/10), *cóŭz* (ceviz) (153/6), *órúĸleri* (erikleri) (163/3), *çóşmeleriñ* (çeşmelerin) (61/75), ...

i > ı değişmesi: *ısdambul'a* (İstanbul'a) (96/85), *va_ıt* (vakit) (145/20), ...

i > í değişmesi: *ğayr_í* (gayri) (14/72), *fā_íh* (Faik) (32/46), ...

i > ú değişmesi: *geldú_k* (geldik) (32/64), *có_úz* (ceviz) (153/6), *órú_k* (erik) (163/2), *bilgú_{sü}* (bilgisi) (132/283), *delú_k* (delik) (35/6), *çeltú_k* (çeltik) (91/67), ...

i > u değişmesi: *gemu_e* (kemiğe) (32/27), *potunnarı* (potinleri) (17/30), ...

ö > ó değişmesi: *ó_{unde}* (önünde) (159/5), *gó_şdü* (göçtü) (48/75), *kó_{ye}* (köye) (68/76), *kómú_şleri* (kömüşleri) (91/57), *dó_{ver}biçer* (döverbiçer) (29/50), *óbürlerni* (öbürlerini) (56/55), ...

ö > o değişmesi: *obirne* (öbürüne) (74/28).

ö > u değişmesi: *ū_{ne}* (önüne) (48/141), *ū_{reneceñ}* (öğreneceksin) (74/27), *suvē_{di}* (söverdi) (84/64), ...

ö > ú değişmesi: *ú_{ydü}dú_k* (öğütürdük) (133/11), *şú_krete* (şöhrete) (67/287), ...

ü > ó değişmesi: *tókendim* (tükendim) (158/88), *gó_{ver}cinden* (güvercinden) (70/49), *gó_{zel}ce* (güzelce) (75/5), *hók_{münü}* (hükümünü) (54/68), *kó_{mes}de* (kümeşte) (61/38), *ó_{vey}* (üvey) (128/28), ...

ü > ö değişmesi: *özülünce* (üzülünce) (90/24), *ö_{vey}* (üvey) (132/159), ...

ü > ú değişmesi: *yú_klenüdü_k* (yüklenirdik) (136/32), *yú_{nseliya}* (yükseliyor) (142/46), *yú_{ññ}nden* (yününden) (152/18), *ó_{unde}* (önünde) (159/5), *dú_{ún}* (düğün) (153/93), *tú_{kedi}yala* (tüketiyorlar) (63/60), *gú_{le}ller_ıdi* (gülerlerdi) (1/20), ...

1.1.14.3. Geniş Ünlülerin Daralması:

Daha çok inceltme ve daraltma özelliğine sahip c, ç, s, ş, y ünsüzlerinin tesiriyle oluşmaktadır:

a > á değişmesi: *olá_{ca}k* (olacak) (12/8).

a > ı değişmesi: *angıra* (Ankara) (14/106), *çırive* (çağırır) (28/2), *ıbla* (abla) (71/61), ...

a > i deęiřmesi: *inēteri* (anahtarı) (15/21), *īcūk* (azıcık) (143/25), *yamiya* (yamaya) (38/36), *sapiya* (sopaya) (41/33), ...

e > ē deęiřmesi: *ēdersiñ* (edersin) (12/23), *yēr imiř* (yer imiř) (35/16), *yēller* (yerler) (37/63), *ēkerdūk* (ekerdik) (41/4), *ētcēsin* (edeceksin) (46/41), *vērdilē* (verdiler) (48/170), *yēr* (yer) (50/22), *yēmedi* (yemedi) (53/53), *gēce* (gece) (56/213) (154/28), *ēder* (eder) (63/6), *řey* (řey) (63/27), *hēr* (her) (71/53), *bēř* (beř) (89/41), *dērdūk* (derdik) (98/45), *ēl* (el) (103/8), *yēmekleri* (yemekleri) (115/15), *gētdi* (gitti) (117/3), *çēçmemiz* (çēçmemiz) (144/46), *nē* (ne) (154/40), ...

e > i değişmesi: *domatis* (domates) (135/10), *didem* (dedem) (8/20), *patatis* (patates) (115/70), *tencirede* (tencerede) (142/37), *desdireniñ* (testerenin) (109/24), *mehkimeye* (mahkemeye) (32/23), *pikmez* (pekmez) (97/30), *vikil* (vekil) (132/38), *izan* (ezan) (141/58), *sizerler* (sezerler) (25/50), *keri* (kere) (35/44), *iridürüs* (eritiriz) (45/45), *iv* (ev) (46/55), *şiy* (şey) (46/87), *miyvadan* (60/73), *miyva* (83/5), *miydana* (meydana) (68/40), *iğeri* (eğeri) (59/2), *ziytün* (zeytin) (71/164), *siyrek* (seyrek) (71/326), *imeceni* (emeceni) (104/9), *iveli* (evvel), *ibedi* (ebedi) (138/56), ...

o > u değişmesi: *uñaruduk* (onarırdık) (53/107), *ututturub* (oturtup) (51/5), *utel* (otel) (163/14), *uña* (ona) (111/82), *uluğ* (oluk) (60/74), *uğudalım* (okutalım) (64/28), *uvdum* (ovdum) (56/41), *ucağda* (ocakta) (111/141), *ūlana* (oğlana) (48/37), *ğasdamun'da* (Kastamonu'da) (30/90), *ğoruz* (horoz) (54/10), *ğuyaruz* (koyarız) (28/49), *sufralarda* (sofralarda) (93/16), *nuhut* (nohut) (115/70), *ğuvana* (kovana) (160/24), *puşetlere* (poşetlere) (106/36), *maydunuzu* (maydanozu) (156/20), *yunga* (yonga) (22/29), *ğumtanı* (komutanı) (32/81), *paytun* (fayton) (169/38), *mudul* (nodul) (44/32), *suna* (sonra) (46/36), *ğuvlāsiñ* (kovalarsın) (67/16), *basdun* (baston), (132/123), *sulūñdan* (soluğundan) (159/14), *uriye* (oraya) (154/3), ...

ö > u deęiřmesi: *ūlūum* (önlüğüm) (72/9), *uunde* (önünde) (131/18), *uyle* (öyle) (46/73), *buylece* (böylece) (48/51), ...

ö > ü değişmesi: *ünce* (önce) (103/31), *übür* (öbür) (114/201), *ūdērdūk* (öğütürdük) (46/60), *süsetmedim* (sözetmedim) (46/84), *üyüp* (öyüp) (51/24), *üylelik* (öylelik) (62/80), *büyle* (böyle) (68/8), *üyle* (öyle), (63/12), *üksüzlükden* (öksüzlükten) (76/9), *üyne* (önüne) (111/23), ...

ö > ú değişmesi: *úún* (öğün) (107/118), *sūledi* (söyledi) (49/71), *ūlece* (öylece) (49/71), *úút* (öğüt) (108/12), *ūlūme* (önlüğüme) (69/220), ...

1.1.14.4. Dar Ünlülerin Genişlemesi:

ı > a değişmesi: *çaqrallādı* (çağırırıldı) (51/15), *ğasatlık* (kasıtlık) (116/50), ...

i > a değişmesi: *acamalīnan* (acemilikle) (57/69), *mada* (mide) (53/54), ...

i > e değişmesi: *beber* (biber) (67/62), *geyerle* (giyerler) (56/22), *zenciriñ* (zincirin) (29/7), *mekenesi* (makinesi) (34/11), *endi* (indi) (46/37), *zaheble* (sahiple) (11/26), *ence* (ince) (42/22), *etfayesinden* (itfayesinden) (42/103), *ketledim* (kitledim) (57/57), *ekiz* (ikiz) (107/134), *eşedin* (işedin) (110/7), *elet* (ilet) (114/164), *eşāretini* (işaretini) (158/47), ...

u > o değişmesi: *boún* (bu gün) (70/53), *podura* (pudra) (146/40), *sorom* (serum) (11/47), *yoǵoru* (yukarı) (27/28), *dovāsı* (duası) (47/24), *torisle* (turistler) (100/10), *oǵcur* (uçkur) (112/4), ...

ü > o değişmesi: *goyā* (güya) (153/73).

ü > ó değişmesi: *góvercinden* (güvercinden) (70/49), *gózelce* (güzelce) (154/35), *hókmünü* (hükmünü) (54/68), *hókūmete* (hükümete) (50/6), *góveç* (güveç) (16/6), ...

ü > ö değişmesi: *hörmedi* (hürmeti) (111/54), *bözüldü* (büzüldü) (57/55), ...

1.1.14.5. Düz Ünlülerin Yuvarlaklaşması:

a > ǎ değişmesi: Daha çok b çift dudak ünsüzünün tesiriyle oluşur: *bābam* (babam) (42/7), *bābanne* (babanne) (98/11), *sāyuyadan* (sayıya kadar) (28/13), ...

a > o değişmesi: b, m, p, v dudak ünsüzlerinin yanı sıra ç, s, y ünsüzleriyle kurulan hecelerde de yuvarlaklaşmalar görülür: *doyul* (davul) (16/7), *soru* (sarı) (27/21),

çorukları (çarıklar) (60/23), *sovurusuñ* (savurursun) (126/27), *lopor* (rapor) (32/22), *solona* (salona) (111/100), *yoluñuzca* (yalınızca) (120/12), *yoruşular* (yarışmalar) (162/10), *potozla* (patozla) (28/65), *pontul* (pantolon) (49/63), *pomuğ* (pamuk) (163/24), *toüm* (tavuğum) (153/147), *bobama* (babama) (2/29), *modolye* (madalya) (8/19), *çouş* (çavuş) (32/16), *aportman* (apartman) (32/97), *popura* (vapura) (45/23), *tovosunu* (tavasını) (47/1), *tofana* (tavana) (63/7), *tova* (tava) (71/164), *çomoşur* (çamaşır) (57/25), *ovunuyalar_ımış* (avunuyorlarmış) (114/152), *bonker* (banker) (132/133), ...

a > ö değişmesi: Çift dudak b'nin etkisiyle oluşmaktadır: *böbusından* (babasından) (108/25), *boğrsuğ* (bağırsak) (118/27), ...

a > ö değişmesi: *öcük* (azıcık) (18/8), *öcük* (azıcık) (11/20), ...

a > u değişmesi: Dudak ünsüzleri b ile v'nin etkisiyle oluşmuştur: *bubası* (babası) (69/64), *buvam* (babam) (107/127), *masruf* (masraf) (11/47), *nadus* (nadas) (169/23), *uvuşıuyoduğ* (avuçluyorduk) (42/22), *bağlıvayı* (baklavayı) (138/20), ...

a > ü değişmesi: *üçük* (azıcık) (111/167).

e > ê değişmesi: Değişim çift dudak m ve diş dudak v ünsüzlerinin tesiriyle oluşmaktadır: *têmüzleniye* (temizleniyor) (28/69), *dêvletden* (devletten) (35/41), *çêvürdük* (cevirdik) (28/66), ...

e > o değişmesi: *sorom* (serum) (11/42), *çongollu* (çengelli) (36/14), *bobāli* (vebali) (42/128), ...

e > ó değişmesi: *tönókeniñ* (tenekenin) (53/143), ...

e > ö değişmesi: *töneke* (teneke) (49/31), *cövüz* (ceviz) (95/103), *çöşmeden* (çeşmeden) (77/26), *dövlet* (devlet) (123/29), *tömüzlēsiñ* (temizlersin) (160/21), *dömür* (demir) (163/38), *çövürle* (çevirirler) (9/7), *pörde* (perde) (71/28), *örē* (eriği) (77/45), *vörse* (verirse) (114/69), ...

ı > ĩ değişmesi: *inanĭ_musuñ* (inanır mısın) (17/6), *dağalĭyo* (takılıyor) (17/17), ...

ı > u değişmesi: *sayu* (sayı) (12/3), *ğadun* (kadın) (30/53), *altun* (altın) (75/18), *yazu* (yazı) (144/2), *acu* (acı) (110/20), *ğazuḳ* (kazık) (12/7), *ğıpğırmuzu* (kıpkırmızı) (62/16), *çaruk* (çarık) (96/88), *soru* (sarı) (24/11), *çamaşuru* (çamaşırı) (63/20), *buñar* (pınar) (25/67), *furun* (fırın) (32/53), *hırtuna* (fırtına) (42/61), *hırun* (fırın) (42/62), *suruḳna* (sırıkla) (44/38), ...

i > ĩ değişmesi: *gelĩsũñ* (gelirsin) (56/124), *cēhilĩyüz* (cahiliz) (162/31), ...

i > u değişmesi: *potunnarı* (potinleri) (17/30).

i > ú değişmesi: *bilḡúsü* (bilgisi) (132/283), *ederdúḳ* (ederdik) (136/47), ...

i > ü değişmesi: *bülürün* (bilirim) (69/81), *bürükdürüz* (biriktiririz) (102/28), *büşüreyken* (pişirirken) (107/33), *dölü* (deli) (117/35), *cevüz* (ceviz) (33/20), *zeytün* (zeytin) (65/10), *büber* (biber) (90/39), *yemeklü* (yemekli) (116/9), *büver* (biber) (142/38), *südüḳ* (sidik) (30/42), ...

1.1.14.6. Yuvarlak Ünlülerin Düzleşmesi:

o > a değişmesi: *tamatis* (domates) (4/9), *matur* (motor) (101/34), *paşede* (poşete) (86/54), *acaḳlāda* (ocaklarda) (73/20), *banyaya* (banyoya) (11/23), *ḡavuş* (koğuş) (32/6), *lados* (lodos) (169/24), *yassunlaşmış* (yosunlaşmış) (36/8), *sabun* (somon) (118/32), *harazım* (horozum) (82/22), *ḡavuşuna* (koğuşuna) (111/103), *andan* (ondan) (156/21), ...

o > e değişmesi: *neterden* (noterden) (132/39).

o > ă değişmesi: *āndan* (ondan) (116/35), *āllāra* (oralara) (116/46), ...

o > ı değişmesi: *ıralara* (oralara) (104/7), *ılmaz* (olamaz) (112/30), ...

ó > e değişmesi: *órúḳler* (erikler) (130/30).

ö > e değişmesi: *nebetçi* (nöbetçi) (32/7), *çezerin* (çözerim) (123/63), *beyle* (böyle) (144/14), *şeyle* (şöyle) (53/146), *eyle* (öyle) (106/1), *berek* (börek) (119/90), *beyreññ* (böbreğin) (114/122), *becək* (böcek) (62/33), *ēle* (öyle) (96/40), *ete* (öte) (103/24), *kepürüdü* (köpürürdü) (56/198), *deşekci* (döşekçi) (125/2), *çerek* (çörek) (119/89), ...

ö > i değişmesi: *île* (öyle) (103/14), *bîle* (böyle) (103/36), *bilye* (böyle) (78/4), *iyidüdük* (öğütürdük) (103/30), ...

ö > ê değişmesi: *bêyle* (böyle) (53/106), (64/26), ...

u > a değişmesi: *saram* (serum) (71/344).

u > ı değişmesi: Bu değişim c, ç, r, s, ş, y, z gibi ünsüzlerin tesiriyle daha çok ilk hecede oluşmuştur: *yımurta* (yumurta) (53/55), *yımşardı* (yumşardı) (108/6), *yımışak* (yumuşak) (19/3), *ışak* (uşak) (46/50), *ırğan* (urğan) (56/182), *nışanba* (muşamba) (51/36), *çıbık* (çubuk) (78/37), *çıbıkları* (çubukları) (101/84), *mısdafa* (Mustafa) (42/29), *bızlacı* (buzağılayıcı) (78/71), *muşambası* (84/88), *bıçuk* (buçuk) (47/20), *fasılye* (fasulye) (56/56), ...

Bunun yanında bölgenin belirli bazı ağızlarında ilk hecede birtakım düzleşmeler görülüyor. Bunların özellikle dudak sesleri yanında olmaları ve yabancı kelimelere de geçmiş bulunmaları oldukça ilgi çekicidir: *mutfak* (<Ar.matbah) (mutfak) (119/73), *mintazam* (Ar.muntazam) (11/50), *mıkdar* (<Ar.muhtār) (30/3), *bı* (bu) (48/179), *bılaşulu* (bulaşılır) (48/150), *bılaşık* (bulaşık) (71/323), *mutfak* (mutfak) (119/73), *bınıñ* (bunun) (126/37), *biraya* (buraya) (141/31), *bıdanmadı* (budanmadı) (11/17), ...

u > ı değişmesi: *mıhtarıñ* (muhtarın) (8/9), *yımşak* (yumuşak) (43/34), *olmıyomuş* (olmuyormuş) (49/76), *bıraya* (buraya) (64/25), *yımaı* (yumağı) (106/84), *dutmıya* (tutmuyor) (101/2), ...

ü > e değişmesi: *ezenğülümü* (üzengiliğimi) (67/85), *beryan* (büryan) (86/134), *meberek* (mübarek) (153/52), ...

ü > i değişmesi: *obirne* (öbürüne) (74/28), *mimkini* (mümkünü) (14/92), *mimkin* (mümkün) (132/43), *milāyim* (mülayim) (151/38), *kispesini* (küşpesini), ...

ü > ı değişmesi: *pısgırdıya* (püskürtüyor) (29/94).

u > i değişmesi: *ifícúḱ* (ufacık) (132/162), *vicūtūmden* (vücutumdan) (51/52), *biydeyi* (buğdayı) (43/3), *mektipde* (mektupta) (2/30), *iyḱi* (uyku) (122/47), ...

1.1.15. ÜNLÜ DÜŞMESİ

Sözcük içinde yer alan bir ünlünün düşme hadisesidir. Kelime başı, ortası ve sonunda görülebilen bu ses olayını ek birleşmesi, ünlü birleşmesi, vurgusuz orta hecenin zayıflığı ve dildeki en az çaba kanunu gibi etkenler hazırlayabilmektedir.

Kelime Başında Ünlü Düşmesi: Anadolu ağızlarında kelime başı ünlü düşmesi çok nadir rastlanan bir ses hadisesidir. Kastamonu ve yöresi ağızlarında tespit edebildiğimiz örnekler şunlardır:

ı düşmesi: *sıcaḱ* (<ısıḱ+caḱ) (158/65)

i düşmesi: *bi_kisine* (bir ikisine) (153/85)

u düşmesi: *lan* (119/48), *la* (14/109), *lō* (158/11), *lā* (74/27) (<oḱul+an)⁴⁶

Kelime Ortasında Ünlü Düşmesi:

a) Vurgusuz Orta Hece Ünlüsünün Düşmesi: Yöre ağızlarında ünlü düşmesinin en çok görüldüğü biçimdir: *ıyyin* (iyiyim) (80/14), *ḡarsınıñ* (karısının) (116/2), *oynu* (oyunu) (46/5), *boyna* (boyuna) (devamlı) (106/17), *ḡuzlacı* (kuzulayıcı) (63/61), *ḡasde* (gazete) (30/143), *ḡuyya* (koyuyor) (56/224), *olcaḱ* (olacak) (154/35), *ıyḱi* (iyiki) (101/130), *deller* (deliler) (1/66), *daḱḡada* (dakikada) (14/128), *veterner* (veteriner) (13/17), *ḡarla* (karılar) (17/3), *ziyaratda* (ziyarette) (22/12), *ḡumtanı* (komutanı) (32/81), *barbar* (beraber) (46/1), *pırsa* (pırasa) (47/34), *daysınıñ* (dayısının) (123/22), *yanna* (yanına) (141/18), ...

b) Ünlü Birleşmesi Neticesiyle Ünlü Düşmesi: *nolcaḱ* (ne olacak) (32/58), *noldu* (ne oldu) (90/20), ...

Bazı yer zarflarında iç seste ünlü düşmesi görülür: *nerde* (nerede) (91/34), *şurda* (şurada) (114/67), *burda* (burada) (146/24), *orda* (orada) (1/74), ...

⁴⁶ Necati Demir, *a.g.e.*, s.499.

c) Yön Ekindeki Ünlünün Düşmesiyle: *dışarıda* (dışarıda) (21/12), *yukardan* (yukarıdan) (137/29), ...

Kelime Sonunda Ünlü Düşmesi: Yöre ağızlarında tespit edebildiğimiz örnekler şunlardır: *gasdamon'da* (Kastamonu'da) (164/4), *yed dene* (yedi tane) (78/35), *mandalin* (mandalina) (22/18), *ort* (orta) (53/100), *pekiy* (pekiyi) (139/3), ...

1.1.16. ÜNLÜ TÜREMESİ

Ünlü türemesi, sözcüğün asli şeklinde bulunmayan bir ünlünün sonradan çeşitli sebeplerle ortaya çıkmasıdır⁴⁷. Ekleşmeyi kolaylaştırmada ve yabancı kelimeleri Türkçe söyleyişe uydurmada ünlü türemelerinden faydalanılmıştır.

Kelime Başında Ünlü Türemesi: Kastamonu ve yöresi ağızlarında özellikle l, r, s ünsüzleriyle başlayan yabancı dillerden girmiş kelimelerde söyleyiş güçlüğü ortadan kaldırmak için ön seste ünlü türemesi görülür:

ı- türemesi: *ılaf* (laf) (69/131), *ırast* (rast) (62/39), *iras* (rast) (76/5), *ıramadım* (rastlamadım) (1/39), *ırahmet* (rahmet) (17/5), *ırahat* (rahat) (42/145), *ırāzı* (razı) (48/112), *ıramazanda* (ramazanda) (103/47), *ıraflara* (raflara) (45/49), *ırāhı* (rakı) (56/43), *ırimūñ* (römorkun), ...

i- türemesi: *ilimanda* (limanda) (84/32), *ilāzım* (lazım) (132/63), *ileş* (leş) (MDD), *ilif* (lif) (128/64), *ilahana* (lahana) (169/41), *ilimon* (limon) (164/47), *ilyanda* (leğende) (53/61), *ireçel* (reçel) (44/52), *iras* (rast) (44/63), *islop* (stop) (34/18), *irendeden* (rendeden) (77/46), *irezillik* (rezillik) (83/50), *iresim* (resim) (84/21), *irekleri* (renkleri) (112/32), *ilizim* (lüzum) (119/180), ...

o- türemesi: *orüsğar* (rüzgar) (110/36), ...

ö- türemesi: *örüsğara* (rüzgara) (153/49), ...

u- türemesi: *urum* (rum) (154/10), *urba* (<roba) (108/26), ...

ú- türemesi: *ürüsğar* (rüzgar) (106/11), ...

ü- türemesi: *ürüzger* (rüzgar) (44/31), *ürüyā* (rüya) (30/16), ...

⁴⁷ Süer Eker, *Çağdaş Türk Dili*, Ankara 2003, s.235.

Kelime Ortasında Ünlü Türemesi: Kelime ortasında görülen ünlü türemesi genelde alıntı kelimelerde görülmektedir: *ğadirō* (kadro) (103/22), *hepisinde* (hepsinde) (18/32), *hebisi* (hepsi) (12/24), *yoluñuzuyun* (yalnzım) (19/5), *amıcamda* (amcamda) (114/67), *edirafa* (etrafa) (67/93), *ğuruşun* (kurşun) (1/45), *masırafsuz* (masrafsız) (117/10), *cemüre* (cemre) (37/9), *tırabuzan* (Trabzon) (106/35), ...

Türkçe kelimelerde görülen türemelerde ise anlama güç katma, vurgulama ve pekiştirme gibi işlevler sağlanır: *birücük* (biricik) (<bir+cık) (114/174), *daracukdan* (daracıktan) (<dar+cık) (113/30), ...

Kelime Sonunda Ünlü Türemesi: Yöre ağızlarında tespit edebildiğimiz kelime sonu ünlü türemeleri şunlardır: *ğadara* (kadar) (62/32), *ğadarı* (kadar) (73/3), *derkene* (derken) (74/28)⁴⁸ ...

1.2. ÜNSÜZLER

Kastamonu ve Yöresi ağızlarında “b, c, ç, d, g, ğ, h, j, k, l, m, n, p, r, s, ş, t, v, y, z” ünsüzlerinin yanı sıra çeşitli ses değişimlerinden oluşmuş yazı dilinden farklı şu ünsüzler de mevcuttur:

1.2.1. Yazı Dilinde Bulunmayan Ünsüzler:

F ünsüzü: Yarı tonlu, “f” ile “v” arası bir ünsüzdür: *çuFalı* (çuvalı) (34/14), *seFercuk* (sefercik) (49/69), *Fidī* (fidik) (61/39), *soFuracañ* (savuracaksın) (63/13), *hoşaF* (hoşaf) (107/105), ...

ğ ünsüzü: Arka damak g ünsüzüdür: *gızım* (kızım) (72/27), *ğazıruz* (kazırız) (52/18), *ğolum* (kolum) (86/84), *yorğan* (yorgan) (137/11), *gızım* (kızım) (153/63), *ayağım* (ayağım) (107/75), *ufağım* (ufağım) (115/83), *uşağın* (uşağım) (119/200), *çarug* (çarık) (106/55), ...

⁴⁸ Kamile İmer, bu ses olayı için “Batı Anadolu ağızlarındaki tipik ünlü türemesi –ken ulacının –kene biçiminde genişletilmesiyle görülmektedir.” açıklamasını getirir. (bk. Kamile İmer, “Batı Anadolu Ağızları Üzerine Gözlemler”, *Doğan Aksan Armağanı*, Ankara-1998, s.85.)

ğ ünsüzü: Kalın ünlülerle hece oluşturan ön damak g ünsüzüdür: *örüzğar* (rüzgar) (1/75), *ğararğah* (karargah) (3/10), *ēğah* (agah) (14/90), *zanatğariyin* (sanatkarıym) (21/22), *tezğah* (tezgah) (30/153), *ürüzğar* (rüzgar) (37/67), *dezğahlāda* (tezgahlarda) (41/30), ...

g ünsüzü: Orta damak g ünsüzüdür. İnce ünlüleri kalınlaştırıcı etkisi vardır: *górēdúk* (görerdik) (31/13), *gózel* (güzel) (1/57), *góñlümüñ* (gönlümün) (54/95), *süzgúden* (süzgüden) (77/46), *gún* (gün) (94/12), *gótürüsem* (götürürsem) (128/26), *gózlúk* (gözlük) (141/106), *beyúg* (büyük) (158/28), ...

h ünsüzü: k>h>h gelişiminin sonucu olarak ortaya çıkan nefesli h sesidir. Bu sebeple kalın ünlülü hecelerde bulunur. Telafuzunda gırtlığın hafif büzüldüğü bu ses soluğun dışarı verilmesiyle ortaya çıkar: *muḥārebesi* (muharebesi) (2/28), *veyaḥut* (veyahut) (28/33), *kemaḥ* (Kemah) (30/28), *saḥat* (saat) (41/56), *maḥāna* (makarna) (51/19), *ḥal* (hâl) (101/47), *ḥanım* (hanım) (114/83), *ḥanı* (hani) (119/8), *ḥangi* (hangi) (119/181), *ḥangisi* (hangisi) (132/109), *ḥamal* (hamal) (158/84), ...

h ünsüzü: Tonsuz, orta damak, sızmalı h ünsüzüdür: II. ve III. ağız bölgesinde görülen bu sesin kelime köklerinde ve eklerdeki örnekleri şunlardır: *āḥıbet* (akıbet) (30/4), *daḥılurun* (takılırım) (169/34), *baḥādı* (bakardı) (75/14), *arḥası* (arkası) (81/3), *yaḥınlarna* (yakınlarına) (85/13), *faḥır_ımuş* (fakirmiş) (86/24), *baḥıyın* (bakayım) (88/43), *daḥıyoduḥ* (takıyorduk) (89/25), *saḥın* (sakın) (107/121), *yaḥın* (yakın) (153/65), *arḥalıḥ* (arkalık) (158/84), *oḥumiye* (okumuyor) (86/25), ...

Aitlik eki –ki ekinde: *gapiñdaḥı* (kapındaki) (107/173), *yaşındaḥı* (yaşındaki) (107/176), *altındaḥı* (altındaki) (96/77), *onnarıñḥına* (onlarınkine) (114/236), *yoharıḥı* (yukarıki) (148/4), ...

ki bağlacında: *yudamazdı ḥı* (yutamaz ki) (56/7), *diyan ḥı* (diyorum ki) (62/25), *gonuşamayan ḥı* (konuşamıyorum ki) (148/5), *gomāya ḥı* (konuşmuyor ki) (53/8), ...

-ken zarf fiilinde: *var_ıḥan* (var iken) (66/25), *ğaynāḥan* (kaynarken) (107/27), *ğatlarḥan* (katlarken) (107/28), *ğorḥan* (korken) (111/147), *oturuḥan* (otururken) (148/38), *açāḥan* (açarken) (148/53), ...

ķ ünsüzü: Arka damak k ünsüzüdür: *çocuk* (40/2), *yok* (55/12), *yaķışır* (67/245), *oķulu* (110/44), *ķuru* (48/144), *atduķca* (attıkça) (147/8), *çıķrıķ* (çıkırık) (148/11), *çuķuķçu* (çıkıkçı) (71/117), ...

K ünsüzü: Yarı tonlu, k ile g arası bir ünsüzdür: *bölüK* (bölük) (32/81), *ereKelēde* (örekelerde) (41/30), *üfKer* (Ülker) (70/20), *beyúK* (büyük) (95/16), *eşeKden* (eşekten) (106/56), *beşiKle* (beşikle) (152/2), ...

Ulamanın etkisiyle oluşmuş şekiller de vardır: *özeK_oluyodu* (özek oluyordu) (89/28), *sülüK_olu* (sülük olur) (92/40), *ekmeK_iderdúķ* (ekmek ederdik) (106/47), ...

ķ ünsüzü: Yarı tonlu arka damak “ķ” ile “ğ” arası bir ünsüzdür: *ğırķ* (kırık) (14/101), *çıķdı* (çıktı) (25/83), *çıķman* (çıkmam) (29/2), *ufaķ* (ufak) (29/74), *buçuķ* (buçuk) (32/66), *bıraķdım* (bıraktım) (32/93), *yādumaķ_üçün* (yağdırmak için) (35/111), *yufķa* (yufka) (56/111), *çıķdı* (çıktı) (153/6), *topraķdan* (topraktan) (153/26), ...

ķ ünsüzü: Kalın ünlülerle hece oluşturan ön damak k ünsüzüdür: *zenātķar* (zanaatkâr) (1/43), *ķāmil* (Kâmil) (2/28), *ölümķar* (ölümķâr) (26/34), *hızmatķar* (hizmetķâr) (27/24), *memleķatlarına* (memleketlerine) (29/27), *imķan* (imķân) (30/151), *mimķānı* (imķânı) (29/28), *ķāt* (kâğıt) (32/48), *şikāyetlüyüz* (şikâyetliyiz) (35/40), *ķāmil_ā* (Kâmil Ağa) (35/107), *hiķāye* (hikâye) (133/16), *ķāzı* (bazı) (44/68), *dükkānı* (dükkânı) (137/13), *meķānı* (mekânı) (132/37), ...

ķ ünsüzü: Orta damak k ünsüzüdür. İnce ünlüleri kalınlaştırcı etkisi vardır: *dókūlmemiş* (dökülmemiş) (36/3), *türkū* (türkü) (51/15), *ķōyde* (köyde) (119/156), *ķótū* (kötü) (132/63), *ķūlü* (külü) (148/6), *ķómür* (kömür) (163/27), *edēdūk* (ederdik) (164/22), ...

í ünsüzü: Kalın ünlülerle hece oluşturan ve ince telaffuz edilen ön damak l ünsüzüdür: *meselā* (mesela) (79/28), *filān* (filan) (127/5), *mūlāzımoğullarından* (Mülazımoğullarından) (67/45), *aleyiselām* (1/68), *selām* (selam) (78/42), *kelām* (kelam) (132/25), *piġav* (pilav) (138/18), ...

ñ ünsüzü: Damaklı geniz ünsüzüdür⁴⁹. Kastamonu yöresinin II. ve III. ağız yöresinde yaygın bir kullanımı olan bu ünsüz, Eski Türkçede olduğu gibi kelime köklerinde, ilgi hâlinde, yönelme hâli eki alan işaret zamirlerinde ve ikinci şahıs iyelik çekimlerinde görülmektedir:

Kelime kök ve gövdelerinde: *soñ* (<ET.soñ) (son) (1/31), *yeñülüse* (<DLT.yeñ-) (yenilirse) (8/8), *beñzemez* (<ET.meñze-) (benzemez) (152/21), *beñzēye* (106/97), *yeñli* (yeğni “hafif”) (<ET.yingil) (1/61), *deñiziñ* (ET.teñiz) (denizin) (45/23),

⁴⁹ krş. Saadet Çağatay, “Türkçede ñ~g Sesine Dair”, *TDAY Belleten*, Ankara 1954, s.15-30; Necati Demir, “Orta Karadeniz Bölgesi Ağızlarında Nazal (ñ) Sesi”, *TDAY Belleten*, Ankara 1999, s.51-58.

beñizleri (<ET.beñiz) (91/72), *beñ* (<ET.beñ) (tende bulunan koyu iz) (153/127), *biñ* (biñ) (<ET.miñ) (bin) (15/21), *çeñesiniñ* (<*çeñe) (124/31), *çeñe* (çene) (165/17), *añması* (<DLT.añ-) (34/5), *eñ* (<ET.eñ~ang) (abartma edatı) (80/8), *siñekle* (<ET.siñek) (56/4), *yeñi* (<ET.yangı) (59/7), *doñuzdan* (<ET.toñuz) (60/15), *yúñ* (<ET.yüñg) (yün) (83/3), *góñül* (<ET.köñgöl) (146/58), *añız* (<DLT.añ+ı+z) (anız) (167/16), *buñaltu* (<ET.buñ: Sıkıntı) (66/20), *eñsene* (<ET.eñse) (30/85), *eleñse* (<el ense<el eñse) (3/69), *geñiş* (<ET.kéñ) (geniş) (35/10), (147/18), *dúñürşi* (<DLT.tüñür) (dünürcü) (45/29), *uñarıñ* (<ET.ongar-) (onarın) (48/96), *gañrılmasın* (<DLT.koñur-) (60/35), *öñ* (<ET.öñ) (ön) (89/20), *siñürlü* (<ET.siñir) (sınırlı) (69/170), *doñdurudum* (<ET.toñ) (dondururdum) (70/57), *yeñge* (<ET.yängä, yänggä) (yenge) (76/8), *gañruldu* (kanırıldı) (<DLT.koñur-) (110/13), *çañı* (çanı) (<ET.çañ) (122/45), *yoluñuz* (yalınız) (<ET. yalangus~yalanguz) (72/9), ...

Yönelme hâli alan işaret zamirlerinde: *buña* (buna) (37/40), *şuña* (şuna) (99/37), *oña* (ona) (104/13), ...

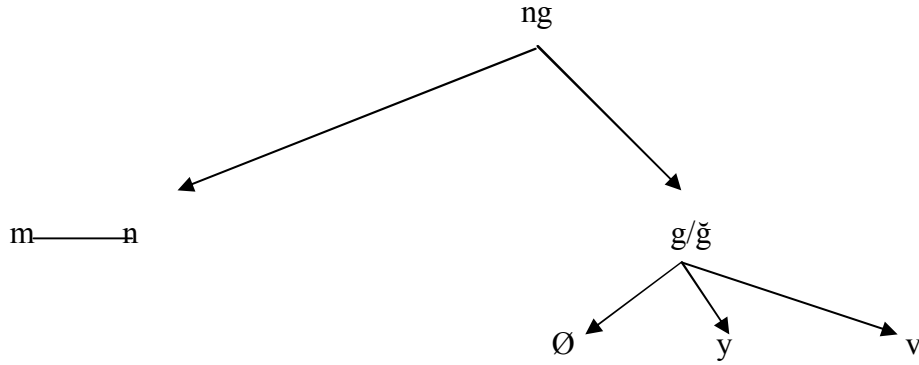
İlgi hâli ekinde: II. ve III. ağız bölgesinde sistemli olarak ekin ünsüzü eski şeklini korumuştur: *çoraplarımıñ* (62/64), *pancarıñ* (pancarın) (71/46), *ğızıñ* (kızın) (83/23), *zahmetiñ* (zahmetin) (96/15), *ateşiñ* (ateşin) (75/5), *patozuñ* (patozun) (103/40), *maydanozuñ* (maydonozun) (107/38), *doñuzuñ* (domuzun) (112/49), *tüpüñ* (tüpün) (126/42), *gözüñ* (gözün) (153/88), *cózüñ* (cevizin) (164/52), *óküzüñ* (öküzün) (3/64), *kóyüñ* (köyün) (26/2), *kúlüñ* (külün) (44/3); *masanıñ* (masanın) (95/118), *cāminiñ* (caminin) (26/2), *dereniñ* (derenin) (3/5), *ğarınıñ* (karının) (48/138), *esginiñ* (eskinin) (91/85), *tallanıñ* (tarlanın) (128/28), *ayunuñ* (ayının) (146/20), *osmanlunuñ* (Osmanlı'nın) (30/12), *gözünüñ* (gözünün) (35/66), *kóylünüñ* (köylünün) (60/15), *kóprünüñ* (köprüünün) (91/156), *kókünüñ* (kökünün) (92/22); *esgerliñ* (askerliğin) (29/53), *hocalıñ* (hocalığın) (8/27), *saçaqlıñ* (saçaklığın) (18/2), *mezallıñ* (mezarlığın) (130/30), *yüsüñ* (yüzüğün) (14/59), *bölüñ* (bölüğün) (17/28), *çocuñ* (çocuğun) (63/15), *çeltüñ* (çeltiğin) (66/15), *yasdüñ* (yastığın) (153/31), *onıyna* (onunla) (46/61), ...

Şahıs eklerinde: Birinci ve ikinci tip şahıs eklerinin ikinci tekil ve çoğul şahısları bünyesinde görülür. II. ve III. ağız yöresinde sistemli olarak görülen bu yapıyla ilgili şu örnekler verilebilir: *dikiyosuñ* (dikiyorsun) (71/47), *yñyosuñ* (yiyorsun) (77/48), *veriyoiñ* (veriyorsun) (68/69), *diyosuñuz* (diyorsunuz) (71/127), *topluyosuñuz* (topluyorsunuz) (79/63), *oturuyoñuz* (oturuyorsunuz) (75/7), *gakāsiñ* (kalkarsın) (21/14), *bıķāsiñ* (bıkarsın) (29/6), *çekēsiñ* (çekersin) (12/23), *girēsiñ* (girersin) (21/5), *erüdüsüñ* (eridirsin) (84/131), *içersiñiz* (içersiniz) (36/15), *gidersiñiz* (gidersiniz) (112/118), *galusuñuz* (kalırsınız) (71/42), *yediñ* (yedin) (30/60), *bişdiñ* (biçtin) (123/88), *girdiñ* (girdin) (153/86), *düşdüñ* (düştün) (91/209), *uyduñuz* (uyuduğunuz) (84/9), *yazmışsiñ* (yazmışsın) (28/41), *almışsiñ* (almışsın) (107/69), *gelmişsiñiz* (gelmişsiniz) (107/106), *verecēsiñ* (vereceksin) (71/314), *enecēsiñ* (ineceksin) (84/118), *geyeciñ* (giyeceksin) (54/162), *asıcāñiz* (asıcaksınız) (91/158), *çıkardıcāñiz* (çıkartıcaksınız) (94/5), *baķardıñ* (bakardın) (123/97), ...

İyelik eklerinde: II. ve III. ağız yöresinde Eski Türkçedeki yapısını korumuştur: *vazifeñi* (vazifeni) (14/2), *eliñde* (elinde) (34/4), *āzıñı* (azığını) (35/35), *babañ* (baban) (75/54), *anañ* (anan) (104/7), *yüzüñü* (yüzünü) (119/97), *unuñu* (ununu) (53/60), *üzümüñü* (üzümünü) (123/77), *pontuluñu* (pantolonunu) (129/12); *gözüñüzü* (gözünüzü) (49/16), *ğızıñızı* (kızınızı) (75/96), *alnuñıza* (alnınıza) (110/50), *suyuñuzu* (suyunuzu) (114/268), *yoluñuzun* (yolunuzun) (122/47), ...

Yörede bu ses öyle güçlüdür ki kimi sözcüklerde de ortaya çıkmıştır: *añşa* (Ayşe) (18/17), *añsam* (Ayşem) (67/119), *añgara'dan* (Ankara'dan) (86/34), *aña* (ana) (30/113), *meñşur* (16/11), *yüñsek* (yüksek) (35/6), *nañşlıydı* (nakışlıydı) (101/107), *uñraşıyoz* (114/28), *yuñurusuñ* (yoğurursun) (54/19), *beñzetdim* (benzettim) (54/82), *çúñkú* (çünkü) (54/141), *siñekle* (sinekler) (56/4), *keñerine* (kenarına) (163/14), *deñişik* (<ET.tegiş-) (MDD), *yıñaruz* (yığarız) (<ET.yığ-) (60/13), *gónüs* (<ET, DLT. kögüz~kögüs) (göğüs) (66/20), *eñer* (eğer) (<Far.eğer) (161/7), *yanız* (yağız) (<ET.yağız), ...

Necati Demir, iki sestem oluşan bu sesin ayrışarak geirdiği ses değişimlerini şu řemayla⁵⁰ vermiştir.

şekilden de anlaşıldığı üzere araştırma sahasına gre ses ikiye ayrıldıktan sonra bazı kelimelerde n, bazılarında ise g tarafını tercih etmiştir. Bunun sebebi olarak etnik unsurların yanında birok dış unsur ve ses olayları sıralanabilir. Bu sestem oluşan değişimlerin evre evre geirdiği ses değişimleri şunlardır:

ñ>n Değişimi: *bin* (<ET.miñ,biñ) (32/86), *denizde* (<ET.teñiz) (115/47), *annat* (<ET.añla-) (56/82), *son* (<ET.soñ) (109/17), *benzeye* (<ET.meñze-) (71/32), *yün* (<ET.yüñ) (144/85), *donuzlā* (<ET.toñuz) (141/18), *en* (<ET.eñ) (30/68), *önüne* (<ET.öñ) (114/4), ...

ñ>n>m Değişimi: *domuz* (<ET.toñuz) (31/7), *ğómlek* (<ET.köñlek) (99/7), ...

ñ>ğ/ğ>Ø Değişimi: Kastamonu Yresi ağzında bu değişimi şu rneklerde grmekteyiz: *ānatduma* (<ET.añla-) (anlattırma) (134/4), *dñe* (dinle) (24/2), *bēzeye* (<ET.meñze-) (benziyor) (71/25), *qune* (<ET.öñ) (önüne) (95/81), *dejz* (<ET.teñiz) (deniz) (138/27), *douzla* (<ET.toñuz) (domuzlar) (138/27), ...

ñ>v Değişmesi: *ovarcam* (<ET.oñar-) (onaracağım) (144/63).

ñ>y Değişmesi: I. ağız yresinde grebildiğimiz bu değişim kelime tabanlarında, isim ve zamirlerin ilgi hāli eklerinde, ikinci şahıs iyelik ekinin teklik ve okluk şekillerinde sistemli olarak karşımıza ıkmaktadır: *deyiz* (132/149), *üyne* (<ET.öñ) (önüne) (111/23), *ey iyisi* (<eñ iyisi) (132/120), *yeyi* (<ET.yangı) (yeni) (132/103), (144/2), *geliniy* (gelinin) (141/33), *ğapınıy* (kapının) (136/2), *üsdünüy*

⁵⁰ bk. Necati Demir, *a.g.m.*, s.57.

(üstünün) (144/39), *veriyosuyuz* (veriyorsunuz) (144/57), *savıyosuy* (sağıyorsun) (49/45), ...

P ünsüzü: Yarı tonlu “b” ile “p” arası bir ünsüzdür: *yaPdım* (yaptım) (3/17), *Pek* (pek) (4/3), *yımışadıP* (yumuşatıp) (14/30), *hesaP* (hesap) (30/152), *diPleri* (dipleri) (169/25), *aPla* (abla) (42/93), *atıP* (atıp) (62/70), *garşulaşuP* (karşılaşıp) (70/70), *oturuP* (oturup) (106/27), *ğuPreleyoz* (gübreliyoruz) (119/39), *hePsi* (hepsi) (123/26), *Pekmez* (pekmez) (139/19), ...

S ünsüzü: “s” ile “z” arası bir ara ünsüzüdür: *tembuSda* (temmuzda) (70/3), *herkeS* (herkes) (29/61), *derüS* (deriz) (84/58), *diyoS* (diyoruz) (85/5), *duruyoS* (duruyoruz) (85/8), *gelürüS* (geliriz) (153/152), ...

Ş ünsüzü: “ş” ile “j” arası bir ünsüzdür: *küşü* (kücü) (77/37), ...

T ünsüzü: Yarı tonlu “t” ile “d” arası bir ünsüzdür: *oTdan* (ottan) (3/13), *biTdi* (bitti) (6/3), *eTdi* (etti) (7/3), *dörT* (dört) (10/3), *neTdiñ* (nettin) (14/103), *duT* (dut) (21/31), *armuT* (armut) (22/18), *cenneTden* (cennetten) (25/83), *góbüT* (göbüt) (53/56), *marT* (mart) (70/48), *daT* (tat) (94/23), *oķuTmadı* (okutmadı) (106/108), ...

Tablo 2: Kastamonu ve Yöresi Ağzlarının Ünsüzler Tablosu

ÜNSÜZLER	Katı Ünsüzler							Akıcı Ünsüzler			
	Patlayıcı			Yarı sızıcı	Sızıcı			Gerileyici	Yanak	Titrek	Yarım ünlü
								Patlayıcı	Sızıcı	Sızıcı	Sızıcı
	+	*	-	+	+	*	-	+	+	+	+
Çift dudak	b	P	p	ṽ				m			
Diş dudak					v	F	f				
Diş	d	T			z		s	n	l		
Diş eti	c	Ç	t		j		ş			r	
Ön damak		K	ç					ñ			y
Art damak	g	Q	k		ḡ						
Gırtlak	ğ		q		ḡ		h				

+ : Ötümlü ünsüz ***** : Yarı ötümlü ünsüz **-** : Ötümsüz ünsüz

1.2.2. ÜNLÜ-ÜNSÜZ UYUMU

Türkçenin uyum ve ahenk yapısına bağlı olarak kurulan ses yapılarında ünlü ve ünsüzler arası bir uyum sağlanmıştır. Bu nedenle Türkçe kökenli sözcüklerde ön damak ve ön avurt ünsüzleri olan g, k, l art ünlülerle; art damak ve art avurt ünsüzleri ğ, q, l ön ünlülerle aynı sözcük içinde bulunmaz. Ancak yine Türkçe kökenli art

ünlülü sözcüklerde y'den sonra ön damak l'si bulunabilir⁵¹: *ılgaz* (14/93), *galiba* (35/19), *gamayı* (67/175), *ganice* (107/34), *ğıdıklıyoz* (164/24), *goyun* (18/10), *sokağdan* (62/68), *konvoyu* (67/81), *kırk* (67/254), *lafımızı* (141/164), *loğma* (158/55); *geldi* (158/77), *esgiden* (166/2), *köyü* (9/6), *eski* (48/88), *leylek* (86/116),...

1.2.2.1. Ünlü-Ünsüz Uyumunun Bozulması:

Güçlü bir ünlü-ünsüz uyumunun varlığına rağmen bölgemiz ağızlarında uyum bozuklukları da yaşanmaktadır. d, g, ğ, k, n, s, ş, t, v, y, z gibi ünsüzlerin etkileri sonucu ince ünlülü heceler kalınlaşmıştır⁵²: *dókárdúk* (115/55), *tallálāda* (tarlalarda) (115/24), *tallāda* (tarlada) (86/124), *atallá* (atarlar) (87/9), *burları* (buraları) (87/13), *gónūs* (göğüs) (66/20), *góbēnden* (göbeğinden) (84/74), *gómer* (gömer) (107/3), *gónoden* (gönden) (148/9), *dóüşdürüler_idi* (döğüşürler idi) (1/41), *dókülmüş* (dökülmüş) (48/90), *dónek* (dönek) (55/11), *dóviyoduk* (döviyoduk) (89/70), *kóyúñ* (köyün) (102/15), *kótü* (kötü) (111/119), *kófte* (köfte) (116/12), *kóçekler* (köçekler) (117/12), *tónókelēde* (tenekelerde) (14/139), *tókenmez* (tükenmez) (84/27), *tómüz* (temiz) (89/38), *tönókeniñ* (tenekenin) (53/143), *şúkür* (şükür) (114/114), *üzülüye* (üzülüyor) (48/44), *ezúk* (ezik) (60/79), *gózúmúñ* (gözümün) (110/50), *cizúk* (çizik) (111/106), *piremúk* (piremik) (70/85), *irmúk* (irmik) (78/18), *örúk* (erik) (67/52), *çúrúk* (çürük) (42/21), *vórúduék* (verirdik) (53/39), *súrúkle* (sürüklüyor) (69/107), *şúkruye* (Şükrüye) (114/193), *şúkür* (şükür) (75/3), *böyúk* (büyük) (15/23), *kóyüne* (köyüne) (25/11), ...

1.2.3. ÖN SES ÜNSÜZLERİ

Türkçede c, f, ğ, h, l, m, n, ñ, p, r, ş, v, z ünsüzleri bazı istisnalar dışında kelime başında bulunmaz. Daha çok alıntı kelimelerde, yansıma sözcüklerde ve ses değişimleri neticesiyle görülen bu sesleri yöre ağızlarımızda görmek mümkündür:

⁵¹ Süer Eker, a.g.e., s.292.

⁵² Zeynep Korkmaz, *Nevşehir ve Yöresi ...*, s.31.

c- ünsüzü: Genellikle yabancı dillerden geçen kelimelerin ilk sesidir: *canım* (Far.cān) (29/28), *cevüz* (Ar.cevz) (33/20), *ceyran* (Ar.cereyan) (49/79), *cuma* (Ar.cum'a) (68/59), *cefā* (1/30), *cehenneme* (2/2), *cevap* (2/5), *cık gada* (cit kadar) (çok az) (3/5), *cıvıtdıla* (4/18), *cēmide* (7/8), *cezāsı* (8/8), *caba* (9/6), *ciğeri* (18/47), *calay* (25/13), *cezīre* (eziyet) (25/15), *cismi* (25/88), *cebine* (25/99), *camları* (26/22), *cüzünü* (30/68), *cenaballah* (30/122), *cepde* (30/140), *civek* (32/45), *cesürlü* (cesurlu) (35/18), *cemüre* (cemre) (37/9), *curulduru* (37/25), *civütleri* (42/47), *ceketiñ* (42/142), *cümle* (43/27), *cacuk* (46/75), *cömel* (49/30), *civcileriñ* (53/50), *cımbıñ* (53/127), *cırımlāyan* (54/187), *cincile* (56/50), *cümbüş* (56/149), *conuma* (60/82), *canavarlā* (63/63), *cāhil* (64/28), *condağ* (67/49), *cilve* (67/367), *cicem* (69/6), *cilibiyetsüz* (71/242), *cimitleri* (71/335), *cip* (78/59), *ciye* (86/1), *cimcik* (86/15), *cımbıt* (101/74), *cırnağlı* (106/96), *cıcıklydı* (112/33), *cabluynan* (116/55), *cazu* (cadı) (118/52), *cırıflā* (137/31), *cibes* (137/44), *cıngılđak* (137/49), *cindallāruk* (144/84), *cilis* (166/11), ...

Ünsüz değişimleri neticesinde görülür:

ç->c- değişmesi ile: *cizúk* (çizik) (111/106), *ciyden* (çiğden) (132/236), *cinar* (çınar) (49/55), *cehizlēre* (çehizlere) (51/2), *cizersiñ* (çizersin) (56/203), *cörütüñ* (<çörüt-) (oturun) (61/2), *cerezi* (çerezi) (91/26), *cıblağ* (çıplak) (7/28), *cembelledúk* (çemberledik) (14/105), *cingan* (Çingene) (72/20), *cembere* (çembere) (31/29), ...

j->c- değişmesi ile: *cenderme* (jandarma) (30/48).

s->c- değişmesi ile: *ciğarayı* (sigarayı) (36/18).

ş->c- değişmesi ile: *carcörü* (şarjör) (107/154).

t->c- değişmesi ile: *cırnağlı* (tırnağlı) (106/96).

Özel isimlerin ön sesinde bulunmaktadır: *cemīle* (Cemile) (63/26), *cemil* (75/95), *cemal* (62/55), *ceyfun* (Ceyhun) (48/165), *cengiz* (101/15), ...

Yer adlarında görülen örnekler: *cimdarlu* (41/80), *cide* (46/99), *cidde* (30/8), *cumāyanna* (Cumayanı'na) (57/59), ...

İkilemelerde görülen örnekler: *cıgıl cıgıl* (95/99), *cırım cırım* (54/188), *cazır cazır* (62/3), *cırıl cırıl* (3/11), *cırcırı otu* (3/19), *cayır cayır* (30/42), *civan civan* (25/33), *cıngılı cıngılı* (137/50), ...

Yansıma sözcüklerde görülen örnekler: *carıldıya* (46/95), *cırılıyan* (62/24), *cız* (112/92), ...

Pekiştirmelerde görülen örnekler: *cımcıblağ* (çırılçıplak) (13/25), *cırlıblağ* (çırılçıplak) (26/51), ...

f- ünsüzü: Bu sesle başlayan sözcükler yabancı kökenlidir: *fağat* (1/45), *fışsız* (3/18), *forsu* (5/3), *fazlaydı* (6/24), *fağırle* (8/24), *fılân* (15/14), *futurluk* (27/42), *falağaya* (32/18), *furun* (32/53), *fasulye* (53/13), *fuydiriya* (57/9), *fıdye* (60/94), *felek* (86/119), *fızanda* (107/171), *feç* (felç) (132/26), *fıta* (167/4), *fılân* (167/14), ...

Ünsüz değişimleri neticesinde görülür:

v->f- değişmesi ile: Daha çok II. ve III. ağız yöresinde görülür: *fışne* (vişne) (22/18), ...

h->f- değişmesi ile: I. ağız yöresinde ve bu ağız yöresini ayıran geçiş alanlarında sistemli bir şekilde görülür: *fızlandı* (hızlandı) (49/62), *fızlu* (hızlı) (49/62), *furma* (hurma) (115/74), *faraz* (horoz) (116/60), (135/17), *foş geldiyiz* (hoş geldiniz) (132/3), *fuylandım* (huylandım) (132/286), (135/4), *foca* (hoca) (133/18), *fortum* (hortum) (134/3), *fodan* (hodan) (135/31), *furmamız* (hurmamız) (137/34), *füşgüy* (hüşgün) (141/91), *felk* (herk) (169/23), *futun* (hutun) (169/9), ...

b->f- değişmesi ile: *furdan furaya* (burdan buraya) (114/270).

t->f- değişmesi ile: *furşu* (turşu) (116/64).

p->f- değişmesi ile: *faça* (paça) (144/24), *fotozumuz* (patozumuz) (126/12),

f-v arası: *Fidî* (fidiği) (61/39).

İkilemelerde görülen örnekler şunlardır: *foşur foşur* (100/12), *fırıl fırıl* (106/84), ...

Özel isimlerde görülen örnekler: *faik* (Faik) (30/164), *fāiḥ* (Faik) (32/46), *fevziye* (48/137), *fatma* (57/23), *fikred* (67/19), *fedime* (69/44), *feride* (71/276), *fatoş* (71/279), *fātik* (Fatih) (132/16), ...

Yer isimlerinde görülen örnekler şunlardır: *faḳaz* (Fakaz) (57/40), *fırıncuk'dan* (Fırincık'tan) (69/41), *feriz* (Feriz) (111/38), *foḳurdan* (Fokurdan) (144/49), ...

h- ünsüzü: *hadi* (1/28), *hörmet* (hürmet) (2/34), *habar* (haber) (17/24), *hurdadan* (21/5), *hevle* (helva) (22/12), *hovardalık* (hovardalık) (30/75), *herkeS* (herkes) (33/48), *hindi* (61/39), *hasda* (hasta) (132/26), *halḳa* (halka) (141/28), ...

Ünsüz değişimleri neticesinde görülür:

f->ḥ- değişmesi ile: *ḥurununda* (fırınında) (19/2), *ḥırsat* (fırsat) (154/5), *ḥurtuna* (fırtına) (42/61), *hotoṛaḫı* (fotoğrafi) (128/40), ...

ğ->ḥ- değişmesi ile: *ḥırtlak ḥırtlā* (gırtlak gırtlağa) (26/30), *ḥırtlāndan* (gırtlağından) (11/33), ...

Ünsüz türemesi neticesinde görülen örnekler: *helbette* (elbette) (48/130), *helbet* (elbet) (153/3), *ḥambara* (ambara) (7/3), *havya* (ayva) (60/40), *hurdu* (<ur-) (1/33), *ḥamballāda* (ambarlarda) (26/15), *heteş* (ateş) (89/2), *hevliye* (avluya) (151/64), *huluma* (uluma) (56/166), ...

Yer isimlerinde görülen örnekler: *hopa* (Hopa) (22/8), *hutu* (84/108), *harda* (141/146), *höçü* (141/149), ...

Özel isimlerde görülen örnekler: *hatıḫōgil* (Hatipoğlugil) (14/118), *hamid* (Hamit) (18/39), *helīme* (Halime) (106/51), *hasan* (Hasan) (29/18), *hatice* (Hatice) (48/15), ...

Yansıma sözcük olarak *hanḡuru hanḡuru* (69/125) örneği verilebilir.

Zaman zarfı şimdi sözcüğü bir yerde ön türemeyeyle *hindi* (<imdi) (şimdi) (114/154) olarak geçmektedir.

l- ünsüzü: Yöremizde bu sesle başlayan sözcüklerin tamamına yakını yabancı kökenlidir: *levhada* (30/187), *lados* (lodos) (169/24), *lambası* (84/67), *lapası* (91/82), *leylā* (107/171), ...

Ünsüz değişimleri neticesinde görülür:

r->l- ünsüz değişimi ile: *lapor* (rapor) (169/4), *lopor* (rapor) (32/22), *lütübetden* (rutubetten) (48/133), *leçer* (reçel) (116/42), *leçberlik* (rençperlik) (99/47), *levir* (revir) (32/22), ...

n->l- ünsüz değişimi ile: *laylon* (naylon) (51/38), *letice* (netice) (13/5), *letice* (netice) (31/33), ...

m- ünsüzü: Genellikle yabancı dillerden alınan kelimelerin ilk sesidir: *menşur* (Ar.menşur) (meşhur) (13/35), *midyeye* (45/17), *mayışınan* (maaşıyla) (49/22), *merdiman* (merdiven) (53/97), *menevşe* (88/61), *misir* (mısır) (122/21), *mama* (152/3), *meselā* (152/15), *melhem* (merhem) (153/140), *mayası* (167/23), *mutfağ* (mutfak) (119/73), *mutazam* (muntazam) (11/50), *mimkini* (mümkünü) (14/92), *mıḳdar* (muhtar) (30/3), *miyvadan* (meyvadan) (60/73), *miyva* (meyva) (83/5), *muşambası* (muşambası) (84/88), *mutlağ* (mutfak) (132/127), *mimkin* (mümkün) (132/43), *milāyim* (mülayim) (151/38), ...

Özel isimlerde görülen örnekler: *mēmed* (Mehmet) (14/69), *mısdafa'ya* (Mustafa'ya) (42/29), *muhammed* (Muhammet) (48/12), *mülāzımgil* (Mülazımgil) (67/43), *muharrem* (Muharrem) (68/49), *musa* (Musa) (72/13), ...

Tekrarlı sözcük gruplarının ikinci ögesi çoğunlukla m sesi ile başlayarak yapılır: *goç_unan moç_unan* (14/72), *kópek möpek* (29/3), *zenciriñ menciriñ* (29/7), *āşam māşam* (29/32), *oḳuluñ moḳuluñ* (29/60), *húḳúmet müḳúmet* (29/60), *gurulup murulup* (29/61), *toplari moplari* (29/69), *silah milah* (31/5), *çaldıḳ mulduḳ* (32/91), *ayu muyu* (35/40), *ekinle mekünle* (41/31), *hobbul mubbul* (42/51), *odun mudun* (43/19), *sır mır* (44/28), *ekin mekin* (51/14), *bacā macā* (51/52), *deñize meñize* (51/60), *inciri minciri* (57/17), *biberlerim müberlerim* (60/93), *burnuna murnuna*

(68/9), *kirez mirez* (71/22), *ğara mara* (71/70), *şalınan malınan* (71/75), *everelim meverelim* (71/179), *üriye müriye* (71/285), *hap map* (71/339), *saram maram* (71/349), *durdum murdum* (72/3), *oğul muğul* (75/25), *cāmile mūmile* (88/93), *çalı mulu* (89/13), *süpürgelik müpürgelik* (89/14), *çaluluğ maluluğ* (91/202), *onna munna* (96/30), *ölen mölen* (110/57), *aşu maşu* (111/46), *cüzdanla müzdanla* (111/76), *soyduğ moyduğ* (111/84), *iz miz* (111/79), *can man* (111/88), *yüzü müzü* (111/106), *para marada* (114/77), *uفاğ mufafğ* (118/8), *ğörmek mörmek* (118/9), *ğörüntü mörüntü* (118/10), *deyzelerimizden meyzelerimizden* (119/100), *diliñ miliñ* (119/112), *beyüdüyün meyidiyin* (132/42), *südünü müdünü* (132/30), *az maz* (132/33), *nāpiyin māpiyin* (132/156), *duda muda* (132/245), *kókleri mókleri* (132/272), *ev mev* (141/29), *çay may* (141/63), *ğāve māve* (141/63), *kópek mópek* (141/161), *yedi medi* (144/70), *dava mava* (145/27), *dalı malı* (145/46), *et mit* (146/34), *õle mõle* (152/4), *söbelek möbelek* (153/44), *pilav milav* (153/71), *tağsiynen mağsiynen* (154/47), *tabağ mubağ* (162/20), *mantara muntara* (164/3), *hayvan muyvan* (166/6), ...

İkilemelerde görülen örnekler: *marul marul* (18/51), *min min* (69/74), *merdim merdim* (74/7), ...

Yer adlarında görülen örnekler: *mesed* (78/60), *minayrat* (106/111), *mendik* (111/164), *minayluyuz* (112/1), *mocca* (141/5), ...

Ön türemeyle oluşan örnekler: *mimkānı* (imkānı) (29/28).

Ünsüz değişimleri neticesinde görülür:

p->m- değişmesi ile: *mancarı* (pancarı) (103/7).

n->m- değişmesi ile: *mudul* (nodul) (107/55), *mammussuz* (namussuz) (67/53), ...

b->m- değişmesi ile: *mahne* (<Far.behāne) (59/13), (61/33), *mahnesine* (bahanesine) (33/50), *mağraşda* (bakraçta) (42/19), *mütün* (bütün) (95/16), *men* (ben) (116/34), *mināsını* (binasını) (132/142), *muğún* (bugün) (141/26), *muña* (buna) (114/211), ...

v->m- değişmesi ile: *mefāt* (vefat) (48/4), *muruş* (vuruş) (53/131), *murdu* (vurdu) (84/61), ...

h->m- değişmesi ile: *mapsāneniñ* (hapishanenin) (30/36), *māpus* (hapis) (48/171), ...

n- ünsüzü: Yabancı dillerden alınma sözcüklerde görülür: *navruz* (nevrüz) (1/27), *nēnesini* (nanesini) (125/10), *naķış* (nakış) (130/19), *namaz* (141/1), *nasib* (145/4), *nebetçi* (nöbetçi) (147/5), *nūmere* (numara) (32/100), ...

Özel adlarda görülen örnekler: *nūmen* (Numan) (11/38), *nūri* (Nuri) (33/1), *niyazi* (67/52), ...

II. ağız yöresinde “filan” belgisiz zamirinin yerine *neyin* (85/5) biçimi kullanılır.

‘ne’ soru zamiri ve bundan türeyen kelimelere metinlerimizde bolca rastlarız: *ne* (137/1), *nereye* (61/82), *neyle* (33/1), *nasıl* (62/15), *nēle* (163/25), *niye* (6/10), *neresine* (29/46), *nere* (132/99), *nerī* (138/53), *neniñ nesi* (32/16), *nerden* (117/25), *neye* (122/2), *ne zaman* (3/10), *ney* (85/12), *neçün* (114/160), *nerelisiyiz* (133/4), *nerde* (141/60), *nolacaķ* (1/59), *nēre* (67/2), *nahal* (ne hâl) (91/164), *naħane* (ne olacak) (101/48), *narāya* (ne arıyor) (114/93), *nölü* (neyle) (116/11), *nōnca* (ne kadar çok) (69/216), ...

Ünsüz değişimleri neticesinde görülür:

ķ->n- ünsüz değişimi ile: *nanģısını* (<ET.ķanģı) (hangisini) (114/267), *nanķı* (<ET.ķanģı) (hangi) (56/49), ...

r->n- ünsüz değişimi ile: *nutūbetlü* (rutubetli) (67/15), *neket* (rekat) (153/14), ...

m->n- ünsüz değişimi ile: *nışambayı* (muşambayı) (67/4), *nusģa* (muska) (69/32), *nevsimde* (mevsimde) (123/95), *naşraba* (maşrapa) (146/6), ...

l->n- ünsüz değişimi ile: *nazzetlü* (lezzetli) (116/67), *nezzetli* (lezzetli) (132/214), *nütfüye* (Lütfüye) (70/95), *nütfen* (lütfen) (15/18), *nouşa* (lohusa) (45/60),...

d->n- ünsüz değişimi ile: *nefā* (defa) (112/9).

v->n- değişmesi ile: *nefāt* (vefat) (62/13).

p- ünsüzü: Yabancı dillerden alınma sözcüklerde görülür: *para* (6/9), *pamuğlu* (14/26), *pısgırdıya* (püskürtüyor) (30/94), *pişik* (42/21), *palladı* (parladı) (44/75), *puñarlarıñ* (57/22), *piricim* (pirincim) (65/12), *picama* (pijama) (91/29), *pireleri* (118/54), *piyazlāyoz* (125/9), *pekiy* (pekiyi) (139/3), *paralu* (paralı) (153/87), *poyra* (154/20), ...

Ünsüz değişimleri neticesinde görülür:

b->p- değişmesi ile: *paqlava* (baklava) (28/30), *paqla* (bakla) (70/2), *paŋga* (banka) (1/20), *peleşden* (beleşten) (26/26), *püşgüvüt* (bisküvi) (28/21), *poçça* (bohça) (61/29), *püşürüdük* (pişirdik) (77/15), *pura* (burası) (103/25), *paqđım* (bakdım) (103/36), *puruşuk* (buruşuk) (42/22), *paqđım* (baktım) (103/36), *pisikletiñ* (bisikletin) (165/3), ...

f->p- değişmesi ile: *pavrika* (fabrika) (138/71), *papurgada* (fabrikada) (86/12), *pilan* (filan) (63/10), *paytunnan* (faytonla) (12/13), *peşlü* (felçli) (46/22), *pıtık* (fitik) (164/7), ...

v->p- değişmesi ile: *popurnan* (vapurla) (44/47).

İkileme olarak görülen örnekler ise şunlardır: *pırıl pırıl* (14/34), *parıl parıl* (38/24), *pıtır pıtır* (119/41), ...

Yansıma sözcüklerde görülen örnekler: *pıt pıt* (45/47), *pat pat* (61/77), *patdan* (153/9), *patdadağ* (97/16), ...

r- ünsüzü: Yabancı dillerden alınma sözcüklerde görülür: *rahat* (13/24), *rüyamda* (35/20), *romatizma* (63/43), *rahmet* (69/152), *reşberlik* (rençperlik) (145/11), *ramuğ* (römork) (153/69), ...

Bazı örneklerde l->r- değişmesinin sonucu olarak görülür: *rastık* (lastik) (15/24), *rodos* (lodos) (37/67), ...

Özel adlarda görülen örnekler ise şunlardır: *remzi* (48/151), *receb* (76/8), ...

ş- ünsüzü: Yabancı dillerden alınma sözcüklerde görülür: *şehere* (14/27), *şaşdım* (25/27), *şekil* (30/6), *şarap* (32/70), *şindi* (34/17), *şeker* (49/2), *şişeniñ* (95/50), *şennikde* (101/88), *şeyler* (123/3), ...

Özel adlar için şu örnekler verilebilir: *şāban* (11/49), *şākir* (42/135),

ç->ş- değişmesinin bir sonucu olarak görülür: *şarşamba* (Çarşamba) (57/30), *şerşevesi* (çerçevesi) (48/90), ...

Yansıma sözcük ve bu sözcüklerden oluşmuş eşya isimlerinde şu örnekler verilebilir: *şakğıdan* (101/24), *şakır şakır* (106/58), *şak şak* (130/18), *şapur şapur* (138/33), *şapala-* (39/6), *şapşap* (44/6), *şapşak* (98/5), *şapla* (125/8), ...

v- ünsüzü: Türkçe kelime başında görülmeyen bu ünsüz, kelime başındaki b'lerin v'ye dönüşmesiyle sonradan ortaya çıkmıştır. *bar<var*, *bar-<var-* gibi...

Daha çok yansıma, alınma ve ünlem sözcüklerinin ön sesinde görülür: *vēli* (vali) (5/3), *vücütüñden* (vücutundan) (7/27), *vurdu* (16/22), *vaķıtđa* (vakitte) (22/5), *varınca* (27/9), *vatandaş* (28/33), *vallāhi* (71/9), *varuvarmaz* (50/32), ...

f->v- değişmesinin bir sonucu olarak da görülür: *vecī* (feci) (145/31), *velencidine* (farenjitine) (114/200), ...

z- ünsüzü: Yabancı dillerden alınma sözcüklerde görülür: *zeytün* (zeytin) (14/135), *zēten* (zaten) (26/8), *zamānı* (zamanı) (29/6), *zararı* (zararı) (38/32), *zehüllenürün* (zehirlenirim) (54/164), *zorlandī* (zorlandığı) (61/23), *zahmetlüydü* (zahmetliydi) (64/24), *zemferi* (zemheri) (70/56), *zemez* (76/5), *ziyancudu* (ziyancıdır) (92/60), *zayf* (153/70), ...

Bazı örneklerde s->z- tonlulaşmasının sonucu olarak görülür: *zaheble* (11/26), *zabāleyin* (sabahleyin) (13/1), *zerhoş* (serhoş) (27/13), *zebehet* (33/45), *zoba* (soba) (41/61), *zopa* (sopa) (53/24), *zalatalıķa* (salatalığı) (61/53), *zıķı* (sıkı) (124/11), *zebze* (sebze) (94/8), *zābi* (sahibi) (25/101), *zerhoş* (serhoş) (10/16), *zefillik* (sefillik) (143/20), *zehil* (sahil) (41/73), *zızlāya* (sızıyor) (146/137), *zebepden* (sebepten)

(47/7), *zazağda* (sazakta) (60/81), *zā* (sana) (79/6), *zahannara* (sahanlara) (112/98), *zıgaraları* (sigaraları) (128/67), ...

İkileme için ise şu örnek verilebilir: *zırıl zırıl* (18/24).

1.2.4. ÖN SES ÜNSÜZ DEĞİŞMELERİ

k->g- değişmesi: Eski Türkçede ön seste bulunan k- sesi zaman içerisinde büyük çoğunlukla tonlulaşmıştır. Yazı dilinden daha çok örneğine rastladığımız bölgemiz ağızındaki başlıca kelimeler şunlardır: *gişi* (kişi) (3/31), *gendü* (kendi) (46/93), *gemúkləri* (kemikleri) (163/50), *geçi* (keçi) (15/11), *gemür* (kemir) (29/87), *gene* (kene) (49/11), ...

ķ->ğ- değişmesi: Bu değişimin bol örnekleri mevcuttur: *ğuzuyu* (kuzuyu) (1/35), *ğafam* (kafam) (3/43), *ğırmuzu* (kırmızı) (42/63), *ğazanamadıñ* (kazanamadın) (44/59), *ğarşudan* (karşıdan) (56/32), *ğabuqlarıynan* (kabuklarıyla) (70/77), *gozağı* (kozağı) (72/23), *ğum* (kum) (96/87), *ğaba* (kaba) (114/242), *ğısa* (kısa) (123/70), *ğayboldu* (kayboldu) (138/57), *ğız* (kız) (139/3), *ğolumdan* (kolumdan) (146/132), *ğart* (kart) (30/51), ...

k->ķ- değişmesi: *ķóprü* (köprü) (1/66), *ķóyde* (köyde) (57/10), *ķótü* (kötü) (78/6), *ķókleşmez* (kökleşmez) (91/119), *ķütuklerle* (kütüklerle) (95/80), *ķúpe* (küpe) (111/129), *ķüfesiynen* (küfesiyle) (130/49), *ķópek* (köpek) (141/161), ...

k->g- değişmesi: *ğótümsü* (kötü) (41/25).

g->ğ- değişmesi: *ğúlbeti* (gurbeti) (74/20), *ğúbresini* (gübresini) (116/20), ...

t->d- değişmesi: Eski Türkçede sözcük başında görülmeyen d- ünsüzü Batı Türkçesinde geniş ölçüde yaygınlaşmıştır. Bugün artık Kastamonu ağız bölgemizde ve diğer ağızlarda oldukça yaygın örnekleri mevcuttur.

Kastamonu ağızlarında bazı Türkçe ve alıntı söz başı kelimelerde kullanım daha çok “d” tarafındadır: *daş* (taş) (163/26), *depemiñ* (tepemin) (163/28), *dömürü* (<temir) (21/4), *daraqları* (tarakları) (41/29), *dabanca* (tabanca) (75/42), *duzu* (tuzu) (29/60), *daban* (taban) (92/13), *direkdör* (traktör) (6/18), *daķım* (takım) (92/5),

dıkanuqlū (tikanıklığı) (33/13), *diyze* (teyze) (69/189), *duzunu* (tuzunu) (95/100), *dartışıya* (tartışıyor) (48/139), *dadlu* (tatlı) (53/2), *darhana* (tarhana) (54/180), *dayfası* (tayfası), *domruk* (tomruk) (159/9), ...

d->t- değişmesi: Nadir görülen bir ön ses değişimidir: *tomatis* (domates) (95/73), *toktora* (doktora) (56/40), *teftere* (deftere) (32/8), *tiķan* (dükkan) (14/130), ...

l->r- değişmesi: Akıcı l ünsüzünün yine başka bir akıcı ünsüz r'ye değişmesiyle oluşmuştur: *rastık* (lastik) (15/24), *rodos* (lodos) (37/67), ...

p->b- değişmesi: Dudak ünsüzleri arasında tonlulaşma yönünde bir değişimdir: *bekī* (peki<pek+iyi) (32/30), *bituraķ* (pıtırak) (34/100), *besdil* (pestil) (44/52), *bide* (pide) (106/38), *buñar* (pınar) (25/57), *bodura* (pudra) (2/24), *babuķ* (pabuķ) (42/113), ...

b->p- değişmesi: Yukarıdaki ses değişiminin tersine tonsuzlaşma olayı görülür: *paķluvası* (baklavası) (16/7), *pō* (bohça) (20/4), *peleşden* (beleşten) (26/26), *pālāyala* (bağlıyorlar) (56/19), *paytara* (baytara) (160/9), ...

f->p- değişmesi: *paprika* (fabrika) (12/35).

f->h- değişmesi: *hırun* (fırın) (26/8), *hırunlara* (fırınlara) (46/61), *holluķda* (follukta) (167/31), ...

v->b- değişmesi: Dudak ünsüzleri arasındaki değişmedir: *bopurnan* (vapurla) (79/106), *bobāli* (vebali) (42/128), ...

p->P- değişmesi: Dudak ünsüzleri arasındaki değişmedir: *Pek* (pek) (4/3), *Pekmez* (pekmez) (139/19), ...

v->p- değişmesi: Dudak ünsüzleri arasındaki tonsuzlaşma değişimidir: *popurnan* (vapurla) (80/23).

j->c- değişmesi: *candarma* (jandarma) (79/57), *caponya* (Japonya) (42/233), ...

k->ķ- değişmesi: *ķeşke* (keşke) (69/2).

ķ->b- değişmesi: *ķāzı* (bazı) (44/40).

c->ķ- değişmesi: *ķeket* (ceket) (14/26).

p->ğ- değişmesi: *goşet* (poşet) (48/48).

n->y- değişmesi: *yaylonu* (naylonu) (94/19).

z->s- değişmesi: *siyāfet* (ziyafet) (154/7).

ş->h- değişmesi: *hindi* (şimdi) (<DLT.uş+imdi) (114/154).

k- = k-: *kenci* (<ET.kānç) (56/20).

b- = b-: *büşümeyüz* (<ET, DLT.bış-) (pişirmeyiz) (41/38), *bazar* (Far.bāzār) (44/50), *batlıcan* (<Ar.bādincān.) (patlıcan) (49/35), *bahalu* (<Far.bahā+lı) (pahalı) (MDD),...

t- = t-: *tulusuyna* (<DLT. tolı) (49/6).

1.2.5. ÖN SES ÜNSÜZ TÜREMESİ

Daha çok III. ağız yöresinde görülen ön seste ünsüz türemesi f, h, m, p, v, y ünsüzlerinde görülmüştür.

h- türemesi: *helbette* (elbette) (48/130), *helbet* (elbette) (153/3), *hambara* (ambara) (7/3), *hurdu* (<urdu) (1/33), *hamballāda* (ambarlarda) (26/15), *heteş* (ateş) (89/2), *hevliye* (avlu) (151/64), *havlu* (avlu) (63/2), *huluma* (uluma) (56/166), *herg* (ark) (83/9), *hindi* (<imdi) (şimdi) (114/154), ...

y- türemesi: *yerişebildūñ* (erişebildiğin) (51/46), *yesir* (esir) (26/50), ...

v- türemesi: *vurdu* (<ur-) (23/6).

f- türemesi: *furduñ* (<ur-) (22/31), *furmuş* (vurmuş) (<ur-) (169/17), ...

m- türemesi: *mete* (öte) (71/303).

p- türemesi: *pipek* (ipek) (119/9).

1.2.6. ÖN SES ÜNSÜZ DÜŞMESİ

Ön seste ünsüz düşmesi Kastamonu ve yöresi ağızlarında pek görülen bir ses hadisesi değildir. Tespit edebildiğimiz örnekler şunlardan ibarettir:

d- düşmesi: *etercan* (deterjan) (123/23).

h- düşmesi: *emen* (hemen) (131/3), *ayvannarı* (hayvanları) (136/54), *alay* (halay) (97/4), *ep* (hep) (47/8), *adi* (hadi) (47/13), *abaz* (hapaz) (71/113), *alime* (Halime) (106/37), ...

ķ- düşmesi: *ne_adacuķ* (na kadarcık) (153/65), *ne_adara* (ne kadara) (165/2), ...

r- düşmesi: *üsğar* (rüzgâr) (109/7), *ösğar* (rüzgâr) (53/35), *özger* (rüzgâr) (71/126),...

v- düşmesi: *ücütüm* (vücudum) (66/7), *ücütüm* (vücudum) (4317), ...

y- düşmesi: *inge* (yenge) (48/15), *ingesiniñ* (yengesinin) (80/17), *üzmüş* (yüzmüş) (159/11), ...

1.2.7. İÇ SES ÜNSÜZLERİ

Türkiye Türkçesi ağızlarında iç ses ünsüzlerinde tonlulaşmaya doğru bir eğilim vardır. Bu durum doğal olarak Kastamonu ve yöresi ağızları için de geçerli olmuştur. İç seste pek çok ünsüz ya tonlulaşmış ya da yarı tonlu duruma gelmiştir.

1.2.7.1. İç Seste Tonlulaşma

Tonsuz ünsüzlerin tonlu hale gelmesidir. Kastamonu ve yöresi ağızlarında tespit edebildiğimiz örnekleri şunlardır:

-ç->-c- değişmesi: *baccada* (bahçede) (116/63), *gókce* (gökçe) (71/244), *bağduķca* (baktıkça) (75/57), *soğduķca* (soktukça) (115/30), *vāduķca* (vardıkça) (141/97), *ğuydúķce* (koydukça) (44/4), *çourduķce* (çevirdikçe) (61/81), *gitduķce* (gittikçe) (78/84), *beyúķce* (büyükçe) (106/93), ...

-f->-v- değişmesi: *sova* (sofa) (71/319), *asvat* (asfalt) (107/63), *hāvuz* (hafız) (67/50), *hoşavından* (hoşafından) (101/96), *kıvēnen* (küfeyle) (145/76), ...

-f->-F- değişmesi: *seFercuķ* (sefercik) (49/69), ...

-k->-g- değişmesi: *esger* (asker) (29/53), *esgi* (eski) (49/29), *diregdörden* (traktörün) (163/16), *tesgereyi* (teskereyi) (15/3), ...

-ķ->-ğ- değişmesi: *matğabım* (matkabım) (123/83), *dutğunnuķ* (tutkunluk) (119/158), *ğupğuru* (kupkuru) (44/53), *başğa* (başka) (56/21), *alışğunuyuz* (alışkınız) (75/10), *panğaya* (bankaya) (123/32), *anğara* (Ankara) (66/26), ...

-k->-K- değişmesi: *çıKdı* (çıktı) (25/83), *çıKman* (çıkmam) (29/2), *bıraKdım* (bıraktım) (32/93), *yādumaK_üçün* (yaptırmak için) (35/111), *yufKa* (yufka) (56/111), *çıKdı* (çıktı) (153/6), *topraKdan* (topraktan) (153/26), ...

-p->-b-değişmesi: *ısbanaK* (ıspanak) (53/13), *teyibli* (teyipli) (132/129), *cıblaK* (çıplak) (7/28), *ireçber* (rençber) (84/111), *sobalıyosuñ* (sopalıyorsun) (116/55), ...

-p->-P-değişmesi: *yaPdım* (yaptım) (3/17), *diPleri* (dipleri) (169/25), *aPla* (abla) (42/93), *ğuPreleyoz* (gübreliyoruz) (119/39), *hePsi* (hepsi) (123/26), ...

-s->-z- değişmesi: *yüsúK* (yüzük) (14/58), *herkeziy* (herkesin) (133/18), ...

-t->-d- değişmesi: *Īdüyala* (öğütüyor) (7/4), *ānadıvörüdüm* (anlatıverirdim) (28/3), *dadlu* (tatlı) (29/5), *ğudlu* (kutlu) (97/24), ...

-t->-T- değişmesi: *oTdan* (ottan) (3/13), *biTdi* (bitti) (6/3), *eTdi* (etti) (7/3), *neTdiñ* (nettin) (14/103), *cenneTden* (cennetten) (25/83), *oKuTmadı* (okutmadı) (106/108),...

1.2.7.2. İç Seste Tonsuzlaşma

Tonlu ünsüzlerin tonsuz hâle gelmesi hadisesidir. Kastamonu ve yöresi ağızlarında tespit edebildiğimiz örnekleri şunlardır:

-b->-P- değişmesi: *ğuPreleyoz* (gübreliyoruz) (119/39).

-b->-p- değişmesi: *kiprit* (kibrit) (106/71), *zepze* (sebze) (85/7), *papurğada* (fabrikada) (86/12), *papriKa* (fabrika) (12/35), *iprem* (İbrahim) (13/5), *aplam* (ablam) (26/20), ...

-c->-ç- değişmesi: *pençereden* (şu pencereden) (27/40).

-g->-k- değişmesi: *süpürke* (süpürge) (51/33).

-v->-f- değişmesi: *pēlifan* (pehlivan) (14/69), *çerçefe* (çerçeve) (160/22), *çufal* (çuval) (88/24), *gofalarıynan* (kovalarıyla) (11/35), *tofonnu* (tavanını) (84/53), ...

-z->-s- değişmesi: *temmusuñ* (Temmuzun) (37/18), *süsetmedim* (sözetmedim) (46/84), *ğiscuvamız* (kızcağımız) (49/23), ...

1.2.7.3. İç Seste Sızıcılışma:

İç sesteki herhangi bir ünsüzün yerini f, ğ, h, ħ, j, s, ş, v, z sızıcı ünsüzlerinden birine bırakmasıdır. Kastamonu ve yöresi ağızlarında iki ünlü arasında veya l, m, n, ñ, r, ş, v, y ünsüzleri ile ünlü arasında kalan ünsüzler sızıcılışmaktadır. Az da olsa c, g, k, k, t ünsüzlerinin de yanlarındaki ünsüzü sızıcılaştırdığı görülür:

-b->-v- değişmesi: *pavriķası* (fabrikası) (46/89), *buva* (baba) (68/48), *büver* (biber) (67/62), (142/38), ...

-ç->-ş-değişmesi: Karadeniz ağızlarında çok yaygın olarak görülen bir ses hadisesidir⁵³. Bu ses değişimi daha çok kapalı hecenin son sesi konumunda gerçekleşmektedir. I. ağız bölgesinde ise değişimin kelime başı⁵⁴ ve iki ünlü arasında görülmesi değişimin Kıpçakçayla ilgisinin açık bir delili olarak görülmektedir. Tespit ettiğimiz örnekler şunlardır: *paşa* (paça) (116/30), *aaşdan* (ağaçtan) (66/13), *aşdım* (açtım) (106/99), *üş* (üç) (114/4), *geşlik* (gençlik) (7/28), *araş'da* (Araç'ta) (106/34), *saşta* (saçta) (141/69), *saşdım* (saçtım) (133/3), *góşdü* (göçtü) (112/40), *uşları* (uçları) (42/181), *gaşdı* (kaçtı) (48/155), *geşsin* (geçsin) (62/10), *aşlıķdan* (açlıktan) (71/218), *kireşlenme* (kireçlenme) (79/88), *haşlını* (harçlığını) (103/37), *üşden* (uçtan) (115/72), *saşdım* (saçtım) (133/3), ...

-ğ/-ķ,-ğ/-k->-y-değişmesi: Daha çok II. ve III. ağız yörelerinde görülen bu ses değişimi Oğuz grubu Türk lehçelerinde oldukça yaygındır: *buydayı* (buğdayı) (115/25), *biydeyi* (buğdayı) (43/3), *eylentü* (eğlenti) (113/41), *beyenecek* (beğenecek) (118/1), *deyirmende* (değirmende) (103/53), *eyer* (eğer) (123/44), *eyşüdüle* (ekşidirler) (101/96), *çiydem* (<ET.çigidem) (çiğdem) (107/170), *öylen* (öğlen) (95/25), *deyişiyе* (değişiyor) (54/137), *üydüdüķ* (öğütürdük) (138/22), *öyünnü* (öğününü) (143/25), *beyenmemiş* (beğenmemiş) (153/79), *deynēm* (değneğim) (124/11), *diyrenlerüs* (dirgenleriz) (45/7), *ğobeyni* (göbeğini) (45/63), *çıynadı* (çiğnedi) (55/15), *çiynerdüķ* (çiğnerdik) (95/60), *çeyiş* (çekiş) (53/23), *yünseyi* (yükseği) (81/3), *iyidüdüķ* (öğütürdük) (103/30), *çocuya* (çocuğa) (105/14), *üydüdüķ*

⁵³ Necati Demir, *a.g.e.*, s.245.

⁵⁴ Bu değişimin örnekleri için bk. "ön seste ş- ünsüzü"

(öğütürdük) (133/11), *ciyden* (çiğden) (132/206), *yapulduynu* (yapıldığını) (132/283), *eyri* (eğri) (153/78), *eyerlü* (eğerli) (154/45), ...

I. ağız yöresindeki bazı örneklerde gelecek zaman ekinin son ünsüzü -k-/-k-, -ğ- şahıs eki aldığı anda sızıcılaşarak -y- ünsüzüne dönüşmüştür: *varcaysıy* (varacaksın) (47/33), *duycaysıy* (duyacaksın) (141/163), *yapcaysıy* (yapacaksın) (145/20), *gidebilceysiy* (gidebileceksin) (133/16), *vereceysiy* (vereceksin) (141/112),...

-ğ->-h- değişmesi: *ğāḥa* (kavga) (141/127).

-k->-h- değişmesi: *kūḥner* (köknar) (53/74).

-k->-h- değişmesi: *maḥanna* (makarna) (86/13).

-k->-v-değişmesi: *evsūk* (eksik) (85/11), *menevşe* (menekşe) (88/60), *yüvsek* (yüksek) (112/110), ...

-k->-h- değişmesi: II. ve III. ağız bölgesinde görülen bu değişimin şu örnekleri görülmektedir: *āḥibet* (akıbet) (30/4), *daḥılurun* (takılırim) (169/34), *baḥādı* (bakardı) (75/14), *arḥası* (arkası) (81/3), *yaḥınlarna* (yakınlarına) (85/13), *faḥır_ımuş* (fakirmiş) (86/24), *baḥıyın* (bakayım) (88/43), *daḥıyoduḥ* (takıyorduk) (89/25), *saḥın* (sakın) (107/121), *yaḥın* (yakın) (153/65), *arḥalıḥ* (arkalık) (158/84), *oḥumiye* (okumuyor) (86/25), *halḥa* (halka) (34/2), *maḥannayı* (makarnayı) (86/13), *maḥana* (makarna) (111/154), *paḥlava* (baklava) (113/4), ...

-r->-ş-değişmesi: II. ağız yöresinde “-iken” ekinden önce gelen geniş ve şimdiki zaman ünsüzlerinde bu değişim sistemli ve kurallıdır:

ḡüleş idenle bōle dönüḡgene yāni bōle el çırparaḥ bóyle perdah yaparaḥ kim kimi yenerse bahşüḡü alu. (88/87),

ondan sona bi de gelin almiya da ḡidiḡke eveliniñ bürḡú giyēlēdin. (91/30),

umbalıñ ortasından naḡrı ḡidiyoḡken at süriyomuḡ (92/51),

piriḡ ayıḡlayıḡkene ḡullanıyon. (95/125),

ğadunla ğina yapışge evde erkekle de burda simsim oynallarıdı. (99/19),

hani dúveni sürüşgene şiy iderdúk ye yuvallaı sürüşge dutarduk. (99/39),

beşî ebeler ırğalayışgene söylelledin. (102/42),

ekmek yapalla üç ayla girişken. (105/24),

üç ayla girişken de idiyoñ. (105/25), ...

-y->-v- değişmesi: *evitlêvördü* (ayıklayıverirdi) (51/44), *kóvde* (köyde) (54/155), ...

1.2.7.4. İç Seste Sızıcı Ünsüzler Arası Değişmeler:

Bu ses olayı iç seste sızıcı bir ünsüzün yerini tekrar sızıcı başka bir ünsüze bırakmasıyla oluşur:

-f->-h- değişmesi: *şoĥben* (şofben) (56/27).

-f->-h- değişmesi: *şöher* (şoför) (67/56), *zemferi* (zemheri) (37/7), ...

-ğ->-v- değişmesi: Kıpçak Türkçesinin bir özelliği gibi görünen bu ses değişimi aslında çoğu ağız için dudak ünlülerinin yanlarındaki damak ünsüzlerini dudaklaştırması sonucu oluşmuş bir ses hadisesidir⁵⁵. Ancak yöre ağızlarımızda bu ses olayının günümüz Kıpçak lehçelerinde (Kazakça, Tatarca, Karaçayca, Kumukça, Başkurtça, vs.)⁵⁶ olduğu gibi hem düz hem de yuvarlak ünlüler komşuluğunda gerçekleşmesi ayrıca tarihî veriler ışığında bölgeye Kıpçak yerleşimlerinin olması⁵⁷ ve Kıpçakça başka dil unsurların varlığı yöremiz için durumu farklı kılmıştır.

Dudak ünlüleri komşuluğunda -ğ->-v- değişimi: *sovan* (soğan) (53/13), *ğóvüs* (göğüs) (114/251), *ğiscuvamız* (kızcağızımız) (49/23), *ğiscuvazım* (kızcağızım) (71/24), *sōnacuvazıma* (sonracağızıma) (79/3), *bovazlu* (boğazlı) (119/11), *duvāsi* (duası) (34/123), *uvradıñız* (uğradınız) (152/73), *çocuva* (çocuğa) (45/61), (114/253), *davulcāna* (dağılacağına) (141/33), *bovulan* (boğulan) (141/138), *çovaldı* (çoğaldı) (143/2), (48/53), *davulcāna* (dağılacağına) (141/33), *sovuyunca* (soğuyunca) (163/10), *ğavuş* (koğuş) (32/6), *suval* (suğal) (45/61), *savohuy* (sağolun) (46/1), *öven*

⁵⁵ Geniş bilgi için bk. Gürer Gülsevin, "Türkiye Türkçesi Ağızlarında Kıpçakça Denilen Unsurlar Üzerine 1:(G>V Değişmesi)", *Türkiye Türkçesi Ağız Araştırmaları Çalıştayı Bildirileri*, Ankara 2009, s.251-258.

⁵⁶ krş. Mustafa Öner, *Bugünkü Kıpçak Türkçesi*, Ankara 1998, s.14.

⁵⁷ bk. Cevdet Yakupoğlu, *a.g.e.*, s.104; Zeynep Korkmaz, *Bartın ve Yöresi ...*, s.53-58.

(öğlen) (56/46), *dovan* (doğan) (107/88), *ğavuşuna* (koğuşuna) (111/103), *sovurdu* (soğurdu) (119/177), *yovurt* (yoğurt) (119/211), ...

Düz ünlüler komşuluğunda -ğ->-v- değişimi: *avırı* (ağır) (123/89), *yavız* (yağız) (153/73), *savıyosuy* (sağıyorsun) (49/45), *dava* (dağa) (70/13), (63/17), (118/48), (145/25), *davin* (dağın) (144/50), *sıvamıyoz* (sığamıyoruz) (77/23), *avıza* (ağıza) (119/226), *avur* (ağır) (141/87), (111/129), *yavalı* (yağalı) (145/12), *davımız* (dağımız) (145/15), *bavıl bavıl* (bağıl bağıl) (145/44), *yavına* (yağına) (145/59), *yaviya* (yağıyor) (47/54), *çava* (çağa) (49/66), *çavıñ* (çağın) (153/86), *tereyav* (tereyağ) (119/172), *sıvır* (sığır) (119/195), *avaç* (ağaç) (120/6), *avillāsiñ* (ağırlarsın) (121/27), *yavişdan* (yağıştan) (135/27), *beşive* (beşiğe) (136/35), *sava* (sağa) (141/24), ...

-h->-y- değişmesi: *saybi* (sahibi) (123/5).

-h->-f- değişmesi: *afura* (ahıra) (49/45), *ceyfun* (Ceyhun) (48/165), *zerfoşa* (sehoşa) (120/45), *meyfoş* (mayhoş) (154/36), *serfoş* (serhoş) (MDD), *şöfrete* (şöhrete) (146/102), *nofudundan* (nohutundan) (160/6), ...

-j->-ş- değişmesi: *ğaraşda* (garajda) (48/33), *ğaraşlara* (garajlarda) (111/168), ...

-s->-ş- değişmesi: *püşgülü* (164/28).

-ş->-h- değişmesi: *ağçı* (aşçı) (28/29).

-v->-ğ- değişmesi: *uğdu* (ovdu) (60/84).

-v->-y- değişmesi: *töybe* (80/57), *tevbe* (123/2) (tövbe) (<Ar.tevbe), *geyve* (geviver) (166/35), ...

1.2.7.5. İç Seste Akıcılaştırma:

İç seste herhangi bir ünsüzün yerini akıcı l, m, n, ñ, r, y ünsüzlerinden birine bırakmasıdır.

-b->-y- değişmesi: *böyrek* (böbrek) (114/116).

-f->-l- değişmesi: *mutlak* (mutfak) (132/127).

-f->-y- değişmesi: *müytü* (müftü) (67/57).

-g-/ğ->-n- değişmesi: *denişükdü* (değişiktir) (ET.tegiş-) (139/37).

-ğ->-ğ->-ñ- değişmesi: *uñraşıyoz* (uğraşıyoruz) (<DLT.ograş-) (114/28).

-ğ->-ğ->-m- değişmesi: Değişim ğ'den m'ye birden olmamıştır. Bizce ğ sesi önce sızıcı v'ye sonra da kendi gibi dudak ünsüzü m yönünde bir değişim sergilemiştir: *yumūruz* (yoğururuz) (<ET.yoğur-) (54/19), ...

-h->-y- değişmesi: *zeyin* (zihin) (113/52) (39/9), *ceyiz* (çehiz) (119/108), *ğayvaltuluk* (kahvaltılık) (45/37), *ğabeyet* (kabahat) (64/31), *sayı* (sahi) (67/18), *zabāy* (sabahı) (91/7), *sāyibiniñ* (sahibinin) (112/27), ...

-k->-m- değişmesi: *yümsek* (yüksek) (1/71).

-k->-ñ- değişmesi: *añşam* (akşam) (67/119), *yoñsa* (yoksa) (<yok ise) (16/13), ...

-k->-ñ- değişmesi: *yüñsek* (yüksek) (35/6).

-k->-n- değişmesi: *enşi* (<ET. OT. ekşig) (ekşi) (132/236).

-t->-l- değişmesi: *islop* (stop) (34/18).

-v->-l- değişmesi: *cılık* (cıvık) (167/34).

1.2.7.6. İç Seste Akıcı Ünsüzler Arası Değişmeler:

Akıcı ünsüzlerin telaffuz noktaları birbirine yakın olduğu için zaman zaman birbirinin yerine kullanılması Türkçede genel bir eğilimdir. Kastamonu ağızlarında oldukça fazla örneği bulunan bu değişimler için tespit ettiğimiz örnekler şöyledir:

-l->-n- değişmesi: *çinner* (Çiller) (30/69), *intāp* (iltihap) (92/45), *ekmekleriynen* (ekmekleriyle) (133/6), *mesnek* (meslek) (152/44), ...

-m->-n- değişmesi: *şindi* (şimdi) (141/10), *barnaķla* (parmakla) (21/7), ...

-n->-l- değişmesi: *gasdamolu* (Kastamonu) (122/44), *memlun* (memnun) (61/83), *miltan* (mintan) (42/99), ...

-n->-m- değişmesi: *ğarımcala* (karıncalar) (56/4), *ğomşuya* (<ET.ķonşı) (komşuya) (42/28), *salımcak* (salıncak) (163/4), ...

-ñ->-n- değişmesi: *donuzlā* (<ET.toñuz) (domuzlar) (141/18).

-ñ->-m- değişmesi: -ñ->-n->-m- aşamalarından sonra ortaya çıkmıştır. -ng- sesi bölündükten sonra n ile temsil edilen kelimelerde görülmektedir. Bir sonraki aşaması n>m değişimi olmuştur. Örneklerde, değişen ünsüzün yanındaki ünlünün kurallı bir şekilde yuvarlak ünlü olması, muhtemelen bir tesadüf değildir. Bölgede komşu

kelimesinin gönşu şekli de tespit edilmiştir. Gelişmesini tamamlayamamış bu örnek, ses değişikliği arasında bir köprü vazifesi yapmakta olup değişmenin yönünü göstermektedir: *domuz* (<ET.toñuz) (135/16), ...

-ñ->-y- değişmesi: Bu değişme, -ñ-> -ğ/ğ- > -y- değişmeler zincirinden sonra ortaya çıkmıştır. Kıpçak Türkçesi özelliği olarak kabul edilmektedir.⁵⁸

-ng- sesi bölündükten sonra g tarafını tercih eden kelimelere ait değişmedir. Kurallı olarak iç seste ñ bulunduran ve ince sıradan ünlülere sahip kelimelerde karşımıza çıkmaktadır. g ünsüzü ilk aşamada iki ünlü arasında ğ, daha sonra da y ünsüzüne değişmektedir. -ğ->-y- değişmesi, Kastamonu ağızlarında şu örneklerde karşımıza çıkmaktadır: *göyneke* (<ET.köñlek) (gömlek) (152/8), *deyize* (<ET.teñiz) (denize) (135/34), *yeylüsü* (145/27) (<ET.yingil, CC.yüñül, yenil, yeñül), *diyneyişgene* (<diñle-<tıñla-; <ET.tıñ: ses, seda) (dinliyorken) (88/44), *eliynen* (elinle<eliñ ile) (141/75), ...

-y->-ñ- değişmesi: *añşa* (Ayşe) (18/17).

-n->-ñ- değişmesi: *añğara'dan* (Ankara'dan) (86/34), *aña* (ana) (30/113), *meñşur* (<Ar.menşur) (meşhur), *keñerine* (Far.kenār) (99/51), *ğonşula* (<ET.ğon-şı) (3/48), *yüñsek* (<ET.yüksek, yügsek) (yüksek) (41/6), *yüñseldidük* (yükseltirdik) (52/32), *yañız* (<OT.yağız) (yağız) (153/82), *añşa* (18/17), *yuñurdüñu* (<ET.yoğur-) (yoğurduğunu) (54/181), *yoñsa* (<yok ise) (yoksa) (7/4), *sañır* (<ET.sağır) (sağır) (74/34), *iñmez* (<ET.én-) (inmez) (67/85), ...

-n->-y- değişmesi: *seyne* (senle) (68/53).

-y->-n- değişmesi: *anşa* (Ayşe) (67/17).

-r->-l- değişmesi: *şelbet* (şerbet) (49/17), *belberdü* (berberdir) (156/17), *ferç* (felç) (111/64), *melhemi* (merhemi) (165/28), *selbes* (serbest) (123/4), *elife* (arife) (7/7), *güleşli* (güreşli) (14/39), *helkes* (herkes) (18/12), *kelesde* (kereste) (14/127), *teklar* (tekrar) (30/103), *ğulbet* (gurbet) (43/7), *telbiyesüze* (terbiyesize) (77/69), *salımsāni* (sarımsağını) (116/38), *valizi* (varisi) (146/136), ...

-r->-n- değişmesi: *cinit* (cirit) (92/51).

⁵⁸ Zeynep Korkmaz, *Bartın ve Yöresi ...*, s.3-7.

-r->-y- değişmesi: *veydim* (verdim) (67/8), *viydile* (verdiler) (58/5), *buylarda* (buralarda) (119/35), *bālaylar* (bağlarlar) (119/17), *keseyle* (keserler) (119/16), *yapaylādı* (yaparlardı) (119/10), *hazıylanudu* (hazırlanırdı) (119/156), *taylalāra* (tarlalarda) (120/17), ...

Bu değişim –iken zarf-fiilinin geniş ve şimdiki zaman ekine geldiği durumlarda zaman ekinin son sesi –r ünsüzü için sistemlidir: *gezdüreyken* (gezdirirken) (2/15), *evlendüreyken* (evlendirirken) (117/28), *duluneyken* (dolanırken) (166/4), *çıkāreyken* (çıkarırken) (144/77), *düreyke* (durarken) (14/125), *okūyke* (okurken) (106/58), *güdeyke* (güderken) (32/55), *geçeyken* (geçerken) (153/73), *ğaynıyeyken* (kaynıyorken) (151/49), *toplayayken* (topluyorken) (163/50),...

1.2.7.7. İç Seste Süreksizleşme:

Oluşum teşekküllerinde havanın çıktığı geçit kapalı olan ünsüzlerdir. Süreksiz ünsüzlere patlayıcı ünsüzler de denir. Bu ses olayı iç sesteki akıcı ya da sızıcı bir ünsüzün yerini süreksiz/patlayıcı b, c, ç, d, g, ğ, k, k̄, p, t ünsüzlerinden birine bırakmasıyla gerçekleşir:

-ğ->-g- değişmesi: Doğu grubu ağızlarında görülen art damak ünsüzü “g” nin iki ünlü arasında sızıcılaşmayıp patlayıcı bir ünsüz olarak korunması⁵⁹ yöre ağızlarımızda III. bölgede görülür: *uğur* (uğur) (beyazlık) (13/11), *ayağım* (ayağım) (107/75), *oğlum* (oğlum) (64/2), *sağduç* (sağdıç) (64/3), ...

-ğ->-g- değişmesi: *misāfirliğe* (misafirliğe) (107/151), ...

-h->-k- değişmesi: *şūkret* (şöhret) (67/287).

-h->-k- değişmesi: *iktiyalla* (ihtiyarlar) (12/25).

-h->-k- değişmesi: *muğdara* (muhtara) (48/142), *mıktarıyın* (muhtarıyım) (26/12), *yağut* (yahut) (96/98), ...

-j->-c- değişmesi: *müjde* (müjde) (32/57), *carcörü* (şarjör) (107/154), *velencidine* (farenjitine) (114/200), *etercan* (deterjan) (123/23), *picama* (pijama) (91/29), ...

⁵⁹ krş. Leyla Karahan, *Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması*, Ankara 1996, s.28-30.

-s->-ç- değişmesi: *püçgölünü* (püskülünü) (77/63).

-ş->-ç- değişmesi: *çêçmemiz* (çeşmemiz) (144/46).

-v->-ğ- değişmesi: *geğük* (kevik) (60/61).

-z->-d- değişmesi: *düdce* (düzce) (32/18).

1.2.7.8. İç Seste Süreksiz Ünsüzler Arası Değişmeler

İç seste süreksiz bir ünsüzün yerini yine süreksiz başka bir ünsüze bırakması olayıdır. Yöre ağızlarında çok az görülmektedir:

-d->-c- değişmesi: *cevcet* (Cevdet) (67/56), *şinci* (şimdi) (95/5), ...

-k->-t- değişmesi: *betmez* (pekmez) (168/20).

1.2.7.9. İç Seste Dudak Ünsüzler Arası Değişmeler

Teşekkül noktaları bir birine yakın olan dudak ünsüzlerinin zaman zaman birbirinin yerine kullanılmasıyla oluşan değişimdir. Bölge ağızlarında tespit edebildiğimiz örnekler şunlardır:

-b->-p- değişmesi: *apartalı* (abartılı) (153/85).

-f->-b- değişmesi: *gabām* (kafam) (48/42), *zülbiye* (Zülfiye) (114/256), ...

-f->-p- değişmesi: *epsēnesi* (efsanesi) (28/23).

-m->-b- değişmesi: *sabun* (somun) (118/32), *abıca* (amca) (48/29),

-p->-f- değişmesi: *turfan* (tırpan) (139/47).

-v->-b- değişmesi: *cıban* (civan) (69/93), *yabuz* (yavuz) (49/55), *alberiyoz* (alıveriyoruz) (101/51), ...

-v->-f- değişmesi: *kívēnen* (küfeyle) (145/76), *tāfık* (Tevik) (13/5), *tofana* (tavana) (63/7), *gayfaltımızı* (kahvaltımızı) (138/52), ...

-v->-F- değişmesi: *çuFalı* (çuvalı) (34/14), *soFuracañ* (savuracaksın) (63/13), ...

-v->-m- değişmesi: *merdimandan* (merdivenden) (63/39), *kımlıcmı* (kıvılcımı) (142/51), *gami* (gavi) (sağlam) (2/28), ...

1.2.7.10. İç Seste Ünsüz Benzeşmeleri:

Ünsüz benzeşmesi, aynı kelime içinde ya da yan yana gelen iki kelimede komşu iki ünsüz arasında olur⁶⁰. Benzeşme olayı Kastamonu ve yöresi ağızlarında ilerleyici ve gerileyici olmak üzere ikiye ayrılır.

1.2.7.10.1. İlerleyici Benzeşme

Birinci ünsüzün ikinci ünsüzü kendine benzetmesine ilerleyici ünsüz benzeşmesi adı verilir. Benzeşmenin büsbütün ya da kısmen gerçekleşmesine bağlı yarım ve tam benzeşme olmak üzere ikiye ayrılır.

Yarım benzeşme:

-ml->-mn-: *gızımnan* (kızım) (80/37), *babamnan* (babam) (137/21), *annemnen* (annemle) (46/94), ...

Tam benzeşme:

-ñl->-nl->-nn-: *annat* (anlat) (<ET.añ+la-) (15/19), *dinnēyosuñ* (dinliyorsun) (128/26), ...

-nş->-şş-: *meşşur* (menşur) (27/19), (162/2).

-nl->-nn-: *onnara* (onlara) (1/42), *idmannara* (idmanlara) (3/65), *garannuk* (karanlık) (46/86), *şennik* (şenlik) (117/9), *gelinnik* (gelinlik) (16/6), *hayvanna* (hayvanlar) (61/38), *maḥanna* (makarna) (86/13), *dinnendikden* (dinlendikten) (167/9), *gadunnardan* (kadınlardan) (128/43), *nişannuydum* (nişanlıydım) (135/7), *ğannuca* (kanlıca) (35/94), *evsünne* (evsünle) (kazıma aleti) (39/4), *nişannula* (nişanlılar) (50/30), *deliḡannu* (delikanlı), *sıḡkınnuk* (sıkınlık) (102/47), ...

-ly->-ll-: *fasille* (fasulye) (135/10).

1.2.7.10.2. Gerileyici Benzeşme

İkinci ünsüzün birinci ünsüzü kendine benzetmesine gerileyici ünsüz benzeşmesi adı verilir. Kastamonu ağızlarında ilerleyici benzeşmeye oranla daha çok örneği mevcuttur. Bu benzeşme de yarım ve tam benzeşme olmak üzere ikiye ayrılır.

Yarım benzeşme:

⁶⁰ Geniş bilgi için bk. Ahmet Çağferoğlu, “Anadolu Ağızlarında İç Ses Ünsüz Benzeşmesi”, *TDAY-Bellekten*, Ankara 1958, s.1-11.

-nb->-mb: *ombası* (onbaşı) (32/35), *ısdambul'a* (İstanbul'da) (43/11), ...

-n b-> -m b-: *om beş* (on beş) (50/8), ...

-t k->-t ğ->-k ğ-: *cık ğada* (cit kadar) (26/9).

Tam benzeşme:

-nş->-şş-: *işşallah* (inşallah) (32/30), ...

-rl->-ll-: *billikde* (birlikte) (29/64), *talla* (tarla) (34/124), *atalla* (atarlar) (49/25), *hamullaruz* (hamurlarız) (107/145), *yelleşmiş* (yerleşmiş) (108/33), *yellere* (yerlere) (148/3), *dóveller_idi* (döverlerdi) (161/17), *tüllü* (türlü) (80/29), *zehilli* (zehirli) (13/16), *tellik* (terlik) (42/5), *hayullu* (hayırlı) (45/83), *fakillik* (fakirlik) (143/8), *mezellik* (mezarlık) (46/49), *hazıllāruḳ* (hazırlardık) (159/7), ...

-hç->-hc->-cc-: *bahceye* (bahçeye) (48/15), *baccalarda* (bahçelerde) (46/75), ...

-hç->-çç-: *baççalara* (54/194), *poçça* (bahçe) (61/29), ...

-hk->-kk-: *makkimeye* (mahkemeye) (79/58).

-sc->-cc-: *ıccaḳ* (<ıscaḳ<ısıcaḳ<ısıġ+caḳ) (28/6).

-zc->-cc-: *dücce* (düzce) (111/65), *accuḳ* (azcık) (132/166), *eccüḳ* (azcık) (72/3), ...

-zç->-cc-: Komşu kelimeler arasında gerçekleşir: *accoḳ* (az çok) (141/89).

-zç->-çç-: Komşu kelimeler arasında gerçekleşir: *aççoḳ* (az çok) (60/78).

-cz->-zz-: *ezzāneci* (eczaneci) (18/23).

-şş->-ss-: *hastalanmışiñ* (hastalanmışsın) (114/127).

-ts->-ss-: *tüssüleyoñ* (tütsülüyorsun) (37/33), *yassı* (yatsı) (28/9), ...

-zs->-ss-: *bilmessiñ* (bilmezsin) (1/74), *vurmassañ* (vurmazsan) (24/13), *yassam* (yazsam) (25/2), *ğıssuz* (kızsız) (46/29), *dussuz* (tuzsuz) (112/115), *yerişemessem* (erişemezsem) (160/14), *duramassiñ* (duramazsın) (48/75), ...

-hs->-ss-: *massul* (mahsul) (154/29).

-nl->-ll-: *samallıḳları* (samanlıkları) (122/33).

-şç->-çç-: *aççı* (aşçı) (50/16), *iççilere* (işçilere) (106/39), *baççauş* (başçavuş) (3/13),...

-hb->-bb-: *ebbābımuñ* (ahbabımın) (1/81).

-hp->-bb-: *ğabbelik* (kahbelik) (32/62).

-td->-dd-: *dudduk* (tuttuk) (1/83), *eddürüler_idi* (ettirirlerdi) (14/56), *semedde* (semette) (16/5), *giddim* (gittim) (30/103), ...

Bu benzeşme şekli yan yana iki kelime arasında da görülür:

-ç s->-s s-: *ğas sene* (kaç sene) (22/2).

-r s->-s s-: *büs sürü* (bir sürü) (33/13).

-t k->-t ğ->-ğ ğ-: *cığ ğada* (cit kadar) (33/30).

-z s->-s s-: *as suynan* (az suyla) (45/14).

1.2.7.10.3. Uzak Benzeşme

Ön seste bulunan b, p, h ünsüzleri, ilk hecesi geniz n ünsüzüyle kapanan sözcüklerde harmonik (uzaktan) benzeşme yoluyla genizleşir: *men* (ben) (116/34), *nanğı* (hangi) (<ET.kanı) (72/6), *nanğısını* (hangisini) (114/267), *muña* (buna) (114/211), *mançar* (pancar) (46/75), ...

1.2.7.11. Ünsüz Uyumunun Bozulması

Kastamonu ağızlarında, kelime bünyesinde ya da kök-ek birleşmelerinde yan yana gelen iki ünsüzden ilki tonsuz olsa bile yazı dilinin tersine ikinci ses tonsuzlaşma kuralına aykırı olarak daima tonludur. Dilin söyleyiş kolaylığı bu sefer de benzeşmeyi bozarak sağlanır.

-çt->-çd-: *ilaçdan* (ilaçtan) (169/5), *açduķ* (açtık) (53/84), *seçdüümüye* (seçtirmiyor) (71/29), *içdüķ* (içtik) (119/62), *aaçda* (ağaçta) (144/42), *ölçdüle* (ölçtüler) (154/8), ...

-ft->-fd-: *defdere* (deftere) (28/41), *hafda* (hafta) (60/24), *şefdaliye* (şeftaliye) (64/22), *tarafda* (tarafı) (46/100), *defderini* (defterini) (101/58), *ifder* (iftar) (119/164), ...

-kt->-kd-: *oluķdan* (oluktan) (1/27), *bıraķdım* (bıraktım) (14/83), *yaķdıñ* (yaktın) (21/6), *pulluķdan* (pulluktan) (92/13), *ğuraķda* (kurakta) (126/25), *ucaķda* (ucakta) (154/35), *yıķdıla* (yıktilar) (158/43), ...

-kt->-kd-: *esgellikde* (askerlikte) (1/74), *çörekden* (çörekten) (148/82), *billikde* (birlikte) (29/64), *çekdük* (çektik) (44/13), *dikdi* (dikti) (71/187), *beşikden* (beşikten) (107/17), *deyelekden* (diyerekten) (141/151), ...

-kk->-kg-: *ayakgabısını* (ayakkabısını) (56/129).

-kç->-kc-: *susadıkca* (susadıkça) (2/20), *bıdadukca* (budadıkça) (11/17), *yandukca* (yandıkça) (62/40), *sokdukca* (soktukça) (115/30), *ııındukca* (ısındıkça) (123/56), *aķca* (akça) (126/43), ...

-pt->-pd-: *yapdım* (yaptım) (65/9), *yapduruvereyin* (yaptırıvereyim) (129/13), *dolapda* (dolapta) (158/78), ...

-pk->-pg-: *şapğasını* (şapkasını) (75/92), *ğupğuru* (kupkuru) (44/53), *ğipğuzul* (kıpkızıl) (75/21), ...

-tt->-td-: *ğaynatdın* (kaynattın) (1/40), *gitdi* (gitti) (79/30), *satdım* (sattım) (123/86), *etden* (etten) (126/8), *yatdūndan* (yattığından) (132/17), *patdan* (pattan) (153/9), *baķıtduk* (bakıttık) (164/40), ...

-tk->-tg-: *tutğunduk* (tutkunduk) (119/158), *matğabım* (matkabım) (123/83), ...

1.2.8. ÜNSÜZ DÜŞMESİ

Kelime içinde yer alan bir ünsüzün çeşitli fonetik etkiler neticesiyle düşmesidir. İç seste daha yoğun görülen bu ses hadisesi hece kaynaşmasına da yol açmıştır. Daha çok zayıf boğumlanan ünsüzlerde görülen bu düşmenin Kastamonu ağızlarında görülen örnekleri şunlardır:

-d- düşmesi: *şini* (şimdi) (48/151).

-f- düşmesi: *yoķa* (yufka) (79/89).

-ğ/-ğ- düşmesi: *yālamış* (yağlamış) (2/18), *āzına* (ağzına) (2/20), *yāmur* (yağmur) (3/43), *ayām* (ayağım) (4/18), *ābay* (ağabey) (5/10), *ğānı* (kağnı) (91/55), *ētimi* (eğitimi) (29/64), *ēlence* (eğlence) (141/121), *dēmende* (değirmende) (108/12), ...

-h- düşmesi: *māllesi* (mahallesi) (1/52), *velāsılıkelam* (velhasılıkelam) (25/6), *māsus* (mahsus) (29/66), *āmed* (Ahmet) (56/140), *zabāleyin* (sabahleyin) (106/64), *ğāveye*

(kahveye) (141/63), *irātsuzuyun* (rahatsızım) (77/21), *imtāna* (imtihana) (6/7), *bāşiş* (bahşiş) (99/11), *ilānalarımı* (lahanalarımı) (79/96), *pēlivan* (pehlivan) (1/26), *mēmed* (Mehmet) (67/151), *şēre* (şehre) (4/15), *intap* (iltihap) (98/8), ...

-k- düşmesi: *āşam* (akşam) (33/55), *orāla* (orakla) (93/9), *ufāmış* (ufakmış) (118/2), *yōdu* (yoktu) (142/53), ...

-k- düşmesi: *ēsik* (eksik) (13/41).

-l- düşmesi: *feç* (felç) (132/26), *gākamadı* (kalkamadı) (1/34), *āgitdile* (al gittiler) (60/85), *gāka* (kalkar) (30/173), *bēki* (belki) (51/51), *at* (alt) (17/29), (42/2), ...

-n- düşmesi: *tūlbet* (tülbent) (67/18), *reksüz* (renksiz) (91/195), *ōdünççülük* (ödünççülük) (51/15), *dek* (denk) (137/31), (153/98), *samālqa* (samanlığa) (34/14), *piric* (pirinç) (11/54), *piriş* (pirinç) (95/125), *geşlik* (gençlik) (7/28), *sevişle* (sevinçle) (56/119), ...

-ñ- düşmesi: *sōra* (sonra) (79/21).

-r- düşmesi: *gānında* (karnında) (63/62), *yazāsıñız* (yazarsınız) (2/31), *gākāsañ* (kakarsan) (21/14), *bullāda* (buralarda) (31/7), *sokaqlāda* (sokaklarda) (2/15), *vēdim* (verdim) (48/13), ...

-t- düşmesi: *çifçilikde* (çiftçilikte) (14/3), *ıraslasañ* (rastlasan) (29/6), *assubay* (astsubay) (32/15), ...

-v- düşmesi: *āloya* (avluya) (6/17), *ālu* (avlu) (62/45), ...

-y- düşmesi: *gāri* (gayri) (3/55), *kēfiñe* (keyfine) (12/23), *dēze* (teyze) (103/33), *dēnekleri* (değnekleri) (101/16), ...

-z- düşmesi: *ācuķ* (azıcık) (80/3), *dutmāsa* (tutmaz ise) (22/23), ...

1.2.9. ÜNSÜZ TÜREMESİ:

Kelime içinde fazladan ünsüz türemesi olayıdır. Kastamonu ağızlarında daha çok alıntı kelimelerde ve iki ünlü arasında bu türeme gerçekleşmiştir:

-h- türemesi: *zahten* (zaten) (91/131), *saḫat* (107/76), *saḫatçı* (saatçi) (41/57), *senehet* (sanat) (123/36), ...

-v- türemesi: *düvā* (dua) (54/146), *dovāsı* (duası) (47/24), *suval* (sual) (45/60), *terevzü* (terazi) (30/174), ...

-y- türemesi: *mayışlandıla* (maaşılandılar) (96/70), *söyünmedi* (sönmedi) (120/3), *elbiyselerimizi* (elbiselerimizi) (24/9), *miydeye* (mideye) (45/17), *hayın* (hain) (69/203), *tabiyeti* (tabiatı) (128/51), ...

-r- türemesi: *ürfleyoz* (üflüyoruz) (22/27).

1.2.10. ÜNSÜZ İKİZLEŞMESİ

Kelime kökündeki herhangi bir sesin, yan yana iki kez tekrarlanmasıdır⁶¹. Diğer Anadolu ağızlarında olduğu gibi Kastamonu ağızlarında da ilk hecesi açık kelimelerde bu açıklığın kapatılmasına bağlı olarak bu ses olayı gerçekleştirilir:

-c->-cc- ikizleşmesi: *gocca* (koca) (49/10), *ıccakta* (sıcakta) (80/5), ...

-ç->-çç- ikizleşmesi: *gúççúk* (küçük) (93/27).

-ç->-cc- ikizleşmesi: *guccuk* (küçük) (115/17).

-t->-tt- ikizleşmesi: *zatten* (zaten) (123/4), *zetten* (12/36), ...

-k->-kk- ikizleşmesi: *koğkusu* (kokusu) (88/53), *bağkayın* (bakayım) (100/5), *dağkuz* (dokuz) (67/33), *ağkayü* (akıyor) (100/7), *bağkayyo* (bakıyor) (100/10), ...

-k->-kk- ikizleşmesi: *hekkem* (hakem) (MDD).

-l->-ll- ikizleşmesi: *ellem* (âlem) (124/30), *ellerci* (alerji) (MDD), ...

-n->-nn- ikizleşmesi: *anne*⁶² (<ana) (63/31), *buyanna* (bu yana) (91/157), *şuyanna* (şu yana) (95/95), ...

-m->-mm- ikizleşmesi: *emme* (ama) (4/20), *mammussuz* (namussuz) (67/53), *amma* (ama) (132/121), *hammal* (hamal) (MDD), ...

-r->-rr- ikizleşmesi: *arra* (ara) (122/7).

-s->-ss- ikizleşmesi: *messüt* (Mesut) (30/69), *yassunlaşmış* (yosunlaşmış) (36/8), *nassı* (nasıl) (53/26), *essahdan* (esastan) (gerçekten) (27/53), ...

⁶¹ Süer Eker, *a.g.e.*, s.244.

⁶² Yazı dilinde de yaygın olarak kullanılan bu ikizleşme kelimenin çok sık kullanılmasına bağlı olarak vurgunun ilk heceye aktarılmasıyla oluşmuştur.

-ş->-şş- ikizleşmesi: *eşşēñ* (eşeğin) (64/13), *aşşā* (aşağı) (91/148), *döşşek* (döşek) (MDD), *ğaşşū* (kaşığı) (MDD), ...

-ş->-çç- ikizleşmesi: *oyaçça* (oraya doğru) (MDD).

-z->-zz- ikizleşmesi: *uzzun* (uzun) (4/25).

-m->-n->-nn- ikizleşmesi: *şinniden* (şimdiden) (50/34).

-y->-yy- ikizleşmesi: *ayyu* (ay) (139/66), *oyyudu* (o idi) (MDD), *buyyudu* (bu idi) (MDD), ...

I. ağız bölgesinde olumsuzluk eki -mA- den sonra gelen şimdiki zaman ekinin -y- ünsüzü ikizleşmektedir: *beñzemeyya* (benzemiyor) (53/38), *geçemiyya* (geçemiyor) (62/19), *bilemeyyon* (bilmiyorum) (121/36), *bilmeyyon* (bilmiyorum) (127/1), *yörüyemeyyon* (yürüyemiyorum) (163/8), *budanmayya* (budanmıyor) (163/45), *ekemeyyos* (ekemiyoruz) (53/7), ... Az da olsa aynı durum olumlu yapılar için de geçerlidir: *ārıyya* (ağrıyor) (142/46), *diyyon* (diyorum) (83/32), *ohıyyoduḵ* (okuyorduk) (111/158), ...

1.2.11. İKİZ ÜNSÜZLERİN TEKLEŞMESİ

Yabancı kökenli sözcüklerde çift ünsüzlerden biri kimi zaman düşer. Metinlerimizde rastladığımız bazı örnekler şunlardır: *evesi* (evvelsi) (152/49), *evelsi* (evvelsi) (51/39), *evela* (evvela) (145/7), ...

1.2.12. HECE KAYNAŞMASI

İki bağımsız hecenin birbiriyle kaynaşarak tek hece hâline gelmesi olayıdır. Kastamonu ağızlarında oldukça bol örneği vardır: *deşecēn* (deşeceğim) (85/2), *içecēn* (içeceğim) (133/95), *biçecēñ* (biçeceksin) (104/6), *idecēn* (edeceğim) (102/31); *pislīni* (pisliğini) (3/15), *asgellī* (askerliği) (13/24), *besicilī* (besiciliği) (14/134), *esgerlīni* (askerliğini) (114/203), *bilmemezlīnden* (bilmemezliğinden) (119/227), *ireçberlīmiz* (rençperliğimiz) (131/16), *temizlīni* (temizliğini) (154/15), *işdīmiz* (içtiğimiz) (12/29), *dedīmiz* (dediğimiz) (168/7), *keşī* (keşiği) (85/2); *yollū* (yolluğu) (28/75), *dıkanuḵlū* (tıkanıklığı) (33/13), *çocuḵlūmuzda* (çocukluğumuzda) (90/12),

(133/5); *şaşudūmdan* (şaşırdığımdan) (4/18), *vadūñ* (vardığın) (9/3), *oynadūñ* (oynadığın) (14/63), *aldūm* (aldığın) (17/9), *yabdūmuz* (yaptığımız) (21/12), *yuñurdūñu* (yoğurduğunu) (54/181), *yandūñ* (yandığın) (121/13), *oldūnu* (olduğunu) (132/9), *dedūm* (dediğin) (152/15), *olmadū* (olmadığı) (139/47); *diyzecūm* (teyzeciğin) (46/39), *anacūm* (anacığın) (48/130), *gendicūm* (kendiciğin) (48/229), *ingecūm* (yengeciğin) (57/69), *ōrancūman* (68/51), (69/17), *dayıcūm* (dayıcığın) (69/27), *ikicūmuz* (ikiciğimizin) (71/8), *ıırcūnu* (ısırcığını) (86/53); *gıtdūdū* (gittik idi) (100/5), *hebicū* (hepsiciği) (78/11), *dedū* (dediği) (20/4), *geldū* (geldiği) (26/45), *gıtdū* (gittiği) (27/3), *geçdū* (geçtiği) (31/19), *dedūmūz* (dediğimiz) (72/5), *istedūmūz* (istediğimiz) (35/45), *biledūmūz* (bilediğimiz) (61/17); *vidū* (verdiği) (42/74), *kestūdū* (kestirdiği) (68/71), *yeñūldū* (yenildiği) (12/18), *bölūmūze* (bölüğümüze) (14/107), *temūzlūmū* (temizliğimi) (80/26), *büşūrūz* (pişiririz) (141/69), *kepē* (kepeğe) (9/2), *gıtmē* (gitmeye) (11/10), *ekmē* (ekmeğe) (26/32), *kópē* (köpeği) (29/4), *ākmē* (ekmeğe) (29/75), *çörē* (çöreğe) (37/40), *gótūmē* (götürmeye) (38/24), *getmē* (gitmeğe) (43/29), *istemē* (istemeye) (46/10), *eşelemē* (eşelemeye) (48/214), *yemē* (yemeğe) (53/174), *geşgē* (keşkeğe) (88/3), *górmē* (görmeye) (91/67), *gerdē* (gerdeğe) (107/112), *istemē* (istemeye) (128/43), *gezmē* (gezmeye) (132/68), *dī* (diye) (14/40), *şēre* (3/49), *māfız* (89/64), *ğaynenē* (kaynanaya) (119/92), ...

1.2.13. HECE YUTUMU

Kelimede yer alan ve birbirine benzeyen hecelerden birinin düşmesidir⁶³: *önden* (önünden) (132/138), *yandan* (yanından) (12/25), *kesne* (kestane) (48/149), *seyin* (Hüseyin) (2/29), *çalharuz* (çalkalarız) (106/42), *veterner* (veteriner) (29/66),...

I. ve III. ağız yöresinde şu kelime ve eklerde oldukça sık rastlanır: *ōran* (oradan) (139/66), *yoķāran* (yukarıdan) (32/36), *ebeñ* (ebesiniñ) (85/8), *dayınıñ* (dayısının) (91/198), *bubañ* (babanın) (92/54), ...

⁶³ Süer Eker, *a.g.e.*, s.243.

1.2.14. ÜNSÜZLERDE YER DEĞİŞTİRME

Göçüşme, kelime içindeki seslerin birbiriyle yer değiştirmesi olayıdır. Kastamonu ve yöresi ağızlarında tespit ettiğimiz ünsüzler arası yakın ve uzak benzeşme örnekleri şunlardır:

Komşu ünsüzler arasında: *melmeket* (memleket) (56/20), *zelletli* (lezzetli) (146/27), *alhat* (ahlat) (168/20), *tehne* (tenha) (30/188), *sorfa* (sofra) (46/73), *çölmekçiler* (çömləkçilər) (9/6), *hevle* (helva) (22/12), *tasviyem* (tavsiyem) (30/122), *diyrenlerüs* (dirgenleriz) (45/7), *zevle* (zelve) (71/293), *bezliya* (benziyor) (67/18), *maḥrabāmız* (merhabamız) (54/6), *oḥçur* (uçkur) (112/4), *ğabli* (kalbi) (127/16), ...

Komşu olmayan ünsüzler arasında: *zelzetli* (lezzetli) (8/21), *zirayet* (ziyaret) (44/23), *leçer* (Far.riçār) (reçel) (116/42), *nālet* (lanet) (41/32), ...

1.2.15. AYKIRILAŞMA

Kelime içinde yer alan benzer iki ünsüzden biri aynı seslilikten kaçınarak farklı bir sese dönüşür. Eş sesletimi ortadan kaldırmak için oluşan bu ses olayına aykırılama adı verilir⁶⁴.

-nn->-nd- değişmesi: *cehendemiñ* (cehennem) (48/11).

-mm->-mb- değişmesi: *tembuSda* (temmuzda) (70/3).

-cc->-dc-: *tüdcar* (tüccar) (67/49).

1.2.16. SON SES ÜNSÜZLERİ

1.2.16.1. Son Seste Ünsüz Değişmeleri:

Bu bölümde son seste tonlulaşma, sızıcılama, akıcılama ve süreksizleşme olayları tespit edilerek ortaya konmuştur:

1.2.16.1.1. Son Seste Tonlulaşma

Türkçede kelime sonları birkaç istisna hariç tonsuz p, ç, t, k, k sesleriyle son bulur. Kastamonu yöresi ağızlarında bu durum genelde yazı diliyle paralellik göstermiştir. Ancak Azeri Türkçesinde olduğu gibi sonu tonlu ünsüzle biten ek ve kelime örnekleri de mevcuttur:

⁶⁴ Yusuf Tepeli-Cafer Garipler vd, *Türk Dili*, İstanbul 2009, s.137.

-b, -P ünsüzü: *yımışadıP* (yumuşatıp) (14/30), *atıP* (atıp) (62/70), *alıP* (alıp) (67/395), *garşulaşuP* (karşılaşıp) (70/70), *oturuP* (oturup) (106/27); *bırqıb* (bırakıp) (16/5), *heb* (hep) (48/30), *yıkayıb* (yıkayıp) (77/47), *deyib* (deyip) (100/4), *çorab* (çorap) (114/78), *edib* (edip) (132/64), *bekleyib* (bekleyip) (141/161), ...

-c ünsüzü: II. ve III. ağız bölgesinde görülen bu yapı için şu örnekler verilebilir: *ilec* (ilaç) (6/21), *piric* (pirinç) (11/54), *gúc* (güç) (48/110), *felc* (felç) (48/208), *ac* (aç) (50/5), *uc* (uç) (60/101), *gólec* (göleç) (102/60), ...

-d, -T ünsüzü: *dörT* (dört) (10/3), *duT* (dut) (21/31), *armuT* (armut) (22/18), *góbüT* (göbüt) (53/56), *marT* (Mart) (70/48), *daT* (tat) (94/23); *yourd* (yoğurt) (4/3), *dad* (tat) (9/10), *armud* (armut) (22/19), *dörd* (dört) (32/96), *süd* (süt) (56/209), *ed* (et) (91/174), *oқud* (okut) (132/109), ...

-g, -g, -K ünsüz: *direg* (direk) (112/14), *örüg* (erik) (123/67), *bölük* (bölük) (32/81), *góg* (gök) (42/134), *beyúg* (büyük) (69/74), ...

-ğ, -K ünsüzü: *suruğ* (sırık) (84/97), *çaruğ* (çarık) (106/55), *gırK* (kırık) (14/101), *ufaK* (ufak) (29/74), *buçuK* (buçuk) (32/66), ...

Yöre ağızlarında ulamanın tesiri ile boğumlanma bakımından birbirine bağlanan komşu kelimelerde, iki ünlü arasında kalan birinci kelimenin tonsuz son sesi genelde tonlulaşır: *hasdalıg_ oldu* (hastalık oldu) (71/295), *cıvıg_ iderdúk* (civik ederdik) (86/20), *bereg_ ederüz* (börek ederiz) (53/71), *erkeg_ ise* (erkek ise) (53/102), *teg_ inēm* (tek ineğim) (123/29), *erkeg_ için* (erkek için) (151/8), *nasib_ olmadı* (nasip olmadı) (1/44), *merkeb_ inen* (merkep ile) (10/10), *hesab_ et* (hesap et) (22/2), *erceb_ a* (Recep Ağa) (68/56), *tākib_ edē* (takip eder) (152/34), *ilec_ olcağ* (ilaç olacak) (6/20), *genc_ üdúk* (genç idik) (14/10), *piric_ unu* (pirinç unu) (77/2), *ac_ isañız* (aç iseniz) (106/110), *dörd_ ay* (dört ay) (112/41), *ēmed_ ā* (Ahmet

Ağa) (30/46), *mēmed_idi* (Mehmet idi) (103/17), *özeK_oluyodu* (özek oluyordu) (89/28), ...

1.2.16.1.2. Son Seste Sızıcılaşıma:

Son seste herhangi bir ünsüzün yerini f, ğ, h, ħ, j, s, ş, v, z sızıcı ünsüzlerinden birine bırakmasıdır. Tespit edilen örnekler şunlardır:

-c>-ş değişikliği: *saş* (sac) (54/21).

-ç>-ş değişikliği: *haş* (harç) (102/30), *gaş* (kaç) (103/33), *üç* (üç) (106/20), *aaş* (ağaç) (106/86), *germeş* (germeç) (36/1), *piriş* (pirinç) (95/125), *kerpüş* (kerpiç) (7/15), *hiş* (hiç) (52/2), *ilaş* (ilaç) (54/159), ...

-ç>-Ş değişmesi: *araŞ* (araç) (MDD).

-ğ>-v değişmesi: *yav* (yağ) (MDD).

-ğ>-y değişmesi: *çiy çiy* (çiğ çiğ) (153/104).

-h>-ħ değişmesi: *aħ oul aħ* (ah oğul ah) (111/89).

-s>-ş değişmesi: *herkeş* (herkes) (103/33), (9/7), ...

-z>-s değişmesi: *merkes* (merkez) (9/6), *sekis* (sekiz) (71/129), *ekemeyos* (ekemiyoruz) (31/8), *dönerüs* (döneriz) (45/6), *suluyos* (suluyoruz) (85/3), *evindeyüs* (evindeyiz) (110/39), *derüs* (deriz) (136/52), *tos* (toz) (38/26), *as* (az) (45/14), *cımbıs* (cımbız) (61/52), *bos* (boz) (112/39), ...

-z>-S değişmesi: *derüS* (deriz) (84/58), *diyoS* (diyoruz) (85/5), *duruyoS* (duruyoruz) (85/8), *gelürüS* (geliriz) (153/152), ...

-z>-ş değişmesi: *cımbış* (cımbız) (54/174).

1.2.16.1.3. Son Seste Akıcılaşıma:

Son seste herhangi bir ünsüzün yerini akıcı l, m, n, ñ, r, y ünsüzlerinden birine bırakmasıdır. Çok nadir olarak görülen bir ses hadisesidir:

-r>-l değişmesi: *ülkel* (Ülker) (49/36), *hel* (her) (89/57), ...

1.2.16.1.4. Son Seste Süreksizleşme:

Süreksiz ünsüzlere patlayıcı ünsüzler de denir. Bu ses olayı iç sesteki akıcı ya da sızıcı bir ünsüzün yerini süreksiz/patlayıcı b, c, ç, d, g, ğ, k, k, p, t ünsüzlerinden birine bırakmasıyla gerçekleşir:

-j>-ç değişmesi: *baraç* (baraj) (102/60).

-j>-c değişmesi: *barac* (baraj) (91/130), *ğıramac* (ğıramaj) (165/30), ...

-h>-k değişmesi: *zabaḵ* (sabah) (78/62).

-z>-ç değişmesi: *aç çok* (az çok) (163/27).

1.2.16.2. Son Seste Ünsüz Düşmeleri:

Kastamonu ve yöresi ağızlarında akıcı ünsüzlerin yanı sıra başka seslerde de düşmeler görülmüştür:

-n düşmesi: II. ve III. ağız bölgesinde zarf-fiil eki -ken'in son sesi düşmektedir: *gelēke* (gelirken) (10/12), *durīke* (durarken) (32/36), *gúdeke* (güderken) (42/169), *çıkarıke* (çıkarırken) (78/72), *yapīke* (yaparken) (154/10), *getürüyeke* (getirirken) (89/6), *yaşımdāke* (yaşımdayken) (102/14), *oynāka* (oynarken) (42/54), ...

-r düşmesi: Kelime kök ve gövdelerinde: *gada* (kadar) (24/3), *bi* (28/4), *vā* (var) (28/6), ...

Geniş zaman eki ünlüsünde görülen örnekler: *çıḵā* (çıkır) (67/102), *öpē* (öper) (49/9), *dönē* (döner) (70/14), ...

Şimdiki zaman ekinde görülen örnekler: *ıslanıyo* (28/58), *geliyo* (91/25), *veriya* (25/7), *dikiliya* (62/53), *yaniye* (75/7), *ediye* (141/17), ...

Çokluk eki ünlüsünde görülen örnekler: *bunnā* (bunlar) (48/21), *uşaḵlā* (uşaklar) (84/34), *gelinnē* (gelinler) (78/9), ...

Üleştirme eki bünyesindeki düşmeler: *birē* (birer) (18/11), (32/88), (41/57), (49/23), (54/162), (63/9), (69/53), (71/262), (79/101), (82/9), (128/8), (135/7), *ikişē* (ikişer) (32/83), (32/78), *dördē* (dörder) (32/78), *sekizē* (sekizer), (18/39), *yedişē* (yedişer), (18/39), *yüzē* (yüzer) (MDD), *biñē* (biner), ...

-y düşmesi: *şē* (şey) (86/40).

-k düşmesi: *anca* (ancak) (3/24), *ço_u du* (106/27), *yo_u du* (135/11), ...

-t düşmesi: *çif* (çift) (1/67), *üis* (üst) (33/3), *ebdes* (abdest) (1/27), *selbes* (serbest) (123/4), *dos* (dost) (MDD), *veya ku* (veyahut) (MDD), ...

-z düşmesi: *ğı* (kız) (110/4).

-h düşmesi: *sāli* (Salih) (114/220).

1.2.16.3. Son Seste Ünsüz Türemesi:

Çalışma sahamızda daha çok -k, -n, -m, -y ünsüzlerinin türediği görülmüştür. Tespit edebildiğimiz türeme örnekleri şunlardır:

-k türemesi: *şindik*⁶⁵ (86/44), *şindik* (<şu imdi ok/ök) (84/127), *işdik* (işte) (51/14), *gayrık* (gayrı) (75/83), *ısladum miydik* (ısladım mıydı) (119/6), ...

-n türemesi: *bi keren* (bir kere) (92/53), *gonuşacan* (konuşacaksın) (114/13), *gayrın* (gayrı) (53/106), *bēkin* (belki) (3/30), *hadin* (haydi) (71/356), ...

-m türemesi: *yōsam* (yoksa) (143/17), *illā kim* (illa ki) (70/15), *kerem* (kere) (27/46), *bilem* (bile) (69/32), *öyüsem* (oysa) (117/66), *bekim* (belki) (148/19), *epeyim* (epeyi) (MDD), ...

-y türemesi: *cumay* (Cuma) (88/1), *bubay* (baba) (158/77), *anay* (anne) (48/170), *seney* (sene) (141/98), *temsiliy* (temsili) (56/107), ...

Bir örnekte “mu” soru edatında da görülür: *gonuşdu muy* (konuştu mu) (30/25).

-v türemesi: *kilov* (kilo) (128/61).

⁶⁵ Burada sona gelen -k ünsüzü büyük bir ihtimalle Eski Türkçedeki ok/ök kuvvetlendirme edatının bir kalıntısıdır.

ŞEKİL BİLGİSİ

1. İSİMLER

1.1. İSİM YAPIM EKLERİ

1.1.1. İsimden İsim Yapma Ekleri:

İsim kök ve gövdelerine gelerek yine isim soylu kelimeler türeten yapım ekleridir:

-lık, -lik, -luğ, -lük, -lúk: Yöre ağızlarında bol kullanılan bir isimden isim yapma ekidir: *hasdalık* (hastalık) (4/12), *evlatlık* (evlatlık) (25/20), *başlık* (başlık) (49/71), *irezillik* (rezillik) (83/50), *geşlik* (gençlik) (84/15), *süpürgelik* (süpürgelik) (89/13), *geşlikde* (gençlikte) (101/25), *oğumuşluk* (okumuşluk) (113/50), *garanlık* (karanlık) (118/49), *yoksuzluk* (yoksulluk) (120/1), *ödüççülük* (ödünççülük) (51/15), *köycülük* (köycülük) (53/9), *üzümlük* (67/30), *eñlúlú^kde* (enlilikte) (53/112), *temüzlúk* (temizlik) (73/20), *dúúñúrlúkden* (dünürlükten) (85/10), *besicülük* (besicilik) (92/58), *ireçberlúk* (rençperlik) (101/2), *yetúklúk* (yitiklik) (141/103), *gözlúk* (gözlük) (141/106), *dölúk* (dünürlük) (139/3), *köylúk* (köylük) (143/21), ...

Bütün ağız yörelerinde düzlük-yuvarlaklık uyumuna girmeyen örneklerini görebiliriz: *yıllúkdur* (yıllıktır) (54/45), *garanlıkda* (karanlıkta) (69/143), *sarılık* (sarılık) (136/48), *maşalık* (maşalık) (158/35), *ireçberlúk* (rençperlik) (101/2), *ayruluk* (ayrılık) (86/118), *sarılık* (sarılık) (136/48), ...

Bu ek sonu -n sesiyle biten isimlere geldiğinde ön ses -l ünsüzü ilerleyici ünsüz benzeşmesi yoluyla (-nl->-nn-) şeklinde kurallı denilebilecek bir değişime uğramıştır: *garannuk* (karanlık) (46/86), *şennik* (şenlik) (117/9), *gelinnik* (gelinlik) (16/6), *çobannıkda* (çobanlıkta) (42/116), *gurbannık* (kurbanlık) (114/222), *meydannık* (meydanlık) (8/15), *çobannık* (çobanlık) (141/7), *garannuk* (karanlık) (102/63), *odunnuğ* (odunluk) (95/66), *yorgunnuğ* (yorgunluk) (14/97), ...

Ek sonuna eğer ünlü ile başlayan bir ek gelirse son ses ünsüzü –k/ğ>ğ>ø değişimlerine uğrar ve ikame yoluyla bir önceki ünlü sesini uzatır: *çocuklūmuza* (çocukluğumuza) (154/22), *ğıtlū* (kıtlığı) (14/73), *ğoruculū* (koruculuğu) (30/44), *temūzlūmū* (80/26), *dūñúrlū* (dünürlüğü) (90/24), *hastalīndan* (91/84), *hastalī* (hastalığı) (118/27), *gelinlīmi* (gelinliğimi) (119/99), *yorgunnūnan* (yorgunluğuyla) (132/87), ...

-lı, -li, -lu, -lü, -lú: İsimlerden sıfat yapan isimden isim yapım ekidir: *elemeli* (elemeli) (38/15), *hamullu* (hamurlu) (39/5), *ağıllu* (akıllı) (49/16), *hatıllı* (hatırlı) (77/33), *bilimli* (bilimli) (91/11), *kóylü* (köylü) (102/58), *tüllü* (türlü) (11/2), *kúflú* (küflü) (53/128), *delúklú* (delikli) (132/123), ...

Eski Anadolu Türkçesinde olduğu gibi düz ünlülü kelimelere yuvarlak ünlü şeklinde gelen örnekler yöre ağızlarımızda oldukça sık rastlanan bir durumdur: *ğıymatlu* (kıymetli) (1/81), *değellüdü* (değerlidir) (8/29), *maraklu* (meraklı) (21/30), *şifālu* (şifalı) (30/33), *aslanlu* (aslanlı) (35/71), *zararlu* (zararlı) (35/99), *madalyalu* (madalyalı) (42/73), *pasaklu* (pasaklı) (56/201), *yararlu* (yararlı) (91/64), *tarafllu* (tarafli) (92/34), *canlu* (canlı) (99/31), *paçalu* (paçalı) (130/18), *datlu* (tatlı) (131/10), *ğavğalu* (kavgalı) (139/65), *kenarlu* (kenarlı) (144/30), *ballu* (ballı) (157/9); *depeceklü* (tepecikli) (37/5), *değellü* (değerli) (37/54), *zahmetlü* (zahmetli) (92/9), *zelletlü* (lezzetli) (146/27), ...

Son sesi –n ünsüzüyle biten tabanlara geldiğinde ekin ön sesi benzeşmeyle -n- sesine dönüşür: *ayrannu* (ayranlı) (46/76), *sifonnu* (sifonlu) (132/180), *ecinni* (cinli) (88/45), ...

-sız, -siz, -suz, -süz: İsimlerden olumsuz sıfat yapan bu ekin düzlük-yuvarlaklık uyumuna girmeyen şekilleri daha yaygındır. Ancak uyumu sağlayan örnekler de yok değildir: *tahsilsiz* (8/27), *kópeksiz* (köpeksiz) (35/60), *ipsiz* (67/137), *babasız annesiz* (168/16), *susuzlukdan* (susuzluktan) (41/32), *ğolsuz* (kolsuz) (42/175), *mammussuz*

(namussuz) (67/53), *öksüz* (öksüz) (107/95), *sütsüz* (107/172), *yoksuzluk* (yoksulluk) (14/42), ...

Eski Anadolu Türkçesinin devamı niteliğindeki uyum dışı örnekler oldukça boldur: *ırātsuz* (rahatsız) (11/32), *sabansuz* (sabansız) (25/71), *akılsuz* (akılsız) (33/47), *yarsuz* (yarsız) (67/113), *anasuz* (anasız) (86/104), *parasuz* (parasız) (91/161), *masırafsuz* (masrafsız) (117/10), *ırātsuzlūm* (rahatsızlığım) (118/25), *yāsuz* (yağsız) (132/208), *eṣtahsuzluḡdan* (iştahsızlıktan) (136/9), *ḡıssuz* (kızsız) (166/21); *fiṣsüz* (fişsiz) (3/18), *dipsüz* (dipsiz) (17/16), *ezensüz* (ezansız) (88/34), *iṣsüz* (işsiz) (97/22), *kimsesüzü* (kimsesizi) (127/14), *yeysüzü* (yensiz “hafif olmayan”) (145/27), *dertsüz* (dertsiz) (146/95), ...

-aç, -eç: İsimden isim yapan bu ek güçlendirme görevi üslenmektedir: *topaç* (119/70), *ḡıracı* (kıracı) (67/30), *yamaç* (67/34), ...

-ki, -kı, -hı: Aitlik ifade etmektedir. Genelde yazı dilinde olduğu gibi kısmen kalınlık-incelik uyumuna giren bu ekin bazı yörelerde ise kalın sıradan sözcüklerde de uyuma girdiği görülür: *içindeki* (içindeki) (49/22), *şindikile* (şimdikiler) (91/73), *evvelki* (evvelki) (92/35), *içindeki* (95/18), *benimki* (benimki) (141/88), *bizimkiniñ* (bizimkinin) (114/252), *öncedenkini* (öncedenkini) (160/11); *nērekin* (neredeki) (68/100); *ordaki* (oradaki) (86/68), *o zamanki* (o zamanki) (91/10), *yanımdaki* (yanımdaki) (91/163), *bunuñki* (bununki) (28/14), *sarayıñki* (sarayinki) (107/82), *ḡalbiñdekini* (kalbindekini) (146/62), *kimiñkini* (kiminkini) (147/11), ...

Bu ekin ünlü ve ünsüzünde geriden gelen seslerin etkisiyle değişmeler yaşanmıştır:

-kı: III. ağız yöresinde kalın sıradan ünlülere sahip kelimelere gelen bu ek ilerleyici ünlü benzeşmesiyle kalınlık-incelik uyumuna girer ve -kı şeklini alır: *şurdaḡı* (42/215), *ısdambul'daḡı* (İstanbul'daki) (69/150), *başındaḡıları* (başındakileri) (71/86), *uzaḡdaḡı* (uzaktaki) (75/49), *başıdaḡı* (baştaki) (93/27),

sırtındaķı (sırtındaki) (111/76), *bu yañķı* (bu yandaki) (48/43), *ķızlarıñķı* (kızlarınkı) (61/3), *deliğannularıñķıla* (delikanlılarınkiler) (114/243), ...

-ķı: III. aķız yöresinde ünsüz sızıcılaşması ve ilerleyici ünlü benzeşmesi yoluyla ek *-ķı* biçiminde görölmektedir: *altındaķı* (altındaki) (96/72), *ğapıñdaķı* (kapındaki) (107/173), *ucuñdaķına* (ucundakine) (109/11), *onnarıñķına* (onlarınkine) (114/236), ...

-cı, -ci, -cu, -cü; -çı, -çi, -çu: Yöre aķızlarında örneği bol görölen isimden isim yapım ekidir: *duvarcı* (1/42), *ormancı* (5/2), *çaycı* (17/31), *menifaturacı* (manifaturacı) (32/74), *ortakçı* (26/3), *sürekçi* (31/23), *nebetçi* (nöbetçi) (32/7), *bekçi* (41/56), *haķçı* (hakçı) (112/21), *sepetçi* (124/8), *ğúdekçi* (ğüdekçi) (147/5), *ğuzlacı* (kuzulayıcı) (63/61), *gemici* (69/73), *kemāneci* (78/34), *marangozcu* (97/29), *doulcu* (davulcu) (117/11), *ğumcu* (kumcu) (161/9), *örtücü* (14/12), *düñürcü* (dünürcü) (112/6), ...

Düzlük-yuvarlaklık uyumunun dışına görölen örnekleri şunlardır: *demürcü* (demirci) (14/41), *ğırıkçu çıkığçu* (kırıkçı çıkıkçı) (57/61), ...

-cuķ, -cüķ, -cúķ: Küçültme, sevgi, okşama anlamlarının yanı sıra pekiştireç görevi de üstlenen isimden isim yapım ekidir.

Yöre aķızlarında bu ek genellikle Eski Anadolu Türkçesinde olduğu gibi dudak benzeşmesinin dışında bir durum sergiler: *ācuķ* (azıcık) (33/24), (141/101), *ūlancuķ* (oğlancık) (48/13), *havacuķ* (havacık) (48/162), *ğadacuķ* (kadarıcık) (60/80), *yımşacuķ* (yumuşacık) (69/2), *yalancuķ* (yalancık) (91/78), *yaķıncuķ* (yakıncık) (151/56), *remzicúķ* (Remzicik) (48/152), *bi kerecúķ* (bir kerecik) (63/29), *hemencecúķ* (hemencecik) (67/13), *bircúķ* (biricik) (78/32), *depecúķ* (tepecik)

(89/73), *incecük* (incecik) (146/27), *bi senecük* (bir senecik) (48/61), *elicü* (Aliciğe) (56/79), ...

Örneği oldukça bol olan bu ekin genişlemiş ve ses değişimlerine uğramış varyantları mevcuttur:

-cuaz, -cüez, -cuazıma: -cuk/-cük ekinin -az kuvvetlendirme ekiyle genişletilmiş biçimidir⁶⁶. Bu ek, küçültme ve sevgiden başka merhamet, acıma ve şefkat anlamlarında da kullanılmıştır: *adamcuaz* (adamcağız) (48/69), *aycuaz* (48/164), *hapcuaz* (57/31), *otcuaz* (58/3), *elcuazıma* (67/73), *uşacuaz* (71/137), *gızcuazıma* (71/230), *uncuazımız* (84/6), *buncuaz* (84/13), *sūracuazıma* (60/11), ...

-cuvaz, -cüvez: I. ağız yöresinde ise yine -az/-ez ekiyle genişletilen bu ek son seste -k/-k->-g/-ğ->v değişimine uğrayarak -cuvaz/-cüvez şeklini almıştır: *şuncuvaz* (46/56), *gıscuvazımız* (kızcağızımız) (49/23), *ıraatcuvazları* (49/73), *gızcuvazım* (71/24), *garıcuvaz* (132/24), *gözcüvezimden* (84/130), *sōnacuvazıma* (79/3), ...

-cuvaḳ:

yāni oncuvaḳ yelleri var ıḳan sen o ğarı seniñ yanında dursa_y_ıdın. (69/169)

-cuma, -cūma, -cūman:

ondan sūracuma ondan ireçel yaparuz. (60/61),

bu tarhanayı biz ondan sōnacuma hamurunu yūruyoruz gözelcene. (145/31),

ōrancūman benim duveyi baña tama ğuydümedüklerine burda ete-beri gezēken ğonuşmuşuyun da ğız dedi melek abla dedi sā bi şē deycin dedi. (68/51),

ōrancūman ineği endüdüüm. (69/17), ...

⁶⁶ Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*, Ankara 2003, s.41.

-cak, -cek: -cık, -cik, -cuğ, -cük ekinde olduğu gibi küçültme, sevgi ve okşama anlamları veren bir isimden isim yapım ekidir: *küçükcek* (<küçük+cek) (138/46), *yumurcak* (83/31), *böyücek* (büyükçe) (<büyük+cek) (68/50), ...

Bu ekin yapım eki görevinin dışında -ce, -ca, -çe, -ça eki gibi çekim eki fonksiyonlarında kullanımları da mevcuttur. “olarak” ve “birlikte” anlamlarında kullanılan ekin yöre ağızlarımızda tespit ettiğimiz örnekleri şunlardır: *çabucak* (çabukça) (<çabuk+çak) (77/68), *köyce* (köyce) (<köy+cek) (84/94), *köylücek* (köylüce) (<köylü+cek) (131/17), *evcek* (evce) (ev+cek) (138/4), *divanca* (divanca) (<divan+cak) (MDD), ...

-caız, -cejz: Küçültme, sevgi ve zavallılık ifade eden -cuaz, -cüez yapısıyla aynı işlevde kullanılır. -cuaz, -cüez ekine göre örneği daha azdır: *adamcaız* (adamcağız) (14/121), ...

-ncı, -nci, -ncu, -ncü: Asıl sayı sıfatlarını sıra bildiren sıfat yapar: *birinci* (74/3), *ikinci* (91/22), *üçüncüde* (91/22), *dördüncü* (153/55), *beşinci* (30/134), *sekizinci* (91/199), *ortancı* (132/11), ...

-daş: Araştırma bölgemizde kalınlık-incelik uyumu bakımından kararsızlık gösteren bir isimden isim yapım ekidir. Tespit ettiğimiz örnekleri şunlardır: *vatandaş* (9/3), *arkadaşları* (18/5), *ğardaşınıñ* (kardeşinin) (25/12), *yoldaş* (57/32), *ğardaş* (kardeş) (169/17), (70/70), *vatandaş* (123/78), ...

Bu örneklerde yazı dilinde olduğu gibi ünlü uyumunun dışında kullanılmıştır: *ğardeşin* (kardeşin) (80/9), *ğardeşim* (kardeşim) (25/98), ...

-ar, -er; -şar, -şer: Sayı isimlerinden sonra gelerek paylaştırma sayı sıfatı yapan isimden isim yapım ekidir: *birer* (28/26), *birer ikişer dilim* (128/9), *üçer* (123/99), *üçer* (132/231), *beşer* (14/135), *yedişer* (114/21), *doğuzar* (48/26), *onar* (88/91), *yüzer* (3/10), ...

Ekteki –r ünsüzünün düşmesine bağlı olarak bir önceki ünlü uzar: *birē* (birer) (18/11), (32/88), (41/57), (49/23), (54/162), (63/9), (69/53), (71/262), (79/101), (82/9), (128/8), (135/7), *ikişē* (ikişer) (32/83), (32/78), *dördē* (dörder) (32/78), *sekizē* (sekizer) (18/39), *yedişē* (yedişer), (18/39), *yüzē* (yüzer) (MDD), *biñē* (biner), *otuzā* (15/21), *onā* (63/50), ...

Bir örnekte –eri şeklinde görülür: *bu geldi sırtına dū aşadan bi furdu gine biraḥmadı. üçeri (üçüncüye) gine daḥdı.* (62/34).

-leyin, -layın, -layı; -neyin, -nāyın: Daha çok zarflara gelen bu ek ince sıradan kelimelerde ünlü uyumuna girerken, kalın sıradan kelimelerde kararsızdır: *ōleleyin* (öğlenleyin) (17/14), *ōlennēyin* (öğlenleyin) (98/44), *gūzleyin* (güzleyin) (86/64), *zabālayın* (sabahleyin) (10/5), (23/8), (44/15), (144/94), *āşamlayın* (akşamleyin) (41/75), (90/30), *ğışınlāyın* (94/44), *yazınlāyın* (94/44), *zabalayın* (sabahleyin) (141/145), *zabāleyin* (sabahleyin) (13/1), (56/13), (106/64), *ğışınnāyın* (96/40), ...

Bu örnekte ise Eski Anadolu Türkçesinde olduğu gibi benzetme anlamıyla kullanılmıştır:

burda şaḳalayı ben bunnan bi gūleş ederin. (28/43),

yānişleyin şiy diyvörün. (88/69), ...

-man, -men: Örneğine az rastlanan bir ektir: *ēretmen* (öğretmen) (49/57).

-ey: Yine örneği az görülen eklerden birisidir: *gūney* (güney) (69/96), *kuzey* (MDD),...

-gil: I. ve III. ağız bölgesinde yaygın olarak kullanılan bir yapım ekidir. Yazı dilinde olduğu gibi ünlü uyumunun dışında kalmaktadır: *ḳaraşōgil* (Karaşoğlugil) (1/51), *bubasıgiliñ* (babasıgilin) (27/35), *gelingil* (80/52), *buvamgil* (babamgil) (67/26), *garayokubōgil* (Karayakupoğlugil) (67/45), *mısdafagilden* (Mustafagilden) (68/25),

dayımgile (dayımgile) (84/108), *gamburgil* (Kamburgil) (101/22), *gaynanamgil* (kaynanamgil) (132/12), ...

-lağ, -lek: Benzerlik anlamını katan bu ekin tespit edebildiğimiz örnekleri şunlardır:

ğışlağ (78/67), *bozlağ* (71/34), *söbelek* (153/44), *tüvelek* (11/18), *höbelek* (42/65), *aşlağ* (8/4), *ğargalağ* (84/59), *toğalağ* (157/7), *pörtlek* (MDD), *çörtlek* (MDD), ...

-ğan, -gen; -қан, -ken: Örneğine az rastladığımız bir isimden isim yapım ekidir:

ısırganı (167/41), *başğaniñ* (başkanın) (65/2), ...

-muğ, -mük, -múk: İsim ve sıfat türeten bu ek küçültülmüş ya da bozukluğa uğramış

anlamalarını katar: *azarmuğ* (25/98), *ğaramuğ* (35/100), *ğıcmuğ* (35/100), *piremúk* (70/85), *yelmúk* (35/99), *kesmúklenü* (107/56), *keşemúklerini* (53/3), ...

-sağ, -sek: Benzerlik, gibilik anlamı katan bu ek için iki örnek tespit edilebilmiştir:

uzunsağ (uzunsak) (67/16), *kórsek* (körsek) (142/50), ...

-baç: Yalnızca bir örnekte tespit edebildiğimiz bu yapım eki yemek ismi türetmiştir:

dūrambaç (doğrambaç) (73/14).

1.1.2. Fiilden İsim Yapma Ekleri:

Fiil kök ve gövdelerine gelerek isim soylu sözcükler türeten eklerdir. Kastamonu ve yöresi ağızlarında görülen örnekleri şunlardır:

-mağ, -mek: Bölgemizde bol örneği görülen bir ektir: *sıyıрмаğ* (1/36), *sıvamağ*

(7/14), *furmağ* (vurmak) (31/17), *tanımamağ* (48/29), *bağmağ* (132/109), *dönmek* (27/33), *gezmek* (52/25), *ekmek* (3/17), *yimek* (yemek) (7/9), ...

Şu iki örnekte ek üzerine ünlü ile başlayan ek geldiğinde –ğ/-ğ- (<k) ünsüzü düşmüş ve ünlü karşılaşması oluşmuştur: *yemee* (yemeğe) (67/94), *istemeē* (istemeğe) (145/3), ...

-ma, -me: Fiillerden isim, eşya, yemek, alet türeten eklerdir: *çezme* (çözme) (dokuma bez) (148/9), *basma* (67/70), *yeme* (67/92), *ğazma* (kazma) (70/46), *sarma* (16/7), *banduması* (bandırması) (56/51), *dikme* (60/33), *ğaracalama* (37/68), *dūme* (dövme) (98/32), ...

I. ve III. ağız yöresinde ek ünlüsü ile sonuna gelen yönelme hâli eki kaynaşarak uzar: *satmā* (satmaya) (37/73), *baḵmā* (bakmaya) (48/14), *olmā* (olmaya) (48/150), *yapmā* (yapmaya) (49/11), *satmā* (satmaya) (114/41), *ḡuymā* (koymaya) (115/1), *toplāmā* (toplamaya) (118/17), *salmā* (salmaya) (120/2), *almā* (almaya) (139/2), *aramā* (aramaya) (141/60), *daḡtmā* (dağıtmaya) (144/15); *gitmē* (gitmeye) (11/10), *ḡótümē* (götürmeye) (38/24), *ḡuymē* (koymaya) (53/83), *öpmē* (öpmeye) (114/107), *ḡórmē* (görmeye) (139/2), *çekmē* (çekmeye) (144/29), ...

-acaḵ, -ecek: Kalıcı isim ve araç isimleri yapar: *yiyecek içecek* (yiyecek içecek) (35/112), *savacaḵ* (45/19), ...

-ıcı, -ici, -ucu, -ücü: Aşırılık ve devamlılık bildiren fiilden isim türetme ekidir: *baḵıcı* (164/40), *atıcıla* (atıcılar) (17/20), *ḡórucü* (görücü) (91/33), ...

-a, -e: Yer ismi yapan bir ek olmuştur: *öte geçesine* (36/9), *geçede* (17/19), *sapa* (69/95), *yara* (106/53), *duta* (tuta) (sağlam meyva) (4079), ...

-ḵ, -k, -ıḵ, -ik, -uḵ, -ük, -úḵ: Örneklerine çok sık rastladığımız fiilden isim türetme eklerinden biridir: *yumşak* (yumşak) (56/214), *delúḵ* (delik) (79/17), *ḡatıḵ* (katık)

(96/44), *bişúċ* (pişik) (79/23), *górúşúċ* (görüşük) (91/14), *denişik* (değişik) (141/134), *çatlaruċ* (çatlak gibi) (80/56), *ğizaruċ* (kızarık) (91/137), *tepúċ* (tepidik) (62/57), *yetúċlúċ* (yitiklik) (141/103), *artuċ* (artık) (MDD), ...

-aċ, -ek: Tespit edebildiğimiz örnekler şunlardır: *yataċ* (143/7), *koċaċ* (69/19), *bıçaċ* (73/4), *sıçaċ* (53/1), *saçaċdan* (3/23), *ölçek* (28/34), *soraċ* (77/3), *evlek* (dönümün dörtte biri) (123/88),

-maċ, -meċ, -maş: Çok rastlanan bir ek değildir: *çalmaċ* (112/83), *saldırmaċ* (37/44), *bazlamaċ* (MDD), *dōramaċ* (doğramaċ) (4/8); *germeċ* (12/7), *uğurmeċ* (42/20), *bulamaşlarsıñ* (bulamaçlarsın) (94/38), ...

-ġı, -gi, -ġu, -gü, -ġú; -kı, -ki, -ķu, -kü; -ķú; -ĥı, -ĥu: Fiilin gösterdiği hareketi belirten bu ekle ilgili şu örnekler tespit edilmiştir: *bilgi* (119/180), *çalġu* (çalgi) (32/88), *iċġúler* (iċkiler) (117/56), *górġú* (görgü) (132/260), *uyĥu* (uyku) (153/4), *iċġu* (iċki) (124/22), *bilġúm* (bilgim) (36/19), *serġú* (segi) (71/320), *bilġú* (bilgi) (132/260), *eyġu* (eygi) (88/98), *yayġu* (yaygi) (146/5), *algıyú* (algıyı) (91/5), *çalġu* (çalgi) (32/88), *sıyırġu* (sıyırgi) (86/38), *salġuya* (salgiya) (53/46), *sürġú* (sürgü) (106/75), ...

-ġın, -gin, -ġun, -gün, -ġún; -kın: Yöre ağızlarımızda bu ek düzlük-yuvarlaklık uyumunun dışında bir yapı sergilemiştir: *yangın* (yangın) (101/111), *ğızġun* (kızgın) (148/83), *aluşġun* (alışkın) (106/33), *arġun* (argın) (54/26), *salġununu* (salgınını) (91/43), *ezġún* (ezgin) (80/30), ...

-m, -ım, -im, -um, -üm: Fiille ilgili durumları belirten bir ektir: *geçim* (115/63), *baķımı* (160/21), *doum* (doğum) (13/3), *durum* (30/78), ...

-ı, -i, -u, -ü: Bazı örneklerde bu ek düzlük-yuvarlaklık uyumunun dışında bir hâl sergilemektedir: *yazu* (yazı) (144/4), *çatu* (çatı) (48/175), *örtü* (112/6), ...

-ğaç, -geç: Bu fiilden isim türetme ekiyle ilgili şu örnekler verilebilir: *soğulgaç* (54/157), *salıngaç* (90/34), *utanğaç* (119/207), *süzgeç* (54/31), ...

-tı, -ti, -tu, -tü: -n- ile biten fiil gövdelerinde görülür: *toplantı* (25/88), *savruntu* (130/48), *döküntü* (döküntü) (69/7), *eylentü* (eğlenti) (113/41), *görüntü* (görüntü) (118/10), ...

-ğa, -ge: Şu örnekler tespit edilmiştir: *süpürge* (115/31), *bölgesi* (91/107), *yongayı* (71/57), ...

-ğan, -gen; -kan, -ken: Bu ekin görüldüğü örnekler tonludur: *ısırgan* (56/63), *çalışgan* (çalışkan) (99/4), *sergen* (35/7), *gönüşgandun* (konuşkandı) (65/22), ...

-ın, -in, -un, -ün: Tespit ettiğimiz örnekler şunlardır: *yün* (yığın) (53/28), *gelin* (77/55), *kesin* (70/14), ...

-ir: Az örneğine rastladığımız bir ektir. Tespit ettiğimiz örnekler şunlardır: *gelir* (132/20), *oğur yazālī* (okuryazarlığı) (48/220), ...

-miş: Tespit ettiğimiz örnekleri şunlardır: *görmüş* (görmüş) (132/4), *ğara yemiş* (karayemiş) (164/15), ...

-t: Yalnızca bir örnekte tespit edilebilmiştir: *düşüt* (çocuğunu düşüren hamile) (75/64).

-muk, -múk: Dudak benzeşmesi bakımından Eski Anadolu Türkçesindeki yuvarlak yapısı devam ettirilmiştir: *çetlemúk* (çitlemik) (109/39), *túk múk* (tükçük) (123/56), *sıkmukladım* (69/81) (sıkmıkladım), *soymuk* (soymuk) (148/7), *yalamuk* (yalamuk) (56/196), ...

-ruk: Benzerlik anlamı katar: *çatlaruk* (80/56), *gemrúk* (84/77), ...

-güç: Araç isimi yapan fiilden isim yapım ekidir: *delgüç* (128/10).

1.2. HÂL EKLERİ

İsimlerin cümle içinde diğer kelimelerle münasebetlerini sağlamak için aldığı şekillere isimlerin hâlleri, bunu sağlamak için aldığı eklere ise isim hâl ekleri denir.

1.2.1. Yalın hâl:

İsimlerin hiçbir unsura bağlı olmayan teklik, çokluk ve iyelik şekillerine ismin yalın hâli denir⁶⁷.

baba (baba) (108/30), *hacı* (56/24), *inek* (68/36), *hamur* (105/9), *masa* (162/3), *yaba* (34/10), *merdimanım* (merdivenim) (67/254), *ganadımız* (127/15), *gızlar* (119/163), *elmeler* (elmalar) (130/31) ...

1.2.2. İlgi hâli:

İsmin başka bir isimle ilişkisi olduğunu ifade eden durumudur⁶⁸. Yöre ağızlarımızda ekin içinde bulunan –ñ ünsüzü II. ve III. ağız yörelerinde kendini korurken, I. ağız yöresinde ñ>y değişimine uğrayarak sızıcılaşmıştır.

⁶⁷ Ahmet Buran, *Anadolu Ağızlarında İsim Çekim (Hal) Ekleri*, Ankara 1996, s.37.

⁶⁸ Ahmet Buran, *a.g.e.*, s.61.

-iñ, -iñ, -uñ, -üñ, -úñ: *çoraplarımıñ* (çoraplarımın) (62/64), *pancarıñ* (pancarın) (71/46), *ğızıñ* (kızın) (83/23), *zahmetiñ* (zahmetin) (96/15), *ateşiñ* (ateşin) (75/5), *patozuñ* (103/40), *maydanozuñ* (107/38), *doñuzuñ* (domuzun) (112/49), *tüpüñ* (126/42), *gözüñ* (gözün) (153/88), *cózüñ* (cevizin) (164/52), *ókúzüñ* (öküzün) (3/64), *kóyúñ* (köyün) (26/2), *kúlúñ* (külün) (44/3), ...

-niñ, -niñ, -nuñ, -nüñ, -núñ: *masanıñ* (95/118), *cāminiñ* (26/2), *dereniñ* (3/5), *ğarımıñ* (48/138), *esginiñ* (91/85), *tallanıñ* (128/28), *ayunuñ* (146/20), *osmanlunuñ* (30/12), *gózünüñ* (35/66), *kóylünüñ* (60/15), *kóprünüñ* (91/156), *kókúnúñ* (92/22),

-ıy, -iy, -uy, -üy: *ğallarıy* (karıların) (49/31), *ğaynanamıy* (kaynanamın) (132/29), *bubamıy* (babamın) (135/4), *anamıy* (annemin) (141/8), *dayımıy* (dayımın) (145/2), *teyzemiy* (teyzemin) (46/94), *hēkesiy* (herkesin) (132/45), *geliniy* (gelinin) (141/33), *okuluy* (okulun) (132/283), *domuzuy* (domuzun) (135/17), *yoluy* (yolun) (145/13), *koçey* (köçeğin) (141/138), ...

-niy, -niy, -nuy, -nüy: *amcasınıy* (amcasının) (46/95), *ğapınıy* (kapının) (136/2), *buranıy* (buranın) (144/71), *ğarnıy* (karının) (46/70); *çarşunuy* (çarşının) (132/96), *gózünüy* (gözünün) (132/221), *üsdünüy* (üstünün) (144/39), ...

I. ağız yöresinde bu ekin yavaş yavaş aydın konuşmasından etkilendiği görülür: *çocuğların* (46/20), *kiminin* (46/21), *tepsinin* (49/3), *evinin* (132/7), *nerenin* (135/2), *başbarmānın* (139/67), *ğasdambolu'nun* (141/114), ...

II. ve III. ağız bölgesinde son sesi ğ, h, ħ, k, q ünsüzleri ile biten kelimelerde işaret edilen ünsüzler kurallı olarak düşmekte veya erimekte, bu seslerden önceki ünlü ile ek ünlüsü kaynaşıp uzun ünlü hâline gelmektedir: *uṣāñ* (uşağın) (44/43), *dowāñ* (duvağın) (45/74), *toprāñ* (toprağın) (56/86), *ğızāñ* (kızağın) (62/34), *ayāñ* (ayağın) (89/25), *damāñ* (damağın) (114/196), *toprāñ* (toprağın) (134/3), *basāñ* (basağın) (154/9), *ekmēñ* (ekmeğın) (69/156), *beṣīñ* (beşiğın) (96/34), *keklīñ* (kekliğın) (158/25), *esgerlīñ* (askerliğın) (29/53), *hocalīñ* (hocalığın) (8/27), *saçaqlīñ*

(saçaklığın) (18/2), *mezallîñ* (mezarlığın) (130/30), *yüsûñ* (yüzüğün) (14/59), *bölûñ* (bölüğün) (17/28), *çocûñ* (çocuğun) (63/15), *çeltûñ* (çeltiğin) (66/15), *yasdûñ* (yastığının) (153/31), ...

Diğer Hâl Ekleri Görevinde Kullanılışı

Bulunma Hâli Yerine Kullanılışı:

o zamanın (zamanda) *hafif bi ayu vardı az. şindi domuz şurdan gapıdan çıkarmıya seni.* (115/69).

Ayrılma Hâli Yerine Kullanılışı:

II. ağız yöresinde görülen bu yapı daha çok bu, şu, o işaret zamirleri üzerine gelmiştir:

ā guzum bismillaı dimemişle orayın (oradan) *yörüden çıkamışla muslukdan gızartmışla ocaıkcı eycene galdumuşla atmışla.* (88/55),

şindi burāyın (buradan) *düzledük de gılan ekicez yā ābey biz onuñ garasını alıyola.* (91/123),

bi kere vurunca gitdi kûrsüden aşşā. golu gırılmış burayın (buradan). (91/148),

o da orayın (oradan) *patadan indi aşşā. beni muş'a sürgün itdile.* (91/151),

bi de şurayın sokdu ya seni. şurayı bālıyola burayın (buradan) *hiç aşçı geçitdümüyola şeyini yoharı.* (91/205),

seyirdiyola, burāyın (buradan) *oriya seyid. orāyın* (oradan) *buriya seyid böyle dolaşıyala ateşin başını o oña vuruya, o oña vuruya işdi öyle oldu sin sin.* (95/42),

şurāyın (şuradan) *şöle çarpanaları doluyoduı çakı gibi.* (96/11),

ana, seniñ mıklı ayakğabılarıñ var_ıdı ya gıyvedim_idi orāyın (oradan) *almışla.* (96/22),

gölüñ suyu altından gaynar nereyin (nereden) *çıhacak.* (90/17),

atlar_ıla, gatlallalla şu başğa yıllerden burāyın (buradan) *geçeller_idi.* (99/45), ...

1.2.3. Yükleme Hâli:

Geçişli fiilin etkisi altında kalan ismin içinde bulunduğu hâldir. Bu ek yazı dilinde olduğu gibi -I/-U ünlüleriyle biten isimlerden sonra araya -y- kaynaştırma ünsüzünü alırken iyelik ekli kelimelerle işaret zamirlerinden sonra araya zamir n'sini alır:

-ı, -i, -í, -u, -ü, -ú: *baççemi* (bahçemi) (14/76), *başımı* (57/14), *gızlarımı* (kızlarımı) (159/5), *çamaşuru* (çamaşırı) (111/75), *yolumuzu* (145/42), *ömrümüzü* (101/4), *köyü* (köyü) (6/3), ...

-nı, -ni, -nu, -nü: *ğasını* (kaşını) (101/33), *bacaklarını* (bacaklarını) (146/6), *taşsisini* (55/16), *keteni* (122/58), *bulgurunu* (144/38), *tohumunu* (158/59), *üstünü* (32/57), *yüzünü* (49/6), ...

-(y)ı, -(y)i, -(y)u, -(y)ü: *yımartayı* (yumurtayı) (53/55), *burayı* (164/36), *paçlacıyı* (baklacıyı) (1/74), *yufğayı* (yufkayı) (46/14), *duveyi* (düveyi) (68/54), *siniyi* (91/21), *homulluyu* (hamurluyu) (111/60), *bürğüyü* (bürgüyü) (97/7), ...

Hece kaynaşması yoluyla şu şekilde karşımıza çıkar: *álektirí* (elektriği) (35/8), *kevcenlí* (kevcenliği) (71/314), *iplí* (ipliği) (148/11), *tiftí* (tiftiği) (106/83), *daní* (danayı) (154/41), ...

Ayrıca k>ğ değişimiyle önce sızıcılaşan, sonra düşen “k” ünsüzünün neden olduğu diftonglar çerçevesinde görülür: *dırnaı* (tırnağı) (21/12), *topraı* (toprağı) (29/95), *bıçaı* (bıçağı) (31/4), *çomaı* (çomağı) (32/13), *ocaı* (ocağı) (48/114), *yemeı* (yemeği) (153/81), *çöreı* (çöreği) (158/5), *ekmeı* (ekmeği) (159/7), *sermeı* (sermeyi) (166/23), *küreı* (küreği) (29/31), *döşeı* (döşeği) (48/149), ...

Diğer Hâl Ekleri Görevinde Kullanılışı

Yönelme Hâli Yerine Kullanılışı:

*öte yanda ēredmen uşai dōvēken beri yanda adam **donnu** (donuna) eşēdi.* (30/135),

geliñların ilāsını (ilahisine) *menevşe dirüz oña geliñleriñ başında idelle, gelin de ālar, üstüne alır.* (88/60),

bi ğuyu suyu (suya) *gidēruk beri yakın ıdı.* (144/61), ...

1.2.4. Yönelme Hâli:

İsmi fiile yönelme ve yaklaşma görevleriyle bağlayan durum ekidir. Bu ek yazı dilinde olduğu gibi yöre ağızlarımızda da -a/-e şeklindedir.

-a, -e: *bayrama* (128/42), *eve* (156/23), *darabalara* (31/6), *tepsilere* (49/6), *ormana* (50/7), *altına* (1/41), *goluna* (123/77), *baççaya* (6/2), *sopiya* (41/33), *çitmeye* (96/27), *baña* (157/35), *saña* (8/13), *aklıña* (2/7), *beykbabaña* (28/2), *ğızıña* (56/114), *goluna* (84/89), *başıña* (109/17), *beliñe* (115/12), *eliñe* (53/44), ...

Son sesi ğ, h, ħ, k, q ünsüzü olan kelimelerde yönelme ekinin gelmesiyle iki ünlü arasında kalan bu ünsüzler önce eriyip düşmekte sonra da hece kaynaşması yoluyla uzamaktadır: *toprā* (toprağa) (13/17), *zabā* (sabaha) (41/50), *kapā* (kapağa) (71/213), *gerdē* (gerdeğe) (107/112), *inē* (ineğe) (106/63), *döşē* (döşeğe) (132/107),...

Sonu ğ, k(>ğ), q, y ünsüzleriyle biten sözcüklere geldikten sonra hece kaynaşması aşamasını gerçekleştirememiş örnekler oldukça çoktur: *dölüe* (deliğe) (136/3), *beşiğe* (beşiğe) (146/2), *keklie* (kekliğe) (158/24), *seferbellie* (seferberliğe) (25/4), *çobanlıq* (çobanlığa) (56/13), *findıq* (findığa) (78/69), *yemeğe* (yemeğe) (108/28), *ineğe* (ineğe) (25/72), *kütue* (kütüğe) (95/81), *düzlüe* (düzlüğe) (98/19), *bölüe* (bölüğe) (24/10), *sandıq* (sandığa) (28/72), ...

Diğer Hâl Ekleri Görevinde Kullanılışı

Bulunma Hâli Yerine Kullanılışı:

benim ğuccúklūme (küçüklüğümde) *neyle dúún ise yine aynı dúún.* (28/27),

ōran dönüşe (dönüşte) *bu ana yolu hiç biraqma asvat.* (107/62),

sōna bi ğalkuṣa (kalkışta) *yirmi altı nebet çıkar.* (3/14),

o topraḡ cabaya (cabada) *südü büşürüdüḡ.* (56/210), ...

Yükleme Hâli Yerine Kullanılışı:

sen dedim; adama (adamı) *vurduñ cenāb-ı Allah saña bōle etdi.* (107/156), ...

İlgi Hâli Yerine Kullanılışı:

bobama (babamın) *bi mektibi gelmiş.* (2/29), ...

Ek Ünlüsünün Düşerek Kullanılması

ecúḡ yaḡa taviy (tavaya) *ṣā guy.* (53/54),

bosdanı almiy (almaya) *bıraḡ zordun bu sene* (60/17),

oriy (oraya) *dōru netcüz gibisine.* (153/95),

ṣu ūlanım gibi bi adam geliye oriy (oraya) *koru.* (69/26), ...

1.2.5. Bulunma Hâli:

Bulunma eki, ismi yalnız fiile bağlayan ve fiilin gerçekleştiği yeri gösteren hâl ekidir⁶⁹: *dünyāda* (1/22), *tallada* (7/27), *başımda* (57/48), *illerde* (97/20), *deymende* (138/22), *mengelezde* (152/22), *aḡlımda* (163/50), ...

Ek ünsüzü, sert ünsüzle kapanan sözcüklere geldiğinde genelde benzeşmeye uğramaz ve tonlu halde kalır: *ucaḡda* (ocakta) (154/35), *iccaḡda* (sıcakta) (3/44), *ocaḡda* (ocakta) (53/72), *geṣlikde* (gençlikte) (54/76), *dibekde* (dibekte) (107/40), *ebdeslikde* (abdestlikte) (153/78), *tarafda* (tarafta) (46/100), *vaḡatda* (vakitte) (48/53), *ziyaratda* (ziyarete) (22/12), *saatde* (saatte) (107/120), *memleketde* (memlekette) (148/54), *dolapda* (dolapta) (152/8), *ḡapda* (kapta) (112/103), *herpde* (harpte) (43/37), *ḡöpde* (çöpte) (25/9), *saḡda* (saçta) (33/25), ...

I. ve III. ağız yöresinde sonu –r ünsüzü ile biten ekin ön ünsüzü düşer ve vurgu bir önceki sese kaydırılır. Böylece vurguyu üzerine çeken a ya da e sesi uzatılmış olur: *bazāra* (pazarda) (37/27), *ollāra* (oralarda) (43/23), *örüsḡāra*

⁶⁹ Ahmet Buran, *a.g.e.*, s.177.

(rüzgarda) (45/10), *aaşlāra* (ağaçlarda) (107/11), *cehizlēre* (çehizlerde) (51/2), *televizyonlāra* (televizyonlarda) (120/76), *ğıylāra* (kıyılarda) (132/240), *çaylāra* (çaylarda) (140/5), *yēre* (yerde) (7/9), *devüllēre* (devirlerde) (48/9), *ğunnēre* (günlerde) (77/25), *esgēre* (askerde) (110/46), *ğollēre* (göllerde) (145/53), *deymennēre* (değirmenlerde) (110/48), *billēre* (buralarda) (116/5), ...

1.2.6. Ayrılma Hâli:

Geldiği isimde, fiilin gösterdiği hareketin kendisinden uzaklaştığını ifade eden hâldir⁷⁰: *bacadan* (67/72), *ovadan* (101/28), *tavadan* (136/17), *elmeden* (156/13), ...

Yine bulunma hâli ekinde olduğu gibi sert ünsüzle biten tabanlara geldiğinde ekin baştaki yumuşak ünsüzü benzeşme yoluyla sertleşmez: *asvatdan* (30/185), *olukdan* (1/27), *beşikden* (107/17), *çörekden* (148/82), *pullukdan* (92/13), *dutdan* (160/24), *ameliyatdan* (50/8), *ğulbetden* (77/18), *çorapdan* (89/58), *alıçdan* (54/26), *ilaçdan* (169/5), ...

Bir örnekte yarı yumuşak ünsüzle başlamıştır: *toprakTan* (37/12), ...

I. ve III. ağız yöresinde sonu –r ünsüzü ile biten ekin ön ünsüzü düşer ve vurgu bir önceki sese kaydırılır. Böylece vurguyu üzerine çeken a ya da e sesi uzatılmış olur: *uşaqlāran* (49/30), *bazāran* (71/137), *hambāran* (75/71), *yoķāran* (32/36), *mişambalāran* (107/4), *ğalbullāran* (kalburlardan) (107/39), *aaşlāran* (127/21), *tallalāran* (138/23), *armudlāran* (139/17), *onnāran* (145/12), *pençirelēren* (110/33), *elmelēren* (127/5), *ķóylülēren* (132/269), *ilēren* (139/8), *direklēren* (51/35), *tekrāren* (41/8), *arħadaşlāran* (arkadaşlardan) (115/40), *gonuşmalāran* (konuşmalardan) (132/2), ...

1.2.7. Eşitlik Hâli:

Kelime gruplarında ve cümlede fiilin oluş ve yapılış tarzını gösteren eşitlik,

⁷⁰ Ahmet Buran, *a.g.e.*, s.202.

gibilik ve benzerlik ifade eden hâl ekidir⁷¹. Genişlemiş birçok varyantı bulunan bu ekin pekiştirme, küçültme gibi işlevsel özelliklerinin yanı sıra zarf görevini de üstlenmesi dikkat çekicidir. Kastamonu ve yöresinde tespit edilen örnekleri şunlardır:

-ca, -ce: *gözelce* (güzelce) (4/9), *öylece* (öylece) (49/71), *temizce* (91/70), *senelerce* (115/65), *böylece* (böylece) (67/37), *hepce* (hepçe) (48/106), *yaşluca* (79/73), *ganice* (yeterince) (107/34), *ismimce* (114/134), *onca* (49/42), ...

-cana, -çana, -cene: -ÇA eşitlik durumu ekinin üzerine -nA (<ET -gına, kınaya) pekiştirme ekinin gelmesiyle oluşmuş bir şekildir. Eklendiği sözcüğü zarflaştırır⁷²:

cıvıkcana (94/23), *galıncana* (111/146), *çoğcana* (130/41), *ırvağlıcana* (143/15), *hepcene* (43/7), *güzelcene* (92/4), *ıycene* (127/19), *yaluzçana* (138/58), ...

-canaz, -cenez: *usulcanaz* (167/15), *çoğcanaz* (168/13), *bolcanaz* (102/29), *güzelcenez* (116/31), *enlucenez* (107/9), *çoğcenez* (107/35), *gökcenez* (94/30), ...

-ceney, -canay: *gözelceney* (128/52), ...

-cacuk, -cecük: -ÇA eşitlik durum eki üzerine -cık/-cik/-cuğ/-cük ekinin getirilmesiyle genişletilen bir yapıdır: *hemencecük* (67/12), *temiscecük* (79/82), *hepcécük* (80/10), *incecük* (111/6), *ağcecük* (119/224), *gözelcecük* (121/30), *ağcacuk* (60/93), (157/7), ...

-cileyin: Zamirlere gelerek onlara gibi ve kadar anlamı katan bir ektir. -ÇA eşitlik eki üzerine -layın getirilmesiyle oluştuğu aşikârdır⁷³:

o da bencileyin diktatör. (65/29).

-casına, -cesine: -ÇA eşitlik durumu ekinin üzerine 3. Şahıs iyelik eki -sI ve -nA Yönelme ekinin getirilmesiyle oluşmuş bir şekildir⁷⁴. Eklendiği sözcüğü zarflaştırır: *nemelâzım o adamcasına*⁷⁵ *gonuşduydi.* (48/93)

⁷¹ Ahmet Buran, *a.g.e.*, s.266.

⁷² Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri...*, s.37-38.

⁷³ Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, İstanbul 2008, s.174.

⁷⁴ Ahmet Buran, *a.g.e.*, s.268.

⁷⁵ Bu örnekte işlevsel olarak adam gibi konuşma anlamı vardır.

-cek, -cağ: Küçültme, sevgi ve okşama anlamları veren bu isimden isim yapım ekinin “bütün, birlikte” anlamlarını veren –ce/-ca eşitlik eki gibi kullanımları da mevcuttur: *kóycek* (köyce) (<köy+cek) (84/94), *kóylücek* (köylüce) (<köylü+cek) (131/17), *evcek* (evce) (ev+cek) (138/4), ...

1.2.8. Vasıta Hâli:

İsme, fiilin ne ile, nasıl, ne zaman yapıldığını göstermek için getirilen hâl ekidir⁷⁶. Türkçede vasıta hâli eki -n'dir ancak bu ek bugün Standart Türkiye Türkçesinde yalnız kalıplaşmış bazı yapılarda görülür. Bölgemiz ağızlarında ise bazı kelimelerde kalıplaşmış olarak karşımıza çıkan bu ekin tespit edebildiğimiz örnekleri şunlardır: *yazın* (56/59), *ilkyazın* (148/52), *baharın* (68/6), (48/162), *güzün* (146/26), *gışın* (153/57), *gışıyın* (kışın) (141/98), *ilkin* (157/8), *götün* *götün git-* (MDD), *yayan* (30/21), *gerisin geri* (34/13), *öylen* (95/25), *ikindün* (95/27), (110/44), *sabân* (sabahın) (155/2), *zabqın* (sabahın) (3/11), *ansızın* (MDD), *gitmeksizin* (MDD), ...

Yöre ağızlarımızda görülen çeşitleri şunlardır:

-la, -le: *çocukla* (16/21), *yardımyla* (42/232), *mumuyla* (104/14), *arabasıyla* (93/8), *bebekleriyle* (100/15), *besmeyle* (42/86), *orqıla* (orak ile) (101/50), ...

-na, -ne: *telleriyne* (49/3), *şeyne* (152/37), *pareyne* (71/157), *birbirneriyne* (132/225), *dosduyna* (7/9), *oqlavayna* (39/2), *yabayna* (44/32), *ğarıyna* (48/139), *unuyne* (84/17), *misirne* (84/17) *oqlayna* (91/88), *arabayna* (101/50), *adamıyna* (117/48), *yarayna* (119/22), *suyūna* (suyuyla) (146/35), *suruķna* (sırıkla) (44/38), *ovandereyne* (107/55), *ğaşuyna* (kaşığıyla) (142/42), ...

-nan, -nen, -nân: *ğabuynan* (1/40), *çıtaynan* (7/16), *hanımıynan* (13/2), *kazmiynan* (53/21), *zurnaynan* (86/24), *paraynan* (141/60), *īneynen* (151/43), *taķsiynen* (154/47), *keresteynen* (28/45), *ķoliynen* (50/4), *apseynen* (60/86), *ābamnan* (ablamlarla) (156/2), *tırpanan* (106/12), *ğayınaynan* (kaynanayla) (141/35), ...

⁷⁶ Ahmet Buran, *a.g.e.*, s.235.

-lan, -len: *zabālan* (sabahla) (148/29), *ókūzlen* (öküzle) (103/4), ...

1.2.9. Yön Gösterme Hâli:

Fiilin gerçekleştiği yönü gösteren bir ek olmakla beraber, aslında ismi fiile bağlayan hâl ekidir⁷⁷. Yöre ağızlarımızda görülen çeşitleri şunlardır:

-arı, -eri: *yoḡarı* (17/14), *dışarı* (32/13), *içeri* (80/4), *ileri* (100/10), ...

-ra, -re: *sūra* (sonra) (44/72), *sōra* (115/2), ...

-a: Bölge ağzında –arı/-ra gibi yön gösterme ekleri bazı kelimelerde r sesini kaybetmekte olup a şeklinde karşımıza çıkmaktadır: *sōna* (22/4), (49/9), (113/17), *dışa* (114/116), (142/87), *dışadan* (46/11), *dışadan* (98/21), *dışası* (67/13), ...

-ar, -er: *içerde* (119/106), *yukardan* (137/29), *ilerden* (64/139), ...

-oru: *yoḡoru* (1/77), (145/56), ...

1.2.10. Sebep Gösterme Hâli:

-çun, -çün, -cün: Eski Türkçedeki uçın, üçin edatının ön seste ünlü düşmesiyle ortaya çıkmış biçimdir. Kastamonu ve yöresi ağızlarında ekleşme yolunda bir durum sergiler: *onuñ_çün* (127/21), *oldū_çün* (2/31), *itmeg_úçün* (91/174), *ānamaḡ_üçün* (70/71), *eti_çün* (114/211), *şey_çün* (114/271), *dini_çün* (14/2), ...

1.3. İSİMLERDE ÇOKLUK

Nesnelerin, varlıkların birden fazla olduğunu belirten isim işletme (çekim) ekleridir⁷⁸. Şeklen oldukça zengin bir çeşide sahip bu ekin tespit ettiğimiz örnekleri şunlardır:

-lar, -ler: *ḡayalar* (kayalar) (54/52), *çocuklar* (çocuklar) (62/13), *yımirtalar* (yumurtalar) (70/76), *ehtiyālar* (ihtiyarlar) (102/56), *zırnalar* (zurnalar) (116/9), *mumlar* (mumlar) (166/17); *zebāniler* (zebaniler) (2/12), *yemekler* (16/6), *ḡaziler*

⁷⁷ Ahmet Buran, *a.g.e.*, s.286.

⁷⁸ Tuncer Gülensoy, *Türkçe El Kitabı*, Kayseri 1995, s.177.

(42/71), *bidler* (bitler) (56/200), *seller* (84/9), *çeltükler* (çeltikler) (92/27), *ebeler* (102/42), *misafirler* (113/22), *ergenler* (146/85), ...

-lā, -lē: *uşaqlā* (uşaklar) (96/55), *ğadunlā* (kadınlar) (38/17), *çocuqlā* (çocuklar) (45/71), *ğızlā* (kızlar) (56/20), *ğomuşulā* (komşular) (62/66), *yaşlulā* (yaşlılar) (107/99); *gelenlē* (gelenler) (26/15), *işlē* (işler) (28/44), *kómüşlē* (kömüşler) (62/18), *beyüklē* (büyükler) (115/10), *makinelē* (makineler) (119/35), *evlē* (evler) (123/17), *ğóüslē* (göğüsler) (158/87), ...

-la, -le: *ğalla* (karılar) (1/20), *hocala* (hocalar) (30/62), *aaçla* (ağaçlar) (42/64), *ğazanla* (kazanlar) (54/32), *ğoñşula* (komşular) (80/16), *ğırbōla* (kurbağalar) (102/10); *douzla* (domuzlar) (138/27), *bacaqla* (bacaklar) (141/95), *kóylüle* (köylüler) (142/73), *beşiKle* (beşikler) (152/2), *yiitle* (yiğitler) (158/47), *şēle* (şeyler) (168/21), ...

-nā, -nē: *onnā* (onlar) (43/32), *bunnā* (bunlar) (48/21), *zamannā* (zamanlar) (60/96); *gelinnē* (gelinler) (78/9), ...

-na, -ne: *bunna* (bunlar) (6/19), *şonna* (şunlar) (11/34), *ğadunna* (kadınlar) (28/41), *onna* (onlar) (48/58), *hayvanna* (hayvanlar) (61/38), *ekinne* (ekinler) (91/121), *asanna* (asanlar) (56/148), *Ėredenne* (öğretenler) (88/43), ...

-nar, -ner: *ğazannarda* (kazanlarda) (106/44), *onnar* (onlar) (117/27), *şunnar* (şunlar) (138/72), *zamannar* (zamanlar) (168/17), *ekinner* (ekinler) (67/379), *gelinneri* (gelinleri) (91/2), *ğúnnerde* (günlerde) (77/25), *çimennerde* (çimenlerde) (124/7), *dúünner* (düğünler) (117/7), *gidenner* (gidenler) (131/14), ...

1.4. İYELİK EKLERİ

Nesnenin veya kavramın hangi kişiye ait olduğunu ifade eden isim işletme ekleridir⁷⁹.

Teklik I. Şahıs: -m

Kastamonu ve yöresi ağızlarında teklik birinci kişi iyelik eki, yazı dilinde olduğu gibi -m'dir: *ebbābımıñ* (ahbabımın) (1/81), *habarım* (haberim) (169/19), *gızım* (kızım) (56/152), *ineim* (ineğim) (68/34), *bizim* (85/9), *yavrum* (94/45), *bubam* (babam) (106/56), *elim* (107/128), *ğayıntam* (kayıntam) (113/40), *ğayınnam* (kaynanam) (118/1), *olum* (oğlum) (132/36), *yavrum* (141/1), ...

Son sesi g(ğ), h(h), k(k), y sesleri ile biten kelimelere geldiğinde hece kaynaşması görülür: *findim* (findığım) (49/82), *hastalim* (hastalığım) (127/10), *ayām* (ayağım) (4/18), *barmām* (parmağım) (60/23), *bacām* (bacağım) (116/17), *deynēm* (değneğim) (124/11), *bebēm* (bebeğim) (89/52), *inēm* (ineğim) (123/41), ...

Teklik II. Şahıs: -ñ; -y

II. ve III. ağız yöresinde Eski Türkçedeki yapısını korumuştur: *vazifeñi* (vazifeni) (14/2), *eliñde* (elinde) (34/4), *āzıñı* (azığımı) (35/35), *babañ* (baban) (75/54), *anañ* (anan) (104/7), *yüzüñü* (yüzünü) (119/97), *unuñu* (ununu) (53/60), *üzümüñü* (üzümünü) (123/77), *pontuluñu* (pantolonunu) (129/12), *canıñıñ* (canının) (69/8), ...

I. ağız yöresinde bu ek -ñ>-y değişimiyle sistemli olarak -y şeklindedir: *gocay* (kocan) (132/35), *gendiyi* (kendini) (132/197), ...

Teklik III. Şahıs: -ı, -i, -u, -ü; -sı, -si, -su, -sü

Yöre ağızlarında teklik üçüncü kişi iyelik eki, ünsüzle biten tabanlardan sonra -ı, -i, -u, -ü; ünlüyle biten tabanlardan sonra -sı, -si, -su, -sü şeklinde gelmiştir: *ismi* (3/61), *ucunu* (147/7), *gözü* (gözü) (71/81), *üsdünde* (91/13), *ğayıntasına* (2/14), *didesi* (4/25), *dersinde* (24/11), *memesinde* (62/59), *yedisinden* (70/22), *tepesinden*

⁷⁹ Tuncer Gülensoy, *a.g.e.*, s.177.

(79/35), *mezesinden* (117/54), *g̃is̃inden* (75/33), *türk̃üsü* (90/23), *anasınıñ* (114/14), *dayısınıñ* (123/88), *çarşusunda* (30/12), *ölüsünü* (132/241), ...

Bölgemizde bu ekin -na, -ne yönelme hâl ekinden önce geldiğinde düştüğü görülür: *yanna* (yanına) (48/94), *cumāyanna* (Cumayanına) (57/59), ...

Bazen eksiz karşımıza çıkar: *elifē g̃ún* (Arife günü) (7/7), *sēli g̃ún* (Salı günü) (38/37), *gış g̃ún* (kış günü) (46/20), *dúún g̃ún* (düğün günü) (71/136), *cümē g̃ún* (Cuma günü) (106/38), *çarşamba g̃ún* (Çarşamba günü) (16/2), *perşembe g̃ún* (Perşembe günü) (57/59), ...

Ünsüz düşmesi ve hece kaynaşması teklik III. şahısta da görülür: *yollū* (yolluğu) (28/75), *dıkanuklū* (tıkanıklığı) (33/13), *vid̃* (verdiği) (42/74), *kestūd̃* (kestiği) (68/71), *geld̃* (geldiği) (26/45), *gird̃* (gittiği) (27/3), *geçd̃* (geçtiği) (31/19), *geldū* (geldiği) (42/80), *goydū* (kovduğu) (56/117), *gördū* (gördüğü) (153/100), *emcū* (emciği) (53/93), ...

Çokluk I. Şahıs: -mız, -miz, -muz, -müz

Yöre ağızlarında kullanılan çokluk birinci kişi iyelik eki, yazı diliyle aynıdır: *buñarımız* (pınarımız) (53/152), *yerimiz* (64/20), *hambarımız* (haberimiz) (84/16), *ēdetlerimiz* (âdetlerimiz) (97/2), *ireçberl̃imiz* (rençperliğimiz) (131/16), *evimiziy* (evimizin) (145/17), *suyumuzu* (150/15), *çocuqlūmuza* (çocukluğumuza) (154/22), *kúçúkl̃ümüz* (küçüklüğümüz) (25/11), *k̃öyümüz* (köyümüz) (41/48), ...

Çokluk II. Şahıs: -ñız, -ñiz, -ñuz, -ñüz; -yız, -yiz, -yuz, -yüz

II. ve III. ağız yöresinde Eski Türkçedeki yapısını korumuştur: *gözünüzü* (gözünüzü) (49/16), *gızıñızı* (kızınızı) (75/96), *alnıñıza* (alnınıza) (110/50), *suyuñuzu* (suyunuzu) (114/268), *yoluñuzun* (yolunuzun) (122/47), ...

I. ağız yöresinde bu ek –ñ>-y değişimiyle sistemli olarak yız, -yız, -yuz, -yüz biçiminde görülür: *birbiriyizden* (birbirinizden) (132/216), *ikiyizi* (ikinizi) (132/216),...

Çokluk III. Şahıs: -ları, -leri; -narı, -neri

ocaqları (ocakları) (8/26), *aruları* (arıları) (27/35), *tallalarında* (tarlalarında) (66/30), *yapraqlarından* (79/98), *yellerinden* (yerlerinden) (84/33), *gözleri* (gözleri) (118/52), *eleklerinden* (96/98), *çitleri* (123/67), ...

Sonu –n ile biten tabanlarda, ilerleyici ünlü benzeşmesi ile kurallı olarak –narı, -neri şeklinde kullanılır: *zamannarı* (zamanları) (130/34), *hayvannarı* (hayvanları) (136/53), *yannarında* (yanlarında) (145/17), *ışannarı* (insanları) (146/71), *odunnarı* (odunları) (164/32), *günneri* (günleri) (17/28), *ekinneri* (ekinleri) (56/31), *tüğmennerinden* (tüğmenlerinden) (83/15), *gellinneri* (gelinleri) (91/2), ...

1.5. AİTLİK EKİ

İsimlerden zarf ve sıfat görevli sözcükler yapan ayrıca bunların anlamca kime veya neye ait olduğunu belirten eklerdir. Kastamonu ve yöresi ağızlarında bu ekin –kı, -ki, -ku, -hı, -gi şekilleri vardır: *ucundaki* (21/13), *sırtımdaki* (51/45), *altındaki* (117/1), *gókdeki* (70/41), *içindeki* (95/18), *eynindeki* (138/4), *sarayındaki* (107/82), *evelki* (162/10), *evelgi* (166/28), *geçenki* (29/52), *görünkü* (66/40), *yañkı* (48/42), *gızlarıñkı* (61/3), *deligannularıñkıla* (114/243), *onunķundan* (onunkinden) (48/40), *altındaķı* (96/77), *ğapıñdaķı* (107/173), ...

1.6. SORU EKİ

İsmi fiile bağlayan ve ismin soru şeklini yapan hâl ekidir⁸⁰. Kastamonu ve yöresi ağızlarında bu ek mı/mi/mu/mü şeklindedir: *çarşuda mı?* (136/5), *onu bilsem*

⁸⁰ Tuncer Gülensoy, *a.g.e.*, s.177.

oğurun yırtarın dē mi? (11/7), tembel mi? (94/2), bu mu? (83/32), zahmetlü mü? (101/30), ...

Bir örnekte ek ünlüsünün genişlediği görülmüştür: *biz ma?* (biz mi?) (118/20).

2. ZAMİRLER

Kişi, gösterme, soru ve belirsizlik kavramları vererek varlıkların yerini tutan sözcüklere zamir denir⁸¹. Kastamonu ve yöresinde kullanılan zamirler, görev bakımından yazı dilinden ve aydın konuşmasından bazı ses değişimleri dışında farklılık göstermezler.

2.1. ŞAHIS ZAMİRLERİ

Kişi adlarının yerine kullanılan zamirlerdir⁸². Yöre ağızlarımızda şahıs zamirlerinin isim hâllerine göre çekimleri şunlardır:

I. Tekil Şahıs: *ben* (132/55), *benim* (153/145), *beni* (2/2), *baña* (bana) (24/11), *baã* (bana) (68/39), *bā* (bana) (79/74), *baa* (bana) (57/80), *bende* (119/53), *benden* (95/105), *bennen* (ben ile) (69/126), *benne* (ben ile) (132/163), *benimkisi* (133/2), ...

Sadece bir yerde geniz n ünsüzünün gerileyici benzeşme yoluyla b>m değişikliğine sebep verdiği görülür: *men* (ben) (116/34), ...

I. ağız bölgesinde yönelme hâli eki almış biçimlerde geniz n'si istisnasız duyulmaz: *bana* (141/7), ...

II. Tekil Şahıs: *sen* (88/14), *seni* (56/224), *seniñ* (senin) (75/32), *saña* (sana) (121/18), *saq* (sana) (148/34), *saã* (sana) (30/84), *sā* (sana) (158/18), *sende* (38/34), *senden* (79/68), *senne* (sen ile) (24/4), *sennen* (sen ile) (132/38), ...

Bir yerde ön seste s>z değişimine uğramış örneği tespit edilmiştir: *zā* (sana) (79/6), ...

⁸¹ Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri...*, s.397.

⁸² Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri...*, s.405.

I. ağız yöresi ve ona yakın geçiş yörelerinde geniz n’li şekiller görülmektedir: *senin* (49/37), *seniy* (senin) (132/99), *sana* (115/40), *sā* (sana) (141/11), ...

III. Tekil Şahıs: *o* (42/63), *onuñ* (onun) (71/41), *onuy* (onun) (132/246), *ona* (71/116), *onu* (31/24), *oña* (ona) (148/4), *oqa* (ona) (90/42), *onda* (149/15), *ondan* (151/40), *onnan* (onunla) (153/40), *onuynan* (onunla) (51/24), ...

Daha çok III. ağız bölgesinde az da olsa II. ağız bölgesinde o>u değişimine uğramış şekiller de görülür: *u* (o) (48/6), (106/109), (110/29), (158/36), *unuñ* (onun) (35/73), (71/171), (98/34), (130/44), *uña* (ona) (28/49), *unu* (onu) (60/38), (111/141), *unda* (onda) (111/60), *undan* (ondan) (114/12), *unnan* (onunla) (114/33), ...

Bir örnekte o>â değişimine rastlanmıştır: *ândan* (ondan) (116/35), ...

I. Çoğul Şahıs: *biz* (114/76), *bizim* (148/2), *bizi* (3/30), *bize* (26/32), *bizde* (46/26), *bizden* (107/96), *bizle* (32/29), ...

II. Çoğul Şahıs: *siz* (166/40), *siziñ* (sizin) (14/89), *sizin* (71/138), *sizi* (65/27), *size* (26/2), *sizden* (35/48), *siznen* (siz ile) (84/62), ...

III. Çoğul Şahıs: *onla* (onlar) (80/49), *onnar* (onlar) (107/174), *onları* (154/44), *onlarıñ* (onların) (29/70), *onlara* (42/191), *onlardan* (96/97), *onnara* (onlara) (1/42), *onnarıñ* (onların) (114/12), *onnarı* (onları) (48/222), *onnar_inan* (onlar ile) (60/51), *onlarıy* (onların) (132/73), *onnarıy* (onların) (132/54), ...

o>u ünlü değişimine uğrayan örnekler şunlardır: *unnara* (onlara) (62/14), *unna* (onlar) (111/51), *unnarı* (onları) (111/62), *unnar_inan* (onlar ile) (114/233), *unnarıñ* (onların) (114/234), ...

Tablo 3: Kişi Zamirlerinin Genel Çekim Tablosu

Yalın Hâli	İlgi Hâli	Yükleme Hâli	Yönelme Hâli	Bulunma Hâli	Ayrılma Hâli	Vasıta Hâli
<i>ben</i> <i>men</i>	<i>benim</i>	<i>beni</i>	<i>baña</i> <i>bana</i> <i>bā</i> <i>baa</i> <i>baã</i>	<i>bende</i>	<i>benden</i>	<i>bennen</i> <i>benne</i>
<i>sen</i>	<i>senin</i> <i>seniñ</i> <i>seniy</i>	<i>seni</i>	<i>saña</i> <i>sana</i> <i>sa</i> <i>sā</i> <i>zā</i> <i>saa</i> <i>saã</i>	<i>sende</i>	<i>senden</i>	<i>sennen</i> <i>senne</i>
<i>o</i> <i>u</i>	<i>onuñ</i> <i>unuñ</i> <i>onuy</i>	<i>onu</i> <i>unu</i>	<i>oña</i> <i>ona</i> <i>uña</i> <i>oa</i>	<i>onda</i> <i>unda</i>	<i>ondan</i> <i>ãndan</i> <i>undan</i>	<i>onnan</i> <i>unнан</i> <i>onna</i>
<i>biz</i>	<i>bizim</i>	<i>bizi</i>	<i>bize</i>	<i>bizde</i>	<i>bizden</i>	<i>bizle</i>
<i>siz</i>	<i>sizin</i> <i>siziñ</i>	<i>sizi</i>	<i>size</i>	<i>sizde</i>	<i>sizden</i>	<i>sizle</i> <i>siznen</i>
<i>onlar</i> <i>onla</i> <i>onnar</i>	<i>onlariñ</i> <i>onnariñ</i> <i>onlariy</i> <i>onnariy</i> <i>unnariñ</i>	<i>onları</i> <i>onnarı</i>	<i>onlara</i> <i>onnara</i> <i>unnara</i>	<i>onnarda</i>	<i>onlardan</i> <i>onnadan</i>	<i>onnar_inan</i> <i>unnar_inan</i>

2.2. DÖNÜŞLÜLÜK ZAMİRİ

Dönüşlülük zamiri, şahıs zamirlerini daha güçlü kılmak için, anlamca pekiştiren bir tür şahıs zamirleridir⁸³. Kastamonu ağızlarında dönüşlülük zamiri genel olarak “gendü” sözcüğüyle karşılanmaktadır. Kendi sözcüğünün ön ses ünsüzünde kurallı bir tonlulaşma ve genel ünlü yuvarlaklaşması sebebiyle ses değişikliği oluşmuştur. Bu dönüşlülük zamirinin şahıslara göre isim hâl çekimleri şöyledir:

1.Tekil Şahıs: *gendüm* (kendim) (49/48), *gendüme* (kendime) (68/24), *gendümü* (kendimi) (80/15), *gendümden* (kendimden) (114/113), *kendümüz* (kendimiz) (136/33), ...

2.Tekil Şahıs: *gendüñ* (kendin) (86/156), *gendüñü* (kendini) (30/72), *gendüñ* (kendin) (40/10), *gendüne* (kendine) (111/106), *kendünü* (kendini) (11/31), *gendi* (kendini) (132/197), ...

3.Tekil Şahıs: *gendüsü* (kendisi) (126/14), *gendü* (kendi) (160/25), *kendüsünü* (kendisini) (165/26), *kendü* (kendi) (31/12), ...

1.Çoğul Şahıs: *kendimiz* (41/21), *kendimizi* (49/46), *gendümüzüñkine* (kendimizinkine) (53/137), *gendümüz* (kendimiz) (84/54), *gendümüzü* (kendimizi) (118/35), *gendümüze* (kendimize) (141/103), ...

3.Çoğul Şahıs: *gendüleri* (kendileri) (62/47), *gendülerine* (kendilerine) (88/65), ...

Dönüşlülük zamirinin tekrarlarından oluşmuş örnekleri: *gendü gendüne* (kendi kendine) (114/246), *kendi gendüne* (kendi kendine) (69/164), *gendü gendümüze* (kendi kendimize) (71/117), *gendü gendüme* (kendi kendime) (98/14), *gendü gendüñe* (kendi kendine) (114/248), *göndü göndüne* (kendi kendine) (96/30)...

⁸³ Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri...*, s.415.

2.3. İŞARET ZAMİRLERİ

İsmi yerini işaret yoluyla tutan zamirlerdir⁸⁴. Kastamonu ağızlarında görülen işaret zamirleri ve bunların isim hâl eki almış şekilleri şunlardır:

bu/bı:

*īne oyası **bu*** (168/2),

*en gūccū **bu***. (128/14),

*ey iyisi **bu***. (132/120),

***bu**, nerde dedi.* (27/21),

***bu** parça toplaşuruz bunuñ nāmına* (28/23),

***buña** borana delle.* (37/40),

***buna** urba górmesi denü.* (108/26),

*sāli deyon gelse deyon buñu ben **buña** ānadıvördüm deyon.* (114/237),

*ğarı deye **bu** deñil bunu bırak deye.* (117/62),

***bunda** bal mumu, sağız, keçi yağı, tereyağıñ süzmesi va.* (165/29),

***bu** būra kepāze oldu.* (69/120),

*dışına bōyle **bundan** bālık edellēdi.* (112/84),

***bunu** būran al şurī go der.* (141/36),

***bunnan** basıncana aızlık açā şöle.* (77/39),

***bunuy** anası bülü, sen **bunuy** anasına niye gitmediy?* (141/84), ...

Bir örnekte zamir ünlüsünün dar şekli tespit edilmiştir:

***bınıñ** gızınıñ dúúnüne gidiyoz gınasına. minübüse bindim.* (126/37).

şu/şo:

şu ve şo biçimleriyle karşımıza çıkan bu işaaret zahirinin üç ağız yöresinde örnekleri bol olarak görülür:

*birinci nebetçi **şu**, ikinci **şu**, üçüncü **şu**, dördüncü **şu**...* (32/8),

⁸⁴ Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri...*, s.420.

*bağ góşdü işde **şu**. (112/40),*
*tabī burda īna evleri **şu**. (54/6),*
***şu** va ye **şu**. (111/130),*
*seniñ boýn **şunuñ** bunuñ va. (69/186),*
*gazete okýyke ya **şuñ** müsāde et, ben de baқыın bilete dedim ħani. (32/55),*
*gızıñ başına ğına yaħıken idive **şuna** ğız (97/9),*
*esgiden şuraya orta yere **şunu** dolduruduk heb bi tabağdan yirdúk. (19/4),*
***şu** gözüm saķat oldu. şunda da ğatıraķ var_ımyş. (96/83),*
*nail hoca 'nıñ çocūynan ğız **şundan** beyūdū. (150/19),*
*ğız baķ **şuna** dedi. (141/107),*
*bizim **şūra** bi yerimiz va. (49/24),*
*çeltúk itdēmüz zaman **şūran** ārı keserüz. (102/54),*
*sayvandan geliyon **şōran** dedi. (48/198),*
*bi yanım **şuyā** gidē bi yanım buyā gidē. (71/295),*
*alay çekelle, oynallā. **şuraya** toplaşula. (97/5), ...*

şo:

Bu işaret zamiri oluşurken “uş ol> şol > şo > şu” gibi bir gelişim seyri takip etmiştir. Gelişimin bir önceki ara basamağı olan “şo” biçimi yöremiz ağızlarında halen görülmeye devam etmektedir:

*şöyle ayrun, **şoraya** atarın. (123/58),*
*şu camı ört sen ondan özger geliye baķ altını çuyıriye **şo yā** do. (71/126),*
*dama yalın ayak gidēdúk **şōra** su va. (132/266),*
*ķıra gidēsem yüz daş birikdūrün **şorda** baķ ölüm. (163/26),*
*baķdıñ **şordan** geliya nişannuñ ğaçıyoñ. (91/34),*
*diken elimize batmasın ğolay toplansın deye elimize **şōran** bi gegúk yaparuz. (60/61), ...*

o/u:

Ses değişimlerine bağlı olarak o ve u şeklinde karşımıza çıkmaktadır.

o, ğoca ğarı *ufallaması*. (136/30),

o, ğavlaķ yapraını da ğızlarıı ğıçına ğuyuvörüdúķ bõle. *o* da havruza giderdi sidi ğine. (136/37),

o, cõvüz kesiyeken doķunan bõyledü. (136/52),

sıvamaķ için *o* (7/15),

u çúrúķ evi uñarıñ da urı giriñ diyalā emme. (48/96),

u şindi ucā tencireye su ğorsuñ ayğaza ğo, ucā ğo. (111/151),

esūdeyi icúķ bi bekmezi ğuyceysiñ içine ğatāsıñ ecúķ de şeker ğat. *unu* ondan sōra ğaynat. (51/23), ...

bunlar/bunnar/bunna/bullā:

bunlar dõverbiçer ziyrādı alıya. (29/50),

bunnar alıç, o alhat. (168/20),

aķşamlara daķ ben vire yıķāyon salatılī *bunna* toplayala (6/19),

biz de *bunnariñ* arasında o zaman genc üdüķ. (14/9),

bunnarı çayıñ keñerında yıķamaķ için *bunnarı* yıımışadıP beyazlařdumaķ için evvela hayvanıñ mayısıynan batallar ıdı. (14/29),

bullāda bi tek boz talla bulamassıñ. (147/22), ...

şunnar/şunna/şullar:

bi hapaz alıyın da vereyin *şunnara*. (53/51),

aħa *şunnar* ney seyretidle çamları. (102/58),

biz çok vedúķ sorağ. cember ne geziye! *şunnara*. (106/5),

onu kepkebiynen mıķların onu hatılıñ *şullara* birer ğapaķ. (123/75), ...

onlar/onnar/onna/unnar:

onlari ğonuşaceyüz. (154/44),

ben onnarı tabi bilmēyon yavrum. (112/34),

onna boy boydu irili ufaqlı. (123/68),

anca evimizi yannarında bi bacca olusa *onnarı* yapıyoz. (145/17),

unnarı teze_y_iken yiller_idi. (111/62), ...

2.4. SORU ZAMİRLERİ

İsmin yerini soru yoluyla tutan zamirlerdir⁸⁵. Yöre ağızlarımızda kullanılan başlıca soru zamirleri şunlardır: ne, kim, nōnca, ħangısı, nangısı:

ne:

ğız ne isdiye (46/32),

ulā şini ne edelim? (48/79),

ceMBER ne geziye! (106/5),

uşaqlarıñ altına ne gıyduñuz deyi! (110/5), ...

kim:

bekleyib de yapabülüse iyi emme ħani bekleyen kim beklēcek. (141/161),

kim yeñülüse o toyk kesecek delle. (152/39),

kim önce ğapāsa o ħoruz onuñ oludu. (13/27),

ondan sūna kim ğazanamāsa onu oynadulādı. (46/9), ...

Ayrıca yöre ağızlarımızda “hangi” soru sıfatı iyelik eki alarak soru zamiri gibi de kullanılabilir:

ħangısı olusa toplanu. (44/39),

ħangısını ānadiyın. (76/2),

ħangısınıñ takşı? (78/89), ...

⁸⁵ Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri...*, s.441.

Bu örnekte ise orta hecedeki -n- geniz ünsüzü gerileyici ünsüz benzeşme yoluyla baştaki h- ünsüzünü kendisine benzeştirir:

nanğısını tutacañ aqlında. (114/267), ...

2.5. BELİRSİZLİK ZAMİRLERİ

Hangi ismin yerini tuttuğu açıkça belli olmayan zamirlerdir.⁸⁶ İsimleri belirsiz bir biçimde karşılayarak yerlerini tutan bu zamirlerin yöre ağızlarında tespit ettiğimiz örnekleri şunlardır: başğası, biri, çoü, hepsi, hebsi, hebisi, herkes, herkeş, herkez, herkeS, kimi, kimisi, kiması, kimseler, kimālar, öbürü, óbürleri, obiri, öteki, bāzısı, bigaçı, fılınca, fılancı, falan, fılan, neyin, neyi, nayın, ney.

başğası (başkası):

başğası da oluyo ondan sōnama dūūnüme geldile. (145/3),

şindi başğasına ıras gelüsüñ on kere bazara getürüsüñ gine satamāsiñ. (37/74), ...

biri:

onuñ goñursuğuna yāni goğusuna gelemeyya biri va deyi. (53/144), ...

çoü (çoğu):

bu gulbette bizim kóylüle çoü mermerci. (145/67),

öldü çoü. (60/103), ...

hepsi/hebsi/hebisi/hepicū (hepsi):

hepsi bi aqtaryalıvördü tencere içinde. (119/176),

hebsi yandı. (110/35),

şindi hebisi gağdı. (94/17),

hepicūñúz hoş geldiñiz. (84/2), ...

⁸⁶ Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri...*, s.433.

herkes/herkeş/herkez/herkeS (herkes):

herkes evine k̲ōyüne dāɫludu. (99/18),

herkez dāɫlu gider. (124/39),

herkeS ğalem yonādı. (33/48), ...

II. ağız bölgesinde “herkeş” şeklinde karşımıza çıkan bu belirsizlik zamiri bu kullanıma diğer ağız yörelerinden ayrılır:

herkeşi āladıyomuş orda. (86/107),

dezġahta doġkullardı, gendülerine alaca belece herkeş ğuşanudu. (88/65),

herkeş yayladan, ġarşudan ġörüyoduġ ġólü. (90/16),

şindik nerde herkeş geziyo tozuvo. (91/34),

ondan sōna herkeş parasıyna ġız tarafından ōlan tarafından atallar_ıdı. (96/4),

herkeşiñ peçesi vadu. peçe de şurda indi şu ġól var ya, onuñ āzına açañ. (101/39),

şindik dē herkeş ısdambul'da ediy. (103/33), ...

kimi:

kimi tallaya kimi sīlara gitmişdü. (109/2),

kimi gitdi asgere. (128/3), ...

kimisi/kiması:

ōle şēleri kimisi dutdu, kimisi dutmadı. (14/5),

kimisi at_ınan kimisi eşē_inen ōle gidildi. (14/25),

kiması bulu kiması bulmaz. (77/27), ...

kimseler/kimālar:

kimselere diyemen (86/161),

kimālara yapışdı valā bullāda. (71/231), ...

öbürü/öbürleri/obiri: Eski ve yeni şekliyle tespit edilen bu belirsizlik zamirinin tespit ettiğimiz örnekleri şunlardır:

öbürü ávde ğalıya. (25/7),

öbürkile tākib_edē. (152/34),

öbürlerni de dóver_imiş. (56/55), ...

Eski Anadolu Türkçesi⁸⁷ ve Osmanlı Türkçesindeki kullanımı devam etmektedir:

obirne (öbürüne), *ğak! dedi.* (74/28).

öteki:

öteki o mangafalu olana ciğara işdürcēsiy. (132/270), ...

bāzısı:

bāzısı çıkmıye. (53/96),

bāzısı yītan olu. (137/40), ...

biğacı:

bu bardaqlarıñ biğacı saklanu. (67/65).

filanca/fılanca/falan/fılan: I. ve III. ağız bölgesinde görülür:

fılanca vörüse tamam. (64/2),

gece om_birde falan gelüdü. (44/15),

laylon filan örtmezdúk evelsi. (51/39),

bilü bilü gókce nineñ filan bilü emme ediviymiyala besse. (71/244),

eveldeñ böyle ğız górmek filan yo_uđu. (132/221),

⁸⁷ Muharrem Ergin, *Dede Korkut Kitabı I*, Ankara 1990, s.195; *Tarama Sözlüğü*, C.V, Ankara 1971, s.2970.

filancıya seni verelim. (154/49), ...

Bu yapıdaki sözcüklerin görevini bazen de “m”li ikilemeler üstlenmektedir:

esgiden silah milah var_ımuş veya yo_umuş. (31/5),

ani bunnarı giymeyan kı ğara mara ğıyan emme. (71/70),

evet āziñ uvuşar diliñ miliñ. (119/112),

çay may içmēyodúķ ki. (141/63),

tabaķ mubaķ ne geziye! (162/20), ...

ney/neyi/nayın/neyin: Falan, filan sözcüklerinin yerini alan bu belgisiz zamiri II. ağız yöresinin karakteristik bir özelliğidir:

fasulyaları neyin seriyos (85/5),

balıķ neyin va içinde (86/30),

bizim şurımız neyin yok. (87/11),

ben gidiyin neyin diyo. (88/81),

oturu otumaz çekdi ğafayı neyin diye türķüsü va. (90/22),

boyobat'da neyin ekiyola çeltúķ. (91/39),

bu fesleri neyin başında giyellermişle. (91/76),

işimiz va bizim namaz neyin ğılacām ben. (84/1),

ata neyin binmedim, taķsiye de binmedim. (95/12),

esgiden ekmek neyin açāduk. (96/94),

esgilerden neyin ğalma bura. (97/29),

āzına loķum neyin dutuvirdúķ imecene. (104/9),

yımışardı mumu neyin ğatınca. (104/14),

o şişe neyin sōnadan çıķdı. (105/14),

cip ney youdu. (99/35),

o hocaya ney gitdi ben cāhildim. (88/69),

*galan yazın **nayın** orağda şelbeti iç, yi, daT ğat, dadlu deil, ise cıvıkcana ğac yi, ğatı ğac yi. ney idēseñ it. (94/22),*
*gorebeynen ğıyyoz ğapınıñ oıne yalhlı virüseñ öylen **neyi** yalkı viriyoz. (95/81),*
*heb bōle açuk **neyi** deil, üdük. (99/17),*
*bostannara **neyi** geliya patatlıklara doñuz. onuñ yavrusuna potuk dille. (105/18), ...*

3. SIFATLAR

Sıfatlar, isimlerin renklerini, biçimlerini, durumlarını, yerlerini, sayılarını belirten sözcüklerdir⁸⁸. Kastamonu ve yöresinde kullanılan sıfatlar, görev bakımından yazı dilinden ve aydın konuşmasından bazı ses değişimleri dışında farklılık göstermezler.

3.1. NİTELEME SIFATLARI

İsimlerin renklerini, biçimlerini, durumlarını gösteren sıfatlardır⁸⁹.

beyük köpek (büyük köpek) (29/3), *gözel tomatis* (güzel domates) (91/137), *bek dadlu* (pek tatlı) (72/25), *yüñsek bi depeden* (yüksek bir tepeden) (41/81), *ğara sabannan* (kara sabanla) (49/56), *altun fesle* (altın fesle) (91/77), *uzun sıruğ* (uzun sırık) (122/37), *kem ĩsan* (kem insan) (43/13), *acu biber* (acı biber) (131/8), *ğırmuzu büber* (kırmızı biber) (145/33), *avır elbiseydi* (ağır elbiseydi) (111/131), *eyi şeyler* (iyi şeyler) (117/12), *ĩ ğazana* (iyi kazana) (112/69), ...

p, m, l ünsüzleriyle yapılan pekiştirmeli sıfat yapıları da görülür: *ğupğusul* (91/27), *dupdurulanuk* (101/95), *ğópğözel* (101/95), *cımcıblak* (13/25), *cırılçıblak* (cırılçıplak) (26/51), *dımduru* (60/108), *dümdürüz* (dümdüz) (68/96), *ğupğuru* (kupkuru) (44/53), *ğıpğuzul* (kıpkıızıl) (75/21), *ğıbgırmuzu* (145/77), *sapsaru* (114/227), ...

⁸⁸ Tahsin Banguoğlu, *Türkçenin Grameri*, Baha Matbaası, İstanbul 1974, s.341.

⁸⁹ Tahsin Banguoğlu, *a.g.e.*, s.345.

3.2. BELİRTME SIFATLARI

İsimleri işaret, sayı, soru, yoluyla belirten ya da onların belirsizliğini anlatan sıfatlara belirtme sıfatları denir⁹⁰. Bu sıfatlar belirtme şekillerine göre işaret sıfatları, sayı sıfatları, soru sıfatları ve belirsizlik sıfatları olmak üzere dört kategoride incelenir:

3.2.1. İşaret Sıfatları

Önüne geldikleri ismi işaret yoluyla belirten sıfatlardır⁹¹. Yöre ağızlarında tespit ettiğimiz örnekler şunlardır:

bu/bı: *bu furuna* (145/35), *bu yataa* (152/15), *bu kóy* (1/82), *bu motor_unan* (5/11), *bu civcileriñ* (53/50), *bu ādete* (68/37), *bu elim* (82/2), *bu gózüm* (102/3), ...

II. ve III. ağız bölgesinde bu işaret sıfatıyla gün, gece ve kez kelimelerinin birleşmesi sonucu içinde bulunduğumuz zamanı anlatan zaman zarfı oluşturulmaktadır: *bouca* (bu gece) (32/7), *bóún* (bu gün) (101/18), *bōca* (bu gece) (35/22), *bōez* (bu kez) (152/21), *buezde* (bu kezde) (163/45), *boún* (bu gün) (69/84), *bōşam* (bu akşam) (119/163), ...

Bu işaret sıfatının yuvarlak ünlüsü bazı yerlerde düzleşmiştir: *bı yıl* (bu yıl) (21/29), (112/113), *bı yıldan* (48/179), *bı yılın* (166/28), *bı ısdambul* (71/261), ...

şu/şo: *şu dere* (3/38), *şu pençereden* (27/40), *şu binānıñ* (30/35), *şu ekmej* (36/19), *şu gızı* (42/29), *şu örtü* (61/28), *şu çöşmeden* (77/26), *şu basqıñ* (114/258), ...

Eski yapısını koruyan geniş ünlülü biçimi de oldukça yaygın olarak bölgemiz ağızlarında kullanılmaktadır: *şo depede* (3/2), *şo bina* (29/25), *şo daıñ* (34/124), *şo hambarı* (55/9), *şo gıza* (90/34), *şo gāşıñ ötesi* (95/85), *şo çamlarıñ* (112/90), *şo gızın* (138/3), *şo qac* (139/41), ...

⁹⁰ Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri...*, s.385.

⁹¹ Tahsin Banguoğlu, *a.g.e.*, s.351.

o/u: *o yaylalıklara* (1/52), *o dömürü* (21/4), *o arkadaşınan* (32/71), *o uşak* (48/117), *o adam* (68/47), *o doñuzdan* (99/33), *o çit* (123/65), *o sene* (141/142), ...

III. ağız bölgesinde o>u değişimine uğramış şekiller de mevcuttur: *u uşqñ* (48/6), *u ekmei* (114/12), *u çorbayı* (114/12), *u eviñ* (110/29), *u üçetei* (112/36), ...

3.2.2. Sayı Sıfatları

İsimlerin sayılarını belirten sıfatlardır⁹². İsimlerin sayılarını; asıl sayı, sıra sayısı ve paylaştırma sayısı olarak belirten bu sıfatlar şunlardır:

3.2.2.1. Asıl sayı sıfatları:

Varlıkların sayısını gösteren sıfatlardır⁹³. Tespit ettiğimiz örnekler şunlardır: *bir ayda* (30/10), *bi teneke* (114/2), *iki gún* (11/23), *üç kişi* (12/6), *üş sene* (14/80), *úc gún*, *úc gece* (117/10), *dört halı* (123/65), *dörd gızımnan iki ölüm* (80/37), *dörT seet* (10/3), *bêş ay* (89/41), *beş dağğa* (94/1), *altı yavrum* (107/95), *yedi ölu* (108/35), *yidi, sekiz tene* (91/149), *sekiz yaşında* (130/6), *doğuz sayfa* (74/24), *doğuz yımirtadan* (90/43), *on gún* (79/10), *on bir gişiniñ* (56/23), *on iki, on altı direiñ* (42/2), *on iki, on üç caba* (99/12), *on dört hāneye* (21/25), *on beş, yirmi gún* (29/63), *on yedi yaşında* (132/6), *on doğuz yaşında* (42/116), *yirmi kilo, otuz kiloyu* (44/11), *yirmi bir gún* (53/96), *yirmi doğuz sayfa* (74/24), *elli lire, otuz lire* (114/94), *ğırķ sene* (132/113), *ğırķ beş gún* (70/77), *yetmiş daş* (76/3), *sekizen hēne* (1/42), *doğuzan kilōda* (141/88), *biñ üç yüz elli kāt* (32/58), *on biñ kāt para* (32/85), *üç yüz milyon para* (128/41), *bī_küç daķım elbīse* (56/129), ...

⁹² Tahsin Banguoğlu, *a.g.e.*, s.353.

⁹³ gös. yer.

On sayısından sonra eğer b- dudak ünsüzü ile başlayan bir sayı gelirse gerileyici ünsüz benzeşme yoluyla n sesi de dudak sesi m'ye dönüşür: *om beş çuval* (38/3), *om beş sene* (50/8), *om bir seneden* (65/2), *om biñ sene* (MDD), ...

3.2.2.2. Sıra sayı sıfatları:

İsimlerin sıralarını belirten sıfatlardır⁹⁴. Yöre ağızlarımızda tespit ettiğimiz örnekler yazı diliyle paralellik göstermektedir: *birinci dal* (74/4), *ikinci gurt* (122/6), *üçüncü gatda* (132/77), *dördüncü sene* (48/131), *beşinci sınıfı* (30/134), *sekizinci ayıñ* (91/119), *ortancı ğardaşımız* (132/11), ...

orta sözcüğünde –an ekiyle yapılan sıra sayısı azımsanmayacak kadar çoktur: *ortan ğardeş* (ortancı kardeş) (158/81), *ortan ũlana* (ortancı oğlana) (48/37), ...

3.2.2.3. Paylaştırma sayı sıfatları

İsimlerin kaç parçaya ayrıldığını belirten sıfatlardır⁹⁵. Tespit ettiğimiz örnekler şunlardır: *birer daş*, *birer halat* (158/48), *birer ikişer dilim* (128/9), *üçer ğatı* (123/99), *dörder tâne* (132/231), *yetmiş yedişer yaşımızdayuz* (114/21), *doğuzar çuval* (48/26), *onar kişi* (32/35), ...

Bunlardan başka yine birer tane bölüşmeyi, bölüşerek birer tane almayı ifade eden –le isimden fiil yapma eki ve –ş işteşlik ekiyle oluşturulmuş “bir-er-le-ş” şekli yöre ağızlarında görülen ilgi çekici bir yapıdır:

ikisini birelleş bunnara veriya babamdaki hayursuz çıkıya gidiya. (25/7),

şu almalādan birēleş alıñ bakıyın. (69/217), ...

Ayrıca II. ağız yöresinde bu yapının sonda bir –e takısıyla genişletilmiş örnekleri de mevcuttur:

şu elmeleri birerleşe pay ediñ, hadi yavrum. (85/22).

⁹⁴ Tahsin Banguoğlu, *a.g.e.*, s.354.

⁹⁵ gös. yer.

3.2.3. Soru Sıfatları

Önüne geldikleri ismi soru yoluyla belirten sıfatlardır⁹⁶. Yöre ağızlarında kullanılan başlıca soru sıfatları şunlardır: *gaç*, *hangı*, *nanğı*, *ne*, *nasıl*.

gaç: *gaç gadun öldü* (108/17), *gaç sene* (119/61), *gaç santım* (123/57), *gaç mahalleniy* (132/96), *gaç zahan* (162/26), ...

hangı: *hangı yourdu* (107/169), *hangı mala* (114/229), *hangı yola* (146/47), *hangı dúüne* (162/5), *hangı işe* (81/8), ...

nanğı: *nanğı adama sordum _usa seni bulamadım.* (72/6).

ne: *ne tarafına geliye* (86/55), *ne gadar* (25/2), ...

nasıl: *nasıl hörmet ediya* (30/115), *nasıl dúñur* (56/78), ...

3.2.4. Belirsizlik Sıfatları

Önüne geldikleri ismin özelliklerini, sayılarını yerlerini belli belirsiz olarak anlatan sıfatlardır⁹⁷. Yöre ağızlarında kullanılan başlıca belirsizlik sıfatları şunlardır: *az*, *çok*, *az çok*, *aç çok*, *başğası*, *biri*, *çou*, *hepsi*, *hebsi*, *hebisi*, *herkes*, *herkeş*, *herkez*, *herkeS*, *kim*, *kimisi*, *kiması*, *kimseler*, *kimālar*, *öbürü*, *óbürleri*, *obiri*, *öteki*, *bāzısı*, *biğacı*, *fılanca*, *fılançı*, *falan*, *fılan*, *neyin*, *neyi*, *nayın*, *ney*.

az:

az gaşūnan oña yourd guyāduk. (56/211),

o adam da az kúfür eşidmemiş. (79/60), ...

⁹⁶ Tahsin Banguoğlu, *a.g.e.*, s.352.

⁹⁷ gös. yer.

çok:

bubası bakıya çok para harcāya. (6/9),

çok su gidmēye. (11/18), ...

az çok/aç çok:

aç çok okuma (4/22),

aç çok kómür alıyoz. (163/27), ...

başka/başga:

başga kóyden gelenlē içeride (26/15),

başga şey yok. (32/88),

başga yere otu. (71/160),

bese başka ĩsan da var_ımuşdu. (71/350), ...

bāzı/bēzi:

bāzı yellēde maķa da delle ona. (84/57),

bāzı sene soıķ oluyı bāzı sene ısıcaķ oluyı. (103/40),

bēzi ıradyolarda geķer ya. (27/19), ...

nōnca: “ne” ve “onca” sözcüklerinin birleşmesiyle oluşmuş bir yapıdır. “ne kadar çok” anlamını veren bu yapı yalnızca bir yerde tespit edilebilmiştir:

burdan nōnca uzā gidülü de ĩsan yanna bi şīle almaz mı ay_ölum! (69/216).

bi_ğaç:

bi_ğaç ğuruş verecüz? (32/59).

bir/bi:

*bir üşden girē, **bir üşden** çıkıya bu domuz.* (115/71),

***bi zengin** menifaturacı filen buluñ.* (32/74),

*sōnadan **bi el** mekenesi çıkıdı.* (34/11),

***bi** gızınan **bi olan** geldi ötden dūru.* (111/170), ...

biraz/birez:

*üç mü ne altun, **biraz çul** bōle evleniyoduğ eveli.* (121/10),

*irendeyi çekdü_kden sōra **biraz yā** gıy.* (132/212),

***biraz ğahirli** ğonuşdum boun.* (150/5),

*içine **birez şeker**, su bi ğuyarduğ* (119/179), ...

bütün/mütün:

***bütün ğadunnara** semede gelüle.* (124/37),

*o yanna girmişle **bütün ğeçe** heb gezmişle.* (154/28),

***bütün çamaşurları**, yatağ çarşafı hazır yoğdu.* (167/4),

***mütün milleti** orda douruyoz.* (95/16), ...

falan/filan/felen:

***felen yirde** bismillāsuz un va felan yirde bismillāsuz yā va* (88/48),

***fılan tūpsi** pağlava edēdük.* (113/4), ...

fazla:

***fazla ızdırābım** yoğ.* (42/77),

***fazla para** veriye beykbaña ğayrın* (68/59), ...

her/h r:

her evde s T uyunduruldu (70/75),

her yer  san (111/169),

h r  ey ed d k. (71/53),

h r yerde seni yi erle diyo. (88/82), ...

hi /he :

hi   abarımız yok. (110/29),

hi  ses _etmemi le (112/52),

he  acı olmaz. (82/26), ...

 b r/ bir:

bu basak  b r tarafdaydı. (132/126),

 b r tepeden onu  belilli yelleri vadu. (31/19),

onu basdumak i in  bir  adın var. (56/165), ...

 b rk :

ondan s na  b rk  ar ada  da ilerden geriden gidiyomu  (139/64).

4. ZARFLAR

Fiilleri  e itli y nlerden niteleyen kelimelere zarf denir⁹⁸. Kastamonu ve y resinde kullanılan zarflar, g rev bakımından yazı dilinden bazı ses de i meleri dışında farklılık g stermezler.

4.1. YER VE Y N ZARFLARI

Fiilin y n n  belirten zarflara yer y n zarfları denir. Y re a ızlarında tespit etti imiz  rnekler  unlardır:

⁹⁸ Muhittin Bilgin, *Anlamdan Anlatıma T rk emiz*, Ankara 2002, s.262.

ileri:

ileri ileri gider sopa. (147/10),
üçük ileri gidince yoḥaru döner araba. (111/167),
bunu ileri alıyoñ şori şa (147/8),
küciiden gayrı onu ileri geri, ileri geri ederdük. (152/16), ...

geri:

vadım sıraya la buez de geri çayrdıla. (3/31),
ataşa atlaycēsñ, geri dönmek itiraz da yok. (27/33),
ordan geri pısgırdıya. (29/94),
tekrar geri dönüyo. (115/7), ...

gerisin geri:

araba gerisin geri gidiyo. (34/13),
gerisin geri geldük. (42/216),
şindi gerisin giri oriya endile bak. (91/106), ...

aşağı/aşā/aşa/aşşā/aşai/aşarı: “aşağı” zarfının çeşitli ses hadiseleri sonucu altı farklı yapıdaki şekli oluşmuştur:

bu çaydan aşā gidēdi çatalzeytün’e yol. (139/62),
araba devrülünce aşā uçuruma beni de aşā fırlatmış. (163/51),
efyon’dan ḥani düşman ağıllī aşā vemiş. (1/78),
emme bak aşā gidelim dedim. (169/18),
bi kere vurunca gitdi kürsüden aşşā. (91/148),
o da orayın patadan indi aşşā. (91/152),
şurayı bāliyola burayın hiç aşai geçitdümüyola şiyini yoḥarı. (91/206),

ince biydey gālın biydey unu yapmasu için hem galduru yuḡoru hem aṣa indürü.
(45/18), ...

Şu örnekte “yukarı” dan analogi yoluyla benzeşmiş aşarı şekli görülür:
şo aṣaridan geldi buraya. (89/66).

yuḡarı/yoḡarı/dikyōḡarı:

şimdi siz yuḡarı gidiyosuyuz. (46/44),

şōle çöpü galduramıyon ben yoḡarı. (66/4),

oraya ḡoyoñ sopayı furuyoñ bōle o yoḡarı ḡāḡīya. (22/34),

bi galdudu beni bi atdı dikyōḡarı. (62/21), ...

āḡuru/ayḡuru/avḡuru/apāḡuru/arḡuru: Çeşitli ses değişimleriyle tespit ettiğimiz bu yer-yön zarfı “düz, kestirme” anlamlarına gelmektedir.

bi şūle āḡuru ḡolla (60/34),

ḡaçāsa la baḡ gidiya āḡuru (31/32),

ayḡuru gitmesseñiz yol uzar. (77/68),

şu avḡuru duran sopanıñ ucunu eller. (147/7),

yuḡoru arḡuru biri gidiya. (59/8), ...

Bu örnekte -p- pekiştireciyle kuvvetlendirilen bu zarf, dümdüz anlamında kullanılmıştır: *apāḡuru* ḡalaḡaldım. (68/78).

içeri/içe:

āṣam ezeni hava ḡarardı nizāmiyeden iḡeri girdúḡ. (24/8),

şindi tēlime gideceyüz bölük iḡeri dedile. (32/9),

onu da iḡeri aldım. (49/36),

geldi iḡe girdi. (48/195), ...

dışarı/dışa:

*doymamış ācuḳ ḡaçsın **dışarı** baḳ. (80/3),*

*biz **dışarı** çıkamayoduḳ Allah muhafaza. (145/43),*

*hep toprānı çıkardıla **dışarı**. (154/9), ...*

III. ağız yöresinde “dışa” şeklindeki yapısı mevcuttur:

*cēmide bayram namazından sōna **dışa** çıkaruz (7/8),*

*bōle **dışa** çıkmış. (84/75),*

*şindi **dışa** çıkınca bōle seniñ gibi (114/116),*

*gelini savu savmayıncaḳ **dışa** çıkarmazlādı şindi. (142/87),*

***dışa** çıkınca gine baḳ dedim. (153/89), ...*

öte/ete:

*āḡuru **öte** varınca kóprü va. (111/164),*

***öte** ḡarışdu beri ḡarışdu soymuş. (114/6),*

***öte** atāsıñ (147/4),*

***ete** ḡaçar dutacīsıñ ipinden. (154/99),*

***ete** git bi hele. (78/32),*

*tam **ete** varasıya ḡafayı soḡuya bi ayaḳ üsdü emiye. (108/19),*

***ete** moçça'da mıydı? (141/83), ...*

beri:

*ācuḳ **beri** gelseñe (68/330),*

*lan itiye baḳ **beri** baḳ çıkmaya. (132/191),*

*ḡatırı Kāmil ādan yúḳledim **beri** ḡótdüm. (75/69), ...*

üstü/üsdü:

yā üstü çatılacaḵ bura beton. (48/203),

üsdü açuḵ onuñ. (60/49), ...

ğarşu:

çocuklara ğarşu eñ yararlu piric_unu dille. (91/64).

4.2. ZAMAN ZARFLARI

Fiili zaman yönünden niteleyen zarflara zaman zarfları denir. Kastamonu ve yöresi ağızlarında öğün adları, gün adları, mevsim adları ve diğer zaman isimleriyle oluşturulan bu zarflar oldukça bol çeşitliliğe sahiptir:

Öğün adları:**sabah/zabah/zabālan/zabaın/zabahdan/zabālayın:**

sabah ğız ğalkar ğayın valdesine ğayıntasına elbise gótürü (56/144),

üyüşük üyüşük zabah ğāḵıyoz. (60/8),

zabālan hab ğunnúḵ edēdúḵ. (148/29),

şindi biz *zabaın* ğāḵāduḵ bi mercimek çorbası cırıl cırıl onu yirdúḵ. (3/11),

zabahdan ğāḵınca ineimize baḵıyoz (138/52),

biz bōle içinde oturuḵan *zabālayın* bize misāfir geldi. (148/38),

zabālayın çarşuya iniyoz ğāvele yeñi açılmış. (158/86), ...

ölen/öylen/ölenneyin:

ölen yemek fılán yīken bi saat dīnen. (109/16),

zabah ölen geliyoz (121/11),

öylen neyi yalkı viriyoz. (95/81),

*sırtımıza çantayı aldın mıydın **ölenneyin** varuduğ tosyā 'ya (98/44), ...*

aķşam/āşam/aķşamüsdü/aķşamüzeri/āşamüsdü/āşamlayın:

*elife ğún de giderüz **aķşam** yēsin okuruz. (28/20),*

***aķşam** gine şurī gelmişle. (68/9),*

*ondan sona kimse bunu hemen **āşam** çıkardılā. (69/166),*

***āşam** geleydiñiz burda dün oldu. (99/21)*

*bu arada ğoşma sōlelle. **aķşamüsdü** ğāri bitēke. (12/24),*

*benim gelin de şindik geldi onıynan gidicekle **āşamüsdü**. (103/31),*

*ğayrı **āşam** oldu zabahlayın git, **āşamlayın** geç oldu. (41/75),*

*ben **āşamlayın** bi loķma yatdım_ıdı orī. (90/30), ...*

gündüz/ġúndüz/ġúndüzün:

***ġúndüz** ğına yaķallar_ıdı. (16/2),*

*gece gelme **ġúndüz** gel (67/341),*

*işiñi hemencecúķ bütü de baççaları senne sulaylım **ġúndüzün**. (67/12),*

*o **ġúndüz** ğórünmez. (84/103), ...*

gece/gice/giceleyin/bōce/bouca/bōca:

*nerdeyse **gece** uyħum gelmēya. (114/66),*

*merkeb_inen **gece** çıkāduk. (10/10),*

*ben avcıyın, **gece** ğalkar giderdim. (35/70),*

***giceleyin** oldumuydu iki çocuk çıkharulardı soķā āşam ezenden sōna. (96/49), ...*

II. ve III. ağız bölgesinde “gice” şekliyle de karşımıza çıkar:

*ilk **gice** goñşu dúúñü, ertesi **gúnü** has dúúñü oludu.* (64/7),

*ondan sōna gayrın mülāzım gocaya anamı vāduruvedile **gice** herkez terevü namazı gidince.* (69/60),

*esgiden davul-zurna gelüirmüş **gice**.* (91/140),

*Allah bi yil virü **gice** savaruz.* (93/12), ...

II. ve III. ağız bölgesinde “bu” işaret sıfatı ile “gece” sözcüğünün kaynaşması ile “bōce, bouca ve bōca” gibi şekiller ortaya çıkmıştır:

*mıktar **bōce** sizi toplantıya çağırır.* (30/47),

*aynur’uñ āyidiyola va ye **bōce** hem de beni de doktura āyidiyala.* (86/67),

*ben hataş yakıyan bak **bouca** gine hataş yaqđım.* (53/143),

***bōca** da başören’de yatacaqla.* (17/8), ...

Gün adaları:

dün:

***dün** gine burda mıydıñ?* (30/2),

*niye diseñe **dün** telefon itdim.* (91/197),

*bi de **dün** goluma yāsu yapışdı onnan ūraşđım ğafam yerinde deñil.* (95/109),

***dün** gitdúķ doğdor bulamaduk* (114/162), ...

bugün/bóún/boún:

***bugün** baña dađılmañ* (86/140),

***bóún** gitmedim.* (101/18),

***bóún** burda bu iş bitsin* (153/91),

*şindi **boún** ısdambul’dan telefon numarasını aldı da telefon etdi size* (84/7), ...

yarın/yārın/yērin:

yarın bubam gitcek bi yere iş başına. (128/36),

yārın bñle bu zamanla soFuracañ bñle. (63/13),

sıra gezñlü her evde. bññ bunda, *yērin* bende. (28/9), ...

yārisi gún/yērisi gún:

biz aslında *yārisi gún* geleciydúñ. (58/6),

el öpme *yērisi gún* olu. (67/89), ...

bürsü gún:

sen *bürsü gún* gitceñ dē mi ũlum? (69/214), ...

evēsi gún:

anşa ğız dñn deñ *evēsi gún* ğaçmıñ habarññ vā mı? (67/17), ...

ertesi gún:

ertesi gún bi tā saç. (63/49),

ertesi gúnñ has dúñññ oludu. (64/7),

ertesi gún fiñan yelle. (71/102), ...

Mevsim Adları:

o tallalarda *ilkyazın* olur ğıvırşayuk, toñlu olur. (168/7),

pancarı *baharın* ekiyoz. (55/8),

biz *yazın* çalışdñmuz *ğışın* da yēyoz biz. (132/243),

araba çekerüz *gúzñn*. (110/2),

***bıldır** mefāt eden uşak beyüḡ_ulanım (48/10),*

***bıldır** ūle çok bi şey olmadı Allah'dan. (71/192),*

*dut bekmezini **bıldır** sirkelēyosuy çula şā (139/18), ...*

Diğerleri:

ilkin:

***ilkin** iki aḥdarım aır oludu. (63/11),*

*ḡayınpederin **ilkin** aldū ḡarı ölmüş. (73/22),*

***ilkin** kómüşler_inen sōnadan da dúven derüs. (85/17),*

***ilkin** atıyoduḡ emme bi ḡózel tomatıs oluyodu (91/136),*

*altını **ilkin** sularsıñ tabīki. (126/19), ...*

ipdada/iptedā (ilk önce, ilkin):

*ōran onu **ipdada** şōle bi keserüz, bōle keserüz dört şak olu. (54/38),*

***iptedā** dúún bi okunu. (67/59), ...*

şimdi/şindi/şīni/şinci/şindik/şimdik/indi/şincik:

***şimdi** ben de saña edem mi zülüm (2/8),*

*esgellik zor_udu, **şindi** kefyapıyala. (3/18),*

*o **şīni** ōran dō ḡani geçellēdin (69/56),*

*bizim giymimiz bōle ij yāni **şīni** iş urbasıynan geldim buraya. (118/21),*

***şinci** dúún yapacām ölüm (95/113),*

*onu **şindik** yourdu bürükdürüz şoriya dombiya doldürüz. (102/27),*

***şimdik** urba hazır. (84/127),*

***indi** şu ḡól var ya, onuñ āzına açañ. (101/39),*

ısdambul'a gitdile ordala **şinci**. (95/5),
şincik dā ekdúk de dā olmadı bir ay sōna sókerüz. (95/74),
 emme **şincik** diyo baş_iddúk, şincik ne hal olacaķ bilemiyorum diye. (95/107),
 ōlan ısdambul'da ōran duru işdi nasib_ oldu **şini** bejm o ğızım bozğurt'da. (117/6),...

sonra/soñra/sōna/sōra/sūna/sūra:

sonra ğoñuşulu. (108/26),
soñradan Allah'ın emri peygamberiñ ğabli dediñiz geldiñiz (114/69),
sōna bōle āzasıynan mıhtarıynan da bōle can çok düşüp ğaķma demiş adam.
 (117/50),
sūnadan keyri doñuz porsuk onna yıhıyala yıhıyala onna yīyala. (63/51),
sūna bi tā bi tā baķdım (71/227),
 o su ğaynayacaķ zaman **sūra** cığıl cığıl ğayniyö. (95/99), ...

sōra biçimi I. ve III. ağız bölgesinde görülür:

sōra çaķıynan, biçānan o desdireniñ izini ğaybedüsüñ. (109/24),
sōradan ėretmenler yaşlulara, otuz yaşındakilere ğırķ yaşındakilere gece gece ders
 vermēye ğani beyúğ ğallara. (132/103), ...

eveli/iveli/evvel/evēsi/evesi:

iveli ğaz lambası vardı. (84/67),
eveli ekin ekērúk, misir ekērúk, patatis dikērúk. (154/26),
evēsi başlık var_ıdı. (28/74),
 pancara **evvel** çúkúndür dillerdi. (41/71),
evēsi zāten ne var_ıdı ki. (51/1),
evesi kómüş_ünen sürēdi āşamadan iki yarım buydeyi zor ekēdi. (152/49), ...

boez/buez: II. ve III. ağız bölgesinde görülür.

*ğız kóylü olan kóyüne semede gelü **boez** de. (151/58),*

***boez** de biz nişana gidiyoz hadiñ buyruñ goñşula. (114/76),*

*ondan sōna **buez** de eitime çıkacañsıñ yāni. (3/13),*

*dutarduk **buez** de savuruduk yabaynan. (153/48), ...*

şuez:

*birini **şuez** satduk. (3/27).*

demin/deminden/demincene:

***demin** onuy damādı demek burdan dō gitdiler (132/198),*

*yapduk dedim ya **demincene** onu yazaruz oqlavaynan. (39/3),*

***demin** gonusduk. (150/5),*

***demin** su bakraçlarını aldīylan gitdi. (85/20),*

***deminden** buraya geldile de ayak durdula. (80/2), ...*

bāzen, bēzi:

***bāzen** bazertesi pazar āşamı giderin. (56/119),*

***bāzen** çıkalla işdi şey etmeye... (147/24),*

***bāzen** derin seniñ canıñ sopa istedi mi derin! (24/14),*

*fağat **bēzi** namaz_ıla, ābdes_ile Allahuñ yoluna yörümeye çalışıyoz. (1/22),*

*anası, bubası **bēzi** az alıvarıya bēzisi çok alıvarıya. (28/73),*

***bēzi** keri de bōle harman gibi erişkiye bi yellere. (35/44), ...*

kāzı (bazen):

kāzı üle geşler yapar onu. (44/40), ...

artık/atuk/artuḡ:

artuḡ kimse yüzüne baqmıyo. (95/58),

burdan artuḡ çıkamāyan. (11/9),

artuḡ ğuru dallarını kesmeli. (11/17), ...

III. ağız bölgesinin Cide Güren yöresinde atuk şekli karakteristiktir:

gelüken atuk neyn ğórdüle bilmiyoz ki. (46/51),

atuk yaş yetmiş dokuz ey ayul. (48/9),

bıldır bu ğadar deıl idi şindi atuk hiç doñuz diye hayrına mı diyala beklenen yeri biliye. (48/39),

tabi atuk bulunmadūna ğóre imzā istedile. (49/18), ...

ġalan: II. ve III. ağız yöresinde “artık, bundan böyle” gibi anlamlarıyla yoğun bir şekilde kullanılan bir zarf çeşididir:

ānadım ġalan onnar_inan ğonuşmadım. (62/56),

geriye ġalan yapılan yemekleriñ tüm masrafını ben gendüm çiğçilik yapıdüm için gendüm ğarşıliyodum. (65/11),

fasulyele ġalan ğuraşmış valā hava da nutübetlū aslında. (67/14),

kim bülü gelemez ollādan ġalan ona çırıya. (71/40),

ben ġalan yaşlandım deye ğızımıñ gelinlerine daķıviydim. (71/83),

ben bi iş edemiyan uġul ġalan. (72/3),

ondan sōna ġalan çeltúḡ kelliye duruyunca ġalan aarma zamanı oluyunca suyun keselle. (87/10),

şindi ğalan mēmur oldula herkeş (95/21),

ġalan onu bōle paqlava biçimi keselle onu bōle saña daıdula. (112/19),

şindi ğalan ikimiz başbaşa ikicümüz ġalıyoz. (152/57), ...

ġayri/ġayrı/ġayrik/ġayrık/ġayrime/ġayrın/ġayrin/ġāri/ġārin/ġāle/ġāli/ġārime:

hiş ōle bi şēle yok ġayri. (52/2),

ġārin nerī gitcēsek iş başına gidiyoz. (138/53),

ġayrime hālim yokkine. (69/14),

o şeyleri ġaynatdıñ mıydı ġurudaylardı iplī ġayri. (119/24),

ġayrı bilemeyyon ingesiniñ ben. (121/36),

ġayrı o yokayı bōle tepsiye dolaya dolaya ġoruz. (131/10),

*ben ġayrik ōlüsem de ġalusam da gendüm ġari ġoca nişantaşı'nda yatıya ben üç
çocūnan evde yanıbaşımda (132/20),*

ġayrik beş aylık mı oldu neyise ġōbēni ġōzelcenez alular ordan (136/24),

ġaynaduduk da bunuñ suyunu ġayrık içiyōñ. (148/56),

ġayrime hālim yokkine. (69/3),

anam ġayrın o mısdafragil'den beri dönünce buyā gine geldi oraya. (68/25),

gine duveye gidicin ġayrin bi ġaç ġūn sōna (68/48),

ġayrı memlekātlarına gidiyala. (29/27),

valā ġayrı ben mahansumayon. (37/36),

ġayrı kendiri bıraķduk. (41/48),

ġayrı yatıyan döşek daşak. (57/21),

ġayrık yüzüne baķan yok. (83/42),

ġayrık ġoşāduk fırdolayı ōle akşama ġada. (154/64),

ġayrın duveniñ birisini ġavġa çekiş burī bıraķdudum hırasın. (68/67),

ğayrın tülekgiliñ harmanda satı ũlangiliñ yanlarında bese. (68/94),

ona *ğayrın* ilkin süd ğat cıvıt. (157/8),

ğayrime hālim yoǵkine. (69/3),

ğāri bizim şindiden sūna iylīmiz bu ğada. (75/2),

şindi o da batdı *ğāri* makene doǵūya. (88/68),

ğāri ücúǵ de yaş vāduǵca otumaǵ yaramāya. (141/96),

südü ne geziye dāda daşda beşik sırtında onu āzına ğordu *ğāle* herif iş ğórerdi boyuna. (111/4),

biz de vaduǵ oriya *ğāli*. (111/84),

çabuǵ aǵıya yāni. ordan *ğārime* süzerüz vērüz ocā o ğaynaya ğaynaya ğıbgırmuzu bekmez olur. (145/77), ...

evvel/ evel/ eveli/ iveli:

pancara *evvel* çúǵúndür dillerdi. (41/71),

dudu *evel* sirkelēcēsiy. (136/14),

biz *eveli* ğúcúǵ de yapāduǵ (164/22),

iveli çürürdü burdan hepcenez bişerdi suyuñ içinde. (99/25),

iveli ğaz lambası vardı. (84/67), ...

anca:

gece doǵuzadan *anca* gelü. (16/20),

oturā ğapabiliya *anca* gerisi gidiya. (129/6),

yalvara yaǵara *anca* yolladım ōlanı. (141/124), ...

henüz/hanüz:

ōy! benim evlendūimde *hanüz* yapılyodu bu oǵul. (122/64).

habire (devamlı):

*bisikleti bırakmamışla **habire** götürüyolarmış. (65/25),*

*tencirede su gaynarhan üsd_üsde üsd_üsde gıyacañ onu ğaruşduracañ **habire**. (107/29),*

***habire** sovruduğ. bıyday bi tarafında samanı bi tarafında. (139/49),*

*kim **habire** ğayratlu ona bağıyallar_ıdı. (141/23), ...*

boyuna/boyna (devamlı, sürekli):

***boyuna**, bi kişi de **boyuna** yaba_y_inan ğuyacağ. (34/12),*

*o ğayrı **boyuna** dabanını yalamaynan durar_ımış. (35/13),*

*süid ne geziye dāda daşda beşik sırtında onu āzına ğordu ğāle herif iş ğórerdı **boyuna**. (111/4),*

*suyuñ içine **boyuna** ğurum ğūyomuş. (118/61),*

*sopayı **boyuna** ucuna şey eder. (147/6),*

*birsi óbür tarafında birsi bu tarafında iki şe ğişi o ğolları sallāceñ **boyuna** o olūñ içinde (152/25),*

*o ğayrı gendü çaluşu **boyuna**. (160/25),*

***boyna** ğavğa ediye. **boyna** ğavğa ediye. burī ğaşdı. (48/155),*

*şu ğatcuğ yerde çalķanıye **boyna** o. (113/31),*

*o daşı óküz döndürükcen daşı óküz çóúrü **boyna** çóúrü. (158/61), ...*

sıra (vakit), sıraları (vakitleri):

*neler çektüğ ben bu hala nasıl düşdüüm. tam bu **sıraları** ölen **sıraları**. (110/28).*

4.3. AZLIK-ÇOKLUK ZARFLARI

Fiilin anlamını azlık-çokluk kavramı yönünden ölçen ve derecelendiren sözcüklerdir.

çok:

*o çomaqları nahal ederse oynadudu emme **çok** sarardı. (92/57),*
*benim babam da gız ğardaşını **çok** severmiş (113/42),*
*geçen sene **çok** ğayboldu. (138/57), ...*

az/ācuḳ/ēcük/ecük/ēcúḳ/īcúḳ/ōcük/ücük:

*anası, bubası bēzi **az** alıvarıya bēzisi çok alıvarıya. (28/73),*
*ğulqım **az** eşidiye. (55/16),*
*maḥannayı **az** bişürüle (86/13),*
*şuraya ğórğóye gidelim ben hasda adamıyın. **ācuḳ** ıccaḳ doḳumıya. (28/6),*
*üstüne **ēcük** su ğuy. **ecük** de salça ğuy. (112/106),*
*şu ğózüm de **ēcúḳ** ayr ğörüye çok çurdım ondan mudu? (55/17),*
***īcúḳ** de duz ğatcāsın ona avuz delle. (143/25),*
*ōcük biriniñ yanında **ōcük** biriniñ yanında durdum. (18/8),*
***ōcük** namazı ğılıñ. (88/85),*
***ücük** ileri gidince yoḥaru döner araba. (111/167), ...*

az çok/aç çok/eccük/aççok/ācuḳ:

*o da **az çok** duul çalıyomuş. (27/7),*
*o da **aç çok** suyunu çekmiş. (32/20),*
*biz **eccük** bosdan ediyoz. (33/9),*
***accuḳ** o ada eşidiya. (132/166),*
*doḳdur var_ıdın **aççok** burda. (60/78),*

ğız çocuk fargadiye **ācuḵ** (162/30), ...

azbuz/albuz (ne kadar çok):

albuz olmāyodu sıkı dud oluyodu. (11/19),

şu amasya almalarından **azbuz** yok. (69/215), ...

beyā/bayā: “bayağı” sözcüğünden değişime uğramış bir zarftır. III. ağız yöresinde oldukça sık rastlanır:

o zaman **beyā** bembeyaz basdil olu. (44/56),

o **bayā** cip sertelmeden göyyā. (80/31),

beyā dibi ğum bālamış. (48/62),

hava sovuynca **beyā** ğatuluya, yöriyemeyyon. (163/10), ...

dopca (neredeyse, az kaldı, az daha):

geçende bunnariñ peşinde seyüdiken **dopca** düşdüm_üdü. (53/52).

biraz/birez:

sōra sōra bunna **biraz** serinleşdi ama orda gine türbemiz va. (14/10),

biraz da ekmek alurun. (56/111),

içine **birez** şeker, su bi ğuyarduk (119/179), ...

daḥa/ta/ tā/ dē/ dā: Eylemin süre ya da mesafesini anlatır.

bi de bi hamur ederüz biz **daḥa**. (107/31),

seni bi **daḥa** araman (67/108),

ta ilerde dē göca bi dere vadu **kóprü** vadu. (111/165),

ta bi şīle va emme ben onnari bilemiyon. (84/14),

selver abla bak **tā** o çufalları ğullanıya hepsi doḵunan çufalları. (106/82),

*millet **tā** ğasdamonu 'ya yeni gidiye ben tersine. (122/50),*
*ġoyarsın **dā** ğózel olu. (126/6),*
***dē** otuz yaşımdayken oldu (153/20),*
***tā** anķara 'ya gidmiş yōriyelek asgere. (29/71),*
***tā** eveliden de ekellēdi. (41/49),*
*esgiden bizim **tā** ĉocuķlūmuzdan řindik farzedelim ki sen benim ōlumsuñ. (56/106),*
***tā** geride benim dert. (114/125), ...*

en/eñ:

***en** geride kim ġalusa **ġúdekçi** o oludu. (42/55),*
***en** ādilerini, **en** avaralarını **en** dibine ġoruz. (62/75),*
***eñ** āsgiden ileci bek olmazdı. (6/20),*
***eñ** son ġaldı daġanlarduķ. ōrūsġara ġarřu ĉövürüdüķ. (153/49), ...*

fazla:

*orda bařķa **fazla** ġonuřamazsıñ. (30/24),*
*geĉen dedūm bi seneden **fazla** oliya. (114/267),*
***fazla** yersem şey ediya boġarsuķla ġanama yapıya. (118/29), ...*

pek/bek:

*melek de **pek** eyüdü. (71/17),*
*oña-muña **pek** soķulmāyala ōle ġuru. (114/211),*
*şu cóúz, fişne kirezi **pek** yoķ. (138/73),*
***bek** esgilēden deġlin ben. (152/2),*
***bek** gelmeye yāni. (1/81),*
*iki üç **ġúndü** **bek** ġızarıya (4/19), ...*

cıt ğada/cit ğada/cıĝ ğada/cık ğada (azıcık):

duvaķ şõle cıt ğada ğaldurusuñ (54/140),

bunna cit ğadacuķ, bit ğada bi şē. (56/65),

ondan sōna suyu cıt ğada ğaynadınca ayran ğuyarsıñ. (126/2),

cıĝ ğada bi baççemiz va şurda başķa tüllü iş ğóremēyoz biz. (33/30),

maķsız ucā bi ataşa basālādı cık ğada delivörülēdi çoruķları. (60/23),

yaluñuz fazla uzaķ yörürsem ayāmiñ üstü cık ğada şışiya. (124/50), ...

4.4. NİTELEME VE DURUM ZARFLARI

Fiili nitelik, tavır ve durum bakımından belirten zarflardır. Niteleme sıfatlarıyla, isimlerin eşitlik ve vasıta durumlarındaki birçok isim niteleme ve durum zarfı olarak kullanılabildiği için örnekleri oldukça boldur. Yöre ağızlarında dikkati çeken ve yoğun olarak kullanılan başlıca niteleme ve durum zarfları şunlardır:

sıra:

arķamız sıra gelü. (106/24),

onlarıy beşi sıra onnarnan gitdim. (132/73),

Ėden o ğayā arķa sıra onna ğayya (148/64),

şu yol sıra gidiñ siz boun. (98/20),

kimseniñ arķam sıra benim bi tek ğuruşu biraķıb gelib de arķamdan bi laf gelmez.

(14/134), ...

besbelli/bese/besbe/besve/besse/bessemi/besselīme/besselīmen:

tēfık āniñ āsĝi evde baccadan geldi besbelli dēye. (106/100),

uslu heyete emir geliye besbelli. (130/36),

bese baķacaķ deye veriyen işde bilmen ne_delle oul. (71/90),

bese ondan deĝşdi adı. (106/111),

besse ölmüşdü uşaķları. (71/216),

*cāmiye gitmişdü **besbe**. (67/3),*
*zemferide kesilen aaç çok dayanıklı olu. su yürüyemedi̇nden **besve**. (70/58),*
*o zaman kelmişin, çirkinmişin **besselīme**. (68/31),*
*netsin netsin gine işde durulmiye **besselimen** çıkabildükḋen sōna. (71/21),*
*yağında **besseme** açılıya galan mekteb. (72/27), ...*

hāle (haliyle, besbelli):

*aynı bildir bu zamannā yolduydu **hāle**. (60/96),*
*gayınamıñ gıymeti dā **hāle** vadu. (63/29), ...*

hani/heni:

*ilerilerden bi yerden aynı bi **gōñūl** eyler gibi **heni** bi çocuğ anası; ölüm ben saña bi*
*alma **gōtürivēyin** eylen ālama. (114/269),*
*o da uşaqlımda **heni** didemgil aru bal yapallar_ıdı o sepede. (126/33),*
*benim sihil fılān yok deyan **heni**. (126/39),*
*ev odun emme meselā şuraya bi hataş düşse **heni** zoba yaşıyoduğ eviñ içinde.*
(148/45), ...

böyle/beyle/büyle/bēle/bōle/būle/bīle/bēyle:

*şindi toprağTan çıkışında **böyle** fidesi çıkıya ya (37/12),*
*onuñ **bēle** dörd dāne barmā va. (45/11),*
***bēle** aşadan koru bairdı emne. (69/148),*
*işde **bēle** esgi ēdetle. (111/59),*
*onu **bōle** çözerüz. (112/57),*
*e ben yēyon, içiyon **bōle** oturuyon. (141/92),*
*yāni ilk qızda heb **būle** dūvennen sürēdük harmanı. (43/5),*

*bi de **bũle** ğofaya kúl atāduk. (44/2),*
*ġızak falan saralla **bũle** iple olu. (60/31),*
*beş çeşid çorap dokuyodum **bĩle** sarıyola óũnúk bağlay derdúk. (101/106),*
*benim olan **bĩle** esgellik idicekdi. (103/36),*
*ondan yapāduk sacda **beyle** gezeledúúk. (104/12),*
***bũyle** bi erenlerden bi adam geldi. (44/73),*
*burĩ şārın ğorduk, uzatuduk **bẽyle**. (53/106), ...*

öyle/eyle/üyle/õle/õy/ẽle/ũle/ile: eyle/ẽle/ũle/üyle şeklindeki biçimler yalnız III. ağız yöresinde görülmesine karşın diğer şekiller üç ağız yöresinde de görülmektedir:

***öyle** ğandırıyoduk ay_ olum. (64/18),*
***õle** tallalara ney giderdúk. eyle yavrum. (96/35),*
*oden de **eyle** taksile yo_ udu. (103/46),*
*niyse **üyle** ağşamadan ũraşuduk harmanlāda. (63/12),*
***õle** şē bilmen. (127/11),*
***õle** paslıca yerüz. (146/119),*
*üsdüne bi tokmak dóv dóv o **ẽle** ğalle oluyo. (96/39),*
*gine **ũle** beni ğalduruya dana (62/26),*
***ũle** bi şē yok emme. (71/103),*
*u doktur **õy** demiş. (114/27),*
*ġı bi kere didej neyin **ğ**órmeyince ne diyin ben **ile**! (90/25),*
*biz ne hal televizyona çıkacam la **ile** mi? (94/4), ...*

şöyle/şöle/şüle:

*biz de hatılınan **şöyle** ğapatduķ boydan boya. (95/68),*

***şöle** aaşdan bi şey yapıya ilkin. (22/21),*

***şöle şöle** çarşafıñ üstüne dókerüz. (94/14),*

*a õlum şu **şöle** deseý bu böyle deseý. (132/62), ...*

şüle biçimi yalnızca III. ağız yöresinde görülmektedir:

*malaķ dellēdi **şüle şüle** ğıralła ğaşūna. (46/68),*

*bi **şüle** āķuru ğolla, bi de altından ķoru dikelle. (60/34), ...*

iyi/eyi/ii:

*o zaman **iyi** oluyoñ. (102/46),*

*eñ böyüģü satıŗa **eyi** gelü. (37/23),*

***eyi** mi, salaķ mı, çolaķ mı bi ğonuŗsunna o vaħıt ğayri bi dırğı idellerdi. (114/71),*

*yoluñ altına şā gelini **eyi** dut dedile şindi. (119/79),*

*ūle **ii** muhabbetleşüdüķ. (71/267),*

*bõle **ii** yāni şīni iş urbasıynan geldim buraya. (118/20), ...*

eyce/ēce:

*tencire ğaynarken **eyce** ğaynaycaķ (142/39),*

*doķumayı baķ **eyce** doħudum. (89/20),*

*ēşiyi orada **ēce** ğaruŗdurusuñ. (14/44), ...*

yavaş:

*õran bunu **yavaş** ğoltumuñ altında sūrúķleylek ğaya altından yā geķüdüм. (68/104).*

yaluñuz/yaluñuzca/yoluñuzca:

ama burda yaluñuz ğalıyala. (14/119),
ben bi dā orada yāni şey edip de yatamadım yaluñuz. (35/78),
yoluñuzca derede ayula yisin, ğurtla yisin. (120/12),
tallala dolu ekinen dörd tāne uşak hem onnarı yaluñuzca ğórēdim. (55/19), ...

ğúzel/ğúzelce/ğúzelcene/ğúzelcenez/ğózel/ğózelce/ğózelcene/ğózelcenez:

ğúzelce ğızādı. (73/2),
yāni şindi dışı ğızarı ğúzelcene ğıpğırmuzu olu. (92/4),
çok ğúzel olu onuñ eti. (92/59),
kelleyi ben adama yüzdürün, ğúzelcenez adamıma. (116/31),
sōra ğózel yuıruyosuñ. (160/32),
hamurunu yuırup ätleri ğózelce ekmeiñ içine ğuyup yapıyoz. (16/12),
şindi ğózelcenez o yufğayı şōle keserüz. (53/66),
alusuñ ğózelcene o ğıymanıñ üstüne böyle ekēsiñ o mıhlama olu işde. (94/39), ...

zāten/zehti/zahten:

çōķ ben herğún alıyon zāten. (51/42),
zehti başında ahlıl yo_uğu. (153/11),
zahten eylülde biçiyoz o çeltü, eylülde biçelle. (91/131), ...

acaba/ acep: Merak, kuşku ya da kararsızlık uyandıran bir durum zarfidır. Tespit ettiğimiz örnekler şunlardır:

ğúneş mi zolladı acaba (13/41),

acaba deyon hatıllayabüldüm gadanı yassam ne gadar bi kitaba sīdırabülürün. (25/2),

acaba içmemesi çok *kötü* mü (42/120),

Allah Allah bu nēre kin *acep*, dedim. (68/100), ...

Diğerleri:

Yapısı itibarıyla isimlere gelen çekim ekleri vasıtasıyla türetilen zarflar da mevcuttur:

biz de gıyısından öteberi gelip geçiyoz *yolca*. (43/25),

nemelāzım o adamcasına gonusduydi. (48/93),

patdadağ çıkdıñ eşī (97/16),

valā şapbadağ çalivemişle. (86/64),

valā uşaklā hemen çocuk bi dağgada *gürpüden* uyuyağaludu. (96/56),

ahlıma birden gelü *lombudan* söylēdim ben. (102/43),

yanıma *şirpiden* geldi. (MDD), ...

4.5. SORU ZARFLARI

Fiili soru yoluyla belirten zarflardır. Genelde yazı diliyle paralellik gösteren kullanımların yanı sıra yöreye özgü farklı tespitler de yapılmıştır:

haçan (ne zaman):

haçan bitmiş, benim *günüme* duruyodu o gazan ocaqları? (8/26), ...

hağıt (ne vakit):

hağıt geldiñ eve? (MDD).

hanı/hani:

daday bazarı va *hani* bülü müsüñüz? (153/65),

*ğışlık elmeyi alusañ onu ācina çıķıp **ħani** yere düşmeden dutayı aldım derüz.*
(167/28),

***ħani** yavına, balına, ununu o yerden vericekle. (46/71),*

***ħani** nası darayala bōle mengineye varduķdan sōra (119/8), ...*

nasıl:

*temizlīni tımar yapacañ, sırtını **nasıl** yapacaķ? (29/65),*

*garanlukda ben **nasıl** gidcin orē ķoru dedim? (69/145),*

*ğayınna bizi **nasıl** beyenecek? (118/1), ...*

naħal: II. ağız yöresine özgü olan bu soru zarfı “nasıl” anlamında kullanılmaktadır:

*inelim baħalım **naħal** **ımtı**ş bu adana didim. (91/164),*

***naħal** ederse oynadudu emme çok sarardı. (92/57),*

*anañ seni **naħal** böyütdü? (104/7), ...*

niye:

***niye** çık mıylā? (48/142).*

nōķün/neķün/nīķün:

***nōķün** derseñ ilacı ķünkü o onuñ. (91/212),*

*baķ ben gine amaliyat olucan **neķün** safra kesesi yanıya burda. (114/160),*

***nīķün** ğaķdı derseñ orman yasaķlayınca ormana ğuymayınca **ķōy** yerinde dönmēya o
davar. (15/12), ...*

naḥane (na olacak):

yuvalaḫ iderdúk. matur ıras gelüse matura sürdürüdúk. ey naḥane! işde ğalan ondan sōna yuvalaı edeñ savuruñ. (101/48).

5. FİİLLER

5.1. FİİL YAPIM EKLERİ

5.1.1. Fiilden Fiil Yapma Ekleri:

Fiil kök ve gövdelerine gelerek yine fiil soylu kelimeler türeten yapım ekleridir:

-n-: Fiili dönüşlü hale getiren fiilden fiil yapma ekidir: *giyindürür* (giyindirir) (119/99), *giyindim* (14/108), *ġuşandım* (kuşandım) (14/108), *sürünsün* (25/35), *saklanu* (saklanır) (67/65), *söylenüdü* (söylenirdi) (102/42), *soyundum* (13/6), *dolandı* (46/85), *bulunmuş* (48/46), *çalındı* (13/1), ...

-l-: Fiilden pasiflik ve meçhul durum bildiren fiiller yapmaktadır: *açılacak* (11/23), *sayılı* (sayılır) (56/120), *çekiliya* (çekiliyor) (66/15), *kesilen* (70/57), *dutulsuñ* (tutulsun) (146/82), *saçılı* (saçılır) (49/25), ...

-ş-: Fiilden işteşlik bildiren fiil yapmaktadır: *iddālaşu* (iddialaştır) (152/37), *dóüşereceez* (dövüşeceğiz) (71/159), *girişken* (105/24), ...

-r-: *içirüye* (içiriyor) (117/54), *bitirilmiş* (30/136), *yitiriyon* (yitiriyorum) (157/22), *yaturuya* (yatırıyor) (26/33), *ğaçırivēriün* (kaçırırveririm) (75/93), *doyuracan* (doyuracaksın) (128/27), *düşürüledi* (düşürürlerdi) (17/20), ...

-t-: *oķutmuş* (okutmuş) (30/111) *böyütmüş* (büyütmüş) (30/111), *uzatuduķ* (uzatırdık) (53/105), *sürttürüya* (sürttürüyor) (62/36), ...

-dur, -dür: Düz ünlülü fiillere yuvarlak ünlülü gelen bu ekin ayrıca ünsüzü de genelde tonlu olup ünsüz uyumunun dışında bir durum sergilemiştir: *yidürecēsiñ* (yedireceksin) (11/13), *gezdürüle* (gezdirirler) (28/15), *biñdürüvedi* (bindiriverdi) (33/5), *tütdürüyon* (tüttürüyorum) (36/18), *sürdürüdük* (sürdürürdük) (101/48), *yazdurmuş* (yazdırmış) (103/45), *garuşduracañ* (karıştırıcaksın) (107/29), *yapduruvereyin* (yaptırırvereyim) (129/13), *goşduruduk* (koştururduk) (139/12), *doldurduk* (doldururduk) (146/5), ...

Bu ek yöre ağızlarında ilgi çekici bir biçimde dur- ve er- fiillerine gur- şeklini alarak gelir: *durguruviymişle* (durduruvermişler) (68/66), *durgurlar_ıdı* (durdururlardı) (79/10), *ergürüse* (erdirirse) (75/42), ...

-dar-, -der-: Çok fazla örneği olmayan bir ettirgenlik ekidir: *ağdarmasını* (aktarmasını) (114/121), *gönderseñe* (göndersene) (67/132), ...

-ar-, -er-: Çok fazla örneği olmayan bir ettirgenlik ekidir: *çıķarmadım* (68/29), *gopardı* (kopardı) (107/79), ...

-z-: Çok fazla örneği olmayan bir ettirgenlik ekidir: *emzüdüim* (emzirdim) (<em-(i)z-ir-dim) (69/17).

-p-: Çok fazla örneği olmayan bir ektir: *serpiyoz* (sepiyoruz) (89/65).

-ala, -ele: Fiile devamlılık, tekrarlama, üsteleme gibi anlamlar katan fiilden fiil yapım ekidir: *şaşalıyon* (şaşalıyorum) (49/62), *govalıyodu* (kovalıyordu) (91/193), ...

5.1.2. İsimden Fiil Yapma Ekleri:

İsim kök ve gövdelerine gelerek fiil soylu kelimeler türeten yapım ekleridir:

-la-, -le-: Türkiye Türkçesi yazı dili ve ağızlarının en işlek eklerden biri olan bu ek için aynı durum yöremiz ağızları için de geçerlidir: *topladım* (topladım) (5/12), *duzlamadan* (tuzlamadan) (71/287), *annadım* (anladım) (111/81), *suladuk* (suladık) (38/12), *birleşib* (birleşip) (27/28), *yelleşiya* (yerleşiyor) (41/82), *hasdalandı* (hastalandı) (132/65), ...

Bu ek -n ile biten kök ve gövdelere geldiğinde -nl->-nn- ilerleyici ünsüz benzeşmesine uğrar: *annadım* (anladım) (111/81).

Şimdiki zaman ekinden önce gelen örneklerde ek ünlüsü -y- nin tesiriyle darlaşmamış aksine daha baskın olarak uzun telaffuz edilmiştir: *sızlāya* (sızlıyor) (4/19), (7/26), *ğutlāyoz* (kutluyoruz) (13/29), *atlāya* (atlıyor) (15/9), *yaḳalāyala* (yakalıyorlar) (29/80), *başlāya* (başlıyor) (30/41), *toplāyı* (topluyor) (34/104), *bālāyoz* (bağlıyoruz) (51/33), *ḡatuḳlāyoñ* (katıklyorsun) (54/178), *dolāyoz* (doluyoruz) (106/1), *yollāyan* (yolluyorum) (111/125), *toplāyoz* (topluyoruz) (114/268), *başlāyan* (başlıyorum) (123/96), *piyazlāyoz* (piyazlıyoruz) (125/9), *ıslāyoñ* (ısılıyorsun) (126/26), *haşullāyala* (haşulluyorlar) (132/211), *sulāya* (suluyor) (137/1), *toplāyoz* (topluyoruz) (139/10), *sulāyon* (suluyorum) (140/4), *sulāyoz* (suluyoruz) (144/46), *toplāya* (topluyor) (146/119), *zızlāya* (sızlıyor) (146/137), *patlāya* (patlıyor) (147/25), *yassılāyaz* (yassılıyor) (148/80), *hazıllāyon* (hazırlıyorum) (153/81), *sızlāya* (sızlıyor) (163/8), *yūlāyoz* (yuvarlıyoruz) (164/20), *aşlāya* (aşılıyor) (164/35), *haşlāyoz* (haşlıyoruz) (167/38), ...

-al-, -el-: Sıfatlardan fiil yapan isimden fiil yapım ekidir: *azalmuşdu* (azalmıştır) (163/38), *düzelecek* (57/80), *buñaltu* (bunaltı) (66/20), *çoḡaldı* (çoğaldı) (86/61), *boşaldu* (boşaltır) (169/30), ...

-nsa-, -nse-; -msa-, -mse-: *azınsamazlar_ısa* (azımsamazlarsa) (114/95).

-sa-, -se-, -sı: *ḡuraḳsamış* (kuraksamış) (67/15), *bayatsır* (67/10), *önemsememiş* (86/50), ...

-a-, -e-: İşlek bir ektir: *dilediñ_ise* (diledin ise) (114/192), *yaşadım* (42/39), *beñzemēya* (benzemiyor) (148/67), ...

-ar-, -er-: Daha çok renk isimlerinden fiil türeten ve r'li tabanlara gelen bir ektir: *eversin* (49/18), *moraran* (91/211), *sarardıcesin* (sarartacaksın) (151/39), *gızarı* (kızarır) (163/4), ...

5.2. ŞAHIS EKLERİ

Çekimli fiildeki şahıs ekleri, fiilin gösterdiği oluş ve kılışın hangi şahıslar tarafından yapıldığını bildiren bir gramer kategorisidir. Dolayısıyla bu ekler, fiildeki oluş ve kılışı, bir şekil ve zaman kalıbı içinde şahıslara bağlayan eklerdir⁹⁹. Kastamonu ve yöresi ağızlarında zamir kökenli ve iyelik kökenli şahıs eklerini birbirleriyle olan karışma ve analogik etkileşimlerinden dolayı kesin çizgilerle ayırmak mümkün değildir. Ayrıca I. ağız yöresinde iyelik kökenli ikinci şahıslarda ek bünyesinde bulunan ñ ünsüzü sistemli olarak ñ>y değişimine uğramıştır.

5.2.1. Birinci Tip Şahıs Ekleri:

Şimdiki zaman, geniş zaman, gelecek zaman, öğrenilen geçmiş zaman, istek ve gereklilik kipi çekimlerinde kullanılan kişi zamirlerinin zamanla ekleşmesiyle oluşmuş şahıslardır.

Teklik I. Şahıs: **-yın, -yin, -yun, -yün:** “ben” şahıs zamirinin ekleşmesi sırasında geçirdiği evrelerden birisi olarak karşımıza çıkar. Değişimin takip ettiği süreç “ben>-van/-ven>-yın/-yin/-yun/-yün>-ın/-in” şeklindedir¹⁰⁰.

-n, -ın, -in, -un, -ün: “-ıyın, -iyn, -uyun, -üyün” değişiminin bir sonraki basamağıdır.

-m, -ım, -im, -um, -üm: Yazı diliyle paralellik gösteren bu kullanım iyelik birinci şahıs ekiyle karıştırılarak oluşmuştur¹⁰¹.

⁹⁹ Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri...*, s.571.

¹⁰⁰ Geniş bilgi için bk. Zeynep Korkmaz, “Eski Anadolu Türkçesindeki –van/ -ven, -vuz/-vüz Kişi ve Bildirme Eklerinin Anadolu Ağızlarındaki Kalıntıları”, *TADY Belleten*, Ankara 1964, s.43-65.

¹⁰¹ Tarihi gelişim seyrini takip etmek için bk. Zeynep Korkmaz, “Eski Anadolu Türkçesindeki –van/ -ven, -vuz/-vüz Kişi ve Bildirme Eklerinin Anadolu Ağızlarındaki Kalıntıları”, *TADY Belleten*, Ankara 1964, s.43-65.

-am, em: Yine iyelik ekiyle karıştırılma sonucunda oluşmuş bir yapıdır.

Teklik II. Şahıs: **-sın, -sin, -sun, -sün**

-ñ, -iñ, -iñ

-sıñ, -siñ, -suñ, -süñ

-sıy, -siy, -suy, -süy: I. ağız yöresinde ñ>y değişiminin sonucu olarak ortaya çıkmıştır.

-y

Teklik III. Şahıs: **-Ø**

Çokluk I. Şahıs: **-z, -ız, -iz, -uz, -üz, -úz**

-S, -s, -uS, -üS: Bu ek son seste -z>-s, -z>-S değişimlerine uğramıştır.

-yuz, -yüz, -uyüz, -üyüs, -üyüz: “biz” şahıs zamirinin ekleşmesi sırasında geçirdiği evrelerden birisi olarak karşımıza çıkar. Değişimin takip ettiği süreç “biz>-vuz/-vüz>-yuz/-yüz>-uz/-üz” şeklindedir¹⁰².

-k, -uk, -úk: İyelik kökenli şahıs eklerinden karışarak kullanıldığı muhtemeldir.

Çokluk II. Şahıs: **-sız, -siz, -suz, -süz**

-ñız, -ñiz, -ñuz, -ñüz: İyelik kökenli şahıs ekinden karışma sonucu oluşmuştur.

-sıñız, -siñiz, -suñuz, -süñüz

-sıyız, -siyiz, -suyuz, -süyüz: I. ağız yöresinde ñ>y değişiminin sonucu olarak ortaya çıkmıştır.

Çokluk III. Şahıs: **-lar, -ler, -lā, -lē, -la, -le, -lá**

5.2.2. İkinci Tip Şahıs Ekleri:

İyelik kökenli olan bu şahıs ekleri bilinen geçmiş zaman ve şart kipi çekimlerinde kullanılmaktadır:

¹⁰² gös.yer

Teklik I. Şahıs: -m

Teklik II. Şahıs: -n, -ñ

-y: I. ağız yöresinde -ñ>-y değişiminin bir sonucu olarak oluşmuştur.

Teklik III. Şahıs: -Ø

-y

Çokluk I. Şahıs: -uķ, -úķ, -k, -ķ, -K¹³

Çokluk II. Şahıs: -ñız, -ñiz, -ñuz, -ñüz, -ñúz, -iz

-yız, -yız, -yuz, -yüz

-z

Çokluk III. Şahıs: -lar, -ler, -la, -le

5.2.3. Üçüncü Tip Şahıs Ekleri:

Zaman ve şahıs ekinin iç içe girdiği şahıs ekidir¹⁰⁴. Emir kipine özgü olan bu şahıs çekiminin her şahıs için çekimi ayrıdır.

Teklik I. Şahıs: -ayın/-eyin/-ıyın/-iyin/-uyun/-üyün/-ēyin

-en/-īn

-ayım/-eyim

-yam

Teklik II. Şahıs: -Ø

Teklik III. Şahıs: -sın/-sin/-sun/-sün

-sıñ/-siñ/-suñ

-sıy/-suy

Çokluk I. Şahıs: -alım/-elim

-am/-em

-ylım/-ylim

¹⁰³ Zeynep Korkmaz'a göre "Birinci şahıs çokluk çekimindeki -k eki aslında bir iyelik eki değildir. Türkçenin tarihî devirlerinde bu şahıs için -mIz (<biz) eki kullanıldığı hâlde, zamanla diğer bir geçmiş zaman eki olan ve bütün şahıslarla çekime giren -dUk çokluk birinci şahıs ekinde -k'nın buluşma (contamination) yoluyla -DI geçmiş zaman kipine aktarılması, -k'yı çokluk çekiminde şahıs eki durumuna getirmiştir." (bk. Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri...*, s.572.)

¹⁰⁴ Geniş bilgi için bk. Ahmet Bican Ercilasun, "Türkçede Emir ve İstek Kipi Üzerine" *Türk Dili*, S.505, Ankara 1994, s.5-9; Fatma Türkyılmaz, *Tasarlama Kiplerinin İşlevleri*, Ankara 1999, s.15-21.

Çokluk II. Şahıs: -ñ/-ıñ/-iñ/-üñ/-uñ

-ıy

Çokluk III. Şahıs: -sunna/-sınna

-sinle/-sinlē

-sinner

-sınlā

5.3. ŞEKİL VE ZAMAN EKLERİ

İşin, oluşun, hareketin gerçekleşme zamanını; işin olduğunu, olacağını veya olmakta olduğunu haber veren kiplerdir¹⁰⁵.

5.3.1. Şimdiki Zaman

Fiilin hâlihazırda yapıldığını bildiren kiptir¹⁰⁶. Türkiye Türkçesi Ağızlarında olduğu gibi¹⁰⁷ Kastamonu ve yöresi ağızlarında da oldukça çeşitli şekilleri mevcuttur:

	Zaman Eki ve Şahıs Eki
Teklik I. Şahıs	-yorum/-yom/-yon/-yyon/-yam/-yyan/-yan/-yen/-yem
Teklik II. Şahıs	-yosuñ/-yosun/-yoñ/-yyoñ/-īsıñ/-yasuñ/-yarsıñ/- yosuy/-yosüy
Teklik III. Şahıs	-y/-ī/-yo/-yü/-ya/-ye/-yı/-yi/-yö/-yá/-ā
Çokluk I. Şahıs	-yoz/-yaz/-yoS/-yos/-yüs/-yok
Çokluk II. Şahıs	-yosuñuz/-yoñuz/-yosuyuz/-yosuz/-yōsuz
Çokluk III. Şahıs	-yola/-yolla/-yollar/-yalla/-yelle/-yallar/-yeller/-iler/- yalā/-yala/-yalar/-yallā/-yla/-yeler

¹⁰⁵ Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri...*, s.583.

¹⁰⁶ Zeynep Korkmaz, *a.g.e.*, s.610-611.

¹⁰⁷ Geniş bilgi için bk. Tuncer Gülensoy, "Anadolu Ağızlarında Şimdiki Zaman Eki", *Türk Kültürü Araştırmaları*, Ankara 1985, s. 281-295.

Teklik I. Şahıs

-yorum: *deyorum* (diyorum) (132/118), *unuduyorum* (unutuyorum) (140/1), *guyyorum* (koyuyorum) (160/35), ...

-yom: *diyom* (diyorum) (117/12), *ğoşuyom* (koşuyorum) (132/23), *yēyom* (yiyorum) (132/138), *ğılıyom* (kılıyorum) (132/139), *oturuyom* (oturuyorum) (144/65), ...

-yon: *biliyon* (biliyorum) (1/31), *ğörüyon* (görüyorum) (4/13), *durguduyon* (durduruyorum) (14/42), *oturuyon* (oturuyorum) (18/2), *ūraşıyon* (uğraşıyorum) (22/11), *düşünüyon* (düşünüyorum) (25/3), *gezdürüyon* (gezdiriyorum) (33/8), *atıyon* (atıyorum) (37/17), *biliyon* (biliyorum) (44/54), *ğötürüyon* (götürüyorum) (78/38), *yapıyon* (yapıyorum) (87/12), *gidiyon* (gidiyorum) (88/96), *ğalduruyon* (kaldırıyorum) (91/128), *ğullanıyon* (kullanıyorum) (95/125), *titriyon* (titriyorum) (100/15), *yıhıyon* (yıkıyorum) (101/69), *gidiyon* (gidiyorum) (114/7), *ğonuşuyon* (konuşuyorum) (114/242), *ğörüyon* (görüyorum) (123/41), *buluyon* (buluyorum) (127/20), *duruyon* (duruyorum) (132/64), *alıyon* (alıyorum) (141/89), *kaşınıyon* (kaşınıyorum) (145/60), *baırıyon* (bağırıyorum) (158/78), *geçürüyon* (geçiriyorum) (160/36), ...

-yyon: *āniyyon* (anlıyorum) (48/62), *diyyon* (diyorum) (83/32), ...

-yam: *dókūyam* (döküyorum) (160/12).

-yem: *ğızmiyem* (kızmiyorum) (48/42).

-yan: *diyan* (diyorum) (43/19), *duruyan* (duruyorum) (48/229), *atıyan* (atıyorum) (53/143), *unuduyan* (unutuyorum) (56/157), *bāriyan* (bağırıyorum) (62/24), *yīyan* (yiyorum) (71/23), *giriyan* (giriyorum) (85/20), *diyan* (diyorum) (95/133), *biliyan* (biliyorum) (106/62), *ğüdüyan* (güdüyorum) (122/4), *yapıyan* (yapıyorum) (123/96), *zānediyan* (zannediyorum) (132/31), *yaşıyan* (yaşıyorum) (152/54), ...

-yen: *ölüyen* (ölüyorum) (69/183), *veriye* (veriyorum) (71/91), ...

-yyan: *daşıyyan* (taşıyorum) (43/19).

Olumsuz: *bilemiyorum* (bilemiyorum) (137/9), (95/108); *bilmiyom* (bilmiyorum) (14/109), *ğarışmiyom* (karışmiyorum) (132/137); *yararlanamıyon*

(yararlanamıyorum) (17/9), *demeyon* (demiyorum) (17/35), *ğāḳamīyon* (kalkamıyorum) (57/15), *alamīyon* (alamıyorum) (78/4), *bilemīyon* (bilemiyorum) (86/163), *taniyamīyon* (tanıyamıyorum) (102/4), *bilmēyon* (bilemiyorum) (106/62), *túkedemeyon* (tüketemiyorum) (118/32), *bilmiyon* (bilmiyorum) (119/26), *dutamāyon* (tutamıyorum) (148/17), *bilmēyon* (bilmiyorum) (150/20); *bilemeyyon* (121/36), (167/7), *içmeyyon* (127/11), *yapamiyyon* (yapamıyorum) (79/83), *yörüymeyyon* (163/8), *yiymeyyon* (163/21); *doḳuyamayam* (dokuyamıyorum) (127/20), *bilmeyam* (bilemiyorum) (141/139); *bilemēyan* (bilmiyorum) (11/8), *alamāyan* (54/189), *bilmeyan* (bilmiyorum) (70/54), *bilmiyan* (62/63), *binemiyan* (63/38), *vuramiyan* (80/15), *yaşayamayan* (130/48), *durmuyan* (durmuyorum) (48/210); *bilmiyen* (bilmiyorum) (94/43), *gidemeyen* (gidemiyorum) (116/17), *bekleymeyen* (bakleyemiyorum) (141/18), *bilemeḡan* (bilemiyorum) (107/66), ...

Teklik II. Şahıs

-yosuñ: III. ağız bölgesinde görülmektedir: *geçiniyosuñ* (geçiniyorsun) (7/26), *ölüiyosuñ* (ölüyorsun) (11/33), *çekiyosuñ* (çekiyorsun) (21/18), *iniyosuñ* (iniyorsun) (30/18), *ediyosuñ* (ediyorsun) (30/79), *istiyosuñ* (istiyorsun) (31/15), *kesiliyosuñ* (kesiliyorsun) (48/45), *doluyosuñ* (doluyorsun) (49/40), *alıyosuñ* (alıyorsun) (51/46), *dönüiyosuñ* (dönüyorsun) (55/11), *yapuşduruyosuñ* (yapıştırıyorsun) (56/204), *dikiyosuñ* (dikiyorsun) (71/47), *yıyosuñ* (yiyorsun) (77/48), *oynāyosuñ* (oynuyorsun) (103/36), *görüiyosuñ* (görüyorsun) (108/3), *dönüiyosuñ* (dönüyorsun) (122/15), *dinnēyosuñ* (dinliyorsun) (128/26), *búşúriyosuñ* (pişiriyorsun) (143/18), *açıyosuñ* (açıyorsun) (146/32), *çıyniyosuñ* (çığniyorsun) (158/13), *gonuşuyosuñ* (konuşuyorsun) (164/2), ...

-yosun: Daha çok I. ağız bölgesi ve bu ağzın sınırlarında bulunan ara geçiş ağızlarda görülür: *veriyosun* (veriyorsun) (119/91), *gatiyosun* (katıyorsun) (131/8), *alıyosun* (alıyorsun) (134/4), *atıyosun* (atıyorsun) (138/14), *ḡaynadiyosun* (kaynatıyorsun) (142/37), *ḡüdüiyosun* (güdüyorsun) (154/99), ...

-yoñ: II. ve III. ağız bölgesinde görülür: *gidiyoñ* (gidiyorsun) (1/28), *veriyon* (veriyorsun) (12/3), *gúdiyoñ* (güdüyorsun) (25/67), *gurtuluyoñ* (kurtuluyorsun) (29/25), *yıkıyoñ* (yıkıyorsun) (34/13), *sürüyoñ* (sürüyorsun) (169/24), *gidiyoñ* (gidiyorsun) (36/10), *ayırıyoñ* (ayırıyorsun) (37/3), *oturuyoñ* (oturuyorsun) (41/42), *goşuyoñ* (koşuyorsun) (49/68), *dikiyoñ* (dikiyorsun) (56/19), *āliyoñ* (ağlıyorsun) (63/15), *diyoñ* (diyorsun) (67/14), *veriyon* (veriyorsun) (68/69), *büşürüyoñ* (pişiriyorsun) (89/56), *mıncıklıyoñ* (mıncıklıyorsun) (90/29), *gaçıyoñ* (kaçıyorsun) (91/34), *atıyoñ* (atıyorsun) (92/9), *biçıyoñ* (biçiyorsun) (96/16), *dutuyoñ* (tutuyorsun) (99/27), *süpürüyoñ* (süpürüyorsun) (113/34), *çalışıyoñ* (çalışıyorsun) (114/178), *geliyoñ* (geliyorsun) (124/25), *galkıyoñ* (kalkıyorsun) (147/7), *eşıyoñ* (eşıyorsun) (148/81), ...

-yyoñ: *atıveriyıyoñ* (atıveriyorsun) (53/1).

-ĩsıñ: *bilĩsıñ* (biliyorsun) (116/69).

-yarsıñ: *gatiyarsıñ* (katıyorsun) (116/65).

-yasuñ: *yıyasuñ* (yiyorsun) (158/12), *ıslıyasuñ* (ıslıyorsun) (77/47), *yapiyasuñ* (yapıyorsun) (79/22), *toplayasuñ* (topluyorsun) (119/37), ...

Olumsuz: *tanımıyosuñ* (tanımiyorsun) (115/4), *alıvēmıyosuñ* (alıvermiyorsun) (154/89), *çekemiyosuñ* (çekemiyorsun) (84/49), *satamayosuñ* (satamıyorsun) (6/22), *ērenemēyosuñ* (öğrenemiyorsun) (30/11); *alınmāyosun* (alınmiyorsun) (143/2); *dikmiyoñ* (dikmiyorsun) (37/4), *atmiyoñ* (atmiyorsun) (37/17), *bozmuyoñ* (bozmuyorsun) (37/11), *almayoñ* (almıyorsun) (69/159), *açmıyoñ* (açmiyorsun) (91/180); *yimeyyoñ* (yemiyorsun) (163/22), *içmeyyoñ* (içmiyorsun) (163/22), ...

I. Ağız Yöresi:

-yosuy: *sürtdürüyosuy* (sürttürüyorsun) (46/5), *basıyosuy* (basıyorsun) (49/3), *dakıyosuy* (takıyorsun) (136/3), *veriyosuy* (veriyorsun) (139/11), *yapiyosuy* (yapıyorsun) (140/4), *görüyosuy* (görüyorsun) (141/52), *sürüyosuy* (sürüyorsun) (145/60), ...

-yosüy: *döküyosüy* (döküyorsun) (139/10).

Olumsuzuz: *yiymeyosuy* (yiyemiyorsun) (132/173), *yiymeyosuy* (yiyemiyorsun) (132/173), *oturmayasıy* (oturmuyorsun) (46/1), ...

Teklik III. Şahıs

-y: II. ağız bölgesinde görülür: *geliy* (geliyor) (86/163), *olıy* (oluyor) (86/12), (103/8), *akıy* (akıyor) (101/38), *ediy* (ediyor) (103/33), *atıy* (atıyor) (86/125), ...

-î: *gelî* (geliyor) (128/60), *olî* (oluyor) (86/60), *yeşerî* (yeşeriyor) (101/37), *yişerî* (yeşeriyor) (92/10), *bitî* (bitiyor) (101/37), *ulaşî* (ulaşıyor) (103/10), *ekşî* (ekşiyor) (21/32), *geçî* (geçiyor) (86/60), *kesî* (kesiyor) (118/58), *çalışî* (çalışıyor) (121/7), ...

-yo: *atıyo* (atıyor) (3/55), *diyo* (diyor) (27/24), *içıyo* (içiyor) (169/28), *biliyo* (biliyor) (42/239), *görünüyo* (görünüyor) (79/43), *andırıyo* (andırıyor) (84/105), *oluyo* (oluyor) (89/29), *tozuyo* (tozuyor) (91/35), *duruyo* (duruyor) (95/58), *biniyo* (biniyor) (96/77), *bağkıyo* (bakıyor) (100/10), *sancıyo* (sancıyor) (101/20), *ekiyo* (ekiyor) (105/2), *çıkıyo* (çıkıyor) (137/15), *görünüyo* (görünüyor) (145/16), *atıyo* (atıyor) (139/68), *duruyo* (duruyor) (142/31), *oluyo* (oluyor) (145/3), *ekiliyo* (ekiliyor) (163/45), ...

-yü: II. ağız bölgesinde görülür: *kesiyü* (kesiyor) (89/14), *akıkyü* (akıyor) (100/7), *sürüyü* (sürüyor) (101/34), ...

-ya: *düşüya* (düşüyor) (1/30), *götürüya* (götürüyor) (6/4), *çıkıya* (çıkıyor) (11/11), *yanıya* (yanıyor) (18/32), *alıya* (alıyor) (26/9), *dolduruya* (dolduruyor) (29/51), *öldürüya* (öldürüyor) (33/55), *toplanıya* (toplanıyor) (49/48), *kaşınıya* (kaşınıyor) (56/65), *galıya* (kalıyor) (60/64), *sürüya* (sürüyor) (68/65), *ediya* (ediyor) (71/188), *şışıya* (şışıyor) (79/30), *gorkuya* (korkuyor) (86/43), *sarıya* (sarıyor) (89/15), *galıya* (kalıyor) (91/47), *sürüya* (sürüyor) (99/36), *öldürüya* (öldürüyor) (107/84), *iniya* (iniyor) (111/80), *yatıya* (yatıyor) (116/1), *ānaya* (anlıyor) (120/74), *yanıya* (yanıyor) (132/116), *yatıya* (yatıyor) (137/39), *ārıya* (ağrıyor) (138/13), *goyulaşıya* (koyulaşıyor) (139/19), *geçiya* (geçiyor) (141/5), *çıkıya* (çıkıyor) (144/51), *oluya*

(oluyor) (145/70), *çalışıya* (çalışıyor) (150/5), *gözüküya* (gözüküyor) (153/129), *fazlaşıya* (fazlalaşıyor) (163/10), ...

-ye: *bakıye* (bakıyor) (48/61), *durıye* (duruyor) (117/66), *sarıye* (sarıyor) (145/58), *goyye* (68/12), *oturıye* (oturuyor) (107/162), *ölçüye* (ölçüyor) (1/67), *ediyele* (ediyorlar) (14/123), *deniye* (deniyor) (27/10), *sürüye* (sürüyor) (48/189), *bitmiye* (bitmiyor) (49/37), *yetmiye* (yetmiyor) (57/5), *geliye* (geliyor) (69/41), *böyüye* (büyüyor) (92/9), *dönüye* (dönüyor) (110/51), *tükediye* (tükeiyor) (119/142), *giriye* (giriyor) (131/18), *eniye* (iniyor) (152/68), *deye* (diyor) (167/11), ...

-yı: *yapılıyı* (yapılıyor) (104/2), *çıkıyı* (çıkıyor) (100/8), ...

-yi: *diyi* (diyor) (42/70), *çıkıyı* (çıkıyor) (101/46), (92/10), *çalışıyı* (çalışıyor) (101/70), *ediyi* (ediyor) (103/9), *okiye* (okuyor) (49/50), *deyyi* (diyor) (54/16), *söleyi* (söylüyor) (34/26), ...

-yö: *batıyö* (batıyor) (90/10), *olıyö* (oluyor) (95/102), *çatlıyö* (çatlıyor) (100/9), ...

-yá: *goşuluyá* (koşuluyor) (14/127), *ohuyá* (oluyor) (80/30), ...

-ā: *oynā* (oynuyor) (103/36).

Olumsuz: *beslenmiy* (beslenmiyor) (69/3), *almiy* (almıyor) (60/17); *gelemī* (gelemiyor) (101/72), *bulunmī* (bulunmuyor) (83/51), *görmī* (görmüyor) (görmüyor) (101/108); *burmuıyo* (burmuyor) (38/28), *baıkmıyo* (balmıyor) (132/114), *gezemēyo* (gezemiyor) (56/62), *ekilmiıyo* (ekilmiyor) (91/111), *gomıyo* (koymuyor) (91/211), *baıkmıyo* (bakmıyor) (95/58), *gelmiıyo* (gelmiyor) (99/34), *uımuıyo* (uyumuyor) (165/16), *kesmiıyo* (kesmiyor) (165/25), *bilmiıyo* (bilmiyor) (12/36); *gelmeıya* (gelmiyor) (15/18), *ıakmıya* (yakmıyor) (15/22), *yımēya* (yemiyor) (18/48), *yetmēya* (yetmiyor) (23/3), *etmeıya* (etmiyor) (25/10), *okumāya* (okumuyor) (33/47), *bulunmāya* (bulunmuyor) (114/142), *gelmeıya* (gelmiyor) (119/173), *çııkmıya* (çıkıyor) (132/191), *olmuıya* (olmuyor) (48/65), *bilmiıyan* (bilmiyorum) (52/15), *binemiıyan* (binemiyorum) (63/38), *seıçemiıyan* (seçemiyorum) (71/29), *basamiıyan*

(basamıyorum) (72/5), *ğarışmıyan* (karışmıyorum) (48/124), *sığdıramıyan* (sığdıramıyorum) (53/83); *çıkma*ye (çıkıyor) (69/124), *olme*ye (olmuyor) (127/21), *yetme*ye (yetmiyor) (28/29), *ūramı*ye (uğramıyor) (44/24), *bağamı*ye (bakamıyor) (50/8), *gelmi*ye (gelmiyor) (60/41), *bulunmi*ye (bulunmuyor) (71/15), *sarmı*ye (sarmıyor) (88/17), *dutmı*ye (tutmuyor) (57/71), *seçdümi*ye (seçtirmiyor) (71/29), *girmē*ye (girmiyor) (110/40), *vemē*ye (vermiyor) (3/67), *içmē*ye (içmiyor) (34/20), *soluyamā*ye (soluyamıyor) (11/32), *gelemī*ye (gelemiyor) (48/5), *gómī*ye (koymuyor) (101/127), *giremī*ye (giremiyor) (79/31); *duramā*yı (duramıyor) (110/50); *olmā*yi (olmuyor) (110/14), *duramā*yı (duramıyor) (110/50), *doymay*i (doymuyor) (154/72); *yatmı*yö (yatmıyor) (95/114), *yiditdümi*yö (yedirttirmiyor) (95/132), ...

Çokluk I. Şahıs

-yoz: *çalış*yoz (çalışıyoruz) (1/23), *dē*yoz (diyoruz) (13/32), *öyü*yoz (öyüyoruz) (karıştırıyoruz) (16/13), *otur*yoz (oturuyoruz) (17/29), *ürfley*oz (üflüyoruz) (22/27), *doldur*yoz (dolduruyoruz) (32/12), *eki*yoz (ekiyoruz) (38/4), *alı*yoz (alıyoruz) (43/34), *yapı*yoz (yapıyoruz) (46/75), *gonuş*yoz (konuşuyoruz) (49/50), *biç*yoz (biçiyoruz) (55/8), *toplay*oz (topluyoruz) (69/135), *geli*oz (geliyoruz) (76/5), *veri*oz (veriyoruz) (79/97), *ğurud*yoz (kuruduyoruz) (83/7), *biç*yoz (biçiyoruz) (86/125), *yī*yoz (yiyoruz) (89/13), *ğaynadı*yoz (kaynatıyoruz) (89/58), *ğoyy*oz (koyuyoruz) (92/2), *aktarı*yoz (aktarıyoruz) (95/55), *ıslı*oz (ıslıyoruz) (104/4), *yakı*yoz (yakıyoruz) (119/74), *satı*yoz (satıyoruz) (132/50), *besli*oz (besliyoruz) (135/17), *ğörü*yoz (görüyoruz) (138/28), *yapı*yoz (yapıyoruz) (139/17), *yazı*yoz (yazıyoruz) (144/32), *ğalı*yoz (kalıyoruz) (152/57), ...

-yaz: *ediy*az (ediyoruz) (116/29), *satıy*az (satıyoruz) (146/110), *ğapāy*az (kapıyoruz) (149/14), *açıy*az (açıyoruz) (149/15), *eki*yaz (ekiyoruz) (153/14), *yassılāy*az (yassılıyor) (148/80), *biliy*az (biliyoruz) (153/71), ...

-yoS: *diyo*S (diyoruz) (85/5), *duruyo*S (duruyoruz) (85/8), ...

-yos: *yūruyos* (yuğuruyoruz) (11/53), *ekiyos* (ekiyoruz) (31/8), (41/48), *ğalbullayos* (kalburluyoruz) (45/11), *suluyos* (suluyoruz) (85/3), *dolduruyos* (dolduruyoruz) (86/9), *yūruyos* (yuğuruyoruz) (132/234), ...

-yüs: *istüyüs* (istiyoruz) (110/47).

-yok: *çekiyok* (çekiyoruz) (169/40).

Olumsuz: *itmiyoz* (etmiyoruz) (87/14), *almayoz* (almıyoruz) (43/33), *gidemeyoz* (gidemiyoruz) (71/16), *bilmeyoz* (bilmiyoruz) (119/161), *bulamıyoz* (bulamıyoruz) (122/7), *alamıyoz* (alamıyoruz) (154/29), *bağmıyoz* (bakmıyoruz) (167/34), *beyenmiyoz* (beyenmiyoruz) (42/31), *yapmāyoz* (yapmıyoruz) (124/3), *ānamāyoz* (anlamıyoruz) (18/22), *yapamāyoz* (yapamıyoruz) (159/13), *bilmēyoz* (bilmiyoruz) (11/1), *etmēyoz* (etmiyoruz) (26/33), *bilmēyoz* (bilmiyoruz) (51/42), *ölmēyoz* (ölmüyoruz) (54/2), *ekmēyoz* (ekmiyoruz) (138/9), *ğalmayaz* (kalmıyoruz) (132/276), *bilmēyaz* (bilmiyoruz) (148/38), *edemēyaz* (edemiyoruz) (153/10), *ekemeyyos* (ekemiyoruz) (53/7), *bilmēyaz* (bilmiyoruz) (148/38), ...

Çokluk II. Şahıs

-yosuñuz: *gidiyosuñuz* (gidiyorsunuz) (44/63), *geçiyosuñuz* (geçiyorsunuz) (48/85), *alıveriyosuñuz* (alıveriyorsunuz) (50/14), *diyosuñuz* (diyorsunuz) (71/127), *topluyosuñuz* (topluyorsunuz) (79/63), *ğörüyosuñuz* (görüyorsunuz) (128/39), ...

-yoñuz: *duruyoñuz* (duruyorsunuz) (60/44), *gidiyoñuz* (gidiyorsunuz) (61/82), *oturuyoñuz* (oturuyorsunuz) (75/7), *yazıyoñuz* (yazıyorsunuz) (90/20), *arāyoñuz* (arıyorsunuz) (153/2), ...

I. Ağız Yöresi:

-yosuyuz: *başlıyosuyuz* (başlıyorsunuz) (46/6), *gidiyosuyuz* (gidiyorsunuz) (46/44), *arāyosuyuz* (arıyorsunuz) (132/1), *veriyosuyuz* (veriyorsunuz) (144/57), *oluyosuyuz* (oluyorsunuz) (145/48), ...

-yosuz: *araştıryosuz* (araştıyorsunuz) (137/1), *geliyosuz* (geliyorsunuz) (119/1), ...

-yösuz: *oturuyösuz* (oturuyorsunuz) (115/86).

Olumsuz: *gelmiyosuñuz* (gelmiyorsunuz) (67/75), *dôuşemiyouñuz* (dövüşemiyorsunuz) (71/156), *bilmeñ mu?* (bilmiyor musun) (109/33), *çalışmiyosuz* (çalışmıyorsunuz) (117/43), ...

Çokluk III. Şahıs

-yola: II. ve III. ağız bölgesinde görülür: *alıyola* (alıyorlar) (14/126), *biçiyola* (biçiyorlar) (17/2), *dağılyola* (dağılıyorlar) (22/14), *yapıyola* (yapıyorlar) (28/73), *diyola* (diyorlar) (169/24), (86/60), *gidiyola* (gidiyorlar) (42/192), (87/4), *satıyola* (satıyorlar) (89/23), *bālyola* (bağlıyorlar) (91/15), *ekiyola* (ekiyorlar) (104/6), *istiyola* (istiyorlar) (142/2), ...

-yolla: *geliyolla* (geliyorlar) (86/33), *ğılyolla* (kalıyorlar) (88/36), *ekiyolla* (ekiyorlar) (94/9), *çıkarıyolla* (çıkıyorlar) (95/18), *idiyolla* (ediyorlar) (102/38), *biyeniyyolla* (beyeniyorlar) (103/49), *yakıyolla* (yakıyorlar) (121/10), *ölüyolla* (ölüyorlar) (138/71), *deliyolla* (deliyorlar) (143/2), *diyolla* (diyorlar) (158/4), ...

-yollar: *bişürüyollar* (pişiriyorlar) (138/18), *gidiyollar* (gidiyorlar) (160/5), ...

-yalla: *goyalla* (koyarlar) (7/14), *deyalla* (diyorlar) (26/26), *sayalla* (sayarlar) (37/58), *otutturuyalla* (oturtuyorlar) (51/6), *ğuyalla* (koyarlar) (56/144), *oyalla* (oyarlar) (67/404), *veriyalla* (veriyorlar) (111/20), *deyalla* (diyorlar) (117/14), *dokuyalla* (dokuyorlar) (122/61), *ediyalla* (ediyorlar) (130/5), *bakıyalla* (bakıyorlar) (132/223), *yapıyalla* (yapıyorlar) (144/21), *ğuyalla* (koyarlar) (154/25), ...

-yelle: *oturuyelle* (oturuyorlar) (107/162).

-yallar: *yapıyallar* (yapıyorlar) (52/14), *bırakıyallar* (bırakıyorlar) (122/28), *isteyallar* (istiyorlar) (132/60), *ğuyallar* (koyarlar) (136/28), *gireyallar* (giriyorlar) (141/139),...

-yeller: *anlaşıyeller* (anlaşıyorlar) (115/5), *görüşıyeller* (görüşüyorlar) (115/5), ...

-iler: *oturiler* (oturuyorlar) (118/45).

-yalā: *gonuşuyalā* (konuşuyorlar) (30/4), *dayıyalā* (dayıyorlar) (60/32), *geliyalā* (geliyorlar) (62/46), *çıkaveriyalā* (çıkarıveriyorlar) (69/186), *deyalā* (diyorlar) (132/110), ...

-yala: *zollayala* (zorluyorlar) (1/30), *ğaliyala* (kalıyorlar) (14/119), *eydiriyala* (eğdiriyorlar) (21/22), *atıyala* (atıyorlar) (25/9), *veriyala* (veriyorlar) (32/11), *gomiyala* (koymuyorlar) (42/65), *āgidiyala* (algidiyorlar) (46/89), *döşiyala* (döşüyorlar) (48/205), *duruyala* (duruyorlar) (56/69), *götürüyala* (götürüyorlar) (60/4), *gorḥuyala* (korkuyorlar) (62/19), *veriyala* (veriyorlar) (69/75), *geziyala* (geziyorlar) (72/18), *kesiyala* (kesiyorlar) (89/13), *içiyala* (içiyorlar) (90/13), *goyala* (koyuyorlar) (91/42), *alıyala* (alıyorlar) (101/8), *söylüyala* (söylüyorlar) (120/76), *seviyala* (seviyorlar) (142/23), *deyveriyala* (deyiveriyorlar) (141/14), *yazıyala* (yazıyorlar) (146/70), *guruyala* (kuruyorlar) (153/76), *götürüyala* (götürüyorlar) (164/32), ...

-yalar: I. ve III. ağız bölgesinde görülür: *tanıyalar* (tanıyorlar) (62/68), *gidiyalar* (gidiyorlar) (117/69), *deyalar* (diyorlar) (119/93), *arayalar* (arıyorlar) (141/19), *yapıyalar* (yapıyorlar) (144/11), ...

-yallā: *kesiyallā* (kesiyorlar) (116/29), *doḡıyallā* (dokuyorlar) (116/53), ...

-yeler: *yiyyeler* (yiyorlar) (115/70).

-yla: *yazıyla* (yazıyorlar) (118/37), *deliyla* (deliyorlar) (119/14), *sarayla* (sarıyorlar) (119/16), ...

Olumsuz: *gomiyola* (koymuyorlar) (103/9), *gidemiyola* (gidemiyorlar) (31/15), *geçitdümüyola* (geçirtirmiyorlar) (91/206), *tellemiyola* (tellemiyorlar) (96/78); *yapmıyolla* (yapmıyorlar) (156/14), *ıraslayamayolla* (raslayamıyorlar) (159/14), *dutamāyolla* (tutamıyorlar) (159/14); *göstermeyalla* (göstermiyorlar) (135/8), *vemeyalla* (vermiyorlar) (111/30); *emeyalā* (emiyorlar) (71/111), *yemiyalā* (yemiyorlar) (71/203); *vemēyala* (vermiyorlar) (8/20), *demēyala* (demiyorlar) (18/23), *gonuşamāyala* (konuşmuyorlar) (30/5), *yollamayala* (yollamıyorlar) (32/79), *guyvemiyala* (koyvermiyorlar) (46/69), *süsetmiyala* (sözetmiyorlar) (46/83), *alduttumayala* (aldırtmıyorlar) (68/55), *istemeyala* (istemiyorlar) (69/200), *yemiyala*

(yemiyorlar) (71/112), *ediviymiyala* (edivermiyorlar) (71/244), *canlanduramiyala* (canlandırmıyorlar) (78/60), *ğomiyala* (koymuyorlar) (84/42), *eletmeyala* (iletmiyorlar) (132/262); *yimeyalar* (yemiyorlar) (119/170); *sormiyla* (sormuyorlar) (84/19), *yıkmayla* (yıkıyorlar) (132/45), ...

Diğer Zaman Eklerinin Yerine Kullanılması

Gelecek Zaman Yerine Kullanılması:

siz yarın baraja çıksanız, yarın çok kişi gelir oriya. gelenne bunnara mı gonişiviya onna tosy'a'dan geliya! (88/78).

5.3.2. Geniş Zaman

Geçmiş, şimdi ve geleceği kapsayan zaman dilimini içeren haber kipidir¹⁰⁸. Yer yer farklı yapıların da görüldüğü Kastamonu ve yöresi ağızlarında bu zaman çekimi genel olarak yazı diliyle paralellik göstermektedir. Kimi zaman düzlük-yuvarlaklık uyumunun dışında kalan bu zaman ekinin tespit ettiğimiz çeşitleri şunlardır:

	Zaman Eki ve Şahıs Eki
Teklik I. Şahıs	-rın/-rin/-arın/-erin/-urun/-ürün/-run/-rim/-arım/-erim
Teklik II. Şahıs	-āsiñ/-ēsiñ/-üsüñ/-usuñ/-ürsüñ/-rsuñ/-rsiñ/-rsiñ/- üsüñ/-arsiñ/-ersiñ/-arsın/-ersin/- arsiy/-rsiy/-rsiy/- ēsiy/-üsüy/-usuy/-añ/-āñ/-eñ/-ēñ/-ĩñ/-uñ/-ũñ
Teklik III. Şahıs	-ar/-er/-r/-ā/-ē/-u/-ü/-ır/-ir/-ur/-ür
Çokluk I. Şahıs	-aruz/-erüz/-uruz/-ürüz/-ruz/-rüz/-arız/-arus/-rus/- rüs/-rüS/-erüs/-rus/-urus/-erúk/-uruğ/-ruk
Çokluk II. Şahıs	-ersiñiz/-rsiñiz/-üsüñüz/-usuñuz/-āsiñız/-ēsiñiz/-ēsiz/- ēsiyiz
Çokluk III. Şahıs	-arlar/-rlar/-erler/-rler/-irler/-āla/-ēle/-allar/-eller/- ller/-üle/-ula/-elle/-aylā/-eyler

¹⁰⁸ Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri...*, s.637.

Teklik I. Şahıs

-rın: *sakların* (saklarım) (28/12), *ısların* (ıslarım) (116/34), *başların* (başlarım) (4/8), *suların* (sularım) (14/76), ...

-rin: *beklerin* (beklerim) (48/31), *derin* (derim) (53/149), *elerin* (elerim) (60/12), *isderin* (isterim) (108/26), ...

-arın: *açarın* (açarım) (39/2), *bağarın* (bakarım) (56/117), *yaparın* (yaparım) (116/13), *yırtarın* (yırtarım) (11/6), *vurarın* (vurarım) (53/168), ...

-erin: *giderin* (giderim) (29/85), *giyerin* (giyerim) (72/11), *keserin* (keserim) (123/51), *girerin* (girerim) (132/240), ...

-urun: *alurun* (alırım) (32/76), *ğapadurun* (kapadırım) (62/11), *otūrun* (otururum) (123/62), *ğalurun* (kalırım) (163/28), *dağılurun* (takılırım) (169/34), *çaluşurun* (çalışırım) (67/249), *ınanurun* (inanırım) (69/32), *bırağurun* (bırakırım) (71/74), ...

-ürün: *gelürün* (gelirim) (142/61), *ğörürün* (görürüm) (38/33), *gelürün* (gelirim) (56/116), *bülürün* (bilirim) (69/83), *içgillenürün* (içkirlenirim) (78/14), *ğonuşabülürün* (konuşabilirim) (165/9), *zehüllenürün* (zehirlenirim) (54/164), ...

-run: *ğorun* (korum) (53/174).

-rim: *yerim* (53/78).

-arım: *sorarım* (56/109).

-erim: *geçerim* (62/11), *öterim* (86/103), ...

Olumsuz: *yollaman* (yollamam) (53/44); *demen* (demem) (67/351), *yemen* (yemem) (71/20); *çıKman* (çıkamam) (29/2), *ğorğman* (korkmam) (35/53), *ğızman* (kızmam) (42/69); *yemen* (yemem) (71/23), *binmen* (binmem) (115/8), *dēmen* (dövmem) (80/20); *ūraşduman* (uğraştırmam) (12/33), *çığarman* (çıkarmam) (71/67), *yatuman* (yatırmam) (72/18); *bilmen* (bilmem) (7/4), *beğmen* (beğenmem) (116/31); *ğonuşman* (konuşmam) (68/18), *durduman* (durdurmam) (119/129); *ğótümen* (götürmem) (56/121), *ğótütdümen* (götürtmem) (153/81); *bilmem* (33/53); *ğıylamam* (kıyılamam) (123/63); *seçmem* (80/5), *getmen* (gitmem) (51/50), ...

Teklik II. Şahıs

-āsiñ: *durāsiñ* (durursun) (3/35), *gaķāsiñ* (kalkarsın) (21/14), *bıķāsiñ* (bıkarsın) (29/6), *atāsiñ* (atarsın) (30/139), *gātāsiñ* (katarsın) (33/24), *saķāsiñ* (saķarsın) (34/10), *bālāsiñ* (bağlarsın) (44/30), *goşāsiñ* (koşarsın) (45/1), (53/17), *dōrāsiñ* (doğrarsın) (56/51), *yazāsiñ* (yazarsın) (61/12), *ğuvlāsiñ* (kovalarsın) (67/16), *yaķāsiñ* (yakarsın) (84/112), *yatāsiñ* (yatarsın) (85/6), *hazıllāsiñ* (hazırlarsın) (92/12), *yıķāsiñ* (yıkarsın) (105/6), *soķāsiñ* (sokarsın) (119/70), *ıslāsiñ* (ıslarsın) (121/30), *vurāsiñ* (vurursun) (159/17), *haşlāsiñ* (haşlarsın) (163/46), ...

-ēsiñ: *gidēsiñ* (gidersin) (10/5), *çekēsiñ* (çekersin) (12/23), *girēsiñ* (girersin) (21/5), *ōrēsiñ* (ōrersin) (28/16), *gōrēsiñ* (görürsün) (30/71), *edēsiñ* (edersin) (33/21), *sūrēsiñ* (sürersin) (34/5), *gezēsiñ* (gezersin) (39/10), *kesēsiñ* (kesersin) (53/64), *dūrēsiñ* (dürersin) (55/7), *ekēsiñ* (ekersin) (94/39), (154/85), *ezēsiñ* (ezersin) (105/26), *örtēsiñ* (örtersin) (116/25), *iķēsiñ* (iķersin) (122/44), *dókēsiñ* (dökersin) (158/65), *silēsiñ* (silersin) (160/16), ...

-ūsüñ: *süpürüsüñ* (süpürürsün) (3/15), *bülüsüñ* (bilirsın) (14/93), (123/35), *gelüsüñ* (gelirsın) (28/12), *gótürüsüñ* (götürürsün) (28/51), (112/47), *çövürüsüñ* (çevirirsın) (32/89), *vörüsüñ* (verirsın) (54/141), *büşürüsüñ* (pişirirsın) (56/51), *çúúrüsüñ* (çevirirsın) (77/12), *erüdüñ* (eridirsın) (84/131), *büşürüsüñ* (pişirirsın) (101/66), *ölüsüñ* (ölürsün) (130/47), *geçürüsüñ* (geçirirsın) (146/42), ...

-usuñ: *alusuñ* (alırsın) (3/5), (37/28), *bulusuñ* (bulursun) (12/20), *yorulusuñ* (yorulursun) (14/25), *çaırusuñ* (çağırırısın) (30/46), *doldurusuñ* (doldurursun) (34/8), *uñarusuñ* (onarırısın) (48/100), *ğızardusuñ* (kızartırısın) (50/21), *sıvarusuñ* (sıvarırısın) (53/60), *yuñurusuñ* (yoğurursun) (61/11), *ğaynatusuñ* (kaynatırısın) (84/112), *goparusuñ* (koparırısın) (92/4), *ısıdusuñ* (ısıtırısın) (94/37), *yaturusuñ* (yatırırısın) (111/54), *aķtarusuñ* (aktarırısın) (126/19), *oturusuñ* (oturursun) (147/4), *ğızardusuñ* (kızartırısın) (159/7), ...

-ürsüñ: *büşürsüñ* (pişirısın) (84/112).

-rsuñ: *ğorsuñ* (korsun) (28/16), *doķursuñ* (dokursun) (112/63), ...

-rsiñ: *yıķarsıñ* (yıkarsın) (34/9), *toplarsıñ* (toplarsın) (34/10), *dōrarsıñ* (doğrarsın) (50/21), *ararsıñ* (ararsın) (91/165), *bıdarsın* (budarsın) (131/6), ...

-rsiñ: *yırsıñ* (yersin) (28/62), *dersiñ* (dersin) (51/55), *elersıñ* (elersin) (53/60), *yersiñ* (yersin) (64/31), ...

-üsün: *gótüsün* (götürsün) (69/132), *büşürüsün* (pişirsın) (143/16), ...

-arsıñ: *gaķarsıñ* (kakarsın) (12/7), *yaparsıñ* (yaparsın) (21/8), (126/2), (66/18), *bozarsıñ* (bozarsın) (56/213), *yayarsıñ* (yayarsın) (63/32), *atarsıñ* (atarsın) (92/13), *ğatarsıñ* (katarsın) (104/3), *yıarsıñ* (yığarsın) (106/71), *soķarsıñ* (sokarsın) (107/10), *yaķarsıñ* (yakarsın) (116/36), ...

-ersiñ: *öyersıñ* (öyersin) (12/8), *çekersiñ* (çekersin) (41/27), (151/12), *gidersiñ* (gidersin) (53/60), *ekersiñ* (ekersin) (66/15), *ötersıñ* (ötersin) (88/73), *dikersıñ* (dikersin) (107/11), *dóversiñ* (döversin) (109/18), *sepersıñ* (sepersin) (146/42), *delersiñ* (delersin) (151/6), ...

-arsın: *ğoyarsın* (koyarsın) (126/6), *yollarsın* (yollarsın) (129/9), ...

-ersin: *yeñersin* (yenersin) (28/27), *edersin* (126/8), *kesersin* (131/6), *düzersin* (142/41), *dókersin* (dökersin) (143/25), ...

Olumsuz: *sıķılmāsiñ* (sıkılmazsın) (30/59), *satamāsiñ* (satamazsın) (37/75), *çaķamāsiñ* (çıkamazsın) (49/13), *dutamāsiñ* (tutamazsın) (54/37), *ınanmāsiñ* (ısınmazsın) (67/17), *alamāsiñ* (alamazsın) (71/27), (98/21), *duramāsiñ* (duramazsın) (152/16); *bilmēsiñ* (bilmezsin) (48/158), *söylemēsiñ* (söylemezsin) (54/144), *diyemēsiñ* (diyemezsin) (63/16), *yiymēsiñ* (yiyemezsin) (106/67), *gidemēsiñ* (gidemezsin) (117/23), ...

I. Ağız Yöresi:

-arsıy: *ğuyarsıy* (koyarsın) (135/25), (141/74), *çıķarsıy* (çıkarsın) (135/34), *yaķarsıy* (yakarsın) (137/45), *aķarsıy* (açarsın) (141/157), ...

-rsıy: *toplarsıy* (toplarsın) (141/31), *yollarsıy* (yollarsın) (132/75), ...

-rsiy: *beklersiy* (beklersin) (132/74).

-ēsiy: *sūlēsiy* (söylersin) (46/11).

-üsüy: *gelüsüy* (gelirsin) (46/89), *verüsüy* (verirsin) (49/54), *çekünüsüy* (çekinirsin) (132/118), *bülüsüy* (bilirsin) (139/15), *bilüsüy* (bilirsin) (141/140), ...

-usuy: *oturusuy* (oturursun) (46/11), *ğaynadusuy* (kaynatırsın) (135/24), *ğavurusuy* (kavurursun) (144/33), ...

Olumsuz: *çıkamāsiy* (çıkamazsın) (132/53), *edemēsiy* (edemezsin) (132/53), ...

II. Ağız Yöresi:

-añ, -āñ: *sanañ* (sanırsın) (100/23), *yakāñ* (yakarsın) (97/3), *yapañ* (yaparsın) (98/26), (158/17), *dutāñ* (tutarsın) (101/36), *açañ* (açarsın) (101/39), *yıhāñ* (yıkarsın) (101/65), ...

-eñ, -ēñ: *sereñ* (serersin) (101/53), *gidēñ* (gidersin) (101/102), ...

-iñ: *çalışiñ* (çalışırsın) (101/102).

-uñ, -ūñ: *savuruñ* (savurursun) (101/49), *ğaynadūñ* (kaynadırsın) (101/65), *payunladūñ* (payınlatırsın) (101/36), ...

Teklik III. Şahıs

-ar: *bağar* (13/29), *çıkar* (14/54), *şaşar* (14/135), *yapar* (21/6), *yanar* (30/42), *çalar* (32/89), *yatar* (38/15), *dolar* (91/122), *çıkar* (102/12), *duyar* (141/163), ...

-er: *gider* (14/22), *düşer* (37/9), *biñer* (biner) (37/44), *sürer* (66/40), *diker* (87/13), *girer* (102/55), *bişer* (104/3), *biter* (146/26), *geçer* (152/61), *söner* (154/14), ...

I. ağız yöresinin kıyı şeridinde geniş zaman ünlüsünün darlaşmadığı şekiller de tespit edilmiştir: *kūflener* (küflenir) (119/66).

-r: *oğur* (28/24), *çürür* (37/79), *ğurur* (38/19), *oynar* (101/89), *der* (124/34), *başlar* (92/21), *yer* (153/104), *ürer* (131/20), *eller* (147/7), *ister* (67/95), ...

-ā: Daha çok III. ağız bölgesinde görülür: *açā* (açar) (70/70), *yanā* (yanar) (21/4), *satā* (satar) (29/38), *ğaçā* (kaçar) (30/170), *atā* (atar) (49/20), *bozā* (bozar) (70/15),

durā (durur) (71/102), *dutā* (tutar) (82/10), *çıkā* (çıkar) (109/33), (154/85), *bakā* (bakar) (141/25), ...

-ē: Daha çok III. ağız bölgesinde görülür: *gidē* (gider) (26/6), *inē* (iner) (29/33), *çekē* (çeker) (29/41), *düşē* (düşer) (44/37), *kesē* (keser) (45/6), *dönē* (döner) (70/14), *ötē* (öter) (70/49), *gezē* (gezer) (84/130), *yetē* (yeter) (91/131), *edē* (eder) (108/2), *bitē* (biter) (126/4), *geçē* (geçer) (152/33), ...

-u: *olu* (olur) (1/63), *yatu* (yatır) (33/22), *ğabarū* (kabarır) (107/45), *çairu* (çağırır) (51/49), *yapulu* (yapılır) (67/81), *salduru* (saldırır) (166/30), *bırakduru* (bıraktırır) (53/127), *artu* (artır) (114/95), ...

-ü: *sevünü* (sevinir) (28/24), *götürü* (götürür) (56/146), *vörü* (verir) (67/59), *gelü* (gelir) (70/77), *bülü* (bilir) (3/17), *iletü* (iletir) (98/19), ...

-ır, -ir, -ur, -ür: *gızarır* (kızarır) (21/7), *alır* (88/61), *ıslanır* (134/3), *yenir* (168/20), *gonur* (168/22), *bölünür* (67/70), *getürür* (getirir) (56/155), ...

Olumsuz: *sürmes* (sürmez) (85/9), *gomaz* (komaz) (123/89), *gaçmaz* (kaçmaz) (153/105), *doğunmaz* (158/16), *geçmez* (160/35), *bilmez* (1/60), *gelmez* (14/135), *górmez* (görmez) (28/41), *seslenmez* (31/27), *geymez* (giymez) (54/136), ...

Çokluk I. Şahıs

-aruz: *yaparuz* (yaparız) (1/62), *dağaruz* (takarız) (21/9), *ğataruz* (katarız) (28/52), *bağaruz* (bakarız) (42/30), *çıkāruz* (çıkarız) (49/24), *çırparuz* (çırparız) (53/56), *yazaruz* (yazarız) (54/19), *basaruz* (basarız) (91/103), *savaruz* (savarız) (93/12), *soğaruz* (sokarız) (123/105), *yıgaruz* (yığarız) (146/37), ...

-erüz: *ekerüz* (ekeriz) (28/44), *giderüz* (gideriz) (33/4), *dikerüz* (gideriz) (38/6), *sererüz* (süreriz) (41/6), *dürerüz* (düreriz) (53/66), *dóverüz* (döveriz) (54/28), *içerüz* (içeriz) (56/126), *keserüz* (keseriz) (59/19), (87/13), *ezerüz* (ezeriz) (66/40), *dókerüz* (dökeriz) (90/39), *górerüz* (göreriz) (141/164), *öyerüz* (öyeriz) (156/23), ...

-uruz: *daıduruz* (dağıtırız) (28/27), *ūraşuruz* (uğraşırız) (30/6), *otlaturuz* (otlatırız) (169/25), *aluruz* (alırız) (44/62), *ğuruduruz* (kuruturuz) (46/15), (107/22), ...

-ürüz : *ğórürüz* (görürüz) (17/24), *ğülüşürüz* (gülüşürüz) (56/142), *inceldürüz* (inceltiriz) (109/36), ...

-ruz: *yıkaruz* (yıkarız) (4/7), *sularuz* (sularız) (41/55), *ıslaruz* (ıslarız) (92/16), *bālaruz* (bağlarız) (160/22), ...

-rüz: *beslerüz* (besleriz) (15/11), *derüz* (deriz) (21/13), *yerüz* (yeriz) (54/30), *beklerüz* (bekleriz) (99/62), ...

-arız: *yazarız* (46/16), *yaparız* (93/25), *yağarız* (yakarız) (101/94), *yağarız* (137/45),

-arus: *yaparus* (yaparız) (156/21).

-rus: *başlaruz* (başlarız) (41/67), *toplaruz* (toplarız) (45/8), *ğorus* (koruz) (45/44), ...

-rüs: *dirüs* (deriz) (41/70), *derüs* (deriz) (85/18), (136/52), ...

-rüS: *derüS* (deriz) (84/58).

-erüs: *ikerüs* (ekeriz) (41/72), *dönerüs* (döneriz) (45/6), *ekerüs* (ekeriz) (45/37), ...

-rus: *başlaruz* (başlarız) (41/67), *toplaruz* (toplarız) (45/8), *yıkaruz* (yıkarız) (45/15), *yaparus* (yaparız) (156/21), ...

-urus: *ğurudurus* (kuruturuz) (45/16).

-erük: *dilimlerük* (dilimleriz) (130/32).

-uruğ: *yaparuk* (yaparız) (96/54).

-ruğ: *ğöruğ* (koyarız) (157/35).

Olumsuz: *bilmezsiz* (bilmeyiz) (52/33); *yağmayuz* (yakmayız) (60/27), *yapmayuz* (yapmayız) (89/14), *kesmeyüz* (91/120), *çalışmayuz* (çalışmayız) (95/5), *ğarışmayuz* (karışmayız) (114/227); *esirgemeyüz* (esirgemeyiz) (14/2), *bilmeyüz* (bilmeyiz) (28/42), *ğöndermeyüz* (göndermeyiz) (33/53), *gidemeyüz* (gidemeyiz) (56/233), *becermeyüz* (106/1), ...

Bu örneklerde ise ekin 1. çokluk olumsuz çekimlerinde Azeri şivesinde olduğu gibi zaman ekini muhafaza ettiği görülür: *bilmērüz* (bilmeyiz) (11/2),

yapmaruz (yapmayız) (73/7), *bilmerüz* (bilmeyiz) (126/31), (4/8), *toplaşamāruz* (toplaşamayız) (2/35), ...

Çokluk II. Şahıs

-ersiñiz: *içersiñiz* (içersiniz) (36/15), *gidersiñiz* (gidersiniz) (112/118), ...

-rsiñiz : *dersiñiz* (dersiniz) (31/8), *yirsiñiz* (yersiniz) (36/15), ...

-üsüñüz: *bilüsüñüz* (bilirsiniz) (54/21), *yedürüsüñüz* (yedirirsiniz) (62/57), ...

-usuñuz: *galusuñuz* (kalırsınız) (71/42).

-āsıñız: *yazāsiñız* (yazarsınız) (2/31), *çıḥāsiñız* (çıkarsınız) (84/117), *baḳāsiñız* (bakarsınız) (32/70), ...

-ēsiñiz: *gidēsiñiz* (gidersiniz) (69/151), *górēsiñiz* (görürsünüz) (112/63), ...

-ēsiz: *gidēsiz* (gidersiniz) (82/26).

Olumsuz: *alamāsiñız* (alamazsınız) (78/7), *inanmāsiñız* (inanmazsınız) (90/5), *āgidemēsiñiz* (algidemezsiniz) (78/73), ...

I. Ağız Yöresi:

-ēsiyiz: *gidēsiyiz* (gidersiniz) (132/217).

Çokluk III. Şahıs

-arlar: *yaparlar* (yaparlar) (168/11), *gatarlar* (katarlar) (168/11), ...

-rlar: *bağlarlar* (38/23), *annarlar* (anlarlar) (109/19), *saḳlarlar* (saklarlar) (136/24), ...

-erler: *sizerler* (sezerler) (25/50), *ederler* (168/11), ...

-rler: *yirler* (yerler) (119/87), *işlerler* (144/26), ...

-irler: *verirler* (142/21).

-āla: *govāla* (kovarlar) (30/25), *yonāla* (yonarlar) (56/205), *guyāla* (koyarlar) (70/81), *gātāla* (katarlar) (154/26), *yapāla* (yaparlar) (164/37), ...

-ēle: *öyēle* (öyerler) (9/8), *çekēle* (çekerler) (29/41), *gidēle* (giderler) (67/69), *sürēle* (sürerler) (70/67), *gerēle* (gererler) (151/2), *serēle* (sererler) (151/9), ...

-allar: *guyallar* (koyarlar) (136/28), *yapallar* (yaparlar) (136/30), ...

-eller: *emeller* (emerler) (91/208), *içeller* (içerler) (116/12), *çekeller* (çekerler) (168/12), ...

-ller: *deller* (derler) (169/23), *diller* (derler) (91/202), ...

-üle: *verüle* (verirler) (16/3), *getürüle* (getirirler) (17/23), *gezdürüle* (gezdendirler) (28/15), *ēgüdüle* (algiderler) (28/35), *ezdürüle* (ezdirirler) (41/18), *gelüle* (gelirler) (41/76), (56/142), *götürüle* (götürürler) (67/66), *sürdürüle* (sürdürürler) (67/84), *bişürüle* (pişirirler) (86/14), *çevürüle* (çevirirler) (105/27), *seyüdüle* (seyirtirler) (124/14), ...

-ula: *alula* (alırılar) (7/8), *çaluşula* (çalışırılar) (7/27), *danışula* (danışırılar) (14/61), *daıdula* (dağıtırılar) (28/35), *toplanula* (toplanırılar) (31/22), *oturula* (otururlar) (49/26), *aldurula* (aldırırılar) (54/146), *çıharula* (çıkırırılar) (85/14), *toplaşula* (toplaşırılar) (97/5), *ısdula* (ısıtırılar) (104/16), *oturula* (otururlar) (107/100), *çurula* (çığırırılar) (124/29), *bıraķula* (bırakırılar) (136/25), ...

-elle: *edelle* (ederler) (28/32), *gezelle* (gezerler) (35/111), *içelle* (içerler) (49/23), *dikelle* (dikerler) (60/34), *çekelle* (çekerler) (61/24), *örtelle* (örterler) (91/18), *geyelle* (giyerler) (111/130), *gomelle* (gömerler) (151/7), *gidelle* (giderler) (158/59), ...

-aylā: *sataylā* (satarlar) (119/24).

-eyler: *keseyle* (keserler) (119/16), *edeyler* (119/87), ...

Olumsuzuz: *yapmazla* (yapmazlar) (1/39), *ğuyamazla* (koymazlar) (56/28), *yaķmazla* (yakmazlar) (56/132), *gomazla* (koymazlar) (84/113), *almazla* (almazlar) (111/93), *daķmazla* (takmazlar) (119/119); *baķmazlar* (bakmazlar) (132/275); *vermezler* (vermezler) (119/105); *demezle* (demezler) (107/130), *yimezle* (yemezler) (111/54), *istemezle* (istemezler) (141/34), *ekmezle* (ekmezler) (70/20); *ķorkmazlā* (korkmazlar) (70/60); *demezlē* (demezler) (119/195), *etmezlē* (etmezler) (141/128), ...

Diğer Zaman Eklerinin Yerine Kullanılması

Duyulan Geçmiş Zaman Yerine Kullanılması:

bu tûfej alu, camdan çıkaru tûfeñ ucunu... bisikletimi çabuk geri gôtürüñ vurarın sizi deyi bas bas bayru. eve kaçmışla tûfej görünce. bu gapıya dayanu, çıkñ lan vuracan sizi deyi bağru mu? (65/26).

5.3.3. Bilinen Geçmiş Zaman

Fiilin geçmişte yapıldığını veya görüldüğünü anlatmak için kullanılır¹⁰⁹. Kastamonu ve yöresi ağızlarında çeşitli şekilleri mevcuttur:

	Zaman Eki ve Şahıs Eki
Teklik I. Şahıs	-dım/-dim/-dum/-düm/-tım/-tim/-tum/-tüm
Teklik II. Şahıs	-dñ/-diñ/-dññ/-dıy/-diy/-duy
Teklik III. Şahıs	-duy/-dı/-di/-du/-dü/-tı/-ti/-tu
Çokluk I. Şahıs	-dik/-dık/-duk/-dú/-tuk/-túk
Çokluk II. Şahıs	-diñiz/-dijiz/-diñız/-duñuz/-diz/-duz/-diyiz/-dıyız
Çokluk III. Şahıs	-dile/-dıla/-dula/-dılar/-diler-dular

Teklik I. Şahıs

-dım: *yaPdım* (yaptım) (15/2), *aldım* (21/31), *çalışdım* (çalıştım) (27/14), *vardım* (vardım) (32/55), *sandım* (42/81), *gazandım* (kazandım) (46/8), *çıkartdım* (çıkarttım) (48/176), *yağdım* (yaktım) (53/143), *bağdım* (baktım) (57/48), ...

-dim: *gitdim* (3/45), *endim* (indim) (14/106), *etdim* (ettim) (49/21), *sevdim* (54/74), *geşdim* (geçtim) (64/21), *viydim* (verdim) (71/85), *girdim* (96/95), *yedim* (136/10), *bekledim* (138/47), ...

-dum: *dutdum* (tuttum) (13/9), *guydum* (koydum) (56/9), *gonuşdum* (konuştum) (66/27), *bozdum* (71/87), *doğudum* (dokudum) (89/20), *duydum* (86/32), *goşdum* (koştum) (114/125), *durdum* (142/14), ...

¹⁰⁹ Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri...*, s.584.

-düm: *böyüdüm* (büyüdüm) (7/23), *öpdüm* (öptüm) (14/91), *gútdüm* (güttüm) (30/159), *górdüm* (gördüm) (36/19), *öldüm* (53/166), *düşdüm* (düştüm) (56/86), *böyütdüm* (büyüttüm) (68/42), *düşdüm* (düştüm) (82/2), *dóvdüm* (dövdüm) (126/43),
-tım: *yaptım* (88/97), *bağtım* (76/6), ...
-tim: *kestim* (115/84), *çektim* (106/60), ...
-tum: *gorktum* (korktum) (114/113).
-tüm: *böyüttüm* (büyüttüm) (111/12).
Olumsuz: *ıraslamadım* (rastlamadım) (1/39), *almadım* (20/3), *dalaşmadım* (35/74), *çalışmadım* (42/42), *doğunmadım* (71/340), *basmadım* (114/260); *gitmedim* (115/39), *demedim* (132/112), *gidmedim* (gitmedim) (141/93), *böyütmedim* (büyütmedim) (153/25), ...

Teklik II. Şahıs

-diñ: *başladıñ* (başladın) (123/88), *sıkıladıñ* (sıkıladın) (142/47), *gaynatdıñ* (kaynattın) (1/40), *yağdıñ* (yaktın) (21/6), ...
-diñ: *geldiñ* (geldin) (30/2), *yediñ* (yedin) (30/60), *bişdiñ* (biçtin) (123/88), *girdiñ* (girdin) (153/86), *etdiñ* (ettin) (164/54), ...
-düñ: *górdüñ* (gördün) (30/75), *düşdüñ* (düştün) (91/209), *böyütdüñ* (büyüttün) (104/8), ...
Olumsuz: *almadıñ* (almadın) (20/5), *bağmadıñ* (bakmadın) (68/88), *duymadıñ* (duymadın) (101/13), ...

I. Ağız Yöresinde:

-diy: *ānadiy* (anladın) (132/145), *gazandiy* (kazandın) (46/8), *dağdiy* (baktın) (141/34), ...
-diy: *verdiy* (verdin) (141/35), *yediy* (yedin) (140/1), *damlatdiy* (damlattın) (136/17),
-duy: *oğuduy* (okudun) (136/47), *gopduy* (koptun) (141/34), ...

Olumsuzuz: *bulamadıy* (bulamadın) (137/7), *gitmediy* (gitmedin) (141/84), ...

Teklik III. Şahıs

-duy: *olduy* (oldu) (71/345).

-dı: *davrandı* (1/33), *yandı* (62/62), *yapışdı* (yapıştı) (70/33), *ğaldı* (kaldı) (84/72), *çoğaldı* (çoğaldı) (86/61), ...

-di: *geldi* (54/2), *dedi* (63/42), *bildi* (111/69), *evlendi* (48/157), ...

-du: *bozdu* (48/212), *doldu* (60/54), *tutdu* (tuttu) (69/127), *ğuydu* (koydu) (89/16), *vurdu* (135/26), ...

-dü: *döndü* (1/70), *öldü* (42/75), *düşdü* (düştü) (53/166), *ğórdü* (gördü) (103/8), ...

-tı: *ğaktı* (kalktı) (52/18), *aktı* (aktı) (95/128), *ahtı* (akıttı) (56/27), ...

-ti: *gitti* (31/32).

-tu: *ğoptu* (koptu) (71/123), *duttu* (tuttu) (142/84), ...

Olumsuzuz: *çıkmadı* (1/31), *çalışmadı* (48/61), *ğomadı* (komadı) (57/42), *bırakmadı* (bırakmadı) (62/34), *çıkmadı* (çıkmadı) (63/26), *ğalmadı* (kalmadı) (67/12), *okuTmadı* (okutmadı) (106/108); *gelmedi* (112/32), *ölmedi* (126/42), *beğmedi* (beğenmedi) (132/57), *gitmedi* (162/31), *vermedi* (49/52), ...

Çokluk I. Şahıs

-dik: *girdik* (13/7), *gitdik* (gittik) (68/76), *evlendirdik* (119/61), ...

-dık: *vardık* (13/5), *çıkıldı* (çıkıldık) (33/45), *yardı* (yardı) (155/9), ...

-duğ: *yandug* (yandık) (3/22), *aldug* (aldık) (23/4), *satdu*ğ (sattık) (29/11), *yolladu*ğ (yolladık) (35/61), *durdu*ğ (48/78), *yoldu*ğ (68/82), *yapdu*ğ (yaptık) (95/57), *ğildu*ğ (kıldık) (100/10), *ğordu*ğ (korduk) (136/23), ...

-dúğ: *geldú*ğ (geldik) (141/30), *derdú*ğ (derdik) (145/12), *giddú*ğ (gittik) (42/115), *vedú*ğ (verdik) (106/5), ...

-tuḡ: *baḡtuḡ* (baktık) (32/82), *bıraḡtuḡ* (biraktık) (35/10), *attuḡ* (attık) (151/64), ...

-túḡ: *beyúttúḡ* (büyüttük) (71/235), *ektúḡ* (ektik) (91/38), *kestúḡ* (kestik) (95/38), *çektúḡ* (çektik) (139/44), ...

Olumsuz: *almaduḡ* (almadık) (57/42), *ğaḡmaduḡ* (kaçmadık) (62/68), *ḡullanmaduḡ* (kullanmadık) (110/6), *ḡonuḡmaduḡ* (konuşmadık) (111/49), *yapmaduḡ* (yapmadık) (127/6), *ḡapturmaduḡ* (kaptırmadık) (150/22), *beḡenmedúḡ* (beğenmedik) (151/64), *vemedúḡ* (vermedik) (153/83), *ḡórmedúḡ* (görmedik) (14/69), *dimedúḡ* (demedik) (42/5), *sürmedúḡ* (sürmedik) (49/46), *söylemedúḡ* (söylemedik) (54/11), *yeriḡmedúḡ* (erişmedik) (139/62), ...

Çokluk II. Şahıs

-diñiz: *dediñiz* (dediniz) (111/161), *geldiñiz* (geldiniz) (114/1), *geḡdiñiz* (geçtiniz) (152/73), ...

-dijiz: *geldijiz* (geldiniz) (115/1), (130/2), (142/1), ...

-diñiz: *uvradiñiz* (uğradınız) (152/73), *daḡdiñiz* (taktınız) (71/280), ...

-duñuz: *uyduñuz* (uyuduḡunuz) (84/9), *ḡuyduñuz* (koydunuz) (110/5), ...

-diz: *hoḡ geldiz* (hoş geldiniz) (130/9).

-duz: *ḡonuḡduduz* (konuşturdunuz) (131/21).

I. Ağız Yöresi:

-diyiz: *foḡ geldiyiz* (hoş geldiniz) (137/1).

-dıyız: *bıḡdıyız* (baktınız) (144/57).

Olumsuz: *getmediñiz* (gitmediniz) (54/3), *iḡmediñiz* (içmediniz) (61/82); *saḡmadıñiz* (saçmadınız) (68/5); *sormadiz* (sormadınız) (138/62), ...

Çokluk III. Şahıs

-dile: *eletdile* (ilettiler) (11/33), *dedile* (dediler) (18/22), *etdile* (ettiler) (22/8), *vedile* (verdiler) (32/34), *yedile* (yediler) (45/77), *viydile* (verdiler) (58/5), ...

-dıla: *çayrdıla* (çağırdılar) (3/31), *aldıla* (aldılar) (4/16), *yapdıla* (yaptılar) (11/24), *başladıla* (başladılar) (35/8), *yağdıla* (yaktılar) (42/192), *yazdıla* (yazdılar) (60/80), *dağdıla* (taktılar) (102/4), *ūraşdıla* (uğraştılar) (110/36), *çıkdıla* (çıktılar) (141/47),...

-dula: *vurdula* (vurdular) (4/17), *oğudula* (okudular) (28/35), *dutdula* (tuttular) (29/63), *goydula* (koydular) (56/25), *sordula* (sordular) (91/158), *buldula* (buldular) (128/33), ...

-dılar: *aldılar* (aldılar) (115/10), *yağdılar* (yaktılar) (120/70), ...

-diler: *dediler* (dediler) (42/79), *gıtdiler* (gittiler) (62/41), *geşdiler* (geçtiler) (119/193), *evlendiler* (evlendiler) (132/42), *geldiler* (geldiler) (132/67), ...

-dular: *oğuddular* (okuttular) (141/9).

Olumsuz: *yollamadıla* (yollamadılar) (7/23), *gomadıla* (komadılar) (50/34), *durmadıla* (durmadılar) (80/7), *çalışmadıla* (çalışmadılar) (95/5), *inanmadıla* (inanmadılar) (111/40); *viymedile* (vermediler) (68/43), *emmedile* (emmediler) (71/236), *demedile* (demediler) (72/5), *göndermedile* (göndermediler) (152/29), *gelmedile* (gelmediler) (164/11), ...

5.3.4. Öğrenilen Geçmiş Zaman

Fiilin, önceden gerçekleştiğini veya başkasından duyulduğunu bildiren haber kipidir¹¹⁰. Kastamonu ve yöresi ağızlarında çeşitli şekilleri mevcuttur:

	Zaman Eki ve Şahıs Eki
Teklik I. Şahıs	-mışım/-muşum/-mışın/-mişin/-muşun/-mışıyın/-mişiyin/-mışıyın/-muşuyun/-müşüyün
Teklik II. Şahıs	-mişsiñ/-mişsiñ/-mişsiñ/-mişsiñ/-mışıy/-mişsiy
Teklik III. Şahıs	-miş/-miş/-muş/-müş
Çokluk I. Şahıs	-muşuyuz/-mişüyüz/-muşuz
Çokluk II. Şahıs	-mişsiñiz/-muşsuñuz
Çokluk III. Şahıs	-muşla/-müşle/-mişla/-mişle/-mişler

Teklik I. Şahıs

-mışım: *çalışmışım* (28/45).

-muşum: *dolmuşum* (114/135).

-mışın: *galmışın* (kalmışım) (11/45), *souqlamışın* (soğuklamışım) (69/41), *uyanmışın* (uyanmışım) (78/62), ...

-mişin: *içmişin* (içmişim) (169/4), *getmişin* (gitmişim) (142/16), ...

-muşun: *soğmuşun* (sokmuşum) (37/6), *olmuşun* (olmuşum) (37/50), *dourmuşun* (doğurmuşum) (132/140), ...

-mışıyın: *basmışıyın* (basmışım) (14/133), *çalışmışıyın* (çalışmışım) (26/37), *gapmışıyın* (kapmışım) (62/59), ...

-mişiyin: *gelmişiyin* (gelmişim) (14/96), *ölmüşiyin* (ölmüşüm) (78/60), ...

-mışıyın: *alışmışıyın* (alışmışım) (52/25).

-muşuyun: *uyumuşuyun* (uyumuşum) (3/35), *buruşdumuşuyun* (buruşturmuşum) (4/19), *okumuşuyun* (okumuşum) (6/10), *unutmuşuyun* (unutmuşum) (14/102), (144/57), *dourmuşuyun* (doğurmuşum) (132/118), *unudmuşuyun* (unutmuşum) (144/57), *gonuşmuşuyun* (konuşmuşum) (68/52), ...

¹¹⁰ Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri...*, s.599-600.

-müſüyün: *düşmüşüyün* (düşmüşüm) (3/47).

Olumsuz: *fargetmemişiyin* (fark etmemişim) (153/30), *görmemişin* (görmemişim) (115/8), *bilmemişin* (bilmemişim) (115/8), ...

Teklik II. Şahıs

-mişsiñ: *yazmışsiñ* (yazmışsın) (28/41), *almışsiñ* (almışsın) (107/69), *bağmışsiñ* (bakmışsın) (107/176), *yapmışsiñ* (yapmışsın) (128/18), ...

-mişsiñ: *gelmişsiñ* (gelmişsin) (30/90),

-mişsiñ: *yükselmişsiñ* (yükselmişsin) (30/122), *evlenmişsiñ* (evlenmişsin) (154/51), ...

-mişsiñ: *salmışsiñ* (salmışsın) (57/35), *doñralanmışsiñ* (84/91), ...

Olumsuz: *yememişsiñ* (yememişsin) (77/44).

I. Ağız Yöresi:

-mişsiy: *almışsiy* (almışsın) (132/59).

-mişsiy: *etmişsiy* (etmişsin) (145/47).

Teklik III. Şahıs

-miş: *bālamış* (bağlamış) (48/63), *batmış* (batmış) (53/115), *ıslanmış* (ıslanmış) (129/8), ...

-miş: *gelmiş* (2/30), *girmiş* (68/101), *dimiş* (88/51), *yeñmiş* (103/16), ...

-muş: *bulmuş* (29/90), *duymuş* (32/83), *buruşmuş* (53/132), ...

-müş: *çókmiş* (çökmüş) (68/102), *ölmüş* (73/23), *sókmiş* (sökmüş) (131/19), ...

Olumsuz: *ğalmamış* (kalmamış) (14/119), *almamış* (20/5), *yapılmamış* (33/3), *çıkılmamış* (57/19), *çarpmamış* (57/34), *bozmamış* (71/86); *beğenmemiş* (beğenmemiş) (118/2), *yememiş* (120/90), *gitmemiş* (101/130), *şışmemiş* (126/39), *beyenmemiş* (beğenmemiş) (153/79), ...

Çokluk I. Şahıs

-muşuyuz: *ğalmuşuyuz* (kalmışız) (146/21).

-mişüüz: *vemişüüz* (vermişiz) (15/68).

-muşuz: *almuşuz* (almışız) (40/5), *vamuşuz* (varmışız) (91/162), ...

Çokluk II. Şahıs

-mişsiñiz: *gelmişsiñiz* (gelmişsiniz) (107/106).

-muşsuñuz: *dutmuşsuñuz* (tutmuşsunuz) (56/68).

Olumsuz: *tanıyamamuşuz* (tanıyamamışız) (24/10).

Çokluk III. Şahıs

-muşla: *ğuymuşla* (koymuşlar) (5/5), *ğurmuşla* (kurmuşlar) (18/30), *sormuşla* (sormuşlar) (30/62), *oğutmuşla* (okutmuşlar) (30/150), *dutmuşla* (tutmuşlar) (42/169), *ğorğmuşla* (korkmuşlar) (46/47), *soymuşla* (soymuşlar) (114/129), ...

-müşle: *dönmüşle* (dönmüşler) (46/49), *ğómmüşle* (gömmüşler) (56/63), *ğórmüşle* (görmüşler) (86/54), ...

-mişla: *yapmışla* (yapmışlar) (1/66), *almışla* (almışlar) (14/95), *yazmışla* (yazmışlar) (148/75), *bayılmışla* (bayılmışlar) (153/72), *ğızartmışla* (kızartmışlar) (63/56), *yakmışla* (yakmışlar) (86/57), *dağutmuşla* (dağıtmışlar) (111/76), ...

-mişle: *kesmişle* (kesmişler) (1/66), *ğaybetmişle* (kaybetmişler) (32/3), *yemişle* (yemişler) (63/57), *gelmişle* (gelmişler) (84/43), *geymişle* (giymişler) (112/34), *gezmişle* (gezmişler) (154/28), ...

-mişler: *dimişler* (demişler) (86/96), *demişler* (132/188), ...

Olumsuz: *bırakmamışla* (bırakmamışlar) (65/25), *oğutmamışla* (okutmamışlar) (86/26); *çözmemişle* (çözmemişler) (79/56), *dimemişle* (dememişler) (88/55), ...

5.3.5. Gelecek Zaman

Fiilin daha sonra gerçekleşeceğini ifade eden kiptir¹¹¹. Kastamonu ve yöresi ağızlarında da oldukça çeşitli şekilleri mevcuttur:

¹¹¹ Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri...*, s.623.

	Zaman Eki ve Şahıs Eki
Teklik I. Şahıs	-ac̣ĩn/-acin/-acın/-ecin/-eceyin/-aceym/-aceyin/- ceyin/-ceyin/-acam/-ecem/-cam/-acām/-acān/-ecēn/- c̣ĩn/-ac̣ĩn/-ecejn/-cim/-cin
Teklik II. Şahıs	-acāsıñ/-acēsıñ/-ecēsıñ/-acañ/-açañ/-eceñ/-eceksiñ/- acaķsıñ/-ıcañ/-iceñ/-icen/-ēsın/-acāsın/-ecēsın/- aceysiñ/-eceysiñ/-aceysin/-ceysiñ/-ceysiñ/-acıñ/- eciñ/-ecīsıñ/-acaķsıy/-ıcaķsıy/-caķsıy/-üceksiy/- eceksiy/-cāsıy/-cēsıy/-acāsıy/-ecēsıy/-ücēsıy/-ıcāsıy
Teklik III. Şahıs	-acaķ/-ecek/-icek/-ıcaķ/-ucaķ/-ücek/-caķ/-cek
Çokluk I. Şahıs	-aceyüz/-eceyüz/-acuz/-acüz/-ecüz/-acoz/-acōz/-cōz/- ecōz/-ecōz/-ecez/-eceüz/-cüz/- acaüz/-acaüz/-eceüz/- aceüz/-eceüz/-ceüz/-iceüz/-cayuz
Çokluk II. Şahıs	-ıcāñız/-cēñız/-eceñız/-ceysiñız/-cēsız/-cāsız/- acaķsıyız
Çokluk III. Şahıs	-acaķla/-eekle/-acaķlar

Teklik I. Şahıs

-ac̣ĩn: *çalışac̣ĩn* (çalışacağım) (83/18), *gonuşac̣ĩn* (konuşacağım) (114/127), ...

-acin: *alacin* (alacağım) (49/24), *yapacin* (yapacağım) (83/24), *daķacin* (takacağım) (57/9), ...

-acın: *çıķacin* (çıķacađım) (49/83), *alacın* (alacağım) (69/51), *đılacın* (kılacağım) (135/33), ...

-ecin: *gidecin* (gideceğım) (49/40), *evlenecin* (evleneceğım) (69/35), *kesecin* (keseceğım) (69/37), *ķekecin* (ķekeceđım) (57/51), *verecin* (vereceğım) (62/56),

górecin (göreceğim) (68/93), *dikecin* (dikeceğim) (119/133), *gelecin* (geleceğim) (84/125), ...

-eceyin: *ēgideceyin* (algideceğim) (13/19), *guyeceyin* (koyacağım) (14/51), *bileceyin* (bileceğim) (28/13), *góreceyin* (göreceğim) (28/75), *büşüreceyin* (pişireceğim) (95/32), ...

-aceyin: *alaceyin* (alacağım) (5/4), *yapaceyin* (yapacağım) (6/9), *ataceyin* (atacağım) (14/52), *gonuşaceyin* (konuşacağım) (24/4), *saklayaceyin* (saklayacağım) (28/12), ...

-aceyin: *gaçaceyin* (kaçacağım) (29/84), *yapaceyin* (yapacağım) (29/37), *oğudaceyin* (okutacağım) (30/87), ...

-ceyin: *okuyceyin* (okuyacağım) (11/8), *doğuyceyin* (dokuyacağım) (153/7), ...

-ceyin: *deyceyin* (diyeceğim) (32/14), *gitceyin* (gideceğim) (4/18), *ēgitceyin* (algideceğim) (123/67), ...

-acam: *çıkacam* (çıkacağım) (94/4).

-ecem : *kesecece* (keseceğim) (91/117), *gelecece* (geleceğim) (95/105), *górecece* (göreceğim) (142/16),

-cam: *ovarcam* (onaracağım) (144/63).

-acām: II. ağız bölgesinde görülür: *ğılacām* (kılacağım) (94/1), *yapacām* (yapacağım) (95/113), ...

-acān: II. ağız bölgesinde görülür: *basacān* (basacağım) (102/2), *çalışacān* (çalışacağım) (42/222), *olacān* (olacağım) (91/111), *alacān* (alacağım) (91/167), ...

-ecēn: II. ağız bölgesinde görülür: *idecēn* (edeceğim) (102/31), *çekecēn* (çekeceğim) (119/184), *deşecēn* (deşeceğim) (85/2), ...

-cīn: *diycīn* (diyeceğim) (57/58), *gitcīn* (gideceğim) (161/16), ...

-acīn: *çalışacīn* (çalışacağım) (83/18), *gonuşacīn* (konuşacağım) (114/127), ...

-ecejīn: *górecejīn* (göreceğim) (12/35), *diyecejīn* (diyeceğim) (95/90), *gezdürecejīn* (gezdireceğim) (103/45), ...

-cim: *dēcim* (diyeceğim) (3/25), *yollācim* (yollayacağım) (18/50), *çatliycim* (çatlayacağım) (158/79), ...

-cin: *vēcīn* (vereceğim) (123/66).

Olumsuz: *gōrmēceyin* (görmeyeceğim) (151/58), *bilemēceyin* (bilemeyeceğim) (1/40); *oturamācam* (oturamayacağım) (141/1), *oturamācam* (oturamayacağım) (141/1), *gitmēcīn* (gitmeyeceğim) (118/5), *guydumaycin* (koydurmayacağım) (147/17), ...

Teklik II. Şahıs

-acāsīñ: *ķoparacāsīñ* (koparacaksın) (44/56), *yapacāsīñ* (yapacaksın) (49/39), (122/8), ...

-acēsīñ: *yazacēsīñ* (yazacaksın) (30/2), *danişacēsīñ* (danişacaksın) (30/77), *saqacēsīñ* (sağacaksın) (33/55), *alacēsīñ* (alacaksın) (118/6), *atacēsīñ* (atacaksın) (127/12), *vurunacēsīñ* (vurunacaksın) (163/11), ...

-ecēsīñ: *yidiürecēsīñ* (yedireceksin) (11/13), *girecēsīñ* (gireceksin) (27/33), *verecēsīñ* (vereceksin) (30/138), *çóvürecēsīñ* (çevireceksin) (30/184), *gúdecēsīñ* (güdeceksin) (33/55), *verecēsīñ* (vereceksin) (71/314), *enecēsīñ* (ineceksin) (84/118), *bişürecēsīñ* (pişireceksin) (127/1), *gidecēsīñ* (gideceksin) (30/186), ...

-acañ: *yapacañ* (yapacaksın) (21/9), *ğarışacañ* (karışacaksın) (29/66), *yatacañ* (yatacaksın) (29/86), *bulacañ* (bulacaksın) (37/35), *ğazanacañ* (kazanacaksın) (44/60), *duracañ* (duracaksın) (54/143), *ğıracañ* (kıracaksın) (91/122), *satacañ* (satacaksın) (96/89), *ağacañ* (ağacaksın) (yükseleceksin) (99/59), *ğāķacañ* (kalkacaksın) (104/142), *çiķharacañ* (çıkaracaksın) (115/67), *ūraşacañ* (uğraşacaksın) (147/16), ...

-açañ: *yapaçañ* (yapacaksın) (40/10).

-eceñ: *gideceñ* (gideceksin) (29/86), *süreceñ* (süreceksin) (38/5), *geyeceñ* (giyeceksin) (54/162), *gōmeceñ* (gömeceksin) (56/98), *dōneceñ* (döneceksin) (60/21), *ēreneceñ* (öğreneceksin) (74/27), *gireceñ* (gireceksin) (91/123), *gōreceñ*

(göreceksin) (96/90), *süreceñ* (süreceksin) (101/33), *endüreceñ* (indireceksin) (107/30), *içeceñ* (içeceksin) (124/23), ...

-eceksiñ: *gideceksiñ* (gideceksin) (17/33), *diyeceksiñ* (diyeceksin) (35/34), *dikeceksiñ* (dikeceksin) (35/47), *vereceksiñ* (vereceksin) (89/64), *túkadecesiñ* (tüketeceksin) (119/147), ...

-acaķsiñ: *çıķacaķsiñ* (çıķacaksın) (3/14), *baķacaķsiñ* (bakacaksın) (5/5), (42/222), *asacaķsiñ* (asacaksın) (44/56), *alacaķsiñ* (alacaksın) (48/105), ...

-icañ: *atıcañ* (atacaksın) (60/24), *birıcañ* (bağıracaksın) (60/49), *yıcañ* (yığacaksın) (101/34), *yapıcañ* (yapıcaksın) (101/35), *payınlatıcañ* (payınlatacaksın) (101/37), ...

-iceñ: *biçiceñ* (biçiceksin) (101/44), *kesiceñ* (kesiceksin) (108/20), *geliceñ* (geliceksin) (130/3), ...

-icen: *eşicen* (eşeceksin) (132/19).

-cēsın: *gelcēsın* (geleceksin) (138/23), *büşürcešin* (pişireceksin) (49/44), ...

-acāsın: *ğatacāsın* (katacaksın) (138/19), *yapacāsın* (yapacaksın) (138/20), ...

-ecēsın: *dönecēsın* (döneceksin) (46/100).

-aceysiñ: *ğalduraceysiñ* (kaldıracaksın) (52/31), *alaceysiñ* (alacaksın) (119/37), *çıķaceysiñ* (çıķacaksın) (52/33), ...

-eceysiñ: *ğureceysiñ* (kuracaksın) (79/41).

-aceysiñ: *ğataceysiñ* (katacaksın) (119/172).

-ceysiñ: *ğaynıtceysiñ* (kaynatacaksın) (151/50), *ğuyceysiñ* (koyacaksın) (51/23), ...

-ceysiñ: *gitceysiñ* (gideceksin) (122/51), *verceysiñ* (vereceksin) (48/31), ...

-aciñ: *ğataciñ* (katacaksın) (112/102), *çırpacıñ* (çırpacaksın) (112/104), *ğuraciñ* (kuracaksın) (28/42), ...

-eciñ: *çekeciñ* (çekeceksin) (112/101).

-ecīsīñ: *gidecīsīñ* (gideceksin) (81/8), *sıkıverecīsīñ* (sıkıvereceksin) (44/54), *çekecīsīñ* (çekeceksin) (77/11), *gelecīsīñ* (geleceksin) (78/76), ...

Olumsuz: *açmayacaķsiñ* (açmayacaksın) (35/35); *sōlemeyceñ* (söylemeyeceksin) (54/143), *iyilenmeyceñ* (iyilenmeyeceksin) (124/49), *baķmaycañ* (bakmayacaksın)

(69/196), *gaçmaycañ* (kaçmayacaksın) (114/180), *bıraķmiycañ* (bırakmayacaksın) (63/63), *ğalduramiycañ* (kaldıramayacaksın) (62/3), *yemiyciñ* (yemeyeceksin) (112/116), *bitmēcek* (bitmeyecek) (24/5), *gitmēcek* (gitmeyecek) (141/122), *olmēcek* (olmayacak) (167/29), *olmācaķ* (olmayacak) (8/27), *sıķılmācaķ* (sıkılmayacak) (30/149), *ayırmācaķ* (ayırmayacak) (56/56), *ğoparmīcañ* (koparmayacaksın) (108/20), ...

I. Ağız Yöresi:

-acaķsiy: *uvacaķsiy* (ovacaksın) (46/79), *çalıřacaķsiy* (çalışacaksın) (137/14), ...

-icaķsiy: *ğaynadıcaķsiy* (kaynatacaksın) (136/14).

-caķsiy: *ğuycaķsiy* (koyacaksın) (136/16), *çalıřcaķsiy* (çalışacaksın) (141/41), ...

-üceksiy: *süzüceksiy* (süzeceksin) (136/15).

-eceksiy: *vereceksiy* (vereceksin) (137/25).

-cāsiy: *yapcāsiy* (yapacaksın) (145/48), *yıpcāsiy* (yapacaksın) (132/61), ...

-cēsiy: *etcēsiy* (edeceksin) (132/95), *ölcēsiy* (öleceksin) (132/121), *bilcēsiy* (bileceksin) (132/194), *sirkelēcēsiy* (sirkeleyeceksin) (136/14), *yeycēsiy* (yiyeceksin) (141/41), ...

-acāsiy: *baķacāsiy* (bakacaksın) (46/90), *savacāsiy* (savacaksın) (46/90), ...

-ecēsiy: *verecēsiy* (vereceksin) (46/90), *getürecēsiy* (getireceksin) (132/96), *ğórecēsiy* (göreceksin) (133/15), *ezecēsiy* (ezeceksin) (138/19), ...

-ücēsiy: *bildürücēsiy* (bildireceksin) (132/197).

-icāsiy : *aķıcāsiy* (aķacaksın) (123/204).

Teklik III. Şahıs

-acaķ: *yapacaķ* (yapacak) (29/65), *ķaldıracaķ* (kaldıracak) (31/24), *ğuyacaķ* (koyacak) (34/12), *ğabaracaķ* (kabaracak) (38/6), *çıķacaķ* (çıkcak) (49/39), *bıraķacaķ* (bırakacak) (78/71), *aķacaķ* (akacak) (113/21), *donacaķ* (165/33), ...

-ecek: *çেকেক* (14/31), *gelecek* (30/189), *dikecek* (38/7), *bekleyecek* (71/40), *beyenecek* (beğenecek) (118/1), *েকেক* (142/32), ...

-icek: *gelicek* (gelecek) (101/101), *beğenicek* (beğenecek) (119/189), *enicek* (inecek) (136/16), ...

-ıcaķ: *çıkıcaķ* (çıkacak) (132/19), *ğızarıcaķ* (kızarmayacak) (135/10), ...

-ucaķ: *olucaķ* (olacak) (135/10).

-ücek: *yedürücek* (yedirecek) (146/14).

-caķ: *sulancaķ* (sulanacak) (6/20).

-cek: *öldürcek* (öldürecek) (128/36), *gitcek* (gidecek) (155/3), ...

Olumsuz: *sıkılmācaķ* (sıkılmayacak) (30/149), *baķmāycaķ* (bakmayacak) (30/112), *ayırmācaķ* (ayırmayacak) (56/56); *bitmēcek* (bitmeyecek) (24/5), *gitmēcek* (gitmeyecek) (141/122); *çarpmayacaķ* (çarpmayacak) (110/111); *olmıycaķ* (olmayacak) (151/38), ...

Çokluk I. Şahıs

-aceyüz: *yapaceyüz* (yapacağız) (28/61), *çıkaceyüz* (çıkacağız) (32/30), *ğonuşaceyüz* (konuşacağız) (154/44), ...

-eceyüz: *gideceyüz* (gideceğiz) (24/6), (32/9), *gezeceyüz* (gezeceğiz) (24/8), *yeñeceyüz* (yeneceğiz) (27/31), *sildireceyüz* (sildireceğiz) (28/64), *ğoreceyüz* (göreceğiz) (42/3), ...

-acuz: *satacuz* (satacağız) (44/12), *yapacuz* (yapacağız) (49/51), *ğatacuz* (kataacağız) (61/13), *ğoyacuz* (koyacağız) (102/49), ...

-acüz: *dóķacüz* (dökeceğiz) (69/188), *ğurtaracüz* (kurtaracağız) (110/36), *arayacüz* (arayacağız) (154/7), ...

-ecüz: *gelecüz* (geleceğiz) (84/140), *düşürecüz* (düşüreceğiz) (114/120), ...

-acoz: *alacoz* (alacağız) (97/2).

-acõz: *alacõz* (alacağız) (123/36).

-cōz: *gitcōz* (gideceğiz) (123/24).

-ecōz: *gōrecōz* (göreceğiz) (138/15).

-ecōz: *verecōz* (vereceğiz) (119/92).

-ecez: *sürecez* (süreceğiz) (14/43), *ölecez* (öleceğiz) (50/5), *everecez* (evereceğiz) (65/7), *içecez* (içeceğiz) (91/168), *guyecez* (koyacağız) (119/149), ...

-eceüz: *keseceüz* (keseceğiz) (113/2).

-cüz: *seyüddürcüz* (seyirttireceğiz) (124/18), *gōzetcüz* (gözeteceğiz) (128/61),

-acaüz: *yapacaüz* (yapacağız) (95/84).

-acauz: *alacauz* (alacağız) (135/11), *ğiracauz* (kıracağız) (135/12), *ğurudacauz* (kurutacağız) (135/12), *bağacauz* (bakacağız) (48/15), ...

-eceüz: *edeceüz* (edeceğiz) (48/122), *gireceüz* (gireceğiz) (48/209), ...

-aceüz: *yapaceüz* (yapacağız) (132/276).

-eceüz: *uyudeceüz* (uyutacağız) (135/12), *dikeceüz* (dikeceğiz) (135/11), *ekeceüz* (ekeceğiz) (132/276), ...

-ceüz: *yēceüz* (yiyeceğiz) (135/12).

-iceüz: *dikiceüz* (dikiceğiz) (135/10).

-cayuz: *yapcayuz* (153/3).

Olumsuz: *ğuymiycüz* (koymayacağız) (55/23), *almicuz* (almayacağız) (49/65), ...

Çokluk II. Şahıs

-icāñiz: *asıcāñiz* (asacaksınız) (91/158), *çıķardıcāñiz* (çıkartacaksınız) (94/5), *nāpıcāsız* (ne yapacaksınız) (115/1), ...

-cēñiz: *gitcēñiz* (gideceksiniz) (43/40).

-eceñiz: *çektüreceñiz* (çektireceksiniz) (114/140).

-ceysiñiz: *bulaceysiñiz* (bulacaksınız) (MDD).

-cēsiz: *bişürcēsiz* (pişireceksiniz) (143/17).

I. Ağız Yöresi:

-cāsız: *yapcāsız* (yapacaksınız) (145/36).

-acaḡsıyız: *alacaḡsıyız* (alacaksınız) (132/2).

Çokluk III. Şahıs

-acaḡla: *yatacaḡla* (yatacaklar) (17/8), *ḡaçuracaḡla* (kaçıracaklar) (75/96), *ḡatacaḡla* (katacaklar) (105/9), *alacaḡla* (alacaklar) (111/169), *yaḡacaḡla* (yakacaklar) (132/226), ...

-acaḡlar: *yapacaḡlar* (yapacaklar) (42/191).

-ecele: *dönecele* (dönecekler) (17/9), *gelecele* (gelecekler) (114/253), ...

Olumsuz: *barındumācaḡlar* (barındırmayacaklar) (132/47).

5.3.6. Şart Kipi

Fiilin gerçekleşmesi başka bir eylemin olması şartına bağlı olduğu durumlarda kullanılan kiptir¹¹². Kastamonu ve yöresi ağızlarında da çeşitli şekilleri mevcuttur:

	Kip Eki + Şahıs Eki
Teklik I. Şahıs	-sam/-sem
Teklik II. Şahıs	-sañ/-señ/-sey
Teklik III. Şahıs	-sa/-se
Çokluk I. Şahıs	-saḡ/-sek
Çokluk II. Şahıs	-sañız/-señiz
Çokluk III. Şahıs	-seler/-sele/-sala

Teklik I. Şahıs

-sam: *yassam* (yazsam) (25/2), *yuñsam* (yunsam “yıkasam”) (25/58), *yatsam* (84/133), *satsam* (107/167), *satsam* (153/63), ...

¹¹² Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri...*, s.676.

-sem: *bilsem* (11/7), *düşünsem* (67/300), *gitsem* (100/7), *yersem* (118/27), *ölsem* (130/49), *kessem* (141/17), ...

Olumsuz: *utanmasam* (70/56), *çalışmasam* (83/46), *yollamasam* (141/124), ...

Teklik II. Şahıs

-sañ: *ıraslasañ* (rastlamasan) (29/6), *ğuysañ* (koysan) (48/209), *ğosañ* (kosan) (70/11), *soysañ* (soysan) (71/48), *durgutsañ* (durdursan) (91/131), *bulsañ* (bulsan) (109/17), (158/70), ...

-señ: *bilseñ* (bilsen) (14/81), *gelseñ* (gelsen) (8/20), *ğórseñ* (görsen) (60/27), *halletseñ* (halletsen) (79/60), ...

Olumsuz: *ğılmasañ* (kılmasan) (88/82), *kesmeseñ* (kesmesen) (91/119), *gitmeseñ* (gitmesen) (25/72), *getmeseñ* (gitmesen) (63/62), ...

I. Ağız Yöresi:

-sey: *çeksey* (çeksen) (132/182), ...

Teklik III. Şahıs

-sa: *duysa* (153/64), *yapılsa* (132/247), *bulsa* (31/11), *ğalsa* (kalsa) (56/66), ...

-se: *gelse* (114/87), *derse* (139/3), *sepse* (85/3), ...

Olumsuz: *yatmasa* (37/20), *sülemese* (söylemese) (72/19), *yitmese* (104/8), ...

Çokluk I. Şahıs

-sağ: *ğazsağ* (61/54), *bulsağ* (86/91), *vasağ* (varsak) (162/5), ...

-sek: *getsek* (gitsek) (60/63), *ğómsek* (gömsek) (56/93), ...

Olumsuz: *ekmese* (53/12), *gitmese* (86/44), ...

Çokluk II. Şahıs

-sañız: *çıksañız* (çıkmanız) (88/77).

-señiz: *gelseñiz* (gelseniz) (88/62), *gezseñiz* (gezsensiz) (98/19), ...

Çokluk III. Şahıs

-sala: *daşısala* (taşısalar) (29/97), *alsala* (alsalar) (60/47), ...

-sele: *tutuv̄isele* (tutuverseler) (71/286).

-seler: *verseler* (74/14).

Olumsuz: *bağmasala* (bakmasalar) (30/109).

5.3.7. Gereklilik Kipi

Gereklilik kipi, eylemin yapılması gerektiğini bildirir¹¹³.

	Kip Eki + Şahıs Eki
Teklik I. Şahıs	-mam lâzım
Teklik II. Şahıs	-may ilâzım
Teklik III. Şahıs	-ması lâzım/-mesi ilâzım/-ması ilâzım/-malu/-meli/ -melü
Çokluk I. Şahıs	
Çokluk II. Şahıs	
Çokluk III. Şahıs	-malulā

Teklik I. Şahıs

-mam lâzım: *almam lâzım* (almam lazım) (56/113).

Teklik II. Şahıs

-may ilâzım: *olmay ilâzım* (olman lazım) (132/63).

III. ağız bölgesinin Şenpazar ve Cide yöresinde ikinci şahıs eki getirilmeden (sanki üçüncü şahıs çekimleniyormuş gibi) sadece kip ekiyle de fiil çekimi oluşturulmaktadır:

sen burî o ūlannan evlenmelü demiş. (75/91),

ā ūlum sen ğayrı bu işi yapmalu! (MDD), ...

¹¹³ Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri*..., s.693.

Teklik III. Şahıs

-ması lâzım: *uçurması lâzım* (uçurması lazım) (30/132).

-ması ilâzım: *yatması ilâzım* (yatması lazım) (37/19).

-mesi ilâzım: *demesi ilâzım* (demesi lazım) (66/26).

-malu: *gonuşmalu* (konuşmalı) (25/86), *gomalu* (koymalı) (56/97), *doğumalu* (dokumalı) (154/87), ...

-meli: *kesmeli* (11/18), *evlenmeli* (30/136),

-melü: *ekmelü* (ekmeli) (154/87), *çekmelü* (çekmeli) (48/179), *delmelü* (delmeli) (54/99), *tutuviymelü* (tutuvermeli) (71/287), *evlenmelü* (evlenmeli) (75/91), ...

Çokluk III. Şahıs

-malulā: *olmalulā* (olmalılar) (71/195).

5.3.8. İstek Kipi

Fiilin yapılması veya yapılmaması istendiği durumlarda kullanılan kiptir¹¹⁴. Çekimlerinde birinci şahıslarda iyelik, diğer şahıslarda zamir kökenli şahıs ekleri kullanılan istek kipinin yöre ağızlarındaki çekimleri şunlardır:

	Kip Eki + Şahıs Eki
Teklik I. Şahıs	-am/-em
Teklik II. Şahıs	-asıñ/-esiñ
Teklik III. Şahıs	-e
Çokluk I. Şahıs	-ağ/-ek
Çokluk II. Şahıs	-esiñiz/-asıñız
Çokluk III. Şahıs	

Teklik I. Şahıs

-am: *bağam* (49/4), *çıkağam* (49/82), *bağam* (117/58), *ğurtulam* (146/67), (33/4), ...

-em: *gidem* (53/175), *edem* (2/8), *girem* (49/82), ...

¹¹⁴ Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri*..., s.648.

Teklik II. Şahıs

-asıñ: *bulasıñ* (bulasın) (MDD)

-esiñ: *yiyesıñ* (yiyesin) (41/54), *góresiñ* (göresin) (67/8), ...

Teklik III. Şahıs

-e: *golay gele* (MDD)

Çokluk I. Şahıs

-aķ: *yapaķ* (153/4),

-ek: *gideķ* (67/13),

Çokluk II. Şahıs

-asıñız: *baķasıñız* (bakasınız) (72/13).

-esiñiz: *góresiñiz* (göresiniz) (72/13).

5.3.9. Emir Kipi

Emir kipi, fiilin yapılmasını ya da yapılmamasını emir yoluyla anlatan kiptir¹¹⁵. Bu kipi her şahısta kendine özgü bir çekiminin olması onu diğer bildirme ve tasarlama kiplerinden ayırmıştır.

	Kip Eki + Şahıs Eki
Teklik I. Şahıs	-ayın/-eyin/-ayım/-en/-ıyın/-iyin/-ēyin/-uyun/-üyük/- īn/-yam/-eyim
Teklik II. Şahıs	--
Teklik III. Şahıs	-sün/-sin/-sun/-sın/-sıñ/-siñ/-suñ/-sıy/-suy
Çokluk I. Şahıs	-em/-elim/-ylım/-ylim/-am/-alım
Çokluk II. Şahıs	-ñ/-iñ/-iñ/-üñ/-uñ/-ıy
Çokluk III. Şahıs	-sunna/-sınna/-sinle/-sinlē/-sinner/-sınlā

¹¹⁵ Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri*..., s.665.

Teklik I. Şahıs

Bu ek bugün yazı dilinde olduğu gibi Kastamonu ve yöresi ağızlarında da istek işlevinde kullanılmaktadır:

-ayın: *yapayın* (yapayım) (50/6), *gırayın* (kırayım) (56/73), *bulayın* (bulayım) (68/91), *danışayın* (danışayım) (56/115), *gurudayın* (kurutayım) (56/175), *bakayın* (bakayım) (71/248), *varayın* (varayım) (153/77), ...

-eyin: *vereyin* (vereyim) (53/51), *geleyin* (geleyim) (54/120), *bileyin* (bileyim) (54/122), *sereyin* (sereyim) (56/175), *gideyin* (gideyim) (57/44), ...

-ayım: *yağayım* (2/4), *alayım* (42/99), *kaçayım* (107/93), *dalayım* (157/19), ...

-eyim: *vereyim* (2/5), *gideyim* (146/66), ...

-ıyın: *alıyın* (alayım) (53/51), *bağayın* (bakayım) (30/5), *ānadiyın* (anlatayım) (37/2), *çāriyın* (çağırayım) (98/106), ...

-iyyin: *geziyın* (geziyim) (6/11), *ediyin* (edeyim) (14/42), ...

-ēyın: *edivēyın* (edivereyim) (153/77).

-uyun: *gönüşuyun* (konuşayım) (71/214), (114/249), *vuruyun* (vurayım) (57/64), *oturuyun* (oturayım) (77/61), *alduruyun* (aldırayım) (57/2), *gönüşuyun* (konuşayım) (29/71), ...

-üyün: *beyüdüyün* (büyüteyim) (132/42), *endürüyün* (indireyim) (152/3), ...

-īn: *bakīn* (bakayım) (79/64), *çıkīn* (çıkayım) (79/66), ...

-yam: *ediviyam* (edivereyim) (111/172).

-en: *bilen* (bileyim) (127/21).

Olumsuz: *beñzetmēyin* (benzetmeyeyim) (114/199), *getmēyin* (gitmeyeyim) (142/34), *gönüşmayın* (konuşmayayım) (132/3), *sōlemeyin* (söylemeyeyim) (32/43), *üşümeyin* (üşümayayım) (129/9), ...

Teklik II. Şahıs

vur (1/12), *git* (53/172), *yaz* (74/28), *yat* (102/23), *otu* (otur) (71/149), *bırak* (102/46), *gel* (141/129), *yörü* (yürü) (8/21), ...

Olumsuz: *sorma* (84/111), *bulma* (60/45), *gitme* (25/91), *evlenme* (107/111), ...

Teklik III. Şahıs

-sın: *ūrasın* (uğrasın) (49/37), *toplansın* (99/16), *yansın* (107/99), *ğalsın* (kalsın) (132/55), ...

-sin: *gelsin* (14/109), *çeksin* (32/44), *bitsin* (153/91), *yisin* (yesin) (120/12), ...

-sun: *dutsun* (tutsun) (30/92), *ğorusun* (korusun) (102/3), *dursun* (32/79), *uyusun* (54/131),

-sün: *böyüsün* (büyüsün) (54/131), *ğórsün* (görsün) (114/70), *üyüsün* (uyusun) (136/42), *sürünsün* (25/35), ...

-suñ: *dutsuñ* (tutsun) (146/82).

-siñ: *yırtılsıñ* (yırtılsın) (146/79).

-siñ: *gelsiñ* (gelsin) (80/24).

Olumsuz: *gelmesin* (25/88), *düşmesin* (45/76), *ğórmesin* (görmesin) (48/45), *çıkmassın* (109/12), *sarılmassın* (54/60), *çarpmassın* (70/73), *yapışmassın* (107/29), ...

I. Ağız Yöresi:

-siy: *gelsiy* (gelsin) (132/284).

-suy: *olsuy* (olsun) (132/285).

Çokluk I. Şahıs

I. teklik şahısta olduğu gibi çoğul şahıs çekimi de yazı dilinde olduğu gibi istek işlevinde kullanılır:

-alım: *alalım* (3/58), *satalım* (23/4), *yapalım* (26/36), *bağalım* (30/129), *yaturalım* (32/78), *çqıralım* (çağıralım) (42/194), *açılalım* (42/218), *şıvğatdıralım* (45/33), *ğuyalım* (koyalım) (49/25), *sarılalım* (54/96), *yatalım* (54/96), *alduralım* (aldıralım) (54/154), *oturalım* (67/305), (99/66), (136/6), *salalım* (68/56), *oñuyalım* (okuyalım) (95/89), *basalım* (95/105), *açalım* (114/91), *sıvadalım* (sıvatalım) (119/147), *alduralım* (aldıralım) (153/121), ...

-elim: *gezelim* (1/4), *böyüdelim* (büyütelim) (26/37), *gidelim* (32/69), *dövelim* (dövelim) (42/219), *farzedelim* (56/106), *inelim* (91/164), *diyelim* (91/207), *geçelim* (119/148), *içelim* (132/129), *verelim* (153/84), *keselim* (63/59), *beklēlim* (bekleyelim) (141/43), ...

-yılm: *sulaylım* (sulayalım) (67/12), *topliylım* (toplayalım) (77/62), *ğuylım* (koyalım) (113/35), *başlaylım* (başlayalım) (167/8), ...

-yılım: *oyneylim* (oynayalım) (12/17).

-am: *ğurtulam* (146/67).

-em: *gidem* (77/61).

Olumsuz: *almaylım* (almayalım) (23/2), *uzatmaylım* (uzatmayalım) (32/23), 153/90), *bişümeylim* (pişirmeyelim) (71/280), *uzatmiylim* (uzatmayalım) (80/38), *almaylım* (almayalım) (153/121), *vermēlim* (vermeyelim) (132/262), *ğonuşmālim* (konuşmayalım) (12/13), *ğaruşdumālim* (karıştırmayalım) (53/113), ...

Çokluk II. Şahıs

-ñ: *arañ* (arayım) (49/16), *sōleñ* (söyleyin) (151/18), ...

-iñ: *çarıñ* (çağırın) (67/370), *alıñ* (alın) (111/98), ...

-iñ: *ğósderiñ* (gösterin) (25/55).

-üñ: *ğörüñ* (görün) (67/202).

-uñ: *yatuñ* (yatırın) (32/18), *otuñ* (oturun) (32/29), *suruñ* (sorun) (128/42), ...

Olumsuz: *inanmayiñ* (inanmayın) (101/59), *evlenmeyiñ* (evlenmeyin) (67/161), *almañ* (almayın) (111/98), *ğarışmañ* (karışmayın) (114/263), *yollamañ* (yollamayın) (32/92), *ğorkmañ* (korkmayın) (49/17), *ayıblamañ* (ayıplamayın) (56/230), *ğülmeñ* (gülmeyin) (78/14), *gitmeñ* (gitmeyin) (107/223), *girmeñ* (girmeyin) (50/29), *bağman* (bakmayın) (141/2), *atmañ* (atmayın) (53/3), ...

I. Ağız Yöresi:

-ıy: *bakıy* (bakın) (133/19).

Çokluk III. Şahıs

-sınlā: *çıksınlā* (çıksınlar) (48/142).

-sınna: *oynasınna* (oynasınlar) (67/401).

-sinle: *gónensinle* (gönensinler) (132/273).

-sinlē: *getsinlē* (gitsinler) (48/142).

-sinner: *yesinner* (yesinler) (132/89).

-sunna: *gonuşsunna* (konuşsunlar) (114/71).

Olumsuz: *etmesinne* (etmesinler) (26/23), *alışmasınlā* (alışmasınlar) (141/49), *etmesinne* (etmesinler) (26/23), ...

5.4. FİİLLERİN BİRLEŞİK KİPLİ ÇEKİMLERİ

5.4.1. HİKÂYE

Bu çekimde günümüz yazı dilinden farklı olarak Teklik 3. şahıs Şimdiki Zamanın Hikâyesinde ve Teklik, Çokluk 3. şahıs Geniş Zamanın Hikâyesi şahıslarında sonda bir “n” ünsüzünün kullanıldığı görülmektedir. Muğla, Uşak, Kırşehir, Gaziantep ve Bartın ağızlarında da görülen bu yapı¹¹⁶ Kastamonu ağızlarında bol örneklidir.

Ayrıca bu kullanım fiil çekimlerinde olduğu kadar ek-eylem almış isim çekimlerinde ve bazı yardımcı fiillerde de karşımıza çıkmaktadır: *gız_ıdın* (kız idi) (63/26), *var_ıdın* (var idi) (91/57), *bāluydun* (bağlıydı) (64/29), *gonuşğandun* (konuşkandı) (65/22), *edepsüzdüin* (edepsizdi) (69/35), *şeydüin* (şey idi) (15/22), ...

¹¹⁶ Özgür Ay, “Türkiye Türkçesi Ağızlarında Fiil Çekiminde kullanılan Şahıs Ekleri Üzerine” *V. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri*, Ankara 2004, s.319-341.

Şimdiki Zamanın Hikâyesi

Teklik I. Şahıs:

-yodum: *gidiyodum* (gidiyordum) (1/83), *goşuyodum* (koşuyordum) (14/93), *bağıyodum* (bakıyordum) (42/72), *oturuyodum* (oturuyordum) (49/36), *geliyodum* (geliyordum) (56/71), *götürüyodum* (götürüyordum) (64/17), *geziyodum* (geziyordum) (65/16), *gıliyodum* (kıliyordum) (76/6), *görüyodum* (görüyordum) (91/208), *örüyodum* (ölüyordum) (95/124), *bālıdıyodum* (bağlatıyordum) (101/6), *yatıyodum* (yatıyordum) (148/17), *tutuyodum* (tutuyordum) (152/56), ...

-yordum: *dönüyordum* (120/53), *içiyordum* (120/55), ...

Olumsuz: *bilmeyodum* (bilmiyordum) (42/81), *vimiyodum* (vermiyordum) (90/42), *soluyamıyodum* (soluyamıyordum) (66/21), ...

Teklik II. Şahıs

-yoduñ: *geliyoduñ* (geliyordun) (MDD).

Olumsuz: *bilmēyoduñ* (bilmiyordun) (56/215).

I. Ağız Yöresi:

-yoduy: *gidiyoduy* (gidiyordun) (132/221), *yapıyoduy* (yapıyordun) (140/2), ...

Teklik III. Şahıs:

-yodun: *oluyodun* (oluyordu) (63/18), (94/5), *topluyodun* (topluyordu) (68/43), ...

-yodu : *veriyodu* (veriyordu) (11/17), *çalışıyodu* (çalışıyordu) (11/30), *oķunuyodu* (okunuyordu) (30/32), *yapılıyodu* (yapılıyordu) (49/2), *diyodu* (diyordu) (71/5), *götürüyodu* (götürüyordu) (86/4), *yıķıyodu* (yıkıyordu) (86/51), *basılıyodu* (basılıyordu) (89/24), *düşüyodu* (düşüyordu) (95/95), *doruklanıyodu* (doruklanıyordu) (111/17), *deniyodu* (deniyordu) (139/8), *gidiyodu* (gidiyordu) (141/38), *oluyodu* (oluyordu) (145/70), ...

Olumsuz: *bırakmıyodu* (bırakmıyordu) (62/32), *olmāyodu* (olmuyordu) (11/19), *olmuyodu* (olmuyordu) (78/17), *āgidemēyodu* (algidemiyordu) (107/167),

girilmēyodu (girilmiyordu) (132/226), *verrmēyodu* (vermiyordu) (141/120), *inmiyodu* (inmiyordu) (92/28), ...

Çokluk I. Şahıs

-yoduğ: *yörüyoduğ* (yürüyorduk) (40/8), *topluyoduğ* (topluyorduk) (42/22), *süzüyoduğ* (süzüyorduk) (52/13), *çalışyoduğ* (çalışyorduk) (82/19), *biniyoduğ* (biniyorduk) (86/5), *atıyoduğ* (atıyorduk) (89/28), *satıyoduğ* (satıyorduk) (95/3), *gótürüyoduğ* (götürüyorduk) (139/43), *gidiyoduğ* (gidiyorduk) (140/5), *yıkāyoduğ* (yıkıyorduk) (151/63), ...

Olumsuz: *alamıyoduğ* (alamıyorduk) (60/15), *bulamıyoduğ* (bulamıyorduk) (79/23), *ısladmāyoduğ* (ıslatmıyorduk) (141/78), *çıkamayoduğ* (çıkamıyorduk) (145/43), *almāyoduğ* (almıyorduk) (141/60), *bilmēyoduğ* (bilmiyorduk) (107/12), ...

Çokluk II. Şahıs

-yoduñuz: *geliyoduñuz* (geliyordunuz) (MDD).

Çokluk III. Şahıs

-yalādı: *ğuyalādı* (koyarlardı) (59/11), *duyalādı* (duyarlardı) (91/13), ...

-yelardı: *kitleyelardı* (kitliyorlardı) (142/7).

-yolādı: *ediyolādı* (ediyorlardı) (86/82), *oynuyolādı* (oynuyorlardı) (96/3), ...

Geniş Zamanın Hikâyesi

Teklik I. Şahıs

-udum: *çaluşudum* (çalıştım) (28/46), *doñdurudum* (dondururdum) (70/57), *ānadudum* (anlatırdım) (90/26), *yatudum* (yatırdım) (95/116), *baırudum* (bağırırdım) (107/171), *doldurudum* (doldururdum) (119/178), *doyurudum* (doyururdum) (141/39), ...

-ādım: *satādım* (satardım) (5/11), *yapādım* (yapardım) (45/3), *ğaḳādım* (kalkardım) (84/58), *ḡatādım* (katardım) (110/9), ...

-ēdim: *ḡórēdim* (görürdüm) (91/91), *kesēdim* (keserdim) (115/84), *örēdim* (örerdim) (116/68), *gidēdim* (giderdim) (141/40), *edēdim* (ederdim) (53/108), ...

I. ağız yöresinin kıyı şeridinde geniş zaman ünlüsünün darlaşmadığı şekiller de mevcuttur:

-ardım: *ḡaldurardım* (kaldırırdım) (115/47), *aḳtarardım* (aktarırdım) (119/176), ...

Olumsuz: *yapmazdım* (yapmazdım) (54/182), *sīmazdım* (sıgımazdım) (75/68), *duymazdım* (91/126), *bilmezdim* (25/27), (101/57), *beklemezdim* (132/134), ...

Teklik II. Şahıs

-ardıñ: *baḳardıñ* (bakardım) (123/97).

-ādıñ: *yolādıñ* (yolardım) (56/32).

-rdıñ: *daşırdıñ* (taşardım) (56/159).

-erdiñ: *dönerdiñ* (dönerdin) (66/13), *içerdiñ* (içerdin) (123/98), ...

-ēdiñ: *edēdiñ* (ederdin) (163/23).

-üdüñ: *bülüdüñ* (bilirdin) (163/23), *gelüdüñ* (gelirdin) (10/16), *bişürüdüñ* (pişirirdin) (115/22), ...

-rduñ: *doḳurduñ* (dokurdun) (163/23).

Olumsuz: *ḡörmezdi* (görmezdin) (133/18).

Teklik III. Şahıs

-udun: *aarudun* (ağarırdı) (41/8), *aludun* (alırdı) (98/46), *ḡaludun* (53/40), *oludun* (olurdu) (64/18), ...

-üdüñ: *bülüdüñ* (bilirdi) (69/108), *gelüdüñ* (gelirdi) (91/141), ...

-ülerdin: *virülerdin* (verirlerdi) (94/5),

-ādın: *ḳoşādın* (koşardı) (50/10), *daḳādın* (takardı) (53/29), *baḳādın* (bakardı) (56/15), ...

-ādi: *yapādi* (yapardı) (9/6), *yanādi* (yanardı) (25/101), *çıkādi* (çıkardı) (30/54), *yonādi* (yonardı) (33/48), *batādi* (batardı) (90/10), *aḥādi* (akardı) (95/61), *sarādi* (sarardı) (148/12), ...

-ēdi: *çekēdi* (çekerci) (50/10), *eşēdi* (işerci) (30/135), *gidēdi* (giderdi) (99/65), ...

-udu: *ūraşudu* (uğraşırđı) (14/51), *oynanudu* (oynanırđı) (22/26), *gonuşudu* (konuşurdu) (35/55), *duruludu* (durulurdu) (56/195), *ğanadudu* (kanatırđı) (57/80), *ğuşanudu* (kuşanırđı) (88/65), *gızarudu* (kızarırdı) (91/126), *çalunudu* (çalınırđı) (144/10), *yapuşudu* (yapışırđı) (153/54), ...

-üdü: *yenüdü* (yenirdi) (14/16), *gelüdü* (gelirdi) (44/15), *götürüdü* (götürürdü) (64/7), *büşürüdü* (pişirirdi) (99/14), *denüdü* (denirdi) (113/4), *doğülüdü* (dövülürdü) (114/96), *ekilüdü* (ekilirdi) (147/23), ...

I. ağız yöresinin kıyı şeridinde geniş zaman ünlüsünün darlaşmadığı şekiller de mevcuttur:

-ardı: *açılardı* (açılırđı) (115/26), *ğalardı* (kalırđı) (115/52), *hastalanardı* (hastalanırđı) (115/79), *ānadardı* (anlatırđı) (118/63), *olardı* (olurdu) (119/174), ...

-erdi: *beyenerdi* (beyenirdi) (115/10), *gelerdi* (gelirdi) (115/29), ...

-ārı: *çıkārı* (çıkardı) (144/3).

-ēri: *geyēri* (giyerdi) (132/124).

Olumsuz: *doğunmazdın* (dokunmazdı) (13/25), *olmazdın* (olmazdı) (94/29); *yazdumazdı* (yazdırmazdı) (26/46), *ğullanmazdı* (kullanmazdı) (37/60), *almazdı* (45/25), *ğırhmazdı* (kırkmazdı) (56/43), *yapışmazdı* (91/92), *çıkılmazdı* (108/17), *yapmazdı* (115/65), *oğutmazdı* (164/45); *bilmezdi* (35/29), *gelmezdi* (73/6), *yimezdi* (yemezdi) (103/14), ...

Çokluk I. Şahıs

-üdüḡ: *kestürüdüḡ* (kestirirdik) (14/65), *getürüdüḡ* (getirirdik) (41/14), *yedürüdüḡ* (yedirirdik) (71/238), *büşürüdüḡ* (pişirirdik) (88/74), *údüdüḡ* (öğütürdük) (94/22),

-āruk: *daḡāruk* (takardık) (130/17), *yapāruk* (yapardık) (138/3), ...

-ērūk: *giyērūk* (giyerdik) (130/17), *gidērūk* (giderdik) (144/27), *dóvērūk* (döverdik) (144/28), *dikērūk* (dikerdik) (159/13), ...

-rūk: *dilimlerūk* (dilimlerdik) (130/33).

-ruk: *ıslāruk* (ıslardık) (144/35).

Olumsuz: *gidişmezdik* (gidişmezdik “kaşınmazdık”) (71/330), *örtmezdük* (örtmezdik) (51/39), *demezdük* (demezdik) (63/31), *giymezdük* (giymezdik) (71/334), *söylemezdük* (söylemezdik) (89/72), *geçümezdük* (geçirmezdik) (165/23), *yapmazduk* (yapmazdık) (46/25), (86/22), *satmazduk* (satmazdık) (56/58), *gonuşmazduk* (konuşmazdık) (111/51), *çalışmazduk* (çalışmazdık) (136/32), ...

Çokluk II. Şahıs

-uduñuz: *aluduñuz* (alırdınız) (MDD).

Çokluk III. Şahıs

-allardın: *çalallardın* (çalarlardı) (124/38), *daḡallardın* (takarlardı) (85/9), ...

-allādın: *yapallādın* (yaparlardı) (69/117), *asallādın* (asarlardı) (70/69), *goyallādın* (koyarlardı) (97/8), ...

-ülēdi: *gelülēdi* (gelirlerdi) (2/21), *bindürülēdi* (bindirirlerdi) (45/28), *götürülēdi* (götürürlerdi) (77/43), *bişürülēdi* (pişirirlerdi) (117/26), *ölülēdi* (ölürlerdi) (164/41),

-arlādın: *yıḡarlādın* (yıḡarlardı) (63/7).

-llar_ıdı: *gollar_ıdı* (korlardı) (79/99), *daşıllar_ıdı* (taşırıldı) (101/85), ...

-allár_ıdı: *yapallár_ıdı* (yaparlardı) (88/86).

-allar_ıdı: *atallar_ıdı* (atarlardı) (96/4), *asallar_ıdı* (asarlardı) (158/5), ...

-ālar_ıdı: *daḡālar_ıdı* (takarlardı) (149/6).

-arlar_ıdı: *soķarlar_ıdı* (sokarlardı) (153/22).

-ālardı: *goşālardı* (koşarlardı) (126/17), *yapālardı* (yaparlardı) (142/22), *yaḥālardı* (yakarlardı) (149/10), ...

-ülerdi: *eğürülerdi* (eğirirlerdi) (41/3), *böyüdülerdi* (büyütürlerdi) (79/20), *yidürülerdi* (yedirirlerdi) (88/42), *gelülerdi* (gelirlerdi) (113/2), *geydürülerdi* (giydirirlerdi) (114/177), *beyenülerdi* (beğenirlerdi) (131/2), *getirülerdi* (getirirlerdi) (91/3), ...

-ülerdin: *getürülerdin* (getirirlerdi) (91/53), *virülerdin* (verirlerdi) (94/5), ...

-llerdin: *söylellerdin* (söylerlerdi) (102/42).

-ellerdin: *edellerdin* (ederlerdi) (124/8), *góreellerdin* (görerlerdi) (85/12), ...

-allādı: *yaķallādı* (yakarlardı) (46/70), *ġatallādı* (katarlardı) (60/39), *daḥallādı* (takarlardı) (66/14), *sorallādı* (sorarlardı) (70/2), *oynullādı* (oynarlardı) (92/51), *atallādı* (atarlardı) (149/11), ...

-ellēdi: *edellēdi* (ederlerdi) (117/13), *dikellēdi* (dikerlerdi) (119/27), *çekellēdi* (çekerlerdi) (119/210), *ekellēdi* (ekerlerdi) (158/58), *gidellēdi* (giderlerdi) (166/8), *dizellēdi* (dizerlerdi) (21/2), *ġúlellēdi* (gülerlerdi) (46/9), ...

-nnar_ıdı: *oķunnar_ıdı* (okurlardı) (103/23).

-allárdı: *yatallárdı* (yatarlardı) (115/27).

-aylādı: *ġuyaylādı* (koyarlardı) (119/18), *yapaylādı* (yaparlardı) (115/16), (119/11),

-eylēdi: *gideylēdi* (giderlerdi) (117/13), *sōleylelēdi* (söylerlerdi) (117/13), ...

-aylardı: *saraylardı* (sararlardı) (119/11), *ġaynadaylardı* (kaynatırlardı) (119/18), *oynaylardı* (oynarlardı) (117/21), ...

-eylerdi: *keseylerdi* (keserlerdi) (117/26), *dizeylerdi* (dizerlerdi) (119/91), ...

II. ağız yöresinde –n genişlemesinden sonra yine –na/-ne ile tekrar genişlemiş bir yapı tespit edilmiştir:

-allādınna: *yapallādınna* (yaparlardı) (91/21), *satallādınna* (satarlardı) (91/101), ...

-lladınna: *yıķalladınna* (yıkarlardı) (91/4).

-ülēdinne: *gelülēdinne* (gelirlerdi) (91/20), *idellēdinne* (ederlerdi) (91/20), ...

-llēdinne: *gōtüllēdinne* (götürürlerdi) (91/10).

-ülerdinne: *evlenülerdinne* (evlenirlerdi) (91/34).

Olumsuzuz: *gomazlādı* (koymazlardı) (69/41), *yollamazlar_idı* (yollamazlardı) (106/109), *bağmazlardı* (bakmazlardı) (119/82), *yollamazlādı* (yollamazlardı) (133/17), *çıkmazlādı* (çıkarmazlardı) (142/87); *demezler_idi* (demezlerdi) (111/159), *vemezler_idi* (vermezlerdi) (112/7), *sürmezler_idi* (sürmezlerdi) (114/38), *gitmezlerdi* (119/181), *böyütmezlerdi* (büyütmezlerdi) (119/191), *çekdüzmezler_idi* (çektirmezlerdi) (53/37), *giymezlerdi* (giymezlerdi) (60/67), ...

I. ağız yöresi ve III. ağız yöresinin ara ara kıyı kesimlerinde Geniş Zaman ekinin 3. Teklik hikâye birleşik zamanlı çekimlerinde Görülen Geçmiş Zaman ünsüzü -d- düşmüş olup, önündeki ünlüyü uzatmıştır:

-ulārı: *çıkarulārı* (çıkırırlardı) (119/192), *bağrulārı* (bağırırlardı) (132/227), ...

-llārı: *oynullārı* (oynarlardı) (144/58), *atıvallārı* (atıverirlerdi) (49/11), *gollārı* (korlardı) (141/67), ...

-allārı: *satallārı* (satarlardı) (154/30), *asallārı* (asarlardı) (154/89), *yapallārı* (yaparlardı) (138/4), (154/25), *dağallārı* (takarlardı) (139/34), *atallārı* (atarlardı) (144/10), *savallārı* (savarlardı) (132/227), ...

-arlārı: *sararlārı* (sararlardı) (144/55).

-ellēri: *ekellēri* (ekerlerdi) (79/9), *gidellēri* (giderlerdi) (139/24), *çekellēri* (çekerlerdi) (139/34), *idellēri* (ederlerdi) (154/44), ...

-ülēri: *gelülēri* (gelirlerdi) (117/16), *verülēri* (verirlerdi) (138/4), *götürülēri* (götürürlerdi) (154/30), ...

-üleri: *götürüleri* (götürürlerdi) (117/22).

-ārı: *olārı* (olurdu) (115/2).

-llēri: *dellēri* (derlerdi) (141/132).

-aylārı: *yapaylārı* (yaparlardı) (119/10).

Olumsuzuz: *yapmazlārı* (yapmazlardı) (144/21), *ğatmazlārı* (katmazlardı) (154/97),...

Bilinen Geçmiş Zamanın Hikâyesi

Teklik I. Şahıs

-dım_ıdı: II. ve III. ağız yöresinde görülen bu birleşimde şahıs eki ek-eylemden önce gelir: *yatdım_ıdı* (yattıydım) (90/31), *aldım_ıdı* (aldıydım) (112/32), *yazdım_ıdı* (yazdıydım) (42/172), *sulatdım_ıdı* (sulattıydım) (79/36), *bāladım_ıdı* (bağladıydım) (101/10), ...

-dim_idi: *geldim_idi* (geldiydim) (91/186).

-düm_üdü: *düşdüm_üdü* (düştüydüm) (53/52), *öldüm_üdü* (öldüydüm) (163/30), ...

-duydum: *otuduydum* (oturduydum) (67/14).

-dıydım: *yatdıydım* (yattıydım) (57/61).

Teklik III. Şahıs

-dı_y_ıdı: *çıKdı_y_ıdı* (çıktıydı) (153/7).

-dıydı: *ayrıldıydı* (48/153), *uñardıydı* (onardıydı) (71/340), *gaşdıydı* (kaçtıydı) (91/154), *aşdıydı* (açtıydı) (152/69), *başladıydı* (153/93), *çalışdıydı* (çalıştıydı) (153/114), ...

-diydi: *verdiydi* (48/37), *geşdiydi* (geçtiydi) (71/340), *gitdiydi* (gittiydi) (111/67), ...

-duydu: *yolduydu* (60/96), *ğurtulduydu* (kurtulduydu) (84/62), ...

-düydü: *görüdüydü* (götürdüydü) (61/48), *öldüydü* (146/104), ...

-düydün: *öldüydün* (öldüydü) (54/187),

Çokluk I. Şahıs

-diyduķ: *etdiyduķ* (ettiydik) (95/120).

-düydúķ: *geldüydúķ* (geldiydik) (166/40).

-düydük: *dikdüydük* (diktiydik) (95/36).

Çokluk II. Şahıs

-diydiñiz: *geldiydiñiz* (geldiydiniz) (MDD).

Çokluk III. Şahıs

-diler_idi: *viydiler_idi* (verdiydiler) (71/307),

Öğrenilen Geçmiş Zamanın Hikâyesi

Teklik I. Şahıs:

-muş_udum: *soymuş_udum* (soymuştum) (62/65).

Teklik III. Şahıs:

-mış_idi: *bālamış_idi* (bağlamıştı) (51/53),

-müş_idi: *sürmüş_idi* (sürmüştü) (107/90), *gitmiş_idi* (gitmişti) (137/8), ...

-müşdü: *düşmüşdü* (düşmüştü) (92/53).

Olumsuz: *bakmamuşdun* (bakmamıştı) (63/30).

Çokluk III. Şahıs: *bölmüşledü* (bölmüşlerdi) (37/62).

Gelecek Zamanın Hikâyesi

Teklik I. Şahıs: *saıcādim* (sağıcaktım) (101/6), *olacādim* (olacaktım) (37/76), *isteyecēdim* (isteyecektim) (91/184), *inecēdim* (inecektim) (169/19), ...

Teklik III. Şahıs: *galacādı* (kalacaktı) (91/173), *gelicēdi* (gelicekti) (111/172), *idicekdi* (edicekti) (103/36), *doğunaceydi* (dokunacaktı) (45/80), ...

Olumsuz: *ūraşılmayceydi* (uğraşılmayacaktı) (45/81).

Şart Kipinin Hikâyesi:

Teklik I. Şahıs: *gırksaydım* (kırksaydım) (69/2), *girseydim* (girseydim) (42/80), *dikseydim* (dikseydim) (119/131), ...

Teklik II. Şahıs: *olsaydıñ* (olsaydın) (123/24), *çekseydiñ* (çekseydin) (91/80), *bulsaydiy* (bulsaydın) (132/257), ...

Teklik III. Şahıs: *górseydi* (görseydi) (79/34).

Çokluk I. Şahıs: *saçsayduķ* (saçsaydık) (68/5), *górseydúķ* (görseydik) (122/2), ...

Çokluk II. Şahıs: *bilseydiñiz* (bilseydiniz) (MDD).

Çokluk III. Şahıs: *veselerdi* (verselerdi) (MDD).

Olumsuz: *olmasaydı* (80/57), *kesilmeseydi* (132/33), ...

İstek Kipinin Hikâyesi

Teklik I. Şahıs: *góstereydim* (göstereydim) (95/47), *bileydim* (114/231), *yazabileydim* (132/103), ...

Teklik II. Şahıs: *dolduraydıñ* (dolduraydın) (88/14), *oturaydıñ* (oturaydın) (130/50), *olaydıñ* (olaydın) (151/30), *geleydıñ* (geleydin) (53/54), (90/26), *düşüvereydıñ* (düşüvereydin) (56/87), *gelevereydıñ* (gelivereydin) (123/97), ...

Teklik III. Şahıs: *gullanaydı* (kullanaydı) (32/96), *gideydi* (101/129), *duraydı* (126/47), *çalaydı* (151/31), *okuyabileydi* (okuyabileydi) (71/96), *güleydi* (güleydi) (151/33), *diyeydi* (151/34), *ālaydı* (ağlayaydı) (88/15), ...

Çokluk I. Şahıs: *içeydúķ* (içeydik) (MDD).

Çokluk II. Şahıs: *vereydiñiz* (vereydiniz) (MDD).

Olumsuz: *olmayaydı* (34/121), *yapmayaydıñ* (57/70), *gemliyeydi* (11/33), *viymiyeydi* (vermeyeydi) (71/39), ...

5.4.2. ŞART

Şimdiki Zamanın Şartı

Teklik II. Şahıs: *yaşıyosañ* (yaşıyorsan) (98/18), *geliyosan* (geliyorsan) (132/78), ...

Teklik III. Şahıs: *üyyosa* (uyuyorsa) (136/33), ...

Olumsuz: *bilmiyosañ* (bilmiyorsan) (57/70).

Geniş Zamanın Şartı

Teklik I. Şahıs: *gezünüsem* (gezinirsem) (30/99), *dönersem* (54/86), *yersem* (118/27), *yörürsem* (yürürsem) (124/50), *gótürüsem* (götürürsem) (128/26), *tellēsem* (tellersem) (141/110), *gidēsem* (gidersem) (163/26); *ānaşusam* (anlaşırsam) (37/27),

alırsam (alırsam) (56/112), *durāsam* (durarsam) (68/53), *alusam* (alırsam) (111/118), *gullanusam* (kullanırsam) (114/161), *oturusam* (oturursam) (132/76), ...

Olumsuzu: *etmēsem* (etmezsem) (54/145), *ölmēsem* (ölmezsem) (83/25), *atmāsam* (atmazsam) (132/231), ...

Teklik II. Şahıs: *bulusañ* (bulursan) (12/2), *ğakāsañ* (kalkarsan) (21/14), *alusañ* (alırsan) (25/43), *bālasañ* (bağlarsan) (48/210), *yatarsañ* (yatarsan) (51/12), *goparusañ* (koparırsan) (56/65), *çıķāsañ* (çıkarsan) (69/37), *uyumāsañ* (uyumazsan) (75/29), *gullanusañ* (kullanırsan) (89/31), *sorarsañ* (sorarsan) (91/189), (123/9), *yudarsañ* (yutarsan) (130/47), *ğatarsañ* (katarsan) (151/52), *kesēseñ* (kesersen) (26/34), *istēseñ* (istersen) (42/218), *gelirseñ* (gelirsen) (67/191), *gelüseñ* (gelirsen) (91/199), *sürēseñ* (sürersen) (119/226), ...

Olumsuzu: *ğuyamassañ* (koyamazsan) (22/30), *ğatmassañ* (katmazsan) (151/52), *vurmassañ* (vuramazsan) (24/13), *baķmassañ* (bakmazsan) (30/111), *çekdüimesseñ* (çektirmezsensin) (30/21), ...

I. Ağız Yöresi:

yaparsay (yaparsan) (132/209), *yemēsey* (yemezsensin) (132/62), *yörürsey* (yürürsensin) (144/48), *böyüdüsey* (büyütürsensin) (132/75), ...

Teklik III. Şahıs: *sorāsa* (sorarsa) (2/2), *gidēse* (giderse) (22/35), *düşēse* (düşerse) (67/381), *tutāsa* (tutarsa) (71/49), *yapuşusa* (yapışırsa) (53/19), *ğırılusa* (kırılırsa) (71/116), *gelüse* (gelirse) (123/41), *yeñüülüse* (yenilirse) (152/39), ...

Çokluk I. Şahıs: *ğuyāsaķ* (koyarsak) (54/33), *yatāsaķ* (yatarsak) (75/29), *ğorēsek* (görürsek) (17/24), *binēsek* (binersek) (44/47), *beyenüsek* (beyenirsek) (139/3), *bulusaķ* (bulursak) (41/4), *alusāķ* (alırsak) (146/27), ...

Olumsuzu: *yapmassa* (yapmazsa) (67/356), *çıķmassa* (çıkamazsa) (107/58), *durmazsa* (114/19), ...

Çokluk II. Şahıs: *gitmesseñiz* (gitmezsiniz) (77/69).

Çokluk III. Şahıs: *edeller_ise* (ederlerse) (111/31), *verülēse* (verirlerse) (119/105), *istēlēse* (isterlerse) (144/9), *beyenülēse* (beyenirlerse) (2/22); *ğuyallāsa* (koyarlarsa) (46/88), *satallāsa* (satarlarsa) (49/24), ...

Olumsuz: *gelmezler_ise* (gelmezlerse) (84/63), *vemezlēse* (vermezlerse) (149/7),...

İstek Kipinin Şartı

-aylāsa: *yapaylāsa* (115/15).

Bilinen Geçmiş Zamanın Şartı

Teklik I. Şahıs: *beendim_ise* (beğendiysem) (108/25).

Teklik II. Şahıs: *dilediñ_ise* (diledinse) (114/192), *gazandıñsa* (kazandınsa) (69/112), ...

Olumsuz: *biñmediñ_ise* (binmedinse) (91/168).

Teklik III. Şahıs: *yapdıysa* (yaptıysa) (27/10), *ğaşdıysa* (kaçtıysa) (57/9), *girdiyse* (63/54), *geldiyse* (14/105), ...

Gelecek Zamanın Şartı

Teklik II. Şahıs: *alacāsañ* (alacaksan) (97/2).

Teklik III. Şahıs: *alınacāsa* (alınacaksa) (85/12).

Çokluk I. Şahıs: *gitcēsek* (gideceksek) (138/53).

Çokluk III. Şahıs: *yapacaqlāsa* (yapacaklarsa) (115/15).

5.4.3. RİVAYET

Şimdiki Zamanın Rivayeti

Metinlerde 3. teklik ve çokluk şekilleri tespit edilebilmiştir.

Teklik I. Şahıs: *baırıyomuşum* (bağırıyormuşum) (114/153).

Teklik I. Şahıs: *deyomuşsuñ* (diyormuşsun) (114/248).

Teklik III. Şahıs: *biliyomuş* (biliyormuş) (48/117), *geliyomuş* (geliyormuş) (1/79), *çalışdırıyomuş* (çalıştırıyormuş) (48/33), *kesiyomuş* (kesiyormuş) (57/41), *çıkarıyomuş* (çıkarıyormuş) (71/212), *emiyomuş* (emiyormuş) (92/37), *uçuyomuş* (uçuyormuş) (106/102), *eyşiyomuş* (ekşiyormuş) (114/256), *çekiyomuş* (çekiyormuş) (132/183), *çalışıyomuş* (çalışıyormuş) (153/109), *salıveyomuş* (salıveriyormuş) (108/21), ...

Olumsuz: *salavatlattımıyomuş* (selavatlattırmıyormuş) (117/35), *çekemēyomuş* (çekemiyormuş) (18/18), *bulunmāyomuş* (bulunmuyormuş) (152/65), ...

Çokluk III. Şahıs: *vuruyolar_ımuş* (vuruyorlarmış) (31/6), *uudüyolar_ımuş* (öğütüyorlarmış) (91/101), *dutuyolar_ımuş* (tutuyorlarmış) (108/20); *ğatıyolar_ımuş* (katıyorlarmış) (38/27), *ğótürüyolar_ımuş* (götürüyorlarmış) (65/25), *yazıyolar_ımuş* (90/19), *baırıyalar_ımuş* (bağırıyorlarmış) (114/133), *ğorhıyalar_ımuş* (korkuyorlarmış) (117/37), ...

Bu iki örnekte çokluk ekiyle pekiştirilmiştir: *biliyolar_ımuşla* (biliyorlarmış) (91/93), *gidiyolar_ımuşla* (91/181),

Olumsuz: *ğıymuyolar_ımuş* (koymuyorlarmış) (91/177), *yanaşamayalar_ımuş* (yaklaşamıyorlarmış) (154/4), ...

Geniş Zamanın Rivayeti

Teklik III. Şahıs: I. ağız yöresinin kıyı şeridinde geniş zaman ünlüsünün darlaşmadığı şekiller de mevcuttur:

-armış : *olarmış* (olurmuş) (115/82).

-āmiş : *çıkāmış* (çıkarmış) (88/23).

Çokluk I. Şahıs: *duyarmuşuz* (duyarmışsınız) (MDD).

Olumsuz: *gelmez_ımiş* (106/92).

Çokluk II. Şahıs: *duyarmışsıñız* (duyarmışsınız) (MDD).

Çokluk III. Şahıs: *oynullar_ımış* (oynarlarmıŝ) (27/27), *daşıllar_ımış* (taşırlarmıŝ) (29/70), *yonālar_ımış* (yonarlarmıŝ) (35/30), *basallar_ımış* (basarlarmıŝ) (88/47), *ezeller_ımıŝle* (ezerlermiŝ) (91/204), ...

Bir örnekte ise alaya alma, işlev kaybı ya da vurgulama durumlarından dolayı rivayet işlevindeki ek iki kez tekrarlanmıştır: *yatumuş_umuş* (72/19).

Olumsuz: *beğenmezler_ımış* (beğenmezlermiŝ) (71/305), *gitmezler_ımış* (gitmezlermiŝ) (91/79), ...

İstek Kipinin Rivayeti

Teklik III. Şahıs: *diyeymiş* (88/54), *geleymiş* (73/12), ...

Gelecek Zamanın Rivayeti

Teklik I. Şahıs: *olceymişin* (olacakmıŝım) (119/186), *gidecēmiŝin* (gidecekmiŝim) (51/51), ...

Teklik II. Şahıs: *zanğıratmiycaķmıŝıñ* (70/82).

Teklik III. Şahıs: *olceymiş* (olacakmıŝ) (116/5), *ğuruyceymiŝ* (kuruyacakmıŝ) (116/48), *yapaceymiŝ* (yapacakmıŝ) (118/57), *annadceymiŝ* (anlatacakmıŝ) (146/70), *yapdurecāmiŝ* (yaptıracakmıŝ) (132/271), *gidecēmiŝ* (gidecekmiŝ) (71/33), *delinecēmiŝ* (delinecekmiŝ) (132/71), ...

Öğrenilen Geçmiş Zamanın Rivayeti

Teklik III. Şahıs: *gelmiş_ımış* (15/5), *dikilmiş_ımış* (42/60), *çatlamış_ımış* (62/42), *ğırılmiŝ_ımış* (82/3), *vamıŝmıŝ* (69/47), *ölmüşmüş* (69/62), ...

Çokluk II. Şahıs: *çıkıŝmıŝıñız* (84/3).

Çokluk III. Şahıs: *goymuŝlar_ımış* (153/146).

5.5. BİRLEŞİK FİLLER

Bir yanı isim diğer yanı yardımcı fiil veya iki farklı fiil şeklinin yahut isim soylu bir veya birden çok kelimeyle bir esas fiilin birleşmesinden oluşan tek bir kavrama birleşik fiil diyoruz¹¹⁷. Yöre ağızlarımızda anlam kaymasına uğramış ve deyimleşmiş yapıdaki birleşik fiillerden ziyade esas anlamını korumuş ve işlev incelikleri kazanmış birleşik fiiller daha çok görülür. Onun için bu yapıdaki birleşik fiilleri üç başlık altında ele aldık. Bunlar:

1. Bir Yanı Ad Bir Yanı Yardımcı Fiil Olan Birleşik Fiiller
2. Bir Yanı Sıfat-Fiil Bir Yanı Yardımcı Fiil Olan Birleşik Fiiller (Karmaşık Fiiller)
3. Bir Yanı Zarf-Fiil Bir Yanı Fiil Olan Birleşik Fiiller (Tasvir Fiilleri)

5.5.1. Bir Yanı Ad Bir Yanı Yardımcı Fiil Olan Birleşik Fiiller:

et- Yardımcı Fiili İle: Yöre ağızlarımızda ad soylu her türlü kelime ile birleşebilen ve bol örnekler gösteren bir yardımcı fiildir. Fonetik hususlardan dolayı bünyesinde bulunan ünlü ve ünsüzü birtakım değişimlere uğramıştır:

ed-/et-:

*ana-buba böyüdü, eş-dos **gelin edē** (2/23),*

*ğāri onu sopalānan **marak edēdūk**. (22/29),*

*biz oña **hak edemeyüz**. (32/85),*

*añması ayıp gadunna arkañdan **desde eder**. (34/6),*

*şindi toprakTan çıkışında böyle fidesi çıkıya ya yāni ilk çıkmış sōkmeye **ilac ediyoz**. (37/13),*

*hāb gaqlamış **berbad edmiş**. (57/3),*

*şindi onu herkeş **hak edemez**. (95/104)*

*yaynı **belli eder**. (111/150),*

*şu anda hiç bi şē **para etmiye**. (12/34),*

***ataş etdile** (22/8),*

¹¹⁷ Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri...*, s.791.

*äsgi damuñ şindik heb yarısı **beton etdi.** (89/16),*

*ğardaşını ata bindüdü burdan neterden **vekîl etdi.** (132/40), ...*

éd-: III. ağız yöresinde görülen bu yapıda yardımcı fiil ünlüsü kapalı e şeklindedir:

*para_y_inan veya **imece édersiñ.** (12/23),*

*anadud_unan **desde éderdúk.** (126/13),*

*yayınan **şey édelle.** (124/2),*

***halha éderdúk** (106/83),*

*şindi bõle **Kāfiye éderdúk.** (112/3), ...*

it-/id-: Ünlü sesinin darlaştığı bu yapı II. ve III. ağız yöresinde görülür:

*biz ne sigorta, ne bākur bi **şey itmedúk.** (41/63),*

*biz orē gelike **górmüşle ataş itmişle.** (42/220),*

*sā bi piknik yapdusaķ seni bi **misāfir itsem aķ!** (86/45),*

*beni muş'a **sürgún itdile.** (91/152),*

*içine yatudum. **salınğaç itdim** galan. (95/116),*

***evür idelle** ğayrî gidelle. (41/13),*

*ebbablî **devam iddürelim.** (42/117),*

*ayaķlarına ğolla. **ilāhi idiyala.** (87/3),*

*esgiden biz **manti iderdúk** (88/72), ...*

ol- Yardımcı Fiili İle: Yine örneği bol olan yardımcı fiillerden biridir.

*beyaz giyme **toz olur** (1/2),*

*dört kere **ameliyat oldum.** (27/46),*

batdal oldu getdi. (43/33),

*biz õle illeriñ evinde **gelin olduk.** (87/16),*

*şöle bi yeyi yazı yazabileydim bārim. bā **nasib** olmadı. (132/103),*

*şindi ortaķçı-murtaķçı **ğayb** oldu. (26/4), ...*

bulun- Yardımcı Fiili İle: Örneği fazla görülmeyen bir yardımcı fiildir.

*şu odun benim ğapımıñ **óunde** **bulunmaz**. (5/10), ...*

ver- Yardımcı Fiili İle:

***ğurur** **vemiş** adama. (14/75),*

*bunnarıñ harmanda ösğar, ğasurğā esmesse bunnara biz **arķa** **vórdúk**. (53/41), ...*

eyle- Yardımcı Fiili İle:

*bu da bi **ğóñúl** **eyler** (25/40),*

*ilerilerden bi yerden aynı bi **ğóñúl** **eyler** gibi heni bi çocua anası (114/269), ...*

al- Yardımcı Fiili İle:

*dünyāda her şeyden **marāķamı** **aldım** (1/22),*

*bi çocuk vardı **elimi** **aldı** benim (123/13),*

*Allah'ım dedim şu çocuklariy içersinde **canımı** **alsın** benim dedim. (132/36), ...*

at- Yardımcı Fiili İle:

***laf** **atdım**, ne ğonuşaceyın lan senne dedi. (24/4),*

*tallalāra **māni** **atāduk**. (44/40), ...*

sat- Yardımcı Fiili İle:

*baña **cilve** **satıya** (67/367),*

*çocua şöle aķlı başına gelince acuk diyneyişgene bizim ehtiyarla **masal** **satıvörüdü**.*

(88/45), ...

gör-/gör- Yardımcı Fiili İle:

biz ineklerini görüvedük. (27/35),

halamın ölu beş gün gitmiş oğutmamışla beni iş gör dey. (86/26),

dama gidersiñ damda damları göreceñ. (111/57),

süd ne geziye dāda daşda beşik sırtında onu āzına gordu gāle herif iş görerdi boyuna. (111/4),

zabahuñ ihircūnda galkarduk, bulaşī, var_ısa çamaşuru görerdük (138/76), ...

goyul- (koyul-) Yardımcı Fiili İle:

öle bi telāşe düüne goyuluduk. (166/13), ...

gir- Yardımcı Fiili İle:

misiri galdūruz talladan, hasıla girerüz. (45/37), ...

gurul- (kurul-) Yardımcı Fiili İle:

ondan sōna düününe guruluruz. (56/130),

bağ şindi hanım gızım şindi haftaya düüne gurulacüz. (114/83), ...

bulaş-/bulaş- Yardımcı Fiili İle:

kesne ğarasında eve bulaşulu da nolu. (48/150),

yaz vakdi o ısıcağda hasıla bulaşuduk. (153/58), ...

çek- Yardımcı Fiili İle:

bir ay kótürüm çekdim ben. (80/13).

çık- Yardımcı Fiili İle:

neyse ġāri o sene **hasıla çıķduķ** (MDD)

düş- Yardımcı Fiili İle:

gelülerdi **dúñúr düşellēdi**. (99/6),

irī o doñuzdan **cjerimiz düşdü** a yavrum meyer şu **kóyúñ** ounde olusa ġorħudan gelmiyo. (99/34),

o zamanıñ parasına **altı yüz kāt düşüyo** oña. (32/67),

can **derdine düşdúķ** (114/182),

yañ yā düşdúķ gitdúķ. (14/110), ...

ġop- (kop-) Yardımcı Fiili İle:

dabanca atallādı taķ taķ **ġıyāmet ġopādı**. (75/43),

dejzi nēre **ġorecem** beim **ödüm ġopřya**. (142/17), ...

sal- Yardımcı Fiili İle:

ġuruyacaķ talla **kók salacaķ** o çeltúķ. (91/119).

yap- Yardımcı Fiili İle:

şindi **kef yapıyala** (3/18),

depemizde boyuna teyyērele gezerdi. üş sene ben esgerlik yaptım. (14/80), ...

yolla- Yardımcı Fiili İle:

bi baña **habar yollamış** (69/138).

tut-/dut- Yardımcı Fiili İle:

onnan da biz **hemşeri dutduķ** birbirimizi. (14/87)

*orda otlardı ğörgelerde hava serinliyince çıĥarıduĥ. cız dutar. ölüm o sinek müdü,
aru mudu häb bi cız dutarla. (112/92),
āluya sır dutuyoz. bōle doyz gelmez mi? (131/15), ...*

dur- Yardımcı Fiili İle:

*çoban dur bubama (33/40),
deminden buraya geldile de ayaĥ durdula. (80/2), ...*

5.5.2. Bir Yanı Sıfat-Fiil Bir Yanı Yardımcı Fiil Olan Birleşik Fiiller (Karmaşık Fiiller)

5.5.2.1. Öncelik Fiilleri (-mXş ol-):

*hıdırellezde daĥlā yapraĥ açmış oliye. (70/45),
bal yerdiñ, çayımı içerdiñ, tanışmış olurduĥ. (123/98),
iyi etmişsiy tabī hem gezmiş oluyosuyuz (145/47),
ben oĥumuş oliydim beyā bi yırtıcılık yapādım. (83/42), ...*

5.5.2.2. Alışkanlık Fiilleri (-Ar ol-; -mAz ol-)

*on beş ğún sōna kómüşü keser olduĥ. (74/23),
yoruldum hotlarım, belim dutmaz oldu. (101/19),
dālara gidēdim işdi ben şindi gidemez olduĥ oul. (52/8),
emme şindi gidemez olduĥ. (106/68), ...*

5.5.2.3. Niyet Fiilleri (-AcAk ol-, -AsI ol-)

*şindi eñ kúçúklūmüzü amıcamgil inen ğonuşacaĥ olusam bu ilerk deye ileri varıya.
(25/3),
satacaĥ olacādım emme gine de satamāsıñ. (37/76),*

*bı yıl bu uşak şo ħambarı yıkdurupda burī bi odacuk **yapduracaķ oluya** misafir odası diye. (55/10),*

*o da kime varusa onnan barābar olacaķ. bunu o **alacaķ oluye**. (69/42),*

*bunna bi kere cimbiş_inan **alacaķ olmuşla**. (153/120),*

*biz bi yere **gidecek olunca** bubam bazara gelüdü rahmet olası. (106/109),*

*yāħut acu iderüz onuñ çok **gözel yemesi olu**. (110/20), ...*

Bir örnekte ise; Fiil+meli ol- yapısı ile “zorunda kalmak” anlamı sağlanmıştır: *şindi söz vediñ deyne oraya **getmelü olduķ** baksaña. (67/7).*

5.5.3. Bir Yanı Zarf-Fiil Bir Yanı Fiil Olan Birleşik Fiiller (Tasvir Fiilleri)

5.5.3.1. Yeterlik Fiilleri:

*ämme birisini **dutdurabülüse** ondan ğurtuludu (14/52),*

*birbirine beñzeyen de **olabülü**. (27/43),*

*birden de **göçebülü**. (38/13),*

***furabülüse** furā. (31/31),*

*üç ğişi onu **yapabilir**. (21/6),*

***yabdırabülüseñ** çerçefeleri yabdu, dedi. (48/112),*

*onu inşāt demürü, hurdadan da **alabülürüz**. (21/5),*

*ey adam eve ğuymedükden sōna nasıl sen girē de **çıkarabülüsün** ōra! (69/114),*

*onu **alabülü müyün** uşqım. (83/47),*

*başğa ev yemei her bi şey **yapabülüsün**. (95/33),*

***olabüldüme** bırdım. (107/172),*

pat kūt efendime sōleyin bi tānesinin ōünden geķer veya öbürünüñ ōünden

*ecük bi şeker **bulabülüseķ** şeker_inen gevşerdük (112/77),*

*bekleyib de **yapabülüse**y iyi emme ħani bekleyen kim beklēcek. (141/161),*

iki şē ğişi olabülü, dörd ğişi de olabülü. (152/33),

şindi bõle kim **ğazanabülüse** kim **yeñebülüse** bi tarafını ibisini kestürüdük,
bişütdürüdük. (14/64),
ğayınanaynan giderdi **gidebülüse** ğayınata da giderdi. (114/108),
o anda **kesebülüseñ** hayvan iyi olarmış. (115/82),
hiç evde durmadan **gezebülüse** ne mutlu işde. (141/96),
iki **günde** bi gerim **endürebülüseñ** endürüdük. (152/17),
on dāne, on iki dāne at **bulabilenle** ğatıra dūñūrşi gidellēdi. (45/28),
çeşke onu viymeyeydi deye meallim olaydı **oқыabileydi** deyan. (71/96),
sen bilüsün biliyan da bildūñū ħani **yapabildiñiz mi** deyan. (71/282),
oturā **ğapabiliya** anca gerisi gidiya. (129/6),
ne mēzinlī **edebildile** ne mevlūd **oқыabildile**. (30/162),
üş dāne onnā ikisi ğardaş ōran şindi gezmişlē, kertmişlē, geldilē her yerini
gezebildiñiz mi dedim ben. (48/19),
her şeyi toplayala. ğonserve ğuyyala, fasılyadan, mantardan, dikenilmeñden, ısıt,
ğuşburun, tongel, kiren toplayala. onnāda ĩsan çok **edebilene**. (75/27),
urnayadan **gidebilse** bu yanna bi ĩsan olub da. (82/4),
piricden piric_unu da **edebiliyola** yāni çocuklara ğarşu eñ yararlu piric_unu dille.
(91/64),
bak hiç **ğormemişin**, bilmemişin evlenmē gitdük bak **düşünebiliyo musuñ?** (115/8),
onnar_inan ğalkardı ğoltuğ dayağlar_inan **yörüyebildi** anca. (132/125),
biz işdiynānı edebilen keşgek çorbası eder. **edemeyen** un çorbası eder. (153/135),
acaba deyon **hatıllayabüldüm** ğadanı yassam ne ğadar bi kitaba **sıdırabülürün**.
(25/2),
ğış çıkınca dağ giderdük. ğış çıkınca dağ **gidebüldüm** ğada git. (111/159),
netsin netsin gine işde durulmiye besselimen **çıkabildükden** sōna. (71/22),
bõle **yerişebildüm** yeri alıyosuñ. (51/46), ...

Olumsuzuz:

gemi yanaşamaya henî. (1/76),

orda başka fazla ğonuşamazsıñ. (30/25),

batdı aşā çıkaramadıla. (50/30),

gendü gendümüze yapamazduķ. (71/117),

pou çal sırtıña bulamassañ eylen arkadaşla. (106/66),

oña da gidemedim. (110/45),

biz edemēyaz, sen olmayınca. (153/10),

valā şindik doñuzdan ğorķumuza ekemeyyos. (53/7),

gine bi tana da õle kóy aldúķ gitdúķ burdan ğucaķlarında ğar belde bi yere

āgidemedúķ. (111/46),

bõle iri iri şu gibi cóúzlēden bi dal āitdim de dikecen deye o cóúzü dikemedim. (119/132), ...

Yalnızca bir örnekte Osmanlı Türkçesinden itibaren görmeye başladığımız¹¹⁸ asıl fiile olumsuzluk eki getirilerek yapılan şekli de tespit edilmiştir:

hava sıķlat yaqabülü de yāmayabülü de. (164/63).

5.5.3.2. Tezlik Fiilleri:

vücütüñden bi ataş yanā gibi yanyoñ gibisine cıblaķ ğarıñ içine çıkıvörüdüm. (7/28),

ğoşmayı iktiyalla sōleyvörüdü (12/25),

bā da bi tārana çorbası ğótürvörler_idi. (18/10),

seni āsgiden az bi tanısak ben saña dünyāyı ānadıvörüdüm. (28/3),

bezir yāından yımırta büşürvörüdü. (45/55),

¹¹⁸ Jean Deny, *Türk Dili Grameri (Osmanlı Lehçesi)*, (Tercüme: Ali Ulvi Elöve), İstanbul 1941, s.470.

boş gelmeycüz deye çıra **yarıvörlerdi** adamla öleydi. (54/193),
 toktur, ebem bize dũme de **dóvúvörüdü**, gavut da **ğarıvörüdü** dedi. (98/32),
 añızla batıvördü yanı başından, ğayış **ğopuvördü**. (106/52),
 āzını **ğapadıvörüdúk**. (154/16),
 cicem dedim bişümeylim tüp túkenü de **ğaluvĖrüz**. (71/280),
 buba ben **dartıvĖrün** yúkleri de sen deymene git, dedi dedesine. (75/70),
 onuñ üsdüne duz **ekıvĖrüz**. (53/117),
 ben saña bi inek **alıvĖrün** emme seĩñ anañ mala baķan ğarı deĩ ki dedi. (68/41),
 ĩne sarıyala yokordan aşā **ğoyveriyala**. (27/41),
 var_ısa içerde var_ıdı **ğótürveriyin** diyon ānadıñ mı. (38/25),
 anasını emi **emıveriye** al abla dedi. (68/45),
 sana kitabı ğalemi kim **alıverecek?** (115/41),
 altından toprak **ğaçıveymiş**. (57/39),
 onu ğāri araşdura araşdura bu ōlanı bize **buluvedile**. (153/65),
 hemen ğırāla sırları **ğoyvedi**, dedi. (18/15),
 benim bubamı da ırahmetlik doñuz bōle girince altından bu burda yarmış da
atıvamış. (35/55),
 bu hūriye abla da danaları, sılari **salıvamış** damdan. (62/12),
 o ĩsana **ğúç** yetüremedim, **suliyvarmadı** ni yapıyın. (79/38),
ğóstereviyin sqa. (45/41),
 o direcenıñ çatalı **ayrılvıymış**, çürümüş ğayrı ğocamış demek ki. (57/11),
 on beş yaşımda everip **satıviydile**. (55/21),
 lan ebeñ **ānadıvisiñe** la! (85/8),
 ben saña **diyviyin** (88/6),
 gelenne bunnara mı **ğonişiviya** onna tosyā'dan geliya! (88/78),

ne ānadiviyin bi ūi olmayıncalaḡ be! (90/41),

bubam hayvanıynan bi yere iletivirüdü. (103/47),

tam çeltüḡ zamānı geliviyeydiñ. (91/108), ...

Olumsuzuz:

isdambul diyib de geçivemeñ. (100/21),

biz saña baḡmāyuz deyvemesseñ dedi hamşire. (8/13),

suluyvermedi işde gine ondan sōra fasılyem de, arasında ġara pancarımı da ġórünüyo. (79/42), ...

Tezlik fiillerinin olumsuzluk biçimi; esas fiil ile zarf-fiil eki arasına getirilen olumsuzluk ekiyle de yapılabilir:

benim bu bacaḡla dutmayvemiş. (114/136),

bi kere işde yemeyvese beyā oluya da yeyince bi şē beñzemeye. (53/142),

o tüfek yarıldı, yarılıncaḡ parçası burdan girince burdan ārı çıḡdı. ben de sesetmeyvedim. (27/48), ...

5.5.3.3. Süreklilik Fiilleri:

Koy- (<ko-) Yardımcı Fiili İle:

ben seni işiñden alaḡomāyın. (30/141),

tamam o gideḡosun yetüşıürün ben dedim. (69/151),

fotōraflarım vā saña ġóstereyin. şurī getüreḡo, ġatıyan ġızman. (42/69), ...

Dur- Yardımcı Fiili İle:

siz oraya gideduruñ (MDD)

-(y)Ip dur-:

iyisimi ōle işde yanlarında idāre edib duruyon. (132/64),

ūraşıp duruyoS. (85/8),

yetimler_inen gayri ben nāpiyin māpiyin **deyip dureyken** bu **k̄oyü** demiş adama
 demiş bā demiş kimisi çok der kimisi vah der demiş. (132/156),
 sūd **satıp duruyoz** (11/2),
 siz benim arhamda ne **dolaşīb duruyoñuz** dedim. (62/55), ...

Gel- Yardımcı Fiili İle:

bahçelerde **gezegeldim**/ince boncuğ **dizegeldim**/iki gözüm hanım aPlā/arzuladım size
 geldim (42/91).

Kal- (ğal-) Yardımcı Fiili İle:

sıva sepince **yapuşağalu** duvara. (7/16),
 apākuru **ğalağaldım**. (68/78),
 valā uşaklā hemen çocuk bi dağğada gürpüden **uyuyağaludu**. (96/56),
 būday gibi bōle **eileğaliyo**. (91/48),
 böyle göca harman içlerinde dōne dōne altına piric **yulağaliyo**. (91/61),
 merkebi dut yoğoru ğaldu ğakmaz, **devrüleğalası**. (10/12),
 baksaña bu **şişeğalasıla** bi şey yemiyala. (69/212),
 vücütündeki elbīseyi hep çıkarıyolla sāde bi içindeki şuradan bi kilotuñ **ğalağalasıye**
 dāmat elbīsesi alıyoz. (95/18),
 bize **bağğalu** sanduğ. (101/4), ...

5.5.3.4. Yaklaşma Fiilleri:

bişürecimiz zaman onu ğazınayı ıslarız, sererüz yālusı yaparuz. onu paslaflaruz, onu
 döşeyarız. (46/16).

5.5.3.5. Uzaklaşma Fiilleri:

*ğasdamonı'ya ėgiden arabacı bizi dōru **alagıtdı** ġarabúġ'e.* (114/145).

5.6. EK FİİLER

İsimlerden yüklem, fiillerden birleşik zamanlı çekimler oluşturan unsurlardır. Kastamonu ve yöresi ağızlarında ek fiil, şimdiki ve geniş zaman çekimlerinde arkaik bir yapı sergilerken; görülen geçmiş zaman, duyulan geçmiş zaman ve şart çekimlerinde ise ekleşmesini henüz tamamlamamıştır.

5.6.1. i- Fiili:

5.6.1.1. Şimdiki ve Geniş Zamanı

Teklik I. Şahıs: Eski Anadolu Türkçesindeki zamir kökenli şahıs eki –van/-ven’in kalıntısı ve değişimi olan –yın/-yin, -yun/-yün¹¹⁹ isimleri yüklem yapan cevheri fiillerin şahıs çekimlerinde de kullanılmaktadır. Yöre ağızlarında tespit edilen örnekleri şunlardır: *iki búġlümüyün* (büklümüm) (163/17), *ġóylüyün* (köylüyüm) (30/30), *ġaletlüyün* (galetliyim “kahırlıyım”) (164/43), *yoluñuzuyun* (yalınızım) (19/5), *doymлуйun* (doğumluyum) (37/50), *tosyaluyun* (Tosyalıyım) (66/27), *ıratsuzuyun* (rahatsızım) (142/1), *ōлуйun* (oğluyum) (158/80), *zanatġariyin* (sanatkarım) (21/22), *yelliyin* (yerliyim) (28/5), *anasıyın* (annesiyim) (71/9), *hasteyin* (hastayım) (78/2), *maraklıyın* (meraklıyım) (119/133), *cāhiliyin* (cahilim) (127/1), *topalıyın* (topalım) (124/11), *varıyın* (varım) (138/10), *yirlisiyin* (yerlisiyim) (102/15), *adamıyın* (adamım) (28/5), *içindeniyin* (içindenim) (55/9), *youyun* (yokum) (56/94), *hastasıyan* (hastasıyım) (132/170), ...

Teklik II. Şahıs: *cennetliksiy* (cennetliksin) (132/112), ...

¹¹⁹ Zeynep Korkmaz, “Eski Anadolu Türkçesindeki –van/ -ven, -vuz/-vüz Kişi ve Bildirme Eklerinin Anadolu Ağızlarındaki Kalıntıları”, *TADY Belleten*, Ankara 1964, s.58.

Teklik III. Şahıs: *yaķındū* (yakındır) (17/2), *vādu* (vardır) (69/84), *yoķdur* (yoktur) (102/24), *iyūdū* (iyidir) (83/11), *derūdū* (derindir) (10/90), *gōzeldū* (güzeldir) (74/34), ...

Bu çekimin sonu bazen II. ve III. ağız yöresinde –n ünsüzüyle genişlemiştir: *çatalımız da vadun.* (Çatalımız da vardı.) (53/31), *eveli bōle icat ço_udun.* (çok idi) (68/73), *gezmedūm kōy yo_udun.* (yok idi) (65/16), *hamam da var_idin.* (99/2), ...

Çokluk I. Şahıs: Ek-eylemin zamir kökenli I. çokluk şahıs çekimi *biz>-vuz/-vüz>-yuz/-yüz>-uz/-üz* değişiminin –yuz/-yüz ve –uz/-üz basamakları yöre ağızlarında eski şekilleriyle devam ettirilmektedir: *müslūmanuyuz* (müslūmanız) (30/65), *yaluñuzuyuz* (yalnızız) (41/64), *filāncuyuz* (filancıyız) (69/89), *yaşluyuz* (yaşlıyız) (71/7), *aluşgunuyuz* (alışkanız) (75/10), *minayluyuz* (Minaylıyız) (112/1), *gızlaruyuz* (kızlarız) (154/42), *hayvandayuz* (hayvandayız) (110/29), *ireçberüyüz* (rençperiz) (36/15), *muhabbetlüyüz* (muhabbetliyiz) (71/11), *birincüyüz* (birinciyyiz) (106/34), *şikāyetlüyüz* (şikāyetliyiz) (35/40), *sālamyüz* (sağlamız) (46/20), *sıradanyuz* (sıradanız) (47/33), *zenginüz* (zenginiz) (69/191), ...

Çokluk II. Şahıs: *yavrumşuz* (yavrumşunuz) (128/15), *nerelisiyyiz* (nerelisiniz) (137/1), *nerelüsüz* (nerelisiniz) (131/14), ...

5.6.1.2. Bilinen Geçmiş Zamanı

Teklik I. Şahıs: *ğars'da_y_idim* (Kars'taydım) (3/9), *fakir_idim* (fakirdim) (110/44), *kōyünde_y_idim* (köyündeydim) (119/159), *adam_idim* (adamdım) (123/21), *yaşımda_y_idim* (yaşındaydım) (153/25), *uşa_idim* (uşaktım) (60/80), *yo_udum* (yoktum) (132/264), *gūccü_idüm* (küçüktüm) (120/69), *yaluñuz_udum* (yalnızdım)

(17/10), *öksüz_üdüm* (öksüzdüm) (102/13), *gavuştaydım* (koğuştaydım) (32/6), *hasdiydım* (hastaydım) (53/125), *ordaydım* (oradaydım) (80/9), *hāmileydım* (hamileydım) (107/137), *nişannuydım* (nişanlıydım) (135/7), *gúvvetlüydüm* (kuvvetliydim) (71/111), ...

Teklik III. Şahıs: *var_ıdı* (vardı) (112/87), *zor_udu* (zordu) (126/13), *ço_udu* (çoktu) (133/15), *menşur_udu* (meşhurdu) (135/8), *yo_udu* (yoktu) (135/20), *otuz gurus_udu* (kuruştı) (3/17), *yüñ_üdü* (yündü) (88/23), *keşen_idi* (keşendi) (99/28), *yaşındaydı* (16/23), *nañışlıydı* (nakışlıydı) (101/107), *ağulluydu* (akıllıydı) (132/39), *akçe_y_idi* (akçe idi) (126/40), *arabıynandı* (arabayla idi) (151/56), ...

II. ve III. ağız yöresinde ekin son sesi –n ünsüzü ile genişlemiştir: *düz_üdüñ* (düzdü) (62/28), *alçaydın* (alçaktı) (124/47), *süslüdüñ* (süslüydü) (56/21), *var_ıdın* (vardı) (60/78), *var_ıdın* (vardı) (63/19), *adam_ıdın* (adamdı) (69/70), *tuvalet_idin* (tuvaletti) (69/178), *güzel_idin* (güzeldi) (95/107), *gız_ıdın* (kızdı) (63/26), *cemile_y_idin* (Cemile’ydi) (63/26), *ço_udun* (çoktu) (68/73), *çoklu_udun* (çokluk idi) (53/38), *yo_udun* (yoktu) (64/3), *yemeklüydün* (yemekliydi) (65/15), *şeydün* (şeydi) (15/22), *uşaydın* (uşağıydı) (69/74), *iyiydin* (iyiydi) (69/204), *öyleydin* (öyleydi) (124/25), *evdün* (evdi) (60/42), ...

Çokluk I. Şahıs: *gız_ıduķ* (kızdık) (87/15), *yağın_ıduķ* (yakındık) (86/5), *vurgun_ıduķ* (vurgunduk) (56/171), *bol_ıduķ* (bolduk) (53/156), *dadlıyduķ* (tatlıydık) (63/31), *yaşımızdayduķ* (yaşımızdaydık) (88/91), *beraber_üdüķ* (beraberdik) (35/31), *halamız_ıdın* (halamızdı) (69/97), ...

Çokluk III. Şahıs: *adamlar_ıdı* (adamdılar) (27/38), *ōlanlar_ıdı* (oğlandılar) (132/184), ...

Bir örnekte ek sonunda –n sesiyle genişleme vardır: *ğasaplar_ıdın* (kasaptılar) (69/166), *yaramazladun* (yaramazdılar) (65/21), *tuvaletleriydin* (69/178),...

5.6.1.3. Öğrenilen Geçmiş Zamanı

Teklik I. Şahıs: *gānindeymişin* (karnındaymışım) (76/15), *gūnnūmüşüm* (günlük imişim) (113/43), ...

Teklik II. Şahıs: *yaluñuz_umuşuñ* (yalnızmışım) (91/175).

Teklik III. Şahıs: *toktor_umuş* (doktormuş) (18/23), *başçavuş_umuş* (başçavuşmuş) (91/170), *ucuz_umuş* (ucuzmuş) (106/106), *ço_umuş* (çokmuş) (108/18), *yo_umuş* (yokmuş) (152/63), *adam_ımış* (adammış) (1/52), *var_ımış* (varmış) (25/6), *geñiş_ımış* (genişmiş) (35/10), *yeşil_ımış* (yeşilmiş) (107/82), ...

Çokluk III. Şahıs: *serhoşlar_ımış* (serhoşlarmış) (117/32).

5.6.1.4. Şartı

Teklik III. Şahıs: *yo_usa* (yoksa) (112/8), *müsaid_ise* (müsait ise) (37/8), *erkeg_ise* (erkekse) (53/102), *kel_ise* (kelse) (114/106), ...

5.6.2. dur- Fiili:

5.6.2.1. Fiillerle Kullanılışı:

5.6.2.1.1. Öğrenilen Geçmiş Zaman:

turur/durur fiilinin eklenmiş şeklinin şahıs ekinden sonra gelerek kip oluşturduğu biçimdir¹²⁰. Anlam bakımından kesinlik, şüphe ve ihtimal manaları veren bu fiilin Kastamonu ve yöresi ağızlarında tespit edilen örnekleri şunlardır:

¹²⁰ Necati Demir, *a.g.e.*, s.467.

Teklik I. Şahıs:

*on tâne doñuz **furmuşumdu** (vurmuşumdur) gendü başıma.* (35/69).

Olumsuzuz:

*kimseniñ haramını şurdan aşā **geçimemişüyündü** (geçirmemişimdir) ben.* (14/132).

Teklik II. Şahıs:

*televizyonda ĩsan gorhuya dey mi selĭme, **görmüşsüñdü** (görmüşsündür) sen helĭme.* (106/97),

*onu búllerde satıyeken **görmüşsüñdü** (görmüşsündür) (164/26), ...*

Teklik III. Şahıs:

*onu da şākir **yimüşdü** (yemiştir) (42/140),*

*iki buçuķ sene peşime **gezmüşdü** (gezmiştir) beykbāñ.* (68/28),

*mesed'e **enmişdü** (inmiştir) buyn āşam.* (83/37),

*seni anañ óyle **böyütmüşdü** (büyütmüştür). (104/11),*

*āllāra parası **túkenmişdü** (tükenmiştir) ne yapā, ne işlē! (116/46),*

*bu benden iveli tā çok **çekmişdü** (çekmiştir). (106/61),*

*benim gibi yörüiyemēnla, bunuñ gibi gúynúklē **ğalmuşdu** (kalmıştır) kóyde.* (109/3),

*emme şindi **azalmuşdu** (azalmıştır). (163/38),*

*bu ğamyonu da **dutmuşdu** (tutmuştur). ğaç para verüse onnarı memleketine bıraķduru bunnarı.* (29/55),

*lā şunuñ yanına gidiyin dedim, bēki o **almuşdu** (almıştır) ğazete.* (32/54),

*kimi ovaya **gitmişdü** (gitmiştir), kimi tallaya kimi sĭlara **gitmişdü** (gitmiştir). (109/2),*

*o misefillie **gelmiş_ümüşdü**. (35/22),*

*o da çoluķ çocuk sābi olmuş. zamanlarca tabi **melezleşmişdü** (29/84), ...*

Olumsuzuz:

*İsan ğúnler ğórmüş İsan çoluķ çocuk böyütmüş hasta _y_ınan ilgilenmiş yāni bu yaşı ğolayna **geçmemüşdü** (geçmemiştir) herhalde dey mi? (132/5),
bizim ğórmeḍmüzü kimse **ğórmemişdü** (görmemiştir). (139/44), ...*

Bazı örneklerde zarflarla birlikte kullanılmıştır:

*bilmen o bülür müydü? o **bülürmüşdü** bēki. (62/54),
besse ölmüşdü uşakları. (71/214),
cāmiye **ġitmişdü** besbe. (67/3),
bi yellēde uşakları var_ımuş. **ölmüşlēdü** bese aşlıķdan ğārı. (71/218), ...*

Çokluk II. Şahıs:

*ġaplumbō sırtına beñzēye televizyonda siz de **ġórmüşsüñüzdü** (görmüşsünüzdür) (106/102).*

5.6.2.1.2. Geniş Zaman:

*gelini aralānda **beyenüler_imüşdü** ğörünce (99/2).*

5.6.2.1.3. Gelecek Zaman:

*Allah sorāsa yērin cehenneme atāsa beni **soracaķdır** (soracaktır) (2/2).*

5.7. SIFAT-FİİL EKLERİ

Üzerine geldiği fiillerin isim ve fiil gibi kullanımlarını sağlayarak zaman ve hareket bildirmesine olanak veren eklerdir. Yöre ağızlarında isim hâl ekleriyle genişletilmiş ya da üzerlerine çekim edatlarını alarak zarf-fiillik biçiminde kullanılmış yapıları mevcuttur.

5.7.1. -acaķ, -ecek:

*adamcaız kūlden mantarı **çıķaramayacaķ** bi hēle gelmiş. (14/121),*

atacaḵ bi adam olsa ūraşduman. (12/32),

yatacaḵ yeriñ yoḵ_orda. (14/25),

ōle bi adamlarıñ yanında ben esgellik etdim ki *beñilmēcek* bi tarafımı bulamadıla. (14/82),

bi Ēretmen gelmiş uḵudalım deyi *ḡoyacaḵ* yer bulamadıla. (64/28),

eveli bŭle *çalışacaḵ* yer fełan yo_udu. (71/261),

senden başḡa bu *ḵóyüñ* içersinde ibāreye dişi *geḗecek* adam yoḵ deyalla. (26/25), ...

5.7.2. -an, -en:

vaḵdi *olmayan* äsḡi evlēde oturuyoz. (7/13),

çıḵan kecinleri beyle onnānan ıslarduḵ. (41/53),

yā elimi *alan* yoḵ. (123/13),

vēdesi *gelen* gidiya. (6/14),

mēni *sōleyen* ḡózelle (25/48), ...

5.7.3. -ası, -esi:

Kastamonu ve yöresi ağızlarında daha çok beddua ve kötü temenniler için kullanılan bu sıfat-fiil eki zaman olarak ileriye dönük bir isteḡi belirttiḡi için gelecek zaman anlamını verir¹²¹. Tespit edebildiḡimiz örnekleri şunlardır:

ḡay yumurcaḵ vurub da vurası. (83/31),

merkebi dut yoḡoru ḡaldu ḡaḵmaz, *devrüleḡalası*. (10/12),

baḡsaña bu *şıḡeḡalasıla* bi şey yemiyala. (69/212),

ḡara beber fidesi/çimennerde *bitesi*/dün āşam neredeydiñ/ḡurşunnādan *gidesi* (67/217), ...

¹²¹ Ahad Üstüner, *Anadolu Ağızlarında Sıfat-Fiil Ekleri*, Ankara 2000, s.74.

Bu ek bazen de –CA eşitlik hâli ekini alarak vurgu ve kuvvetlendirmeyi artırır:

ḥay ocā sönesice! (102/55),

o geberesiceye baḫ ūlum dedim būra bedāve bunna çürūya dedim. (69/219), ...

gel- fiilinin öznesi konumunda iyelik ekini alarak zaman kavramından ziyade mastar ekine yakın bir yapı oluşturur¹²². III. ağız yöresinde görülen örnekleri şunlardır:

valā şindi yiyesim geldi. (73/11),

duman gökusundan eliñden голуñdan ekmek yiyesiñ gelmezdi. (41/54),

çok mu góresiñ geldi nineñi? (67/8),

çok onu herkesiñ yiyesi gelmez. (79/85),

şindi ürün vā diye varasıları gelmiye. (60/40), ...

Yüklemi var ve yok isimleriyle oluşturulan cümlelerde mastar eki gibi kullanımları da mevcuttur:

yiyesiñ vā mı? (69/215),

eyerlīmen góresiñiz vāsa sanduḫdan çıkarıvörün. baḫasıñız vā mı? (72/13),

anam gine de tā guydüresileri yok. (68/62), ...

5.7.4. -duḫ, -dúḫ:

yanduḫdan sōna yapduḫları eviñ şerşevesi de dókúlmüş (48/90),

sübeñ pipisi goduḫları yer şõle uzun olu. (61/4),

o sarduḫları голу gine ğırdıla. (111/102),

basuñ başında duruḫya vedúḫleri ilaḫ. (54/166), ...

Bu ekin üzerine ünlüyle başlayan bir ek geldiğinde hece kaynaşması oluşmaktadır:

¹²² Ahad Üstüner, *a.g.e.*, s.77.

*benim ūlanım işde **yapdudūmuz** eviñ yanlarına epiy dikdi kesne şindik. (71/187),
bizim **otudūmuz** masaya dek gelüdü. (162/6),
onnarın **ölmedū** yerde dedi (128/17), ...*

5.7.5. -ıcı, -ici:

Tespit edebildiğimiz örneklerde –en/-an anlamını vermektedir:

***baķıcı** ğızına da getdi. (164/40),
o zaman äsgi **atıcıla** var_ıdı. (17/20),
melhem vedi ārı **kesici** häp vedi. (33/57), ...*

5.7.6. -maz, -mez:

*o şöle bi **yanmaz** tova gibi açıcāsıy onu. (132/204),
çürümez kiremüt üzeri, su deydümedim. (42/43),
ğuş **uçmaz** kervan **geçmez** çıkın geldi beş altı tene inek oraya. (36/10), ...*

5.7.7. -mış, -miş, -muş, -müş:

*o sallama yüzünde ğalan **ġararmış** ğótümsü kendiriñ içine girmeyenlere biz dolaşuķ
dirüz. (41/25),
īsan **ġúnler** **ġórmüş** īsan çoluķ çocuk **böyütmüş** hasta_y_inan ilgilenmiş yāni bu
şu ğada çayın çorbasını **kesmiş** adam deil. (132/132),
yalnızca **ermiş** bir kadın evinde uyunur. (70/75), ...*

5.7.8. -ıķ, -ik, -uķ, -ük, úķ:

***ġanşuķ** evlē var ye. (123/17).*

5.8. ZARF-FİİL EKLERİ

İşlevsel olarak hareket hâlini vermesine karşılık kişi ve zamana bağlanamayan fiil yapılarına zarf-fiil eki diyoruz. Kastamonu ve yöresi ağızları zarf-fiil ekleri bakımından oldukça zengin bir çeşitliliğe sahiptir:

5.8.1. Zarf-fiil Ekleri ve Zarf-fiil Eklerinden Değişmiş veya Genişlemiş Ekler

5.8.1.1. –a, -e

Yazı dilinde ve diğer Anadolu ağızlarında karşımıza en çok çıkan zarf-fiil eklerinden birisidir. Yöre ağızlarımızda daha çok iki fiilin zarf-fiil eki almış tekrarlı biçimlerinde görülür:

*sacın içinde altı üstü **gızara gızara** yaparuz.* (4/9),

*óküz ün en düeni **döne döne** sürēsini onu.* (34/10),

bi yapa iki yapa ĩrendim marangozlū. (35/127),

ōran çıra çıra gótüremeyan da gayrın. (68/103),

*tekkel öredük, ĩridük çıkırınan **çóüre çóüre.*** (77/7),

*şöle **yepere yepere** saca gorķanan o beyük emne geldi ōran bi ğırtıl aldı o eyülükēnen şurasına kōru sokdu.* (75/76),

*böle **apışa apışa** gidiyon ben.* (80/52),

*kelleleriñ üzerine **gele gele** gidiya.* (91/60),

*böyle ğoca harman içlerinde **döne döne** altına piric yulağalıyo.* (91/61),

*unu ğolla oklāc inan **ğaruşdura ğaruşdura** vahdı gelince ğāri çıkarula.* (105/8),

*o çocuk onu **süpüre süpüre** ne zahmetler inen besledük.* (110/10),

ūraşa ũraşa bu ğüne geldük. (144/63), ...

Bu ekin en çok kullanıldığı bir diğer yapı da fiil ile yardımcı fiil arasına girerek oluşturduğu kurallı birleşik fiil yapılarıdır:

furabülüse furā. (31/31),

birden de gócebülü. (38/13),

*şindi bõle kim gazanabülüse kim yeñebülüse bi tarafını ibisini kestürüdük,
bişütdürüdük. (14/64),*

onnar_inan galkardı goltuğ dayaqlar_inan yürüeyildi anca. (132/125),

gendü gendümüze yapamazduğ. (71/117),

valā şindik doñuzdan gorkumuza ekemeyyos. (53/7),

ben seni işiñden alağomāyın. (30/141),

tamam o gideğosun yetüşürün ben dedim. (69/151),

*bahçelerde gezegeldim/ince boncuğ dizegeldim/iki gözüm hanım aPla/arzuladım size
geldim (42/91)*

valā uşaklā hemen çocuk bi dağgada gürpüden uyuyağaludu. (96/56),

būday gibi bõle eileğalyo. (91/48),

ğasdamonı'ya ėgiden arabacı bizi dõru alagitdi ġarabúk'e. (114/145),

*bişürecimiz zaman onu ġazınayı ıslarız, sererüz yālusı yaparuz. onu paslaflaruz, onu
dõşeyarız. (46/16), ...*

5.8.1.2. -ı, -i, -u, -ü; -y

Daha çok tekrarlı fiil ve birleşik fiillerde karşımıza çıkan bu zarf-fiili II. ve III. ağız yöresinde görülür. Az da olsa eski tarz ve bağlama fonksiyonuyla müstakil olarak da kullanılan bu zarf-fiil eki için şu örnekler verilebilir:

Fiillerin tekrarlı biçimleriyle zarf görevinde kullanımları:

hanguru hanguru, ālaya āla evine gitdi. (69/127),

ırğalay ırğalay ıgolum şişdi (86/84),

bi tauğdan ġulúk şõle olu. başına yımirtlayı yımirtlayı ġúk ġúk der (53/94),

içine onu sallayı sallayı onuñ içinde uyudu. (95/116),

o tātaniñ üsdüne örtüvedĩdũ. hiç firdolayı dolayı aldı. (148/48),

harmanda ókızler_inen dolayı dolayı dönē ókızlẽ. (167/15),

çocuklarımı sırtımda **daşıyı daşıyı** böyütdüm buralarda. (102/11),
 anasını **emi emi** veriye al abla dedi. (68/45),
daķı daķı vidim, **daķı daķı** vidim gelinlere. (71/85),
gözümü kesdüdüm izmit'de. içerden patladı **gözüm sızlıyı sızlıyı**. (78/24),
 araba var_ıdı, arabî o yā bu yā **sürüklî sürüklî** bizim uşak ğırdı. (83/47),
 o **sulāyı sulāyı** böyyo, kelle çıħarıyo, ğızarıyo çeltükle ondan sōna elimiz_ilen
 biçerdük eveli. (102/9),
 bōle vura vura **çevürü çevürü** bōle doķurdum. (101/107),
 Allah'dan işde **duru durukene**. (101/130), ...

Birleşik fiil yapısı içinde kullanılan örnekleri şunlardır:

seni äsgiden az bi tanısaķ ben saña dūnyāyı **ānadıvörüdüm**. (28/3),
 añızla batıvördü yanı başından, ğayış **ğopuvördü**. (106/52),
 var_ısa içerde var_ıdı **ğótürveriyin** diyon ānadıñ mı. (38/25), ...

Zarf-fiil ekinin düştüğü örnekler de oldukça çoktur:

ğoşmayı iktiyalla **sōleyvörüdü** (12/25),
 bā da bi tārana çorbası **ğótürvörler_idi**. (18/10),
 hemen ğırāla surları **ğoyvedi**, dedi. (18/15),
 ben saña **diyviyin** (88/6), ...

Bu örneklerde ise ekin düşerek görevin bir önceki yardımcı sese yüklendiği görülmektedir:

o **ğaynay ğaynayı** bekmez oludu. (95/63),
ıslay ıslayve (95/103), ...

5.8.1.3. –(y)XP Tabanlı Zarf-Fiill Ekleri

Yapısındaki ses değişmelerine bağlı olarak farklı şekillerde karşımıza çıkan bu ek yöre ağızlarımızda oldukça sık kullanılmaktadır:

5.8.1.3.1. -ıp, -ip, -up, -üp:

süüd satıp duruyoz. (11/2),
sōna sergúye serip yaturla. (38/18),
sacıya ekmek büşürüp göyyosuy. (49/46),
içine çomak gōyup çarşaf içine ad gibi yaparmış. (92/56),
bi_iki kere dala dala gāynadıp indürüp bi souk su dókersiñ. (111/153), ...

5.8.1.3.2. -ıb, -ib, ub, üb:

ondan sōna gızı bıraıb gelüler_idi. (16/5),
yāni hábsi birleşib gidiyala. (27/28),
garşumuza geçib de kópek gibi uluma (56/167),
şindi burda hoca var_ıhan dışdan hoca gelib de gıldumaz. (66/25),
zabāleyin gahınca gārnıñı doyurub da azıqları belimize bālarduķ. (106/64),
onuñ üsdüine gōyub onda gızardıyoz. (42/13),
onnan işde eteyi beriyi yörüyüb diken şullāra gezenlerim deye bu basak öbür tarafdaydı. (132/125),
o üç yaşına girmiş çocū gurtaramaduķ gótürüb bi yere de. (63/24), ...

5.8.1.3.3. -ıP, -uP:

hıdrellezde iki gardaş garşulaşuP birbirlerine selām vörümüş. (70/70),
bunnarı yımışadıP beyazlaşdumaķ_üçün evvela hayvanıñ mayısıynan batallar_idi. (14/30),
onuñ içine kıl atıP bñle yumcuqluyalar_ımış. (62/70), ...

5.8.1.4. -ArAK Tabanlı Zarf-Fiill Ekleri

Kastamonu ve yöresi ağızlarında bu ekin genişlemiş ve ses yapısı değişmiş birçok varyantı bulunmaktadır:

5.8.1.4.1. -araķ, -erek:

*beygirlere ğıpraç **vuraraķ** seyüddürülü.* (67/81),

*bõle el **çırparaķ** bóyle perdah yaparaķ kim kimi yenerse bahşüşü alu.* (88/88),

*ondan sōna sürġún **olaraķ** giddim idi.* (91/147),

*hepsi arķasından **yürüyerek** gelülēdinne.* (91/20),

*baña deye ki **yörüyerek** geldiñ ev õüne deyi.* (95/10),

*ecúķ **gezerek** gel.* (102/46),

*biz ālāruķ bize oya alıvēmiyosuñ **dīlek.*** (154/90), ...

5.8.1.4.2. -alaķ, -elek; -laķ:

Tüm ağız yörelerinde örneğini görebildiğimiz bu yapı için iç seste bir r>l ünsüz değişiminin olduğunu söyleyebiliriz.

*şēre gidenlere **bāķalāķ** İóyde ġalanla fāķır ġaldı.* (21/26),

*bu malları burdan ārı gelip bullara **bıraķalaķ** gelüdúķ ġasdamonu'ya.* (27/15),

*ilk **olalaķ** helve tovosunu ġoruz.* (49/1),

*yaşlulā ilerde çoluķ çocuk geride geceyeden **sarılalaķ** oturula.* (107/99),

*zanāt **olalaķ** reşberlik yapıyoz.* (145/11),

***yöriyelek** oriya gitdim.* (14/98),

*davul zurnaynan şey **edelek** gelini õlan tarafına getiriyolardı.* (89/8),

*ezen **oķuylaķ** ġulānı çārıve adını adıynan.* (71/301), ...

5.8.1.4.3. -arağdan, -erekden:

-arağ/-erek zarf-fiilinin üzerine –dan/-den ayrılma hâli ekinin getirilmesiyle oluşmuş bir yapıdır. III. ağız yöresinde görülen bu şeklin tespit edilen örnekleri şöyledir:

*kóye vadım iki çif ğatır, iki çif mandası va òle goşu **olarağdan**. (17/34),*

*esgi ĩsanlarıñ çektikleri zahmeti aziyeti ğóz önüne **alarağdan** şimdiki yaşantıyı ğóz önüne getir. (60/92),*

*annem öcük ğavil_etsin **deyerekden** iki yaş ğúccük yazdumuş beni. (1/21),*

*öteberi edene òle **deyerekden** uzandı. (11/25),*

*üryamda onu **ğórerekden** kestürüyala baña. (55/20), ...*

5.8.1.4.4. -alağdan, -elekden:

*baccede de zebze **olalağdan** bũle cacuk yapıyosuy (48/56),*

*sarmaşuk ācını alular bunu **okuyalağdan** dıvā edelle. (136/49),*

*bi tek bu var benim çocuk ölumuz **olalağdan**. (138/49),*

*evin óüne ğız ğórsün **deyelekden** orda ğórıyosuñ ilk defa yā! (119/96),*

*ay çocüm **deyelekden** gelin hemen çırpınıya gidiya. (141/151), ...*

5.8.1.5. -alı, -eli:

İşlevsel ve ses yapısı olarak yazı diliyle aynı olan bu zarf-fiil eki için tespit edilen örnekler şunlardır:

*sen_inen yar **olalı** hālimi bileyin mi (54/121),*

*ğaç senedü ben gelin **olalı** äkmekçüyüz biz. (106/38),*

*adam **öleli** om beş sene oluye kimse bakamiye. (50/8),*

*bu kóy buraya **ineli** va ya! (86/60),*

*şindiye ğadar ben bureye **geleli** ğaç sene oldu elli seneyi geşdi. (119/61),*
*adam **öleli** iki sene oluya. (121/21),*
*şindi ğaç senedü ekmekçi **geleli** yapmıyoz. (127/3),*
***öleli** on seney oldu. (141/98),*
*ben **evleneli** om bir yaşımdaydım şu atca bi şeydim. (146/104),*
*duzlu ayran işdim zaba **olalu** bi de sarımsak yedim bēkim ğoĥar āzımda.*
(148/18),...

5.8.1.6. –(y)XncA Tabanlı Zarf-Fiill Ekleri

Kastamonu ve yöresi ağızlarında bu ekin genişlemiş ve ses yapısı değişmiş birçok varyantı bulunmaktadır:

5.8.1.6.1. **inca, -ince, -unca, -ünce:**

Yazı dilinde olduğu gibi zaman bildiren bir zarf-fiil ekidir. Yöre ağızlarında tespit ettiğimiz örnekleri şunlardır:

*nîçün ğaĥdı derseñ orman yasaĥlayınca ormana **ğuymayunca** kóy yerinde dönmēya o*
davar. (15/12),
*īneniñ zaı **geçince** gine başlāya. (30/41),*
*ğobeyni de ōran ĥoparınca **ğuruyunca** ev üste ĥoru atallādı. (45/62),*
***büşürünce** ğózelcecuĥ etlerni didēsiñ. (121/31), ...*

5.8.1.6.2. **-XncA daĥ/dek**

-inca/-ince zarf-fiil ekine getirilen dek (<teg) çekim edatıyla oluşmuş bir yapıdır. II. ve III. ağız yöresinde görülen bu zarf-fiil yapısı “-a/-e kadar” anlamı vermektedir:

*tā sap **bitince daĥ** isterseñ o ğún sür. (111/18),*
*ğış **çıķınca daĥ** giderdüĥ. ğış **çıķınca daĥ** gidebüldün ğada git. (111/158),*
*şindi sen sofrada ğarniñ **doyunce dek** yiyyosuñ. (48/127), ...*

5.8.1.6.3. -ince ğada:

-ince zarf-fiil eki üzerine “kadar” edatının getirilmesiyle oluşmuştur. Ana cümlelerin yüklemine sınırlandırma anlamı katmış bir zarf-fiil ekidir.

beri geçince ğada kôy vadu yoluñ altında. (29/15).

5.8.1.6.4. -ıncağ, -incek, -uncağ, -üncek

II. ve III. ağız yöresinde görülen bir yapıdır. Ek sonuna getirilen –k’ nin ok/ök kuvvetlendirme edatının¹²³ bir kalıntısı olması muhtemeldir.

sen ordan çıkıncağ ne olacañ? (7/27),

tencire ğaynarken eyce ğaynaycağ ğaynayıncağ unu ğüyosun içeri. (142/40),

namazdan da çıhıncağ gelin almiye gidiyoz. (95/26),

o bişincek böyle durlanıya ğipğırmızı oliya, altun suyu gibi. (95/61),

eñer sen gelincek ğızımı gelü sandım. (103/39),

bilmeyincek dünya yolunda ben ðle şē aklıñ ermez. (132/194),

çekdim ğafayı, ğafayı buluncağ baırmaya başladım. (18/28),

bðle böyüyüncek eycúğ yollarduk (136/46),

onu souyüncek bðle asğulara asıyoz. (102/36),

o tüfek yarıldı, yarılıncağ parçası burdan girince burdan ārı çıktı. (27/47),

dilimizi bilersek meseía saat dağmazla. bâzı yer ğapadusa yāni depō

boşanmayıncağ. depō yokarda. (119/120), ...

5.8.1.6.5. -incek ğadarın:

-incek zarf-fiili üzerine yine genişletilmiş bir “kadar” edatının getirilmesiyle oluşturulmuş bir zarf-fiil ekidir:

çatalgeçid’iñ düzlüğe enincek ğadarın ğıznan şey ediya. (69/23).

¹²³ Zeynep Korkmaz, “Türkçede ok/ök Pekiştirme (İntensivum) Edatı Üzerine”, *TDAY-Belleten*, Ankara 1962, s.13-29.

5.8.1.6.6. -mcan, -incen, -uncan, -üncen; -ycan

-mca/-ince zarf-fiil ekinin belirtme ve pekiştirme görevinde bir –n ekiyle genişletilmesiyle oluşmuştur¹²⁴. Bu genişlemiş yapı III. ağız yöresinde oldukça yoğun görülmektedir:

orman gāḡmcan biz kōye galduḡ. (26/16),

ōran sıvasını yapmcan üsdünü çatısını yapıdıla. (48/174),

o ocaḡ bozdu da ben bi yere gidince tallaya gidincen ya bu ocaḡ böyle deḡl idi. (48/212),

o gelin almā da gidincen gelini aluruz (47/7),

baḡ şindi bacāñ buruldu. buruluncan ilyannara ḡuyaruz suyu. (44/67),

o arḡudu dōverüz. dōvüncen ḡazana ḡuyaruz (54/28),

bizim ḡarnımız doymaz ocaḡ olmiycan (48/177),

on sekizini doldumiycan da ona bi şī olmḡyomuş. (49/75),

fidan boylum gelincen, şen olur benim ḡōnlüm (67/271), ...

5.8.1.6.7. -mcana, -incene

Bu ek, III. ağız yöresinin yalnızca Şenpazar yöresinde tespit edilebilmiştir. Ekin yapısı için Leyla Karahan, –n ve –a’nın pekiştirme eki olduğunu söylemiş olup, –IncAn ve –IncAnA gibi iki şeklin bulunmasından hareketle de –n ve –a’nın ayrı unsurlar olduğunu belirtmiştir¹²⁵.

şūra cemil āḡil de ōran gelincene cemil āya çıkıya deya kına ayāñızı denk alıñ ḡızıñızı ḡaçuracaḡla, deye. (75/95),

bunnan basincana aızlık açā şōle. (77/39),

misire gelincene doñuzu kōpek ḡüluyomuş. (77/65), ...

¹²⁴ Leyla Karahan, “Anadolu Ağızlarında Kullanılan Bazı Zarf-Fiil Ekleri, *Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Prof. Dr. Zeynep Korkmaz’a Armağan*, Ankara 1996, s.350-351.

¹²⁵ Leyla Karahan, *a.g.m.*, s.351.

5.8.1.6.8. -incenen, -incanan, -uncanan, -üncenen:

-XncA ekinden genişlemiş bir diğer zarf-fiil ekidir. III. ağız bölgesinin Şenpazar yöresinde yaygın olarak kullanılmaktadır:

*gelin ğapınıñ oıne **varıncanan** atdan iñmez.* (67/85),

*bi ğar yādı. ğarda benim çocuk olmadı **olmayuncanan** ırahmetlü beykbāñ da edepsüzdün.* (69/34),

***viymeyincenen** ğız abla baña dedim bi şe vèymedile dedim baķ saǵ viydilē dedim.* (68/43),

*ezen **oķuyuncanan** adını çāricisiñ ğulāna varıp da bu ğulaıñıñ.* (71/302),

oturuncanan ğayrı ölüye. (69/50),

*böyle ğayıncanan, **dönüncenen** ben ay gitdim deyince hööööö etdi dana.* (68/99),

*emzüdüm, miydana getüdüm. **ğótürüncenen** orī du gidēkene ğız emne anañ danaları neyle şey etmiş.* (69/20),

*ōran bi yere girmiş. orda **ısınuncanan** ölmüş.* (76/15), ...

5.8.1.6.9. -inceye ğada, -inceye_ada:

-ince eki üzerine yönelme hâli eki ve “kadar” edatının getirilmesiyle oluşmuş bir zarf-fiil ekidir:

*sırası **ğelinceye ğada** bekleyecek.* (71/40),

*ōküzler_inen ürüzger **çıķıncıye ğada** beklēdúķ.* (44/31),

*ğışın neyin yıarsıñ bi yere **büyyünce_ada**. haber **virinceye_ada** bebej belerdúķ.* (104/11), ...

5.8.1.6.10. -incayadan, -inceyeden; inceden:

Mana bakımından “-IncAyA kadar” ile aynı olan bu ekin yapısındaki -dAn eki değin edatının büzülmesiyle oluşmuştur. Karahan bu edatın ekleşme seyrini şu şekilde vermiştir: değin>dein>dēn>den¹²⁶

¹²⁶ Leyla Karahan, *a.g.m.*, s.353.

*hökümetden etfāyele neyin **gelinceyeden** de kóy yarıldı. (101/116),*

*al anasınıñ anañ **gelinceyeden** idāre ed bunu öleydi. (114/15),*

*bóún yangun diyi telefon **idinceden** geçen şu evde bi yangun çıkdı. (101/116), ...*

5.8.1.6.11. -incedenlik:

Karahan, Denizli yöresinde tespit ettiği “gel-incelik, gid-incelik” örneklerinden hareketle –lik eki için –l ve –k(ok/ök?) pekiştirme ekinden oluşabileceğini söylemiştir. Ayrıca bu ekin Eski Türkçedeki negülük, nelük (nasıl, niçin) ve Türkiye Türkçesindeki üstelik kelimeleriyle ilgili olabileceği de düşünülmüştür¹²⁷. Çok görülen bir yapı değildir:

*ğāri ūle **deyincedenlik** sen o torba_y_man kóyleri gez. (69/161), ...*

5.8.1.6.12. -uyunca, -üyünce:

*çeltúk çillendúden sōna ecúk şu ğada **oluyunca** oña bi ilac_atallá. (87/9),*

*ondan sōna ğalan çeltúk kelliye **duruyunca** ğalan aarma zamanı oluyunca suyun keselle. (87/10).*

5.8.1.6.13. -incalağ:

*ne ānadıviyin bi ši **olmayincalağ** be! (90/41).*

5.8.1.7. -KAn Tabanlı Zarf-Fiill Ekleri

5.8.1.7.1. –ğan, -ken:

-ken şekli yazı dili ile paralellik gösterir. Bunun yanında eklendiği kalın ünlülü tabanlara –ğan şeklinde gelerek ünlü uyumunu sağlamıştır:

*soğaklāda ğúyoū **gezdüreyken** ğúyoū gecesı türkú söylēdi (2/15),*

¹²⁷ Leyla Karahan, *a.g.m.*, s.353.

*bayanlar da işdi onnar da onnar_ınan oynaylāri, çürulardı gızı **evlendureyken**.*

(117/28),

*burdan **geçerken** ilk dersini bu şēh musa'dan alıyo. (41/80),*

*şal **doğurken** çibīnan ediyoz. (89/24),*

*hayvannarı **ğuvuyeken** ayvannarı o çubūnan govaruz. (136/53),*

*evden **çıkarken** helve atāruk. (159/6),*

*bōnduruğ vādu omūzunda. dūeni **ğoşākan** harmanda. (45/2),*

*ōra piknik **yapākan** bağ ıhbāra bağ sen. (49/11),*

*hani **kómüş filān yatākan** ğulukda. (62/20),*

*bahara **çıkakan** geliyala. (75/28),*

*çıkınca bar bar bağıryomuşum ayar~~kan~~, **uyanukan**. (114/153),*

*bi de savuruduğ āşam **ğın duluneyken** de. (166/4),*

*ıravağ gibi olmaz tabī şekerli su yaparsıñ, o suyuñ **ğayniyeyken** hasūdeyi iki ğaşuğ,*

üç ğaşuğ nişasda ezersıñ onuñ içine ğuyarsıñ (151/49),

*benim bu ōlaniñ bacqı burdan condan ğırıldı **oynar~~kan~~**. (148/60),*

*üç ayla **ğirişken** de idiyoñ. (105/25),*

*ekmek yapalla üç ayla **ğirişken**. (105/24),*

*umbalıñ ortasından nağrı **ğidiyoşken** at sürüyomuş (92/51), ...*

5.8.1.7.2. –ğa, -ke:

Ekin ince ünlülü –ke biçimi II. ve III. ağız bölgelerinde görülmesine karşın, kalın ünlülü –ğa biçimi yalnızca III. ağız bölgesinde görülmektedir. Bu ekin yapısı hakkında ilk akla gelen son seste bir –n ünsüzünün düşmesidir. Ancak yörede bu ekin genişlemiş şekillerinin de bulunması bu düşünceye şüphe ile yaklaşmamıza

sebeup olmuştur. Belki de bu yapı –n pekiştirme eki ile genişlemiş –ken ekinin eski bir şeklidir¹²⁸:

sobī fīlān oynāka böyle beş gişi dey mi (42/54),

buraya gelike şēr yolunda onuñ altına ermenile var ıdı sekizen hēne. (1/41),

gelēke de binēdūk üsdüne. (10/12),

kendir çekēke çok atallar ıdı. (12/14),

yuvamız dureyke orayı satıyala. (14/125),

ğışın çakıladağ bālardı eteklerimiz şakır şakır davarı gudeyke. (106/58),

gazete okuyke ya şuña müsāde et, ben de bakıyın bilete dedim hani. (32/55),

şöle iz kestim tek. çóúrúke gorkman. (35/53),

guymuşla gelinle silēke şey oluya diyi. (42/70),

siz düün oluke gelseñiz düün oluke. (88/62),

şindik gelin getürüyeke de beygir var ıdı. (89/6),

ondan sona bi de gelin almiya da gidişke eveliniñ bürgü giyēlēdin. (91/30), ...

5.8.1.7.3. –kana, -kene:

Kastamonu yöresi ağızlarında olduğu gibi diğer Anadolu ağızlarında da görülen bu ek, -a/-e pekiştirme unsuru ile genişlemiştir¹²⁹.

Ekin, ince ünlülü biçimi II. ve III. ağız yöresinde görülmesine karşın; kalın sıradan kelime sonuna gelen kalın şekli ise yalnızca III. ağız yöresinde tespit edilebilmiştir:

kapınıñ üne dış yana çıkākana kesecin. (69/37),

goşākana biriniñ çarpılmış tallanıñ ortasında herifiñ boyunduruğda óküzü çatlamış. (70/59),

¹²⁸ Leyla Karahan, *a.g.m.*, s.354.

¹²⁹ Leyla Karahan, *a.g.m.*, s.355.

onu gelin **aluḡana** daḡıyala. (71/79),

ḡızı **satāḡana** ūlan **kóyü** verü (71/103),

uyuḡana da tekgeyi çıkarman. (72/10),

öteye dū **varuḡana** berāber geldi ḡızı būran aldı gitdi ırmazan. (75/90),

dúún **oluḡana** yandūñ gibi ertesi **ḡún** haḡ olu. (121/13),

yousa **gidekene** evden būran hamur ḡızartuduḡ. (45/24),

dizimiñ ārısı geşdi de ḡayrın tam şu conum **gidekene** ārıya. (68/17),

ekēkene **ḡóḡ**deki ay onu geçecek! (70/41),

esgiden **sūr** neyin **ḡüdükene** bōle bi yerimize yapışıyodu geliyodu ḡoparıb atıvörüdük. (86/53),

o bi keren de hebük **oynarkene** de düşmüşdü. (92/53),

piriş **ayıḡlayışkene** ḡullanıyon. (95/125), ...

5.8.1.7.4. -ḡanan, -kenen:

-a/-e ve -n pekiştirme ekleriyle genişletilmiş bir yapıdır¹³⁰. III. aḡız bölgesinin Şenpazar yöresinde görülür:

şōle yepere yepere saca **ḡorḡanan** o beyúḡ emne geldi ōran bi ḡırtıl aldı o **eyülükenen** şurasına ḡoru soḡdu. (75/76),

gelin **oynākenen** ḡayınna edirafa būday saḡar. (67/93),

tam basakdan şarın **enēkenen** barabar tamdan çıkaveriyalā mı saña. (69/186),

o **eyülükenen** şurasına ḡoru soḡdu. (75/77),

sūnadan sūnaya ḡız alıp ḡız **verúkenen** millet birbirine tanışdı ḡalan. (71/275),

o bu alacak oluḡanan **oluḡanan** en sona bu deyala bōle bōle fılāncuyuz deyala. (69/89), ...

¹³⁰ Leyla Karahan, a.g.m., s.356.

5.8.1.7.5. -kandan, -kenden

Bazen -dığı gibi ve -r...-maz/-mez işlevinde kullanılırken bazen de anlamı kuvvetlendirme göreviyle kullanılmıştır:

*çekmeceye ata**kandan** anahtarı buluya.* (107/154),

*ikisi de cehiz sandū **üzerindeykenden** üzerine bi halı örtellerdinne.* (91/4), ...

5.8.1.7.6. -kenez

-a ve -z pekiştirme ekleriyle iki kademeli olarak oluşturulan bir yapı gibi görünmektedir. Yöremiz ağızlarında yalnızca II. ağız yöresinde görülür.

*diyer**kenez** om-om beş sene oldu.* (102/57),

*bizim burda olu. efendi dā benim om beş yirmi **yaşumdaykenez** bu ovadan öle sular çıkardı ki buñar.* (102/52), ...

5.8.1.7.7. -han:

III. ağız yöresinde karşılaşılan bu şeklin ön sesi -k->-h- şeklinde sızıcılaşmış olup, ünlüsü de kalın sıradan devam etmiştir:

*su gaynīca**ğ** onu **ğaynāhan** ataruz içine. **ğaynarhan** tek tek ataruz. **ğatlarhan** peynir **ğuyaruz** içine. tencirede su **ğaynarhan** üsd_üsde üsd_üsde **ğuyacañ** onu **ğaruşduracañ** habire.* (107/27),

*şindi ötten dōru ekmeiñ üsdüne **ğoya** **ğoya** öle **ğorhan** **ğorhan** şindi şurī dōru **ğorsuñ** **ğorsuñ** öte başa varınca şunu **ğivirusuñ** şöle.* (111/147),

*biz böyle içinde **oturuhan** zabālayın bize misāfir geldi.* (148/38),

*bi hoca geldi. şindi burda hoca **var_ıhan** dışdan hoca gelib de **ğildumaz**.* (66/25), ...

5.8.1.7.8. -hana:

-han yapısının -a/-e pekiştirme unsuru ile genişlemiş şeklidir. III. ağız yöresinde yalnızca bir örneği tespit edilebilmiştir:

*herkes orĩ başına gidēdi de bũle **akāhana** baḥādĩ. (75/14).*

II. ağız yöresinde baştaki ek ünsüzünün tonlulaştığı örneklere de rastlanmıştır:

*güleş idenle bõle **dönüşgene** yāni bõle el çırparak bóyle perdah yaparak kim kimi yenerse bahşüşü alu. (88/87),*

*ğadunla ğina **yapışge** evde erkekle de burda simsim oynallar_ıdı. (99/19),*

*ḥani dúveni **sürüşgene** şiy iderdúk ye yuvallaḡ **sürüşge** dutarduk. (99/39),*

*beşĩ ebeler **ırğalayışgene** söylelledin. (102/42), ...*

5.8.1.8. –mAdAn Tabanlı Zarf-Fiill Ekleri

5.8.1.8.1. -madan, -meden:

Araştırma bölgemizde yazı dilindeki –madan/-meden ve bundan genişlemiş iki şekil tespit edilebilmiştir.

*herkes yerini **almadan** avcıla, sürekçi seslenmez. (31/26),*

*o adamıñ şērine çok **çalışmadan** ğılcırım çıkdı baksaña. (60/69),*

***yanmadan** ğızarıyo ğıpğırmuzu oluyo. (91/97),*

*ğayınta **ğalkmadan** ḥataşını yaḥardım ben. (111/56),*

*hiç evde **durmadan** gezebülüsek ne mutlu işde. (141/96),*

*dā ğontrolü **bitmeden** olan bi gece ataşlanmış. (153/123),*

*kirezle bile hep **yinmeden** ğaldı oul. (164/12),*

*hiç ataş **ğórmeden** yirmi dörd_ay yaPdım esgellĩ. (3/16), ...*

5.8.1.8.2. –madan önce:

–madan zarf-fiil eki üzerine õñ çekim edatının getirilmesiyle oluşmuştur. Cümlelerin yüklemine zamanda önceliği bildiren bir anlam katmıştır:

*çaḡmānan yaḡ bunu bõle edincek yımşar **ğaymadan önce** sür. (165/31).*

5.8.1.8.3. –meden başka:

adamı ezmeden başka bi şey yok. (35/32).

5.8.1.8.4. -madanca, -medence:

Ek üzerine gelen –ca/-ce eşitlik hâli ekiyle genişletilen bir yapıdır. III. ağız yöresinde görülen bu yapı için şu örnekler tespit edilmiştir:

*şurî harmana gôtüriyan burda yediriyan ōran temelni ğazdıla havacuk **bozmadanca** hele bu iskeletini yapıdıla. (48/162),*

*elli ikisini **almadanca** ğayıntama ğöre filenkese vârun diye. (73/23),*

*onunkundan bi dâne yemedan başdan ortan ğaynımınkindan geçiyala bütümüşlê de onunkunu hiç **yemedence** at yanını benimkine sıcıriyala. hepce hasır etmişle. (48/41),*

sötmedence şurda otu. (MDD), ...

5.8.2. Sıfat-Fiil Ekleriyle Gelişen Zarf-Fiiller ve Zarf-Fiillik¹³¹ Yapılar

5.8.2.1. –An Tabanı

5.8.2.1.1. –AnA ğada/ġadar/ġadara/ġadarı

I. ve III. ağız bölgesinde kullanılan bu ek –a/-e yaklaşma eki ile genişlemiş ve daha sonra üzerine Arapça kadar edatını almıştır.

*yol yürüymiyon anca merdimana enip **çıkana ğada** soluım tûkeniye. (77/21),*

*salatılıydı, biberiydi her yerişen şeyi banyasına **varana ġadar** ekiyoz. (163/44),*

*ġuşâ dersen başladı **bütürene ġada** bitüdü ġuşâ. (130/16),*

¹³¹ İsim-fiil ve sıfat-fiil eklerine çekim edatı getirilerek oluşturulan bu yapılar zarf-fiil görevini üstlenmişlerdir. Geniş bilgi ve örnekler için bk. Bülent Hünerli, *Oğuz Grubu Türk Lehçelerinde Zarf-Fiiller*, (Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Türk Dili Bilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi), Edirne 2012, s.33-38; Jean Deny, *a.g.e.*, s.839-840; Geoffrey Lewis, *Turkish Grammar*, London 1967, s.184-188; Gürer Gülsevin, “Türkiye Türkçesinde Birleşik Zarf-Fiiller”, *AKÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C.II, S.2, Afyon 2001, s.133; Kâmil Tiken, “Türkiye Türkçesinde Basit ve Birleşik Zarf-Fiillerin İfade ve İşlevleri”, *TDAY Belleten* Ankara 2003, s.282-283; Önder Sezer, “Türkiye Türkçesi Ağızlarında Zarf-Fiiller”, *I. Uluslararası Türk Dünyası Kültür Kurultayı Bildiri Kitabı*, C.IV, Ankara 2007, s.1875-1904.

gidene ğadar ay ölüm ğayrı yetmiş altı, yetmiş yedi yaşında adamıy ğayrik ahır teskiresi ğayrı bahâne. (132/168),
onna dókene ğada hazır. (138/74),
orî gidip de gelene ğada bi ğózlûn parasını buluyo. (141/112),
ġānımız doyuruna ğadarı harman ġızādı. (73/3),
ezilene ğadara harmanda dönerüs. (45/6), ...

5.8.2.1.2. -anadan

-a/-e kadar anlamında kullanılan bu zarf-fiil eki, üzerine aldığı yaklaşma hâli ve değin edatının büzülerek oluşturduğu birleşme neticesinde oluşmuştur¹³². III. ağız yöresinde yalnızca bir yerde tespit edilebilmiştir:

oġula gidēdūk ämme yāni alıcı ġózüyle ðle bi şey yok dúúnümüz olanadan bilen dúúnümüz. (119/84).

5.8.2.2. –AsI Tabanı

5.8.2.2.1. -asıya, -esiye:

Sıfat-fiil eki –ası/-esi üzerine –a/-e yaklaşma hâli ekini alarak genişleyen bir ek gibi görülmektedir. –ana/-ene kadar anlamında zarf-fiiller yapan bu ek II. ve III. ağız yöresinde görülür:

lēkin bi seet dutasıya ısıcaġ geliye. (23/9),
varasıya satāsiñ. (37/73),
būday sapları saman olasıya sürerüz. (106/21),
çalasıya binēseñ onuñ şeyi gider doñmadan. (165/33),
hayvan pisleyesiye hemen süpürüsüñ kēmiresini altını pislîni. (3/14),
o gelesiye o boynuna çuFalı daġıyoñ. (34/13),
ġızı ġasdamonu'ya iletesiye gice mefāt etdi. (89/43),
etfāye gelesiye biz ateşi ġaçıduġ. (101/118),

¹³² Leyla Karahan, *a.g.m.*, s.358-359.

orta **bitesiye** ortadan ðretmen okulu vardı. (168/18),

su **ğaynayasiye** o sofriye gelü. (156/24), ...

5.8.2.2.2. -esiyeden; -esiyede:

-ıncaya kadar anlamında zarf-fiil yapan bu ek yönelme ve değin edatının büzülüp ekleşmesiyle oluşmuştur:

bunuñ suyu **gelesiyeden** bu çay devamlu bu zamannarı ahar durur. (102/50),

onuñ üzerine **kóçē** yıar harmanlara böyle üstü üsdüne dizē dizēdük onuñ arkası, piriciñ arkası **gelesiyede** dizelle. (91/55), ...

5.8.2.3. –DXK Tabanı

5.8.2.3.1. -dXKCA:

Araştırma bölgemizde bol örnekli şekilleriyle tespit ettiğimiz bu ek –duk/-dük sıfat-fiil eki üzerine –ce/-ca eşitlik hâli getirilerek oluşturulur:

susadıķca ver āzına gerdanı gelin (2/20),

bu gız bā **saruvidikçe** soruvidikçe ben görkaladım. (86/40),

onuñ üsdüne bēle **aķıtduķca** buz gibi suyu **gümüş** gibi oluya. (28/68),

şindi her şey **bahalaşduķca** millet ucuzuna kaçıya. (30/57),

adama bak yirmi iki sene evveliden beri gontrola **vaduķca** aşādan aççıdan yemek **gótüttürüdü** bize. (114/118),

goyulaşıya tabī **endúķce** goyulaşıya. (139/19),

bu şindi sert emme sıcak **górdúķce** yımşar. (165/31),

uşaıñ altını **pekledúķce** onnarı yıharduķ. (56/11),

efem de **deyvedúķce** bōle oynadūñ havaya **góre** oynarduķ. (124/42), ...

5.8.2.3.2. –dúķceleyin:

Sıfat-fiil eki –dık/duk üzerine –ce/-ca eşitlik ve –leyin eklerinin getirilmesiyle oluşmuştur:

*seniñ **dedúķceleyin** bu işiñ sonu ķótü. (67/22), ...*

5.8.2.3.3. -dUKCAn:

Sıfat-fiil eki –dık/duk üzerine muhtemelen –ce/-ca eşitlik ve –n pekiştirecinin getirilmesiyle oluşmuştur. III. ağız yöresinde görülen örnekleri şunlardır:

bõle bu ğada yerişúdüķ o ğoparduķçan onu ışıķ dutuvörüdü. (119/155),

*dīrennen esger **geldúķcen** atāduķ. (73/6),*

*vay benim emeklerim emeklerim **dedúķcen** sızıye ķúreklerim (78/48),*

*şindi inceldi, tabī **inceldúķcen** herkese birē tabaķ ğōyasuñ. (79/101), ...*

5.8.2.3.4. –dXk+iyelik eki+dA

İyelik eki üzerine –da/-de bulunma hâli getirilerek oluşmuştur. –ınca/-ince manasında kullanılan bu zarf-fiil için şu örnekler verilebilir:

*hayvanları dāda beklediyler mi salaşda mısır fīlan **bekledīnde**. (115/68),*

*araba **çekdīmüzde** tozu olu. (110/2),*

*çok fakir idim ben. buña **nişanlandūmda** bi ikindün oķulu çıķdı. (110/44),*

*dört aylıķ da ölüm vardı **düşdīnde** yāni üç uşak vardı. (132/18), ...*

5.8.2.3.5. -dXK+iyelik eki+dAn

İyelik eki üzerine –dan/-den uzaklaşma hâli getirilerek oluşmuştur. –ınca/-ince manasında kullanılan bu zarf-fiil için şu örnekler verilebilir:

*bi māle böyüķ **oldūndan** örüsger erişemēya oralara. (15/23),*

*buynuzu benden **ayurdūndan** ķār ğórdüm. (62/32),*

doñuzla çatdūndan o dikilmeye. (68/82),
adama vurdūndan arabaniñ üsdüne çıkıya hacı. (111/66),
bi biçük sene sōna, bi biçük sene yatdūndan iki dene ğızım vardı. (132/17),
e ben de tā atmış sekiz oldūmdan aramızda yaş arası oldūndan ğóremedim
enişdemiy ğózlĭynen. (141/108),
zemferide kesilen qaç çok dayanıklı olu. su yörüyemedĭnden besve. (70/57),
zor bizim äsgiden zor deĭl emme aluĭĭgun oldūmuzdan bize zar etmēyodu. (106/33),
ekmeĭ, datlu deyi onu uşak āzına soĭuvördük. biz bi yere ğitmedĭmüzden bi şey
ĝórmedĭmüzden. (106/7), ...

5.8.2.3.6. –dXK+iyelik eki+A

–dUk sıfat-fiil eki üzerine iyelik ve yönelme hâlinin getirilmesiyle oluşmuş bir zarf-fiil yapısıdır:

olabüldūme baırdım. (107/172),
şeker hastası oldūma souk şey dokunuya. (141/165),
çıkıldūma da ğayıl olmiya ırahmet olası. (69/37),
büşük oldūna çamlarıñ çürüklerini ekerdük büyüklerle. (102/20), ...

5.8.2.3.7. –dĭylan (–dık + iyelik eki + Vasıta hâli eki)¹³³

II. ağız yöresinde görölülen bu yapı ana cümlelerin yüklemine “–r...-maz/-mez” ve “–dıği gibi” anlamları katan zarf-fiiller oluşturur:

demin su bakraçlarını aldĭylan gitdi. (85/21).

5.8.2.3.8. –dū (<-dıği, -diĭi, -duĭu, -düĭü) ğoca:

İyelik eki almış –dUk sıfat-fiili üzerine “ğoca<koca” miktar zarfının getirilmesiyle oluşmuş bir yapıdır.

¹³³ bk.Necati Demir, *a.g.e.*, s.489-490.

*yāni bunu sırtıña aldıñ mı eliñden **geldũ ğoca** emek verecēsiñ. (30/138),*

*seniñ sırtıñ attũ zaman ğardeşim sen eliñden **geldũ ğoca** temdin emek verecēsiñ. (30/148), ...*

5.8.2.3.9. –dũ (<-dıġı, -diġi, -duġu, -dũġũ) kadar/ġada:

İyelik eki almış –dUk sıfat-fiili üzerine kadar edatının getirilmesiyle oluşmuş bir zarf-fiillik yapıdır.

*acaba deyon **hatıllayabıldũm ġadanı** yassam ne ġadar bi kitaba sīdırabülürün. (25/2).*

5.8.2.3.10. –dũ (<-dıġı, -diġi, -duġu, -dũġũ) gibi:

Üçüncü şahıs iyelik eki ve gibi edatının –duk/-dük sıfat-fiil üzerine gelmesiyle ortaya çıkmıştır. Eş zamanlılık bildiren bu zarf-fiillik yapı III. ağız yöresinde görülür:

*bu uşak **girdũ gibi** gelü. (30/143),*

*şindi bubama şūra bqa geşdi bubam **öldũ gibi**. (57/81),*

*óvey anam beni **beyendũ gibi** vur Allah vur, sıkımuġla. (128/36), ...*

5.8.2.3.11. –dũ (<-dıġı, -diġi, -duġu, -dũġũ) zaman:

Sıfat fiil üzerine iyelik eki ve “zaman” sözcüğünün getirilmesiyle oluşmuş, anlam bakımından –ınca/-ince ve –r –maz anlamını taşıyan yapıdır:

*bu ġózleri oluya ye toprā **girdũ zaman** çil atar (13/17),*

*sırġatçıla **geldũ zaman** veremeyen vatandaş... (26/45),*

*o **geldũ zaman** basdun, ġoltuġ dayaġları vermişler idi. (132/122), ...*

5.8.2.3.12. –dUKcAn sōna:

I. ve II. ağız bölgesinde görülen bu yapıda; ek, -dıkça zarf-fiil ekinden sonra –n pekiştireci ile genişletilmiş ardından sōna (<sonra) edatıyla birleştirilmiştir:

sudan çıkadukcan sōna da iki üç gūn su virüz oña akşam zabah. iki gūnden sōna sudan çıkadukcan sōna, şini suya asılıyoñ ya balık gibi meseía góle ısıyoñ. (92/17), ayıkladukcan sōna iki üç gūn sōna böyle yişermiye başlar. (92/21), bubam da beni evlendükcen sōna öldü. (133/17), meseía pirişlendükcen sōna da tutuyosuy şeyden yımirtayna barāber yımirtalu yapıyosuy. (133/22), bekledükcen sōna gūne dókúyoruz. gūne dóktú müydü ufalyyoruz. (145/34), ...

5.8.2.3.13. -dúkcēn keri:

“-dıkça” ekinin –n pekiştireci ile genişletilmesinden sonra keri (<ET. kirü~kerü) edatını almasıyla oluşmuştur:

biraz düzlendúkcēn keri. (63/10).

5.8.2.3.14. –dUKdAn keri/kēri/kiri/keyri:

yourdukdan keri bi daħa haş iderüz. (102/30),

ókúzleri goşdukdan kiri giderüz tallaya. (53/18),

dalānı aldukdan keri bi kere de bebī aldıla. (84/74),

bişdükden keri ěcük bi şey süd gataceysın. (127/2),

o tā böyüdükdan kēri anne bana ekmeş şeker geyve de veriñ der _imiş. (166/34),

ğızı aldukdan kēri tabi. (99/9),

çókerdúkdan kēri o dibine oturunca buez de torbalara guyarduğ. (106/44),

ağardukdan keyri gece galğardukğarannukda üşde dörtde. (41/9),

ondan sōna onu ðle etdúkdan keri çocū belersiñ (151/10),

*o g̃oyulduḡdan k̃eri beyaz d̃ülbetlere ş̃u bild̃ñ d̃ülbetlere acuk̃ şeyi g̃uyarsñ ş̃öle
ordan uş̃añ, çoc̃ñ āzına soḡarsñ (151/41),*

ḡaynaduḡdan k̃eri o ḡaynar suyuñ içine dullanıya o k̃úl. (102/35), ...

5.8.2.3.15. –DUKdAn s̃ona/s̃ora/sona/s̃ura:

o ḡórdúḡden s̃ona beyenülēse eyer o ḡıza dúñúrlúḡ yollallādı. (2/21),

d̃öndüḡden s̃ura or̃ī bahş̃ışını atā. (49/19),

d̃úñn̄ olduḡdan s̃ora (115/2),

souduḡdan s̃ona çıkar bekmezlisini ayru yap, ş̃iyini ayru yap hir türlüsü. (91/92),

irendeyi çekdúḡden s̃ora biraz yā ḡuy. (132/212),

mēndis efendi raporu vidúḡden s̃ona ḡuyu furmaḡ icad idildi. (102/61),

bu evlendúḡden sona ekinlerim ḡaldı tallada. (68/77),

diktúḡden s̃ora tabī ona ḡóre bi ş̃īyapiyasuñ. (79/21),

ḡara ḡoyun yúñú onu doḡuduḡdan s̃ora boez de didl̃yoz dellerd̃i. (152/21),

*çocuk̃ mamasını emzürüdüḡ emzürdüḡden s̃ona da ḡalan mamiye bincē zaman
bazardan mama aluduḡ. (86/18),*

oḡlayna ḡarışdıryoñ onna yirendúḡden s̃ona ḡalan bi aaç ḡaşuk̃la onu ḡivāmına

erdúḡden s̃ona indiriyoñ siniye biraz suyuna yıḡıyoñ. (91/89), ...

5.8.2.4. –mAz Tabanı

5.8.2.4.1. –mazlayin:

–maz sıfat-fiil ekine –layin zarf ekinin getirilmesiyle oluşmuş bir zarf-fiil ekidir:

*eliñi **yağmazlayin** bebeñ altına górduk. bebeñ şöle iki taraflu şöle **gómerdúk**.*
(92/33).

5.8.2.4.2. –mAzdAn önce:

Ayrılma hâli ekiyle genişletililip “önce” zarfı getirilerek yapılan bir zarf-fiil ekidir. Tespit ettiğimiz örnekler şunlardır:

*o ğarı ğocaya **gitmezden önce** devamlı ninesiniñ yanında dñemiş bunnarı.* (70/97),
*ısdambul’da **çalışmazdan önce** kóyde şır **gútdüm**.* (MDD), ...

5.8.2.5. –r...-maz/-mez

*yoharı ğağdım **ğalkar ğalkmaz** ölüm var_ıdı yanımda.* (101/128),
*üsdünden **çıkar çıkmaz** āzını ğaparuz bi kere ğaynar altını ğısar ğapadusuñ.*
(107/24),
*yourdunu **ğózel büşürüsüñ şöle barnāñı **yağar yağmaz**** ğuyarsıñ ğabına.* (107/168),
*geşle **yér yemez** olu mu!* (50/22),
*kim **bülü gelemes** ollādan ğalan ona çırıya.* (71/39),
***gider gitmez** çamura eşek çamura yıhılıyodu.* (96/88),
***haciveliye varu varmaz** o kóşede bouldu.* (50/32),
*masiya **oturu otumaz** çekdi ğafayı neyin diye türkúsü va. a yavrum!* (90/22), ...

5.8.2.6. –mİş Tabanı

5.8.2.6.1. –mışleyin/-mişleyin:

-mış sıfat-fiil üzerine -leyin zarf ekinin gelmesiyle oluşmuştur. Ana cümlelerin yüklemine “–ınca” anlamında zaman bildirme işleviyle bağlanan zarf-fiiller yapar:

*hem mayneye hem de bizim hısım akraba var **gitmişleyin** onnarı da **ğörüyün** dedim.*
(100/3).

5.8.2.6.2. –miş gibi:

-miş sıfat-fiil ekine “gibi” çekim edatının getirilmesiyle oluşmuş zarf-fiillik yapıdır:

tezikmiş gibi bu nereye gider ki acele acele. (41/36),

aynı icāre veymiş gibi hani. (68/38), ...

5.8.2.7. –(y)AcAk Tabanı

Çeşitli ek ve kelimelerle genişlemiş bir diğer sıfat-fiil eki de –(y)AcAk ekidir. Bu ekle oluşturulan yapılar şunlardır:

5.8.2.7.1. –AcAk ğada/ġadar:

uzağdaki dosda yerişecek ğada yakındaki düşman ataşdan alu adamı. (75/49),

oğudacağ ġadarın şunu Allah sağlığıñı viysin. (69/201),

tallaya ġidecek ġadar onnarı ġúdēdúġ. (71/252), ...

5.8.2.7.2. –AcAk+iyelik eki+ zaman

biz ūne dolaşecēmiz zaman bubası gitdi. (120/11).

5.8.2.7.3. –AcAkleyin:

-acağ/-ecek sıfat-fiil üzerine -leyin zarf ekinin gelmesiyle oluşmuştur:

zette şu_ada bi yol va motor geçecekleyin. (3/23),

hefif elim sıacağleyin ġapı açılmış. (13/12),

çalışmaycağleyin bi ġarı deġildim ben. (84/17),

ben atı satıyan saña para ġazanacağleyin verecin, dedi. (75/55),

hiç yüzüne baġacağleyin deġil yāni. (67/10), ...

5.8.2.7.4. –cāna, -cēne (<-AcAk+iyelik eki+(n)A):

-AcAk sıfat fiil eki üzerine iyelik ve daha sonra yönelme hâli eki getirilmesiyle oluşmuş bir zarf fiildir.

*doñuzlā **yıycēne** dedim şūle bi goşet yaş findık toplıyvádım irilerinden irilerinden
ğızı vā yanda. (48/48),
elli sene **yaşeycēne** yüz sene yaşadı demiş beni. (48/141),
lan sizi **yollaycēne** bi çufal fasılye yollaymadıñ mı burī, dedi. (74/26),
emin terzi, **yazacēhına** emine terzi yazmışla. (148/74),
başında **duracıyne** onnara daķıveriyin dedim. (71/88), ...*

5.8.2.7.5. –cāna yakın

*şennīni yapduķdan sōna ġāri millet **davulcāna yakın** ġınayi geliniy eline ġolla.
(141/33).*

5.8.3. İsim-Fiil Eklerinden Gelişen Zarf-Fiiller ve Zarf-Füllük Yapılar

5.8.3.1. -mA Tabanı

5.8.3.1.1. -maynan, -meynen, -meyinen:

İç seste l>n değişimine uğramış ile edatı ve sonda bir –n ekiyle genişletilmiş zarf-fiil yapısıdır. I. ve III. ağız yöresinde oldukça sık rastlanan bu zarf-fiil eki için şu örnekler verilebilir:

*o ġayrı boyuna dabanını **yalamaynan** durar_ımuş. (35/14),*

*oyun; yüzúķ **saklamaynan** yedi tāne fes meselē ki. birbirine beñzeyen de olabülü.
(27/42),*

*ğız evinden de ōlan evine işdi gelin **almaynan** berāber atlılarnan geliya arķadan
sarılaraķ. (91/8),*

*ya ġorķmañ didim asger **olmaynan** didim. niye didim sen ġapıyı açmıyoñ didim
ķadınlara. (91/180),*

*dömbeklek gibi, **yüzmeynen** alāķası yok. (141/141),*

sen bōle bōle *kóyde durağan* iki *sır gútmeynen* *ekmek* ye. (69/133),
 bıçay yedim. gırķ bir *gún* yatdım. bıçay *yimeynen* boş! (114/120),
gítmeynen baş olmazdı. (14/24),
 bunna ufaķ tefek *böyümeynen* *velāsılıkelām* böyüyala. (25/6),
 heb_aldılā bu *kóyúñ* *īsanı* ço_olanlā heb_aldı. *ellemeyne* baş olmaya ki o. (48/65),
 bi şeyi ūlanım dik başlı *etmeyinen* de olmaya. (69/119),
 nēle *yapdūmu* bi bilseñ. *tērif etmeyinen* baş olmaz yāni. (14/81), ...

5.8.3.2. –mAk Tabanı

5.8.3.2.1. –maķ için

-mak isim-fiil üzerine gelen için, üçün, uçun, için çekim edatlarıyla oluşmuş ve cümlelerin yüklemine amaç bildiren bir görev yüklemiş yapıdır.

banyo yapmaķ için hamamlık odaya *kústāne* derūs biz. (45/48),
meyveyi çekmek için gege vadu. (119/202),
mühebbet yapmaķ üçün onu yirtüz. (124/23),
ekmek uçun biz onu ekiyoz. (91/112),
niye gomuşla başçouşu da beni tākib_ítmeg_úçun gaçar mı şiy_ider mi bunu *takib_ed* diyi. (91/174),
şindik gidiyeken bu yörümek için deynek. (136/54), ...

5.8.3.2.2. –maķ gibi

ondan sōra nīse uzatmaķ gibi olmasın. (79/13).

5.8.3.2.3. –maķ şartıyla

bi güzuyu yir_imiş gemúklerini sıyıрмаķ şartıyla. (1/36).

5.8.3.2.4. –mağda:

Bulunma hâli ekiyle genişletilen bu zarf-fiil eki için bir örnek tespit edilebilmiştir:

*sağalla ne iyi adam emme yörüşümü bilmessiñ. iş ordan geldiñ mi **dudmağda** bu.*
(30/77).

5.8.4. Arkaik Zarf-fiil Ekleri:

5.8.4.1. -in:

Eski Türkçede kullanılan bu zarf-fiil eki¹³⁴ bölgemiz ağızlarında III. ağız yöresinin Şenpazar ilçesi dolaylarında de- fiilinde kullanılmaktadır¹³⁵.

Örneklerden hareketle açıklayacak olursak de- fiilinin üzerine gelen –in zarf-fiil eki –y- kaynaştırma sesini almaz. Birleşme böylece önce ünlü karşılaşması sonrada kaynaşarak uzun ünlü şeklinde oluşmaktadır:

*hıdırellez **günü** **ókúzlere** hıdırellez çarpā **deïne** bōle gırmızıya boyallādın.* (70/26),

*bosdan ziyan oluya **dīne** hāb eviñ qune yol gelmiş.* (57/72),

*dāmatla gelin yā bal gibi geçinsin **dīne** gelin olan evine girēken bi tabqa bol bi tere yaı goyarla.* (67/83),

*inekleri ge gızım geh geh! **dīne** çaūruz. me gızım meh **dīne** çaūruz.* (69/210),

*geçen gızım geldi **diyne** gopardım bi tek şey.* (71/51),

*būle böyürkenen onu da goyun, sur **gúddürüyo**z **diynen** talla va **dīne** gışın gar yaınca gidēdim.* (71/250), ...

¹³⁴ A. Von Gabain, *Eski Türkçenin Grameri*, (Çeviren: Mehmet Akalın), Ankara 1998, s.86-87.

¹³⁵ -e ekinin yapısı ve mukayesesi için bk. Zeynep Korkmaz, “Türkçede -n Zarf-Fiil Eki ile –pan/-pen Eki ve Türemeleri”, *TDAY Belleten*, Ankara 1984, s.1551-165.

5.8.4.2. -ı, -i, u, ü:

Bu gün yazı dilimizde tekrarlı fiillere ve birleşik fiillere gelen bu zarf-fiil eki yöre ağızlarında Eski Türkçede olduğu gibi müstakil olarak tarz ve bağlama işleviyle de kullanılmıştır.

II. ve III. ağız yöresinde tespit ettiğimiz örnekler şunlardır:

*öldü **deyi** (diye) bıraǵdıla da ölmedi.* (75/85),

*ūsembelikden böyüdüm emme uul uşakları yetim etmiycin **deyi** (diye) yirmi senedü burda bōle çekdim ara yellēde.* (78/83),

*ǵópek burdan davşanı **alu** (alıp) gidēdi.* (35/72),

*kim yeñerse o hevleyi çöreǵ **alu** (alıp) gidēdi.* (158/5),

*orānan bi yīna dolduruduk, **alu** (alıp) gelüdü.* (96/74),

*ǵoca masa tāta ǵurallar ıdı şōle. **dolayı** (dolanarak) oturlar ıdı onā.* (162/3), ...

5.8.4.3. -a, -e

Bu zarf fiil ekini günümüzde “diye” edatı ve zaman-mekân anlatımlarındaki ara bildirimler için kullanılan “kala” sözcükleri bünyesinde kalıplaşmış olarak görmek mümkündür:

*ǵóbüt **diye** yımırta büşümesine derüz biz.* (53/55),

*su içiyo musuñ **diye** sordum.* (57/53),

*mal girmesin **deye** bōle tallalarıñ keñerine çalularduk* (99/51),

*yediye yirmi **ǵala** uyudduñ.* (56/212),

*emeklilīne on iki **ǵún ǵala** bi araba çarpdı.* (107/155),

*o cit **ǵala**, cit **ǵala** içim ōle tömüzlendi benim.* (158/78), ...

Ayrıca II. ağız yöresinde -p, -Ip, -Up zarf-fiil ekiyle aynı görevde istek anlamı içeren kullanımları yaygındır. Yalnız burada -a/-e zarf-fiil ekinden sonra sistemli olarak gelen “de” bağlacı dikkat çekicidir:

*sen o zaman bizi **göre** (görüp) de bunnarı çekseydiñ.* (91/79),

*annemi çuvala **ğoya** (koyup) da getürüñ, diyomuş gelin. (103/38),
sen dideyi **ala** (alıp) da geleydiñ ben sâ ānadudum. (90/25),
ben onnarı şõle bi hizāya **ğoya** (koyup) da sen beni ğameraya alsaydıñ **güzel** oludu.
(123/34), ...*

5.8.5. Zarf-Fiil Görevinde Kullanılan Zaman Ekleri

5.8.5.1. –dI mIydI(n)

*herkes yerini **aldı mıydı** (alınca) sürekçi de ses yapar tamam mı. (31/26),
şindi meselâ iliniñ burası şindi **ağardı mıydı** (ağarınca) şimdi tahta gibi macara
toplamaş içi derüs. (45/68),
bu su **ğaynadı mıydı** (kaynayınca) şakşaklara **kûlü** doldürüz. (62/74),
bitdi miydi (bitince) harmanı **gözel** sularsıñ buña **dúvenek derdú**. (109/10),
o **üyandı mıydı** (uyanınca) **gelürdú** **endürüdú**. (136/34),
hemen **yapışdı mı** (yapışınca) **gidüşdürü zāren alusuñ**. (119/44),
dıan_ınan şõle dıanladın mı (dıanlayınca) oraya hebisi dolar. (126/25), ...*

5.9. SORU EKİ

Fiillerden sonra gelen soru ekinin kullanımı bazı istisnalar dışında yazı diliyle aynıdır. Kastamonu ve yöresi ağızlarında kimi durumlarda ağız yörelerine göre değişiklik gösteren soru ekinin kullanım şekilleri şöyledir:

Teklik I. şahıs:

*size ben çay **demliyvēyin mi**? (demleyevereyim mi?) (114/62),
kóy ekmej diliyin mi size? (95/89), ...*

II. ağız yöresinde geniş zamanın olumsuz şekli olan –maz/-mez'in sorulu biçimlerde sondaki –z ünsüzünü düşürdüğü görülür:

*ben size **bağma mıyın**? (bakmaz mıyım?) (95/92).*

Teklik II. şahıs:

*ya pamuk gorsañ ilderden vāti olmayanlar kecin gollar_ıdı **biliyo musuñ**? (biliyor musun?) (79/7),*

*bilmemişin evlenmē gitdük baķ **düşünebiliyo musuñ**? (düşünebiliyor musun?) (115/9),*

***yörüycē misiñ**? (yürüyecek misin?) (44/20),*

*satıyola paraynan. **ānadiñ mı**? (anladın mı?) (89/16), ...*

III. ağız yöresinde yazı dilinden farklı olarak bazen şahıs eki soru ekinden önce gelir. Şimdiki zaman çekimlerinde görülen bu yapı için şu örnekleri verebiliriz:

*bāzı şaķa yapıyon **biliyoñ mu** (biliyor musun?) inanma hepsine. (109/20),*

*üs yanķı evi **görüyoñ mu**? (görüyor musun?) (49/55), ...*

I. ağız yöresi için şahıs eklerindeki ñ>y değişimi sonucu görülen örnekler şöyledir:

*bu derd ānāyana **acīyo musuy**? (acıyor musun?) (132/146),*

*bardaķları **bulduy mu**? (buldun mu?) (137/7), ...*

II. ağız yöresinde, olumsuz çekimlerde soru eki zaman ekinden önce gelerek diğēr yörelere göre değışiklik gösterir:

*sen ğavudu hiç **yime miyoñ**? (yemiyor musun?) (104/16),*

*sen şindi bize ğamarayı **açma mıyacāñ**? (açmayacak mısın?) (102/39),*

*anaña **sorma miyoñ**? (sormuyor musun?) ana beni nahal böyütdüñ diyi? (104/8),*

*büşürdüñüz pilavı **bilmē miyoñ**? (bilmiyor musun?) onu biçiceñ. (101/44),*

*dēnekleri dama giriyon da boķ olmasın diye atdım **ānamı miyoñ**. (anlamıyor musun?) (101/15), ...*

Teklik III. şahıs:

*doūlmez **olu mu**? (olur mu?) (114/96),*

*ısıdıyoduķ bu gibi topraķ **ğonar mı**? (konar mı?) (96/100),*

*deha baḡ baḡıyın **górúnüya mı?** (görünüyor mu?) (81/2), ...*

II. aḡız yöresinin şimdiki zamanlı soru biçimlerinde, soru eki ve zaman eki yer deḡiştirir:

*gine sordula **duru miya** (duruyor mu?) *seniñ mıḡlı ayaḡḡabıla didi?* (96/22),*

*geliniñ ḡózell̄ine, āzı **ḡoḡu miyo**, (kokuyor mu?) *ḡucaḡlādın, işi iyi mi, tarlada iş yapı miyo?* (yapıyor mu?) (94/2), ...*

Ayrıca bu aḡız yöresinde geniş zamanın olumsuz şekli –maz/-mez’in sondaki –z ünsüzü düşmektedir:

*yiter, **yitme mi** (yetmez mi?) *yā!* (90/44),*

***olma mı?** (olmaz mı?) *va olum, dedim.* (98/30),*

*çeltúḡ zahmetlü **olma mı?** (olmaz mı?) (101/31), ...*

Çokluk I. şahıs:

*geliye emme **ḡón mındar mı mısmul mı biliyoz mu?** (biliyor muyuz?) (106/56),*

*ninemgile **gidecez mi?** (gidecek miyiz?) (67/6), ...*

Çokluk II. şahıs:

***biliya musuñuz** (biliyor musunuz?) *dedim ben.* (48/19),*

*bu yıl gine **beḡl̄e misiñiz** (bekler misiniz?) *diy ilerden dedim* (48/28),*

*daday bazarı va ḡani **bülü müsuñüz?** (bilir misiniz?) (153/65),*

*ūy urīdan **vādīñız mı?** (vardınız mı?) (84/6), ...*

I. aḡız yöresi için şahıs ekinden kaynaklanan farklı kullanımlar şöyledir:

*siz **yazıcaḡ mısıyız?** (yazacak mısınız?) (136/6),*

*ısdambul’u **biliyo musuyuz** (biliyor musunuz?) (137/9), ...*

Yine II. aḡız yöreside geçerli olan soru eki ve zaman eki arasındaki yer deḡiştirme ikinci çokluk şahıs için de geçerlidir:

*onnarı burdan **alma mıyoñuz?** (almıyor musunuz?) (MDD).*

Çokluk III. şahıs:

yanna enmeyince hay hay _ınan gideller mi? (giderler mi?) (141/19).

6. EDATLAR

Tek başlarına anlamı olmayan, cümle içinde yan yana geldiği kelimeyle anlam ilgisi kuran sözcüklere edat denir¹³⁶.

6.1. ÜNLEM EDATLARI

Sevinç, öfke, şaşırma, keder, ızdırap, nefret, korku gibi duyguları; seslenme, cevap verme, onaylama, red ve gösterme gibi durumları anlatmaya yarayan sözcüklerdir. Ünlemler, seslenme edatları, gösterme edatları, cevap edatları ve sorma edatları olmak üzere beşe ayrılır.

6.1.1. Ünlemler:

Çeşitli duygu ve isteklerimizi coşkulu bir şekilde ifade etmenin yanı sıra doğadaki seslerin yansımalarını veren edatlardır.

irī/irīy: Bir durum karşısında şaşırmaı dile getiren ünlem edatıdır. II. ağız yöresinde çok kullanılan bir ünlemdir:

irī o doñuzdan cıerimiz düşdü a yavrum (99/33),

irīy burī çok yayıó. her yerin suları doñuyó. (105/3), ...

aḥ/aḥ:

aḥ anacūm! (48/130),

aḥ dertlü kúflú aḥ bu bize yetiye! (53/130),

aḥ ecevit aḥ! (101/61),

aḥ yavrum (114/30),

¹³⁶ Necmettin Hacıeminoğlu, *Türk Dilinde Edatlar*, İstanbul 1992, s.5.

aḥ ṓlanım benim (153/2),

aḥ ʔul *aḥ* (111/89), ...

oh:

ondan sōna ḡüzelce bi ḡıymuḡ sovannan az bi salça ḡat, ḡatıḡleyve oh. (128/54).

ey:

ey ṓlum (30/63),

ey adam (69/111),

ey ṡindi ḡomiyala kin! (84/42),

ey naḡane! (101/48), ...

ay:

ay anam! (41/31),

ay ḡalp hastası olmuṡ! ay ṡekeri yūñselmiṡ! ay ḡolesterolü var_ımuṡ! (56/207),

ay onu ḡeḡecek! (70/41),

ay ṓlum (132/168), ...

eyvaḡ:

eyvaḡ gitdi ṓlan demiṡ bubam (158/80),

eyvaḡ dedile bā (48/185), ...

eyvaḡlarım olsun:

eyvaḡlarım olsun ḡayrı beni evden ḡomazlādı ḡına! (69/41), ...

amanīn:

amanīn mısdaḡa 'yla iki ḡóprıye gitdēdü lan mısdaḡa ēcúḡ baḡḡıyın diyon. (100/5),

cēh: Daha çok hayvan kovalarken ve kızılarak söylenen bir ünlemdir:

cēh inek! (69/211), ...

of:

ğara gōzlüm of of! (42/129),

şindi istiye canım da bol şeker ğataceysiñ tereyav_ınan of! (119/172), ...

ḥay:

ḥay āzına sışdumuş! (74/25),

ḥay yumurcağ vurub da vurası. (83/31),

ḥay ocā sönesice! (102/55),

aman ḥay ölüm iş o zaman çok! (107/128), ...

ḥah:

ḥay Allah cezāy ḥah. (132/224),

hebersi ḥah! (148/9),

ḥah oniyınan şurada (48/132),

bi de bi yaşmak ğurdurlardı ḥah. (114/180), ...

a:

a uşām (56/5),

a imansuz (67/206),

a güzel ūlanım (68/2),

a ğıymatlucum ben şindi orī otđum çırıyon (57/56),

a dayıcūm! a ğardaşcūm! (69/27), ...

e/i:

e şimdi seniñ anañ-bubañ depiniye okudaceyin deye. e sen adam boş ve adam lā buba ben geldim ya ğasdamonu'ya anam beni ne ğórecek, bubam ne ğórecek. (30/85),
e hacı emmi bize vemēye ki ders dēyala. (30/137),
e hoş geldiñ ğızım. (83/32),
e şimdi uşak yok. e esgiden şu toprā ğayın başı ğótúrdúĸ iyiye elerdúĸ yalan yok. (106/2),
e donuzlā geliye ben bekleymeyen ki! (141/18),
yem verüz od verüz i bahar geldiñ miydi nisan şey geldiñ miydi buraya çıkaruz. (112/42), ...

abbī/ abbı: Bir durum karşısında şaşma durumunda söylenen bir ünlemdir. Daha çok III. ağız yöresinin Bartın sınırlarında görülür:

abbī hoş geldiñiz. (49/2),
abbı! gine hoşgeldiiz. (46/1), ...

ayul:

nediyin ayul dedim. (111/171).

6.1.2. Seslenme Edatları:

Hitap (seslenme) durumlarında kullanılan bu edatlar yöre ağızlarımızda yüksek sesle ifade edilirler:

ǫǫ:

ānamaz olu mu ǫǫ! (109/19).

ǫy: Hey ile aynı manada kullanılan bir seslenme adatıdır:

ǫy! benim evlendūmde haniiz yapılıyodu bu okul. (122/64).

bubay:

*tuveletim geldi çıkaramadım, **bubay bubay!** (158/77).*

layn:

*yılmaz gel ekmek yi **layn** cığ ğada (MDD).*

ulan: Bu edat, ses düşmesi, değişmesi ve türemesi gibi birçok sebepten dolayı oldukça fazla çeşide sahiptir: ulan, lan, ula, ulā, la, lā, lō, dōyn...

ulan:

***ulan** dedim şu yā şa gidiyin bakayın (78/65).*

*ondan sōra **ulan** arķama bakdım bi ğarı bi adam dikilmiş (119/185),*

*harman aluduk bóyle óküzüne dön **ulan** dön (138/63), ...*

lan:

*laf atdım, ne ğonuşaceyın **lan** senne dedi. (24/4),*

***lan** n_oluñ bi kere şōle gendüñü topalla yā! (30/71),*

*çıkıñ **lan** vuracan sizi deyi bağıru mu? (65/27),*

***lan** ebeñ ānadivisiñe la! (85/8),*

***lan** bi de kene çıķmadı mı? (119/48), ...*

ula/ulā:

***ula** sen şu hava ğızıñ ğardaşı deñ misiñ? (83/31),*

*şindi hóķmet adamıynan dost olmaycaķ ya hóķmet adamı ğāri **ulā** hóķmet adamı ğulaķları ğoyveriya. (117/68), ...*

la:

*bi şey yapıyoduķ da orda **la** fuylandım senden fılān dedim (132/286),*

***la** buez de geri çayrdıla (3/31),*

***la** ölüm çāresi ēri mi lan? (14/109),*

*bunnā **la** bizeden ğalmış mı deye bu cēmiyi yapdumaķ dēyela (26/35),*

la zaman gelü bēki biz de bubamız bize bōle ederüz dēcek. (30/115),

la bilet alu musuñ? (32/37), ...

lā:

lā bunu āgidelim demişle. (27/7),

gel lā burī (74/27),

bi golonya fīlān dut lā gaķ (114/17),

lā ğarı! dedi (122/53),

alda gel lā ğósterive şuna (128/40),

lā şu bizim úvendereyi alber de ğósterelim (155/18), ...

lō:

lō müslüman, bize rum delle gevur delle emme siz bizden de gevursuñuz (158/11),

dōyn: Ulan edatıyla aynı manaya gelir:

ō cemał ūlan! dōyn! (69/213), ...

yav:

yav raķı neyin aşduķ heb (91/176).

ō:

ō cemał ūlan! (69/213).

geh:

ge ğızım geh geh! (69/210).

ge bili bili:

ge bili bili bili deyince gelüle (69/211).

de/de ğadi:

de ğótürüvedúķ burē deya. (111/95),

de ħadi vur çapayı (1/18),

de ħadi git işiñe deyor. (3/70), ...

6.1.3. Gösterme Edatları:

Bir kişi, durum veya nesneyi göstermek için kullanılan edatlardır. Kastamonu ve yöresi ağızlarında yöreye özgü kullanılan zengin bir çeşitliliğe sahiptir:

dey:

dey o yañda anamıñ kóyúnden (MDD).

daħa/daħı:

daħa hotorafı geldi şindi bi tānesi izmir'den (128/40),

bizim şurda bi türbe va baħ daħa. (28/22),

ben hiç ekin ekmēyan gór baħ. daħı inek de eñlemēyan. (111/136), ...

aħāni :

onuñ evi hemen şūra baħ aħāni. (70/96).

ıhı:

yolda gidēken düşdüm. kút gırıldı emme bu elim ıhı işdi uyuşuħ şindi. (82/2).

ıhīni:

ıhīni öñüñde ya! onna da beyā bayatsır. (67/10).

ıhınāney:

bi kóylünüñ bitkisini ıhınāney bütün emēni bu doñuz alıya. (60/15).

ihmaha:

ihmaha ğara yemiş de olmamış hiç. (164/15).

deha:

bura deñiz görülen *kóyü*. *deha* bak bakıyın *górünüya* mı? (81/2).

daha:

bak şu ğarı genç, *daha* uşak. (85/20).

daḥāni:

şindi *daḥāni* beş altı hap va. (114/168).

deydā:

deydā şurda boz boz duruyo. (95/57).

dē:

dē şo depede çamla *gózŭye* bak, yeşeren yer. (3/2),

dē işde doḵsana ğadar. (28/13),

zencir olsa da burdan dē şo bina ğada çekiveseñ ğurtuluyoñ. (29/25),

beim dúúnüm çalıyala *dē* şēden bubam biñdürüvedi dört yüz *kāt* para aldı. (33/5),

dē aşāda çepcen yerinde şāze'niñ tornuna vēdim. (48/12),

yīcēñi āşamadan *dē* şo dālariñ depelerinde ekin biçiverüdúḵ. (101/97), ...

tē:

tē yamalardan toprak getürü altına toprak ğorduk. (102/18),

tē çarşunuy bu tarafından ğum getürecēsiy buriya (132/95), ...

işte/ işde/eşde/işTe/eşdúk:

işte bu benim dúúnüm. mesele bõle. (33/6),

inağ, hayvancılık, ekin *işte* bu başka bi şey yok bizim kóylēde. (33/53),

ben de çocuk ahır şo var *işte*. (138/34),

onnādan sōra da *işde* adam aldı gótürdü gitdi. (115/66),

aç-çok yemē yapıyosuy *işde* bu. (140/4),

hiç evde durmadan gezebülüsek ne mutlu *işde*. (141/96),

araba yo_udu, işimiz yōdu. öyle *işde*. (142/54),

ne yapcāsıy yavrum *işTe* bõle. (145/78),

bura benim *işTe* çalışıyodum būra ben. (161/9),

eşdúk gidiye dedi. (69/29),

unuñ anası da *eşde* öldü. (114/205), ...

işdiyna/işdeyna/işdeynan/işdiynan/işdinānı/işdīnānı/işdiynānı/işdīna:

işdeynan şu gıatcuğ bi çavdar ekmej o doğunmaz deyala. (118/27),

hamur ğaruşduma dille oña. lop didēñ *işdiyna*. (105/10),

ne biliyin *işdeyna* neyle olduysa tam dört şurup (MDD),

dürüleri *işdiynan* iç çamaşuru, ceiz gibi ālbiyse alunu. düün *işdiynan* āsgidenki

düünle gece ğınası yapālar_ıdı. (149/8),

isdemeye gidilidü *işdinānı*. (149/6),

işdināne ben atmış-yetmiş yaşımdayım. (151/4),

ordan cümē ğın de *işdīnānı* ğız kóylü olan kóyüne semede gelü boez de. (151/57),

biz *işdiynānı* edebilen keşgek çorbası eder. (153/135),

nāpalım beyle *işdīna*. (88/61), ...

işdāne/işdāna:

onu bilemēyan işdāne. (107/162),

bōle örüg işdāna az-muz diil bu yıl. (110/12),

bōle işdāne gūlbetcile gūlbet qır dēyala. (152/43), ...

işde_ānı:

o hayvandan filen olıye işde_ānı. (110/58).

deyne (işte, orada):

deyne vadu şullāra o ot. (126/4).

tedā:

tedā evimiz şurda bizim. (99/66).

ehe:

cablu ehe ince olu, ona gurt baı çıbū da derüz. (136/53).

aḥa:

aḥa şunnar ney seyretidle çamları. (102/58),

ben beş yaşından beri bunnarı geyyan aḥa bu laylonlardan geyyan. (128/39),

burda çocuk şindik yatıyo babannem geldi aḥa burama deyip yedūnü istifar ediya.
(98/9), ...

inaḥa:

istēseñ inaḥa gayınıma sor. (62/49),

inaḥa ōra baı bı yıl ekdūmüzle. (53/14), ...

nah:

*onuñ yavrusunu besledim bi senede **nah** böyle oldu. (107/174).*

6.1.4. Cevap Edatları:

Kabul ve reddetmeyi ifade eden bu edatlar için Kastamonu ve yöresi ağızlarında şu şekiller mevcuttur:

helbet/helbette/helbetde (elbette):

***helbet** ben bunu çokdan ezbelledim. (2/14),*

*bülüsiñ ecú**k** **helbette**. (48/130),*

*kedilē **helbet** de orī başını soķuveriyalā **g**ózetlemēseñ. (71/241),*

***helbetde** o terziyi bi kere dūdüle. (75/84),*

***helbet helbet** oruç dudmazmuyuz. (153/53), ...*

ha/he/hā (evet):

***ha** öle yapalları esgiden. (144/11),*

***ha** şimdi navruz diya **ha**. (35/13),*

***ha** şimdi mi geldi. (71/127),*

*dīne beni geliceñ yavrum dedi dedi **hā** gelmedi. (130/4),*

*bi dā da gitmedi **hē** dövüncek. (30/165),*

***he** deysesinüz de dedi. (153/91), ...*

eh (tamam):

***eh** dedim (98/28),*

***eh** gızım **eh**, beki öle olsun (MDD), ...*

evet:

***evet** ufa_ıken çıkdık beşden. (33/45),*

evet ilellēden keten çok ekellerdi. (79/8),

evet çeltúk ğaldudum. (91/127),

evet buraya geldim gine (151/62), ...

hayır:

hayır deniz yok ğasdambolu 'ya yol var. (139/29).

beki, bekī, pekiy (peki):

beki sōle şindi ne sorucēsıñ? (30/3),

bekī ben size ne ğótürüyün? (36/14),

zatten yirmi iki yaşına girmeyince bizim kızlar **peki** demezlē. (119/194),

ğız tarafı **pekiy** derse o zaman evelā söz almā gidēdúk (139/4), ...

tabi, tabī, tebi (tabiī):

tabi öte yanki adam da iyi okuycaķ. (30/148),

bōle yapāduķ da azar azar **tabi** ĩcuķ beş altı şey ğalduraceysıñ berek. (52/30),

biz de **tabi** seniñ dedīñ gibi e hāvruz ğollar_ıdı (79/1),

tabi bunuñ anası va (128/21),

suyu parayna **tabi** paraynan alıyoruz. (145/108),

iyi etmişsiy **tabī** hem gezmiş oluyosuyuz (145/47),

tabī beyúk popur ambalları var. (44/47),

ürüzĝar nerden gelüse ĝāri orī savuyoz **tabī**. (51/31),

tebi çocūñ altına tezekli ğonmaz ğı. (110/4),

piyasaya çıķmış emme eliço **tebi** bunnādan on yaş büyük. (3/54), ...

tamam:

tamam bekî baḳ yirmi beş gurus ben mücde parası vedim oraya şindi. (32/65).

6.1.5. Sorma Edatları:

Sorma ifade eden bu edatların yöre ağızlarında görülen örnekleri oldukça seyrek tir:

ḥani/ḥanı:

*o bi ısırgan bócekleri oluye **ḥani** göca göca kâtlâra **g**ósterdi ya. (56/63),*

*tüfek atallârı işdi dabanca silah esgiden şindi gine **ḥanı** öle yapıyalar ya. (144/10),*

***ḥani** televizyonda gut-mula giyelle ya ekseri bizim **k**óyde öyle gutla giyerdük. (88/16), ...*

acep:

*Allah Allah bu nêre kin **acep**, dedim. (68/100).*

acaba:

***g**úneş mi zolladı **acaba**. (13/41),*

*sırası gelince geçürecekde dey mi kaç sene durâ kı **acaba** öle gısmet. (71/40), ...*

6.2. BAĞLAMA EDATLARI

Kelime, kelime gruplarını veya cümleleri birbirine bağlama görevi üstlenen edatlardır¹³⁷. Bu edatları cümle başı edatları, karşılaştırma edatları, denkleştirme edatları, sıralama edatları ve sona gelen edatlar olmak üzere beş grupta toplamak mümkündür:

¹³⁷ Tuncer Gülensoy, *a.g.e.*, s.201.

6.2.1. Cümle Başı Edatları:

Anlam olarak cümleleri birbirine bağlayan edatlardır¹³⁸. Yöre ağızlarında yazı diliyle paralellik gösteren şekillerinin yanı sıra bu şekillerden değişmiş varyanların çeşitliliği de ilgi çekicidir:

ama/amma/emme/ämme:

ama bu kóyũñ orman gelürü va. (29/39),

ama parıl parıl pallar. (38/24),

amma göcam çok aḥullu adam_ıdı. (132/121),

emme şinni yakında açıldı ğasdambolu yolu. (139/29),

emme birisi çevürü bu kādını. (14/63),

ämme yoḡarı hastānede borcuna baḡmadıla. (18/21),

ämme o beni çok sedeledi. (126/43),

ämme burdan dıḡa çıḡdıñ mı deḡşü. (11/2), ...

zeher (ama, fakat):

õle deyala zeher ben ğórmedim emme õlum. (112/50).

ancaḡ/anca/ancana:

gece doḡuzadan anca gelü. (16/20),

anca bi yoldan geḡeni ğórerüz. (141/163),

marul, ısbanaḡ fasulye, sovan işde hozmur, misir onnarı ekiyyoz, onu da ancaḡ zamanına. (53/13),

emme ūlanım onu anca Allah bilü. (68/64),

biz de anca namaz ğılma oḡumasını biliyoz ancana. (71/246),

¹³⁸ Tuncer Gülensoy, *a.g.e.*, s.201.

ey biz **anca** onu biliyoduḡ. (141/25), ...

çünkü/çünki/çünkün/çúñkú/çúnkú:

çünkü geç ekilmiş olu. (70/10),

çünkü içine goyduñ bazardan alduñ zäbze hiç olmaz. (123/78),

çünkü mektep meclis görmeýüz ki biz. (133/16),

çünki tâteyi göyasuñ ya. (79/16),

çünki ekini bişdiñ. (123/88),

çünkün hiç galmadı. (67/11),

çúñkú doumu olsun bundan deyi. (54/141),

çúnkú zencir şingirtusu ókúze zarar dellēdi (70/82),

çúnkú biz topraḡdan dōduḡ (9/10), ...

belki, belkim, bēki, bēkim, bēkin:

belki de daḡa fazla olmuşdu. (95/2),

belki on tāne aludu. (51/44),

belkim bülüsüñüz neyin! (96/24),

bēki gezdüñüz yellēde görēsiñiz televizyona fılán çıḡıya. (112/63),

bēki de gırḡ kere vaduḡ. (114/162),

bi aıstosda da **bēki** iýlenmeyceñ dedi. (124/48),

duzlu ayran işdim zaba_olalu bi de sarımsaḡ yedim **bēkim** goḡar āzımda. (148/19),

ḡars sarıḡamiş'de su yoḡ. o zaman yoḡ. şindi vadu **bēkin**. (3/30), ...

hele, helesin, helesin ki:

hele kómúş eti dā çoḡ dokuniya. (54/189),

hele bi cörütüñ ḡı! (61/2),

hele ki şükür bi şey yok dedile. (126/46),

helesin ki bi de sıcak olusa çok iyi olu. (91/212), ...

haleveldi (belli ki):

haleveldi sen bunu biliyoduñ (MDD),

vallā haleveldi öyleymiş. (60/20), ...

eğer/eyer/eyerkilim/eyerlîmen/eyermen/eñer/eer:

eğer çık gada aklım dutsa hemen okıyceyin. (11/8),

eğer ki teli bilen deliyolla. (143/2),

eğer iki gún dā gelmiyeydi ölüyosuñ dedile. (11/33),

eyerkilim gine peynür edēseñ buña gıyarın ben. (53/121),

eyerlîmen bu çamur bulunmāsa ókúze onuñ yerine nal asallādın. (70/68),

eyermen ondan kēri uyumāsañ uyuyamayuz. (75/29),

eñer satallāsa orī ben alacin. (49/24),

eer dedim ölücek gibiyse kesive dedim. (69/27),

eñer bismillā diyeymiş yanaşamayacaklar ımış. (88/54),

eñer virüsele virüle. (99/5),

eer azınsamazlar ısa tamam. (114/95),

eer o anda çalāsañ garıñ üsdüine goycısıñ bu donacak. (165/33), ...

fağat/fağat:

fağat ırahmet yāmayınca da her şeñe bitdi. (17/7),

fağat elli kāt alurun. (32/76),

fağat elimi alan yok. (123/16),

fakāt her evdeki süT uyunmaz. (70/75), ...

gerçi:

gerçi hālimiz yok emme. (141/97).

illa/illā ki/illā/illā kim/ille:

babanne ille gitcisiñ dedi. (80/54),

ille bubasına anamı buraya gótü dedi. (86/68),

ille baña vi, ille baña vi. (114/225),

illā bu sarımsaıñ yatması ilāzım. (37/19),

illa on üç kişüyüz biz (MDD),

illā gidelim didile öte geçiye. (100/13),

illā ki o hevrüzü altına gordum. (153/24),

illā kim hava bozā. (70/15), ...

lākin/lēkin:

lākin gocam öldü. (132/58),

lēkin bi seet dutasıya ısıcağ geliye. (23/9),

lēkin gapınıñ oune gelesiye çarpılıye, düşüye, ölüye. (14/75), ...

yaluñuz/yoluñuz/yaluuz (yalnız):

yaluñuz sen baña bakacaqsıñ deye orda gırnata çalıye. (5/5),

yaluñuz kirez, alma, armud olu. (22/18),

yaluñuz ayuyu şöle, bahçede yatıke misir ekerüz şöle. (35/74),

yoluñuz gara góyneke giydim. (72/9),

yalancı meme emmedile yaluñuz eveli büyüdey oludu. (71/236),

*ārısı yok da **yaluñuz** es esli **görüyon**. (102/5), ...*

yoksa/ yoksalimen/ yonsa/ yoñsa/ yoksam/ yonsam/ yōsa/ yōsama/ yōsam/ yūsa:

*bunuñ uvması eşit olacak **yoksa** çukurlaşır. (165/28),*

*ben işde hazır ekmek gollāsa yīyan **yoksalimen** ben bi iş edemiyan uğul galan. (72/2),*

*bi yanna yīvörüz onu **yoñsa** yetişmez. (107/59),*

*eylülūñ altısı mudu, on altısı mudu **yonsa** ğız? (70/7),*

*yufğa ekmej on tāne alursañ mı çift geliya, **yoksam** doḡuz tāne alırsam mı çift geliye ekmī. (56/112),*

***yoksa** ki çatliycīdim ben. (158/79),*

*bizim bullāda deymen yok. **yoñsa** va mıydı bilmen. (7/4),*

*siz ğurbetde mi duruyoñuz **yōsama** burda mısıñız? (60/44),*

***yōsa** misir **kōr** olurmuş. (70/23),*

*babam beni **yōsa** dúvē, dedi. (80/55),*

*siz de bişürcēsiz **yōsam**. (143/17),*

***yūsa** arabası vādu. (45/13),*

***yūsa** gelürün diye. (57/73), ...*

meerime/meyer/meen (meğer):

***meyer** şu **kóyūñ** qunde olusa ğorḡudan gelmiyo. (99/34),*

***meerime** o da lúks tarafiymış. (91/178),*

*böyle depemdeñ ašā geliye dedi. **meen** isem ben bilmēyon. (114/25), ...*

bāri/ barik/ bārim/ bārin/ bārime:

*deñize **bārik** gidel deyi gitdúḡ beş (100/9),*

*şõle bi yeyi yazı yazabileydim **bārim**. (132/103),*

*beykbaña gayrın duveleri ğız dedi **bārin** alalım dedi. (68/60),*

*gine cannarını **bāri** ğurtarmışla. (75/48),*

*buba malından onuñ dikmesini **bārime** niye alıp topluyosuñuz. (79/62), ...*

oysa/oysalimen/öyüsem:

*şindi söz vediñ deyne oraya getmelü olduĸ baĸsaña. **oysalimen** ben bu āşam habiş'e söz veydim. (67/8),*

*şindi **öyüsem** adam da hóĸmet adamı sözünü dutacaĸya bi de ğoyunu kesmiş çuvala ğuymuş adam. (117/66), ...*

halbuskü/halbúsi/halbusi/halbuki/halbuküsü/halbuskin/halbisiki:

hâl+bu+ki sözcüklerinin birleşimiyle oluşmuş bu edatın yapısında görülen ses değişimleri ve genişlemeleriyle birçok varyantı tespit edilmiştir:

*cacū irendeye vur ayrannu cacuĸ olu **halbuskü** nēren bilsin. (46/76),*

*ben bilen çabannıĸ edēdim **halbúsi** şu ğadacuĸ uşa _ıdım. (60/80),*

*dúvdüm ben bunu. **halbusi** ğalā zaman yapmazdı. (62/62),*

*neddiyse büşüdü eddi **halbuki** sır da ğūdüverdün, bi şīle de edüvördün gayrın siziñ ĩsanlara en sōna bi ğún geldi ğeşdi. (69/121),*

*benim üsdüme ĸaĸdıla bi yoldan **halbuküsü** ben neyin ğolunu ğırmadım. (91/150),*

*derisini de bulamıyoz **halbuskin** burdan kópek ğóttúĸ siziñ sarı kópeĵi. hemen bi daĸĝada buldu. (122/7),*

*şindi sādece sovannan yedim. **halbisiki** her şey var amā yiyemiyan. (136/10), ...*

6.2.2. Karşılaştırma Edatları:

Karşılaştırılan iki veya daha fazla ögeyi birbirine bağlayan edatlardır¹³⁹. En az iki sözcükten oluşan bu edatların tespit edilen örnekleri şunlardır:

ha...ha:

ha bo'yn düşürecüz daşı ha yarın düşürecüz daşı... (114/120).

ķah...ķah:

kesikbaş da hazreti ali'niñ imāmeli atıynan berāber ķah uçaraķ ķah yerden... (107/83),

ķah dölü ğonuşdum mēmedim_inen ğocamınan ķah aķullu ğonuşdum. (130/10),

ķah robotdan ķah elimiz_inen yapıyoruz. (145/35),

ķah çardaķ ķah tuvalet deniye ğayrık. (71/319), ...

emme... emme:

emme başğa şey daķdıy emme para verdiy. (141/34)

emme bi su yete emme iki su yıķa neyise ğayrı (141/79), ...

ama...ama:

ğıymiy da maydunuzu ama et olaraq eti ufaķ ufaķ dōrarsıñ ama ğıyma olmuş. (156/20).

hem...hem:

hem çorbadan alusuñ hem ēşiden içēdiñ. (14/45),

lan dedim hem yemek ğetümeye gideceyin oraya hem dedim ğazete alaceyin. (32/51),

hem ğatıra hem oraya (68/7),

hem uşā baķacaķ ävde hem yapacaķ. (106/28),

¹³⁹ Tuncer Gülensoy, *a.g.e.*, 201.

hem bacā gırılıya, hem golu gırılıya. (111/68), ...

ya...ya:

ğaderine ya şehitlik ya gāzilik dedim. (42/219).

ya...ya da:

ya nişanba göya ya da öle hiç bi şe olmeya. (51/36),

ya sūna yapacāsıñ ya da hıdırilleze vāmadan çıkacak. (49/39), ...

ye...ya:

ye uşaklarımızı da alıyoz gidiyoz ya uşakları evde bırakıyoz (49/52),

ye iki daķım ya üç daķım o ğada. (51/3), ...

ye...ye:

ye bi gemūnü ğorecin ye bi şēsini ğorecin dedim. (68/92),

ye bi geçi getürüdü ye bi dana getürüdü. (103/15),

ye esgerde ye ısdambul'da (114/74),

ye altı lire yol parasını vereceksiy ye çalışacaksiy. (137/25),

ğabūnu sildireceyüz ye ğözelce temüzlēceyüz ye pilev edeceyüz. (28/64), ...

ķāzı...ķāzı (<bazı...bazı):

ķāzı ufalaya ufalaya sararuz būle ķāzı da şūle tāta ğoruz. (44/68).

kimisi...kimisi:

öle şēleri kimisi dutdu kimisi dutmadı. (14/5),

kimisi atınan kimisi eşēinen öle gidildi. (14/25), ...

6.2.3. Denkleştirme Edatları:

Birbirinin yerini tutabilecek iki öge arasında bağ kuran ve birbiriyle karşılatılan edatlardır¹⁴⁰. Yörelerimizde yürürlükte olan örnekleri veya, veyahut, yahut ve bunlardan ses hadiseleri sonucu değişen çeşitlerdir:

veya/veyāt/veyat/veyāt:

*para_y_inan **veya** imece edersiñ. (12/23),*
*doñuz işini bõle hurdula **veya** dutdula mıydın getürüle. (17/23),*
*onu bõle dildũñ zaman yılma, **veyat** ki burulma yokdu. (27/20),*
*esgiden silah milah var_ımış **veya** yo_umuş. (31/5),*
*biz ānaşıyoz evimizde **veya** bi gômşuya soraruz. (42/28),*
*õlum bismilla de bahıyın **veyā** gızım beyle ėredenne de vadu. (88/43),*
*mesela yemene, **veyāt** şõle bõle iddālaşu. (152/38), ...*

veyahut/veyakut/veyahuttun:

*bulduñ yüzũ **veyakut** birinciye bulamadıñ. (12/4),*
*iki gişi **veyahut** dutar (28/33),*
*bana derdi ki **yāhut** da çay demle veyahut da ayran yap al da gel buraya onna*
gaçākan. (62/48),
*şindi herkes hep birer toqğ **gótürüyodu** temsili ben asar başlarından **veyahuttun** gāli*
nerden toqğ toplaylardı o gazanlar_inan (117/25), ...

yākut/yaħut/yāhut:

*onu õle sacıñ üsdünde büşürüz **yākut** bõle soba üzerlerinde büşürüz. (166/24),*

¹⁴⁰ Tuncer Gülensoy, *a.g.e.*, s.201.

*getürüyoduḵ bi dolaba ğuyaduḵ **yaḵut** git çuvallar _man guy. (96/98),*
*şurda amıcamda ğız va **yaḵut** ğırda bi aḥrabāda tā bi ğomşuda. (114/68),*
*ōra yatdı dört tāne çıkardı **yāḥut** üç tāne çıkardı. (68/35),*
***yaḥut** kōyde okūz ğūdūya **yāḥut** dāda ğoyun ğūdūya. (114/74), ...*

6.2.4. Sıralama Edatları:

Ard arda gelen kelimelerin, kelime gruplarının, cümlelerin sonuna gelerek bunları kendilerinden önceki ve sonraki kelimelere, kelime gruplarına ve cümlelere bağlayan edatlara denir¹⁴¹. Yöre ağızlarında görülen örnekleri şekil ve mana bakımından hemen hemen yazı diliyle aynıdır:

ve:

*mektipde bilēderim aden'de **ve** yemen'de bāki ğalan hüseyini türki̇ beyi yazāsıñız*
(2/30),
*geline bu yay ğapınıñ alt **ve** üst eşine sürdürüle. (67/84), ...*

ile:

*beddem nīsaniñ on sekizi **ile** yirmi üçüne gelü. (70/80).*

6.2.5. Sona Gelen Edatlar:

Bu bağlama edatlarından bile, da/de, ise, dahi, ya getirildiği sözcüğü önceki unsura bağlarken; değil, ki bağlama edatlarıysa getirildiği sözcüğü sonraki unsura bağlar:

bile/bilen/bilem:

*şu ekmei **bile** gevmeden yiyebiliyoñ mu çok zor. (36/20),*
*nışannula **bile** gitdi. (50/30),*

¹⁴¹ Tuncer Gülensoy, *a.g.e.*, s.201.

*şurdan boynumdan aldıla yeri **bile** bellüdü (51/50),*
*ben **bilen** çabannık edēdim. (60/80),*
*inebolu'ya **bilen** motor_unan gidiyoduķ. (119/215),*
*bi tel içinde as çok yeriñ var_ısa teli **bilen** deliyolla. (143/3),*
*baķ nusķa **bilem** yazdudum goynumda. (69/32),*
*alaķtrik süpürgesini **bilem** alıyoz süpürüyoñ (113/34),*
*ben **bilem** şuralara gidiyan (113/50), ...*

da/de:

*onu **da** yiyverlim dedi. (63/60),*
*patadı suya vuraruz. biraz **da** tuz ekelerüz (95/72),*
*ben ğayrik ölüsem **de** ğalusam da gendüm ğari ğoca nişantaşı'nda yatıya (132/20),*
*ikisi **de** ğocıydı. (154/57), ...*

Şu örnekte görülen genişlemiş kullanımı oldukça ilgi çekicidir: *ney lāzımsa işde kóyde gendü giydúklerimizden **ondan sōna dāyin** (ondan sonra da) ğına yapılu. (85/13).*

ki: I. ve II. ağız yöresinde yazı diliyle aynı biçimde görülen bu edat; III. ağız yöresinde ünlü ve ünsüzünde görülen ses değişimi ve genişlemiş yapısıyla oldukça zengin bir çeşide sahiptir. Tespit edilen varyantları şunlardır: *kı, hı, ku, kú, ğu, gi, kin, kun, kına, kine, küne, kim, kınan, kinen:*

ki:

*hacca gidēken dedim **ki** havuzuñ üsdünü örtdüñüz toz gidiye diye. (18/17),*
*piricinden de olabülü mese^lā **ki** ğaç çeşit piriç var. (92/23),*
*e şindi ben hiç daķınamāyan **ki** zatde. (141/110), ...*

kı/hı: III. ağız yöresinin Şenpazar, Azdavay, Pınarbaşı ve Cide yörelerinde görülmektedir:

bi şî mi olacî **ka** sūna diyan. (62/52),
 burda diya **ka** halime abla bunnariñ evi ĩcūk sıvalı (62/66),
 sırası gelince geçürecekde dey mi gaç sene durā **ka** acaba òle ğısmet. (71/41),
 devamlu başında duramāsıñ **ka** uşqıñ olu. (152/16),
 çocuklarıma diyan **hu** ā daş **kókú** yısile diyan. (62/25),
 ben ğonuşamayan **hu** ğayrı. (148/5), ...

ku:

bi yēren bi şey yok **ku** ğarannuķ. (46/85),
 başka birileri bilemiyon **ku**. (47/38),
 bi daķķa solumadı. yörüyemiyodu **ku**. (49/8),
 ğarman çorman ne ğünah ne sevab bilmēyoz **ku**. (54/148),
 tampürnen çekiyala şindi. satamaduķ **ku**. (60/48),
 sen de deyomuşsuñ **ku** yā fikri ābi sen gendü gendüñe ğonuşuyoñ. (114/248)
 āsgilēden bi şey bilmēyon **ku**. (152/2), ...

kú:

bu uşqıñ āzı **kötü** biz ona dedūk **kú** elmas anaqıñ lafiynan saķına başıñı dolaşduma
 (48/201),
 mektep ğörmedūk **kú** bizim ğúnümüze mektep yo_u du oķul. (71/249), ...

gu:

bizim suyumuz yok **gu**! (53/152), ...

gi:

demek **gi** vaķdi sāti böyleymiş Allah nasib_etdiyse biz ne dēlim (2/23),
 tebi çocüñ altına tezekli ğonmaz **gi**. (110/4), ...

kin:

dimek **kin** on dört sene oluya öleli. ben de gideceyin. (42/75),
 ırahmetlü efendi bubam derdi **kin** talliya gidēdúķ, yaslu ğuza. (70/61),
 adam demiş **kin** bōle demiş yani kōy adamıyna demiş húķmet adamiynan dost olma
 demiş. (117/48),
 bi de açıya baķıya **kin** ħurun ğūye (118/59), ...

ķun:

ōlum bilmiyoz **ķun** doķduruñ bilcē iş. (116/5), ...

ķına/kine:

tā tā deyelā **ķına** ōlanım şindik baķ deyala evi var_ımuş, şunu var_ımuş. (68/22),
 ben dedi yok **ķına** dedi. (69/6),
 emē adamıñ ğabātı yok **ķına** ben mēmed dayım da valā rāmet olsun iyiydin.
 (69/204),
 cemil_āya çıķıya deya **ķına** ayāñızı denk alıñ ğızıñızı ğaçuracaķla, deye. (75/95),
 doñuz ğomāya ħı, ayu ğomāya. (53/8),
 demedilē **kine** hasda mısıñ, hasda deĭl misiñ? (68/18),
 bu dedi **kine** abla dedi tamda bi dana va, duve vā dedi. (68/44),
 ğayrime hālim yok **kine**. (69/3),
 ben de dedim **kine**; ğardaşım yũñden dikiyan dedim. (69/7),
 onnarı tā ğórmedim **kine**. (73/21),
 eveli ekmek yo_udu **kine**. (77/43), ...

küne:

ōle fena düşdüim **küne** ōran geldim bi kesneniñ dibine (68/105), ...

kınan/kinen:

meselâ der kinen “emne’niñ dürüsü bi daķım tencire Allah berket viysin” der.
(67/102),

şindi yok kınan adam da yok üle edecek, kesne olmuş dokıycaķ işan bile yok.
(71/186), ...

kim:

üle deyincen bunna dedilē kim emejimizi görüya hatice inge dedile. (48/23), ...

Yukarıda örnekleri verilen ve Farsçadan dilimize geçen “ki” bağlacı yazı dilinde olduğu gibi yardımcı cümleyi temel cümleye bağlama, sebep-sonuç açıklama ve belirtme gibi kullanımlarıyla yöre ağızlarında yerini almıştır. Ancak bir de çekimli fiillerden sonra sorulu cümle sonlarına gelerek şüphe, tereddüt, tahmin ve endişe anlamları katan Eski Türkçedeki “erki¹⁴²” edatından değişmiş bir “ki” daha vardır. Yapı ve görev bakımından Farsça “ki” bağlacından farklı olan bu Türkçe şüphe ve tahmin edatı yöremiz ağızlarında şu örneklerde yaşamaktadır:

beni dóver miy ki? (14/109),

nasıl olduy ķu? (71/345)

bāzı ģani televizyonda ģamere eline veriyala ya õle mī ki deyon? (118/36),

la neyiki acaba neyiki acaba maraķ etdúķ hepimiz. (MDD),

sırası gelince geçürecekde dey mi ģaç sene durā ķı acaba õle ģismet. (71/41),

Allah Allah bu nēre kin acep, dedim. (68/100), ...

ya:

dīyan bizim ģız deyan deġl diyosuñuz ya bā. (71/127),

bi de meyveyi ısırib da yiyip de özünü atāsın ya o artıa keşemúķ denü. (164/50), ...

¹⁴² Geniş bilgi için bk. Zeynep Korkmaz, “Türkiye Türkçesinin ki Bağlacı ile ki Şüphe Edatı Arasındaki Yapı ve Görev Ayrılığı”, *Necati Lugâtı Armağamı*, Ankara 1969, s.389-395.

dāhi:

*aprulda óküzleri koştukları zaman zenciri **dāhi** zangıratmiycaķmıñ çúnkú zencir şingirtusu ókúze zarar dellēdi o aprulda. (70/82)*

ise:

*ayu yemiş ğafasını **seniñ_ise** baķ dedile. (14/99),*

***kel_ise** kel derdi. (114/106),*

***nasib_ise** olur dedi. (145/4), ...*

6.3. ÇEKİM EDATLARI

İsim işletme ekleri gibi kullanılan edatlara denir¹⁴³. Kastamonu ve yöresi ağızlarında çeşitli ses hadiseleri sonucunda değışen ve genişleyen bu edatların kullanımları şöyledir:

ile Edatı: İsimlerin yalın ve zamirlerin genetik hâli ile birleşen bu edat işlevsel olarak vasita ve beraberlik anlamında kullanılır. Yöre ağızlarında çeşitli ses hadiseleri sonucunda zengin bir kullanımı olan bu edatın çeşitleri şunlardır: ma, ine, una, une, ıla, ula, üle, ılan, ilen, ulan, ülen.

ılan, ilen, ulan, ülen: ile edatının II. ağız yöresinde görülen yaygın bir biçimidir:

***ersün_ilen** ğazuruz hamuru. (93/16),*

***óküz_ilen** çift sürerdúk. (99/35),*

***şeker_ilen** cıvıduduk. (99/54),*

***ip_ilen** kóçek yapāduk. (101/47),*

***elimiz_ilen** biçerdúk eveli. (102/10),*

¹⁴³ Tuncer Gülensoy, *a.g.e.*, s.201.

maķas_ılan iç *gómlej* var_ıdı eveli beyazdan. (99/7),

sırtımız_ılan devrez keñarına çekerdúċ. (101/46),

topra_ılan böyütdúċ işde. (102/43),

bel_ilen, *su_y_ılan* dolduruyoñ. (101/40)

elimiz_ilen, *ókúız_ülen* ekerüz. (93/8), ...

ıman, inen, unan, ünen:

hayvannar_ıman gider satāduċ. (8/14),

ösġar_ıman savurduċ mu ġayrı bi kere de *ġózer* aluduċ (53/35),

onnar_ıman duruyan (71/174),

at_ıman ġótürüler_idine. (91/2),

tırfan_ıman biçiya. (139/47),

ġayıntam_ıman ġızı bıraċdım evde. (141/48),

mēmedim_inen ġocamınan *Kah aĥıllu* ġonuşdım. (130/10),

elimiz_inen biçerdúċ. (139/47),

et_inen berāber dóverüz (146/29),

dişimiz_inen ġırarduduċ (153/18),

hortum_unan suluyoz. (50/25),

yuurd_unan darhana (54/180),

anadud_unan yayaruz harmana. (107/54),

çaput_unan uvuyosuñ bunu. (165/27),

su_y_unan yūruz açaruz (166/24),

kerpüş_ünen yapmışla. (7/15),

süd_ünen yaparuz (50/20),

cóüz_ünen yapıyallar işdi. (52/14),

kómüş_ünen çektilüdü. (66/12),

tüp_ünen patlayan bi şey va (147/24), ...

ıla, ile, ula, üle:

atlar_ıla, gatlilla şu başga yillerden burāyın geçeller_idi. (99/45)

nohut da yapılyı her şey yapılyı. motur_ula ekiyoz. (104/2),

óküz_üle damlara góçerdúk. (101/47), ...

ına, ine, una, une:

sırtımız_ına daşurduk. (51/60),

ğar_ına gótürülēri. (139/35),

ben bu hālim_ine bi imeim va. (118/15),

óküz_üne keşen idiyoz. (101/35),

dúvenleriñ altına çókúc_üne dağallar_ıdı daşları. (108/10), ...

için Edatı: Zamirlerin genetif hâli ile birleşen bu edat işlevsel olarak sebep gösterme göreviyle kullanılır. Yöre ağızlarında çeşitli ses hadiseleri sonucunda zengin bir kullanımı olan bu edatın çeşitleri şunlardır: üçün, uçun, úçún, içün, içü, çünden, üçünden:

onuñ_üçün orda galmış. (2/33),

bunuñ içün garanti bāların. (56/125),

ben seniñ içü birisine dúñúr gitdim. (56/107), ...

Bu örneklerde ise Eski Anadolu Türkçesinde olduğu gibi –dan/-den ayrılma hâli ekiyle genişletilmiştir:

*onuñ üçünden ben de peşini sürmedim emme bu sene diyon Allah sālīk vörüse
onnara ben burnundan gótürün diyon. (79/63),*

ben de onu düşlündüm de ölüm onuñ çünden peşini sürmedim. (79/61), ...

gibi Edatı:

bi ataş yanā gibi yanıyoñ (7/28),

ayu gibi gocaman oluyala. (63/55),

ğarısı çiydem gibi şindi dul ğaldı. (107/157),

guru fasılye gibi o zaman da tabī et ucuz para ğıymatlu. (139/6), ...

kadar Edatı: İsimlerin yalın ve yönelme hâli ile birleşen bu edat işlevsel olarak miktar bildirir. Yöre ağızlarında çeşitli ses hadiseleri sonucunda zengin bir kullanımı olan bu edatın çeşitleri şunlardır: ğada, ğadar, ğadarı, ğadara, ğadan, ğadanı, ğadacuk, ğadarlı, ğaderlin, ğadarlin, ğader, ğaderin, ğadarın, ğaderlik, ğaderime, ğadarına, ğadallık, ğatca, ğaçça, ğadek, ğatcuğ:

üçe ğadar okudum. (7/25),

fışne şurda bıçak sapı ğadar dalı ğalmış (48/227),

şindi eğer çık ğada aklım dutsa hemen okuyceyin. (11/8),

çok yünsek olmazdı tabī şu ğadarı çocuk giricek ğadarı tabi. (79/18),

o ğadara bakıtduk (164/40),

zabaha ğadan çaluşuduk. (60/55),

āşama ğadan tallaları orānan biçerdük. (88/95),

halbúsi şu ğadacuk uşa_ıdım. (60/80),

emme bu ğadacuk yer. (68/96),

onu āşam zabā ğadarlin ıslāduk. (41/50),

āşama ğaderin harmanıñ iccaında dönüyoñ öteberi. (122/15),

ben bir ay ğadarına duruyon geliyon. (118/45),
şindi o ğadallık deiliyin. (163/12),
şu ğatca bi oraqla biçeller _ imiş. (167/12),
ben evleneli om bir yaşımdaydım şu _ atca bi şeydim. (146/104),
bebecün boyu bu ğaçça canı yok. (84/76),
toplāruk ğāri gece savuruduk yasluya ğadara, yāni şeye daķan. (154/66),
bizim buranın pirinci şu ğadek ecúk bi şiyi goy tencire dolar. (91/121),
işdeynan şu ğatcuķ bi çavdar ekmej o doķunmaz deyala. (118/27),
o _ ada işde yaķın yā. (153/65),
zette şu _ ada bi yol va motor geçecekleyin. (3/23),
şuğadacuķ bi südüñ içine dōrayon onuynan duruyon bi de çay içiyon o ğada.
(118/28),
oraniñ ne _ ada parası dutduysa. (14/125), ...

diye Edatı: İsimlerin yalın hâline gelerek sebep gösterme görevinde kullanılan edattır. Yöre ağızlarındaki çeşitleri şöyledir: deye, dīne, dīle, dīlek, dīlen, dīnen, deyi, deyil, deyne, diyne, diy, dey, dī:

mal girmesin deye bōle tallalarıñ keñerine çalularduk (99/51),
ufaķ deye bırakmış gitmiş o (118/2),
bosdan ziyan oluya dīne hāb eviñ qune yol gelmiş. (57/72),
eve gelin girincenen gelinimiz kōtürüm olmasın dīne oyun oynalla. (67/87),
ōran hastalanmış gelúken hastāneye gitmiş hastānede ölüye dīnen saram maram
daķmışla dedile. (71/349),
bellü bereketlü olsun deyi hevle kesiyolla. (121/15),

óvey anam *kóyde beklēya keçiyi doyuracaḵ **deyi** beni.* (128/30),
 iyi gonusuyan ***deyi** *kótü de gonusdum.* (130/11),
 ben buraya şekerı alıyan ***deyil** geldim.* (67/11),
 iş *ḡorcek ĩsan yoḵ **deyil** beni de oḵuldan çıkardı sır *ḡútdüdü.* (120/75),
 onnarı da süseyim deyil kim furuya baña ***deyil** ayānıñ tegini bũle uzatdı.* (62/30),
 şindi söz vediñ ***deyne** oraya getmelü olduḵ baksaña.* (67/7),
 geçen gızım geldi ***diyne** ğopardım bi tek şey.* (71/51),
 şindi bunnā da hiç bizim uşāmız yoḵ ***diy** yerindümiyala.* (49/74),
 yavrumuñ ğazanılmış malları yisin ***diy** bõle ediyolādı.* (86/82),
 halamıñ ölu beş gün gitmiş oḵutmamışla beni iş gör ***dey.*** (86/26),
 ihtiyalları almış bubam malı va ***dīle.*** (154/58),
 evēki adamla da õle malı va *dī sekizen yaşındaki ğarıyı almış. bubam da sen yaşda.*
 yeri yurdu ev *kóyü va **dīlek.*** (154/59),
 bilmeyince orta yēre ğalusuñ dimdik yapıyan ***dīlen.*** (154/76),
 ertesi *ḡın ğına oludu, ğına **dī** yaparduḵ.* (156/8), ...**

doğru Edatı: İsimlerin yönelme ve ayrılma hâli ile birleşen bu edat işlevsel olarak yer-yön bildirir. Yöre ağızlarında çeşitli ses hadiseleri sonucunda zengin bir kullanımı olan bu edatın çeşitleri şunlardır: dōru, dūru, dōrun, dūrun, dō, du, dū, doğriylek:

çamlarıñ ***dorūna dōru** ğabarıyodu o *ḡól.* (90/13),
 urdan ***dōru** ameliyete yaturdula.* (114/147),
 şindi ***burdan dūru** gidiyosuñuz bi *kóprüye iras geliyosuñuz.* (44/63),
 oyā ***dūru** yatdım.* (57/55),
 bi de baḵdım ***yola dōrun** dedile puñar yanında anam çamaşur yıḵaye.* (69/78),**

īsanlarıñ başından dōrun oraya atıp geliyoz. (76/5),
etden dūrun ayakları uzun gibi öyle şeylü. (68/10),
īsanlarıñ sesinden dō boca gibi bi yer va. (76/4),
tamāmi yetmiş metre orāyın alınca buña dō tamam tallanıñ öte başına ğada tam,
samallık, odunnuk, ev, ğuraqlık arabalara (95/65),
içine dō hayvan ğúbresi ğüyoz. (119/117),
ben şindi sekizen iki, sekizen üçe du gidiyan. (116/70),
araba deñize dū getdi de bunnarıñ arabaları. (49/43),
būran dū varuduk (75/9),
nalı buynuzuna dū bālalladı. (70/27),
ōran ısdambul’a doğriylek gitdúk. (60/86), ...

ġöre Edatı: İsimlerin yönelme hâli ile birleşen bu edatın ġöre biçimi de vardır:

bu paranıñ ġarşulūna ġöre sen de ġōcañ ġulaķ kesme parası. (113/3),
benim ġıyafetime ġöre kilōm avır. (141/87),
şindik temsine ġöre benim bi ineim vā dē mi. (68/34),
o ölçüye ġöre kesiyosuy, yonuyosuy. (137/15), ...

karşı Edatı: İsimlerin yönelme hâliyle birleşen bu edat yer ve yön bildirir. Tespit edilen örnekleri şunlardır:

yaza ġarşu bi souķ olusa (110/14),
örüsġara ġarşu çövürüdúk. (153/49), ...

deġin Edatı: İsimlerin yönelme hâliyle birleşen bu edat yalnızca bir yerde tespit edilebilmiştir:

āşama deyin çobanlıķa gidēdim. (56/13),

zabāleyin belēdim āşama deyin çobanlıq gidēdim. (56/13), ...

dek Edatı: İsimlerin yönelme hâli ile birleşen bu yön edatının ayrıca miktar fonksiyonu da taşıyan örnekleri mevcuttur. Çalışma sahamızda çeşitli ses değişim ve genişlemeleriyle tespit edilen şekilleri şunlardır: *dağ, dek, dağan, dağan, da, de:*

dağ¹⁴⁴, dek:

ağşamlara dağ ben vire yıkâyon salatılî bunna toplayala. (6/19),

bi yāmur yāsa buriya dağ çamur. (96/87),

seksene dağ yaşım yok. oña dağ yokdu. (96/95),

suyunu kestük güneş suyu ısıtdı. oldu tam buña dağ. (95/38),

şuña dek bi iriletiye, şuña dek bi iriletiye saban demürü cıt gada bi yir iriletiye. (99/37),

yanna gôtümüş zabāleyine dağ bakmış. (111/84),

dē emmiye dağ oluyyoduk. (111/158), ...

dağan, dağan:

toplāruk ğāri gece savuruduk yasluya ğadara, yāni şeye dağan. (154/67),

zabā dağan bizim adama da bakmış. (111/82), ...

da, de:

onu_unan tam gerdek gecesine de açmayolardı. (89/9),

orda ğaynaduduk āşama da bōle depünü depünü ylhāduk. (96/29),

bu āşama da, zabā da o yatar. ōle tallalara ney giderdük. eyle yavrum. (96/35), ...

sonra Edatı: İsimlerin ayrılma hâli ile birleşen bu edat işlevsel olarak zamanı bildirir. Yöre ağızlarında bu edatın çeşitli ses hadiseleri sonucunda değişmiş ve

¹⁴⁴ krş. Nevzat Özkan, *Gagavuz Türkçesi Grameri*, Ankara 1996, s.191; Faruk Kadri Timurtaş, *a.g.e.*, 104.

genişlemiş biçimleri şunlardır: sōna, sōra, sūna, sūra, sūnama, sōnama, sonucum, sōnacuğazıma, sūnacuğazıma, sōracūma, sōracuğazıma, sōracuğazım, sōnacuvazım, sōnacuvazıma, sōnacuazıma, sōnacımına:

yangundan sonra geldúk buruya biz. (101/77),
ben bı yıldan sūna ğırmızı biberi ādet etmiycidim (48/179),
undan sūnama bekmez, almadan, armuddan miyvadan başğa yapmadım. (60/73),
senden sūnama bi ormancı geldi yaşlu. (49/23),
ondan sōnama orda hamuruñ bi teñni ğapalla ğuyōnuñ boynuna dolalla. (93/25),
ondan sūracuazıma geliyoz baççeye giriyoz. (60/11),
şu yünseklī ondan sōnacuvazıma tāta beşī tabi oyl. (79/3),
ondan sōnacuazıma baķ dün akşam gine şurī gelmişle. (68/9),
ondan sōracūma bi şīle. (154/29),
andan sōna büşü. (156/21),
bizden yoķarsı ondan sonucum sopa ğaruşduması delle. (156/22),
ondan sōracuma berek yapalardı. (51/20),
ordan sōnacımına buzō baırıyomuş, seni şindi ğuruna ğuyarın demiş buzoya. (118/58), ...

başka Edatı: İsimlerin ayrılma hâli ile birleşen ve başkalık ifadesi veren bir çekim edattır. Tespit ettiğimiz örnekler şunlardır:

benden başğa bi kimse yapmazdı. (115/65),
armuddan miyvadan başğa yapmadım. (60/73), ...

beri Edatı: Ayrılma hâli ile birleşen ve zaman ifadesi veren bir çekim edatıdır. Beri ve berü şekilleri görülen bu edatın tespit ettiğimiz örnekleri şunlardır.

om bir seneden beri belediyede berāber çalışıyoz. (65/2),
ğayrın o mısdağağil'den beri dönünce buyā gine geldi oraya. (68/25),
ğaç seneden berü kōydeyin. (71/43), ...

keri Edatı: Eski Türkçede zarf olarak kullanılan kirü~kerü “geri, geriye doğru, batıya doğru”¹⁴⁵ sözcüğünün bir kalıntısıdır. Eski ve yeni Türk lehçeleriyle¹⁴⁶ Anadolu ve Rumeli ağızlarında¹⁴⁷ ayrılma hâliyle birleşerek “-den sonra” anlamında kullanımı oldukça yaygındır.

II. ve III. ağız yöresinde görülen bu edatın ses hadiseleri sonucu görülen çeşitli şekilleri şunlardır: keri, kēri, keyri, keyrik, keyrin, kērin, kērime, kerik, kere, kerenlik, ke:

ikindünden kēri gece okulu oña da gidemedim. (110/45),

ondan keri neyse ben bunu aldım aşabazara indim. (75/58),

şışdım ğaldım ğalan ondan keri ana gidelim. (100/12),

undan keri o dişleri de çekdüdü orda. (111/107),

ondan keri necibe işinden ayrıldı. (150/21),

o aşada ovadan kēri olu. (88/78),

ondan keyrik gelüle, numarayı daıdula. (35/90),

ondan keyrin bıraıduı ğafam gine dönüvedi. (114/122),

ondan ke ğarıyoz ğāri un misāli. (107/40),

ondan ke dókerüz yazlıklara. (107/39),

ondan kērin endüreceñ suyunu süzeceñ onuñ. (107/30),

dizetden kērin onuñ zahmeti çok olu. (116/19),

ondan kērime hoca pehlifana sōler. (88/81),

ondan kēri mīde kesúı, aldıla. (27/46),

ondan kerik işde o araba onuñ. (110/40),

salla, salla undan kēri u ekmej et ğaı. (114/12),

¹⁴⁵ Talat Tekin, *Orhon Türkçesi Grameri*, (Yayımlayan: Mehmet Ölmez), İstanbul 2003, s.140.

¹⁴⁶ bk. Ercan Alkaya, *Kuzey Grubu Türk Lehçelerinde Edatlar*, Elazığ 2007, s.489-490; Kâmil Tiken, *Eski Türkiye Türkçesinde Edatlar, Bağlaçlar, Ünlemler ve Zarf Fiiller*, Ankara 2004, s.20-21; Necmettin Hacıeminoğlu, *a.g.e.*, s.59; Yong-Song Li, *Türk Dillerinde Sontakılar*, (Yayımlayan: Mehmet Ölmez), İstanbul 2004, s.313-315.

¹⁴⁷ *Derleme Sözlüğü*, C.VIII, Ankara 1975, s.2779.

*ben iki gızım var_ıdı satdım **ondan kere** beş ğuruş almadım. dört ölüm va. **ondan kerenlik** biri şu obirki de daşkóprü'ye gitdi. birisi de buéz bitdi ormana bi yere. çalışıyolla. gızlarımı satdım. (159/3),
ondan kerı necibe işinden ayrıldı. (150/21),
onu **ötten kerı** buynuzlarını attūrun. (116/33), ...*

aşarı Edatı: aş- “aşmak” fiilinin ettirgen çatısı aşur-'un edat şekli olan¹⁴⁸ bu sözcüğün eski ve yeni Türk lehçelerinde¹⁴⁹ kullanımları mevcuttur. Yöre ağızlarımızda ise isimlerin yönelme ve ayrılma hâlleriyle birleşen bu edat “-e doğru” ve “-e karşı” anlamlarıyla kullanılmıştır. Tespit ettiğimiz varyantları şöyledir: aşarı, şarı. şārı, şarın, şārın, šā, ša, še:

*misiri ğuyacıñ **būran aşarı** çuure çuure bulğur olu ondan. (77/13),*

*altını bi **közē şārı** ğo ğurud (53/69),*

*süzēsīñ bi **tencireye aşarı**. (77/51),*

*o çay **yukadan şarı** gelen sel bēle burdan dolaşa dolaşa deñize gider. (45/20),*

*ğúneş **orī šārı** gidiya. (60/9),*

*tam **basakdan şarın** enēkenen barabar tamdan çıkaveriyālā mı saña. (69/186),*

*anam **orē şārın** bi düşdüm mü saña ay gitdim dedim. (68/98),*

*dip doruk **bullara şārın**. (68/4),*

*bu yoğoru yoldan **aluzā'dan şārın** sırtıynan. (158/10),*

*bizim **ordan šā** geçīke biraz **kúflü** mekeneleri var_ımuş. (22/7),*

*ğótürüdü_k **ollara šā** asādu_k. (43/6),*

*bu **yana šā** ova ğāri. (99/58),*

***arķasına šā** dikerüz. patatis dikiyoz. (110/55),*

¹⁴⁸ Ercan Alkaya, *a.g.e.*, s.139.

¹⁴⁹ krş. Zeynep Korkmaz, *Türkçede Eklerin Kullanılış Şekilleri ve Ek Kalıplaşması Olayları*, Ankara 1962, s.67-68; Ercan Alkaya, *a.g.e.*, s.139-140; Kâmil Tiken, *a.g.e.*, s.3-4; Yong-Song Li, *a.g.e.*, s.115-120; Nevzat Özkan, *a.g.e.*, s.190.

çaylara şā gidiyoduḵ (140/4),

şōran şā ḥay ḥay deyan. (141/18),

ocā şa düşüye de saña bu ğara ğavrum yanıveriya mı uşā! (69/102),

ezen okunmadan o kirenliye şā gidiyoz. (158/86),

kimisi de ğabūñ kirenne şā bōle soḵuya. şōle aaşdan bi şey yapıya ilkin. orē şā

sóḵuya soñadan yabdū şeye biz kel diyoz. onuñ dışına şā dalı sarıb naylonnan hadi

Allah selāmet vesin dutāsa. (22/21),

araş'dan geleken döndüñüz demek o tarafa şārı. (107/107),

ben bı yıldan sūna ğırmızı biberi ādet etmiycidim dóḵūleni ğurum olacaḵ nolacaḵ

dikdim şurī şe bi parça bi el yapamıyan ben atuḵ ben bi kişi ney biberi buluyan.

(48/180), ...

ārı¹⁵⁰ **Edatı:** Eski Türkçeden bu yana Türkçenin eski ve çağdaş Türk lehçelerinde¹⁵¹ çeşitli ses değişimlerine uğramış “añaru, ingaru, inaru ve naru” sözcüğü edat ve yön belirteci olarak kullanılagelmiştir. Kastamonu ve yöresi ağızlarında kullanımı isimlere ayrılma hâli ile bağlanan ve –e doğru anlamında olan bu edatın tespit edilen örnekleri şunlardır: nağrı, ārun, āru, ārın, ağırı, ārı, ā:

umbalıñ ortasından nağrı gidiyoşken at sürüyomuş (92/51),

şōle etden ārun ölüsüne baḵdım. (68/10),

ordan āru bōle ğucaññadan gelü kirez dalı. (84/50),

bizi bi seyiddürüdü talladan ārın. (75/22),

geçen ğún şu yoldan ağırı birisi geldi şuruye. (38/31),

inebolu'ya devriḵāni'den ağırı geçeciñ. (41/74),

¹⁵⁰ Anadolu ağızlarındaki kullanımları için bk. Gülseren Tor, “Anadolu Ağızlarında ‘ārı’ İlgeci ve ‘añarı’ Yön Belirtecinin Kullanımı”, *III. Uluslar arası Türkiyat Araştırmaları Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Ankara 2010, s.837-858.

¹⁵¹ krş. Ercan Alkaya, *a.g.e.*, s.105-110; Necmettin Hacıeminoğlu, *a.g.e.*, s.6; Yong-Song Li, *a.g.e.*, s.72-77.

şindi **ordan ārı** burīzor geldim. (83/12),

itdūmüz zaman **şūran ārı** keserüz. (102/54),

doğdor geldi **ğapıdan ārı** (114/154),

bazarcılā **şurdan ā** dalaşıp dönüyala. (60/3),

ordan ārı dönecekle. (17/9),

añşa dedi, fırınıñ **ordan ārı** al yıka, dedi. (18/18),

aşdūñ zaman çok zaman ō ğasdamonu'da şu oluyomuş seniñ yaPdūñ yapacaqñ işleri

o ğamaraya çekmek, **ğamaradan ārı** televizyona vermek ğasdamonu'da şu oluyomuş
äsgiden. (28/40),

būran_ā gitdūñú emme eliñde emme sırtıñda **gótürçesiñ**. (45/22),

yayğuyınan şöle **altından ārı** şöle iki yerinden de dolarsıñ batdāniyesini çekersiñ
üstüne (151/11), ...

arķuru¹⁵² **Edatı:** Yöre ağızlarında düz, kestirme anlamlarında kullanılan “arkuru”
zarfının edatlaştığı bir yapıdır. İsimlerin yönelme ve ayrılma hâlini alarak oluşan bu
edat –e doğru anlamını verir. III. ağız yöresinde tespit edilen bu yapının örnekleri ise
şunlardır: ayķuru, ķoru, ķorun, ķuru, ķo:

baķ şu **yoldan ayķuru** gidiñ, çabucaķ varusuñuz. (77/68),

una meseía bñle **altından ķoru** direk dikelle. (60/33),

ğızāñ **oķuna ķoru** beni bñle ğuşāmdan fılān daħa daħa onuñ altına ķoru ğāri
ğalduramadı (62/35),

ōrancūman **oriy ķoru** bi adam geliya. (69/25),

hadi **eve ķorun** gidelim. (75/51),

ğoşdurulādı **yola ķorun** atları. (45/29),

¹⁵² Eski ve çağdaş Türk lehçelerindeki kullanımları için bk. Ercan Alkaya, *a.g.e.*, s.114-119; Necmettin Hacıeminoğlu, *a.g.e.*, s.6-7.

burī kıru talla paķlası ekēdūk. (48/144),

şuriye kıo zor geldim. (52/9),

avlu buraya kıoru bu eviñ. (110/41),

kesneniñ tırtılı bu ayda çaya şā kıoru, ōran da deñize ğada gidē dā. (70/16), ...

dan, den¹⁵³: Eski Türkçedeki “tegin” edatının tegin>değın>dein>dēn>den değişimlerine uğrayarak eklediği bir çekim edatıdır. Yön ve miktar anlamı veren bu ekleşmiş edatın II. ve III. ağız yöresinde yürürlükte olan şekilleri şunlardır:

tā bizim öte geçeyeden mīhtariñ kıyüneden yalın ayaķ ordan burayadan yörüdüle. (8/9),

ğı burayadan dutmuşsuñuz ikiñiz dutsañıza gine. (56/68),

o zamanayadan ğaçıyosuñ. (119/97),

bu zamanayeden yapdūñuz ğurbannar inan deye... (69/123),

mēmed amcañ gelmez. gece doķuzadan anca gelü. (16/20),

sen orayadan ēgit, demiş. (18/24),

kıyeden gelene ğada tutuşmuş her yer. (26/14),

ğaç sâyuyadan oynarsañ. (28/13),

hem burayadan geliyo. arabala bōle arķa arķaya diziliyo. burayadan almaz dibe ğada olu. (29/7),

bazaradan ğótürüyün seni ğarı dedi benim adam. bazaradan durduk. getdūk azdavayadan. (63/39),

ōrancuman bunu o uşayı öldü dī mi ne dediyse yapışıye ğolundan bunu sókū dibinedan sūrūkleye sūrūkleye eydiya. (69/109),

¹⁵³ Zeynep Korkmaz, bu ek için şu açıklamayı yapmıştır: “Datif ekiyle birlikte kullanılan sınırlama (limitativus) fonksiyonundaki kadar edatı yerine, eski tegin edatından çıkmış ve hece kaynaşmasına uğramış –dan/-den eki kullanılır: gırhadan ‘kırka kadar’, altmışadan, şindiyyeden ‘şimdiye kadar’, zabādan ‘sabaha kadar’, āşamadan ‘akşama kadar’ gibi. (bk. Zeynep Korkmaz, “Anadolu Ağızlarının Etnik Yapı İle İlişkisi Sorunu”, *TDAY Belleten*, Ankara 1971, s.30)

*äsgiden popura biniyodu adamlarımız, ısdambul’adan tabi. (82/18),
topluyoduğ zabādan da tınar savuruyoduğ. (86/39),
her yere gidēdi düüne dē siziñ **kóyeden**. (103/19),
yaşlulā ilerde çoluğ çocuk geride geceyeden sarılalağ oturula. (107/99),
ne zamanadan durāsañ dur, dedi. (110/38),
ā ölüm ben şimdi bilmēyon şo **kóyeden** gidersiñiz. (112/118),
ondan sōna oynalla, muhabbet yapalla **ikindiyeden**. (124/38),
evesi **kómüş** ünen sürēdi **āşamadan** iki yarım buydeyi zor ekēdi. (152/49),
bak **nereyeden** gidiya ölüm suyumuz. (163/20),
bu sene bi buçuğ **metreyeden** yādı. (153/150),
ovalı bazarına vasañ burdan bōle caddele **gözün górdü yerlereden** her bi şey doludu.
(153/100), ...*

Bu örnekte –ken zarf-fiil eki üzerine gelen bu edat “-den beri” anlamındadır:

***gençkeneden** istanbulda çalışmış da gazanmış bu varlı. (67/24), ...*

da, de (<tegin):

*tā **abana’yada** odun satmā giderdük. (119/54),
hayvannarı örúklēdük çayıra zerhoş zerhoş **zabahada** çalāduğ. (27/13),
āşamada çoban yanında tūr_kú çayruduğ. (53/22), ...*

6.4. TEKERRÜR EDATLARI¹⁵⁴

Hareketin miktar ve tekrarlanış sayısını veren edatlardır. Çeşitli ses hadiseleri sonucu birçok varyantı bulunan bu edatların bölgemizde tespit edilen örnekleri şunlardır:

ayız (ağız): Defa anlamında kullanılan bu edat yalnızca bir yerde tespit edilebilmiştir:

¹⁵⁴ Sınıflandırma ve örnekler için bk. Necmettin Hacıeminoğlu, *a.g.e.*, s.309.

yāni ilk **qızda** heb bûle dúvennen sürēdúċ harmanı. (43/5), ...

defā:

ilk **defā** ısdambul'da ġuzġuncuċ. (137/9),

üç **defā** ġarşulaşdım ayuynan. (158/16), ...

nefā (defa):

ilk **nefā** naz edelle bōle bi kere varula vemezle, bi kere dā varula gine vemezle
üçüncüsü verüle. (112/9).

kez:

hayvana yedi **kez** aş edüli. (67/37).

sefer:

iki **sefer** baċacā çıċmassañ sen dúñü zor yaparsıñ. (158/34),

bi **sefer** dayadı bi hurdu üç kere davrandı. (1/33),

bu **sefer** üç sefer suladıċ. (38/12),

bu **sefer** kireze çıċmış. (71/19), ...

kere/keri/keren/kerem/kerenlik/kerennik/ken/ke:

bi **kere** sen giriver dedi. (13/6),

o arċadaşları tem iki üç **kere** mektüp yazdıla. (18/5),

onu iki üç **kere** toċtora ġannı aldı. (56/66),

bi **kere** ġaynar altını ġısar ġapadusuñ. (107/25),

bi sefer dayadı bi hurdu üç **kere** davrandı. (1/33),

bēzi **keri** de bōle harman gibi erişiye bi yellere. (35/44),

bi **ken** de evimiz köyümüz yanmış bizi oĥumiye yollamamış. (86/25),

bi **keren** burdan yırtdıla, bi **keren** boġazımdan emeliyet oldum. (4/12),

*o bi **keren** de hebük oynarkene de düşmüşdü. (92/53),*
*ondan **kerenlik** biri şu obirki de daşkóprü'ye gitdi. (159/4),*
*bu belimden yüz **keren** fazla **gótdüle** pıtık deıl bu belimde kireçleme var_ımış.*
(164/6),
*şindi gışıñ dadlu zamānı bulğar daııdan bi **keren** sen ıraslasañ canıñdan bıķāsıñ.*
(29/6),
*bi **kerem** gulām intap yaptı. (27/46),*
*emme **góstermeyalla** bi **ke**. (135/8), ...*

gine/gene:

*o yaız çocuk **gine** oraya geliye. (3/66),*
*gendü hālimize **gine** şindi bosdan yapaceúz misir ekeceúz. (132/276),*
***gine** sopayı yaturu. (147/7),*
*bullāda o **gene** **gózúkmēya**. (153/128),*
*yüzú_kde bizim **kóylüle** **gene** yeñiyala. (27/37),*
***kóylē** geelle **gene** aynı iki yere sādıcuna, dāmāda az buçuķ gine para atıvallārı.*
(49/11),
*ben **gene** ğan içine goyveydim başımı. (57/14), ...*

yine:

*yaluñuz_udum **yine** bōle. (17/10),*
*neyle dúún_ise **yine** aynı dúún. (28/28),*
*beyġmuñ de **yine** va. (80/50), ...*

SONUÇ

SONUÇ

Bu çalışmayla Kastamonu ve yöresi ağızlarının ses ve şekil bilgisi ayrıntılı bir biçimde ele alınmıştır. Ortaya koyduğumuz veriler ışığında üç ağız yöresine ayırdığımız Kastamonu ve yöresi ağızlarını şu şekilde özetleyebiliriz:

Genel Özellikleri:

1. Ön damak /k/ ve /g/ ünsüzlerinin boğumlanma noktaları geriye kayarken yanındaki ince ünlülerin boğumlanma noktalarının da geriye kayması Kastamonu ve yöresi ağızlarının karakteristik bir özelliğidir: *gümüşlerin* (gümüşlerin) (67/125), *güzelcene* (güzelce) (143/18), *köprü* (köprü) (1/66), *köyde* (köyde) (57/10), ...
2. Kalınlık-incelik uyumu daha çok ilerici benzeşme yoluyla güçlü seviyededir: *lire* (lira) (113/3), *ataş* (ateş) (128/39), *mekdübüm* (mektubum) (14/84), ...
3. Eski Anadolu Türkçesinde yaygın olan ek ve gövdelerdeki yuvarlaklaşma hadisesi korunmuştur: *demür* (demir) (73/10), *gaşuk* (kaşık) (95/50), *temüzce* (temizce) (105/28), *yayuk* (yayık) (106/42), *açuk* (açık) (90/2), *dırmuk* (tırmık) (103/4), *daraduk* (taradık) (68/107), *ğalduduk* (17/14), *gelüle* (gelirler) (41/76), *ekülü* (ekilir) (70/55), *pasaklu* (pasaklı) (56/201), *işsüz* (işsiz) (97/22), ...
4. Şimdiki zaman olumsuz çekimlerinde olumsuzluk ekinin düz ünlü şekli devam ettirmekle birlikte sistemli olarak uzatılmıştır: *dutamāyon* (tutamıyorum) (148/17), *basamāya* (basamıyor) (106/88), *bilmēyoduñ* (bilmiyordun) (56/215), *yetmēya* (yetmiyor) (106/5), *ekmēyan* (ekmiyorum) (111/136), ...
5. Aynı durum isimden fiil yapma eki –LA için de geçerlidir: *başlāya* (başlıyor) (30/41), *sızlāya* (sızlıyor) (4/19), *yağalāyala* (yakalıyorlar) (29/80), *toplāyoz* (topluyoruz) (139/10), *beklēyoz* (bekliyoruz) (33/32), *zehillēyodu* (zehirliyordu) (126/36), *beklēyosuñ* (bekliyorsun) (128/59), ...

6. –aġu, –egü ses birliġi sistemli olarak –ō’ya dönüşmüştür: *yapō* (yapaġı) (153/27), *ġaşō* (kaşaġı) (29/65), *namazlō* (122/9), *buzō* (buzaġı) (118/60), *ġırō* (kıraġı) (29/33), *dumō* (dumaġı) (37/50), *ġıyō* (güyoġu) (50/13), ...

7. İç seste –ç->-ş- ünsüz sızıcılaşması daha çok kapalı hecenin son sesinde görülür: *geşlik* (gençlik) (7/28), *saşdım* (saçtım) (133/3), *ġóşdü* (göçtü) (112/40), *uşları* (uçları) (42/181), *üş* (üç) (114/4), *paşa* (paça) (116/30), ...

8. İç seste görülen –ğ->-v- ünsüz deġişimi düz ve yuvarlak ünlü komşuluġunda yaygın olarak kullanılmaktadır: *bovulan* (boġulan) (141/138), *çovaldı* (çoġaldı) (143/2), (48/53), *davulcāna* (daġılacaġına) (141/33), *sovuyunca* (soġuyunca) (163/10), *ġavuş* (koġuş) (32/6); *davin* (daġın) (144/50), *sıvamıyoz* (sıġamıyoruz) (77/23), *avıza* (aġıza) (119/226), *avur* (aġır) (141/87), ...

9. İç seste –nl->-nn- ilerici ünsüz benzeşmesiyle –rl->-ll- gerici ünsüz benzeşmeleri oldukça sistemlidir: *onnara* (onlara) (1/42), *idmannara* (idmanlara) (3/65), *ġarannuġ* (karanlık) (46/86), *şennik* (şenlik) (117/9); *billikde* (birlikte) (29/64), *talla* (tarla) (34/124), *atalla* (atarlar) (49/25), ...

10. Kelime bünyesinde ya da kök-ek birleşmelerinde yan yana gelen iki ünsüzden ilki tonsuz olsa bile yazı dilinin tersine ikinci ses tonsuzlaşma kuralına aykırı bir durum sergiler: *açduġ* (açtık) (53/84), *ġuraġda* (kurakta) (126/25), *yapdım* (yaptım) (65/9), *gitdi* (gitti) (79/30), ...

11. Geniş zamanın birinci çokluk olumsuz çekimlerinde, zaman eki bazen kendini muhafaza etmiştir: *bilmērüz* (bilmeyiz) (11/2), *yapmaruz* (yapmayız) (73/7), *bilmerüz* (bilmeyiz) (126/31), (4/8), *toplaşamāruz* (toplaşamayız) (2/35), ...

12. Kastamonu ve yöresi aġızlarında dönüşlülük zamiri “gendü” şeklinde kullanılmaktadır.

13. Kastamonu ve yöresi ağızlarında zamir kökenli birinci teklik ve çokluk şahıslarda Eski Anadolu Türkçesindeki eskicil şekiller¹⁵⁵ devam ettirilmektedir. Buna göre, birinci tekil şahıs eki; -yın, -yin, -yun, -yün¹⁵⁶ şeklinde görülürken, ikinci çoğul şahıs -yız, -yiz, -yuz, -yüz¹⁵⁷ şeklindedir: *oğumuşuyun* (okumuşum) (6/10), *unutmuşuyun* (unutmuşum) (14/102), *ğalmuşuyuz* (kalmışız) (146/21), *vemişüyüz* (vermişiz) (15/68); *yoluñuzuyun* (yalnızım) (19/5), *ıratsuzuyun* (rahatsızım) (142/1), *topalıyın* (topalım) (124/11), *müslümanuyuz* (müslümanız) (30/65), *alışgunuyuz* (alışkanız) (75/10), ...

14. -dır, -dir, -dur, -dür bildirme kipinin -r ünsüzü düşer ve ünlüsü yuvarlaklaşır: *vadu* (vardır) (13/10), *açdu* (açtır) (18/12), *senedü* (senedir) (6/8), *iyidü* (iyidir) (56/109), ...

15. o zahirinin yalın, çekimli ve birleşik dar ünlü şekilleri mevcuttur: *u* (o) (48/69), *uña* (ona) (111/82), *uriye* (oraya) (154/3), *unnarı* (111/62), ...

16. şu işaret zamiri ve sıfatı genelde *şo* (<şol<uş ol) şeklindedir.

17. Son çekim edatlarının sonlarında genişleme eğilimi vardır.

18. bana ve sana şahıs zamirleri *baa/baã/baña* ve *saa/saã/saña* şeklindedir.

19. Kastamonu ve yöresi ağızlarında bazı kelimelerde asli uzunluklar tespit edilmiştir.

20. öyle, böyle, şöyle sözcüklerinde -y- ünsüzü görülmez¹⁵⁸.

¹⁵⁵ Geniş bilgi için bk. Zeynep Korkmaz, "Eski Anadolu Türkçesindeki -van/ -ven, -vuz/-vüz Kişi ve Bildirme Eklerinin Anadolu Ağızlarındaki Kalıntıları", *TADY Belleten*, Ankara 1964, s.43-65.

¹⁵⁶ ben>-van/-ven>-yın/-yin/-yun/-yün>-ın/-in

¹⁵⁷ biz>-vuz/-vüz>-yız/-yin/-yuz/-yüz>-uz/-üz

¹⁵⁸ bk.Necati Demir, *a.g.e.*, s.152.

21. bu, şu ve o işaret sıfatlarından sonra gelen gece, gün, kez, kadar sözcüklerinin ön ünsüzleri önce sızıcılaşmış¹⁵⁹ ardından düşerek bir önceki sesle ikiz ünlüyü oluşturmuştur: *böüce* (bu gece) (114/131), *bouca* (bu gece) (32/7), *bōca* (bu gece) (35/22), *böün* (bu gün) (26/21), *boün* (bu gün) (69/82), *şuqadar* (şu kadar) (29/76), *buqadacuḳ* (124/47), *şuqada* (şu kadar) (146/4), *şuatca* (şu kadar) (146/104), *boüce* (bu gece) (77/54), *böez* (bu kez) (152/21), ...

22. Hikâye birleşik zamanlı fiil çekimleriyle isimlerin cevheri fiil üçüncü şahıs çekimlerinde sona bir –n ünsüzü getirilir: *oluyodun* (oluyordu) (94/5), *topluyodun* (topluyordu) (68/43), *bülüdün* (bilirdi) (69/108); *adam_idin* (adamdı) (69/70), *tuvalet_idin* (tuvaletti) (69/178), *güzel_idin* (güzeldi) (95/107), *gız_idin* (kızdı) (63/26), ...

23. c, ç, s, ş, y ünsüzlerinin ünlüleri daraltma ve inceltme etkileri vardır.

24. Ön seste h- ünsüz türemesi bazı sözcükler için karakteristiktir: *helbet* (elbette) (153/3), *ḥambara* (ambara) (7/3), *havya* (ayva) (60/40), *hevlüye* (avluva) (151/64), ...

25. r ve l sesleriyle başlayan kelimelerde ünlü türemesi düzenli ve kurallıdır: *ırast* (rast) (62/39), *ıras* (rast) (76/5), *ıraslamadım* (rastlamadım) (1/39), *ırahmet* (rahmet) (17/5); *ılaf* (laf) (69/131), *ilimanda* (limanda) (84/32), *ilāzım* (lazım) (132/63), *ilahana* (lahana) (169/41), *ilimon* (limon) (164/47), *ilyanda* (leğende) (53/61), ...

26. r sesi genelde düşmektedir.

27. Tekil birinci şahıs emir kipi –ayın/-eyin şeklindedir.

¹⁵⁹ Bu gelişmenin az da olsa ara basamağı tespit edilebilmiştir: o ğadar (50/23), şu ğadar (102/8), ne_adacuḳ (na kadcık) (153/65), ne_adara (ne kadara) (165/2), ...

28. İç seste akıcı ünsüzler arası değişimler oldukça fazladır.

29. Ön seste bulunan b, p, h ünsüzleri, ilk hecesi geniz n ünsüzüyle kapanan sözcüklerde harmonik (uzaktan) benzeşme yoluyla genizleşir: *men* (ben) (116/34), *nanğı* (hangi) (<ET.kaŋı) (72/6), *nanğısını* (hangisini) (114/267), *muña* (buna) (114/211), *mancar* (pancar) (46/75), ...

30. Kastamonu ve yöresi ağızları zarf-fiil ve edatların çeşitliliği bakımından oldukça zengindir.

31. i- cevheri fiili henüz ekleşmemiştir.

32. –iken zarf-fiilinin geniş ve şimdiki zaman ekine geldiği durumlarda ekin son ünsüzü II. ağız yöresinde –r->-ş-; III. ağız yöresinde –r->-y- değişimine uğramıştır:

II. ağız yöresi:

*ondan sona bi de gelin almiya da **gidişke** eveliniñ bürğü giyēlēdin.* (91/30),

*piriş **ayıklayışkene** gullanıyon.* (95/125), ...

*umbalıñ ortasından nağrı **gidiyoşken** at sürüyomuş* (92/51),

*ğadunla ğina **yapışge** evde erkekle de burda simsim oynallar_ıdı.* (99/19), ...

III. ağız yöresi:

*soқақлада **gúyoū gezdüreyken** gúyoū gecesi türkü söylēdi* (2/15),

*ıravaқ gibi olmaz tabī şekerli su yaparsıñ, o suyuñ **ğayniyeyken** hasūdeyi iki ğaşuқ,*

üç ğaşuқ nişasda ezersıñ onuñ içine ğuyarsıñ (151/49),

*ğışın çaқıldaқ bālardı eteklerimiz şaқır şaқır davarı **ğudeyke.*** (106/58),

*ğazete **oқuyke** ya şuña müsäde et, ben de baқayın bilete dedim ҳani.* (32/55), ...

33. Yön belirten edatlarda enklitik yapı yaygındır.

*ğı **burayadan** dutmuşsuñuz ikiñiz dutsañıza gine.* (56/68),

*her yere gidēdi düüne dē siziñ **kóyeden**.* (103/19),

*seksene **daḵ** yaşıım yok. oña **daḵ** yoḵdu.* (96/95), ...

34. Ön seste k->-g, k->-ğ-, t->-d-, p->-b-, s->-z- tonlulaşması sistemli olarak görülür.

Ayırıcı Ağız Özellikleri:

1. Damaklı geniz ünsüzü ñ, II. ve III. ağız yöresinde korunurken; I. ağız yöresinde sistemli olarak y ünsüzüne değişmiştir.

I. ağız yöresi: *deyiz* (ET.teñiz) (132/149); *geliniy* (gelinin) (141/33), *üsdünüy* (üstünün) (144/39), *veriyosuyuz* (veriyorsunuz) (144/57), *savıyosuy* (sağıyorsun) (49/45), *gelüsüy* (gelirsin) (46/89), *gidēsiyiz* (gidersiniz) (132/217), ...

II. ve III. ağız yöresi: *öñ* (<ET.öñ) (ön) (89/20), *siñürlü* (<ET.siñir) (sinirli) (69/170), *deñiziñ* (ET.teñiz) (denizin) (45/23); *pancarıñ* (pancarın) (71/46), *yasdūñ* (yastığın) (153/31), *dikiyosuñ* (dikiyorsun) (71/47), *verecēsiñ* (vereceksin) (71/314), *çıḵardıcāñız* (çıkartıcaksınız) (94/5), *baḵardıñ* (bakardın) (123/97), ...

2. “ä” açık e ünlüsü II. ve III. ağız yöresinde ilk hecede görülür: *äsgiden* (eskiden) (6/21), *älli* (elli) (12/6), *ävde* (106/28), *äkmekçüyüz* (ekmekçiyiz) (106/37), *äncireden* (tencereden) (107/33), ...

3. I. ve III. ağız yöresinde gelecek zaman ekinin son sesi bazen k>g>ğ>y değişimine uğrar: *guyeceyin* (koyacağım) (14/51), *yapcaysıy* (yapacaksın) (145/20), ...

4. İç seste görülen -ğ-/-k-, -ğ->-k- >-y- ünsüz sızıcılığı II. ve III. ağız yöresinin karakteristik bir özelliğidir: *eyşüdüle* (ekşidirler) (101/96), *çiydem* (<ET.çigidem) (çığdem) (107/170), *çeyiş* (çekiş) (53/23), *biydeyi* (buğdayı) (43/3), ...

5. İç ve son seste -k->-ḥ- sızıcılığı II. ve III. ağız yöresinin öne çıkan ses özelliklerinden birisidir: *arḥası* (arkası) (81/3), *yaḥınlarna* (yakınlarına) (85/13), *faḥırımış* (fakirmiş) (86/24), *baḥıyın* (bakayım) (88/43), *halḥa* (halka) (34/2), ...

6. I. ve III. ağız yöresinde -r tabanlı isimlere gelen bulunma ve ayrılma hâli ekleri sistemli olarak farklı bir kullanım teşkil eder. Buna göre hâl eklerinin ön sesi düşer

ve vurgu bir önceki sese kaydırılır. Böylece ünlü uzatılarak kullanılır: *ollāra* (oralarda) (43/23), *cehizlēre* (çehizlerde) (51/2), *hambāran* (ambardan) (75/71), ...

7. Falan, filan belgisiz zamirlerinin yerine “neyin” biçiminin kullanımı II. ağız yöresinin karakteristik bir özelliğidir:

*balık **neyin** va içinde* (86/30),

*bizim şurımız **neyin** yok.* (87/11),

*o şişe **neyin** sönadan çıktı.* (105/14), ...

8. herkes belgisiz zamiri II. ağız yöresinde herkeş şeklinde kullanılır.

*dezğahta doḡullardı, gendülerine alaca belece **herkeş** ḡuşanudu.* (88/65),

*şindik dē **herkeş** ısdambul'da ediy.* (103/33), ...

9. III. ağız yöresinde bazen şahıs eki soru ekinden önce gelir:

*bāzı şaḡa yapıyon **biliyoñ mu*** (biliyor musun) *inanma hepsine.* (109/20),

*üs yanḡı evi **ḡörüyoñ mu?*** (görüyor musun) (49/55),

*geliye emme **ḡon** mındar mı mısmul mı **biliyoz mu?*** (biliyor muyuz) (106/56),

*ninemgile **gidecez mi?*** (gidecek miyiz) (67/6), ...

10. II. ağız yöresinde soru eki zaman ekinden önce gelerek karakteristik bir yapı sergiler:

*sen ḡavudu hiç **yime miyoñ?*** (yemiyor musun) (104/16),

*anaña **sorma miyoñ?*** (sormuyor musun) *ana beni nahal böyütdüñ diyi?* (104/8),

11. Farsçadan dilimize geçen “ki” bağlacı yazı dilinde olduğu gibi yardımcı cümleyi temel cümleye bağlama, sebep-sonuç açıklama ve belirtme gibi kullanımlarıyla yöre ağızlarında yerini almıştır. Ancak bir de çekimli fiillerden sonra sorulu cümle

sonlarına gelerek şüphe, tereddüt, tahmin ve endişe anlamları katan Eski Türkçedeki “erki¹⁶⁰” edatı III. ağız yöresinde devam ettirilmektedir:

*beni dóver **miy ki**? (14/109),*

*nasıl **olduy ku**? (71/345),*

*bāzı hani televizyonda gamere eline veriyala ya òle **mī ki** deyon? (118/36),*

*sırası gelince geçürecekde dey mi kaç sene durā **ka acaba** òle gısmet. (71/41),*

*Allah Allah bu **nēre kin acep**, dedim. (68/100), ...*

12. -ı/-i/-u/-ü zarf-fiil eki -a/-e’nin yanı sıra II. ve III. ağız yörelerinde birleşik fiillerde ve tekrarlı fiillerde oldukça sık kullanılır:

***ırğalay ırğalay** golum şişdi (86/84),*

*içine onu **sallay sallay** onuñ içinde uyudu. (95/116),*

*harmanda ókızler **inen dolay dolay** dönē ókızlē. (167/15), ...*

13. Şimdiki zaman bütün ağızlarda genel olarak -ya/-ye ve -yo’dur. Ancak I. ve III. ağız yöresinde -ya/-ye, II. ağız yöresinde ise -yo daha çok ağır basar.

14. II. ağız yöresinin geniş zaman ikinci şahıs çekimleri -āñ, -ēñ, -ūñ; -añ, -eñ, -uñ şeklinde yapılır: *sanañ* (sanırsın) (100/23), *yaķāñ* (yakarsın) (97/3), *yapañ* (yaparsın) (98/26), *sereñ* (serersin) (101/53), *gidēñ* (gidersin) (101/102), *ğaynadūñ* (kaynadırsın) (101/65), ...

15. Ön seste h->f değişmesi I. ağız yöresinin karakteristik bir özelliğidir: *fızlandı* (hızlandı) (49/62), *fuzlu* (hızlı) (49/62), *furma* (hurma) (115/74), *faraz* (horoz) (116/60), (135/17), *foş geldiyiz* (hoş geldiniz) (132/3), *fuylandım* (huylandım) (132/286), (135/4), *foca* (hoca) (133/18), *fortum* (hortum) (134/3), *fodan* (hodan)

¹⁶⁰ Geniş bilgi için bk. Zeynep Korkmaz, “Türkiye Türkçesinin ki Bağlacı ile ki Şüphe Edatı Arasındaki Yapı ve Görev Ayrılığı”, *Necati Lugâtı Armağanı*, Ankara 1969, s.389-395; Saadet Çağatay, “Türkçede ki<erki”, *Türk Lehçeleri Üzerine Denemeler*, Ankara 1978, s.266-271.

(135/31), *furmamız* (hurmamız) (137/34), *füşgü* (hüşgü) (141/91), *felk* (herk) (169/23), ...

16. Kapalı e sesini tüm ağızlarda duymak mümkündür. Daha çok e>i yönünde ağır basan ve ilk hecede karşımıza çıkan bu sesin II. ağız yöresi için kullanımı i yönünde olmuştur:

I. ve III. ağız yöresi: *yêr* (yer) (50/22), *yèmedi* (yemedi) (53/53), *gêce* (gece) (56/213) (154/28), *èder* (eder) (63/6), *hêr* (her) (71/53), *bêş* (beş) (89/41), *dêrdûk* (derdik) (98/45), *êl* (el) (103/8), ...

II. ağız yöresi: *didile* (dediler) (86/32), *illerde* (ellerde) (86/104), *yitmiş* (yetmiş) (87/15), *yiter* (yeter) (90/44), *yişillik* (90/15), *yilleriñ* (yerlerin) (91/59), *gice* (gece) (91/163), *yilek* (yelek) (95/90), ...

17. Geniş zaman birinci çoğul şahıs hikâye çekimleri I. ağız yöresinde –ārūk, -āruk şeklinde yapılmaktadır: *daķāruk* (takardık) (130/17), *giyērūk* (giyerdik) (130/17), *dilimlerūk* (dilimlerdik) (130/33), *ıslāruk* (ıslardık) (144/35), ...

18. Geniş zaman üçüncü çoğul şahıs hikâye çekimleri I. ve III. ağız yöresinde –llārı, -llēri şeklinde yapılmaktadır: *satallārı* (satarlardı) (154/30), *asallārı* (asarlardı) (154/89), *yapallārı* (yaparlardı) (138/4), *gidellēri* (giderlerdi) (139/24), *verülēri* (verirlerdi) (138/4), *gótürülēri* (götürürlerdi) (154/30), *dellēri* (derlerdi) (141/132),...

19. ile edatı II. ağız yöresinde daha çok ılan/ilen/ulan/ülen şeklinde görülürken II. ve III. ağız yöresinde inan/inen/unan/ünen şeklinde görülür.

20. II. ağız yöresinde ayrılma hâli eki özellikle bura, şura, ora işaret zamirlerinde -ın/-in ekiyle karşılanır.

ana, seniñ mıkılı ayakğabılarıñ var_ıdı ya góyvedim_idi orāyın almışla. (96/22),

atlar_ıla, ğatıllalla şu başğa yillerden burāyın geçeller_idi. (99/45),

*bi de **şurayın** soğdu ya seni. şurayı bālyola **burayın** hiç aşay geçitdümüyola şiyini
yoğarı. (91/205), ...*

METİNLER

DERLEME YAPILAN YERLER VE KAYNAK KİŞİ ADLARI LİSTESİ

İlçe Adı	Köy Adı	Görüşülen Kişi	Yaş	K E	Öğrenim Durumu	Metin Nu.
Merkez	Karaş	Hüsnü Karaş	76	E	Yok	1
Merkez	Sada	Hüseyin Yanıkoğlu	79	E	İlkokul-5	2
Merkez	Hacıbey	Şükrü Taşcıoğlu	75	E	İlkokul-3	3
Merkez	Gelinören, Torunlar Mah.	İhsan Dağlıoğlu	70	E	İlkokul-3	4
Merkez	İmam Köy	Hüseyin Aşlakçı	58	E	İlkokul-3	5
Merkez	Hoca	Mehmet ?	72	E	Yok	6
Merkez	Kavak Köy	Ömer Hastaoğlu	68	E	Yok	7
Merkez	Aşağı Akça	Mehmet Süloğlu	71	E	Yok	8
Merkez	Küçükusu	Mahir Çevir	80	E	İlkokul-3	9
Merkez	Kurusaray	Rasim Kara	66	E	Yok	10
Merkez	Subaşı	Fahriye Yamak	77	K	Yok	11
Merkez	Yukarı Batak	Şükrü Soğancı	64	E	İlkokul-5	12
Merkez	Kayalı	Mehmet Maden	62	E	Yok	13
Merkez	Halaçlı	Satı Mehmet Temür	79	E	Yok	14
Merkez	Hamit Köy	Mustafa Çalık	74	E	Yok	15
Merkez	Kuşkara	Hatice Leblebeci	60	K	Yok	16
Merkez	Tepeharman	Ali Beyzioğlu	63	E	Yok	17
Merkez	Karaevli	İhsan Tekeli	72	E	Yok	18
		İsmet Tekeli	65	K	Yok	
Merkez	Ballık	Ayşe Kaplan	77	K	Yok	19
Merkez	Alpagut	İsmail Tepeli	85	E	Yok	20
Merkez	Kurucaören	Yakup Dilimoğlu	50	E	İlkokul-5	21
Merkez	Girdallı, Şıklı Mah.	Sadık Doğan	90	E	Yok	22
Merkez	Şeyhköy	Rıfat Sirkeci	84	E	Yok	23
Merkez	Kovalca	Harun Yılmazoğlu	42	E	Ortaokul	24
Merkez	Kirenli	Hikmet Döndü İbrahim Kocaoğlu	75 68	K E	Yok Yok	25
Merkez	Sarıömer	Ahmet ?	74	E	İlkokul-3	26
Merkez	Sapaca	Hüsnü Kethüdaoğlu	70	E	İlkokul-5	27
Merkez	Uzunoluk	Mustafa Tulumoğlu	74	E	Yok	28
Merkez	Karaçomak	Ahmet Beşli	67	E	Yok	29
Merkez	Duruçay	Ali Sarıoğlu	70	E	Yok	30
Merkez	Kirenli	İbrahim Kocaoğlu	65	E	Yok	31
Merkez	Elmayakası	Ahmet Civek	82	E	Yok	32
Merkez	Ahlatçık	Sebahat Uzunoğlu	64	K	İlkokul-5	33
Merkez	İbrahimli	Hasan Doğan	74	E	Yok	34
Merkez	Başören	Hüsnü Hasan Doğan	77	E	Yok	35
Taşköprü	Urgancı	Kamil Bulanıkoğlu	47	E	İlkokul-5	169

Taşköprü	Akdeğirmen	Tevfik Alagöz	63	E	İlkokul-3	36
Taşköprü	Alamabatak	Satı Orhan	57	E	İlkokul-5	37
Taşköprü	Bük Köyü, Tekev Mah.	Bayram Çuvadaroğlu	68	E	İlkokul-3	38
Taşköprü	Çiftlikköy	Hatice Keskin	62	K	Yok	39
Taşköprü	Demirci	Binnaz Şentürk	56	K	Yok	40
Taşköprü	Kornapa	Nedime Yeni	78	K	Yok	41
Taşköprü	Köçekli	Nuri Yüntem	70	E	İlkokul-3	42
Cide	Şenköy	Fatma Altun	78	K	Yok	43
Cide	Gebeş	Naciye Kayan	80	K	Yok	44
Cide	Musa Köy, Pekdemir Mah.	Şaduman Yılmaz	62	K	Yok	45
Cide	Hacıahmet	Safiye Kaplan	76	K	Yok	46
Cide	Yenice, Aydın Mah.	Mükerrem Sebahat	60	K	İlkokul-5	47
Cide	Başköy (Güren Yöresi)	Hatice Yıldırım	79	K	Yok	48
Cide	Nanepınarı	Gülizar Arslan	76	K	Yok	49
Abana	Çampınar	Zafer Ömür	90	E	Yok	50
Abana	Yemeni, Hamza Mah.	Zehra Gemicci	75	K	Yok	51
Abana	Göynük	Hatice Başar	75	K	Yok	52
Azdavay	Ahatköy	Sultan Maraz	60	K	Yok	53
Azdavay	Başören	Halime Sarıbaş	76	K	Yok	54
Azdavay	Valay	Ümmühan Battal	79	K	Yok	55
Azdavay	Karahahılar	Makbule Çevik	80	K	Yok	56
Azdavay	Kalaycı	Üveyde Gök	65	K	Yok	57
Azdavay	Kerpiçlik	Fatma Akıncı	52	K	İlkokul-5	58
Azdavay	Kırmacı	Sultan Kuruoğlu	71	K	Yok	59
Pınarbaşı	Kerte Bıyık Mah.	Döndü Gedik	55	K	Yok	60
Pınarbaşı	Karafasıl	Neslihan Cebeci	72	K	Yok	61
Pınarbaşı	Kerte, Kayalı Mah.	Halime Kayalı	80	K	Yok	62
Pınarbaşı	Muratbaşı	Azime Güner	83	K	Yok	63
Hanönü	Yukarı Çakırçay	Azime Gümüsoğlu	69	K	Yok	64
Hanönü	Merkez	Cemil Şahin	36	E	Ortaokul	65
Hanönü	Yenice	Zeynep Yılmaz	76	K	Yok	66
Şenpazar	Merkez	Emine Acar	59	K	İlkokul-2	67
Şenpazar	Merkez, Dibekli Mah.	Habibe Uçar	82	K	Yok	68
Şenpazar	Merkez Dibekli Mah.	Melek Karan	80	K	Yok	69
Şenpazar	Merkez Kuztekk Mah.	Habibe Eryılmaz	60	K	Yok	70
Şenpazar	Merkez Kuztekk Mah.	Hatice Toprak	90	K	Yok	71
Şenpazar	Merkez Kuztekk Mah.	Fatma Bakır	60	K	İlkokul-2	72

Şenpazar	Himmet Köy	Nefise Soysal	65	K	Yok	73
Şenpazar	Gürpelit	Muzaffer Açar	83	E	Yok	74
Şenpazar	Gürleyik	Habibe Akyol	65	K	Yok	75
Şenpazar	Harmangeriş, Paşaoğlu Mah.	Azile Bay	74	K	Yok	76
Şenpazar	Küçük Mutlu Ardıç Alan Mah.	Sabriye Öz	88	K	Yok	77
Doğanyurt	Dağyurdu	Ümmühan Çar	81	K	Yok	78
Doğanyurt	Merkez	Hatice Atalay	68	K	Yok	79
Doğanyurt	Denizbükü	Hatice Şen	67	K	Yok	80
Doğanyurt	Denizgörülen	Ayşe Fikir	76	K	Yok	81
Doğanyurt	Belkaya	Rahime Yılmaz	78	K	Yok	82
Doğanyurt	Küçüktepe Kesecik Mah.	Habibe Okur	64	K	Yok	83
Doğanyurt	Düzağaç Sarıçiçek Mah.	Meryem Güler	88	K	Yok	84
Tosya	Sevinçören	Hatice Yumuk	56	K	Yok	85
Tosya	Akbük (Ciye)	Ayşe Yılmaz	68	K	Yok	86
Tosya	Akbük	Hasibe Aksoy	75	K	İlkokul-3	87
Tosya	Aşağıberçin	Elmas Sürer	80	K	Yok	88
Tosya	Bürnük	Ünzüle Karabulut	67	K	Yok	89
Tosya	Çifter	Şaziye Tekin	65	K	İlkokul-3	90
Tosya	Kuşçular	Mehmet Ada Dudu Ada	65 61	E K	Yok Yok	91
Tosya	Ortalıca Fatih Mah.	Emine Gümüş	64	K	Yok	92
Tosya	Büyük Sekiler	Zeynep Keleş	67	K	Yok	93
Tosya	Kınık	Emine Çay	65	K	Yok	94
Tosya	Ermelik	Fatma Ayrı	58	K	Yok	95
Tosya	Küçük Sekiler	Hanife Kale	65	K	Yok	96
Tosya	Suluca	Şerife Çalış	57	K	Yok	97
Tosya	Ahmetoğlu	Zeynep Berber	75	K	Yok	98
Tosya	Aşağı Dikmen	Melahat Sarı	65	K	İlkokul-4	99
Tosya	Aşağıkayı	Satiye Uslu	82	K	Yok	100
Tosya	Aşağıkayı	Mürvet Uslu	76	K	İlkokul-3	101
Tosya	Çaykapı	Şehriye Eser	73	K	İlkokul-2	102
Tosya	Kilkuyu	Hasibe Tabanlı	69	K	Yok	103
Tosya	Küçük Kızılca	Şehriye Öztürk	65	K	Yok	104
Tosya	Yukarı Berçin	Hatice Korkmaz	75	K	Yok	105
Araç	Merkez, Mesudiye Mah.	Seher Özdemir	77	K	Yok	106
Araç	Susuz	Fatma Çeçen	70	K	Yok	107
Araç	Pelitören	Zehra Acar	80	K	Yok	108
Araç	Oycalı	Osman Güllü	78	E	Yok	109
Araç	Güzlük	Huriye Yantıraklı	66	K	Yok	110
Araç	Boyalı	Güldane Akkaya	76	K	Yok	111
Araç	Mınay	Hekiye Yapıcı	78	K	Yok	112
Araç	Hanözü	Cemile Şener	69	K	Yok	113
Araç	Üçpınar	Ayşe Şerbetçi	57	K	İlkokul-5	114
Bozkurt	Darsu	Ayşe Evkura	76	K	Yok	115

Bozkurt	Koşmapınar, Gülpınar Mah.	Hatice Kartal	82	K	Yok	116
Bozkurt	Yaylatepe, Arza Mah.	Münevver Çiftçi	70	K	Yok	117
Bozkurt	Görentaş	Pembe Çankaya	62	K	Yok	118
Bozkurt	Görentaş, Kesişen Mah. (Gerdiş)	Güldane Demiröz	69	K	Yok	119
Bozkurt	Mamatlar	Yeter Gürsoy	54	K	İlkokul-3	120
Bozkurt	Hamitköy, Gökçevre Mah.	Saniye Bilir	63	K	Yok	121
Bozkurt	Yaşarlı	Ayşe Topçu Cemal Topçu	76 75	K E	Yok Yok	122
İhsangazi	Çiçekpınar, Kutucu Mah.	Süleyman Kutucu	75	E	Yok	123
İhsangazi	Çiçekpınar	Ahmet Berber	60	E	Yok	124
İhsangazi	Belençal, Eceler Mah.	İsmet Aceli	56	E	İlkokul-5	125
İhsangazi	Görpe	Türkan Sezer	43	K	İlkokul-5	126
Çatalzeytin	Köklüce	Pakize Şen	70	K	Yok	127
Çatalzeytin	Çepni	Bahriye Açıkgöz	61	K	Yok	128
Çatalzeytin	Duran	Mehmet Bozkurt	78	E	Yok	129
Çatalzeytin	Duran, Gedikoglu Mah.	Cemile Bozkurt	82	K	Yok	130
Çatalzeytin	Kavaklı	Şaziye Özbay	68	K	Yok	131
Çatalzeytin	Konaklı	Zatiye Karahan Hasan Eroğlu Hediye Topçu	76 77 75	K E K	Yok Yok Yok	132
Çatalzeytin	Çubuklu	Ayşe Kiren	82	K	Yok	133
Çatalzeytin	Kirazlı	Mehmet Gök	67	E	İlkokul-5	134
Çatalzeytin	Aşağı Sökü	---	62	K	Yok	135
Çatalzeytin	Yukarı Sökü, Tarakçılar Mah.	Ayşe Tıvlı	77	K	Yok	136
Çatalzeytin	Yukarı Sökü, Asmakoz Mah.	Davut Öz	67	E	Yok	137
Çatalzeytin	Piri, Saydaş Mah.	Naile Ünlü	68	K	Yok	138
Çatalzeytin	Yenibeyler	Sultan Çelik	83	K	Yok	139
Çatalzeytin	Kaşlıca	Pembe Aydın	75	K	Yok	140
Çatalzeytin	Doğanköy	Ayşe Özbek	68	K	Yok	141
Çatalzeytin	Hacıreis, Çörekçi Mah.	Hacer Ünal	77	K	Yok	142
Çatalzeytin	Paşalı	Cemile Şahingöz	65	K	Ortaokul	143
Çatalzeytin	Samancı	Nazike Samancı	87	K	Yok	144
Çatalzeytin	Yukarısökü	Fehmi Şen	80	E	Yok	145
Daday	Akılçalman	Naciye Yavuz	70	K	Yok	146
Daday	Karacaören, Gençler Mah.	Hasan Uzunhasan	55	E	İlkokul-5	147
Daday	Selalmaz	Emine Terzi	70	K	Yok	148
Daday	Elmayazı	Kadriye Yıldız	53	K	Yok	149

Daday	Sarıçam	Hamide Tiftikçi	65	K	Yok	150
Daday	Akpınar	Melahat Çiftçi	68	K	İlkokul-3	151
Daday	Kapaklı, Kiraz Mah.	Rahmiye Gökkaya	58	K	Yok	152
Daday	Sarpun	Zekiye Kaş	70	K	İlkokul-2	153
İnebolu	Başköy	Ramazan Dabak	80	E	Yok	154
İnebolu	Çamlıca, Çavuşoğlu Mah.	Cemil Gül	70	E	Yok	155
İnebolu	Çamlıca	Elmas Gül	62	K	Yok	156
İnebolu	Kanıkoğlu	Hatice Kanıkoğlu	81	K	Yok	157
İnebolu	Akkonak	Dursun Durgut	83	E	Yok	158
İnebolu	Kabalar, Kök Mah.	Şerife Tekeci	68	K	Yok	159
İnebolu	Esenyurt	Kadriye Özgöl	76	K	Yok	160
İnebolu	Üçevler	Asiye Kelam	78	K	Yok	161
Devrekâni	Yazıbelen	Nezahat Kubatoğlu	63	K	Yok	162
Devrekâni	Kanlıabat	Pembe Kâhya	80	K	Yok	163
Küre	Karaman	Fatma Kazan	74	K	Yok	164
Küre	Avşargüney	Niyazi Türk	82	E	İlkokul-5	165
Küre	İkizciler	İsmet Bakır	62	K	Yok	166
Ağlı	Turnacık	Sevim Çelik	54	K	İlkokul-5	167
Seydiler	Emreler	Reşide Helvacı	58	K	İlkokul-5	168

KASTAMONU MERKEZ İLÇE

-1-

Anlatan: Hüsnü KARAŞ

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 76

Derleme Yeri: Kastamonu-Karaş

(Maniler)

5 beyaz giyme toz olur
ziyah giyme söz olur
gel berāber gezelim
murādımız tez olur

10 deñizleriñ gumuyun
balıkların puluyun
gel gezelim sevdijim
ben de Allah guluyun

15 vur çapayı çapayı
vur gazmayı gazmayı
óúñdeki otlara iyi bak
geriñdeki otlar böyüya, yaşarıya

hanımefendi ben_inen ūraşma de ħadi vur çapayı çapayı, dā fazla söylēseñ
seni māniyne ūrkūtürüm.

20 gúleller_idi galla bōle. ellehut'de paŋga müdürümüz va. gulaqlarım aır
eşidiye yaşıñ gaç, dedi. annem öcük gaviľ_etsin deyerekden iki yaş gúccük
yazdumuş beni. dünyāda her şeyden marāķımı aldım. fağat bēzi namaz_ıla, ābdes_ile
Allahıñ yoluna yörümeye çalışıyoz.

25 (Çeşitli)

aşāda derede kúrt mehellesinde gadıcı ğarib_ō deye bi pēlivan var_ıdı. ordan
geçiken navruz türbesinden, oluğdan ebdes alıyalar_ımış. gel evlādım buraya görķma
deyala. nereye gidiyoñ, gúleşe gidiyon deye. hadi ölüm sırtıñ yere gelmesin, kimseye
sōleme, deyala. üç kere sırtını sıvayala. şimdi onu sırt_aşā atıyalar_ımış yüzüñ ğuylu
30 düşüya. bunu dutuyala, zollayala. neāda ezā cefā etdiyse söyleyiverince bi dā
çıkmadı. ben soñ zamānını biliyon. o, aķdoğın'dan pēlivana dutdu. ölüm ben
gúleşmeyon, gúleşi bıraķdım. dana seniñ olsun al da git deya. emme yok dutaceyın
deya. heni şimdi buña bi başga hurdu dizini bi sefer dayadı bi hurdu üç kere davrandı.
ğāķamadı yüzüñ ğuyla ğapandı. bi dā gadıcıdan ğayış çıkmadı. çok menşur pēlivan
35 ğāri. ğarib_ō deyince esger ocaında fılān nam almış. bi ğuzuyu yir_ımış ğemúķlerini
sıyırmak şartıyla.

(Yumurta boyama)

bizim bullāda navruz yapmazla, ben ıraslamadım. yımırtayı boyallar_ıdı
40 ğabūndan ğāri ōle onu ben bilemeceyin de soan ğabuuyınan ğırmızı oludu ğaynatdıñ
mı. dōüşdürüler_idi. esas şo ğaba çam va ye, buraya gelike şēr yolunda onuñ altına
ermenile var_ıdı sekizen hēne. biz onnara duvar ördürüdü bubam. duvarcı usdası
zenātķar onna. bubamdan ğorgallar_ıdı. onna şimdi o navruzda ōle bi bayram

yapalları ki saz, santur, içme, yimek, yımirtadan ğıyāmet. ben gitmek nasib_olmadı.
 45 fağat ellehūt'de mıkdar var_ıdı. o mıkdar çok ğaynadı onnara silah atā, ğuruşun atā,
 ğaynaya ğaynaya onnarı burdan darma daın etdi. mıkdar da darma daın oldu. kótülük
 yap kótülük bul, iyilik yap iyilik bul!

(Köyün adı)

50 şindi bura bu ğórñ ĩdir, dömürcü, uzunoluk, ĩdir mıkdarlı. bi tek mıkdar
 var_ımış. bölününce uzunoluk, dömürcü, kıaraş demişle buraya da. kıaraşogil delle.
 ğaraş māllesi ğaraşogil deller_ımış yāni. vallıklı bi adam_ımış. o yaylalıklara dōru
 zatden hedā_noynan ğaraşō var_ımış. çok zengin_ımış emme parçalanmışla.

55 (Köy işleri)

ğayada ğazel olur mu ğazel,
 çektiñ mi her evde olmaz ğózel.

deye bi aşık vadu bizim bi kere asıldı mı şurda, o çekerci. ğoşma atallar_ıdı
 yāni. heb bi araya gelüler_idi ğāri. kendir imecinen çekerdük. nolacak hēlimiz bōle.
 60 ğānı arabasını ğoşdum bēki benim torunla bilmez. onu ğavaķ ācından yapallar_ıdı
 yeñli olsun deye. kiren, meşe, ağaçlarından dirgen, kevúk, anadud oludu. kevúk sapı
 çekme_üçün şōle kevkenli çatal. onnan sapı çekerdük. onu yıına yaparuz. onuñ ucu
 kevkenli olu.

65 (Deliler köyünün hikāyesi)

deller kóylüle çaya bi kóprü yapmışla. o zaman orman bol tabi. kesmişle. ācññ
 biri öcük ğısa gelmiş ölçüye. üç çif óküz bi tarafından ğoşuyala, üç çif óküz bi

yandan asılıyala. gine ğısa geliye. hızır aleyisela gelmiş, rivāyet: “e delile” demiş.
 “ğısa aaç uzamaz, bi tek dā kesiñ geliñ. uzun kesiñ” deya. sōna ğayboluveriye. bu
 70 kōyūñ adı deliler. deliler deller’e döndü. şindi de adı hacı ilyas oldu. benim ğünūme
 üç kere deışdi. burası yümsek ona ğóre.

(Anı)

pağlacıyı bülü müsüñ! bilmessiñ! o esgellikde izmit’de mi orda bi yerde deñiz
 75 keñarında bi top vemişle buña. bi gemi geliyomuş bi top_admış bu. örüzğar va deye
 bıraıb ğaçıyala. gemi yanaşamaya heni. yēni emēneti ehli erbābına vereceksiñ. şindi
 yoğoru ĩdir’de biri var_ıdı. o ğāri çok ğonuşudu. öldü. şindi ğarac’a, yümseñ o sırt
 yol va ye, bizim esger ordaymış. efyon’dan hani düşman ağıllı aşā vemiş. fağat
 deller’den gine geliyomuş bizim ğuş depesine yāni, ğarac’a yümsē. bilbillerine
 80 bağmışla. ecele etmeñ sizden memlūn oldum.

hocam da ğıymatlu ebbābımıñ torunu. bek gelmeye yāni. dā bu kōy seni
 bilmeye ki, ben seniñ dede_inen ebbab_ıdım. çok değelli adam_ıdı. Allah tarafında
 haymana’ya gidiyodum ben. arabada bağdım o da va hanımıynan. ğāri bi oda dudduğ
 vağıt geçüdúğ.

-2-

Anlatan: Hüseyin YANIKOĞLU

Öğrenim Durumu: İlkokul-5

Yaş: 79

Derleme Yeri: Kastamonu-Sada

(İlahi)

Allah sorāsa yērin cehenneme atāsa beni soracaqdır:

ey ğulum namāzıñ heni

yağayım mı şindi sevdijñ canı

5 derse Allah ben de cevap vereyim

nefse şeytāna uyduñ ey ğulum

aqlıña getirmedijñ hastalık, ölüm

şimdi ben de saña edem mi zülüm

derse Allah ben de cevap vereyim

10 seher vahdi başıña çekdijñ yorğanı

söylemezdi diliñ hem tevli ğurani

zebāniler taktıñ boynuña ataş urğanı

derse Allah ben de cevap vereyim

helbet ben bunu çokdan ezbelledim. benim bilāderimiñ ğayıntasına ibiş ehmet

15 dellēdi. dúñnlēde, soқақlāda ğúyoū gezdüreyken ğúyoū gecesi türkú söylēdi baқ

şōle:

üç ğúzel aşmış geliyor dālardan ārı

yālamış da kekülleri vermiş tımārı

atda ğóbek altında ebizemzem pınārı

20 susadıķca ver āzına gerdanı gelin

bóyle türkú söylēdi. bi kere ğız ğórmeye gelülēdi. o ğórdúkdēn sōna beyenülēse eyer o ğıza dúñúrlúk yollallādı. beyenülēse vörüdü ğızı. ana-buba böyüdü, eş-dos gelin edē, demek gi vağdi sāti böyleymiş Allah nasib_etdiyse biz ne dēlim, delle. dağa bilmēyon ben. beşeden okudum ben. ğollarım yarıldı bodura
 25 sepdim şindi. tallaya gidecin birazdan su keşī bende.

(Savaş hikâyesi)

amıcalarım var_ı mış iki tēne. ğami seyinne, kút Kāmil. balkan muhārebesi ne zaman_ısa şehit olmuş. o ğami seyin esir ğalmış aden şehrinde. bobama bi mektibi
 30 gelmiş. yanuk dellēdi bobama. mektipde bilēderim aden'de ve yemen'de bāki ğalan hüseyini türkī beyi yazāsıñız, demiş. túrkiyeli oldū_çün hüseyini türkī beyi deyi yazāsıñız, demiş. bunu demesi yāni ävlenmiş orda. bi ōlu olmuş mēmed, bi de ğızı olmuş ayşe. onuñ_üçün orda ğalmış. benim bi dađa mektübüñ cevābını alamadı. bubam yazmış cevap gelmemiş. bubama herkes hōrmet edēmiş. bi yere gitdi mi
 35 filenkes geldi mi dellēdi. sen bakma biz her zaman bōle toplaşamāruz.

-3-

Anlatan: Şükrü TAŞÇIOĞLU

Öğrenim Durumu: İlkokul-3

Yaş: 75

Derleme Yeri: Kastamonu-Hacıbey

(Köyün çevresi)

bullarda ilellēde ālleḥut kóyü va. ora ğalaba baḵ. dē şo depede çamla ğóẓıye
baḵ, yeşeren yer. oraya çıkınca temen yüzüne şa yāni. burdan ora ğada ellehud'a
iniyoñ. dōru yol cepde. aşāsı gine ğāri buranıñ pārisi. orada sekizen hēne dā ğalaba.
5 ilellēde dā çok yāni gezēseñ. ğara dereniñ ğaraĝolu vadu. cıḵ ğada hava alusuñ
gezēseñ.

(Askerlik)

Allah benim esgellīmi kimseyi düşümesin yāni. ben ğars'da_y_ıdım. ğatırlı
10 ğúnne, ğatır var_ıdı. ğararĝah eñ aşı yüzer ğatır var_ıdı. ğararĝah bölúú ne zaman
olsa derviş bataryası olu. şindi biz zabān ğāḵāduḵ bi mercimek çorbası cırıl cırıl onu
yirdúḵ. ondan sōna ğatır tımarına. ğatır suyunu yap. bi kóy var_ıdı oraya ēĝútdük. bi
baççauş var_ıdı. yataḵla oTdan. hayvanıñ yidúú oTdan. ondan sōna buez de ejitime
çıkacaḵsıñ yāni. sōna bi ğalkuşa yirmi altı nebet çıkar. hayvan pisleyesiye hemen
15 süpürüsüñ kēmiresini altını pislīni. olla ğāri ĝoşla yeriñ altından. gezerdúḵ bura bōle
geziyoñ. buranıñ altı binā. bizim ĝuş da yeriñ altında. hiç ataş ĝórmeden yirmi
dörd_ay yaPdım esgellī. esgi adamla bülü. bi ekmek otuz ĝuruş_udu. fiş ĝórmedim.

fişsüz de vemeyalar_ıdı. esgellik zor_udu, şindi keſ yapıyala. çadırda yatdım ben.
soûğda çek cırcırı otu.

20

(Köy yangını)

biz yanduk. bi āşam namazı hayvannarım bile yandı. bizim eviñ bóğründeki
ävden tutuşdu. zette şu_ada bi yol va motor geçecekleyin. oradan, saçağdan alav
çıkasıye benim zetdi perdele dókúlmeye başladı. anca canımızı ğurtarduk. dövlet
25 yardım etdi. sōna dēcim buez de gine kóyde ğāri hasda olduk. ğóremez olduk. hemen
kóyden çıkasıya dā bināla ğada yokdu orman bōle. iki torun va, iki ōlan. birini
everdúk işde iki tēne torun va zāten. birini şuez satduk. birini de buez nişanladuk.

(Askerlik)

30

ĝars sarıĝamış'de su yok. o zaman yok. şindi vadu bēkin. daıtım ediyala bizi
ĝāri. üçe böldüle. vadım sıraya la buez de geri çaydıla. biz on beş ĝişi ĝalduk. bi
āşam araba geldi, vaduk. sēde bi tabur bināsı va ğózúen. gerisi yok. ne binā ğózūye
ne bi şey ediye. o zaman taķābül var_ıdı. erzincan'dan erzurum'a ĝadar taķābül_ünen
ĝitdúk. şindi in, su dók gidíke. bi dā yetişıyoñ. biniyoñ. iş nebetde. ben nebetde
35 uyumuşuyun yalan yok. bi kere başıma geldi. sen burda nebet durāsıñ adam gelü
parola der. parolayı unuttum, deyemessiñ buez de. sōna o urum böl̄ dellēdi. ollara
neler yapmışla gevurla zamānında. yeriñ altından bōle. merdimen yapmışla dereden
hiç yo_usa yüz metre va. şu dere dēlim. tam depeye çıkmaya bōle geçetl̄ merdimen
yapmışla.

40

(Köy)

buraya yāmur yāmaya. yoğallara kóyde orman keçilik yúksek. sōna ğafam çekmeye sıcaı. düşdüm de emeliyet oldum ğafamdan. dēcim bu ıccakda bōle
 45 duruyoz. kóyde betona düşdüm. herkiliñ üsdünden samallıa gitdim. samallıktan geldúk şuraniñ yakınında ikimiz gitdúk, geldúk. sırtımızına gótürüyoş samanı. çufallara ğüyoş. ben kútden düşmüşüyün herkiliñ üsdünden. ğafam ğanamış. heddā bēki de bellüdü. bağ şura çukullamış iki üş dikiş atdıla. hemen goñşula baırıyala, telefon ediyala. habarım yok. taksiye bindümüşle, şere gótümüşle, emeliyet etmişle.
 50 habarım yok.

(Güreş)

şindi eliço ğaddar bi adam_ımış. onna tabi git zaman gel zaman adalı teze türemiş yāni. piyasaya çıkmış emme eliço tebi bunnādan on yaş büyüük. eliço’nuñ son
 55 zamannarı, adalı ata biniyor nāra atıyo. ğāri bu edirne tarafını mı desem ğāri kóyünde mi desem eliço deye ki o da rahmetlik olmuş: “yā bi yūt nāra atıyo” deye. kim bu? bu adalı. git zaman gel zaman aradan üş beş sene geçiyor goçum. seyislik zamānı va o zaman. seyisle deye ki eliço’ya: “eliço, adalıyı çıraklıa alsana” o da “alalım” deya. aradan iki sene geçiya. bu bursa tarafında bi kóy dúünü oluyo. buraya sen adalı git,
 60 deye eliço. ğispetiñi, zembülüñü al git! orda ğarşusuna baba bi yūt yaz birisi çıkıyor. bu ĩsaniñ ismi añılmamış piyasada yok. adı alınmamış. adalı, yenemiyor. yenemeyince üzgün geliye. eliço’ya, benim ğarşuma yaz bi çocuk çıktı, ben bunu yenemedim. canıñ saolsun adalı, deye. aradan bi sene geçiyor. baharın eliço óküzü kesiyor. idmannara başlıyor. óküzüñ yerine tallada gendü goşuyor. óküzü de yiya,

- 65 idmannara başlayor. yā adalı! eliço deye ki adalı'ya; yā adalı, sen ğal burda. ben
gidiyin, o çocuk nasıl bi şeymiş, deya. varıya, tabi o yaz çocuk gine oraya geliye.
soruya edirāfa eliço orda. tabi eliço'yu mehēsınmeye, elini de vemēye. baş ğúleşleri
geliyor. birinci, ikinci tur eliço'ya o çocuk adalının yenemedi. sādān soldan burdan
tırpan, bunun ğulaķ, burun ğan boşanıyor. tabi ğaddar adam. eleñse tırpan, varıve
70 deyor. de ğadi ğit işiñe deyor.

-4-

Anlatan: İhsan DAĞLIOĞLU

Öğrenim Durumu: İlkokul-3

Yaş: 70

Derleme Yeri: Kastamonu-Gelinören, Torunlar Mah.

(Eski âdetler)

bizim cenēzemiz, mevlüdümüz ondan kēricūme hepsi yemeklü. millete ayran, yourd vörüledi o zaman Pek pannāzi bi şē yo_udu yāni.

5 (Yemekler)

biz ätl_ekmek, yourd ekmej yaparuz. auz yaparuz. auzu sararuz, sarduğdan sōna temişçe memeyi yıkaruz. ğaynaduruz iyce tıxır tıxır bişesiye ğaynadurun yimeye başların. dōramaç gibi biz bilmerüz ōle. äti dóverüz, sacı ğaparuz ğōzelce sacıñ içinde altı üstü ğızara ğızara yaparuz. soan, biber, tamatis ğataruz içine.

10

(Hastalık)

ben de çok bi hasdalık va. boıuca duramadım. bi keren burdan yırtdıla, bi keren boazımdan emeliyet oldum. üç ay tedēvi ğörüyon. bi ğún sayvandan geldim bi tıksıra tıksıra óksúrúğ oldu. bi tılsıra oldu üç ğún yatdım. ōlum dedim, ben boıun

15

havayı yokoru alamayon dedim. hadi ana gidelim şēre didi, cümē ğúnnēden. şēre vaduğ hemen eletidle beni. ordan film çekdile, tēlil aldıla. bunuñ ğan aķcierde top olmuş demiş. damalla ğurumuş. ğāri iki ğolumda ĩne vurdula. ğollarımdan ğanı cıvıtdıla. bazartesi ğünü gine gitceyin film çekinmeye. ayām şişdi. şaşudūmdan

ayāma yel bālayon. iki üç gúndü bek gızarıya, bek sızlāya. buruşdumuşuyun ayāımı
 20 bōle bi yaña ondan da ediya evēsi gitdim. emme buez de deye ğan birike birike
 yapmış. ölmeyon da. ğafayı daķmadan oldu. gelinnere daķıyon. adam da eksi. adama
 da daķıyon. tensiyon yünsek. aç çok okuma va işde.

(Lakap)

25 bunuñ didesi uzunmuş. esgi adam_ıdı. uzzun boyluydu gúbü mēmed deye ad
 daķmıřla. onun üçün gúbügil dēyala bize. o adam çok değliydi.

-5-

Anlatan: Hüseyin AŞLAKÇI

Öğrenim Durumu: İlkokul-3

Yaş: 58

Derleme Yeri: Kastamonu-İmam Köy

(Çocuk Oyunları)

gözümüzü yımāduk. bacanağ vardı. ğavacuk'da, kēmīl. ormancı kekeç
var_ıdı. ormancınıñ bizim bullāda bi vēli ğada forsu var_ıdı. ormancı, ben seniñ
paranı zahanından alaceyın dedi. sen orda otu kōşede, dedi. bunuñ altını ğayalamışla
5 şindi ğanala. içine de suyu ğuymuşla yaluñuz sen baña bakacaqsıñ deye orda ğırnata
çaliye. şindi beri yanda bunuñ elindeki temür tabağ. elini soğuya altu temüz, içi de
temüz.

(Ormancı anısı)

10 ābay şindi bi iş yapamayuz bullāda. şu odun benim ğapımıñ óúnde bulunmaz.
emme esgiden bu motor_unan hemen satādım. mehkimeye vese gidēdim. ben şindi
ğıcı topladım şērde satdım geliyor.

-6-

Anlatan: Mehmet ?

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 72

Derleme Yeri: Kastamonu-Hoca

(Geçim sıkıntısı)

ben çalışaman, edemen. çalışamāyon, yürüyemēyon fazla. burdan baççaya gidemēyon. kōyü daıtdım biTdi. evletlerim saolsun bağıyala. bi cıara istēyon bi kere o gótürüya.

5

(Torun sevgisi)

şindik imtāna girdile türkiye’de iki uşak ğazanmış. bizimki anğıra’dan ğomuş heni, biri de ıstanbul’dan ğomuş. ikisi ğazanmış. bi senedü orda. altı tene dil biliyomuş. iki sene dā bullāda vazife yapaceyın, dedi. bubası bağıya çok para
10 harcāya. oğumuşuyun ben. ben üniversiteyi niye bütürüyün dışlāda el memleketlerinde geziyin. benim telebe oğūya.

(Köyün adı)

doğuz tene hāfız vardı. öle öle iki dene ğaldı. vēdesi gelen gidiya.

15

(Köy işleri)

imece yaparduk üç dört sene evēsi. āloya bōle dolduduk. salatalık bi çıkıdı nasıl! iki gūne vamaya bi direkdör doruklu. gendümüz filen çıkışamaduk ğārı. akşamlara dağ ben vire yıkāyon salatılī bunna toplayala.hiç şōle onnarı heb bırakduk.

- 20 oluye gine emek vemeyoz. iki günde bi kere ilec_olcağ. heftede iki kere sulancağ. eñ äsgiden ileci bek olmazdı. ilec olmayınca o_ada bol çıkmadı. ah yavrum ne almala var_ıdı. topla dóğ satamayosuñ yāni. şērde bi māzamız va üç ğat bōle başdan ayā üş sıra. orla hiç dolmuş_iken gótdúğ bullara filen de dolduduğ. almalarımız o_ada fazlaydı.

-7-

Anlatan: Ömer HASTAOĞLU

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 68

Derleme Yeri: Kastamonu-Kavak Köy

(Köy işleri)

bu yaş. hava yağınca ıslandı. yāmur yağken talladaydı. iyice gürumadı. rahmet yağınca şey eTdi. hāmbara gūyunca gızā bu. bunu deymene ēgidiyoz şehirde deymende ūdüyala. bizim bullāda deymen yok. yoñsa va mıydı bilmen.

5

(Bayram âdetleri)

elife gūn herkes şekerini mekerini alu. gurban_ısa, gurban_olusa gurbannını alula. cēmide bayram namazından sōna dışa çıkaruz, bayramlaşuruz şu cēminiñ öünde. toplaşuruz bi yēre kōycek. eşine dosduyna bayramlaşu şeker, yimek yille.

10 kōyüñ dışından duz ekmek dosdu olan var_ısa gelü.

(Köy evleri)

benim ev yeñi. millet yeñisini yapıya. vaqdi olmayan äsgi evlēde oturuyoz. ev dışlarına çıltak gōyalla. bōle aaşdan onu yaralla çıltakları bōle hazıllalla. sıvamağ için o. o, olmayınca siva olmaz. şu evi mesela kerpüş_ünen yapmışla. siva sepince yapuşağalu duvara. orada aaç ahşap. torna direklerinin arasını çıtaynan doldumuş ondan sōna aralarına harç dudması için çıltay öle vurmuş. sıvatduramamış adam öle galmış. şu äsgi çam samallıkla çantur. çantur deye üs üsde goma yāni. çatmış adam.

20 bunu bu yañdan ğomuş, bunu bu yañdan ğomuş. birbirine dutdumuş. buna çantur delle.

(Çeşitli)

25 buraya oğul açılmasıya ben böyüdüm. o zaman da oğula yollamadıla. tentene yapdım ben çok. äsgiden oğumaya marağ eden yok. kóyde eitmennik var_ıdı. benim bubam da eitmendi üçe ğadar oğudum. üşden sōna şēdetnēme veriyolar_ıdı. üşden yokoru yōdu. ireçbellīnen, mal_man-mel_inen geçiniyosuñ. bacaklarım sızlāya çok. sen ordan çıkıncağ ne olacañ? tallada dirgen, anadud vadu onna çaluşula. vücütüñden bi ataş yanā gibi yanıyoñ gibisine cıblak ğarıñ içine çıkıvörüdüm. geşlik va o vaqıt.

-8-

Anlatan: Mehmet SÜLOĞLU

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 71

Derleme Yeri: Kastamonu-Aşağı Akça

(Hayat hikâyesi)

şáharlêde çalışdım. dâda tomruk doldudum. harç tûla daşdım. gúcüm yetesiye çalışdım. okula gitdim emme burdan girdi burdan çıkdı. bubam öldúkdén sōna iki tene talla aldım. şu aşāda bi aşlak va yoluñ keñarında.

5

(Yüzük oyunu)

meselá núhúl vadu. núhúlü şōle saqlāruz bōle. altı tekke bi de sarma yedi tekke saqlardıķ. toplardıķ. cezāsı kim yeñülüse eziyet edēler_idi. toqķ kesdürüler_idi. meselá burdan yalın_ayaķ çıkarduladı. tā bizim öte geçeyeden mîhtarıñ kóyüñeden

10 yalın_ayaķ ordan burayadan yürüdüle.

(Çeşitli)

sende dokuzanlık simā yok. biz saña baķmāyuz deyvemessen dedi hamşire. ğasdamonu'ya odunnan, hayvannar_inan gider satāduķ. hayvannara odun sarıyoz.

15 ğasdamon'da o meydannıķ va ye cāminiñ bōrú saman bazarı ora.

(Aile)

bilmen babamı ben. dört yaşımdayın gitmiş ğuvāyı milliyede. son zamanda ikincilije girmiş. modolye fılán aldıla. ğalyapacıla ğaçaklını fılán bulamadılar_ısa.

- 20 izinli gelseñ onu ğaçak sayā vemēyala. didem yetüşdüdü beni. o da ihtiyar yaşın almış amme zelzetli hoca. zelzet alamadı, imkānı olu askere yörü dēyala.

(Hatıra)

- ismail bey cāmisini biliyo musuñ? orda ğazan ğaynaya. faķırle orda çarşu içi
 25 orda yirmiş. orayı yapdumuş, ilkin hamamı yaPdumuş ismail bey. ğusl_etmeñce ustaları ğuymāya işe. haçan bitmiş, benim ğúnüme duruyodu o ğazan ocaķları? didem on altı sene orda oķudu. hocalıñ başı tahsil. tahsilsiz olmācaķ hoca. āsgiden adam arayāken belediyelere, şuraya buraya şindik giremēye. iş alamāya. hoca da bütüdü üniversiteyi. ānaşdıñız mı? deĝellüdü hocamız. ilmiñ yarısı ses. ses de ğúzel.

-9-

Anlatan: Mahir ÇEVİR

Öğrenim Durumu: İlkokul-3

Yaş: 80

Derleme Yeri: Kastamonu-Küçüksu

(Çeşitli)

fabrika va oña kepē gidiyoz. kepē de vemēya. kepek yinmēya yok. ğardaşım memleket dar. o zaman yok. şēre vadūñ zaman kóylü vatandaşa ekmek yok.

5 (Köyün tarihi)

bu kóyüñ adı merkes küçüksü köyü. esas çölmekciler delle. bura caba yapādı äsgiden. şimdi herkeş emekli. cabayı bi eygüsüde şōle döner vadu. şōle çövürle, eliynen öyēle şōle yassudan meşin vadu ğıyı bezi delle deriden. onunan da āzını yaparuz. oldu sā caba. yemek cabası, böyük cabası, yapāduk. bu toprañ dadı başğa

10 tabi. iş toprak. çúnkú biz toprağdan dōduk, toprak lāzım bize. toprak dad verü.

-10-

Anlatan: Rasim KARA

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 66

Derleme Yeri: Kastamonu-Kurusaray

(Çeşitli)

seet ikide çık burdan. hayvan āgidüsüñ yürüyelek. nerde bu yol va. üç veya
dörT seet sürē insanına göre yāni. āsgiden üç-beş gün bayram oludu. bayram
geçesiye bayram oludu. mezere gidēdük. lablebi, kete, simidi herkes ēgüdü,
5 ğaruşduru, orda daılu. zabālayın bayrama gidēsiñ. cēmiye gidēsiñ. böyük güccük
bayramlaşu. ondan sōna çıkırmbaş neyi yapallar_ıdı āsgiden.

(Pazarcılık)

çükündür, kelām ondan merkebe dörT şe sarāduķ. bunnar_inan masrafı
10 aluduk. yarım kilo zeytün yā. dörkeni bazarına ēgüdüdük. merkeb_inen gece
çıkāduķ. yorgunluķdan merkeb şuraya varınca yatardı ğuma. merkebi dut yoķoru
ğaldu ğaķmaz, devrüleğalası. gelēke de binēdük üsdüne.

(Çeşitli)

15 ay Allah'ın ıccānı ğörüyoñ işdina yaķıya. bunda zāre olmaz. ıccaķda oruç
āziñ saķız gibi olu. talladan kōye zor gelüdün zerhoş gibi ıccaķda.

-11-

Anlatan: Fahriye YAMAK

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 77

Derleme Yeri: Kastamonu-Subaşı

hoş geldiñiz, kimsiñiz? bilmēyoz biz şindi. ben inek gózetlēyon, çobannık işde tüllü işle. süd satıp duruyoz. fazlası yinmēya. dil gırmağ bilmērüz biz. ämme burdan dışa çıkdıñ mı dejšü. eşek goşallar ıdı.

5 (Nasihat)

seniñ gibi iki tene ölüm va benim. şurda bi yazu olu. iyi olu kótü olu. ben onu ēgidiyon okuyveñ deyon. onu bilsem okurun yırtarın dē mi? ğafam işlēye ki ne desem boş. şindi eğer cık ğada aklım dutsa hemen okuyceyın. ben işde bilemēyan. burdan artık çıkamāyan. dünya döner dolap ölüm, bir añ varuyuz bir añ yoğuyuz. 10 şureye geldúk burdan eve gitmē farkımız va mı? yok. belli olmāya. çok kişi yerine ğóre yola çıkıya. geçmiş olmuş dēyala. yalıñız ki ğalp ğirmeycēsiñ, ğónül yormaycēsiñ, heram yimeycēsiñ. iş bunda ölüm. bi de fağır fıkarāya yarım yicēsiñ. yidürecēsiñ. onu da ğören olmācağ sennen dóuş olmācağ. ğören olusa dóuş olu. ğarışmāyon ben ğāri.

15

(Meyve)

bu ğaç seneniñ dudu. bıdaduğca geñ veriyodu. bıdanmadı epeyden. artuğ ğuru dallarını kesmeli. dibine de çok su gidmēye. şuraya arğ yaptım işde. tüvelek yer

yapdım yola. dud çok oluyodu, bu yıl souk vurdu. albu olmaýodu sıkı dud oluyodu.

20 bu yıl öcük souk vurdu.

(Köy hamamı)

eveliniñ usluları yapmışla. banyaya iki gün adamlara açılacak, bi gün garılara açılacak, deye yazmışla. dam, ahır yapıla. cāminiñ gelen hoca hayvan besleyene,
25 öteberi edene öle deyerekden uzandı. öle ora ğurulūdu. baçça da oraniñ. o baçcaniñ iki evlekden fazla yeri va. yeñi ğoñşulara vedile. burayı vaqvetmiş zaheble vaqvetmiş.

(Ölüm)

30 beş sene oldu arkadaşım öleli. oña hastalık geldi. çalışıyodu. arabamız vardı dāda çalışıyodu. orda çalışeyken kendünü üşüdmüş, dıkandı. ösürük filen geldi ırātsuz oldu. doktora gitmēvedi. ğalbi dıkanıye, soluyamāye. doktora eletive dedi. eletidle. eğer iki gün dā gelmiyeydi ölüyosuñ dedile. hırtlāndan emelēt yapıla. hırtlak ğanseri oluyomuş. ses tellerini aldıla. öle ğonuşdu sōna öldü. şonna da bize
35 bağıya. kim onna biliyoñ mu?

(Numanlar köyünün adı)

nūmen isminde iki adam var_ımiş. bunna ğasdamonu'ya gideyken iki yerde ğāve büşürüp içeller_ımiş. yolda ğāve büşürüler_ımiş. hettē burlāda nēmenlü
40 yürüyüşü yāni aır yürür delle. nēmenlü yürüyüşüyle gezme delle. hettē nūman efendi deye bi talla va aşālarda. dört hēneymiş esgiden.

(Hastalık)

45 geçen sene üç ay yatdım. şekerim yükselmiş, ğansuz ğalmışın, bi de saña
soğuk dalamaz mı yüzümü üşütdüm dey mi hocam. çok zayıf oldum sonunda ayā
ğakdım şúkr olsun Allah'ın sāyesiynen. çok masruf çekdim. bēki yirmi tāne sorom
gece-ğündüz vedile. ismet paşa tam benim zamānıma geldi bu okula çataleyken.
şāban'ın nenesi o şimdi yaşa pašam deye eline ayāna sarılaşdı. o zaman inebolu
50 yolundan ārı geldi. yol mıntazam deıl idi.

(Çorba)

yūruyos hamuru, yufğa açıyoz. ğüneşde ğurūya hamur. onuñ içine āt, fasılye,
nohut, piric o ğazanın içine her şey giriye yāni. kóyler hep çevreden geliye.
55 ğofalarıynan alıp evlerine ğótürüyala. on sufra burda yemek yiye erkekle de.

-12-

Anlatan: Şükrü SOĞANCI

Öğrenim Durumu: İlkokul-5

Yaş: 64

Derleme Yeri: Kastamonu-Yukarı Batak

(Çocuk oyunları)

şindi yüzü şoriya yedi tene şapğayı göyoñ. añ soñunda bulusañ yüzük seniñ
olu. birincide de bulusañ seniñ oluya. ämme ikincide bulusañ on iki sayu veriyöñ.
üçüncüde bulusañ altu sayu veriyöñ. birinciye aşdıñ, bulduñ yüzü veyakut birinciye
5 bulamadıñ. ikinciye açınca on iki sayu veriyöñ. dimyat onuñ ismi. mesela gaş göz
ediya. üç kişi bi yañ, üç kişi bi yañ oynuyoñ älli de yüz de. biz ibisine oynadıñ.

çıkrınca; gazuk gağarsıñ yere. germeç aacı vadu. onuñ orta yerine terēzü
olarak öyersiñ mele hālinde. o gazua gağarsıñ. o gazuk guvvetlü bi gazuk olacañ. bi
kişi o yā biniye, bi kişi bu yā biniye. onu bayramlarda, bayram cēmisinden çıkınca
10 onu yapālar ıdı. bi de turna oyunu oynalladı.

(Çeşitli)

äsgiden paytunnan gezēdük. yāniş bi şe gonuşmālim. biz tevētür okuduk. çok
iyiydi. kendir işi olunca goşma, gazel atādük. kendir çekēke çok atallar ıdı. ben
15 bilmiyan kı.

ğışın avarēken bu televizyon çıkmadan şindi otuma edēdük kōyde. ne
oyneylim yüzük oynelim gaç gişi on gişi. beşi bi yer, beşi bi yer ayrulu. ibisine,
yimesine, içmesine oynanu. eviñ orta yerine oturla. kim yeñüldü zaman o ev zāhibi

alu bi ibi orda büşürüle, yirle. yüzük tekgeniñ altına saklanu. birincide bulan alu o
 20 saklar. ikincide bulusuñ on iki sayu. üçüncüde bulusa altu sayu. dördüncüde iki sayu
 sayulu. ilkin saklayan ğayıb_ediye. senden yā geçiye.

ğoşmala, ğazelle üç beş ğişi seniñ misal kendiriñ va. onu şindi ekdũñ zaman
 çekēke imeciynen çekēsiñ. kēfiñe ğóre yāni. para_y_man veya imece edersiñ. bedāve
 gelü ğoñşu. bu arada ğoşma sōlelle. aqşamüsdü ğāri bitēke. o zaman hebisi birden
 25 bayru ğoşmanıñ bitişinde. öte yandan māni atalla. ğoşmayı iktiyalla sōleyvörüdü:

of yar çaydan mı geçceñ yavrum çaydan

of paçalarıñ yaş gibi ğölden mi geçdiñ.

işdimiz ğonyak, mezelerimiz ğaymak

30 ğak gidelim deyince

öte yandan da onuñ manāsını verü ğarşu taraf. atacak bi adam olsa
 ūraşduman. hemen filenkes va derin. aynı seniñ ānaycañ saz çalayke hani ğarşuluklu
 māni atalla ya aynı ōle. şindi hayvan yicej ekiliye. şu anda hiç bi şe para etmiye. bı
 35 yıl ben de sarımsak ğórecej. daşkóprü'de paprika ğapanınca bu da öldü. şindi her
 vatandaş zetten bilmiyo kótü şey.

-13-

Anlatan: Mehmet MADEN

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 62

Derleme Yeri: Kastamonu-Kayalı

(Baytarlık)

şindi bi gún zabāleyin erkenden ezen vaḳti fılān zil çalındı burda. dışarı
 çıktım. ḥanıımıynan o gelmiş. buyruñ āmrıñız, dedim. āmrım fılān yok ben seni
 alaceyın dedi. hatip kóyünde gidicez orda bi doym var. bi hayvanıñ ġānında dört tene
 buzā var. yalıñız bunnarıñ elimi soḳdum baḳdım saña geldim ben dedi. dere kóylü
 5 iprem bey, ġurt kóyünde tāfıḳ bey va. şindi letice burdan biz vardık eyniñi başıñı
 giydi. bi kere sen giriver dedi. ben eynimi elbiysemi giydim. soyundum, dokúndüm
 çabucaḳ. elimi ileşledim inejñ içiniñ tevāsına girdik. dört buzā tesbit emme ġapıla
 heb ayru ayru. bēzisiniñ ġapısı açulu bēzisiniñ açılmaz. neyse biz bızānıñ ikisini
 aldık. ġosdan ġosdan buzāla. ġúzel çok sihatli yāni. ben dutdum. ĩneyi iki santım
 10 şurdan ġuyrúnuñ úsdünden ġeyniniñ úsdünde uğur vadu bōle üş dene ġeyniniñ
 úsdünde uğur vadu. bekledúk biraz netekim elimi soḳdum baḳdım hefif hefif elim
 sıcaḳleyin ġapı açılmış. şōle barmā soḳdum suyu aḳdı. bızā boylmamasu üçün.
 leticede tekrar dışarı çıktım. inek dönüye.

15 (Patates ekimi)

bōle ilkbahar geldı bi zaman patatis ekiyoz ya patatisiñ ufaḳları zehilli olur.
 bunu her veterner bilmez. bu ġózleri oluya ye toprā girdı zaman çil atar ya ollara

patatis gz den. Ŗindi nri_a va. bulların aası. leticede baña gelmiş. ben dedi seni
 hacı kyne ėgideceyin. bi inek zehillenmiş dedi. bi veterner va hayvan ġulaķ tzne
 20 vurdu. o, anġıra'ya ameliyete gitdi. o olmayınca gidemedim saña geldim dedi.
 hayvan doım yapayke buzā buña ġaķmıř.

(Hayat hikāyesi)

ben rahat yaptım asgellĭ. erzurum'da yaptım, iyi geşdi. soıķ olsa da
 25 doķunmazdın adama. ėitimde cımcıblaķ soyālar_idı, hiķ adama doķunmazdı.
 kymzn ėn ĉoķ dn dernekleri ĉoķ menşur_uğu yāni. ġleřli oludun. şu depeye
 bi ġoruz ġollar_idın burdan oraya seyitdrler_idin. kim Ėnce ġapāsa o ġoruz onuñ
 oldu. uřaķları deliġanluları ġleřdrlerdin bizim zamānıma. ġleř dillie gelmez ki
 o. pıratiklie baķar. bayramı biz Ŗindi burda ġtlāyo. evvĖsi hĖne hĖne gezedk. Ŗindi
 30 gezemeyo burda cāminiñ ġnde firdolayı halķa olunu hoca bi dvĖ eder. āsgiden
 kymzn bi aası var_idın, oraya gidĖler_idin. evvelā orda ġavurmayı yiller_idin.
 Ŗindi hadi hocaya gidem, dĖyo. hadi izzet_ā'ya gidem, dĖyo.

(Çocuk oyunları)

35 Ŗindi burda solak deyi samuncu_āsı menşur biri var_idın. yeñilen bi taraf
 şurda dursun bi tarafı şu yā dursun deller_idin. yeñilen tarafın eline turman_man
 vurālar_idın. turman, peşgir gibi bi şeyd.

(Çeşitli)

40 epeyi hızmattı vadu bu kye. şu keştmz āřlaķla heb onuñ_uđu. baķ bu elme
 ġuruycaķ hoca. ġneř mi zolladı acaba. suyu bunuñ dibine dudduruñ. suyu ėsik

ğalmadı. ilkinden bunuñ yapaqları şey idi. gólden ğuruycak. o çiçekle ğurutdu
góldeni. gūvetini aldı. terkiniñ de õle.

-14-

Anlatan: Satı Mehmet TEMÜR

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 79

Derleme Yeri: Kastamonu-Halaçlı

(Çeşitli)

vazifeñi yapıyosuñ. ve dini_çün yāni biz de elimizden geleni esirgemeyüz.
aqlımıza erdū ğada ne ğórdūse söylerüz biz. bizim çifçilikde geliř-veriř, bēyū-ğuccū
mesela uslumıza hōrmet etdūk. elimizden geleni yeriřenlere aqlımız erdū ğada řu yol
5 dā iyi dedūk. ōle řeleri kimisi dutdu kimisi dutmadı.

(Âdetler)

burda türbemiz vardı bizim oriya ekseriyet hacıyusuf, çavundur, ğadı_ōlu
oriya gelü billikler_idi. orda otullar_idi, ğonuşlar_idin. biz de bunnarıñ arasında o
10 zaman genc_ūdūk. sōra sōra bunna biraz serinleřdi ama orda gine türbemiz va.
senede bi defa oriya dēvetlerimiz va. ğurbanna kesiliye.

řindi onnarıñ bōle örtücü çividik derdūk biz onnara. üzerlerine örterdūk. gelin
arabasına oña bayrak asarduk. djer arabala gine aynı ōle oludu. haķa gidēdūk. mesela
bu kōyden fılan kōye. orda gelin aluduk. o arabalar_inan gelü gidēdik. çıñnı var_idi
15 bōle. o çıñ ōtēdi yolda gelü gidēke bōle.

yemek yenüdü. tabak yo_udu. dūın evinden ğařuk verüler_idi āmme yāmur
dūvēlerinde gendü ğařu_unan gidēdik. yokluk var_idi çok sıkletlūdū. eyni hesab
şindi de va.

20 (Eski giyecekler)

ğadunna aaşdan lēlin giyerdi. bi ğayışı va bele çorap sókúl yok. onnarnan
yalın ayak hayvan ğúder, ot ğazar, işe gider. erkekle çaruk ayaklarına diker. dolak
sarar ónúñe. çiftine, çibīna, yoluna, şehirine gidēdi onnan. biz burdan ğasdamonu'ye
yörüyelek dört sēt filen çeker kesmen. yoldaynan gitmeynen baş olmazdı. gidēke
25 yorulusuñ, gelēke yorulusuñ. yatacak yeriñ yok_orda. kimisi at_inan kimisi eşē_inen
ōle gidildi. herkes pamuklu entire çeket yok. bu ğadunnarıñ dokuma zıbğa delle
onnara. yāni pantul deĵil. bi de pamuklu entire şehere gidiyosuñ. dokuyola da öyle
geydürüyala bize. onnara mayıs sırı yapallar_idi. zıbgayı hayvan mayısıynan
boyallar_idi. mayıs şu oluya bak; şindi dokuduĵları beyaz. bunnarı çayıñ keñerında
30 yıkaamak_üçün bunnarı yımışadıP beyazlaşdumak_üçün evvela hayvanıñ mayısıynan
batallar_idi. bi iki ğún mayısıñ içinde duracak onu yiyecek mayısıñ suyunu çekecek.
o her mayıstan olmaz, yeşil olacak. o hayvannar ğóúne çıkıya ya. ğēleme aldıktan
sōnaki pislī yeşil olu. elbise bi ğún duracak mayısıñ içinde. çayıñ keñerinde bunu
yıkalla tertemüz ğótürüle, asalla buriya. pırıl pırıl olu. sırtını ğómlek dikelle bundan.
35 ekseriyet burda ğuşāmız yo_udu. tosyā'dan gelüdü.

(Düğünler)

dúúnle oludu edirafda. zabāleyin erkenden giderdúk. çıfdimizi sürerdúk. dúún
sabāna ğadar dúúne yerişmek_üçün ğúleşli oludu orda. ğúleşe gidēdúk. orda
40 pēlifanla çıkardı edirafdan. goç ğótürüler_idi. şurda ayvalı kóyü dī bi kóy vadu. orda
demürcü var_idi. ókúz_ünen çif sürüyoız biz. benim sabanım duruyo damlanıñ

altında. tārī eser deye durguduyon. nēle tērif ediyin. yoqsuzluk var_ıdı. vallık yokdu.
 sabāleyin işe gitdūmüz zaman tallada çif sürecez. ne_y_inen yiyecez biliyo musuñ
 orda? mercimek çorbası, arķasında ēşī. ēşiyi orada ēce ğaruşdurusuñ. ğaşu da alusuñ
 45 hem çorbadan alusuñ hem ēşiden içēdiñ.

(Çocuk oyunları)

uyusun oyunu şōledü baķ; şindi uzun bi sıruķ yapāduķ. şurī bi mele eşerdūķ
 50 bōle yuvallaķ. birisi ebe oludu o arada, onuñ içine tülü. hayvan tüyünden yapılmış şu
 şekilde top. şindik dōlūē ğuyecceyin diye ūraşudu. öte yañki sopala da dıřarı dōru
 ataceyin diye ūraşudu. hatdan imandan kesildi ebe. āmme birisini dutdurabūlūse
 ondan ğurtuludu, o birisi ebe oludu buez de. bu uyusun oyunudu. hayvan derisinden
 yapıflu o. hayvanıñ ēninden darayınan daradūñ zaman çok tüy çıkar. ondan tam
 55 yuvallaķ dört dōrlūķ şōle bi top olu. ona tülü derüz. o vurduķça ne daıladı ne āsgirdi.
 hele bizim uslularımız var_ıdı. onna biraz dā beyūdū bize çok ebelik eddürüler_ıdı.

yūsūķ oyunu; geceleri otumada yūsūķ iki tüllūdū. zarfla vadu. onnarı bi tāpsi
 içersine dizerdūķ. bi adam arħıya geķer yūsūñ birini birine hengisine ğoyabūlūse ğor.
 60 bi tarafı ayrudu, bi tarafı ayrudu ordaki īsanlarıñ. bi tarafı saķlıyan tarafı, bi tarafı da
 bulma tarafı. şindi gelūle orda mı bunda mı birbirilerine danışula. iyi ğafası çalışan
 bi adam fikren bunda der ğalduru baķā. kim yeñūlūse řeker alduruduķ. ibisine
 oynadūñ zaman altulu oynardūķ. altu ğol. üç kiři bi taraf, üç kiři bi tarafda. emme
 birisi çevürü bu kādını. ğumanda bi ğiřidedü. şindi bōle kim ğazanabūlūse kim
 65 yeñebūlūse bi tarafını ibisini kestürūdūķ, bişütdürūdūķ. oturuduķ onna da yirdi, biz
 de yirdūķ añması ayıb.

(Pehlivanlık)

çok pēlifan çıkar_ımuş burda. bu ince mēmed denilen ḥani biz gŕmedúk
 70 bunnarı şindi. bizden ōúde ölmüşle. bacakları çok ince_y_ımiş adamıñ emme
 boyluymuş. gúleşlerde çok yerde başa gúleşmiş adam. ġāri ne vediler_ise gelēke
 ġoç_unan moç_unan gelüler_ımiş bŕle. niāyet adam biraz gecikmiş ġayrı. bu şurda
 orman tarafında oriya beygir_inen oduna gitmişle. bi su ġıtlū olmuş burda. ġalebelik
 gitmişle. yolda gelēke demiş ki; hoca efendi Allāñ ōlunda olsa varınca suyu yıkarıñ
 75 kimdeyse demiş. ġurur vemiş adama. lēkin ġapınıñ ōune gelesiye çarpılıye, düşüye,
 ölüye. büyük ġonuşmuş. Allāñ ōlunda olsa o suyu yıkarıñ baççemi suların demiş.
 āna meseleyi.

(Askerlik anısı)

80 depemizde boyuna teyyērele gezerdi. üş sene ben esgerlik yaptım. nēle
 yapıdūmu bi bilseñ. tērif etmeyinen baş olmaz yāni. ōle bi adamlarıñ yanında ben
 esgellik etdim ki beñilmēcek bi tarafımı bulamadıla. benim burda ailem var_ıdı.
 ġúçúk bi çocūm olduydu bırağdım asgere gitdim. iki buçuk sene yalan olmasın
 mekdübüm gelmedi. mekdüb burdan yazıyala elimize geçmiye. herb_oldū_çün izin-
 85 müzün yok. tabur ġomūtanı inebolu'lu bi adamıñ evinde kirāda oturuya. ġúççúk
 yaşda orda adam ġalmış. meydana gelmiş. ev kŕy sāibi olmuş, āvlenmiş. onnan da
 biz hemşeri dutduk birbirimizi. beni dēvet ediyala bazar ġúnleri fılan. biñbaşı da
 onnarıñ eviniñ üsdünde oturuye. o beni oraya gelip gidēke onnara sormuş. bu esger
 neñiz de siziñ buriye yanıñza geliye, demiş. hemşerimiz demişle. biz birbirimiziñ
 90 ekmēni yirüz orda, demişle. ḥanımi bu ġonuşmaya ēġah olmuş. beni çartdudula

oriya. hüsüsü çarddudula buezde. emir elini yollamışla. vadım ellerni öpdüm.
 mimkini olsa göndermek isderin, dedi. beni gönderdi izne. burda benim manda
 goşuyodum o zaman. ılgaz daı vadu bu yañda bülüsün sen. o ılgaz daına biz
 kômüşleri gatarduk. yayla vadu orda. bi iki ay orda gezerdük. ben ordan geldim
 95 kômüşün birini ayu atlamış sırtına bōmuş. tek kômüşü giden arkadaşla almışla,
 gelmişle buriya. ben de o arada gelmişiyin buriya. burdan yöriylek gitdim oriye. yāni
 o yorğunnuk burda ben dīnenmeye geldim_ise de górdüm_üse de yēni buez de yol
 çıkdı baña. yöriylek oriya gitdim. orda vaduk çobannara sorduk dedile şöle bi ğafa
 va. ayu yemiş ğafasını seniñ_ise bak dedile. bakdım benim kômüşün buynuzu,
 100 bildim. döndük, geldük ordan. kômüşün tekini de geldim bazar yerine ēgitdim. onu
 da satdım. üsdüne ğatduk bi çif óküz dā aldım ben. o zaman da ğırK ğun olmuş ben
 burda. unutmuşuyun ben orayı. ne oldūnu bilmiyon unudmuşuyun ben esgellī! sen
 neTdiñ yā seniñ esgellik gider dedile. bu salihcūñ bubası eliñden geliye mi ustalık!
 oña bi sanduk yapdudum burda emme efendim. sandū da ğözelce temüzledük,
 105 cembelledük. içine aklıma ne geldiyse burdan onnarı doldudum. burdan bi
 topallandım anğıra. anğıra’dan esgişehir, isdanbul’a endim. ordan bi gemiye dā
 bindim. yallah çanakgale. o dedım eve sandū bırağdım, gendü bölümüze gitdim.
 giyindim, ğuşandım ben gine orda tamam. emir eline sandū ğörünce biñbaşı bu ne,
 diye. o da çarğ gelsin, diye. la ölüm çāresi ēri mi lan? beni dóver miy ki? bilmiyom,
 110 dedi emir eli. yañ yā düşdük gitdük. aşāki odada hanımı var_ımış. ğadunnarın içinde
 bizi camdan gelēke ğörmüşle. ğapıdan çıkasıya hemen ğapıyı aşdıla. içeri gel, dedile.

girdúk hanımınıñ ellerni öpdüm. biñbaşı; ölüm ne yapıñ sen yā! dedi. gúlmiye
emme çāresi de ēri deñl. mimkin deñl dövecek, dedim.

(Hayat hikāyesi)

- 115 ninemiñ ölu kāmīl seferbelliye gidiye, gelmiye. orda ğalıya. onuñ uşakları
ğalıye. yāni onuñ arķasında soñunda onna da ölüyala. burda bi ninem ğalıya bi
ennem ğalıya. bi de nenemiñ iki ğız ğardaşı dā var_ımuş. birisi burda kóyúñ içinde bi
arķadaşda. birisi de gine bizim evimiziñ bitiñinde. nenemgil hatıbōgil ğızı oluyala.
ama burda yaluñuz ğalıyala. onna da seferbelliye gitmişle bi şēleri ğalmamış. çoluķ
120 çocuk söyünmüşle. ğızları ğalmış meydanda. onna da bi ğocaya vamişla burda birine.
birisi de bizde. ihtiyar didem var_ımuş. adamcaız kúlden mantarı çıkaramaycaķ bi
hēle gelmiş. ne_decēni şaşurumuş. hayvannarı fılān var_ımuş, çok temüz bi
adam_ımuş bu. ennemi bu arķa tarafda bi kóyde burdan ārı gelin ediyele. burdan ārı
ennem o yā geçiye. orda da ayru didem oluye. bubamıñ bubası orda. bunna dutuyala
125 burdaki ev, kóy yellerimiz, yuvamız dureyke orayı satıyala. oranıñ ne_ada parası
dutduysa. burdan bi āv dā alıyola. buriye yeñiden ğóç ediyala. o zamanıñ devrine
manda, kómüş ğoşuluyá. dālādan kelesde ğótdüle fılān. ben yerışdim. çocuk oldu
aynı daķğada ğadun düşdü öldü. yāni doymda ğadun öldü. yeñiden evlendim. ondan
ölüm oldu. iki üş dene de ğızım oldu. onnarı gelin etdim. ölümü everdim. birisi
130 ğasdamon'da mēmur. birisi kóyde. beyñnúñ ölu álektirik melzemesi satıya. tıķan
açıvedúk oña da. evimiz va. evimiz durēke tutdum yeñiden bi ev dā yapıdudum
betondan. kimseniñ haramını şurdan aşā geçimemüşüyündü ben. haram yimedim.
ğasdamon'da on iki yaşında ayak basmışıym ben oriya. otuz sene ben hayvan

besicilī yapdım. kimseniñ arķam sıra benim bi tek ğuruşu biraķıb gelib de arķamdan
 135 bi laf gelmez. kimseyle çekiş etme. ĩsanla beşer birbirine şaşar.

(Çeşitli)

bazar yerine yarım kiloluk şişele var_ıdı. zeytün yayynan tónókelēde
 140 satālar_ıdı. bazardan ārı onu kóye getürüdüm. atmış beş mayışı alıyon.

-15-

Anlatan: Mustafa ÇALIK

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 74

Derleme Yeri: Kastamonu-Hamit Köy

(Askerlik)

ben esgellī ısdambul'ıñ elemday'nda yaPdım. ordan angıra'ya geldim. ordan
āarı da tesgereyi aldım geldim. esgeriyede bi tel içerisi va. göcca rāmet beş ğat ağıbet.
ğısaboylu bi yüzbaşı geldi baña dedi, şu çantayı bize eliñizde gezdürüvēcesiñ dedi.

5 benim torun geçen izine gelmiş_ imiş göremedim.

(Hayvancılık)

merkebiñ ğıdısı olu. merkebe oña beygiri çekēdūk ğıdısı olu. merkebe oña
beygiri çekēdūk ondan ğatır ğunnādı. atlāya eşek. o ğatır oludu. ğatırı burdan isgilip,

10 daşkóprü, dörkeni äkseri o yā gidēdūk.

kóy yerinde bi sıırımız va, goyunumuz va. toıuq, ibi beslerüz. geçi de var_ıdın
emme şindi ğağdı. niçün ğağdı derseñ orman yasaqlayınca ormana ğuymayınca kóy
yerinde dönmēya o davar. geçiniñ yavrusuna olağ delle, seyiT delle. bi yaşlusuna
fılan seyiT delle. ğancına olağ delle. ayu vadu dāda. onuñ yavrusuna potuğ delle.

15 ayuya ĩsandan dönme delle. kópeñ yavrusuna çapar delle.

(Köy sorunları)

su yok bizde. su ğıt. onuñ_üçün ürün meydana gelmēya. nütfen sen müdürüñe
annat bunnarı. cāmide hoca da yok. nasrullañ ezeniynen bu ezen okunuya. on senedü

- 20 hoca yok cāmide. vemēyala. cumāya ū garūdan bi kōyde ordan birisi gelivēye. her sene otuzā biñ kāt para veriyos īsan başına. o da boyn inēteri teslim etdi gitdi. ūēre gidiyomuū ġanefer yakmaya. burala serindū. ġasdamonu’da hava ūeydūn. bi mālē böyūk oldūndan örüsger eriūemēya oralara. durumla çok bozukdu āsgiden. ayāmıza rastık bulamazduk.

-16-

Anlatan: Hatice LEBLEBECİ

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 60

Derleme Yeri: Kastamonu-Kuşkara

(Düğün âdetleri)

çarşamba gún gız gıması olu. gündüz gına yakallar_idi. āşam da gine yeñiden
bi dā gına. āşam yemek verüle. oyun oludu. ne dēveyin saña. gündüz sabah
hağ_edeller_idi. hağda gine hağçıyı toplallar_idi. kóylüye gelini gótürünce gız gidēdi
5 arka sıra. orda yimek yiller_idi. ondan sōna gızı bıraıb gelüler_idi. semedde aynı
gelin beyaz gelinnik giyerdi. yemekler çorba, góveç. dā olmadı yayla çorbası,
pağluvası, börej, dolma, sarma... onnarına beyā yemek verüler_idi. doıul çalduran
doıulnan gelüdü hağa.

10 (Etli ekmek)

etl_ekmek meñşur. her zaman yapıyoz. onu soğannan içine baharatlarını
ğatıyoz. hamurunu yuıurup ätleri gózelce ekmeiñ içine gıuyup yapıyoz. çekiyoñ mu
yoñsa beni. hamurunu yuıuruyoz onu gózelce öyüıyoz.

15 (Köy işleri)

sarımsağ, çükündür, ekin, pağla, patatis, fasılye her şey onnar_inan anca biz
ōle geçiriyoz. ānadıvēyin saña.

(Ev halkı)

20 mēmed_amcañ gelmez. gece doḳuzadan anca gelü. toplantuya giriye. iki
 çocuk benim va. iki de torun va. çocukla iş görüyala biz_inen billik. ölüm papriḳada
 çalışıya. ğızım mefāt etdi. yıldırım düşdü. tallada oturayken yıldırım vurdu öldü. iki
 yaşındaydı.

-17-

Anlatan: Ali BEYZİOĞLU

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 63

Derleme Yeri: Kastamonu-Tepeharman

(Çeşitli)

bura yakı̇ndu. bura kesmendü. ş̇indi ekin yolāke ğayrı biçiċinen biçiyola. yolmaya gireller_idi ğarla. bi sen bi ben ürünüñ çık̇dūna mēni atallar_idi. ş̇indi bosdannara hıdırellez onunda ekerüz biz bosdannarı, hıdırelleze on ğún ğala. ondan

5 sōna iş̇di yirmisinde çık̇ıya o ğarmaç. dā o zaman bi yādı dā bi dā ırahmet yāmadı bu kōye. bi dolu yādı inaṅı_musuñ bi yerde bi tek bi ş̇ē ğomadı. hābsini bi toķadı geş̇di. fağat ırahmet yāmayınca da her ş̇ēle bitdi. misāfirle geldi emme ordan ğaķdıla gitdile. buez de başören'e gitdile. bōca da başören'de yatacaķla. ordan ortaca'ya. ordan ārı dōnecekle. aldūm üçün buez de hasdāneden yararlanamıyon. yirmi, yirmi

10 beş yaşında filen_idim. kimsem de yok̇du. yaluñuz_udum yine bōle. bunna ufa_idi. kedi mendeğ gibi ydi aynı.

(Av hikāyesi)

geş̇līmīñ şeyinde ş̇u dere yoķarı ava gitdūķ ōleleyin. ğalduduk kōpekle bōle

15 daķalaya bi ğuzuñ dibine yoķarı ş̇ōle düş̇dü. her tarafı dere. o yañda, bu yañda bayır. ilersi de dipsüz yama. ş̇indi ben peş̇indeyin bi ğupay va. ş̇indi gidiyoz ğupay daķalıyo. ben de gidiyon emme yanaş̇duk. başı daralınca nasıl bi dōndü bā ğarş̇u geldi. neyle etdi de ğıçımıñ arasından bi soķdu kellesini burdan beni salladı gitdi.

elimde bi nacağ va. sōna ayu va. gine şu geçede benim uşaklīmda. tabi salduğ ayu bu
 20 dereye düşdü. o zaman äsgi atıcıla var_ıdı. onna adduğlarını düşürüledi yāni. adamlar
 tabi geldile dağaladuğ. gúrgeniñ içine girince ayu ğayboldu. öte ara beri ara yok. bi
 avcı var_ıdı. şöle bi gúkner gúrgeniñ yanına vaduğ bağduğ. onuñ dalına çıkmış
 otumuş. ava gidenner ayu, doñuz işini bōle hurdula veya dutdula mıydın getürüle.
 habar verüle bi kimseye. av ğonusunda kōpekleri boayken ğórēsek ğórürüz.

25

(Hayat hikâyesi)

ez bi esgere gidē gibi etdim onu da ordan dört ay deyinceden sağat çıkardıla
 ayaklarımdan. şimdi bōle cümertesi, deri gúnneri biliyoñ harangı bi bölñ bahçesi va
 ğani. oralāda oturuyoğ. yemekāneniñ at tarafında ufağ bi çay ocağ va. benim
 30 potunnarı ayaym düğ daban oldūna potunnarı yarı yarı vedi. tebi orada bōle tellinen
 çay dağdayke kōseva deyi ğumtan çaycı dedi seni sağat çıkarcaym dedi. ben hiç oralı
 olmadım. o yanımdaki benden biraz ğart_ıdı. yāni benden yaşlu. o ūlan yazdudu. her
 ay ikiyüz elli kādı gelüdü onuñ. vağıtluymuş o. bağ ille kōye gideceksiñ, dedi. kōye
 vadım iki çif ğatır, iki çif mandası va öle ğoşu olaraqdan. dā ineğini, danasını
 35 demeyon.

-18-

Anlatan: İhsan TEKELİ-72

İsmet TEKELİ-65

Öğrenim Durumu: Yok

Derleme Yeri: Kastamonu-Karaevli

(Hayat hikâyesi)

ben bi tek saçaqlıñ altında oturuyon. goñşula bağıya. ölüm öldü. deyvēyin saña. asgerde öldü. bōmacılık hastalī dedilerdi. on sekiz yaşında toktor bu yirmi yaşına girince bi dā al dedi. bunu saqat yazmışlar_ımış. bu bırağıdı gitdi asgere.

5 boğazına ekmek almış. o arkadaşları tem iki üç kere mektüp yazdıla.

(Hastalık)

hasta oldum altı ay yatdım. vücütüm soyuldu. bu ehmet telefon etdi. òcük biriniñ yanında òcük biriniñ yanında durdum. gendüleri aşālarda yillerdı. bā da bi
10 tārana çorbası gütürvörler_idi. birden bi soyulma oldu. göyun yüzmesi gibi oldu
buez. vücütüm bōle soyuldu. iki gızım va. onnarıñ da birē gızıynan birē olannarı va
işde. helkes gendü havasında. uşaklā açdu gur sufrayı, sufāya.

(Çeşme)

15 göca mēmed deyverince orda bi yer va. hemen gırāla sırları göyvedi, dedi.
hemen deyvesiye sırları göyvedi. inejini bızāsını sulāya ordan. havuz dolu dedim
bağıtıla. hacca gidēken dedim ki havuzuñ üsdünü örtdüñüz toz gidiye diye. añşa dedi,
fırınıñ ordan ārı al yıka, dedi. çekemēyomuş, edemēyomuş filen.

20 (Hastalık)

yeşil ğartım va. ämme yoķarı hastānede borcuna baķmadıla. biz bundan
ānamāyoz bu kōtü hastalık, dedile. beyúķ ğızımıñ ōlanı ēgitdi ğızıynan ōran vaduķ
bu kōtü hastalık bacānı fılān keselle, dedile. demēyala baña o ezzāneci toķtor_u muş.
fılān yerde bi toķtor va. sen orayadan ēgit, demiş. bulduķ hep vedi. vücütüm zırıl zırıl
25 ğanadı.

(Anı)

çekdim ğafayı, ğafayı buluncaķ bajırmaya başıladım. dabanca var_idı.
dabancayı taķ taķ atdım. N.Ç deye biri var_idı ğoluma şişeyi atdı ğazāleyin emme.
30 baķdım dúún ğarışacak “ayran tasını ğafama geĉüdüm” çayıñ keñerine alaı ğurmuşla
soyun, dedim bunnara ben. beni cıblaķ soydula anadan ürya. hār yerim ürya, ataş
yanıya. ataşñ içine girdim efelikden valla. alaşñ delen ğaşdı. hepisinde de silah va
emme. bunna vurā deye. kōmürnen ğaraladıla beni. billeri geliye dedile. bunnara
şindi bi dalaşmışla aşāki alaķda. biz vaduķ arķasına gine ğaçıyala. yıķadıla beni
35 ovdula sırtımı, ğótümü.

(Askerlik)

baķ iyi sesle bunu. bi yüzbaşım var_idı. onuñ bi ğız ĉocūnan bi ōlan ĉocū va.
sekizē, yedişē yaşında. edirne meriĉ’e vadiñ mı? sultan hamid’e vadiñ mı? altun
40 duruyo mu, asa suyunuñ orda asah mı dēyoñ? assatan mı? şindi ben uşakları aldım.
abla da bizim ğasdamollu. nebet tēlim etmedim hiĉ. bōle adamları yuvallāyodum
ben.

45 (Kedi)

kedimiz şorda yatıya. gúccüdü kedimiziñ birini evde pire va deye ilaçladıx
da öldüdük. dutdux bunu aldux birinden. bunu da şeerden hayvan cjeri aldı da
cjer_inen besledük. şindi de bi tek yalın ekmek yimēya. hiç et olacax, toux eti.
hüsüsü iyi şey olacax. bıxdıx geçen gún āzını bāladım çuvala gıydum. bu dedim bi
50 şe beyenmez şeere yollācim uşaklādan. çuvala gıydum taşsiniñ arkasına godum
marul marul. ōran ēgıtdile ormanıñ óúne bıraıvemiş. dörT gún sōna geldi
ğasdamon'dan kedi. bunuñ ğancī ğunnāya, senede üç dört şey.

(Yabani otlar)

55 yelmúk, ğaramuk, kóy góçüren, toklu, ğarağavuk bitē bullāda.

(Dağ hayvanları)

dāda elik, geyik, ğurt, tilki, ayu, dāda gezen va. o ekin fılān ğomāya. onuñ eti
yinmēya da gevurla yīya. oña doñuz demezle ğalple mundar olurmuş delle. ayu,
60 ayunuñ yavrusu poçuk va.

-19-

Anlatan: Ayşe KAPLAN

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 77

Derleme Yeri: Kastamonu-Ballık

(Ekmek pişirme)

ceyran Һurununda yaparuz. ğapınıñ óúnde Һurun va da. bi tekne hamur
yuuruz. yaҺaruz Һuruna ataruz samunu. o bayatlamaz. o yımışak ğózel olu. patada
bişmemiş. hadi yiyiñ. esgiden şuraya orta yere şunu dolduruduğ heb bi tabağdan
5 yirdúğ. bağ bu mıqlama. buna melemen delle. ben yoluñuzuyun burda.

-20-

Anlatan: İsmail TEPELİ

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 85

Derleme Yeri: Kastamonu-Alpagut

(Köyün adı)

sekizen beş yaşındayın ben. burdan yunanlıla gidike alpoudunu bırakmış.
alpoud nēre diyelek gosdantine sormuş. almadım alpoudu, demiş. ahbe monu,
demiş. asdamonu ordan alıya. pō dedū oa öte bete olla. giydúleri şeyleri yāni. o
5 ıralı ızını pou var_ı mış. onu almamış gelike o da ahpe monu almadı pouu,
demiş.

-21-

Anlatan: Yakup DİLİMOĞLU

Öğrenim Durumu: İlkokul-5

Yaş: 50

Derleme Yeri: Kastamonu-Kurucaören

(Mıkçılık)

çam kómürü oludu. onnarı şöle şöle dizellēdi üst üsde. onu ateşlelle ondan
 sōna toprañı üzerine örtelle hiç hava almaz. dumanlaya dumanlaya içinden içine
 yanā. sōna onu ocağda yağallar_ımış. o dömürü ısıtmak_üçün. onu inşāt demürü,
 5 hurdadan da alabülürüz. góruk vardır. góruē bōle dikelme girēsiñ. üç gişi onu
 yapabilir. mıkı üç gişi girēsiñ. mıkı tek gişi yapar. ocā yağdıñ demürü soğduñ muydu
 sekizlik demürü ocağda ğızarır. barnağla yanā. ondan sōna örsüñ üsdünde pölüsünü
 yaparsıñ. ğalıbı kesersıñ. ğalıb da ğafasını yaparsıñ. atarsıñ soymaya sıcak hālinde
 yapacañ. demürü küçülesiye kesiyoz. govala dağaruz.

10

(Nallama)

atıñ ayağını yoñuyoz. dırnağ yonarsıñ o yabdūmuz çiviye ayrıyetden dışarda
 ğafasını düzeldüsüñ. o mıkıñ ucundaki ince yere pölü derüz. canını yağmaz. dırnā
 ğağāsıñ da dellak ğağāsañ canını yağar. kırtlak kısmına çağāsañ canı yanā. mıkıñ
 15 ğulak ğısmı yāni baş, şapka yeri çağılmaz.

(Pölü çekme)

ğalıbı va. çókúcü va. gónü va. ısıdıyosuñ dömürü pölü çekiyosuñ. havlu ediyosuñ. soğuyosuñ ğalıba. pölüyü, ince kesiyosuñ. incediyosuñ ucundan buezde.

20 kesiyosuñ kesküde tekrar ğalıba soğuyosuñ. ğalıbda iki ğulağ çıkıya depeñden oldu bi mık. onuñ yuvası, bõle uzun bi dömür şurda bi meme va şõle memeyi ğaynadıyosuñ. hüsüsü gólúkde ısıdıp dömürü eydiriyala. ben zanatğariyin. bizim buraya mevği olarak geymene delle. yāni geyimhāne demek. osmanlu ordusu ĩtiyācını burdan ğarşular_ı mış. mık, nal gibi... bura otuz-ğırķ hāneydi. el sanatı oldū

25 üçün dışa çókmemiş. şindi on dört hāneye düşdü. geçinemeyen şere gitdi, vort oldu. kóyde duranla esgisi gibi vay vay. şere gidenlere baķalak kóyde ğalanla faķır ğaldı.

(Arıcılık)

aruculuğ, avculuğ yılına göre. baķ bildir ğıyıldı bal. bı yıl da yok bal. aru

30 balsuzluğdan söñüye. bu yıl on iki arum söyündü. maraķlu oldūmuzdan dörd_aru aldım. o da bal satımına ğadar. tevētür bal yataı bizim bulla. arac'a dōru git heb duT ācı. duT ācından gótürüya ğōya çerçeviye. bal ekşĩ. bi guvan ğırķ elli kilo bal verü.

-22-

Anlatan: Sadık DOĞAN

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 90

Derleme Yeri: Kastamonu-Girdalli, Şıklı Mahallesi

(Askerlik)

yaşım dokuzan fılan va. üç yüz otuz yediden hesab_et. bilmen ğas sene evēsi
esgiden büyük atala esgere gitmiş. burda erkek nāmına ğalmamış. benim babam ben
altı aylıke gitmiş esgere gelmemiş. o vakıt şu kóy yandukdan sōna zor meydana
5 gelmiş. o vakıtta alman herbi var_idi. almanya çalışıke ordan almanya başladı
rusya'ya ğadar dayandı. onuñ üçü bizi yanaşdudula. buez de salıvedile. alman iki
teyāre sókdü ete yañdan bizim su ısındı. bizim ordan şā geçıke biraz kúflü
mekeneleri var_ımış. ataş etdile. esgerlī hopa'da yaptım.

10 (Çeşitli)

ileçbellīne ūraşyon. bu yā gel, şu üzüt kópek ısıru bēki gel bu yā. elife ğún
herkes mezellē gider. hevle yapar. gider üç ğún bayram gezērúk. ziyaretda ekmek
ediyoz. yālı ekmek ediyoz. oraya varınca havlesi, üzümü ne var_ısa yāsin okuyala.
buez ziyaret diyo. onu şey edince bayramlaşuyoz daılyola. biz üç ğún geziyo
15 ğurbannāda. dēcim bōle.

(Meyve ağaçları)

alma, armuT, kirez aşulanu. burda fişne va. nar, mandalin yok. yaluñuz kirez,
 alma, armud olu. iyi kirez va. kimisi yarmaya aşılaya, kimisi gabu aşılaya. gabuñ
 20 bōle ipini yarıyola. kirik suyu gabu yarıyo bōle. ortasından yarma diyala oña. kimisi
 de gabuñ kirenne şā bōle sokuya. şōle aşşdan bi şey yapıya ilkin. orē şā sókúya
 soñadan yabdū şeye biz kel diyo. onuñ dışına şā dalı sarıb naylonnan hadi Allah
 selāmet vesin dutāsa. biz oña aşlama diyo. dutmāsa aynı ardağ gibi galu orda.

25 (Çocuk oyunları)

med, sōna dana dellē oyun oynanudu. hemen gāzāduğ bi çukuru şindi öte
 yanki birisi ordan şōle ürpme edē. ürfleyoz. onna da beznen kaçınca o ēletle dōne
 dōne birbirine huruya. şōle gāzāduğ çukuru düz yere bi çimene filān. gāri onu
 sopalānan marağ edēdúğ. o çukura emen derdúğ. bi de aşşdan bi yunga gibi bi şey.
 30 onu öteden atāduğ oraya. guyāsañ seniñ. emme guyamassañ gāri geziyoñ oraya
 goyasıya. göca sopalānan duruyoz iki yanına. āsgiden bēle oraya gelesiye furduñ
 muydu gidiya bi tarafa.

med oyunu da yere yapıyoñ şōle üş tomağlu bi şey. bi şu yañdan kertiyōñ bi
 de şu yañdan. oraya goyoñ sopayı furuyōñ bōle o yoğarı gākīya. med gāri nereye
 35 gidēse gaderine.

dā beş daş, emmen dellēdi. oyunla var_ıdı. dā ne gonusavēyin bilmeyon ki.
 şuraya çay filān getúñ gı!

-23-

Anlatan: Rıfat SİRKECİ

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 84

Derleme Yeri: Kastamonu-Şeyhköy

(Çeşitli)

yaylım ğıt. birinde ğurban veresiye ğoyun var_ı mış. almaylım deye vadım
beñmedim etdim emme benim torun gitmiş, almış. ğúcüm yetmēya. mēdem alıyoñ
şunu peşin paraynan satalım. bildúkle var_ıdı. onnādan borç aldúk. ecāyib bi iş
5 yapıdı. yüz atmış ğoyun aldúk. eñ fazla yüz bir deseñ bedāva olsa almaycaşñ. bi
ğurağ gitdi hebisi baña vurdu. bi yañdan ağzı aqsardı ğatıran çalalla burunnarına
erkekleriñ. şindi ğoyunuñ āzı aqsardı. āzı burnu ğabarıya baytara, şuña buña
deyeyken bitdúk. ğurağ gitdi. sōna baraç yapıldı. erkenden zabālayın ğākıyoz
āşamadan ğúdüyoz. ot olan yelle añız va. lēkin bi seet dutasıya ısıcağ geliye.

-24-

Anlatan: Harun YILMAZOĞLU

Öğrenim Durumu: Ortaokul

Yaş: 42

Derleme Yeri: Kastamonu-Kovalca

(Askerlik Anısı)

beni dīne. bu benim bubamıñ dayısınıñ torunu. bunna berāber asgere gīTdúķ
burdan. otobüse bindüdüle bizi terminalden. ılgaz'ıñ öte yanına ğada ğonuşmadúķ
kús durduķ. laf atdım, ne ğonuşaceyın lan senne dedi. ğāri lafı aşduķ. ne_deceyüz
5 asgellik bitecek mi bitmēcek mi deye. angara'ya indúķ. deynekcile bizim valizlēden
yapışdı. ben azalladım. yezāne arāyoz orda kütahya'ya gideceyüz. otobüse bindúķ
buez de inzibatla orda. yaķaladúķlarını ēgidiyolar_ımış ğarağola. biz çarşuda
gezeceyüz. ordan ğaşduķ. āşam ezeni hava ğarardı nizāmiyeden içeri girdúķ. banyo
yapduķ. elbiyselerimizi giydúķ. birbirimizi ğaybetdúķ orda. neyse elbiyseleri giyince
10 tanıyamamuşuz. sōna aynı bölüē düşmez müyüz! āşamları ejtim va. bi āşam gece
dersinde çoş var_ıdı. soru soruya. bilüseñ biliyoñ, bilemēseñ o soruyu baña soruya.
ğarşuñdakine bilemedü üçün toķat atduruya. ben soruyu bildim, o bilemedi. çak iki
dene şuña, dedi. vurmassañ buezde ikimizi de dōvüya öldüresiye. iki tene yalavutduķ
biz buña. esgellik bitdi, yirmi sene oldu bāzen derin seniñ canıñ sopa istedi mi derin!

-25-

Anlatan: Hikmet DÖNDÜ-75

İbrahim KOCAOĞLU-68

Öğrenim Durumu: Yok

Derleme Yeri: Kastamonu-Kirenli

(Çeşitli)

- acaba deyon hatıllayabüldüm gadanı yassam ne gadar bi kitaba sđırabülürün. bunu da düşünüyön. şimdi eñ kúçúklmüzü amıcamgil_inen gonusacak olusam bu ilerk deye ileri varıya. babamın babası seferbelliç gidiya, bunna iki gardaş galitya bi
- 5 anasıynan. babamın da amcası da bunnara dōru bakmayala. bunna ufağ tefek böyümeynen velāsılıkelām böyüyala. böyüyünce ayırıya. amcamın iki gızı var_ımış. ikisini birelleş bunnara veriya babamdaki hayursuz çıkıya gidiya. öbürü ávde galitya. şimdi bubam tek galitya o zaman. tabi başga hārişden evlenince, hāriç gız giriye eve. hāriç galitya. bubamı da ayırıyala, atıyala. burdan oluya dört çöpde bir çöp. yāni dört
- 10 ávlekde bir ávlek bubama düşüya. bu da bunu tetmin etmeya. bubam, anasınıñ kóyüne gidiya. orda biraz duruya. bizim kúçúklmüz orda. burdan giddmüzü biliyon. orda da bubamın dēzesi ēgidiya bizi. orda da hāricen gız gardaşınıñ bi ōlanı oluya calay. şimdi ordaki adamdan bubamın dēzesiniñ gocası da o ōlanı evermek isdeye. everince bize kiş kiş oldu. yāni çıkıñ-gidiñ. ırahmetlik anam dedi ki; dēze sen
- 15 bunu everiyosuñ emme biz nolaceyüz? o da gāri cezāre çekiya. ordan işimiz olmadı. bu aşā sapaca'da biri var_ıdı. çolū-çocū yo_udu, bi garı goca. bubamı ávlatlīna almak istedi. aşāda iki ağılo var_ıdı. arada bi ne vardısa ámme guzu, ámme para, ámme patirik. bubamda bi şey yok. orda durduğ bi müddet. burdaki bubamın haqqı olan davarımızı sīrımızı böldük. on beş, yirmi tāne geçi davarı... sīrımız ne var_ısa onu
- 20 alduk. orda da araya fitne girdi. bubamı ordan da bu evlatlık işinden adam govdu mu!

dayımıñ bi ásgi evinde burda yer aldı. kópek de giriya, kelp de giriya yāni. orda beyúdúķ. ávlek demek; biz tallada tóum atmaķ için elimiz_inen sourtdūmuz yerin erişen yeri. yāni ātından üsdüne ğadar olan araya ávlek deriz. tóum atayiken buña biz ávlek deriz.

25

(Maniler)

mēni bilmezdim şaşdım

mēni defterini aşdım

ben bi şey bilmez_idim

30

yüzüm ğózümü sen aşdıñ

ġarşuda ġara yılan

ġózleri civan civan

beni anamdan ayıran

35

sürünsün divan divan

ġarşudan gelen beyler

beyler de bizi eyler

mēni de bi şey deıldü

40

bu da bi ġóñúl eyler

mēniye mēnim yok

alusañ anam yok

elleriñ üş beş dāne

45

benim bi dānem yok

mēni mēni mezelle

mēni sōleyen gŏzelle
 geçme ğapımıñ uğunden
 50 beni senden sizerler

susadım su isderin
 su yolunu gŏsteriñ
 abalıdan yandım ben
 55 osmanlıyı gŏsderiñ

çeşmeniñ başı buñar
 elimi yuñsam doñar
 ne ğız oldum ne gelin
 60 yüreğim oña yanar

şindi hoca inek gŭdüya bizim şu ğarşuda ğarıla şey ğazıyoz. bu da o
 keñerlêde inek gŭdüya. illâ hocaya mēni atıve dedile. atıvedim bende:

65 yazuya yaban delle
 ökceye saban delle
 sen bu inej gŭdüyoñ emme
 seniñ adıña çoban delle, dedim. sōna gene;

70 yazu yabansuz olmaz
 ókce sabansuz olmaz
 sen bu ineç gitmeseñ
 ah bu hoca bu inek çobansuz olmaz, dedim.

75 (Karşılıklı atılan mani)
 altın kemer bellēde
 su ırğanı góllēde
 beim gónlüm sende
 seniñ gñnúñ nellēde

80
 acem şalı beldedü
 bi ucu da yerededü
 cenneTden hūri çıKdı
 yine gñnüm sendedü

85
 emme atālar_ıdı hē. dēcim bōle işde. şindi bak dōru gonusmalu. bi vatandaş
 gelmiş emme benim ğapınıñ óúne gelen mekyiri ora. geleniñ mekyiri ora. hatıra bi
 şey gelmesin. ismi cismi bilmeyince górmeyince, mekyiri eviñ toplantı yeri. misāfir
 aırlama yeri delle.

90
 gitme olusuñ pişman
 vellāhi ardıña düşmen
 içerim eşke dalmış
 dışarım saña düşman

95
 (Kardeşler)
 o zaman ğāri ğardaşım dōmuş arķamdan. baña onuñ beşini uğrūddūdúklarını
 biliyon emme çok azarmuķ yedim. ğız ğardeşim var_ıdı. ondan önce olan yanmış.
 kóyüñ içine oynasın deye yollamışlar_ımış bu gúccük ğız gibi. cebine de cóüz
 100 guymuşla. cóüzü cebinden almışla ocañ ortasına atmışla ğızıñ cebinden almışla da.

evel o yaqı yanadı. o da ğapıyon deye bi dutuşuya. äv zābi de siziñ gibi bōle laf ediyomuş ğapınıñ óúñde. o eviñ eşı büyüdü. çoķamamış. ğız vamiş eşie.

-26-

Anlatan: Ahmet (?)

Öğrenim Durumu: İlkokul-3

Yaş: 74

Derleme Yeri: Kastamonu-Sarıömer

(Köy Yangını)

- bu kóyúñ esgi mıkıtarı beniyin. cāminiñ şu yañdaki ev satıldı size geşdi
mesela. ordan o vakıt bu cāminiñ bu tarafında iki çift hayvan goşacak ortakçı evleri
var_ıdı. şindi ortakçı-murtaķçı ğayıb_ıldu. birniñ bi ōlu va. birniñ de bi ğızı va, o
5 adamıñ ğızını bu ōlana vemek isdēyala. benim muķtarlık zamānıma oluya bu. ğızıñ
bubası olmaz dēya. yā saçıñ óúñe düşünce sōna pişman olusuñ. ğaçā gidē. sözümüzü
dīnemedi deyeyken o ōlan da bu kóyde bubası ortakçı. bu cēminiñ şo öte tarafında bi
hırın var_ımış. ekmek yapılan hırın var_ımış. bubayı saymaz, ana da zēten hiç yok.
ōran kendir gecini va ollāda. ortalıkda ataş alıya. bu arķda da su yok. cık ğada bi su
10 va. ordan kóz düşüyo. iki dāne ğoñşu ğórüyola duman çıkıya. orda biri de onnarıñ
ğuruluñ saçıñ altına kendir baı goymuş. herkes de içinde ğúcünde ortalık alev alıya.
o vakıt ben mıkıtarıyın. şindi ben geleyken fabrikałā vā ye ordan ārı geliyon. o sırta
çıkdım ben bi duman ğórdüm emme bu duman dēyon biraz yoķorlaķ gibi. bu duman
biraz da aşālaķ. kóyeden gelene ğada tutuşmuş her yer. fabrikaıa o zaman çok faal.
15 burda geldúķleri zaman başğa kóyden gelenlē içeride ğuruluķlāda ğamballāda yer
bulamazlar_ıdı. orman ğākıncan biz kóye ğalduķ. ben üçe ğadarı okudum. benim
uşaķla hepsēneniñ altında araba yıķāyala.

(Cami inşaatı)

- 20 ismet aplan vardı. bu ğadunuñ bi tek ğızı va. bu cēmiyi yapdumaya başlayınca inada yapdumuş bunu. ismet aplan böün, siziñ arabaynan gelmiş bi çimento ğótümüşsünüñüz, netcāsiñiz onu, dedi. baķ bu cēminiñ bi sıvasıynan camları ğaldı, dedi. ğúzün elmeyi satınca onu da yapdurceyin hiç masraf etmesinne, dedi. elçiye zaval olmaz deyvōrūn dedim ben de. ğadınnar dirilmez! şorda bi bahçe va
- 25 mevcūt kōye ait. senden başğa bu kōyüñ içersinde ibāreye dişi geçecek adam yok deyalla. sen cēmiyi yapdurusañ gerisi saña peleşden ğalu, dedile. bi ğún içerde şorda ğuruluk var_ıdı. o bi hengeme haşamat oldu. bi çolaķ hoca var_ıdı. fağāt şehir çocū. kōyden evlenmiş fağāt ğopuķ adam. bi hengime oldu çıkduk baķduk. hocanın bi merkebi va her perşembe ğún. perşembe ğún_üdü evvelce parlaķ bazar. şimdi
- 30 çarşambaya döndü. ōle būle filān deyeyken vaduķ ki nerdeyse hırtlak hırtlā giriyala hocaynan, o adam. emme bu ğızı_y_inan ğarsı devil devil depiniye cāmi yapdumaķ bize mi ğaldı dēyala. üç ay usda çalışdı. ğözümüzüñ yaşı ekmē ğatıķ oldu haķğımızı helal etmēyoz deye barıl barıl baırdı. o ğadunu da üç kere yaturuya bıçaıñ altına. ölümķar ol dēya, kesēseñ kes dēya. bu ğubarıya. o anasıynan ğızı saācaķ bi tek
- 35 inekleri yok. bunnā la bizeden ğalmış mı deye bu cēmiyi yapdumaķ dēyela. cēmimiz yandı. ben mıķtarıyn ne_deceyin, ne_deceyüz? yapalım dedile. bu cēmiyi böyüdelim, dedile. gendü işimi ğúcümü bıraķdım. üç ay olmuş çalışmışıyım. geceyi ğündüze ğatıyon. ben bu işi becertemen emme o ğapıyı açacaķ bi inahtar bulurun dēyon.

(Beşteç

i)

45 ğaş tâne hayvanıñız va, yüz yirmi beş ğuruş bi hayvanıñ beşteçile gelü. sırğatçıla yāni. sırğatçıla geldū zaman veremeyen vatandaş meselâ sekiz hayvanı var_ısa ikisini yazduduysa, ikisini yazdumazdı. sağlādı sırğatçılādan. sırğatçılā sırğat yağalallar_ıdı. sırğat; para. onuñ parasına denü.

50 (Askerlik)

babam on iki sene asgellik yapmış. ingilize dört sene yesir ğalmış. olan asgelleri almış ğötümüş. bi kóprü var_ımış. herkes şurdan soyunacak cırlıcıblağ. o kóprünüñ öte başında geyin. oraya gideyken bunu yağalamış. iki ğatır va dēye. iki de süvēri va dēye. yedim ğaraveneyi yatdım, derdi.

-27-

Anlatan: Hüsnü KETHÜDAOĞLU

Öğrenim Durumu: İlkokul-5

Yaş: 70

Derleme Yeri: Kastamonu-Sapaca

(Zurnacılık)

esas ninem var_ıdı. bubamıñ anası. toplumlarda o dul ğadıındı. iki çocūnan ğalmış. bu ğadun gendüsü dúún derneklere gitdũ zaman řu ğolunu dutar şurasıynan bi zurna çalardı aynı zurna gibi. bunu amcam da davarıñ yanında düdúķ müdúķ 5 Ėrenmiř bitmiş. eñ ustası anasıymış yāni. şindi burdan bu zeyni dedũmüz adam dúúnde vurulmuş topūndan. duulcu bulamamışla. bu ğara yılan da bi hamamda çalışıyomuş. o da az çok duul çalıyomuş. lā bunu āgidelim demişle. dutuyala onu āgidiyala amcam_inan beraber biñ dokuz yüz āllide. gemide gidēken demişle ki biz ğazanuruz emme bunnarıñ şeysine ğazanamaruz demişle. oraya varınca bu ğara yılan 10 duul_unan nasıl ğósteriř yapıdıysa bunnarıñ ekibi birinci deniye. ben de ondan öğrendim yāni davarıñ yanında. ħani “boķuñ āhi südúķ, çobanıñ āhi düdúķ” hesābı. yāni biz de çobancılıkda düdũnen öğrendúķ bunu. hayvannarı örúķlēdúķ çayıra zerhoş zerhoş zabahada çalāduķ.

asgerden geldim māvinlikde çalışdım. devamlu isdanbul ğasdamonu çalışdım. 15 bu malları burdan ārı gelip bullara bıraķalak gelüdúķ ğasdamonu’ya. ğardeşim asger oluncaķ ondan da vaz geçdúķ. ireçbellĩñ sapına yapıřduķ. yoķsuzluk var_ıdı.

(Orman)

bēzi iradyolarda geer ya. ęızıl am, ęara am deyelek. ęızıl am ok meşur.
 20 onu bōle dildēñ zaman yılma, veyat ki burulma yokdu. o ok ęūzel olu. muhtara fılān
 yerde seniñ bi soru am va dedim. bu, nerde dedi. fılān yerde. hayrat yā dedi. hayrat
 o ęada oraya giderin ęōrmedim. benim ōlan_inan gitmişle bakmışla. bulamamışla.

benim ōlan zeneat mekdebini bütüdü emme boşda. alıřamāyon ben,
 hızmanatkar değlin diyo.

25

(Yüzük oyunu)

yüzük oynallar_ımış kōy kōy_ünen meselā ki. bizim buraynan darıbúkú oyun
 oynamaya gidermiş. ařā sapaca, yokoru sapaca deye bi řē yok. yāni hābsi birleşib
 gidiyala. bu darıbúkúnde ok şey adamlar var_ımış. bizim burda biri var_ımış
 30 kimseye yüzük saklatdumaz_ımış. bu darıbúkúlüleri bunna yeñmiřle. bunna bi dā
 dēvet ediyala. řindi bizim kōylüyü yeñeceyüz diye ūrařıyala. faęat burdan iki dařım
 elbiysēnen gidiyala. bunna bizi yeñēse aya ıslallā yāni. bu da va dōnme yok. ęıř
 ęūnū olsa aya girecēsiñ. atařa atlaycēsiñ geri dōnmek itiraz da yok. dōuř de yok. bu
 oyun kin ęūtme de yok sōna. ęocabař denilen bi adam var_ıdı. biz ineklerini
 35 ęōrüvedük. aruları var_ıdı bunuñ bubasıęiliñ. onnarı ęōrüvedük. o ęocabař denilen
 adam ok şabab_ımış. şabab_ıdı emme ne şabab_ıdı. şindi orda yüzük oynayala bu
 řaķa edilecek bi řē değil. yüzükde bizim kōylüle gene yeñiyala. ařā kōyde de ęara
 ōlan fılān var_ımıř. ęara ōlan o zaman keřkūn adamlar_ıdı emme keřkūn olmuř.
 yeñiyala bu ęocabař denen adam uręanıñ birini, biriniñ bacāna bālaya. birini de
 40 biriniñ bacāna bālaya. birini şu penereden sallanduruya, birini şu penereden
 sallanduruya. āęi ęānı arabasını ĩne sarıyala yokordan ařā ęoyveriyala. gine de

bilbilllerine hiç futurluğ eden yok emme. ok cezire edelle. oyun; yuzuk saklamaynan
yedi tane fes meselē ki. birbirine beñzeyen de olabulu.

45 (Hastalık)

dört kere ameliyat oldum. bi kerem gulām intap yaptı. ondan keri mīde
kesuk, aldıla. golum yarıldı. o tufek yarıldı, yarılıncağ parçası burdan girince burdan
arı çıkdı. ben de sesetmeyvedim.

50 (Güreşler)

eveli ok guleş edēduk.

-sen guleş etdiñ mi? hiç yıķa mıydıñ?

-össet! össet! ok guleş edēdim. össet demek yāni esset, yāni essahdan guleş
edēdim, demek.

-28-

Anlatan: Mustafa TULUMOĞLU

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 74

Derleme Yeri: Kastamonu-Uzunoluk

(Korku)

beykbabaña çırıve varıve. ben cevab vörün oña ne soracēsa. seni āsgiden az
bi tanısağ ben saña dünyāyı ānadıvörüdüm. ben ġarib adamın. ilerde bi iş çıkar.
telebe misiñ sen. bize bi yara çıkar. seni arayıb bulamayuz. sen şindi ben fılán
5 yelliyn dersin iş deñşü gider buez de. şuraya ġórgóye gidelim ben hasda adamıyın.
ācuğ ıccak doğunuya. örüsger vā emme!

(Oyun)

sıra gezülü her evde. bóún bunda, yērin bende. akşam ezeninden sōna yassı
10 ezenine ġadar toplaşu millet otumalāda yüzúğ oynalla. şindi o yanı bi taraf, o yanı bi
taraf bu yüzúğde. yendūñ zaman on sayulu, beş sayulu neyse. yedi tekke olacağ.
yedisini saklayaceyn. sen gelüsün öte yandan ben sakların. ġangısını ġodūmu
bileceyn. dē işde doxsana ġadar. ġaç sâyuyadan oynarsañ. seniñ sâyun ġaç olmuş
doğsan, bunuñki ālli. bunla yeñilü. yeñildū zaman ġışın ġar yerde olusa ayaklarıña
15 sıyırtdurula oyun yapıyoz diye. ġarın altında gezdürüle. ip_inen el ele bālalla böyle.
duvar örēsini daşı daş üsdüne ġor da arkasına āsamama_çün bi şey ġorsun ya. moğuz
delle. arkasına ġúççúğ çocukları atalla fılán işde oyun yapalla. yime-içmek, öte-bete
yārin akşam bende sen dēvetlisiñ. bunna bōle āsgi oyunla.

(Bayram gelenekleri)

- 20 mezelliklere bayram gún zabāleyin, elife gún de giderüz akşam yēsin okuruz.
- bizim şindi ğaç tene ziyrat va! bi kiři üş dört kilō şey alu. üzüm, läblebi, püsġúvüt, hebisini... bizim şurda bi türbe va baĸ daĸa. onuñ kim oldūnu bilmeyoz biz. onuñ epsēnesi yok. buña soru dide deller_imiş. bu parĸa toplaşuruz bunuñ nāmına, hayrına hoca yāsin okur. şu ĸocuĸla sevünü. ĸani bayram yapıyoz. ziyrata gidiyoz delle. onu
- 25 sūdürüyala. biz babamızdan ōle ġórdúĸ. enneñ, bubañ bizim hepimiz bi yerde. şorda bi mezerimiz va. hepimiz birer kilō, ikişer kilō ámmelablabi, püsġút, köflet, daĸduruz. ġúleş oludu sen beni yeñersin emme elli sene evēsi o. benim ġúccúĸlūme neyle dúún_ise yine aynı dúún. inek aluruz, kesērüz. şehirden ġırĸ elli kilō et alu onu aĸçı dutarsıñ. bi hayvan yetmeye. saltası ayru, üzümü ayru. domatis saltası, ġadēyif,
- 30 paĸlava yapalla. şindi bizim āsgiden atalādan ġaracayümsek deye burda türbemiz va. ġasdamonu'da hesir_ardı deye bi türbe vadu. yāmur düvēsinde o depeye şorda bi depeye çıkaruz beş divan. orda toplaşuruz. orda düvē edelle. hoca düvē eder sen ēmin dersıñ. ġuru üzüm, läblebi ġaruşduruz. vatandaş etēne dutunu. iki ġiři veyaĸut dutar, biri hapazıynan aynı ölĸek ondan vörüle, bayram gún zabālayın mezellēmiziñ
- 35 başında daĸdula. elife gún de hocaları ēġüdüle. yēsin okudula.

(Köyün tanıtımı)

- bu kōy, kitabı alıb da okuyamaz. emme televizyonda ġósteriş olusa... aşdüñ zaman ĸoĸ zaman ō ġasdamonu'da şu oluyomuş seniñ yaPdūñ yapacañ işleri o
- 40 ġamaraya çekmek, ġamaradan ārı televizyona vemek ġasdamonu'da şu oluyomuş āsgiden. defdere yazmışsıñ bu defderi kim alacaĸ? ben bilmen. ġadunna ġórmez. biz

bilmeyüz. sen bunnarı dedüddümeñ için bi ekib ğuracıñ, ekib_inen şu ědet var_ımış
 dıceñ. burda řaķalayı ben bunnan bi ğúleř ederin. hayvanlarıñ ğānını doyuracayüz.
 hayvan besleyoz biz. ekin ekerüz. kendir ekerüz. yapaceñ işlē çok. otuz beş, ğırķ
 45 sene ħalıřımıřım var. āsğı yapı yaparuz. keresteynen samalluñ üsdünü yapāduk.
 keresteynen, baltaynan ħaluřudum.

(Yemek)

meşşur yemēmiz eñ iyi ğóveĥ. dōraruz, tavaya ğuyaruz yañı içine. uña
 50 ğavurma derüz. ğurbannāda şindi sen bi ğurban kesdiñ dey mi? ey bizim evde yiniyo.
 emme ğolunu ğótüdüñ emme etinde öcük řē ğótürüsüñ. kóy toplaşu. tavaya ğuyaruz,
 ğavurma yaparuz. hepimiziñ etini ğataruz. bi kóylü toplanu yir. yiyebüldüñ ğada
 ğavurma yille. ğocca şıra tavalarında yaparuz. aĥĥı dutaruz bi hefte.

55 (Keşkek)

būdayı dōvdürülēdi. eñ meşşur yemeğı o_y_udu işde. bi aĥĥı ğoca ğarı
 dutālar_ıdı. o yapādı. onuñ içine basdurma ğatālar_ıdı. ya_inan ğózelce büşürler_idi.
 bi ğún evēsi ıslanıyo muydu bi şey ediyodu öyle? onu yapıyalar_ıdı ğoca ğalla işde.

60 (Siyez buğdayı)

baķ burda bulğur ğaynadıyala. şindi bundan pilev yapaceyüz. deymende
 bulğuru hasıllācaķ. ocaķda büşürü yirsiñ. ğıřlıā mallara būday ħevürdüm ben şindi.
 ğumunu altına ğeĥüdüm. deymende ūdeceyüz ineklerimize. bu da ğaynatduğım siyez
 derüz, bulğur... yaduraceyüz deymende. ğabūnu sildireceyüz ye ğózelce
 65 temüzlēceyüz ye pilev edeceyüz. buna siyez yēni ğabulca derüz. bunu önce potozla
 sürüyoş. ħēvürdüķ, ğazana ğuyduk suyuñ içine. temce büřüdüķ buraya serdüķ,

suyunu atduķ. ġaynaduyoz tamca biŗesiye Һani.  ufala ġ yoz  sd ne souķ su
aķıdıyoz ġ ri durulanasıya. sapsaru suyu aķıya. onu   sd ne b le aķıtduķca buz gibi
suyu ġ m ŗ gibi oluya. t m zleniye y ni.

70

( eyiz)

sand a elli, y z yazma yapıyala. beŗ, altı  arŗaf ke erleri yapıyala. otuz, ġırķ
havlu baŗını yapıyola, tentenesini bilmen nesini... anası, bubası b zi az alıvarıya
b zisi  ok alıvarıya. ev si baŗlık var_ıdı. şindi ġ c  yetmeyen alıya  c k şey. ata

75 yoll  delle o a. on biles k yapıyala. d  eve gidip iŗ ġ receyin ben.

-29-

Anlatan: Ahmet BEŞLİ

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 67

Derleme Yeri: Kastamonu-Karaçomak

(Zor kış şartları)

- ben ava çıkman. sanātım deĭl. yapman. ävëlsi yapādım; emme iyi kópek
mópek beslëdim, beyúk kópek. dāda gezen şu řële yabāni doñuzla vadu. onnara fılan
çıkāduķ. geřlië bālu o da. şindi o bizden geşdi. ğólbezden beslëdúk. bōle ğoyun kópē
5 diri. ğışın bizim buraya bi metre ğar yaa eñ az, yerine senesine ğóre. şindi ğışın dadlu
zamānı bulĝar daından bi keren sen ıraslasañ canından bıķāsın. hele arabañda
zenciriñ menciriñ yo_usa. o tersine dönen, bi yaña ğalan. hem burayadan geliyo.
arabala bōle arķa arķaya diziliyo. burayadan almaz dibe ğada olu. dib de şuraya
inesiye o ğayaniñ üsdüne ırahmet yaa řōle hefif. ondan sōna gece bi de ğar yaa. o bi
10 yıldır buz olu emme toķuķ ğayduran delle oña. seniñ taķsın ğasdamonu'ya geliyomuş,
bu dönē geri anķara'ya getciñ deye. valā çok ılĝaz'da saman satduķ. bi ğún geliyoz.
āřamdan hava bōle cam gibi aķuķ. ğasım asmasıydı gene, sonbār zaman. orda bizim
dúurķü vadu, ılĝaz'da. ille gitmeñ, bu āřam gitmeñ, bu āřam... zabāleyin ğaķduķ
baķduķ elli santım ğar yāmiř. direkdör, zencirimiz yok. arķasından ramuķ, çıkduķ
15 ordan çomar'ın üstüne geldúk. beri geçince ğada kóy vadu yoluñ altında. çomar delle
oraya. aşa içinden geçiliyo orda bi ğāve gibi bi řē va ye bi ēlence yer. oraya yenici
kóy delle. orayı yoķarı geřdúk. keñardan kóředen, keñardan kóředen řōle řōle geliyo.

şuraya hasan'ın durdū esgi ğarağoluñ alt yanna gelince ğayrı dedi, yetē. bu_ada
gidince dedi direkdör. döndü óúñden şölemeliyne ğótünü oğa diredi. bi ğoşma
20 zencirimiz va. bi de urğan va. caddan ārı onnarı şölemeliyne doladuk. yoğarı ğara
yollarına çıkacayüz. yoğar ki oraya bi takşi şölemeliyne dönmüş. doñmuş bi ğadun.
ellerini açmış;

-ĝardaşım bizi çekive

-yā yenge bizim direkdörümüz gitmēye. esas ğalduğ biz. çekivemesi bi şe
25 deil. zencir olsa da burdan dē şo bina ğada çekiveseñ ğurtuluyoñ. doñmuş ğāri ordan.
yoğarı çıkasıya başımdan geldi. bura biraz dolaşukdu, ılĝaz. dóverbiçerler burda
hasıl-ziyrat yapıla. ğayrı memlekātlarına gidiyala. direkdör_ünen çekiveseñ bi dā
mimkānı yok. orda daralmış adam. çekiveremedúk adamı hāla da canım oña sıkılu.
buymuş orda ğış ğúnünde. bilmēyon hiç onu hatırlamayon. esgi oranlama ānıñ dedū
30 gibi delle. mard, mard mardladurun demiş. touğları yımırtladurun. tam ğış olusa
ĝazmayı kúrej yaĝdūrun demiş. bizim buranıñ ne yazına akıl erē, ne ğışına. şindi
austosun on beşinden sōna ğış sayulu ğayrı. soır hava. āşam māşam bōle
duramazsın. hefif ğırō deye bi şe inē. beyaz çimenleri ğırō edē.

35 (Köyde geçim şartları)

ileçbellik, bizim burda başĝa bi şe yok. gendünü bōzunu doyuracaķsın. saman
satamaz, būday satamaz. beş altı hayvanıynan gendünü ısdıplāķını ypaceyin deye
ūraşu. işte beş on inek bızā yapā. senede bi çif dana satā. ondan ğışın bi ısdıplak edē.
başĝa kóyúñ bi gelürü yok. ama bu kóyúñ orman gelürü va. şurda depō va. ğördüñ
40 mü? vadiñ mı depoya? bunna senede kesim yapalla. eñ az yirmi beş, otuz milyar para

çekēle. şindi elli milyar filendü metresi malıñ. direkdörüynen çekē. depoya taķsim edē. bizden yañda yok.

(Askerlik)

45 atmış birde esgerdim anķara'da. iki sene yaptım. o zaman anķara'nıñ neresine vasañ açuķluk, şeylik. şindi esgerlik yapıdım yere vasam bulaman anķara'da. ğaç sene olmuş. atmış birde esgerdeydim.

(Biķerdöver kiralama)

50 ğüle ğüle gidiñ. hayıllı yolculuķ. hasılları bütüdüñüz? bunlar dóverbiķer ziyradı alıya. arķasından samanını dóķup gidiya. denesini ambarına dolduruya. tam batman'dan geldim deyodu geķenki dóverbiķer. batman diyarbakır'ıñ óte yanında. ben anķara'da bi sene esger ğaldım. ondan sōna siirt'e gitdim. esgerliñ gerisini orda tamamladım. bunnarı şindi yapmış çaķmış adam. parasını almış gitmiş. bu ğamyonu
55 da dutmuşdu. ğaç para verüse onnarı memleketine bıraķduru bunnarı.

(Askerlik)

ben súvāri olalaķ yaptım. súvariydım. hayvanlı bölüģdeydim anķara'da. yirmi yedi mayıs inkılabında. bi sene atmışda olmuş. gine ortalıķ şöle yāni. bi okuluñ
60 moķuluñ bi dadı duzu yo_udu her yeriñ. esgeriye yıķmış. dōru bi húķümet mükümet yo_udu ğurulup murulup da. şöle herkeS gendü başına. biraz o zaman tūrķüye epey bi şey ğórdü. silkeledi asgeriye. yirmi yedi mayıs yāni yārin gine olacaķ gibi öle dutdula. on beş, yirmi ğún hiķ biz ayāmızdan potin çıkartmaduķ. nebet bekle mahallelēde. súvāri billikde hayvannan ētim ğörüyoñ. asgerlik ētimi şöledür,

- 65 bōledür. temizl̄ini tımar yapacañ, sırtını nasıl yapacak. eliñde bi ğaşō. bi gebre, sil. ayānı vetener nalla. ne ğarışacañ ayāna. onuñ nalbatu vadu, māsus. nal şeynen ayanıñ altını onu nallāla. onu ğótülle çaķā. on beş ğúnde, yirmi ğúnde bi keren onuñ şeyi ayrudu esgeri. vetenere ğótürle. orda çaķā. ğótürü. onuñ daķımı, deryāsı, bineceñ, öteyi bōteyi tömüzlēsıñ. asāsıñ. o bizden evvelki tē ēvelki devrede o topları mopları
- 70 onlarıñ arabasıynan, ğatırnan-matırnan daşıllar_ımış boyuna mekkere. şo kóyde biri var_ıdı. yeñi öldü. iki üç sene oluya. tā anķara'ya gidmiş yōriyelek asgere. o zaman ōle amıcam var_ıdı. doķuz sene esgerlik yapmış. ingiliz yesir almış. herpde üç sene ingiliz'de yesir ğalmış amıcam. ōle derdi. şey derdi rahmetlik, tabi yesir alınca eledmiş. tel örgúsünüñ içine ğuymuş bunnarı şōle bi üsdünde ufaķ bi yer var_ımış
- 75 şōle ğúlübe gibi. oraya çıkar derdi mah mah mah mah deye. ākmē şōle şōle edmiş de daıdıvör_ümüş üsdüne. kim ğapabülüse yokoriya aşıb da şōle şuada eñ böyü ekmēniñ. ingilizle yesir almış türkiye'yi. salıvemişle sōna ya. salıvēyala yāni. eziyet ediya da öldüme yok yesiri. aç, susuz bıraķıya. ĩşatında zamanlarca seni çalışduruya. kóle gibi tabi eziyet yapıya. öldümesi yok. tūrķúya onnādan olsa tūrķúya da
- 80 öldüremēya. ānaşma olu. bilmen ğaç kişi yaķalāyala. şollāda mesela o ğada asgeriñ canına ğıya bi şeile ediya. gelice neye öldüremēya tūrķúya mesela. o zaman da ōleymiş. yasaķ. arkadaşımıñ biri derdi irahmet olası. tē ingilizle yesir āvalsinden ğalmış orda. oña vamiş. bōle tūrķ_ümüş ğalan. o da çoluk çocuk sābi olmuş. zamanlarca tabi melezleşmişdü. emme ben demiş ğaçaceyin. nerden ğaçarın, nerden
- 85 giderin. baña bi yol ğósderive demiş. tērif edivemiş. şurdan şurdan şurdan git. şurda yatacañ, şurda gideceñ, şurdan ğaçacañ. alma ğada bi mum vemiş, aru mumu. bundan demiş nūt ğada, nūt ğada lablebü ğada, lablebü ğada dişiğinen ısır. gemür, gemür git. ne susudu, ne acukduru seni demiş mum. baķ adamıñ şeyi. onnan

túrķúye'yi bulmuş. gelince burda amıcam derdi. biz ğalduķ. o ğaşdı, derdi. gelince
90 bulmuş. túŗķúye'yi geĉesiye o mum beni idāre etdi, demiş. ālamaya bařlādı, bōle
ĝonuşuvereyken amıcam. ĉok eziyetle etmiş o zaman. túŗķúye'niñ her tarafından
herb_açmış. túŗķúye fakır. ĉanaķĝale'de bilmen ne ĝada asgerimiz ĝırılmış orda.
burdan inebul'dan mermi yetüşdümüş de ılĝazıñ doruķdan buradan bōle ĝamyon
mamyon yok. anķara'ya bolatlı'ya gelmiş yunan. ordan geri pısgırdıya. bu ĝolay bi
95 şey deil ki. o zaman bōle bu topraĝ ĝurtarmış emme nehal_inan ĝurtarmış.
nehal_inan almış. tāriniñ vadu. okumuşsuñuzdu. ılĝaz'a buraya óķú arabasıynan,
beygir_inen, merkeb_inen mermi daşımışla buraya. o zaman arabaniñ topu yok.
daşısala mekkēre hayvan_inan daşunu mu? óķú arabasıynan. mekkēre at, hayvan
demek. oña yúķúñü yúķlediye burdan ılĝaz'a bırācāsıñ.

-30-

Anlatan: Ali SARIOĞLU

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 70

Derleme Yeri: Kastamonu-Duruçay

(Hac ziyareti)

5 Һani seniң ғalemiң, tefteriң yoқ nerē yazacēsiң hē. hoş geldiң sefā geldiң. dūn
 gine burda mıydıң? beki sōle şimdi ne sorucēsiң? mıқdar, emmisine niye yollamadı.
 bōun yedmiş yaşında emmisi vā. başқа zaman āһıbet gibi ғonuşuyalā da sennen niye
 10 ғonuşamāyala ē!. beki şimdi sōle derdiң ne baқıyın. baқ ғardaşıм burda ileçberlinen
 ūraşuruz. biz bu kōyūñ işi ileçbellik. başқа bi zenet yoқ. bu şekil bōle çaluşan da
 azdu. ben hacca gitdim doқuzan sekizde evāt. burdan anğıra'ya ғada şey_inen
 otobüs_ünen gitdük. anğıra'dan uça bindük cidde'ye ғadar. cidde'den bindük
 beytullā şeye ғadar. ordan bi dā uça bindük. otobüs_ünen haremi şerife yāni ōle
 15 giddik, geldük yāni. yā şimdi orē saā nēle ānadayın. orada ōle bir ayda on ғūnde, on
 beş ғūnde, bir ayda bi_şey ėrenemēyosuñ. orē gitdiң mi ön aşā iki, üç ay duracesiң.
 şimdi Һani neresine ne vatannā ondan sōna temli çarşusunda osmanlunuñ evi vadu.
 medine'de osmanlı'nıñ tiren yolu vadu. osmanlu oraya ғadar ғumanda etmiş yāni
 bileyo musuñ? emme beri bıraу bıraу gelmişle beri beri yāni. tiren yolu ondan sōna
 15 temli osmanlı'nıñ cāmisi, osmanlı'nıñ arabistan'da evi, ondan sōna ғalesi her bi_şey
 hazır. orda şindik ғórdüm ūrüyāları demen de yāni beş vaқıt namaz ғılduқ yāni.
 peygamber efendimiziñ türbesine çıқduқ. deniyodu yāni örümcek yuva yapmış deye.
 bōle ūs taraфdan bōle ғaya bōle burdan iniyosuñ. burdan tem içeri giriyosuñ. içersi in

gibi yāni. bōle dōne dōne çıkıyosuñ. an_aşā bi sētde, bi buçuk sētde çıkıyosuñ o
 20 depeye. ondan sōna orda temli bōle oturcağ yer vā. bi de düz yer va. ordan dıſa
 çıkıyoñ. dıſda fotoraf çektürüseñ çektürüyosuñ araba. yayan çekdümesseñ bıraıp
 geliyosuñ. yāni ben ſindi Allah nasib_etdi ben ramazaniñ on yedisinde gitdim.
 ğurbandan sekiz ğún sōna geldim. yani bize polis fılān dur fılān deyen olmadı. o
 zaman erbağan hoca da hūkúmetiñ başındaydı ya. o da geldi oraya. orda başka fazla
 25 ğonuſamazsıñ. ğonuſdu muy yallah memlakāt ğovāla.

(Köyün tanıtımı)

bura duruçay. bağ ſindi burası äsgiden kema_ıdı. esas adı kemağ ğuruluſu.
 sondan bunuñ adını değşdüdüle. duruçay oldu. ſindi duruçay dediñ mi kimse ānamaz.
 30 çok yerde cāmili kóylüyün dersiñ. esgiden kemağ deye bi yerden mi gelmiſ yāni
 kemağ diya bi yer va ya, dıſarda bi yerde ordan gelme demek esāreti buranıñ.
 ğuruluſunda kemağ dēye okunuyodu. sōnadan adı değşdi yāni duruçay oldu. bizim
 ſurda ſindi su va yāni. acı su va. o ſifālu yāni biliyo musuñ. başga suyu yok. o yeriñ
 altından çıkā aynı mēden iſdiñ mi ſindi? ğāniñ ſiſ dē mi? iç iki bardağ ſey ğarnıñda
 35 bi_ſey ğalmaz. ſu bināniñ arkaſında hemen. sen azdavay’ıñ neresindensiñ? bizim
 burda kēſif hoca va azdavay’lı. ğasdamun’da duruya ſindi. mapsāneniñ at yanda evi
 vadu. bi de burda hoca va azdavay’lu. ſu vasve kóyü delle orda.

(Hastalık)

40 ben porostot oldum. porostot olunca devamlu su iſdim. ĩne vedile. ĩneyi
 vurunaſıya iyleſiyon. ĩneniñ zaı geçince gine başlāya. o porostot çok bolaldı ğayrı. o
 ğúccúğ çıſıñi yapayken ucundan çıkan sūdúğ cayır cayır yanar. geſlēde olmāya o.

(Köy koruyuculuğu)

- ābe ben şindi goruculū bi kere biraıyon bi kere alıyon biliyo musuñ? ābe şindi
- 45 bağ gorucunuñ ēdeti. bi mıktar kōy okunacağ, kōy okuyosuñ. bi vasife var_ısa vasifeye çağrusuñ milleti. gorucunuñ vasifesi o. varusuñ adamıñ ğapısına. ēmed_ā, memeT_ā çağrdı dersiñ mıktar bōce sizi toplantıya çağrıya. şu seetde, o seetde millet toplasu. ondan sōna demlin ğarağoldan istēle seni ğarağoldan istēye cenderme dersiñ. işdi savcılık işi var_ısa savcılığdan istēyala. işi bōle gorucunuñ. dúúnlēde de dersiñ
- 50 adam şindi temlin esgiden perşembe ğún oludu dúún yāni biliyo musuñ? şindi cūmertesi, bazar oluya. adam ğart verü. o ğardı dāduvōrsuñ herkese. dersiñ ki fılēn ğún adamıñ yemeğ va. fılēn ğún de hağı va. zetde ğartda yazar. buña okuma delle. esgiden şeker_inen okunuyodu. şindi ğarta döndü. şindi temdün ğadun okuyucu çıkādı. temdün üş şeker verüdü, sen bi milyon, beş yüz para verüdüñ. şindi o ēdetle
- 55 ğağdı. şindi zarf. ābe esgi dúún ēdetleri de esgiden içğúlū oluyodu. şindi içğúlū olmāya mevlüdlü oluya. sēli ğúnden başlādı içğú, tem perşembe ğún zabā ğada yāni āşama ğadar. şindi her şey bahalaşduğça millet ucuzuna ğacıya. ābe benim emek yoğ. ben Allah'a şúkre diyon Allā'ıñ şeyiyle geçiniyon. ekmek ne lā ğardaşım, emeğ iş öte yanda alacēsıñ. burda şindi azınan gidēseñ öte yanda sıkılmāsıñ. emme burda öte yā
- 60 azığ yoğ. burda bola-bolamat yediñ. adam ben işdi māyışım va. işde teğāvüdüyün. teğāvüdlük öte yanda bizim burda ihsan ozan_ōlu var_ıdı. şurda yoğoru kōyde onuñ adam bōle kúrsüye çıkdı mı bu hocala fılēn hiç āladudu. adama sormuşla hoca efendi neyne gidiyosuñ;. ey ölüm demiş, yarım azınan gidiyon demiş. şindi ğoşğoca ders edip de herkezi ālatan hoca yarım azınan gidēse bizim yarımıñ yarısı da yoğ. yāni biz
- 65 sūnned_olduğ ya biz işdi müslümanuyuz elhemdülüllā bu. başğa tüllü yoğ yāni.

erebistan'da bunun gibi çocuk geldi bõle ābey. şõle musafı şõle bi aşdı. bõle bi baqđı
bi ğapadı. anam bi oqūya havaya adlāya bõle bunun gibi. şindi bizim bırak elif
cüzünü okuyamāya. en hacının iyisi dışdan gelen hacı. bizimkile işdi erbaķan şõle,
işdi ecevid şõle, işde demürel şõle, işdi çinner şõle, messüt şõle. işleri ğuşleri partidü;
70 emme dışdan gelen adam! o, on sekiz, yirmi yaşlarında ğızla gelüle bi bullarını
ġórēsiñ. bizimkile dallan gibi biliyo musuñ? açā yaķayı paķayı ğallar. lan n_oluñ bi
kere şõle gendüñü topalla yā! orası õle Allah nasib_edēse bēki gidē ġórēsiñ de.
genc_iken gidcēsiñ yāni. genc_iken gidince bu hacılık da ğolay deġil ġardařım. yāni
ben gitdim anam beni hacı adam, lā şu hacıya baķ. ġózel emme ben içķú mü içiyon?
75 hovardalık mı ediyon? n_ediyon deye bilmessiñ ki. sen şindi beni ġórdüñ. o lan şu
hacıya baķ be, saķalla ne iyi adam emme yörüşümü bilmessiñ. iş ordan geldiñ mi
dudmaķda bu. burda da va vasīfeñ bilmedüñ şeyi danıřacēsiñ bi hocaya. ya hoca
efendi durum şõle şõle oluya deycēsiñ. o dēcek ha ölüm şunu şunu yap tamam. baķ
ne iyi ediyosuñ der. sen dā üsdün yapmasına ġayred_ edēsın. durum da bõle, emme
80 gidiyosuñ üç milyar para harcāyosuñ geliyosuñ. ondan sōna adam buraya da gelincek
kerēne dut, ondan sōna raķı iç, hovardalıġa git. işde elhamdülullah ben hacıyım. yāni
bu işle ğolay deġil ġardařım yāni biliyo musuñ? hocalık da ğolay deġil, hacılık da ğolay
deġil. yani hocayın deye adam beş vaķıt namazı ġılıyon, adam benim ġünaım yok
deye bi şey yok. cümē ġún olsun ramazanda yüz kişi saā yúklēya ġúnaı. niyet etdim,
85 uydum imāma. istēse, geriyan da ben osuruyon. sen beni farzı ġılıyosuñ. bu eñsene
atıya orda millet yúķú. o yúķú omuzdan atmaķ mesele. sen şindi oqūyosuñ. e şindi
seniñ anañ-bubañ depiniye okudaceyin deye. e sen adam boş ve adam lā buba ben
geldim ya ġasdamonu'ya anam beni ne ġórecek, bubam ne ġórecek. ben işdi şurda

geziyin, burda geziyin. òle deĭl mi yāni. bōle yapan çoĭdur baĭ ŧindi emme saña bu
 90 anañ sen de azdavay'dan gelmiŧsiñ. ĭasdamun'da oĭūyosuñ. anañ bubañ seni iyi
 olsun diye oĭuduya. yani zabah boĭgūn adam buña beddua etmesiñ deye, adam
 ĭózel eli ekmek dutsun. çocū-çolū sıkılmasıñ bōle deĭl mi yani ĭardeŧ. beki ĭardeŧ
 baŧka derdiñ?

95 (Saĭlık ĭüvencesi)

benim òlan sıĭortalı ıstambul'da. ben onuñ ŧeyiyen sıĭortasıynan
 sebebleniyon. ŧey çıkartduĭ sālĭ ĭarnesi yāni òlelikle. ben de toĭtor ābe, bacaĭ ārısı
 va. ŧeker va. mīde dönmesi va. ĭaŧ tene toĭtora ĭitdim hiĭ birinden de menfēt
 ĭórmeydim. ŧindi baĭ temdi çoĭ ĭezūnūsem bacaĭla ārı yapıya. ıstambul'da dört tene,
 100 beŧ tene toĭtora ĭirdim. her ĭiriŧde de otuz beŧ kāt para ödedim. yarı parasını aldım.
 sivile ĭitdim. hiĭ bi faydasını ĭórmeydim. burda ĭitdim sıĭortaya adam emeliyat dedi.
 īne fılān yazmadı. ondan da bi ĭayır çıkaramaduĭ. dövlet hestenesinde mayine olduĭ.
 ĭene ĭayır çıkmadı bacaĭlādan. teklar ĭine ıstambul'a ĭiddim. adam ŧōle bi baĭdı.
 dedi; ĭacı buba, saĭ bi heb yazıyon dedi. Allā ŧúĭūr bi ŧey ĭalmaz dedi. onnarı da
 105 atduĭ ĭene bi ŧey olmadı. ŧindi Allā dua edip ĭidip òle ĭidiyoz yāni. ĭaffuru kerim,
 deyoŧ biliyo musuñ!

(Çocuklar)

bi òlum_unan bi ĭız va. ābe ıstambul'dala. ābe baĭmasala ben burda duraman
 110 ki. sen ŧindiden zabahları oĭuycēsıñ. mayıŧ alacesıñ. beki sen anañı-bubañı
 baĭmassañ seni dem oĭutmuŧ, böyütmüŧ. ĭahriñi çekmiŧ. e sen ĭhtıyerlencek de
 baĭmassañ sen ŧindi bubaña baĭmassañ senden doĭan da saĭ baĭmāycaĭ. bu basamak

basamak. emme sen şindi aña bubaña g  zel ba  sa  . burdan vadı mı, anam nasılsı  ,
 bubam nasılsı   tem mayı   da alıncak, al buba   u parayı sen ha  lık ed derse  , sende
 115   lan da g  r  nce he ben d  cek bubam   o dideme nasıl h  rmet ediya ya. la zaman gel  
 b  ki biz de bubamız bize b  le eder  z d  cek. emme sen bubaña    le h  T ney etdi  n
 ded  n zaman temd  n seni  n   lan da sende g  recek. sa  na edecek b  y  y  nce. y  ni bu
 basamak basamak y  ni ne va ben benim   lan va. ben i  di bubama etdim. benim   lan
 ba  na edmez d  ye bi   e yok. herkez etd  nu bulu, patıron.

120

(Nasihat)

ba     indi tasviyem    le;   indi y  kselmi  i  n, bu u  a      utmaya sa  na cenaballah
 rızık edmi  . bunu eli  nden geld   gada alu  dumaya   ayret et   esi  . y  ni burda   indi
   uyacak deye ya Allah nur g  l  nde yatsın benim bi hocam var_ıdı y  . beni g  zel
 125    utdu. bu ekme   vedi y  ni. bu   retmey  di ben temd   ne b  l  d  m deye.   indi ba  
 benim bu orta  kula gidiya bu sene. d   adam nasıl   redmen, d   yazuyu   uyam  ya.
 bu   indi orta  kulda neyle   uyacak. ba  na d  ve. hedi bu adam be   sene sa  na gitdi-geldi
 bi herfi   atıp da   uyam  ya. ba   bu da hoca de mi? emme sen bunu g  zel   kudusu  .
   indi orta  kula gidecek adam da herfi   atam  ya hadi ba  alım. bu orta  kul, bi senede
 130 orta  kulda    acak. tem   be   u   kulda on altı t  ne   retmen va. ba   heb   ayırma
 burda bileyo musu  n? bi   retmene on u  a   d    ya. on be   u  a   d    en de va. on u  a  
 da. beki on u  a   bi   retmen g  zel   kudamaz mı? u  urması l  zım. ba     indi burda
 hasan varsa   var_ıdı. bundan tem   ır   sene evelsi fi  en il  ok  l buraya yapılı  ında
 temdin be  inci sınıfı d  rd   gendi   kudu.     , biri   arısı   kudu y  ni.   te yanda

135 Ėredmen uşayı dvken beri yanda adam donnu eűedi. emme ble deĭil ki heb
evlenmeli uşakla. emme ders dediñ mi bitirilmiş. Ėle yani. e şindi bi de ortaokuldan
telebe dersin ki şu hesap dersin soruyosuñ. e hacı emmi bize vemye ki ders dyala.
yāni bunu sırtına aldıñ mı eliñden geldū ĭoca emek verecsin.

bi yere gideyken bu ālbiseleri atāsın, ayakĭabıları da giysin. eyniñi başıñı da
140 dzeldsñ. cepde de para var_ısa ĭofur ĭofur yrrsñ. cepde para yo_ısa usul usul
yrrsñ. para adama yrme Ėred. ben seni iűiñden alaĭomāyın.

e ben řindi saña yollayon. e sende hadi lum iűdi ĭazak rseñ, ondan sna
ĭasde okursañ bu uşak gitd gibi gel. emme sen bunu ĭzel okudusañ bu soñuñda bi
yere gitd zaman sıkılmaz. zaman gel lan der Allah nur ĭlnde yatsın yā bi hocam
145 var_ıdı beni okutdu. ble ble der. bki seniñ ruhuñu bi ftā eder. emme sen bunu
ĭzel okutmāsañ bu uşā n_eder uşak y Allah belasını versin yā. gitdk iűdi beű sene
emme bizi iűdi ble okutdu yā. bu da va yāni. seniñ sırtın att zaman ĭardeűim sen
eliñden geld ĭoca temdin emek verecsin. tabi te yanki adam da iyi okuycaķ. bi
yere gird zaman iyi okuyabilecek. yāni sıkılmācaķ. e şindi seni o Ėredmen iyi
150 okutmuűla gitdñ Ėretmen sen dyosuñ ki buraya da geldim okuyon. sen řindi īsanı
ķyñde iyi okutmayan hoca sen burda bu okuyamazdı. imķan mı va? yāni hoca da
olsañ, imam da olsañ aynı hesaP. ābe baķ biz şindik şle gidemedk yāni. ben o
zamanın devrne ble faķırdıķ bileyo musuñ? anam tezgāh doķurdu. tezgāh_inan
bizi bytd yāni. esgiden tezgāh vardı ābe ble. beli ble zeller_idi dolabı
155 var_ıdı. byk ondan da ķce ekelle ondan sna darāa ekelle. ondan sna onuñ
masarası vadu şle şle onu masara yerine dolāsın, meķe dolar. oña ble ayānan b

vörü bõle bõle basar. fakırlık yāni şindi o zaman da bilēderi okuduyoz deye beni
 okutmadıla yāni bileyo musuñ? bilēderi hem hāfız etdilē, beni de gelive-gidive ölüm
 işdi. onuñ bunuñ hayvannı gúdmıye bī sene giddim. bi yerde bi davar gútdüm. bi
 160 sene bi yeriñ hayvanını gúdüvedim. yāni çok eziyetle çekdim ben biliyo musuñ?
 bilēderi hāfız etdile o da hāfızlı sürdüremedi yāni. yidi-işdi yāni biliyo musuñ? beş
 gún bõle minderde de hoca dīnedi yāni beş gún. ne mēzinlī edebildile ne mevlūd
 okuyabildile. işde o da mefāt etdi yāni iki sene oluya. ama şindi uşakla işdi
 okuduyon. ben de, benim olan çok özendim yāni hoca olacaķ deye. bizim burda faık
 165 hoca var_ıdı. bi kere dēdı uşakları bi dā da gitmedi hē dövüncek. şindi ısdambul'da
 işdi çalışıya. bõle ğardeş.

(Bilmece)

170 tül āzını açā cıblaķ içine ğaçā.
 bil nedü? çorap

bi depede biri oturu biri ğāķa.
 bil nedü? terevzü

175 içi bitlü, dışı kitlü
 bil nedür? incir
 hatırımda ğalmāya işdi. baña habar yollālar_ıdı. ben türkú çayravörüdüm.

yemenniñ topu cāmili kōyüñ ğopu delle baña.

180

(Yol tarifi)

ben kesmen gidivõrûn şordan. arabayı çóvürecēsiñ. dörkeni buraya ābe yirmi
 185 kilemetre fılān şu depeniñ arķasında yāni. arabānan ābe baķ, ũsten asvatdan ārı
 gidecēsiñ. bõle baş aşıā, iniş aşıā hızlandıñ mı bõle yol ayrulū. dörkeni deye yazā
 levhada. emme burdan da gitsen direk oraya varusuñ. emme şorda burada bi lestiñ
 patlar bu_ezde burası tehne yol yāni biliyo musuñ? yāni yol iyi de bu_ezde telefon
 edicēsiñ. adam õle oraye gelecek.

-31-

Anlatan: İbrahim KOCAOĞLU

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 65

Derleme Yeri: Kastamonu-Kirenli

(Av hikâyesi)

- benim dedem var_ımuş tām mı, bubamıñ didesi. ayu sarmış ğayrı şeyde şu
 ğarşuda búkde. búk derle ayu sarmış. ordan bārıya benı ayu boıya deye. elinde bi
 teke bıçaı var_ımuş uzun esgi teke bıçaıklarından ğılıç gibi. onunan ğurtarıya bōle
 5 gendünü. esgiden silah milah var_ımuş veya yo_umuş. bullarda varıya fılın gelü
 darabalara vuruyolar_ımuş. yāni silah vurā gibi yāni tamam mı? ayu tek didem de tek.
 bizim bullāda domuz çoķdu. dā hayvanı delle. biz bullāda domuz deyola. siz dā
 hayvanı dersıñiz de mi? sürü va şindi ekinlerimizi ekemeyos. ekiyos, sürü yāni geliya
 hayvan gibi sözüm oña yassayala şōle ekini. efendime söyleyin kōylüle gine bekleya
 10 fılın. beklese bi ğún beklē, iki ğún beklē bekleyemeya. tamāmen o eviñ şeyini
 mahvediya. ava gidse yaz ğúnünde bulamaya. bulsa da kimisi toplanmaya. herkes
 kendü işine baķıya. kimisi yok kōylēde. āsgiden bunna yo_udu. āsgiden demek ki
 şindi domuz dediñ mi acuk şeyde ğórēdúk; haritada, defterle falan tamam mı. pat sat
 oldu. ava gideller_idi. ğorķallar_idi. şindi sürüynen var. tamam mı? sen onu ānamaķ
 15 istiyosuñ şindi sürüynen yāni. pat sat var. onu gidemiyola veya kimisi ğorķmaya
 onna emme gitse ya da bıkdı millet. ipini ğōyvedi bōle gidē. bēzen ğış mevsiminde
 şeye gidelle. avına gidelle furmaķ içün kōylüle. bi tānesi çevürü şeyi domuzu. keselle

- óúnü. izini kesē. bōle boydan boya bi yar. meselá burdan geçmiş dey mi. burdan geçdū için ōle gider. öbür tepeden onuñ belilli yelleri vadu. yol kesme yāni burdan
- 20 geçmiş mi yāni. bu depeyi bōle gelü tamam domuz delle fílancı yerde delle. kóylülē iple ğayrı çevreyi bālalā. on beş, yirmi kişi ĩsan var_ısa otuz-ğırķ kişi bulunu. onna da toplanula. ey işde āmed_aam geldiñ mi, geldi. siz fılán deyala, siz fılán bōle daıdula onu. iki, üç bizde sürekçi vadu. sürekçi demem onu ğaldumaķ için yataından. yāni onu ğalduracaķ yerinden. yāni onu daķılayacaķ. yerinden kaldıracaķ. o variye
- 25 geliye bi silah. silahı da vadu. patladıcaķ. burdan ğalkā tam sürekçi de şey etdi miydi, herkes yerini aldı mıydı sürekçi de ses yapar tamam mı. herkes yerini almadan avcıla, sürekçi seslenmez. önce herkes yerini alu. ondan sōna sürekçi variye geriden pat kút. ānadıñ mı silah patladu. ānadıñ mı. ondan sōna da variye geliye mutlaķa birinden biriniñ óúne çıkar domuz. çünkü şeye biraz cember örölü ya! cembere aldı
- 30 domuzu. pat kút efendime sōleyin bi tānesinin óúnden geçer veya öbürünüñ óúnden furabülüse furā. furamāsa ğaçar gider. o öte yankı ğaştı gittikten sōna bi dā herkes daılu. ğaçāsa la baķ gidiya āķuru, delle. o gitti ğayrı bi dā ertesi ğún veya üş beş ğún sōna. letice bu ābisiniñ. ondan biz bi şey eminemeyüz yāni. şikāyetimiz domuzdan bizim.

-32-

Anlatan: Ahmet CİVEK

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 82

Derleme Yeri: Kastamonu-Elmayakası

(Askerlik anısı)

- teskire ġāri taburda hazırlanıya teskirele. adamla geldi. ġırķ_üşlüle mi geldi
 öle bişē etdi. onna mektüb yazıyoz deye parayı ġaybetmişle. çaldumuşla. ondan sōna
 sen esgerlik yapıdñ mı? ondan sōna filenkesiñ parası ġaybolmuş. çalmışla de ġāri.
 5 emme ġaybetdi emme çaldudu. o zamanıñ parasına da üç kāt mı dört kāt mı bi şey
 yēni çalınan para. biz de nöbetçidük. o gece ben ġavuştaydım. ġavuş nebetçisiydim.
 nebetçi on başısı gibi nebetçi deışdürüdüm yāni. ondan sōna bouca nebetçile kim
 teftere baķ. filenkes filenkes... birinci nebetçi şu, ikinci şu, üçüncü şu, dördüncü
 şu... şindi tēlime gideceyüz bölük içeri dedile. hefif de bi yāmur çiseleye. içerde
 10 ranzala vā bōle. singer yataķ filen ne geziya. o zaman ot dolduruyoz. yataķ ġıcı
 veriyala. o ġaput bezi saman dolduruyala yatā. battaniye vā sāde. üstümüzde başġa bi
 şey yok. ondan sōna sekiz ġünde bi kere yataķları çıkariyoz, saman dolduruyoz. o un
 gibi oluya. toz oluya. sāde dışarı çıkart, çomaı fur. duman duman tütüya. yerde
 yatıyoz. yerine ġöre topraķda yatıyoz. öle ġünle ġórdük. ondan sōna onu deyceyin,
 15 içeri ġirdük. herkes dedi, yerine otusun, dedile. assubay geldi. yeñi geldi emme dā
 neniñ nesi oldūnu bilmeyoz. bizim burdan bi arkadaşım var_ıdı. çouş o da. tabura
 gitdi, o yo_udu. gelsin geri nebetçi buraya. beki ġarar aldıñ mı? yāħut ġórdūñ mü? ne
 aldım ne ġórdüm. yatuñ bunu falakaya dedi. yatudula beni. o düdce'niñ aķcaġoca va.

findık bol_umuş orda. oraya izinli gitdiydi bi arkadaş. ordan bi findık sopası
 20 getümüş, barmağ galınlıkda bi şey şöle. o da aç çok suyunu çekmiş. baña on beş sopa
 furunca meerime şu gemúklere yüzdü çomak. òle dõdüle. bizi ěgitdile toktura. o
 zaman levir va. iriden bi adam gótüdü beni. toktur baña üç gún lopor vedi. saçını
 ğırkıñ bunuñ dedi. o da ālamaya başladı, saçı ğırkıke. uzatmaylım mehkimeye vedúķ,
 dāvācı olduk; emme bırakduk geldúķ.

25

(Sağlık)

burda rēbitsiyon hestēnesi va. orda iki ĩne furdu başekim şurdan gemue.
 zararını górdüm, mēfetini bulamadım. dün gine toktura gitdim bacakda ğayma va.
 emeliyet olsañ da aır dedi. dadlu dilli bi toktur. otuñ yere, dedi bize. gonusdu bizle.
 30 beki şindi siz Ėretmen mi çıkaceyüz dediñiz? işşallah ölüm.

(Millî piyango ikramiyesi)

şindi mevzülēde duruyoz. mevzi va o zaman neyle mevzi ānadıyın sã. şindi
 sıra sıra bõle ālli birinci gorgān alayınıñ mevzileri var_ıdı. bizi o mevzilere vedile.
 35 onar kişi, sekiz er, bi onbaşı, bi çouş on kişi, bi mangā. ondan sōna biz mevzilēde
 duruyoz. durıke çatalca'ya gideceyin. sene başı yakın. yokāran bi esger arkadaşım va
 orda. o mevzüdeyüz yāni. ben çatalca'ya gidiyon bõún, dedim. la bilet alu musuñ?
 dedile. alurun, dedim. sene başı. bize de getü dedile oñ başıla, çouşla. tamam, dedim.
 çatalca'ya gitdim. o dedi ki; onuñ da kóyden parası pulu gelmeye. ciere içiya o
 40 zamanıñ parasına iki günde filen bi tayin arturabülese yimeye. tayin dokuz, on ğuruş.
 beş yüz ğıram ekmek yumruķ gibi. onu da bulamayosuñ. emir eli filen olu da

doyurusa  le buluyosu . tayını bulamayosu . ordan tamam, dedim. ben  atalca'ya
 gitdim. yalan s lemeyin d rt tene mi be  tene mi bilet getd m. biletleri izi  urdan
 herkes alsın, dedim. toplu aldım. herkes dedim  ansına  eksin alsın. aldıla  etekile. bi
 45 tek  ey  aldı ba a. ba a o bilet  alınca, civek dedi beni de ortak_eder misi ? dedi o
 esger arkada ım. f  h deye birisi. kimsesi yok, parası yok. gelmeye parası filen. l 
 ederin dedim  aderne.  amme seni   ansı a  amme benim  ansıma  ı arsa  ı ar,
 dedim. para vemedi o zaman iki b  k lire. b t n bilet be  bi  k t.  eyrek bilet iki
 b  k lire. on lire y ni b t n bilet. ondan s na tamam, dedim. sene ba ı geldi.
 50 yo oru istasyon va. tiren ordan  eye ge iye. edirne'ye filen ge iya. onbirde geliya
 oraya istasyona.  azete get r ya. orda  azete alan alıya istasyonda. lan dedim hem
 yemek get meye gideceyin oraya hem dedim  azete alaceyin. tamam dedile. gitdim
 ben varasıya tiren gitdi. orda da furun v . o  eyden bi esger arkada ım va orda,
  emed_onba ı. orda furunda  alı ıya. l   unu  yanına gidiyin dedim, b ki o almu du
 55  azete. oraya vadım. esgerle  azete o  ya.  azete o uyke ya  u a m s de et, ben de
 ba ıyın bilete dedim  ani. olmaz dedi. bileti  n meresini s le. ben ba ıveyin dedi.
 vemedi b   azeteyi. bileti  ı artdım, ba dı.  st n   apadıvedi. noldu? m cde dedi.
 nolmu ? bi     y z elli k t  ı mı . ondan s na e nolca , dedim. m cdemi ve dedi. bi
  a   uru  verec z? yirmi be   uru . tamam, dedim. al s  yirmi be   uru , dedim.
 60 m cde parasını vedim esgere. ondan s na  azeteyi vedi ba a. ben de o udum tamam.
 bi  iki y z elli k t  ı mı . ordan  ara oldan geliyon n_ oldu filen dedi. c il adam
 n meresini almadı. bi  ey etmedi. ben o a  abbelik yapsam tam yapıyon. y ni para
 da vemedi ba a. n_ oldu, dedi. la m cde f  h, dedim ben de o a. ne o? dedi. la a   ok
 bi  ey  ı mı , dedim. tamam ordan geld  k uzatmaylım. oraya gelince yemeyi yid  k.
 65 tamam be i ba  yirmi be   uru  ben m cde parası vedim oraya  indi. b  m cde

etdile. o iki buçuK ğuruşu verecek bā emme. elbet vōrūn, dedi. onu da vemedi. ortak
etdim bunu bilete. o zamanıñ parasına altı yüz kāt düşüyo oña. altı yüz de baña
düşüya. uzatmeylim biz bu parayı almaya gidelim çatalca'ya. ısdambul'a gideceyüz
izin vemeyala. izin yok. çatalca'ya gidelim dedük. ordaki yanımızdaki erle bize
70 dedile; baķāsıñız! o zaman şarap fılan sürgún içġú içinde. tamam, dedük. ordan
gitdük çatalca'ya o arkadaş_inan fañnen. oraya varınca pangaya vaduk. pangā bizim
dedile verecek paramız yok buña dedile. biñ üç yüz elli kāt. e n_olacak! ısdambul'a
gidip ısdambul'dan alacesıñ, dedile. yā biz ısdambul'a gidemeyoz. o zaman birisi
dedi ki; bi zengin menifaturacı filen buluñ. o size parayı verü. o da gider
75 ısdambul'dan alu. emme ne alusa alu, dedile. ordan gitdük çarşuya. bi ki yere vaduk.
biris ben dedi alurun. faġat elli kāt alurun. tamam dedük. bize ordan biñ iki yüz kādı
sayvedi mēnifaturacı. bileti de vedük oña yallā. buez de n_edelim la biz bu parayı
harcaruz. dördē yüzünü pangaya yaturalım. ikişē yüzünü de yanımıza alalım.
pangada dursun para dört yüz kāt. izine geleceyüz. izine de yollamayala bizi. izin de
80 yok. yirmi altı ay deyince yirmi ġún izinli geldim. yirmi altı ay da yirmi ġún izinli
geldim. ondan sōna bölüK ġumtanı duymuş bunu. arkadaşlara ordan gelīke
leblebisinden ġayrı, şarabından rakısından getüdük. āşam onnara baķtuk. şindi o para
orda dört yüz kāt duruya. ikişē yüz kāt alduk. bölüK ġumtanı duymuş. izine yollasın
bizi deyo. bölüē tıraş takımı alıvōrüler_ise yolların, demiş. mekinesinden,
85 usturasından ġayrı ne var_ısa. biz oña haķ edemeyüz. ikimiz de on biñ kāt para
verelim buña aldusun. ne derse etsin dedük. on bin kāt para vedük. yirmişer ġún izin
yazdıla bize. ordan geldik, gelīke ısdambul'a ġapalu şarşu va ısdambul'da. oraya
gitdük. lā kıye gidīke birē çalġu alalım. o zaman ġıramafon sürgún. başġa şey yok.
ġıramafon, eliñnen çövürüsüñ pilaķ çalar. çalġu delle. ġıramafon delle oña. atmış

- 90 k̄āda mı, elli beş k̄āda mı bi tek şey ben aldım. bi tek de o aldı. ordan geldúḳ k̄óye. k̄óye gelince orda çaldúḳ mulduḳ yirmi ḡún tamam oldu. ben o paraynan geri gitdim. bā dedim para yollamañ. o para baña yeter orda. dā geride yirmi üç ay va dā. k̄óye gelince çalgıyuy bıraḲdım k̄óyde. ğıramofonu bıraḲduḳ gitdúḳ. o burda parayı çekmiş. bā şunu alıve demişle oña burdan ārı. gelīke de harçluḳsuz gitdi gibi bi şe
- 95 oldu. e kimsesi yok. ōle oldu o para da işde. yāni k̄óyden para da isdemedim, o para da yetdi baña. şindi o zaman baḳ ğafa ğullanaydı, aḳıl olsa ğasdamon’nuñ dörd yüz k̄āta bi aportman al. o zaman şēre ōzenen yok. o zaman k̄óyden merkebe odun sarāduḳ. odunnan giderdúḳ, odunu satāduḳ. āşama geri gelidúḳ. o zaman nasrullah cāmisiniñ şadırvan va ye, şadırvanıñ şu tarafları hab diken_idi. orayı eşdile de bi
- 100 hamam çıkartdıla. yüz nümere va ye, yüz nümere va ye yüz nümereniñ b̄ründe hamam vadu. orayı eşdile çuḳurladınca o hamam çıḳdı meydana.

-33-

Anlatan: Sebahat UZUNOĞLU

Öğrenim Durumu: İlkokul-5

Yaş: 64

Derleme Yeri: Kastamonu-Ahlatçık

(Köy evi)

ben neyle ānativēyin benim ğayıntam fılān var_ı mış. ölen osman ölmüş, nūri var_ı mış, nūri_a o ğayıntam var_ı mış. tam o vāqıtlādan bu ev. sen bilmezsiñ ki ya. bilemēyon ben valā. otumasu; üs ğat hiç yapılmamış. sēde at va yapuķ. āsġi binālardan ğurtulam diyoz. dúñ olusa dúñe giderüz. dúñle eyini bōle olu. bejm

5 dúññüm çalıyala dē şēden bubam biñdürüvedi dört yüz kāt para aldı. ōran, būran çok isteyen oludu. çaldūrun deye bindürüvedi dört yüz kāt bi para aldı. işte bu benim dúññüm. mesele bōle. o şēde ōlanla va iki dene. onnarıñ ħanımları va çocū va onuñ. baķıyala ben yer gezdürüyön. ğışın gidiyon ben de. inēmiz fılān yok bizim hiç. biz eccük bosdan ediyoz. işti dālāda bōle oturuyoz.

10

(Saġlık sorunları)

bayramda gelmēyoz. hastalīm iyi, ilec_inen duruyön ben. bende damar dıķanuķlū va, gemúķ erimesi va, üre va. bilmēyon ben. işte toktur büssürü ileç vedi onnan duruyön ben. iş ğóremēyon, ğúneşe çıkamāyon ben. ğúneşe çıkma dedi toktur.

15 sūt yi, yout yi işte. ğoñşula veriya Allah ırāzı olsun. ğızartma yime dedi. yımırta sarusu yime dedi. ilaç yaı yime dedi. salata filen yīyoz.

(Yöresel yemekler)

- biren asāla, ğuzu biren delle oña. ħani bazarda va ya. işde òle şele va. toū
 20 bişürle sermeyi de edelle, suyuna basalla, cevüz, yağ, tereya_ıman olu bandurma. iyi
 olu. şindi baķ seninle yaşıt çocūm va benim yavrum. onu sermeyi edēsiñ toū da büşü.
 tere, cevüz, sermej şöle yatu. ister yatu ister dik. suyuna bas bas etini de aralarına
 üsdüne ek. üs üsde döşe. o efe bandurma olu. anañ bülü bēki de. edl_ekmek; duz
 ācuķ atāsıñ, sovan ğatāsıñ, yımurta ğatāsıñ tamam. mēdonoz dōrāsıñ. işte hazıllanışı
 25 bōle içine ğataruz, ğaruştūruz. hamuru da yūr bōle aç oklavaynan içine ğo, saçda
 bişü. onu çóúreceķ şöle şeyi vadu bislēç. onların şeyi vadu yaslācı, yaslāşda bōle
 yapāsıñ.

(Meşguliyet)

- 30 benim efendim va. e biz hēlimize ğóre bi iş ğóremēyüz. cığ ğada bi baççemiz
 va şurda başķa tüllü iş ğóremēyoz biz. benim adam dāa gidiya, ğıyı ğótürüya, bucaķ
 ğótürüya yōriylek işde. òle iki aru va şurda onu beklēyoz. òle bizim işimiz. bu sene
 hāp arula söyündü.

35

(Mani)

ğarşuda bıdama
 hoş geldiñ odama
 sen bize marāķıñ var_ısa
 40 çoban dur bubama

(Fakirlik)

45 adım zebehet uzunōlu, biz kōyde beşden çıkdım ben. evet ufa_ıken çıkdık
beşden. bi dā oğumaduk. o ğada okuduk işdi. ğalabalūduk akıl, akıllı olan okūya.
akılsuz olan oğumāya. bubam fakir_idi. biz bi ğalem bulamazduk yazmaya şōle bi
tek çıkaramazduk. yapraklara yazāduk. okula gidēdūk. herkeS ğalem yonādı. biz
yerden ğalem aluduk da orda ğalem ucu ğırū buluduk. onu aluduk, ğalem yoñma
50 mahnesine gidēdūk de ğalem falan bulamazduk biz. bu ğada okuduk iştik.

(Çeşitli)

evat, ah ğōzelim ben bilmem ki. ğōndermeyüz. otur anam. inağ, hayvancılık,
ekin işte bu başka bi şey yok bizim kōylēde. ah zāmet olu mu dōrd_inekle īsanı
55 öldürüya. ğúdecēsiñ, āşam olunca ğúyecēsiñ, saacēsiñ. elim düşdüm bura çıkuk mu
ğıruk mu? on beş ğún filan oluya. bek çok ārı yapıya. çok zedelenmiş dēya. melhem
vedi ārı kesici hāp vedi.

-34-

Anlatan: Hasan DOĞAN

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 74

Derleme Yeri: Kastamonu-İbrahimli

(Harman sürme)

daban, saban vardın. ğara saban ucunda dömür, boyunduruğ halğa vadu. tallayı sürme ğonuşuyoz şindik. saban va. eñej şe edēsiñ, etden. boyunduruğda halğa vadu. halğayı yokordan bi şe dağāsıñ. òle sürē gidēsiñ. eliñde úñgendire oña dut, oña

5 dut sürēsiñ. anadudu tırpan vā. tırpan_ıman ekini biçēsiñ. añması ayıp ğadunna arkañdan desde eder. bōle bōle edē desdeyi. topağ topağ eder. sōnadan arabaynan ókúz arabası, āsgiden ókúz arabası var_ıdı. ókúz arabasıñ araya dōru ğuyar örüsğarda gine atarsıñ. ordan desdeyi, arabayı doldurusuñ. urğan va. urğannan sırtlanusuñ. ğótürsüñ. yun edēdúğ esgiden. sōnadan ókúz_ünen yıķarsıñ. harmana

10 saçāsıñ. dúen vardın. ókúz_ünen dúeni dōne dōne sürēsiñ onu. toplarsıñ yaba var. yabaynan savurusuñ üsğara ğarşu. sōnadan bi el mekenesi çıķdı. bi kişi çóúreceğ boyuna, bi kişi de boyuna yaba_y_ıman ğuyacağ. o bitdi şey_etdi. içerde patoz çıķdı. şindi arabadan ğótürüñ buraya yıķıyoñ. araba gerisin geri gidiyo. o gelesiye o boynuna çuFalı daķıyoñ. ekin samālğa giriya.

15

(Fıkra)

şindi esgiden araba yokmuş. bi kōye bi araba gelmiş. adam eve çıķmış. araba da aşāda çalışıyomuş. islop etmemiş. evde adama yemek, çay vemişlē. evdeki kadın

da su almış, ekmei almış, arabaya gôtümüş. suyu vemiş içmeye, ekmei vemiş
 20 yimeye. eve gelmiş, demiş ki; su vedim içmēye, ekmek vedim yimēye hırıl hırıl
 edēye bilmen ne dēye demiş.

(Mani)

āk toūñ iliklisi

25 ğara tuūñ gemiklisi

mēni sōleyi deye

çıkmış Allah'ın sümüklüsü

-35-

Anlatan: Hüsnü Hasan DOĞAN

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 77

Derleme Yeri: Kastamonu-Başören

(Ayı hikâyesi)

- vā ämme bu yıl górmédim ben. eveli bek çoúdu ämme şindi bi_ki şē
- górünüyomuş bu yanıda. gara gaya deye bi yer vadu. gayada durā. benim uşaklīma
- arucula var_ıdı. gelüler_idi buraya. yatālar_ıdın. o gayrı yoqoru gidēke bi gaya va.
- 5 gara gaya deye emme gezilmeye. adam gupayı guýdu içeri. gupay başladı sarmaya. o
- koqusuna biliya. adam bōle şey yūñsek delúk. yan yan girdi içeri. álektirik eliñde
- geziye orlāda. yoqoru gidiya bōle. sergen gibi bi yer va, dedi. orda yatıya, dedi.
- gózüne álektirī dutdum, dedi. içeri silahta atamadı tabii. gayayı sókúcin başladıla.
- bi_çō adam hāp kóylü. üş tene şeyi sókómedile. gócce bi gaya... sōnadan ġāri
- 10 bıraktuğ geldik. ertesi gún çıkmış. bu yandan birisi górmüş orda. içerisi geniş_ımiş.
- dışarısı bōle girilen yer. yan yan girdi adam. álaktirī gózüne yoqoru yatıya dedi. o
- şeye ġadar yatar. mart doqüzuna ġada yatar. mart doquzu çıkar. o zaman çıkar. mart
- doquzu da gayrı yaz baqıye ye. ha şindi navruz diya ha. o gayrı boyuna dabanını
- yalamaynan durar_ımiş. emme sırf bōle yā olu dellē. dabanı yalaya yalaya iki üç
- 15 barmağ yā olu gónünüñ altında. o gayrı bi kere çıktı mıydın ġarınca guyrū vadu.
- ġarıncaları yēr_ımiş. o erüdürmüş onuñ yaını. daşkóprü'den polis deller_idi uzun bi
- adam var. o gelmiş bulmuş o ininde. o sıkıydı o adam. orda inde urmuş. inmiş aşāya
- delúe gayrı. urğanna sarmışla urğan_inan çıkamışla yoqarı. inde urmuş cesürlü bi

adamıydı. uzun bi adamıydı. o zaman demiş ğalıba amil_ā'ya. amil_ā ben bōca
 20 ayuyu hurdum rüyamda demiş. o da, amil_ā da hurduñ hurduñ ben de demiş sesini
 işitdim. tüfeññ demiş. şu ğarşuya bu kóyuñ āsıydı amil_ā. o misefillie
 gelmüñ_ümüşdü. üryamda ben bōca ayuyu hurdum demüş. o da daķılmış. ertesı ğún
 gidiyala huruyala ayuyu. gelüken ıkarıyala ğayrı urğan_inan. aşā derindeymiş.
 sallanu yuvlanmış gitmiş aşā. cesür adam. iriden bi adam. motosiklet_inen sinop'dan
 25 şey ğótdü. ente yapdumuş tenekóden balık ğótdü. o motor heybe gibiydi bōle.
 onunun balık satadı.

(Marangozluk)

benim bi arkadaş var_ıdı. anara haymana'dan a yonmasını bilmezdi.
 30 marangoz_udu. āşamada bā yondurudu. onnarıñ üstünden yonālar_ımış ayak
 keseriynen. bōle yanıbaşına yonmasını bilmezdi. bā yondurudu. beraber_üdük,
 alışuduk. adamı ezmeden başka bi şey yok. benim belim bükölüyo neden āşama a
 yonması biliyoñ mu çok eziyettür. bu iç yüzünde su koymaz da a yonmak var ya!
 bak belim bükölmēya. patırına diyeceksiñ, ācıñı yon, ben ustalı yaparın dıceksiñ.
 35 āzıñı açmayacaķsıñ.

(Dağ hayvanları)

bak burda domuz çok. domuz!domuz va ya! o daħa çok, o şindi beş kile zararı
 va bak. misirden deİL, ekinden. dürtüye, iyniye mahsülleri kepēze ediya. doñuz çok
 40 aķsine. ayu muyu çok yok nēdir yēni. emme doñuzdan çok bi şikāyetlüyüz. doñuza
 dēvletden bōle dālara avcı ıķartmak lāzım. bunu isteyoz yāni. şindi bōle bu doruķ

basdıya çok çam. çamlık bulla. orman ya. ormanlık oldu. burda çok telkin oluya.
 senede bi tej yedi gúnnaya. senede bi yaş bōle āsiye. yedi sekiz gúnnaya. bōle
 çoalya. onu dürtüya. ekini dürtüya. çiyneya. bēzi keri de bōle harman gibi erişiye bi
 45 yellere. dere yatıya bōle. hiç alınmaya ordan bi şey. onuñ üçü yāni bizim istedūmüz
 bu orman avcılık şeyinden. ben de avcıym. şimdi ben çok doñuz furdum. yāni de şimdi
 yaşlanduğ da gidemēyan yāni. sürek edicēsiñ. çóúrecēsiñ. bōle úúne avlu dikeceksiñ.
 ordan o zaman olu yāni. biz bōle bi şey arayoz yāni. sizden bekleyoz yāni.

50 (Avcılık)

şindi burdan doñuz şu belden bōrden şu kōyúñ üstünden geçiye. bu kōyúñ
 üsdünden bōle geçiya. şu arada dere vadu. gitdim gendü gendüme şurdan dō gitdim.
 şōle iz kestim tek. çóúrúke gorķman. o yaralanmayınca ĩsana dalmaz. yaralanusa
 burda birisini yatdı da hestēnelik etdi. benim bubamı da ırahmetlik doñuz bōle
 55 girince altından bu burda yarmış da atıvamış. ırahmetliyi anam gonusudu. şimdi
 burdan gitdim şōle. bi iz kestim geçmemiş. o gún de bi bazar gúnü kimse yok kōyde.
 şimdi burdan bōle geldim. indim oraya geçmemiş. indi ordan bazar gún bōle beş altı
 kişi topladım. o kōyde iki mēle va. orda şey_edincek kōpej bālatdudum oraya.
 dışarıdan ses olunca doñuz gelmez. doñuzu çóúrmeye gidiyon ben. çóúrdüm doñuzu
 60 ĩsan topladım baķ! kōpeksiz gidiyon. ğupaysuz izini kesdim. geçmemiş. ōran būran
 bi sürekçi yolladuğ. bōle biz dikildik oraya kōru. dikildik beş altı kişi. şimdi doñuz
 kōpekleri sürekçile ğaldumadan doñuzu o neylēse ğalkmış, sezmiş. o ĩsanları sezmiş,
 pat dēye indi oraya. şimdi orda bi kişi var_ıdı, üs yanıma, ben de şordayın. burdan
 geşdi doñuz. atmadı, gorķmuş herif. doñuz çok böyúķ. şimdi ben şōle yünsekdeyin.

65 şöle yamaya aaç hemen bi burun dedim. bi çaldım emme Allah tarafından baķ şu sol
 ǵózünüñ burdan girince, şurdan çıkasınıñ altından çıķmış. hemen ǵóşdı oraya. şindi
 depindi ǵafa bu. avcıla geldi. netdiñ sen yā birden. kópekle ǵāyrı geldile. ǵupayla
 geriden, süreķile de geldi. la çabuk bu hazırmıymış bu dedile. ordan sürüdüle,
 geldile kóyüñ içinde. vay bōle ǵórseñ çoluk çocuk. on tāne doñuz furmuşumdu
 70 gendü başıma. ben avcıym, gece ǵalkar giderdim. doñuz çóúrüdüm. davşan da
 avlardım. yanımda ǵupay da va. onuñ üçü yāni. biz de gidēdúk aslanlu tarafına,
 daşkóprü üsdüne dō. kópek burdan davşanı alu gidēdi. gidme arķasına kópej ǵurt yir.
 bōle av yapāduk biz eveli. deyceyin doñuzdan şindi āñ çok çóalan doñuz. unuñ içün
 yāni, bi yāni bilmeyon. hóķmetden bi yardım. ayuynan dalaşmadım. yaluñuz ayuyu
 75 şöle, bahçede yatıke misir ekerüz şöle. ayu indi bōle yanımdan yókoru kireni yimiş.
 añması ayıp pisleyelek gitmiş. rahmet olası eniştem var_ıdı. ǵaķ oul çıkdı derdi.
 ǵocca rehmet sepet gibi git oraya kóru derdi. ben bi dā orada yāni şey edip de
 yatamadım yaluñuz. yatamadım alaķda. alā da çıkar o ayu.

80 (Anı)

bi kere ǵarşuda bi hengime oldu. pat kút, pat kút biz de ǵarşudayuz. biz ondan
 habarımız yok ki. biz eliē dolduduk fişej. şindi aşādan yókarı bi şe geliye atlaya
 emme kómüş gibi doñuz. bu çeñeyi şöle ǵırmış. kópekleri sarıya, atdı gendünü.
 ǵarşudakile geldile. işdi ben seniñ peşiñde ǵaķ ǵündü geziyon! benim ölüm şeherde

85 doulcu. dúúnü olan onnarı çıǵırıya.

(Ağaç kesimi)

- 90 önceden numara atalla çama. ondan keyrik gelüle, numarayı daıdula. biz önce yıķmasına ondan sonra soyaruz. sürtmesini yaparuz. ordan vesayitçi yúķler dōru ormana. siter odunu da ōle. giderüz ordan keserüz. atılcaķ durumdaysa ataruz ħani. ğúlúķle olucēsa ğúlúķle yol keķerindeyse arabaynan rampaya indürüz. dāda mantar vadu. toplaruz. ğannuca, ayulaķ, ayu mantarı, ütúķ var. cincile, touķ ayaı vadu. siyah
- 95 tüylü geyik mantarı vadu. onuñ tüyleri geyik gibi olu.

(Bitki)

- yabāni ot, maķaryoz deyi bōle dal yayar. aynı bēle ufaķ ufaķ pul gibi olu o. çok dal yayar ekini māf_eder. başĝa sıır ĝuyrū vadu zararlu ot. yelmúķ olu o yenü.
- 100 ĝaramuķ, ĝıcımuķ vadu. ĝaramuķdan ayru bıtıraķ olu. añızı sürme bıtıraķ basar delle yāni. minder gibi olu o.

(Yağmur duası)

- toplaşı uşakla işde ekmek toplāyı bi_ki yımırta felan onu ĝāri yemek_üçün;
- 105 ĝódene ĝódene ĝóĝ_ōsun,
arpa būday çok_ōsun,
kāmıl_ā óküzü ĝurban_ōsun
ĝōden yā rahmet yāsın, delle.
- 110 ufaķ uşaklarıñ yoķordan bi su atalla depelerine yāmur yāsın deyi. yāmur yādumaĶ_üçün bi çaput taķalla. çobanıñ üsdüne ōle gezelle ĝapı ĝapı. uşanıñ bēki duası ĝabul olu canım. sēpsüz o. oña ĝāri yiyecek içecek verüle her evden. toplanula ĝāri yelle. bi sopanıñ ucuna çaput bālāyala meselā;

gódene gódene góg_ōsun

115

arpa būday bol olsun

kāmil_ānıñ óküzü va ya burda eñ zāngın kim var_ısa onuñ óküzü ğurban ōsun
deller_idi. ğırbō da daķalla sopanıñ ucuna. onu bacāndan bālalla. canlu daķalla.

(Kuraklık)

120

bu yaña yaprā gitdúk. yer ğurudu ot yok. bi vaķıt bi yāmur yādı. ondan sōna
ĩratını alduķ. o olmayaydı hiç bi şey yo_udu. o yāmur yāınca góverdi talla yeşerdi.
deneyi dutdu. esgiden yāmur duvāları oludu. uşaklara gódene çurtdular_idi. bi
çomaıñ ucuna çaput bālallar_idi. uşakları yollalādı. uşaıñ duvāsı dā ğabul_oluye diye
ōle_deller_idi. şo daıñ depesinde talla vadu. oraya gidellēdi. oraya gúmpülü ekēdúk.

125

(Çeşitli)

bi yapa iki yapa ĩrendim marangozlū. didemi bilmen de bubamı biliyan.
yunan'nan herb_etmişle didemgil.

TAŞKÖPRÜ

-169-

Anlatan: Kamil BULANIKOĞLU

Öğrenim Durumu: İlkokul-5

Yaş: 47

Derleme Yeri: Taşköprü-Urgancı

(Askerlik)

ben hikāye de bilmen. ānadaman da baķ saā diyveyin. ileçbellik yapıyoz biz.
ben esgere gitmedim. benim ğırķ yıldan beyri ğol, bacak saķat. esgellīmi çürük
çıkardıla. baña bi lapor vedile. bunuñ bõle olması bedenesi ben bi ilaç içmişin
5 gúççũke, ufāke o ilaçdan ben özür ğaldım. şūbede bu bacağımıñ ğısalını ölçdüle.
ordan ben eynimi giydim. git dedi, terāziye filimci va dedi. o filimleri çekdü gel dedi.

(Arıcılık)

bizim yoķāra bi ğara futun var_ıdı. arķasını sókmüşle, balını almışla, yemişle.
10 ayu alamaz aru eviñ altında ğuruluķda. ayu olsa ğuvanı omuzlā gider.

(Ayı)

geliyo demiş yoķardan üsdüñüze demiş ayūya tallanıñ ordan. bi ğıyı alıyo
geliya bunnarıñ üst yanına şā. habarı yoķ bunnarıñ.

15

(Kaza)

ğız ğardaş ğardaşı furmuş. tüfeji oynuyoz deye ğız ğardaşını furuya bōle.
 emme baķ aşıa gidelim dedim. yörüyemēsiñ yıkılısuñ dedi. beni ğótümedi aşıa. ben
 aşıa inecēdim, tekrar gelecēdim. ben ondan habarım mı va. mal ordaydı biz o yañ
 20 gidēke.

(Çiftçilik)

tallayı nadus etmeye felk deller. gelecek sene ekeceñ talla. onnar tıraķtōrnen
 sürüyoñ oña felk diyola. felk demek yāni lados demek. sürdūñ yere lados delle.
 25 hayvanları eyrekde otlaturuz. eyrek çamiñ çalınıñ diPleri. oraya ğıyı çekelle.
 hayvanna yatar oraya eyrek delle. bu ğoyunnarı yazuda otlatıyoz. bu şurda ıccaķda
 yansa, orda yanar buriya ğórgeye gelmez. emme geçi olsa geçi ğolay. geçi ğırdan
 yeyip içiyo. boun mesele elli ğoyunuñ yedūnü yüz geçi yemez alafı, zahrāyı. bu
 ğoyun adama ortaķdu. bu aynı deymene beñzer, bi yandan dolduru bi yandan
 30 boşaldu. emme geçi bi kere doydu muydu acıasıya ğaķmaz. nebet dutduru.

(Kuşburnu ağacı)

buña ğuşburnu derüz. bi yeriñe daķılsın salmaz seni. esgi adamla her aş
 evlenmiş de bu evlenmemiş. bu yāni her gelen geçene daķılurun dermiş. sen burdan
 35 geçēke daķulu bi yeriñe salmaz.

(Çeşitli)

paytun arabası, yaylı paytunna vadu. onnarı dutāduķ bi yere gezmeye gidēdūķ
 onnānan. meselā saruğaya'ya ebbābıñ va, orda otu, orda iç. ğózelce uraba giyer
 40 gidēdūķ. biz bu memleketi odun ğúvvetine biz çekiyok. bu memleketiñ bi gelürü
 yok. kendir, sarımsaķ, soan, pırasa, ilahana olmaz. alma, armud, kirez, erúğolu.

-36-

Anlatan: Tevfik ALAGÖZ

Öğrenim Durumu: İlkokul-3

Yaş: 63

Derleme Yeri: Taşköprü-Akdeğirmen

(Çeşitli)

seyin_ā va ye germeş'de. o, taksiyenen çıkdı. burdan taksiye yeñi lestik alımışla, dördünü deışdümüşle. oraya varıp gelesiye dağaruz demişle. o pürçekleri oluye ye lestiñ, o pürçekleri dókúlmemiş. gendüsü gonusdu.

5 (Balık avı)

geçen pazar balıa gitdúk. o duvarıñ dibinden ārı o ğum ocaqları va ħani ğuyluş ora. biz şindi boybat'a şā asvatdan gidiyoz ya onuñ depesinde çay oraya şā gidiya. ğayala yassunlaşmış. aķa aķa ğayala bōle dikelmiş. simsiyah çıkmış ğayala. dózer bi yere ğadar çayıñ öte geçesine, beri geçesine dōru bi yol yapmış. ğāri ordan 10 aşası yörüylek gidiyoñ. aşāda ğuyluş va. ğuş uçmaz kervan geçmez çıkın geldi beş altı tene inek oraya. hiç bi çoban va! ğurt iyi ki yimeya onnarı. onna da doydula geldile yatdıla yanımıza. biz altı yedi kişı gitdidúk elli beş kilo balık bulduķ geldúk. oriya varınca, ğızılıрмаķ şeye ğarışınca bitiye yāni. su dupduru bu çayıñ pislī inmeya oraya túkeniye. ōra bi yerde buynuzları çongollu geyij vurmuşla avcıla. beki ben size 15 ne ğótürüyün? ne içersiñiz? ne yirsiñiz? biz ireçberüyüz. mal işleriynen ūraşduķ.

(Hastalık)

boca gibi tütürüyön ciğarayı. bende tensiyon va. hastalık va. uzun uzatlı bi bilgúm de yok. aç çok menfētini ğórdüm. buez de irāt edemiyoz. iccaķda zor. şu

- 20 ekmeğ bile gevmeden yiyebiliyoğ mu ok zor. aslında trkiye’niğ en iyi yerinde bizyz, havadar yāni.

-37-

Anlatan: Satı ORHAN

Öğrenim Durumu: İlkokul-5

Yaş: 57

Derleme Yeri: Taşköprü-Alamabatak

(Sarımsakçılık)

- nasıl ekülü, nasıl dikülü bazara gada saā ānadıyın. ilkin toum sarımsaı şöyle yuvarlak, düz çatlak olmayandan ayrulu. onu dişliyoñ. dişi üçe ayırıyoñ. dış iri dişleri orta góbēnin, en ufānı dikmiyoñ. şimdi bunu gótürüyoñ tallıya. vadiñ tallaya. tallanıñ
- 5 yerini sürüyoñ ekimde. sōna depeceklü bel_inen topraı şōle bi ğaruşdurusuñ. baķ şūra boğsuluk va bizim. depeceklü belim, kúreim ōra. boğsuluğa soķmuşun. ekim çif zamanı. zemferi ayudu o. zemferi ayı deye neye delle biliyoñ mu? zemferide hava müsaid_ise gúpresini, siyah gúpresini atıyoñ. ızgara ediyoyñ. varsa hayvan kemüresi çekiliya. cemüre derüz biz. yüz beş martıñ yedisi bi cemüre düşer. birinci cemüre,
- 10 ikinci cemüre o da havanıñ ısınmasına celālet bi şēdü bu. o zaman varıyoñ tallıya. bunu şimdi güzelce dikiyoñ. ızgara etdiñ, düzlediñ yerini bozmuyoñ ğayrı tamam mı? orda dikiyoñ toprā. şimdi topraķTan çıkışında böyle fidesi çıkıya ya yāni ilk çıkmış sókmeye ilac_ediyoz. ondan sōra sulama zamānı geliya baķ. bu iş çok zor. bāzı çok dıncıkıyon sulama ne zaman olu biliyoñ mu hıdırellez yāni mayısıñ altısında. buez
- 15 tallaya gelen suyu bizim şahna bi daşınan bekitmiş. emme ğızdım vallā. neyse hıdırellez geçince ğupreyi atıyoñ baķ. ben kimene siyah atdım. tilizle dat. çimeni ğarışdıriyan atıyon. sā şōle tārif ediveyin. hava yāmāsa atmıyoñ. şimdi çıkamasına ğirēsiñ. sarımsaıñ çıkaması yatāsa ekin gibi. sarımsaıñ çıkışı temmusuñ yedi veya onunda başlar. hastaysa erken çıkar çürümemesü üçün. illā bu sarımsaıñ yatması

20 ilāzım. yatmasa temmuzuñ om beşinde sókúme giriyoñ, sókúyoñ, tallıya seriyoñ,
 orda guruya. yāmur yağarsa alıyoñ, geliyoñ, asıyoñ. burdan sōra bir, iki, üç sıraya
 ayırıyoñ. birincisi ğalitelisi, ikincisi orta, üçüncüsü cıbr oluya yāni eñ ğúçü. eñ
 böyüğü satışa eyi gelü. yaluñuz dayanma bakımına eñ ufā fazla dayanu. çürümesi
 geç gelü. yüz sekizen hıdırelleze ğada durar, ekim zamanına ğada yāni. sā nēle
 25 deyvēyin sarımsaıñ faydası tansiyonu yúkseldü, alçaldı dengeler. ğanı curulduru.
 şunu demiş peygamber efendimiz, sarımsaı yiyince cemēte girme demiş. dayınıñ
 benim yapmadüm iş yok. sarımsā bazāra ānaşusam satışa, vemedēn bi beh parasu
 alurun. şindi sarımsaı bazallü ederüz. malı ğaldumadan sen benden bi para alusuñ.
 ğaparo yāni, buna beh parası delle.

30

(Arıcılık)

aruculuğ yaptım. hotunla duruya bağ şūra. lan ābaysiniñ, oğul şōle atıya
 meselā; aru dala ğonuye. onu tüssüleyoñ, varıyoñ, alıyoñ hotuna. şindi aruya, ğaruya,
 paraya bek nazar deyē delle. bu aru va ye aru! hiç ğózü ğótümez. kóyde aruda
 35 tutunmak_üçün arunuñ birini bulacañ, birini paraynan alacañ, birini çalacañ. valā
 ğayrı ben mahansumayon.

(Yemek)

esgiden soğandan yapılma bi yemek bu. soğan va ye soğanı haşlāyala. ortası bi
 40 yımırta ğırıyoñ. esgiden yok ābeysiniñ. çörē de doğrarın ğuy yi. buña borana delle.

(Oyun)

sñğırcağ vadu dúúnlēde ğurāduğ. şindi tahterevelli diyala ona. biri şuriye
 biñer, biri şuraya biñer. ağıduma, çöğdüme yapar. saldırmaç da delle. şindi bağ bi

45 ağaç burdan gırılı çif sóker buña çongal delle. iki çatağ yāni. ikiye, üçe, beşe ayrulu.
buna çongallaşmış delle.

(Hayat hikâyesi)

benim didem ğayınım oluya. babam_inan anam emmizāde. yāni emmi çocū
50 bi eviñ. sene biñ doğuz yüz elli_üş doğumluyun ben. dumō olmuşun çok tıñsırıyon
ğusura bakma. bubam asgerdeyke bi hazīne buluyala. orda böyüñ bi hazīne buluya.
ordan bi dabanca alıya. kōye yollaya. didem de dayımı vuruvīye dúunde tağdan
ğazāleyin. biz ayru düşdük. bak bura bubamıñ evi. benim evim de öte yañda anamıñ
evinde duruyan ben. benim öğretmenim va ye. ğulağları çīneyesi çok değellü bi
55 adamdı. devdala gibiydi hem de.

(Takvim)

bi hefteyi şōle sayallā; cümē, cümertesi, ikisi, üçü, sālī bōle sayalla ğunleri.
aylā; teşninevel, teşninsēli, kāninevel, kāninsēli, ğúcuk, at, mart, yat. bunnarı
60 biliyoñ mu sen? benim bubam hiç tağvim ğullanmazdı. tağvim yo_udu. boñun ayıñ
ğacı onu bülüdü.

esgiden seneyi ikiye bölmüşledü. hıdırellez ayı ğasıma gelü ye yüz sekizen
hıdırellez. bu yaz öte yanı ğasım ayı ğış. ğar yağar “doğsanda yēller yüzde seller” deye
şey vadu. ğasım yüz sekizen hıdırellez mayısıñ altısına ğada ğış deye geçer. ondan
65 sōna yaz deye geçer ğasıma ğada. sōna yaz deye geçer ğasıma ğada. şindi ğasımıñ
atmış beşde yetmiş ikide böcek ğırımı dellēdi. yāni buz da ğóçer doğuzanda yeller,
yüzde seller. doğuzanda ğaba yel eser. rodos yāni. ısıcağ bi ürüzğar eser. ğar açar
bōyle. ğunuñ urdū yellēde toprağda ğar ğaracalar. yāni orası erir. buna ğaracalama
denü.

70 ğabağ çığidi, üzüm çığidi dikerüz biz bu mevsimde.

(İnanış)

şindi bazāra sarımsağ satmā gidiyoñ. şurda birisine ıras gelüsüñ. varasıya
satāsiñ. o saa yöyümlü gelü. şindi başğasına ıras gelüsüñ on kere bazara getürüsüñ
75 gine satamāsiñ. ona da uğursuz delle. o adamı ne yapacāñ biliyoñ mu bi gózel
parpulayacañ. satacağ olacādım emme gine de satamāsiñ.

(Çeşitli)

meyveniñ dutası iyidü emme sedelemişi hemen çürür.

80 ğóvsemek, mındar hayvanıñ ğóvsemesi. bağ mısmıl hayvan dalapsamaz.
ğatır, eşek, at.

-38-

Anlatan: Bayram ÇUVADAROĞLU

Öğrenim Durumu: İlkokul-3

Yaş: 68

Derleme Yeri: Taşköprü-Bük Köyü Tekev Mah.

(Sarımsak tarımı)

- şindi sarımsağın ilkinden ānadıñ mı? biz bunu dikmek_üçün diş yapıyoz. mesela bi sarımsağdan on yedi tene diş çıkar. o dişleri biz bi çuval diş ederüz. om beş çuval doldürüz şoriye. bi çuvalı tallaya iki gadın dikiye. biz tabi buña gübre ekiyoz.
- 5 bakımını yapıyoz. toprağ süreceñ, hazırlayacāñ, daban etceñ. kómüş gibi olacak tallā. gabaracak. mevsimi mardıñ om beşinden sōna dikerüz. gabaruğ guru tallıya dikiyoz. beş santım aralıkla dikecek. imeci yapıyoz. biz onnara gidiyoz, onna bize geliye. malle garlarını bi topluyoz otuz garı. boñun bize dikerüz, yarın da buña dikiyoz. sōra çeşitli tozla va ekiyoz. güpre yāni toz. çimen güpresi ekiyoz. ondan sōna sarımsağ bi
- 10 garış böyüdü. ondan sōna buez de çapasını yapıyoz. ot yörüye oralāda tabi. ilaç yapıyoz. çapa, üç çapa ister. bundan sōna havanın şartlarına bālı. yedi kere suluyoz. bu sefer üç sefer suladuk. yağ bol oldu. bir aydan beri yāmur yağıya. çok sulama da zarar ediya. birden de güğöcebülü. bu bōle. gelemim hasatına. sarımsağ böyüdü. sōkmesini gonusuveycin şindi ānadıñ mı. bu sarımsağ gendüsü sapları sarardı. aynı
- 15 ekin tallası gibi yatdı. yatar. ben oldum deye bağıya. dişlendi yāni. elemeli motor_unan bi gaşdan başlaruz bōle giderüz. bıtır bıtır bıtır beş santım aşādan giderüz. bu bōle gabarta gabarta dóke dóke gider. gadunlā da topalla. gadunla bunu el bağı yapar. on beş, yirmi tenesi bi el bağı olu. sōna sergüye serip yaturla. sekiz on

gún sōna o tallada gurur. tallanıñ yüzünde gurur bu. bi de biz bunu çövrme yaparuz.
 20 şindi altına gelen topraklı yer, yāni üsdü gibi bunu yir mi yimez! güneş yimez.
 gurumaz yāni. guruyunca biz bunu alu gelürüz evimiziñ óüne yıaruz. boez de
 peklemesi va bunuñ. tek tek elden geçiya. tek tek yığar peklerüz bunu. gadunla buez
 de bunu gayrı top bağlarlar. bi kiloluk, iki kiloluk rasgele bağlāla. biz bunu gāri
 bazara gótümē motora yıaruz. ama parıl parıl pallar. iri sarımsak yok mu dayı bairu
 25 bunu satayke. var_ısa içerde var_ıdı gótürveriyin diyon ānadıñ mı. yo_ısa ortasından
 veriyon. her şeye faydalı. hab gibi bi şey bu. bunu dış memlekātlāda ānadıñ mı tos
 haline soğuyalarmış. bütün yimeklere gatiyolarmış. biz bunuñ gıymetini bilmiyoz. eñ
 iyi sarımsak bizim sarımsak. başga sarımsaklar burmuyo. bizimki burar. acudu yāni.

30 (Anı)

geçen gün şu yoldan ağırı birisi geldi şuruye. fabriğatör yāni, garı da
 fabriğatör. gaç para bu dedi. üş Kāt didim. yā iki Kāt vi zararı yok meselā hani. yā
 benim canım istedi, benim param yok, çıkmadı, de. ben onu da hoş görürün. helal
 olsun. daşköprü’de iki Kāt, sende dedi üş Kāt, diyoñ dedi bā. bēzisi on Kāt verü. iki
 35 Kāt veme şerrine almadan gitdi. dayımıñ ireçberlīmiz bitdi bizim. zatten biz yaşlanduk
 deseñ şu yamiya, yāni şu yokuşa ākuru yörü deseñ gidemen gayrı. ama esgiden
 bazara yörüylek gidēdük burdan. sarımsak bazarı sēli gün oludu. cümē gün esas
 bazar yāni. biz esgiden iccağda kendir de böyütdük.

-39-

Anlatan: Hatice KESKİN

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 62

Derleme Yeri: Taşköprü-Çiftlikköy

(Hamur işi)

ben yufğayı oqlavaçnan açarın. oqlavayna biz yufğayı açaruz işde. hamur yazaruz tepsi içersinde. yapduķ dedim ya demincene onu yazaruz oqlavaynan. maḥāna keserüz. mantu yaparuz. seniñ didūñ oqlavaçnan. hamuru evsünne ğazuruz.

- 5 bi de o hamuru elnen şabaladūñuz. el yaslāç va baķ. o da yuvallaķ bütün. hamullu ekmek yapalla şöle ğúcúķ ğúcúķ elde şapalalla.

(Okul)

Allah zeyin açuķlū vesin. benim de ōlum mēzun. alamanya'da ğórevlü. şindi

- 10 aşā şā git. oraları gezēsiñ.

-40-

Anlatan: Binnaz ŞENTÜRK

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 56

Derleme Yeri: Taşköprü-Demirci

(Hastalık)

- benim şimdi ciğerimde leke va. toktora on kere gütüdü çocuk. gayrı gelüsün didi. hab vidi. hab veriya devamlu. tozdan olmuş diya āna. bu evleri sıvarduk beyaz topra_inan. ondan olmuş didi. ağaç bināydı. ağaç bināyı sıvarduk. şe le galbur vardı.
- 5 ondan elerdük. āzımızdan almuşuz.

(Yolculuklar)

- yörüyoduk beygir_inen. araba yo_u du. yedi-sekiz saat çekiyo daşköprü. kómür yaķalādı onu. gütürlerdi beygirnen. öyle yavrum işde. gorķuķ hastalın deēil
- 10 didi toktur emme didi sen gendüne toktorluk yapaķań gendün didi. sekiz tene çocuk va yavrum bende. aķıl ğomadıla. burda biz dikim dikiyoz, ekin, fasılyeyi, pata ekiyoz.

-41-

Anlatan: Nedime YENİ

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 78

Derleme Yeri: Taşköprü-Kornapa

(Kendir tarımı)

hoş geldiñ. sâ bi şî viyin altıña dur. otu.

- ey yeñi bırağdıla. urğan eğürülerdi, kilim doğurduğ, eğiridúğ. kendiri ekerdúğ. nisanıñ onunda ekerdúğ. austosdan o göcaman oludu. o arada suyu bulusağ
- 5 sularduğ. şöyle şuada olunca çapalardúğ. zahmetlü. onu austosda çekerdúğ. yere sererüz. yúñsek olu o ğarınca erişemez oña. serēdúğ tallıya ğúne ğarşu. serdúğden sōna o aarudu. tallanıñ yüzünde aarudu. gider onu bi kere şöyle şey ğarari şey ğarari desde ğarari çırpardúğ. altı üsdü at çóvúrúduğ onu. tekrären o öte yanı da aarudun. hurunca çóúrúduğ. pürçek vādu içinde. aarudúğdan keyri gece ğalkardúğ ğarannuğda
- 10 üşde dörtde. ğayrı ona ğadunna gider. giderdúğ. o bāladūmuz kendiri meselā şuram ğalınlıkda olan kendiri belinden bālardúğ. ucundan dolardúğ. o bağlara şöle evürü dirüz. ğaldurudúğ havaya. o havada şöle aynı çadır gibi birbirine dayanu. ona evür dirüz. evür idelle ğayrı gidelle. ikinci ğún adamlı beyúğ bağ ğuralla. adamlı sırtında ğaldurudu. yıardúğ arabıya getürüduğ kóye. onnarı da öle yıardúğ yazılara. aynı
- 15 bunna evürü iddūmuz gibi. ordan ğāri ıslardúğ ğóle kendiri. derin bizim yapıdūmuz ğól. epiy vā bu ğadana ğóvsúñe çıkādı. ğóle yatudúğdan sōna up uzun bāları yatudúğdan sōna temēluñ daşıñ üsdüne yıalla. beyle yıallá. pürçeñ bi yannı bi yā

gorla, bi yanni bi yā golla. óyle góle golla. yīa yīa daşları ezdürüle. sekiz, on gún
 sōna olgunlaşınca alu gelüdúķ kóye. gelince ğayrı o aķ kendir yapdūmuz zaman
 20 bēyle sererdúķ. ğururdu onu oturu soyarduk olgunlaşiya, idiyo. onu ğāri satıyo. papriķalara viridúķ. biz onu kendimiz işlemeyüz. ilerde kendir papriķamız vardı. emme yardım olusa iki üç bi ğoñşu vardu onna eyirüler idi. çıķrī çóúre çóúre. urğan yapallardı. ile dirüz biz. ileleri bānan bālāduķ. ile, kendirden yapılan ipe derüz. ğayrı onuñ altına dókúlen dolaşu vardı. o dolaşukları getürüdúķ gendūmuz elimiz inen
 25 sopalarduk. o ğayrı ğararudu tallada. o sallama yüzünde ğalan ğararmış gótūmsū kendiriñ içine girmeyenlere biz dolaşuk dirüz. atallādı şōle gólbez yoluyoz dillerdi. onnā şōle gúççúķ gúççúķ ańızla altında çekēke tam bōle beliñe dolar çekersiñ. o altında ğalan şeylere gólbez derdúķ. onnarı sōna dóverüz düz mengenezlēde ince iderdúķ. dolaşuk daraķlaynan dararduk. bóyle yúñ daraķları vadu demürden.
 30 ereKelēde eyürüdúķ kilim doķurduk tefeynen çeke çeke dezğahlāda.

bu ekinle mekūnle, etele berile olduğunda ay anam! ayan ğuru olmuş susuzluķdan nālet olsun dirüz.

şōle bi sopiya ekmek iderke mesela tōmüz bi ğatıķdan bez daķaruz içine. ucuna oña yālangoç dirüz biz.

35 elbiyesi esgiyince aman yoşanmış dirüz.

tezikmiş gibi bu nereye gider ki acele acele.

iddūmuz ekmej ğani o yufğayı iderke, biz eveli berek iderdúķ de berek ekmēni çok büşūmeyüz bōle tepserdūdúķ. tepserdūdúķ üst üsde ğorduk o yımşardı.

kendiri soyýyoz ya işde kendiri soyarduk. o kendirleri şu elimiziñ iki barmāmızıñ arasına aluduk. dolunca onu bıraıduk. ona sıynaı o. şurda oturuyoñ meseía şurda yúñsekde oturu soyarduk onu, urğalāduk. sıynaı o. góvdesi yāni.

ğavun, ğarpuz, mantalla pırsımış. yinmiya bu.

45 kiraz bizim yok emme olanlarıñ va. góstereviyin saa. kiraz, vişne, erúk, çördúk. armud hepisi va. hurma yok. üzüm va. kirazı ne dillerdi dur şey_inen çekellerdi. kevúknen çekellerdi.

kóyümüz sarımsak kóyüdü ölüm. ğayrı kendiri bıraıduk. sarımsak ekiyos. on beş senedü oldu bu heralda. tā eveliden de ekellēdi. biz sōna geşdúk. kendiri saıya viridúk. bi zaman soyduk. salıyoz dirdúk. onu āşam zabā ğadarlin islāduk. iki gún islāduk onu çıkarıduk. o iki günde ğabuk gibi oludu. eme ıslayna soyarduk. elimiz golumuz doñardı. ah bi de kóyúñ içlerine kecin atdumadıla da o okuluñ üs yannāda soyduk heb. ğateş yaıarduk. çıkan kecinleri beyle onnānan ıslarduk. duman ğokusundan eliñden ğoluñdan ekmek yiyesiñ gelmezdi.

55 bizim kóyümüzde işde o saıat_ine sularuz. ince su dirüz. oriya bi adam yollaruz oña subaşı dirüz. şindiki bekçi gibi burda da kóyümüzde saıat tutarla oña da saıatçı dirüz. iki ğişi. herkes sırasıynan saıatiynen sular. ah ölüm birē talla ğavun, ğarpuz ikerdúk, şindi eken yok. beklemeye yünsekten tallanıñ kenarına beklemek_üçün ğale yapādı.

60 bizim bi duz ekmek dosdu vadu azdavaylu. bereketlü'den. ğocasına ğadunuñ ğoruz ahmed diller_imiş. ğayınatısına emin dellēmiş. zoba yaııyos dillēdi. oraya varınca bu zamannarıya zoba yaııviriyan dillēdi.

biz ne siğorta, ne bākūr bi şey itmedúk. esgiden aħır o zaman odun çekerdúk.
şindi çokdan paraynan alıyoz ğayrı. biz de yaluñuzuyuz.

65

(Sarımsak)

şindi temmusuñ yirmisinde başlarus çıkartmıya. ğayrı sókmiye başlarus. onu
da bōle sererüs yire. onu da bi tek bi tek toplācañ onuñ da iziyeti çok. bēle bu sene ot
depelēnden çıkdı bu yāmurlarda. iki kere ğazduķ. aķdarması dirüs ona aķtaruke,
70 sōnadan ekdūmūze ikleme dirüs. pancarlāmızıñ ot depesinden çıkdı. eziyet, pancar
otu ayıtladula. pancara evvel çúķúndür dillerdi. misir de ikerüs. ğavun, ğarpus,
ilahna, patatis her şey ikerüs. yaluñuz ihtiyācımızı ekiyos. incir olmaz bu yannāda.
incir zehil taraflarında olu. zehüllüle esgiden incir satmıya gelüdü. boyvat bu yanda.
inebolu'ya devriķāni'den aĝrı geçeciñ. inebolu'dan sōna çatalzeytün gelü. ğayrı āşam
75 oldu zabahlayın git, āşamlayın geç oldu. azdavaylu, bizim buriya, duz ekmek
dosdumuz gelüle.

bekmezi biz şırapanada sıkıruz. biz yaparuz bekmezi. bekmez fapriķası yeñi
ĝuruldu. şindi bu kóyúñ ilk adı ĝonap'dı. sōnadan onapa oldu. çok su vadu bizim bu
kóyde. on tāne su var_ımiş. bizim yaturumuz va kóyde. şindi hazreti pir, bu
80 ħanóú'nden, burdan geçerken ilk dersini bu şēh musa'dan alıyo. cimdaru dille. kókú
cimdardan gelmiş dille. yedi ĝardeş bunna. bunna yúñsek bi depeden oķlarını
fırladıyola. kimiñ oķu nereye düşerse oriya yelleşıya. ılgaz'da beñli sultan ĝız ĝardeşı
bunlarıñ. şēh musa'nıñ. bi tānesi burda abdulla hazretleri dille. çok ĝeñişdü çevreleri.

-42-

Anlatan: Nuri YÜNTEM

Öğrenim Durumu: İlkokul-3

Yaş: 70

Derleme Yeri: Taşköprü-Köçekli

(Köy evi)

burāyi yerden at ğat yabdım ben. esas büyüğ on iki, on altı direiñ üzerine bu ğalınlıkda aaşlar atduğ. yoğoruda ğóreceyüz bağ. bura benim meğanım. burda yatarım ben. bu ocağ, aşığında da var. bunna döğündü, ken, direk derüz. salona biz 5 çardağ dirüz. ayāña bi tellik vireydim? aşığını ğaldumaduğ. aşıdan dimedüğ. bu ocağlı ğörüyomusuñ şu ende, bu enlülükde ğalınlı da bōle biñ altı yüz kerpüç vardır burada. ırahmetlik bâbam usda_y_ıdı. gendü çalışamazdı, topal_ıdı. belen çayı diye bi ermenilerin ğöyü vadu şurda. onnarıñ usdalarna bubam târif idî de yapdudu. sıkıntıdan dudayımda ıçuğ çığdı.

10

(Ekmek pişirme)

yaslāç va şōle tahtadan. onuñ üsdüne unu ğuyyo. onu pözüleyoz. oğlavaynan yazıyo. sōna saç mı var, zoba mı var onuñ üsdüne ğoyub onda ğızardıyo. pişlēc_inen çeviriyoz. ğıymalı yap, mantarlı yap, saru mantarlı, otlu yap, peynürlü 15 yap...

(Çocuk bakımı)

çocū bilēdüğ. ayaklarını sarduğ. ğollarını böyle baırdağ gibi şey yaparduğ. şu bacaklarını ayru bağlāduğ. ğollarını da yanı başına bağlāduğ. bildüñ şu mağraşda bağ

20 makraşda. beşîñ üsdünde gol va ona biz uğurmeç derüz. onuñ üsdüne de yorğan atāduk. uğurmeç vākan yorğan deymez altına. çocuk pişik olusa tahtadan çúrúķ topluyoduk. onnarı uvuşluyoduk, ence ence eziyoduk. eli yüzü puruşuk puruşuk oludu. podura nerdeydi! āzına dūlbet verūdúķ. içine incir, üzüm, ekmek verūdúķ. sordukça boaza_aşa çekebülü. o sōna üyür.

25

(Kız isteme)

eñ başdan; bak şindi diyelim ki sā ğız arayoz. kimiñ ğızı va? fılancınıñ ğızı va. biz ānaşıyoz evimizde veya bi ğomşuya soraruz. mesela bi ğomşuya soruyoz ğız döndü, biz bu sefer bi yerden bizim mısdafa'ya bi ğız beyencez. şu ğızı ben ğórdüm.

30 bi gidelim, baķalım sennen kóye. çaķduma gider baķaruz. ğızı beyeniyo mu, beyenmiyoz mu ğızı. ğızını evde duruşuna, gedişine, çalımına, iş yapıyo mu oña baķaruz. işde oldu deylim. oña dúún okunacak. ğına gecesi olu. ğınaya gidülü. geliniñ evinde ğına yakılı. eveli at üsdünde gidiyoz. bayrak olu, boncuķ daķalla, altun yanışlı, atını boynuna boncuķ daķalladı. gelin arabası, okúz, kómüş veya at
35 arabasından oludu. en ırāsı atınan gidēdi.

(Geçim, maaş)

şindi saķatlanınca atmış lire mayış bāladı. onuñ_üçün ben ğırķ altı sene annem-babam bi arada yaşıdım. ğurbete gitmedim. bu atmış lira üç ayda yüz seksen
40 lira aldım. zamanla yúkseldi. üç ayda biñ seksen beş lira da o ğāzi mayışı, bir de yılda bi tütün ikramiyesi. biñ iki yüz atmış beş lira aldım bu sene. ama bi siğortalı işde de çalışmadım. bubam_inan bu meķanna vardı da. yukarları yeñi yapduk. elli yedide yaptım ben o ğoca kenleri, o dókúndüleri. çürümez kiremüt üzeri, su deydümedim.

45

(Çocuk tekerlemesi)

edirne'niñ civütleri

ben olayın kâtipleri

biren birem iken

50

demür diken, ayna ğıran, zurna ğıran

hobbul mubbul, yarıl yırtıl

su iç ğurtul.

biz sekiz-on yaşında kuçūken kór ebe, sobī fılān oynāka böyle beş ğişi dey mi

55

ğúdek kime geliyo diyi sayarduk. ben daħa girmiyon çıkmış oluyon. en geride kim

ğalusa ğúdekçi o oludu. tot oynarduk. zeze oynarduk. met oynarduk. salāncak

ğurarduk. bayramlarda urģan ğurarduk.

(Hava durumu)

60

dün bi ineği yıldırım furdu. ācıñ dibine dikilmiş_imiş yāmurda. semelemiş

orda. sābi gitmiş. burda kiremüdü ħurtuna devürdü atdı. baħ esgi ev bizim. ben oraya

gelin girdim yavrum. ihi şura ħurun yā burayı gendüm yapdudum ğalan. aşā baħ!

çókúya işde şora, baħ. cevüz va şōra. amaskene erū va iyi böyüdü. o ğırmuzu erúk bi

de siyah erúk va. bi de ümrāne oluyo erū. ümrāne ğırmızı gibi oluyo. o aāçla heb

65

ğurudula yavrum. kesiyola ğomiyala. her şey para höbelek para, ğanlıca para. ne

biliyin ben eveli bōle şey yo_udu. ne_deceyin ben.

(Hatıralar)

fotōraflarım vā saña ğóstereyin. şurī getüreĝo, ğatıyan ğızman. toplamışla,

70

ğuymuşla gelinle silēke şey_oluya diyi. dur şunu alacan ben dur. “ğurbetde zart

atıyo, hamamda tırkú çağırmayı bilmiyo” diye bi söz vadu. şeytler, gaziler günü oludu daşkóprü’de. içerisi dolu. oturcak yer yok. şöle gapıdan bakıyodum. gaymaşam, gel çok madalyalı gāzi gel, didi. beni şeytler dernej başkanı sandalyesine otuddu. resim çektüdüdü baña. çok gāzi va ama devletin vidı madalyala bile yok adamlāda.

75 bubam, sekizen sekiz yaşında öldü. yoçoru odada. dimek kin on dört sene oluya öleli. ben de gideceyin. şimdi atmış sene sığara işdim. geçen sene ğurbanda āniden bi hal geldi baā, ğitdúk tabi. ğurtulduk. ilaç ğullandım fılan. fazla izdirābım yok. beş saat hava vidile. ölüm sandalye ğetü ğelüken. amaliyat oldu bu ğözüm. bir de ğörme tabaçası ayrılmış dediler onu yapışduruyoz diyi. bir sefarethāneye odacı
80 olarak bi işe ğirseymdim yabancıların ğeldü yere iyi oludu. bi ğız var_ıdı ben bilmeyodum ki geleceyimi. ben hastanedeyke ğaldım burda sandım.

yimek yiyelim. ğańısını isterse ondan yisin. biz mantar ekmeğini yāın ğine itdūrüz. sen yi. bu mantarın adı tavuk ayağı mantarıdır.

85 (Ramazan manileri)
 besmeleyle çığdım yola
 selām verdim saā sola
 aalar ramazanıñız
 mubārek_ola

90 bahçelerde gezegeldim
 ince boncuğ dizegeldim
 iki ğözüm ğanım aPla
 arzuladım size ğeldim

95

davulumuñ içi ğaytan
 sırtımda ğalmadı miltan
 ālar bahşışımı tez getiriñ
 alayım sırtıma bir miltan

100

ben burda bi sene de davul çaldım. bi arkadaşım var_ıdı, davulu o çalardı ben
 de söylerdim. omzumda da bi torba bize evden gece sahurda ekmek vürlerdi. k_öyü
 uyaruduk. şindi o arkadaşım ıstanbul'da belediye etfayesinden emekli oldu.

105

davula vurdum zırladı
 meçúĸ elimden fırladı
 dar soķaķdan geķerken
 k_ópekler beni zorladı

110

davulumuñ ipi ğırmızı
 ben yimen ğavunu ğarpuzu
 arkadaşımı sorarsañ
 cāmilerde babuķ hırsızı

115

asgere giddúĸ geldúĸ ĸore'de hastānede ameriķan cıarası virülerdi. aluşduk.
 işdúĸ. ĸobannıķda nereye içiyoñ. on doķuz yaşımda alışdım. başıma bu hal geldi.
 ebbablī devam iddürelim.

türkiye'de yetişir sıģaranıñ tütünü
 yediden yetmişe bunu iķer bütünü

120

acaba içmemesi çok k_ótü mü
 geliñ el billikde terk idelim tütünü

(Türkü)

125 aman ah aman!
 çiçeklerden şānıñı duydum
 ah aşğ1 ateşleriyle eylendim ğaldım
 bobāli boynuña işde ben öldüm
 mezarımı ğóksüñe tağ ğara ğózlüm of of!

130

(Yakma)

çaya şā inişlü
 ezenġúsü ġúmüşlü

ġóğ eşejñ sıpası yok

135 belki şākir yimüşdü

.....

sıpa ayañ ġaybolmuş

140 onu da şākir yimüşdü

şākir ceketñ bayat
 nerde bulduñ bu hayat

beş eşejñ etini yi

145 ġıç içi yi ırakat

beş eşej yi şākir
 elleriñi yu şākir
 gevrek ġulaqlarıñdan

150 ayşe'ye de vi şākir

beş eşej yidiñ mi

elleriñi yūduñ mu

gevrek ğulañdan

155 ayşeye'de vidiñ mi

aşuklu'nuñ başından

yedi eşek geçiyo

mıktarıñ eşejini

160 ğurtla bile seçiyo

şākir depeden aşdı

çorukla suya düşdü

ayşe ğızı ğórünce

165 aklı başından ğaşdı

ben bunu ğadunlā söyletdünde yazdım. bu türkú bu. buna yakma derüz biz. şo tarafda aşuklu dī bi kóy va boyabat'ıñ. ben de ğútdüm bi sene bu kóyúñ sıırını ğútdüm. o şākir'i çoban dutmuşla kóyúñ sıırına. şakir sıırı ğúdeke altı tāne de eşek var_ımuş. eşejñ beşini ğurt yimiş. biriniñ de sıpası var_ımuş yanında. sıpa da ayañ ğaybolmuş. muhtarıñ eşejini de yimemiş. türkú yakmışla şakir'e. kadınna dúúnlēde, ğınalarda türkú çarıka ben bi ğaduna söyledim gendüm yazdım_ıdı bunu. okuyun dur hele... bunu ğadunla ğnada, türkúde, dúúnde tef elinde çārula.

şindi şo tarafda bi kóy vadu alasókú diyi. istiklál savaşından galma bi gāzi
 175 var_ıdı gölsuz delle. gölu yok burdan. onuñ gelini gāşdı başgasına. geliniñ adı
 cemile. o cemile'yi gāçuran gölsuzu furdu, gölsuz öldü. on sene hapisde yatdı fılán.
 cemile'ye túrkú çairdıla. beşikde de olannı bıraқdıla gāşdı. tā biz çocūқан cemile'ye
 túrkú yaқdıla. baқ o túrkúle bile va aқlımda.

180 cemileniñ saçları
 boncuқludur uşları
 ne duruyoñ lan hamza
 saysañ a gurşunları

185 cemile gider aşai
 üş gānatlu guşai
 dadanmış da durmuyor
 keremūñ uşai

190 şurada aluç diyi bi kóy vadu boyabat'ıñ. bizim kóyúñ hocasınıñ torununu
 furdula orda. bi amıcanıñ gızı var_ımış onlara yapacaқlar. başga bi kóyden o gızı
 gāçumaya gidiyola. kúçúк bi çocuk furdula orda. o a bile túrkú yaқdıla. şindi
 ırahmetlik bi ebbābım vardı garacağaya'lu. bā derdi ki gel şu ali'niñ túrkúsünü
 ikimiz çairalım derdi hani. baқ hele sā oқuyun:

195

emine boyuñ gısa
 kemüre tarlada galsa

musdafa g t recen
200 g rdaşım arķanda olsa

emine'niň sa ları
.....
.....
205

ali cibe bindi mi
usul usul indi mi
boyabat'a varınca
210 eminem burda didi mi

o vurulan  lanıň adı ali.

(Askerlik)

215 řurdaķı bi depe gibi bi depeye nebet dutacaķ bizim daķım. oraya vaduķ.
 amlarıň i ine gir ken bize atař edildi. geri  ekildim. gerisin geri geld  . b l k
 omtanna habar etd  . cib_inen zarpıdan geldi beş daķ a s na. vall  y zbaşım
ist seň gine a ılalım, gidelim. ne yapalım. bi talla duvarı var daşdan  a ıl. y zbaşım
orayı d velim a ılalım.  aderine ya řehitlik ya   zilik dedim. bek  uygulaň dedi. biz
220 or  gelike   rm şle ataş itmişle. biz beriden s rekli ataşı yapınca  a mışla
alasmalladuķ.   z mden yaraland m da val  şarpıdan yıkdım d şmanı. gend   
 urtarmaya baķacaķsıň. hılalı iř yapmadım şindiye  ada ben. hep  alışac n d 
 raşdım.

225 (şiir)

230 kóre dālarında túrkleriñ izi
 ġan ile yuñururdu deresi düzü
 kimi şehit oldu kimisi ġazi
 Allah’a imānı deġil idi bizi
 yedi yerimden yara aldım
 cemseniñ içinde yıhıldım
 arġadaş yardımıyla uçaā vardım
 caponya toġya hastānede solū aldım

235 aynaya baġdım suratım ġara
 cebimizde hiç bulunmaz para
 sevgimiz hasretimiz heb anġara’da

 sen ne zaman gidēseñ git. seniñ ġúzel ġóñlúñ biliyo. sen ne zaman aş dirāyet
 240 ġóñúl sultan o zaman yavaş yavaş gidiyiñ derseñ selbessiñ. iki laf dā idelim de ōle
 git.

CİDE

-43-

Anlatan: Fatma ALTUN

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 78

Derleme Yeri: Cide-Şenköy

(Hasat)

özgerde savuruduk. bāzı büldüklēden yardım eden oludu. diyrennen ata ata çıkaruduk biydeyi. sōnadan gōzellēdük. gōzelledükden sōna bi de ğalbullāduk. ōran daşırduk eve. esgiden böyleydi. direkdör geldi direkdör gelince harman direkdörnen

5 sürmeye başladuk biz sōnadan. yāni ilk aızda heb būle dūvennen sürēdük harmanı. uşakları beşiē ğorduk biz çocukları. gōtürüdük ollara şā asāduk. altına nişambaynan bāla. aaşlara şā beşīnen. şindik ısdambulda'lā hepcene. hābsi ğulbetde. esgiden ōleydi esgi devüllēde.

10 (Göç)

çok ğalaba_y_ıdı esgiden. heb ısdambul'a ğağdıla. doluydu şu evle şura. bi sürü yellē va. bunnā heb ısdambul'a ğağdıla. şūra yāni ahırı üş dāne evde va kōtü kem īsan işde. evlē heb savuk. ğış ğünü ğalan vā. ben gidiyan duramayan da bunnarın yanına şā. ğış ğünü ben barınaman.

15

(Hastalık)

iratsuzlüm vā. ücütüm, bacam ārıyya. sızleye. doḡdora getdim ben kemük
erimesi vā sende dedile baña. ileç verdile tabii yaşluyun bu ġadar ārı sızı olabülü
diyan. heb sırtım_inan daşıdım ben odun mudun. tā hāla sırtım_inan yūk daşıyyan.

20

(Çeşitli)

25 loca dü enecē misiñiz? yoluñ altında beyük bi ġyuluç va. oraya gelenle
bakıyala. ben hiç o ġyulucuñ oldū yere enmedim. ollāra duruyala. ondan bundan o
ġadarı eşıdiyan. eveli esgile o ġyuluca çıñıl dellēdi. ondan, bundan o ġadarı
eşıdiyan. gelüken yoluñ altında o. biz de ġıyısından öteberi gelip geçiyoz yolca.
burası ġyuluç deyala.

esgiden aziyet ço_uğu. biz esgiden hepce cümle şu aşadan bi yol gidē. dādan
koru yöriylek gidēdük çocūkan falan. burī yol yapıldı. ondan sōna biz arabiynan
getmē başladuk cidelere şā.

30

(Tuz çekme)

biz onu el deymeninde çekēdük iri duzu. el deymeni var_idı onnā ġāri hebce
batdal oldu getdi. şindi ilāzım deġil de. biz şindi iri duz zatde hayatda almayoz. ġāri
yımşak duz alıyoz. el deymeni var_idı. onu çeke çeke yımşaduduk.

35

(Çeşitli)

esgiden getmişle. ġaynam ġocası herpde ölmüş. genc_iken ölmüş. işdi bizim
buvamız aynı bōle devam etdi. ġalabalık var_ıkan her ġún ekmek ediyoduğ. şindik
çok zaman davula falan ġoyan. satun alıyoz ekmeġ. bosdan ediyan vaķıt geçiya.

40

aşağı şā mı gitcēñiz siz şindi? hadi ġüle ġüle.

-44-

Anlatan: Naciye KAYAN

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 80

Derleme Yeri: Cide-Gebeş

(Çamaşır yıkama)

yıkāduḵ baḵ šōle. biz onu şindi ġazanda suyu ġaynaduduk. bi de būle ġofaya
 kúl atāduḵ. onuñ içine ġōduḵ kúlúñ içine ġaynar suyu. şullāra işde ġazannarı ġōduḵ.
 bi de şūle ġufa, o ġofanıñ içersine kúl atāduḵ. ıccak suyu ġuydúḵce hemen onnan
 5 yıkāduḵ. buralarıñ aası benin. benden sorulu bullā. ohō kúl! baḵ onuñ altındaki
 kúlden ġazanna suyu ġaynaduduk. şūle bi şapşaplara kúlü atāduḵ. o ıccak ġaynar
 suyu da onuñ içine ġuyā da kúl suyu yapāduḵ. ōle yıkāduḵ çamaşulları. tokmakla
 vura vura tekne... teknele var_ıdı şōle şōle.

10 (Pazarcılık)

çarşuyu, bazarı biliyo musuñ? bēki yirmi kilo, otuz kiloyu en az burdan
 yúḵlenüdüḵ. yörüye yörüye oriye gidēdüḵ. o yúḵú üç saatde mi satacuz dörd saatde
 mi satacuz tekrar yörüylek buriye gelüdüḵ. ne cesürele çekdüḵ. ne eziyetle şīle
 çekdüḵ. benim bi ūlum vardı. oḵuldan verdim orda terziliye veydim. o terzilikden
 15 zabālayın gidēdi. gece om_birde fałan gelüdü. yörüye yörüye çıḵāmazdı usdası.

(Yardım)

bize ġasdamon'dan bi çocuk geliye. sirke satıye evlat. marketlere sirke
 ġótürüye. şindi bizim adamı ġórúye ramazanda bıldır sene. dayı, sen nereye
 20 gidiyosuñ? deye. ben kóye gidiyan. yörüycē misiñ? deye. yörüycen, deye. bin

arabama, deye. dayı, deye. nasıl seniñ durumuñ, deye ramazanda. diye ki adam market vā mı? deye. yok, deye. bi dünya eşyayı arabaniñ arkasına nasıl dolduruye biliyo musuñ. o çocuk şindi bizi zirayet ediye. geliye. şindi ğulbetde bi ũlanım va. o da geldi ḵöye de hiç benim yanına ũramıye. ğarı ḵötü ğarı. bizde ũle şî yok.

25

(Sağlık)

şindi benim tansiyonum yũñsek. ğalb vā. hemen tıkanıyon. sır mır yapamıyon. doñuz ğomiye. baĵ o eviñ altına doñuz geliye. baĵ ānadıvādım. baĵ iki
30 dāne óḵúzümüz var_ıdı óḵúzleri bonduruk, zelveynen bālāsıñ. sabannan sürēsıñ tallaları bōle bōle. ekinleri biĵip de harman aluduk. óḵúzler_inen ũrüzger çıkınceye ğada beklēdúk. yabayna bōle atāduk. hayvaniñ ğótüne dayakla mudul dürtēdúk. mudulnan óḵüzü harman oluĵan ğoşuyoz. yāĵut da ĵifî sürēken. hasatı yapā āşam olunca sōmende ekmek açā yerdúk. onu bıĵāna keserüz.

35

(Meyve hasadı)

cóuz olunca dibine düşē. bu ğılıfı düşē. kesne de olu. baĵ şollāra kesneyi dibiñden toplanu surukna onu doĵurduk. dibiñden ğısguc_unan toplaruz. kirezi gegúkne dalını ĵekip toplaruz. ĵangısı olusa toplanu. oynayannar yapādı ũlum onu.
40 ḵāzı ũle geşler yapar onu. tallalāra māni atāduk. tūfek atālādı biz tūr_kú ĵayıruĵan.

(Araya giren bir olayın konuşması)

- meryem, uşāñ nereye gidiya? bak dikeniñ içine dūru! ğız hepce ora diken, eline batā.

45

(Eski zamanlar)

ısdambul'a popurnan gidēdūk. burdan popura āşam binēsek zabā enēdūk. tabī beyūk popur ambalları var. amballarında yatāduķ.

- 50 cide'de üş dört hāne var_ıdı. şu ğada bi bazar ğurāduķ. şindi bazar da çoaldı. hānesi de çoaldı. bazāra soan, pırasa, beber, fasıye, kirez, incir, kesne, cōúz hepsini satāduķ. incirden ireçel edülü. besdil edülü. besdil yayaruz tātalara. ğaķ yaparuz. ğaķ, şūle bi inciri ikiye bölürüz, sererüz. şūle betonnara ğupğuru ğurur. ne ğūzel olu. ben olmuşu biliyon. olacīni bilmiyon. incirden besdil de olu. inciri şōle sıkıverecīsiñ.
- 55 tencerede büşürceksiñ. ğaruşdurup ğaruşdurup şu barmāña yaķāsa tahtaya yayacaķsiñ. o zaman beyā bembeyaz basdil olu. kıparacāsiñ bıçānan. asacaķsiñ ipe şā.

- sen oķul ğazanamadıñ mı ūlanım? ūretmenlik mi ğazandıñ? bu sene
- 60 çıkabiliyo musuñ? ben saā dowa ediyin baķ nasıl ğazanacañ. beni bullāra bul. biz şīlēre oķuduk uşām. ūretmenlē yokdu. din dersinden oķuduk. öyle namazlarımızı, ebdeslerimizi aluruz. şurda deñiz var. deymen var. deymende un uyduyoz. misir, biydey uyduyoz. şindi burdan dūru gidiyosuñuz bi kıprūye iras geliyosuñuz. o kıprúnúñ altında çok ĩsan boıldu. o ĩsan yüzēken gendūnü ğaybediye. ne geşlē gitdi!

65

(Hekimlik)

baķ şindi bacāñ buruldu. buruluncan ilyannara ğuyaruz suyu. sabun alusuñ. ziytin yā. kāzı ufalaya ufalaya sararuz būle kāzı da şūle tāta ğoruz. eliñe bi şī batāsa iriñ çıkā. şişē o, onu sıkacañ.

70

(Kaza)

benim annemden, öz annemden sūra annem beni dūdü çaluşuğan. dúúncen
benim beynimiñ damalları burī toplandı. sekiz ay gózlerim kór oldu. böyle bi
erenlerden bi adam geldi. ged ayran gótü, dedi baña. oқuyvedi. sōna gózlerim
75 palladı.

-45-

Anlatan: Şaduman YILMAZ

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 62

Derleme Yeri: Cide-Musaköy Pekdemir Mahallesi

(Çeşitli anılar)

- şindi dúgene kómüşse de ókúzse de goşasıñ. bōnduruḵ vādu omüzunda. dúñeni goşāḵan harmanda. bi de onlarıñ arasında odun oludu. işde herkes gendü telāşesindeydi. ben gendümüñkúnü yapādım. öte yanḵı gomşu öte yan. imece yapāduḵ emme bēki ondan çok. şindi boyndurū ókúzúñ boynuna goruz. ortasında bi
- 5 odunu o oduna silimsile derüz. silimsileyi dúvene daḵaruz. harmanda buydeyiñ úsdünde dönerüs. ezilene ḡadara harmanda dönerüs. onuñ o dúveniñ dişleri ezē, kesē. ondan sōna diyrennen gine harmanda biz onu diyrenlerüs. ondan sōna harmanıñ ortasına toplarus. ḡayrı iki gişi, üş gişi ḡıymet eder. üçü o yana geḡē üçü bu yana geḡer tınar ederüs. elimizde diyren ḡatal vādu bōle, diyrenlerüs. samanı bu tarafa
- 10 geḡer, biydey būra ḡalu. örüsḡāra bōle diyrennen savurduḡça saman bura geḡer, biydey būra ḡalu. ondan sōra da ince tozu geḡsin deyi yabaynan yabalarus. onuñ bēle dōrd dāne barmā va. ondan sōna ḡalburlama va, ḡalbullayos. ḡuvala ḡuyerüs hayvannarı ḡoşarus arabaya. yūsa arabası vādu. o arabaya doldūrus. dereye şā da bi kendir sererüs suyuñ içine. suyuñ çok tarafına şōle ḡoūrüs. as suynan bizim biydeyi
- 15 bu kendiriñ içinde yıḵarus. topraḡ, daşı ayrulu. tekrar ḡótūrüs ḡufallarus. ḡurudecēmiz yēre ḡurudurus. en iyisi serḡúde ḡurularus. ondan sōna diymana outmeye. ondan sōna tekneye, teknedenden miydeye. biydeyi diymende ayarladūmuz şey, ince biydey ḡalın biydey unu yapmasu için hem ḡalduru yuḡoru hem aṣa indürü.

o ayar ıbūna savacağ derūs. ŗindi ay diymanı vā da su yōğana ġurulmaya. o ay
20 yuğadan ŗarı gelen sel bēle burdan dolaşa dolaşa deñize gider.

esgiden araba yoğdu. nēre hāb yōrūyelek gidēdúğ. sırtımızda da meseía on
kilō yúğ oludu. būran_ā gitdēñú emme eliñde emme sırtıñda ġótürceñiñ. ben üç kere
popura bindim. ısdambul'a üç ġünde popur deñiziñ içinde gidēdi. içinde loğantası va.
paran var_ısa yersıñ. yo_ısa gidekene evden būran hamur ġıztartuduğ. benim bubam
25 ġara yollarında alışudu, ondan o popullā bizden para da almazdı.

(Düğün)

ben ġızğana at_ıman gelini ata bindürölēdi. on dāne, on iki dāne at bulabilenle
ğatra dúñúrři gidellēdi. iek ġapması oyunu oludu. ġořdurulādı yola ġorun atları.
30 řollādan bi dutam iek yapallādı. ona bi de şeker dağallādı. řōra dayayıñ ucuna
bağlallādı onu ilk ata bōle sallāğan eviñ oğne gelince verölēdi o ieğ.

bizim burda incir, elma, armut, kirez, dut yāni burda olmayan şey yok. bizim
bu biraz ihtiyalladı yeñiden şıvğatdıralım dedúğ. kesdúğ de yeñiden şıvğatiye.

35 (Kōy işleri)

tallaya misir ekmeye, biydey ekmeye gidēdúğ. zabah serinlīne ıkarduğ sīları.
namazıñı ġılāñıñ ġayvaltuluk edēñiñ. misiri ġaldūruz talladan, hasıla girerüz. biydey
ekerūs. biydeyi ġaldurusuñ ġayrı o sene ġıřda yatā o talla. bahara ığāğan bi dā
ağdarusuñ.

40

(Malak yemeğı)

ğatı çorba yaparus o misir unnu. ğatı çorba. ondan sōna ğaşıķnan evimiziñ
birinde kepçesi olu çorbanıñ, birinde ğaşıķ. ğaşıūnan kesē kesē tāpsiye dókerūs. tāpsi
ācuķ bi sour. onu bi tabā toplarus. bekmezi iridürüs. üsde ķoru dolarus. tere yaını
45 iridürüs. bekmezi de içine ğorus. ondan sōna çatalnan, ğaşıūnan gel ğıyısına.

(Köy evleri)

ataş ğılımcın atıya pıt pıt. ataş süsüleyince ğılımcın atā. baķ bu acayıñ yanı
başından ķoru ufaķ ufaķ ıraflara ğözgere derüs biz onnara. banyo yapmak için
50 hamamlık odaya kústāne derüs biz. eviñ girisi salona hayat derüs. tallalāda doñuzu
bekledümüz yere sayvan derüs.

(Yağ)

bezir yaını ufacuķlūmda yerdúķ. babannem hoşalay tarafından_ıdı. unuñ
55 babası bezir çıkarıdu keten tohumundan. bezir yaından yımırta büşürvörüdü. bize
babannem yımırta büşürüdü. ne ğabaru tovada ne ğabaru. bi de bezülü yapadı.
hamuru yüruduķ. yoķalık hamuru gibi yürudu. bōle ilinde açadı hamuru. çóúrüdúķ.

(Loğusa)

60 noısa ğadın ğırķ ğún içinde ölüse o ğadına cenābı Allah noısa ğadına soru
suval yoķ delle. cenābı Allah noısa gibilēde suval sormaz_ımış. çocuva ğóbek adı
verüle. maķasnan keselle ipliklen bağlallā ğanayamasın deye. çocuñ eşini ğómelle
toprā. ğobeyni de ōran ķoparınca ğuruyunca ev üste ķoru atalladı. ğoyā beyúķ olsun
gibilēde.

65

(Hastalık)

dometislere balsıra düşmüş, yaniye.

şindi mesela iliniñ burası şindi aardı mıydı şimdi tahta gibi macara toplamış
içi derüs.

70

(Çeşitli)

çocuklā dapınu şullāda. ete beri dapınu. dapınma derüs ırāt dur derüs. bi de
gelini evden çıkaruken atıñ sırtına bindürüken alasmalladuğ der. üç kere gelini
dapındurulādı. geliniñ alnından ağrı tülbentnen bālallādı. buraya da bi yuvarlağ
75 yapallādı. burī do onu gollādı. o yuvarlā dowāñ içinde toramayı delle. mesela şu
bezden toramağ yaparuz ıfucukdan tūnūğ gibi dürüm yaparuz. mesela şurī şā goduğ.
bu toramağ düşmesin deye būran dō da bi yemeninen ayrudan sıkıludu. elmaniñ
fişgesini sīlara veydūğ. yedile.

80

(Dokumacılık)

hazır balyası va çarşuda. pamū alaceydı, ondan doğunaceydı. pamuñnan
ūraşılmayceydı. bu işle soñındü gayrı.

gúle gúle hayullu yolculuğ.

-46-

Anlatan: Safiye KAPLAN

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 76

Derleme Yeri: Cide-Hacıahmet

abbı! gine hoşgeldiiz. barbar mı geldiiz? savoluy. sen de buraya oturmayasıy, otu hadi.

(Tabak oyunu)

- 5 biliyo musuy tabak oynu da oynalladı galla. ayāna sürtdürüyosuy. meseía nasıl başlıyosuyuz iki üç gişi o yanda iki üç kişi bı yanda. gānın açsa yemek ye öyle yapāduk. yemekle yendúkdēn sōna oyun başla. tabak oyunu ğınada oynanu. sen ğazandıy ben ğazandım. sen ğazanıyosuy ben ğazanıyon. tabakla yerde ōran o bi depuĸ burī bir birine atallādı. ğazanamadıy ħaĥay ğúlellēdi. ondan sūna kim
- 10 ğazanamāsa onu oynadulādı. ona şarkı süyletdúllēdi. ğız istemē gidēsiy, ğapısına emme evelā sūlēsiy dışadan. ondan sūna gelini aluĸan ğapısına oturusuy.

(Ekmek yapımı)

- yufġayı biz saşda bişiriyoz, oĸlovaynan açıyoz bislācınan aĸtarıyoz. bir biri
- 15 üsdüne paslaflaruz ondan sūna onnarı řori ğor ğuruduruz. bişürecimiz zaman onu ğazınayı ıslarız, sererüz yālusı yaparuz. onu paslaflaruz, onu döşeyarız. içine yımırta ğavūruz. ğoy sahannara ye. ũle oluya.

(Çocuklar)

20 ğış ğún durmuyoz burda gidiyoz çocukların yanına. zonguldağ'da va iki dāne.
ısdambul'da bi ğız, bi ūlan va. alamanya'da va emme hasda. kiminin bacağından su
alıyala, kimi peşlü. biz onnāran sālamyüz.

(Türkü)

25 bu köy atmazdı emme adamla yūқан yapıludu. adamla var_ıқан yapmazduķ.
ğapsūle vā ye o ğalla idāre boğazından geşdilē mi türkú yerindeydi. bizde adam yanda
ğımıldaymazduķ. biydey, misir ekerüz. anda bunda bi sene oķula gitdúķ işde.

aķ baķıllā susuz ğaldı

analā ğıssuz ğaldı.

30 istemē gidince de;
ğız anası naz anası
ğız ne isdiye, delle.

(Hastalık)

35 biz ayran dūramaynan ğúvetüyüz. ben ğózümnden amaliyat oldum.
ısdambul'da oķmiydanında ōra amaliyet etdile. çıķduķdan suna tabi baymadan
yapdıla. ğan endi ğózüme oran bu dedi heral dedi dūremī çok yemiş, ayranı çok
içmişe bezliye dedi. beni bi mayne etdile ğózden sūna, ğózü bıraķdıla. sen dedi
diyzecūm bi şī yok, belinde ārı va dedi. ben çevkeynen gidiyon belimden yōriymiyon
40 bi de tansiyon va ğózden dō. ondan sūna yeniden şişdi ğózüm gine getdim. gine
gelmiş bu diyze dedi. geldim uşam, dedim. sen beni gine iyi etcēsın dedim. şindi
ğórmiye emme ārimiye. şindi şu belimden yol alımıyon o ğada. ğardaşımıy ūlanna
getdim dün āşam burdan yukarda evi va. tā bu sıra heb_ev oriya ķoru biliyo musuy?
şimdi siz yukarı gidiyosuyuz.

45 (Ormancı)

biz darē direk endürüdük ormancīnan. direk yasaķ deil ğapıları çekiyoz.
 çatma aaşla emme yalıya eritemiyoz. bi āşam iki ūlanı yolladuk. ğorķmuşla onna
 ūlenne ıras gelmiş, ne bilsin onun ūlanı oldūnu ōran isminiz ne dedi diye
 diyvemediniz dedi. ōran dönmüşle gelūken de ōra aşada mezellik vādu. orda bi şē
 50 ğórmüşlē mi iki ōlan ıřaķ onnā da. ğorķularından patlamışla gece. mezellik içinde bi
 şē ğórmüşle gelūken atuk neyn ğórdüle bilmiyoz ki. iki ğardaşı yollamış ōran
 ğativādı. ni yapıcāsın.

(Çeşitli)

55 baķ hep yol duruyo bu düzle, hep orman oldu iv atları. ekiliye emme kim
 yapacak, yapacak ĩsan yok. çocuk için yapıyoz şuncuvaz şeyi.

(Anı)

bi eşīmiz var_ıdı. eşē vurlādı adamla yemek āğūdülēdi. tā şarabını tarafına
 60 gidellēdi. somun ekmē yok burda alınmiye, para olmı̄nce. çaluşuduk, ūdēdúk
 hamullāda yerdúk. ğurunlara atāduk ğatlaç ekmē edēdúk. abī şindi yok. oniyne yourd
 dūramacı oludu.

(Cömel oyunu)

65 cömel oynāķan gece “yādan baldan ğolliyvarın” denüdü. ev ev gezellē yav,
 alula, bal alula sā ğuyvallā senin yā tabaın ayru olu, pekmez tabaın ayru olu, unun
 ayru olu. unnā bi eve toplanu burī gelülē, burda toplanulā. bi yerde bunu büşürversiy
 çocukla yer oturu da onu. malaķ dellēdi şūle şūle ğıralla ğaşūna. yādan baldan
 ğolliyva kór diyzeden yolliyva, denüdü. şindi unu ğuyvemiyala de mi? gidellēdi, o
 70 ĩsanın avlūsunu sókellēdi yaķallādı. ğarniy birsi yōķardan kúl ğuyvarmış. kúl yenü

mü? sen misin üle eden deyi veymişle daşı evine. hepce darabalarını indümüşle. hanı yavına, balına, ununu o yerden vericekle. bal da guyvalladı, bekmez de guyvalladı. bi de sorfa guruludu. uyle işde esgi yeygüle uyle ölüm.

75 baccalarda fasılye, marul, mancar, cacuķ, domatis, patatis, onnarı yapıyoz.
cacū irendeye vur ayrannu cacuķ olu halbuskū nēren bilsin.

(Eski âdetler)

80 nazar deġene nazar dowası oķulla. birinin ķolu ġırılca uvacaķsıy, ķekesiye,
sarāsıy.

(Anı)

 şorī duru ġoşuyon işde ora şa geliye. gelmiş o arķamdan şārı. süsetmiyala da
bunna. ķekeşliye beni bu. bi ġún yemek yedúķ oturuyon hiç süsetmedim. uşaklā
85 dedim benim bacāma bi şī dolandı dedim. abbı yılan o dedile. bi yēren bi şey yok ķu
ġarannuķ. eşek ġoşuyoz tembel. bi de sırtına yúķ durġuramıyoz tā yeni alduķ. o
dengü, dengülúken onu şiy yapıyoz derken āşam namazını derede geķúduķ. gemi var
ķapsüylerinde gemilerin ācı burdan gidiye, bu dālādan gidiye. neyen ġuyallāsa
āgidiyala. pavriķası yok. esgi şıyle úyle gelúsüy yarġun, besdül gibi tamda sılara
90 baķacāsıy, savacāsıy, alaflarını verecēsıy. dē gece yarısı oludu.

 hayvan ġovelince dutuyosuy. bavırıyala, āgidiyosuy o zaman. ġovelince
gendü gidiye bi yere ānanıye. bu işleri yaparķan ġúnleri geķúduķ. baķ bunna ikisi ġız
ġardeş. bu halamıy gelini, halamıy ġızı, amcamıy gelini. bu da annemnen teyzemiy
95 amcasınıy ġızı. burası carıldıya uşaklāran.

(Yol tarifi)

şarabanı'ya cide'den dūru gidēdin. şarabanı delle, suuḵ su delle, būle bu
100 tarafda. o son ḵóyden ğuren tarafına şūle dönecēsın.

-47-

Anlatan: Mükerrerem SEBAHAT

Öğrenim Durumu: İlkokul-5

Yaş: 60

Derleme Yeri: Cide-Yenice, Aydın Mah.

(Çeşitli)

- ilk olak helve tovosunu goruz. helvasını yaparuz, helveye gelille hep cümbürcük şeker gütürle. son zamanda tepsiye basulu helva. bayrak yapılyodu. o şimdi tepsinin üzerine basıyosuy o gavurma helvasıydı. süpürge telleriyne onnara dayak yapıldu gısduma böyle, üzerine gısdırup neyise o gız evine gidēdi. gızıyın
- 5 olladı bu. hediye gibi gıza gide o. tā gine gıza gidiya. hani gine ādedimiz aynı şeklinde devam ediye. yānız tepsilere goyyala. şindiki helve de gavrulmeya hazır helve alınıya o zebepden helve gavrulmiya. o gelin almā da gidincen gelini aluruz, burdan giderüz, gidēken olana dūru ataruz. hoca okudukdan sōra dāmat ep ellerni
- 10 sōna adamla çıkılu, gallā gelille. bu sefer de gallā, anası, halaları, böyük gomşulā, kōylē geelle gene aynı iki yere sādúcuna, dāmāda az buçuğ gine para atıvallārı. para atulduktan sōra dāmad_ınan sādūç geelle gine bi de bu sefer başdan dūru gallara ellerni öpelle. adi ordan sōra ordan o parala toplanu ceplerne girē. iki uslu, biri birninkini topleyvörü, biri birbirninkini topliyvörü ceplerne alulla gelin almā giderüz.
- 15 meselā burdan gağduğ, gelin evine getdūmüz tağdirde gendü akrabaları, gelin almā giden ağıllu başlu īsanla geelle orī bi havlu atalla, çarşaf serelle, çarşaf serince bi de bakırnan şelbet yapallā, o şerbeti sādūç kimse, meselā sādūç ğarsı, sādūç anası gelē üç defa ūlum eversin gız satsın, ūlum eversin gız satsın deye onuy üzerinde dönē uurlu olsun, hayullu ğademli olsun delle. üç defa dönelle döndükden sūra orī

- 20 bahşışını atā. o bahşışi atdukdan sōra herkes az bıçuk gine gelin almā gidenle ğıza atıvarıya şindi, geline atıvarıye ona da bahşış atulu ōra. bahşış atuldukdan sōra herkes sāducuy o şerbetin içindeki şerbetin ğaşūnu sāducuy ĩsanna verellē kimse, o sāducuy olu. o ğaşuk o evden çıka. birē bardak şelbet gibi içelle, ondan sōna haqqımızı alā çıkaruz. çıkākan da gelini burdan şa çıkarıb da gidince dovāsı fılān
- 25 oldukdan sōra para saçılı, şeker saçılı depesine şe gelinin ōle bi şile atalla işde. ğapıda duran ğapıda durū. ğapıda duran para alā. sanduk ũsdūne oturula.

(Yemekler)

- yemek aķınıye geleni yapıyosuy tabi, esgi meclisleden yapacak olunca çīs
- 30 helve bi şīlē yapılyodu. kefiyele vardı omuza şōle, kefiyeleri bōle gollādı omuzlarından şōle. dūrū atāduķ ğallarıy atdū ğızın olcaķ. adamlarıy atdū dāmādın olcaķ. ben aşakı kōyden geldim. en uşda bi kōy vādu ōran geldim ben burī. biz sıradanyuz, değzin ũsdūnde sıradanyuz biz. şurdan dō gidincen orta kōye varcaysıy, ōran bi de öte yanda vā bi kōy. bahçelere sovan, pırsa, biber, domates ekerüz.
- 35 batlıcan ğurumuş, ğabak da şey etmiş, ũzgār atıya deyi bi hapaz şu ğadacuk bi şī va işde. onu da içeri aldım. onu ğüneşli ğūnde serivercin sā. ōra oturuyodum ben de senin ōlanıyna çok ğonuşdum. senin ōlanıy mı o. onıyna otduķ ōra. aşdan bosdandan geldim de ğızna bosdana getdúydúķ. damatna oturuyolarmış ōran. başka birileri bilemiyon ķu. siz oturuy, muabbetīzi yapın, ona sorayın, ben aşā ğata gidiynın. ben
- 40 hayvanın yanına gidecin. ben gidiynın, siz oturiy.

esgi zamandan āba, ğocupbā, ğoynā derdúķ anamıza bubamıza. kōydeki işle zabah ğalkıyosuy, ilk evela ğalkıyosuy, elin yüzünü yikiyosuy, e namazıy ğılāsan namazını ğılıyosuy, namazıy ğılduķdan sūra geliyosuy uşaklarıy va beşikde. sac

goyup da ekmek büşürcēsın. ekmī büşüdükden sōra sacī guyyosuy sacın gızıncayı
 45 ğada unuyi eliyosuy, unu yuırmadan gidiyosuy afura inej savıyosuy. savduğdan sōna
 gelüsüy unuyu yōuruyosuy sacıya ekmek büşürüp goyyosuy. ondan sūra çorba bi şī
 bişürüsen yemek hazıllıyosuy turşu ğavıruyosuy. eski zamānımız bizim böyleydi. bi
 de ayran yanına, ayran çalkıyosuy. üzerinden yā toplanıya. yāları topluyosuy. yāları
 top yapduğdan sōna yāları alıyosuy, temizliyosuy, ğoyacin yere ğoyosuy. şimdi ayran
 50 fişekleri va onıynan ayran çalkıyosuy. ayran sesini eştiyala ğomşula, olmiyanla
 bakraçlar_inan, taslar_inan ayrana geliyala. onu yapduğdan sora ne yapacuz
 uşaklarımızı ıratlaştıurup da ye uşaklarımızı da alıyoz gidıyoz ya uşakları evde
 bırakıyoz tallayımıza geçip gidıyoz. tallamızda ilk evela ağtarmasını yapıyoz. ondan
 sūra biraz ara verüsüy bi yāmıur yavıya. yāmıur yādığdan sora dabannı çekiyosuy.
 55 keseklerin üzerinden daban çekiliya. toprak alt üs ediyosuy ona kesek diyoz. misir
 ekme zamanı ğara sabannan misir ekiyoz. bacelede de zebze olalağdan bñle cacuğ
 yapıyosuy, domatis yapıyosuy, biber dikiyosuy, sovan dikiyosuy, pateke yapıyosuy.
 sovan dikiyoz. bñtlen va şimdi benim baccemin içersinde.

60 (Okul)

oğul bi senecük ğocaman ğız ğitdúğ o da ğafam çalışmadı. şimdi harflēden
 bāzı şaşalıyon. ğaste yazısı ondan āniyyon. meseía ısdambul’a gidiyosuy arabalāda
 şimdi yazılā va onnara bağdı mıydı. onnādan āniyosuy. onnā sırf bizlik.

-48-

Anlatan: Hatice YILDIRIM

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 79

Derleme Yeri: Cide-Başköy (Güren Yöresi)

(Çeşitli)

- şu yā kuru gidelim. bel ārısına oturamıyon otu şurī şa. yaluñuzuyun
yalunuzun. şo yana vādım_ıdı yoruldum. ekmek yedim de yatıyadum. ōran bi ğucağ
odun ğóttüm. çitimde çıltı ğóttüm. atuk bi iş yapamıyoz. kimi bulusuñ. çocuklā birsi
mefāt etdi. birisi de peşlü hasda ısdambul'da. hırası da emeklüye ayrıldı. şu ūlan gibi
5 bi ūlanı vā. on altı yaşında tā. ne iş başı yapabildi. bekarlī vā. askellī vā. gelemīye
çalışıye tā ğapıda hırı_ulan. işde ğızını satdı bu ğış. vēdi şindi u uşañ yüzünden
gelemiye kōye. ayıb_olmasın ben sizi bilemedim. unuduyoz. her zaman
ġórmedūmden unuduyan. unuduliye her zaman ġórmedūmden unuduliye. ey o
zaman, o devüllere ey. atuk yaş yetmiş dokuz ey ayul. findıkları hep teslim etdim
10 doñuzlara getdi findıklā. bıldır mefāt eden uşak beyúġ_ulanım findıkları demiş
yarye versin demiş. yarye kim alu onu. cehendemiñ dibinde sayvan beki. ōran şu
ġarşuda yalancı muhammed delle onuñ huru ūlanıynan dē aşāda çepcen yerinde
şāze'niñ tornuna vēdim. bu ūlancuğ gibi iki ūlana bi iki kere girdilē emme findıklā
sık_ıdı. baqmā getdim. ūnūme geldi o uşakla. siz nereye gidiyosuñuz ūlanım dedim
15 būle dedim ben. findık baccasından çıkdım, biz dedile bahceye baķacaüz hatice inge,
dedile bunā. hep yemişlē ayul dedim ben. siz ollara nesine baķacāsıñız dedim
emeñizi ğorumaz ki, biye gidiñ de baķıñ emme dedim ben şindi. getdilē bunna iki
sātdü baķdıla. üş dāne onnā ikisi ğardaş ōran şindi gezmişlē, kertmişlē, geldilē her

yerini gezebildiñiz mi dedim ben. biliya musuñuz dedim ben. bunna dedilē ki
 20 hacettin abiy bizi dedile tārif edivēdile biliyoz dedile. gezdúḳ dedile findıḳlāra çok
 var_ıymış emme dedile ecúḳ doñuzla halaslamış dedile bunnā şini. ē uşaym dedim
 emejñizi görursa bekleñ dedim. gorumāsa dedim hep teslim ederüz ne edelim dedim
 ben şini. üle deyincen bunna dedilē kim emejimizi görüya hatice inge dedile. nası
 vercēsiñ dedile bunnā şini. ayul dedim bura uzak dedim siz nēresiñiz bahce nēre
 25 dedim ben bekliybülseñiz dedim üşde bir̄ine bekleñ dedim. adüşde üş ğardaş olduk.
 bekledilē ş̄ile ş̄ile kepek çuvalına böyük çuvvallara doḳuz çuval bā düşdü, doḳuzar
 çuval onnara düşdü. gel bu yıl da vardı epiyce emme siyrek yollu bitmiş iri. o ne
 fayda adam yok ḳu. bu yıl gine beklē misiñiz diy ilerden dedim de dā bāluyuz, oduna
 bāluyuz dedile bu yıl bekliymiyoḳ dedile. ōran şurda osman abıca bi dele, tanımamak
 30 varsın. o ben beklerin dedi. ona da hep hiç gendúñ girmiyecēsiñ bahçī heb onu teslim
 etcēsiñ. heb ona verceysiñ. ōran yoḳāra ğardaşımiñ ūlanı dedi ben beklerin. bıldır
 çıkđım bekle deyi bu uşaḳlara demedim evde bulamadım. bu yıl dedim anā cide’de
 ğaraşda ğāve çalışdırıyomuş. ōran ğāveden gelü de būra findıḳ beklē mi o. şaşudum
 getme diyala. nasıl beyā dipleri sadece ğabuḳ. her gece, her gece ğaruşduruya ortada
 35 ğaynım va. hıra ğaynım va. soryan ona hoturuya ortalıḳ, kútürüya ortalıḳ diya bu
 şindi. misir denesi olmadan neresi iç alusa evela oreyi yīye. orī biliye işde. yüz kók
 ev altında ōra ortan ūlana verdiydi. bölüverdiydúḳ bahçaları. anacum o yüz kókú
 misir denesi ğada oluḳan hep bütüdü. inadına çok bu yıl. bıldır bu ğadar deḳil_idi
 şindi atuk hiç doñuz diye hayrına mı diyala beklenen yeri biliye. kópek ōlan yeri
 40 biliye. ōran ortasına dūru şī va. ğaynım va. onunḳundan bi dāne yemedden başdan
 ortan ğaynımınḳından geçiyala bütümüşlē de onunḳunu hiç yemedence at yanını

benimkine sıcıryala. hepce hasır etmişle. bi şiye ğabām ğızmiyem. şu yañķı kókúñ dalını bu yana eyyala. bu yañķı kókúñ dalını şu yana eyyala. çuul ediye. getme ana diye ğız. dün zabah yolladuk zonguldā getdile. ana getme diye ğúcúñ úzúlúye diye,
 45 moraliñ bozuluye diye boazıñdan kesiliyosuñ diye. ğózúñ ğórmēse ğórmesin ğózúñ diye. adamıñ malı bulunmuş ğúdúcek adam yok. beyā onnā iri iri işleri vā atuk. şini yakında bu ayıñ nāyetine dū bēki de toplanu. getmedim iki ğún mü oluye, üç ğún mü oluye vādım işde. doñuzlā yiyceñe dedim şüle bi ğoşet yaş fındık topliyvādım irilerinden irilerinden ğızı vā yanda. ona, zonguldağ'da ortan ūlanıñ vā bi ğızı ona
 50 yolladım. ona ğuyvādım emme adamıñ esgiden malı oldūndan ğúcú de üzülüye iyi adam yok ku. beklemesseñ findī manda hiç ğóvenme. buylece bēki gecede on tāne doñuz giriye içine. sürgú çekiyala. o devürde yūdu. o devüllēre yo_udu. hoturayası yakın vaķıtta çıķdı. inadına çovaldı. iki seneden beri inadına çovaldı. çuvalı bile saçıp da yīye çuvalı.

55

(Satı Muhtar)

satı muhtar öldü. ah ayul onuñ bi ğız bi ūlancū vardı emme bi ğız bi ūlancū çoaldı onna. ōran_ā dā ūlanı emekliye ayrıldı. bubası öldúkdēn sūra emekliye ayrıldı geldi burī ūlanı. bubasından da çok çalışıye. şurda va bi baħcası, şōra va bi baħcası
 60 ev altında vā bi baħcası. ōran burī çómez_ā dellēdi birsi vardı. seĵñ bullara gelme ğúnúñde öldü. ondan aldıla burī. ötede ılyas harmanda vā. inadına baķıye. şindi de malı pek çok. şōran dō baķıyan da şurī çómez_ā aķlı ğıçı delle. beyā dibi ğum bālamış. ot makinesi aldı. biçiye hepce. burī de temizledi. ev altını temizledi. şiş de

aldı. makine de aldı. findık makinesi ğılıf etmē. heb_aldılā bu k_oyuñ ĩsanı ço_olanlā
 65 heb_aldı. ellemeyne baş olmuya ki o.

(Düğün)

arabıñ ğızı emîne getmemiş di mi. emîne'niñ bubası hasta, k_ótürümdü bubası.
 oya oya yavrucum heralda bu zığım olası adamcuaz bi sene diyincen bi sene araları
 70 vā. bi sene deyincen böyüg_ulan mefāt etdi. dā şurda işde iki sene geçiye. ōran
 eşitmişüñdü biz şöreydük. señ ğunuñde ōriyduk. ben her zaman ğöremedümden sizi
 bilemiyan. ğaç sene oluye sen bullāran gideli. sūra beyiñiz sā mı?

(Çeşitli)

75 bu ğış burda duramassıñ dedile. ev, k_oy ğóşdü ōran. ōriydük işde señ
 ğunuñde ōran ğóşdü, bu mahalle ğóşdü. beş esāme, altı esāme bu mahalle ğóşdü.
 niyse bizi o ğúlşan'ıñ eltisine onnara, ona aaç evi var_ıdı. señ ğunuñde vardı o aaç
 evi bülü müsüñ bilmen? or_ı ğaldudula bizi. anacum beş buçuğ_ay durduk. çıķıñ çıķıñ,
 gidiñ gidiñ. ōran çıkardıla. düüşüyüz ğızım vā gelinim. ulā şini ne edelim? şurda
 80 dursun_ā'yı tanırıñ. adama dedim ki, adam da hasta oldu. or_iken biz saķa dıcen
 ısdambul'a getdi. bir_ay, bi biçuğ_ay ollāra, ben burda yaluñuz sūr da vā. ōran şini o
 ısdambul'dan gelmeden ben ırahmetlü öldü. dursun_ā'yna ğonuşdum. ō dursun_ā
 dedim. şevket_ā bizi dedim çıķıñ diye dedim ben. şu yoķorķu evi dedim ben. onnarıñ
 evleri yandı da. o devirde bullāreydiñ heralda. pirketden ev yapdudula. sūra da o aş_ı
 85 yapdudu. altıñdan geçiyosuñuz arebeynan. ōran or_ı ğaķdı. ā dursun_ā dedim ben,
 şefket_ā dedim, çıķıñ diya dedim ben. biz ne edec_imizi şaşuduk dedim ben. neriye
 gidelim dursun_ā dedim ben. ōran dedim odunumuz burda dedim. samālķ burda

- dedim ben şini. hadi sılāmız kóserēiñ tamında, eski eviñ tamında. o esgi evi uñarıñ da
giriñ dedile. ōra da durulmiyye. o yoķorku evi, bu dursun_ā'nıñ o yoķorku evi
90 yandukdan sōna yapdudukları eviñ şerşevesi de dókúlmüş her yelleri. lamba enmiş,
çürümüş, sāde bi pirket şisi va. bu dedi ki ē memed_amca ne zaman geliye. felān
zaman gelecek dursun_ā dedim ben şini. ule diyincen mēmed_amca gelsin de dedi
goñşuruz dedi, hatice inge dedi bu şini ırahmetlü. nemelāzım o adamcasına
gonuşduydi. ōran şini geldi. dursun_ā yanna yoķoru gidelim dedim ben bu adama.
95 ōran dedim, burdan dedim get górunüye bize dedim ben şini. getdúk bi āşam ē
dursun_ā mesele bñle bñle. biz ne edecīmizi şaşuduk. kósele u çúrúk evi uñarıñ da urı
giriñ diyalā emme. bi tarafını uñarmıssıñ bi tarafı da góçer gacır gacır. kirez denülü
var_idı hani kirez denülü. o dedi ki tā zonguldaķ'da bi yēredü. hatice dedi orı uñarıñ
da tāmır ediñ de giriñ orı dedi. e bu tarafı da satı_ā yankı da, bu tarafı da
100 hānım_ā'nıñ. uñarınca hepsini uñarıcāsıñ. göcca ev, bi tarafını uñarusuñ bi tarafı da
gacır gacır góçüye şini. ōran şini endi burdan gāķa gāķmaz, safīden gāķa gāķmadan
bu mefāt eden ūlana uşā telefon etdúk biz gelsin diye. felān yere gāķıyoz diye, geldi
uşaķ. geldi, gāķduk orı. ōran ötemizi berimizi hepsini gótdúk bu girdúk. biliyo
musuñ elmas vardı bi elmas.
105 dursun_ā dedi ki bu adamcāz bizim, dursun_ā, dedi. benden niynan alacaķsıñ
ne istiyosuñ dedi bu şini. ben atuk ğarar verdim. o da ğarar verdi. o durumus hepce
goçen eviñ yanında, samālık burda. sīla u kóse'niñ tamında. bi inek, bi ğatır va. ōran
şini Allah Allah dedi bu ırahmetlü. ben de ne isteycin mēmed_amca dedi. unuñ dedi,
üstünden yaan ātına geçiye, dedi. çerçefeleri çürüdü, dedi. ōran biliyosuñ ben dedi,
110 benim dedi iç gúc iyiydi de para dutmazdı. ōran benim dedi bi şīm yok dedi. param

yok dedi. sâ dedi eyer dedi vaqıdım olsa sâ dedi sevabıma yapduruvârun dedi. òran
 şini e tamam. tamam dursun_ā dedúķ. saol Allah ırāzı òsun. yabdırabülüseñ
 çerçefeleri yabdu, dedi. b̄le iki dāne camı vā. òra üsdünüñ damlasını kes. yaluñuz
 ocā da damla enē dedi. ocaı da yabdu dedi. ocaı da yapduduķ, góçen eviñ ğuluk
 115 duvallandan çerçefeleri yapdudu. bu ólen ūlanım. endi u ali uşāına yapdudu,
 daķdudu. camını alduķ. òran üsdünü damlasını kesdúķ. ocaı pire kāzım'ı góttü ocaıñ
 edirafını yapdudu o uşak. girdúķ emme dedi baķ. biliyamuş anasıyna solū
 barışmazdı. bu ğarı túbeler olsun ğunahını alıyoz, kótü bu ğarı. anamdan ırātıñız
 yokdu dedi òra dedi. şini baķ u evde ğaç oda vā baķalım. iki dāne, iki dursun_ā'nıñ
 120 va. iki de bayram'ıñ vā. iki de şiniñ va kemāl'ıñ var_idi. ğaç oda va? öteyanķında
 ğabaķ seyin'ıñ arķasından yanķı odada o duruye. o ğarı duruye ūle deyince ğoca
 evdü dedim ki ben dursun_ā dedim. ne edelim idāre edeceŭz dedim ben. emme
 dedim u öte yanımdayken ben dedim oturup da dedim çay içemen, ekmek yiymen
 dedim. ona dedim soframa çaŭrun dedim. ben atúķ arasına ğarışmıyan dedi dursun_ā.
 125 orasına ğarışmıyan dedi. o da biliyamuş o. sekiz ay o ğarıya etdim yedüdüm, aldım,
 yedüdüm. yedi, getdi kóylēre ğonuşdu. ş̄le yemek yapıya b̄le yemek yapıya
 yenmiye etd̄ yemek. işde bilmen ne, bilmen ne. şindi sen sofrada ğarıñ doyunce
 dek yiyyosuñ. endiñ deymende unu uútdüdüñ o adama. hamullu etdim yedüdüm.
 uunuñden artanı dolabıña ğoduñ dūram ederin deyi. sen ye de. bi yolda yed̄ñ ekmei
 130 kótüle. sofrı tersle. bu olu mı? bülüsüñ ecúķ helbette. aķ anacūm! üç sene, dört sene
 dördüncü sene bu eve ğarar verdúķ burı bure ev yeri deil_idi. òran ortan ğaynımıñ
 ğarsıynan, o eltim_inen ħanife ğarıyı biliyo musuñ? ħaķ onıynan şurada. şu ğúlube
 de onuñ. at ğatına òra lütübetden duramıyan dedi. esgi eviñ ħambalları var_idi. o
 ħambarıñ tātalarıynan esgi eviñ dókúntüsüyne burı yapdudu. bizden ūde yapdudu o

- 135 burî. burda öldü bu ğıblede. bu evde öldü. helbetde ōran şini ulā aḥ benim Allahcūm dediden ğodudan atuk yedūm ekmej helal ğānıña enē me enmez mi? ğūlizar_ā'yı biliyo musuñ? öldü. ğıza demiş ki bizim ğıza, ō fevziye demiş, anañı demiş ne edeciysañ et demiş. bi yere başını sok, burdan çıkar demiş. aḥ o ğarınıñ çekdū çilā demiş. her gelişde o ğarıyna dartışıya demiş. aḥ o ğarınıñ çekdū çilādu bu evde
- 140 demiş! eyer demiş bi şūle bi şî yēre oleydi o anañ demiş yüz sene yaşadı demiş elli sene yaşıycēne yüz sene yaşadı demiş beni. şindi kōy ūne çıkıya muḳdara, hayretdin muḳdara, çıkınlā getsinlē, çıkınlā getsinlē. niye çık mıylā? ōran şini bu bi demez, bi ki demez atuk dediden ğodudan atuk ōran şini mecbur ğalduḳ burî... burî talla ğazmasına geldim ben şūle ekēdūk. şo yana bu eltim ekēdi. burî kuru talla paḳlası
- 145 ekēdūk. bu gibi dedūk bi yere bi mıtfa_ıman bi iki odacuk mu oliya, bi odacuk mu oliya, ne oliya. ōran_ā ğarar verdūk atuk. endi evine baḳdı bu uşacuk bu mefāt eden uşacuk. ana dedi onda hayat yok dedi. o dedi, o evi dedi hepsini birden uñarmıyce bi tarafı ğóçē dedi. az ğıçı ğaldı damıñ dedi. onuñ dedi ocaḳ da ğóçmüş ne ebdeslik dedi ne aralık dōşej vā dedi. bi yersi yok dedi. mecburu ğalduḳ burî yapdumā. kesne
- 150 ğarasında eve bılaşulu da nolu. kesne ğarası bereket versin yaz geşdi. kesnelē olmā bulaşukan kesne ğarası olu. üç ay va dedile. ōran şini remzi'yı bilisüñ. irahmetlü o remzicūk o damad da sūlemiş ona delāvet edive deye. bu uşak da geldi işde ısdambul'dan. emekliye ayrıldıydı bu. ğarısıynā da bek düzenlik yapamadılā işde. o ğarsı da kōtū onuñ dilāzer. ōran atuk onuñ çeñesinden atuk burî ğaşdı. boyna ğavġa
- 155 ediye. boyna ğavġa ediye. burî ğaşdı. işde Allah tarafından ev ğóşdı. ev yapmak ĩcab_etdi. nīsa atuk kesne ğarasında şurda bu ḥanfe ğarınıñ ğardaşı, ūlanı gibi bi viysel bi uşak vardı. ōran sen burdan getdūkden sona evlendi. bi ğarsı öldü onuñ da nāriye'ydi bilü müsüñ bilmen ki? bilmēsiñ. öldü de yeñiden evlendiydi bu erceb'i.

ondan iki ūlanı iki ğızı var_ıdı. o uşacū aldıla. hacı sēn'i aldıla. nanapuñar'ından o
 160 muhammed'iñ ūlanlarından ğótdüle o iki_uşağ. yedi dāne usta temelinde burda tam
 yedi dāne usda. ōra ekmek hazıllıyan. şurī harmana ğótürıyan burda yediriyan ōran
 temelni ğazdıla havacuk bozmadanca hele bu iskeletini yapıdıla. baharın, bahara
 yakın martda mıydı neydi sıvasını yapıdıla. remzi ırahmetli öldü remzi bilya mısun?
 aķcjer ğanseri, bizimki de aķcjer ğanserinden getdi ayul. beş aycuaz yaşadı
 165 ısdambul'da. ceyfun_ā epey oldu öleli. kótürüm durdu da kirez derelü baķdı. ğarısı
 baķdı.

(Ceyhun Ağa)

o bi inek çaldı. duyman mı? o bizim kóyden aldı. sazaķlıķdan dutmuş da
 170 ğótdü burda kesdi de yedi. kesdi de yedi de anay onu şiy etdile. mahkemiye vërdilë
 de māpus bile yatdı ondan o. tūbe estafurlā.

(Çeşitli)

ōran mard_ıçı navruzlāreydi heralda sıvasını yapıdıla. ōran sıvasını yapıncan
 175 üsdünü çatısını yapıdıla. çatıyı yapmıce çatı yapmıce sıva da olmiyye. evela çatū
 yapıdıla. üsdünü çaķdıılā sıvasını yapıdıılā ocaķ çıkartdım. bizim ğarnımız doymaz
 ocaķ olmiycan, biber ah uul ah biber bıldırķı biberlerim sobanıñ yanında ğurutdum
 da ilerden ğüne ğodum çekećidım burda deymen yok. dey şorī bi yere yarına dū birsi
 ğüne dū gidip de çekmelü. ben bı yıldan sūna ğırmızı biberi ādet etmiycidim
 180 dóķúleni ğurum olacaķ nolacaķ dikdim şurī şe bi parça bi el yapamıyan ben atuk ben
 bi kişi ney biberi buluyan. alurun yoldan iki paket oran ğıza çekivereceğın ğış ğünü
 almanya'ya gidiyala. ona çekivereceğın onu ben ne etcēsiñ?

(Çeşitli)

185 ōran ſini dursun_ā öldü. ūden o sa_ıkan ondan ecúk ğorkādı bu ğarı bu
 elmas_ā. o sa_ıkan hiç bi ſej yo_udu. onuñ ğózü yumuldu, eyvah dedile bā.
 dursun_ā'nıñ ğózü yumuldu seniñ iſiñ bitdi. kópeklē çoalu dedile. sāde bi kópejñ vā
 emme dedile ey dursun_ā'nıñ uſaqları da kópek oldu, elmas_ā da kópek oldu, yīyala
 bizi. yīyala neler ediyala. bāle bi ūlanı vā, bu ğadir_ā'nıñ ğızınıñ. ōran ona boyna
 çivi sürüya bu elmas_ā, boyna çivi sürüye. neler etdi. neler etdilē abbaı! bu uſaı dedi
 190 ki; hatice inge, ocaıñ yapıldıysa get temek arķasına dedi topraıñ üstüne dedi yataıñı
 at da dedi çık bu evden dedi. baſıñız belāya ğalacaķ dedi. bizi vurmā ğarar vermiſ o
 uſaķ. elmas belādan ğorkmiya o. ōran ğaya dibinde sayvan beklemiſ. ōra bi yerecük
 findıķları va. dē sāt on oldu. evdeyüz biz bu ğarı temek arķasında bi erúķleri vādu. o
 erūñ dibine enmiſ de oturuye bu elmas_ā. yā bu uſaķ evdeyüz anā geldi tüfe_inen
 195 geldi iče girdi. eve girdi Allah Allah. sen ſurda duvāra bizim bi iki dāne tüfek vā. bu
 ölen uſaıñ iki dāne tüfej va. birsi ortan ūlanıñ peſlünúñ, birsi dē esgilēren. onnara
 baķıye, bi ſīle ediye. fiſeg_elliye. ōran bu adam huylandı. sen dedi sen tūfek
 ğórmedúk īsan mısıñ dedi? sen nēren geliyosuñ dedi buna ſindi bu. sayvandan
 geliyon ſōran dedi. sayvandan gelen adam dedi evine ſe gidē dedi. ğalbiñde dedi bi
 200 ſē var_ısa dedi oturuyon iſde vur! dedi o adam. dīvēdile bize, hayrettin diyverdi. bu
 uſaıñ āzı kótü biz ona dedúk kú elmas anaıñ lafiynan saķına baſıñı dolaſduma, bi
 dānesi dolaſdudu da baķ baķıya mı ona dedúk dedi ğúlſān. bu eviñ iskeleti yapıldı
 kóy ūne çıkı çıkıveriyomuſ hayrettin'iñ ūne. evleri yapıldı çıkısınla getsinlē! yā üstü
 çatılacaķ bura beton. betonuñ üstüne ğumuñ içine nerī ğirecēsiñ? dip dōſenecek tā. iſ
 205 düzeni olacaķ hep ſullara ğarebodur dōſiyala. bunna dōſenecek betonuñ üstüne nerī

yataḵ atıp da yatıyosuñ? nişamba parçalarıñ ğarton parçalarıñ atdım da bu yanḵı
odeyi yataḵ etdúḵ de yatduḵ. yoḵāra bubam sâ ta. bubam da geldi ōran, ortan ūlan da
geldi. bu felc olan da ōra, ğartonlarıñ üstünde nişambalarıñ üstünde yataḵ etdim de
yatudum. patladıñ mı bu ev yapıldı işde gireceüz. sen beni altun içine ğuysañ ben ōra
210 gine durman. bālasañ durmuyan bıḵdım. ne etdiñ emīnecūm? ocaḵ başından maşamı
aldı atdı ḵóy ūne dūru, bulaşuḵ ğúnüm ğoyyan ocā onu aldı atdı. telliklermi atdı. ocaḵ
bozdu. o ocaḵ bozdu da ben bi yere gidince tallaya gidincen ya bu ocaḵ böyle
deḵil idi. diyan şini āşam talladan geliyan. buna nolmuş bu ocā diyan. buri ḵópek mi
girmiş eşelemē bunu diyan ben. appī! başıma nelē ğótdü. ōran o uşā uḡur dedim gel
215 buraya dedim ben. şu ocaḵñ hāline baḵ dedim. ben boḡun talladaydım mecit yanda fide
dikiyan. bu ocaḵ ūden ūle deḵildim bu ocaḵ kim ğaruşdudu dedim ben şini. sen de
yaḵıyosuñ ḵataş ben de yaḵıyan.

(Çeşitli)

220 mart doḵuz navruz. bizim adamımız bu işleri hepce bunnarı oḵur yazālī
yo_uḵdu emme tek tek bülüdü. tek tek ğúnce ğún bülüdü. ğış ğúnü, ğantar alması hep
onnarı teker teker ğúnce ğún bülüdü. ĩhembaharı bilmen mayısını, ğış ğúnü hep
onnarı bülüdü.

(Meyvecilik)

225 her çeşit yemişden vādu bizim bu adamıñ yemişi ço_uḵdu. iki kere ğar yādı
emine. fişne şurda bıçaḵ sapı ğadar dalı ğalmış da şurda bı yıl vardı da olanı
ğopardım yedim. ötelēre findıḵ içlerinde ollara dikmiş. bullara dikmiş. atuḵ iş yoḵ
gendicūm duruyan. benim evim ōra ğulaḵda.

-49-

Anlatan: Gülizar ARSLAN

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 76

Derleme Yeri: Cide-Nanepınarı

(Çeşitli)

-abbī hoş geldiñiz.

-adıñ neydi gızım ben unuduvörüyön?

-zāten ollārayın ben her gūn. tanıycan mı beni baķam. baķķalārayuz.

- 5 gurçaşileden endúķ, geldúķ de řu merdivandan girdi baraberce geldúķ. eli yüzünü yıķadı. soba yanmaya. onuñ tulusuyna billikde řu sandalyede dutdum gücüm yetmedi biliyo musuñ? gucaımda öldü. āniden öldü. bi daķķa solumadı. yürüyemiyodu ķu. babamı niye ihbar etmişle biliyo musuñ? şindi hıdırellez gūnū cide'de belediye reisi var_ıdı. o şindi burī gelmiş hıdırellez gūn. biz burdan beş on
- 10 dāne yālı gūzleme yapduķ. bi göcca bakraç yourd orī indidúķ. şindi ōra düzde kúķnellē va onnarıñ içine piknik yapmā gelmişle cidelüle. ōra piknik yapāķan baķ ıķbāra baķ sen. belediye reisi çağıyomuş, baām çağıyomuş. eveli yasaķlık yo_udu çok. olsa da var_ıdı ħani. şindi yakın çağamāsıñ ūle. belediye reisiniñ fişī bitmiş. babam demiş ki ōran bi uşā git evden bize fişek gūtü demiş. ōraķı çalışan gūbeliñ bi
- 15 dānesi de, gūbel ercep delle zāti ona. řindi ben burdan endim buyruñ dedim. annem, vallā hep başıñızı gūzüñüzü baltayna yararın dedi. gine de gūrkiye īsan. hep arañ

dedim. annem de öldürün sizi keserin baltiyne diya. o ũle deyince hiç gorkmañ
 buyrun dedim. mecbursuñuz aramā dedile. girecēsiñiz, baķacāsiñiz. tabī atuķ
 bulunmadūna góre imzā istedile. nīse ben imzāliyvardım. esgi ev ōra işde. şurdan şa
 20 gelivördüñüz siz. bura tallamız ya. souķ bı yıl doñdu. yeni yeni ısındı tā. baķ şurī ben
 on iki milyara verdim. o eviñ yerdüvezini verdim. iki dúún etdim. bi adamıñ
 mayışıynan hiç bi şe olmiya. benim adam ocaķdan emeklü emme tā yediyüz elli
 milyon para alıya. onıynan işde ne iş górēsiñ ğiscuvamız. senden sūnama bi
 ormancı geldi yaşlu. bizim şūra bi yerimiz va. eñer satallāsa orī ben alacin. yūürt
 25 ğuyalım size!

(Cömel)

cömel oynāķan;

yādan baldan ğollıvarıñ,

30 cin uşaklāran yolliyyarıñ, derüz. cömel oyunu va. şindi baķ onuñ ayı va.
 cömel ayı diyala. şindi o cömel ayı girdiñ miydi on uşak toplanıyala. eline bi tōneke
 alıyala. çala çala ħapıya varıyala. yādan baldan ğolliyyarıñ, cin uşaklāran yolliyyarıñ,
 diyala. bal isdiyala, bekmez isdiyala. ğapı ğapı on beş evden felan isteyincen doluya
 biraz. get abla diyala bi sine bize malaķ edive yīlim, diyala. o toplantıya cömel delle.
 35 cömel ayı diye misir toplama, misir soyāķan olu cömel ayı. aıstos esgi ayla daħa
 ũlkel, kesdāne ğarası, ğún dönümü... ũlkel, misir ekme zamānı. ũlkelde ekēseñ bi
 evlek yeri bitmiye. hıızır ũrasın. mesela kúlúk yatduñ. boyn kúlūñ oldu. bi hefte va o
 hıdırelleziñ geçmesine. kúlúk yatumasañ yayınıya. o geçēken çıkarmıye, çıkmiya
 diyala işde hıdırellezden ya sūna yapacāsiñ ya da hıdırilleze vāmadan çıkacaķ.

40 çıkmadūna góre o zenciri doluyosuñ hıdırellez geçēken bi şē olmasın diye. onu ūle yapalla. onu o bŭlŭ nerī soracīnı. eskiden yol yōdu. teke yolu edēdŭk. āşama gene gelŭdŭk onca yoldan. alaķtırık gōyāduķ cebimize gidēdŭk erkence gelŭdŭk gene. araba deñize dŭ getdi de bunnarıñ arabaları.

45 (Çeşitli)

burī gaç senedŭ sürmedŭk. bu sene ireçbellik etdŭk, sıvartduķ kendimizi işde. orī sayvan yapvādım. suyu gŭtdŭm. bunu ben yeni yaptım yinge. esgi ev şurda. çamlāñ içinde ōra. marāķımdan yaptım. gendŭm maraķluyun. bizim çocukları biliya mısıñ? inekleri meryalara salıyon. sen en ufaķ ūlanı bilmiyasın. onuñ ğızı o çok okiyi. bu cincŭk ğız kimiñ? siz gidince o ğadar ūzŭldŭm kin! oniyinan ğonuşuyoz. ğanımiynan ğonuşuyoz. onna benim gŭrŭmcemiñ ğızını istemeye geldi. o da uzak diye vermedi. ğız da adabazallu bi çocŭnan ğaşdı. ondan sŭra dŭñ etdile.

cŭmel ayında geliñ siz. o zaman misir yerŭz. cŭmel, mısır ğırma zamānı olu. 55 aŭstos sonu yāni. ūs yanķı evi gŭrŭyoñ mu? orda otuduk eveli yabuz hatceynen biz. cinar aacı va baķ ōra.

haçın, ormancı emekli oldu! bi ūretmen varmış. geçende cide'de ğonuşduķ da her yelle değmiş diye. īsan yok diye. o zaman ūle bi hāneden bi hale geldi. buranıñ ikinci ūretmeniymiş. ben gendŭm okŭla getmeyince ūretmenleri bilmoyon ķu!

60

dŭn āşam inek sŭrekledi beni. şŭle bacīma ip şŭle ğas olmuş şurī. o da beni şŭle sŭrekledi mi sā. bi fizlandı geçimiyon. ip de uzun. inek benden ūde atuķ. fuzlu fuzlu gidiyon. bacīma da daķılmış bacīmdan pontul şey_etdi.

(Çocuk)

- 65 oğul bitincen biz dedile almicuz senden biz üle ānaşduğ dedile. enişde dedim
ben şindi bũle ğonuşuyosuñ emme evlenecek çava gelü o zaman. bunu davul
zurnayne satarın bozuşuruz senne dedim. al sen ğızıñı dedim. biz bi tek ğún çalışıyoz
ğoca diregdörümüz va dedim. sen devamlu ókúz ğoşuyoñ ĩtiyācñ va dedim. biz bunu
bũle ğonuşduğ. o da dedi kin; kesinlikle almıycın senden onu dedi. bu seFercuğ
70 bende derman demedi, giderin demedi. ondan sōna bōun duruğan, yarın duruğan
ğórümcemiñ ğocası sũledi bağ. dedi, başlık istēle, aıllık istelle dedi. ũlece
ānadıvādım. o ğara ğún gelivēdi çabuk hemen. aldūğ getdūk ōra dúún etdūk.
aralarına bi şiyTna girmesin. geçimcuezleri, ıraatcuvazları iyi. iki dāne ũlanı va. şindi
bunnā da hiç bizim uşāmız yok diy yerindümiyala. bayram da olsa geliyala. üle, bũle
75 gelü yapalla. on sekiz yaşını doldumamış. on sekizini doldumiycan da ona bi şĩ
olmıyomuş.

(Anı)

- o zaman ceyran mı va, dolap mı va. şindi hel yelle dolapla. aralıkları
80 tavanladım. yōkarı çıkacın ğāveye dedi. ben bi yere meselā ısdambul’a şa gidiye bi
hafta on ğún. hiç aklıma bi şĩ gelmiye. aşısı böyúk ğosgocaman tavanda fārelē
takırıye. bi eve du girem çıkam da ben size yukāran findīm va onu ğótürüvereyin.
hağuruñ üsdüne çıkacın.

adıñı bilemiya mısıñ? adıñ neyn dīver de baña ōle get.

ABANA

-50-

Anlatan: Zafer ÖMÜR

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 90

Derleme Yeri: Abana-Çampınar

(Çeşitli)

ben dokuzan yaşımdayın ölüm. lan oylum, bi torun vārı yetim. dört tâne yetim
vā başımda. dört tâne vallahi billahi yemin ediyon. kim bakacak sadağa verülēse
yīyala onnadan yok. yā bağan yok. ete beri veriyala kıliynen oyunan duruyoz. onu
5 olmasa ac ölecez ölecez aç temellü. bi de yetim gız va gine başımda. talla ben nası
yapayın oul dokuzan yandaki kimse yapmıyon ki dókıntiyen ğaldı. hep hókımete
gitdi. tallalara ğani ormana gitti ya. orman olan yelleri hep aldıla. orman oldu bizim
yelle. adam öleli om beş sene oluye kimse bakamiye. iki olanım va ameliyatdan hiç
çalışameye arkadaşım öleli om beş sene oluye. o da ne emeklüydü ne bi şey idi óküz
10 koşādın, hızar çekēdi bōle bōle.

(Düğünler)

atınan, duvānan, duvağ geçürülēdi geliniñ başına. duvānan ğıyō açacak o
āşam. beğnme sen temsiliye beğndūñ ğızı aliveriyosuñuz. aliveriyoz. ğorúşıyala
15 tamam diyala. biz de dúúnunü yapıveriyala. ondan sōna işdi geçiniyala. ekmek
hazıllāla, aççı dutalla bi hefta. berek şu bu kıófte touğdan meze, mancar bi şēle oluya.

(Yemek)

- 20 iri çorbasını süd_ünen yaparuz biz. ğatıklı yaparuz. dibinde ya_inan iki sovan
dōrarsıñ ğızardusuñ ondan sōra suyu ğaynayınca ğuyarsıñ olu bi çorba. nāne ğat,
maydonoz ğat onnādan da ğatabilen olu. geşle yēr yemez olu mu! ğalle yēr eyi oluya.
o ğadar eyi oluya. misir ekmē yaparuz, hamullu yaparuz. tekne vādu. tekne de yuūruz
çıkdı mıydi tāpsiye ğoyaruz. ğúzüne sür istēseñ saşda büşü ekmek, ekmek. suyumuz
25 yok işde. hūkūmetden su alduķ bi yēren su gelmedi tā yok. hortum_unan suluyoz.

(Denizde boğulma)

- hacıbeylī biliyo musuñ? ōran kōru gidiyoñ, az yuķarda. deiz derin ollara
girmeñ. o tarafı çok girmeñ ollāda çok kimse öldü. soraķ çekiye aşı. o deizde bi
30 nışannula bile gitdi. haftee dūñnü var_idi öldü gitdi adam. batdı aşā çıkaramadıla. om
beş, yirmi ğún sōra ölüsünü bi yēllēre buldula. deñizde ğıyısında siñelik delle
hacıveliye varu varmaz o kōşede bouldu. orda çok kimse öldü. bıyanda bi şē olmaya.
bı yanda giriliye bizim uşakla da gidiye bāzı.

doñuz, findıķa başladıla şinniden yīyala temelli findī ğomadıla.

-51-

Anlatan: Zehra GEMİCİ

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 75

Derleme Yeri: Abana-Yemeni Hamza Mah.

(Çeşitli)

yā ölüm, evēsi zāten ne var_ıdı ki. şindiki iş ayrı evēki iş ayru. eştik geyecek
ğada bi ğat, iki ğat şey. ondan sōna o ğada. cehizlēre işdi ğómlek boydan boya enteri
eşti òle ye iki daķım ya üş daķım o ğada. ğınada işdi bütün millet toplanu oyun
oynulla, ğına yakalla bōle evēsi bōle toplanulādı bōle ğız başlarnıñ altında çırulādı
5 yāni. bunna ğaķtı canım. şindi òle milletiñ altına şā ğızı ututturub da òle ğına
yakması mı var. e şindi sandalye üstüne otutturuyalla.

(Mani)

ğara toūm ğamsuz
10 ğararım gelmez sensüz
yılan girsın goynuñā
eyer yatarsañ bensüz

vala eyerlik çok vardı emme. bōle işdik ekin mekin biçiyēken tabī sen saā ben
15 baña ödüççülük yaparduk. ben saā giderdim, sen de bā gelūdúñ òle túrkú çaarallādı
āşama ğada.

(Yemek)

bulgur pilavı yapalladı. misir bulguru, bıyday bulguru, maḥāna kesellēdi
 20 bıyday unundan. ondan sōracuma berek yapalardı. gōzleme yazıp da ḥani.

(Esüde)

esüdeyi ĩcúḵ bi bekmezi guyceysiñ içine gātāsiñ ecúḵ de şeker gāt. unu ondan
 sōra gaynat. o gaynadı mıydı başga şeyde üyüp onuñ içine şā devürüp onuynan
 25 ġaruşdurup ondan sōra saana tabā neyise yaḡ ḥani ineñ tere yaḡı eridip üsdüne dorū
 dókerdúḵ.

(Harman sürme)

harmanı ĩyce tōmüzlerüz bōle gūzel. ondan sōna da bi de sularuz. ondan sōna
 30 bi de tozlardúḵ bōle. toz atardúḵ bōle gūzelcene ondan sōna harmanı saçardúḵ.
 buydeyi toprakla aşmaz o zaman ürüzġar nerden gelüse ġāri orĩ savuyoz tabĩ.
 dīrenimiz va. dīren va. gelberi oniynan dayanıyoz diyrennen savuruyoz. bi de
 süpürke var. süpürke bālāyoz bōle. dālardaki şelēre. oniynan da süpürüz harmana.
 ondan sonra da şōle bi sıruġ ġoruz óüne dōru. ondan sōna savurmaya başlaruz ġayrıḵ.
 35 ḥani o direklēren bile ġalın yāni ġodūmuz şey. şindi onu herifiñ ġuyucaḵ yeri yok.
 ġuyucaḵ yeri yok üstüne dō ya nışanba ġōya ya da ōle hiç bi şē olmeya. biz ona
 depecúḵ derüz oña. şindi bunu toplarsaḵ bi yere depecúḵ derüz. bu bāları hepsini
 toplar bōle yaparsaḵ depecúḵ derüz. işdi evelsi laylon yok_udu işdi. şindi var. ōle
 yapardúḵ laylon filan örtmezdúḵ evelsi.

40

(Kene)

o kenelēden vā mudur bilmēyoz ki. çok ben hergún alıyon zāten. biz ona
 sakurğa dēyoz. öldümeya sırda da dolu var. bize de geliye vallāhi bejm sırtımdan
 evitlēvördü benim gızım semra. belki on tāne aludu. şöle iştik ordan deniyen bōle
 45 bōle ede ben sırtımdaki şeyi mi görüyön. gāşınıya emme āşama gada talladasıñ.
 nēren bilecēsıñiz ki ne oldūnu. bōle yerişebildēñ yeri alıyosuñ. sakurğa derüz biz ona
 işdi şindik kene dēyala. ondan kimse ölüyümüş deyalla. hani bizim bullāra ōle bi ādet
 yok. bilmeyon görmedim. gasdamolu'ya gada fılān gelmiş deyala şindi. o öldümeye
 ye seni şindi benim bi yerime gonsun ben doktora gidiyin. doktor beni her gún çağru
 50 orī. onda bi şe yok. getmen dedim ben. şurdan boynumdan aldıla yeri bile bellüdü
 bēki. delü ediyalla yā adamı. ben getmen ne gidecēmişin ben her zaman alıyon ben
 vicütümden onu. onu beyā bacakları çok_umuş. bizimkiniñ bacā macā yok. sōna
 burası şey bālamış_ıdı. gabuķ bālamış_ıdı şöle bi eddim gafası fılān çıkdı getdi. yok
 deil canım bizim bullāra yok ōle. emme gasdamolu'ya gada gelmiş deyalla bilmeyon.
 55 gók yüzüne deyalla gevulla atmış deyalla. aslı var mudu işdi. sen bi şe dersıñ ben bi
 şe derin. ben ne bilin.

(Deniz)

bi o bozkurt'da damādımız var da. onıynan deñiz gıyısına dō geldidu geçen
 60 sene. ben deñize meñize giremen. giren girsın. odunu hāb bu sırtımız_ına daşurduķ.
 arpalık başınıñ üs yandan yoķardan bi yol vardı. çatalzeytün'e de yürüylek giderdúķ.

-52-

Anlatan: Hatice BAŞAR

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 75

Derleme Yeri: Abana-Göynük

(Geçim)

ekin mekini ekerdük. misir ekēdük. hiş òle bi şěle yok gayri. doñuzla gelüdü. gelmez olu mu. gine aynı deışen bi şě yok. geliya äsgisi gibi. äsgiden de geliye şindi gine geliya. ekin mekin yapaman ben hiç gāri äsgiden yapıyodum. şindi yapamayan. 5 hiç bi şey yapamayan gāri. ben daa gitdīdük şurda odun var işdi. şu odunnarı biliyo musüz o odunnarı zor gōtdüm şindi dādan. gōtüremeyan gāri zor geldi. hālim yok, hal yok. bitdi gāri esgisi gibi deilyin. äsgiden her şeyi daa filān gidēdük şindi gidemeyan gāri bitdi benim işim. dālara gidēdim işdi ben şindi gidemez olduk oul. bacaklarımıñ canı çıkıveriya. şuriye kıo zor geldim. hemen zor otđum şori şindi dādan 10 gelince. yörüyemeyan ben.

(Mantar)

ilki az bi şī büşürüyoduķ. ondan sōna süzüyoduķ. ğavuruduķ gāri. ya_ınan ğavuruduķ. bi de su ğuyāduķ içersine şā āza. cōüz_ünen yapıyallar işdi. berej 15 äsgiden biz şindik òle ben bilmiyan emme kōy berēni yaparduķ. şeye şā dizerdük iyice. bereyi iyce yoħayı oklaya şā yıarduķ. hemen gāri dizerdük tepsie şā. bişince çōürüyoż. onu niyipciysıñ sen. yastaraç tahtaya şā ğorduķ evelkin. gine sürüvörüdük bişeyken tepsie şā yastrāc_ınan. hamuru ğazıruz elsün delle. şindi onna ğaķtı. ben yoħardaniyin.

(Okul)

oḡula nēre gitdúḡ. ẽle bi şěle bilmeyan ki ben. oḡur yazallıḡ. esgiden
 yoh_u du. nēre gidebilcin nērde. ben ḡapandım ḡaldım. bu hastalandı ısdambul'da
 beş ay. ẽra dıḡa çıḡamadım. bẽle ḡapandım ḡaldım. ḡózümüñ yaşını yidim ollāda.
 25 burē alıḡmışıyın ben. burada gelince şěle gezmek isterin bullara doru. bullarım
 dutuluverdi orda yata yata. bi yere çıḡmaya çıḡmaya hastalandı bu. ḡaçıncı doḡtora
 gitmedi.

(Köy böreḡi)

30 berē içine et ḡatāduḡ biz. bẽle yapāduḡ da azar azar tabi ĩcuḡ beş altı şey
 ḡalduraceysıñ berek. unuñ içine āt ḡuyāduḡ. mantar da oluya canım ufacuḡ da
 yapınca. ẽle ẽle yũnseldidúḡ dõru ḡāri çóúrecēsiñ ātını üstünü. esgiden sacıyaḡ da
 yapıyoduḡ. sacıyaḡ bilmezsiñ sen. bilmezsiz siz. televizyona çıḡaceysıñ baḡ.

AZDAVAY

-53-

Anlatan: Sultan MARAZ

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 60

Derleme Yeri: Azdavay-Ahatköy

(Çeşitli)

a ūlum sen bunu abuduñ ğazı gibi atı atıveriyyoñ. çok yeme bu sōna sıçak edē seni. bunuñ dadı argundu. şūra dadlu erūk va ācuḡ, bi de samallīñ ōra bi botça vadu git ondan da ye biraz. yaluñuz keşemúklerini yere atmañ toḡklā yōsa ollara ğaçıya hepcene.

5

(Tarım)

valā şindik doñuzdan ğorḡumuza ekemeyyos. esgiden buydey ekēdúk. arpa ekēdúk. şindi onnarı ekemeyyoz. doñuz ğomāya hı, ayu ğomāya. iki senedü ğayrı biz ekiyoduḡ. ğalabalūduḡ ekiyoduḡ, biçiyoduḡ hābsi bitdi. kóycülük nasıl olacaḡ. şindi bazāran alıyoz. ayu hiç ğomayya. şurda bizim arularımız va. arulara geldi geçen sene çerçefeleri daşıdı. üçcúk kópēmiz va. üç kópek nedē. işdi bōle bōle yavrum bullāra ğalduḡ biz. edēsek işde bi baḡçeniñ içine şunnarı ekēsek alıyoz. ekmesek hābsi bazara baḡıya. marul, ısbanaḡ fasulye, sovan işde hozmur, misir onnarı ekiyyoz, onu da ancaḡ zamanına. esgiden arpa ekēdúk, ğabulce ekēdúk hāpsi bitdi ğıy. inaḡa ōra

10

15

baḡ bı yıl ekdūmüzle.

(Hasat)

ğara sabanna gidēsiñ tallaya, ókúzleriñ goşasıñ. sabanı ādurusuñ bōnduruğa.

ókúzleri goşduğdan kiri giderüz tallaya. öte dön, beri dön. höst ölüm derdúk. ecúk
dīnendürüdúk. yapışan hayvan boķunu çömē_inen ğazuruz. baķ yapuşusa çömē va.

20 sayañ ucunda onnan peklerüz süpürgeynen. dam süpürgemiz va. ecúk dīnendürüdúk.
bitiridúk. şeye diye ğıy! gendüm seyidüdúk. birbirimize yardım edēdúk. kazmiynan
tezini dōvēdúk. āşamada çoban yanında túrkú çairuduk. biz māni etmezdúk. bizden
tā bēyúklerimiz edēdi. bizim beylerimiz biz_inen çeyiş edēdi. ğayınnalarımız bize
túrkú çatdurulā mı túrkú! onnarı eddürüle mi? hemen deyverülerdi. bi de āşam zopa
25 mı yēceñ! persavat persavat ğonuşula sōna bize. biz ğorħumuza çāramazduk.
ğayınnalarımızdan ğorħumuza nassı çāriyoñ? harmanda dōnēdúk dōnēdúk. bi kere
zabahleyin ókúzlerimizi goşādúk. ğōzel bi surūmuz var_idi bizim. uzun bi dayaķ
surūñ dorūna urģanı daķāduk. yun yapāduk. ğōzel yuna sırū soķāduk ip_inen. ondan
sōna arħasından urģanı suruğa daķādın. ondan sōna çekēdúk harmanı orta yerinden
30 ókúzler_inen üç yeri onu ğayrı diyren_inen daıduduk biz. çatal derdúk çatalımız da
vadun. dön dön dön arada bāzi diyrenlēdúk. ufaķlandı mı yabalāduk. ondan sōna da
sürĝú tātamız var_idi. gine ókúzler_inen o urģanı daķā sürĝúynen bi yere toplāduk.
ğayrı topladuk mu sīrū ğorduk yabıynan at. at vire at. örüsğara ğarşu yabaynan
savuruduk. bizim satı ā'da çeyiş edēdi. yabıynan atmış, diyrennen atma dene gidiye
35 derdi. ondan sōna ğayrı ösğar_man savurduk mu ğayrı bi kere de ğózer aluduk
elimize. ğózelle de ğózelle. ondan sōna ğalbur aluduk. çóúrúdúk onu. ókúz_ünen
çekdümezler_idi çufallara ğuyāduk bu omzumuz_unan daşı. baķ ğótsün ğalburu da

bi gór. bunnā çoklu_udun. bunna elesde elesde gidellē eve, bizimkile bi ekmek
 yedümezle. az fāsīt deġil_idi. ġayınnam çok çekdüdü bize. bunnara biz arķa vórúduķ.
 40 ġayrıķ bunna geķ ġaludun. bunnarıñ harmanda ösġar, ġasurġa esmesse bunnara biz
 arķa vórdúķ.

tuvaletiñ mi geldi. baķ şu eve gir. baķ ġulluķdan basaġa çık, basaķdan
 çağraġa, çağraķdan odiye gir. hamamlıġa girme yanda tuvalet va. sōna ucaġıñ
 başında bi seped vadu ōran bi ekmek al eliñe yersiñ. bi řī yemedē üskes yollaman
 45 būran sizi.

esgiden yúñ atāduķ. salguya řōle vuruyoz, řōle bi řē vadun. řōle yúñ atāķan
 elimiz_inen vuruyoz da salguyu vuraruz. yúñ atana yay derüz.

(Çeşitli)

50 baķ bunnara biz baķıyoz bu civcileriñ ġuccū bu. řorī řā giden hayvanıñ böyúú
 bu. eviñ çıġında misir yemi va. bi hapaz alıyın da vereyin şunnara. geķende bunnarıñ
 peşinde seyüdüken dopca düşdüüm_üdü. benim adam evde yatıye dumō olmuş. şindi
 gelemiye buraya. ġuřburan ġaynatdudu baña demin. ekmek yēmedi. eştahım yok
 dedi. madam çekmeye, yeysim yok deye. yāni ġóġnü çekmeye. sen zabah geleydiñ
 55 ġóbüt yapvörüdüm sā. ġóbüt diye yımırta büşümesine derüz biz. yımırtaı ġırıp una
 ırparuz. ecúķ yaġa taviy řā ġuy. o bi ġóbüT olu. ġayġana da derüz biz oña.

(Ekmek yapımı)

ā yavrum zabāleyin ġāķınca inek sāmıye giden inek sāmıye gidē. ekmi
 60 olmayan ekmi_ni eder. ġózel sıvarusuñ eliñi yüzüñü yıķasıñ. gidersiñ unuñu elersiñ

ondan sōna gótürüsün ilyanda yoñurusuñ. ondan sōna sacıñı ğapāsıñ oturu pözü etmī
başlāsıñ. bi ğişi yazā, bi ğişi şurda pössünü edivörü. oklōcu alusuñ, bişlēcı alusuñ yaz
Allah yaz. bişi yaparuz, ter ekmek yaparuz. her bi şisi olu. pözüleri elsiran_ıman
kesēsıñ. hamur yapuşusa çöminen ğazuruz.

- 65 eñ meşur şeyimiz bizim ıslama, sarımsağ, deycim ıslamayı o yufğayı etdük
şindi gōzelcenez o yufğayı şōle keserüz. sofriye ğoruz onnarı gōzel dūrerüz. suya
bana bana täpsiye bi yā ğuyaruz. täpsiye ğoruz üs üsde yılu o täpsiye o ıslama. o
yımşar. o zedden etdünde yımşā. o suya banıyoñ banıyoñ da ediyōñ. onu isdēseñ
altını bi kōze şarı ğo ğurud. ğıpgırmuzu ğızarı o. bağ şo loğadan sağ yapvēyin mi?
70 loğadeye erkek ibiye derüz. o menşurdu bizim burda. ederüz biz yisimiz geldi mi
yaparuz biz onu. mantarna da olu. mantardan samsu ederüs. bereğ_ederüz, bükmesini
de ederüz. mıhlaması da olu. ğavurması da olu, ocağda ğavurruz sovanıynan, yayıynan
o da ōle yenü. ekmekden samsu dūrerüz. dālādan toplayyoz. bu yāda yokdu bu yanda
vadu. kühner dipde olu o. bu yanda cincile derüz ğoğulu mantar, kühner içinde de
75 ğanluca olu.

(Hastalıklar)

- bi yerim arıamaz mı? neriye arımayya işde her yerimiz ariye. omuzlarım ariye.
eveli çifti elimiz_inen sürēdük. bi eliñde ürgendire bi eliñde saban okūzlere ğağ
80 derdük. süre süre ordan o yaña va. ōran dön burı ge. āşama ğada ğağ derdük okūze.
mustafa abcam da górdü o ğünneri. diregdör aldük, diregdör_inen başladük ğayrı.
bizim hambar da yandı. yeñi yapıdı adam emme hambarıñ çağrağ güccücük bi şı
sığdıramıyan. ğari samanları haşalara dolduduk. bi hēkil buyday ğuymē yer açduk.

85 (Giyim-Kuşam)

bu geydüm elbiseye kúndiye derüz buña ete yañkına gişilik derüz. gişilik kóyde geyilmeyye. dúúne didēken giyülü. kúndiye devamlu giyyoz.

meyveleri ağarınca toplanuz. çekirdeje baqaruz. çekirdej ğararmışsa olmuş, toplālum derüz.

90

(Hayvanlar)

kópeğñ yavrusuna ğóğlez denü, ayunuñ yavrusuna ayunuñ emcī derüz. kediniñ de emcū vadu. emcek dörd tâne va şindi bende. bi tauğdan ğúlúk şöle olu. başına yımirtlayı yımirtlayı ğúk ğúk der beş altı ğún yatā ondan sōna da beş altı yımırta ğorsuñ yaturusuñ. o yata yata üç hafta dā civci çıkaru. altına on tene ğonu. o yımırtalarıñ bazıları çıkıye bāzısı çıkmıye. kimisi cılığ oluye kút oluya. touğ yirmi bir ğún altında beklē. geçen şu merdiman altında benim touğ yatmış gendü.

95

(Çocuk bakımı)

100 ğózel samandan tılar dikerüz yasduğ gibi. beşñ içine ğoruz. tılarıñ ort yerine hevrüzü ğoruz. hevrüzden sōna yayğu ğoruz. yayğunuñ üsdüne bi şē tā sürerüz yatu uşā. ondan sōna da bardā vadu. onu ğız_ısa ğız sübeĵ oludu, erkeğ_ise erkek sübeĵ oludu. onu ğıçınıñ arasına sarā yaturuduk beşī. oña işerdi. belēdúk, bardānan sarāduk. iki tâne şöle hem alt yandan hem üst yandan ellerini de ğuyāduk. işe gidēdúk. o hevrüzüñ ağızı meselā şöle açuğ oludu işde. burī şārın ğorduk, uzatuduk 105 bēyle. burī şārın işēdi ğayrın. buña şā gidēdi. onu ğāri çekince setiñ üsdüne ğoyunca uşāmızı eñ ūden onu eliññ yoğuyınan onu atāduk ışañ pisliĝini. tekrar uñaruduk, uşak ālāğan çabuk belēlim deye. emzürūdúk, āzına sorak verūdúk. hevle edēdim.

gőzalcenez bi terecúķ cemberiñ içine ğorduk onu ğāri sorādı. yasdūñ içine otu
 110 dolduruduk oña tılar derdúķ. uşāğıñ üsdünü bi şeynen bürledúķ. ğóbek yorğanı olu,
 beşik yorğanı olu. üsdünü bürledúķ. ğóbek yorğanınıñ bardaı olu onuñ. baķ o
 eñlúlúķde bardaķ oludun işde.

civeklenmesin ğaruşdumālım derüz ğataş. vire ğataş atā.

ahırda yeñi doĝan bızāyı ğúmī ğuyaruz. ğúme bölme bölmedü. ğúmele
 115 hepcene batmış. şuraya ācuķ çörüt baķalım.

şindi inek ğōle. inej çekerüs. dokuz ay sōna bızlā. onu ayurruz. onuñ üsdüne
 duz ekivōrüz. onu anası yalā. emme onu ğózetlēceñ ğayrı. e ayak mı atacaķ, boķuñ
 içine mi girecek kendi mi düşecek. dokuz ay emek veriyon. bızlayan hayvanıñ ilk
 südüne avuz derüz. o ğózel olu. onu birikdōrüz peynir edēseñ ayru oluya auz edēseñ
 120 ayru oluya. auz edēsek tencereye ğuyaruz, boyuna ğaruşdurusuñ. altına ğataş ederüz
 ğaruşdūruz ğaruşdūruz. ğaynadı mı şeker ğataruz, aluruz. eyerkilim gine peynür
 edēseñ buña ğuyarım ben.

(Kene)

125 soķulĝa derüz biz. soķulĝa yapışdı baña. üş dāne yapışdı bu sefer. hasdiydım
 anam şōra ne biliyin ben āçok anam yapışmış. geldim buña ā sultan abla baā gene
 yapışmış ğani cımbışıñ nēre? bi yā çaldım hemen burda soyundum. yā bıraķduru.
 ğoyāma bıraķduru. bi kúflú ğız vadu, boyn yok o. bosdandan ikimiz marul aldúķ,
 soān aldúķ burī gel şōle bacānı aşdı ğarı. şurī yapışmış. ā sultan abla çavuşa gene
 130 yapışmış. ben buña hemen cımbışı ğótü, yā çalaruz. aķ dertlü kúflú aķ bu bize yetiye!

dedici ğoducudu o. geen ğún hayvanna muruş edēken araya girmiş hayvanla
parpalamış bi ğózel üsdü başı órselenmiř, buruşmuş. ğóyneġini ğótdü baā itiletmeye.

kelehoř, úķúndürden olu. úķúndürü rendelerüz sōna ona yūrt ğataruz.
ekmeġ de önce pözülerüz. işde o pözüleri uğreynan yazıyoz. o uğra olmasın o ekmek
135 yazılmaz. oklāca sarā o yazāķan. sōna şipilerüz. řōle atal ağa yapıyoz uzun. oña řā
misir ğozānı bālaruz onu suya soķā soķā evünüsün řōle ekmeġin üsdünü şipilerüz
ekmī. cıt ğada duz ataruz. řindik bu bazardan aldūmuz gendümüzüñkine
beñzemeyya. eveli ğurumazdı. şindi ğuruyvarıya. hem şindi eveli her ğún edēdúķ.
şindi her ğún etmēyyoz. baķ etdim ğayrı sekiz ğún, om beş ğún etmen, buzdolabına
140 ğorun ķēfce ye. bazāran da bāzı bazar ekmī ğótürüyoz.

baķ hayvanlarıñ boķunun direkdor_unan bosdana eyġüdürüz, yayaruz,
sürdürüz, ıdırüz. bi kere işde yemeyvese beyā oluya da yeyince bi řē beñzemeye.
ben ğataş yaķıyan baķ boūca gine ğataş yaķdım. bōle tönókeniñ içine ul atıyan.
onuñ ğoñursuġuna yāni ğoķusuna gelemeyya biri va deyi. ōran boķ atāsıñ meselā o
145 ğataşa şarı ğoķuya. o onuñ ğoķusuna gelemeyye meselā. şu ulu tutuşla at bu ğoĥa
ğoñursuķ ğoķuya bi yēre derüz. evde ğoca ğalla va. şeyle va. ben derin sultan abla
vallāhi bi yēre ğoñursu ğoķuya ğıy bi_ķi baķalım. eyüb_ā'nıñ fılan mı? şu ũde bi
adam va ķóyü yaĥā. e ğoñursu ğoĥuya. e ben şindi bāzı gezmī ğiderin bōca gine
gidecin. ā sultan abla zobada odun va, evi sesle derin.

150 esgiden bazarcılı ķóylēde inebolculā yapadı. erici geldi derdúķ. erici de
satıcıdu.

bizim buñarımız va. çörtümüz yok ğu. bizim suyumuz yok ğu! biz buñardan
 çekiyoz ip_inen. çilte diye ipe derüz. odunu o çiltiyen gótúrúduċ dādan. hayvanıñ
 semerini ğolannan bağlāduċ.

155 ĩneye iplik teellerüz, dikerüz. çorabları çitürüz, şiş_inen. esgidi mi yamaruz
 dālāra bunna yırtılmış. o zaman bol_uduk.

çorapları örēduċ. onnarı şullādan eklēduċ. ona çorap ğoncu derduċ. ğaşlāduċ
 onu. haşlāduċ yāni eklēduċ.

160 (Hayvancılık)

yazın hayvanları gelikte dutāduċ. şindi ollara ğuyyoz hayvanı. girecek yelleri
 yok yaışda.

daşlarıñ içinde çukur vadu ollara su biriċú onnara ğakluċ derüz.

ğabirmetlü bu ğabirmetlü bu bize yetiye.

165 ğevüçne ğuşburanna kiren toplaruz. yerişemeyoz yōsa.

azdavayadan yörüdüm de bacaklarım düşdü. öldüm.

emme bi aaç va şūra bi ğózel suğlüm böyümüş emme. onu ben nederin
 biliyoñ mu? hemen nacaı eñ iyisine vurarın.

oċula gitdim de bubam ğalem tefter alıvamadı. sevgúlüsüne mekdub yazā
 170 deyi. bubamız bize alıvamadı.

baċ benim uşak deye ki. niye gitmiş oraya deye. baña niye gelmemiş deyya. o
 da çok lafçudu kenancuċ. o ısdambul'da orı git. bizim süleyman öset buluvórü onu
 sā.

ben şindik çobannıa gidēken ucaċda mantısıñ üsdüne yemē ğorun. ben gelesiye
 175 yemek bişē. eve gidem size de baċ pörüşge yapvereyin.

-54-

Anlatan: Halime SARIBAŞ

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 76

Derleme Yeri: Azdavay-Başören

hoş geldiñiz. bu yañda oturuvañ siz şurî geçiñ de. bizimki hasda da bazāran geldi. şindi zobî yaqdudu terlēcin dedi. iyyüz işdi baksaña zararımız yok, ölmēyoz da oñmāyoz da. siz boún suğla şenniklerine niye getmediñiz. herkes orî getdi boún.

5 (Tanıdıklar)

biliyoz maḥrabāmız emmizādeyüz onnāran. tabî burda ĩna evleri şu. orda benim de bi abbabım va kenan goç, gūztekke'den.

(Köycülük)

10 kóyde işde ireşberlīde bıraḳduḳ. harman, ḥoruz da yok. edelik hālimiz de yok. onnarı şindi unudduḳ ḡaç senedü söylemedúḳ. etmedúḳ. uşaklıkda, belledūmüzü duddūmuz hiç aqlımda yok. hastayın hasta. hiç eştahım yok. ekmek yeme şeyim yok. aslı yok yedūmūñ yirmi dörd sēde bi loḳma. bu mayna olaceydúḳ sıra bulamaduḳ. şindi yarın gideceyüz. yāni ne deyvereyin sā şindik. onun da şekeri yūñselmiş şindik.

15 üşütmüş ḡırıp de va. şindi zobî yaqdudu yatdı. uşakla burî dey gelmesin ıccaḳda deyyi. bi telliybiysem dēye.

(Yemekler)

20 bōrē ekmeḡini yazaruz, yumūruz, elerüz, yazaruz. serme_ēderüz. sermî ḡayrı yaḡını, duzunu biberini ḡótürüz. yālaruz ḡāri tek tek tek, ara ara ḡāri bōreḡ, bōreḡ bilūsūñüz dē mi? saç vadu, altına ataş yaḡıb zoba gibi saş vadu. şōle onu açaruz şu

- zobaniñ üsdü ğada. onu üstü üsdünü tek tek büşürüz. terecuğ ondan bereg_ederüz.
 börē de ğózel döşerüz yālu biberlü su_y_unan sekiz on ekmekden içine yımırta
 ğıraruz. içini ğavūruz. onu da ğoruz. ondan sōna ħuruna v̄rüz. ħurun da ğızarduruz
 25 altını üsdünü ordan ğāri keser keser masalara v̄rüz, berek bōle. bekmezi armut,
 argun alıçdan yaparuz. argun bekmezini, bōle ğazan vadu zoba gibi. dóverüz,
 toplaruz tokmak va şōle. altına da ğoruz ki aaç, üsdüne de ğoruz bi aaç o argudu
 dóverüz. dóvüncen ğazana ğuyaruz, suyu da ğuyaruz ğaynaduruz. acı argundan ēşi
 ederüz. datlusu da bekemez ederüz. o meyhoş olu. öte yanķından da bekmez ederüz.
 30 ğāri reçel gibi banā banā yerüz. onu ğoyulduruz.

suyunu aluruz arguduñ içinden süzgeç vadu. ōran süzünce o suyunu ğaynada
 şindi şu zoba gibi ğazanla va. o ğazan túkene túkene dibinde ireçel ğada ğalu. ğāri
 ğoyuldu mu şekerini de ğuyaruz. ōran nereye ğuyāsağ souduruz. ğuyaruz ğabına.
 ireçel yer gibi ye bekmezi. bunnarı yazmıyınca aħlıñda dutamāsiñ kı.

35

(Islama)

ıslamiyi de aynı bu zobaniñ üsdü gibi tekerek ekmek yazaruz. ōran onu
 ipdada şōle bi keserüz, bōle keserüz dört şağ olu. yālu biberlü su ederüz yālu biberlü
 suyuñ üsdüne ğarı toplā toplā bi tepsiye şōle dizerüz. içine tuuğ eti, cóúz içi ğuyaruz.

40

(Maniler)

dādan odun çekerim

ne söyledin şekerim

ben bu kóyúñ hezmini

45

bı yılluğdur çekerim

ğaya ğopdu yerinden

- bıkdım kóylü dilinden
 mevlam beni gurtarsın
 50 bu gavuruñ elinden
- gayalar yaruḵ yaruḵ
 yar uyur ben uyanuḵ
 benim gibi var mıdur
 55 güccúḵden bārı yanuḵ
- gayaları yarılması
 yar bana darılması
 yar bana darılursa
 60 gızlara sarılmasın
- garşuda her gidiyor
 herḡ içine su gidiyor
 herḡiñ başından galsın
 65 yarım elden gidiyor, ahl başdan gidiyor.
- altunum erüdüürün
 hóḵmünü yörüdüürün
 ben sevdüm yarı
 70 garşumda çürüdüürün
- altunum iki tüllü
 birisi beşi billü
 beñ yeñiden bir yar sevdim
 75 esgisinden kibüllü

- dolu emme ahlıma gelmeye çóúremedim işde. iş yapākan geşlikde olu. ġāri
yaşımızı alduķ. sayı mı?
- 80 uzun uzun uzattıñ
uzun yol ġózetdiñ
uzun yoldan geçeni
ben yarime beñzetdim
- 85 ben ġidiyan duyulmasın
ġardaşım yorulmasın
dönersem asulurun
bubam baña darılmasın
- 90 māniniñ başındayın
on iki yaşımdayın
on iki yaşdan beri
ġızlarıñ peşindeyin
- 95 ġayaniñ yeli geldi
ġóñlümün şeni geldi
gel sarılalım yatalım
ayruluk ġünü geldi
- 100 şu dāları delmelü
ġumunu elemelü
içerim ah çekiyor
yarı ġórmeyeli
- 105 ġóvercinim uçuverdi
ġanadını açıverdi

- el օlu deօil mi
 օbdü de ցaçıverdi
- 110 mendilim yele yele
 düşdüm ցúrbet ele
 ben yedi mendil ցürütdüm
 ցóz yaşı sile sile
- 115 ցóvercinim süt beyaz
 gine bahar-yaz
 ցurban olduım Allah
 baña da bir ցúzel yaz
- 120 duvarı deliyin mi
 yanıña geleyin mi
 sen_inen yar olalı
 hālimi bileyin mi
- 125 almayı bıçakladım
 tüyünü saçakladım
 yar ցoynumda sandım
 yasdü ցucakladım
- 130 (Ninni)
 nenni yavrum nenni
 uyusun da böyüsün
 ցimennēde ցuzular_inan yörüsün

(Giyim-kuşam)

135 biz buna çokú derüz. ğızlara tekke geyerle aynı bõle boncuklı. bi ğuşak saralla. gelinle ayru olu, ğızla ayru olu. geyen geyer, geymeyen geymez. ufākan geyerdim. evlenince bu deyişie. deyişmeyince o zaman ğız, ğarı oldū bilinmēye. dúúnlēre tā başga çeşit geyilcek allu pullu, ııl ııl eder. elbīse, eyniñ başıñ... at vardı eveli şindi arabīnan gelü. gelinlik geyerüz beyaz. duvak delle ğirmuzu daķaruz

140 başımıza. duvak başımızda. duvak şõle cıt ğada ğaldurusuñ ğucāña uşak verüle oña da sen para vörüsüñ çúñkú doymu olsun bundan deyi. geldūñ gece duvak da başıñdadu ğózúkmez yüzüñ ğózúñ ğirmuzu. burī şa uzundu. ğāri ğuyō girene ğadā onnan duracañ, ğāri ğuyō açacak gelince o deyi. bahşış verü. hiç sōlemeyceñ. tabi bu su ister su vereceñ söyleycek deyi işde şunu şõle eder gine sōylemēsiñ. para verü onu

145 azımsıycañ dā söyleyene ğada bu para verecek. sōna ğabul edēsem edecin. etmēsem verecek duracak parayı. düvā yapalla ğapıdan geçēken ebdes aldurula. iki neķat namaz ğıldurula. şindi adam da bellü değil, ğarı da bellü değil. ğarman çorman ne ğünah ne sevab bilmēyoz ku.

150 (Kene)

soĥulĝaç cık ğada bi şey. ufaķ bi ğara yapuşudu bi yeriñe ğoparu atāduk. yapışdı bu yıl, bazāra alduduk. eveli yapuşudu ğoparu atıvórúduk. buña dedim ben şūran, şuramdan işdi yapışmış. bu dedi yavsu dedi. ğopardı sōna bazara gidiyan ben dedi. gidelim alduralım. o dedim bi şey değil eveli ğoparıb atıyoduķ ya dedim. ondan

155 sōna kóvde bi ğarı va oña aldūrun ben dedim. o da alamadı ūraşa ūraşa sōna buna telefon etdim. araba gidiyodu bazara gel gel dedi. hasdānede na ğada ūraşdıla cık ğada bi şey cık ğada cık ğada yavsu. nasıl ğótü duruya. o ğada soĥulĝaç işdi. bu şindi

gene ēdeti de çıkıvadı. fī ekiyoz işde az-çok göyu para alıyoduğ şindi o fīñ adetini de
 ğalduracağlar_ımış. ğaç kişi öldü bu geneden de buñarbaşı'ndan yanda. ilaş daıtdı
 160 belediye. şindi sen dışarı gidēken bu elbīseyi çıkaracañ. onu fis fis gibi şōle
 fısladacañ ondan sōna eve girēken onu ğullā şuri eviñ ōne asacañ. dışarı gidēken onu
 geyeceñ. belediye daıtdı birē şey. basarbaşında şişesi de. onuñ on beş ğún müddeti
 var_ımış. on beş ğún duruyomuş elbīseñde. ē bekī dedim ben bu al yanıma şālim üs
 yanıma avul olunca ben dedim cemberime gelse dedim ē zehüllenürün ben de. yok
 165 dedi cemberiñden hāriç at yanıña bakacañ dedi. çúñkú aşādan geliye ayāñdan yokaı.
 ayāñı fis fis edeceñ dedi. basañ başında duruya vedúkleri ilaç. e zıpla zıpla evlēre de
 oliye deye kimse. yalsu dēyoz biz oña ğāri. bu şindi gene adı da çıkdı. işde seyincūñ
 ğızı bu da. bazāra aldudu ğolturalı var_ımış. nası olduñ ğı?

170 (Kene)

biz yavsu dēyoz onu. hayvanlāda yavsu oluya ya. yapışdı bu ğoluma bōle
 ğopardım aldım. başı ğaldı buez teze. şurda işde ğomşum va mısdafa'nıñ ğarsı,
 doğdurlādan eşitmiş cımbış_inan alıñ demiş. başı ğalu demiş. ōran gitdim oña bi
 melhem çaldı burī ğoluma cımbış_inan çıkardı başını valā. ğaşıyan, ğoparıyan. başı
 175 ğaldı ğopardım da. o da ğāri cımbış_inan alvedi.

(Tarhana)

vallā yuırdı ğatuklāyoñ, ayran otu deyala bi ot vadı. onu ğōzel yıķāsıñ bóyle
 pıranlāsıñ bālāsıñ yuırdıñ içine atāsıñ. o beş, altı ğún ēşir. ondan kēri unuñu
 180 ğótürüsúñ elē yuñurusuñ onnan yuırd_unan darhana o. onu ğāri çalmaca ğuyāsıñ

yuñurdūñu. ondan ġāri eşúduḵçe alacañ çorba bişürceñ. tasa ġoycañ hamuru ezeceñ
tarhana çorbası. ufāḵan yapmazdım.

(Sağlık)

185 ġayınam topal_ıdı, otdū yēre ekmek edivördü. oturuḵan yapādı. ben kebeb
bilmeyan. ed de yemen, kebeb da bilmēyan. ġabarıyan suluġ gibi. beygir torbaları va
ya onnan ġazınayan ōle cırımlāyan. ḵómuş eti yemişin. emminiñ ḵómuşü öldüydün o
da cıḵ ġada bi şey, çok da deḵil. zabahadan her yerimi cırım cırım... ondan kēri şindi
ölüyan etden bi loḵma alamāyan bañane. hele ḵómuş eti dā çok doḵuniya.

190

(Çeşitli)

odunu dālādan yıḵ yıḵ ġótü. sırtım_inan çobannıḵdan gelŭḵán ġótürdüḵ. boş
gelmeycüz deye çıra yarivörlerdi adamla ōleydi. bekmezi acı argunnādan, bizim
aşlak yok ḵu. baççalara nuhut, domatis, patatis, soğan ekerüz.

-55-

Anlatan: Ümmühan BATTAL

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 79

Derleme Yeri: Azdavay-Valay

kirez de dolu bosdanda hēy gırılıya kirez. sen de bunlar_mansıñ diy mi?
çocukları emin_ā va o çekiye parayne.

(Pancar yemeği)

- 5 pancarı şimdi budāsañ, suyu ğaynadınca tencireniñ içine ğuyāsiñ börtürüsün
pancarı ācuğ ğaynā alusuñ. aqtarusuñ süzgī. içine su ğuyāsiñ pancarı bölē bölē
dürēsini. nēne ğat içine, beber ğat. içine salça, ğara bulğur, beber ğataruz. pancarı
baharın ekiyoz, sūra da misir ekīke misir ekdúkdēn sōna da biçiyoz. bı yıl dolu. ben
kōy içindeniyin. bizim ufacuğlūmuzda oğul yo_udu. bı yıl bu uşak şo ğambarı
10 yıkdurup da burī bi odacuğ yapduracağ oluya misafir odası diye. bu yol bu ğada.
ilersi dā yolu. şu solda ğórūnen eviñ ğórūnen yerden dōnek va ordan dönüyosuñ
ilerde yol yok.

(Kaza)

- 15 bu sene birini ğamyon çıynadı öldü. ısdambul'da, taksisiniñ içindeymiş
firengi patliye alıye uşāñ takşisini iki ğışiymiş iki parçaya ayrıviymiş ğulaım az
eşidiye. şu ğózüm de ēcúğ ayr ğörüye çok çırđım ondan mudu? çok ezildim, çok
sopa yedim. beni çok dıdı ırahmetlü adam. tam dolu, tallala dolu ekinnen dōrd tāne
uşak hem onnarı yaluñuzca ğörēdim. dúvēdi beni emme ğunāmı çeksin. ölünce sā bi

20 ğurban keserin dedim. ğuzu iki yüz kāt alıb da kesemedim. uryamda onu ğórerekden
kestürüyala baña. anam bubam fıkaraydı. on beş yaşımda everip satıviydile.

örúk çok. şişelere ğuyaruz onu. bı yıl da hiç ğuymıycüz. besdil ediyoz yiyen
yok. örúk ğah ediyoz inekle yiya eddümüz ğahları.

-56-

Anlatan: Makbule ÇEVİK

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 80

Derleme Yeri: Azdavay-Karahalılar

(Çeşitli)

- hoş geldiñiz. nassıñız? ne va ne yok. ölme oñma canıñ. onu ya_ınan
 ğavuruduk. ondan sōra ğavūrunca ēcūk şeker, ecūk te su ğuyāduk. o şōle ğoyuludu.
 ondan bez_ınen āzına verūdūk bōle. ğarımcala, siñekle dolardı āzına burnuna hāpsi.
 5 biz ōle besledūk a uşām hepce. onuñ adı sorağ. sora sora sora benim uşām oldu. üç
 ay yaşadı. burnundan iki dudağ ğuccūk dili ikiydin. āzına ben vōrdüm de çul_unan
 onnan eme eme emeyken burnunuñ del_ından geli gelivörüdü yudamazdı hı. damā
 yaruğ ğuccūk dili iki. ōleydi. çok şukūr üç ay. işde aş, doğ, kim bülü sūd ğuydum,
 kimi yeycek ğuydum. üç ay zor yaşadı. Allah tarafından gitdi ēle. altına ne ğōcañ
 10 bez. laylon yok. bi şey yok. bōle hazır bez ne geziye ağ uşam. hevrüz, sübek e
 onnarı yıharduk. uşam altını pekledūkce onnarı yıharduk. ğurularduk. ğurududuk.
 bezini çanānı yeñiden ğorduk, tabi belerken. beşje belerdūk. şindi beşikleri biliyoñ
 mu? evel zaman beşikleri ğórduñ mü? zabāleyin belēdim āşama deyin çobanlıa
 gidēdim. çifte gidēdim āşamadan ğalular_ıdı. işde, çifde, çobannıñda, hasılda sorā
 15 der dolāna verüdü ğayınalarımız āzına. altına bağan nēre. altı üsdü bağādın āşam
 gelüdü ğól gibi çıkmış.

(Tekke)

- ey dikiyoñ, dikiyoñ, yapıyala, pālāyala. benim ğızım eder hepce bunnarı.
 20 kenci de ğocası da bu melmeket ōledü. geç ğızlā da aynı. geç ğızlarıñ tekkeleri

bundan süslüdün. ayrudu. geliñleriñ başğa. gelinle bõle geyülüle. gızlarıñ pulludu. pulnan dikelle onnarı geyerle. arķadaşım da öldü. ğayıntamıñ bubası da öldü. ğayıntam da öldü. ğayınım da öldü. on bir gişiniñ içine geldim ben. on bir gişiden bi tâne ğaldım. òlanım da iki ay olmadı ħacı. bu òlanım da iki ay olmadı ħacı. bu
 25 òlanım ğadir gecesi oldu. iki seneden sōna oldu. oña adı ğadir ğoydula. ħalışdı, erdi, yetişdi, emekli oldu. şindi geziye ğāri. iki tâne evi va ısdambul’da. burī da canlandudu esgi bināyı geldi yaptı. şöħben ğodu. ebdesliklere iccaķ su aħıttı. soūķ su aħıttı. Allah ırāzı olsun. hemide inēteri unuduruz da beni eve ğuymazla.

30 (Tarlada harman işleri)

ekinneri oraħlar_ınan biċēdūk. tırpanna şöle orāmız oludu. tallalara imece edēdūk ekinnere. sen ğarşıda yolādıñ, ben burda yolādıñ. o ğarşudan sōlēdi bi māni ben burdan sōlēdim. bi māni òle ħalışuduk, hasılları ekinneri. “ğarşudan ğarşuya helep mi ğurduñ, bi tâne yavruñu baña ħoķ mu ğórduñ”, derdūk.

35

(Sakatlık)

ben de beş seneyi dolandı bı yıl bacām topal olalı. bacām topal. bõle tek ayānan geziyan. düşdūmü bu bacām bilmēyan. bizim bey āsgērēken bu bacām ğırıldı. bu bacām bı yıl bu bacāmıñ ğūveti bu bacāma ğeşdi. bu bacām topal oldu, şişdi,
 40 doldu. toķtora vadım film ħekdi òlanım. ĩne vedi, ileċ vedi. ħoķ şūķur şiş_ımiş. indi ğāri emme sızlaya dizim. uvdum, melhem de aldudum. suzu melhemi uvdum da... ğocam ğuru ğanser yaķalandı. hep ğoca bıyık dellerdin. diriden şöle iri yazluydu. bek iyiydi. bıyıħlarını ğırıħmazdı da pala bıyık dellerdin. ırāħı ħoķ içerdin. cıara içēdi. işde Allah tarafından ğuru ğansere yaķalandı. üç ay yaşadı, öldü. burē do ğit hocaynan sā
 45 ğósterivesin. orta yeredan sırtım_ınan doldudum odunu. ħobannıķ, hayvan ħobannıni

biliyoñ mu? o çobannıkdan bi yúk āşam gótúdüm. bi yúk övlen gótúdüm. bi yere
 hazıllādım zabāleyin övlen tekrar gine odun gótúrüdüm, gidēdim de. ókúzümüz mü
 yok ókúzümüz üç çift hayvanımız va. kómüş, ókúz işde marağ buldūmuzı gótürdük.
 mantarı, mancarı ne olusa õsun. ne mantarı olusa õsun. nanķı mantarı biliyoñ?
 50 ğanluca, ebişge, ğoç mantarı, ğubur ğalduran, cincile, çulluca dolu. ebişge, ğurtğulağ
 delle. onuñ banduması bek olu. toğğ eti gibidü. büşürüsüñ, dōrāsıñ toğğ eti gibi bōle
 onu yañnan ğavuruñ bandumayı banayķan arasına deşēsiñ ara ara. o bek olu. onu
 sevēdi bizim adam da. ğayıntam var_ıdı. banduma yapālar_ıdı. ğayıntamıñ iki tene
 ğarsı var_ıdı. ğayıntamıñ bubasınıñ üç tene ğarısı var_ıdı. üç evlüymüş. biri
 55 doñuzluğ etse onu dōve dōve... óbürlerni de dōver_imiş. onuñ canı yaniya da onuñ
 canı yanmāya deye onu da dōvermiş ayırmācağ. kóycülük fasılye, pıtana, domatis,
 biber, batlıcan, her birsinden. emme satış yok başıña. hep başımıza yapāduğ.
 satmazduğ bi kilō şey, satmazduğ. gendü ğarnımıza. ğış masrafını ğuyarduk.
 pıtanaları ğuyulara yemedūmuzü yazın ekēdük. yedūmuzü ğışın yerdük.

60

(Sokurga)

aman onu sorma. millet ğórğusundan gezemēyo. eşiddim bunarbaşını birisini
 eyniynen ğómmüşle bi ğarıyı. o bi ısırgan bócekleri oluye ğani ğoca ğoca Kātlāra
 ğósterdi ya. onna başğa_y_ımış. beyūmuş onna. bu soğurgala gibi deñl_imiş. bunna
 65 cit ğadacuk, bit ğada bi şe. onu ğoparusañ başı ğalusa oña çok ğaşınıya. onu iki üç
 kere toğğora ğannı aldı. ēgitdi azdavay’a gidiyala. evvel aluduk. hepce ğafası ğalsa
 ğaşığ ğaşığ saķatlanınca ğabuķlaşınca gidēdi. bunna bōle senden saña, benden baña
 ekisi eş_imiş laf alıyala. bunna telebe, ğı burayadan dutmuşsuñuz ikiñiz dutsañıza

gine. bu da bunna iki elti şu evde duruyala. ğışın ısdambul'a gidiyala. şu ğarnıñ
 70 ğocası bu. buñun öldü ğocası. diregdör geliyala. diregdörden çay bosdandan
 geleyken yoldan devrüldü. boynu altında ğaldı. bi ğún ũden de ben geliyodum. Allah
 tarafından o ğún de ğayınam geliyomuş. şöle gideyin de demiş. yelleri süpürmeye
 çalu ğırayın, çayıñ ğıyılarından binmemiş Allah tarafından ğayınna o diregdöre.
 bunıñ ğarısı da ölümünden ğurtuldu. anğıralā da ısdambul'lā da hepce āzına mozot
 75 dolmuş. āzını pekledile şey_inen hortum_unan.

şindi biñġól'de bi şī şo evden_idi. oħudu ħretmen gitdi biñġól'e. biñġól'de
 demiş ki onuñ hocası, müdürü. memleketiñden demiş bi dúñür, esgiden dúñür
 gidellerdi, ğız alulardı. nasıl dúñür giddúķlerini, nasıl nişan daķduķlarını, nasıl
 evlendúķlerini, nasıl billeşdúķlerini annat demiş, elicúe, eli hocaya. şindi ikimiz otduķ
 80 eviñ birsine. bōle esgiden şey fılán yok. ğamara fılán yok. bu adamıñ ōluydu o adam.
 ırāħmet_olası öldü. şindi dedi maķbule teyze dedi esgiden dúñúrlúe giddúķlerinden,
 söz alduķlarından, dúñın yaptıķlarından billeştúķlerinden baña annat dedi.

(Karşılıklı bir diyalok)

85 -sā bi şey dēcin deye ben sā. o dedūmü süpürgeñiñ altına hevliye alive. sen
 bülüsüñ öte yanķınıñ yanına toprāñ yanna ğo emi! ğóm ğóķ suya düşdüm.

-düşüvereydiñ bi kere oħ deyvördüm.

-depesi üstü giddim_idi nēre_y_ise.

-be īsanım. oreye inülü mü şindi dutar mı o?

90 -neylēse ğomve yanna onnan gidē. nēle olusa olsun.

-ye o zaman ğurarsa.

-ġāķa bilmen. su ğuyveseñ emme nolu.

-serġúye boyuna su ğūyoz onu orī ğómsek orda olu mu? beyā...

- gendũñ bũlũsũñ ġari neyle edẽseñ ben yoıyun o zaman. beyā neddũrsũñ e mi
- 95 -şu ġada var mı?
- va va şu ġada ehi.
- o zaman serġũdeki toprā ġomalı. aşāda mendũvenli su ġuy hemen ġurur.
- serġũde olmaz şu ġada çili va. onu serġũye nerĩ ġómeceñ. toprā derin ġómeceñ.
- 100 -õle yaş şey nerde bulayın ben.
- orĩ ġõ. ebdeslĩñ altına. ötekiniñ yanna sıġ.
- öteki şurda.
- her han bi kere ġuyveseñ ıslansa yetē nolacaġ.
- 105 (Dũġũn âdetleri)
- esgiden bizim tā çocuklũmuzdan şindik farzedelim ki sen benim õlumsuñ.
- ben seniñ içũ birsine dũñũr ġitdim. temsiliy bu ġardeşiñ mi? şindi bunuñ üçũ dũñũr ġitdim. beyũġlẽden birsine sorarın. ben ehmed_ā'nıñ ġızına dũñũr ġidicin nasıldı?
- iyi midũ, işi nasıldı? yapdũ yenir mi, dikdũ geyilir mi, sorarım. ondan sõna o iyidũ
- 110 der. alabilũseñ iyidũ der.
- ben şindi yanıma bi ġadın alurun. biraz da ekmek alurun. yufġa, ekmek giderin oraya. yufġa ekmej on tãne alursañ mı çift geliya, yoksam doġuz tãne alırsam mı çift geliye ekmi. tek almam lâzım. ondan sõna orĩ giderin oña Allahı'ıñ emri, peyġamberiñ ġabli ben seniñ ġızına dũñũr geldim. o baña der ki bi düşünmemiz
- 115 ilâzım der. bi danışayın der aġrabalarıma, ailem_inen ġonuşeyin. ġızım_inan ġonuşeyin. ondan sõna bıraġu gelũrũn. baña gelũken bu da yufġa ekmek ġoyar. benim ekmejim orda ġalı. ben yolda gelũken onuñ ġoydũ yufġa ekmej açar baġarın. o yufġa ekmek çift_ise hē bu iş olacaġ. benim ekmejim tek_idi. ekmek çif geldi.

- döndü derin bi sevişle. bāzen bazertesi pazar āşamı giderin. o da cümē sayılı. bāzı
 120 cümē, perşembe āşamı giderin cümā gecesi sayılı. bi dā giderin. bi arkadaş_alurun.
 o zaman gidēken kadın gŭtūmen. çüñki adam der ki baña seniñ gomsuñ yok mu? sen
 devamlu ailen_ineñ geliyosuñ. gomsuñ yok. ben saā gızı vermen der. bi dā giderin.
 şindi gonusuruz eñ der nasib_ise olu. emme bi gelişe olmaz. iki dúñúr de gızını vedi
 bu delle. ben bi dā gelısúñ der. bi dā giderin. üç kere, üç keresinde dōru ekmekleri
 125 ēgüdürün. ordan çift gelü. ben tek gŭtūrün. olacānı bunuñ içün ğaranti bāların. ondan
 sōna giderüz gomsumuzu toplaruz bi ğasabaya. orda bi şerbet içerüz. dúvā yaparuz. o
 şerbeti işdúķden sōna ğızıñ barmāna bi yüzúķ daķaruz. aradan beyā bi, üç, beş gŭn,
 bir ay, iki ay ōlan tarafınıñ durumuna bālu ondan sōna bi er nişanı, beyúķ nişan
 yaparuz. bī_küç daķım elbise, ğıyāfeti, her şeyi ayakğabısını her şeyini yaparuz.
 130 ondan sōna dúúnúne ğuruluruz. bi gŭn önce ğızıñ mēmelesini yaparuz. ikinci gŭn
 gider ğızıñ ğınasını yaķaruz. üçüncüsü gŭn ğızı alu gŭtūrüz evimize. ğınasını yapduķ
 ğızıñ. toplandı millet ğınasını kŭy yerinde bura gibi ğasabada yaķmazla kŭyde üç beş
 kiři toplanuruz. ğıza bi ebdes aldūruz. ğızı bŭle dolayı gŭtütūrüz. orteye
 sandalyeniñ üsdüne otutūruruz. ğız ellerini bŭle yumuķ dutar. annesi veyā ğayın
 135 valdesi onuñ eline bi para ğoyar. esgiden altun yo_udu. para ğollar_ıdı. ondan sōna
 elini açar ğız ğınayı yaķaruz. ğayri bi hevle gŭtūrü ōlan tarafı. o hevleyi şindi şeker
 daķdıyala. o hevleyi helkese daķduruz. fındıķ, fısdıķ, bi şēle gŭtūrüyala. onnarı
 daķduruz. o ğına bitmiş_olu. şindi o ğınayı yapduķdan sōna geliniñ başına bi çarşaf
 dutar dört kiři herkes o çarşafa dūrü atar. benim gibi bi geveze ğadun durar araya.
 140 āmed_āniñ bi ğısım altun dūrüsü va. bereket vesin. fılān ħanımiñ bi ğısım altun
 dūrüsü va. Allah berekēt vesin. daħa var_ısa daħa gelsin. vemeyeniñ ğarsı ōlsün.

- bõle gúlüşürüz. şakalaşuruz. bõlelik de māmile de yapılı. atlara binelle, gelüle. gızıñ
 ğınası da yahılmış. ğızı alula gótürle olan evine. ondan sōna sen benim evlādımsıñ.
 onu ğārik nikānı yapalla. ğıyō ğuyalla. ertesi ğún olu. sabah ğız ğalkar ğayın
 145 valdesine ğayıntasına elbīse gótürü, daıdu ğız. bi daķım elbīse sen temsili
 ğayınpederisiñ sā gótürü. temsiliy bu ğayınvaldesi buña gótürü. ondan sōna gidelle,
 ğomşulara çok yakınlarına havlu vörüle, başörtü vörüle, patık vörüle ayāna. yok
 başġa ğomşulara da bi hevlü asalla. onna da havlu asanna da oña bi para vörüle.
 ondan sōna ğārik ğız kóylü gelü semede, bõle cümbüş toplantu. davul varsa davul...
 150 davıl yo_usa oyun, túrkú semed ğayrı. semedini yapalla. ondan sōna daıdula. üç ğún
 sōna ğızı kóyüne ēgüdüle. kişi, kişi delle. kişiyе gitdi delle. üç beş kişi gider toplanu.
 ğız evine ğomşularına da çağrula. benim ğızım kişiyе gelmiş geliñ bu āşam oturalım
 soħbet edelim. oturalım soħbet edelle oyun túrkú yelle içelle. zabaħdan ğayrı ğız o
 gece orda ġalu. zabaħ ğız gider kóyüne. damad zabaħ gelü ğayrı. damad ğızıñ
 155 çarşafını getirür ğayınvaldesine. ğayınvaldesi de o çarşafına baħar onuñ içine bi
 ġalıb sabun ġoyar. tekrar ğız evine yollar. onu ğızıñ ğayınvaldesi yıkaycaķ. ondan
 sōna gine esgileri bāzen ġafam daınuķ unuduyan. yetmiş sekiz yaşındayın. üstüne bi
 şey örteller_idi. esgiden bõle onuñ altına girellerdi işde. ah yavrum benim işimi
 ġóren kim_idi. suyumu daşırdıñ, yemēmi yapādıñ. yavrum beni kimlere biraħdıñ da
 160 gitdiñ bõle bõle anası yas edēdi. ğızla da yas eder beyúķ kardaşı varsa. ġardaşıımıñ
 emāneti seniñ, bubamıñ emāneti seniñ, enemıñ emāneti seniñ ġardeşim.

(Maniler)

- yolma yolalladı. yolma yolarķan māni sōlēlerdi. şindi ġarşusundan da başġası
 165 söylerdi māniyi. oña da dellerdi ki onu basdumaķ için óbir ķadın var. o söylēdi, o

söylēdi. şindi onu basdumağ için “huluma huluma, boğ ğuydúğ tuluma” deller_idi.

“ğarşumuza geçib de kópek gibi uluma” deller_idi. işde yapallar_ıdı:

şu ğarşuda ğara tóuğ

170 atduğ da vuramadúğ

ikimiz vurgun_uduk

bi arada duramadúğ

ağ būdayım būdayım

175 sereyin sereyin ğurudayın

geçme ğapımıñ úúnden

seniñ acılarıñı ben unudayın

çal orayı ye berej

180 vur tırpanı ye ğurbanı

ırğan ğabajım ırğan

dibinde ğurt mu yorğan

ğız ben seni alusam

185 keserin on beş ğurban

çaya şā ğur bezi

ğurduñ āzında ğara ğuzu

ğurdu vurarsağ

190 dutar ğānımıza sızı

bu diregdörüñ ırımüñ durdū yerde. aaşdan bōle bi kúl olū vādı bu ğadar
 aaşdan tekne gibi yonmuşla. oña bi kúl ğuyarduk. ğazannāda da su ğaynādı. o kúlūñ
 195 içine ğuyarduk, ğarışduruduk, o duruludu. esgiden sabun da yok_udu. benim
 çocuklūmda çamları soymuk soyallar_ıdı. bōle yüzünde yalamuk olurdu. o
 yalamukları yonarduk. o kúl suyunuñ içine atarduk. onnan çamaşırı yıķāķan sabun
 gibi kepürüdü. tokmakla dóve dóve yıķarduk. ondan sōna ğazanı boşalduduk. o kúl
 suyundan, ıccak sudan ğazana su ğuyarduk yıķadūmuz çamaşırı onuñ içine
 200 dolduruduk bōle hotur hotur ğaynaduduk. esgiden nasıl bōle bōle bidler oludu. ilaç
 yok. bi yerinde pası olana toñra, derdúk. pasaklu derdúk.

o çamıñ ğabūnu bōle sıyırdıñ mı onuñ altında bōle ğabran delle. o ğabranı da
 bōle iki tarafından cizersiñ. ondan duttuñ muydu bōle bi yeriñe nasıl bi kōli bandı
 yapuşduruyosuñ bi kōliya da tırıl tırıl ayrılıya. o da bōle ayrulu ğāri onu bıçānan bōle
 205 yonāla. bembeyaz çıkar onuñ soymū o çam soymūnu yedūñ zaman hasta olmiyosuñ.
 sakuzlu çok iç hastalıklarına hālā bizim çam soymūnu menşur sayalla. şindi teze
 yetişenle ay ğalp hastası olmuş! ay şekerı yūñselmiş! ay kōlesterolü var_ımış!
 Allah'ıma şúkūr yetmiş sekiz yaşıdayım. emeliyet ne bilmen.

süd yourd bol bol kōyümüzde yerüz. benim yok emme ğomşularımdan
 210 alurun. ineklerden savarduk. çalmaç, toprak cabalara uyududuk. o toprak cabaya
 südü büşürüdük. ğuyāduk. souyunca çok az ğaşūnan oña yourd ğuyāduk. bōle
 ğaruşduru āzını örtēdük. şindi şu sāt ne. yediye yirmi va. yediye yirmi ğala uyudduñ.
 yārin ğece yediye yirmi ğala bozarsıñ yourd yaşına girer çok zelletli olu, çok sert olu.
 eme çabuk açarsañ yımşak olu. eme dolabla var_ıķan şindi esgiden dolabı
 215 bilmēyoduñ. ōle yapāduk. o toprak cabalāda bulğur yapāduk. būdayı bişürüdük. onu

ğurududuk. ğurudukdan sōna onu yararduk. el deymenleri vardı bōle. ondan bulğur
pılav yapāduk. bulğurdan çorba yaparduk. mancar ğoyarduk içine ğūzel oludu.
yeşillik ğoyarduk. bōle fasulye ete beri her şeyi ěkēdūk.

220 (Dağ hayvanları)

ormanımızda doñuz, ayu, ğurt hepsi... çoalıye vurmazsañ. şindi de ayu
vurmak çok yasaķ. vurdum̄le diyeler. ormanlarda ğaldūmuz hayvannarı bōle toprağ
ğazar toprağ ğómer üsdüne bōle kútúkle ğoyar ĩsanla pılan. ĩsan azminde. oña bi
yağalandıñ miydi öldümeye seni. seni bi yere inine ğuyya. inni ğapadiya orda seni
225 afedersıñ evlādımsıñ. ailesi gibi ğullanu ayu. ğadunuñ birisini ğuydu. bu aķçay
tarafında ğasdelere vedile. ğadunuñ birisini ğuymuş hiç ğaduna bi zorluķ
ğósdermemiş ailesi gibi ğadunu ğullanmış. baķmış, o balları ğótmüş. o her şeyleri
ğótümüş. arula aş ekmeğ ayunuñ. aru eş ekmeğ. aru ğomeye bullāda ayu. şindi ğarı bi
ğún nası etdiyse inden çıķmış, gelmiş. kóy de yağın_ımış. ğarınıñ ğoğusana gelmiş
230 kóyuñ içine ayu. bar bar bağrıyomuş. ğarı kóye gelince demiş ki beni ayıblamañ. beni
dānamañ demiş. beni ayu ğullandı demiş. ben hāmileyin, demiş. ğadını hestēneye
ğótümüşle ameliyet_inen bodurlarını almışla ğānından. kúççúk kúççúk fāre gibi
sekiz tāne boduru varmış ğānında. işde biz ormannara tek olalaķ gidemeyüz. bu ğarşı
ormannarımıza her yerde buluniye. doñuz, ayu, ğurt, davşan, elik, geyik, tilki, her
235 şey bulunu bizim bu orman kóylerinde.

-57-

Anlatan: Üveyde GÖK

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 65

Derleme Yeri: Azdavay-Kalaycı

(Köy işleri)

- hâb yatmış misir. hâb oldü gibi yatmış. ösger de etmiş. suyu içine de gece
dağdım. aldım o yana, bu yana. hâb gâklamış berbad_edmiş. siz oturuñ. ben su
gótürceñ. susötme ben susuzluğdan öldüm. suyumuz var emme bizim baççalara
5 yetmiye. ben bunu kesdim. yokada suyuñ başına şiyi vide dağılu. yāmur yādı.
bosdana şa su ağıya. o zaman da bosdanda misir aynı bóyle. yāmur da şakır şakır
yayıya. ben de hortumu dağmiye başdan şara... çakıl bıçā da belimde. ōran çakıl
bıçānı çıkardım. açacın diye ūraşyon açılmiye. sıkacın diye ūraşyon sıkılmiya. bu bi
gaşdıysa burī du anām! gūçibi gibi atıya ğan fuydiriya. anam ben onu dağacın diye
10 ūraşyon gine. çıkma yok. kóyde düşdüm_üdü incir dalından. inciriñ altından bōle
direcen ğomuş ğayıntam. o direcenin çatalı ayrılıviymiş, çürümüş ğayrı ğocamış
demek ki. incirnen berābar, inciriñ dalı da ğambarıñ ğıyısına bi sıçradım, beyle
düşdüm. bu elimiñ üsdüne düşdüm. kafam yere geldi. bağıyın dedim, ğafam
delinmiş. mi? şōle başımı ğaldudum burī şa ğanıya. ben gene ğan içine ğoyveydim
15 başımı. ğāğamiyon. tansiyonum yūdu. doruğdan düşdüm. yūsiy_idi. ğambar da
var_idi óúmde. ğambarıñ kóşesine düşdüm. ōran sūra ben şindik incir dalından
enmedim. yarım çitim incir oldu emme inciri minciri bırağduğ. ōran sūra beni bi
ğucağladı ordan āğitdi eve. ğayınam kağdı barmāñı oynat bağıyın dedi. barmak
oynamaz mı! barmāmı oynadıyon şōle. çıkmamış diye. bubam āniye. ōran sūra ben

- 20 gine başıma yımırta vuruveriya bā ğayınam. bi tovada büşüriya ğızılını burī bāliye. yımırta vurmağ iyi deġilmiş emme ğayrı yatıyan döşek daşak. buazları seniñ başıña. ğayınam yatıya hasta. bi sel etdi o yetmişleriñ senesinde. o sel anam! puñarlarıñ üsdünden ağıya hāp. hāp yollā çatırıya. ayaklarıña kútürüya daş. fatma halam var_ıdı óküzleriñ buğuluye dedi bā. sılā tama girmiş sel. biz hābden seliñ oundayız dedim.
- 25 ben çomoşur yıķamī getdim_ıdı suya gine. o sel üdüdü. ben de çaķıldan çaķıla gidiyon. esgilerimiñ bi sıkımını almış sel. aşāki puñar yandan. yoķarkinde de puñarıñ üsdüne ğodum_ıdu. çiti ğalduramāmış puñarıñ üsdünden. ben ğayrı kóye geldim. baķdım ğayınam seliñ óünde. bosdana şa sel alıya mı. bacām gidiya. seniñ üluñ esġeren geldi de ben seni eve ğótütdüm de ğocası ġġitmedi. ġġit dedim. ne ğún ġitdi
- 30 ğayrı şarşamba miydi, perşembe miydi, cümertesi miydi? bi ġnecūnen üş dört hıpcuaz vemişle. şeye muayne olmuşla. Ūsür Allah Ūsür. gendü gendüne etdi. ben ne yapıyın. geldim aşadan ķoru. o yoldaş bulmuş da geliya. ben de demez olsıydım. ay ana dedim. buvam bōle bōle dedim. tallayı çarpıvōrsūñüz dedi, dedim. ġıyladım da geldim. işde çarpmamış, etmemiş homur homur ayakları yalınayaķ yūñ çoraplarını
- 35 çıkarıvedi ayañdan. ikisinden bi de ġar, dolu. aynı su salmışıñ bacām ġalnlıkda gidiye sōrúklüye sabanıñ arķasından. o sel ġsan aldı. bizim kóyden de aldı. odun toplamaya gidiyala anasıynan. anası deya ki atıñ peşinden get de deya atı yıķāsıñ da ġelüsūñ uşām deya. o da deya ki sen ġit. ben, sen gelesiye toplārın diya. sā ōran çayıñ ġıyısına vāmiş. altından topraķ ġaçıveymiş. birden her yer dā, daş oldu. işde
- 40 benim ġızıñ faķaz’daki ġuması onuñ da elinde balta getmiş. baltaynan elinde aaç kesiyomuş çay ġıyısına şā. ġayınası dilāzer_ımiş ırahmet olası emme “ölenden şeytan

dilini çekmiş” delle bizim būra. ondan sūra o sel hiç almaduk yer gomadı. hāb dere yabdı tallaları. adam fılan esgerdeydi o zaman. üç sene bahriye esgeriydi.

çitimi dağdım goluma. bunuñ yanna gitme yok hiç. bi yere gideyin dedim
 45 miydi herifñ dudakları bilmen ne oluya. ōran sūra ırahmet olsı da tā esgere gitmedi.
 bubasıynan eviñ uñdeydi. ōran ben şindi gidiyken gidiyken ūde yola şa gümü
 dağdım goluma. aşā gidiken bacām bi ğaydı. fatma ğızıñ evi var_ıdı hemen yanı
 başımda emme ollāda ğórmedi beni. ben şōle ğağdım da bağdım. gine aynı bu elimiñ
 üsdüne şa düşdüm. Allah’ım getdim ben dedim. neyse burası demeliviyydi. sūra
 50 bezez’den o deyus adamı ğótdü. o ānamiya ğız ğardaşım. onu ben ni yapacıydım
 biliyo musuñ? burdan dut da dedim, çek böyle bu yana çek. ben de bu yā çekecin
 dedim. burda iki dene çanağ va, sıkı çanā. onuñ içine ğomuş ğavlan odunu moturnan
 ortara kesiya. şu yā dūru bi yatdım. su viymez adama. su içiyo musuñ diye sordum.
 içmiyon dedi. suyu şurī ğomī geliyodum. odunlara bi dağıldı bacām hōp gine bunuñ
 55 üsdüne. oyā dūru yatdım. ōran kağdım, otum. yanıya ğolum. bözüldü ğolum. sā
 ordan sūra a ğıymatlucum ben şindi orī otum çırıyon. bura da dōmel_üdü. bulları
 uñarıverecek yok. bi eliñnen... ben ketledim elimi çekdim. geldim eve
 dülbetim_inen sardım, yatdım. sūra ğānımız acıkmadı mı? daşñ kókünü ye diycēn
 emme diyemiyon. neyse ben perşembe ğún düşdüm. bu cumāyanna geldi. ben
 60 doğtora gidecin dedim. bu doğtora gidince doğtor ni yapacıymış oña. cehennemiñ
 dibine get dedim gine yatdım ben. yatdıydım, bi telefon geldi. ben ğırıkçu çıkığçu
 ğótürüyon dedi. keşgelimen ğótüme desem ne? ben onu ānıyan bi şī ğótürüya
 sandım. sā ōran gele gele bi ayu gibi bi adam. sā çöz bakīn abla dedi. çekdim
 ğolumuñ tünñnü. o üsdüne şa bi bileği o dülbeti. bi depúk vuruyun da eviñ ort yanna

65 du yayac̣ı̄dim. Allah musdāñızı viysin dedim. iki kere sıçıradı aynı ğurt ğuyrūna sıçrā
 gibi. ōran sūra ğapī dū durmuş. ğapī şa gidiyalardı. abla dedi canıñı yakdım emme
 hağğıñı helal et, dedi. hiç sōlemedim. ağ-ġara sōlemedim. geşdi gitdi. anām! dūn dur
 yana, boyn dur yana. çayır çayır elimi yanıya ğıymatlum. bizim remzi'niñ ġarısı
 ingecūm dedi, niye duruyoñ. cember, dūlbet_inen o durur mu? dedi. acamalīnan
 70 yapdı deyūs. bilmiyosañ yapmayaydıñ.

ġara emne vādu aġdaş'da. siz_inen evleri deyiş edelim diye. ğūneş dutmuye
 evini. ācuġ çıķıñ ormana, dedim. bosdan ziyan oluya dīne hāb eviñ ōune yol gelmiş.
 yūsa gelürün diye.

yirmi üç senedü bizim sınırlā tarlalarıñ başında çitemeni arıya. çitemeniñ alt
 75 yanı açuġ, ūs yanı açuġ. ōran ben şindi ona marul alıvercin sā dedim. domatis
 alıvercin dedim. şurdan geşdim yola dū gidīken bā kūfūr etdi.

(Hatıra)

bubam sır hastalıundan, içinden, dışından īne vā, çivi vā derdi. eyer ki ekmek
 80 alusa ğorġma düzelecek derdi. ğulānı ġanadudu. şindi bubama şūra baa geşdi bubam
 öldū gibi. ğızım dedi; Allah rāzı ol, benim elimiñ emejini aldıñ, dedi. iki tene ūlanı va.
 ūlanıñ biri öldü, ben olmuşın.

-58-

Anlatan: Fatma AKINCI

Öğrenim Durumu: İlkokul-5

Yaş: 52

Derleme Yeri: Azdavay-Kerpiçlik

(Hastalık)

biz tā yokāranuz. valaydanuz. baççeleri sulamak istemeye emme ot kötü.
 otcuaz bitiye içinde. sirkien, kóy gúçeren va. yirmi gúndü bu galçamdan dizime
 enesiye bi sızı va. topal topal zor geziyan. galçadan dizime eniye. buriye yoğarı bōle
 5 iç tarafa koru aciya. galça va. bi ine yapıla. ilaç viydile. gemuğleriñ çok zayıf dedi.
 biz aslında yārisi gún geleciydúğ. çarşuda bubamıñ parası va ya onu alaciz diye
 geldúğ.

-59-

Anlatan: Sultan KURUOĞLU

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 71

Derleme Yeri: Azdavay-Kırmacı

(Kolan)

beygirleriñ şõle şeyine ğolan derüz. iğeri ğapadukdan kî başına ğolan dağalla. bi yēre ürkmesin deyi. bi de üsdüne binince öteberi zelvemesin deyi ğolan deyi oña delle. heybej bi ĩsan sarāsa o eşē yúķú bi yanından dutması va diyi altına direk dikē

5 ona çevgen delle. o çevgen çatal bi şēdü. baķ şurî şā yol gidiye o yanı halimeşōgil, öte yanı ğurōgil. ollāda kōy çok. baķ şu öteden ārı bi adam geliye o benim emmizādem işdi. baķ baķ şorî do yeñi yol va ye. yeñi yola do āķuru āķuru biri geliye. yoķoru arķuru biri gidiya.

10 (Kirazcılık)

şarabanı'dan çitlere ğuyalādı kirezi ğótürülēdi. albur albur aluduk. altıynan aluduk. ğofalara dolduruduk. şindi diyoz niye ğótümiyala diyoz. benim dāmādım va şarabanı'nıñ dālu'dan. şindi ğasdamon'da. ũden burda durdu. baña çok mahne verüdü sen boş yaşıyoñ deyi.

15

(İslama yemeği)

yasraçda, oķlova, bisliç, sac dirüz. hamuru bi_ki yūruz tekne. ondan sōna yasrāciñ üsdüne ğoruz. ğúćúķ ğúćúķ pōzü ederüz. onu oķlavaynan açaruz. saciñ üsdünde büşürüz. bişlīçne çōūrüz. keserüz onu dörde. ĩsıranan keserüz. arasına

20 mantar  oyaruz, yer z. ekmek s rg s  yaparuz. tasa  uyaruz. suyu ekmiklerin 
arasına s rer z. onu, misirin  soy ndan bi a aca da aruz. misirin  soya larını onnan
ıslaruz ekmeklerin  ortalarını. onu  le  ipileme yapdu  der z. b ez bul urca  y dı.
iriydi b le ceviz gibi. yapra ları  ırpıya o. bunnarı hepce k reldiye.

PINARBAŞI

-60-

Anlatan: Döndü GEDİK

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 55

Derleme Yeri: Pınarbaşı-Kerte Bıyık Mahallesi

(Alış-veriş)

- yā çarşu ekmej yeniye illēki bazara gidiyala. bizim haftada üş dāne araba geliye buraya. bazarcılā şurdan ā dalaşıp dönüyala. ekmek de yapıyoz. alıyoz da gine. ōran bazardan yúhliyala marketlerinden satmī gótürüyala. üş tāne geliyala.
- 5 esgiden inebulcula gezēdi. öset inebulcu gelüdü eveli.

(Köycülük)

- üyüşük üyüşük zabah gākıyoz. ekmek yazıyan. zabah beş büçúda ezen okunuğan yatman. gākārın. gúneş orī şārı gidiya. gúneş var_ıkan burda durulmiye.
- 10 geceden galma odun, kósetleri yakıyoz. gāvaltumuzu yapıyoz. hayvannarına ūraşıyoz. ondan sūracuazıma geliyoz baççeye giriyoz. meselá suyumu gótürün oriya. hamuru, unumu elerin. yuñūrun ekmīmi yaparın. ıslamayı da unu yazdukdan sūra tek büşürüz biz ıslamayı goruz bñle yñnaruz onu keserüz dört parçayı bñle. ya_ı erüdürüz, tuu_ğ gataruz. bişi ekmī derüz bāzı gēnik ekmī yaparın. gaç senedü ekin ekdú_ğ. ekip
- 15 biçemiyodu_ğ. doñuzdan zāten alamıyodu_ğ. bi kóylünüñ bitkisini ıhınāney bütün emēni bu doñuz alıya. işde adamlar da_ğ gidiyala. elmeniñ, armuduñ eşermñnü bıra_ğıya anca bize. noldūnu da āniymadım. bosdanı almiy bıra_ğ zordun bu sene. bı

yıl ācuḳ ekdúḳ. biḱecūz hava yāya. baḱça yapıyoz. esgiden puñarbaşı'na bi ḱılıbır yol
dellēdi eveli ondan gidellēdi. eveli hepce kireze gidellēmiş űenpazar'a. vallā
20 ḱaleveldi öyleymiş. eveli yūmuş kirez. űindi burdan ḱō ḱıḱınca yoluñ ardına dō ḱocca
kirezle. benim ḱóyüm űurda ileri varince űūle saḱ ḱoru dōneceñ benim ḱóyüme de.
ucaḱ bařlarını süpürgesi derdúḳ onnan süpürüdúḳ. baḱ bu benim űlan. onna da
maḱsuz ucā bi ataşa basālādı cıḱ ḱada delivörülēdi ḱoruḱları. barmām ḱıḱıya ihi
derdi. onu ḱitürüz. ḱiteme yaparuz onu ya da atıcañ. emme űindi her hafda gidiyon
25 bazara. baḱḱı űā baḱsaña. bizim űurda ahırın alt yanda tōmek ḱótü derüz. űra kenleriñ
űsdünde yatā ḱópek. bu misire ḱópek doñuzu hiḱ ḱuymaz. űindi iki tāne tā ḱūlez
böyya. bi ḱórseñ ayu petū gibi aynı. biz doñuza ḱoñursu yaḱmayuz. bi ḱópē ḱūvet
ediyoz.

30 (İp iḱirme)

ḱilte diy ipe dellē bōle uzanaḱ. ḱızaḱ falan saralla būle ipe olu. ḱatıra
dayıyalā da bizim bi yanında ḱatıra yúḱ saraḱan bi yandan dutuverúdúḳ biz. meyve
ācının dalı aır basāsa direk dikme yapalla. una meselā būle altından ḱoru direk
dikelle. bi űūle āḱuru ḱolla, bi de altından ḱoru dikelle. ḱoyā, ḱaldurula yoḱarı. ařā
35 inmesin diy ḱoḱ ḱañrılmasın diye.

(Ḝeřitli)

benim ḱıḱam ḱoḱ edēdi. esgiden űrū toplāduḱ. cizēdúḳ. yarāduḱ. unu ḱūne
ḱollādı. ḱıřın pişürüle yellēdi. iḱine fasılye, ayva ḱatallādı. ayvī de ḱurudulādı. ben
40 bilmiyan ḱı. yaluñuz hayva ḱomposdusu ḱuyarın űıřeye. űindi űrűn vā diye varasıları
gelmiye. yoḱarı ḱelpeřdúḱḱe ēřiye diyala. bu eviñ űne ben ḱiti derin. bu yanna, ařaḱı

bosdan derin. ihi ihi bak aşāda. dē ihi bak şura. heb şuri do evdün. ğarşuda o ğayalara
ħacat ğayası dellē.

siz ğurbetde mi duruyoñuz yōsama burda mısıñız? ğarşuñdakine ğosurlanma
45 saķın bi daħa! maytap olsun diye bile ğosurlanma. īsana mahne bulma! ğayrı
kómüşleri satduķ. direkdör aldıla. kómüşleri satınca direkdörü bekle işde. kómüş
yūķan da şindi bi de kómüş alsala on milyardan aşā alamadıla. tampür aldıla.
tampürnen çekiyala şindi. satamaduķ ķu. e kómüşü ēgideceñ, ğótüreceñ, dāda
bıraıcañ zabālen bulamiycaķla. hayvannarı āşam gelikte bıraķıyoz. üsdü açuķ onuñ.
50 ókúzlere gedıǵılācı bālāduķ. eveli hasıllamayı; onu savuruyoduķ. ğalbur, ğózer vadu
onnar_inan ğózel çüreceñ. çufallāduķ. ğambara ğótürdüķ ğızānan. hambāran bi kere
de çıkar, havuzuñ ūñde yıķāduķ. sörgúye ğótürdüķ ğocca çöp yūnuķları var_idi. beş
tāne ğocca ğocca onnarı serēduķ. onu bi kere de evsēduķ. ğabullāduķ, tekrar
ħambara ēgit ğur. ğalan elli yarım ūdeceñ. ne ğada ūdeceñ onu ğóze doldu. ondan
55 kēri tekrar bi tā ōran çıkar bi de ğızārın ekmē ēgit. zabaha ğadan çaluşuduķ. şindi
ekmek bile etmiyoz deyme zaman. un olduķdan sūra ekmek de bi şī dııl de bunnā daa
gidīla. dışarı gidemeyķan içeri ekinlere giriveriyala. buyn girdile işde.

(Köyde kış mevsimi)

60 ğúzün ğuşvuran toplaruz. diken elimize batmasın ğolay toplansın deye
elimize şōran bi gegúķ yaparuz. çekmeye dalı. ondan sūracuma ondan ireçel yaparuz.
ğışın biri de yok. ben gendüm hiç bi yere gidemen. ūlannan orī giderüz. yāni
şun_çün getmiyoz. biz ikimiz bi yere getsek birsi evde yaluñuz ğalıya.

65 (Giyim-kuşam)

bi yere gidēken gişlik giyinen elbiyse delledi eveli. gúynek, fısdan gibi. aşamada tallıda ekin biçiya o zaman yeñi elbiyse giymezerdi. hüşgúsü çıkmış esgi elbiyse giyelle. ekin ekicekle, direkdörnen tabanladı. ben tuumla, gúbreyi daşıyvedim bizim adama. o adamıñ şērine çok çalışmadan gılcırım çıktı baksaña.

70 çevgenne yörūyon. eveli ğazmiynan aḥşamadan ğazmī ğaz.

(Pekmez yapımı)

undan sūnama bekmez, almadan, armuddan miyvadan başğa yapmadım. dúerüz ğoca olumuz va. būle uluḵ va. uluḵda dúverüz. kúllerüz. onu yumcuḵlaruz.

75 ğāri üsdüne do büyle tāta ğoruz. burġacanamız va sıḥaruz ōran. bekmezi çıkar.

(Sağlık)

doḵdur var_ıdın aççoḵ burda. bertik derdúḵ bi yēren düşdü mü vatandaşıñ bi yeri ezúḵ oluya. ona bertik derüz. oḵlavaynan alula ezúḵ üzerinde yufġa yazā gibi yazdıla. ben bilen çabannıḵ edēdim halbúsi şu ğadacuḵ uşa_ıdım. bubam ğaḵ ğızım ğoyunnarı ğū derdi. zazaḵda çam bıdeyverüdüm ōran aşā düşdüm. şu ğadacuḵ ğuşburnu dikenı batmış conuma. ōran āşam geldim azıya bacām bütün. ōran bubam ırahmetlūsü kepi ūnde, nüman_ā dellēdi. odun ğótdü. bunuñ heseb uġdu, bi depúḵ, uġdu. bi depúḵ conuma başım gibi şişdi. on beş ğún unamadım. baytar var_ıdın.

85 baytarı āġitdile. baytar sen bunu düru ıstambul’a āġit dedi. ğıruḵluḵ yoḵ. uvāḵan uvāḵan içersi apseynen dolmuş. ōran ısdambul’a doġriylek gitdúḵ. anam çok āladı, çok husalandı. bi kere de ayāma kepü batdı. parpanaya sardım sōna. bubam çok ğızdı. çok yaramazdım ben.

90 (Çiftçiliğin zorlukları)

üç yarım buydey_ına gökurdan yaylasına gidēdúk. esgi ĩsanlarıñ çektikleri zahmeti aziyeti góz önüne alarağdan şimdiki yaşıantıyı góz önüne getir. çok ayrı. biberlerim müberlerim oludu bōle aķcacuķ, aķaķcacuķ. gúzel gúzel biberlerim oludu. şimdi yok. fiyde etmiya. tozunu gıydum içine. şeker de gıydum gıyā yesin diye. o
95 fiyde etmiye diye suya ğaruşdudum. kepek de gıy dedi diyzem baña. gıyā datlu, iyi gelümüş. aynı bildir bu zamannā yolduydu hāle.

(Çocuk bakımı)

eynimize çullarımızı yırtāduķ, onnan çocuk beslēdúk, derelēre suuķ suynan
100 yıhāduķ. yırtāduķ şūle góynejmizi şūle edēdúk. beşjiñ burī du ip bağlāduķ. bulları iki uc edēdúk şūle. burī du bi dayaķ daķāduķ. beşjiñ şu kenarına du daķāduķ. uşarıñ ğānına dūdan būle bağlāduķ, havruzu olu altında. benim on iki dāne çocuım oldu. şimdi beş tānesi va sālam, öldü çoı. benim çocuķlūmda sarılık vardın. sen boyunda üş dāne çocuķ va.

105

(Çamaşır yıkama)

kúl aardı. ğazanı ğaynaduduñ ocaķda. būle şapşaklā olu. suyu gıyāduķ ona şa ğaynādı. o ōra dullanudu dımduru oludu. ğāri onu al bi tōneke ğorduķ, ğazanda ğaynaduduķ beyaz urbaları. ūle yıķāduķ urbaları.

-61-

Anlatan: Neslihan CEBECİ

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 72

Derleme Yeri: Pınarbaşı-Karafasıl

(Çocuk bakımı)

hoş geldiñiz, hele bi cörütüñ ğı!

- hevrüz dellēdi. meselā ğızlarıñkı ayru oludu, erkekleriñki ayru oludu. erkeiñki uzun olu sübeñ pipisi ğoduĸları yer şõle uzun olu. hevrüzüñ içine çışi getsin diye.
- 5 ğızlarıñkı da ğaşuĸ yüzü gibi olu. altı ıslanmaz çüñkü ātında hevrüz var ya. hevrüzde ğalıya. tılar derdúĸ bõle yasduĸ yapāduĸ içine ot ğuyāduĸ. kóy beşikleriniñ içine ğorduĸ onuñ üsdüne de minder yapāduĸ onda yaturuduĸ çocuĸları. örümcekle sallāduĸ sōna onu.

- 10 (Ekmek yapımı)

yuñurusuñ, hamur şekline ğótürüsüñ ondan sōna yasrāca çıkarusuñ, pözülēsiñ, yazāsiñ. ucaĸlarımız va şomine onnāda yaparuz ekmekleri. yufġa ederüz, tek tek yaparuz. ne ğatacuz içine, yā ğataruz, evürü tovuĸ var_ısa tovuĸ ğataruz. arasına mantar ğataruz.

15

(Araç-gereçler)

tırpannarı biledūmuz daşlara, bülū daşı deye oña delle. elme uđmedim.

bekmez edēken bizim oluĸlarımız var_ıdı. dóveç_olū derdúĸ, dóvēdúĸ

elimizlen yāni deymende sır etmezdúk. un çuvalını ğalduraceñ zaman ğaqsın deye
20 altına basarna yapalla.

eveli aaç yayuklarna vurāduķ yayuyu oña şipek derdúk. yayuk vurdūmuz
sopaya derdúk şipek diye.

gine işi ğolaylamak için ókúzüñ çekemedū, zorlandī zaman arķasına çıvġar
çekelle, yedek çekelle.

25 ókúz arabasınıñ arķasına bi sanduk gibi bi şe yapāduķ iki tekeriñ üsdüne oña
talaķa derdúk. ókúz arabasınıñ arķasında yāni tallalara toum ēġüdüdüķ.

tahıl serdūmuz örtülere eġran derüz. meseła bıyday serdūmuz şeylere eġran
derüz. şurī şa şu örtü gibi şıylere eġran derüz. o ayrudan vadu yāni. tahıl serdūmuz
şeyle ayrudu bizim. poçça başġa olu. gelin aluķan poçça düzdüñ mü, elbiyseyi
30 dürēsiñ. poççalāsıñ öle ġorsuñ.

(Çiftçilik)

sırtımıza o beşik dedūmuz şeyi yúķlenüdüķ. bi mahne bulmadan tallalara
gidēdüķ hiç üşenmeden. oraķ biçēdüķ, beşikleri ēġüdüdüķ tallalara. çocukları aaç
35 diplerne ġorduk. salıncaā aluduk bōle beşi. örümcej iki tarafından bālāduk ipler_inen.

(Hayvanlar)

hayvanna muraş ediya tamda. bizde sır, sıpa, tamda dolu. kómesde touk,
anaç, baba hindi, vidik, ġaz Fidī beslēdüķ esgiden. onnādan da va, şullāda ġōlez, kedi
40 encej dolu bak.

(Borana yemeġi)

boranayı bizim ğabağdan yapalla. ğabā büşürlē, ezellē çatalla. ondan sōna sūt
ğatalla, yā ğatalla, biber ğatalla borana dellē oña.

45

(Anı)

batdam ayı deyelek bi ay geçē yāni. evelisi çocuklara yımırta yapalla,
büşürlēdi. bubam bi kere batdamda beni yürüylek daday’a ğótüdüydü. buranıñ asıl
bazarı daday_ımış. ğaç saat sürē onu ben bilmeyan kı!

50

(Bağ-bahçe)

bu sene souk çok vurdu. üzümlēden bi cımbıs ğırıp da yiyemedim. bosdan
yemişleri de olmadı. bosdan yemişi diye zalatala derüz biz. mezlek gibi otuduk bu
bahar diplerini ğazsağ oludu gine biraz.

55

(Hoşaf yapımı)

eveli armudlādan tavşud yapāduk. onu ğabānan büşürüdük oña cazu balı
dellēdi. tavşudu meseía, armudu dilēsiñ dilim dilim, tel tel ğurudusuñ oña tavşud
delle. müşgicek deyi bi yabāni elme vadu onuñ tavşudu da ğózel olu.

60

(Çeşitli)

piknik yapākan manduzuñ içine ğor ğuyaruz. orda et ğızarı. üsdüne yemek de
ğoruz, ğor ğuyaruz. eveli kómürlēden çıkaruruz zobada içine ğuyaruz. üsdüne yemek
ğoruz. tallada yakāsıñ içine ğor ğuyāsıñ, çay demlēsiñ.

65

uñút, būdaydan ğyūdumuz yinen bi bitki o. bi de ūma vadu. ūmayı
çókólekden yaparuz. onu ğuruduruz ona ūma delle.

(Yöresel yemekler)

perúú derüz, ğulaķ derüz hamurdan. onu yazaruz hamuru, yuñúruz şõle parça
 70 parça keserüz ufaķ ufaķ. onuñ içine de çokólek ğorsuñ. oña perúú derüz. aynı
 mantınıñ bi deġşĩ yāni. ayarını yapamāsañ söyle gibi olu, yāni ğatı olu. dadı, duzu
 olmaz aynı söyle daşı gibi ğatı olu.

(Çamaşır yıkama)

75 ğazan ğorduk çóşmelerin başlarına. ğazanın birne kúl ğuyāduk. o ğaynayasıya
 kúlün üsdüne ğuyāduk toķmānan. iliyen yok, bi şe yok. toķmānan sabunna sabunna
 at çaya pat pat.

(Dokuma)

80 çıkruķ vardı, iplik sarāduk şõle. çıkırımız, kelebemiz vardı. iplik keleplerni
 daķarduk, o çıkırĩ da masıra daķāduk. onu çourdúkce o kelep dolanudu masıraya.

nereye gidiyoñuz? dā bi çay içmediñiz! baķ hiç hora geçmedi bu emme!
 memlun ğaldıñız mı bizden?

-62-

Anlatan: Halime KAYALI

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 80

Derleme Yeri: Pınarbaşı-Kerte Kayalı Mahallesi

(Hayatın zorlukları)

yā şimdikile bi yere dók sevmiyala. ottūñ yeri ondan sūra... iki ay ğada ğaldım ollāda hastıyķan belim ğırıldı da oturuyosuñ ğoltuķda. iki ğún olmadan cazır cazır başlıyala. ayaklarını ğaldu. bēki ayaklarını ğalduramiycañ. ōran ğaķ şurī otu. iyisi mi burda ne ğaķ ne otu deyen va ne ğaķ şurī get deten va. bunnarı hepsi bülü.

5

(İnek süsmesi ve sakatlanma)

- çobannıa gidēken bunnarıñ bi danası var_ıdı boadan. boğ danaları var_ıdın. ben de bahçeden geliyodum. bahçeden gelúķan burda bu beyfendi de saduķ ğayalu, sen halime abla dedi ben ókúzler_inen geçiyan ğızānan dedi. ğızaķları üs üsde ğodu.
- 10 tallıya gidecek desde ğaldurmaya. ben de yan durdum şōle. o da beni geşsin deyi halime abla sen geş de dedi, ben ōle geçerim dedi. hem ğapımı ğapadurun, dedi. geşdim, geldim. bu hūriye abla da danaları, sıları salıvamış damdan. işde ondan sōra endim ğórümcem var. o nefāt etdi. çocuķlar var. benim ũlluķlarım ğız ũlan var. unnara ğāvaltı vedim. unnā ğāvaltu yīyalardı. ben yemedim. tallada da yerim ben
- 15 nasıl_olsa, dedim. geşdim, geldim. bu dananıñ ğózleri de nasıl ğöce vermiyo, boynuna boğ dananıñ. ğózleri ğıpgırmuzu olmuş. nasıl desem ğan ğırmuzusu, ataş gibi yanıya. bu dana dedim, beni kaķacaķ heralde, dedim. ben acuķ hızlanıyın, dedim. kómüşlē yatıya ğuluklāda. tabi ókúz kómüşleri bizim. gelen çoluķ çocuķ

- geçemiyya. kómüşlêden gorhuyala. gapıyı da bu tarafdā aşduķ. hani kómüş fılān
- 20 yatāķān ğulukda. serin ya ğóbekleri toprakda. dana beni yaķaladı arķamdan. burdan
- ğuşāmdan bóyle bi daķdı. o zaman genķ_idim. bi ğaldudu beni bi atdı dikyoķarı.
- solaklamiyi savurdu. atdı. düşdüm yere. bi tā ğaldudu bi tā düşdüm yere. şerampala
- vadım. şerampōlūñ dibine şerampōl derüz biz bu tahtalara. onnarıñ dibine vadudu.
- ben bāriyan. nasıl cırlıyan. bu da ōran gelinciye ğada beni süsdü tabi. çocuklarıma
- 25 diyan hı ā daş kókú yīsile diyan. size ben ğāvaltu alıvadım. Őnúñúze daş ğomadım.
- yemek ğodum. az çok elimden avu mu yediñiz diyan. gine ūle beni ğalduruya dana
- buynuzunu daķıb da ğaldurub da ğaķıncıya ğada o kelemeyi sūliyan çocuklara.
- canım yanıya boyuna. ama buynuzu berket vesin sivri deķildin, düz_ūdün. yırtamadı.
- yırtdu yellē de oldu da. çocuķlā geldi bi tānesi bunuñ arķasına bi dayaķ furdu. şindi o
- 30 bi dayaķ furub da o dana ayānıñ tegini şūle uzatdı. onnarı da süseyim deyil kim
- furuya baña deyil ayānıñ tegini būle uzatdı. o ğada bi kār ğórdüm. buynuzu benden
- ayurdūndan kār ğórdüm. o ğadara bıraķmıyodu. ğafasını çövdü. ğaynım harman
- sürüya. harman sürēken heralde becek soķdu zannetmiş beni. o geldi dayaķlan. bu
- geldi sırtına dū aşadan bi furdu gine bıraķmadı. üçeri gine daķdı. şindi ğızāñ oķu
- 35 var_idı. ğızāñ oķuna ķoru beni būle ğuşāmdan fılān daķa daķa onuñ altına ķoru ğāri
- ğalduramadı tabi yoķoru ğañırdıya. yoķoru yoķoru sürttürüya beni. būle başını
- ğaldurup da buynuzunu şūle baña ğaldurup da ğaldurcaķ ya beni ğaldurcin diya
- ūraşıya ya. ğalduramadū zaman buynuzu ğurtulunca benden burnunu ğaldudū zaman
- ırast ğótdü burnuna dōru furdu. uyle buynuzunu ayırdı benden. ğörümcem geldi.
- 40 onuñ bi melhemi var_ımış yandukķa onu sürüve deyodum. beni evde bıraķdıla

yalñuzca tallıya gitdiler. o zaman orahla ekin biçiyoz. tam iş zamānı. sōna iyleşdim işde üyle üyle ğayrı. işde o zaman benim belim çatlamış_ımış.

(Anı)

- 45 onnā şindi geldiler. tā burda o zaman ālu yok kúlüsdür ālu var ğóçúk. burdan dō arabasını ğoydu. arabeynan geldi buraya aşādan ğomşulā. geliyalā. şindi onnā geçiyalā yoħarı. ğorħdula arabası deşik, gendüleri deşik ğişilē. benim irahmetlü ğaçmazdı ūle şilēden. buyruñ yapādı. bana derdi ki yāħut da çay demle veyaħut da ayran yap al da gel buraya onna ğaçākan. al da gel derdin. istēseñ inaħa ğayınımā sor. tārihi inaħa gider. ben de inekleri salvarıyan. hadi ğızım, gelive diye haylıyan orī dōru. bu şindi ğózüne bōle bi şī dutdu. ğamara o. o, arħamdan būle... Allah'ım dedim bu nīki benim arħamdan dedim. bi şī mi olacī kı sūna diyan. beni bi yere mi ğótürcekle ki bu neyiñ nesi. benim adam da arħalarında dikiliya burda tabi. bilmen o bülür müydü? o bülürmüşdü bēki. adını sūra ũrendim; adı cemaľ_idi. siz benim 55 arħamda ne dolaşib duruyoñuz dedim. ne o dedim cemaľ'e. ben inekleri ğovladım. buzolarıma alaf verecin dedim. damları süpürecin tā dedim. ānadım ğalan onnar_ınan ğonuşmadım. inekleri saākan baħdıla. beni dedim tepúk yedürüsünüz baā, dedim. inek beni tepúklē yabancı ğórdü mü dedim. tepū ğucaķlarıma dū furdu. memesinde tūleri var ya memesinde ğapākan tülünden ğapmışıyın. o da canı yanmış aşdan bi 60 furdu. bi kere ğúvsüme furdu. bi kere tā ğalgıp da gidesiye āzıma dō, dişlerime dō furdu. ğaķdım ben bunuñ bacaklarına dū bası bası vadım dayā. dúvdüm ben bunu. halbusi ğalā zaman yapmazdı. tūyünü çekincek canı yandı. o zaman cemaľ beni hepce almış. onnarı bilmiyan ben. habarım yok. eve geldim merdimana ğoru çoraplarımiñ topuķları esgimiş. çoraplarıñı nī yamamadıñ diyala baā ğayniyala.

65 sergúlēde biber dūradım_ıdım. onnarı aldı. misir soymuş_udum onnarı aldı. başğa
 ğomuşulā geldi yanıma aşada. burda diya kı halime abla bunnarıñ evi ĩcúk sıvalı bāzı
 yelleri bağımlu ya benim eve ğótü de bizim evi de ğórsün deyincen ben de diyan kı
 onnā bizi tanıdıla başdan. soқақdan biz ğaçmaduķ. o yüzden bunnā bizi tanıyalar.
 bekmez yapanlarıñ yanna endi aşālara. bi tā gelişe. irahmetlü oldu onnarıñ yarsı yoķ.
 70 onuñ içine kúl atıP bñle yumcuķluyalar_ımış. topraķ bulamayıncaķ kúl atallā.

(Çamaşır yıkama)

zabahleyin dē erken ğaķduķ muydu ondan sūra ğazanı ğorsuñ. altına dōru
 odunnarı sürēsiñ. bu su ğaynadı mıydı şaķşaķlara kúlü doldūruz. üsdüne kómürleri
 75 at, altıynan çamaşur yıķa. en ādilerini, en avaralarını en dibine ğoruz. iyi gibilerini
 çarşaf gibi havlu gibi üsde ğoruz. en üsde bñle tñlbet, öte-beri ğoruz. üsdüne de bi
 mendil ğoruz. şñle üsdüne şe de kúlü doldūruz. ğayrı içine şā ğaynat ğaynat suyu ğuy
 içine şā. ertesı ğún o zabahlā ōra. o hamur gibi bñle nasıl. ondan sūna sepetiñ āzını
 aşduķ muydu āzını tek tek al yñķa. tek tek al yñķa. o çamaşuruñ mis gibi ķoķması
 80 üylelik yapıludu.

-63-

Anlatan: Azime GÜNER

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 83

Derleme Yeri: Pınarbaşı-Muratbaşı

(Çeşitli)

- hoş geldiñiz. havlu ğapısından giriñ de basağdan çıķıñ. içeri geliñ. evde ĩsan bulunusa baķādın. evde ĩsan bulunmāsa sırtımıza bñle yñklenñdñk o beşikleri. yallah tallıya. o zaman iyiydñk. emme şindi yařlandñk. hastalandñk. ben o zaman hasta
- 5 deĩdim. ben mandalarnan, kñmñřlernen, okñzlernen ĉif sñrñdim. o pulluķ derdñk. devñrñ devñrñ vñrñdñk. tırpan biĉñdñk elimiznen bñle. oraķlar_ınan desde ěder toplardñk. ğızak ğuralladı. kñmñřler_inen yıarladıñ üsdñne ğoru tofana ğñre ğāri yıarladıñ. üř dallu, altı dallu. harmanıñ ort yerine ĉekellñdi urĝannan fılan o zaman. her kesiñ elinde birē ĉatal, dñren. o yandan, bu yandan at. hadi oul! hadi ùlum dñveni
- 10 ğoç baķalım. bi de arĝasına ĉanaķ-manak ğolladı. biraz dñzlendñkcen kerı. hadi ùlum evde ĩsan varsa gelsin harman ilkin iki aĝdarım aır oludu. desdele ğoca ğoca onnarı daıtması, silkelemesi... niyse ùyle aĝřamadan ùrařudñk harmanlāda. āřam toplāduķ. oldurudñk. āřam ekmē gelñsññ. yārin bñle bu zamanla soFuracañ bñle. atacañ òrñsgeri ye dñ. denesi bu yañ gidiya, saman bu yañ gidiya. ev ùñlñde ĉocuķlā ālallā,
- 15 ĩtiyalla bñle ĉocuñ dedñ zaman gidip niye ālıyoñ ùlum. niye ĉıĝrıyoñ ğuzum pılan bi řñle diyemēsññ yāni. ğataş alıya ortalıķ. bi de yāmur sepdi mi! o zaman tā bek ğarışıya ortalıķ. işde ùle ùrařudñk. harman bitdi mi, okñzleri ğořā, ğızā ğořā dava oduna gidñdñk. odundan gel, şunundun, bunundun işde oluyodun. ĩtiyallā da

var_ıdın. biraz işiñe de māni olulādıñ yāni. ben iyi biliyan, onnā delle biz iyi biliyoz.

20 şurī dō gidiñ delle. çamaşuru o ğún tınar oldū zaman. harmanda çığ oldū zaman onu bi gişiye çıkaruduk ğayri. tek bi gişi deġilin ben evde de. ħani gelinim var_ıdın. ğızım var_ıdın. şindi biz ğurubaş olduk. yanımızda deġil ya onna. benim. miydanda beş dāne çocūm var_ıdı. hebsi getdi. evlendile. şiy etdile. ölen öldü. dört tāne öldü. o zaman boranşide yaķalandı çocuk. ğış, ğar yādı. burda ğundaķda ufucuk çocūm va. o üç

25 yaşına girmiş çocū ğurtaramaduk ğótürüb bi yere de. ğānımdan tā o çocūñ acısı çıķmadı. ğız_ıdın. cemīle_y_idin adı. üç dāne de ūlanım var_ıdın ölen. oldu işde. Ķaħ beşikde baķamamazlıķdan getdi şey oldu. ğayın peder yirmi sene ūúnden öldü ğayınamdan. sōnadın da on beş sene de sūna ğayınam öldü. ğızlarım daıdı. getdile ısdambullara dōrun. ğayınamıñ ğıymeti dā hāle vadu. bi kerecūk şey etdūk. bi kere

30 yüzüme dū şūle sertçe baķmamuşdun. ben de nenecūm nenecūm. biz nene derdūk. anne demezdūk. o ğada dadluyduk. ekmek yapāduk. unu deymenden ğótürsūñüz torbalar_inan ğózelcene. örtü yayarsıñ. ürekde būle ürēsıñ. yuñurusuñ. bizim adam sacı ğoyverü orī. bizim adamıñ getmedü, bilmedü şey yok.

35 (Hastalık)

toķtora getdūk, geldūk. bu bacak kūtūk gibi şişdi doldu. döşekde yatdım. ğaķmiye bu bacak. bār bas bāryon. bu sefer oldu. bēki yirmi ğún oldu ovalı. anca o ğúcūk uşak gibi ğucānan biri ğucāna alsa uyle ğótürüya. arabī binemiyan. merdimandan enemiyen. bacak ğapāķan, sızlāķan. bazaradan ğótürüyün seni ğarı

40 dedi benim adam. bazaradan durduk. getdūk azdavayadan. azdavay'da bi toķdur va, şenol deye adı va. ondan sūna mayne etdi. maşallah dedi. yāni būle būle ğorĥacaħ bi

hastalñ yok dedi. yaluñuz seni suzu haqlamış, dedi. burī şışüren o dedi. üş ñe vedi.
 bi tānesi orda vurvedi. yavaş yavaş haftada bi gez dedi. romatizma dedi. emme biliñ
 deye sende geziye dedi. durāsa dedi tā kōtüye gidē dedi. ecúķ hareket et dedi.
 45 esgiden ūlanım hasta olmazduķ biz o zaman. çırpılaķ gidēdúķ bi yere dūru. valā
 úyleydúķ. bize harmandan baıurulādı. çay hazır mı? ekmek hazır mı? dēy bize
 baıurulādı. oldū gibi ekmeı ğatla, ğaplara ğuy. daķımlara ver. dūru harmana...
 harmanda hepimiz yerdúķ. kimesi ayaħda. ğızaķlarınan da āşam olunuyodu.
 dolduruyala torbaları. atıyala ğızaķlara. doldu ğambara şā. ertesi ğún bi tā saç. ben
 50 otuz kile ğambara ğuydūmu biliyon. üş dāne ğóz vardın. onā kileden otuz kile. eñ
 çok buydey ekiyoduķ. ilkinden misir çok ekdúķ. sūnadan keyri doñuz porsuķ onna
 yıııyala yıııyala onna yīyala. şurda bosdanda bosdan yanniñ misirini yīyala. bi
 çıkanaķ, o bi doñuz çıkanağı ğaç yaşına girdiyse o ğada yavru çııarıya. on yaşına
 girdiyse o doñuz, on tāne yavru çııarıyomuş. o onnarı gezdürüp eydiya. ğoca ğoca
 55 ayu gibi ğocaman oluyala. ibimiz vardı birsi gelmiş ibileri dutmuş ğuymuş takşiye
 kesmiş. almış getmiş deymende de ğızartmışla. ğúrúl ğúrúl ğataş yanıya şōle bacanıñ
 iç yanni gibi odun oh yemişle. tuıķlarımız vardı. ğuşlā dadandı. duddulā duddulā
 yedile. şindi biz kōyúñ içinde deıılüz sapdayuz burda. kōyúñ içine enemezle,
 ilişemezle. tuketdilē. ğarı dedi bi ğoruz ğaldı onu nedelim dedi? keselim de yiyelim
 60 dedi. onu da yiyverlim dedi. túkediya ğuşlā, daşıyvörle. üş dāne ineım va. kimsi
 ğuzlacı kimsini savyoz. şindi gezekdele. doıuz ay tamam oldu. onna basāķan barabar
 yavruyu çııaru ğānından. kimsi de damlāda, ğúmelēde beklıyala. peşiñden getmeseñ
 de souķlu ğúnlēde gece bıraķmiycañ. şindi canavarlā nēre ğaldı bilmen de çaķal
 diyala, onnā çok. ğonişmi iyi oldu siz bōún.

HANÖNÜ

-64-

Anlatan: Azime GÜMÜŞOĞLU

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 69

Derleme Yeri: Hanönü-Yukarı Çakırçay

(Köy düğünü)

esgiden yo_u du ki bõle bi şey oğlım. gidēdúk bi dúñúrlüç filanca vörüse
tamam. vemesse bi dā gitme. dāmad gelme yo_u dun. esgiden sağduç var_idi. ondan
geç işde gayınna, goñşu dúún keşgek büşürler_idi. iki gún dúún var_idi eveli. yāni
5 mezesini ırağısını keşgēni, pilavını, berēni, ekmēni, sarmasını her şeyi yaparduk.
bazarıysa bazarı, cumāy_ısa cumāya dúún ol_u du. kimisi at_inan gótür_üdü, kimisi
ókúz_arabasıynan gótürüdü. böyle_y_idi oğlım. ilk gice goñşu dúúnü, ertesi gúnü
has dúúnü oludu.

10 (Köy işleri)

ireçbellik oğlım, ğazma-çapa yapıyoñ. çeltúk ekiyoñ. pancar ekiyoñ. fide
dikiyoñ. dīnenip dīnenip ğalkıp çalışıyo. işde beyle yavrum. erüklē daħa olmadı
mazağ onnā daħa. āzıñı dalar. semer ğolla sırtına eşşēñ bi de heybe adurla. çuval
yúklēdüle heyleri yúklēdüle yāni meyva, domatis, getürükene.

15

(Çocuk bakımı)

- işde belerdúk beşje. ya sırtıñmañ tallıya gótürüyodum. o zaman işlê çok becit
 oludun. ya ip_inen sarıyoduñ sırtımıza. tallalâda salımcağ ediyoduñ. öyle
 ğandırıyoduñ ay_ölum. bunu arķıñ üsdüne salımcağ etdim. arķıñ üsdüne bi gúcúk
 20 yerimiz var_idı. alt yanda çeltúk otu ayıtlıyon yılanı górdüm tallada. yılan gelü de
 buña ağar diye tam bi günde yoluñ altından üsdüne on sekiz kere geşdim. üs yanda
 orman yo_udu beyle şefdaliden şefdaliye salımcağ etdim buña. āzında emzúk
 var_idı. suyuñ içinde ayıtlāduñ otları. zılıfları, savağları atāduñ. çeltúk evelü
 zahmetlüydü şindi göley oğlım. bi yol óküz_ünen keşen verüdü. óüne dönerdúk.
 25 ondan sōna toqumunu atāduñ. bi de şu ğadacuğ olunca başlarduñ ğolları sıva bıraya
 ğada ot ayıtlamıya paçaları da çek bıraya ğada. āşama ğada yüzüñ üsdüne bēyle.
 şindi çok göley emme biz ğocaduñ. okuma yo_udu ki bizim zamanımıza bizim cāmi
 yapıldı da, bağıdıla bütün uşaq cāhil. bi ğretmen gelmiş uķudalım deyi ğoyacağ yer
 bulamadıla. bura esgiden boyvat'a bāluydun. beni góndemedile okula. biz esgiden
 30 fes giyerdúk ğafamıza. gúcü yeten yapādı bi iki dülbet, çekúl.

kesücü yersıñ ğabeyet etme! delle yaramazlık yapana.

-65-

Anlatan: Cemil ŞAHİN

Öğrenim Durumu: Ortaokul

Yaş: 36

Derleme Yeri: Hanönü Merkez

(Başkan)

bizim başkanıñ ne dedü bilinmez. om bir seneden beri belediyede berāber çalışıyoz. fen mēmuruydun belediyede. şimdi yirmi seneden beri berāberüz başgannan biz. biz hanonuye sipor gŭlŭbŭ falan açmaya ğağduk. tekvando okulu...

- 5 başğan tekvando hocası. çok çalışduk biz. dörd beş sene çalışduk tekvandoda. okul açmiya falan ğağduk. ğasdamonu'ya sipor gŭlŭbŭne gitdŭk, lisans almiya falan. macera çok bizde canım. başğan dā bekār. austosda dŭŭn var. everecez onu. kŭy dŭŭnŭ genelde dŭŭn salonunda yapılya. atmasyon gibi falan olmasın, ben tam ğaç gŭn dŭŭn yaptım biliyoñ mu? om beş gŭn, om beş gece dŭŭn yaptım ben. şimdi
- 10 benim ineim var_ıdı. tereyaım gendŭmden. ben bi tek ete para vedim. bi de zeytŭn yaına para vedim. geriye ğalan yapılan yemekleriñ tŭm masrafını ben gendŭm çifçilik yapdŭm űçŭn gendŭm ğarşılıyodum. piricim gendŭ toprāmdan. bŭdayım gendŭ topraımdan. zebzesi, meyvesi gendŭ topraımdan. gitdim bideciye, al ğardeşim saā şu ğada. benim bidemi çıkar dedim. benim çok hesaplu dŭŭn emme benim
- 15 çevrem çok geniş. dŭŭn yemeklŭydŭn. hem de dŭŭn salonunda dŭŭn yaptım. ben kŭy kŭy geziyodum. gezmedŭm kŭy yo_udun. inan ki duyan gelmiş. fazla bi dāvetiye de daıtmadım emme çok gelen oldu yāni. ğalabalıdım.

20 (Çocuklar)

benim çocuklarımla hiç biri çekinmez. çok felâket şey idün. yaramazladun. bu büyüü va ya çok gonusğandun. büyük olan biraz eşgiya. mahallede şimdi çocuk çok. gömşunun ölu va ikiz. bizim olanın bisikletini almışla baş yukarı götürüyalmış. evin öünden almışla. bu camdan görmüş bisikleti gottúklerini. 25 bajmış; bisikletimi birañ falan deye. bisikleti bırakmamışla habire götürüyolarmış. bu túfej alu, camdan çıkaru túfej ucunu... bisikletimi çabuk geri götürüñ vurarın sizi deyi bas bas bairu. eve kaçmışla túfej görünce. bu gapıya dayanu, çıkıñ lan vuracan sizi deyi bağıru mu? galan hanım dutmuş görmüş de. gitmiş túfej almış, eve çıkamış. o da bencileyin diktatör.

-66-

Anlatan: Zeynep YILMAZ

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 76

Derleme Yeri: Hanönü-Yenice

(Hastalıklar)

- benim sürümüm çok ölüm. ben çok yatıyon gasdamon'da. taşgöprü'ye git hergün. gitmedüm hastāne ğalmadı. bundan on iki sene önce memeyi aldudum. ondan sōna ğalp çıkdı. mīde, ğalp çarpuntusu va. şōle çöpü ğalduramıyon ben yokarı.
- 5 zorlamadan olmuş sanıyodum. odun sırtıma yúklendim de búküle búküle ğağdım. geleli üç_gün yatdım emme ondan diyodum ben. doğtor ondan değil dedi. yāni ücütüm yaratmış.

(Çeltik tarımı)

- 10 günde üç kere sepet sırtında arđ altı derüz kóprü başı temsil. yúkünen... mayıs, hıdırellezden on gün önce başliycañ. çeltü ğaşı derüz. bek beyúğ değil. onuñ ğaşını yapacañ. suyu ğoyviyceñ şeynen çekeceñ. emme esgiden kómüş_ünen çekülüdü. aaşdan böyle dişlü yapalladı. kómüş_ünen óúne dönerdiñ. dişli, keşen derüz. ağaca bōle diş dağalladı şu ğada şu ğada oña dişlü denüdü. şindi motor_unan
- 15 çekiliya. kómüşüñ ardından ğaşalladı. çeltü ekersiñ, çeltüñ suyunu oña göre verüsüñ. gúverü çeltúk. otunu ayıtlāduk. esgiden bu ğada ileç yo_uđu. hasadını orānan biçēdúk esgiden. elimiz_inen orānan toplarsıñ. onu bağ ederüz. bağ yaparsıñ. yün

yaparsıñ. baǵ kócek de derüz biz burda. kómüş_ünen atarsıñ harmana. bālara sıradan sıradan içinde gezdüre gezdüre onu ezēdi kómüş. ben ğayrı laf yetüşdüremiyon.

20 yapamayınca buñaltu geliya. ğóñüs dıkanıcı, aq cıer hava alıye diye doǵtor. ğānım şışıya. boyn daşkóprüye gitdúk. iki ğúndü hiç soluyamıyodum. şurub fayda etdi heralde. boyn ğóz aşdım.

(Çeşitli)

25 bi hoca geldi. şimdi burda hoca var_ıhan dışdan hoca gelib de ğıldumaz. ayıb_olu. onuñ hoca var_ıdı demesi ilāzım. bundan sōna mapusa girme. anğara'da ben bi ğadunnan ğonuşdum. iki ay olmuş geleli. tosyaluyun dedi. şimdi ah dedi ben dedi çeltúkleriñ ğóperinde gezivesem dedi. ğóper dedi çeltúkleriñ ğaşları yāni sınırudu. çeltúk tarlasınıñ ğıyısı yāni ğóper. ğóperlēde gezivesem ah dedi. ben burda

30 duramıyon dedi ğadun. ğóper çeltúk tallalarında suları birbirine ğaruşdumayan sete denü. bunlarınkıñıñ, bununkunuñ üsdünde bizim deymenimiz var_ıdı. kúrúzgile satdúk. deymende armutdan puñut edēdúk. puñut derüz biz oña. deymende içine misir ğatalla onu bōle durusunu durulu, alasını ğarāsıñ hevle ğurusu gibi öyle yinüdü puñut. ğavrulmuş misiri içine ğatallādı onu sāde deymen uıutmezdi. yapuşudu daş

35 daşa içine misir ğatallādı. puñutdan ekmek olmaz. onu öyle yirdúk. misiri uğudüdük. misir ekmē hamullu derüz biz. pözülēdúk. hamullu ekmek ğatraķ delle. hamullu ekmek ğatā delle. ekmeĵ sacda bişürüdúk. kesücünen aķtarudúk. şimdi şēerden ğetürüyala. daşkóprü'den al bi bürgú ekmek. işde onnan madañ ğeçiya. bekmez edēdúk. üzümnden, elmadan, ğoruķdan bekmez edēdúk. ğoruķdan bekmez yapımı çok

- 40 sürer. çok sürer görũñķu. řarapananĩ üsdünde ezerüz. üsdüne řõle ğalın bi el ācı ğorsuñ. ğuyarsıñ torbiya ğaynatdũñ elme ise ıune de ğazanı ğorsuñ. su oña aħar. ondan dullandurusuñ biraz şırayı şoraya aħar tavaya. çok alışduķ ğeşlikde.

ŞENPAZAR

-67-

Anlatan: Emine ACAR

Öğrenim Durumu: İlkokul-2

Yaş: 59

Derleme Yeri: Şenpazar-Merkez Mah.

(Diyalog)

-buvañ nēre?

-cāmiye gitmişdü besbe.

-yemek hazırlayacın, o da o zamaniye gelü heralde. nişambayı ser. baķ bu sofr

5 ırahmetlü beykbamdan teberúķ ğaldı baña. buvañ ayānı uñarmış geķen ğún.

-ninemgile gidecez mi?

-niye söz veydiñ ay_ölum. şindi söz vediñ deyne oraya getmelü olduķ baķsaña.

oysalimen ben bu āşam habiş'e söz veydim. çok mu ğóresiñ geldi nineñi?

-āziña bilmen_edē sopa! tabi ğóresim geldi. ekmekle nēre?

10 -ıñiñi önünde ya! onna da beyā bayatsır. hiç yüzüne baķacaķleyin deñil yāni.

-ben onnarı gördüm kin. ğoyālimen ben buraya şekerı alıyan deyil geldim. çünkü

hiç ğalmadı. işiñi hemencecúķ bütü de baķçaları senne sulaylım ğúndüzün. otuma

hadi gideķ. dışası da çok sıcak!

-sen ğalkınciyedan öcúķ otuduydum. yā ğız valā dōru diyoñ. fasulyele ğalan

15 ğuraķsamış valā hava da nutübetlü aslında. sulama şerine ğurudduķ.

-eliñe bi uzunsak bi dayak al da gel, hem şu sılari ğuvlāsıñ.

-ınanmāsıñ ğız emne, anşa ğız dün deñil evēsi ğún ğaķmış habariñ vā mı?

-sayı mı ğız.esahtan mı! o ğız da aynı anasına bezliya. valā duymadımdı.nasıl olmuş?

-asdu vā mudu bilmen emme; hikmet, fikred'in gızıynan gonusmuş. fikret de sen ona
20 gızası, hikmed'in garısını arayası, şöyle-böyle diyesi, bunu saña goman deyesi. ordan
gelesi burayadan. bizim adamlar zor tutmuşlar. valā bu işin sonu kōtū.

-seniñ dedükceleyin bu işin sonu kōtū. o gıznan ūlanıñ gonusdunu kim müzevirlemiş
habarıñ vā mı?

-gençkeneden istanbulda çalışmış da gazanmış bu varlī.

25 (Köydeki eski yer isimleri)

bizim kōyüñ esgi adı soğğa. eveli buvamgil kōyde esgi ev yanı, şerā kōy,
şerāmetlik diye gonusuladı. başğa mı soruyosuñ: garancağ dere, gus tallanıñ gasında
dīnen gayası, sıcağ talla, kemer kōy, eyrencük, veli yanı, ziyrat yanı, çukur talla,
meşed altı tallası, gıyman yanı, yas talla, gus talla, gara bey tallası, hıra talla, kertil
30 gayası, asarlık gayası, dīnan gāya, furuncuk gayası, yas tallanıñ orda üzümlük gıracı,
kesm_ō düzü, çatalgeçit, guma yanı, ērehtülük, çamlık altı, dombak gıracı, guzgun
yuvası, çatal geçit, şerē kōye gidēken gad_ō bahçe vadu, saru bahçe, esger yanı,
çaķır_āgiliñ ōra eviñ altında daķkuz deresi, koķurdan deresi, dombayıñ altında soru
talla, kirempala, iki armudcuk, gurt gayacū, arpa tallası, sorgunlu, yamaç talla vā.

35 (Batıl inançlar)

gōvlemeyen hayvannar için iki gumalu bi evden duz çalunu ve gōvlemeyen
hayvana yedi kez aş edülü. sōna bi danaya bu hayvan dutulu. bōlece o hayvan
gōvletülü.

nazar üçün, nazarı deyen gişiniñ o gōrmeden bi çulu çalunu ve nazarlu gişiye
40 bu çul yakılıp koķladulu.

(Lakaplar)

mülâzımgil, dölögil, ğaraĝaşıgil, yirmibeşögil, kerimögil, kesmögil, tülekgil, meddāgil, murtazögil -marongozcudu-, musaonbaşıgil, demürcügil, tütcargil, terzögil,
 45 mollaasangil, ğarayokubögil, aķçogil, müdürāgil -mülazımoĝullarından ayrılmadu-, ilyasögil, dömürcüögil, terzögil, kesmögil, hasanombaşıgil, dölögil, ğara yaķubögil, aķçögil, kerimögil, boccāgil...

ğara seyin, süydü_ā, çilköçek, pıtı ğarı, çüş ğarı, melez_ā, pirçi, taķana mēmed, condaķ ğarı, tūñgölü ğarı, tūdcar, āduķ şerif, germeç ğarı, bāci, tülü olan,
 50 kekü ğarı, bici muhtar, sessüs emne, çekürge ğarı, ħoruz_ā, çete, ğurā, ħāvuz, çakır_ā, gōg melek, ayu kāmīl, ibi cemaī, çalıma_ā, ħoruz_ā, ğoca osman, toñ_osman, soru hoca, örük niyazi, yalaķ ali, ğuĝu, çeçenoz, ğuru seyin, topal çouş, ğuşbaş emne, çerkez, ğucuk hamit, pırpıt olan, ğara ğutu, kevcen bacak, pirçi, mammussuz çókürge, kedi eliasman, ğurā, ħāvuz, mır ğarı, çüş ğarı, tombalacuk halime, condaķ
 55 ğarı, taķana mēmed, āduķ şerif, baĝcı, pıtı ğarı, çökürge ğarı, ħomacı hasan, çöp seyin, tilki satı, çiĝ çorba, topal panuk, ğuş ali, ehe mēmed, cevçet hoca, şöher hasan, müytü ...

(Düğün âdetleri)

iptedā dúın bi okunu. okunuk daıdulu. okuyan kişı top top hevle okunu
 60 vörü. ğarşulunda da un, tavuk, şeker, fasılye, verülü.

baçça ya da çataķ adı verilen beş ilā on arası çatalı olan bi aaca elme, armud, domatis, büver, saltalıķ daķalla. olan tarafına gelen ğaynana, elti, ğórümceden biri gelin almaya girerken ğapıdan almaya çalıuşu. çataı ğapanı ortaya otutdurula bi ğözel oynadula. peşinden şelbet verüle misafirlere. şelbet sayulu bardakdan verülü. bu
 65 bardakların biĝacı saklanu. mesela lastikli paçaya, ğoynuña saklāsıñ. geri istenen

bardaqlar verilmez ve օlan tarafına ցօտօրօւ. ertesi ցօն gelin ցօրմեյե gelenlere de bardaqla ցօsterօլօ.

sandaq vadu bi de. sandaq; ցօզ tarafınıñ օlan tarafında yedօ yemek, iքցօյե denօ. davul zurna da vadu. sandaqչօլօ bayraqlar_ınan erkek tarafına gidօle hep
70 billik. çatıya bayraq asalla. basma bօlօnօr.

gelin baղlօ aղıta: anam sen beni ellere nasıl ցatıveydiñ, yedօrcek ekmek mi bulamadıñ, geydօrcek ցօյnek mi bulamadıñ, boyum bacadan mı չıqdı, yaղım ցapıdan mı չıqdı sen benim elcuazıma yօd ցınaları nasıl ցoyduruyosuñ anam. a benim kօylօ ցardaղcuղlarım, kօylօ amcacuղlarım siz benim yanıma niye
75 gelmiyosuñuz.

արղambda ցօնօ dօւն baղlօ. hevle ցarօla tepsıye. hevle basalla. hevle dօւնօ olu. yemek iղi bitince her sofraya hevle dolaղtırılıp hevleye demօr para basulu. hevle yenmeden ցօz tarafına giden cejz sandօna ցonur. orda ցına yanınca kesօlօ ve ցınacılar daղdulu. paralօ toplanu geline verօlօ. aşama davulculօ gelօ sandaղlı dօւն
80 edօlօ. bu արղambda gecesi gine. hepcene kօy kօy gelօle dօւնօ. kօy dayfası dօrlօk basma getօrօ. dօւն ղonvoyu atla yapulu. beygirlere ցıpraղ vuraraղ seyօddօrօlօ. ցuraղ havalօda gelin ँladıyօ uęօn yօni ցօzօ yaղlu oldօ_ęօn suya ekmek atdurula. dօmatla gelin yօ bal gibi ցeęinsin dօne gelin օlan evine girօken bi tabaղ bol bi tere yaղ ցoyarla. geline bu yaղ ցapınıñ alt ve _st eղine sօrdօrօle.

85 gelin ցapınıñ օune varıncanan atdan iñmez. ben ezenցօlօmօ istıyan der. ezenցօlօlօk de bi inek olu. geline bi baղır ղova verip o ezenցօlօlօk ineğini sօdurula. eve gelin girincenen gelinimiz kօtօrօm olmasın dօne oyun oynalla. gelin evine oturunca

ğucaña bi çocuk verüle. gız istēse gız, ōlan istēse ōlan olsun dīne. gelin çocua bahşış verü sōna. el öpmeye va dā, dur ecele etme! el öpme yērisi gún olu.

90

semed_gún sabahı gelinle dāmat gayınbabasına ziyārete gider. buna yımırta yeme denü. semed_gún, geline on havlu alula. bu havlularnan gelinne gayınna ev ev gezelle. semed gúnü gelin oynatulu. gelin oynākenen gayınna edirafa būday saçar. gene semed gúnünde gayınbuvasına yımırta yemeç giden dāmat, geliniñ ezenḡúlüne

95 ḡarşuluk yımırta zahanınıñ ortasına ḡaşunu goyar ve hediye ister. gayınbuvası da oña ḡayrı bi cōúz, bi kirez, emme bi örúk emme bi kesne gibi aaç başlā.

seksana sandū vadu bi de... seksanada yataḡ, yorgan, gibi cejz vadu. dúúnden bi gún önce gelü o.

100

dürü dókme; gelini almaya gelince, gelen misafirlerin getirdiḡi hediyeleri bi dürücü ḡarı çıkā baıru. meselā der kinen “emne’niñ dürüsü bi daḡım tencire Allah berket viysin” der.

(Maniler)

105

aḡ duman ḡara duman
ḡaybolusañ araman
ben buralādan yar sevdim
seni bi daḡa araman

110

ata bindim kır ata
ḡumlara bata bata
yanım belim çürüdü
o yarsuz yata yata

- 115 atımıñ beli ğara
sırtına binen aa
dīne mēmedim dīne
bu türkülē hep saña
- 120 añşam añşam aşk gibi
memeleri daş gibi
añşam sudan geliya
ğalaylanmış tas gibi
- 125 ben armudu dişlerin
sapını ğúmüşlerin
sevdūmüñ ismini
ğómlēme işlerin
- 130 bosdanda misir kókú
dibine diken ğótü
orta boylu sevgilim
haftaya nişan ğótü
- 135 çaylar çāladı beni
ğóren āladı beni
eliñ ōlu deñil mi
ipsiz bāladıñ beni
- 140 çay benim çeşme benim
sularımdan içme benim

gelin olduñ gidiyoñ
 kópründen geçme benim

145 çaya indim çāların
 gŭlŭ desde bāların
 ana baña doğunma
 ğızlarıñ peşindeyin

150 daa getdim oduna
 mēmeT delle adına
 ben mēmed'i severin
 kóylüye inadına

155 dut yedim dutlarından
 dutlarıñ dallarından
 ben bir ğız alacın
 muhtarıñ ğızlarından

160 deymen üsdü çiçek
 çiçek ekin biçecek
 evlenmeyin bekārla
 laylon ğızlā çıkacak

165 dere geliyor dere
 ğumunu sere sere
 al beni ğótü dere
 yārin oldū yere

170 elmeyi soyamadım
baş ucuma göyamadım
ben bu derstden gurtulup da
sevdüme doıamadım

175 evleri yakın yārim
ğamayı taķıñ yārim
ben haftaya geliyon
evlenme saķın yārim

180 ev üstünde gezerin
kiremüdü ezerin
eller benim Kahyam mı
sevdümle gezerin

185 enteresi al basma
alıp duvara asma
silahlı esger geliyo
pencereden kaçma

190 elme dalda tekleme
ğız saçlarıñ ekleme
gelirseñ āşam gel
zabah seni bekleyemen

195 fındık dalda tekleme
ğız saçlarıñ ekleme
ben gidiyon buradan
gelir diye bekleme

- 200 furun üstünde furun
evlüle geri duruñ
bekâr gızla geliya
haftaya nişan görüñ
- 205 gül olur mu dikensüz
günüm geçmiya sensüz
a dinsüz, a imansuz
nerde duruyoñ bensüz
- 210 ğara tiren aķ tiren
yārimi bırak tiren
ben enişdemle görüşdüm
abılamı bırak tiren
- 215 ğara beber fidesi
çimennerde bitesi
dün āşam neredeydiñ
ğurşunnādan gidesi
- 220 keten góynek bezim va
eylen saña sözüm va
anam bavam gelince
saña verilcek sözüm va
- 225 kesneyi bıdadıla
ışgın vermesin dīne

bizi buradan ğovdulā
 ğızları sevmesin dīne

230 mendile ğoydum ğüller
 ben ğidiyan kóylülē
 ben ğider de ğelürün
 anamı kimlē eyle

235 tam altında kedilē
 miyav miyav dedilē
 kór olası kedilē
 ğaynanamı yedilē

240 ğayadan indim düze
 beş yüzeyin beş yüze
 beş yüzü veren alu
 vermeyen bekar ğalu

245 ince ğiyerin ince
 pembe yaķışır gence
 īsan bir hoş oluyo
 sevdūnü ğörünce

250 şu çarşuda çaluşurun
 hocama danuşurun
 yeñiden bi yar sevdim
 işşallah ğavuşurun

- merdimanım kırk ayak
 255 kırkına vurdum dayak
 kırıldım yoruldum
 ne el tutar ne ayak
- ğara ğara ğazanna
 260 ğara yazu yazanna
 cennet yüzü ğórmesin
 aramızı bozanna
- kireze vurdum nacak
 265 bıyan ğúnnúĸ ne olcak
 eller dúún yapıya
 bizim dúún ne olcak
- kirezle oylum oylum
 270 geziye fidan boylum
 fidan boylum gelincen
 ŗen olur benim ğónlüm
- mendile ğoydum hıyar
 275 boyum boyuna uyar
 ikimiz bir boydaykenen
 ayırmaya kim kıyar
- ŗemŗiyemiñ ucu basdun
 280 söyle emnem kimdir dostuñ

ayrılmaya var mı kastiñ

?

bosdanda ala ğabağ

285

sergende altın tabağ

ğız sen beni beğenmez_iken

vardūñ şúkrete bağ

mercimek deste gider

290

koğusu dosta gider

bize gelen misafir

sā gelir hasta gider

ıstambul bayır bayır

295

ğülü dikenden ayır

orta boylu sevdūm

yanıyan cayır cayır

cıaram ince tütē

300

düşünsem aklım yütē

sağ_ol da sallan yārim

ayda ğórdüm yetē

samallık dolu saman

305

gel oturalım bi zaman

ellē dúún yapıya

bizim dúún ne zaman

310 uyhum geldi betene
sıla girdi ketene
Allah ırız olsun
kalkıp buradan gidene

315 keten gómlek bezim va
eğlen saña sözüm va
utandım deyemedim
benim sende gózüm va

320 puñarın başındayın
on iki yaşındayın
on iki yaşından beri
ğızlarıñ peşindeyin

325 mendilim yele yele
ben düşdüm gúlbet_ele
yedi mendil çürütdüm
góz yaşı sile sile

330 hay ıstambul ıstambul
ācuķ beri gelseñe
içinde sevgilim va
acele gönderseñe

ğınayı getü anam

- 335 barmāñı batu anam
 bu gece misafirim
 goynuñda yatu anam
- 340 ğayadan aşan ūlan
 saçları sarķan ūlan
 gece gelme ğúndüz gel
 ğoruzdan ğorķan ūlan
- 345 oy mēmedim mēmedim
 saa bi şey demedim
 beni saa geçmişle
 vallahi ben demedim
- 350 dere boyu saz olu
 ğúllē açdı yaz olu
 ben yārime ğúl demen
 ğúlüñ ömrü az olu
- 355 aķ bıçaķ ğara bıçaķ
 buvam dükkān açacaķ
 buvam o işi yapmassa
 onuñ hāli nōlacaķ
- 360 getdi oraķ gelmedi berek
 alçaķ biçen yālu yer

yúnsek biçen ayran içer
bitdi orağ gelmedi berek

365 o yar camdan bağıya
baña şeker atıya
benim yārim yok gibi
baña cilve satıya

370 bi daş atdım çatmaya
çaırñ gelsin fatma'ya
fatma nēren Ğrenmiş
baña gúbek atmaya

375 çatal çama çattıla
çama gırşun attıla
seni mektup verdi diye
hapse attıla

380 ekinner düze dūru
keküller yüze dūru
ğız seni ğocañ düşēse
gelive bize dūru

385 puñarın başındayın
on iki yaşındayın
on iki yaşıdan sōna
ğızlarıñ başındayın

ocağ başında durdum

390 ince fikre daldım
 anşamı gelü dīne
 çifde kómüşlē aldım

 enteresi al basma
 395 alıP duvara asma
 sen benimsiñ ben seniñ
 her lafa ğulaķ asma

 baççelēde eyreltü
 400 oyñāla iki eltü
 oynasınna vāsınla
 biz de olacuz eltü

 dut ācını oyalla
 405 içine tın tın ğoyalla
 ālama tıntınım ālama
 şimdi ğulāñı buralla

 kemāne çala çala
 410 çıkıldım ince dala
 ince dal ejldikçe
 sarıldım nazlu yāre

-68-

Anlatan: Habibe UÇAR

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 82

Derleme Yeri: Şenpazar Dibekli Mahallesi

(Günlük işler)

yemek yedük. şey geldi şu terziniñ musdafa ūlan geldi undan sūna. a gūzel
 ūlanım Allah belamı visin arpalāda dedi, ana dedi, ot bitmiye dedi. gūzūn bunu
 aqđartdı ūlanım. ōrancuman ısırgan basdı başga bi şey yok. dip doruk bullara şārın.
 5 iki gūndü azalladım. ana orī dedi misir niy saçmadıñız dedi. misir saçsayduk beyā
 yāni gūzūn sap oluyomuş gine. ğayrın baharın bi tā tā aqtarmak istiya onu, bi tā tā
 aqtardı. gidiya cumā yandan yüz kilō arpa alıya. hem ğatıra hem oraya ōrancuman
 gūzel uşaym arpa bi ğoca doldu. böyle oldu. hadi baqalım ğaruşdurviymişle doñuzla.
 ondan sōnacūzıma baq dün aqşam gine şurī gelmişle. ben burnuna murnuna
 10 baqmadım şōle etden ārun ölüsüne baqđım. etden dūrun ayakları uzun gibi öyle
 şeylü. hiç başga şeye bezlemeye, tavlu gibi. ne misir ğoyye milletiñ, ne bi ğarını
 ğoyye. ne bi fasıyesini ğoyye. şu ahmet çoşuñ şurda deyala hepce deyala
 ğaruşdurviymiş deyala. ōrancuman uşaym Allah adama sālīk viysin de, çalışsın da
 ekmej şūra cebiñde olsun ūlanım. Allah uumden eksúk etmesin.

15

(Sağlık)

dizimiñ ārısı geşdi de ğayrın tam şu conum gidekene ārıya. baq ūlanım
 ısdambul'a gitdim geldim hiç yalan ğonuşman. demedilē kine hasda mısıñ, hasda deñil
 misiñ? ali, ane dedi eyer dedi eydiyin dedi.

20

(Çeşitli)

ğız dedim yapan gendûñ deñil misiñiz dedim. tã tã deyelã kına òlanım şindik
bağ deyala evi var_ımuş, şunu var_ımuş. ğur_ã'nıñ uşajı dedim, bi şey bilmez. bi
parası yo_udun. ona gendüme çobannık, gendüme hizmet etdürecin demiş. anam
25 ğayrın o mısdağagilden beri dönünce buyã gine geldi oraya.

(Gelin isteme âdeti)

iki buçuk sene peşime gezmüşdü beykbãñ. sōna beni bu cumã yandan istedile,
bu ğara_dölügilden fılan da istedile. derkenen ğayrın ondan sōna sesimi çıkarmadım.
30 kōse kōyünde bu çağır_ã'nıñ iki buçuk sene gezdi beykbãñ peşimde yüz viymedim. o
zaman kelmişin, çirkinmişin besselīme.

(Dölüsü yarısı âdeti)

şindik temsine ğöre benim bi inejm vã dē mi. ben inej ğitdim şu terziniñ
35 musdafa ūlana viydim. orĩ vādı inek ōra yatdı dört tãne çıkardı yãhut üç tãne çıkardı.
dört dananıñ, inek zatden benim, o dört danayı o bağıdūmuñ üçün ikisi benim gine
ikisi de onuñ ğayrın. o bağıdūnun üçün. bu âdete dölüsü yarısı dellēdin. aynı icãre
veymiş gibi ğani. bũle ben şindik tülekgilden baña bi dana viydile. yalvardım
yengeme bağı dedim gelükene bağı bi sır ğatıviymedile. tamda da beş on malı ben
40 besledim, miydana ğótdüm. beykbama aldudum da ğızım dedi ben saña bi inek
alıvōrün emme sejiñ anañ mala bağan ğarı deñil ki dedi. beykbām ben bağarın dedim
aldudum. üş dāne inek etdim. danalã, tosunlã böyütdüm. ōra bizim diymenden de un
topluyodun, bã burĩ dargunnuğlarına neyleyse bağı bi şĩ viymedile. viymeyincenen
ğız abla baña dedim bi şe veymedile dedim bağ sağı viydilē dedim. bu dedi kine abla
45 dedi tamda bi dana va, duve vã dedi. anasını emi emi veriye al abla dedi. geldim

efendi buba, baña dedim tülekgilden bi duve veriyala dedim. gótürüyün mü dedim. gótü gızım bakacak sen deñil misiñ dedi. sen köpek! sen o zaman dediñ, o adam sâ gótü dedi. gine duveye gidicin ğayrin bi ğaç gún sōna buva dedim büyle büyle duveye gidiyan dedim. gitme ğızum, getme, aşā şarabanlu muharrem dellēdin

50 bōyükbaiñ emsāli bi adam. bōykbañdan bile bōyücek biri. onuñ poyracuğdan bu çovuş_āgilden o evlendi bu. ōrancūman benim duveyi baña tama ğuydümedúķlerine burda ete-beri gezēken ğonuşmuşuyun da ğız dedi melek abla dedi sâ bi şē deycin dedi. e de dedim. andan sōna senne durāsam seyne ikimiziñ dedi. durmāsam ğaynannañ ikiñiziñ olu dedi. ōrancūman duveyi orī veydim. o iki dāne duve çıkardı

55 ōra miydana geldi. būra da bu ğızla, ercep vā, ali de vā. bi damla süd alduttumayala baña. erceb_a, ğızım dedi seynen sīları aralı salalım mı dedi. gel dedi āşam dedi. beykbañnan vaduķ āşam oriye ondan sōna ğızım dedi, inek benim dedi, duvele seniñ dedi. uşaklarıma süd verecin dedim ben inej alacın dedim. olmaz ğızım dedi. ben ona ğızdım bırağdım geldim. cuma yanda bunna ānaşiyala eccük fazla para veriye

60 beykbaña ğayrın duveleri ğız dedi bārin alalım dedi. inej viymiye dedi. gitdim ōran duveyi gótúdüm. ōrancūman duveyi iki duveyi ğayrın şey edincenen bureya gótúdüm. anam gine de tā ğuydüresileri yok. sabri çovuşuñ bu ölen ğarısı sultan ğarı, sultandin adı. melek abla dedi, o duveniñ birisini bā viyseñe dedi. ben bu evde durdum emme ūlanım onu anca Allah bilü. ūey ğayna vardın. sōna bu endim

65 mezellik yanna ekin ekiyoz bi de bağdım mēmed dayım çif sürüya. o kepek ğırıya ırahmet olasıla. duveyi toğum tallasına durguruviymişle kútür kútür yīye. ōrancūman ğayrın duveniñ birisini ğavğa çekiş burī bırağdudum hırasın. bırağıncanan ne bi şey verebildim ğorğumdan... en sōna ōra aşā kōyde mülāzımgile verilen duve buzladı. böyle işde dölüsü yarısı demek bu demek işde. temsine ğóre şu malı veriyon bi yere

70 òra bu oluye. üş dört tâne yarısı seniñ oluye, yarısı benim oluye. gene ırahmetlü bu bizim ğareyip_olu bacānı kestüdü zaman hıdır kóyde var_ımuş bi malları onuñ bacānı kesince anğıra'da getdi òran ırahmetlü beykbam aldı, bölüşdüle anğıra'ya masrafınıñ üçün eydiviydi anğara'ya. eveli bõle icat ço_udun.

75 (İmecelik âdeti)

şu ğızım bilü. bu aşā kóye gitdik. tülekgiliñ uzun ğarı deye kine şindik deye ğız satulu mu deye baña. bu gitdi aşā kóye. bu evlendükden sona ekinlerim ğaldı tallada. apākuru ğalağaldım. gitdim mençe'de orda bi ğardaşlım vardın. òran doğuz, on ğarı ğótdüm. bu ğız da geldim bi de bağdım ekmek hazıllamış mı! andan sona o 80 ğún ekini bişdük. hatta òran ĩsanlar_inan yalunuz gidēkene anasıra'dan iki ğarı da viydile bizi ğóruncenen. sā deyan bu arpalı ağdardūmuz_çün bu sefer altı, yedi ğún elimiz_inen yolduk. doñuzla çatdūndan o dikilmeye. ondan sona bi tek ğuz bile gelmedi yanımıza. Allah düşümesin ğaç ğún...

85 (İneği kaybetme hikâyesi)

zabāleyin bu inekleri ğovladı. ben de arpalıkdayın geldi bu kóye, ana dedi inek buzlamış heralde danası manası yok dedi. lan dedim az-çok sen dedim nı bakmadıñ? ana dedi erencük'den dedi aldım geldim hiç õle bi şeyi yok dedi. kóye 90 ğótüdü, inek buzlamış, çarası, suyu, pislı ağıye içine şārın. òrancuman ūlanım getdük. nerı bakāsıñ yok. zatten de āşam yakınladı. ertesi ğún getdük derē şārın. ben erencük de ğomadım, bilmen ne yer de ğomadım. vā mı yok mu bulayın getdim. gidincenen yok. üçüncü zabāleñ bekbaña ben dedim, adam dedim onuñ bi yēre ye bi gemūnū ğórecin ye bi şēsini ğórecin dedim. bulamāsam dedim bi de bi bıçağ alayın

odun edē gelürün dedim. bu da bizim harman yok ğayrın tülekgiliñ harmanda satı
 95 ūlangiliñ yanlarında bese. yola girdim tam ğaya altında dereye vāmadan ōra bi yer va
 aynı şöyle dümdürüz. emme bu ğadacuķ yer. dümdürüz emme at yanı böyle yama.
 hemen yola girdim bi sülüngülü yer va inek yatmışmış orī. şuran ğózel uşam gidiyin
 baķıyın dedim. anam orē şārın bi düşdüm mü saña ay gitdim dedim. tepe taklak
 gitdim. böyle ğayıncanan, dönüncenen ben ay gitdim deyince hööööö etdi dana.
 100 Allah Allah bu nēre kin acep, dedim. sesimi duydu. ōran da ğayrın ğaķdım, endim bi
 de baķdım a uşam bu yanda daş beyle kem bi ğuva girmiş. bi de baķdım ğurdla
 çóķmüş. tam āzınıñ pislīnen vjil vjil ğurtla çóķmüş. iki üç ğún ōra dana durā da yaş
 dana şey olmaz mı? ōran çīra çīra ğótüremeyan da ğayrın. çok düşdüm kótü düşdüm.
 ōran bunu yavaş ğoltumuñ altında súrúķleylek ğaya altından yā geçüdüm. ōran
 105 ilyas_ō ğóynūne geçüdüm. ōran geldim sıcaķ tallaya otudum. ōle fena düşdüm küne
 ōran geldim bi kesneniñ dibine, ōran ğideyin şu uşā çārıyın. bu da ōra harmandaymış
 ğayrın geldi, ōran aliveydi. uşak yıķā gibi üş dört defa yıķaduķ daraduķ. ondan sōna
 bu anası çī dúve miydi saña o doñuzu ergún etdi, topal etdi.

-69-

Anlatan: Melek KARAN

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 80

Derleme Yeri: Şenpazar Dibekli Mahallesi

(Yün döşek)

- çeşke göyunum olsa da gırksaydım. şart olsun yımşacuk o yũñlādan nelē yapādım nelē. ben çok besledim. gayrime hālim yok kine. beslenmiy kine. göyunu inēdūk ūlanım çayda yıkāduk. tertemiz gıcır gıcır. ondan sōna sā ben bi kere
- 5 yorğanımı, dōşēmi bi gōsterevereyin. murad çoşuñ ğarısı, yorğanı dikmiye gidiyan cicem, dedi baña: neyden dikeyoñ sen yorğanı, dedim. ben dedi yok kına dedi. ğasdamon'dan dōküntü gōtümüş, dedi. ondan dikeyan dedi. ben de dedim kine; ğardaşım yũñden dikeyan dedim. yũñ dedi canıññ ortara yarısı dedi. hatta bizim bu ırahmet olasiye hocanıñ biri demiş. ölüyan belimiñ ārısından. sen demiş beliñe yũñ
- 10 sar da bak beliññ ārısı o ğada ārıya mı saña demiş. geldi bi göyunuñ şeysini şöyle ğatladı, böyle ğatladı beline göre şey etdi. ben bōún seksen yaşımdayım. nēriyse ōrancuman yũñ dōşēimden memlūnun. ğulaqları çiyneyesi bak ğoca abla dōşek gōtürvedi bā.

- 15 (Nazar)

emne dedim, anaña bi tāne yavrum dedim. get dedim filen yēre sīları gūt ğızım dedim. ōrancūman ineği endüdüm. sādım, emzüdüm. danasını fatma, ğatıviydim ğıza aldı gitdi. būran varınca meddāgiliñ eviniñ oüne varıya mı? hatice halamgil de çıkıya mı ğapıdan! a kemkenef! a қоқақ ğarı! ōran danam da yirmi aylık

- 20 mı ne! emzüdüm, miydana getüdüm. gütürüncenen orī du gidēkene gız emne anañ
danaları neyle şey etmiş. beyle etmiş. gız onuñ danaları ne gōzel maşallah demeye
ğaltak. andan sōna uyduñ buyduñ tam düze inincek ğada çatalgeçid'īñ düzlüe
enincek ğadarın gıznan şey ediya. arancīman ömrüñ geçdünen çıra çıra dölü oluya
emne. ondan sōna endúk mu oriye a anam bi de baqđım. o cānım ğuzu gibi danam
25 bacakları dik yukarı dananıñ. ğrancūman oriy қору bi adam geliya. şu ūlanım gibi bi
adam geliye oriy қору. ārit'dan balıqçı deller_ imiş adama. balıq tutmadan geliyomuş.
a dayıcūm! a ğardaşcūm! dedim. şu danama bi baqıve dedim. eęr dedim ölücek
gibiye kesive dedim. adam da yok kóyde dedim. annem yüzlü deyzem! dedi. bunu
yemişle, dedi. eşdúk gidiye dedi. danam da nasıl dana sen bi görseñ ālamaz da ne
30 boқum yersiñ. kóye geldim. vādim o ğarıya sataşcın emme iş işden geşdi. sen şindi
şurī dū gidiyoñ. ğırk biñ kere māşallah, sūpānallah deyelek gidiveyseñ nolu. nazara
bek inanurun ben. baқ nusğa bilem yazdudum ğoynumda.

(Kuma getirme)

- bi ğar yādı. ğarda benim çocuk olmadı olmayıncanan ırāhmetlü beykbāñ da
35 edepsüzdün. ben dedi evlenecin. bütün hepce adamla toplandıla kirez dibine. ben
gidecin dedim. ğayrı umūdu kesdim. bu bilmen şart_olsun dedi sā inadına çıkaracın
seni de қapınıñ ūne dıř yana çıkāķana kesecin bu evden çıkāsañ, dedi. çıkdūma da
ğayıl olmiya ırāhmet olası. hatice nenem, dur ğızım sā bi şī dīcin dedi. sen dedi bi
ħataş yaқ ucā, dedi. bi su ısıt, dedi. o suyuñ içine bi de yorğan bürle gendūñú ıccak
40 duta duta seniñ cocūñ olu, dedi. ondan sūnacūma gız cicem dolu dolu bi sürü oldu.
eyvaħlarım olsun ğayrı beni evden ğomazlādı kına! soқќlamışın ūlanım. haқķı vā ye,
dörtte biri onuñ ye. o da kime varusa onnan barābar olacaқ. bunu o alacaқ oluye. o

alacak oluya. fırıncuğ'dan şiy geliye. mēmet çouş bēkbam geliye. ondan sona geç
 ğızım deya anama. ğoca anşa nineme. ğocası ölūncenen gelmiş tülekgile. oda
 45 yanında ğoca anşa ne dediyse geliye o tülekgile oturuveriye. oda yanında ğoca
 anşa_y_inan ne dediyse geliye ğoca anşa ninem. bu akırı fedime diyzemiñ bu kók
 osmangil tarafını oriya fedime diyzem vamişmış ğocaya. orī oturuveriya.
 oturuverincenen bu işde sâ deyan; bubası ölmüş. o da ğayrın uşaklā bi gelin üş ğız tā
 ğalmışla būle. ondan sona o da geliye ğoca anşeynen oraya oturuveydi deye işde
 50 ğayıntasigiliñ içine oturuveriya. teke derler_imiş. oturuveriya oreye. oturuncanan
 ğayrı ölüye. ibrēm çouş deye ben alacın. molla beykbām deye ben alacın. o deye ben
 alacın. molla hasan da būle ğızım deye. geliye mēmet çouş beykbam fırıncuğ'dan
 ğızım deye bōle bōle deye. bu deye sarmaz deye. o deye ben alacın, o deye ben
 alacın. bēle bēle deye. bunu sen deye anañı yanıña al deye. o da ğōzel uşam evvel
 55 ğaç ğişi? o evde ğaç ğişi evlādım. hah herkez birē oda yok. sayvan gibi būle sayvan
 gibi ğarartu altına almışlā da eviñ üs yanına o şini ōran dō hani geçellēdin eviñ üs
 yanna dūrun. oraya bi sayvan gibi yapmışla. bu sayvan gibi yēre ben anama
 ne_dēcimi şaşudum, deye ğoca anşa ninem. öyle mi ğızım? öyle deye. bōún āşam
 deye herkezle terevündü namazına gidē deye. o zaman anañı ben filen yere verecin
 60 deye. ondan sōna ğayrın mülāzım ğocaya anamı vāduruvedile gice herkez terevü
 namazı gidince. sakludan. beykbam, memet çouşgilden vāduruveriye. sâ deyan. ōran
 vāduruveriye. ğayrın bu firuncuğdankı ğızını da işde ğarısı ölmüşmüş. mülāzım
 ğocanın bi ūlanı var_ımış. abdula mı deller_imiş. ğayrın onu da bu habibe diyzemi de
 onu da gine gizlūden onu da ğōtürüveriya, otutturuveriyala. ānadiñ mı şindik. ğayrın
 65 onnādan ahmed dayı, mēmed dayı va. ōle oluyala o iki adamlā. seniñ beykbeñiz

ediya, mēmed dayı. ahmed dayı hāvuzuñ bubası ħah. ūle ģardaşsıñız. baċ beni diyne!
dibeg_ahmed, seniñ beykbañ ģardaşı eh mi ģızım, ānadıñ mı?

(Dibek Ahmet)

70 demek ki yumaċ gibi ģısa boylu tıkrıċı bi adam_ıdın. bōle ondan sōna ģayrı
habibe diyzemiñ ōle vāduruveriyala. o da ģızım ţeye, ģocaya vāmış. bilā kōyüne
ģocaya vāmış. bilā kōyünden ģórseñ bi ģózel bi ģızı var_ıdın ben biliyan. ondan sōna
noldu öldümüşdü. öldü heralda. gemici ģız deĵildi. gemici ģız bu ahmed_aydandı tabī.
ahmed_ā'dan ģız beyúġ ģızı uşayıdın gemici ģız. ōra bunuñ ģocası ölüye ōran da
75 ondan sōna buraya ţeyi veriyala.

habibe ģarı baċ ģızım; habibe ģarı bi de baċdım ģaynasına dōru o aşadan min
min gidē ģızım. yoċarı evden mülāzımgilde miydin onu bilmeyan uşım baċ. bi de
baċdım yola dōrun dedile puñar yanında anam çamaşur yıķaye. yoċoru yola dōrun
ħaċılā atlılara binmişlē gidiyala. ōran ondan sona bi de bacāma don giyme va. o
80 zaman ne bi yerimde bi ţī va. ōra anamıñ teknesiniñ içinden bi cemberi kirlü cemberi
aldım. sıkmuċladım sıkmuċladım başıma çalındım. seyide seyide onnarıñ arķasından
giddim. orī vādım. ōra ģāve büşüdülē, bize birē baırdaċ ģāve viydile. işde onu
bülürün. o habibe ģarı da baċ hāvuzdan beyŭmüş. o hāvuzdan da beyŭmüş baċ.
habibe ģarı boŭn yo_usa boŭn ondan sōna seksen altı, seksen yedi yaşında vādu.
85 hāvuzdan ondan sona beyúċ oldūna ģóre ondan sona habibe ģarı yaşludu o. ondan
sona ģózel uşım bu mülāzım beyiñ de ģocası ölüye mi habibe diyzemiñ de ģayrın.
ahmed dayınıñ bubaları da ölüye mi saā mülāzımgilden. o zaman gine bunu alacaċ
oluye. eveli adam ço_umuş kōyüñ içinde. şindi herkez ģulbetde. o bu alacaċ

oluḡanan oluḡanan en sona bu deyala böle böle fılancuyuz deyala. ḡani beykbañ
90 balduzu baykbamıñ. habibe diyzem beykbamıñ balduzu ediye. ondan sona seni deye
şeye uzun hasan'a verecin deye. salihgile vāduruyala.. o uzun hasan'a veriyala. uzun
hasan'dan da bi ūlanı oluye. hasan dellēdin. ondan sona ōran bi ūlan oldu bunuñ.
ūlan da var_ıdın cıban gibi bēle. şōle var_ıdın ūlan. şu bi tā hāmile ḡalıye çocuk
dourma zamanında o tuuḡ hasan dellēdi o rahmetlüye. ondan sona ḡózel uşam bu
95 ḡarı deye bizim ĩsanlara sapa gidiye. sapa gidince onna samallıñ sap ḡuyākenen bu
ḡarısı o da bizim aḡçaalmadōgilden bu bilē kōyünde ḡúney tekke'den o da bizim
halamız_ıdın. onu da o balduzu ūlanı deyip hemşeresi ḡızım edivēmiş gine beykbam.
ōrancuman beyle ūlan ḡocaman ūlan şu ūlan gibi var_ıdın ben bülürün. bu ḡózel
ōlanım zabālayın uşamıñ gidiye ebdeslikde yüzünü yıḡayveriye uşamıñ yüzünü yıḡākana
100 ūlanım bu ōrancım bi de baḡıya ḡanı sapdan gelmişlē de samallıñ üstüne sap ḡüyala
deyil būle buran şārı şorī dū benim baḡdūm gibi orī şa baḡıya bu, toḡalmış. uşak da
zadde suuḡ varmış. eve dū getmiş. ḡani ōra sap atāḡana. ocā şa düşüye de saña bu
ḡara ḡavrum yaniveriya mı uşā! ucaḡda da ataş çoımuş. ḡara ḡavrum yanıya uşam.
Allah ḡóstermesin. ondan sōna bunuñ būran vāduḡ oraya ondan sona şōle bi şey
105 yapmışlā. bōle bi şe yapmışlā. yiyip çocuḡıñ bi yerine ne bi şe sürülmeyi o ḡada
ötelezlenmiş çocuk. ondan sōna çocuk öldün. ölūncenen öldüü, yanduu işde
ötelezlenmiş öldü. bu ondan sōna ecúḡ de gendüsü de yemek memek yapmasını bi
şēle yapmasını da bülūdün. ōrancuman bunu o uşam öldü dī mi ne dediyse yapışıye
ḡolundan bunu sóḡú dibinedan sūrúḡleye sūrúḡleye eydiya. ḡúney tekkeye vāduḡdan
110 ne zaman olduysa o çocuk ḡúney tekkede hastalanıye o ḡarı. aḡḡe ahmed_ōgil delle.
sen bilmessiñ emne bülü. varıye ōra ondan sōna ḡızım deye hastalandūnu duyunca

anası çocū deye nēre ğazandıñsa çocū deye ōra çıkar deye. ğalan o da beykbamıñ
 hemşeresine o ğarı da. ondan sōna ōra deye baña çıkar deye. ey adam eve
 ğuymedúğden sōna nasıl sen girē de çıkarabülüsüñ ōra! iniye bu aıl dellēdin eveli
 115 şindi o ādet yok. kapınıñ úğlerine birē bōle ev gibi şey yapalladın. ollara sır
 bālallādır. ollara aıl dellēdin. aynı ğızım şu bacca vāye aynı bacca gibi yer
 yapallādır. eniye baıra baıra emne uşaj orda çıkarıye ğarı. ğayrın öldü mü ne oldu!
 orda baıra baıra çıkarıya uşaj. çıkarıncanan evde ğovuya. gidiye çıkıya evden. niyse
 giddiyse ısdambul'a gidiye bu. bi şeyi ūlanım dik başlı etmeyinen de olmaya.
 120 ōrancuman gidiye ısdambul'a. bu būra kepāze oldu. nineñ, bu sultan nineñ buna
 ekmek yedüdü. neddiye büşüdü eddi halbuki sır da ğüdüverdün, bi şîle de
 edüvördün ğayrın siziñ ĩsanlara en sōna bi ğún geldi geşdi. bi çit yapraj doldudu bu
 çite takşiniñ uğune, eviñ ūne şa iniyan. bu Allah deye. bu zamanayeden yapıdūñuz
 ğurbannar_ınan deye... bak hiç aklımdan çıkmaye. tutdūñuz oruçlarıñ deye hayrını
 125 ğörmeñ deye. ğāri ne dediyse nineñiz gidiye bēle bēle deye. ben de aşadan şa tam
 uune ğarşılaşduk mu. baña ğarazma bennen ğonuşan adam hiç ğonuşmadan şōle
 yüzünü tutdu benden emme bak bēle yüzün tutdu. hanguru hanguru, ālaya āla evine
 gitdi. ondan sōna asıldı. sen mübārek adam sen siziñ salihgiliñ, mülāzımgiliñ nesi vā
 ūlanım. ollāda yer deye nesi va. onu getdi de ğızım bostanda onnarıñ. aç çok ondan
 130 sōna filen yerde sókúlēde şōle büyle gine. ondan sona ey sen mādēm siziñ eliñize
 düşmüş bu! buna kúfredecek buna ılaf söylēcek hiç olmassa siziñnen sırlarını
 ğüdüveriye işlerini yapıveriye. işde ğardaşım, atağlādan sırtıynan yaprak ğótüsün.
 boğ yiyesi sen bōle bōle kóyde durağan iki sır ğútmeynen ekmek ye. böyle şōle
 etdilē. bōle etdile. bi ğún ğara beyde kesnelē va. şindi bi tāne ğalmadı ollāda. kesne

- 135 toployoz. dedi ben dedi emine nine dedi. goca emneye, goca nine derdin. aliyelliye
 aliyel nine derdin. siz diye kirpüsüz toplañ ben size úúnden gılıfını toplayvereyin
 deye. bu ısdambul'a getdi úlanım. o kirpileri çıkarmadan ısdambul'a getdi. būran
 ırahmetlü bubam, beykbām iki gıyın almış çellúkdēn birisinden. bi baña habar
 yollamış kóye fılān yerde birini dolaşdusuñ çellúe böyle böyle ondan sōna gıyınlā
- 140 vā ōra. būle būle ondan sōna gıyınlā vā ōra. būle būle. gıyunnara ekmek aldım.
 gıyunnara yedüre yedüre çellúe beş dakka endüdüm. bōle sókúlēden bi yēren bi
 işden geldim. tam demürü endüdüm, gıyınları gıyacak gıdarı bi de baqdım ondan
 sona bi adam gidiye şori çellúñ başına kōru. enişde dedim, mēmed_emine. o da
 bizim bu gıarajp_ō'nuñ hemşeresi. enişde būle būle dedim. ben gideman. ōra bi adam
- 145 gidiye dedim. gıaranlukda ben nasıl gidcin orē kōru dedim. dur gızcūm ben saā
 çağırıvereyin bakīn kim deyil dedi.
- ō dayı sen kimsiñ?
 -bēle aşadan kōru baırdı, emne.
 -ben dedi akçūñ hasan ā'yın. akçūñ hasan ā'yın dedi bu.
- 150 enişde bırağ hasan dayım bu dedim. iyi iyi ben giderin oyunan dedim. fılāncı
 vā būra bekle, dedi. barabar gidēsīñiz dedi. tamam o gideğosun yetüşürün ben dedim.
 çıkduğ úlanım kóye gelincek gıdarın ālaya ısdambul'dakı şeysinı gıayrın būrağı
 şeysinı ālaya ālaya tam buvamgılıñ hāambarınıñ üstünēdan vāduğ. biri sevk kādına bi
 çuval ekmek veymiş. dedi, deyze derdi bā rahmet olası bēle bēle deyze dedi. benim
- 155 de buynan, ırahmetlü úlan va. ikisi vā bunnarıñ. uşaklarıña vörüsūñ. şu ekmekleri
 dedi. iki ekmek al dedi baña. hasan bey seniñ ekmēñ yenü mü hasan bey dedim. şu
 gózūñ yaşına bağ dedim. seniñ ekmeñ yenü mü hasan bey dedim.

-hā! dedi. zabah dedi baña bi ekmek v̄r̄ün deyî dedi o qorhūña mı dedi
 almayoñ bu ekmekleri dedi. emne baq vallā geldi geşdi. onuñ üçün mü almayoñ dedi.
 160 hasan bey baq dedim sen gel ben saña iki kúrek üç kúrek misir unu guyv̄r̄ün dedim.
 ġāri ūle deyincedenlik sen o torba_y_inan kóyleri gez. onu saña herkez dedim birē
 kúrek un verü dedim. a ġózel uşam hefteye vāmadan asıldı.

giddi siziñ samallık var_idin aşāda. samallıa şārı gidiye boazına ipi daqıya
 asılıya. kendi gendüne tabī. o zaman bi dāva da yoq, bi şey de yoq. kimse de yoq. o
 165 zaman ġasaplā da şey, o zaman bu sabri çoşgiliñ bu ġarısı var_idin. ġasaplā da epey
 ġasaplar_idin o sırada. ondan sona kimse bunu hemen āşam çıkardılā. ūlen mi
 çıkardıla, ekindi mi çıkardılā. nēren kim geldiyse ġayrın geçmiş ġún bilemeyen.
 āşam namazına yakın yıkadıla. āşam namazı ġaranlukda soqđula ine, mezere ōle.
 yāni oncuvaq yelleri var_ıkan sen o ġarı seniñ yanında dursa_y_idin. uşamñ hemiñ o
 170 dursa_y_idin. işde bāzı siñürlü ġsanla böyle adamı şey ediyala.

(Koca Anşa)

o mülāzımgilden öluncenen ġocası, üç uşam bıraķmış da oraya vāmış deyan
 saña onu deyveriyan saña. onna ġayrın ōraqı ġocası da ölünce en sonunda ġocası da
 175 ölünce oraya da ħani ġoca ġarı nēren bulsun ekmei. işde baq bi yanı şeyiñ
 ġayıntamgiliñ molla ahmetgiliñ, bi yanı onuñ. onna bi yanı da bōle. onnarıñ yannū
 neyle_y_idin emne biliyoñ mu hem yannıdın. bēle eviñ alt yanna şārın hem
 yannıdın. hem ōra tuvaletleriydin. onnarıñ tuvaleti de esgidenki tuvalet_idin. o
 hasan_āgiliñ. işde aralaşmışlar_idin sōnadın. daraba çekmişle ġardaş şeysine. o
 180 uzun hasan denen adam ziyānı yo_umuş. ecúķ ziyānı yo_umuş. e adam da

ölüveymiş. şu uşañ temsine boın buvası baĸ Allah ğóstermesin. ortada ğalmış öyle
 ondan sōna şey etmiş. vāmiş oraya da demişlē kine bu mülazımgilden şindik bi ğún
 ölüyen aşlıĸdan deye habibe nineñiz. o da bizim ğoca anşa ninemiñ sā deyvereyin
 hemşeresi. gidiye onna tama girincenen o sultan ğarı nineñiz sōna da bubañ anası
 185 giriye ondan sōna baĸıye kimse yok. hemen çıĸıya undan sōna çabuk bu ūlúne bi
 tūnúk un dolduruya bēle. tam basaĸdan şarın enēkenen barabar tamdan çıĸaveriyalā
 mı saña. dövüş, ğavġa eden, dóĸacin, alacin, onnā böyle mısmur bēle ānadıvörüdün.
 dóĸacüz beyle sen dünya ey oıl ey! beyle tuta tuta sonunda öyle gitdim derdin. bi
 ğún diyze dedim. boın gel de bize dedim filen yēre oraĸ biçive dedim. şindik dedi
 190 deyzeñiz mi vā dedi. aşlıĸdan ben ölükenen dedi deyzeñiz fılān yokdun dedi. ey o
 zaman dedŭ dōru. biz tūlekgilde zenginüz. şindik Allah ūçün deymenden ğavuç
 ğavuç geliye. buvañ rahmetlü de çalışıye dā tarlada. geldim ane dedim bŭyle deyzem
 bŭyle deye dedim. buna ūş dört ğalbur buydeyi vādu yeddü emne. anam ğayrı sōna
 harmandan gine bi çuval buydeyi ğuyveydi anam. işde sā deyan ōra o bostanları sā
 195 deyveriyan o bostanları o yerlerini yiyip de onnarı zahip olmamaları. temsine boın
 şu anañ bi şēsi olmasa seniñ boın şunuñ bunuñ va. e sen bu anaña baĸmaycañ mı
 evlādım. ħah düşün bi kere ĩsan_ısañ. e bu seni miydana ğótümüş, adam sırasına
 ğúymüş. işde bu esgi ĩsanla bŭle mādem bi şē dēyvereyin mi Allah ğóstermesin
 cenab_Allah ğóstermesin gelin vā ye gelin ğaynayı istemeye gelinlē ğaynayı
 200 istemeyala ānadiñ mı. halbuki bi ana bi evlādı miydana ğótürecek ğadarın, okudacaĸ
 ğadarın şunu Allah saĸlıĸını viysin. boın bile bēki de yerine ğóre para istēsñ
 anañdan şindi şōle gidelim. ħah bi düşün bi kere ħah. ondan sōna biyle evladım sen
 yarın da tam bu ğarı düşünce de almāsañ neye yarā. ondan sōna kimi ĩsan ħayın

oluyē. emē adamıñ ğabātı yok kına ben mēmed dayım da valā rāmet olsun iyiydin.
 205 emme ğallā etdile. onuñ ğidēdim iki tutam edivörüdüm. iki desde edivörüdüm. bi
 yēre o bi ekmek vörüse o bi şey verüse işde yer içē içmez ğullaķ mullaķ evinde ōle
 durādın. nineñiz işde ħani ōlum Allaha şúķúr şindīdan bizim cemāl_ā bi şey demeye.

(Hayvan ğütme ve bakımı)

210 inekleri ge ğızım geh geh! dīne çaūruz. me ğızım meh dīne çaūruz. inek
 huysuzluk edēse cēh inek! derüz. tauķla ge bili bili bili deyince gelüle yem yemeye.
 baksaña bu şişēġalasıla bi şey yemiyala. birbirimize ġarşudan ġarşuya baıruķananan
 ō cemal ūlan! dōyn! eve gel eve dīne baıruz.

sen bürsü ġún ğitceñ dē mi ūlum? gel de saña ğidēkene bi hamullu
 215 yapvereyin eh mi! yiyesiñ vā mı? hem kesne, cóúz, alma ġoyvörün. şu amasya
 almalardan azbuz yok. burdan nōnca uzā ğidülü de īsan yanna bi şīle almaz mı
 ay_ōlum! şu almalādan birēleş alıñ baķıyın. yolda ğidēkenen yersiñiz. zāten hebce
 ġurtlanmış. şu bizim cemāl ūlana almaları ġómelim būra ġurtlanıya dedimse de
 ġómdüremedim. o geberesiceye baķ ūlum dedim būra bedāve bunna çürüya dedim.
 220 dün ūlīme doldudum da uşaklara çenteliyvedim.

-70-

Anlatan: Habibe ERYILMAZ

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 60

Derleme Yeri: Şenpazar-Kuztekke Mah.

(Halk Takvimi)

bubama soralladı bi şile. ben hiç bilmen. baña dellēdi ki boyn paķla olu mu, boyn ğarıķ olu mu? ne zaman elim deymēse sayılı ğún olu. tembuSda hava ıccak olu.

5 aprul; mart çıkacak, aprul girecek. o esgi mart emme. meseła nisanıñ on üç, on dördüdü o aprul.

kesne ğarası, ğasımıñ sonu. kesneleriñ olaçından bi hefte evesi olu. eylülün altısı mudu, on altısı mudu yonsa ğız? hava genelde yaa kesne ğarasında. hava ğarannuķ olu. kesne ğarasında basdurma sıcaı olu. ğayrı sonunda depelere ğar yaa.

10 şahıñ ğaya, mayısıñ yirmisüdü heralde. o ğún misiri iyi olu delle. şan ğayada misir ekelle. o zaman ekilen misir şahın gibi olu. çünkü geç ekilmiş olu. şahıñ ğayada daş üsdüne ğosañ misir olu delle.

o çarķ dönümünü hatıllayamıcin ben. onu kesneniñ tırtılları dókúlü o zaman. misiri iyi olu delle. çarķ dönümü dava yağdı delle. kesne tırtılı çaya inēse iyi misir olu. yirmi iki haziranda ğún dönē. emme kesin deıldü bu. bundan on ğún evesi de 15 olabülü sōnası da olabülü. emme bu arada illā kim hava bozā. yağş çok olu. kesneniñ tırtılı bu ayda çaya şā kōru, ōran da deñize ğada gidē dā.

gene beddem delle. beddem de ğabaķ, hıyar ekdürüdü buvam o zamanla.

ğantar ağması, ğarıñ şiddetlü zamanı. “ğantarıñ ağması, ğarıñ yāması” o şubata gelü.

20 üfKer doğumu, üfKer batımı, onna mayıs ayında. o zamanna misir ekmezle, paķla etmezle evela. mayıs yedisi mayıs sekizi onna. üfKer batımı, mayısın yedisinden sōna gelü. mayıs yedisinde topraķda becek olu. ülfKer batımı geçmeyince misir ekmeyin dellēdi. yōsa misir kōr olurmuş. üfKerde misirle ğozak yapā. dene yapmaz. buna misir yedisi de delle.

25 hıdırellezde, hiç ğullanılmaduk ğaķda süd uyunu delle hıdırellezde. hıdırellez ğünü ókúzle hıdırellez çarpā değine bōle ğırmızıya boyallādın. o boyaya aşu delle. nal falan da daķalla ókúzın başına hıdırellez çarpmasın dīne. nalı buynuzuna dü bālallādı. ğoşulusa yaluñuz ğoşulmāsa değil.

aprul çok şiddetli souķ;
30 apruluñ beşinden
ókúz ayı peşinden
aprul apışdı
geçilē yere yapışdı.

35 hikāyesi; geçileri ğırķıyala hava ısındı dīnen. aprul geliye, geçiler souķdan ölüye. ğız aprul ne tārīhde onu ben şindi çıkarliymadım. mardıñ onu felān gibi mi yoñsa o? geçilē seneden seneye bi defa ğırķılı. aprul ğışın sonları oldū_çün havaya bek ğúven olmaz. o yüzden hava souķ yapabülü. adamın biri aprulda havaların ıscına ğanmış da geçileri ğırķmış. sōna bi de ğar yāmasın mı! geçileri souķdan
40 öldümüş. geçilē apruldan sōna ğırķılı. aprulda filiz ğıran ğırtunası olu. fasulye ekēkene ğókdeki ay onu geçecek!

ilk cemle havaya yaacak. sōna suya sōna topraā.

- bizde hiç hıdırellez gúnü bi deer yok. aralıgıñ yirmi birinde yaz gışa dönüye.
austosuñ ombeşi yaz, ombeşi gış. ombeşinden sūna ğayri yaz sayma. gışa giriyoz.
- 45 hıdırellezde dā daa ğavuşu. hıdırellezde daġlā yaprağ açmış oliye.
- mard mardladu, ğazma kúrek yağduru,
mard mardladu, toúqları yımirtladu
toúqla bi ara ğışın yımirtayı birağula, marT da başlalla.
- navruz, marT dokuzu. góvercinden acuk beyúk bi ğuş ğuğuk ötē.
- 50 yer almalā tā çiçek açmadı, o zaman kesne ğarası delle.
mayısıñ yedisinde misir ekēseñ olmaz. buña misir yedisi delle. ama bu mayıs
ayı deñil öbür mayıs bu.
- oğula gidēkinen uşakla bāzı ondan sūna boún oğulda yarışma yapacağla soan
ğabūnu atālā da bişürülē de bejm uşakla emme ben bilmeyan. ğoca ğarı soúqları olu
- 55 zemferide. eñ soúğ aydu o zaman. zemferi yetmiş ikide başlā. o zaman buydey ekülü.
zemferi demiş ki: gúcúk ayda utanmasam, ocağda tencerede ğaynayan suyu
doñdurudum vallā. zemferide kesilen aag çok dayanuklu olu. su yörüyemedūnden
besve.
- hıdırellezde ğoşaciñ ókúze dağallādı nalı. ğoşākana biriniñ çarpılmış tallanıñ
- 60 ortasında herifiñ boyunduruğda óküzü çatlamış. eer havada bulut olusa kórkmazlā
emme ağza atım yōsa dellēdi, ğorğallādı. ırahmetlü efendi bubam derdi kin talliya
gidēdúk, yaslu ğuza. burdan geçēdúk. biz eviñ uñnden kóru geçēdúk. gidēken çetir
yaprağlarına, erúk yaprağlarına baqtıñız mı dókúlmüş mü dellēdi. hani hıdırelleziñ
geçēdūnü geçmedēñü ondan anāsiñız. çetiriñ yaprağları dókúlmüş mü baqtıñ derdi
- 65 ırahmetlü. hıdrellezde süd uyunurdu. hıdrellez vurmasın dīne óküzleriñ buynuzları

aşu denen ğirmızı çamurnan boyanudu. ókúz çatlamasın dīne. hayvaniñ alnına da sürēle. aşu çamurunu suynan öyüb hayvaniñ buynuzlarına, alnına aşulanu. bu çamura sur çamuru delle. ğirmızı olu bu çamur. eyerlīmen bu çamur bulunmāsa ókúze onuñ yerine nal asallādı. hıdırellezde dā dağ ğavuşu delle. dā doruklarında yaprakla
70 hepcene açā. yüz elli de dā dağ ğavuşu. hıdrellezde iki ğardaş ğarşulaşuP birbirlerine selām vörümüş. eşdik o anda hıdrellez çarpā delle. bunu ānamak_üçün türbeye gidip yaprakla dókúlmüş mü dīne bakuludu. genelde örük yaprakları dókúlü. ğúlúe yaturulan toğk altındaki yımirtaları hıdrellez çarpmasın, kút olmasın, yedün olmasın dīne yımirtalarıñ arasına dömür çivi ğonu. bu ğünde sütlere hiç yoğurT çalınmadan
75 uyutulurdu. her evde süT uyunduruldu; faķat her evdeki süT uyunmaz. yalnızca ermiş bir kadın evinde uyunur. südü uyunan ev için bu eve hızır ūramış delle. yımirtalar soğan ğabuķlarıynan ğaynatılarak boyanu. hıdrellezden ğırķ beş ğún sōna nevrüz gelü.

“martda ne ğada yaz mard_olusa, sıçan ğulaı ğada yaprak ğóstērün”
der_imiş.

80 beddem nīsaniñ on sekizi ile yirmi üçüne gelü. beddeme ğabaķ beddemü de delle. beddem de ğabaķlar_man hıyarları çile ğuyāla.

aprulda ókúzleri koştukları zaman zenciri dāhi zangıratmiycakmışıñ çúnkú zencir şingirtusu ókúze zarar dellēdi o aprulda. doksanda ğantar, yüz beşde cemle delle.

85 ğúcúk ay, şubat ayudu. marul ekülü. bu ayda ekilen pancarı piremúk yemez. o yüzden pancar, çúkúndür iyi olu.

ğantar āması, bahara çıkāken olu. dokuzanda ğantar yüz beş de cemle olu. cemle üç hefte sürē.

90 ğantarıñ āması

ğarıñ yāması

üç elli yazu bellü

ğasımıñ yüzellüsü, dellēdi.

bağ bi de yaz ğúndönümü, ğış ğúndönümü vadu. yaz ğúndönümü mayısıñ
yirmi ikisinden sōnası. ğış ğúndönümü, aıstosuñ yirmi biri heralde. ğış
95 ğúndönümünden hemen sūna ğar yaar. bizim nūtfüye ğız olaydı ānadudu size, bek
bülü o. onuñ evi hemen şūra bağ aḡāni. gidiñ yanna o ānadıvörü hepce size. o ğarı
ğocaya gitmezden önce devamlu ninesiniñ yanında dīnemiş bunnarı.

-71-

Anlatan: Hatice TOPRAK

Yaş: 90

Eğitim Durumu: Yok

Yer: Şenpazar Kuztekke Mahallesi

(Çeşitli)

- yağında dúún oldu dē mi yakında. dúúne gidiyan dedi bunuñ dúúnune anañ
mıydı. dúúne gidiyoz biz dedi. emne ğızıñ bi ğızcū vādu dedim ben ūlan öldü bi yēre.
ğasdamon'da bi yēre ūlancūzu çırdı çırdı bullarda. hoş geldiñiz sefa geldiñiz oul
5 ĩsan ōlu ğōrúşıya baķ. bilmen nēre ĩsan gelip de kim ğōrececek kim diyodu. dā dağ
ğavuşmaz ĩsan ĩsana ğavuşu delle. vallā bu bi de dayısı ğarısuyuz. bu da benim
dayım. benim ğocam da buranıñ ūlanı. ğara barışa ikimiz de yaşıuyuz.
bacaķlarımızdan gezemiyoz. bi yere geliyoz da oturuyoz ikicūmuz işde bāzı bāzı.
benim evim dē ōtede. sahesi hasan toprağın anasıyın ben. iyi vallāhi ĩsan ikine dō
10 kōzūne veymiş emne ğız bu ūlanıñ. vallahi de ōle olmuş ğız desene sen. bilmen
miyin ben onu, onuna iyi muhabbetlūyūz ğarısıyna fileñ ğonuşuruz. iyüdü vala. iyi
bulmuş seni maşallah kōylūsünün uşağın bulmuş. Allah'ım bizimkilere de
nasib_edsin öyle. benim de vā bi ūlanımıñ bi ğızı. Allah'ım ona da nasib_etsin bōle
bī kōylū uşağna fılān. onna arallā bilbillerni. vallahi de oul maşallah süpanallah
15 aramīne bulunmiye bāzı ğader olmalı ğader tabi. baķsana bu sōĝa'nıñ, cūmē yanında
oturuya o. ben bilmēmiyin. anasını hepsini bülürün ben melej de bilürün gidemeyoz
gelemeyoz řindi laflaruz laflāduķ. melek de pek eyüdü. cōúzūñ úunden düşmüş

- dedile beli ğırılmış iki_üç kere sordum. cöüzden düşmüş bi yelleri ğırılmış dedile
iki_üç kere sordum uğurluya gidmiş de iyi şimdi dedi geçende. bu sefer kireze çıkmış.
- 20 dölü olmuş o ğarı. Allah kóstermesin ben olsa hiç bulamasam çıkman da yemen de
düşünce canı yanınanan. netsin netsin gine işde durulmiye besselimen
çıkabildúğden sōna. benim bi ğızım kirezden düşdü de öldü de hiç kirez mirez kirez
o ğada yemen. ūme ğótürünce gine iki_üç şey yīyan. iki iç yıl hiç yemedim. deşti
kireze çıktı da, düşdü de ölüveydi dibinde on iki yaşında bi ğızcuvazım. şu da bizim
- 25 ğız mı? ğarı-ğoca deseñe vallahi billahi bak ne eyi ğızcuvazım. bizim ğıza bēzeye
maşallah süpanallah şōle bakdım da beri çok ğóremiyon oyl ben. benim ğózlerim
ameliyet oldum epey yaşım da vā. mercan ğomuşla on sene oldu bi tā alamāsiñ
deyala. bi tā alamāsiñ dedile. mercan içinde hiç ğóremēsiñ dedile. gine pörde oldu.
pörde gibi bi şē oldu. seni ğörüyan da şimdi seçemiyan. seçdümüye işde duman
- 30 duman. dumandan seçemiyan hani biri iyi yüzüñüzü ğörüp de lafiñızdan şeyiñizden
biliyan ğörüyan ěcükde seçemiyan ōle dīne. ondan ğızı ğórdüm de bizim ğıza
benzeye size benzeye birbiriñize bizim de vā. hasan_ōlanıñ biyle bi ğızı şimdi. okūye
şindi şeye gitcek ısdambul'a dersāne okumasına gidecēmiş. zorlaştı olum muallim
geçümedile aıllağ bozlağ yere düşdü dē mīde mi deyala dört sene oraya gitdi geldi
- 35 aķsi muallim bi şeye çatdı. bilemedi mi diplemeyi viymedile bi sene boş durdu
kóylēde bıldırdı şeye işde bu yıl ğada ūla'ya muallimliē gitdiydi. ısdambula gitdīdi
ğardaşı var_ıdı. ōra bi şē demiş ki burda bi muallim va iyi bi ūrediye geçürüye.
gitmiş orda muayne olmuş o adam da dersāneye veriviymiş şimdi. keşke dersāneye
viymiyeydi deya. dersane gine okuydu deye muallim oluydi deya. kim bülü gelemez
- 40 ollādan ğalan ona çırıya. sırası gelinceye ğada bekleyecek. sırası gelince geçürecek

dey mi kaç sene durā kı acaba öle ğismet. dersāne eyi deıldü deya. onuñ aylından
nalacak yetmez size bi yēre aç ğalusuñuz deyan. bi şeile deyan. ben hep kóydeyin
evelden dē kaç seneden berü kóydeyin. imanım gevredi burlāda.

45 (Pancar hulusu)

hulu olan pancarda o bñle hulu oluya ğoca ğoca hulusu oluya pancarıñ
dikiyosuñ. beyūye bñle hulusu oluya. onu soyyosuñ ğabūnu soyyala soyup soyup
yiyyla. bñşeñ de yeniye soysañ da yeniye eliñde ğuru ğuru öle. nēre olusa yerüşü
oul pancar tutāsa pancar tutdu muydu bñyñnce pancar ğocaman olunca ğışın bñle
50 hulusu olu ğocaman. o zaman kesēsīñ kókūnū şeile hulusunu alusuñ. geçen ğızım
geldi diyne ğopardım bi tek şey. o da zebelleme gibi bñyñmüş öra.

hep çok cemberimizde daşır, yemişleri daşır ekmek edēdük. daşurduk
sırtımızda. her şey her şey. çalışuduk ireçbellik orağ harman her şey edēdük. şimdi
yaşlandım da yapamıyan. herkez okūzü ineğ satdı. millet uşay gidiye ısdambula deye
55 çekildi. çalışan yok oul şimdi. yongaları toplā ğótürüdük ülümüznen, ğuşāmıznen,
şeyimiznen buldūmuz. ğıdı şeyden çamlādan çuvallar_inan ğotürüz onu. çuval_inan
ğıdıları... çuvalına ğótürüle ğıdıyı, yongayı da topla ğótü yağaruz hā. odunu ğórsuñ
zobanıñ içine ğıcıyı ğo, zobaya ğo, iki üç ğıdı ğōnca o zaman yanıya ataş. öle
olmayınca yanmıya oul. iki üç ğıdı ğo. bi iki kibrit tutuşleyve yanıveriye o zaman.
60 onuñ üçün toplayoz o ğıdıyı da. dālādan topla ğótü topla ğótü çuvallar_inan. zekiye
ıbla çay mı ğōyosuñ?

65 (Giyim-Kuşam)

ev̄isi b̄üle aluşgunuyuz ūlum. b̄üle ḡórenejimiz bu. gezemen başım çıkarınca
onu çıkarınca... ısdambul'da bile b̄üle duruyan ben. ısdambulda bile çıkarman. bi
kere doktura gitdim. başörtüm b̄üle çektim emme e b̄üle boncūm bi yerinden ḡörmüş
besse bek de ḡözel dedi. ḡızım var_ıdı yanımda da. bu dedi çıkarmaya dedi.
70 ne_delim dedi, bizim urbayı giy deyo dedi. ani bunnarı giymeyan kı gara mara
ḡıyan emme. cemberim başımca cemberimi de bırakman eteki de bırakman. ondan
sūna Allah da sev̄e gul da sev̄e örtüje doğunmañ dedi. öcük yaşlanmış dedi. başı arır
tā bek dedi. doğunmañ ḡızım doğunmañ dedi. ūlúk, guşak yok. onnarı bırakıyan
burda. onnarı bırakurun b̄i şal bāların akırı yeñi bi şal, belime gine şal bāların
75 goyneñ üstüne dō. o şalınan malınan giderin hiç bırakman.

(Başa takılan boncuklu takke)

onu ḡeyala, onu da geyala. onu da geyan va. onu da eden va. gelinlere
dağıyala. onu gelin aluķana dağıyala. ömür deyala o bi yanı ḡırmuzu bi yanı o. işde
80 b̄üle dik̄el̄edi. bi yanı ḡırmuzu ḡıpḡırmuzu, bi yanı ḡók. onu dikell̄edi gelinleriñ
başına getürül̄edi yüzü ḡözü örtük ata bindürüp ēgūdül̄edi. şindi yüzü ḡözü açuk bi
şey giydiriyala. alıp gidiya takşilerine o gelinlerimize, gelinlerimize daķaduk. iki
dāne gelin aldım ikisinin de başı altunla doludu. ben ğalan yaşlandım deye ḡızımıñ
gelinlerine daķıviydim. benim de var_ıdı. ben şindi daķınmiyan. onnara satdım,
85 viydim. daķı daķı vidim, daķı daķı vidim gelinlere. şindiden sona altunu nedeyin
ğalan. zekiye ıblam da boynunda var_ımuş onnarı daķdı. başındaķıları bozmamış o.
ben başındaķıları bozdum. ğocam erkenden öldü benim. onnar daķacak şey dedim

nedeyin. başımda duracıyne onnara daķıveriyin dedim. ısdambul'da ğızım va. o aldı
 üç gelin, ūlanım aldı üç gelin. ından sūna onnara daķdım. gendüm aldım iki gelin de
 90 gendüm parayına aldım altunları boyunlarına başlarına daķmeye. bese baķacak deye
 veriyen işde bilmen ne_delle oul. tā şindi gendü gendüme Allah'ıma şúķúr geziyan.
 yīp içiyan gezemez olunca bese baķalla. bilmeyan kı hepsi ısdambul'dala. hepsi
 hasan'ın gelini de ısdambul'da. hasan'ın ğarısı va aķırı yanımda beyúķ gelinim va.
 onna duruyan ben. va kóyde bi gelinim va. hasan'ın vā ğızı onuñ ğızı okudu işde bu
 95 yıl. beş senedü okudu okudu işde geçemedi. işde ısdambul'da muayne olmuş gine. o
 da ona ğuyveymiş. çeşke onu viymeyeydi deye meallim olaydı okuyabileydi deyan.

(Sağındak)

saındaķ dúún edēken alulādı. saındaķ ğoçu. işde dúún edēkenen gece dúúnü
 100 var_idı eveli. gece dúúnü doulla gece ötēdi. ğúndüz gece ğıyāmet ğopādı. saındaķ
 ğoçu istelēdi. onu ğız kóylü alu ūlandan. ūlan kóyünden ğız kóylü alu. onu ne zaman
 yellēse de o şōra durā ğoç. ertesi ğún filān yelle. kóylü yir onu kóylü ğızın kóyünden
 ğızı satāķana ūlan kóyü verü, ğız kóylü yer, o ğoçu. şindi hepsi ğaķdı getdi oul. ūle bi
 şē yok emme.

105

(İp sarma)

ne ğada sarāduķ ne ğada. ılığıra yokoru sarāduķ iplikleri. çıkruķda iir, iir
 bezi düzene ķoru doķu doķu şu uğlū şunu bile ben gendüm doķudum. şart_olsun
 şunu gendüm doķudum bunu. kóy yerinde giydümüz bez ğóynekleri hep gendümüz
 110 doķurduķ. ben maraşuķ deil_idim maşallah iyiydi kúbelemeç gibi. bunna şindi

yemeyalā da ondan zayıflayala. ĩdim ben etimize danıma iyi gúvvetlüydüm her şeyi
górēdim. bunnā şimdi gızla yemeyoz iyleniyoz deyala. şindik yemiyala oúl yemiyala.
eveli işi de góredúk yerdúk de abaz abaz. valā iki üç ekmek yerdúk.

115 (Çığlama)

biz gendümüz çığlama biri eer biri gırılusa başka bi adam gelüse ona gidēdúk.
gendü gendümüze yapamazduk. gıruk çukukçu var_ıdı. gırılusa burdan, şurē kóru
tāta dayādı. bōle yımirtadan çiriş yapādı sarādı. yımirtadan yımirtayınan çiriş biydey
ununu bi yere bi cembere bi şeye dolādı sıkıca sarādı būle. ona çığlama deyala hā.

120 ben onna duruyan bi ūlanım tā va ısdambul'da duruya o gızlarım, iki gızım
va. onnā da ısdambul'da duruye. hasan'ın uşakları da ısdambul'da hasan'ın ğarısına
ben. işde gız da duruyodu biz_inen gız ğalan okuye.

ay bacaklarım ölüyan! bacaklarım goptu. bacağım sızladı hepsini ğayıb_etdim.
ğoptu şurda bi yanım va. cazır cazır bıçak soğtulā oúl amaliyat filen olmadan būle
125 ğuru suzu. genc_iken o dālarıñ yüklerini daşı daşı. ēşileri ed ed. būle oldu suzu basdı.
şu camı ört sen ondan özger geliye bak altını çuuriye şo yā do. şóran geliye özger.

dīyan bizim gız deyan deñl diyosuñuz ya bā. ha şimdi mi geldi. eveli deyan
ben bizim gız geldi deyan. benim gız ūlanımıñ gızı bu. bu gitcek dersāneye okumeye
sekis ğún sūna. bu ğızcuvazım gitcek. bilmen ne dēcek. okudu biraz okudu, okudu.
130 şimdi de dersāneye. bildir sene geçici muallimliē vediler_idi ūlaya bi yere bı yıl
ısdambul'a işde o yā viymişle. ben gidemedim. anası bile gidemedi. bubası ēğüdü
götürüdü bubası. biz gidemedúk oúl. ōra muallim çok var_ıdı. yanına arkadaş vardı.
gızlā burī bile geldile. izinli oldukları ğún burī bile ğótdü iki kerele üç kerele bu

gızcu_azım gótdü. sen gibi bi adam bi uşacuk var_idı. hālā bā cumā yanna gelmiş de
 135 selām yollamış. gine nineye selām ediñ deye. gelin, cumā gún górmüş de cumā
 yanda. dúún gún dúúne gitdilē ya. bi dúún oldu gúneyin ye! dúúnde górmüş orı
 gelmiş de soqıq bazāran bi yeren bese o uşacıaz bi uşacūdu sen gibi. nīnecūm,
 nīnecūm derdi. öpē gucaqlaşudı. gidēdi. niye gelmedi, gidelim demediñ mi deyan.
 dúúnüm olacağ gidiyan kóye demiş.

140

(Ev araç gereçleri)

sepet delle ona. şiyden çıkarıyala. ben górmeyince bilemedim. görünce
 bildim. ona sepet delle. onu ğarāşlādan çıkarulādı. dikēdúk ōle eveli dikelūdū.
 etmişlē eveliden ettúkleri. şindi ōle bi şē bilen yok. bu evlēde nelē var_idı. otuz kişı
 145 var_idı bu evde otuz. şart_olsun otuz kişı otuz. hep daıldılā bağ gózer gibi. ğardaşññ
 şo yanı. örtmiye. anğıra'da bi yērele. bađsaña o yanı gózer gibi. bunna örtiyala
 zekiye ıblanıñ hağını. o ğardaşla örtmiye gelib de. üş tāne ūlan va o yannıñ. bu
 evlēde ğaç kişı var_idı. emme basağ bu yanda bunuñ. ğalan gız vörü zekiye ıblacūm.
 ğāri gel otu. ğāri bizim sultan gız bek edē. ekmej her şeyi o edē zāten. sen gel. gel otu
 150 ğalan yetē. ğulām da az eşidiye de ne dedūñu eşidemiyān. mesleklē óğrediveñ
 birbiriñize oıl. benim gızcu_vazıma da óğrediñ. demek seniñ hanım da olmuş muallim
 dey mi? o da olmuşdu. onu biliyan okūye dedi anası górdüm de bıldır mı ne zaman.
 soruyan görünce.

155

(Kesne hasadı)

dóşürüñ tabi neye dóşemiyosuñuz. ùlancüm saķına çıkma ölüverüsüñ düşē²
 de kesne ācı doķumaķ güc_olu delle. nineñ gibi... iyi tutan adamı pareyne buluyala
 doķuduyala. coyuz doķuma, kesneyi doķuma adam dutuyala. dóşürüsüñüz öle ğardaş
 var_ıķan dóşürsüñuz. biz de bı yıl özünde dóşerecez. sultan sen ōran ğaryolanıñ
 160 yünsek yandan ğalkıvede o otsun sultan ğızım. başğa yere otu.

(Bezülü)

bezülü, ekmek bezülüsü deil mi? hamullāsiñ büyüy unundan. ğōca
 hamullāsiñ bñle eliñde ekmek yazā gibi yaz. bi tencere olsun, tova olsun. zıytñ yaını
 165 ğuyāsiñ içine atāsiñ şakır şakır şakır bişē. bezür yaı yok kı şindi. o ne datlu olu. şindi
 yok. gendümüz ketenden aluduk. bezirāne var_ıdı tekkede hıdır kóyünde gidē
 sıkādúk. yapādúk. tallaya ekēsıñ keteni onuñ tümü oluya. onuñ tümünü dóvellēdi,
 ıcaķda ğavurusun gidēlēdi bezirhanede. bezirhaneden alıp daşa ğōyosuñ üstüne biraz
kútúk bindürülēdi. üş dört kilo bezir çıkādı. tenekeye bi teneke ondan bezülü
 170 yapādúk. hamur işi loķma yap, bezülü yap. pancar dolmasına ğat. nereye ğatāsañ ğat.
 unuñ dadı āzımda tā durā emme yok ğalan. ğāri yok ekmez oldu millet. milletiñ bildū
 şindi bi zıytñ yaı. dadı yok duzu yok. inek yaını da etdümiyala.

anam var_ıdı, bubam var_ıdı onnā öldüle. ğocam var_ıdı işde ùlanlarım
 beyüdü. onnar_inan duruyan cip yaluñuz deil_idim. anam, bubam var_ıdı.
 175 hemşirelerim var_ıdı. biri hamsi kóyünde ğocadı, biri hıdır kóye indi. biri kóy içinde,
 bi de ben ĩsan çoıduk. ùlanımıñ da hasan'ıñ ùlanları dört dāne ùlanı vādu. bi kıızı beş
 dāne. biz çokluduk. ısdambul tüketti milleti. bizim uşakla çok iyüdü milletine. bu

sefer evlendi. tā çarşamba gún om beş gún oldu işde. otuz yaşında evlendi. everelim meverelim dedile kâzım deyi bi ūlan vādu onu everdúk. seni de everelim dedile. o da
 180 ben tā evlenmiyan filān dedi musa. bi gızına ānaşmış. o gız da bese kúrt gızı mıydı ne gızıydı gayıb_olveydi sōnadan. gayıb_olmuş yandan. şindi gālan da bi laz gızı buldu. onna evlendi şindi. bi laz gızına çatmış. kirāya getdi başka yere. ūden abisiniñ yanda duruyodu. kirāya getdū yēre bi gızına ānaşmış. onuñ dúñü oldu bu sefer.

185 (Çiftçilik)

şindi yok kınan adam da yok ūle edecek, kesne olmuş dokuycağ ĩsan bile yok. benim ūlanım işde yapdudūmuz eviñ yanlarına epiy dikdi kesne şindik. onnarı böyünce toplā okuduruz. cóúz de çokca olusa onu da, az olusa harciña ediya. anca harciña ediyosuñ. o soukda olmiye. bu yıl bildir cóúz gózel var_ıdı. bı yıl bi souk
 190 oldu oul bi souk oldu çiçek açacakları zaman bi gırū o gırū gurutdu. gālan çok seyrek deyala bı yıl cóúzleri. miyvaları gurutdu. eer gırū olmeyeydi gine çok oldu. bildir çok gózel_idi. bildir ūle çok bi şey olmadı Allah’dan. bildir çok gózel cóúz var_ıdı. bese gine bı yıl gine vādu emme ben góremiyan. nasıldu bilmiyan oul ben. gótüllese yīyan işde. ūme gótüllese gegel yapıyodum.

195 gızlā mı? nēre hıra olacağla bi emsal olmalulā dē mi sultan heralda. bi emsal olmalulā onnā. onna benden hıra. otuz yaş filen hıra benden. geçen yaz ūlanları geldi. būle laf etdúk de ben şiyimi diyvidim de senden otuz yaş hıra deyala bu hıra. bunu alduklarında ūş dāne uşajm var_ıdı. yirmi yaşında vādımdı. bu on altı yaşında geldim derdi. bu dā arğadan geldi bezezden. bezez dedúkleri kóyden gótdüle.

200

(Köy ekmeği)

şindi misir doḡuniye de bek yemiyalā da edince ediliye. malaḡ da ediliye.
 malaḡ delle ona ḡoca ḡoca kesellē. bosdanlara ekiyoz ālo tutduḡ hep millet ālo tutdu
 205 paralar_ıman. tel tutdula. hiḡ ḡuymiyala. hep yīyala olmasa. doñuzla vala ḡirḡú
 çekiveriyala. hiḡ ḡomiyala. bildir sene biz tutamaduk. bi yedile işde bizde ḡaldı gine
 emme ōlanım bu yıl tutdu ḡalan bildir tutdumuş. toḡḡ teli dēyala encecuk bi şī va. ē
 aşādan yoḡoru bŭle para verip hep alıp tutuyosuñ netceñ. ondan geḡemiyala. uşak
 ḡıkarıyala onna. ıfacuk ıfacuk ḡotemez ḡotemez uşakları va. ben dāda ḡórdüm ötde
 210 bizim kiretlēde bi yer vā düzde. bi ḡŭn orī dō getdimdi. o zaman iyiydim. orī vādım.
 ḡótünde gezdürüye iki üş dāne kóterbez kóterbez kópek ḡolbezleri gibi geziyala o
 düzlēde. ayunuñ da var_ımuş diyala. ayu da ḡıkarıyomuş uşak. bu sefer şurda bi
 doñuz vurdula. ḡapā dutulmuş da badarı diyala. badarı vā ayunuñ deyala. ben ayu
 badarını ḡórmedim ki. doñuzlarıñ ḡórdüm emme ayu ḡórmedim ne yalan ḡonuşuyun.
 215 o şī de ḡózel olu. doñuzlarıñ encī de ḡózel oluya. şöle ıvacuk ıvacuk ḡózel ḡózel
 geziyala analarınıñ ḡótünde. o da ḡózel oluye. nasıl ḡıymış deyan. besse ölmüşdü
 uşakları. burda tutulan doñuz dört dāne, altı dāne memesi vā deyala. bi yellēde
 uşakları var_ımuş. ölmüşlēdü bese aşlıḡdan ḡārı.

220 (Kene)

şindi millet ḡorḡuye, eveli ūle edēdi. sŭlada dolu oludu. şindik yapışınca
 ḡorḡuya millet. emme öldürüyomuş dēyala onu şindikileri. bi yēren yāmiş dēyala
 onnarı. şindi sīlāda o yoḡ. sīları ilaḡıyala ondan mı yoḡdu. eveli pıtıraḡ gibi dolādı.
 ayıtlamaya yerişemezdúḡ oḡul. şindi sīlāda yoḡ oḡul. bi yēren yāmiş deyala anı Allah

225 tarafından bi yēren. bilmen ki oul. valā īsan görkuye yapışincanan. geçende ben hiç
 bi yere gidmeyen evden eve işde. şuram gidişdi. baǵdım elime bi yumru şī dokundu.
 gidişince ufaladım, ufaladım ğaşıdım. eccūk geşdi. sūna bi tā bi tā baǵdım ecūk o
 zaman teziymiş ufacūmuş. bura gine gidişdi. aşdım, baǵdım o yapışmış. alınca bunu
 ōran ǵopardım da atdım. yapuşuk deyala ona. biz bullāda ona yapuşuk derdūk de
 230 ǵani. saǵurǵa derüz. ben atdım ǵopardım da sūna şu ğızcuǵazıma yapışdı. dokdora
 fılān ēgitedile bi şē yo_umuş. emme onnādan deǵil_imiş dedile. kimālara yapışdı valā
 bullāda.

(Çocuk bakımı)

235 tabi ben beyütdüm. anasıyna biz beyüttük. hevrüz dellē bi ğutu ğollādı ona şā
 bi de sübek dellēdi. içine hiç dışarı ıslamaz içine. yalancı meme emmedile yaluñuz
 eveli büyüy oludu. büyüyleñden ğazana ğuyāduk. nişāsa çıkar_uduk. ondan ter
 halva dadaǵ yedürüdük. onna beyüdüle māşallah. analarında hiç süt yo_udu.

240 (Çeşitli)

kedilē helbet de orī başını soǵuveriyālā ğózetlemēseñ. kedi ğısmı helbet de
 edepsüz oluye. onna az cilibiyetsüz deǵdü onna. bizim hasan_ā hiç haz etmez
 kediden. şindi ğalan ete yana ev yaptıdu yeñi orī ğiremiyala. esgi eve delúklēden bi
 yellēden ğirellē de gelüverülēdi. bilü bilü ğókce nineñ fılān bilü emme ediviymiyala
 245 besse. esgi ğalla niye bilmesin ben ne bileñ. şindi gelen nēre bilecek şindikile keten
 ğórmedi çıkruk, iplik ğórmedi. biz de anca namaz ğılma okumasını biliyoz ancana.
 hiç ben telefon bilemen. ne televizyon açabilürün, ne telefon açabilürün. uşaklarım
 açāsa dīnerin. telefon duruya burda emme hadi bil de aç baǵayın. hiç açaman.

mektep görmedük kú bizim günümüze mektep yo_udu okul. bñle böyürkenen onu da
 250 göyun, sır güddürüyo^z diynen talla va dñne gışın ğar yaınca gidēdim. namaz ğılacak
 ğada okuma biliyo^z anca biliyan. namaz okullarını, namaz süresini biliyan da hiç
 okul görmedim onu bilemiyan işde. göyun da vardı, sırda vardı. tallaya gidecek
 ğadar onnarı güdēdük. tallaya gidēkene de tama gúyāsañ üle gideceñ mekdebe. ğar
 yaasa üle gideceñ mekdebe. tallalāda iş görēken nerī gideceñ. ğazma ğaz, orağ biç,
 255 her iş gör.

şindi millet göyun beslēdük. sır beslēdük çok çok. şindi çoban da yok. yelle
 her yelle boz. çorap edēdük satallādı. onnarı ılığdırna çóurmezle onu didē eliñle
 dideceñ. yay var_ıdı bi şñne atallādı. atmāsañ did did iyir iyir çorab_ör. çorap
 satallādı buvamgille çorabını satallādı göyunuñ. çok olusa da yastıa gıyallādı
 260 yúñleri göyunlā ğuzları paraynan satallādı. işde alğu verğu verülūdū işde. eveli bñle
 çalışacak yer felān yo_udu. millet kóydiydi. ēy! bı ısdambul kimseyi ğomadı. kóyde
 ğalduk ğoca ĩsanla. herkes birē ğarı ğoca şindi kóyde. gışın yok. yazın işde millet yaz
 şñsine geliye de ısdambul'lādan üle çokluk vā. gışın aķırı birē ĩsan ğarı ğoca var_ısa
 onna.

265 gók melē'nen biz bayramlāda ğonuşuduk bñle işde. ğani o sūğa'da, ben
 burda. öle ğardaşlık gibi olu ĩsan kóylü birbirini tanıyıncaⁿ. öle ğardaşlık fılan
 deıldük emme. üle ği muhabbetleşüdük. imecilik oludu emme souğa'dan bıyā
 olmazdı. bullāda oludu. bu ğariyemizde oludu. herkes ğaryesinden oludu. emme
 dúünde bayramda onnā buraya gelūdū biz de ollara gidēdük. bizim ğaradelúğúlden
 270 ğani orī ğız viydile orī dúüne gidēdük. oran siziñ işde ondan aldıla bizim tüdcargili.

bi ğızı orĩ vīdile. ğız aluķana bi ŧē edekene haķ birbirine ğōrūŧdū valā. dūūne
gidēdūķ ūrāduķ. ħi yellere ūrāduķ. dūūnden gelūkene, gidēkene. seniñ ğayıntañ
sōĝa'nıñ ūlanıdu. ğayıntañ ōle deĝil mi? bizim burdan ğızı orĩ viydile. ğızdan_ā
ğızdan_ā millet birbirini tanıdı, alıŧdı. ūden bilmezdūķ. sūnadan sūnaya ğız alıp ğız
275 verūkenen millet birbirine tanıŧdı ğalan. tūp vā ŧōra ğōtūrlūm de deĝŧdūrelim ŧo
yāda. tūp mū tūkendi. dūūnleri vā cumāyanna gitdilē ğızları yoķlā. feride ğızı var_ıdı
yanda ğızlā var_ıdı. ben geldim onnā gitdi. halacum darılma biz gidiyoz, ben niye
darılıyan dūūnū olan gidecek tabī. geķen ğūn bizim bunnā dūūne getdile ben de tūp
tūkenince ğorķumdan fatoŧ hemŧerem pancar ğōtūmūŧ būŧūrelim deyi. cicem dedim
280 biŧūmeylim tūp tūkenū de ğaluvērūz. o gelince biŧūrūz sūna. daķdıñız mı baŧını
āferin. kem demiyan ħani biz bilemiyoz da ben daķamıyon. sen bilūsūñ biliyan da
bildūñū ħani yapabildiñiz mi deyan. kem olu mu īsan amūr olan īsan kem olu mu ovl.
kemlikden deĝil de ħani īsan her zaman uyduramiye bāzı.

o bizim dūe mi mileyen sultan. nēreki anası? gine ğūledi mi nedū ğız? demek
285 gine ğūledi. ūriye mūriye baķsaā. geķen ğūn Allah'ım baıra baıra o nedē boyn āŧam
gene. ğalan tutuvīsele eĝtselē de bi yere. tā ufacuķ dūeye. ħani ğūleye dana çıkıracak
ĝoyā. tā duzlamadan ğūleyala iŧde tutuviymelū danaya, boaya. mileye baķsaña.
mileye baķsaña ŧollāda.

290 (Harman sürme)

harman yoķ. okūz de yoķ. harman da yoķ. okūzlerin daĥdaları ŧey daķduķları
ŧeyi delūū va. delūne soķuyala tutuye. zevleniñ boynuna da bi ŧey ĝoyalā da bi ŧey
ĝoyalā ye zevle delle ona. daĥtaları o kedıĝılı dutuye.

esgi biliyan emme ġāri kemin. oturukana dilim iyi emme ayā ġaḵ sen bi
 295 yanım şuyā gidē bi yanım buyā gidē. o baña bi hasdalıġ oldu. işde bizim ġúnúmüze
 bisgevüt yo_u du emme ġız o baña bi ġoḵu geldi ben ondan sōna dōru yemen onu.
 elime dū viymeyince alaman.

(Çocuklara isim verme âdeti)

300 onu ezen oḵurḵana oḵuyup da viymēseñ namazı ġılınmaz dellēdi bizim
 ġúnúmüze. bi kerecúḵ ezen oḵu. ezen oḵuylaḵ ġulānı çārıve adını adıynan. ezen
 oḵurḵanan. ezen oḵuyuncanan adını çārıcısıñ ġulāna varıp da bu ġulañıñ. o ad _ man
 mete dünyāda şindi öteberi ad veriyala. yabancı ad. onnā çok ġunah_ımış. bu adlā
 sevabmış. öte dünyada bunnarı sorālar_ımış. yabancı ad vīme saḵının. ūren işde ūren.
 305 valā heb bullāda ve uşaiña. yabancı ad viyme. onu öte dünyāda beñmezler_ımış.
 benim bi apçam var_idı. aḵumuş o bñle derdi millete. irahmetlü benim bubam valā
 ezenle viydi. hepsini bunun uşaklarına ezenle viydiler_idi. valā darılma oḷ dedim
 adıñı sen niye dişdúdúñ dedim. seniñ adın ġózel_idi dedim. ben sā dedim bakbañ
 adını viydim dedim. sen niye dişdúdúñ. ben valā vire musa derin hiç darılma dedim.
 310 o adıñ yokdu dedim.

(Eşya, araç-gereç)

benim bi yēredü. zekiye ıblanıñ şullāda va eliñe al da baḵ. onuñ ecük bi
 çatalları vā. onu ısdambul’dan aliveriyala onnarı bize. kevcenlī verecēsiñ.
 315 kevcenlūdü. gengúcü va. gengúç gibi çekiye. o gegúḵ de va. dalı kes bi çatalı biraḵ
 dalları eġ eġ ġötü kirez alusañ bi şey alusañ. siz baña bakmañ ġız! uşak yok dē mi
 ġızım?

(Köy evleri)

Kah çardağ Kah tuvalet deniye gayırık. sova bura. sova diyala bizim bullara.
 320 sergú dī öte yāda şo yāda. bi şīle serēdúk işde. misiri ser, biydey ser şindi bi şey yok.
 hoşaf ser ondan sona gine şindi lāzım olanı seriyala. cōúz olusa bi şīle olusa seriliye
 gine sergúye. banyoyu yüz nümerelēde, terce vādu. bılaşuk yıdūñuz sergen vādu.
 bılaşık yıkarsıñ şīde kaparsıñ sergennere.

325 (Çamaşır temizliği)

esgiden siyrek yıkādúk, çamaşır çok. kova gibi bi şī bulusuñ. kúl guyāsıñ
 içine gaynada gaynada suyu guyāsıñ. dullanu gıpgurmuzu o sabunlādan iyi aaru o
 esgi pamuk gibi olu. akcacuk çiçeklē gibi vallāhi. īsan ne gidişine göre şindi bunnarı
 sabunnarına yūyala bi hefteye vāmadan adamı cayır cayır yañıye. sabunna yañıye.
 330 akcacuk durādı esgilē. bir ay gidişmezdik. şindi bi hefte gīyosuñ yañıye cayır cayır
 adamı hani sabunla yīyala. kúl su tutādúk yıkādúk. e şindi millet ırbadan da çıkdı. bu
 ırbaları gīyala şindik bu ırbaları. bizim giydūmüz ırbalā eveli, evelki ırbalādan ırba
 yok şindi. şindi gāri bu ısdambul ırbasıyna geziye millet. zekiye ıblam gīye ben gīyan
 yokāra ömer_ā'nıñ gelini va. kōy ırbası giyen yok. biz eveli bunna giymeزدúk o
 335 cimitleri şiyde dōvēdúk. işde o hani bezülü edē dēyoz ya. o bezüleriñ ketenini
 iğiridúk dokurduk onnarı dokurduk. o bezleri giyēdúk. goynek ne gōzel olu. şindi
 onna giddi gāri onnarı giyen yok. bi şīle çıkdı büle ala bula onnarı gīyala. eşüdü o da
 az eşüdü. benim bi gulām az eşidiye. şu iyi eşidiye emme o ... gulak tözüme dō
 sızladı gulām eşidmez oldu. gulaklarım içinden ārıya ārıdı. doktora gitdim hap map
 340 viydi. ecúk geşdiydi uñardıydı gine başladı haralda saır oldu. gāri dokunmadım.

zekiye ıblamıñ iki ğulaında eşidmeye benim sol ğulām eşidiye eccúĭ gine. burī bilal mahallesi delle.

ğadir ūlanı bek kem deyalardı ğız dün nasıl ğızım o ğadir ūlan. zehillenmiş de deyala şiy daķmıřla. saram daķmıřla dedile. cumāyanda ölüyamiş dedile dun.
 345 nasıl olduy ĩu? bubası gidivemiş řeye ĩoru dedile inmemiş bile yanına pōracua bi yere ĩalıřmaya getmiş. habar viymişle ūlan ölüye diye de. saram daķın ğoluna demişle. fatma sararmamış mı o uşacuaz. ğōya řide bi piren yemişle. piren yeyince olmuş zehil diyala. řide bi yere piren yemişle āıy deymeniñ yanında. ōran hastalanmış gelúken hastāneye gitmiş hastānede ölüye dīnen saram maram daķmıřla
 350 dedile. uzanıvimiř dedile. yaluñuz yicek deil ye pīreni bese bařķa īsan da varımuřdu. haralda dıřallıķ olmuř ūlan.

(Çeşitli)

evin óúnde dařları gelúken ğórdúñúz mü? benim ūlan onnarı bi aydan beri
 355 haķ edemedi de ğayrı keseneĝe vedi dařutdumaķ üçün kōyüñ uřaķlarına. gidēken daķılmañ daşlara saķın. hadin ğúle ğúle...

-72-

Anlatan: Fatma BAKIR

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 60

Derleme Yeri: Şenpazar Kuztekke Mahallesi

(Günlük işler)

ben işde hazır ekmek gollāsa yīyan yoḵsalīmen ben bi iş edemiyan uḡul
galan. ben de evde yoluñuz_udum. namaz ḡıldım. eccūk durdum murdum. bakın
ḡúlsüm ḡızıñ yanna dō gidiyin ecúḵ dedim. canım daraliye. gidemiyan bi yere. hiç
5 basamiyan. seni başḡa yere ēḡüdüle diyviydile. ūle bi şē demedile. çīra çīra bi ay
āladım. saḡ sūdüm. nanḡı adama sordum_usa seni bulamadım.

(Giyim-Kuşam)

ūlúúm yo_udu. yoluñuz ḡara ḡóynek giydim. ḡóren maraḡ etdi. ahırı şal
10 bāladım belime. tekgem var_ıdı başımda. uyuḡana da tekgeyi çıkarman. iki dāne
tekgedü bunna. birini yuyarın, birini giyerin. iki dāne giyēdim ēle. uñardım da
geydim. tovannāda bunnādan dolu va. siz maraḡlusuñuz beyā ben ānāyon sizi.
eyerlīmen ḡóresiñiz vāsa sanduḡdan çıkarıvōrūn. baḡasıñız vā mı? bizim uşaḡla
cide'ye getdile. cide'lēde durāla gitmişkene. bizim musa ūlan da gidiye vire.
15 bacaklarım ūden yo_udu. yaḡından beri oldu bacaklarımadan.

(Civciv)

cılıḡ çıkamaz bizim. o toḡḡ yatmaz unuñ ūsdüne. bizim iki yımırta ḡomuş. üç
civci çıḡmış. ḡómesde geziyala. yatumīcin dedi. bizim ḡúlúḡ yatiye. yatuman

dediydi. çıkāmış geziyala ev ũlerinde. üç yımirtayına yatumuş_umuş. sülemese
 20 eerlīmen bilemiyan. geçen gūn cingān mēmed gūtümüş, ondan da aldım üç civci.

(Ekmek çeşitleri)

kefsenek ğırtılı yapāduk. misiriñ ince yeri vā ye gozağı. unu dōvēdūk,
 ğazırduk, ğırtıl edēdūk onu misire ğatāda. kevsenek ğırtıl derdūk una. tokmāna
 25 dōvēdūk onu. o ğucuk olu. bek dadlu olu. şindi misiri doñuz yīye. emme ağıl tutdulā.
 ağıldan geçemezle içine. geçemiyala. ũden yāmur çok yādı. bu sefer yatmış.

benim ğızım muallim orī ısdambul'a gitcek ğalan. yakında besseme açılıya
 ğalan mekteb.

-73-

Anlatan: Nefise SOYSAL

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 65

Derleme Yeri: Şenpazar-Himmetköy

(Harman sürme)

harmanı saçaduğ. gúzelce gızadı. sōna gelüduğ eve çayımızı ekmimizi
yerdüğ. gānımız doyuruna gadarı harman gızadı. ókúzlere dúven vādu bōle dúveniñ
üzerine hani şōle yivleri vāye nēre balta, bıçağ var_ısa hani dúven dişi de eyer
5 siyrekse onnarı dağardüğ. kıyır kıyır kesēdi. ōle olduruduğ ekinneri. sōna bōle
tepecúğ gibi toplāduğ. dīrennen esger geldúğçen atāduğ. bāzı esger gelmezdi.
gózellēduğ, ğalbullāduğ. biz makineynen yapmaruz, dīrennen yaparuz.

(Yemek)

10 misirden ekmek edēduğ. ğırtıl ekmeğ edēduğ. demür sacında edēduğ. onu da
ayranı dūrāduğ, dūrambaç yapāduğ. ğaşuğnan yerdüğ. valā şindi yiyesim geldi. anañ
çeşke siz_inen geleymiş ona yapduruduğ.

(Pekmez)

esgiden sıkı vardı. sıpırğaşlu bōle. fişğıyı toğmaynan bōle dúvēduğ. ıccak
15 suynan yuğuruduğ bōle fişğıyı. fişğı bekmeze ezğümüz elmeniñ, armuduñ posasına
derüz.

(Çocuklar)

20 ūlanlarım ilğoğuldan çığdılā. üş dānesi marmara'da. mermer işi yapıyola
marmara'da. emme fağat işleri ıras gitmedi bu sene. acaklāda, daşlāda temüzlúğ

yapıyala. onnarı tã ğórmedim kine. fağat yedi tãne ũlandan bi tãnesi ğalmadı.
hepsiniñ arķasında ben ğaldım yãni. ğaynanam ũveydi. ğayınpederin ilkin aldũ ğarı
ölmüş. elli ikisini almadanca ğayıntama ğóre filenkese vārun diye. ğayın peder de
almış işde. duvāsını alduķ işde. ğaynanam ip ĩrēdi, ııkrīnan ĩrēdi. keten bez ğóynei
25 kesivörüdü. yolluı pariynan aluduk. yol yo_u du yörüylek enēdúķ şenpazar’a.

-74-

Anlatan: Muzaffer AÇAR

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 83

Derleme Yeri: Şenpazar-Gürpelit

(Maniler)

kemāne çala çala

çıkdım birinci dala

birinci dal gırıldı

5 sarıldım nazlı ele

ğayalar merdim merdim

su deil benim derdim

aaçlar galem olsa

10 yazılmaz benim derdim

ğarşunuñ mezelleri

şerif'iñ gózelleri

şerif'i baña verseler

15 sayarın beş yüz elliyi

ğarşu dāda sıra sıra bādemler

otursun da ālasın yarı yarı gidenler

ne sen baā doydun ne ben saña

20 kór olsun şu gúlbeti icat edenler

(Okuma-yazma)

ilk okula on beş gún getdim. on beş gún sōna kómüşü keser olduk. kómüş
 gútmē çairdıla. getdúk asger kādı geldi. yirmi doğuz sayfa burda alışdım. okūp
 25 yazma bilenle ayak gağsın dedile, gağdıla. bilmēnle gağsın, dedi. niyse gağduğ. hay
 āzına sışdumuş! dedi. lan sizi yollaycēne bi çufal fasılye yollaymadıñ mı burī, dedi.
 gel lā burī, dedi. gağ ayda ōreneceñ sen bunu, dedi. üç ayda ūreneceñ, dedi davřanıñ
 hesābı. biz çatmā başladuğ. üç ay derkene geldi. yaz! dedi yazdım. obirne, gağ! dedi.
 bilmez arkadaş.

30

(Torun)

benim bi torun vā şindik. ısdambul'a getdi bildir sene cenāze namazı gıldırıya
 ısdambul'da. hāvuz_udu. o ğasdamonu'da pirde yerişdi. ōra imtan ğazandı. sesi de
 çok gózeldü emme benim ğayrı ğulaklarım bek iyi eşitmeye. sañır oldum ben ğayrı
 35 ūlum.

-75-

Anlatan: Habibe YILDIZ

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 65

Derleme Yeri: Şenpazar-Gürleyik

(Günlük köy işleri)

ulanım Allah bundan aşā etmesin. gāri bizim şindiden sūna iylimiz bu ğada. Allah'ıma çok şúkūr namazımızı ğılıyoz. yatıp ğākıyoz ōran işde. bullara dū geliyan, doktor ğünde yarım saat yörüyüş viydi. seniñ babanneñnen kirez dōúşür_üdúk siziñ

5 eviñ aşāda. gelüdü, bi tūmen ğırma habibe ablacum ğózelce dōúşü, derdi. siziñ kirezleri heb biz dōúşürdúk. o çayırınıziñ otunu biçēdúk. hadiñ gidelim eve dū buyruñ. zobalā yaniye ūlanım. siz şindi çarşuda oturuyoñuz dē mi? yok ūlanım kimse. hiç elālem gibi bi merhaba dīcek bi ĩsan yok kóy içinde. heb deşdiye bindi ğayrı. būran dū varuduk, dedeñ oturudu yola onuñ yanında iki laf edēdúk. benim

10 ūlanım da oķūye, vaķıt geçmeye ūlanım. biz aluşgunuyuz işe durulmeye.

(Şelale)

orī şā Allah ğóstermeye ĩsan ğorĥā ollara şā. esgiden ōle deĵl_idi ūlanım şindi ğayrı diken basdı. esgiden iyīdi. herkes orī başına gidēdi de būle aķāĥana baĥādı.

15 şindi yanaşılmaya kı. ğarşudan da gidellēdi, bu yanından da gidellēdi. şindi gidemeye millet. deymen ēcúk aşāda_y_ıdı. onuñ ğóçúunden dūru ōle deymeniñ ulukları gidēdi poyralādan ğarşudan, o yamadan dūru. gemici_ū deymeni dellēdi. gemici ōlu, bi adam var_ıdı. o deymen onuñ_udu bizim uşaklımızda. şindi orda altun vā diyala. o

ğayalarıñ arasında bi yēre. o adam o yannıñ adamı. hamze kóyünden o. onuñ bi ğarısı
 20 var_ıdı bizim uşaklımızda. o öldü bu adam biraz ölmedi. bi inej var_ıdı. inanmāsıñ
 yannarı ğıpğuzul soyūdu. ğúlü var_ıdı eviñ bürüne yoħoru. ondan ğúl ğoparmaya
 gidēdúk. bizi bi seyiddürüdü talladan ārın.

(Yazlıkçılar)

25 şindi búyle oğul muğul tātılinda çok ĩsan geliye. bahara çıkākana geliyala.
 ğışa yakınkan gidiyala. her şeyi toplayala. ğonserve ğuyyala, fasılyadan, mantardan,
 dikenilmeğinden, ısıt, ğuşburun, tongel, kiren toplayala. onnāda ĩsan çok edebilene.
 ğış geriden gidiyala, bahara çıkakan geliyala. hepce sóúnük deil kóylē yāni.

doğuzda yatāsağ rahat uyūyoz. eyermen ondan kēri uyumāsañ uyuyamayuz.

30

(Anı)

seniñ bi halañ var_ıdı būra. būran gelin aldıla. būra çok durmadan ısdambul’a
 gitdilē. ısdambul’da ğūsünden ğanser oldu. ğūsünü kesdilē öldü. üç ğızı, bi ūlanı
 vādu. ūlanı yeni evlendi. adı abdırāmandu. abdırāman dēye çalışıya, ben çalışmayan.
 35 iki uşak ondan vā, iki de benim vā dört dāne uşajımız va, dēye. her şeyimiz dolu dēye.
 geşden bi ğarı o. şōle ufağ. şōle şu ğadaydı burda gitdünde. ondan sōna gelmedi
 bullara. ğızıñ biri beker, ikisi evlü üç ğızı vādu. o irahmetlü halañ çok iyiydi.

(Eski düğünler)

40 sen anaña sor bağıyn ney ile geldiñ dīne. şindi salunda dúúnle. eveliki dúúnle
 bōle sıra sıraya millet oturudu. bōle ort yēre kóçeklē oynādı. davulcula davul çalādı.

şindi òle bi şē yok ku. Allah gúle gúle ergúrüse edē bubası onuñ dúúnünü. dabanca atallādı tak tak ğıyāmet ğopādı.

45 (Köy yangını)

saat yedide yanmış ev. o ırızdan çıkmış ölüm. Allah yatumuş onnarı. ırızdan çıkmış o. yanacak ev ğırķ gún ğızar_ımış. ğıza ğıza tutuş_umuş. yedide yatılmaz. onu şeytanla uyutmuş. o ırızdan çıkmış o. gine cannarını bāri ğurtarmışla.

50 uzakdaki dosda yerişecek ğada yakındaki düşman ataşdan alu adamı. mesela sen benim dosdumsuñ. būra ğapımdasıñ. o dosduñ ötden yerişecek ğadarı sen beni ataşdan alusuñ ne ğadā da kótü olsañ ĩsan birbirine şey olu. hadi eve ğorun ğidelim. ninemgil biz uşa_ıķanan öldüle. buba sülāyemiz gúneyden, ana sülāyemiz samaydan gelme bizim.

55 babañ ormancı oldu. bi atı var_ıdı. şindi bu bi ğaç kere öte-beri şey_etdi satamadı atı. senne bi bazallık edem dedi. ben atı satıyan saña para ğazanacakleyin verecin, dedi. baña at ilāzım değil, dedi. sen bunu ne et et harciyve baa, dedi. ben bunu aldım emme heb bōle ğırametlü. ĩsan baķduķca baķası geliye, òle ğózel yāni. ondan keri neyse ben bunu aldım aşabazara indim. òra ömer_ā va. o, dedi benim bi taylu beygir va. şunu baña seniñ at_ına değşdürüvörü müsüñ, dedi. benim canıma ğóķ bāla. 60 ben değşmez olu muyun. değşivörün dayı, dedim. vur aşı dut yoķarı derken o taylu beygiri aldım. niyse on beş gún sūna bize bi haber geldi. gelsin atını alsın biz bunu zabdedemeyoz. lan dayı ben seniñ beygiriñi satdım. ben de siziñ atı atmış kāda mı yetmiş beş kāda mı ne aldım yāni. kes ayak ğabul_etdim yāni. bi de o sıra bende bi ğunnacı ğatır vardı. ona da yúķú çok sarmuşuz, ğununu atdı. aır yúķ düşüt yapıdudu.

65 (Eskiler)

siziñ kóy içinden yol yo_udu. siziñ esgi eviñ yıķılan yēren ķoru ķıķāduķ.
 ķaylādan ķoru gelūdúķ. yer ğıtlı var_ıdı. yoluñ bi yanına řa bi avlu tutallādı, bi
 yanına şa bi avlu. şu ğada yere şarı hayvanına, malına sīmazdım yāni.

ğatırı kāmıl_ādan yúķledim beri ğótdüm. o irahmetlü mēmed_ulan dedi kine;
 70 buba ben dartıv̄rūn yúķleri de sen deymene ğit, dedi dedesine. o tūlek getdi, adam
 deymene... getdi baña hambāran bi teneke misir ğatıveydi yúķúme. sen onuñ
 datdūnu yiyemēsiñ habibe abla, dedi nur ğóllerinde yatası. ğatıra yúķleri sarıveydi
 baña. geldim siziñ eviñ ūne. ğatırı bāladım orı du. āķuru ōle siziñ bi oturaķ vadu
 ğapınıñ óüne dōru. oraya girdim. o ali yellü'de o ğarayoup_ōlu dedeñiz burda
 75 oturuye. o ali yellü de būra ucaķ başında ğırtıl ediye. dōrt ğırtıl ğomuş saca, dōrt de
 kelee ğomuş řōle eildi sulu ğırtıl ediye. řōle yepere yepere saca ğorķanan o beyúķ
 emne geldi ōran bi ğırtıl aldı o eyülükenen şurasına ķoru soķdu. ōran indim al
 gelincūm, dedi. o adama bu ge vur bi susaķ viyme z, dedi. dedeñ řu geline bi susaķ
 ğırtıl ve ōran demedi. oturuya būra kósetde. çerkez, ğız şurı řa otu da bi sıra ekmek
 80 ye, derdi.

(Kar yaĝıřı)

ğarşulā ğaracalaya ğayrıķ. oranıñ ğarı gidē. ğar yādı geķen her yer ğapandı.
 mustafa terziniñ ğarısı ķaır mış seni. helbetde o terziyi bi kere dūdüle. ķaķraķ ķayda
 85 dūdüle. ondan sūna halıķ olamadı. öldü deyi bıraķdılā da ölmedi. ūden ğavĝa
 etmişlēdü.

(Kız kaķırma)

ğarıyı ēgitedilē hasdāneye. şindi ırmazan geldi. onnā erencū dū, öteye dū
 90 varuķana berāber geldi ğızı būran aldı gitdi ırmazan. ōra ğıza demiş kine; sen burī o
 ūlannan evlenmelū demiş. o da amca, babamıñ ğŭnū yok demiş. o da demiş ki; onuñ
 şōle şapğasını aşā indiriviyemlū dıdīnı şōle demiş ırmazan. ōran ben seni
 ğaçırırŭrūn, demiş. halime ğarıya telefon etmiş. halime ğarı da demiş kine evde kim
 vā, demiş. evde kimse yok, demiş. bizim hanım bile misir belleye aşā bosdanda
 95 demiş. şūra cemil_āgil de ōran gelincene cemil_āya çıkıya deya kına ayāñızı denk
 alıñ ğızıñızı ğaçuracaķla, deye. ē atı arķasıyna dolaşduru gibi bunnarıñ bēle arasu
 açulu mu! ğızıñ da ğŭnū var_ıdı.

-76-

Anlatan: Azile BAY

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 74

Derleme Yeri: Şenpazar-Harmangeriş, Paşaoğlu Mahallesi

(Hac hikâyesi)

hangısını ānadıym. şiytan daşlama, mekkede, medinede, ollāda epiy şeyimiz
geşdi. orası çok ğalaba oliya. iki defa getdim. ilik gibi daş topluyoz, yetmiş daş. o
yetmiş daş atıyoz orī. ĩsanlarıñ sesinden dō boca gibi bi yer va. ĩsanlarıñ başından
5 dōrun oraya atıp geliyoz. ıras gelüse geliye. orda zenzem suyu içmeye geldūk orda
ben namaz ğılıyodum. arkadaşlarım beni bırakmış getmiş. baktım eteye қoru kimse
yok. bi oyā gitdim, bi buyā gitdim. kimse ğalmamış. ōran saña meriven’e қoru
yörüdüm. ōran bi dānesi receb_ābi yeñge, dedi. beş on daķġa ġadārın bi ġazā
yaşadım. ben üksüzlükden böyüdüm. benim babam annemiñ ġānında_y_ıķanan
10 ölmüş. yetim böyüdüm.

(Baba)

babam baardan ölmüş. eskere gidecī zaman mayneye gitmiş. bi de sen
aydos’dan yol açūķana yürüyelek ġarda hastalanmış. ōran bi yere girmiş. orda
15 ısınıncanan ölmüş. ben tā annemiñ ġānındeymişin.

-77-

Anlatan: Sabriye ÖZ

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 88

Derleme Yeri: Şenpazar-Küçük Mutlu, Ardıçalan Mahallesi

(Çocuk bakımı)

çocukla zelilliynen miydana geldile. piric_unu delle onu büşürüdük tovada. şişiyeye sorak dağarduk. şişiyeye südü güyāduk. vörüdük āzına emēlēdi. sorālādı. altına kecin güyāduk. keteni yolāduk talladan. tuumunu aluduk tokmānan. çaya enēdük, 5 ıslāduk. çaydan çıkaru serēdük. gurudu muydu toplāduk. mengelezden çıkaruduk. dömür darağdan darāduk. aziyetle hem de nasıl uul. tekkel örēdük, jiridük çıkırūnan çóúre çóúre.

(Yemekler)

10 misir unundan ekmek edēdük. yuñuruduk hamuru. diymanda uudūdük. diymanda iri misiri çekēdük. iri çorba yapāduk. iri çorbası şindi; çekecişin diyvende. el diymanı va. bizim hayatlāda vadu. çúürüsün diymanı ondan bulğur çıkā. misiri güyacışın būran aşarı çuure çuure bulğur olu ondan. onu aluduk, toplāduk gózelce galburdan geçürecişiñ. galburdan aşā geçene pancarda dolma dūrēdük. galburuñ 15 üsdünde galanı iri çorbası püşürüdük. ocā gorduk tencireynen büşürü yerdük.

(Köy)

hiç kimse galmadı. hep millet gulbetde şindi. bu bile gulbetden geldi uul. bu bile gulbetde duruye. bez doğurduk. bağ şu goynek işdi. bunu ben doğudum. ulúk

20 doğurduğ, ğuşanuduğ. bu dizl̄e gitmeye ğayrı hiç, yol yörüymiyon anca merdimana enip çıķana ğada soluğum túkeniye. ğalbden irātsuzuyun. şindi en iyi řiyi yīyoz hasta oluyoz. nedem bilmen. ğocam öldü. o hocīdi. şindi cāmi va cemāt yok. bi tek cāmi var_ıdı ūla'da. orī sıvamıyoz diye buraya bi cāmi yapıdudula oıl. şindi cemāt yok ğayri. hoca viymiyeye şindi.

25 üç ğúnn̄ere su yok. üç ğúnn̄erde suyumuz yok. su dādan geliya. kesilmiş diyala. biz gidip baķamıyoz. evde adam yok. susuz bekleyip yatıyoz. şu çöşmeden bi řeycúķ içiyoz. kiması bulu kiması bulmaz.

(Gelin görme)

30 ānařıyala. aniynan bubası viydúķleri yer_inen. cehiz sanduķ var_ıdı. urğanları bağlāduķ řōle duvallara dūru.

çaķır sabri'niñ kóyü deıl bura oıl. ūla dell̄e onuñ kóyüne. kóprüden geçecīsīñ iki yol gid̄e. yoĥoru gidene gidecīsīñ. çaķır sabri fıķıllara yardım ed̄edi. hatıllı adam_ıdı.

35

(Dokumacılık)

düzende bez dođurduķ oıl. kúřü daraķ vādu onuñ. kúřüden alusuñ daraķdan geçür̄cēsīñ. tuva delle řōle çekmeĵ. meķúķleri oyā buyā atıyosuñ. ayaklık delle bunnar_inan basacīsīñ bōle. bunnan basıncana aızlık açā řōle. arī duru atacīsīñ meķū.

40 tekkel çekip ōle ōle o yaña bu yaña meķúķ atacīsīñ.

(Çeşitli)

eveli ekmek yo_u du kine. irimúk gótürülēdi. faḳazlādan irimúk gótürülēdi.
 irimúk çorbası büşürüdúk. yememişin mecbur yiyosuñ ni yapacisin. dullanivördü.
 45 suyunu ğaşuḳlāduḳ. dibine enivörüdü. besdil yaparuz. örñ topluyoz. tencirede
 ğaynadıyoz, irendeden, süzgüden geçirip pesdil ediyoz. gidiken baḳāsin. nişambaya
 dóküyoz. ıslıyasuñ tertemüz yıḳayıb ıslıyasuñ. süd_ünen uyunduruyosuñ besdili.
 dūruyosuñ tabā yāni. yıḳayıb içine şa süd ğuy, şeker ğuy öle yiyosuñ. ğoñşularnan
 yersin.

50 hayvan doḡum yapduḳdan üç ğun sūna avuz büşürüsün. tamdan gótürüsün,
 süzēsini bi tencireye aşarı. ğorsuñ ocā ğaruşdurucisin. içine şā acuk şeker atacisin
 ğaruşdura ğaruşdura. o toḳalaḳ olu şöle.

toḳ demişke boḡuca civcileri gene bi şe almış. ğışın aldı on bir dāne. baharın
 ğulúk yatudum on dāne çıḳdı. yedi dānesini aldı getdi. iki dānecū duruye. gene boḡuce
 55 üş dānecúk ğalmış diyala. ben bilmen oḡul sansar geliye. zabah gelin enmiş eviñ oune
 yem veydim ana diya. civcilerin ahırını gitmiş üş dānecúk ğalmış diya. āgidiye ölüsü
 dirisi yok.

(Domuz)

60 şūra bi bahçemiz va ötte mezallin altında. iki dāne mi üş dāne mi findık ācı
 va şöle. didim uşaklara ben dibinde oturun siz_inen gidem, bu ğıznan ūlana.
 toplıylım gidem evēki āşam. bi yēre çamurda ānanmış ānanmış gelmiş findıkların
 dalını bıdānı ğırmış gitmiş doñuz. misillerin şu ğadacuk püçġulünü otumuş gezmiş,
 hep gevşelemiş. o sapları bile yemiş. kimse yok. sayvan beklie bāzısı. ahırını gidiye

65 şu eviñ ĩsanı. kópek tallaya onu guymiya. kópek gūlaya diye. misire gelincene
doñuzu kópek gūluyomuş.

hadi gúle gúle ũlum. baq şu yoldan aykuru gidiñ, çabucaq varusuñuz. aykuru
gitmesseñiz yol uzar. siz o telbiyesüze bakmañ onu Allah vāsın bildū gibi yapsın.

DOĞANYURT

-78-

Anlatan: Ümmühan ÇAR

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 81

Derleme Yeri: Doğanyurt-Dağyurdu

(Sağlık)

- hoş geldiñiz ikicũñuz de ingesiniñ. gayrı canıma solıye yavrucum. hasteyin
 ūlum. dizlē ğımıldamiye, gidemiyon. ğaç kere doqtullara getdim. doqız aydu
 doqturlādeyin ben. biyle nefesimi alamıyon. Allah siziñ aqırınız iyi gelsin. uzun uzun
 5 ömürlē viysin Allah. bũun bi ĩsan ā_çok bi miydana gelüken ğafasına çókúyala.
 öldürüyala. çalışdumiyala. ğayınnalā kótü. şindi gelin alıyoz ğayınnalā kótü. bekĩ bu
 ūlanna nēren çıkacak ğayinnala olmayınca? dāda odundan alamāsiñiz ğoci. bu
 zavallulādan alacĩsiñiz. evlādım gelinle çalışmiya onnā ki. bizden ilersi çalışuduq.
 ğazma ğazāduq. şindi gelinnē yatacak emme ūlanna besleyela gayrı onnarı. saķına
 10 ğayınacũñu sev ğızım. yedi dāne gelinim va. yedi dāne aķırınıñ ğótüne barmāmı
 vuruyon. yedi dene uul, dörd dene ğızım vardı. birsi öldü. hebicũ üç ğız, yedi ūlan
 var. hiç sorak sordumadım, ğúús memeden. bulğur suyuynan şuyınan buynan hiç ben
 bi uşā sorak vidūmu bilmen. işdi beşik ğōyala, beşje dūru kecin ğorduk biz. şindik
 uşakların ğótüne bi bez alıyala. ğúlmeñ ben içgillenürün ğúlmeñ!

15

(Yokluk)

ğurağ oluyodu. ektúkleri olmuyodu. irmúk alıyolardı inebollādan, faķazlādan.
 gótürüb irmúk ekmei yiyoduğ. cúúz ekmeklerni ben fırında uútdüm de yedúk ũlanım.
 cúúzüñ ekmeini, ekmek yok. cúúzü diymende dđdúk bōle úútdúk. yedúk taķır taķır.
 20 şindi bu devir zengin devir emme yedđmüz iřđđmüz avu, gúbre. elersi biz top
 gibiydúk yavrum. yeñiye döndü dünya.

(Göz Hastalığı)

gózümü kesdüdüm izmit'de. içerden patladı gózüm sızlıyi sızlıyi. bu ev yeñi
 25 yapıldı. çürüdü aaç evi. ev de yūdu. bi çocuk nası miydana gelü gızım. gıpgızıl
 miydana gótürüyo. arı sırayı gatıyo. onnarı da yāni idāre idicisiñiz gızım.
 ben ānarım. bunnara domatis dūra, bal guy sinicue hadi.

(Çeşitli)

30 hekmet, baña bi iş yapıviyseñ na ğada iyi olu ũlanım. ben ğaymaķama gidecin
 ũlum. benim evim góçúk. bu ğulağ viymiya. ben hekmet ānan get diyon buña. idāre
 ediyon bircúk ũlum. ete git bi hele. ollāda bejm uřān bildđkleri çokdu kōy içi. mēmed
 ali kōçek vadu. mēmed ali kōçek diyince birinciydi o geřlīnde yavrum. on yaşında
 ortı girdi de kerpüçlü'de kemāneci mısdafa var_ıdı. onna çıkdıla ortı. dörd dene gızı
 35 va. yed dene ũlanı va. gızları satiya bi şile ediya. şindi đimen dere'de dúún meřgúl.
 benim ğocam öleli yirmi sene oldu. o çok çalışudu. o ğalā zamanda geçē gidivörüdü
 dālara dūru. çıbık ğırādı. ilersi çıbık ğırālar_ıdı. ışığan kesēler_idi. baķıyon
 eyinlerine, başlarına çul gótürüyon.

40

(Maniler)

māni māniye kelām

yara yolladım selām

darılmasın kúsmesin

belki beni unuñ olam

45

endim devreklerim

vay benim emeklerim

emeklerim dedúkcen

sızliye kúreklerim

50

suyu saldım aķıtma

beri yola baķıtma

mektúbleri gónderdim

dúşmannarıma oħutma, çok çajrcın da hastayın. ben böyütdüm sizi búllāda.

55

(Köydeki olaylar)

úrúķ çekirdej geçmiş burnuna ūlanım. ne zaman gidelim. yavrucum baña el

daķ. o şĩ baña basakları yapverciydi toma'nıñ uşā. şaraban'ı tepesine iş almi getmiş.

beni ölüden canlandumuşla. ben öldüm de ğasdomoni'ye atmış beni bu uşak. cip

60

ölmişiyin. sālık ocāna gidiya. beni canlanduramiyala mesed'de. ben bunu

ğasdamoni'ya atacın diye. ordan iki hemşere alıyala satıyala beni. hiç bilmiyon

gendümü. zabā ğada orda ben_inen ūraşmış doķtur. zabaķ uyanmışın ben. āzuma şa

hortumu soķmuşla. işde doķtura gitcesiñ. oyā do hiç gidemedim. ben gidecin.

ğonturola gel dedi. bora kótürüm olmuşun. geçen sene ğışlak üsdüne vādım. beriç

65 ukurna hekmet. orda duvaluca mantarı ok bitiye te yzde. ulan dedim Şu yā Şa
gidiyin baıyın. ble burdan buriy ada Şiy yapmış. yer yapmış ayu. ordan bi girdim
yola. o, amlıkda ıŐla sd beriç ukur’uñ bi başında. samālıñ bu yanda yoada.
burda duluca, sırtı ke, br mantarı olu. annuca olu. Şindi kesne zamanı bi
br mantarı bit kıyır kıyır ye. Şindi ok topliyala. boun zabah findıa getdile. dn
70 āŐam anañ itsin hem findık alu. yardım etsin baña demiş. ineğim yo lanım. inek
bızlacı ge biraacak. ona ben sd eletvrn yolların emme ırmazanda biraacak
heral. inek dana ıkarıke o danı yıaycısın ıccak suynan. besdil dkmŐ sinilere.
āğidemsiniz ki topliyvisek. bullda var ok rk. ben ekmekl yren geldim burı.
ben sembelikden bydm. benim dayım var ıdı. onuñ ekmnen bydm ben. ben
75 Şindi bi su imice burdan ıkarman. te dnyāya ben nasıl itcin yavrucum? hadi
yavrum ben seni ızlık ediniyon. efendicñnen baña misafillie gelecısın di mi ızım,
yemiş zamānı? burdan heb gitdile.  etdile. evl savu. bılların evleri heb savu.
heb getdile.

80 (Okul)

oula getmedim yavrum. sembeyin. bubam anam ld. onuñ bunuñ yanında
miydana geldim o sopaları yiye yiye. sembelikden bydm emme uul uŐaları
yetim etmiycin deyi yirmi sened burda ble ekdim ara yellde. benim uŐalarım
hi doturu rmedi. sdne gitdkce Şey ed doñuz. itmcısın sdne. ben geen
85 n hıra uŐā bilemedim. mesed’e getdi. dovanyurd’a mesed derdk esgiden.

(Kaza)

örúk yiyēkene órúk çekirdēni bōle burnunuñ tā yoḥorī ğada sıḥıřdumuř.
 gitdile. takşi gelmiş_imiş ori. siziñ uřaqlarıñ ḥangısıniñ takşi? takşiden habarımız
 90 yok. mesed'de alabülüle mi bilmen. burnunuñ dölünúñ tam biri ğadelli sıḥıřdumuř.
 yünsi ğada sıḥıřdumuř. miyva yemiş.

-79-

Anlatan: Hatice ATALAY

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 68

Derleme Yeri: Doğanyurt-Merkez

(Çeşitli)

- biz şöle yaparuz. biz de tabi seniñ dedũñ gibi e hávrüz gollar_ıdı ilerden hávrüz gollar_ıdı. üstüne teneke gibi mi desem bi şĩ delle orĩ gollar_ıdı. aça beşĩ, şu gada bi şĩ. şu yünseklĩ ondan sōnacuvazıma tāta beşĩ tabi oul. onuñ içine tabi şĩ göyala hávrüzü orta bōle kertúk gibi onuñ dutancı ōle şĩ. ondan sūna hávrüzünü
- 5 göyala delũne. hávrüz dedúkleri hani ne biliyin ben teneke gibi mi desem ne desem zā ilerde. onu ōle gollá. üstüne tabĩ aşāya düşüverü. ya pamuk gorsañ ilerden vāti olmayanlar kecin gollar_ıdı biliyo musuñ? kecin demek ne demek biliyo musuñ hani keten ekellēdi ilerden, evet ilellēden keten çok ekellerdi. ekellerdi ilerden tālalara ekellēri şindi nerde nerde. yapma nerde şindi findık yapıyala. ondan sōra onu góle
- 10 ıslallar_ıdı. gólde onu beş on gún durgurlar_ıdı. onu orda tabi onu ıslıyo, çıkarıyala bōle otutduruyala orda gürüye onu dúvellēdi tokma_inan. āşdan tokmak yapıyalar_ıdı. nerde ondan bez de yapıyalar_ıdı. çarşaf da yapıyalar_ıdı. ondan sōra nĩse uzatmak gibi olmasın. tabĩ o tātayı göyasuñ. o kecin dedũm işde kecini göyasuñ ōle yatağ hālinde ōle. onuñ yerini goyan tabi pamuk göye minderini göye şĩsini göye
- 15 onnā da ondan sōra onu ōle yapıyalar_ıdı. tabi aşā inivörü o. şeyi gomeyinca bōle hávrüz gibi bi şĩ ōle sübek gibi gaymiye çünkü tāteyi göyasuñ ya. orĩ tabĩ barnağ gālınlıkda delúk deliyala dā göyasuñ. o godũñ yatağ aşā inmez mi? çok yünsek olmazdı tabĩ şu gadarı çocuk giricek gadarı tabi. ondan sora işde ona hávrüzünü göya

- ondan sora ġāri onu yerine yapıyala tabī. sedū geċsin deye. sebek dellēdi ħani sebek
- 20 ġollādı. işde òle çocukları böyüdülerdi. yanbaşıda bezi şindik iki ġat bālar_ıdı. iki ġatlu yapılu, iki ġat onnara ġatlu tabi dikiyosuñ. diktúċden sōra tabī ona ġóre bi şī yapıyasuñ. orī ondan sora deliyosuñ. iki darafı da bōle bi ġānından dōru bōle, bi bōle bi bōle òle yaparlar_ıdı ben yaptım. bişúċ olunca, o zaman potura bulamıyoduċ. aslında Allah biliya yalan ġataman òle idāre ediyoduċ işde. ne bileyin bulduċ miydi?
- 25 bulamaduċ miydi? ben geċmiş ġún rātsuzlūnan ĩsanıñ ġafasında ġalmīya ġayrı. ċoluk çocuk da zatden gidiye ısdambul’a. ġúnleri salıyoz işdi. bu sefer şīsi geldi. ġayıntası öldü anca bi dānesi anca geldi meftāsına. ban òle ġórdüm. ben de işde öteyenkiniñ dúúnünde teybē, nişanında ġórdüm. tam da on sene olmuş meselā. şindi iyi kótü gine findıċlarımızda findıċ ġórúniya toplanacaċ. benim ayāmiñ sırtı şişiveriya. dizlerim
- 30 ċok şişiya. şindi ben de tamda bi inecūm va. ona şurda sap var. mısır olmadı. gitdi hep yandı. doñuz bizim bullara ense de giremiye, tel içi giremiye. òle olmasa yok zatden hiç sömek yapmadı. tam sömek yapacī zaman da yandı yandı. bi ġuraċ bi ġuraċ o zaman yādı emme sōradan faydası olmadı ki tam tepe ċıkardı. tepeyi ċıkariyken sömek yapacī zaman da ġuraċ yaptı. o zaman bi yāmur ġórseydi. dek
- 35 ġitmedi. ondan sūra ġayrı yandı. tepesinden dūru yandı.

ırmaċda su va gene iyi kótü. orda bi ġomşunuñ birine yarsını sulatdım_ıdı. fasılyesi olmadı emme, fasılye yandı emme gine az ċok bi mısır bāri oldiydı. ondan sūra bu sene suladamadım. o ĩsana ġuċ yetüremedim, suliyvarmadı ni yapıyın. Allah rızık eddiyse o olu. şindik bu asvata parċaliymiyoz da onuñ demürü va. demürüñ

40 onna bi şī becerlemiş dömürüñ arasından dūru hortumu ġöyoduċ. o ĩsan yapıvarmadı işde. gendü sulūye gendü yerini. şindi meselā orī ġureceysiñ makineyi yapvereceñ

nolucaḵ yavaṣ yavaṣ ĩsan sular. suluyvermedi iṣde gine ondan sōra fasılyem de,
arasında ġara pancarımı da ġórünüyo. hiĉ olmasa oncuaz şōle miydana gelüdü.

45 (Olay)

bi beyimiziñ tallasına, o şeylerimiz toplıya. hiĉ baña aldumiya. bu sene
beşinci sene oldu iṣde bōle baña daḵlaşuḵ. şindi bu sene deyon mahkimeye āyidiyin
diyon. ġaraġolda da iṣ yok ōlum. şindi benden yaşlu bi ġarucuḵ va. kestaneyi demiş
ben şu kestaneyi demiş şindi ortāmiş beraber de kestaneyi demiş ġaç senedü sen
50 doḵuyosuñ bu sene ben çıḵıyın da çıḵarıyın da demiş meseła bi şey bulmuş deliġannu
çıḵarmış dorū. bi ġalbur ġada endi dīya. ben dīya onnarı alıyon dīya. kiripisini de
ayru alacin dīya. geldi söylemek gibi olmasın sen benim evlādımsıñ altıma üsdüme
ḵúfür elāmet dīya. o çıḵana da ayru baña ayru dīya çuvalı, geldi parçaladı dīye atdı
dīye. yapmadū ġalmadı, endim ġaraġola dīye bōle bōle mesele dedim dīye. ondan
55 sūra hadi inebolu'ya. ben inebolu'ya gidiyin demiş ben bi yer bilmen ki demiş
bilmedūm yere nēre gidiyin ben demiş. çözmemişle sen çārsañ da bārsañ çārsañ onu
alıverseñ o ġariyi, o yaşlu ġarı dī mi? gitdim emme bā bi candarma ġatıvādıla dīya. o
çıḵan adamı şāit yazdudum, ederin dedi dīya. gitdim ben makkimeye verdim Kāt
gelecek diye baḵıp doḵuyke iki üç ay sūra dīye gitdi dīye orda şāitlik edivermemiş o
60 adam. o adam da az ḵúfür eşidmemiş. sen çārsañ da onu halletseñ nōlu. ben de onu
düşlündüm de ōlum onuñ çünden peşini sürmedim. ya ġocca talla buba tallası,
bubasından bi şī ġórmüyo. buba malından onuñ dikmesini bātime niye alıp
topluyosuñuz. onuñ üçünden ben de peşini sürmedim emme bu sene dīyon Allah
sālıḵ vörüse onnara ben burnundan ġótūrün diyon. bakın ne dīcekle. bi de tallaları
65 gendülerniñ sırtlarna yazdumuşla. tabi onu bölelle emme o ĩsan demiş ġaç senedü sen

yapıyosuñ alıb yīyosuñ ben de demiş. ıkīn da yiycek ğada bi şiy demiş. şurda
doğudduruyun da alıym demiş. Һani onnar_ınan o şīmiş akraba tabī Һaynana şīleri e
gidiyosuñ senden acuk yaşluymuş tabī o. o_şak senden yaşlu o. evlū barķlu e olsun
varsın. hadi yinge bunu al yi deseñ nōlu. sen al ğaç seneden beri ben aldım sen niye
70 īsan birbirine olduķdan sūra vōrū birbirine onuñ çūnden bunu düşündüm de
gidmedim aşāya. ben diye beni o ğada deye yaşlu ğarı deye bā yapmadū ğalmadı
diye kúfür elāmed dīya. arıb da ordan o adama da ārsañ da sen niye seyid miyosuñ
sen ğarağolsuñ, ğumandansıñ, niye arasını bulmayosuñ? benden ācuk yaşluca o ğarı,
ōle diye abla dīye sūra āşama ğalmış bā misafır. acuk da aħraba yapıye. bizim
75 beyimizden dūru. bōle bōle mesele dedi. şāitlik etmemiş. sen ederin ben diye dediñ
de niye yolladıñ o ğarī orī dūru.

(Kōy yemekleri)

vallā şindi inceliye tabī. ilerden beş altı türlü yemek yapallar_ıdı.
80 patatisinden, sarmasından gine de yapıyala da yāni. beş altı türlü ōle yemek yemek
yapallardı.

pītı; onu āşamdan ısıyala. onuñ şīsi va ye ben Һani başğası temiscecúķ yapan
bi īsan olusa yerin de gendüm yapamıyyon. gendüm mīdem ğaldumiye. severin
sevmesini de yāni şōle temiscōcuk bi īsan yapıp da bi yaluñuz bi ğişi ne ğada yapā da
85 onu yeybūlü. onu herkesiñ yiyesi gelmez. zatden ğollarım ārulu düşdüm de buram da
bi şī ğaldı. düşdüm merdivanda da burda ārıdı ğaldı. şindi dūru bi iş ğóremiyon. valla
yel de vā, hepisi vā. şu dizimde, bacāmda da ōle. ok çekmedim emme tabī yol da
yörūdúķ biraz kireşlenme oldu heralda.

- çok beş altı türlü yemek yapallar_ıdı işde. keşgeinden, ilerden tabî yoğa
- 90 yapıyosuñ ondan sura ğuruduyosuñ tabî onu. ondan sūra saşda. saşda yapıyala onu
yūriyala unu yapıyosuñ seriyosuñ ilyanıñ içinde yūriyala. tātadan aaşdan tekne
diyala. sōradan çıkdı o ilyanıñ şisi. onu pözülüyozuñ ondan sūra açıyosuñ
ğuruduyosuñ. ondan sōra onu ğuruduyosuñ tabî saşda büşürüyosuñ. onu bişlaş diyala
onu çeviriyosuñ. ondan sūra ğayrı onu yapıyala paqlava ādeti çıkdı ğayrı tatlu
- 95 yapıyala bi şile. pancardan nōlu sarma olusa olu. sarması olu bi de ğara pancar. beyaz
onna bullāda olmaya başga yerde oluya o beyaz ilānalarını. onna beyaz ilāna onna.
bizim bullāda ğara pancar işdi. ondan ğardlarından malımıza veriyoz. toklara yīya
yapraklarından toklara vōrüz. ondan sūra onuñ ördmeklerinden ğavūruz. tepesi var
ya ördmek deyo. onu òle sovannan ğavurula òle. yemekleri hep sofrî ğollar_ıdı
- 100 böyüñ miydan sofrasına ğolladı böyüñ sofrî. bi yerden yeller_ıdı millet şindi ğāri
herkeziñ tabānı ayrı ğōyala. şindi inceldi, tabî inceldükcen herkese birē tabağ
ğōyosuñ. bereketli oludu.

(Yolculuk hatıraları)

- 105 esgiden hep motorlar_inan gidēdi gelüler_idi. ısdambul'a bopurnan
gideller_imiş. bopurnan bopurnan inebolu'ya ğada gidiyolar_idi. motornan ordan
bopurnan giderler_imiş.

-80-

Anlatan: Hatice ŞEN

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 67

Derleme Yeri: Doğanyurt-Denizbükü

(Çeşitli)

- bunna dāmādı. deminden buraya geldile de ayak durdula. ğarı malı tama
 ğuyamıya be! sen vurusañ ğaçar işdi. doymamış ācuĝ ğaçsın dışarı baĝ. şindi az
 ğútdü geldi heralde onuñ_çün girmek isdemiye. civcile bile ōle benim içeri girmek
 5 isdemiya. ıccakta danayı bŭlek dutar bāzı. o diyzeñ va ye, aynı ğızımdan seçmem
 yāni. birbirimize yardımcı oluruz. demin orda duruyoduĝ ĝārdım. sizi gelecek diyi
 durmadıla. hiç gelmek isdemedi zornan ğótdüm. yedúĝ, işdúĝ. heb öyleyüzdü. o
 yañda bulduĝ o yañda yērüz, bu yañda bulduĝ bu yañda yērüz yāni. ben eñ beyúĝ ğız
 ĝardeşin dúúnünde ordaydım. burdan da deñize gidiyoz biz. çoluĝ çocuk toplanuyoz.
 10 hepcecúĝ ğüyoz buluşduruyoz. oriya şā oturuyoz deñiz ğıyısında. geçen sene
 gitmedim. yaluñuz bacām çıĝdı da. bŭle şu eviñ uunde çatladı. sen biliyoñ işdi. beni
 abanalara fılān geçen sene iki üç ğún ōle gezdüdüle. bu bacām üçünden. bir ay
 kŭtŭrüm çekdim ben. babañdan taksiyi aldılardı. burı̄ gezmē geldile. bazar ğún ōle
 āĝitdile beni. şindi iyyin canım. şindi geziyon. sızılāyon, sızılāya, iki senedü
 15 gidemedim, uşaklarımıñ yanna ısdanbul’a. öyle çok gendümü bi işe vuramıyan
 ĝoñşula işdi. evelden çok çalışduĝ. şindi ıratdayuz. kimi zabah gidēdúĝ. şindi orman
 oldu çalışdumuz yellē. āşam girēdúĝ eve. biz çok çalışuduĝ ingesiniñ benim. dur saa
 ingesiniñ kevúĝnen, kevcennen erúĝ çekiveyin. bizim kŭy yaşlu ĩsan heb. ĝayrı geşle

durmiya burda. ben çok gavğa edēdim. herkesi dúvēdim kóyde. ben kimseyi bakma
20 dīmen.

(İstānbula yolculuk)

esgiden ısdanbul'a popurnan gidēlēdi. onu binēlēdi. gidēlēdi. iki günde üç
günde enecek gayrı ısdanbul'a ne zaman enēse. gúle gúle yavrum ahırñ iyi gelsiñ
25 emi. bunna bensüz yaşıymaz. ben bunnāsuz yaşımiyoz biz. bunna olmasa benim ne
gúnüm va, gelüle temüzlümü yapalla. Allah ırāzı olsunna.

(Köyde yetişen meyveler)

şu beyazları sarı gibi olannarı can erī. bunna iki üç tüllü oluya. bak būra
30 kesdūm benim cip saruydu. onnā gara erūk. şindi bu tā olmadı. dolapda ezgún oluyá.
şışeden tā iyi oluya. o bayā cip sertelmeden göyyā. şışeden iyi oluye de sertelmiycek.
çok serteldü mü iyi olmiya. acuk bişiriyoz. hava guraşsamış gayrı cip çürümüş.

(Çocuklar)

35 on dört sene sūra bi dāne oldu. ilēren dā gúzeli oldu. on yaşına geliken
sözliýala. dörd kere durdu. gardaşları asgerlīni etdi. nişanlı oldu emme gardaşları
asgerlīni etmeyince dúún edivermedi. dörd gızımnan iki ölüm va. iki üç gún sūra
diya uzatmiylim diye dúúnü gızım. bunna birbirine bezliye.

40 (Günlük yaşam)

zabah sırlarımı gúdē gelürün. ondan sūra buez de gānımı doyurun. giderin
kóy içine dūru orlara dū giderin. bunuñ yanda oturun. bi tek inejim va onu gútdüm

geldim. bunları şĩ orda goñşula oturuyalarmış. biz oturiken bu da geldi. ekmekçile de
geliye şindi her gún. nĩle olsa her zaman öyleyüz.

45

(Fındıkçılık)

benim burĩ şa olanla. misiriñ içinde olanla işde. sarı fındık kúçücük.
toplamaya gelinlerim geliye. gelinlerimiñ hırası geldĩ_çün beyĩ de geliye. ũlanla da
geliye. oña göre bu aya alıyala izinlerini onla. onna dek gótürüyela. hıra geliniñ üş
50 dāne çocū va arħasında. beyĩnuñ de yine va. geçen sene ayām ters döndü de ayām
çatladı. bir ay kótürüm ğaldım ben evden dışarı çıkamadım. bacām çatlamış. bõle
apışa apışa gidiyon ben. onna da takşi almışla beyúk gelingil bi başıma geldile kóye.
cenab-ı Allah sanki ısmallamış gibi. bazar gún oldu. get demiş babanneñi gótü demiş
beyĩ benim. geldi babam çayrdı saña dedi. ben iyyin uşām diyon. babanne ille
55 gitcisiñ dedi. babam beni yōsa dúvē, dedi. sālık ocāna ũraduķ. bizi inebolu'ya
sevk_etdile. ōran bizi abanĩ yolladıla. ordan bacāmı film çekdilē. bacām çatlaruķ. iki
gún, üç gún beni ũraşdudula. o olmasaydı beni kótürüm ğalıyodum. tōybe tōybe!

gúle gúle gidiñ canım. burnuñuz ğulāñız çilemesin hadi yavrum.

-81-

Anlatan: Ayşe FİKİR

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 76

Derleme Yeri: Doğanyurt-Denizgörülen

(Çeşitli)

- bura deñizgörülen kóyü. deha baķ baķıymın górunüya mı? miyvala va orda. arħası deñiz. deñiziñ yúnseyi. ğaradan ārı gidēken deĵ de yúnseyi. esgiden yōriylek gidēdúķ. esgiden sömek, kepek yerdúķ. misir vā ye misiriñ sömeĵini un yapāduķ. 5 dúvēdúķ. un yapāduķ. hiķ bi ři yūdu. benim safra kesemde daş va. miyde de yara va. yeşil ğart viydilē de yeşil ğartiynan çıkardamaduk. para ilāzım. iş orda durīke gitcēsiñ. gúcúñ yetēse. emme yetmince ni yapacīsıñ? oturacīsıñ. yatacīsıñ. ğazmiynan çok alışdım. ħanĝı işe gidecīsıñ?

-82-

Anlatan: Rahime YILMAZ

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 78

Derleme Yeri: Doğanyurt-Belyaka

(Yaralanma)

yolda gidēken düşdüm. kút gırıldı emme bu elim ıhı işdi uyuşuk şindi. çekdüdüm emme tam yerine gelmedi. elim heb gırılmış_ımyş. çıkmış_ımyş bu barmağlarım benim. ırnayadan gidebilse bu yanna bi ĩsan olub da. epeyi olmuş bu bi

5 hefte. o çabucağ enmez şişi ğalu.

(El işleri)

beliñe dūru bālyosuñ bunu şōle yapıyosuñ. biz esgiden yapāduğ uul. bōle ğuşanuduğ işdi. şullarına birē de ğulp dikēdūk. bōle arķamızdan ūne durğududuğ.

10 çövrūdūk. bağlāduğ bunu bōle. hem ıccağ dutā. doğuma ūlū de var_idı. siz nerelūsūñuz? siz dıanyurt'dan mı? bura belyağa. ısdambul'da üş dāne ūlum va. iki ğızım va. ğızımıñ birsi şurda. mezallīñ başında evi va.

(İncir)

15 inciri yarıyoz şōle. ğabını yapıyoz inciriñ ğuruduyoz. bütünü de yaparuz. furuna ğuyaruz bütün inciri biz. ipliğ cizerüz. furuna ğuyāruz āsgiden. şindi kaçdı o ādetle. arsa alusañ arsa da va satuluk dā deñziñ ğarşusunda aşāda, harman dēruz. evi yab deñze bağ. āsgiden popura biniyodu adamlarımız, ısdambuladan tabi. inebolu'dan biniyolardı. benim zamānımızda çalışıyoduğ biz. buyday, misir ondan sōra şindi

- 20 doñuzlā ğomiye. bahçıyi bile ğomiye doñuzlā. anca şindi herkes baççe yapıya yīya o
 ğadārı. şindi millet deĵz var ya. yüzmek üçün ısdambul'da kimse durmiye. geliye
 yazlıa. harazım va iki dene benim onnara bakıyon. äsgiden óküz_ünen ğoşāduk.
 harman aluduk. bak şindi huķümet bi oķul yapdudu. arabiynan gidiyala, arabiynan
 geliyala. on dāne çocuk... bizim eşimiz, zerzevatçımız buriye geliye o taraıdan. toķ
 25 civci yapannarıñ va. mantara giderüz bāzı. alantun mantarı olu çok. acı olu o.
 yapmasını bülüsen heç acı olmaz. duanyurd'a bōle boydan boya gidēsiz.

-83-

Anlatan: Habibe OKUR

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 64

Derleme Yeri: Doğanyurt-Küçüktepe, Kesecik Mahallesi

(Çeşitli köy işleri)

kesecük gúcük depe delle burî. siz gezmî geldiñiz?

- eveli keten ekēdük, kecin yapāduk atlarına gūyāduk şindiki gibi bōle yūñ pamuk nerde! dūru çul-çubat yo_u du. zor miydana gūtūdük açuk saçuk. heb beden
- 5 guvvetiynen, ğazmiynan çaluşuduk. miyva dikdük, fındık dikdük. şindi topleyoz. eveli ellerimiz_inen ūraşib yatıyoduk. bislāc_inan dūvüyoduk. sopiyna, odunnan dūvüyoduk. ondan sūra şindi patoza veriyoz. seriyoz eviñ üsdüne dūru ğuruduyoz. dibini belliyosuñ. fındık ğazması dērüz biz ona. dibiniñ şıvġasını ayıtlıyoz. belliyoz, herġ ediyoz, dibini. ğazıyoz yāni. onuñ ğoncunu tek tek o ğazmiynen belliyoz.
- 10 bahara çıkīke belliyoz. diplerine mesed'den alıyoz da gūbre ğuyyoz. ğayrı mala bakmıyoz şindi mala baķan yok. yaluñuz o biñde bi dene. bulla iyüdü. ablacum ben ölüyon bu dizlerimden. şindi ordan ārı burî zor geldim. uġulcum bu dizlerimde bi sızı va. benim belimden aşasında sızı va. arabıynan geliyon uşaklarıñ dibinden dókūleni mókūleni toplıyveriyon. fındıklarıñ tūmelerini ğoparıyoz, gegel yapıyoz.
- 15 baķ doruķlarına baķ bellü! fındıklarıñ tūmennerinden ğoparıyoz ōle doruğudan ğılıfıyne topluyoz ōle işde. ni yapacısıñ ay oul. āşamadan ğoparıyoz. öte ğarşuda bizim evimiz. o yañda evi vardı burî geldi. bullara ev yapacin, o yannāra yapacin,

çalışacın diye būsürü uşak devşe_inen biz bunnan canımızı yedük. bi tam sır
beyüdüdük, inek yaparduk, elmelerimiz vardı bekmez yaparduk. bizim çok ömrümüz
20 geçdi ay_ölüm.

(Çeşitli)

añşa gızın dúünü edemedim. ablacum gızın teyzesi var_ımış. ameliyet olmuş
orı getmiş. geçende getdim yapacin deye ğarı dedi tā zaman beklilim. dur bakalım.
25 evden de ecük borcumuz var_idi. ırmazandan sūra dúünümü ederin ölmësem dedim.
vallā bilmen ni yapar. findi ũrendiñ mi siz bi tā ki sene bōle gel hem bize findık
toplıva. emeci yap. bi araba ĩsan ğuy ollaran. ne ğada gız ğısırağ var_ısa ğandu, düşü
peşiñe.

30 (Sohbet)

- ula sen şu hava gızın ğardaşı deñ misiñ? ğay yumurcak vurub da vurası. seni
ge bu yā. bu uşā ğórdüm diyyon. sen evlendiñ mi? ğanımiñ bu mu? e hoş geldiñ
ğızım.

- ufağlımı sen biliyoñ mu dēze?

35 - yaramaz deñdiñ. cana yağındiñ. ben seviyodum seni. dúün etdiñiz mi esas?
boñ mu geldiñiz? bullere dūru alıñsın da bize findık toplamı gelü. biz gelike arabası
ordaydı. mēmed_ulan gelmiş_idi zabah arabası. mesed'e enmüñdü buñ aşam. şurda
bizim ğomşu va, onuñ bi ũlanı vāru seniñ gibi. ona bezletdim seni. siyrek geliye o
biraz.

40

(Köy işleri)

ben oꞑumuş oliydim beyā bi yırtıcılık yapādim. ğoca ğallarıñ ğayrık yüzüne
 baꞑan yok. beni dīne bizim memlekātımız gibi yok. búllere yoꞑoru biz heb ekiyoduꞑ
 yoluñuz ğır bayır işde. unuñ bu çilesi va. otusañ yuvlanıyosuñ. sipor oluya emme
 45 beim gibi ğoca ğalla aşamıya, yūlanıvarıya bullāra işde. kóyümüz çok iyüdü. işde
 búllarıñ ğırı bayırı. ben çalışmasam oturaꞑda olsam ahırım şışıya uul. şurda bi ūluum
 va. onu alabŭlŭ müyŭn uşam. araba var_ıdı, arabī o yā bu yā sürŭklī sürŭklī bizim
 uşak ğırdı. ōlum va, ğanser hastası. ne zamandu uşām bi senedŭ çekiya cırıl cırıl. bi
 de āru va. bi çāre bulamaduꞑ ārısına. bu boynunuñ burdan bu yanına şā bi āru va
 50 devamlu. doꞑtur bi çāresi yok deyi çıkarıvardı hestēneden. işimiz irezillik. bi çāresi
 bulunmī. búlle çok ğuraꞑ. Allah ırāzı ol. ben şindi şōracuꞑda enecin canım. aꞑ uul
 aꞑ! ğoca ğarı ğayrık iyce ğocadı. ğoca ğallarıñ yüzüne baꞑan yok.

-84-

Anlatan: Meryem GÜLER

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 88

Derleme Yeri: Doğanyurt-Düzağaç, Sarıçiçek Mahallesi

(Çeşitli)

hepicũñuz hoş geldiñiz. sizi aradı, siz demek kinan doğanyurt'dan çıkmışmışıñız. sağ da vesin Allah bi çocuk. bircuu öldü. bi dene tã da vardı bõle. oncuaz öldü. özüllü çıktı anasından. galbi dölük dedile. bilmen bilmen bi şîle dedile.

- 5 uşaiñ âzından mama verilmedi. burdan góbecünden mama yerde uşak. o dayanı mu? uncuaz hiç durmadı. hep yarıydı ñe yarası. uncuazımız ölü geldi. üy urıdan vādıñız mı? şimdi boyn ısdambul'dan telefon numarasını aldı da telefon etdi size emme ulaşmadı. demek kine bunna geçmişmişler_ imiş yokoru. orıdan vādıñız mı? hepce buez çok yāmur yādı uul. uyduñuz gece deñil, ertesigece. gece de yāmiş seller enmiş
- 10 emme ben hastayın. hiç bi şiden habarım yok. hāb bullara şa, eve şa damla enmiş.

(Hastalık)

- misirleri ben gazaman gızım. buncuaz gazıya. şimdi zahti biz idemiyoz ilersi gibi. şu bostancūnan şorda biydey yeri galdı. ben şeker hastasıyım. ta bi şîle va emme
- 15 ben onnarı bilemiyon. ilēren geşlik zamannanda çalışdumuz zamannāda uşak devşek bõle örkebaşı gibi. tamda sır dolu inek, davar... şurda bi hambarımız vardı. biydey unuyne, misirne dolduruduk. çalışmaycağleyin bi ğarı deñdim ben. emme düşdüm şimdi. benim üş ūlum va. en hırası bu. ben de bunuñ yanda ğaldım. gendi halimizde

yūlanıyoz. böyütdük emme anamız yitdi. ısdambul'da olanla hiç arayıb sormiyla bile
 20 bizi. Allah ırāzu olsun sizden. anşecúk! āy anşecúk! canım benim. ge gızım bağıym.
 bu vire iresim mi çekiye bōle.

(Anı)

esgiden yörüylek gelip gidēdük. her kóylere yörüylek gidēdim. sırtımda beşik
 25 şurasında ğasnağ, beliñde bi ğuşağ ondan sura bu omuzlarından şā ōle gidē gelūdük
 daa daşa. bi ğún anama gitdim. sırtımda beşikde ūlan va. çente elimde. get Allah yol
 tókenmez. namaza zor çıkdım eve. o zamanna ğuşağ va şindi bi etek çıkdı piyası o
 zamannāda beliñde kemer gibi ğuşağ oludu.

30 (Harman sürme)

hani óküzün āgide miycei yēre hayvana sarāduk. o zamannāda ne ğúnnerimiz
 kótüydü. şindi ilimanda yaşıyoz. şindi ırātımız iyi. o zaman bolluk da yok. bōle
 eynimizden çıkan entirelēden iyi yellerinden ğótlerine çocuklarıñ don dikēdük.
 eynine entire dikēdük. şindi uşaklā heb hazır elbiyse. şindi ne?

35

(Çamaşır yıkama)

şindi kúlü ğaynaduyoz ocağda. kúlü ocağda tónekeniñ içine ğuyallar_ıdı. su
 da doldurular_ıdı üsdüne. o ōle dullanudu. onu süzēdük. onnan bulaşımızı,
 tülbetimizi bile yıhāduk.

40

(Çiftçilik)

misir ekiyoduḡ dālara ṣī, pata dikiyoduḡ. ey ṣindi ḡomiyala kin! doñuz bunuñ
 eviniñ üs yanınadan gelmişle. findıḡ ḡomiya. findı sayvan becliye bu kemal amcañ.
 elme, armud ḡazanda ḡaynaduruz da bāzı bekmez yaparuz biz. onu çuvaldan ṣa
 45 ḡuyaruz. esgiden bekmezliḡe ḡuyāduḡ. ḡaynaduduḡ ocaḡda dúvē de ḡuyāduḡ. onu
 ḡacır ḡacır çúúrúduḡ. onuñ suyunu ocā ḡorduḡ.

(Kullanılan araç-gereçler)

kefuk; ṣindi ṣu dalı çekemiyosuñ. buña yerişemiyosuñ. ordan daḡ keḡu o dala,
 50 ordan āru bōle ḡucaññadan gelü kirez dalı. furma ācı yok bizim burda hazır alıyoz.

(Köy evleri)

bu evi yapan usda öldü. hoca kóyünde musdafa usda delerdi tofonnu o vurdu.
 burayı yapıyken çok ūraşduḡ. biz bunu ırahmetlü adam_inan gendümüz yapıduduḡ.
 55 ḡıḡam da yardım etdiydi saolsun. dālādan direk ḡótdü, döşeme ḡótdü. duvar ḡótdü
 hayvannar_inan. ev yapāken en üsteki aaca orta usdun delle. yanlādaki āca yan usdun
 delle. onna tā ḡısa olu. yukardan salduñ aaçlara moḡur delle. bāzı yellēde maḡa da
 delle ona. eviñ salonuna hayat derüS. ben hemen zabah ḡanārın ḡaḡādım. çaya enē
 ḡargalaḡ toplādım. talladan gidē bi yúk fī yolā gelüdüm hayvannarıñ ūne. gelince de
 60 bi ḡaşuḡ yemeklerini yapādım. iyiydım o zaman emme ṣindi hastavuḡ ḡaldım.
 sūradan sūrī uşak devşekle ūraş. dede ḡalb ḡırızinden getdi. iki kere murdu,
 ḡurtulduydu. üçüncüde mefāt etdi. ah ṣindi o olsa ōle maraḡ edē siznen laf etmī.
 yoldan misāvir geçēse eḡrlim yanna gelen misāvir olmāsa çarırudu. gelmezler_ise
 arḡasından suvēdi. şōle domruḡları çaylādan omuzlā da bōle çıkarudu. çok itişgendi
 65 çok. öyle çok tavlu bi adam deḡl_idi. amıcañ_inan ikicümüz çoluḡ çocuk miydana

gelmeden burî bu evimizi yapduduk. iki dene samallîmiz va. bi h̄ambarımız va. yoluñuzça ikimiz yapduduk onna. iveli ğaz lambası vardı. lambayı odlā da yaşmā ğorduk. ocañ üsdündeki ıraflara yaşmak derüz biz. bi de idāre vardın. ocağda h̄ateşîñ içinde purlayan h̄ateşe ğılcırım derüz. pıt pıt atā o.

70

(Hastalık)

şindi ğızım bu sūflet ısdambul'da beş ay hestēnede ğaldı. bunu şindik bi kere ameliyet etmişle. burdan şa burîdan kesúĸ. bunuñ dalā özüllüymüş. dalānı aldıla ğānından. dalānı alduğdan keri bi kere de bebî aldıla. iki kere ameliyet bu ğóbēnden
75 bōle dışa çıkmış. ondan sūra bi tā ameliyet ediyala. kōye geldi bōle. bi bebeğimiz var_ıdı. bebecūñ boyu bu ğaçça canı yok. eti yok. ğónü yok. miydana geleceñ diye ūraşıya işde. ĩsana da yanaşmiya. çok zayıfladı gemrúĸ ğaldı hepce.

(Yemek çeşitleri)

80

pancardan dolma yaparuz. sulu pancar büşürüz. içine patatis ataruz sulu. dolmasını, pancarı ğótürüz. haşlāruz. haşladı mıydı bōle dürerüz. içine ğara bulğur ğoyaruz. tencereye dū bōle ğuyaruz. ondan sura üsdüne salça su ğuyaruz. yamı ğuyaruz. suyunu ğuyaruz. āzını ğapaduruz. orda mis gibi bişē. pancar bıdadıvereyin mi size? ekmeĵ de yaslācı yokaynan yazaruz. oğluynan sacda bişürüz. bişlāc_man
85 çóúrülü.

(Halk hekimliĵi)

ğırıĸ-çuĸuā yımırta mışambası yapalla. yımirtayı ğırıyala. bezi ne çulu olusa olsun. yımirtaynan barabar süreçliyala ordan ğoluña bāliyala bōle. o haĸġat mışamba

90 gibi oluya. onu yapıveren ĩsan sarıya tātıynan. sen yımırta çuluñu algıdiyosuñ getdũñ yere. bullarıñdan kir çıkmış doñralanmıřıñ. boynuñ doñralanmıř.

(Ketencilik)

95 kóycek keteni dúvē yolāduķ. tũmũnũ aluduk. çaylara ğuyāduķ. kóye ğótũrũ tokmaķdan çıkaruduk. dúvēdũk mengelezden şakır şakır. demũr daraķdan çekēdũk ğuma yapāduķ. satāduķ. ipine, iplik saplumu dellē. o keten sığlam bȳyũr. sığlam bȳyũr gidē suruğ gibi.

(Meyvecilik)

100 biz burda cȳz ederũz emme eñ iyi fındık olu. kesne de toplāruz. kirpiyi doruķdan doķulla. řȳle bi çatal aaç yapalla tahtadan řȳle ona manğaç delle. cȳzũ gegellēle. gece fāresi fındıķları yĩya gece. o çokoleziñ bi deĩřĩ. ona biz gelengũr derũz burda. sincabıñ bi deĩřĩ. o ğũndũz ğȳrũnmez. geceleri fındık yemĩ gelũ fındık baççesine. fāreniñ bȳyũ yāni. geme ğada yok o. rengi bȳle biraz deñiz mavisini
105 andırıyo.

(Kȳy)

bu kȳyũñ esgi adı hutu'dur. benim dayımgile manav dellēdi. bu bizim ğoñřu. benim ne işim olu. ben işleri bũtũdũm ğayrı uul. bende uş dȳrt tũllũ hastalıķ va. dȳrd
110 cȳcũm va. bȳyũķlerinkile ğurbetde. hıralarınkilē yeñi gidiyala işdi. çalışıyala. sen benim yařacũmu sorma! çalışıyoz. ireçber çalışıyken odun da ğótũrũ malı olan. boũn āřam ucā ğataş yaĥāřıñ. çorba bũřũrsũñ. çay ğaynatusuñ. ğȳtũmiyince niy yapāřıñ? doñuz bekliyoş. fındıķları yer ğayrı bĩ yıl. fındık ğomazla bĩ yıl. řurĩ maslağıñ yanna doñuz gelũ de ne yer de ne ğor. şureye eviñ ũneden doñuz gelũ mũ. bunuñ eviñ

115 ũneden gelmiş. gece ayu da olu. yanında abazı olusa salduru da. ben ğorğuyon şu
bosdana ğirmē. o siziñ ğeldũñuz şiyeden, deñiz ğıyısınadan biz beşikler_inen
yörũyoduğ. siz arabiynan zor ğıĥāsıñız. inebolu ğidecēsıñ yörüylek. burda gece zabā
ğoĥacēsıñ. enecēsıñ oriya moturu beklĩcīsıñ. ısdambuladan ğemilernen ğidēler_idi.
mesed yazusuna ğemi ğelũdũ.

120

(Çocuklar)

ben burda durman dedi. ne_decīsıñ? ğetdile. evelki āřam telefon etdi. uul,
dedim. ben seni nasıl bōyũtdũm biliyosuñ sen dedim. örkebaşı ğibi biz uřaĥlādan bi
iş ğoremezduğ. bi kere telefon edip de beni aramıyosuñ dedim. bayramadan
125 gelmiyan ana dedi. bayramda ğelecin diya. dā ırmazan bayramında ğelecek ũç ay
sũra. bi bıĥıĥ sene oldu ğideli. bi anasını da yaluñusça bıraĥdı. ey uul āřğiden ne
ĥótũlũkle var_idi. şimdik urba hazır. her şey ĥarřuda bazarda ayañna ğeliya. esğiden
topraĥdan ne ĥıĥāsa onu yerdũğ. ben dayacũmnan ğeziyon, ğeliyon, ğidiyon.
dayanmamış ne yapacısıñ? dert ĥekiliya mı? bi yol ameliyat miydadan oldum. bi yol
130 başdan oldum. bi de ğózcũvezimden oldum. ũcũt ĥalıřusa ğezē, tozā. ĥaluřusañ
yedũñũ erũdũsũñ. acukusuñ. öyle yersiñ. ğulaĥlarım az eşidiya. benim āzımdakile
ğevur dişi, ğuzu dişi değil. ben şindi mısdafa dedim seyinen bi yemek yĩlim dedim.
ben şindi yemiyon dedi. öliyse ben de yimiyon dedim. şindi yatsam uyukliycin ikindi
namazını da ğeĥürũvörũn. onuñ_ũçũn ben bi yol ğidiyin baĥıyın dedim. baĥdım
135 ĥópek orda yanda. ĥópek yabancıya tısırā siziñ ĥópek. bizim musā'nıñ ellerni ısırđı
da o gece hemen ğetdile sālıĥ ocāna. eli bōle şişdi. yabancıya bu sarā. hadi ğúle ğúle
yavrum. Allah ırāzı ol. aĥırını iyi ğelsiñ uřaĥm hadi. hayıllı yolculuğ.

(Damat)

140 ihsan va ya. ben de işde maḥsuzdan etdim emme şindi biz dedi yazın gelecüz dedi. gel dedim. tömüz mü eviñ ķóyúñ dedi. ne tömüz ne yıḡuḡ dedim. bit pire va mudu? dedi. olmaz mı, dedim.

TOSYA

-85-

Anlatan: Hatice YUMUK

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 56

Derleme Yeri: Tosya-Sevinçören

(Göl deşmek)

- göl deşecēn de ben su keşī va onu bekliyon. bosdannarı suluyos at tarafda
sepsē ektūk sepsē. kōyden artan sulā burukūye buriye deşiyos bahçelere suluyos.
suvan, patat, domatis onnarı suluyos. ev övenlerinde ğurududuk her şeyi. fasulyaları
5 neyin seriyos, ğuruduyos evde. öven diyoS biz şindi salon diyola ya. biz öven derūs
bāzı kōyde hayat delle. orda oturuyolla, yatıyolla, oturusuñ, yatāsıñ. dışādan getdūñ
bi şeyi orda temūzlersiñ. öyleydi işde. kōyde işde zepze ekiyos, çapalıyos. otuna
ayıtlıyos, ūraşıp duruyoS. lan ebeñ ānadıvisiñe la! esgiden onna üç etek giyerlek
gezerdi. bizim kōyümüzüñ düñü çok sürmes. eveli bi nişan diyi bi şey dağallardın.
10 öncesinden bi düññürlük, düññürlükden sōna şelbet içelle kōy istivālin. odiya çağrula,
bura kōy odasıdu işde. kōyde pūsġút, şelbet içelle. ondan sōna gider evsūk
ġórellerdin. ne alınacāsa evsūk dirūs biz oña. ney lāzımsa işde kōyde gendū
giydúklerimizden ondan sōna dāyın ğına yapılı. tekellif de va. yañınlarna ayakġabı,
şindi de ğomlek va. ğına yapalla, ertesi ġún gelini çıñarula.

15

(Hasat)

sabannan sürellēdi, kómüşler_inen. ilkin kómüşler_inen sōnadan da dúven
 derüs. boyunduruğa goşan, düvennen sürellēdi. düven dişli. bōle tātada dişleri vadu.
 onnan sürellēdi. çok bidúk, dikelmez bunna. ben gidiyin, görüyün işimi. zāti zor
 20 gidiyan ben gayrı elli altı, elli yidiye giriyan. bak şu garı genç, daha uşak. demin su
 bakraçlarını aldıylan gitdi. ben gayrı gidemiyon. size elme viyin de yiñ. şu elmeleri
 birerleşe pay ediñ, hadi yavrum.

-86-

Anlatan: Ayşe YILMAZ

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 68

Derleme Yeri: Tosya-Akbük (Ciye)

bu köydenüz. esgi ismi ciye. kirez manāsına geliyomuş yāni.

(Eski düğünler)

davulunan zurnaynan ğız evinden alıyolardı gelini olan evine gütürüyodu.

- 5 öleydi emme araba yo_u du. adlara biniyodu. benim at_inan olmadı ya_hın_u du. ben onu yörüdü müyün at_inan gütüdüm. burdan bindik şoriye geldik. pilav, keşgek, yaprak sarması... üzüm asması va ya üzüm onnan yaprak sararduk böyle. içine piric_inen haşu yaparduk. haşu diyo z nāne maydanoz dōrarduk içine. maydanoz, soğan öteberi dōrāduk onu içine goyaz ğaruşduruyaz dolmayı dolduruyos. öle yapıyoz
- 10 ğuruna sürüyos. ğurundan da sāti gelince açıyos misafirlere goyos.

pirici ovalarda bā ekiyos. zamanı gelince ārınca biçiyos patoza viyos. çeltük oliy papurgada dövüyos piric_oliy.

- pilav, geşgek, maḥanna, maḥannayı az bişürüle maḥannayı pilavı çok bişürüle keşgej çok bişürüle. ıramazanda işde keşgek, pilav, maḥanna. bazar maḥannasından
- 15 biriniñ adı su bōrē biriniñ adı cimcik hamuru, saçak hamuru...

(Çocuk bakımı)

çocuk mamasını emzürüdük emzürüdükden sōna da ğalan mamiye bincē zaman bazardan mama aluduk. peltesini yapıyoz böyle cıvık. işde öle ökük

20 cıvıġ_iderdük oña. şeker ġoruz. şışē ġorduk. şışēnen āzına vördük. bebelyon onuñ içine ġoyoz āzına viyoz emeceni.

el işi yimen oyası yaparduk. ġazak örerduk. başġa iş yapmazduk. işde çapa çapalıyoduk bosdan ekiyoduk. zebze ekiyoduk soğanı sarımsā onnarı çapaynan ġazarduk işde. güccūkene bubamıñ fahır_ımıñ yollamamış uşakla da ġalabalık deyip
25 bi ken de evimiz köyümüz yanmış bizi oġumiye yollamamış. halamıñ ölu beş ġün gitmiş oġutmamışla beni iş ġör dey.

(Dipsiz göl)

iki üç kere gitdim. bina neyin va. inişdeye sorsañā? deymen yabdıla. balık
30 neyin va içinde balık atmışla. işde ziyāretine gidiyola. zamānında bi gelin varmış kómüş_ünen gidikene Ġsanı ġörünce mi atlayvemış ġóle. böyle ġonuşdula, ben böyle duydum. içine giren gelin ermiş didile. dibi bıcā yo_umuş onuñ içi. inişde de bilü orāyı. sen gitmişüñdü yā. oriya ziyārete gidiyala. her kóyden geliyolla oriya. ańġara'dan ısdambul'dan tosyā'dan kóylerden...

35

(Harman sürme)

esgiden çok çalışıyoduk emme şimdi çalışamıyoz ġāri. orānan çalışıyoduk ekin biçiyoduk. yaba var_ıdı. sıyrıġu var_ıdı. düveniñ üstüne biniyoduk toz ediyala. onu da böyle sıyrıġuynan bura gibi şı idiyoduk. topluyoduk zabādan da tınar
40 savuruyoduk. ah yavrum hatıra bi şē gelmesin demin bu ġız bā saruvidikçe soruvidikçe ben ġorġaladım. bak hepimiz müslümanuz böyle Ġsanlar var_ımıñ yāni. biz bilemiyoz böyle kóylerde gezen Ġsanla siz de bilüsüñüz. öyle Ġsanlardan isan ġorġuya.

biz angara'ya gitmesek şindik seni bizim kóye aítsek de bizim çamlāñ altında
 45 órlarda sā bi piknik yapdusağ seni bi misāfir itsem ah! şōle hiç içiñden çıkmaz emme
 çamlāñ dibinde bōle hava ala hava ala...

(Kene)

bizim burda birini gene ısırmış gene. sekiz gún içersinde ölmüş.
 50 önemsememiş o geneyi ğoparmış atmış. onu da sekiz gún sōna içersinde ölmüş. tam
 on beş gún neyin oldu. cenāzeyi neyin yıhıyordu. buez yıhayamadı hayriye ğarı gibi.
 hayriye ğarı bizim ğoñşu öldü de onu yıhıyamadı o ölmedi durī şindi ben hastāyın
 dimiş. çok ince diyola bu gene ısırcūnu. esgiden sıır neyin güdükene bōle bi yerimize
 yapışiyodu geliyodu ğoparıb atıvörüdük. angara'da ğórmüşle paşede doldumuşla
 55 çağırır'nıñ bi tarafına gelince ne tarafına geliye bi ğaç kişi bunu görmüş. taħsiden
 inmişle bōle arabadan geneyi orī boşatmışla. ondan sōna ğalan oranıñ herāzisini
 görmüşle bōle herāzesini toplamışla da yakmışla orāyı.

(Hırsızlık)

60 bu kóy buraya ineli va ya! bu arabala da neyin geçī. yāni çok olī diyola. biz
 yoħarı kóyde oldūmuz_üçün duymuyoz. çok hursuz da çoaldı. cenāzeyi cāminiñ
 önde yıhadıla cenāze ğara yasta ğara pastaykene cenāze evi soyulu mu. dimek dinden
 çıkmış o bir kişi. hem deyin buranıñ içinde de va o ev. ğarağoldan neyin ĩsan
 gótdüle. elleriniñ izini müzünü aldıla emme bi şī çıkmadı. valā şapbadağ çalívemişle.

65

(Çeşitli)

aynur'ũn āyidiyola va ye bōce hem de beni de doḡtura āyidiyala. buranĩ
doḡturu oriya hastāneye havāle etdiydi. ordaki ōlan da benim ōlan da ille bubasına
anamı buraya ḡótũ dedi.

70

(Çocuk ninnileri)
ninni ninni ninesi gelür
ālar anası gelür
uzun uzak yollardan

75

bobası gelü
uyusunda böyüsün
benim ninni tombul yavrum
deyi sallarduk.

80

dāda davşan haylar mı
o ada çifti işler
yavrumuñ ḡazanılmış malları yisin diy bōle ediyolādı.

85

ırḡalayı ırḡalayı ḡolum şişdi
ḡolumdan ḡol boam düşdü

90

ḡóvden inmiş bēşik
içinde güccük çocuk
öve yavrum öve
ebdesiñi aldurdum
namazıñı ḡıldurdum
cennetiñe gönderdim
cennete bi guyu varmış
içinde ebizemzem suyu varmış

95 ebizemzem suyu içen dervişler
kerim Allah dimişler

(Bilmece)

dara_turu dara_turu

100 biri ğalkar biri oturu; cevābı terezü.

benim bi şīm var_idi;

yeşil ğırbō gibi öterim göllerde ğanadım ğırıldı ğaldım çöllerde
anasuz buasuz ğurbet illerde

105 ya ben ālamayıp da kimler ālaycağ

ālarım yirine ğaralar bālasın

bōle iddim_idi şiye aldıla. herkeşi āladıyomuş orda. şindi ses mi ğaldı bende.

ben iddim_idi. benim iki torunum va. bā ebem, bi tek ebem ölüseñ hatıra ğaldı diy
zornan itdüdü bā. ben de bunu etdim_idi işde.

110

ğaynar ğazan daşmaz mı

yol buradan aşmaz mı

sil gözüñ yaşını

ayrulan ğavuşmaz mı

115

nice dā başında oturmuş bi leylek

leyleiñ āzında bir ğara benek

eteşdendü ayruluğ göynek

onu da bize göürdü zalım felek

120

taylalāda ekin biḡikene böyle manı atıyoduḡ birbirimize heb geṣlikde ṣindi
yok o.

sā bi ṣī da dīviyin. biz ṣindik mani diyince hasibe abla ṣindi ṣu tallāda birimiz
125 biḡiyoz bu tallāda birimiz biḡiyoz. o bā atiy ben oña atiyon ḡarṣulıḡlu.

mercimek desdesiyin
güzeller hastasıym
ḡızlar _man eğritmiş
130 ben onuñ ustasıym

ḡarṣuluḡu o da bā atardı:
yayukda ayran mısıñ
sıruḡda beyran mısıñ
135 söylüyön söylemiyon
sözüme heyran mısıñ, diyi

deñiz dibi dalḡalı
ḡapılara halḡalı
140 bugün baña daḡılmañ
benim başım sevdalı

ḡoyun gelür yatarak
çamurlara batarak
145 gelin āṣam suya gitmiş
ḡollarnı atarak

sanduk sanduk yeşil sanduk

biz āşaya gelür sanduk

150

.....

.....

git yavrum sālınan

göl yolla yālınan

155

gölün ilāzım dejl

gendün gel sālınan

ben bu dādan enemen

edirafıma dönemen

160

geze geze maf_ oldum

kimşelere diyemen

dā çok emme ben bilemiyon. enişde de geliy.

-87-

Anlatan: Hasibe AKSOY

Öğrenim Durumu: İlkokul-3

Yaş: 75

Derleme Yeri: Tosya-Akbük

(Kına yakma)

zānda ğararla elleriynen. elleriniñ içine ğollár bõle. ayaklarına ğolla. ilāhi idiyala. ben ilah neyin bilemiyon. onuñ ilāsı va. onu geşle idiya. atıñ üsdünde de gidiliyodu. şindi tomobilnen gidiyola. äsgiden geliniñ iki ğişi böürlerne girer gelini
 5 ölanıñ evine āgidüle. her yimek yapılu. bağ bunnarı ıstanbul'a yollaycan. çuval içine ğuycan biraz.

(Çeltik)

çeltúċ çillendúċden sōna ecúċ şu ğada oluyunca oña bi ilac_atallá. suyunu
 10 keselle. otu bitmez. ondan sōna ğalan çeltúċ kelliye duruyunca ğalan aarma zamanı oluyunca suyun keselle. biçerle. makineynen biçerle. óyle işde. bizim sıyımız neyin yok. ben yóhardan geldim. ben el işi ğóyneke yapıyon. bu başörtüsü. öy ğızım bunu bõle yazmayı keserüz bõle. burları bõle diker. bi de ardına bāla. benim üş dört tene torunnarım va. ğoñşularımız va. can sıkuntusu neyin itmiyoz. tarla neyin ekmiyoz.
 15 ben yitmiş beş yaşındayın. bende ana buba yok. ğúccúċden öldüle. beş dene ğız_ıduċ biz. biz õle illeriñ evinde gelin olduċ.

-88-

Anlatan: Elmas SÜRER

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 80

Derleme Yeri: Tosya-Aşağıberçin

(Çeşitli)

- esgiden biz çarşamba, perşembe başlarduk. cumay gün biterdi. ana ğınası yaparuz, olan ğınası yaparuz ayru ayru. bi gice olan ğınası olu, bi gice ğız ğınası olu. ondan sōna da geşgek asaruz, asarduk ğazannara. geşgē biz şindi dēdürüz dūüne hazırlaruz. dūüne başlayınca geşgē bişürüle ğazanda oturula, yille. geşle de āşam işde
- 5 olan ğınası bitip de ğız ğınasına dönünce ateş oyunu oynalla. böyle böyle iderdük. ilahi geliniñ başında yapılır hatırımda lan yavrum olma mı? ben saña diyviyin:
- oturmuş hal ile ğınası mezer, ğınası mezer
- Hakteala onuñ cehizin düzer
- cennette salunu Allah tova dalları
- 10 ne hatce zeyn olmuş Allah hūri ğızlārı
- cennetten ğapısı al yeşil mersin
- açılır Allah’a golların girsin
- imana gelmeyen imana gelsin.
- sen benim geşlīmde oluviyeydiñ yanımda saña dolduraydıñ. gelin de bōle
- 15 bōle ālaydı. gelin de ālar hongur hongur ālar. cehizlere üç etek enteresi yapallarıdı. hani televizyonda ğut-mula giyelle ya ekseri bizim kōyde öyle ğutla giyerdük. şindi ğayrı bi etek, buluz onna sarmıye bile. onna iyi oludu. bōle beline ğuşaldulardı pūşküllü böyle.

(El işleri)

bunna yũ_üdü. bu ğızla yastuqlarını çıkāmış atmış da ğuve yiyviye bi şe
oluviye bi loqma şi řõle didividim de başladım ğayrı. bunnādan şal, çufal efendim
25 erkeklere ğarasını don yapalardı, doqullardı da. benim ğardaşlarım hafız_ıdı.
ğardaşlarım oħuddu beni. sen ortakul hocası neyi misiñ?

(Harman)

sapı yıarduq, düvenne óküzü ğoşarduq bu sapı oludu. şoriya yıarduq öşüsğara
30 savuruduq. denesi ayruludu samanı da içeri kaşarduq mal yirdi. ğözel öşüsğar eserdi.

(Çocuklar)

şindik anasından doan çocuğa ezen oħununca bu ölünce soñ zamanlı namaz
ğılınıya ya o çocũñ ezeni oħundũ üçün o namaz ölünce ğılınıye. ezenüz namaz
35 ğılınmaz dille. o çocuğa vātiyle oħunmuş anasından dounca ezen. öldümüydü
namazını ezenüz ğılıyolla. anañdan doan çocuğa ezen oħunu mefāt edip de vādesi
gelince emme geq emme ğoca hemen namazını ğılalla mezallığa ğomelle. ezen neyin
yoq oħunmaz. anca o oħunan ezen_inen o namaz ğılunu.

40 (Çocuk bakımı)

şerden mama alulardı. öcük süt ğollardı bi ğaşuq da mama ğollardı. ikisini
ğaynadulardı çocuğa pelte gibi yidürülerdi. bõle emecen neyin yo_udu. ölüm bismilla
de baħıyın veyā ğızım beyle Ğreden ne de vadu. ölüm sövü vi, dövü vi, ğırı vi, vuru vi
diyen ne de var_udu. çocuğa řõle aklı başına gelince acuq diyneyişgene bizim
45 ehtiyarla masal satıvörüdü. ecinni ğocayı satıvürlerdi, iyce ğoca satıvürlerdi. sā
diyviyin bi harab deymen var_ımış. harab deymene toplanularmış helve

basallar_ımış yāni onna ecinneleriñ ne olacānı bilürmüŝ onna. helve basallarmıŝ felan
 yërde bismillāsuz şeker vā. felen yirde bismillāsuz un va felan yirde bismillāsuz yā
 va, ğótümüŝle basmıŝla o biri yimiş onnar_inan onnarıñ ayarıymıŝ yā ben dimiş
 50 felenkes deġirmene gitdim dimiş bōle bōle helve basduĝ yidúĝ dimiş la ben de gidiyin
 de dimiş ben de yiyin dimiş. la ŝaĝına bismillāsuz basma dimiş seni boĝarla. neyse
 ğunnuĝ vardı ezeli ekin ğoyunca. ekini ğorduĝ deyirmene aĝardı. musluĝ dillerdi o
 muslūñ içine girer helvayı gine basmıŝla. adam ğoĝĝusu geliye bi yerden, adam
 ğoĝusu geliye baĝalım. o yaña baĝıyala, bu yaña eñer bismillā diyeymiş
 55 yanaŝamayacaĝlar_ımış. ā ğuzum bismillaĝ dimemişle orayın yörüden çıĝamıŝla
 musluĝdan ğızartmışla ocaĝcı eycene ğaldumuŝla atmışla. ānadıñ ecinnile bunna.
 ecinnile ezel eŝĝāreymiŝ ölüm. şindi de ğiyle emme. o derin hocala buluya onnarı.
 ecinniye buluyala vallaha. ecinniye buluyala derin hocala. şindi ğayrı o devirlik yoĝ.
 böyle çocuĝlara satıvürlerdi oturlardı ehtiyarla, satıvürlerdi.
 60 geliñların ilāsını menevşe dirüz oña geliñleriñ başında idelle, gelin de ālar,
 üstüne alır. oña menevşe dille. yāni oĝulla eyle beyle. nāpalım beyle iŝdına. siz düün
 oluke gelseñiz düün oluke.

(Tosya kuŝaĝı)

65 dezĝahta doĝullardı, gendülerine alaca belece herkeş ğuşanudu. ğaynım
 doĝurdu. onna tefeyi beyle beyle atallardı. tosyā ğuŝā dillerdi, ğeçiniñ tiftini bi
 loĝmada ğıl ğatallardı, dararlardı, eyürilerdi, aşada satalardı, tele Toĝullardı.
 erkekleriñ yaĝasına ğoyuli yā. ŝindi o da batdı ĝāri makene doĝūya. ben bilemiyon
 yavrum bilsem deyvörün. yāniŝleyin şiy diyvörün. o hocaya ney gitdi ben cāhildim.

(Yemek)

esgiden biz mantı iderdúk, ondan sōnama su hamuru iderdúk. mantıyı açardúk şōle hamuru yūruz, açardúk. aralarına ğorsuñ ğorsuñ ötersiñ şōle ondan sōnama onu ōle büşürüdúk. arada bi saçalardúk. sōna yirdúk.

75

(Çeşitli)

siz yarın baraja çıksañız, yārın çok kişi gelür oriya. gelenne bunnara mı ğonişiviya onna tosyā'dan geliya! bizim burda pıric olmaz, o aşada ovadan kēri olu. memleket nereli yavrum?

80

bi pehlifan geliya bi böyük hocaya, hocam sen bilüsüñ baa bi duā edivi, bi musğa yazıvi, ben gidiyin neyin diyo. ölüm namazı ğılamıyoñ? diyo. ondan kērim hoca pehlifana sōler. sen namazı ğılmasañ hēr yerde seni yiñerle diyo. namazı ğılanı kimse yiñemez. ondan kēri namaza başlamış bu ölüm, bu pehlifan dā yiñilmemiş. namazıñ örtine yiñilmemiş. namaz diniñ direj diye kitap. ğılarsañ diniñ direj, ğılmasañ diniñ yıķılı diyo. öcük namazı ğılıñ. ğüleşsiz dúún olmazdı. ğüleş idellerdi. esgiden dúún yapınca ğüleşci dúún olusa yapallár_ıdı. pehlifanla bōle, alınna oturudu, ortaya çıħallardı. onuñ havası var_ıdı. ğüleş idenle bōle dönüşgene yāni bōle el çırparak bóyle perdah yaparak kim kimi yenerse bahşüşü alu.

85

90

(Deprem)

esgiden biz onar yaşımızdayduk. yıhıldı burala. on sene sallandı bu memleket. aynı bōce gene yıhılı diy millet ğorħa ğorħa... yavrum neler ğórdúk. hep cāmıle mūmıle yıhıldı. hep ineklerimiz, goyunlarımız... bi ağıl goyunu vardı bubamıñ öldü. inekleriñ üstüne çaķılla ğóşdü öldü. bu kóy çok yıhıldı. çocukları sırtımıza bōle sarardúk āşama ğadan tallaları orānan biçerdúk. oriya salancuk yapardúk şōle. çocū

95

da içine ğorduk ālanca sallayvirdúk uyurdu. şindi ben basdunla gidiyon. ben ğısa geldi de anaduduñ barnānı ğırdım da öyle yaptım. bu ele alınan yerine eydüsü, eydü dille. eygü de dille.

-89-

Anlatan: Ünzile KARABULUT

Öğrenim Durumu: İlkokul

Yaş: 67

Derleme Yeri: Tosya-Bürnük

(Simsim oyunu)

äsgiden şindik heteş dönmece yapalladı. ğadunna içerdeydi, adamlar heteşin üsdünden atladı. o yañı bu yañı onu yapalladı. atlayolardı geşle.

5 (Âdetler)

beygir var_ıdı eveli. şindik gelin getürüyeke de beygir var_ıdı. beygiren geliyodu. ğayrık oña haq ağidiyoz deye geyiniyala, ğuşanıyala, gediylar_ıdı. davul zurnaynan şey edelek gelini olan tarafına getiriyolardı. duvaq oludu bõle ğırmuzu. onu_unan tam gerdek gecesine de açmayolardı.

10

(Köy işleri)

bağ yavrum; dört malımız va. ekin ekiyoz. ireçbellik işde. onu ğaldırıyoz, onu úúdüyoz diyenciren onu yiyoz. ğórebi şõle çalu mulu kesiyala. eni şõle süpürgelik müpürgelik kesiyala. onu biz yapmayuz yavrum. ötezle süpürgeyi kesiyü bu tarafı.

15 tosyadan tarafının köylüleri onununa kesiya süpürge sarıya. satıyola paraynan. anadın mı? äsgi damın şindik heb yarısı beton etdi. betondan yapı malını ğuydu. äsgi damla biñde bi yok.

(Dokumacılık)

20

doğumayı bağ eyce doğudum. aq da doğudum. dizlik, õñ mendili, döşek çarşafı, döşek yüzü de doğudum. böyle iki ayaqcılık bõle bõle edēdük. tefeye

çekerdük. mekû bi o yaña bi o yaña atlarduk, ayāmızı deşdürüke. bel böyle guşak
 satı guşā va. dıřallāda ney satıyola. onu da dört ayakcılı oluyodu. dört yere
 basılıyodu. mekûk òle devamlu ayānıñ darafına gidiyodu. şal dohurken çıbınan
 25 ediyoz. bizim şu ada mekûk va. ortasına da masırayı daııyodu. ayāñ ne yaña getse o
 yaña. ipini eıriyodu. çıkrınan şindik yúñ va bõle darayodu. sümek derüz oña
 ediyodu. bi çife doluyodu. ğayrıķ çıkırıa çevúrdúķce çıkırı geri geri sar ğoca
 özeK_oluyodu. bi de bedürúk var_ıdı eveli. yayda atıyodu bedürúk sürtüyodu
 bõle. řõle şu_ada oluyodu. bedürúk beyazdan oluyo. onu bõle iç elbiyesi idiyodu
 30 eveli. doñ, ğómlek... bedür bõle eyiriyodu özek oluyodu bõle ğayrı onu neye
 ğullanusañ ılığdıra sar, řõle sar, böyle sar. onu idiyodu.

(Harman)

sapı getürüdúk ókúz arabasıyan, o ğalafatlıydı. silkerdúk, silkince şindik onu
 35 yayalladı. sap ğuruyunca ğarıķ ókúzleri ğoşalladı. bõle şo ara ğada bi dúvene
 boyunduruķ idelledi. ondan ğayrıķ, onu o yaña bu yaña çevürü çevürü yüzü ölünce
 aķtaruladı. yabaya enincek yabaynan, dirgene enincek dirgennen. onu olunca yıarla
 örüzgennen de bõle tınarı savurula. ókúz arabası tómüz. o ğurāke hiç hiçine olmaz.

40 (Çeşitli)

hurun ekmej ediyoz. yuķa yapıyoz. hamullu ekmej idiyoz. ğızım var_ıdı. bēř
 ay evliydi. bi ğırib_ıldı. menencit var_ımış. bize hatıllatmadı. buraya misafillie
 geldi iki bebey_inen. bi ğırib_ıldı. bi heteş basdı, ğızı ğasdamonu'ya iletisiye gice
 mefāt etdi. ğavzarañ sıķılıya işde. seniñ ücütüñ olmayınca yāni ğafañ almayınca

- 45 ğavsarañ yāni canıñ sıkılıyu. çocuklarımız met oynardı. eveli iş yo_udu bōle. oğula yolluyala. eveli òle bi şĩ neyi yo_udu. şoraya bi meT dikelledi. arhasından bi zopa furalladı. met şoraya sıçıradı. onuñ uçar buraya dayā.

(Tarım ürünleri)

- 50 burda pat ekiyoz. fasılye ekiyoz. doñuz geliye ğapı óúne dibinde yĩyo. hayvan sürüsü gibi ekinleriñ içinde ediyala. giden de olmuyu işiñ derdine. kesim oluyo. oraya gidiyola. üç bebēm var_ıdı. üçü de oğudu işde. beşden çıkdı şindik dē ğaçadan oğuyala. ğafa çaluşusa.

- 55 (Yemek)

- alma neyi olusa ondan pelverde-mülverde ediyoz. almayı büşürüyoñ, öldürüyoñ. bu ğışburnunuñ ğıdāsı hel yerde meşşür. bunu ilisdirden geçiriyoz. ince çorapdan alıyoz çarşudan. onu bi kere ğaynadıyoz. büşürüyoz, yūyoz burnunu neyi kesiyoz. ondan geçiriyoz. o ilisdirden itdĩñü büşürünce geçiriyoz. ğarık onu o
- 60 çorapdan geçürünce tavaya ğüyoz. eyce ğoyuluyo. bōle eliñe alsañ ğótürüyoñ yāni. òle ğarık ğabına ğoy. ğış içi ye.

(Arıcılık)

- ilk başdan ğúz soñu ilacını vereceksiñ. ğış eyi māfız edeceksiñ. şelbetini
- 65 veriyoz. oğul çıkınca bi baqraca su ğüyoz, serpiyoz, sıvarıyoz. geçen, geliyodum tam şo aşarıdan geldi buraya. esgiden hutunla bi metre boyadan zoba gibi oludu. fındık çıbıyndan örölüp içersi dışarı mal boğu_y_unan sıvayalardı.

(Dibek)

70 aaç dibēdi şöyle ekini ısılyoduk. o kepē eyce incesiyē dōvüyoduk. solkuynan onuñ sapını dut onnan vurarduk. iki gişi ğarşuya ğarşuya geçerdī māni söylemezdúk, ekin biçīke söylerdúk. desde desde atarduk, dutam dutam orānan yolarduk. onu da bōle yūn yūn dōrt yatma depecúk ederdúk, beşij de onuñ boullerne soğarduk.

-90-

Anlatan: Şaziye TEKİN

Öğrenim Durumu: İlkokul-3

Yaş: 65

Derleme Yeri: Tosya-Çifter

(Şikayet)

ben şikāyetçiyin. sen kimden olusañ ol. sen istēseñ benden ol. açık açık saña.

ben aligiliñ tallásından dönennan dún āşam benim kemeri, kópeñ heralde yıkmış.

yummuş zahri. her yire dolmuş. eyer Allahı_ıman bi gidiyin bağıym. onnarıñ yıhlılıp

5 yumulacānı yok eñer inanmāsıñız bi gidiñ de bağıñ ya. bullára bōle bak ne olusa olsun.

(Dipsiz göl)

dipsiz gól esgiden bataklıdı oranıñ yarısı. oranıñ çamurunu neyin temüzledile

10 zamanıynan. yarı beliñe ğada batādı. orası gine sekiz on metre deründü. altı batıyō yaluñuz. adamı çekiyo. orda birisi ğayıkdan düşdü. ğayī neyin atdıla, öldü orda.

bizim çocuklūmuzda biz yayliya gidēdūk. o dipsüz góle heb ğurban kesellēdi. şindi

ıraķı içiyala. çamlarıñ dorūna dōru ğabarıyodu o gól. góle bi gelin düşmüş delle.

ókúze domruk çekiyomuş herifiñ biri. gelin de óğüne düşmüş kómüşleriñ. ıccakdan

15 kómüşle góle, suya seyirdince batmışla. ondan dirle dālı yişillik ondan ğabarıyodu

dille. yimyeşil oluyomuş suyu. esgiden góle yol yo_udu. herkeş yayladan, ğarşudan

ğörüyoduğ gólü. gólüñ suyu altından ğaynar nereyin çılıacak.

(Köyde ormancı hikâyesi)

yayliya gelmiş de ormancıla yazıyolarmış bubamın evini masiya dize çıkmış
20 dimiş ki ormancılara neyin aman oğul bu armud ağacı noldu da cezâ yazıyoñuz! şuriya
dörd ağaç göduğ işdi. aman musdafa neyin diyele. o kóyúñ adamınıñ biri kesmiş ağacı.
ormancı da yağalamış onu. vurmuş adamı. masiya oturu otumaz çekdi ğafayı neyin
diye türkúsü va. a yavrum!

-ğız, dúñúrlū ānadıvı.

25 -ğı bi kere didej neyin ğórmeyince ne diyin ben ile! dide yok ki sen dideyi ala
da geleydiñ ben sâ ānadudum.

-bi şiye öcük özülünce incıklanuyoz.

(Pekmez)

üzümü kesiyoz, getürüyo, çığınıyo, olukdan. ayañla çınıyoñ, mıncıklıyoñ.
30 ğazana ğōyo, iki hapaz toprak ğaruşdu. altını yak, olu. ben āşamlayın bi loğma
yatdım_ıdı orı.

(Çocuklar)

beşje beliyoz. tallıya eletince salıngaç yapıyo. sallıyo. yiter öcük de şo ğıza
35 sor. diyvidi mi size?

(Tarhana)

ayğudunu itmeye diyin. bi bakraç yoğurt çalaruz bakraca. içine nāne, mācunus,
dorağ dolduruz. būber, domatis iki üç ğún durunca serğúlúe iccā dókerüz. ufalaruz.
40 ğalburdan eler olu bi tarhana aşı. ğışın da bula bula yi. içine yumruk ğada ğıyma ğuy
ecúk salça ğuy. şoriya ğo. ökelendim sağ ben bak. ne ānadıviyin bi şi olmayıncalak
be! ğızımı oğ vimiyodum ben. ökelendim vimiyodum. başlık parası neyin vimedi

ğandudu. ğızımı viyince doĥuz yımirtadan ğayĝana idivedim ben oña. bi de dúve
vidim. aldı gitdi. yiter, yıtme mi yā!

-91-

Anlatan: Mehmet ADA (Adalı)-65

Dudu ADA-61

Öğrenim Durumu: Yok

Derleme Yeri: Tosya-Kuşçular

(Çeşitli)

- aqlım şitmiye kin. yorgun geldim. şimdi orda oturan avare gadunna hep çok.
- her şeyi ānadula saa geşle de va. otuñ bi şî yok. eveli gelinneri at_man
gótúrüler_idine. ata bindirüledü öyle gelin almaya getirülerdi. at_man cehiz
yıkalladınna. ikisi de cehiz sandū üzerindeykenden üzerine bi halı örtellerdinne. e
- 5 atıñ şullarında alguyu da çaputla bālallādı. mendil gibi şöle. işde buranıñ en iveli
ādetleri bōle, daħa ivelini de diyvülle saña hepsini, benim bildūm o gader. ondan
sōna pazar zabāyı cehiz yıkılı dille. cehizi ōlan evinden gız evine getirüyola cehizi.
gız evinden de ōlan evine işdi gelin almaynan berāber atlılarnan geliya arqadan
sarılaraq. yāni araba yo_udu. o zamannarı ōle getirülerdi. beygiriñ üstünde, atıñ
- 10 üzerinde sarallardı. iki sandūnu cehizini ōle gótüllēdinne o zamanki zaman. çok şeyle
oludun. dā bi de atıñ ortasından bilimli adamları vardı. bōle çınlı ħani, oħuluñ zillē
gibi eme onuñ ğocaman ğovannarı var içinde şangır şangır cehiz yıhlııye dillerdinne.
duyalādı her yirden duyallādı. o geder... hayvanda çañ dillēdinne. hayvanıñ üsdünde
o şindik cehizi yükledüle adam ortasına oturu. o ğórúşúklere bağla şurlarna. ğórúşúķ
- 15 dedūm yāni hayvanıñ şullarna bālalla. şöle dipçiniñ şeylerine bālıyola. oña şu allı
mendillēden ğórúşúķ dille. cehiz yapıldū zaman ğórúşúķ öyle idiyola. ondan sōna da
ġalan işde pazar ğúnú de gelini gótürüyola atıñ üzerine bindürüle esginiñ duvaķları

var_ıdı şöle. fes, bi de altın fes, altın fesiñ üzerine duvağ örtelle. onuñ üzerine yeşil yimeni örtelle. öle gelini indürüle atdan buraya gelüle olan evine. emme kóyúñ ĩsanı

20 hepsi arkasından yürüyerek gelülēdinne. mecbūri idellēdinne. ondan sūna bi de şĩ zabā da gine gelin almanıñ sabā da siniyi ādet yapallādınna. o siniñ ónünde şindik birinde aynası geliniñ, ikinci de paqlavası, üçüncüde çerezi bi sıra hālinde. üzerine esginiñ bürġülerinin onūnan geliyolladınna. sıraynan, elli atmış kişi oluyo. ġızıñ arkadaşları hepsi gelüle. gelüle evini düzeleyedile geliniñ. o ayna olan evinden ġız

25 evine gidiyo, ġız evinden de olan evine geliyo o ayna. av_ıman, üsdüne av örtüyola böyle. hepsi geliyo. aynası, paqlavası, cerezi giyonuñ elbiyesi hepsi o tepsi içersinde gelü yāni. cehize her şey ġorla. esginiñ sevayileri va. sevaj, ġupġusul böyle. şindi sanatçıla giyyola. hep şindi esginiñ modaları sanatçılara çıkdı. bűzmeli paça, şey picama şöyle bűzmeli, av öyle. üç etek didūm işde arġadan yırtmışla arġa yeri.

30 arġadan geride ya ayakları neyin. ondan sona bi de gelin almiya da gidişke eveliniñ bürġú giyēlēdin. bürġú şöle şurasından peçesi vādu. peçeyi şöle üzerine indürüle ġadunna. ġapalı vaziyette. at_ıman öyle ġalan ġoş atlar_ıman gidiyo herkeşiñ atı bi türlü iveli. gelinne ġuve birbirini ġórmüyolardınna. ġórucú usūlüynen evlenülerdinne. baġdıñ şordan geliya nişannuñ ġaçıyoñ. şindik nerde herkeş geziyo

35 tozuvo.

(Çiftçilik)

çeltik, pancar, ekin bu sene suyumuz yo_ıdu. ekin ektúk. pancar ektúk. boyobat'da neyin ekiyola çeltúk. o zor çeltúk. önceden sürüyoñ, hazırlıyoñ, ġışın

40 sürüyoñ, bıraġıyoñ. yaza ekim zamanında gidiyoñ onu keşen yapıyoñ. keşeñ yāni moturnan suyuñ içine yapıyola. yāni paletler_inen o yañı bu yañı. ondan sōna tallayı

düzene goyala. ğupresini atalla. toğumu atıyala pirici. piric atılı ğúzelce. o epserince dāne dāne düşüyo suyuñ dibine. ondan sōna ğalan o şindik salğununu alıya biraz sōna. piric tam şōle oldū zaman çillendi mīdi suyunu kesiyala tamāmen. o suyuñ

45 içinde salğununu alıyo bōle. şu_ader uzūyo piric. ondan sōna suyunu birden viriyola, ilacını atıyola. yāni darıları ōsun diyi. içinden piric temiz, nur hālinde çıkıyo. o şindi dalda böyle ğalıya. çıkıya şindi şu kesimde. çeltū şurda sekiz, on beş tāne şiyi neyin va bōle püsğüllü. būday gibi bōle eileğalıyo. ğalan biçilir saman ğızarıyo çeltúğ dalda. eveli orānan biçellerdinne. şindik pirici oldu bitdi ğızardı. çeltúğ ğızarıyo

50 böyle naħır gibi. o ğızarduğdan sōna biçme vağdi geliyo. biçmiye suyu neyin ğomuyoz içinde ğalan. tamamen şura gibi oluyo ğuru talla gibi oluyo. onu ğalan biçmī başlıyoñ. saplarını da eveliniñ işi işde orağlar_man biçellerdinne. ondan sōna harmana ğetürülerdin. harmanda ğış yazma dağımında bekleledin. ondan sōna gidēdúğ. desdesini de yıardúğ. súúdle bālāduğ böyle. yāni beş altısını bi araya ğótú

55 ğótú arabalarnan eveliniñ ğanı arabaları var_idin. onuñ üzerine kóçē yıar harmanlara böyle üstü üsdüne dizē dizēdúğ onuñ arķası, piriciñ arķası gelesiyede dizelle. ondan sonra eveli ğoşu kómüşleri var_idin. harman yapuludu böyle dümdüz. ne çamur va ne cókú. suyuna yapalladınna. onu oriya ğalan o şileri va ya. yāni desde etdūmüz yilleriñ onuñ içine şuriye yıa yıa gidiyoñ. şuriya bi sıra, onuñ úüne ğonu şindi.

60 kelleleriñ üzerine gele gele gidiya. ondan sōna yuvalağ. daş yuvalāniñ kómüşleri ğoşalladınna. böyle ğoca harman içlerinde dōne dōne altına piric yılağalıyo. ondan sōna onu ğaldırıyo. bi kere fapriķaya ğótürüyo. fapriķada soyulu. pirinç oluyo. ğabū neyin alıyo. ğabūna ğapçū dille oña. ondan da işde kepek oliya. piricden piric_unu da edebiliyola yāni çocuklara ğarşu eñ yararlu piric_unu dille.

(Çocuk bakımı)

bi kere ırmā birine çeltúk görmē gitdúk de sorak ğadunna baqđım durā'nıñ ğadınnarı āzına dölbediñ içine ğomuşla loķumu āzına çocuklara veriyola dölbeti. o zaman toprak ğorlarmış çocūñ altına. benim o esginiñ topraını o topraı altına sererdúk. ondan sōna ğızıl bi toprak vardın. onu ısıduduk. temizce ısını gendü 70 ğovanası var_ıdın. o ısınan topraı ısıtmadan da çocuklarıñ altına ğomazduk. o topraıñ batdū yille çocūñ sihat et oluya dillēdinne. şindik bebekleriñ hepisinde beñizleri sarı sarı. şindi toprakdan halloldūmuz üçün biz şindikile ğoduddumuyala neyin.

75 (Giyim-kuşam)

eveli bürgúynen, üçetek giyellermişle. bu fesleri neyin başında giyellermişle. altunla bu imúklerinde böyle dizginnen. bizim feslerimiz altun fesle vardın. onna ğalan yalancuk mudu ben bilmiyon hep herkeşiñ va. altunsuz hiç talliya gitmezler_imiş altun neyin şiy etmeyince. sen o zaman bizi ğöre de bunnarı 80 çekseydiñ.

(Yemek)

önce yimek pirişden piriş lapası olurmuş. tarhana çorbası çok muşğúl. piriciñ lapası oluyo bi de. onu soğanın, piyazın ğızardıyoñ. o lapa yarayışlıymış. eveliniñ yemeinde bi hastalık yo_umuş. bi sıtma hastalından başğa. bi de undan hamur 85 yapallādınna. loķ loķu bekmez loķ loķu yapılı şöyle diki diki. loķ loķu dille esginiñ ğarıları. onu bi bekmezle çıkardı. ceviz_inen ayru. bi de yālu keşli. cevizli öyle çıkarlardunna, esginin ğadunları. loķ loķu, sıcak su neyin içine unu ğüyoñ, devamlu bi oklāç oluya ince onuna devamlu ğaruşduracañ. iyce bişmiş hāli. oklayna ğarışdırıyoñ onna yirendúkdēn sōna ğalan bi aaç ğaşukla onu ğivāmına erdúkdēn

90 sōna indiriyon siniye biraz suyuna yih̄iyon. sini did̄m yāni tepsi. ordan aḡ ḡaṣūnan
suya soḡuyala ḡaṣū. annemden öyle ḡórēdim ben. ṣōle diki diki tepsiye böyle
dizellēdi. hiḡ yapışmazdı. orda soḡumıya bırakıyola. soḡduḡdan sōna çıkar
bekmezlisini ayru yap, ṣiyini ayru yap hir tür̄l̄üsü. ne yimekle biliyolarmışla.

95 (Pirinḡ lapası)

o boş suyuñ içinde biṣiyo. boş suyuñ içine atıyon curuḡ hāl̄inde biṣiyo. ondan
sōna suanı ḡızardıyon. ḡızartmış hāl̄ine ḡótúrúyon. o suanı iyce ḡızardıyo. yanmadan
ḡızarıyo ḡipḡırmuzu oluyo. lapa lapa biṣdúḡden sōna onuñ şeyine aḡtarıyon o curuḡ
hāl̄inde ḡipḡırmuzu bi renk hāl̄ini alıyo.

100 ḡavud da var_idi. ḡavud ālad diller_idi. dādan getürüyola. onu da
uudüyolar_ımuş aynı un hāl̄i gibi burda satallādınna. o yarayuṣlu. isaliniñ bire bir
yarayuṣlu. isaliñi bire bir kesiyomuṣ. parayna aluduḡ biz onu. üç ḡaṣuḡ ye. onu
su_y_unan ḡarıyon emme. helva basaruz.

ṣurdan bādat yolu geḡiyomuṣ eveli. aṣā da emürler ṣehriymiṣ eveli orda bi
105 deprem olmuṣ ḡarıṣmış her taraf buriya gedülerini sipere buriya yapmış evlerini
herkeṣ gelmiş. ṣindi gerisin giri oriya endile baḡ. zemini iyi deḡilmiş. oraniñ ḡum
çıḡıya. deprem bölgesi ora. bura çok iyi. sinek de yoḡ fazla burda. tam ḡeltúḡ zamānı
geliviyeydiñ. baharın oluya ya nisan, mayıs ızḡara, pulluḡ bi kere yaparuz. onu
ekmek uḡun. bi de paetle va biliyon mu tıraḡtörleriñ arḡasına yanna ḡoṣaruz.

110 tekerleriñ yanlarna ḡoṣuyoz. batmıyo teker. palet va burda benim. tıraḡtörü satdım
ben emeklü olacān dī. pirici ekilmiyo. piric deḡil esas ḡabuḡlu olan ḡeltú va ekmek
uḡun biz onu ekiyoz. ıslıyoz bi kere oluḡda. bi hafta oluḡda duruyo. ucu baḡacak
ḡeltúñ tamam mı? filizlenecek, o biter mi yā filizlenmeyince o suyuñ içinde tallayı
ṣōle yapdūñ zaman düz olacaḡ bura ānayon mu? suyuñ seviyesi de aynı olacaḡ öte

- 115 yanı da aynı olacak şöle. öyle olmasa dar bitiyö. onu bi hafta, ısıcağ olusa bi hafta
salğuna gelmesi. ısıcağ olusa bi haftada salğuna gelü. ısıcağ olmasa on, on beş günde
salğuna gelü. salğuna didúúm ben bunun suyunu kesecem. kókleşmesü için kesiyöz
biz bunun suyunu kesiyöz suyunu bi hafta da öle bekliyöz kók alacak buradan diyi.
kesmeseñ bu su kókleşmez ki çeltúk. güruyacak talla kók salacak o çeltúk. bi dā hiç
120 kesmeyüz suyunu gızarış dā gadek. geçen sene beş milyar bi kere gitdi fuzüli yire
benim. güruyunca sıırı saldı. ekinne hep gavruk. bizim buranın pirinci şu gadek
ecúk bi şeyi göy tencire dolar. bu çeltúkcúlúk çok zor iş idi. buzu gıracañ, içine
gireceñ. şimdi burāyın düzledúk de gālan ekicez yā ābey biz onun gārasını alıyola.
gāra didúkleri pislik yāni, ötesi berisi... temüzlemeyince burayı ekemessiñ ki. o
125 baharın bizim bura buz dutdú gūnú górdüm ben. buzu gırdım da içine gırdım. yaş
bacām man böyle. böyle burāyın aşā gızaruğu. duymazdım ondan sōna da. dörd
senedü bi gūruş Kar idmedim. evet çeltúk gāldudum. gāldumadum deñil. sekiz ton da,
yirmi ton da burda bizim gālduruyon. gendü tallamızda ābey. şindik şu anda işdi iki
senedü hiç bi tek şe alamadım. gūruđu ya hani ova gitdi ondan sōna da. beş altı
130 milyar vidim öle. birisi dimedi barac yapalım, şu yapalım diyen yo_uğu. göca böyle
zağlıyo ya. durgutsañ bize yetē. zahten eylülde biçiyöz o çeltū, eylülde biçelle.

- ekin ekiyöz, zebze ekdúk. mısıra doñuz geliyo diye ekemiyöz. doñuz fazla.
burnuynan hemen yıhıyo misiri öle bi nāmussuz. alayını yiyyo. bizim burda çok
gūzel patates olu. doal olacak baña üç beş motur da kemüre atarın altına, mal
135 kemüresi. ilacı va. gızartma ilacı va, atmadım. ben hastalandım da onun için biliyon.
istēse gūrusun o şey. ah iddim gālan atmıyon. dört beş senedü atmıyon hiç. ilkin
atıyoduğ emme bi gūzel tomatıs oluyodu sen yarsırdısıñ, yāni öle gızaruğ oluyodu.

(Kış yarısı)

140 mard doḡuzu şöyle; esgiden davul-zurna gelürmüş gice. ḡış yarısı yapıyolarmış, ḡış yarısı diller_imiş şu kŭp'ün kŭrtlerinden, cannur kŭrtleri gelüdün eveli ḡış yarısı olunca. çocukla ḡorḡar piric, bulḡur idellerdinne. onna buriya ḡóç idmişle yanımızda ḡalmışla o kŭrtle.

145 (Askerlik)

iki sene askerlik yaptım. ḡayseri'deydim. hava indirme tuḡayındaydım. uçaḡdan atlıyoz bŭle. ondan sŭna sürgŭn olarak giddim_idi. ŭs teymennen bi ḡavḡa etdŭk de biz. dŭş iddŭk. bi kere vurunca gitdi kŭrsüden aṡṡā. ḡolu ḡırılmış burayın. ama ben vurmadım sāde yidi, sekiz tene dā īsan var_idi biliyoñ mu orda. bi bŭrŭdüle
150 onuñ ŭsdüne zāten ḡızıyolarmış adama. benim ŭsdüme ḡaḡdıla bi yoldan halbukŭsü ben neyin ḡolunu ḡırmadım. bi kere vurdum sandalyayı. o da orayın patadan indi aṡṡā. beni muş'a sürgŭn itdile. şindik ben tabi kŭyde yaşıyoz ya ābey. ben öyle ḡŭzüm bek_idi biliyo musuñ öyle ḡolaynan şitmezdim. ben deñiz gezmiş_inen, yusuf aslan ḡaṡdıydı ya vallahi ordaydım ben. ben biñḡŭl'e heliḡopter_inen atlatdıla bizi.
155 on beş kişi benim, on beş ḡişi de o_y_udu. on beş ḡişi olan dutdu. ben dutamadım. niye dutamadıñ di. kŭprŭnŭñ altında yaḡalamışla onnarı. onnara ḡatılma mıyın valā valā ḡatıldım. ben yaḡalıyamadım yaluñuz. biz biñḡŭl'e buyanna indümüşle bizi. bizi didi ayāmızdan mı asıcāñız, başımızdan mı asacāñız diyi sordula. ondan sŭna bizi girişiñ giri heliḡopter_inen aldıla. şindik muş'a sürdüle tiren istasyonuna ḡótŭdüle
160 beni. lan ābey ben didim otobŭs_ünen gidiyin. ben tiren_inen nerden buluyun bu muş'u diyon ben ḡani. bize parasuz ḡani o tiren, ḡara tiren. iyi girdŭk içeri ḡara tireniñ tabi. paldur kŭldŭr gidiyo ḡani. inanmassıñ adanı'ya vamuşuz. adana oldŭnu da bilmiyon gice. yanımdaki adam didi baña la arḡadaş didi, asker ābey didi adana

bura didi. iner misiñ didi. inelim baħalım nahal_ımış bu adana didim. vadım da şöle
 165 baķıvidim anam ne ararsıñ lan valā her şī va arħadaş. yāni lan üzümünden dut, lan bu
 diyon adana. portağalından dut, şundan dut. lan inanmassıñ bóyle yā herifle her şiyi
 dolu yav. orda bi arħadaş dā vardı. baña didi raħı alacān ben didi lan gel. olmaz didi
 içecek didi. portağal almış öte-beri ğombardımana ğoduk. o ğara tirene biñmediñ_ise
 bilmessin ğani. ğoduk neyse. bi başçavuş geldi giriden ārı. Allah Allah! lan bu neyiñ
 170 nesi. selāmun aliykúm asker ā didi. aliykúm selām. o da başçavuş_umuş. neriye
 yolculuk didi, ben dedim muş’a gidiyon didim. abey sürgün gidiyon didim.
 ünüforma va ben çıkamadım hiç ünüformayı neyin. niye gidiyoñ didi. böyle oldu böyle
 oldu ānatdım ğani. lan o nāmussuz didi, biriniñ başında ğalacādı didi. niye ğomuşla
 başçouşu da beni tāķib_itmeg_úçún ğaçar mı şiy_ider mi bunu takib_ed diyi. baña
 175 da dimedi. dimiyo diyoñ. gel hemşerim didim. mādem sen de yaluñuz_umuşuñ burda
 didim. raħı da va yav raħı neyin aşduk heb. ben de için didi. gitdim ben şöle aileleriñ
 yiri va. onnara bizi ğuymuyolarmış orayı biz. şindi ğoltukları va. çekme ğoltukları
 onnariñ meerime o da lúks tarafıymış. ben gitdim ori dō ğani bardak alıym dī. bardak
 istēcin ya. bi aile ğapıyı kitlemiş açmadı beni ğórünce. ya ğorķmañ didim asger
 180 olmaynan didim. niye didim sen ğapıyı açmıyoñ didim kadınlar. ğadınla üç kişiymiş
 ğızlarıymış onna da şöle. bi yere daıtımı olmuşla da onna da ori gidiyolarmışla.
 ğızlarını iletiyo daıtıma yāni. ya hemşileydi ya ğretmen_idi. asger ābey didi yasaķ
 didi bura didi. yā onuñ üçün deķil ecúk bi ğapıyı ıķır didim. zencir gibi bi şī va ğapıda
 biliyo musuñ. ben didim bi bardak isteyecēdim eer var_ısa bardañız didim. va va didi
 185 bardak şöle çantası var_ımış hemen uzatdı. ecuk ğidince hemen baş çouş dimiye
 başladı ben didi, seni didi tāķip idiyin diye geldim_idi dedi. ya arħadaş tāķib_idmek

suçuñ deñil didim. sen didim bu adamı biliyoñ didim bu adam esas bizim ğasdamolu
 tarafından_ımıñ bu üstēmen didim adam. ābey didim, bu didim ğasdamonlu neyin
 deildü didim yav. niye diyi sorarsañ didim ğasdamon'nuñ ĩsanı merd_olu didim. lan
 190 ābey didi, o adam didi ğasdamonlu neyin deñil bizim oralı bursalı didi.

(Eski oyunlar)

esgiden simsim oynallardı. ateş yaķalları_ıdı. o onu ğovalıyodu o onu
 ğovalıyodu. ondan sōna ğızla yapallardı beş altı tene böyle adama çantal
 195 uğurdüyolardı. çantal uğurdülerdi. esgiden resim yo_udu. reksüz resim vardı baķ.
 dāmat kefiyesiz şiyinde bālı baķ. kefiyeyi gelin alma ğún daķalla bunu. gelin almiya
 gidiykene ħani. aynı ali saña bēze. baķdım seni sandım. niye diseñe dün telefon
 itdim. dayınıñ didim acele gel. askerlik çıķmıñ biliyoñ mu? o oħuyodu. dayınıñ didim
 aldım pusulañı didim gelüseñ aynı yidisinde, sekizinci aynı yidisinde teslim
 200 olacāmıñ. geleceñ dayı didi. bizim şindi kōyle va ya esgi adamla var. mesela niye
 buriya sıkışmıñ arħadaş. orda da var_ımıñ esgiden çağal ħani yiñi yapduķları yirde.
 çağal diller ya ot şiylik çaluluk maluluk. hele orda aķrep çokdu orda. oturukene
 geçen ayāma geldi bōle ğāveniñ uunde oturuken. zehilli hemen ĩne vuruyoñ şie
 yitişiyoyñ yāni. onu soķunca ezeller_imişle de onu girisin yañı üzerine
 205 ğoyarlar_ımışla duz_unan neyin ōle bālıyolarmışla. bi de şurayın soķdu ya seni.
 şurayı bālıyola burayın hiç aşay geçitdümüyola şiyini yoħarı. zehür geçmiyo.
 emerlerdi esgiden. şindik şurayın soķdu diyelim seni. hemen şurayın bālayalarmışla.
 şurayın da bıçānan yarıyo. ben ğórúyodum onu. yapınca bōle emeller. onuñ ölüsünü
 neyin sarallar_ıdı. şindi va ya. düşdüñ ya çocuķsuñ şurda ğafañ yarıldı. oña yumurta
 210 yā ğıralladınna sıcā hamur yapuşdurulardı. bi de eveliniñ besdil var_ıdın yāni

erúklerden yapılan besdil onu da moraran yillerñe goyacañ heb hiç bi şı gomuyo.
helesin ki bi de sıcak olusa çok iyi olu. nōçün derseñ ilacı çünkü o onuñ.

-92-

Anlatan: Emine GÜMÜŞ

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 64

Derleme Yeri: Tosya-Ortalıca, Fatih Mah.

(Biber Dolması)

bunnarı ğışlık ğuruduyoz meselâ ki, şunnarı derin dondurucuya göyyoz. şunnarı da ğavuru yirüz çayıñ yanda isiraf olmasın diyi. bunna dâ ğórpe yitilmedi onna. yâni şindi dışı ğızarı ğúzelcene ğıpgırmuzu olu. dalından ğoparusuñ toymunu
5 alusuñ ez bi daķım ekersiñ.

(Çeltik ekimi)

bizim yöremiz devamlı çeltúĸ piriç üzerinden. tarihten gelme yâni sönadan deĵ, çok zahmetlü o. o suyuñ içinde böyüye. şu ğóle atıyoñ süreci suyuñ içinde,
10 suyuñ yüzüne çıkıyı, yişerî bõle. tâ şindi bi kere baķ erēziniñ otunu yaķıyoz biz şindik. ona ğara derüz. biz ğara, ğarası olmasın, içiniñ pislî olmasın yâni. ondan sōna sürerüz pullūlan ondan sōna ğaz_ayaylan. mard-nīsan ayları anca hazıllāsiñ. ondan sōna ğaz_ayayla bi dâ sürēsiñ pulluĸdan sōna tekrar daban ğúpresi atarsıñ susuz. ondan sōna tekrar sürēsiñ. ondan sōna hazıllāsiñ mayısıñ altısında hıdırellez.
15 hıdırellezden on ğún önce başlar suyu dutmiya. ondan sōna keşen yapāsiñ. keşeni ğól ğól yapāsiñ içiniñ o pislî de ayıtlāsiñ o çeltú de ıslaruz çufallālan çufallara ıslaruz. sudan çıkaduĸcan sōna da iki üç ğún su virüz oña aķşam zabah. iki ğúnden sōna sudan çıkaduĸcan sōna, şini suya asılıyoñ ya balıķ gibi meselâ ğóle ıslıyoñ. onu iki ğún durince çıkarusuñ sudan aķşam zabah su virisüñ. o zaman souķ oluyi, biraz ılık

20 su virisúñ. o şõe burū virū beyaz çili olur. ondan sōna talliya ekersiñ onu. tallaniñ
 pisl̄inde ğara dirüz biz. ayıkladuğcan sōna iki üç gún sōna böyle yişermiye başlar.
 kókúnúñ birini aşā sürer birini yoğarıya yişilleni. o şõe şu ğadar yeşillenince de su
 ilacı dirüz oriya ataruz içine. buraniñ suyundan olabülü. piricinden de olabülü meseľā
 ki ğaç çeşit piriç var. dünyāda menşur işde tosyā pirici didiñ miydi bura menşürdü.
 25 tabi gúzel suyu va buraniñ. dādan daşdan geliya ölüm bōle kós dañdan deñil. pelüt
 çok oldū sene ğış çok olu dille. doñuz sürüsüyne hağ edemiyala kelleyi çıkarınca.
 kelleyi çıkardıñ mıydı çeltúkler kelleyi eymeye başladıñ mıydı sıraynan her gece beş
 on ğişi gider çeltúk tallasına nebet dutmiya yā. esgiden hiç inmiyodu buralara şindi
 inī dālardan iniviya dāla yakın ya. bi şiyiñi goymaz misir, patat bi şī goymaz yavrum.

30

(Çocuk bakımı)

onu şindi bağ şiyden elerdúk ğalburdan ince ğalburdan onu saşda ğavruduğ
 şõe gúzelcene ğavuruduğ onu. eliñi yakmazlayin bebeñ altına ğorduğ. bebeñ şõe
 iki taraflu şõe gómerduğ. bacaklarını uzaduğ. onu beleyviridúk onu uyāludu. ne altı
 35 bişerdi ne bi şisi bişerdi. evelki toprağda şiy oydu bizim bez. beşiklerini sırtına furan
 ta kóye iş dutmiye giderdi. āzına ğabağ sorā virüler_imişle. ğabağdan düşün şindi
 dūlbetiñ içine ğatallar_ımış virüler_imişle. e emiyomuş zēr.

(Pirinç tarlasındaki haşereleler)

40 ğırkayağ olu. yılan olu. ğırbā olu. tosbā olu. şindi meseľā ki sülüK_olu. her
 mahluk vadur suyuñ içinde. evelde de nebiyin sirke... ağrep soğmasına evelde de
 onu bilemiyoz ki evelde evelki ğarıla nī ideller_idi. şindi meseľā ki bıçağın ucuynan
 ney o soğan yeri ğanadular_ımışla. zeytün yā çalallar_ımışla. ağızlarıynan

sorallar_ımışla tükürüler_imişle. sorarlar_ımışla o zaman bi şî olmaz_ımış işde.
 45 evelki ilaç o_y_umuş. dolama çıkıya ya şindi. barmağda şurdan bi intāp oldu. bu
 şindi dolama dille buña. gāveyi bişülle bardaı gollar_ıdı. o gaveniñ içinde
 dutallar_ıdı. o intābı o daıdudu. çocuk bişüklerine diyiviyin mi ne yapduklānı. aaşla
 çüriya, odun çürñü alulardı da ekeleyvirülerdi şöle. ilaç oydu, bodura oydu eveli.

50 (Oyunlar)

cinit oynalladı. kór_ölu oynardı bu bayram dayı, umbalıñ ortasından nağrı
 gidiyoşken at sürüyomuş bi sümülcümüş ayaı hevece depe combalağ çaķılmış. golunu
 ğırmış didile. a ğı! o bi keren de hebük oynarkene de düşmüşdü. ben ğórdüm anşeri,
 bubañ bi kere kór_ölu oynadūnu ğórdüm. at yapardı hūsüsü çomağdan. üsdüne
 55 binerdi aynı ad şeklinde böyle şili oynardı işde dúúnleriñ aralānda. bóyle
 davulcularıñ arķalarında neyin. içine çomağ goyup çarşaf içine ad gibi yaparmış. o
 çomağları nahal ederse oynadudu emme çok sarardı. burda hayvan beslelle.
 besicúlúk yapalla. yayliya ğóçelle. şindi kóyúñ malı yaylada. badı beslemiyoz. çok
 ğúzel olu onuñ eti. bek yımırtlar o. çeltı hiç goymaz onna sır gibi yille. onna çok
 60 ziyancudu.

-93-

Anlatan: Zeynep KEKEŞ

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 67

Derleme Yeri: Tosya-Büyük Sekiler

(Sohbet)

- ğazanıñ altını yaqdıñ mı?
- hā. bulğuru çıkardıñ mı?
- bu bulğur. bu ğuruyacaq, dúvelecek, dartılacaq, savrulacaq, bişecek,

5

yinecek.

(Hasat)

ókúz arabasıyla getürüz. ekerüz. elimiz_ilen, ókúz_ülen ekerüz. sürgúyle sürgúşerüz. edirafını cizilerüz. o böyür böyle olu. tırpanla biçerüz. orāla desde yaparuz. anadudula ğalduru yın yaparuz. getürüz yayliya. yaylada dúvenlerüz. altı üsdü çóǵrüz. bóúrlerine de nodul yaparuz. óüne ğağaruz. varive yörü. sıçınca ğótüne saşsu dutaruz. ekin hiç olmasın diyi. Allah bi yıl virü gice savaruz.

10

(Ekmek yapımı)

15 onu şõle pözülerüz. urğasını ğuyaruz. açaruz. şu ekmek, şu oklāç. şõle yazaruz. yaslācda yazaruz. sufralarda da açulu ersün_ilen ğazuruz hamuru. berek yaparuz. mantu yaparuz. mantu yóurtlu, ğıymalu, peyindirlü olu.

(Giyim)

20 siyah çar vadu. bürġú vadu. şindi beline óċür daċalla. onu burĭ daċaruz. üs
yannı örterüz. boyna da ġısdı daċaruz.

(Hamur yuġurma âdeti)

dúúnden o bi āşam, iki āşam óñden hamur yuurtsuma olu. gelin bubasınıñ
25 evinde hamuru yuuru. oñda getürüle òlan evine ince ekmek yaparız. ondan sōnama
orda hamuruñ bi teĵni ġapalla ġuyōnuñ boynuna dolalla. dāmat da para virü. buña
hamur yuurtsuma dirüz. böyüċ sóċú dille buriya. öte başdaċı ġúċċúċ sóċú dille.

-94-

Anlatan: Emine ÇAY

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 65

Derleme Yeri: Tosya-Kınık

(Gelin beğenme)

işimiz va bizim namaz neyin ğılacām ben. diyviyelim ğız beş dakğa. geliniñ
gózell̄ine, āzı ğoĥu miyo, ğucaqlādın, işi iyi mi, tarlada iş yapı miyo? tembel mi?
ondan sōna bıraıb gelüdúĥ. gelin olasıya, yāni gider de beyenüsele. beni sókú'den
aldıla geldile. bi kere nişan oludu. biz nehal televizyona çıkacam la ile mi? bi yere mi
5 çıkardıcañız bu lafları? dúúnde baş oluyodun. yimek virülerdin.

(Köy işleri)

reşber bizim kōyümüz. ekelle, biçelle, bostan ekelle, sulalla, ğazalla, zebze,
noıt va. noıdu ızgaraynan ekiyolla.
10

(Tarhana çorbası)

tarhanayı ğúzelcene ayğudunu yaparuz. sekiz ğún durğuduruz ondan sōna her
ş̄ini ğoruz. içine nāne, dorak, soan, salatalıĥ, ayva bulusa ayva, macunus onnarı
dolduruz. onnarı yaparuz. tāranasını dókerüz. şōle şōle çarşafıñ üstüne dókerüz.
15 ondan sōna altı_üstü ğótürrüz, cımcúklerüz, ovāruz. elekten geçürrüz. ğuru tarhana
ben ş̄indik yapıcañ. ğuru tārana yapacüz biz. yaş yapan da va. tosyalula heb yaş
yapiyo. ahlatdan ğavut olu. ş̄indi hebisi ğaĥdı. heb var_ıdın ĩsaniñ hararetini alıyo. dā

kóylúklerinde vā emme şindi de deermen yok onu óúdecek. o ahlada giderdúk,
 sererdúk böyle. yaylonu sererdúk, üsdüne de daş gorduk. tokmānan dóve dóve
 20 dóvme yaparduk. ondan sōna sererdúk sergúye. ğaruşturuduk. ğurududuk. ondan
 sōna onu ısıduduk bi kere saşda. dóvmeyi ısıduduk saşda. bi de içine iki şinik, üş
 şinik dóvmeyi ser ondan sōna onu deirmenlēde úúdúdúk. ğalan yazın nayın orağda
 şelbeti iç, yi, daT ğat, dadlu deil_ise cıvıkcana ğac yi, ğatı ğac yi. ney idēseñ it.

25 (Kene)

bizim kóylerimizde gene yok. ezeli mallarımızda gene oludun. şindi bizim
 malımız yok. ya ğaynımıñ bi tek inej va. ey gene oludun aluduk elimize atarduk.
 gómgóğ oludun şōle eli yok, ayā yok. ĩsana da yapuşdū zaman oludun. ğalduru
 atarduk. bi şī olmazdın. şindi o gene deil o başğa bi avulu böcü. yabāni bi böcü.
 30 şunuñ gibi bi şīdin gókcenez şunuñ gibi bi gene oludun. eñ beyúú ōle oludun. gine
 diyviyin ğına yaparduk bi āşam. ordan gelin getürce oriya ğına getürdúk burda sinsin
 oynallardın. ertesi gún de ekmeklerdúk, gelini alu gelüdúk. nişan dağarduk, duvağ
 yaparduk, ekmek dókerdúk biz. nişanda da ekmek vardın, duvağda da ekmek
 var_idı.

35

(Mıhlama yemeği)

mıhlamayı ğıymayı ısıdusuñ ölüm. bı yımırtayı da, iki yımırtayı başğa ğaba
 ğurtarusuñ, bulamaşlarsıñ şöyle duz_unan neyin ğaruşturusuñ onu ötesini berisini
 alusuñ gózelcene o ğıymanıñ üstüne böyle ekēsiñ o mıhlama olu işde.

40

(Çeşitli)

bu k  y  n  n adı ğınıķ k  y  . ismimi diymiviyin Şindi. soyadımı diymiviyin.
 bilmiyen kin. ba  zarar gelmesin de yavrum. iki gelinim bi ğızım va. onna da biri
 ısdambul'da ikisi tosy 'da. ğıŐınl  yın onu n yanına gidiyon işde. yazınl  yın geliyon.
 45 t   nisandan s  na geldim_idi. evde bi salatalık vardın get  r  y  n de yi  lan yavrum
 sen.

-95-

Anlatan: Fatma AYRI

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 58

Derleme Yeri: Tosya-Ermelik

(Köyde geçim)

saman taşıyoz. doldu, getü, boşalt... terāzimiz saman. marangozluḡ evelden yapıyoduḡ emme çoḡdan yapmıyoz on senedü neyin. belki de daḡa fazla olmuşdu. elma sandü biḡiyoduḡ da satıyoduḡ. ḡapı-pencere yapmā şiylerini neyin halatlarımız heb var_ıdı. sen gibi iki tene ölüm var_ıdı ikisi de bıraḡdıla asgere gitdile asgerden 5 ısdambul'a gitdile ordala şinci. biz burda atalyede ḡalışmayuz anne didi. ḡalışmadıla, bıraḡdıla gitdile işdi. bizde körölu ayvaz bi_ki mal besliyoz bi_ki ireḡberlik işdi öle. onnarı everiyoz, ev alıyoz.

(Düğün âdetleri)

10 ḡacıya sorsaña ḡanımıñı neylen getdüñ deyi. baña deye ki yörüyerek geldiñ ev öüne deyi. şindi ḡalan taksiyenen, at_ınan geliniyolādı. hem bu k_öyüñ ḡızıyım, hem geliniyin. yaḡın oldü_çün beni, yörüyerek getdüle. ata neyin binmedim, taksiye de binmedim. cumay günü āşamı olanıñ anasınıñ ḡınası oluye. cümertesi ḡún ḡızıñ anasınıñ ḡız ḡınası düünü oluyö. deri ḡún zabahlayın saat onda dāmada para, altun 15 daḡıyoz cāminiñ öünde duaynan elbise ḡuuryoz. saat on iki diyincek keşgek asıyoz ḡoca beyúK ḡazannara mütün milleti orda douruyoz. ondan sōna namazı ḡılıyoz, gelini almıya gidiyoz, gelini ḡótürüyoz. dāmāda elbise ḡuuryoz. vücutundeki elbiseyi hep ḡıkarıyolla sāde bi içindeki şuradan bi kilotuñ ḡalaḡalasıye dāmat elbisesi alıyoz. onu dāmada orda cāminiñ öünde ilēiyenen pantulunu, atletini,

20 saħusunu, ayānıñ çorabını hebisini orda duaynan ğuıruıyoı sırtına. saħuyu ezeli
 ümüne bālıyoduķ şindi ğalan mēmıur oldula herkeş oħudula ya cebine ğoyala ya
 şurasına iıne_y_inen daħıyala. herkeş öyle. kóıde mıķdar va. mıķdar saña her bi
 şeysini ānadu. ondan sōna ğalan dāmat parayı atalla. paraynan altun daħıyoı hep
 dāmata. o bitdúķden sōna dāmat hepimiziñ elini öper adamlarıñ. alay çekelle orda.
 25 davulcula türkú çarıu. ondan sōna ğalan yimek vimiye başlarla yimek biter, öylen
 ezeni oħuniye namazda ğılıyala. namazdan da çıhıncaķ gelin alımıye gidiyoı.
 yaħın_ısa ikindün ezeni, yaħın değl_ıse öylen_inen ikindünün arası gidiyoñ gelini
 getümiye. gelinlik ğúıruıyoı. tosyay getüruıyoı. orāyın getüruıyoı. bizim bu
 cāminiñ óüne biz keşgek asıyoı, böyle ğoca ğazan. keşgek dedüm ekini ben şindi
 30 keşgek neyin dóvdúķ ayıtladıı hazır. ekini seniñ didüñ gibi bunu dóvdúķ şeyleyñ
 makinesinde bunu dibeklede dóvüyala. bunu çalkadıı, ğurutdum içi neyin çavdarını,
 daşını, boncūnu ayıtladıı. bunu yıhayıp büşüreceyin etini. başğa ev yemeğ her bi şey
 yapabülüsüñ. yapraķ sar, ilahna sar, biber doldur, pilav, fasılye, patat her bi şey.

35 (Tarım)

piriş yapmayuz. biz buraya piriş dikdüydük emme eveli burla soıķ oldūnan
 soıķ vurdu da olmadı. saşduķ toıumu bunuñ içine suyuñ içinde oldu bōle bōle.
 suyunu kestúķ ğüneş suyu ısıtdı. oldu tam buña daķ. emme sarı ğılçıkla oldu üzüm
 salħımı gibi böyle dene dutdu. ilk o daħa sıfteydi yapışımız.

40

(Sinsin)

seyirdiyola, burāyın oriya seyid. orāyın buriya seyid böyle dolaşıyala ateşin
 başını o oña vuruya, o oña vuruya işdi öyle oldu sinsin.

45 (Çocuk bakımı)

beşim va. bi goñşunuñ bebej oldu da beş̄ oriya eletdük olaydı da saña
góstereydim. ben beş̄ tâne bebek beyútdüm beşini de hiç ben emzümedim. benim
doğuz tâne bebeim öldü. onnarı hep inek südüynen böyütdüm. püskút_ünen
mamaynan böyütdüm bunnarı. bu sâde üç gún dört gún neyin bi şey emdi. hiç bi
50 gâşuk süd âzından geçmedi. şo gibi şişeniñ emeceni va içine südü go, emeceni âzına
dık. âzına virincek eliñnen dutup emzürüyodu.

(Tarım)

işde zepze ekdümüz yiri, zepzelerimiz şura. tarım yirleri dâ añızı aq dâ bellü.
55 okúzler_ünen sürüyo. motor_unan aqtarıyo. ondan sōna ızgaralıyo. toymu saçıyo.
bi dâ ızgaralıyo sürgü çekiyoz böyle dümdüzlemesü içün. üzüm baımız da var_ıdı.
anam ölünce baımız gurudu da şindik ekin tallası yapdu. deydā şurda boz boz
duruyo. artık kimse yüzüne bakmıyo.

(Pekmez)

60 şindi olümüz vardı, şu eviñ oundeki su olü gibi, olüñ içinde üzümü çiynerdük
onuñ suyu aḥādı, o suyu gâzana gorduḥ büşürüdük. o bişincek böyle durlanıya
gıpırmızı oliya, altun suyu gibi. onu beyaz tülbetten süzerdük. elek te var_ıdı. eleññ
üstüne onu gorduḥ, gâynaduduḥ. o gâynay gâynayı bekmez oludu.

kóye ev yapduḥ böyle beton ev kóydeki beton evimizi satduḥ. bi kere de
65 buriye ev yapduḥ. tamāmı yetmiş metre orāyın alınca buña dō tamam tallanıñ öte
başına gâda tam, samallık, odunnuḥ, ev, guraqlık arabalara... misiri de mallara
yidümiye ekiyo. yāni gozā ayırıp da goza neyin satmıyo. doñuzla yīyo. daraba

herkeş tel örgü çektile. biz de hatıl_ınan şöyle ğapatduk boydan boya. doñuzla geliye
yeye heç bi şey birağmiye. misiri de yīye, patat, tomatıs her bi şeyi yīyala.

70

(Patat yemeği)

patadı suya vururuz. biraz da tuz ekelerüz, öyle yımırta gibi cöüz gibi ğabūnu
soyaruz öyle başına ayran ğótü tomatıs dōra, salatalık onu öyle yi çay_ınan.
ğızardabiliyoñ yañ içinde, zabah ğāvaltısında yīyoñ çay_ınan. şincik dā ekdúk de dā
75 olmadı bir ay sōna sókerüz. ğalan olu. yiñi yitişiyala dā şōle şōle.

(Hayvancılık)

ineklerimiz va yaylada. orda bizim böyle evimiz va. bóyle duvarları tūlaynan
örülü, üstü kiret durdūmuz yir ıccak olsun diyi kiremüt. mallarıñ üsdü saç aynı şu
80 damımızıñ üsdü gibi. onnara ğışın ğórebiynen ot ğıyyoz. altına bóyle kútuğlerle
kútue ğoyoz. ğorebeynen ğıyyoz ğapınıñ oune yalñı virüseñ öylen neyi yalkı viriyoğ.
āşam_ınan zabahlāyın samana ğarıklıyoğ yiminen. ğaruşdudūmuz zaman da şindi.
hacīnın bu başatdū samana bóyle ğarıklıyoğ harman yapıyoğ onu öyle viriyoğ. üstüne
de yim. şindi biz dúún yapacağüz ye düünde mallarımızı yayladan gelürüz ğalan. hem
85 de ırmazan. ora örüzğarlı serin. dağ başında şorda. şo ğaşıñ ötesi.

(Yemek)

bu piriş saçalaması. sandalye al da gel, seyid ōlum bağıyın. kóy ekmej diliyin
mi size? ali'niñ dúúnüne bunnarı oğuyalım da gelsinle deri ğún. dúüne buyur peşğúr,
90 ğóynek, yilek onnarı hediye ediyoz. saña iletecin, hanımıña diyeceğın dúüne buyur.
bunna şincik düünü oğumağ. a yavrum, hiç siz buraya ğada gelü de aç gitme olu mu?
ben size bağma mıyın?

(Hasat)

şu hallı bi şî vardı. şöyle barnaqları var_ıdı. örüzğarıñ içine böyle asıyoduk.
 95 şuriye çomak göyaduk. şuriye dene düşüyodu.şu yanna örüsğar samannı gótürüyodu.

(Lop yemeği)

lop, tavaya iki bardak su goyyoñ. o su gaynayacak zaman sūra cıgıl cıgıl
 100 gayniyö. o zaman duzunu goyoñ. duzu ğaruşturunca onu eriyo bunuyınan iki bardak
 suya içine dókúyoñ. hamura temüz oklõçumuz va. onun_unan çóúre çóúre o ak un
 ğıpğırmuzu oliyö altun gibi. o ğizarıncağ onuñ bişdünü biliyoñ. ondan sōna onu
 ğalan şu ğaşū böyle suya ıslay ıslayve diki diki böyle çıkarıyoz. cövüz, bekmez, yā
 ğatıyoz. buna lop diyoz. şimdi onu herkeş hağ edemez. bazı der ki; canım lop isdedi.
 105 gelecem bi lop basalım delle. kimisi dir ki; cöüzü benden olsun, lopu senden olsun,
 yaı benden olsun, unu senden olsun gibi. emirhan diye ki anne diye, ana oğulunda
 diya oğudum diya. Ğretmenimiz çok güzel_idin diyo. emme şincik diyo baş_iddúğ,
 şincik nehal olacak bilemiyorum diye. ben feç hastalī geçüdüm ondan biraz dutuğlu
 ğonuşuyön. birden āzımda lafi çıkaramıyön. bi de dün ğoluma yāsu yapışdı onnan
 110 ūraşdım ğafam yerinde deıl.

(Anı)

bu cık ğada eve geldúğ hiç beşik-meşik yok. şinci dúún yapacām ölum doğuz
 aylık bebek. öyle hayhırıya nereye ğoysam ğoyun yatmıyö. ğalan ne edecēmizi
 115 şaşuduk hēbte masa va, hēbteki masayı şuriya gótdüm. şu çaptan şu çapa urğanı
 bāladım. içine yatudum. salıngaç itdim ğalan. içine onu sallayı sallayı onuñ içinde

uyudu. ertesi gún öylene gade. saat üçe gade hayırdı. galan nēdelim nēdelim
 masanıñ bacakları aac şurda hayatta böyle, masa dört bacak şöyle. şu çaptan şu çapa
 bi urğana bāladım. salıngaç itdim içine goydum galan uyudu. emirhan'ı da camdan
 120 cama mı etdiyduğ gı bunu da durmadı da.

(Hastalık)

böyle ince işlere dikkatli baqdūm zaman hemen ārı başıma geliye, başımdan
 gözlerime geliye. gazağ neyin çok örüyodum. ayāmıza yūñden çorap, sırtımıza
 125 örüyodum. şincik doğdur gözlük vidi va. piriş ayıklayışkene gullanıyon.

(Anı)

ğasdamāni'ye gitdūk bunuñ gulağlarından devamlu ğan aqtı. burda doğturla
 bulamadıla ğasdamāni'ye hevāle itdi. orāyın de bizim kóyden birisi imamhatip
 130 oğulunda oğuyodu bi çocuk hacınıñ gız ğardaşınıñ ğaynı diyiviyyin. gitdūk böyle çay
 işdūk bardaqlara çayı goydu. buña da çay goydula. bu diye ki çay içmen diye kesme
 şeker, bi tāne şeker yīniye. ğarı şeker yiditdūmiyö. orāyın aldı buranıñ altına sakladı
 şeker. ben de diyan ki o şeker diyen diye buriye atacāmıza içecēn bi çay. bi tāne
 şeker viripte şunun sesini kestürttümedi.

-96-

Anlatan: Hanife KALE

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 65

Derleme Yeri: Tosya-Küçük Sekiler

(Gömlek kesme âdeti)

ğızla, gelinle toplanıyodu geşle góynek kesiyoduğ. atalarımızdan gelme adat
bu. oynuyoladı ğadınla soñunda geliniñ depesine ebedi atıyolar_ıdı. ondan sōna
herkeş parasıyna ğız tarafından ōlan tarafından atallar_ıdı. ondan sōna menevşe
5 idellerdi yāni oğulladı geliniñ başından. ondan sōna duva idellēdi. ondan sōna gelini
orta yirden ğaldumadan esgiden al góynek giyellēdi. biliyoñ mu? onuñ gendūñ şöyle
şurdan at yannadan, öte yannadan bōle ötellēdi. ordan enteresini ölçellēdi. üçetek
giyerdúğ eveliken biz. bu giydūmūze çantal dirüz. bizim bu yanda parçadu. bi de
arğhada va. bunu şōle ediyoduğ. şōle sīyoduğ. bōle bu arğadaki şiyiñ, parçanıñ üsdüne
10 bōle sīyoduğ. ōmūze de bi ōnük alıyoduğ ondan sōna sīyoduğ. üsdüne de çarpana
alıyoduğ. şurāyın şōle çarpanaları doluyoduğ çaķı gibi. çarpanayı belimize sarāduğ.
başıña da bi cember bālıyodu herkeş.

(Tarım)

15 zahmetiñ dibi dorū yoğ. şindi tallıya fīleri ekīkene ekiyala. fī ekiken ekiyala.
eliñnen biçiyōñ. getürüyala şindi motura çiyatduruyola motoruñ tekeriyenen. kimisi
patozuñ ardına atıyomuş çavurtduruyomuş. kimisi de elde hasıllıya ğalbur_unan
gózer_inen.

20 (Gön ayakkabı)

gunduruları ırmazan gótümüŝ de antıka diye satmış. ana, seniñ mıķlı ayakğabılarıñ var_ıdı ya góyvedim_idi orāyın almışla. gine sordula duru miya seniñ mıķlı ayakğabıla didi? altında ğabura çağıyalar_ıdı āsgiden. ğabura çivi gibi ğısa ğısa bi şi. şindi mıŝambalarıñ üsdüne çağıyala. belkim bülüsüñüz neyin!

25

(Çamaşır)

meşe kúlleri gelüdü. ordan odun çitmeye gidellēdi. meŝeye getürlēdi. zobiya burāduķ ocā burāduķ onuñ kúlünü aluduk kúl olunca onunan buñara gidēdúķ. ğaynaduduk ğoca buñar tavalarında ğoyaduk. orda ğaynaduduk āŝama da bōle
 30 depünü depünü yıhāduķ. ŝindi onna munna ğahdı bi çamaşur makinesi göndü göndüne yıhayviyo. o da neydiyo? āzına yanıyın, kimisi iyi dulluyo, kimisi dullamıyor. ğonuŝmalādan kitap çıharacoúz diyo. o beŝikleriñ üsdüne ŝindi bi yasduk ğoyaduk yúñden. yúñden yasdū dikiyoduk oraya ğoyaduk ŝōle. altına toprak ğorduk. onuñ üsdüne baırdaķ dirdúķ. onu ğorduk, beŝiñ úrmü oldu. yoħarı yanda
 35 ŝōle. bu āŝama da, zabā da o yatar. ōle tallalara ney giderdúķ. eyle yavrum.

(Galle)

dālāda ahladımız va, yoħallāda. ālada gidiyoduk, indiriyoduk, getiriyoduk. altına bi daş ğoyaduk. üsdüne bi toķmak dōv dōv o ēle ğalle oluyo. onu da seriyoduk.
 40 ğuruduyoduk. ondan sōna bi de ğıŝınnāyın içine bi yarım būday ğatıyoduk. ğavurğa idiyoduk būday. o dēmeyi de ısıdıyoduk saŝda. onıynan ŝōle bi yanna dēme ekeliyoduk. bi yanna ekin ekeriyoduk. souduyoduk. dutuyoduk harman yapıyoduk.

hadi bakalım deirmene. aynı ekini ūdü gibi deymende ūdüviyalardı. getü yi. evelden
ğatımız o_y_uğu. ğatık nerde!

45

(Sıtma)

esgiden çaķsañ yire geçiyoduķ. ōle ğab oluyoduķ. bi ısıtma dutardı. ısıtma
titiliyerek, buyaraķ bi saña üşüme geliyodu bi tislielek. nōlmuş ısıtma dutmuş
çocukları. ondan sōnama öyleydi. giceleyin oldu muydu iki çocuk çıķarulardı soķā
50 āşam ezenden sōna. “gice ısıtmasına gerek, gice ısıtmasına gerek” dillēdi. ordan saña
ya bi dıķı ekmek virŭlerdi. başğa bi şī var_ısa virŭlerdi. onu da getŭlerdi. o hasta
çocuā yidŭler_idi. zabāla ayağa dikilŭdü zabalayın. buña esgiden gice ısıtmasına
geziyalardı derdŭķ. ondan sōnama o hāne sābi saā bi parça bi şī virŭdü. onu da
getŭrŭler_idi hastaya yidŭrŭler_idi. iyi oludu çocuk. ırmazanda bayram yaparuķ.
55 çocukları bilerdi ğayınna. ondan sōna nenni çalmıya başlādı. valā uşaklā hemen
çocuk bi daķğada ğŭrpŭden uyuyāğaludu.

nenni yavrum nenni
uyusun da böyŭsün
dōlleriynen yörŭsün

60

ķōyŭñ ūs yanında aķan suyumuz var_idi. samallıķlarıñ arasına ğŭl yapallardı.
o ğŭlŭ deşellerdi harmanları sulallardı, salıvŭrlerdi sulanudu. suyu kesti miydi acuķ
saman atāduķ mallarıñ yidŭ samandan o tepserdi miydi boyn suladuķ ya yarın ūsdŭne
sap atarduķ, o ğururdu altında. giceleri savuruduķ ğŭz yilleri esen ğŭzleyin
65 savuruduķ tınarı. tınarı yīyoduķ harmanıñ ortasına.

(Çiftçilik)

bağçalarda patat, suan, tomatis, biber salatalık ekiyoz. esgiden davar enúkleri
 70 var_ıdı göcaman göcaman. şimdi davar da beslemiyemillet hep mayışlandıla. davarı,
 göyunu sattı herkeş.

(Öküz arabası)

orānan bi yīna dolduruduk, alu gelüdü. tekelleri şo yannāda yapallādı. dışında
 75 bi demür geçürlerdi şōle üş barnağ. toprā gelen yire tekere iki üç barnağ demür
 geçülerdi. ondan sōna absüt yapallādı ahlātdan. ahlādıñ dalından yapallādı. üsdüne
 tātaynan bek ediyala bōle. altındağı golla arabaniñ tekerne biniyo. óúñde óküzle
 geziyo ivelden. şimdi harman galduruyala tellemiyola bile. patoz va, biçer va, motur
 va. āşamada biçiyola. āşamlayın arabıya yīyola. yassuyalen getürüyala patozu
 80 açıviyola. atıviyala. idiyala yallah. esgiden eziyetden ölüyoduğ.

(Hastane)

şu gözüm saķat oldu. şunda da ğatırağ var_ımış. ğatırağ va didi toktur.
 meyane olduğ. ben didi şimdi ameliyet iderin emme didi hastalık va didi muayne
 85 olacoz. olmassa direkmen gidecöz. ısdambul'a gidecöz. esgiden yürüyelek
 gidiyoduğ. zabalayın bi yúk odun sarıyolar_ıdı hayvanlara. burāyın yürüyverüsüñ.
 çamur düşer buriya dağ. yollarda ğum diye bi şī yok. bi yāmur yāsa buriya dağ
 çamur. ayāñda çaruk. ondan sōna burāyın temsil diyelim şu aşığı ğada gider gitmez
 çamura eşek çamura yıhılıyodu. öyle eziyetdeydúk. bi yúk odunu satacañ da eviniñ
 90 ihtiyacını ğoreceñ. çoluk çocuk açuk cıblağ ğalıyo. ğıtlık var_ıdı. ğóyneke
 bulamıyoduğ. ğóyneke bulsağ çantal bulamıyoduğ.

(Çeşitli)

esgiden ekmek neyin açāduķ. ersünne hamur ğazurduķ. onuynan ğazurduķ. bı
95 yıl girdim atmış beş yaşıma neyin girdim. seksene daķ yaşıım yok. oña daķ yokdu.

dē şu yaĥalardan topraı alıyoduķ. sarı toprak ğók olmaz, ğara da olmaz sarı
toplaķlarımız olu. onlardan topraı gidiyoduķ, ordan alıyoduķ elēnen eliyoduķ, ekin
eleklerinden eliyoduķ. getürüyoduķ bi dolaba ğuyaduķ yakut git çuvallar _man guy.
ordan gidiyoduķ bi soba kúrej şi getürüyoduķ, ısıdıyoduķ sobanıñ üsdünde. ğoyaduķ
100 çocuklarıñ altına. ısıdıyoduķ bu gibi toprak ğonar mı?

-97-

Anlatan: Şerife ÇALIŞ

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 57

Derleme Yeri: Tosya-Suluca

(Kına âdetleri)

ders alacoz diyola. bizim ėdetlerimiz benden alacāsañ; ğına yaħaruz ğızıñ başına, ceiz getürülen ğún ğızıñ başına ğına yaķañ. ondan sōna da ğoñşulara ğına daıdula. atlet daıdula. mazar geliniyse çııharuz. iledüle davulnan, zurnaynan. alay çekelle, oynallá. şuraya toplaşula. oynallá. ateş, simsim, alay yapallá. biri ateşiñ başına gelü öteki çapar, govalar. altun daķallá, inci daķallá. dāvet idelle. yimē yiyince gelin çııhamıya gidilü. eveli geliniñ ğoltūna girellēdin. bürğüyü giyellēdin. yabana gitmēse ōle yapallár, yabana gidēse taķsiye ğoyallādıñ gelinlik ğuyurduyola eletiyola. ğızıñ başına ğına yaııken idive şuna ğız:

10

(İlahi)

ğınamı getir anam

mumlara batır anam

bu gice misāfirim

15

ķoynuñda yatır anam

patdadaķ çııdıñ eşī

sofrada ğaldu ğaşū

ğızım eviñ ışıı

ğızım ğınam ğutlu olsun

20

yād illerde diliñ dadlu olsun

aķ baķracı susuz ğoyoñ

böyük gelini işsüz goyoñ
 anasını ğızsuz goyoñ
 ğızım ğınañ ğudlu õsun
 25 yad ilde diliñ dadlu olsun, dī dillēdin.

(Köy işleri)

30 esgiden kóyümüz ireşber_idi. malcılıkla ũraşıyodu. işde yiñi yitişenle
 böüyünce marangozcu oldu. esgilerden neyin ğalma bura. yitmiş beş de gelin
 oldum. bālarımız va. üzüm ğuruduruz. pikmez yaparuz. suyumuz yok emme.
 bālarımız neyin ğuruyacaq.

(Oyunlar)

dombik, söbe, oynāduk. eveleme-develeme, ğara ğuşu govalama derdúk.

-98-

Anlatan: Zeynep BERBER

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 75

Derleme Yeri: Tosya-Ahmetoğlu

(Hasat işleri)

esgiden ókúzne dúven sürēdúk. dúven sürüken şapşak dutardúk. arabalānan
 ókúzlere zevle dutāduk. o zordu āşamada dönerdiñ arabıya sap, oturduñ bõle bu sapı.
 harmana serēdiñ dúvenleri yapardúk. goşardım ókúzleri ğağ derdúk. hayvan
 5 pislemesin deye laylon ilyēni vādı şöle gótlerne dutardúk oña şapşak derdúk.

(Çocuk hastalığı)

bizim ğız hastalandı buñ gibi bi çocuk vardı. beyninde diyala intap var_ımış
 diyola. toktere góttúk. burda çocuk şindik yatıyo babannem geldi aha burama deyip
 10 yedūnü istifar ediya. on dört gún istifar etdi toktura gótdúk. ondan keyri şindi
 hastānede yatıyo. anası da babası da başında. çocuk dedi bābanne dedi, kitap
 okuycañ didi evleri bitürēn de ğuran okuyodu. bu dedim bi hocaya okutdurāsıñ
 didim. gúl, gúpür süpürken, ğaryolalāñ atlarını sonyaların bi şī olu mu didim gendü
 gendüme. anasıynan geldi babası sōna geldi. bu beyinde demişle, bu diyon babası
 15 ālıya ğurtulu mu nōlu nolmaz bilmiyoz işde. buralāñ havasından havala iyi etdile.
 burāyı ūden biyenmiyodu sōnadān dedi. ben şindi bı yıl ısdambul’a getdim, belimde
 şey va dedile bel ğayması. bēle vādım toktur sen gibi geldi, ebe didi nirde yaşıyoñ
 dedi. ebe sen burda yaşıyosañ bu bacāñ ğakmaz dedi. evelden yavrum dē sivri bi tepe
 va ye onuñ yanda yaylamız va. anam siz bi gezseñiz şu yoldan dōru sizi düzlüē iletü.

20 şu yol sıra gidiñ siz boun. daşı yok, ğayası yok, ğaşlara çıkıñ bi buz gibi su içiñ. aha
şu iñseridir şindi āzıña alamāsıñ. esgiden barūladı dışadan iñseri getüñ, iñseri getüñ
deyi.

(Ahlat)

25 ahladlādan dalında olusa şeyde şeyle olusa bunnarı ğótürüyo^z tavada
ġaynadıyo^z çuvala ġüyo^z bekmez yapañ, başġa hoşua yapañ. ġaynadıyo^z suyunu
içio^z. toktura getdim, toktur bā dedi ki ebe dedi!

-eh dedim

-kóyüñüzde ālad vā mı? dedi.

30 -olma mı? va ölüm, dedim.

-ebē! dedi, sen dedi hoşōyu dúv, kaġla, ġurut dedi onu ġaynat, ġaynat suyunu iç.

toktur, ebem bize dūme de dōvúvörüdü, ġavut da ġarívörüdü dedi. ġavut, dúvmeyi

dúverduġ bunu sašta ısıduduġ, deġirmene ğótürüdüġ daşda döndürüdüġ

ġavud edellēdi. un oludu çerek etdñ un. unuñ da içine şeker atarduġ banarduġ yoġa

35 ekmēnen. çokemen gibi oludu. ekme topaġ yaparduġ ısıra ısıra yerduġ ġavudu.

(Nevruz)

mart doġuz navruz, sultan navruz dellēdi eveli. navruzda ġayrıġ inekle
bızalardı, ġoyunla ġuzulardı. şindi benim ġavsaram bek daralıya torun yüzüne ay
40 ölüm.

(Çeşitli)

ġānı arabaları var_ıdı şindi ġapı öğlerinde duruyo. sırtımıza çantayı aldın
mıydın ölenneyin varuduġ tosyā'ya altı saat vuruyodu tosyā. kirmen ġiridúġ, ip
45 ġiridúġ incelik dērdúġ sümekden oraya ğótürüdüġ satāduġ. onna da beş ġuruş edēdi.

tātaniñ üsdünde yatāduķ bi fasla ğabaķ aludun. bi dilim de ekmek aludun çok
 faħır_ıdı bu kóy. sümek didīm yúñ tiftúk. ayāmıza ğónden aruk giyerdúk sókúlüdü
 sıırımlarduk bi dā. ayāmız ğışın doñar_ıdı. bi mintan_inan bez doħullardı. ısdar
 var_ıdı onūnan doħullardı. kilim doħurdum. kilimi ezerdúk dezgā şöle ğorduk.
 50 oriya bi yanna daħarduk. buriya da bi yanna daħarduk. tıķ tıķ derdúk şöle şöle
 furāduk. kúcülellēdi ip_inen. ısdar edince ipi bi yandan bi yandan geü tıķır tıķır
 doħuyup kúcülellēdi. onu da eyle yapāduk. aziyet çokdu esgiden.

-99-

Anlatan: Melahat SARI

Öğrenim Durumu: İlkokul-4

Yaş: 65

Derleme Yeri: Tosya-Aşağı Dikmen

(Kız beğenme)

- gelini aralānda beyenüler_ imüşdü görünce. hamam da var_ ıdın. gızıñ iyisini hamamda beyenürüz dillerdi eveli. aralanda gonusullar_ ımış. şu felancanıñ gızı iyi, uslu çalışgan. bunu k_óyúñ içi sormaz da yabandan soralla. saña baña soralla. ondan
- 5 k_eri dúñúr gelüle. eñer virüsele virüle. vimessele başga yere bahalla. gelülerdi dúñúr düşellēdi. neyse oldu bitdi vidile. cejz gelüdü. eveli ĩde var_ ıdı, leblebi var_ ıdın. onnarı getirüledi. g_ómlek kesme diller_ idi. g_ómlek keseller_ idi. kesmej maķas_ ılan iç g_ómlej var_ ıdı eveli beyazdan. onu keseller_ idi oriya bıraular_ ıdı. bayramda bayramlık getirülerdi. s_óna dúún başlardı. gızı aldúkdan k_eri tabi. deri g_ún cejz
- 10 gelüdü. sali g_ún hamama giderdúk. gelin hamamı oludu. böyle k_óycek toplanuduk. iki gice, bi gice ğadunlara dúún açuludu. bi gici de b_āşış para atuludu geline. ondan k_eri ertesi g_ún, perşembe g_ún olunca keşgek ğorduk. t_ē on iki, on üç caba keşgek ğorduk. āşamından fırına ğorduk. eveli su diñgi var_ ıdı. çark_ı ç_óúrüdü böyle vurardı. ondan k_eri ğayrik keşgej ğorduk. aç_çı dutarduk. aç_çı pilav b_üşürüdü. helvayı basardı.
- 15 millet yim_ēni yirdi. ertesi g_ún de ğ_āri _ōlene yaķın ĩlan id_ülüdü apolyadan. gelin alma dirle. gelin almıya gidilecek herkeş c_āminiñ oriya toplansın. toplanınca eveli búrg_ú

giyerdúk. heb bõle açuk neyi deil_üdük. bürgü örtü yāni. yüzde peçete. ġāri gelini alu gelüdük eve dayarduk. ondan kēri dāmat ġonardı. herkes evine kóyüne daıludu. ġadunla ġına yapışge evde erkekle de burda simsim oynallar_ıdı. atallar_ıdı tekelleri, 20 odunnarı yaħallar_ıdı, oynallar_ıdı. bāzı kere bi gice bāzı kere iki gice oynallar_ıdı. alay çekeller_idi. āşam geleydiñiz burda dün oldu. size salatalık neyi viriyin de eletiñ. tatlı geline bi sine paķlō yaparduk.

(Rençperlik)

25 çeltúk şindi zahmeti yok. iveli çürürdü burdan hepcenez bişerdi suyuñ içinde. esgiden çeltúk yere enmezdi de bi ġış suyu dutallar_ıdı. büsbütün yişerüdü, ot oludu. ot ayıtlarduk āşama ġader. dizimiz, ġözümüz yirde ot ayıtlarduk. şindi suyu dutuyoñ bi keşen yapıyoñ dıraķtörnen. eveli ókúz_üdü. tāta keşen_idi. çeltüñ içini temizlüyo. toymu ıslıyo bu oluķlara çufaldan. ecúk şõle nodullaşınca onu tallıya saçıyo. sekiz 30 ġún sōna o suyunu kesiyoz. savaķ yapıyo. bõle diñeliye çeltúk. sekiz ġún sōna bi dā savaķ yapıyo. çeltúk ölmesin deyi. canlu dursun deyi. ġāri suyuñ yüzüne dókúldúķden kēri suyu viriyoz. çeltúe mal kemüresi ekilmez. o eveli bostanlāda ġır taraflarına atıyoduk. şindi döşiyende yok ot oluya deyi. iri o doñuzdan cıerimiz düşdü a yavrum meyer şu kóyúñ ounde olusa ġorħudan gelmiyo. o doñuz misirle 35 böcü yiyo. eveli otomofil, takşi, cip ney youdu. esgiden ókúz_ilen çif sürerdúk. boyunduruk, saban var_ıdı. onnarına sürerdi erkeklerimiz. onnan uzun sürüya. şuñā dek bi iriletiye, şuñā dek bi iriletiye saban demürü cıt ġada bi yir iriletiye. sabanı óvendereniñ ucundaki çömek vadu evsün gibi şõle. onnan sabanı ġazurduk. hayvaniñ dıřǵısına hususi saķsı yapallar_ıdı şõle aāşdan. ħani dúveni sürüşgene şiy iderdúk ye

40 yuvallaı sürüşge dutarduk. oña saıksı derdúk. zelveyi ókúzleriñ boynuna bālarduk.
 ókúzleri o zapdediye zahtin boyundurulan. uzun bi boyunduruık var_ıdı. ikisini
 goşāduk bōle zelveyi imúkden bālarduk. bi de eliñe óendere alusuñ eliñe ucuna nodul
 va bi de. malla da dōneke dōneke alu gidelledi dúveni. gavutu şu dā kóylúklerinde
 yapallādı. biz onu yapmıyoz. iğdişleri ğurudula dā ālatları onu ūdüledi. bizim piriç
 45 yapalla. esgiden buraya gelüler_idi. atlar_ıla, ğatıllalla şu başġa yillerden burāyın
 geçeller_idi. davara bi de toñ daıalları_idi. toñ toñ toñ gideller_idi tosyā'ya. hep
 hayvan_ıla hayvan_ıla gidellēdi. leçberlik ġolay deıl ay_ōlum.

(Çeşitli)

50 ġórebiynen ġara çalu keserdúk, ġıyılarduk. dikenlere geriden bōle vurāduk.
 mal girmesin deye bōle tallalarıñ keñerine çalularduk, ġıyılarduk. tāta beşik var_ıdı.
 çocukları beşġe belerdúk. sırtımıza yúklenūdúk beşġ hadi baıalım tallıya. beşġ ġaşa
 ġorduk. o iş başı yapışgene ġaşa ġorduk. bi emecen verūdúk. tülbetiñ içine ġollar_idi
 çocūñ āzına virülerdi. sorsun dursun o. onu ecúk şeker_ilen cıvıduduk.

55

(Köyün konumu)

burası aşā dikmen. sapaca kóyü şu taraıdan dolanıya. dā kóyüne gidēseñ o
 zaman dā ağacañ. isgilip taraına ağacañ. bu yana şā ova ġāri. ova kóyü. dā
 kóylüklerine ağacañ.

60

(Günlük işler)

tallalarıñ keñerinde çardaılda doñuz beklerüz. evlerimiziñ ġalgalarında
 oturuyoz. eveli bütün öteberi sererdúk. tahrana serēdúk. cevüz ġurududuk. çeltū o

dōru harmanda idince yuvallānan o giderdi. eveli bu fapriķala da yo_udu. diņge
65 gidēdi. eveli bu keşgeklik dōuyoduķ ya eveli. pirici de diņge gōtūrūdūķ. hadi gidelim
de evimiziņ ģalģasında oturalım. tedā evimiz şurda bizim.

-100-

Anlatan: Satiye USLU

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 82

Derleme Yeri: Tosya-Aşağıkayı

(İstanbul gezisi)

biz geçen ısdambul'a gitd̃dü dur onu ānadıym s̃ā. hem mayneye hem de bizim hısım akrabā var gitmişleyin onnarı da g̃örüyün dedim.

- ben ömrümde ayrinde bi b̃öle dünya g̃órmedim. dünya zengin ısdambul deyib
- 5 de geçivemesinle. amañ mısdafa'yla iki k̃óprúye gitd̃dü lan mısdafa ecúķ baķķıyın diyon. yer g̃ók hiç şöyle bütün tak̃si. ỹer g̃ók zengin. aman Allah'ım hiç insan yok dünyada didim su gibi aķķıyū. aman Allah'ım o yaña gitsem de õle o yaña gitseñ de õle hastāne óğleri de õle. tak̃sile bütün adamıñ aķlı çıkıyı. vızır vızır vızır adamıñ ödü çatlıyō. amañ bi yol da şeye gitdúķ deñize b̃ārik gidel deyi gitdúķ beş mināreli
- 10 yere gitdúķ. orda da mısdafa'yla namaz g̃ılduķ. torisle baķķıyo. ileri avlu gibi yere girdúķ tak̃sileri dizdile şeyiñ içine. āzıña túkúrúyün şaşdım ğaldım. girdim baķdım ātında foşur foşur tak̃sileri dizdile geminiñ içine. şaşdım ğaldım ğalan ondan kerī ana gidelim. ğulām itdid̃m vaħıt_ıdı. er vaħıt buldu illā gidelim didile öte geçiye. ben didim ğorħarın deñize ben giremen. ğız ana bi şey olmaz didi, mısdafa. el
- 15 bebekleriyle giriye! ğalan girdile şōle hatıl gibi bi yer ğoydula titriyon. ısladım ğolūnan tuta tuta girdúķ içeri millet ğusğulanda ğúlüyala ğadınla, çocukla ğucaķlarında. iki esger var_ımuş ana didi sen has ediyōñ didi mısdafa varve esgerleriñ yanna otu didi, baña. otudum b̃öle onna da aħ yavrum diyi şōle sıtlarını sıvadım. ğorķma dēze ğorķma didile. amanıñ titriyon. yörüdüm foşur foşur yörüdü.

- 20 biraz öte geçiye varduk. yer gók ora da insan. aman yārabbi ne ucu va, ne bīcā va. isdambul diyib de geçivemeñ. dünya oriya gonmuş. tōbe böyle dīcen kōydekilere dünya bütün oriya gonmuş. ne taḡsiden geçiliyo. ben bōle ānadıvicen. yā aman Allah'ım hiç bi yerde insan yok sanañ.

-101-

Anlatan: Mürvet USLU

Öğrenim Durumu: İlkokul-3

Yaş: 76

Derleme Yeri: Tosya-Aşağıkayı

(Köycülük)

kóy işleri gölay ölüm ireçberlúk. baķ hele iki búkúldüm belim dutmıya
a_yavrum. bunuñ bi didesi var_ıdı. benim halam da ondaydı. onuñ malını etdúk. bize
baķıǵalu sanduķ. isdanbul'a gitmedúk. anǵıra'ya gitmedúk. ömrümüzü burda
5 çürütdúk. piriş de ekiyoduķ. baççe de ekiyoz. piriç de ekemiyon ǵalan. beşe arpayla,
beşe bûday başımıza bele oluyu. ben dā inek saıçādım malları bālıdıyodum.

- ecevit nerde ğı?

- ecevit la. desde alıyala.

- damdaymış ğı. inek saıyomuş.

10 - ben dā inek saıçādım. malları bālādım_ıdı.

- desdeyi bitümüş. tallıya barahdım orda.

- nerdeydiñ sen ğı?

- ben evde sen ğız duymadıñ sen.

- nefesi tıhandı da dē sālık ocāna gitdim bu ısıcaħda. indi zararı yoħ.

15 - ē cengiz ne diyoñ sen şindi? ben ne ğonuşuyun, ne diyin?

- dēnekleri dama giriyon da boķ olmasın diye atdım ānamı mıyoñ.

- arpayı nitdiñ? ǵalduduñ mu ğı?

- ğız ne ǵalduması desde almıya gitdi adam. ey arpa bişdúk. bóún gitmedim.

yoruldum hotlarım, belim dutmaz oldu. belim haşat. ben ğışdan doķdura gitdim.

20 ğafam sancıyo. ğafamı ğalduramadım. damar tıkanuğlū va diyúlar. belimden, ğafamdan çekdile film.

- sülāleñiz ğamburgil!

- yok ğamburgillikden de vur. ben şindi zamanında şöle tavana merdimen ğuruyoduğ ya. o merdimenden inerkene, o merdimen ğayınca şağğıdan yere düşdüm.

25 baña ondan ğaldı bu azara. işde ğeşlikde ğendümü daşıyodum. şindi ğocaduğ da yetmiş beş, yetmiş altı yaşına giriyo ben.

- çeltū nasıl etdiñ?

- çeltúğ de etdúğ, arpa da etdúğ, būday da etdúğ. ovadan girerdúğ. dē ağdaş'dan çıkāduğ.

30 - zahmetlū mü?

- çeltúğ zahmetlū olma mı?

- nasıl olu o?

- emej çok onuñ. bi yolu süreceñ, bi yolu ğaşını yolacañ. eveli óğúz_ilen sürēdúğ. şindi matur sürüyü. bi yol onu sürüceñ, ğaşını yııcañ. o ğaşları yımayınca su

35 durar mı? bi yol da keşen yapıcañ. bōle dişleri vadu keřeniñ. óğúz_üne keşen idiyoz.

keřen itmek ileri geri bıladıyo. demürden o. suyu dutāñ. ğólū payunladıñ. suyu

dutāñ. payınlaticāñ onu. şindi bura ğibi ğól olu. harman ğibi o yeřerī. bitī. onuñ

kellesi saru olu. suyu devrezden. devrez ağıy ya. arğlardan su gider. peçe vadu.

herkeřiñ peçesi vadu. peçe de şurda indi şu ğól var ya, onuñ āzına açañ. bel_ilen,

40 su_y_ulan dolduruyoñ. o ğólū ondan sōna keřeni yapañ. ondan sōna ğalan içinde ne

var_ısa pislīni alūñ, toımunu saçañ. oña da ğara delle. peçe deye arğa derüz. herkeřiñ

ayru ayru peçesi vadu. ğalan o yeřerī, bitī. ğalan yirmi beş ğún durunca bi ilacı va. bi

ğünde bi ğól ayıtlaymaduğ. oña indi ğalan ilaç idildi. o beyaz yā. būsürdūñüz pilavı

bilmē miyoñ? onu biçiceñ. eveli biz orāla biçiyoduķ. şindi biçerle depesini aldırıyola
 45 góllerde. ondan sōna kóček bālarduķ. iplere bālarduķ desde desde ğaşlardan
 sırtımız_ılan devrez keñarına çekerdúķ. indi matur çıkıyı. esgi işle ğaħdı ğalan.
 ip_ilen kóček yapāduķ. ókúz_üle damlara góçerdúķ. bir ay durarduķ. naħal sarardı.
 yuvalaķ iderdúķ. matur ıras gelüse matura sürdürüdüķ. ey naħane! işde ğalan ondan
 sōna yuvalaķ edeñ savuruñ. otu da demet yaparduķ. kóye getürüdüķ şindi eteşliyala.
 50 arabayna neyin getürüyola bāzı. biçerle de oraıla da biçiyoz. onuñ topluyoz.
 alberiyoz, patozluyoz. oldū yerde patozluyoz. denesini alıyoz. sapını atıyoz.
 alberiyoz yāni gólden topluyoz bōle desde desde. óñüne patozu durğuduyoz,
 patozluyoz denesini alıyoz. sapını bıraħıyoz. yāmur yaarsa laylon sereñ.

55 (Günlük işler)

boñ aħşamadan kóydeydim. ekmek yapdım.

māni bilmezdim şaşdım

māni defderini aşdım

manmayıñ ğoñşular

60 geliye ecevıt beni öldürü duyāsa

hayursuz yare düşdü, aħ ecevıt aħ!

ecevıt benim adamıñ adı.

(Pilav tarifi)

65 pilavı ocā suyu ğoñ. ğaynadūñ. ğaynayınca, ğaynarkene pirici salāñ. yıħāñ.
 yañı, etini ne var_ısa onu da büşürüsüñ.

(Çocuklar)

bi dıķım yuyaman. makine aldım iki üç senedü onula yıķıyon. ben uşakları
 70 böyüdükene iki ölüm va biri ısdambul'da biri anğara'da marangozda çalışıyı, biri de
 emekli gine çalışıyı. onnarı böyüdükene eziyet çekdim. gelmi böyük de hayır yok.
 güccük geliye emme o da gelemı ğalan. gelmi o da. evlat üçün mal ğazananiñ
 buynuzları ğötüne dimiş hale herifiñ biri. bizimkisi öle hā. herif zamanında bi bağı
 vömüş de öluna, ölu canı üçün bi cımbıt üzümü vömemiş.

75

(Köy yangını)

bizim ev tē yoħarday_ıdı. bura arpalıdı, burayı ekiyoduķ. yangundan sonra
 geldük buruya biz. her şile yandı, gitdi. ondan oña, ondan oña tamam buñlarıñ şu
 mehelleden başladı baş yoħarı bizim ev depedeydi. depeden çıķdı. ğaçuramaduk kóy
 80 bitmelü yandı. laylon gibi yandı. helke_y_inen su daşıdıla heb. dedeñ_ile ğonuş
 ğalan ben vayın, gidiyin.

(Sepet)

dādan findık çibını kesip, burda bi ğalıb yaparduķ. ğalıbı çıbıķları búkerdük
 85 bōle hey örerduk. saman çiti örellerdi oküz_ülen daşıllar_ıdı.

(Simsim oyunu)

şennikde oynanu, orta yire eteşi yaķallá. deliğanlu çocukla üsdünden atlar,
 halay çeker. keñerinden kóşesinden işde oynar. eveli ğüleş yapıyolardı şu samallıñ
 90 yanda.

(Galle ve pekmez yapımı)

üzümü banduruyala, ğuru üzüm idiyala. onu küre derüz ğaynaduruz bekmez.
 tavayı bōle ğuraruz. altına odunna yaħarız. topraķla bi yol ğazana çalaruz, üsdüne

95 ekerüz. o durulanu. dupdurulanu_ğ olu. gópgózel olu. şıra derüz biz oña. çĩ şırayı
 eyşüdüle şarab_olu. erúk, armut, elma hoşavından büşürüz. oña derüz galle diyi.
 burdan çocü sırtımıza sardımazu_ğ torbasını omzuña atar. yĩcēñi āşamadan dē şo
 dālarıñ depelerinde ekin biçiverüdú_ğ. çocuk sırtımda azık, omzumda.

100 (Ramazan)

benim yaza iki kere döndü. ba_ğ bu üçe gelicek. hesap itseñe otuz beş senede
 bi yıl dönüyodu. gece yēñ, galhāñ, gidēñ āşamadan çalıññ. āşam bi zaman geliyoñ,
 yimēñi ider, yer yatāñ. gece temşide galhāñ gine.

105 (El işleri)

ip eyrüdú_ğ, çorap dokurdu_ğ. beş çeşid çorap dokuyodum bile sarıyola óñnú_ğ
 bağla_ğı derdú_ğ. o nañışlıydı, onuñ getüleri var_ıdı. bōle vura vura çevürü çevürü bōle
 dokurdum. şindi gózüm górmĩ.

110 (Köy yangını)

bura yandı. bu kōy hiç galmadan yandı. şurdan bi goñşudan çıkdı yangun.
 bura bōlece yandı. sede ta şorda yaluñuz_udu bi yer galdı. bi yerimiz galmadı hiç
 yamadan. her yama yandı. kōyúñ dörd yanna daıldı arpalıklara heb. çadır gurdu_ğ.
 hökúmet çadır vidi. hiç yananımız olmadı da yangun çıkan evin malları öldü. üç mal

115 öldü. sır yandı. kōye sarınca millet öte-berisini almiya baısladı. hökúmetden etfāyele
 neyin gelinceyeden de kōy yarıldı. bōún yangun diyi telefon idinceden geçen şu evde
 bi yangun çıkdı. etfāye gelinceyeden bizim helkelerimiz var_ıdı. onnar_ıla gaçudu_ğ.
 etfāye gelesiye biz ateşi gaçudu_ğ.

(Deprem)

120 zelzele olmuş emme ben guccıdım o zaman. biz biliyoz. heb yıkıldı evle. şu
ğarşuda duduñ yerinde ev var_ıdı. o eviñ üs ğatı at ğatına yapışınca şõle üş tene ĩsan
öldü orda.

(Çeşitli)

125 benim bi yaşlu bubam var_ıdı. sekizen doķuzan yaşında öldü. torunlānı
ğucāna aludu. hikāye satardı. gel ölüm saña şunu deyviyin, gel ğızım baña bunu
deyviyin, derdi. beni gözüm gómiye. oturuken şõle yimek yidim. yoħarı ğağdım
ğalkar ğalkmaz ölüm var_ıdı yanımda. gözüm górmıye didim. niye didi ana? yimek
yidúķ şurda. toķtora gótdüle ğan ğurumuş didi gózüñde. beyniñe gideydi felc_iderdi.
130 iyki gitmemiş didi. Allah'dan işde duru durukene. cırūķan didi şuralardan çekerdúķ
didi.

-102-

Anlatan: Şehriye ESER

Öğrenim Durumu: İlkokul-2

Yaş: 73

Derleme Yeri: Tosya-Çaykapı

(Çeşitli)

- ben bu kóyüñ yillisiyin. ben yetmiş üçe basacān. beyim evde hasta o yatıyu.
- Allah rāzı olsun Allah mizanına gorusun. bu gózüm dahma gózlerim. yanıma gelip söylenmeince tanıyamıyon. gózümü bezletdile dahdıla. otuz üç senedü çeküyün bu
- 5 gózlerimi. ārısı yok da yaluñuz es esli görüyön. esgiden kóyümüz galabaydı. piric ekerdük. buriya ğada suyuñ içindeydük. mayıs didi miydi aқdarusuñ, tapan dirüz biz o tapannan suyuñ içersinde güzel aқdaru düzlersiñ suyuñ içinde toşmu atarsıñ. gendü gendüne o böyyo. şu ğadar oldu muydu evülüdük böyle birer dene birer dene dibiniñ otunu ğasıllāduk. o sulāyı sulāyı böyyo, kelle çıkarıyo, ğızarıyo çeltükle ondan sōna
- 10 elimiz_ilen biçerdük eveli. o çeltüñ içinde tosbōla, ğırbōla, yılanla her şey va. çocuklarımı sırtımda daşıyı daşıyı böyütdüm buralarda. bi yāmur yaardı depeden girerdi, dırnaқdan çıkar. ne irezillinen böyütdüm. burdan toşya'ya yöriyelek giderdük. ben óksüz_üdüm yavrum, anam yo_udu. bizim adam iç gúveylüne geldi. anam, ben on üç yaşımdāke öldü. ğadunna eviñ işi, otumuz-orāmız oluyo. adamlar
- 15 nereye biz de onnarına berāber gidiyoz. damda malımız va. ben bu kóyüñ yirlisiyin.

(Halk hekimliği)

tē yamalardan toprak getürü altına toprak ğorduk. onu ğalburdan elerdük. ince
toprak vardın. hastalansa o toprā belerdük çocūñ ğānına. sancu var_ısa toprā ğóbēne
20 ğada ğómerdük. büşük oldūna çamlarıñ çürüklerni ekerdük büşüklere. bi metre
çamlara gidēdük. o çürüklere bularduk, oralarna ekerdük geçerci. şindi bodura va.
dırığa başımız ārısa dokdora seyidiyoz. hasta oldūñ zaman bişembeç iç, bi bez ğafaña
bürle yat. aru soķāsa bıçānan ğazurduk. toprak çalarduk. bizim bu memleketiñ
yılanında, aķrabında ağusu yokdur.

25

(Yemekler)

tāranaya daraķ ğataruz. ayğuduna daraķ ğataruz. onu şindik yoyurdu
bürükdürüz şoriya dombiya doldürüz. soğannı ğoruz. dorānı, nānesini, mēcünüsünü
ğoruz. kimyonnu, biberini tomatıs dōraruz bolcanaz. ondan kēri ğalan o sekiz ğún
30 durunca yoyuruz. yoyurduķdan keri bi daĥa haş iderüz. hamur tarhanasına dombilere
bas. o ğózelcenez oluya o zaman. ben ğuru tarhana idiyon. idecēn yahında Allah
nasib iderse. ısdambul'a yolluyon ben ğuru tarhana idiyon da.

(Çamaşır yıkama)

35 şindi kúlü ğaynadıyoz. ğaynaduķdan kēri o ğaynar suyuñ içine dullanıya o
kúl. onuñ içine üzümü soķuyoz bōle. cımbışı salķum_unan birāber. onu soıyüncek
bōle asğulara asıyoz. ondan kēri yıĥa yī. gice-gündüz ğaynatam ğünne bekmez
ğaynaduduk. üç ğún ğaynaduduk bekmezi. üzüm ğallesini ğuru üzümiden idiyolla
ğalleyi. biz yapalım sen bizi çek ğamaraya. sen şindi bize ğamarayı açma mıyacāñ?

40

(Çocuk bakımı)

nenniler söylenüdü. ebiler söyledir. beş ebeler ırğalayışgene söylelledin.
bunnarı heb topra ılan böyütdük işde. ahlıma birden gelü lombudan söylëdim ben.

45 (Çeşitli)

gavzarañ daralınca ecúk birağ git. ecúk gezerek gel. o zaman iyi oluyoñ. İsana sıkķunnuğ viriyo. gezeriyo, geliyo ecúk farahlanıyo. kóy yillerinde çok kişile yitmiş, seksen yaşında çivi gibi. bizim kóy yirinde başğa bi armağan olmayınca mecbur piric göyyoz. şindik piric olmasa ne göyacuz. bu devrez çay dirüz, bunuñ
50 suyu iki senedü temāmen ğurudu. bunuñ suyu gelesiyeden bu çay devamlu bu zamannarı aħar durur. dā kóylüklerinde piric olmaz. bizim burda olu. efendi dā benim om beş yirmi yaşımdaykeniz bu ovadan ðle sular çıkardı ki buñar. yāni eliñi soħamasıñ. su yok. dere kenarından ğuyu fırduğ da kóyümüz tarafına atıyo. çeltük itdümüz zaman şuran ārı keserüz. baççeyi temāmen ğurusun. ondan sōna biçerdük.
55 doñuz çeltüē girer. baħāsıñ ki çamur içinde yatmış ānanmış oralara ğay ocā sönesice! çişmelēde de su yok. geşle ğóçüya bizim gibi ehtiyālar ne çekecek. bu ovalardan çalu çılplı keserüz. yoħalādan çıl-çıbiluğ keserüz. diyerkeniz om-om beş sene oldu. çam dıkdilerdi. aħa şunnar ney seyretidile çamları. bi de kóylü getüdü. onnādan neyi idāre idiyo. bizim odunculümüz çok ğısadu. kaymağam dā bi çalışma yapacak. buriya bi
60 baraç veya ğólec gibi bi şey yapılsın diyi. gelen efendi bağdı. o yañı bu yañı burası didi ğavşak ğaya didi. bura dudmaz didi. mēndis efendi raporu vidúkden sōna ğuyu furmağ icad idildi. doğuz tene ğuyu furuldu bizim bu kóyüñ hüdüdü içerisinde. su işi çok ğarannuğ oldu.

-103-

Anlatan: Hasibe TABANLI

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 69

Derleme Yeri: Tosya-Kilkuyu

(Köy işleri)

- yay bulaşdı gidī esgiden dúven sürerdúķ, çif sürerdúķ, kemüre çekēdúķ ğasına ğada. arabalar_inan buruya yoķuş yoķarı giderdúķ. kemüre arabalarıynen, óķúzlen. şindi ğolay ĩsan olacek. baķ onna dırmuķ, dīren. bunnar_inan sap atıyoż.
- 5 üsdüne çıkduķ, çiy nedúķ onnarıñ üsdünde. ekinni aluruz, samannı da aluruz. malla yer. emme şindi bunnarı yiyen yoķ. mal yī bunnarı. eveli yiniyomuş. benim adam mancarı topladım gel didi bek azı oluye didi. ekmeiñ içine ğoyduķ. anam bi sardı ki. biz ğıtlıķ ğórmedúķ de el çok ğórdü. bu ekin az oludu o zaman. şindi ğupreynen oliy bu. ğúpre saçıyoż buña. ğúbre ekini bük gibi ediyi. doñuz bi yer ğomiyola, eşidiyola
- 10 şöyle aynı buradan şori ulaşı.

(Pehlivan)

- benim bubam pēlivan_idı. hızarıcı pēlivanı dellēdi. getdē yerde bi kere çırpınudu ğúleşmek yo_udu. çırpınidu başı aludu. ğúşlüydi. ĩle bi şī de yimezdi çok.
- 15 her getdē yerden ye bi geçi getürüdü ye bi dana getürüdü. bi kere hızar çekmiye ğitmiş_imiş. hızar çekmede bi düün olmuş. düün olunca olannı yeñmiş. hiç kimse çıkamamış ğarşusuna. adını hızarıcı ğoymuşla. mēmed_idi adı. orda hızar çekmiş

pēlivan ondan ārı çıkdı. çırpunukene şura oyniyi dellēdi. her yere gidēdi düüne dē
siziñ kóyeden. atınan gidēdi, ğısırā vardı.

20

(Eski cami)

geldük, bakduk bu cāmiyi yapmışla. hoca geldi. hoca da şindik ğadirō yok
deye gitdi. işde eyle. mināresi tenúke. ezen okunnarıdı. şo ğarşuķu yille meraydı,
caminiñ ete tarafı. mal ğúdēdük. dāya gitmezdük. şennīdi ora. ğısıraķla, kómüşle
25 varıdı. kómüşle şurdan ārı gidēdi. ebem dirdi ki şindi pura yaylaymış. kóy yanmış.
kóy yanınca hayvanları suluyoz derdi.

(Köydeki işler)

deymenle varıdı derede. onu furunda ğavuruduk. üğūdūdük dūmeyi.
30 iyidūdük, iyidüncek buydayla şeyetmeye kin birecük ğavd iydüllēdi önce. arabaları
va benim olanımıñ. benim gelin de şindik geldi oniynan gidicekle āşamüsdü. önce
ısdambul'da dūün olmazdı. burdan oludu dūün. dā simsim yeri duruya şora. daǵlla
ğaş dene daılcu olu heteşle vuruludu. şindik dē herkeş ısdambul'da ediy. dēze ben
seniñ çocū oħudaceyin dedi. burda ğaş dene õretmenle varıdı. patik õrdüm
35 yolladım. benim olanıma dimiş ay õlum cejiziñden niye sen almıyoñ dimiş. benim
õlan bile esgellik idicekdi. televizyonu aşdı. paķdım oynā. sen oynāyosuñ da ben
oynaman mı õlum? laz ğızıynan esgere gitmeden tanışmış ğarime haşlını da
yolladım. bi torunum va. oriya o baħıyı. bu āşam binip gidiyolla. annemi çuvala ğoya
da getürüñ, diyomuş gelin. eñer sen gelincek ğızımı gelü sandım. bak bunnarı gidi
40 deye üzöldüm bõce şu patozuñ õte yanna otudum. buradan ğışın ğar yāyı da bāzı
sene soıķ oluyı bāzı sene ısıcak oluyı. işde eyle yavrum.

(Okul)

benim bubamıñ malı ço_udu. benim abıcamıñ ölu ben seni burda mı
 45 gezdüreceñ diye beni yazdurmuş. oğula vadım, sonunda gezeliyon gezeliyon ge dedi
 Ėretmen. şindik bubamıñ malı var_ıdı. Ėden de eyle takşile yo_udu. bubam
 hayvaniyan bi yere iletivirüdü. ufağ dölümüz var_ıdı. ıramazanda çocukla oynamaz
 mı! şorda oynalladı. şöle ġarşulayın bi eller üsdünden atlallar_ıdı. gelenle çok
 biyeniyoulla.

50

(Gavut)

ālat oluyı kóyümüzde. dibeyi va. āladı dúğúyoz meyve ġuruduyoz.
 deyirmende üğüdüyoz ġavud oluyı. hevleyi ġarıyoñ ya aynı iyle oluyı. bēkmezi de
 iyle yapıyoz. bilmiyon ben ġonuşın. boşveñ nidicēñiz?

-104-

Anlatan: Şehriye ÖZTÜRK

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 65

Derleme Yeri: Tosya-Küçük Kızılca

(Nohut tarımı)

- nohut da yapıyı her şey yapıyı. motur_ula ekiyoz. āriyo. sen bundan yirsiñ bundan. böyle yinmez. önce vuracāñ ocā. acuk soda ğatarsıñ bişer. leblebiyi acuk şı ıslıyoz. acuk ğavuru saca un ğatıyoz. sōna da bi hararıñ üsdünde efeliyoz. beziñ
- 5 içinde şiy idive şōle. şunuñ arasına ğoyacāñ, ovşalıyacāñ. burda pirici boşladıla, mancar ekiyola. o da zordu. suda boyuna ayıtlıyacāñ. patozluyacāñ, biçecēñ, ırġad_ıla. şurda doñuyon diye şurda döndüm de ıralara çıkamadım. anañ seni nahal böyüdü? anaña sorma mıyoñ? ana beni nahal böyüdüñ diyi? āzına süd yitmese viriyoz mama. āzına imeceni virüdük. āzına loğum neyin dutuvirdük imecene. eveli
- 10 südük geçmesin deyi nışanbalarduk. altına ğorsun. ğışın neyin yıarsıñ bi yere büyyünce_ada. haber virinceye_ada bebej belerdük. o südüklü sātıyen dirdük. seni anañ öyle böyütmüşdü. ana de ātımā sātıyen ğoduñ mu diye sor. ondan yapāduk sacda beyle gezeledüdük. aķ ketenden şōle bez gibi oña ayruluvirü ğalincana. onuñ deri gibi oludu. sōnadan yımışardı mumu neyin ğatınca. mumlarduk aru mumuyla.
- 15 şindi hazır bez yıhaması yok. esgiden ahladı d̄me ğavut yaparlādı. sen ğavudu hiç yime mıyoñ? d̄meyi dúvelle dúvelle bōle vuralla. undan sōna ısıdula. eki avuç da ekin ğatalla. unuyla údüle deyirmende. ğavud olu. şindi hemenleyin ekini kesiyala da satıyola.

-105-

Anlatan: Hatice KORKMAZ

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 75

Derleme Yeri: Tosya-Yukarı Berçin

(Çeşitli)

ben gonusma edemen. ali seni eledivesin. ay ölüm benim ölüm gaymaşam yanında. bi tek talla ekiyo. onu üdüyo. aşada oldu bitdi bura yiñi oluya gāri. bura gış kóyü. irīy burī çok yayıó. her yerin suları doñuyó.

5 (Yemek)

soan guru yemej; mis gibi olu yihāsın. su gorsuñ. unuñu elersin elekden. duz atāsın ganyıyan suya. unu da kevgúr_ünen golla. çay gibi ganyıyacak su. unu golla oklāc_ınan garuşdura garuşdura vahdı gelince gāri çıkarula. şuriya āzını gapaklalla. gāri şeker mi gatacaqla, yā mı gatacaqla. hamur garuşduma dille oña. lop didūñ
10 işdiyna. haydı gırık da diyola oña. imūne iniya ya gırık diyo.

(Çocuk maması)

pirici ıslıyoz. ıslanınca yaslācın üsünde onu merdaneynen ezerdúk. elerdúk. gurududuk. büşürüdúk. pelte oludu. onu da çocuya gaşūnan yidürüdúk. o şişe neyin
15 sōnadan çıkdı.

(Domuz)

bostannara neyi geliya patatlıklara doñuz. onuñ yavrusuna potuk dille.

-ücúk de buña sor.

20 bunuñ ğocasınıñ terci yok. şiyi ğótütü, yidürü iyi bu. benim adam üç senedü yataķ.

(Simsim)

25 ateş yaķallarıdı keñerinde. toplaşularıdı. ekmek yapalla üç ayla girişken. sen bazlama açı miyoñ? üç ayla girişken de idiyoñ. patatlı ekmek yapalla. patatı bütün büşürüsüñ, soyasıñ, ezəsiñ, yaıynan soğanıynan ğavurusuñ. haşu da ğatalla. haşu gibi açarla. pislēc_inen çevürüle. örsün va demürden ğazımaya. ğúzalcene olu, temüzce.

ARAÇ

-106-

Anlatan: Seher ÖZDEMİR

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 77

Derleme Yeri: Araç Mesudiye Mahallesi

(Çocuk bakımı)

bizde eyle bi şey yok hay ölüm, vallahi yok. biz becermeyüz. biz bezi dolāyoz
 gótüne yatırıvēyoz beşiē. eveli öyleydi. e şimdi uşak yok. e esgiden şu toprā ğayın
 başı gótúrdúķ iyiye elerdúķ yalan yok. deilse hemen yatırvórdúķ topraı ğorduķ da
 orda uyurdu. esgiden uşakla mazlum iyiydi. şindikilere gúç mü yetiya. beyūne de gúç
 5 yetmēya şimdi gúçūne de. biz çok vedúķ soraī. cember ne geziye! şunnara. baķ şu
 temüz şey nerde_y_imiş esgiden. ekmeī geverdúķ, şeker ğatardúķ, āzımızda gine.
 ekmeī, datlu deyi onu uşak āzına soķuvórdúķ. biz bi yere gitmedūmüzden bi şey
 górmedūmüzden.

10 (Tarla işleri)

dūen sürēdúķ esgiden. toplāduķ, yīārdúķ úrüsġar gelince savuruduķ. denesini
 aluduķ. samanı samālıā ğuyardúķ. tırpannan biçerdúķ, haķ_edēdúķ gótürūdúķ
 arabeynan kóye. ekin aarınca tırpan_inan biçeceñ. ondan sōna desde yapardúķ.
 toplardúķ oraya oraya. ondan sōna ókúz arabasıynan, ókúz arabası oludu, dört tekerli,
 15 iki tekerli ğoşardı ókúzlere arabaya dolduruduķ. gótürūdúķ harmana yūn yaparuz.
 ondan sōna tā esgiden dúven sererüz onnarı tekrar. şöyle de altında daşlı daşlı dúven

delle. oña óküzü de goşaruz oña. üzerine otürüz. dönerüz boyna. ondan sōna o saman şekline geliyo. o zaman toplanuz yabalarnan savuruyoz. anadud, araba dolduruken. araba dolduruken o şeyi bişdūmüzü sapları anadud_unan arabaya dolduruyoz.

20 arabadan boşaltıyoz. üş barnağ anadud. onnar_inan òle dúven sürerüz, dolana dolana óküz_ünen. būday sapları saman olasıya sürerüz. ondan sōna savūruz, toplanuz yabalar_inan şòle beş barnağ, şey gibi yabala vadu tahtadan. bi tāne dirgen vadu, dirgen anadud òle şěle. dırmū işde dēyan. dırmūnan sap toplanuz şòle. uzun arhamızda sürúklerüz. arhamız sıra gelü.

25

(Çeşitli)

kim oturuP da ānadacak kim! evlādım āzına sorak vi de işe git. iveli iş ço_udu ölüm. īsan durardı yemek yapmaya. hem uşā baķacak āvde hem yapacak. tarlalara, harmanlara yemek verecek.

30

(Ekmek)

esgiden evde ederdúk biz esgiden. ħurun mu var_idı, şey mi var_idı. hamur ğatarduk, ekmek_ederdúk. zor bizim āsgiden zor deĭl emme aluşĭun oldūmuzdan bize zar_etmēyodu. bizim de araş'da ħurunumuz va. araş'da birincüyüz biz.

35

tırabuzan ekmej yapıyoz. çeşit çeşit her şeyle. susamlu susamlu şeylere çeşit çeşit raflara dizdúk. puşetlere ğuyduk. alıyo millet zabāleyin olduķça. dün iki boy yapıdıla, alime. simidinden, susamlu simidinden, ğarabūdūründen... biz ākmekçüyüz. ğaç senedü ben gelin olalı ākmekçüyüz biz. bide yaparuz biz. ħurunda her cümē ğún yapāla iççilere bizim.

40

(Çökelek)

yayuk alharuz. uruñ bol_udu asgiden. şindi bizde yok. hi damla yok bizde.
 sudu i saar, yıarduk, guyaduk poşetlere, şeylere yayuk olunca onu alkarduk. yamı
 aluduk onu azannarda okurduk. okerdukden keri o dibine oturunca buez de
 45 torbalara guyarduk. ahardı. suyunu akududuk. gune goruz. gunde gyunca uzer.
 ekmej ideyken saħız gibi uzar gunde ecuk řole. okolej susuz gorsuñ torbadan inince
 gune gorsuñ biraz da. ekmeK_iderduk. saħız gibi uzar. onuñ akmejne doyulmaz. ole
 beyle şindiki gibi zehre atik ne geziye olum.

50 (Ayakkabı)

nelin giyduk, aruk giyduk. ben ok nelin giydim helıme ben! sen giydiñ mi?
 aħızla batıvordü yanı başından, ayışı opuvordü. al bi daş, sırda, davarda, tallalarda
 şey bulunmaz. alarduk, topuklarını yara ederdi heb benim. narin, narin a ata narin
 üsdünde ayış şole aynı tuvāetlede giydümüz tellikle gibi emme şindi yüzünü
 55 ormēyoz. aruğ, onden ok aruğ giydim ok. eşek onunden bile aruğ giyduk.
 mindar eşekden. geliye emme on mindar mı mısmıl mı biliyoz mu? bejm bubam
 dikerdi o aruğları. davarımız vardı. obanna giyerdi. bullaradan dolak dolallar_ıdı.
 hey! ışın akıldak bālardı eteklerimiz şakır şakır davarı udeyke. ar ıslanudu
 sererdi. o da āřam gelüken top oludu arħandan. kút kút patatis gibi girerdi
 60 bacaklarıña. ar akıldak oluya. doñuya bacaklāda buzdan. ben bunnarı ok ektim.
 bu benden iveli tā ok ekmüřdü. bu benim ız ardeřim bu. ben bundan sōna eñ
 uccukleri benin. ben bundan sōna ektümü biliyan. bunuñ ektünü bilmēyon.
 birimiz inē gidēduk, birimiz davara gidēduk ole keş yok. iki oban ıkardı dağ.
 zabāleyin āřam yataından ak. zabāleyin aħınca arnıñı doyurub da azıkları

65 belimize bālarduk. birimiz sūra giderdúk, birimiz davara giderdúk. pou çal sırtıña bulamassañ eylen arķadaşla. ekmek, davar, azık atarduk. artan ekmej de sırtıña yúklen galan. yiyemēsiñ davara vireceñ, ğoyuna vireceñ. cam açuk da ondan ğapı ğıyğaşuk ğaldı.

70 (Odunculuk)

desdire_y_inen kesilü, balta_y_man ğırulu bōle kiprit çöpü gibi yıarsıñ yīdūñ yere. ğatar derüz yīdūmuz oduna.

(Çeşitli)

75 ókúzler_inen daa giderdúk. sürğü derüz. baķ şu geliniñ elinde ip çağıya. ókúzleriñ arķasında ğoşarduk ğarda zencir_inen ğótúrúduk. araba_y_man, ğıza_man el ğızayınan, elimiz_inen odunna çok çektim ben.

(Dokumacılık)

80 hırķa yaparduk sırtımıza. helīme, selver ablam rahmet olasıya, şöyle dört beş tene çufal doķuddudu. irivedi elli ğuruşa, elli ğuruşa. bi kilō tiftij elli ğuruşa... eyice para_y_ıdı. vallaha bōledü. selver abla baķ tā o çufalları ğullanıya hepsi doķunan çufalları. ğalķa ēderdúk. tifti dideller_idi. verüdü ğoluna iiridúk galan mengelez_inen çóurúduk fırıl fırıl fırlıdı. onu da sōna iki ğatlarduk iki ipli, iki yımaı onu tā
85 búkerdúk. onu dezğah_man doķutdurular_ıdı onnan. çufalı un ğuymaya işde şindiki un çufalları gibi doķullar_ıdı dezğahta aaş dezğahda. kendir kilim, yūñ kilim, çufal işde òle şey yapıladı bizim ğúnümüze. şindi yok şindi herkesiñ evinde halı basamāya pamuk gibi biz bulamāyoduk bizim ğúnümüze.

(Anı)

- 90 yayliya gitdúk halıme. iççileri ėgütdúk. sıralım yaylasına iççileri... şimdi havası iyi ğulaqları çiyneyesi şey dedi nereye ėgidiyosuñuz uşakları şey eder semā'da va. beyaz halı ėgitdúk. yaybeyi altımıza beyaza gelmez_imiş halıme. beyúke şey örtüleri ėgitdúk halınıñ üsdüne yayduķ añması ayıb yimēmizi, içmemizi orda yidúk, işdúk çayımızı. hiç bi şey ğórmedúk Allah'a şúkúr. ğúccúk bibekle
- 95 var_ıdı. torunum var_ıdı benim. yapışiyodu emme ğórmedúk biz. yapışan çok oldu. o cırnaklı oluya dēyala ben bilmēyon ğórmedim. televizyonda ĩsan ğorhuya dey mi selıme, ğórmüşsüñdü sen helıme. ğaplumbā sırtına beñzēye televizyonda dē mi helıme. aman şeyiñ tēfik_āniñ evinde bizim ğayınamgiliñ āsgi eviñ arhasında birine yapışmış anġıra'ya eletmişle. anġıra'da bir ay yatmış. tekrar camı aşdım da dēya
- 100 tēfik āniñ āsgi evde baccadan geldi besbelli dēye. gine gelmiş gine yapışmış gine gitmişle anġıra'ya. camı açmış_ımış camdan geldi deye başga yeri bilmēya. u uçuyomuş. ğaplımbō sırtına beñzēye televizyonda siz de ğórmüşsüñüzdü.

(Günlük havadis)

- 105 ısdambul'dan buun hoporlere vedile, söyledile ısdambul'dan eşya gelmiş satıyala. eyinbaş gelmiş. çok ucuz_umuş. pantulu, milteni üş lireye veriyala çarşunuñ içinde. ben hiç cahiliyin yavrum, ğara cahil. ben mal yüzünden, davar şır yüzünden beni anam, bubam oķuTmadı. afedersiñ ğaca mı bulacıñ dellēdi. bi yere yollamazlar_ıdı. biz bi yere gidecek olunca bubam bazara gelüdü rahmet olası. u
- 110 gelmeden biz soyunuduk eynimizi şu yeñiyi esgiyi giyerdúk. bunnarı saħlarduk. bu kóyüñ esgi adı mınayrat'dı. biz ayruyduk belediyeye ğarışdıla bese ondan deışdı adı.

-107-

Anlatan: Fatma ÇEÇEN

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 70

Derleme Yeri: Araç-Susuz

(Çocuk bakımı)

- onnāran baķ altına ēcúķ ğubre ğatarduķ topraā. onu iyce ğaruşduruduķ. içine kerpüç ğómer ısıduduķ. onu mışambanıñ üsdüne bōle yayarduķ. ğalın bōle mışambalāran keserdúķ altına ğorduķ. çocū beşie yaturuduķ ondan kēri onuñ üsdüne
- 5 çocū yaturuduķ. toprañ üsdüne belerdúķ baırdaķlarıynan. bi de baırdaķ dikedúķ. bōle çuldan baırdaķ o uşak düşmemi̇_çün elini ayānı bālarduķ bōle baırdaķnan. onnan belerdúķ. o uzun bi çul yāni şōle. aynı şu havlu gibi. çul, baırdaķ yāni. bullarına birer çul dikēdúķ bōle beşĩñ uğruna bālamaya. beşik vadu ōra tovanda. bi ip oraya bālarsıñ bi ip... bunuñ da dorūnu kesēsiñ ğózel dikēsiñ şōle enlúcenez. bu iki
- 10 baırdā iki çomaķ soķarsıñ. biri at tarafa biri elleri̇_çün bunuñ obür tarafına da ip dikersiñ. uyur çocuk. çocū da ğózel belediñ mi beşige o ipi uzundu. şu aaşlāra çürúķ oludu evelden o çürĩ ezele ezele o büşüklere ekerdúķ podura felan bilmēyoduķ ki biz. ben yetmiş yaşıma giriyan ğayri. āzına ekmĩ olusuñ gendi āzıña bi dene de şeker alusuñ, eveli dene şekerle var_ıdı. o ekmīnen iyce gevşerüz gevşerüz şōle bi
- 15 dülbendiñ ucuna ğuyaruz āzına sıkışduruz. onu sorar durar ğārıķ o yalancı memeden iyi yarar çocuğa.

yeşil daş beşikden baħar

aķ nineniñ südleri aħar

benim yavrum yollara baħar
 20 nenni yavrum nenni
 (Yemek Tarifi)

gzel pirici ıslaruz. ondan kri acuk su ğaynaduruz. onu bi ğaba ğuyaruz.
 yaını, salçasını ğataruz pilavıñ. etini de ğataruz. ondan krin piricini ğuyaruz iyce.
 onu hoşularuz. ondan kri üsdünden ecuk ğaynar su ğuyaruz. üsdünden çıkar çıkmaz
 25 āzını ğaparuz bi kere ğaynar altını ğısar ğapadusuñ.

pırışğa yaparuz. yoñuruz hamuru. onu yazaruz ble oğlāc_inan. ble uzun
 uzun keserüz iki ğatlaruz. bi tencire su ğoruz ocā. su ğaynıcağ onu ğaynāħan ataruz
 içine. ğaynarħan tek tek ataruz. ğatlarħan peynir ğuyaruz içine. tencirede su
 ğaynarħan üsd_üsde üsd_üsde ğuyacañ onu ğaruřduracañ habire. yāni yapışmasın
 30 birbirine. ondan krin endüreceñ suyunu süzeceñ onuñ. tāpsiye silkeceñ ondan kri
 yaını ekip yıceñ. buna pırışğa derüz. bi de bi hamur ederüz biz daħa. onu da tāncirede
 suyu ğoruz gine. ununu elerüz. su ğaynarħan hamuru oğlāc_inan ğaruşduruz byle. o
 iyce bişmiş hāle gelü. ondan kri tāncireden ayrulu ble büşüreyken. ondan kri
 endürüz, ğařūnan keserüz üstünden ğanice yaını ekerüz. ğanice inek yaı olsun, ister
 35 sene yaı olsun. yāni ğanice demek yāni çokcenez. çok yavanı yenmez. ğanice demek
 çok ğatmak demek. ğanice ğatmak ğitmür olmasın ecuk fazla olsun demek. ondan
 krik ğaşukla keserüz, ble çatalla yerüz. iri tarhanası, un tarhanası va. iri tarhanayı
 boynu ğataruz içine. boynu, maydanozuñ eşiği o. çok gzel ğoħar. onu ayran_inan
 ğararuz iki ğūn durā yayukda. ondan ke dkerüz yazlıklara. ğuruduruz, ğalbullāran
 40 geçürüz, sererüz ğoruz. dibekde duyoz. ondan krin deymende çekiyoz, ondan ke
 ğarıyoz ğāri un misāli. ğorba da suyunu ğuyarsıñ az bi yā dolandurusuñ acuk salça
 ğatāsıñ. ğorbasını denesini ğuyarsıñ, ğaruřdurusuñ biřē. bi de sarımsağ dēdūñ mü

hasta fılān olusañ zabāleyin dipdiri yapā seni. un tarhanasını da yourd_unan ğatica
 ğararuz yuñuruz yāni. ondan kēri ğaba ğuyaruz. o ğapta yedi sekiz on ğún durar. ōle
 45 ğabaru. duzunu, biberini, salçasını hepsini ğataruz yoñura ğāri. ondan kērin yayaruz
 ğúneşe çarşafa. ōran bi de boynu, darağ dalı ğataruz oña.

bekmezi dutdan, çúkundürden ğaynadıyoz. şindi ğótürüyoz ğózel hasıllāyoz,
 ğazıyoz onu. ufağ ufağ ğīyoz. ğazana dolduruyoz, ğaynadıyoz suyunu dülbetden
 süzüyoz tovada. ğuyulduyoz o ğadar o.

50

(Harman-hasat)

ekini ekerdúk, biçerdúk ondan kēri büyür arabalara ğoşaruz. orānan biçerüz.
 ğózel yün yaparuz onu arabalar_unan çekerüz. harmana yün yaparuz sōna buez de
 dīren_inen anadud_unan yayaruz harmana. düvennen sürerüz. óküzleriñ ğótüne
 55 mudul dūrterüz ovandereyne dīren_inen aқdaruz bi kere sōnadan yabaya iner
 ufaqlanu kesmúklenü ondan kēri yabaynan aқdaruz. bullāran heb āgıtdile yabaları,
 boyunduruğ... ondan kēri de úşger esince savuruz. bi de bu ğózerler_inen
 çec_ederüz böyle. ondan kēri çufallaruz. úrüsğar çıkarsa da çıkmassa da bi yanna
 yīvörüz onu yoñsa yetişmez.

60

(Yol tarifi)

boyalı'ya şurdan geşdiñ mi bağ hemen úş kilometre boyalı. ōran dönüşe bu
 ana yolu hiç bırakma asvat. bağ pençereden yolu ğóstereyin.

65

(Hastalık)

bel fitī mı ne oldūnu bilemeğan. bu bacağım ğısaldı. beni yörüddümēya şindi.
 durağan oldu. odun mu dersiñ, aqlat mı dersiñ, yaylaya iner çıkarduk. mantara da

gidēdūk. emme şindi gidemez olduk. ameliyat dedile olmadım gorhumdan ferç
olusuñ yaşıñı almışsıñ dedi.

70

(Kesikbaş'ın hikâyesi)

dur bi uzanduma ediyin sâ. dur eñ başından; esgiden bi kesúkbâş varmış.
bunu bi dev almış gitmiş guyya. o zaman imam varıya hazreti ali guyya deya beni
sallandırıñ dēya. ipi bıraķıyallā. goyveyiñ dēya. ali dēya:

75

sekiz günde ayağım erdī yere

bir sahat oturdum kim aklı gele

ali anda górdü bir demür ğapu

secdeye vardı haķ kaķıldı tapu

ğapıyı ğopardı górdü bi saray

80

ol sarayda bir hātun var.

sarayıñki ay, secdesi dulu ve yeşil_imiş. o kesikbaşıñ helallī buymuş.
kesikbaş da hazreti ali'niñ imāmeli atıynan berāber kâh uçarak kâh yerden... ondan
sōna ali duvā ediya, deve öldürüya. ali duvā edēken bunnā kendisini ğuyunuñ āzına
85 ğūya

(Güvercin hikâyesi)

góvercini bi dovan ğovlamış

resül ikinci namazını ğılmış_idi.

90

el yüzünü sürmüş_idi

górdü sâ yanında gúvercin uçar

ķondu resülüñ dizine ķan saçar

desdür ver yā resúl kaçayım

yüce yüce dālara kaçayım

- 95 altı yavrum óksüz ğalır diyo. dovan silkiya oliya cebrāil. öte yaña da melek işde. bizden çok äsgiler var_ıdı. äsgi amcalar var_ıdı. āşam olunca bize uzanlamalā edēdi. biz kóy odasında oturu_idik. şöle bir Allah'ın ümmetinden çıt çıkmazdı. soñuna ğada... beyitlē oñunudu. o äsgiden alektik yok. ocağ va. ocā doldu odunu çırayı. ğúrül ğúrül yansın. yaşlulā ilerde çoluğ çocuk geride geceyeden sarılalağ
- 100 oturula.

(Yabani hayvanlar)

- burda yabāni hayvanıñ sayısı bellü deıldü. ayu var, giyik var. burda bi doñuz va şindi şu an! ayunuñ yavrusuna paşuğ delle. bi doñuz on tāne yavru yapıya. bizim
- 105 hoşaF suyu ğada akrabālığ va gene. yāni çok uzağtan akrabāya hoşaF suyu ğada akrabā dellē. siz buraya kótü yēren gelmişsiñiz hiç. araş'dan gelemen döndüñüz demek o tarafa şarı.

(Çeşitli)

- 110 aç mısıñız? ac_ısañız yarım ğaşuğ patatis ğuyviyin. ac_ısañız babālı boynuñuza bağ. bağ genc birine evlenme! öleceñ! demişle. kimseyi tanımamış. seniñ gibi geç gerdē girmiş. ğapı çalmış:
- kimsiñ, demiş.
- yolcuyun
- 115 -ne isdeyoñ
- acın, demiş.

äsgiden burda geline dāmāda toŭk kesellē, bōrek edellē. yımırtaınan bōle hamuru yoñurula suda büşürüz su bōrej derüz biz oña. onu üç úın geliniñ sinisine görüz.

120 Allah'ın hañğı şaşar saatde gitdi, dāmat sabāyın cāmiye gelmiş Allah'ın elisi payğambere mālīm oluya. saħın geliniñ yatānı ğaldırmayın dēya. varıyala, baħıyala geliniñ yatānıñ altında ğōca bi yılan. o verdū bi loķma ekmek onuñ ömür artmasına vesīle olmuş. onuñ üçün aç gitmeñ. hemen yımırta sucuķ yaparım size derhal. babālı boynuña.

125

(Okul)

biz imam oħuluna getdúķ. buvam veddümedi ğız ğısmı neder imiş yazuyu! biz òle elim tüylümüne oħuduķ yāni. aman ħay òlum iş o zaman çok! mal çok. kómüşle damda dolu. damda on beş ağız mal va. hayvana biz on beş ağız mal va
130 derüz. yāni on beş dāne demezle. on beş ağız malım va delle. òran hayvan ğalabalıķ anam hasdalandı getdi. ğasdamonlara ēgıtdile işdēne. kóy odası oludu. o odaya hoca gelüdü. herkeze ders verüdü. gelinlik ğızlā bōle ğōsü ğoynuna sımayan ğızla gelü oħurdu burda. öte yañķı oħumayı ben hiç oħumadım yāni. emme hoca mektebi her zaman ilāzım. şurda ekiz iki ğız vā başĝa yok.

135

(Halk hekimliĝi)

bu ğolum ĝırıldı, düşdüm. hāmileydim de bōyle bi yaña dönüvedi ğolum. ondan kērin adamıñ birine sarduduķ. yanlış sarmış. ĝemúķ dışında ğalmış. baırıyan buyna. burdan ĝeriř mahallesi derüz ĝayıntam orıya aldı getdi beni. òra bi ĝırıkķu
140 var ımış. onu ĝózel yeñiden bi daħa ĝırdı. ĝolumu yeñiden bi daħa sardı. ĝara saķız ınan sardı. tam ĝırķ ĝún ekmek felen edemedim. zabāleyin ĝayınadan

ğayıntadan sifte gāḡacañ ataşı yaḡacañ, abdesiñi alacañ, namazıñı ġılacañ, damlara
eneceñ. ondan kē geleceñ bi de ocā çorba ġuracañ zabāleyin. bi sufra ġur. onnan
ğānıñı daş gibi doyur ġaḡ. bōle ekmek ederdúḡ. ekmi ocā sacı ġaparduk. āşamdan un
145 hamullaruz. zabāleyin sacı ġaparuz. onu ekme_ederüz. bōrüne de bi çorba vuraruz
sacıyānıñ üsdüne. o çorbanıñ yanına fasılye ısıdıruz. dolma var_ısa dolma ısıdıruz.
sufrayı ġurar ekme_inen yer gāḡaruz. bu oda eltimiñ. bu oda yūdu.

(Mahpusluk)

150 ġayınım bi adam vurdu gitdi mapsāneye. şindi o adam otumaya gelmiş oña.
arḡadaşım deyi misāfirlige gelmiş. misāfirlige gelince ne biyin acuk maytap mı
ġonuşdu netdiyse adamı vurmuş. evde buña ıraḡı içümüş. ġızım, diyo birāderiñ
ḡanımına. sen buña beş yüzden fazla para veme dēya. bi dabancası var_ıdı bersa.
çekmeceye ataḡandan anahtar buluya. alıya ōran veriya āzına bi carcōrū boşaltıya.
155 bu dedi ki; baḡ hiç ikiñizden bir çif söz duymiycin, dedi. emeklilēne on iki ġún ġala
bi araba çarpdı. sen dedim; adama vurduñ cenāb-ı Allah saña bōle etdi. üç ġún
yaşadı. ġarısı çiydem gibi şindi dul ġaldı.

(Çeşitli)

160 ben burdan gidiyan on beş, yirmi ġún ōlumuñ yanında duruyan. el ġızı emme
onnan berāber ben de ġórüyan. giriyan mutfā yemek yapıyan. şindi burda ōlum
oturuyelle üs ġatda da ġızım oturuye. onu bilemēyan işdāne. ben geçiniyan da bu
adam saḡar biraz.

165 (Hayvancılık)

benim mantofon iki dāne inejīm var_ıdı. inan ki k_óyde tek_ıdı. g_ö̇sü var ye
 āgidemēyodu. inej satdım. sāde y_ourdunu, s_üdüñü satsam yetiyodu baña. y_ourdunu
 g_ózel büşürüsüñ ş_öle barnāñı yaħar yaħmaz ğuyarsıñ ğabına. hemen az bi damızlık
 ğuyarsıñ üsdüne. ħaḡı y_ourdu olusa olsun. ecük ğıyısından ğaşūnan ğaruşdurusuñ.
 170 ondan kērin āzını örter sararsıñ o uyunu. ben size y_ourt ğuyviyin. çiydem sarısı gibi
 olu s_üdü yādan. benim ğızımıñ adı leylaydı. ğayıb_oludu baırudum leylā! fızanda
 olsa gelüdü. onu satınca hem de nasıl āladım. olab_üldüme baırdım. s_ütsüz ğalmāyon
 emme gendü ğapıñdaħı gibi olmāya. ya acıya ya boyatsıya. teze teze yersıñ. onuñ
 yavrusunu besledim bi senede nah b_öle oldu. şindi onnar g_óvledile boaya getirdim bi
 175 hafta s_ona bi ğan peşinden üç sefer yapduk. baytar, dedi bu çok yālanmış. çok
 baķmışsıñ tutmāya, dedi. bi yaşındaħı bızāyı bi milyere vedim. yāmur duvasında
 ğurban kesdi. bi ğoñşuya vedimdi.

-108-

Anlatan: Zehra ACAR

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 80

Derleme Yeri: Araç-Pelitören

(Halk hekimliği)

- yaraya pudura yaparduk. yā sürēdük çok büşüklerine. zeytün yā fayde edē.
melhem filān nerde görüyosuñ. çocukları sünnet yapınca ölüm şu çürüyen ağla
çürükleri va ya! onnādan çürükleri aluduk, elēdük ilaç yok, melhem yok, onu
5 ekerdük inedine saķat olmasın deyi. sōna ısıcaķ suya, ilyana otutturuduk. ilyanda
yımşardı. onu yımışaduduk, ğurududuk ğūzel sabunnarduk.

(Köy işleri)

- ekin aarınca, tırpanına biçēdük. arabayla çekēdük harmana üst üsde yıarduk.
10 düvenleriñ altına çókücüne daķallarıdı daşları. o sapı keserdi. dön dön dön bōle
akşamadan arada dirgenlerimiz oldu. onunan ğaruşdu aķtar. denesi ayrılınca
ğalburla varıdı ırğalāduk. onu dēmende úút. arpadan yapuludu ğóce çarbası. kiren
tarhanası oldu.

15 (Kene)

hayvannāda oldu. unu ğoparuduk, atāduk, ezēdük bi tā olmazdı. īsana falan
çıkımazdı zehilli deildi. ğan falan emmezdi. o ayruca bi şe olmuş şindi ğaç ğadun
öldü. bu eflenü tarafında ço_umuş şindi. o yañda ço_umuş. şōle dikiliye tepesice
bunu tam ete varasıya ğafayı soħuya bi ayak üsdü emiye. cinsi deişik sarı şōle nasıl

20 deyin. zehillēye onu ğoparmīcañ burī kesiceñ. doḡtolla bunu bōle dutuyolar_ımıñ
 sıhınca salıveyomuş. doḡtur belinden sıhınca āzını açıyomuş o zaman bıraḡıyomuş.
 doḡdura alduracīsıñ.

(Düğün âdetleri)

25 önce ğörücü gidē. beendim_ise annesinden bobusından Allah'ıñ emriynen
 isderin. baña vörü. sonra ğoñuşulu. dikķana girülü, elbiyse alunu. buna urba ğórmesi
 denü. elbiyse alunu bōle geline, evde kim var_ısa saña alunu, buña alunu urba
 ğórlülü. sōna yemeē başlanu. harç ğórlülü. dúúnden sōna üç ğún sōna ğız evine el
 öpmeye gelünü. buña üç ğúnlúķ denü. üç ğún sōna ğız geri gelü el öpmeye. ğayın
 30 baba da dāmāda daḡı daḡunu. altun daḡar. buña ğörümlúķ denü.

(Köyün tarihi)

bize macar_ōgil delle. bu kóye arabisdan'dan gelmiş delle. bu kóye yelleşmiş.
 ğayrı edrafda olan fakilleri yanına almış kóy çoalmış. dede arabisdan'da asgellik
 35 yapmış. ondan bi ğız getirmiş buraya. onnan evlenmiş, yedi ölu olmuş. yedi ölanıñ
 yedi kóye daḡtmış. evermiş ğayrı çoluķ çocuk dal budak genişlemiş.

-109-

Anlatan: Osman GÜLLÜ

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 78

Derleme Yeri: Araç-Oycalı

(Köy işleri)

kimi ovaya gitmişdü, kimi tallaya kimi sılara gitmişdü. bu iş bõle. benim gibi yörüyemēnla, bunun gibi gúynúklē galmuşdu kóyde. bûday ekiyoz, arpa ekiyoz, yulaf, yonca ekiyoz. mısır, fasılye ekerüz.

- 5 tırpannan, ora_ınan yolma dellēdi bizde oña. burası demür bõle onnan õle yolarduk. unu gótürüdúk arabalara, guyāduk. harmanda dúvennen sürēdúk. bõle üsğar çıkınca savruduk. denesi şu yaña samanı bunun óúne õle giderdi. tallada bõle yapāduk. toplāduk, bi yere yıarduk. ondan sōna araba ğapısı, derdúk biz. herkes birden açādı. araba ğapısı aşdukdan sōna herkes tallasına gidēdi, sap gótümeye.
- 10 harmana yıar. bundan sōna harmanıñı yıarsıñ. bitdi miydi harmanı gózel sularsıñ buña dúvenek derdúk. ókúze nudul dürtēdúk. uña ucuñdağına nudul derdúk. ókúze dürtēñ zaman ókúz hemen túyer yoğarıya. harmanı gózel sula toprak çıkmasın. buydeyi içersine, arpanıñ içine ğarışmasın toprak deyi toprağ dúvenek hāline gótürüsüñ. ondan sōna al eliñe yaba derdúk. zabāleyin yıñı yığaruz. çatalla vadu
- 15 bõle onnan çeker çeker yığaruz. acuk ısındı mıydı ókúzlere ğah de õlene ğadara. harmanı aqtar. õlen yemek fılan yıken bi saat dīnen. çay yok. çay arama. çaya hiç bakma. soğuk suyu bulsañ öp başıña ğo. eñ son deymennere āğitidúk. daralınca ókúzü

dóversiñ, ğarıyı dóversiñ, biraz ferahlarsıñ. bi de ókúze sıcaı ğórdü mü dúvenden
 ğaçar. eñ zor ókúze dúvendü. ānamaz olu mu ẽğ! senden benden iyi annarlar. bāzı
 20 şaķa yapıyon biliyoñ mu inanma hepsine.

(Ağaç aşılama)

ben yapmadım emme yapıyolla. şindi şu aaç. buna erik de, elme de. bunu
 burdan kesersıñ destireynen. sōra çaķıynan, bıçānan o desdireniñ izini ğaybedüsüñ.
 25 ondan sōra mil delle şōle bi şey vadu oraya soħarsıñ ğúzelce, aşā dōru. kār vadu. bu
 şindi acı elmeyse elme aşıarsıñ. ahlad_ısa armud aşıarsıñ. o aşuya kār derüz. o kārı
 oraya soħarsıñ mācunna. edirafını sarāsıñ, bālarsıñ. hava almamasu üçün çam
 mācunu, saħız olu, çamur olu. mācunnan sıvadıñ unuñ üsdünü bi çul_unan sararsıñ.
 iki üç ğún de ecúk bi su ğuyāsıñ. çulu ecúk yoķardan sararsıñ çulu. fişĝını sōna süyer
 30 gider. o çok zelletlü bi işdü.

(Kerestecilik)

āsgiden kútúk, tomruk bıçēdúk. hıyardan bıçince ğuuş, tāta çıkā. tātayı bilmeñ
 mu? tātaniñ adı ğuuş. yanı başından çıkanlara ğapaķ delle. evin altını döşemeye
 35 yarar. hüşdüreynen sap, ğazuk yapāduķ. hüşdüre tāta ğazımaya yarā. gine balta sapı
 daħarķan sapıñ ucunu hüşdüreynen ğazır inceldürüz.

(Çeşitli)

baķ ben bu āsāsuz yörüyemen. bunu ben çetlemúk ācınıñ sürgúnünden
 40 yaptım. çetlemúk bullāda çok vadu. çetlemúkden ókúz arabasına ğalħa da yapalla.

-110-

Anlatan: Huriye YANTIRAKLI

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 66

Derleme Yeri: Araç-Güzlük

(Çocuklar)

araba çekerüz gúzün. araba çekdümüzde tozu olu. çok yimişak tozu. o tozu
galburdan elēyoduğ. çufallara dolduruyoduğ çocuklarıñ altına bōle bi gısım bi gısım
tos toprak göyoduğ da òle göyoduğ. tebi çocūñ altına tezekli gönmaz ğı. ò adam
5 uşaklarıñ altına ne guyduñuz deyi! sekiz tāne çocuk besledim hebisini de toprānan.
eveli ğutu gibi bi şēler ğollar_ımış emme onnarı ğullanmaduğ biz. muşambanıñ
üsdüne tebi toprağ seriyoduğ. uşak eşedin miydi onu atıyoduğ bi daħa göyoduğ. heb
devemli devamli. aızlarına sorak vörüdüm, mama nēre o zaman. onu ekmeğ
gevşerdim içine bi tene şeker ğatādım ekmeğñ. bi çuluñ içine ğordum āzına vörüdüm.
10 ondan kēri git hayvana bağ, samana get. o çocuk onu süpüre süpüre ne
zahmetler_inen besledúğ.

bōle örúğ işdāna az-muz diğil bu yıl. yaprak yok, örúğ çok. hep dalları bağsaña
ğañruldu. bu vātına varınca çok iyi oluye emme bu yıl inadına çok olmuş. dallāran
ğırılıye bağ ğañrılmış. olusa her yıl oluye. olmāsa olmāyi. yaza ğarşu bi soğuk olusa
15 olmāyi emme soğuk olmasa bu yıl soğuk olmamış demek çok.

(Ahlat pekmezi)

aħladı gútürüz dādan. bıçānan iki ğaķlaruz, ğazana dolduruz. ğazanda ğaynaduruz. onuñ suyunu aluruz başğa bi ğaba o ōra ğoyuluķan yoluķan daş gibi
 20 bekmez olu. yāħut acu iderüz onuñ çok ğózel yemesi olu.

(Evlenme)

bunuñ annesi sa_ıdı, istedi. bi eviñ bi ōluydu. bi eviñ bi ōlu dī veydile.
 25 būsürü olduķ şindi. şindi beş dene ōlum va.

(Köy yangını)

bu bizim evimiz yandı bı yıl. neler çektúķ ben bu hala nasıl düşdǖm. tam bu sıraları ōlen sıraları. biz herbirimiz bi evlüyüz. poşede doldumuş çubuk ōran ğózel de ataşlamış. hiç ğabarımız yok. ğúzün oldu biz bunnan hayvandayuz aşāda. u eviñ
 30 ğadunundan bi alaf çıķdı. ben ordan buraya gelesiye yandı. çok iyi baķdıla bize. ekmīmizi yīceīmizi ğótdüle. söyündüremedile ne geziye. ben aşāda şurda eviñ ğótünde hayvandaydım. ben ōran bureye gelesiye ğavaķ boyu oldu ev. biz ğórdúķ de yaruşduķ. pençirelēren dışarı vurmuş alaf. o eviñ ğadunu da şordaymış. ev yanıyomuş ğabarı yok. hayvanımız bereket dışadaydı. yaluñuz iki üş túúm var_ıdı
 35 hebsi yandı. bi senedü şu ğarşuda bi ev va. o evde oturuyoduķ. baıra baıra baña acimiyannar ğalmadı. evi ğurtaracüz diye ūraşdıla. alaf aldı bi de bōle bi orüsğar va. o orüsğar vedi alafı vedi alafı... ısdambul'dan bizim bi aķrabā va. ordan baña inehtellerini yolladı. damda odunum var_ısa yak dedi. āvde dur, dedi. ne zamanadan durāsañ dur, dedi. bi senedü şindi onuñ evindeyüs. müsēde etdi yāni şindiden

40 gelec̄idi. ondan kerik işde o araba onuñ. oraya girmēye araba. bazar ğún geldi. on beş
 ğún durup gitcek. bu çaluları yaħıyoz. avlu buraya ҡoru bu eviñ.

(Okul)

çok fakir_idim ben. buña nişanlandūmda bi ikindün oқulu çıқdı. ikindünden
 45 kēri gece oқulu oña da gidemedim. olanna getdi. iki ğardaşım var_idı. biri esgēren
 gelince çouş oldu. esgēre mefāt etdi.

bağ bura ğoca bi mehelle_idi. şindik biz de gitme istüyüs ğāri bu ihtiyar_ıman
 ben. beş tene ölüm va. beşi de ısdambul'da. ekin ekiyoz. gidiyoz. deymennēre un
 óúdüyoz. bosdan ediyoz yāni burdan ırātımız iyiydi. ora duramāyon ben. bu da
 50 duramāyı. yaparuz işallah dēyi. bu yazılmış alnıñıza dēyi. tansiyonum ğózúmúñ óú
 ğarariye, yihılıyan. başım dönüye. o ğún baқdudum sen nası geziyañ, deyi. bazāra
 doқtur gendü ölçüvedi. çok yūsek. hap vēyi.

(Tarım işleri)

55 misir bosdanlarıñ içine ataruz. fasılye dikerüz. arқasına şā dikerüz. patatis
 dikiyoz. doñuz çok var. bullāra tallaları eşelēya bōle yīya. hayvan genesi ufaқ olu
 emme. bizde ölen mölen yok dā bizde. uşaқlara ğúççūken heb yapuşudu. o
 hayvandan filen oluye işde_ānı. emme bizlēre ölen yok. aynı benim ğızıma beñzēya
 bu ğız da.

-111-

Anlatan: Güldane AKKAYA

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 76

Derleme Yeri: Araç-Boyali

(Çocuk bakımı)

- bā baķ hele. řekernen ekmeĭ ĉiynellerdi. ĉocuā sorma vōrūlerdi. bi yoķa cember ĉulnuñ iĉine ġuyallar_ıdı. sūd ne geziye dāda dařda beřik sırtında onu āzına ġordu ġāle herif iř ġōrerdi boyuna. bunna ġaķdı tabī. baķ beĭimde ōlum oldu ōlüvedi.
- 5 baķ ōlum tā hāle tam bi teneke topraķ řurda ařāda bahĉadadu. baķ bōle tozaķda, araba tozāndan topraķ sūpūrūdūķ topraķ elerdūķ. ġalburdan incecūķ řōle muřamba ġordu. o muřambalādan ġōtūrūve ġız. řindi muřambayı beřūe dōru řōle ġollar_ıdı, topraĭ da iĉine ġollardı. onnan o soyķ ġıřın iĉine tūla ġollar_ıdı. ısınsın diye toprā. tūlayı ucaķda ġızduruladı. ūnce tabī. beřī deleller_idi burī ucā dōru zoba ne geziye
- 10 āsgiden ōlum. řindi her řey bolaldı. o tūlayı ōrtellerdi. tūlayı iĉinden aludu. elini yaķmamaya řōle uřā ġollardı beřūe ōlan olsun ġız olsun ben bunu yaptım ben. dōrt beř tene uřaķ besledim bōyüttüm torun.

(Harman)

- 15 harmanı, talladan arabī ġōtūrūdūķ arabıynan. tāladan ġōtūrūdūķ arabıye harmana fiyen yapardūķ. arabadan tabī ġōtūrüyoduķ bōle yıġıyoduķ harmana yīyoduķ yīyoduķ. o doruķlanıyodu. ondan kēri bařġa yere bi tek tā bulařlāduķ tā sap bitince daķ isterseñ o ġún sūr. istēseñ o ġún potoza ve. eveli ōķúz_ünen, beygir_inen sūrerdūķ. beygiri ġořardūķ biz. baķ ġayıntam atımız var_ıdı. iki ĉif ōķúz harmanda

20 dönerdi bōle. şindi potoza veriyalla. onu ġāri ĩce dīrennen aķtaruđuk yabıynan
aķtaruđuk, ince ince yııarduķ harmana urūsġar eserse savuruđuk çeç. sürerdúķ
samallū. anadud vadu; üç barnaķlu şōle şōle arabadan aldūm gibi fıyenıñ üstüne
atarsıñ. işde o tarladan ġóttūmuz sap. kesmúķ tam çeci edersıñ üsdüne üyne gelen
undan kēri o kesmúķ olu.

25

(Düğünler)

dúunde, ġız evinde gideller_idi ġızı isteller_idi vörüse işde bir ay, iki ay, altı
ay durardı. bi sene undan kēri nişannı. ondan kēri Allahıñ āmriynen gideller_idi.
undan kēri nişan daķalları_idi. eviñ ĩsanı yapādı. ilkin bi kere nişanı el nişanı. bī_ki
30 kere gitmeyince vemeyalla. undan kēri bi gelişe vedi dīcekle diye. undan kēri buğz
de verince el nişanı daķalla. işde yakında edeller_ise böyúķ nişan daķalla. toplanula
ġına yaķalla. undan kēri oranıñ ōlanı everen yerin ĩsanı gelü hep çokluķ. keşgek
bişürüle, yemek verüle. āsġi ādetle bunna. undan kēri gelini ġāri daķı daķalla. ālbīse
giyürüle. tac giyürüle bōleyidi işde. bindürüle arabıynen giderse arabanıñ içine atalla
35 dāmadıñ bi yanna. at_man giderse gelini ata bindürüle ēġüdüle.

(Kendi hayat hikāyesi)

ben sā ānadivesem çok derinde. ben feriz delle ben ferizden_idim. adamım
öldü de sekiz, on sene oluya öldü. undan kēri biz birer amca uşayıduķ. uşāmız oldu
40 düşdü inanmadıla, oldu düşdü inanmadıla. sōnadan bi ōlum oldu. işde undan kēri o
da bi sene bir ay geçince yaşını geşdüķden kēri o da ġızamuķdan ōlüvedi. isdambul’a
āġiddúķ hasdānede yaturduķ, zeynep Kāmil’de. işde o hasdānede de doldula ġızım
beni almadıla içeri. ōlanıñ yanna bizi almadıla geriden uşakları ġörüýoduķ bōle

sıradan uşakları eliñ baǵdū uşak ne ğada olu. on beş ğún felán yatdı. ordan burı
 45 gelince ğızım bi ğızamuk çıkıatdı ölüvedi. o da öle gitdi. gine bi tana da öle kóy aldık
 gitdúk burdan ğucaǵlarında ğar belde bi yere āġidemedúk. aşı maşı yo_udu o
 zaman. yā ne eziyetlernen. ordan bōle ğucaǵlarında üş dōrd delü ġannu āġitdile
 ğómdúk. işde kóyü ondan kēri de bi ğız va. bōleyüz işde. bejm dūnüm de biz birer
 amca uşāyduǵ. orda işde nişanladıla biz nişannı felán durduǵ da ğonuşmaduk hiç
 50 baǵ. bi işde ev çatıl_ıdı. şu taraf öte yanı da benim. burda biz durduǵ öte yanında
 unna durarlar_ıdı. ğórerduǵ emme birer amca uşāyduǵ. ğonuşmazduǵ öle. eveli
 sayǵu var_ıdı. şimdi sayǵu yok. ğayniynan, ğayinteynan hiç ğonuşmazduǵ biz. bejm
 amcam ğonuşuyodum emme ben. ondan kēri bizim gelinle felán sufrada ekmek
 yimezle ğayintesiynan. şimdi yiyalla. hōrmedi buva yaturusuñ, buva ğaldurusuñ.
 55 hōrmedi bu. yerini sabāleyñ de ğaldurcaǵ. ğaldurusa ğalduru, ğalkamazsa zabāleyñ
 ğayınta ğalkmadan ğataşını yaǵardım ben. emcem olmeynan o zoba yanardı. dama
 gidersiñ damda damları ğóreceñ. ondan kēri o namaza giderdi. namazdan gelince
 ğaşırdı. hayvannarı çıkaruduk. beygir, inek dōrd beş tāne inek. altı yedi sepet saman
 dolduruduk hiç ekmek yimeden. samallıǵdan ğótürüdük. işde bēle esgi ēdetle. yoǵa
 60 ekmek yaparduk. unu unda homullāduǵ. iki ğún o homulluyu yirdúk. yoǵa ekmek
 yaparduk. iki yaslāc_ınan ğórümcelerim vardı. yazardúk ederdúk öle bejmkini sōna
 yiller_ıdı. uşakla unna da iyce idemeyallar_ıdı. unnarı teze_y_ıken yiller_ıdı.
 ğayınam işde öley_ıdı. babam da ölüvedi işde nōlcak. o benden ğuccūdū iki yaş.
 yetmiş altı yaşımda felénin. hastalī felán yo_udu. felç oldu ğolundan. yā buna araba
 65 çarpdı dūcce'de ısdambul'dan gelūken. ğarda arabē durdumuşla dūcce'de. ğarşuya

ekmek almeye alıyn demiş burē gótürükan. araba suratlu geliya. adama vurdūndan arabaniñ üsdüne çıkıya hacı. hicaza gitdiydi. arabaniñ üsdünden iniye gine çarpıya. hem bacā gırılıya, hem gölu gırılıya. hem āzında dört tane dişi sekiz gún sōna āzında dişleriniñ gırıldūnu ōle bildi. baķ, topġapı hastānesine āgitdúķ. burdan gitdim āşam

70 arabē gelecek deye benim öteki ġız anġıra'da. undan kēri bekledúķ hacı gelecek ekmek yīciz. ekmek, anam bubam gelmīnce yimen dedi o ġız. sōna arabala geldi dīnedúķ. o dedīle dūcce'de ġaldı. eşyāla, aldū eşyāla geliya. zabāleyīn ben ġāli umudu kesdim sadden. eşyalarını ġoyvedúķ dūķġana. orda dona'da ġórūmcemiñ ōlu va. unnan basduķ gitdúķ dūcce'ye. ben gitdim. ben de unnan gitdim ġāli gelsin demiş

75 beni. ic çamaşuru alsın demiş. gelsin demiş tabi sırtındaki şēle, ġolunu, sēti, paraları, pangālāda parala var_ıdı. o cūzdanla müzdanla hep daġm daġm daġtmışla. miltanları her birisi bi yere. vaduķ dūcce'de hestēneye vaduķ. şindik arabē durduduķ vaduķ. nasıl ġók yüzü de yere iniye yāmur. ısdambul arabasıynan gitdúķ. orda indúķ biz ġāle. indúķ ōlannan ġórūmcemiñ ōluynan inince bi yere dōru gitdúķ. iz miz yok. ne

80 dersiñ ġókyüzü yere iniya. ordan tersine döndúķ gine bōle oraya dōru gitdúķ. adamıñ sesi geliya. duydum onuñ sesinden annadım. ellerde iyi de va. biz iyi dīlüz baķ. herifiñ ġocası hastalanmış, o yatmış oriya. zabā daġan bizim adama da baķmış. uña da baķmış baķ. helāl olsun baķ. yemek bile ġótümüşle. youtla hel bi şeyle sufralarından yanna ġótümüş zabāleyine daķ baķmış. biz de vaduķ oriya ġāli. eynini

85 başını soyduķ moyduķ ordan saā bi arabiya atduķ ġāli dūcce'ye. topġapı arabasına gidiyoz. gine o çarpan yere gine vamaduķ mu? gine oriya gine āgitdile bizi. orī vaduķ neyle oldu netdi diyi. ordan tekrar gine dūcce'ye şeyle topġapı'ya. dayısıniñ

yanda oturiya olan. ben arhada oturiyan. can man tahmil etmeýa guş gibi çauruya
 90 gıruş her yanı. bu bacā alçıdeydi. golu da alçıdeydi. ah oul ah. topğapı'ya vadu. tam
 arabala yanaşdı. oriya tabi arebeynan gidiya. ordan arabē biri yanaşdudu. ben şo gada
 para alurun dedi, arabaniñ biri. biri dedi ki ben hiç alman dedi. hemen çekdi vedúk
 emme para tabi çekdúk iki üç kişi içeri gúydula vadıla ah Allah'ım bi gornaya basdı.
 hataş alduruya. ureya vadu. hestēneniñ ūne bōle yoşuş iniş. almazla içeri bizi. bizi
 almadıla şindi. kimiñ nesisiniñ deye. yañını fañan olu mu? olan deye ki benim deye
 95 goñşum hiç deye hiç deye ne dayım fañan bi şey demedi. dayısı oliya. de
 gótürüvedúk burē deya. adam yo_umuş oraniñ şeyi başhekimiymiş çarpan.
 başhekiminiñ hastası, başhekiminiñ hastası adamı içeri aldıla ben galdım orda. yā ben
 nerī gidecen, mecbūri olan demiş ki ister alñ ister almañ demiş. sizden sorumlu bu
 demiş. ha ben yazum, oñudumuşlūm yok gızım. orda başhekiminiñ hastası başhekiminiñ
 100 içeri aqālik alñ içeri demişle. başhekiminiñ hastası dēyince aldıla soloña uzatdıla
 gocca hestēneniñ solona. sēde o deñ ki ahası olan. bi de bi uşā bañıyalla, sarıyalla.
 adamıñ golunu gırdıla gine yeñiden. o sarduqları golu gine gırdıla. bañırdı bañırdı
 sardıla. bacānı da sardıla. undan kēri dōşī āgıtdile. o da adamlarıñ gavuşuna. baq
 adamlarıñ gavuşuna ben de orda galdım gine adamlarıñ gavuşuna ēgıtdile böyle
 105 galdım. bi deli gibi bi uşak o da işde içkú mu içerdi ne derdi bañı_udu bañı_udu çapda
 o da undan kēri dōrd gún sōna. gendüne gelince āzındaqı dişleriñ gıruşlūnu belletdi.
 ayniya. yüzü müzü bōle cizúk her yanı. undan keri o dişleri de çekdūdü orda. işde on
 onbeş gún durdu. ordan gene bizi gāli şöför bi dañım elbise aldı o adam oña
 giyürdü. baña gazaq aldı giyürdü. ben burdaqı kóy urbasıynan getdim sōlemesi ayıP.
 110 ondan kēri gelūken bize gine araba çarpmayacak mıydı dīne! berekāt vesin tez

- gurtukduk. goca gamyon geliye ötden dōru. altına alıvīcādı nerdeyse. adam gorğudan
 gurşundan berisine gelemedi. dōvelle diyi. gorğmuş dōvelle yāni bōle bōle oldu diye.
 dövülü mü seni el gótdü. ordan gurşunludan bi araba dutdu bize. arabī bindüdü ğar
 va yerde. ğış_ıdı işde. benim bi ev de yoğarda vadu. işde bōle bōle ölüm. nedeceñ?
 115 çok acılı aḡ oḡl. adam öldü bi yandan olan esgerde bi yandan. anğıra'da ğız va dīne.
 aldūm māş yetmēya. elektik parası, su parası... burda da elektik parası va, su parası
 va. aldūm aylık o da olmasa işim bi kilō şeker alaman. divīm de. şurī dört ğaruḡ
 bostan ediyan suyu yok. hortum dutuyan. bi ğaşuḡ su, şordan alusam ğavğasını
 ediyala. yaniya baksaña yer gók. bulla kótü yer. yā bu şindik beş altı gún tā bōle
 120 gider de ecük sour hava. avustosuñ boḡun altısı. hep soḡuḡ vurdu.

(Çocuklar)

- ben yapmadım onu. bejm olanıñ zamanında potura var_ıdı. ben dört tene
 çocuk besledim anğıra'da iki dane ğız çıḡdı. anğıra'da ğocada. ikisi evde anasınıñ
 125 yanda. biri burda yanımda. olan esgerde. ben yollāyan ne_deyin. altı ay ğaldı
 ğonya'da.

(Düğün âdetleri)

- oynalla, túrkú çarula. kúpe daḡalla. deulle ğulānı. ğına da yaḡalla. avur
 130 elbīse geyelle. ğumaş elbīse giyerle. şu va ye şu. bak işde bu elbīseydi. geymēyan
 diyi ben bozdum bunu. bu avır elbīseydi. bak şu şalları daḡarduk. tā bu ufaḡ goca
 şalları daḡallar_ıdı.

(Köycülük)

135 ireçberlik edip de iki_üş talla ekiye herif. iki çuvalını alıp yīye. ben hiç ekin
ekmēyan gŏr bak. dahı inek de eilemēyan.

(Köy çorbası)

onu dibekde dŏveller_idi. gŏce dibekde dŏveller_idi unu deymende
140 çekeller_idi burda bazarda da satıyalla. şu teze yapraqlardan bā yapraqları. bak
asmalara bak bejm eviñ ğıyılarında. unu ucağda vurallar_idi ayran ğatallar_idi, yŏurd
yiller_idi.

(Fırışga yemeği)

145 homuru, unu elersiñ, yŏrusuñ, duz ğatarsiñ, yŏrusuñ, ğatı yŏuracañ. yŏuracañ
vañıt duz ğatarsiñ. unu gŏzel çıkarusuñ yaslāciñ başına ğalıncana şŏle pozu dutarsiñ.
yazarsiñ. şindi ğāli, şindi ŏtten dŏru ekmeiñ üsdüne ğoya ğoya ŏle ğorhan ğorhan
şindi şurī dŏru ğorsuñ ğorsuñ ŏte başa varınca şunu ğıvirusuñ şŏle. ucundan şŏle
ğıvirusuñ ŏcük bak. bu ğada ğıvıracañ. undan kēri böyle böyle edersiñ. biçānan
150 kesersiñ, yapışduruyañ. bŏle bŏle edersiñ fırişga tā iyi olu. yañı belli_eder. unu ucā
atarsiñ ğaynar suyuñ içine atacañ. u şindi ucā tencireye su ğorsuñ aygaza ğo, ucā ğo.
ordan unu iccağ ğayniyan suyuñ içine atarsiñ orda icük durar bi_iki kere dala dala
ğaynadıp indürüp bi soqğ su dŏkersiñ. çıkarusuñ üstüne yā eker yirsiñ çatal_inan.
mantı gibi iyi olu. mağana gibi bişüreceñ. anañ bilü. onuñ üsdüne yŏurd dŏkerüz.
155 cevüz içi ekersiñ ney_iderseñ et.

(Okul)

kóyde gitdim ben. dē emmiye daḵ oḥuyyoduḵ. aṣādan al orī çıkınca daḵ. ḡıṣ çıkınca daḵ giderdúḵ. ḡıṣı çıkınca daḵ gidebüldüñ ġada git. oña bi ṣē demezler idi.
 160 hoca oḥududu. orī yōriyelek git. araba bulamassıñız. arabıñız va mı? arabiynan ekmek ġoyviyam dedim yidúḵ dediñiz.

(Sepet örülen yerler)

sepet ören olu ämme şeylerde örelle kóylēde. mendik'de örelle çok. āḥuru öte
 165 varınca kóprü va. u şindik öte gidersiñ ta ilerde dē ġoca bi dere vadu kóprü vadu. orda sepet de örelle baḵ. şindi ileri varınca tallıda vadu düz böle. şindi kóprüden geçince ücük ileri gidince yoḥaru döner araba. baḵ ben bi kere anğıra'ya gitdim yol tārif etmesi ġolay olu. bejm oḥumuşlūm yok. ben anğıra'ya gidiyan. şindi ġaraşlara vadım gelmedile ordan alacaḵla beni. ġalabalıḵ her yer ĩsan. oturuyan ġündüz ōlen
 170 bu zamannarı. bi ġızınan bi ōlan geldi ötden dūru. ellerine ekmek almışla bi de, ġıymalu bide. ikisi geliyalla poşadda. dēze burda ne oturuyañ dedile. nediyn ayul dedim. ĩsan gelicēdi dedim. beni almıya dedim gelen olmadı. e telefon ediviyam dedile baḵ hemen. baḵ eller iyye baḵ. nūmereñ varısa, dedile. telefon ediviyam dedi. va dedim. getdi ordan baña telefon edivedile. telefonnan buldula getdi dedile. baḵ
 175 gine gidecin işde ōlan izinli gelecek ordan ġız beni gelü alu ordan ġaraşlardan.

-112-

Anlatan: Hekiye YAPICI

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 78

Derleme Yeri: Araç-Mınay

(Çeşitli)

biz burdanuz. mınayluyuz biz. kóyüñ adı mınay bura da mınay yaylası. at üstünde gelülerdi kāfiye dellerdi. aḥ ölüm aḥ! bak şindi bōle biz şindi sen benim ölüm yerinesiñ bak. şindi bōle kāfiye ederdúk. örtüye kāfiye derdúk. şindi burdan da bōle oḥçur bālardúk. ip gibi işdi şōle oḥçur derüz. şōle doḥurduk biz onu. alḥasına da

5 tū daḥardúk. tū işdi bōle iplikden tū yapardúk. bōle bālardúk. buraya da sallandırudúk. dūnuk eder gibi örtü geyerdúk kāfiye ederdúk. dūñúrcü gelüdü ölüm isterdi. bi isteyişe vemezler_idi naz eder gibi. bi isteyişe gız vörülü mü deyi. herifei bi dā gelüdü bi dā gelüdü. vemeye góynü var_ısa vörüdü vemeye góynü yo_usa...

ben tam üç sene sürleşdim. ilk nefā naz edelle bōle bi kere varula vemezle, bi kere dā

10 varula gine vemezle üçüncüsü verüle. üç yıl sürleşdúk, üç yıl. beni başgasına veriyalardı. ordan ben vamadım. gñüm yo_udu. şindiki eşime vadım çok şúkur Allah'a elli sene oluya ölüm.

hediye gótümez olula mı? heybe derdúk biz ölüm. gózleme_ederdúk. bōle bi direg gózleme_ederdúk. hevle ğarardúk. unı bōle kóye daıduk. isteyenlē gótürüdü

15 onu. gız tarafı deıl de isteyenle gótürüdü. şindi ğalan o ēdetle fılān ğağdı. hevleyi gúveşde ğavurudúk bōle. góvecimiz var_ıdı bizim bōle toprakdan góvec derdúk. cabala va ye cabala işde onuñ böyúgleri ğasdamon'nuñ onnāda bōle ḥataşda

ğızarduduk. oña şerbet ederdük. täpsiye ğuyarduk, ğararduk. onnan barabar gelüle.
 ğalan onu bõle paqlava biçimi keselle onu bõle saña daıdula. baña daıdula ev ev
 20 daıdula. şindik dúún edince yemek vörüdük. şõle yedi sekiz on sufra yemek vörüdük.
 ondan sõra geline ğına yaħallar_ıdı. haħçı gelüdü. at_inan haħçı gelüdü. erkek
 tarafından haħçı gelüdü.

(Kulağ kesme)

25 o sõra ğalan. yāni ğulāñı keserin diye dāmada õle ğorħu veriyala. yemeñiñ
 altına şõle para ğollar_ıdı. dāmat onu bulusa dāmādıñ oludu. bulmassa dúún
 sāyibiniñ oludu o. dāmāda naz edellerdi.

şõle bālarduk. aħ anam ben senden nası ayrılıyın. aħ buvam ben senden nası
 ayrılıyın diye çılık_atarduk.

30 ılmaz olu mu örtü edellerdi. ğına gecesi geydūmüz ayru, hağ ğún geydūmüz
 ayru. duvağ ğún geydūmüz ayru. empürmeydi bõle empürme derdük. ben ğalan
 kilōm aldım_ıdı empürmelerim gelmedi. hep bozduk da çul etdük. irekleri cıcıklı
 cıcıklıydı bõle. irekleri kimi beyaz kimi siyah õle irekleri var_ıdı şõle şõle. o eveli
 üçetek deller_imiş. o üçetekden anamla geymişle. ben onnarı tabi bilmēyon yavrum.

35 o vaħıt çok eveli. ğayınam da geymiş, anam da geymiş o üçetej. içine bõle beyaz
 ğómlek geyerler_imiş dışına u üçetej geyerler_imiş. fes geyerdük biz fes. şõle şõle
 tengeller allu pullu fes geyerdük. çokú_derdük bullara. yapraklı yapraklı
 çokú_derdük. yaħut pullu ederdük ũle fes geyerdük. bunna yayla evi ölüm. içinde
 oturmāla ölüm. gelen yok ğalan. hep tallala bos. ırğatlık eden yok. ordan ğalan

40 yaylaya gelen yok. hep bu evle doluydu. bağ ğoşdü işde şu. biz şindi sıcakdan üç_ay

dörd_ay burda duruyoz ölüm. ğışın kóyde haq ediyoz hayvanları sularuz, bālaruz, saman verüz, yem verüz od verüz i bahar geldiñ miydi nisan şey geldiñ miydi buraya çıkaruz. hıdırellezi kóyde geçürüz. havala ısınınca buraya çıkaruz. şimdi bullāda baq bōle ot oludu şimdi hava yāmayınca ğurudu. dörd_ay beş_ay sır otlatıyoz. şu geşdññ
 45 yerde sır varımuşdu işde. sēde sırcılık ederüz. dana beslerüz, inek beslerüz. o yaylada ekiyala. bu evleriñ girişe ağıl delle. şu girişe ağıl delle. onuñ ilersindekine dam delle, altına. çıldır, iyi odun odunları üst üsde yıarsıñ şōle ince ince ğótürüsññ oña çıldır delle. böyüğ_odunnara ğalın odunnara yarma delle. dālarda ayu oluya. doñuz oluya, elik oluya. davşan oluya. çokolez evlerde olu. doñuzuñ yavrusuna
 50 bocuq derüz. biz bocuq, ayunuñ yavrusuna da bocuq delle. ōle deyala zeher ben ğórmedim emme ölüm. ğören oludu burlāda. şu aşālada fılan oludu. bi ğaç kişiyi burda basdı. üstüne çıkdı ayu. hiç ses_etmemişle bōle o vañıt ğahmış da gitmiş.

(Dokumacılık)

55 şōle kirmanımız var_ıdı kirman. tezġah da doñurduq. añ ölüm añ. ne palala doñudum ben. kilim şōle oña pala derdük. ipi bōle pangalezde ĩrüz. onu ğatlaruz. boez de búkerüz. onu bōle çözerüz. tezġamız vardı. dolabımız var_ıdı. onu çözerdük onu bōle dolak edellerdi adamlar ağıdiden bōle dolak_edellēdi. doñuz avına gidēken, oduna giderken bōle dolak sararlar_ıdı. bellerine ğuşaq ederdük. ayağlarına çaruq
 60 geyerler_idi çaruq. o çaruqları da sıımlarduk. sıımlamak, delinince bōle bi şeyi yamarduk bōle oña sıımlama derdük. ölüm onu biz çözerdük. bōle ğalan tezġamız var_ıdı. onu bōle bu ğada kúcümüz vardı. kúcü delle oña. onu bōle bōle çekersññ doñursuñ duddññ zaman böyle. bēki gezdññuz yellēde ğórēsññiz televizyona fılan çıñıya. mekük, mağara bōle işde.

65

(Çamaşır yıkaması)

çamaşırı kúl_ünen. kúl_ünen ölüm esgiden. külü elerdük, gazana bi su
gorduk, hataş yaħarduk. onuñ içine külü guyarduk. şoriya gorduk. bi su guyarduk
depesine o durulanudu. durlanınca ğalan ĩ gazana aluduk ğalan onu. ğalan bi ğalıp
70 sabun eliñe ecük yeñineye sür. yaħasına sür. dep dep ğalan yaññan dep. ondan keri
ğalan depiciñ ayaiññan. depeciñ aħ ölüm ğocaduk.

toprak ğorduk aħ olum. şindi bu toprağ elerdük, bu toprağ iyisini. özel toprak
oludu. şöle yamalarımız var_ıdı. bizim yamadan bõle toprakla aħardı. unu
ğalburumuz vardı. ğalbur_unan elerdük, çufallara ğuyar ğótürüdük. tamam on yarım
75 toprak yıarduk. aħ ölüm! ğış içün... uşakla üst üsde oliya. hatırıña bi şe gelmesiñ.
dünya aħred evlādım ol. ē biz bi ğalay bilmēyoz. üst üsde douruduk. āzına sorak,
ekmē gevşerdük. aħ ölüm şuriya guyarduk. ecük bi şeker bulabülüseke şeker_inen
gevşerdük. burayi bõle ederdük. bunu da bõle ederdük āzına vörüdük uşaklarıñ. o
unu emesiye ğalan işe giderdük biz. şindi ğalan yaşāyoz emme vaħıt geşdi, ömür
80 geşdi.

(Çeşitli)

tātadan tabağ olmaz olu mu? oña birine çalmaç derdük, birine sitil derdük.
sitili irehmet olası buvamgil yapardı aħ olum. tātadan yapalladı. dışına bõyle bundan
85 bālıq edellēdi. sitil yapallar_ıdı. oña yout, yout çalarduk barkaç gibi. şindi barkaçla
çıkdı ya. tātadan yayūmuz vardı. bõle yayuk çalħarduk. tere yağ ederdük.
çanağlarımız var_ıdı. çanağlara aluduk. şindi tencerelerde yıħāyoz. o çanağlara
aluduk, yıħarduk. kepçemiz var_ıdı bõle kepçe aaşdan. onnarı yıħarduk. satan

satardı, yiye yerdi ğalabalık ola. ğuvlek, oña su ğüyoz. onu ben zabālayın doldürüz
 90 bu çeşmeden ğórgóye ğoruz. buz gibi durar. buz gibi durar ğuvlek. şo çamların dibi
 gibi bõle eyrek yaparduk eyrek. dolayanna çam ederdük, avlu tutarduk eyrek derdük
 oña. orda otlardı ğórgelerde hava serinliyince çıharıduk. cız dutar. ölüm o sinek
 müdü, aru mudu hāb bi cız dutarla. cız dutarla. şurda iki_üç ğündü dutmāyala. gidiya
 bõle. gider şu damlara fılān girelle. boez de gelüle. canı acīya.

95 (Yemekler)

esgi yemeklerden ölüm keşgek büşürüdük, pılav büşürüdük, ıslama derdük.
 çókóleg_ederdük. unu ğurududuk ğünde. ıslama derdük. saraylı derdük. mıhlama
 derdük. unu soğanı soyarduk. ğıymayı da ğuyarduk. zahannara ğuyaruz. bõle üsdüne
 yımırta çaķaruz. ğalan sofralara daıduruz. paça derüz patatisden. onu irendeden
 100 çekerüz. yourt ğataruz, yımırta ğataruz. ordan samırsak ğataruz. baĥ_ölüm, patatısı
 büşüreciñ. haşlıciñ tabī. suda haşlıciñ onu irendeden çekeciñ. irendeden çekince
 yımırta ğataciñ, yourt ğataciñ, samırsak ğataciñ. onu bõle çırpaciñ. irendeden
 çektükdē sōra bi ğapda irendeden çektükdē kēri yourt, yımırta, samırsak, ğara
 biber onnarı edeciñ. çırpaciñ. nēne yok. salça ğuyarsıñ üstüne şõle az salça ğuyarsıñ.
 105 onu kóze ğorsuñ. şindi ğalan fırınlarda bõle kóзде edersiñ onu da ğuyarsıñ. üstüne
 ěcük su ğuy. ecük de salça ğuy. üstünü cıcığla bõle āzını da ğapa. o kóz olusa daĥa
 iyi ğızarı.

(Hastalıklar)

110 ölüm ben ğalp hastasıym. şeker, ğalp, tansiyon yūvsek om bir senedü. bi ğalp
 ğapā deĵecek dedile. āĝıra'ya hacettepe'ye gitdim. ordan bi derman bulamadım.
 buez de ğasdamolu'ya gitdük. ğasdamolu'dan derman buldum, üç kere paralı hastāne

- emme  lum    kere, d rt kere hast nede yatdım. bı yıl orası iyi geldi.  ok     r
 iyyin. ne geziye burdan  o evi  yanna varam yodum.  indi geziyan  ok     r.
 115 tansiyon ba ı  d n ya,            ararıya. yı ılıyan. yemekler dussuz y ci . y lı
 yemiyci . do uz tene hap atıyan.  eker va. o da va. e   ok fazla  eker. ne bi dadlı, ne
 bi ire el, ne bi  le zeyt n, peyindir_imi  hi  onnara  azımı s rm yon. alı ıya  san
 yemiyv ya, zalatalık y yon.    lum ben  indi bilm yon  o   yeden gidersi iz. ordan
 da ileriye de gidersi iz.

-113-

Anlatan: Cemile ŞENER

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 69

Derleme Yeri: Araç-Hanözü

(Kulak kesme âdeti)

ğız tarafı gelülerdi olan evine ğulağ keseceüz, ğalağ ne ğadar? şu ğada para ğolla elli lire, bi yüz lire. bu paranın ğarşuluna ğóre sen de ğōcañ ğulağ kesme parası. buna ğulağ kesme denüdü. fılan täpsi pağlava edēdük.

5

(Kesip mıklama)

ağıllık alma için başlık parasına kesip mıklama denü. başlık parası ne ğadarnı istēyoñ bi milyon mu, beş yüz lire mi burda yazalla. oña kesip mıklama başlık parası delle.

10

(Yemekler)

ğapluca mēşur yemēdi. ğataşda ğaynaduduk iki ğazan, üç ğazan bullara ser, ondan kēri deymene git çekdü, yardu. gel hasılla incesini ayru olu. ondan kēri bi tāncere bulğur pilavı bişü, yanna da pağla suyuna bi pilav bişü, çorba yap, böyleydi esgiden. misir unundan hamur ğaruşdumasu yaparduk. hamur ğaruşduruduk, bekmez ğatarduk, yā ğatarduk. oklāc _ inan ğaruştur, ğaruştur onuñ üsdüne yā ğatarduk, cóúz ğatarduk. sōna otu yi. gine yapıyoz, maya ğatıyoz, hamullu yapıyoruz. oklāç hamullusu yapıyoruz, daş hamullusu yapıyoruz, çörek yapıyoruz. iki yarım buydey üdüdük, iki yarım buydeyi bandurma yapacañsıñ. ğazları, ibileri keserdük esgiden. 20 ekmek yaparduk oña sok çıkar bandurmayı yāla ğorç ğorç yudu yuduve. ortaya daya ğaşü bu ayağda duracak, yā buraya ağacak. bu ğaşü sōra alıvōrsüñ o birbirine

dayandı. ondan kēri buyruñ geliñ misafirler yīcüz bandurmayı bi tas da yanna ākşı. ibiden de oludu, ğazdan da oludu. ama hepsi ğaḥdı. burda hāp ğalburuñ altınıñ ğúlcüleri ğaldı, hep geşle gitdi.

25

(Bilmeceler)

-dādan gelür, daşdan gelür eerlenmiş bir aslan gelü, ne bu ölüm? (yāmur)

-dādan gelür hızıynan yedi biñ yıldızıynan? (yāmur)

-ğapı ardına saç ğodum, geleni gideni aç ğodum? (oruç)

30

-daracukdan dat daşdı yayuk çalḥar, inekleriñ yayūnu çalkarsıñ ya böyle böyle ona fişek derüz. şu ğatcuḥ yerde çalkaniye boyna o.

-hay melemez melemez, ocaḳbaşına gelince belini alamaz. (yağ)

-had dedü, kút dedü ğapı altına yat dedi. baḳ bóyle süpüryoz ya alaḳtrik süpürgesini bilem alıyoz süpürüyoñ ğoyunca yatıya yere. o da bōle (süpürge)

35

-yavrum çocuklara bi dā çay ğuyım. ac_ısıñız yemek de yiyim.

(Çeşitli)

esgiden odunları eviñ óñlerine yıḫıyoz. damlara dolduruyoz odunu yīyoz iki ğoraf, üç ğoraf öyle yıarduk. sōna motornan diliyoz, yīyoz. merkebler_inen

40

ğótürüdük yıarduk. ğayıntam söylerdi esgi elekçile delle bize derdi. adamla gelürmüş böyle eylentü yapallarmış. oynadularmış fılán bizi böyle ğonuşudu ğayınatam. benim adım cemile şener. bunuñ annanesi ölmüş, benim babam da ğız ğardaşını çok severmiş, ben de dounca iki üç ğunnūmüşüm ğız ğardaşı ölünce demiş ğızımıñ adı cemileydi emme ezime vercen ğız ğardaşımı çok seviyan demiş. benim nüfüs

45

kādımda ezime deyi yok.

(Okul)

ben gelin olduğdan kēri bu oğul çığdı. ğalla hep oğula gitdile. doruğda
 yoğorda oğulumuz vardı bizim. epey ben bi ŗēler oldum ŗādetnāme aldım. sen gez
 50 bōle. hem gezme hem ođumuŗluk iyüdü. ben bilem ŗuralara gidiyan televizyonlarda
 fılān ğórúyan ya ŗu kóy ne ğada iyi diyon. er ğuzuya ğurt yetiŗmez. erken ğalkān yol
 alu, erken evlenen dōl alu. hadi Allah zeyin aчуklū vesin. Allah alıŗmak nasib_etsin
 cümlemiz_inen.

55

(Anılar)

toprağ ğorduk o bezi aluduk ŗōle yaŗını atāduk, ğurududuk ŗurda. yıĥama
 ādeti yo_uđu. ğurududuk, ovalarduk altına bi dā ğorduk toprađ. āzına ŗu aķa tūlbetle
 va ye o aķe tūlbetlere meek derüz biz burda.

-114-

Anlatan: Ayşe ŞERBETÇİ

Öğrenim Durumu: İlkokul-5

Yaş: 57

Derleme Yeri: Araç-Üçpınar

(Çeşitli)

- yavrum hoş geldiñiz sefā geldiñiz. buyruñ deyzenin. äsgiden nası baħallar_ıdı. toprağ gútürüdük. ocağda bi teneke bulsak tenekeynen ısıduduk. teneke bulamassak ocā bi daş gollardın ısınudu daş. gütüller_idi buraye toprağın içine gorduk. benim üş dāne gızım öldü. uzat deme bak çocū neynen ğatıyala önüne ğat.
- 5 urdan unu ört. şōle bak ısınmış mı ısınmış. onu da şurdan maşaynan al. öte ğarışdu beri ğarışdu soumuş. bu sene ğırduk da atduk beşī eviñ üzerinden. bu sene ğırduk atduk gōç oluye dī. urdan dutdum buez de ben boyun işe gidiyon. ämme ırğatlua gidiyon, ämme bā, ämme dā, ämme ovaya. ta ğaya boazı'na iş gōrmeye giderdük. urdan gelesiye ğayınam ışay durduramazdı. ben ğayınamıñ üstüne ğonuşuyon. herkes
- 10 öledü bak. dutardı äkmejimiz yok āşama na_arāya bōle hazır yimek. äkmek yok. un ele, hamur yoñur, beşī şurī go beşīñ ucuna bi ip bāla ālama gızım gız_ısa ālama. salla, salla undan kēri u ekmej et ğağ. ocağ bi tencere çorba go. u çorbayı büşür. ordan u uşayñ āzına bak şindi ğaba ğonuşacan. olmuşunu ğonuşacan ökük şeker al āzıña çīne ökük de ekmek al. onu da çīne terecük bi yazmanıñ ucuna ğuy. al anasınıñ
- 15 anañ gelinceyeden idāre ed bunu öleydi. sorar unu. unu sorar, sorar undan kēri dut buezde urdan unu öle yap.

-bi ğolonya fılan dut lā ğağ. oturuya bubañ ışı ğaçuracak.

undan kēri unu āşam gel çek, bele aynı dedüm gibi.

- la ben almācīdim. ebdesdim vardı. urdan çek, bele, durarsa duruya. durmazsa
- 20 salla salla salla. uyu depesinde uyu, depesinde uyu. beyle gótdúk meydene. şindi hiç biri yok. hep getdile benden óğde. yetmiş yedişer yaşımızdayuz aynı ikimiz bi ekiz gibi beyim_inen. bizden üde gitdile. Allah baña dörd olan vedi. dörd de gız vedi. hepsini aldı. seniñ gibi bi torunum va. bubasınıñ yanında bartın'da. ordan āşam zabah demin sālī geldi buraya telefon etdim dedi. yirmi gúnüm va tā dedi deye. benim o
- 25 çocuğum sara hastalī deyo. böyle depemdeñ aşā geliye dedi. meen isem ben bilmēyon. o ğapıya düşmedim de bilmēyon da. çocū anasından sezeryannan alınca ğuvata ğuyallar_ımuş. ceyrana dağallar_ımuş. u doktur öy demiş. uranıñ tokturu şindi. bak otuz iki yaşında, otuz iki senedü uñraşıyo. yok fayda. górdüñ mü āşam ğaç tenesi öldü. yirmi yedi tene öldü. bi tene sıra bi hanım bebeğiniñ āzına şey veriye
- 30 bireğonnan yiyecek veriye ya. böyle gótdúk ölüm meydana. başga tüllü bilemēyan aħ yavrum. naylon sermezdúk. ballu oluya ya arunuñ balı. undan alulardı unuñ ğurusundan iki bi eni, şöle iki et. bunu uña ğuy bi harab ğabıñ içine ğo da u mumu unnan bi muşamba yap. u muşambayı ayānıñ altına al düzle gózel şöle ğuruyunca ona ğo beşıñ içine. samannan yasduğ gibi saman tılar_inan edeller_idi altına. unuñ
- 35 üstüne de unu ğo. iki de bairdağ, bi de bez böleydi. çocuk isder meydana gelsin isder gelmesin. ben şindi bakıyon da hazır bez alıyola yüzünü gózünü silmeye hazır bez alıyala ğıçına ğomaya o uşaklarıñ ğadir ğıymeti yok muydu. o toprağın içinde vallah billah kómüş gibi oldu kómüş. zeytin yā sürmezler_idi de tere yağ, inek yağ bu golları büzülmesiñ deyi bulları yālallar_idi. ğuşleşsin deyi, bu damalla yımşasın da,
- 40 uzasın deyi edeller_idi. tere yağ_inan edeller_idi. zeytin yağın kim biliya. bilen

yo_u du o vaħıt. hep tere yaı ęullanuđu. bezir yaını! u da ok esgi bezir ya satmā
 gelülerdi. bi eše_inen, bi ęatır_man ęoca ęoca şeyleriñ içinde ne deyalar_idi oña.
 şindi beım aklım ıkıya undan. bāzı televizyonda içine şe ęoyala. deseñe lā ĩsa.
 davarıñ ęónúne tulum edeller_idi. ununan ęótüller_idi bezir yaını satallar_idi.
 45 sōnadan soñraya ęayb_eddile boyaya ęatıyoz deyi. hamuru mayalarduğ. şe şe
 ifecúğ ifecúğ bōle yaslarduğ elimiz_inen. onu da ocā ęordug tavalar_man
 loğma_edellerdi. onuñ içine atarduğ. u urda bōyle ęāħardı. unu al ęo bi tā ęo. bi tā al,
 bi tā ęo. bōrek yaparduğ. ekmej serme ekmej ederdúğ. açması ęolay unu. oğlovaynan
 bōle açarduğ. bişince bişlēcimiz va onnan ourüyoduğ. yaslahaç derdúğ. hamulları
 50 ęazıdumuz eysiran derdúğ şe şe dōmür vadu. duvarda daħılı duruya. bōrej unu siniye
 altını sininiñ içini yālarduğ. urdan unuñ üstüne ekmek, unuñ üstüne ya. ĩcúğ süt
 yımşak olsun, ęurumasın deyi. ōle ōle bi sini ederdúğ ocağda ęullandumuz sacırağla
 va üç bacaklı unuñ üsdünde ōle eder. isder bōyle seniñ gibi bi efendi misāfir gelsin,
 ħanım ęızım gibi biri gelsiñ, unu edelle abug unu yedüller_idi uña. bā bekmezi
 55 var_idi üzüm den. bekmezi olü üzümü dolduru yıħallar_idi. yıħalliycağlar_ısa yıħalla.
 yıħamaycağlar_ısa doldurulardı olü vardı bōyle. üsdüne de bekmez toprağ var_idi.
 beyaz süd gibi bōyle. urdan unu uña ek ęayrı ık içine vıcık vıcık. vıcır vıcır ıyne at
 yandan dım dım dım dım uşak bileyi gibi aħar su. unu al ęazana ęuy. ęoca ęoca
 ęazannarı ęo. birinde yardu. yarduma dellerdi. birinde ęaynat yardu, öte yandan
 60 geleni unuñ üstüne aşleyve. iki ęazana ęuy unuñ üstüne aşlayve ęuyu ęuyüve. o bōle
 āltun gibi ókerdi, onu da al tavaynan ocağda bekmez et. ok ęōzel olu. size ben ay
 demliyvēyin mi?

(Düğün âdetleri)

- 65 şindi ben televizyonda baħıyon afedersıñız ğaba ğonuşuyon. ğızıyon ben ğafamdan. nerdeyse gece uyħum gelmeıya. ğız  lana geduñ gece vardı. ğız  lannan ğonuşuya.  yle deıldi. benim  lum b y d  ğoccaman oldu. şurda amıcamda ğız va yaħut ğırda bi aħrab da t  bi ğomşuda. o ğıza d ñ r gid di iki adam. biri ğayınata oludu. yaħut iki gideller_idi v rse v rd . soñradan Allah'ın emri peyg mberiñ ğabli
- 70 dediñiz geldiñiz benim ğapıma gelsin iki ğadun ğ rs n benim ğızımı kel mi k r m , eyi mi, sal k mı,  ol k mı bi ğonuşsunna o vaħıt ğayrı bi d rg _idellerdi. b le serme ekmek bi d rg  ekmek i inde ş le iki top hevle al ğolt ñ altına  ıkla bi po  sel mun aleykim, aleykim sel m ben seniñ ğızını ğ rmeye geldim. i de ğız keli yok k r  yok. ğuvey d mat var. ye esgerde ye ısdambul'da, yaħut k yde ok z ğ d ya yaħut d da
- 75 ğoyun ğ d ya. d mat  şam gelini ğ t r p yanına ğuymayınca ğ rmezdi valaha ğ rmezdi. hediye alula. anam bubam baña almış temsili. ordan gidellerdi bo z de biz nişana gidiyoz hadiñ buyruñ ğoñşula.  sgiden  le para marada ğoma  ğıza. hi  bi şey bi ğat elbiselik bi  ift ayak abı, bi  ift  orab aya na. iki havlu el havlusu bunnan gideller_idi. oña nişan deyala s zl k, nişan... onu yap  at gel şindi d ya adam gelini
- 80 alacı ğada masıraf ediya.

(Kulak kesme)

- ba  şindi  anım ğızım şindi haftaya d  ne ğurulac z. burdan bi yudum su i ilmeden gid l  m ? su yok  ataş gibi su. ordan derdi ba  delle haftaya d  n m z
- 85 va. deyzemize der z, dayımıza der z ğomşula yaħın ğomşularımıza e gerisi biliya. ğızımız var_ısa ğızımız, ğ r mcemiz var_ısa ğ r mcemiz onnara oħuruz. unna da ğoltu larına bi sini b re edelle siniye. bu ğızım gelse o da eder, sen de edersıñ,

- başğası da eder bu ev bōle yūlu böreynen. a şindi bi şē düşüñecūz ne düşüñecūz
delle deligannula. ğulaķ kesmeye gidecūz. ğulaķ kesmeye gideller_ıdı. ğulaķ kesme
90 de şu bi sini böre_inen gideller_ıdı. üstünde de bi toūnan ğızardılmış gideller_ıdı
selāmun aleykim. ğulaķ kesmeye gelmiş dörd_adam. açalım baħalım pounu açalla
baħallar_ıdı üstünde de bi de dabanca. ordan dutardı gideller_ıdı onuñ ğarşulūna o
siniye u sinisiniñ içini deūşdürüler_ıdı o dabanca üstünde. elli biñ lire narāya milyon
biñ narāya. elli lire, otuz lire, yirmi beş lire, yirmi beş ğuruş. bunu ğollardı. onna da
95 unnan eē azınsamazlar_ısa tamam. azınsıllarsa üstünü artu dellerdi. iki yüz elli
lireye geldim ben. işde ğulaķ kesmesi buyudu. daul doūlūdū. doūlmez olu mu? at
geçitde şurda kūrtilēde davul vardı. zım zım zım zım gelūdū ğapınıñ ūnede at parayı.
gelini ğōzelce atı eērlerler_ıdı. boynuna bi ğómlek bezden bi ğómlek bālālardı atıñ.
bi de havlu bālālardı. gelini oña biñdürülerdi alula ğótürüler_ıdı.
- 100 -geliniñe ne vēyoñ?
-en ğızım?
-enmēyon?
-en ğızım? ğızım en saña fılān kómúşū vedim.
- urdan ğızım saña bi ōlannan bi kómúş vedim en. enerdi ondan kēri. dāmat
105 girib de selāmun aleykim dē yaşludan keyri gelülerdi ilāynan duvaynan dāmat
ğuyallar_ıdı. urdan öyle ğórerdi. kel_ise kel derdi. iyiye iyi derdi ğaderine!
ğayınpederine el öpmē iki üç ğún sōna üç ğúnnúk dellerdi. üç ğún sōra gidēdi. dēvet
ederdi herif ğızımı alsın da gelsin. ğayınanaynan giderdi gidebūlūse ğayınata da
giderdi. urdan ğızı da giderdi. bi çar siyah dip doruķ bāzı televizyonda ğörüyon ben
110 çar_man geziya deyala. o ğadınna gibi bi çar, yüzünde bi peçe gidēler_ıdı.

(Hastalıklar)

ölüm ben ölümden döndüm ölümden. ben bu gece gine görktüm gendümden
 emme boğın Allah'a şükür geçürdüm. şimdi benim bundāyın yirmi dörd sene evveli
 115 mi, on yedi mi? ğarabúk'de yavuz bey dellerdi bi doğdur vardı. u beni ameliyet etdi.
 böyrek bende üç_ümüş. böyreñ birini aldıla. şimdi dışa çıkınca bõle seniñ gibi dilbaz
 bi efendi çocuk bu amaliyat oldu bunun başında tanışduk çerkeşli. safranbol'da
 oturuya. adama bak yirmi iki sene evveliden beri ğontrola vadukça aşādan aççıdan
 yemek ğótüttürüdü bize. ben urda on iki ğún yatdım. bıçay yedim. ğırk bir ğún
 120 yatdım. bıçay yimeynen boş! ha boğın düşürecüz daşı ha yarın düşürecüz daşı... bu
 adam burda yaluñuz aқdarmasını da etdi. çiftini de sürdü ovayı da bozdu, urdan yok
 fayda. ordan, ondan keyrin bıraқduk ğafam gine dönüvedi. beyreñ birini aldıla. asger
 argadaşı va. ğarabúğ'de eflānū'lü adam ğarabúğ'de oturuya. unuñ evinde yatdım altı
 ğún. geldi gitdi. yanıma geldi gitdi. yaluñuz kimsemiz yok. kızlarım ufaқ çok çile.
 125 urdan dutdu geldim iyi oldum dedim. her işe ğoşdum. her işi ğórdüm, zararı yok. tā
 geride benim dert. şimdi u bi şey deñil. ondan keyri dutdu. ğún hastayın, ğún hastayın
 afadersiñ ğaba ğonuşacın kótüye gidiye sancu va. ordan burda hastalanmıssıñ. adam
 ğarı gelmişle beni burdan almışla öteyankı odaya ayitmişle. orda geydümüşle
 soymuşla. şimdi bizim ğaya boazınıñ mıhtarı ağlı'dan geliyomuş ğar nasıl böyle
 130 burda. ben demiş bi kere buraya giriyin demiş. bunna ne diyala demiş. bi de bakmış
 milllet ben_inen ūraşıya. anşa abam demiş ölmüş demiş. böüce abıcam başında döner
 döner durar demiş. benim adım anşa. nedecüz? ğaқ gidelim demiş ğarnım aç emme
 hemen şõle bi şē yiyin gidelim demiş. gelmişle buraya baırıyalar_ımış
 baırıyalar_ımış anşa aba, anşa aba isimimce baırıyalarımış. eşitsiñ ğaksıñ deye. su
 135 ğuymuşla, ğolanya ğuymuşla yataқ dolmuş altımda su. ben dolmuşum. gine

soymuşla suval etmişle. benim bu bacakla dutmayvemiş. ayā ğalduramamışla, bacakla dutmamış. ondan keyri anām zabāleyin aldıla gitdile arac'a. araş'da doğuz ğún yatdım. doğuz ğún beni bekledi. ben gendüme mālİK değlin ki. ondan keyri bu hastalık amaliyatdan keyri oldu dey mi. ğözelce beni aldıla gitdile. amaliyat dedi

140 doğtur. ğasdamon'da filim çektüreceñiz geleceñiz dedi. şu ğolumdan ğanı aldı, bu ğoluma ğuydu. ğansuz deyİ... bu tarafım ğansuz. alıyala sarom tağ sarom tağ. soğ bu ğada ĩneyi şu ğadası ücütümde acĭya. bar bar baĴıyon damar bulunmāya. damar yok. anĴıra'dan ğötdü, ğötürtdü yavuz bey benim bu amaliyetimdeki kelebek deyİ bi şeyi ĩneyi. neyse vurdula bıçaĴı hemen. doĴdura vaduĴ ğeldüĴ, vaduĴ ğeldüĴ. biliya

145 doĴdur noldünu. ğasdamonı'ya ēĴiden arabacı bizi dōru alagitdi ğarabüĴ'e. selāmun aleykim. ğeldiñ mi deyze ğeldim. bu hastalĭ soñradan oldum. yirmi ğún filān soñra. hadi baĴıyın soyun, ğeydü hestēne çamuşurunu soy. urdan dōru ameliyete yaturdula. şu ğolumu bāladı bi gelin. şu ğolumu da bi Ĵız bāladı bu Ĵanım Ĵızım gibi. şu ğoluma yaluñuzca Ĵütten etdi omzum. şuña da ay dedim siz beni amaliyeti bayımadan mı

150 edeceñiz dedim. estāfurlah dedi gelin bayacüz dedi. ayaĴlarımı da bāladıla. ne ğodula nası baydıla bilmēyon undan keyri ğórúmcemiñ gelini duruya başımda duracaĴ. hesdēneden şeyden amaliyetden çıkınca. arabacı, bu da dışada. ovunuyalar_ımış çıkmadı bu öldü mü neddi çıkmadı. çıkınca bar bar baĴıyomuřum ayarĴan, uyanuĴan. hindi tek böyreĴ. doĴdor ğeldi ğapıdan ārı tam ben aĴlı beşına geliye

155 demişle. ğapıdan ārı alınca u ğórúmcemiñ gelini baña dedi yenge dedi. şu ğarşuda masayı ğörüyoñ mu dedi. unuñ üstünde bi ğavanoz va ğörüyoñ mu dedi. o ğavanozuñ içindekini dedi senden aldıla dedi. doĴdor da dikiliya. bi dedi üş dane ameliyat geĴürdüñ sen dedi şindik dedi. bi dedi şey var_ımış ĴıruĴ ğaburĴa dedi.

ğaburgayı aldúk dedi. aķciere temas etmiş dedi. geçmişler olsun. ben dedi górdüm
 160 emme seniñ gibi de górmedim dedi. baķ ben gine amaliyat olucan neķün safra kesesi
 yanıya burda. ģataş va hap _man duruyon. şindi bu hapı ģullanusam yanmāya. eyer
 ģullanmassam benim bu yanım yanıya, bu yanım iyi. bēki de ģırķ kere vadúk. dün
 ģitdúk doķdor bulamadúk temsili ışık kesilmiş. yārın gel dedi. yārın bi tā ģiddúk
 burdan ģarabúk'e. arabamız yok muķtar elet ģótü, muķtar elet ģótü. şindi benim
 165 vadúk ta baş doķtur dedi biz bunu amaliyat etsek dedi muķtar dedi sen dedi ģanı yok
 dedi. ģaķmaz dedi. böyle eline saldım doķtoruñ ben öpüyün dedi. doķtor baña dedi ki
 sen benden doĥuz yaş böyüksüñ dedi. urdan da Allah şifañı vesin dedi. túķaniya
 dayñ ģidiya alıya ģidiya. şindi daĥāni beş altı hap va. birini de āşam atarın beş hap
 ģalıyo. havaya baĥıyon yācaķ deye bā tansiyon hastası. her ģitdū yerde tansiyon
 170 yünselü mü, düşer mi, ģalıya. şindi onuñ üçün Allah'a yalvarıyon yāmur yāsın deyí.
 hiç olmassa ģulām esen durarın. baña bu hapı deĥşdüdü doķdur. böyle ufaķ şişe
 içinde ģullanıyodum u amaliyat eden toķtur bunu dedi ģullanamassıñ. onuñ tozu az,
 bunuñ tozu çok. bu sēde tozdan dedi. bi tene atıyon her zabah. şunu da efendi almış
 ārı kesici. u ģún āşam bi tene atdım. a benim birücúk ölüm.

175

(Giyim – Kuşam)

āsgiden fes geydürülerdi. geyerdúk, hepimize geydürlerdi. u seviyede hepimiz
 geyerdi. fes geydürülerdi. eyer o fesi atarsañ bün tallada ģalışıyoñ yandıñ ecúk
 atıvedıñ yanıñdan da başĥa bi ģomşu. anam başından fesi admış. bi de bi yaşmaķ
 180 ģurdurlardı ĥaĥ. onu da diyvēyin, bundan ģaķmeycañ bi de ģayınatañdan ģaķmaycañ.
 yanardúk, parlardúk. kóylerde ireķberlik biz bıraķalu on seneden fazla oluya. can
 derdine düşdúk ģúcümüz yetmēya ezen oĥurķan ģonuşuyon. son ģaldı bi inejimiz va.

öteki evde ğaryolanıñ dibinde ben yatıyon, birinde bu yatıya. şindi kem̃müz batıya
 birbirimize. benim dedi ahlıma ne dedi geliya sen ne dēyoñ dedi. noluya dedim bi
 185 gitdi bi qul beş dene ğız ğardaşı va. urdan ğızlarımız gitdi. sekiz tāne çocuk anasıyın
 ben. hepsi gitdi. bizi ğodula. seniñ gibi torunum va babasınıñ yanda. dāmat aldúk
 ōlanımız yok deyi halamızıñ torununu. beyúķ ğızımızıñ üsdüne dāmat aldúk. Allah
 boyuna çocuk vedúķ ōlana hastalandı yāni doým yapacak saframbolu'ya dokdora
 iletdúķ burda dedi yirmi ğünü va demiş dokdur. oriya bıraķduk geldúķ. bi ğün gine
 190 gitdúķ ğayınmasıyan iyi yok ōle bi şey yāni doým yapacak bi şey deil. telāşe yok.
 ordan bıraķduk geldúķ. bi gece ğapı taķ taķ etdi havlu ğapısı. endúķ u eviñ halasınıñ
 ğocası geldi ğacı. anşa aba dedi Allah ne dilediñ_ise onu vedi dedi. ōlanıñız oldu,
 dedi. sezeryannan oldu, dedi. dedim, enişde dedim. şúķrúye nasıl? dedim. ğızıñ adı
 şúķrúye ğızımıñ. iyi dedi burdan gitdúķ vadúk. ğaya boazından enince buña dedi ki
 195 sen dedi git dedi araş'dan enişdeñi de al da gel dedi. adam açúķlayamamış bize. ğız
 ōlmüş. ğıza ayarķan diliñ damāñ ğurúya. su isdemiş. su verivemişle. bi baırdaķ su.
 uşak ğalmış, şurda ğuvatda. emme burda başğa yerde ondan keyri getdi. uşāñiñ
 canlısını vedile. anasınıñ ōlüsünü vedile. baırda ķıra, ğótdúķ ğómdúķ. ondan altı yedi
 sene evveli de bu ğanım ğızım ğada vardı. yaşını beñzetmēyin. on iki yaşindeydi bi
 200 ğızım ğızamúķ hastalından tifo velencidine tutuldu. u da öyle gitdi mi ğasdamon'da
 ğucāmda öldü mü. übür ğıza geldi, orta ğıza. şindi iki tene ōlu va. anasını ğómdü
 beyúğ ōlana bu tarafa adamıñ kóyü bu tarafdā gendü ısdambul'da oturuya. anasını
 ğómdü bir ay sōna esgere gitdi. esgerlīni etdi geldi. everdile. dúúnüne gitdim. ne
 otdü eve gitdim. sēde ilyas dedim ben gidiyan ōlum boğın āşam beni biñdürüveñ

205 arabaya gelini ister gütü ister gütüme. unuñ anası da eşde öldü. u da neden şeker
yūsek tāsiyondan gitdi.

(Hayvancılık)

şindi guru hayvannara da şöle şu budunuñ üsdünden iki çataldan but. çatal
210 iğnek deyala. bu hayvan iğnek bu ileşmez deyala. yāni burlāda şey kesiyala ya
ğurban. oña-muña pek soḡulmāyala öle guru. eti_çün kesiyala.

(Anı)

beş gız ğardaşı vardı. ben dedi inej dedi bi inek ğoduḡ montufan sülālesi. inej
215 dedi gız ğardaşlarıma sen, ben dedi ğurban edivēcin dedi. baḡ baḡ onna dedi
babalarınıñ malından. vallāhi de memlūn oldum, dedim. neyse ğurban bayramı geldi,
ğurban edivedi herkes düşeni aldı gitdi. geçen sene gine ğarabuk'ten geliyoz ğontrole
vaduḡ. bizim ğaya boḡazınıñ mıḡtarı dedi ki abıca dedi bi çif düve aldım dedi. hiç
bızlamayan yetuşġüne düve delle. birini ġór birini ġórdüm deme dedi. ekiz_imiş,
220 dedi. baḡ gine aynı ġapıdan bı yıl gine aldı da geldi. anam sāli dedúḡ zabāleyin
arabaya ġuysun ġótürüvesin. mıḡtarıñ olanına. mıḡtarıñ olanı hemdi biz düve alduḡ
ğurbannıḡ ölüm. ehmet abıcañdan. bi tene tā va emme çok ġózel, ğardaşımış. olan
gitdi ġāvaltuya fılan baḡmadı gitdi. yedi yüz vemiş unu da u almış geldi. ġayrı onu u
yaz ġútdü. ġurbana ġelēcek vaḡıt. soyu_çün bu damla kóyünden sen de ġeldiñ, bu
225 ġızım da ġeldi ta başġa birisi de ġeldi. ille baña vi, ille baña vi. yā biz bunu ğurban
üçün alduḡ emme olan besleyib de yāni beş ġuruş para üsdüne tā ġosun deya aldı. biz
ġarışmayuz dedúḡ. çok ġózeldi pırıl pırıl bōle. sapsaru gibi bōyle. ordan tutdu unu da
satduḡ. boynuna çañ derüz bi şey daḡduḡ. yāni aḡrabāmız deḡil de münüs ġomşu

alıyala baqđım boynundan. almañ dedim u da bizden hediye olsun. damda Һaңğı
 230 mala daқacūz almañ dedim. Һalamıñ ōlu dedi ki valā deyze dedi. seniñ ōle deycēñi
 bileydim ben aludum dedi. marāҺım ғaldı dedi. urdan şindi bāzı kere bu muҺtarla,
 muҺtarıñ ōlanı kóyde oturuya. tā demin ōle deyon. biz deyon tamam deyon ben geleli
 unnar_ınan düşüyoз, ғāқıyoз. yārabbi deyon. damda bi tek dana bizim var_ıdı dana
 dellerdı. bi tek ókúз bi de bi dana var_ıdı. bi de unnarıñ var_ıdı. ғapıya gelülerdi.
 235 ғoyverülerdi damdan alula gidellerdi iki ғún, üç ғún ғoşallardı āşamadan
 ғoşallar_ıdı āşam gelüle bālallardı. biz de ōle ederdúk onnarıñҺına. yārabbi deyon
 sālı deyon gelse deyon buñu ben buña ānadıvördüm deyon.

(Bir anı)

240 baқ bu dayınıñ eflenü’de esger arқadaşı var_ıdı. böyle kimse yoқ deyinse sen
 hatırladım. dāmadı ısdanbul’dan yanında ōlanı ben evinde bi hafta yatdım. dāmādı
 buraya gelúқан baba ben de gidiyin kóye demiş. ғaba ғonuşuyon. afadersiñ ayıb
 ғonuşuyon. bi ғoyun aldı buraya gelen delıgannularıñқıla ғatdı bu. misēfir gelecek
 dedúk kesdile. hemen sālı’ye kesdúdúk. etdúk. yidúdúk. ben tek deyne_inen
 245 geziyodum. şindi чif deyneynen geziyon. ordan ısdambul’a vamiş. қomfosyonu
 var_ımış. қalışdırıyomuş. böyle seniñ gibi işçisi Allah’ım deyomuş gendü gendüne o
 dāmat. Allah’ım deyomuş túlkúye’de deyomuş ne ĩsanla va deyomuş. sen de
 deyomuşsuñ қu yā fikri ābi sen gendü gendúñe ғonuşuyoñ. ne ғonuşuyoñ
 deyomuşsuñ? yā ne ғonuşuyun demiş bi memlekede vaduқ demiş bubalım_inan,
 250 ғayınnam_inan ailem_inen ben böyle ĩsan ғórmedim. ne ĩsanla va demiş. Allah’a
 duvā ediyon demiş. dede deya buña. baña deya ana. ғarısı ғóvüs ғanserinden ólmüş.
 bizimkiniñ bunuñ esger arқadaşıınıñ ōlanınıñ ғızını soñradan almış. bebek var_ıdı

ğānında. gine gelecekle buraya. bōle bōle ānadıyomuş o çocuva. bu yıl dut silkmeye
 geldile. dut aldıla, gitdile. baķ benim başımda duran ğórúmcemiñ gelinine amaliyat
 255 oldu. ben tā gitmedim. dayısı varıya geliya. araş'da burdan oraya geçmiş olsuna
 gitdi. zülbiye dēya gidēken dut eyşirse deya. eyşirse eyşir deya. niye eyşiyomuş deya
 ben o ğadına deya gidip geçmiş olsun demeñince valaha gitmen deya. öğune bu
 muhtarıñ ōlanı amaliyatdan geldim. şu ğapıdan şu basañ başına vamadım tā. o çocuk
 beni sırtıynan eletiya arabaya. şuraya sırtıynan ğótürüya ğontrole fılān giderken.
 260 toprā basmadım. yedi çufal çuuzü ğótdüle ğabuķlu. şuraya duduñ dibine yīdıla. ē
 nedecüz bu çuuzü. çuuzüñ ğabū dışından şey etdi. çürüdū biliniye çufallāda naylon
 çufal. biz dedim muharrem'e telefon edelim ğarabúķ'e dedim. hemdi, sen telefonu aç
 ōlum baña vi. siz ğarışmañ. sehet dokuzda çık onda buraya gel. duduñ dibine yīdıla
 çuuzü çürüya nedecüz. ğarısını atdı arabaya geldi. orī bi yayġu yaydıla beni de
 265 endüdüle duta duta orda bu çuuzü ğingilif etdile. ğabūndan ayırdıla. şuraya u çuuzü
 ōle serdi baccaya. böyle böyle gel gelelim biz de derman yok. yavrum bizde derman
 yok. nanġısını tutacañ aķlında. geçen suya geldile. geçen dedūm bi seneden fazla
 oliya. oy toplāyoz suyuñuzu yapveyceüz. suyumuz yok bizim. ilerilerden bi yerden
 aynı bi ğoñúl eyler gibi heni bi çocuā anası; ōlum ben saña bi alma ğótürüvēyin
 270 eylen ālama. aynı o hava geldile. öşdüle bişdile furdan furaya, şurdan şuraya, ne
 gelen ne giden. eviñ düz tahtalara ğovuş derüz. şu da ğontabilek. şey_çün burē
 zobayı ğuruyoz. oraya baķınca bu çam ācı oldū_çün her bıdaķdan saķız dımlāya
 yere. ğışın ısaķ olunca.

BOZKURT

-115-

Anlatan: Ayşe EVKURA

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 76

Derleme Yeri: Bozkurt-Darsu

(Çeşitli)

- nāpicāsız beni, şorī mi gúymā geldijz beni. hasbıl gâtırnan odun çekiyoduğ
sırtımıznan. dúúnlēde çerek bıraķıllardı dúún olduğdan sōra āşam dúún oları ertesi
gún de geline duvā geçürüllēdi algidellēdi evlerine. evlādım beēnmek evlendúñ çocu
tanımıyosuñ bile o şekildeydúğ biz. biz bi kimse górúb de mesela şindikiler
5 anlaşıyeller, görüşüyeller farzet biz, ben nikā gitdim de nikā gitdúğ. o zaman bōle
araba yok deñizden sandalnan gidiyoz. orda sandalı orī çekdúğ. ordan tekrar geri,
tekrar geri dönüyoz. e benim adam da bizim bindūmüz arabī biniye. ben onuñ bindū
arabī binmen. bak hiç górmemişin, bilmemişin evlenmē gitdúğ bak düşünebiliyo
musuñ? ben dedim ğaradan giderin. sōra arħadaşım birisi onu indirdi sandaldan. beni
10 aldılar, o ğaradan gitdi ben sandaldan. beyúklē seni beni beyenerdi. ondan sōra
istellēdi. analar bubalar rāzı olullardı. ondan sōra evlendürüyosuñ işde ertesi gün ver
sırtıña beliñe bi odun baltayı ğap, asmanıñ altına oduna. zabah namazını dālara
yeriyerinden ğılāduğ. düşünebiliyo musuñ? zabah namazı olmadan çıkardık evden
uzak, çok uzak gidiyosuñ. biz tallālāda misir ekerdúğ harman alardúğ. dúúnlēde
15 baķlova yapaylādı. artuğ kóy yemekleri, ne yapacaķlāsa yapādı. şindi nasıl yapaylāsa
aynısı herkez mesela dolmasından, pılavından bi şilerine yapaylādı. şindi nasıl
yapıyosıy... hamuru yūruyoduğ, pazılıyoduğ, guccuğ guccuğ ben bi oturuşda beş altı

açādim. içine ceviz saçāduk. yufkayı yayyosuñ. fırına odun atıp yağıyoruz. furun
 yaniye. bi furun ekmek gūyoruz. hamur yūruyoruz. ekmek gūruyoruz. ince hamır
 20 zaddi ekmeñ çarşudan almıyoruz. kendimiz yapıyoruz. yūruyoz hamuru. her hafta
 fırın yakāduk. eliyden yıkamada işde bi baklava yapāduk, börek yapāduk fırınıñ
 içinde bişürüdūñ gayrı onu. òle yaparduk. şindiki gibi òle doql fırını bilmen. òle bi
 şe le yokdu. işdi böyleydi yavrum zamānımız. tā başga bi şī ben ne biliyin. biz
 tallālāda, dālāda òle ömrümüz geşdi. mısır ekerdūk, būday ekerdūk, harman alarduk,
 25 ondan sōra... hep elimiznen yavrum. harmanı saçāduk buydayı. harmana ondan sōra
 ókūz üsdünde bōle dolaşduruduk aqşama ğadan. o hayvanlarıñ āzı bi ğarış açılardı.
 yatallārdı yellere. sahibi vurardı, ğaldırudu yoķoru. yoħallārdan gelellēdi. üvendere,
 çivi onu bōle yapallārdı. ben de sahibi bi yere gidince o çiviniñ tepesine vurardım.
 hemen hayvanlara batmasın deye. kirpi dayı da gelerdi, kúfür atādı baā. ondan sora
 30 hayvana batādı. hayvana soķdukça arħasından ğan çıkardı. ondan sōra yapışādı
 topraklar. elimizde süpürge harmanı toplarduk, dibinden süpürerdūk. ondan sora
 gece de zabā ğadar rüzğar eserse eser. esmesse harmanlāda yatarduk. ondan sōra da o
 buydayı vur sırtına derelere yıkamaya git. suyumuz yokdu uşam burda hiç suyumuz
 yokdu. şorda bi ğuyumuz vardı harman yanda. Allah'ıma şúkūr şindi ordan burdan
 35 su geldi gine harcıyoruz. burdan ğazanlarımızı, tovalarımızı alarduk dā manasır
 deresine. saķa derüz. şōle omuzumuzda dutaruz tovaları.

(Okul)

baķ yavrum ben hiç oħula gitmedim. oħula gitmedim. oħuma yazmayı
 40 Ėrendim arħadaşlāran. evimiz yandı bizim faķırlıķdan. bana dediler ki; sana kitabı

ğalemi kim alıverecek? ben ordan arħadaşlar gitdi tabi ben onnarnan berāber oğudum. yapdım. benim çekmedim çile ğalmadı yavrum.

45

(Balıkçılık)

denizde kúrek elimde... akşam avı atādım zabāleyin av ğaldurardım. ondan sōra işde zabāleyin toplardım. ahmed'e mēmed'e vererduķ işde òle şile.

50

(Veterinerlik)

o hayvan işde zamanı gelince şe_yapar ondan sōra. giderdúķ dā. kimin danası varsa orda giderdúķ. dutardúķ. hayvan hāmile ğalardı.

(Avuz)

55

o şindi ilk bekini dókárdúķ. yāni ilkden çekileni dókárdúķ. bāzı ĩsan dókmez de ben dókerdim. ondan sōra iki üç ğúnden sōra süt olur. üç ğún hayvanıñ südü ucağda kaynatırsıñ bōle kútür kútür bōle avuz olur. onu şekernen yersıñ. bōle kútúk, kútúk olar.

60

şeye dōru gel orda da var ĩsan. onnara da sor. yaşlu var ollárda. orda oturu yolarmış kāmelyada.

(Hastalıklar)

65

evlādım geçim yok. benim adam hasta_y_ıdı. düzgún çalışamazdı. ğidēdi yúke. bütün yúķ üzerimde_y_idi. bi saķat ğaynım var_ıdı, saķat. onu yıħadım çocuk gibi. ğaldır ğuldur benden başğa bi kimse yapmazdı. ğaynanam hastalandı senelerce

altından atdım. onnādan sōra da işde adam aldı gótürdü gitdi. biz de ğalduķ böyle.
nerden para çıkaracañ? sandal var_ıdı. avımız vardı.

70 hayvanları dāda beklediyler mi salaşda mısır fılān bekledīnde. ayu fılān
gelmesin, domuz fılān gelmesin deye. o zamanın hafif bi ayu vardı az. şimdi domuz
şurdan ğapıdan çıkarmıya seni. bullārda domuz dolu. misiri yiyiyeler. patatis, nuhut,
mercimek ne ekersen yiyiyeler. ğalduķ işdi bōle. tallāya patatis ek, bir üşden girē, bir
üşden çıkıya bu domuz. töbe günā giriyon.

(Meyveler)

incir, üzüm, furma, kiraz, erik her şey var.

75

(Veterinerlik)

ben veterinerlerin ğurtaramadū hayvanı ben ğurtardım. veterinerle bırakmışla,
burdan beni aldıla gitdile dā iliş kōyünūñ bi yerine. orī gitdim ben hayvanı orda
ğurtardım. yavrusu da sālam çıkıdı. hastalanardı ğulānı keserdim. kesmes olu muyün!
80 şimdi alaman fatma inge vardı ya annemi çārdı gece. annem_inen ben de gitdim.
hayvanı ğan dutmuş. bi tānesi annem_inen ikisi biri diye sen kes, biri diye sen kes.
hayvan ölüyo orda. o anda kesebölüseñ hayvan iyi olarmış. ben keserin dedim ben.
ufağım, siz bā inejñ başını dutuveriñ dedim. ğúcüm yetmiye tabī dutdum hayvanıñ
ğulānı hatır hatır kestim. ondan sōra kesēdim. o inek oldu hayvan. herkez ayşe o sēñ
85 inejñ, derdi bā.

siz nēre oturuyōsuz?

-116-

Anlatan: Hatice KARTAL

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 82

Derleme Yeri: Bozkurt-Koşmapınar, Gülpınar Mah.

(Hastalık)

halimiz bellü, şeyimiz göçük adam yatıya. òle gâkmaya òlum benim belimden bacāma vurdu. òlan getdi. garsınıñ yanda. gâsdambul'a getdile. gâsdambul'dan da yapamamışla anğıra'ya ısdambul'a sevketmişle seññ ānıyceññ. dışarı çıkmış dókülmüş o daşla saç kesesinden. seññ āneceññ tekrar gâsdamonu'ya
5 aletmişle. òra amaliyet olceymış. yaluñuz galdım billēre. òlum bilmiyoz kün doğduruñ bilcē iş.

(Aşçılık)

esgiden yemeklü òlum çok yemeklü. içgi içellēdi, davullar, zırnalar kútülerdi.
10 bağ dīne bunuñ dúúnü abana'da oldu. hayrı'yi būra etdim dúúnü. doulcula yıkılıydi başağñ başında. ne dēyin sâ nölü ānadın òle cümbüşleri oldu işde. dúúnde òlum bağ yemekler yapılı o gâyrı cız-bız, kófte, ırahıyı içeller dadluları, pağlova, sıkma yaparın. ben eveli ahcıydım òlum. sıkma dadlusu yapallārı.

15 (Çiftçilik)

findık yapduğ òlum. kimisi dedi bi sene bitiye bi sene bitmeye dedile. hağıt aslı va. bı yıl da var maşallah. gidemeyen ki bacām ārıya òlum. var_ımış da mındar etdi, doñuza geşdi doñuza. yimez mi òlum dalı bıdānı ayruya yoğāran şā ayrıya. çok

zahmetlü ölüm. bi kere et dā dikiliye. fiydeden dikiliye. dizetden kērin onuñ zahmeti
 20 çok olu. belleyosuñ, gúbresini atıyosuñ. toplaması kótü. bı yıl hiç toplayamadım.
 gelin ollāra bı yıl toplayamadım.

(Yemek)

kóy berē içine ğıyma ğıyarsıñ, soan ğıyarsıñ içine. ğıymaynan gúzelcene
 25 bakır tepsilere var ya una doldurusuñ. örtēsiñ üzerne mezele geldi miydi oña çık eve
 dersiñ tabağ tabağ.

(Kurban Bayramları)

mezelliğ gidiyoz. dua ediyaz. ğurban kesiyallā, yarsını ğurbana veriyalle işde
 30 kimisi evde yeniye. kelle paşa onu da yapıyallā. pītıyı ben şindi kimseniñ yapıdunu
 beñmen. kelleyi ben adama yüzdürün, gúzelcenez adamıma. ondan sōrān da kelleye
 şura açuğ oraya baltaynan vurduruyon yuğāran şa ğayri. şu ğulağ tözünden şā buran
 şā bölünüye ye ortara. onu ötten keri buynuzlarını attūrun. dişlerini çıkātdūrun dişlerini
 gózelcene. ondan sōra gúzelcene onu men bi tovaya, bóyúğ tencireye ısların. onuñ
 35 dili var ya. o diliylen gúzel yakartu onu çiçek gibi. āndan sōra bi ğún durcağ çok
 ğanludu o. ondan sōra o diliylen yakarsıñ. bıçāna ğazırsıñ. diline sarıye ye. ocā
 ğorsuñ bışurüsüñ gózelcene. kemúğden ayrulu eti. epey et va onda. ondan sōra
 salımsānı dōvēsiñ. iki tāne salımsağ. ete az bi sirke ğatā sirke. ocağ ğaynaycek.

40 (Meyveler)

meyvelik bellü işde ölüm. kirez, örúğ, fişne, dut, cóğuz, incir var. incirden
 leçer oluya. fişneden soğukluk oluya.

(Kocası)

45 sancı yapmaz mı? hel bi şey ğalduruken barabar oulu ğalıyodu. hap atardı.
hap uyuşduruyodu. bak on beş ğún geşdi gideli. állāra parası túkenmüşdü. ne yapā,
ne işlē! onuñ ōra ğız ğardaşları var. ğórumcesi var. adam yatıya yerine şā hastānede
intap ğapmış. ben ānamadım ben. intap ğuruyceymış da ondan sōna adam
ğasdambol'da amaliyat olceymış. ğasdambol'dan ısdambul'a aletdile. ben bu işden bi
50 āneymadım. ğasatlık mı va, o doğtulle ben āneymadım ōlum.

(Kestane hasatı)

onu doğuyelle ōlum sırūnan. sırūnan doğuyallā, doğutdan kēri ğuyalle bi yere.
ōra üsdünü örtüyosuñ ğózelce. ondan sōra sataceymız zaman açıyoñ āzını onu
55 sobalıyosuñ bōle. sobaleyken çıķıya o. cabluynan vurāduğ işde. kirpiyi ğısguyna
toplarduğ.

(Tavukçuluk)

tā yēdü onna. analarnı tilki ğapmış getmiş. yetim ğaldıla onna. bunna
60 yımırtlamaz tā geĳik bunna. bunna da faraz.

(Çeşitli)

baccada fasılye, domates, saltalık, beber... suyumuz az. şindi fasılye topladım
geldim furşu olmuş etejim de. fasulye yemēni onu ğúzellan bōle ayıķlarsıñ soan
65 dōrāsıñ. yaını ğúyarsıñ, salça ğatıyarsıñ. ondan sōra bunu yakayıp ğózel üsdüne
ğoyarsıñ iyce ğavrulcaĳ ama bu. bişme hāline gelcek. āndan sōna ıccak su ğuycaķsıñ.
ıccak suynan nazzetlü olu.

goyunları gırķāduķ. onuñ yúñünden çarap örēdim. bizim adam kirman
yapvēri bōle bilisıñ. televizyonda gósteriye ye. öyle işde.

70 ben şindi sekizen iki, sekizen üçe du gidiyan. heç oķula getmedim.

-117-

Anlatan: Münevver ÇİFTÇİ

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 70

Derleme Yeri: Bozkurt-Yaylatepe, Arza Mahallesi

(Düğün âdetleri)

iyyüz ölüm. hatırlımı sorduñ ya çok saol Allah rāzı olsun. şu yoluñ altındaki
 evdenin ben. ben bi gız evlendüdüm ben gendüm. yeñi deñil bu seniñ dedññ zamanda.
 evlendüdüm ne olan gızı górdü, ne gız olanı górdü. babası gètdi gızıñ babası. olanı
 gelmiş dedile ısdambul'daydı. gelmiş dedile gitdi ondan sōna. aynı benim ūlumuñ
 5 adı da selātdın yāni. ısdambul'da selātdın. selātdın'e bezleye falan gızı. hiç gızı
 görmeden dúún oldu. olan ısdambul'da oran duru işdi nasib_ oldu şini bejm o gızım
 bozgurt'da. şini esgiden işdi doullar oludu dúúnner, gırnalar, yemekler, doullar, o
 zurnalar, o kóçekler o gayrı dóuşme dersiñ dúúnde. e dóuş edelēdi işde. içelēdi
 içgúyi içelēdi dabanca atmak, tüfek atmak, çok eveli çok şennik yapaylārı. şindi
 10 hemen solan dutuyalar, şini öle masırafsuz eveli üç gún, üç gece sã böyle şey
 yapaylārı. doul dóúlüdü öle. tam gına gecesi bi gelüdü doulcu gelin görmesine gada.
 doullar doulüdü öle. kóçekler oynadı iki dāne kóçek evelden çok tā eyi şeyler diyom
 sã. dúúne dāvet edellēdi işde öle. söylelēdi böyle gideylēdi, söylelēdi. temsili búún
 nerde burda dúún va. gārı bu dā kóy deyalla işde oylādan berisi o gārı o gılivonnar,
 15 gılivonnar gelüdü oul içgúler ūlum. gılivon demek işde böyle sekiz on adam bi yere
 gelü böyle onnara gılivon dellēdi. olan tarafı gılivon deyala işde. böyle gelülēri işde
 ondan sona gārı doulcu temsiliyin görseñ gārı sekiz on gişi burı toplaşdıñ gārık şeye.
 buraya geldiñ temsili burı otuduñ gārı sekiz on kişi burı otuduñ. ondan sōna büran

20 doılcula ġākacaġ ġāri onnara yemek mezeynen üzerinde toıuġ. tepsiye ġafasını
 alacak. doılcula da yāni sen temsile alacak onnarı ġılıvonnarıñ yanına gidiyosuñ
 ġāyırı. doıllar dóúlıdú ġāri vura vura ġāri o yanlarında oynaylardı, zıplayları o
 ġılıvonu ġótürüleri burı. temsi ġız eviniñ yanı. tekrar şindi bi ġılıvon tā geldi. öle
 ġılıvō gelüdü işde. tekrar sōna gene ondan sōna boş gidemēsiñ toıuġ bēki yirmi, otuz,
 kırk toıuġ, ālli toıuġ, yüz toıuġ, bōle ġótürülerdi. emme şindi öle ādet yok. şindi herkes
 25 hep birer toıuġ ġótürüyodu temsili ben asar başlarından veyaıuttun ġāli nerden toıuġ
 toplaylardı o ġazanlar_inan, ġoca ġazanlar_inan bişürülēdi onu. ġoyun keseylerdi,
 sır keseylerdi. bayanlar da işdi onnar da onnar_inan oynaylārı, çıurulardı ġızı
 evlendureyken.

30 (Anı)

adamıñ birisi bōle gine o taraflādan_ımış şini bōle adam dúın etmişle bōle
 ġılıvonnar bōle gelmiş vurmuşla, vurmuşla, vurmuşla doıula. tabi serhoşlar_ımış ġāri
 bizim temsili bu tarafınıñ ġısanına salavatlayalar_ımış yāni bu yana ġārin pōrülē delle.
 büyük pōrü deller_ımış salavatlaylar_ımış onu. şindi bōle onu o adam da şiy
 35 ediyomuş. ondan sona şindi bu adam salavatlattımıyomuş. o adama da dölü dımbır
 deller_ımış. o adama da. oranıñ adamına da dölü dımbır deller_ımış. sert birisiymiş o
 da. o taraflarda tabi ġorıuyalar_ımış ondan. emme o pōrü denen adam da tabi namlı
 adam yāni. çok namlı bi adam burda bu asallı kōyúnden bu taraıdan bizim burdan.
 bizim yāni yabancımız olmeya. adam ondan sōna bōle doıulları salavatlattımıyomuş
 40 bōle gideni sóvuyomuş bōle adam. sóvúp kúfúr ediyomuş. bana demiş asarbaşında
 büyük pōrü dellē demiş. o adam da ayamıñ dibine duru bōle silā bi atıye bōle tüfeı. o
 zaman salavatlañ salavatlañ deya. o bizden, o bizden deya. āsgiden bōle işdi oul.

siz şindi çalışmıyosuz tabi dey mi? seniñ gibi bi ũlum va selātdin dedŭm. bōle
 bu ğonuşmaları çok maraķ eder. bōle bu ğonuşmaları bā ğonuşduduru çok havas
 45 eder. çok maraķ eder bōle bu ğonuşmaları. masal ğonuşturu bōle.

(Masal)

adam demiş kin bōle demiş yani kōy adamıyna demiş hŭkŭmet adamiynan
 dost olma demiş. hŭkŭmet adamiynan dost olma, evde ğarıña sırını ğarıña verme
 50 demiş adam. sōna bōle āzasıynan mıhtarıynan da bōle can çok düşŭp ğakma demiş
 adam. yāni bubası vasiyet etmiş bunu. adam da şindi bubasınıñ vasiyetini dutmaķ
 ũçŭn çocuk buvasınıñ vasiyetini dutacaķ tabi şindi. bu çocuk gidiya hŭkŭmet
 adamıynan dost oluya baħalım deya nasıl oluye deye hŭkŭmet adamıynan oluya.
 ondan sōna dost olunca ōran tabi buyur ediya onnara. yedŭrŭye iĉŭrŭye mezesinden
 55 ğāri işdi şunnu bunnu evde iĉŭrŭye yetŭrŭye adam eve de bi ğarpuz alıya. hŭkŭmet
 adamı ğāri temsili bā misāfir gelmiş ben sā hōrmet ediyon, baħıyon ğāri. iĉĝŭler,
 ātler, ĉorbalar, her şeyler tabi veriya adam. sırını vermeyincek deyi dedi ya şindi
 bubası baña nolucaķ, baħam bubamıñ dedŭ nolcek. aslı var mı? adam yidŭrŭye.
 iĉŭrŭye ondan sōna. ğarıya deye kin vuruya ğarıya bōle. ğarı geliye ğarıya tıķlıya
 60 vuruye. orda diye ğarpuz vā deye. ğarpuzu al da gel deye. ğarı şindi ğarpuzu
 ğŭtŭrŭye geliya ondan sŭna şindi ğarpuz tabi bi tāneymiş bubasınıñ şeysini dutuye
 ye. ğarı deye bu deĵl bunu biraķ deye. başĝa bi ğarpuz ğŭtu deye ğarpuz bi tāne zāten
 adam da biliye bi tāne oldŭnu. ģani bubasınıñ sırını dutuya ye ğarı şindi ondan sōna
 bi ğŭtŭrŭye iki ... ĝocasına sen deye beni şiy mi zannediyosuñ āvde. ben diye āvde
 65 bi ğarpuz vā diya. on tāne ğarpuz mu va ondan sōna ğarı. eviñ altında diye adamı
 öldŭdŭñ eviñ altında duruye diya ğarı. şindi ōyŭsem adam da hŭkŭmet adamı sŭzŭnŭ
 dutacaķ ya bi de ĝoyunu kesmiş ĉuvala ĝuymuş adam. eviñ altında da ĝoyun ĉuvalıñ

içindeymiş. şindi hókũmet adamıynan dost olmaycaķ ya hókũmet adamı ġāri ulā
 hókũmet adamı ġulaķları ġoyveriya. hamen orda aşı gidiyalar hamen ordan dört
 70 cenderma yaķa baķa adamı buruyala bilekcelere. o çuvalı da sırtına yúķlediyala
 adamıñ. hadi ũlum ġaraġola. ondan sũna bu şindi çuvalıñ āzını bi dā açıyala baķıyala
 ġoyun. aslı yok. şindi adam diya ki benim deye babam deye bana bōle dedi. hókũmet
 adamına dostlũñu verme. evde ġarıñı sırtıñı verme, dedi. ben buvamıñ lafını duddum
 bunu_ çũn yaptım bunu. adamıñ bōle sırtını sıvayala.

-118-

Anlatan: Pembe ÇANKAYA

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 62

Derleme Yeri: Bozkurt-Görentaş

(Kız görmesi)

- ğayınna bizi nasıl beyenecek. ğayınnam önceden buna bi ğarı alıvermiş. bu da gelin böyümüş, bu ufâmış beñmemiş ufağ deye bırakmış gitmiş o. sōna da ben bunun şeyi oluyon dayısınıñ torunu oluyon. benim cicem geliyomuş buraya abla deyomuş gŕŕmcesine e sen bunu niye ever miyosuñ ever. o da demiş ki yahu demiş
- 5 yabana gitmēcin bu sefer senden alacın ğızı demiş. bizde ğız yok ki demiş nēren alacañ demiş. bizim deye ğızla ufağ deye ōlana. şúkrü'nüñ ğızını alacēsıñ babamıñ adı şúkrú'ydü. şúkrú'nüñ ğızınıñ birini alacen ben deye. iki ğızduk biz deye ki yō ğızla ufağ deye şimdi babannem sen nasıl alacañ? ufağ mufağ bā bi çorba bŕşŕverse yeter deya. neyse ōran sōna yapıdıla çatdıla işdi. āsgiden bōle gŕrmek mŕrmek yok.
- 10 gŕrŕntŕ mŕrŕntŕ ōran ne_y_ise nişanladıla altı ay nişanlı durduk. ondan sōna dúŕn etdiler işde bu yana geldúĸ. benim evim şurda etde. şurda ev yapıyı gŕrmŕşsŕñdŕ yoĸāran āşadan mı geldiñ sen?

(Köy işleri)

- 15 ben bu hālim_ine bi inejm va. bi buzom, eşēm var. findımız va. findıĸ dibine gidiyoz. ekin-mekin yok. bostan yapıyoz yēcek ğada tamam. gerisi hep findıĸ taylala. yaz-duz onnarıñ dibini tımaylıyoz şimdi. ondan sōna giren ayda toplamā başlaruz. ondan sōna makineye vŕrŕz işimiz bōle işdi ōlum.

20 televizyonda grnya. yok, biz ble sde biz ma? bizim giymimiz ble ii
yni Ŗini iŖ urbasıynan geldim buraya. ondan sona ble iŖde npalım kymz ble
zm va. bamez yaparuz zmden, dutdan bamaz yapıyodum. iŖlerimiz ble.

(Hastalık)

25 beim ma? irtsuzlm olmaz mı ga trl hastalık va. aslım va, asdım boranŖit
var. yokuŖa gidemeyon eŖnen gidiyon. yokuŖa hiç gidemen hep eŖnen gidiyon. ne
yersem dounuya boarsu hastal va. ne yersem dounuya. iŖdeynan Ŗu gatcu bi
avdar ekmei o dounmaz deyala. Ŗuadacu bi sdñ içine drayon onuynan
duruyon bi de çay içiyon o gda. fazla yersem Ŗey ediya boarsula gnama yapıya.
30 aramdan gn geliya boarsulran. yeemeyon iŖde sdñ içi o avdar ekm. kepek
ekmei gtrya buraya arabeynan. arabayna arŖı ekm gtrya, kepek ekmei de
gtrya. ran alıyan bi sabun iŖdi. bi sabun  gnd, drt gnd tkedemeyon.
hamur iŖi douniye baã. brek dounuya. her Ŗey dounuya. misir bulguru dounuya.
idre ediyoz gendmz dodor neyapsın. dodor bulsa gend glayını bulca
35 npalım. gendmz gezdryoz iŖdi ble ble ay_lum.

bzı hani televizyonda gamere eline veriyala ya le m ki deyon?
gonuŖduruyala ble ykoru yazıyla o mahallelde yemek yapılar. sen de
grmŖñd. benim de va bi tane torun oya. ısdambul'da Ŗeyde oya. gzandı
emme epey iki senesi va le bi Ŗ gldı. gelecek Ŗindi yaknda.

40

(Pekmez)

bu cenerúĸ, cene_erúĸ bundan bi ēŝi olu baŝġa bi ŝē olmeya. ĸara erúĸ oluye
 şindi. ondan ēŝi oluya. şindi bunun modası geşdi ġāri şindi ġara erúĸ yeylar şindi.
 bozĸur'da enmez mi bizim adam her hafta gidiya. bu gezmē gidiya. dāre yapduĸ
 45 birer tāne uŝaĸlara orda oturīler. ben bir ay ġadarīna duruyon geliyon.

(Cazu Karı'nın masalı)

bir varmış bir yokmuş. işdi bubası odun kesmē gitmiş dava. ordan odun
 kesmesine gidīken ġaranluĸ olmuş. hava ġaranluĸ olunca ŝetmiş, o ışık yanan yerde.
 50 bi yerde ışık yaniye, bi yerde ġoruz ötüyömuş. orē mi gidelim, orē mi gidelim
 diyömuş ġız_man olan. ne_y_ise ġoruz öten yere gitmişle, ışık yanan yere. ordan
 da cazu ġarı var_ımiş. cazu ġarının ġózleri yanıyömuş. gel olanım, gel olanım seni
 eve misāfir ederin demiş. ġāri misāfir ederin ederin deyeken uŝaĸları hep ĭneleyömuş
 bóyle. bizim ĸóyúñ pireleri, ay deyömuş bizim ĸóyúñ pireleri, ay deyömuş. óyle
 55 bóyle deyeken ġız tuvālete gidecin deya olan. olanı orda yēya. ondan sōna çuvala
 buzdalabına ġuyveriya. ordan da bu sefer ġızda da çaĸı var_ımiş. ġızı da ōle
 yapaceymış, ġızı da yapmış ġuymuş çuvala. oran sōna ġız şindik çaĸıynan çuvalıñ
 altını kesī çıķī bacanıñ tepesine. cazu ġarınıñ ġurun atmış. ordan sōnacımına buzō
 baırıyömuş, seni şindi ġuruna ġuyarın demiş buzoya. bi de açıya baķıya kin ġurun
 60 ġüye ki ala buzō, ah ala buzō sen miydiñ deye cazu ġarı. ondan sōna bu
 ġózetleyömuş. suyuñ içine boyuna ġurum ġüyömuş. ordan ġāri yeyniya, cazu ġarını
 ġuruna dayamış, yakmış ġız. ġız ġāri ġurtulmuş orda çaĸıynan. çaĸı olmasa
 ġaçamīcemiŝ. onu bize böyúĸ anam ānadardı. babannem annadıvördü bize.

-119-

Anlatan: Güldane DEMİRÖZ

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 69

Derleme Yeri: Bozkurt-Görentaş, Kesişen Mahallesi (Gerdiş)

(Keten ipliği)

- nēren geliyosuz siz bōle? eskiden burdan keçi gūderler_imiş. esgiden dokumuş şu keten dokiylar. onu derelere ıslayalar_ıdı ipliğ orda keten ıslayalar_ıdı de mi gız? keteni ıslayılar suya. o yımşaya ondan sōra onuñ makinesi var o gibi. benim anam yapādı tırağğıdı tırağğıdı. yapıylardi onnar o zamannarı. yatıylar_ıdı eviñ
- 5 önlerinde bırakmışlar_ıdı o zanātı. çok ihtiyallar_ıdı. tabī işden gūşden ğalmışla. ondan sōra onu ısladum miydik dōve dōve onu yımşacuk oluya. ekin gibi oluye o sert. ondan sona bi de onuñ şēsi va darā va demirden. bōle bōle anam vurardı. onu aynı saçı hanı nası darayala bōle mengineye varduğdan sōra bi de daraylar_ıdı bōle şey_inen. dōmüre şā vurice bōle bōle o nasıl oluye pomuk gibi, pipek gibi ondan
- 10 sōra dibine şey yapaylārı tahtaya delúk yapaylādı. bōle bōle bi çıbuğ şu ğadar da bi havan gibi delīni bōle bovazlu tokmak yapaylardı. o şeyi saraylardı burī bōle ondan sōra bi de bōle şu ğada boyunda çıbuğa dolaylardı. bōle bi eliñ burdan çekerdı, bi eliñ burdan fırıl fırıl fırıl iplik ōle oluyodu. o tembel yūñ elemesi o. ğoyun yūñú o. o iplik şey şōle bu tahta_y_man duruya o şōle tahtaya delúk deliyla. bunuñ tepesine
- 15 dağıyala şeyi o tokmağ bōle yumak gibi bi uzadı midi sariyler. tolamak gibi doluya o. ondan sōra onu bōle bi boyda bōle bōle sarayla iplī. onu bi bā onu ōran keseyler mağas_man, bālaylar ayru ayru bōle yūñelle ğāri nasıl çuval çuval. onu nāpaylar

biliyo musuñ ğazana ğuyaylādı. kúl_ünen ğaynadaylardı onu. aķ ğócek oludu.
 kúl_ünen, ğazanı burī ğuraylar kúl_ünen hoşur hoşur hoşur aķ ğócek iplik oludu.
 20 esgiden çamaşırı da kúl_ünen yıķıyoduķ. sabun nēreydi? o banyo bi şēle bi arab
 sabunu gibi bi şēle nē var_ıdı. onna işdi kimi õle kimi bõle nelē çektúk başımız bitlē
 yara oludu başımız. darā daradıñ miydi bõle bi hapaz bit yarayna birlikte. ondan sōra
 anamız darādı, başımızı acırdı. hep kesēri saçımızı. sabun yok, ileç yok, şey yok,
 ondan sōra. o şeyleri ğaynatdıñ mıydı ğurudaylardı iplī ğayrı. onu bilmiyoz sataylā
 25 mıydı bez doķuylardı. biz doķuymazduķ da. o sataylā miydi bilmiyon oul. o iplī
 sataylā miydi onu bilmiyon. ondan bez doķuylardı aķpacuķ. esgiden bõle giymek
 yok. bõle tıķolta gibi acem ğoynek gibi şēle tıķolta dikellēdi. makine de yok eliñde.
 acem ğoynek derdi annemiz bizim. bembeyaz onu geyer çıkaruduķ. yarım etek şey
 şu beliñden dōru. kōy giyisisiydi. onnāran doķunudu işdi. çamaşırıları toķma_man,
 30 kúl suyuynan... furunlardan alarduķ kúlü. ekmek ğuyunca furundan. şindi o şeyler,
 esgi ğúnler şeyde ğaldı.

(Eskiden yapılan işler)

esgiden harman alarduķ ğatır_man, eşēnen, ókúz_ünen. yaba, dīren şindi o
 35 bizim buylarda yok. makinelē doķuya burē gelen samanları da ğasdamonu'lā da deyi
 mi? biz burī ğāri ekin mekin ekmeyoz. esgiden ekiliyodu. findıķ yapduķ baccalere.
 findıķ çok zahmetlü. findıķ şindi toplayasuñ ğasım geliya, dibiniñ paçesini alaceysıñ
 ğazmeynen çapalaycañ yāni. kókúnü alıyoz, dibini ğazıyoz ondan sōra bahar olīken
 ğuPreleyoz. süni ğuPreynen ondan sōna da mayısa ilaç vuruliya. şindi beş on yirmi
 40 ğún sōna toplaması geldi. tek tek toplayan da var. ufaķları tek tek toplayoz
 bóyúķlerni sirkeleniye çevrelerine dókúye. bi sirkele pıtır pıtır gidē.

(Kene)

o ifacuk bi şēdü. hemen yapışdı mı gidüşdürü zāren alusuñ. benim bi sene
 45 geçen sene o zaman gitdim doğdora ben de şurama yapışmış. aciya aciya ben de òle
 bi saf insanınki yumurta ğadar da şişmiş. bi bağıdım mercimek ğadar şey lon
 ğoparıyon ğoparıyon gelmez. ğopardım bu sefer de aradan on beş, yirmi ğun geşdi
 bir ay geşdi. gidişme devam ediya halen tā. halen tā gidişiya. lan bi de kene çıkmadı
 mı? çocuklar geldi ısdambul'dan. anne dediler bōle bōle ondan sōra didim bunna
 50 doğdora git. gitdim bōle bōle dedim ondan sōra gidiyon inge.

(Hastalık)

bende şeker hastası, kemik erimesi, tansiyon her bi şey her bi şey... on iki
 yaşındayken, on yaşına girmeden üş saatlik yoldan patatis ğótürüdük. tā abana'yada
 55 odun satmā giderdük. çocūken tā. ondan sōra kömür, kōmür yakāduk iki çuval kōmür
 yūklen bozğıurt nerde orē. ondan sōra odun keserdik dādan eşēmiz var_ıdı adam
 ğulbetde bu çocuklar ufacuk. ondan sōra odunu gendüm kesēdim yirmi beş yarma
 odun ısan sırtına yūklenü mü yirmi beş yarma yūklenüdüm. at gibi ğoşarduk. yāni
 eşē bi yardım. tā inej bu sene satdım. iki iç ay oluya. elli seneden bēki ğayınam
 60 ğayıntam var_iken beş altı inēmiz var_ıdı. ondan sōra gendümüz ğalduk ğayınam
 ğayıntam öldü. bunu evlendirdik. şindiye ğadar ben bureye geleli ğaç sene oldu elli
 seneyi geşdi. inekcilik yaPdım. emme yēp içdük. satayken de satduk.

(Tereyağı)

65 bōle bōle yayuk var o yayūnan fişeklü. bi zahmetlüydü biliyomusuñ. şindi
 yayuk ayran bitdi mi yayuk kūflener. yayū ıccak suyu ğuyarsıñ ğūzel haşlarsıñ

tel_inen de bōle bōle ġazırsıñ çiçek gibi ondan sōra da biraz durulársıñ yōurdu
 ġuyarsıñ fişejni eliñe alusuñ yarım sāt, bi sāt çalkalarsıñ. o ordan şōle baķāsıñ yıķāsıñ
 ġalib gibi olu. ondan sōra ġāri fişe_inen bōle bōle bōle bi yere toplanır o. ġāri ġaşū
 70 soķāsıñ ōran topaç topaç olusuñ suyuñ içine. ōra ġūzel yıķarsıñ, ġaşuķlarsıñ. yeycēñi
 yersıñ, yimeycēñi satmē. yovurt, ayrıanı da sürerdúķ. burdan sırtımıza yúķlenidúķ
 onu dōru çarşuya deñiz ġıyısını bilīsıñ ya! oradan yōrüylek giderdúķ. ōran satardúķ.
 ordan da bi kúfe eşya. yā, pas, duz mitfaķ ihtiyacı o zaman elektirik yok. senede beş
 altı teneke ġaz yaķıyoz. esgiden idāre vardı. ordan bi yúķlenerdúķ işde bu bacaķlar
 75 on_çün gitmeye şindi. birbirine geçmiş.

(Düġün)

benim dúún var ya davul zurna... at üsdünde benim ġayınta ne yaptı biliyi
 musuñ bi sirkeledi ġaşdı ġoyverdi beni ġayıntam dedi yoluñ altına şā gelini eyi dut
 80 dedile şindi. saçını dutuyon bōle bi de yularını bōle havaya ġāķıya at.

buba kóyúde var ya. bu kóy şunusu va, bunusu var evi eyi. malı var, çok eyi,
 ekmē bol, ōle dellēdi tā ġózünüñ yaşına baķmazlardı gelüdü ordan bi dúñúr seni
 dóve dóve verülēdi vallā. istēseñ varma! oķula gidēdúķ āmme yāni alıcı ġózüyle ōle
 bi şey yok dúúnümüz olanadan bilen dúúnümüz. āsgiden üsül böyleydi esgiden şindi
 85 ben bunu ġórerdim bu çarşuya gidiyken yola nişanluyken. sıraynan isteylar
 dúúnümüz atıñ üstündeyken oluya. şindi kóy dúúnü derdúķ erkekler toplanu muabbet
 edeyler, yimēni yirler ondan sōra alışı verişi sōlenür meselā. başlık istēle. āsgiden
 başlık var_ıdı. ġızlarıñ başlı var_ıdı āsgiden. o nişan olduķdan sōra dúún ġuraylardı
 ne haftaya mı haftē hemen dúún dişlisi olduķdan sōra çerek delle çerek bıraķula dōul
 90 zurna gelüler. ekmek yapaylardı. berek gecesi, bizim ġız tarafı isteyeveriye ōlan

tarafından. sofrayı ğuraylardı ğaşıqları dizeylərdi tasıñ úzerinde. ne veriyosun geline
 baķayın ğaynenē olan vēdúķ deyalā dā ne verēcōz yok deyalā şindi. bi de ev verdúķ
 deyalār. bi de inek verdúķ. tamam deyalā. bubam kóyünden de bi armut bu taraf da
 istedi bubam kóyünden de bi armut, bi de armudumuz var_ıdı bubam kóyunde. sā
 95 nedeyon bizim dúúnümüz doıllu oldu. Allah! doıllar, zurnalar bōle, atlar at
 kişnedülerdi eviñ óúne ğız ğórsün deyelekden orda ğórúyosuñ ilk defa yā! o
 zamanayadan ğaçıyosuñ. yüzüñü ğózúñu sarıyosuñ. haķ ğún gelin almā geliya ya bu
 atı ğótúrulēdi bōle ğız ğózetleycek ōran camdan. ondan dāmadı ğórecek. ondan sōra
 gelülē ğāri ğapıdan bi ıslu bi ķadın beni giyindürür gelinlīmi. gelinlīmizi basma. uslu
 100 ğadun deyzelerimizden meyzelerimizden beni giyindümē gelülēdi. şunu şōle ğızım,
 bunu şōle ğızım işdik düvā et. şindi ne derseñ o ğabul olu. ondan sōra Allah-ı tāla
 geçim versin. dillik düzenlik versin deye düvā et dellerdi. başımdan gelinlī
 geçürülerdi ondan sōna da bi arķamdan, bi óúmden atıylar, atıya. giyündürüler hazır
 mı ğızımız gelinimiz deller. gelü olan kóylü ķapıya tıķ tıķ tıķ ondan sōra beni
 105 vermezler tabī ōra ğapı parası aliyla. az verülēse bu az, az deylā, ayru ayru para
 isteylā bāşış hā. ğapı parası... niyse açılıye şindi birē sanduķ var içerde sandū içinde
 benim eşyam va meselā. onuñ içine de oturula bōle sandūñ üzerine evden bi ğişi ona
 da para. olan kóyü ğāri keseyi açacaķ hiç şey. esgiden ceyiz bōle bi şey yok. anca
 işdik iki giyim iki yazma bi giyim çorap...

110

(Çeşitli)

asıl dölü bal burda oluya. dutuya. evet āzıñ uvuşar diliñ miliñ. o zaman netceñ
 bilī misiñ ayran süd içip ğusacañ.

ben nası vakıt işliyon bak bostan yapıyon fındıkcılık yapıyoz. çocuklar
 115 ısdambul'dan gelecek, toplaycek deye bakıyoz. şimdi biraşamıyoz deyalar gelinler
 hasta_y_ımış, birisi hāmile. bostana hıyar, ğabak, patlıcan, beber, patlıcan bōle
 ğazıyoz arķ arķ içine dō hayvan ğúbresi ğüyoz. suyu şimdi huķumet de ğótürüvēdi.
 terķoz deĭl şimdi aslında poçuza gidēse terķoz yapacaķla saat daķalar emme geķim
 yaparsaķ, dilimizi bilersek meseĺa saat daķmazla. bāzı yer ğapadusa yāni depō
 120 boşanmayıncaķ. depō yokarda. puńar deĭl depō yapıdıla bōyúķ. ōran taķsim yapıdıla
 yāni her eve.

(Evlerin girişlerine takılan hayvan boynuzu ādeti)

o ğoyun. ğurban kesiliye o. adaķ keselle, ğurban keselle onu meseĺa eviń
 125 ānına daķalle. esgi evlerde vardu.

bunnarı hep ben yeriřdūdüm. incir, üzüm, ceviz, fındıķ... bu ğurbetdeydi bu
 adam şimdi genķleriń hiç merāķı yok. bizim şimdi arsa var ısdambul'da. arsalar bayır
 bayır ıccaķdan boş yanıya. ben olsam orda var ya neler sıkıřdūrun, nelē yaparın. o
 arsalāra. boş durduman. işlerinde maraķ olsa yapaylā. bi sefer ısdambul'a gitdim
 130 orda bi gelin var_ıdı öldü orda bi tāne cóúz dikiverdeydim de inanmāsań ğıyısına
 ğıyısına ğıyılarına hep cóúz dikeyon. şimdi dikseydim var ya cóúz doķuylardı. bōle iri
 iri řu gibi cóúzlēden bi dal āıtdim de dikecen deye o cóúzū dikemedim. vallāhi
 dikecin arsalarıń ğıyılarına. o ğada maraķlıyın yapmā. ařlaķla şeyler oliya; elme,
 armut, fiřneyi ařlamayala. ařlāsań her řey oluya. üzüm ařla, incir ařla biz ūrařmıyoz
 135 yāni. bu üzümner şimdi aıştosda olacaķlar var. ondan sōra dut var_ısa indü. şimdi
 incirler oldu, peřine ğara örúķler oldu. ondan ēři oluya. geķip gidiye o ğada örūmüz
 var. hep dōķúlüye esgiden ne yapāduķ biliya musuń hiç bi tāne geķūmezdúķ geķim

yüzünden ekşi yaparduk besdil yaparduk, ğurutma yaparduk, furunlara ğuyup da ğurudarduk çuval çuval. satıyoduk da yapamıyoz ki yapsañ satulu. ondan sōra onnarı
 140 şiy yaparduk ufağ hurma derüz bağ şunnara. bunnādan hurma doquylar bekmez yaparduk. şindi iri hurmadan yapıyoz. onnara bakmıyoz ğāri geçip gidiyo o. ğuşlar yēya. ğuşlar, bağallar tūkediye. ōle şu eviñ ōüne dōru bi hurma va dal sanarsıñ. sókú gibi şeylere dōru. bunnara ğāri şindi bağan yok. búllar çağılsı búllar.

145 (Çeşitli)

bizim bunuñ çıkdıydı ilk defa biz de bu bināya başladuk biliya musuñ. dedim ki bu yıl dedim sen ğal sen hacı parasını tūkadeceksiñ dedim. bu evi sıvadalım. eve geçelim ondan sōra gidēsiñ dedi. sōradan bi dā çıkdı evi de sıvatduk iki dāre içine rātladuk. e şindi bağ ğonu ğomşu gelicek nerē ğuyeciz dedim. şindi evlerde boca,
 150 şindi onnarı kimi yıkduduk ğüzüne ğurduk. banyosu yok terce banyosu.

(Harman-Hasat işleri)

iki ğişi bi geldi mi var ya çingir çārardı bōle. hele gece giderdik bu taylalara ekin kōparmā bōle ğündüz yanıyoz. ay ışında bi de ōnümüzde ğarannuk olusa bōle
 155 bi çocuk lókús var bōle beyúk lókús. bōle bu ğada yerişúduk o ğopardukçan onu ışık dutuvörüdü. ōran gelidúk kóyde ekmekler hazıylanudu o kimseniñ evinde. mağanalar, hevleler bi tepsi bōle bi tepsi de hevle onu yerdúk oh. tayla bitince. şindi bu āşam bizde sıra yarın āşam onda sıra nebet nebet gidē. esgiden dutgunnuk var_ıdı. harman hep bayılaylardı anı. o āsgiden ben bubam kóyünde_y_idim o harman
 160 zamānı oruç geldünde. bōle yavır yavır yanıya. çocuk biz oruç tutmuyoz emme uşajın bilmeyoz ya. bizim burda gelmedi harman zamanı bilisiñ sen? biz bi kirez zamanı

aşduk dā da. patatısı belleyoz aḥ kirez bize baḳıye biz ona baḳıyoz orucumuz bālu.
 ğız dedim, ğızlar var bōle bōşam ezen oḳunsun çarşuda oranıñ ğarşusundayuz depede
 sınırla dā. ifder ezen oḳundu biz hemen seyitdūk kireziñ ācına. oh bi yidūk ordan bi
 165 girdūk yola, boş boş. āsgiden boş gelmezdūk dālārā ğāri boş geliyoz. zāten biz
 sersemiz aşılkdan uça uça geldūk.

(Yemekler)

tatlusundan dut berēnden dut, su başından dut. onu da yapaylardı. mancar
 170 yemē de yapaylardı. şindi òle bi şeleri yimeyalar. bütün özel bi şey olacak. öd yimē,
 pılāv... esgiden zāten hep hamur_unan böyüdūk biz. şindi istiye canım da bol şeker
 ğataceysiñ tereyav_unan of! o hamulla var ya. şindi bi yēren gelidūk baccadan ekmek
 gelmeye. furun ekmej de bitiya. hemen tencereyi ocā atardım suyu ğaynardı duz
 atardım içine iki şark un. ğarışdura ğarışdura orda o. şey gibi olardı bōle mülāyim
 175 bişerdi. hemen bōle yasraç derdūk biz. onuñ úzerine tencereye dibinden şey
 edemedem bi aḳtarardım. hepsi bi aḳtaryalıvördü tencere içinde. onu da oḳloynan şōle
 yassıdar yassıdar yüzüne dōru. bōle orda sovurdu o. alıdum bıçā elime onu orda ğāri
 şōle loḳmalu loḳmalu loḳmalu bi tepsi doldurudum. tırıl tırıl eder o hamur. bi tava da
 ya. içine birez şeker, su bi ğuyarduk şelbeti bōle sen yime de dur. ver ğaşū dō ğit.
 180 şindi baḳ sen şuylāran bilgi almaya hiç ilizim yok. buranıñ bilgisi bōle. esgiden bi
 sene ğitmezlerdi. ḥangi ğız eyi vallāhi ğayınam beni, ğayınam rahmetlü öldü. ot
 yolīken ğörmüş bahçede. ben bōle bōle otu tez yıvıyemişin ōra ğózetlemiş beni
 hemen dúñúr yollamış. bi de ğayınam var_ıdı. rahmet o da öldü. benim sırtımda yúk
 bōle yukāran şārı bi dal uzanmış bōle ğuru. o dalı ben çekeecēn deye ūraşıp ūraşıp
 185 duruyon. ğoyā ğuru odun. sırtımda da yúk. ondan sōra ulan arḳama baḳdım bi ğarı bi

adam dikilmiş bōle ne_y_ise burī gelin olceymişin benim ğaynım olceymiş. ondan
 sōra kōye gelmiş buraya eve bōle bōle demiş ali amcanıñ ğızı demiş sırtında yúķ
 hālan tā alacen deye ūraşıya. ōle bōle beni yāni ğórücü üsül bōle. ğız ōlanı beenip de
 beenmek de yok, ana-buba beenicek. şindikile fīlan ğórúşuvermiş, sevdā oluvermiş
 190 tamam. ben ōle buraya gelin oldum. tam da on beş yaşında on altı yaşında geldim
 burayadan. bóyütmezlerdi ğızları ōlanları on altı yaşına girdi mi illā ki dúún.
 çıkarulārı ğapıdan. şindi yirmi yaşına, yirmi beş yaşına girecañ. ben ğızlarımı ān
 böyük ğızımı on sekizinde satdım. etekile yirmi beşini geşdiler. ōle yirmi iki yaşında,
 yirmi yaşında. ōle evlendúķ. zatten yirmi iki yaşına girmeyince bizim ğızlar peki
 195 demezlē. ha bi de uşakdan evleniyosuñ bi de dōvüşerdúķ biz bunna. sıır ğútdúķ sıvır.
 on beş baş sıvır var_idı. sen derdi şurī otu derdi baña. şuraya geçüme hayvannarı. bu
 yaprak ğıradı ben yolunu ğúzetlerdim hayvanlarıñ yolunu. on beş baş sıvır, okúz,
 dana, inek beş altı tāne. bunnan beraber sıvırcılık yapduķ. dālara gitdúķ. birer de
 yaprak ğıraduķ. anā derdi şindi bu. eve gelince bi de şikāyet ederdi beni. bā şōle
 200 söyliye derdi. e ben uşagın sen bā sataşma.

şindi esgiden olan bi şeyleri boündürükleri, sobanları topladıla buylādan
 aıtdilēye bi yellere. meyveyi çekmek için gege vadu.

(Hayvanlar)

205 köpeñ yavrusu ğoblez, ayu yavrusu malak, hıdır da va. o da çokoleze bēzeye
 de findık yēye onnar. sarı gibi emme balık gibi bi şey bōle hep findıkları yēya. biz
 utanğaç yerışdúķ, benim ğızım da utanğaç yerışdı. bu kırk sene çalışdı. nāpardı biliyo
 musuñ bu nālunculuķ da yapdı. ğuru yúķ gemisi nālunculuķ delle. ısdambul’dan

galkeyler tırabuzan'a geçeyle. şindi ordan bunnā telefon edelle. telefon yok_udu
 210 telğıraf çekellēdi. biz o tarafa geliyoz. ben ne yapardım bunu toplarduk, bunu
 toplarduk, fasıye toplarduk, beber patlıcan, yovurt yaparduk, yā yaparduk, berek
 yaparduk, biyúk kúfe doldurudum burdan dōru deñiziñ ğıyısına motoru beklerdik
 orda. motor heer bi yapmā başlāsa gelince oraya Allah çingin çārar. hemen ōra
 bunna binelēdi sandala gelülerdi. alulādı kúfeyi, ğumeyi, erúk var_ısa erúk, kirez
 215 var_ısa kirez zamānı meselā. yol yo_udu yok. gemīnen gidiliyodu. inebolu'ya bilen
 motor_unan gidiyodu. peteke yolu, ayak yolu var_ıdı. biz asgere gidīken bilen
 zonguldā ğada vapurnan gitdúk.

ğasdamonu ne ğadar uzak. bejim babam eşē kirez sararduk. dut toplaylardı orē
 giderdi bi ğún, bi gece ayā_inen ğasdamonu'ye gidēdi. orda onu satacak ordan eşēni
 220 yúklēcek irmúk hayvan irmū yāni kepek onu ekmek yapāduk ekmek yerdúk. irmúk
 bizim ğasdamonu'dan gelüdü buylāda irmúk nerde. un nerde şindi onna şurē geliya
 Allah ğuş sütünden ğārisi va. yovurt, süd, her şey, ekmek, peyindir ne isterseñ. ay
 mantar olmaz mı! ğavağ mantarı dēyoz sütlü mantar. ıslayoz. onu ğúzel ıslaruz bi
 ğún zabādan ondan sōra ğúzel temizleriz yıkaruz aķcecúk hemen ğazanında haşlaruz.
 225 ondan sōra topraklara şey ıslaruz. sekiz ğún ıslancek o. her ğún de suyu gidecek. onu
 avıza bi sürēseñ āzıñā acısı bitmez. südü va onuñ. āzıñā süreseñ acı āzınıñ acısı
 giderdemessiñ. çocuklar bilmemezlīnden süriyler bōle bar bar bajrula. sütlü yaķıya,
 zabah ĩsan dutar emme onu sekiz ğún ıslaruz duza sürüb yerüz bōle yaķıya mı
 yaķmayamā haşlatularsa ondan sōna turşu yaparuz. turşusu oliya onuñ. savol şunnarı
 230 alıñ bi yeriñize.

-120-

Anlatan: Yeter GÜRSOY

Öğrenim Durumu: İlkokul-3

Yaş: 54

Derleme Yeri: Bozkurt-Mamatlar

(Hayat sıkıntıları)

ah ölüm yoksuzluk bi yandan, ev yandı bi yandan çolū çocū guyladım bi
yandan. ev sātinden yandı ceyrandan. ben evde yo_udum, alışdı. su salmā gitdim. gidip
geleyken söyündüremedim. söyünmedi ölüm. ceyran temellū sardı. gendüm de
yandım. on iki gün ğasdamon'da yatdım. sırtım burdan alıncaş şu bōzıma ğada
5 yandı. ğānımıñ bi tarafı yandı. o yaz ğasdamon'da hastāneye çıkdım da iki tane
ğorķu īnesi vurdula. ev avaç deildi ki bizimki beton. tūlala, kiremütte yandı. benim
olanım ölmeden iki sene ūne yapıldı. benim olanım şimdi on iki sene oluya öleli.

(Vefat)

10 balkondan düşdü. çarşuda duruyoduķ kirāda. biz burī geldūdük bā bostan
yapıyoz ya ireçberlik. olan düşmüş hemen burī telefon geldi. biz ūne dolaşecēmiz
zaman bubası gitdi. sāde ben ğaldım çay içinde. yoluñuzca derede ayula yisin, ğurtla
yisin. ordan ğāri çāra çāra geldim şuriya kōylele. tam kōye çıkmadan olanıñ ölüsü
aşdı ordan. un yayladan aşdı. un yayla derüz biz şu depeye. ōran aşdı.

15

(Mani)

pati belliken bile birbirimizi yīyoduķ māni çāruduķ taylalāra.

māni bilmen ben şaşdım

māni defterini aşdım

20

evel bi şey bilmezdim

yüzümü ğózümü sen aşdıñ

gidiyoñ mu gidiyoñ
 beni delü ediyon
 açılmağu ğúlleri
 25 kime mālüm ediyon

māvi tak̄si geliyor
 ablam gelin oluyor
 ablam gelin olunca
 30 sıra baā geliyor

öyleniñ vaḳti geşdi
 üç güzel baḳdı geşdi
 ikisi şeyle böyle
 35 birisi yaḳdı geşdi

ay ıṣı ıṣı
 elinde dal ğaşū
 dün gece nerdeydiñ
 40 a yataḳlar aṣı

ğayadan atdıñ beni
 ğumlara ğatdıñ beni
 bir çok ğızıñ var gibi
 45 zerfoşa satdıñ beni

gidiyoñ mu eliñizden
 ğurtuldum diliñizden
 yeşil başlu ördejm

50 su içmen gólüñüzden
 gayadan iniyordum
 dön deseñ dönüyordum
 yeşil başlu ördek_olsam

55 su verseñ içiyordum

arabanıñ góluna
 bindim Allah yoluna
 anam baña çairmasın
 60 düşdüm elleriñ diline

şu garşuda üç olan
 gel yanımdan geç olan
 beni sana vermezler
 65 ısdambul'a kaç olan

sıra sıra tahtalar
 arasından baktılar
 güccü_üdüm bilmedim

70 hataşlara yakdılar

(Okul)

iki sene gitdim. çıkardıla sürdüle sır gütdüdüle. işde anca bi imzāmı atıyan
 zorzingit başga bi iş yapamıyan. ne paradan ānayan ne telefondañ ānaya. iki sene
 75 gitdim. gızları buam beyuķlerini satdı. iş görcek īsan yok deyil beni de oķuldan
 çıkardı sır gütdüdü. māniyi gadunla söylüyala. bāzı yēre televizyonlāra kōy
 kadunları söylüya.

- 80 belim orağ biiyor
 suyu ğólden iiyor
 ikindiniñ ğúneři
 poyraz_ınan geiyor
- 85 ğal ğavam ğağ gidelim
 ğúzele bağ gidelim
 ğúzele doyum olmaz
 yüzüne bağ gidelim
- 90 ğayadan indim iniş
 mendiliñ dolu yemiş
 yara vedim yememiş
 yar gendü gelsin demiş, ğāri yiter.

-121-

Anlatan: Saniye BİLİR

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 63

Derleme Yeri: Bozkurt-Hamit Köy, Gökçevre Mah.

(Mani)

yüzük goyan yüz olsun

yüzük goyan gız olsun

yüzük goyan gızların

hacatı gâbul olsun

5

gıza daqmā gidellē, gıza daqmā giddūñ gibi beñülerse gidelle gızın sözünü
alūla. beni çok çalıṣı diye onuñ üçün beñdile. zatte benim adam da bizim kóylere
geliyodu. ablası var_ıdı ōran dō gayrı ondan sōna işde dúúlūe geldile. bubam vēri.
parīne istedile ōran bazallık yapmazla iki biñ iki yüz elli kāt para aldıla, o zamanın
10 niyazına. üç mü ne altun, biraz çul bōle evleniyoduğ eveli. gına yaqıyolla gece. zabah
ōlen geliyoz ertesi gún alıyolla, gótürüyolla. ondan sōna da gine semed oluya ertesi
gún. helveyi sini gún verüle. sini gún hevleyi, çöreḡ, şekerini gız evine gótürüle beş
altı dene on kilō nesi. ondan sōna gayrı o āşam dúún olu işde. dúún oluḡana yandūñ
gibi ertesi gún haḡ olu. o sini gún hevle kesīken para basıyolla hocalara. hocalara
15 para basıyolla hevliyi kesiyken. bellū bereketlū olsun deyi hevle kesiyolla. ertesi gún
de gelini gótürüyolla ondan sōna semed oluya. o gún de yemek veriyolla semed gún
de. haḡ gún davulla çalınıya. geceden başlayya. ōran ata bindürüyolla gayrı. emme
şindi arabē bindirüyolla gelinneri. işde ānadıvērim saña.

20 (Çeşitli)

çok ğış oluya būra. adam öleli iki sene oluya. şeker hastalī var_ıdı tansiyonnan. hap ğullanıyodu. çalışmadan geldi ormandan bi yemek yedi mefāt etdi. şeker ingesiniñ işde herkesde.

25 (Kış mevsimi)

bayramlāra ev gezelle ğışın. sen bayramlāra gelseñe buraya. çok yemek yapalla. herkes bōle eve gelü misafiriñ avıllāsıñ gidelle.

(Pihtı yemeği)

30 onu ğózelcecúk ıslāsıñ. her ğún bi kere yıķāsıñ. üç ğún ıslāsıñ. diliynen yıķāsıñ, tertemiz. suyunu dókēsıñ ondan sōna bişürüsün. büşürünce ğózelcecúk etlerni didēsıñ. sarımsak ğataruz biz onuñ içine. sarımsak ğatdūñ gibi ondan sōna bişürüz bi tā ğaynaduruz biz onu. zahınlara ğuyaruz o doñar bōle daş gibi doñar. dışda doñar. işde hepsini òle yaparuz ingesiniñ evellēren. ēşı yaparuz. almaları
35 ğaynaduruz, süzerüz, şarapġanaya ğuyaruz, suyunu aķuduruz. bi yēre ğonuşdumuş. ğayrı bilemeyyon ingesiniñ ben. işde o ġada dīverdim size ben.

-122-

Anlatan: Ayşe TOPCU-76

Cemal TOPCU-75

Öğrenim Durumu: Yok

Derleme Yeri: Bozkurt-Yaşarlı

(Çeşitli)

evvelden gürmek yok_udu vala. görseydük zāti bōle olmazdı. neye bezlēye bu. ollara şā yuvlanu.

- şindi o yanda sır gūdūyan. uşakları o yaña saldı. ben ōle geziyan emme
- 5 epey göyun var. göyunuñ birisini gurt yokāran şa bi ğaptı dereye ğuydu. ben de at yandan ğapdım göyünü vermiyan. ikinci gurt geldi ben şaşudum. ikisi bir yapışdıla yallah. arra dara yok. derisini de bulamıyoz halbuskin burdan kópek góttúk siziñ sarı kópeji. hemen bi dağgada buldu. onuñ deri gönünden posteke yapacāsıñ başga ne yapacañ. posteke namazlō. evelden posteke deyalardı şindi seccāde. eveli çoruk
- 10 geyerdük. sır kesellerdi dālım yapallardı. dālımı aluduk paraynan ayanıñ ölçüsüne göre. ğayrı çoruk şeysine keser, aynı posteke gibi gergúleyyala bōle buraya şa böyüdüyala onu. bōle baķ ori çivileller bōle geri geri ĩce ğurcek o orda. esgiden yāmur yāmazdı. yāmur duvāsı yapallādı. ókúzlernen harman yapıyoduķ. buydey çıkarıyoduķ, çavdar çıkarıyoduķ. deyirmene gidiyoduķ. ekiniñ üsdünde, gendümüz
- 15 de çıkıyoz üstüne. āşama ğaderin harmanıñ iccaında dönüyosuñ öteberi. örüsğar_ıman ufalayınca savuruyoz. ayruludu denesi. her zaman örüsğar yok_udu.

(Yemek)

mancar yemeğine patada gataruz. patalu yaparuz. bi de bulgur_unan yaparuz.
 20 mancar yemēni misir bulğuruynan da yaparuz. haşullayoz, süzüyoz ordan yeñiden
 üstüne dōru pata dókúyoz bi de misir bulğuru dókúyoz ěcuķ. haşullamence acu olu
 ěcuķ, burğu olu. esgiden elmeyi bekmez yapiyken dōvúyoz ya onuñ şeysini
 ğuruduyoz elmeniñ kesmúqlerni bekmezini alıyoz suyunu. kispesini ğuruduyoz.
 ondan sōna deymene gine misirin sapı somā deymende uúdūdük.

25

(Çeşitli)

ğıza ev veriyallar, dāmāda da ev veriyallar. ğaşı bi tāne verince bıraķıyallar,
 iki dāne verince gene bıraķıyallar òle ādet olmuş. bi tas çorba yapallardı bōle bōle
 ğaşıuklar ğonardı.

30

(Dağdan odun çekme)

dey şo depeniñ dē arķalarından. damda beş on tāne sıvır. onnarıñ heb yaprānı
 dālardan böyle yapraķları bıdar bıdar ğótürüdük. samallıķları dolduruduk.

35

(Köycülük)

bi sürü findık baccası var. bi sürü cōúz baccası var bizde. ne ğadar çıkarduk.
 cōúz, sókúye. sókú doķurduk ğocca sırūnan. bōle beyúk uzun sıruğ vardı. ben
 cōúzdən düşmedim emme kirezden düşdüm kirez toplayken. kirezi gegennen
 çekiyoduk. kirezi el çitisine ğorduk. bōle asıyoz yanımıza şā dalı çekip çekip
 40 dolduruyoz.

(Pazarcılık)

şindi buradan kirezi dutaruz āşama yarım saat ğala. hava ğapandı de mi?
 çorbayı içesiñ zabā namazına eteki bazara. ordan ilersi ğasdamolu. yōriylek, üyüme

- 45 yok, ġānıñ aç, bi loġma şey yidiñ, yúk yıġama yok, yoluñuzsuñ, çañı ġoyverüseñ ġurtlā ġuduru. efendime söylēyin ġara kóy var beri yanda. ġara kóye dōru varyiken iykú basdı, yoluñuzun. neyise zabā namazı ezen okundu. hemen yúkú yıġdım etden dō bi adam geldi. neyise tā kirez vā mı? yok dedim, herkez yatıyala haman ben yúkleri satdım. ondan sōna ġapıya vurdum sāte baġdım bi sāt iyüdüm. haman ġatırı
- 50 tımar etdim; haman yeme çekdim. sāt doġuz oldu bizim kúfelē geldi. millet tā ġasdamonu'ya yeni gidiye ben tersine. geldúk gine kúfelē tutulmuş. bi tā gitceysiñ geri. bi sēt mi durāsıñ burda iki sēt mi durāsıñ icük iyyosuñ. amıcamıñ ġarısı geldi hongur hongur ālaya. uşaklar ālaya dedi. lā ġarı! dedi, yarımli al da gel! dedi. yarımliġ; bi ölçü āleti tahtadan yapılma ton toġalak bōle çóúrmüşle. bi yāmur
- 55 yavursa sıımlū çaruk çıkıveriya. neyse başımda yādanlıġ va.

(Dokumacılık)

- iplik eyürüdük ketenden. keteni ısıdıyoz, soġuyoz ġóllere. dereye ġóle soġuyoz ordan ġüneşde ġuruduyoz onu iyce dōvüyoz böyle vura vura. içiniñ özünü
- 60 alıyoz bōle ondan eyiriyoz. mengelezle çevirülüdü. eyirme āletine de tembel delle. çorap, çuval, kilim yapıyallardı. kilim de yapıyalla, çuval da doġuyalla.

(Okul)

ōy! benim evlendūmde hanüz yapılıyodu bu okul.

İHSANGAZİ

-123-

Anlatan: Süleyman KUTUCU

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 75

Derleme Yeri: İhsangazi-Çiçekpınar Kutucu Mah.

(Çeşitli)

- goca ğarı hastalandı, ben öyle. teybeler olsun. ğasdamonu'ya ěğitdim. çıkarıvedi hestēne durumu iyi deĝil. bā baĝ. şorda bi şeyler aldım. onu ğótürüyün selbes yapalım birisi alıvörü. ben ğatyan benim habarım va zatten. ben
- 5 çiçekpınarında baĝ şu ğazēde ben varıym senēt saybi. bende usdalıĝ, sepet yapma, dırmuĝ yaPdım herbi şey. bundan sōna başların ben. yazın örölmez. kōye gelseñ benim yaptüm merzeleri, yaPdüm sepetleri bi ğórseñ beni ilçe başĝanları beni tavsiye ediya. ben şindi saman sepedi bir, ahır sepedi ufaĝ kusbe vemeye mala iki, kes ĝiti üç, yımırta ĝiti dört, örük ĝiti beş, canım ĝanĝını sorarsañ, ben bunnarı
- 10 devamlı baĝ orda yoĝorda bi tek ĝitim va. birisi aldıydı halı satıyala ya. işde o ĝit. o dırmuĝlu da benim. ben on beş yaşımda başladım bu zenēte bende yapılmayan bi şey yoĝ. ben bi kere baĝarın şıp. ben sekizen bir yaşıma girdim. evelallah hēla yapıyan dā. ben öldü mü bitdi. yā elimi alan yoĝ. bi çocuk vardı elimi aldı benim. o da trafik ğazāsına ōlanı öldüdü. bubasını didesi o vardı. benim elimi ğatiyen alan yoĝ. iki tāne
- 15 ōlum var. üş tāne ĝız gelin etdim. ben iki tene ev yaptım benim elimden gelmeyen yoĝ. faĝat elimi alan yoĝ. maraĝ yoĝ. ben ĝuccuĝlümde dar zamanımda başladım. şimdi goca nūmen şu ev, ĝanşuĝ evlē var ye. onnarı goca nūman deyi bi usda var_ıdı

- ondan ñrendim öldü. bu sepet yapmayı, babam ben güccüdüm. büyük ungendere góttü. ungendereyi, bi de usda gótdü, sepet ördürüye evde. onu da ondan ñrendim.
- 20 ben de avcılık her bi tece millet vurmadüm mahluk yokdu. ben fağat güccüldüm. çelik gibi adam_ıdım. zayıfladım yā. yaş sekizen bire çıkdı. çalışıyan, reçberlik ediyen. yaş kemālini buldu ğayri daysınıñ. şurdan bi şeyler aldım. gótüremedim, parasını da vedim. etercan, öteberi heni ben boún gótürüdüm yāni buraya gelmiş olsaydıñ da. ilçe başğanları boyna devamlu telefon ediya. üş ğasımda ılğaz’a gitcöz.
- 25 şöyle etcöz, bōle gitcöz. tamam dedim şindi gidemēcin. şindi kóye gelsen de şōle bi yere hizā benim yapdüm māzemele hePsi de hazır şindi kóyde. bi sene önce aldım túkarnetti, túkarnetti. ben bi ğarı bi ğocayın. iki dāne ölüm va. biri ğasdamon’da aportmana otudu. emekli oldu. beyúğ_olan da kóyde. atmış sene oldu. ğoca ğarı rātsuz. bi teg_inēm va. bi beygirim va. işde dövlet yardım ediya. böün gine
- 30 ğaymağam yüz kāt para vedi. dövlet bağıya bā. üç ayda bi kere ğoca ğarıynan ben beş yüz kāt para alıyan. ğurban aralarında fondan yardım veriyala. bağ yüz kāt da boún vedile. yapvedile kādı ğaymağam git pangadan al. pangaya vadım yüz kāt vedile. Allah dövlete ğuvet vesin. şindi benim malzemem kóyde çok. ben onnarı şōle bi hizāya ğoya da sen beni ğameraya alsaydıñ ğúzel oludu. datlu oludu. ğaç senedü
- 35 sarıyala. kóye geliñ dēyon. bunna devamlu baña sen bülüsüñ de sen bülüsüñ bize çok soruyala. senehet sābi ğamereye alacöz şōle etcöz bōle gitcöz. öreyken olaydı yapeyken yaptuğlarım şōle bi hizāya ğoyadıñ dağa ğúzel datlu oludu.

(Kene)

40 kóyde çorapları buraya ğada çekiyan. çorapdan giremēya. elime, ğoluma
 gelüse ğórüyön. yüzüme gelüse ğórüyön. burdan bilmēya. ısıriya hemen. bi teg_inēm
 va. ot tallasına āġitdim çam va. çama bōrümü vedim oturuyan. buram ğıyı ğıyır etdi.
 pantulu yoķoru etdim. buraya ğafayı şey_etmiş. doķdur geldi kóye. çorapları dedi
 pantuluñ üstüne çek. ireçbersiñis. çam dibinde oturu da dā ormanıñ içinde eyer böyle
 45 bi o geneden yapışusa. çam ğabūnu ğoparıñ çamdan o zāludu. şöyle_edin ğoparıñ.
 hemen bunu ğopartdım buram böyüğ_üdü iki buçuğ_ay oldu. ğızardı ğızardı şöle
 böyüdü bura iriñleşdi, dōmeldi. şindi onu şöle ğazıdım ben irimini iyi oldu. yeri
 ğitmēya, ğıpgırmuzu.

50 (Sepetçilik)

şindi eñ birincisi findık. ormanda olu. giderin ben beygir_inen keserin. iki
 metre uzundu, üç metre uzun, dört metre uzunluķda. onu ğótürün. yıarım eviñ bi
 tarafına o şindi tamāmiyle ēşir. onu ben dizimde şöle búkerin çıt çıt çıt çıkar.
 ğalınlarını beyüğ ahırıñ çatmasında böyle búkerin şuraya yıarın bu boyun, bi yúk de
 55 meşe ğótürün. meşe, bi metre uzunluķda. onu da zobanıñ, yemek zobasınıñ üsdüne
 ğorun. iki başını ğıyıların. o ısınduķca başından túkmúk aķā. onu çúrúk özünden
 yoķordan aşā yararlan. ondan sōna ğaç santım bi milim, iki milim bi santım onu bıçā
 vurarın. şöyle ayrun, şoraya atarın. ondan sōna erendorūñ alāti var. şöle saplı bıçay
 var. onu ğorun dezğayıñ üsdüne şöle at_at_vörün at_at_vörün, atarın şuraya. o bi
 60 ğún, iki ğún durdu muydu ğurur. onu ğucām_inan onu alu olūñ içine atarın. o
 yımşar. onu ğapınıñ ounde, evimde, çardaımda hemen başların. onu búkerin şöle.
 onuñ āzına bi ip, ğındap doların. ondan sōna dibine şu kúsūñ üstüne oturun. dibine
 iki tirşe, üç tirşe geşdimi ipi çezerin. bi sētdе yapar atarın şoraya. āzını ğıylamam.

āzını aslā. iki gún durar gurur. onu sıkışdurun āzına ğor şuraya atarın. bi saman çiti
 65 bak, o çit benim. o yetmiş beş, sekzen milyon lire, o çit. birisine o halıcıdan dört halı
 aldım. satamamış gúttü boñın. ğaça vēcen ğırķ kāda vēcin. kefden geşdim onu alıp
 ēgitceyin kóye. o ğasımdan sōna o çok para eder. kes çitleri, örüg çiti, bacca çiti
 merkebe, beygire sararuz. baccadan neyiñ var_ısa doldu yúklet gótü. onna boy boydu
 irili ufaķlı. ben bunnar_inan geçiniyon. benim bu çocuklarıma hiç şeyim yok. kirez
 70 ince çit. şindi o ince çitleri ğısa ğısa fındıķdan her yanı fındıķdan yaparın. çok gúzel
 olu. çok ğuşğolu. onu elim_inen şurda ğucāmda başların. onu ince tırşeynen dola
 şoraya atarın. yımırta çiti, bi kilōluk, iki kilōluk, üç külōluk bazar çiti yaparın. āzı
 ğapaķlı. şu şekilde uzun olu. onuñ ortasına sapı daķarın. sapı çitiñ ortasına şu ende
 beş, altı santım bi terecúk tāta ğorun, o tātaniñ başlarını delerin. onu o delúķlerden
 75 sapı çite onu yapların. eklerin. onu kepkebiynen mıķların onu hatılıñ şullara birer
 ğapaķ. teker gibi iki tarafına birer ğapaķ yaparın bazar çiti delle oña şuyanna
 üzümüñü, ğarpuzuñu ğuy. şu yanına biberiñi, salatılıñı ğuy sapına ğoluna daķar
 vatandaş bazara ēğüdü. o yeylü olur. çünkü içine ğoyduñ bazardan alduñ zābze hiç
 olmaz. burdan nasılsa böyle kóye gider. onu kóyde birim birim boşat hefte gún gine
 80 getü sepeti.

şindi dırmuķları, ben ormana giderin. bi metre otuz santım dā ğavā vadu. o
 çelik gibi olu. bıdaķsuz. bi metre otuz santım keserin, beygirme sararın kóye
 götürünce motornan direrin onu şoraya atarın. onu tasavulların benim matğabım va.
 ğalem çekerin. altı santım ende o ğalemlerden delerin. saplarını da delerin. sapını
 85 daķarın bi dā orta dişli kiren. sapı çam. o ğızaru ğurunlanmış, ğuruna girmiş. o on
 sene bi şē olmaz. ğıldır ğıldır dırmuķ şek. bak on tene yaptım. iki şey ğaldı. satdım.
 boñın de kóyden gótmedim buraya atıvēyan, oreye ğodum. o şindi aır iyi olu

dayısınıñ. çünki ekini bişdiñ. ekiniñ başladıñ o işi yere gitdi geldi mi bi evlek gider. guşgusu olmaz avırı bi tek taşa, tellisini de gomaz. maqbulu ajrı. guşgusu da iyi olu
 90 da temsili hastalica olu, guşgusun olu. ğarısı diri olan olu, ajrını alu. bu devir bōle. dırmuğ bir, kúspe çiti iki, kes çiti üç, bacca çiti dört, saman çiti beş, yımırta çiti bi kilōluk, iki kilōluk altı, bazar çiti beyúğ yedi. on çeşide ğada sepet yaparın. bunu şindi hazılların bağ dayısınıñ. şimdi ğúzün şimdi başla harmandan ğağduğ. şindi dişini, evini sapını alurun, şoraya atarın. dişini zobaya atarın, ğurunı atarın şimdi
 95 hıdırallez geldi miydi başların yapmaya. bu nevsimde de satulu. her şeyiñ zamānı. hıdırellezde başlāyan ekine giresiye yapıyan. ekinne aardı mıydı ğótü buraya sat. ah kōye gelevereydiñ, bi çayımı içerdin, yapıdüm āletlere bağardıñ. bal bol, bal yerdin, çayımı içerdin, tanışmış olurduğ. bu sene on arum var_ıdı, satdım beşini bağamāyan yaşlandım. şimdi dört tenesi üçer ğatı doldudu. bi tēnesi oul çıkardı. on ikiye çıkdı.
 100 ben şeker diye bi şey vemen. çıkan oula ben çıkdı mı onu ğuydum peketiñ içine. iki ğún şerbetlerin bi dā yok. o sırlar atar.

bende esgiden ókúz vardı. şimdi ókúz ğağdı. saban, dúven yapma, boyunduruğ yapma, dirgen yapma, zelve o da ğağdı. āsgiden biz ókúz ğoşarduğ. dúven yapardım. altı ğarış boyunduruğ yap, orta yerinden dúveni toğalayı soğ, çık üstüne dön de dön.
 105 toğala; boyundurū dōlūe soğaruz. dúvende şōle uzun iki metre bi şey vadu, onu ünü delerüz şuraya toğolaya dōlūne soğaruz. şurayı çubū dağaruz.

hamullu ekmek bişlēci, oğlāç, bişlēç, yaslāç her yaptıñ yemeiñ hamuruñ āleti va.

-124-

Anlatan: Ahmet BERBER

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 60

Derleme Yeri: İhsangazi-Çiçekpınar

(Ekşili pilav)

ēşi pilavı, ebemkómece, şaPlak, nēne onnarı dōrāla içine. yaınan şey édelle.
 sōna ğaynayaken buez de yourdunu ğuyalla içine olu ēşi pilav. dúúnlerde yapmāyoz
 şimdi ēşi pilav. āsgiden dúún kúpünde yapardı kóylü taplardı da kóyúñ içine
 5 büşüllerdi ğaca bi şeyde kóylü işde yerdük.

(Sepetçioğlu)

sepetçiōlu zuñnaniñ, doıllu dúún edellerdin. zurna sepetçi olunu vurardım.
 aynısını yaparduk. ben şimdi, zurnaya sen vursañ ben aynı sepetçi havasını oynarın
 10 burda. oynadım. ben zillernen oynardım. yaluñuz bak benim bacaım ğırıldı. ben şimdi
 topalıyın bak. deynēm burda. zıgı oynardım. dolcu miltanıñ at yannı çıkartturdun
 baña kócek gibi bōle oynardım arkadaşım. şimdi bizim boın ğına, ğına ğünden önce
 bōle şu yünsekde dibek vadun. daş, o daşınan keşgej dóverdük ondan sōna onu
 yıkarduk. ondan sōna dibej dēdúkdēden sōna ğoruzu seyüdüle. temsilá şurda ğaç kişi
 15 vardı. ben gitdim burdan belediyeniñ üs yanı depeye ğoruzu dikdim. ğoruz bende.
 ğoruzu āgıtdim ariya ğucāmda dutuyan. kim oĝde gelüse, ğoruzu elini sürerse ğoruz
 onuñ. bak bōleydin. bak dolunıñ da seyitdile. dolcu şimdi ğoruzu seyidenleriñ
 yanna saña şōle tēlif edeyin. şindik bōle biz ğoruzu seyüddürcüz. yerine ğóre ona
 ener, sekize ener ābey buña el desdiresi olmaz. şimdi ayakları tam şu biçim durar

- 20 ħoruza seytidúklerinin. bir mekúe uryan derdi doulcu. doulca mekúk deyela ya vurdukları şeye. iki, üç varıve. varve ġayrı ġoşalaġ gelüle. şindi ondan sōna biz ertesi ġún haġa giderüz. onu arkadaş nēmına eyer sen arkadaşlık ġúderseñ āşam ġāri içġu içeceñ ĭcabında. arkadaşlarıyna ħoruzu keselle şurda mühebbet yapmak üçün onu yirüz. ondan sōna ertesi ġún temsilá sen benim ġāri sen ġayıntasıñ sen beġim ġızıma
- 25 geliyoñ. şindi ġayrıġ on beş mi olu, yirmi mi olu, at_ınan öyleydin esgiden araba yo_udu. ikincisi ġún atları binelle emme on beş olu, emme yirmi olu haġcı. haġcı derüz biz oña. atlar var. kimisi at seytidüren olusa, seydüdüle bōle ġimennerde yāni bi eylence. ondan sōna ġız evine gelüle, biraz muhabbet yapalla, oynalla, ġalalla hesābı. ondan sōna ġız bubasına ġıurula. ġızı ġııkarıve. bubası, ġardaşı, amıcası olu.
- 30 bunnara tabı danişmadan ġalle ġumle ġızıñ ġolundan dutā ēġidemessiñ. ellem yapar ġız Allah'ın āmriynen ata bindürüle. atıñ yoluñuz şu ġeñesiniñ altına bi al bi metre ġırmuzu bi tülbet gibi bi şē bālalla. onnan ġır evile hedi allasmalduġ. kōye gelüle gelin inmez atdan. şindi bekey geline ne veyoñ? duve mi veyoñ, dana mı veyoñ? bāşış. ondan sōna, kimisi dana verü, der kimisi dúve der. tamam bi dúve vedim.
- 35 gidelle o hayvanıñ şeyine nişan edelle, bu geliniñ delle. ġulāna veyahut da buynuzuna şu dúve geliniñ. ondan sōna ertesi ġún semet olu, semet yapalla, üçüncü ġún. bütün ġadunnara semede gelüle. esgiden şey vardın bi radyoynan ġıramafon. ondan olan ġalallardın. ondan sōna oynalla, muhabbet yapalla ikindiyyeden. ikindiden sōna herkez daılu gider.

40

(Sakatlanma olayı)

sepetġi_olu dedúkleri bi ananıñ ġuzusu! efem de deyvedúkce bōle oynadūñ havaya ġóre oynarduk. şindi ben bacayımdan şey edemēyon. ben saña burda iki dönerdim de! bacām abi ben, armuda ġıkdım, aşlak armud. benim arkadaş öldü.

- 45 yaluñuz ğaldım. bi teg_olanım va. armuddan ineyken ayamıñ altındaki dal ğırıldı. ben düşdüm. bacām burdan ğırıldı. bildir ramazanıñ on ikisinde ğırıldı. şukūrler olsun buadacuk meydana ğağdı. armud alçağdın emme işde nasıl olduk bilemedük ğırıldı. şindi baña doğdur basdunu atma dedi, aıstos geçesiye dedi. bi aıstosda da bēki iyleneıeyceñ dedi. iki aıstos geçecek dedi. ğavileşsin dedi. onuñ bi sızlaması ārısı
- 50 sızlar yanı yok şukūrler olsun. yaluñuz fazla uzak yörürsem ayāmıñ üstü çık ğada şışiya.

-125-

Anlatan: İsmet ACELİ

Öğrenim Durumu: İlkokul-5

Yaş: 56

Derleme Yeri: İhsangazi- Belençal, Eceler Mahallesi

(Düğünler)

äsgi dúñne kóylēde yapılıyodu. kóyden buraya örtü deşekci dellēdi evvelsi.

benim eşyāmı o gún gótümeye gelüler_idi. ordan buez de haq gún buraya gótürüler_idi.

5

(Ekşili pilav)

menşurdu o burda. önce bulğurnan piyazlaruz. bulğurnan, salça_y_man ya_man piyazlaruz bi kere. ondan kēri içine emme şapla derüz bi ot vadu dāda. ondan ğataruz. nēne ğataruz. ya_man piyazlāyoz bulğurunu suynan ğōyoz. ondan 10 kēri ğaynāya. içine yourdunu ğatıyoz. otunu ğatıyoz nēnesini. būberini, damatis seven olusa damatis ğataruz. yourd_unan yap, ayrannan yap. onuñ zamānı ğaynayıb da bişdúkdēn kēri incek sıra onu ōle ğatıyoz. ben saña ğatvēyin bi sāyil zaman gel de. benim gelin onuñ tam erbābudu.

-126-

Anlatan: Trkan SEZER

ğrenim Durumu: İlkokul-5

Yaş: 43

Derleme Yeri: İhsangazi-Grpe

(Ekşili pilav)

ğaburcanıñ bulğurundan yaparsıñ. en ilkin bulğur ğorsun. ondan sna suyu cıt ğada ğaynadınca ayran ğuyarsıñ. şapla toplarsıñ. şapla, nāne meydonoş, dereotu onnarı ğatāşıñ, bişrsñ. yersıñ. şapla dedmz ble kenerlre bit. deyne vadu

5 şullāra o ot. onuñ şeyi şapla olmayınca yinmez o da. yurd_unan da olu. yere indreyken bi ğaşuğ da yurt ğoyarsın dā ğzel olu. āşı pilav, ğvec_ederz etden. tas kebabı deylim. biz oña ğvec derz. bunu da aynı eti ğavurusun. ğuşbaşı gibi edersin, onu ğavurusun. ondan sna ğāri sovanını, biberini cabaya, etden pıtanayı da ğuyarsın. Ėck sna bişr yirsıñ.

10

(Hasıla girme)

bağ biz fotozumuz vā. şindi āsgiden desde etmn biçer var_ıdı. anadud_unan desde Ėderdğ. ble bi tek bi tek şu yaña aluduğ. o zaman zor_udu. şindi emme desdeden biçer va. desdeye ata ata gidiya gends. eñ başında bi kere şle tırpannan

15 biçersıñ ble ble. ondan sna da arğasından desdeyi ble sıra sıra ğorsuñ araba yolu açaşsıñ burdan da. iki yandan atmaya byle şey_idsin.

āsgiden tınar savurlar_ıdı. o zaman dven srlerdi. ókz ğoşālardı. ókzn arğasında iki dne şle şle uzun uzun dven oludu dişli dişli. onnan dolan dolan dgene binler_idi. esgiden dolana dolana bi yere aqtarusuñ. altını ilkin sularsıñ

20 tabıki. ondan sna dutarsıñ şreye yıarsın. rşğar eseyken ble beriden te savura

savura yaba vadu. ğısa barnağ. elimiñ içi gibidü. aynı şu ada barnağları olu. onnan yabaynan savura savura şu yaña bûdayı düşer, şu yaña samanı düşer. ineklerin ğótüne mudul daĥāla şuraya. ókúze ğaĥınca gider. baĥ burdan gideyken ğarşuda bi yer vadu. onna zıĥıdu. dıan vadu şöle. bi tāta mıĥlarsın. şuraya āzını keskin édersin.

25 dıan_inan şöle dıanladın mı oraya hebisi dolar. çamur olmaz ki öle ğuraĥda. şindi ilkin altını ıslāyoñ ya bura yācıl gibi oluya. hiç toprak çıkmāya. ondan sōna dıannan dıanlarsıñ. sovurusuñ. gozerlēsiñ, çufala ğuyar ēğüdü ĥambara dayarsıñ. bitdúĥden sōna deymene gidersiñ. şindi fotoz çıĥdı.

30 (Çiftçilik)

bizde saman sepeti vadu. çit derüz biz oña. ucu sivri onu bilmerüz. onna hiç yokdu bizim bu yañda. āsgiden şöle bi şey var_ıdı aru sepeti onu biliyodum sēde. o da uşaĥlımda henı didemgil aru bal yapallar_ıdı o sepede.

35 (Kene)

ah abasınıñ ah. geçen sene üç tene yapışdı baña tam. birem mi zehillēyodu beni. biri bacāma yapışdı. doĥtora alduduĥ. ğara_idi. biri de eñseme yapışmış. bınıñ ğızınıñ dúúnüne gidiyoz ğınasına. minübüse bindim. benim sihil fılān yok deyan henı. şişmemiş orda onu da ğopartduĥ gendümüz ğopartduĥ. şu bōrūme yapışan

40 ala_y_ıdı āmme. ayakları aĥçe_y_idi. kenerleri aĥçe_y_idi. bōle orta yeri damla ğaraydı. buramı aru soĥā gibi soĥdu. o zaman hemen can elēmetine aldım baĥdım gene. tūpūñ üsdüne atdım tūpūñ üsdünde ölmedi. eletdim cama ğodum. ğözelce dóvdüm. baĥdım hep ayakları aĥca, kenerleri aĥca āmme o beni çok sedeledi. sedeledi yāni hasda etdi. emme eli osman benim bejm ğarabuĥ'de çalışıya. ordan

45 hemen telefon etdúĥ. ordan şefiñ taĥsisini aldı geldi. anadolu hestēnesine vaduĥ

ġasdamonu'ya. ġāri orda hele ki şúkūr bi şey yok dedile. doġtor almadı ben aldım
gendüm aldım can elāmetine. zatten doġdora varasıya fılān duraydı burda bēki de
beni zehillēdi. hemen ben aru soġā gibi olunca aklıma hemen damdı. böyle
ġaldurasıya baġdım burayı soġuya. hemen o zaman ġopartdım.

ÇATALZEYTİN

-127-

Anlatan: Pakize ŞEN

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 70

Derleme Yeri: Çatalzeytin-Köklüce

(Yemek tarifi)

ben cāhiliyin hiç oğul felān bilmeyyon. iri çorba; pirici bişürecēsiñ, bişdükden keri ēcük bi şey süd gataceysın. o zaman kadarıp yēcēsiñ. ekmek, mısır ekmē yapıyon. yuğa yapıyon. şimdi gaç senedü ekmekçi geleli yapmıyoz. o da gağdı. yanımda kimse yok. şu olanım va aqulsuz. çalışmiya o da. tımarhandan geldi üş dört 5 gún oluya geleli. bekmezi, elmelēren filen, hurmadan yapıyoduğ. duddan filān yapıliya. fişneden yapmıyoz, kirezden de yapmaduğ. örū büşürüyoz gonserve yapıyoz. şişelere guyyoz.

(Hastalık)

10 gózler fer hastalīm var. her yerim āriya. galb hastalī da var. doğtor cıerleriñ bitmiş dedi. cıara felān içmeyyon. öle şe bilmen. eveli keten yapıyoduğ, işleyyoduğ ipnen felān. bez yapallādı eveli düzende. böyle mağarayı atacēsiñ delūne açıb ayānan basıp basıp. ona düzen deyalla işde. ölüm dēmeden oldu. ısdambul'lāra bunu dēdüle ufāken zenāta veydimdi. o dóvdü bu dóvdü kimsesüzü ne yapalla golumuz yok, 15 ganadımız yok. bi de ufağ var ısdambul'da. onu da kóylüm everiverdi. eşim öldü gızım! öleli üş dört seneden fazla oldu. gābli filān duruyodu.

(Çeşitli uğraşlar)

eti bŭſŭrŭyoduĸ. iycene eti bŭſŭrecēsiñ. űzerne dō dōkecēsiñ bōle
 20 gōzleminiñ. yoĸola biſecek. ben cōŭz doĸuyamayam da dibinden fīlan buluyon.
 aaſlāran bi ſey olmeye. ben ne bilen, ben yapamıyon da onuñ_ĸŭn olmeyya.

-128-

Anlatan: Bahriye AÇIKGÖZ

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 61

Derleme Yeri: Çatalzeytin-Çepni

(Hayat ve geçim)

iyyüz Allah'a şükürler olsun ölüm be. işde böyle malnan, tallaynan ūraşıyoz
 nīpalım yoksuzluk ölüm. çoluğ çocuk var. kimi gitdi asgere. doğuz çocuk var. şu
 anda iki tānesi şimdi askerde. birisi ārı'ya düşdü, biri izmir'e düşdü. her billerini bağ
 5 çalışıyan. çilā çekiyan. gūn gūrúyan. bunnarı báyúdūcen deye āzıma dişlerimi
 dağduramadım bağ. beş sene bir kilo et alıb da doğuz çocūma yedümedim. āñ
 báyúg ölüm onuñ bunuñ afedersin mallarınıñ kemresini daşıdı bana üş beş gurus para
 gótüdü. yarım kilō, bi kilō et almā başladım. hebisine birē susağ ekmeñ içine
 guydum birer ikişer dilim anca öle datdım ben eti. inan ben tā şu anda atmış bir
 10 yaşımı geçdim. Allah seni inandusun bir māzaya varıb da tā eynime iki delgüç alıp da
 geymiş gadun deñliyin ben bu çocukları báyúdecen deyi. eşim var gūzleri górmēya.
 yúkú ben aldım. bā dellerdi ki anam be señ yapdūñ da yenmez, yıhadūñ geyilmez.
 yā beñ yapdūmu ben yēyan yıkadūmu ben geyyan sana ne oluya. ben bu çocukları
 böyle báyúttüm aslanım. en gúccū bu. bunu aldumā gitdim gānımda. ben góremen
 15 bu çocū. siz benim yavrumsuz. gitdim ġarabúk'e üş dāne doğdor başıma geldi. teyze
 dedi, bunca evlatları dedi, báyútmüşsūñ de dedi bu mu aç ġalacağ dedi. onnarın
 ölmedū yerde dedi, bu da ölmez dedi. almıyoruz dedi. sen masadan ġağmassıñ, fazla
 doğum yapmışsıñ dedi. şu anda masada ölüyosuñ. ben beş yaşımda ösüz ġaldım. ana
 yok buba yok.

20

(Okul)

oķula beş ğún gitdim. inan tefterim yoķ. ğalemim yoķ. tabi bununı anası va,
 buvası va. bunna da bā birer yapraķ veriyollā. şu ğıccu da ğalem veriyolla bā. eve
 varıyan ebem der ki a ğızım hemen şu malları ğoyve baķıyın. istēseñ gitme şu ğada
 sopa elinde ebemiñ. aldım elime sopayı mallarıñ peşine dūřdım. vardım bi dereniñ
 25 başına buynuzları yoķ keçi. ğabaķ keçi var. çocuk doñuzlū keçiyi bōle bāladım ōlum
 anna. dinnēyosuñ baķ. keçi dedim ben sā řullāran, tarlalādan ğabaķ ğótürüse de
 dōruyvercen ūñe, ot yolarsam da ūñe dōruyvercen seni burda doyruracan. ben gitdim
 mi tallanıñ içine geldim baķdım keçi boķulmuş. a ben şini ni yapacan ōvey anam beni
 şindi öldürü ğāri. ben ne yapıyın bōce ben nellēre yatıyın. ōvey anam kōyde beklēya
 30 keçiyi doyruracaķ deyi beni. āřam sūt yiycek. keçiyi saacaķ ki çorba yapacaķ ūmaç
 çorbası. sūtlaç yapacaķ. e keçi öldü. āřam ne yīcüz. ne yapıdım biliyo musuñ? o gece
 ğaşdım gitdim gendü anamıñ ğardařlarınıñ evine. lan āřam olunca beni aramā
 başlamışla. gece buldularsa cemal dayımıñ evinde buldula. keçi öldü ya ğāriķ.
 nerdesiñ sen ğız? ōvey anam, nerdesiñ sen keçi nēre? keçiyi ben ğaybetdim keçi yoķ.
 35 ālasam da řařudum, ğūlse de řařudum. ne ğūleceymi bildim, ne āleycāmı ōvey
 anam öldürcek beni. yarım bubam gitcek bi yere iř başına. ōvey anam beni beyendū
 gibi vur Allah vur, sıkmuķla. vallāhi her billerniñ ısırdū diřleriñ yerine bi baķ. řu
 ğadun bile baña ğulbetlēren elbise ğótdü de eynime geydim. ōte dūnyāda atař
 ğórüyosuñuz. ben beş yaşından beri bunnarı geyyan aķa bu laylonlardan geyyan.
 40 daķa hotorafi geldi şindi bi tānesi izmir'den. alda gel lā ğósterive şuna. postacı
 ğótdü. bana içinde üç yüz milyon para ğóndermiř. nasıl büyütđün anacum deyi bi de
 soruñ bā soruñ? elēlem dūüne, bayrama getdi. bununı gibi bi ķomřulardan bi ğazaķ,
 bi entel istemē gitdim. ben de gidiyin deyi. onuñ gibi bi ğadunnardan eynime bi
 ğóynek, bi fistan istemē gitdim. ben de gidiyin şu milletiñ içine deye ğayıntam beni

45 bi dōúş dōvdü. gazmayna bōle gānıma dōru vurunca dokuz aylık olmaya yirmi beş
gūn vardı. gız_ırmış gānımdaki. inan on bir tānesi ōlan çocū oldu, o da gız çocū oldu.
ğayıntamı aldıla ğarağola. atını denizin kenarına bāladıla. ħangi yüz_ünen vurduñ
buna Allah saña amānat vermiş bu evlādı. niye vurduñ buna? sōna o da mafāt etdi.

50 (Yemek)

bizim buraların tabiyeti iri bulğur deymende yardūruz fasilyeyi içine ğatarız
gōzelceney ocā da cabayı ğoruz. yanıbaşında da beş kiloluk teneke su ğaynāya o
suyunu çektūķçe yanıbaşından ğaynar suyu az az ğuyar ğaynadıp būsūrūz. ondan
sōna ğūzelce bi ğıymuk sovannan az bi salça ğat, ğatıķleyve oh. resul hākim gibi
55 yemek.

(Çiftçilik)

60 bizim buralarda ölüm ne ekerseñ onu olu. misir, buyday her şey fakat piriç
olmāya. doñuzla yēya. ormanlar bütün doñuz basdı. sāt beşe ğada beklēyosuñ,
beşden sōna sen eve gitdiñ miydi gine gelī ori tallaya yeyveriyo. bir tānesi beş yüz
kilov geliya. şindi ğózetcüz bu mısılları deneyi düzer düzmez. doñuz çiyneye misiri.

(Düğün-Çehiz)

65 elbezi, ilif, çetık; çetık ayaklarına geymeye. patık deyalla da biz çetık diyoız.
ben yedi tâne gelin aldım. üç ğız bi yerden aldım. bi ananın üç ğızını. üç tâne ğız
ğardaş elti benim şimdi. bak benim böyük gelinim yaptı bu işleri. ğardaşlarını
gendüsü sönadan aldı. ğayınlarımın ğumarı yok dedi, içğuları yok. zıgaraları da yok
dedi. bi senede bi pekat cıgarayı içelle içmezle dedi.

-129-

Anlatan: Mehmet BOZKURT

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 78

Derleme Yeri: Çatalzeytin-Duran

(Pantolon hikâyesi)

- ōra benim birāder de var. başğa birsinin atını geçūriya. o demek ki peşimden sókūye yāni. benim sóktūm yēren sókūye zānediye ama ōran sókemiya biraz dā aşadan sókūya. atın da ezenğūsünü bālamamışlar. atın ğuşā var ya, o ezenğūyū
- 5 bālamamış. ondan sōna binmiş ata tam çayın ortasına varınca dönūveriye tabi. o çocuk da gidiya. çocū ğapıya hemen ğarşuya atıya. oturā ğapabiliya anca gerisi gidiya. çocuk öte başa vardı. ben de yakındaydım. dedi bōle bōle dedi. çaya düşdük biz dedi. titireye çocuk bōle. hep ıslanmış. benim de iki dāne pontul vardı üstü üsdüne üşümeysin deyi. çıkardım bi dānesini o çocua verdim yāni. giy sōna yollarsın
- 10 bana dedim. giydi gitdi. çocua öden bi ğaç defa istedim ben pontulu yalan yok. getirmedi. sōna bu çocuk çok zengin olmuş. ğurbete gitmiş çok zengin olmuş. beni geldi tanıdı. dayı dedi, ben dedi, senin dedi bi pontuluñu giydim. gel saña dedi ikistra pontul yapduruvereyin dedi.

-130-

Anlatan: Cemile BOZKURT

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 82

Derleme Yeri: Çatalzeytin-Duran, Gedikoğlu Mahallesi

(Hayat hikâyesi)

torunum benim, yavrularım nêren geldiz siz? yedi yaşında òsüz ğaldım. yedi yaşında dişlerimi dişliyodum. babamıñ peşine gitdim. geliceñ yavrum dedi. dñe beni geliceñ yavrum dedi dedi hâ gelmedi. ayancuk ğasdānesi babamın mezarının üstünde yatıya. ğayına yok, ğayıntam çanakğale harbinde ğalıya. dúñü ediyalla eliniñ ğınası soumadan on sekiz yaşında hem emicem hem ğayıntam gelen gitmiş gelen gitmiş. el yanında çoban. gelen gitmiş, gelen gitmiş el yanında çoban. gelen gitmiş, gelen gitmiş evlatsıñ dñe beni. on dört yaşında hasan'a düşdüm. otuz iki sene ğún geçüdük. yedi çocūnan boyumda evlādım. siz de torunum hoş geldiz. dördü ğızı, üçü òlan. Kāh dölü ğonuşdum mēmedim_inen ğocam_inan Kāh ağıllu ğonuşdum. iyi ğonuşuyan deyi kòtü de ğonuşdum. çileden ğaybediyan gendümü.

(Çehizler)

bi basmalar var_idi, doğuma basmalar! o doğuma basmasını doğuyēken, ğuşak doğuyēken ben ısdambul'a gitdim adam_inan. ğuşaklar doğullardı. ğuşā derseni başladı bütürene ğada bitüdü ğuşā. aldım da belime bālandım. aksaray'da çāruk giyērük mal ğónünden. ip daĳāruk. onnan gelin oluduk. çıkruk işlerdük mengelez yokardan şak şak gece zabā ğada bi loğmacuk uyurduk. paçalu don yaparduk. giyerdük. nakış yaparduk. yaķalı goynek yaparduk. nezgep yaparduk. o

20 nezgepi naķışlu yaparduk. baŗa bālarduk. o  or  ayak abı gibi diked k onnan gelin
oluduk, sarı yazma baŗımızda. ŗurdan d run bi de atı   sd ne binerd k.

(Pekmez)

 r k bekmezi  ul, s z r yan ba . s z r yan   rmeyo  mu torbadan.
25 torbanın i ine  oyan, ekmek  aleminin i ine torbayı otutduruyan ekmek  aleminden
  yoz  zını b layoz o gend s  sızıya. esgiden ŗarap ana der z biz  a dan yapılma
  ra  alın  alın  a l aran adamlar yapardı. do uz bo un girmi  fındıklara.

(Anı)

30 burda  r kler vardı m med mezall i i inde o  r kler yo ardan a a  ırdı.
yiyen yo , i en yo  elme, elmeler var ya o elmeler b t n. bi yerden bi ses geldi bize.
o elmeler b t n. bi yerden bi ses geldi bize. o elmeleri b le b t n b t n dilimler k
biz dilimler k.  oran   nde  urutduk. o  r  leri  ani be enmed m z  r  leri onnarı
 urutduk. onnarı  ufalladuk tertemiz  ına gibi. o zamannarı  ok  ura  oldu. onnarı
35 bizden topladıla.  arman alduk,  armanın yarsını b ld le. c  z toplasa  yarsını
aldıla. uslu heyete emir geliye besbelli.

(Hamur i leri)

 indik d  nlerde to  lat yaparduk. b le  alarduk. bi tencere  alarduk tertemiz
40 buydey unundan.  oran atarduk zeytin y ... paraynan aluduk. zeytin y  bizde n re
bulunıya. inek y  var. onu  apamız_ıman b le daldırıyoduk  ok ana  a  nan b le
ya ı i ine ad. ya ı i ine at puf i ersi  ı   rmızı  ızardı.  abire  abire  ayrı bi  san
t yin ederd k unu  ba ına d  nlerde.

45 (Hastalık)

hastaneye gitdim de bā vermidonu vermedile. niye vermedile biliyo musun.
yeni gelmiş o dokdor sen bunu yudarsañ dedile ölüsün. o olmayınca ben
yaşayamayan ki. baş ārısından ğurtulamayan bi de savruntu va bende hoca. ōñ
ğuyyan ğazana yürüyüş örúĝ kúfesiynen. bōlecene dedim ölsem kim? ēcik dā

50 oturaydñ be yavrum!

-131-

Anlatan: Şaziye ÖZBAY

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 68

Derleme Yeri: Çatalzeytin-Kavaklı

(Kız beyenme)

burası gavaqluyun merkez kóyü. şindi bi gıza dúúr gidellerdi. o gızı beyenülerdi. böyle yāni olannan gızı birbirlernen góruşdürüp gonusduma yo_u du eveli. kel õsun, kór õsun onun gózü dutarsa ona emen veriyosuñ gızı yāni. veriyollardı. o zaman bi yataķ, eyniē bi urba elbise, eynin sanduunda. bi gece Ėne
5 gına gecesi oluya tabi. sādus dñnũ gecesi oluya. bi gece gına yakıyolla. yemek yaparuz. mancarı kesersin, gótürsün, bıdarsın mancarı gózelce dōrarsın, haşullarsın. haşulladıķdan sōna tekrar sıkarsın. patatis ğatarsın, bũşürüsün yaını soğannı ğatıķlarsın, o zaman yersin. bi şey dókmeyyoz. içine acu biber ğatıyosun. sarũ Burma yaparuz. sarũ Burma şindi yokayı yazınca yokanıñ içine çóúz ğuyaruz. yokayı şōle
10 dūrerüz. ğayrı o yokayı bōle tepsiye dolaya dolaya ğoruz. o da datlu olu.

(Çeşitli)

biz denize girmēüz. girenne giriye yāni, çatalzeytũn'ũn ete tarafında ter yer vardu. gidenner oraya giriyolla. siz nerelūsũz?
15 āluya sır dutuyoz. bōle douz gelmez mi? eveli ekin ekerdũķ. baķ şo depeleri var ye yaylamız bizim o yokāra dũzde. ireçberlĩmiz bũtũn ordaydı. kóy yokoru kóylũcek... ekin ekerdũķ, misir ekerdũķ ne douz vardı ne bi şey vardı. şureye douz giriye burē yēye işde. bu tel içinde olmasa douz giriye. şũ ortakı evin uunde dut va.

evin ũne douz gelmiş dudun dibinde patala vardı. pataları sókmüř. kópek nedsin,
20 gólbez netsin, kópek górdũ yerde ũrer. burda ayu var. ayunun malayı da var. epey
gouşduduz beni dey mi?

-132-

Anlatanlar: Zatiye KARAHAN-76

Hasan EROĞLU-77

Hediye TOPÇU-75

Öğrenim Durumu: Yok

Derleme Yeri: Çatalzeytin-Konaklı

(Eskilerden)

- yāni ne gibi nerī arāyosuyuz? iki gūzüm, ölüm ben esgiden ne gonusabülürün gonusman ki. sā kim dedi beni dedi deye. siz bu gonusmalāran ne örnek alacaksınız? foş geldiyiz gine. yetmiş altı seneden beri olan gonusmayın ben sā dibini dorūnu nasıl buluyun. īsan gūnler gūrmüş īsan çoluk çocuk böyütmüş hasta_y_man
- 5 ilgilenmiş yāni bu yaş gōlayna geçmemüşdü herhalde dey mi? temsīli ben yirmi yaşında yok, on altı, on yedi yaşında gelin oldum. gōcam asgere gitdi. gaynanam orda gızı vardı o mahallede. bizim mahallemizde babamın evinin yanibaşında onun gızı var_idi. gızı var_idi emme gızı yaşlı başlu bi īsan ben çocūn orda. ben gaynanamın gızı oldūnu bilmēyon ben onu. sōra sōra gayrı. gaynanam o kōyde gız
- 10 dolu ama iki gızı olan var, üç gızı olan var. ben anam en beyñnū çocū gız_ımış onu satmış. ortancı gardaşımız olan. ben tā ufāyın. neyse Allah'ın emri ölüm gaynanamgil bu mahalleye gelmiş sormuş. maallede işde iyi demişlerdü tabī. kōr topal olmayan īsana iyi deller dey mi. az çok topal oldūn topal delle almazla. kōr deyen almazla. ne çalışma ölüm. sā onu deycin işde gelin oldum üç sene aralamadı
- 15 beyim asgere gidiverdi. asgerden geldi bi senelik, altı aylık olmadan iş gāzāsı geçerdi ısdambul'da. iskeleden düşdü esgiden gine var ya. fātik cāmisinden ısdambul'da düşdü. hastānede bi biçük sene yatdı. bi biçük sene sōna, bi biçük sene yatdūndan iki dene gızım vardı. ufağlar tā. dört aylık da ölüm vardı düşdūnde yāni üç uşak vardı. bi biçük sene ōra yatdı. ben burda toprağları eşicen. ekmek toprağdan çıkıcağ. ne

- 20 yēceŷz. ne iŷceŷz. para yok, gelir yok, gider yok, bi ŷey yok. ben ğayrik ōlŷsem de ğalusam da gendŷm ğari ğoca niŷantaŷı'nda yatıya ben ŷç ocŷnan evde yanibaŷımda bi mahalleden ōra ğoca bi ğarı var. ocŷm ıriya mı dīnēya. ğaynanam var ōlunun peŷine gidiya ōlŷcek mi ğalıcağ mı o duramāya evde. ōkŷznen tallada ift ğoŷuyom yokāran bāriveriya. ırusa ıriya dēya o ğarıcuvaz. depeye geliya ŷu arğada tallalā va.
- 25 īmāsa ŷyŷye der. velhasıl kelām iki sene sōna o asgeren ığdı geldi. iki ŷç ğŷnden beri sā hasda dutmayan kŷtŷrŷm. kŷtŷrŷm oldu fe geŷdŷ. o zahti bilmiŷ gendŷnŷ. pırıl pırıl canının burdan ŷārı ığdŷnu. ōlum neceye olduysa kırğ ŷç sene bu belinden aŷāsı yatā mahkim oldu adam. ben ğayrik tallada tamağda āzım ğurur burnum ğurur suyu nēre buluyun seli nēre buluyun ğaynanamıy da zedden bi inē var kitler dolaba
- 30 sŷdŷnŷ mŷdŷnŷ. esgi ğayına hi ağŷz ŷdŷ. onu da bırak ben ğayrı suyu bulsam orba buldum zānediyan. hayudu buyudu ōlum bunu orda niŷantaŷında aylığ bālamiŷlar ŷımıŷ adama. adama nasıl olsa hastāneden ığan adamıy aylī kesildi. az ŷdı emme az maz az kesilmeseydi kesildi. bu sefer Allah'ım nāpalım, yer Allah ğŷv Allah. fakillikden canım ığar. ŷağlarım a, susuz, saban elimde, ğazma elimde
- 35 if ğoŷuyan āmme sen bana sor. dalyan gibi ğocay evde yatar. geŷ deliğanlı o. Allah'ım dedim ŷu ocuğlariy iersinde canımı alsın benim dedim. iki ğŷzŷm ōlum ŷuydu buydu der ğayınım vardı. Allah mekānı cennet olsun ğayınım ısdanbul'dan geldi. ğardaŷım sennen dedi atalzeytŷn'e dedi ata bindŷrŷyŷn, vikil beni et siğortayı mahkemeye vercik ğayınım. ağulluydu oğ. ğardaŷını ata bindŷdŷ burdan neterden
- 40 vekīl etdi. hasda o oldu sālāmı ŷraŷcağ mahkemē aacağ siğortada aŷdı. yedi sene durdu. yedi sene o mahkeme sŷrdŷ. yedi sene, sekiz sene Allah ırāzı olsun ondan sōna az oğ ığdı. olŷnu ocŷmu onnan īcik beyŷdŷyŷn meyidiyi onnar evlendiler. onnan biz ondan sōra ğaynanam ŷınan orda dilinemedŷk. mimkin yok o camda, o

basakda ğarıla ğavğa edellēdi. bureye de kûre mahallenin içi bura asger arkadaş
 45 buraya dikkan yaptı. hep dikkan yapıla bullara dōru. hēkesiy dikkanını yıkmayla.
 esgi uşaklar burda camını, çerçevesini, ğapısını uzakda deyi, ğörmez deyi beyüyen
 yetişen delüğanlu uşaklar yıkıverdiler. barındumācaklar. beyfendi arkadaşım dedi
 dēyin mi bi şey dedi. benim ğocam ona asgerde iylū olmuş. sen bā dedi burī sat. arsa
 yeri yok. o üş beş ğuruş aylınan orē eve başlatcağ ğoyā sır sipa beslēyon,
 50 beyüdüyon, satıyoz. işde inek bozōsu satıyon bi şēler ediyon. işde o asger arkadaş
 veriyin dedi beni burda barındurmācaklar dedi. yapıdū dikkanı ğapısını, çerçevesini
 uşaklā ğomadı. alduğ orayı. ğarı ğoca biz burej iki oda bi ev yapıduğ ğāveniy üsdüne.
 ğāve var. kōylü çıkamāsıy edemēsıy işde merdivan nēre olucādı. laım ğuyusu nēren
 olucādı. bilmen neyidi bilmen neyidi. Allah düşümesin hib onnarıy o hasan'ıy çayını
 55 işdile. ben gene helal ediyin. harām edmēyin ben gine onnarıy yabdū ğalsın. ondan
 sōna icūk ölüm biyüdü. alanya'ya dō gitdi. oralāra kah kesim sāhibi oldu. ondan sōna
 biz içini iyi kōtū sıvatduduk. o içini de sıvatdudu o beñmedi. ğapılarını deışdūdū.
 camlarını yapıdudu. sıvatdudu. buraları yapıdudu. lākin ğocam öldü. ben şindi o
 öldükden sōna çocuklaşıya ĩsan ğocay öldü. gelin almışsıy. şindiki gelinner gendünū
 60 beñmiş. sosyeti isteyallar. ayā tozuynan tellēne içeri girme temsīli. işdi şuraya
 basma burī eliyi sürme. sosyete ğayri ni yipcāsıy. bi loğma ekmek o eviy óüne
 gelince yi. yemēsey ac öl. sesiy çıkmasıy da bi loğma ekmek yi. a ölüm şu şōle desey
 bu böyle desey. oulu verem etcen dersey el ğızıynan kōtū olmay ilāzım dey mi. iyisi
 mi öle işde yanlarında idāre edib duruyon. iki ğızım var ısdambul'da evlüler geçen
 65 sene hasdalandı biraz ğözlerinden amaliyat oldu ğatarak hem de. beyū amaliyat
 etdürüverdi orda. ordan gine geldim ğasımda gine hasdalandım. ğışıy yarısında

ordaydım, yarısıyda geldim. onnāra şindi sülāye geldiler. şindi arabaynan gitdiler. çatalzeytün'e dō gezmē gitdiler.

70 (Ölümü bekleyiş)

şindik benim duyuşum yer altından delinecēmiş ceyran teli direklere ğurbetdeki gibi. kırk senedü adamı beklēyon ben burda. ben burdaydım adam öldü. adam mefāt etdi ölüm. adam mefāt etdúĸden sōna ben bi sene alanya'ya onlarıy beşi sıra onnarnan gitdim. ben ğurbetde duramāyon. kırk sene bi adamı beklersiy, çoluĸ

75 çocuk böyüdusey adamı yerine yollarsiy, onnar evlenü yerini bular ben ğurbetden onun_üçün gitmek de bi şey deĸ ölüm. ben burda evde oturusam ollāra birinci ğatda, ikinci ğatda, üçüncü ğatda oturan var. kótürüm oluyon ben. yürüyemeyan ben. bazar mazar var. bazara mazara gidib de geliyosan eve girdi mi eve. bi ğún evde yürümeyan ben. her ğún şurī do yörümek istēyon. bi ğún iki ğún evden ōran

80 çıkamāsam kótürüm bu bacaklarımdan zorum. bu bacaklarım dutmāya ölüm āriya ihtiyallıĸdan. çalışdım çift ğoşdum. o saban var ya ğara saban... ğara saban dedüm tāta aac sabanı yirmi sene bu yanlarımı çift ğoşdum. bu çolū çocū besledim bi de yılanlu deller yılanluya ĸoru gideyken yılanlu. ğúrcüler başına ĸoru gideyeken. burdan zabā yakın ğalĸulu da eşēnen oduna gidülü de. doĸuz sāt ordan eşēnen

85 odundan gelüsüy de sırtıy ıslā durarken o adam yataĸda o kerim perīşan. çoluĸ çocuk benim başıma. kimisi aç kimisi doĸ. ondan sōna e óúnde ókúzler aç haydi būran ğaĸ bi iki sāt çalı bi de yaprā git o yorgunnūnan. ordan o yapraĸdan gel vallāhi de çıprıb da vermēyan ıfacuĸ biçānan çırpıda ókúzlere vermēyan. kimiy eli deecek. dalıynan ğuyver dalıynan yesinner. kerim perīşan bi yāni hālim böyleydin ölüm. e o īsan şindi

90 iyi olu mu? olmaz. ğayri ben ğayri Allah'ıma şükürüm olsun öbür dünyāyı ğózetlēyon. ben oĸulu bilmēyon. ben oĸulu anam rahmetlü anacum oĸulu, o zaman

merkeb de yok. heb o mahallede öyle esgiden. ni yapıyala kırk teneke gum. anam o
 kırk tene gumunu anamıy başga şiyi yok mu? zabah oluyeken tā şafağ atmadan
 mahalleniy ğarısı geliyke anamıy adı rahmetli sultan_ıdı. sultan yenge hadi serinl̄inen
 95 birer teneke gum alalım da gelelim. serinline zabah üyküsünü terk etcēsiy. tē
 çarşunuy bu tarafından gum getürecēsiy buriya oħul işde o. bu ğaç mahalleniy oħulu
 biliyo musuy sen. üç mahallenin oħulu. tam çoluk çocuk burdan sıraya girer ölüm.
 cumhuriyet bayramı falan yapalla. bu mahallē do sıra sıraya ğuyruk burdan oraya
 ğada çoluk çocuk ğózün nere alıya seniye bayrak. ğöüslükleriynen, yakalıklarıynan
 100 ğózleriye alıya seniye çoluk çocuk o biçim bayrak ellerinde. Allah'ıma şükürlerim
 olsun ikim ğözüm ölüm ben o ğumları anam_inan daşıdım daşıdım. gelin de geldim
 üsdüne daş daşıdım. sōnadan keremüde döndü. geldim sāde gelin oldüm zaman
 üsdüne daş ğötüdüm. şōle bi yeyi yazı yazabileydim bārim. bā nasib_olmadı. sōradan
 Ėretmenler yaşlulara, otuz yaşındakilere ğırk yaşındakilere gece gece ders vermēye
 105 ħani beyüĝ ğallara. derdim başımda hasda evde. lan bi gece iki gece şōrī ħoru yakın
 gitdim. orağ gibi maruk gibi bi şēler şōle vallāhi de dedim adı rahmetliniy cevdet_idi.
 cevdet dedim sen dedim Ėretmene söyle hocam orī gidē afedersiy ben döşē mi
 eşēcen. benim ħanıımı vazgeç benim ħanıım bā bakşın. sen okuyamayanları
 okud. e şindi o mu sevab hastaya bakmak mı? ħangisi sevab. ħacı gitmeynen
 110 barābersiy deyalā bā oul. bu kırk üç seneden bi adamıy hiç belinden aşāsı duymaya
 ebedī duymaya ölüm. ara bezleriynen ördek, bacaniy arasında ħaşullācan. kóz
 ğuycan ğoklasıy deye adamı bin defa. ben senden bıkdım demedim. sen cennetliksiy
 deyala. şindikiler bakmāya ğırk sene deıl ğırk ğún bakmāya şindikile bi hasdaya.
 anaya bile bakmāyala şindi. inan ana oul anasına bakmayo. kór mu ğözü deyala

- 115 gızları bakşın. gızlarıy ğocası da tamam evlādın emme el. sen benim ölumsuy. sen tā
 iyi yaķuşūm ben seni y yanıya. gızlarıy ğocası el oldū halde ondan sōna ğızım
 afadersiy beni hamam yapdusa bile, yorġanı üstūme açılsa bile ğızım ğapıyı ört
 deyorum. ama ölüm olsa ört demessin. dourmuşuyun dersiy. çekūnūsüy ölüm şindiki
 ne gelininden oūldan ħayır var. gendiy de eliy dāmadını ölundan çekūnūsüy. ey iyisi
- 120 mi Allah hayırlı ölüm nasib_etsiy. ey iyisi bu. bu dūnyānın sonu ölüm deĭil mi? şū
 dūnyā benim olsun ben yaratdım desen gine ölcēsiy. amma ğocam çok aĥıllu
 adam_idi. ölüm zannedersiy üniversite talebesi. o ğadar ğafaluydu. o geldū zaman
 basdun, ğoltuķ dayakları vermişler_idi. şullāran delūklū demūlleri ollara geçürüdū
 demūr geyēri şurī ğada ğayışlu. onnar_inan ğalkardı ğoltuķ dayaklar_inan
- 125 yörüyebildi anca. gendū yerūme yok. onnan işde eteyi beriyi yörüyüb diken şullāra
 gezenlerim deye bu basak öbür tarafdaydı. bu basak eviy ōū o tarafa biraz tā çıķdı.
 mıtlaķ yo_udu. hem mıtlaķ çıķdı. bu ğapıyı o rahmetli aldı. kesdi ōlan şuni yapıcan
 deye. burda da bi de ğavlaķ vardı. ğālay ğōlgesinde būra oturudu. yoldan geçene
 arkadaş çok bāru ben burda oturuyan çay içelim. teyibli zurna şey va. doul zurna
- 130 teyib çalıy ya. teyibi de ğordu şuraya çalardı çalardı yemek masası şurda, çay burda,
 ben burda veriyon tā kırk üç seneden beri bi kimseden şū ğada çayın çorbasını
 kesmiş adam deĭil. ver ğarı benim sālīmda derdi. aylī az çok çıķdı ya. ver ğarı benim
 sālīmda derdi. Allah bā vermiş sen de derdi herkese ver derdi. çok bonker_idi ölüm.
 Allah meķānı cennet. zahti iyi olmasa beklemezdim. anası da çok ħayın_idi bā. bırak
- 135 git bā. bırak git anası. sen bā ğarışma bak uşaklarım var derdim. neyise hepisini bi
 daş altına ğodum, bi daş üsdüne ğodum. o ōle olmuş da bu bōle olmuş da şūkūllerim
 olsun bu ğūne geldim. emme ihtidardan düşdüm ğāri. geliniy işine de ğarışmıyom.

sofra ğuruliyken yavaş yavaş ğāķıyom iki loķma ekmek önden yēyom. ondan sōna
hemen namazımı ebdesimi ğılıyom. Allah’a düvā ediyon. iyi kótú o oulu ben
140 dourmuşun. bu oul ğocam_inan yarı ğada olan da ğúzelleşdüdü ħani sōnadan. adam
yapdudu emme içini sıvaddudu, dışını sıvıncādı. dışını sıvaddudu olan camını
ğapısını değşdüdü. buralara yapdudu o da ölüm. yapan da ölüm. mināsını yapan da
ğocam. ğocamnan gendüm o da ölüm. orī bi sofraya varmā da yüzüm olsun gine
Allah’ıma şúkúrlerim olsun. ğocamıy de mekānı cenned olsun. bā da Allah hayıllı
145 ölüm nasib edsin. iki ğózúm ölüm. sen şindi bu ğonuşmalāran ne ānadiy. bu derd
ānāyana acīyo musuy? o devir deyişdi. hir gelene derdi Allah rāzı olsun derdi
kimseniy ğarısı şu mahallede bōle senden ğayrı derdi sabullu tāmüllü īsan derdi, üş
tāne çocuk aç susuz ğocayı aç susuz çay yok, çorba yok sōradan aylī üş beş ğuruş
çıkınca heb o bullāra deyiz ğuysuna eşe nēren eşerse eşemēsiy deyenle geldile çayını
150 çorbasını ħarıl ħarıl içtiler. adam gine bonker adam ver derdi. adamıy babası
çatalzeytin’den nazif ā varmış orda. çatalzeytin’de ğarif ollalarından nāzif_ā’nıy
ōluymuş o. geliye burda ğayınanamı almış. adam burdan gelmiş evlenmiş orda da
varmış adamıy iki üş tāne ğarısı. ğaynanam burdan bubasıyna evinden gitmemiş.
burda altı uşā varmış ğayıntamıy. e ğayıntam yaşlu ğaynanam kırk yaşındaymış
155 adam da varmış elli atmış yaşında. kırk yaşındaki otuz yaşındaki ğızı almış emme
çolū çocūnan yetim ğalmış. yetimler_inen ğayrı ben nāpiyin māpiyin deyip dureyken
bu kōyü demiş, adama demiş, bā demiş, kimisi çok der kimisi vah der demiş. tū
yuķardan yenibenler kōyünden bi adam_inan bi aracı bulunmuş evlenmiş. Allah o
adamıy da mekānı cenned olsun ölüm. o adam ben evlendim ben geldim buraya övey
160 ğayinte emme adam iki gece yatiye būra orda da vā. ğarısı yokāra. ā ölüm çolūma
çocūma şekerini de yedüdüm adamıy. gendü ğayıntam ölmüş. o yenisi ölüm sen buna

uyma derdi. bu dünya zāti ificúḵ emme sen derdi o adam övey ğayıntam sen buna
uyma ölüm. ölüm deye ğonuşudu benne Allah meḵānı cennet olsun.

165 (Hastalıklar)

ġulaḵlarım eşidmēya. ġulaḵlarım şindi ēcúḵ şu arada gine accuḵ o ada
eşidiya. bi icūḵ bi ğırıp geliye ölüm ġulaḵlarıma giriya. o ğırıp ġulaḵlarıma giriye.
gidene ġadar ay ölüm ġayrı yetmiş altı, yetmiş yedi yaşında adamıy ġayrik ahır
teskiresi ġayrı bahāne. gece iyi uyyon ziyanım yok. şekerim yünsek mi yünsek şeker

170 hastasıyan ben. şekerim yünsek. şekerim yünseliye emme yünseldū zaman iyḵúye
iyḵúye veriye beni. başımı ġaldutdumāya. yünsek tansiyom var. çekiya ġafamı o
yana bu yana yünseldū zaman. ben ānāyon hemen gidiyon hab atıyon. dadlu
yiyemeyosuy zadden. duzlu yiyemiyosuy zadden. hem de ne zaman yaḵalandım
geçen sene yaḵalandım. şindiye ġada şeker_inen ne işim var_ıdı benim ölüm. ḵótü

175 hastalık tabi çok ḵótü.

(Çeşitli)

sen nērensiy? deyiz aşada ilimanda. derin yeri de var sī yeri de var ölüm.
derin olmayan yeri bellü zāten. beride şindi millet deyizdedü. ġapanlar deyala, şeker
180 çöşme deyalar orda şeker çeşmenin yanda. ordan da Allah māfaza bi sifonnu yer
oluyomuş deyiziy. sifonnu çekiyomuş adamı. ġaç kişi öldü. ölüm oldu tabī. kimisi
duyan arkadaşları ġóren ġurtarıya. ġóremeyeni de o şey na ġada çeksey aşā şa ayāyı
çekiyomuş. üş beş sene oldu. iki tene çocuk el ele yapışıkken boıldula. iki tene
ġocaman ġocaman olanlar_ıdı. vallā boıldı. şindi cāmilēde şohben va. bi ġazan eviy
185 birinin óyünde ġaynāya cenāze yıkancaḵ e bi eviy óyünde ġanāya cenāzen. ölüm
deyiz deḡ mi tehlēcesiy. yüzmeyi bilcēsiy. bilemeyen vallā gider. ġúzel ölüm
ilimanda şu ilimanda şu samancı ḵóyünde celal deyala. onuy túrkólü'nde bi yēre ōra

bi arkadaşşı varmış. akşamdan misāfir gelmiş. hadi demişler zabāleyin çayı içdükden
 sōna ġaradeyiz'e bu tarafda bi de ġaradeyiz va. ilimanıy bu tarafında ġaradeyiz va.
 190 orē demiş şuriya girerin. olan dalıya. olan dalıyeken o burdaki misafir eden adam
 bahıya çıkmāya. lan itiye bak beri bak çıkmaya. hemen o da çıkmayınca o da dalıya.
 o da dalınca ĩsanıy bu dili geri dönüyomuş ölüm. onuy da dili geri dönüya da dili
 boazına dıkılıveriya mı? ġurtarcayken o da ikisini ölüsünü bi çıkardılar ordan.
 deyizi ananıylı olmaz ölüm be. tehneçēsiy kendiye. çimmeyi bilcēsiy. bilmeyincek
 195 dünya yolunda ben öle şe aklım ermez. deyizden ben ne ānarın. ayāmı şöle soğmuş
 ĩsan deġlin ben deyizi bilmen. hayatımda bilmen. geşler şindi ne demek isterin
 gendiyi tehlesin. ölüm bunu beyle beyle sen bunu örnek alıb da nereye bildürücēsiy?
 o ġórmeyen adamıy benim gelinimle ölüm demin onuy damādı demek burdan dō
 gitdiler onnarı da gezmeye agitdiler. o öyle olmuşdu. şindi evde kimse yok da úyden
 200 olmaz mı? va!

(Yemek tarifi)

bide derüz. ay ölüm çıkmış hamurdan da olu. yoħadan da olabülü. yoħadan
 yazma şöyle ācuğ böyük yazıcan. o şöle bi yanmaz tova gibi açıcāsıy onu. yanmaz
 205 tovalara açıcāsıy. bi tarafına šā ġıymayı, sovanı, ġara biberini zadden onu ovuyosuy
 iycene ovuyosuy. isder çiden ġuy isder ġavur da ġuy. ciyden ġuysay da bişiya o. onu
 öle bi yanıy üsdüne yoħanıy bi tarafını ġapāyosuy o bu ġada oluya. isder yā ġuy isder
 yāsuz tovada öle ġızart. lahmācun deye hepce bizim kóylēre yapıyala. maydanozunu
 ġat. beberini, sovanını makineye mi çekiyosuy bıçānan ne yaparsay içini māzemesini
 210 gendüy yap.

patatis berē o da aynı. onu da işde patatisi ġaşullāyala. ġaşullanmış patatisi
 irendeġ çek. irendeyi çekdükden sōra biraz yā ġuy. altını yak. sovan tabi ġızarıken
 patatisi de ġuy. harman yap. ġaruşdu ġaruşdu o iki saat sovannan ġıymaynan dadı

gelü. na ğada patatis olsa ğıyma da ğatsan gine nezzetli olu. ğıyma da ğative ister ğat
 215 ğıyman yo_usa ğatmasay da olu. ğıyman var_ısa ğatsay dā ğūzel olu. nezzetli olu
 tabī. Allah ikiyizi birbiriyizden ayırmasın. beni eylediyiz ĩcük şūra. ğāri delü ğarı
 deye deye gidēsiyiz dey mi! duva ederin oül. acıdıy mı bā? hadi ikiyize de bay bay.

(Çiftçilik)

220 biz bilmüz ki bi şey. evelden orağ biçiyoduğ, misir ğır, bilmen al, ay dünya
 ğada! çok yıpranduğ. bosdan yapıyosuy, oduna gidiyodu. evelden bōle ğız ğōrmek
 fılān yo_udu. ğaçıyoduğ biz hep. ğōrmeden varıyalladı. şimdi birbirniy ğōzúnüy içine
 bağıyalla yāni. evelden vallık mı vādı ah yavrum. böyleydi işlerimiz beş altı tāne sır,
 ğuyun on tāne. uşaklarımız da vardı. ne arāyosuy, ğay Allah cezāy ğağ. ğuccúğ dúñn
 225 delle ğına yakma gecesine. işde ğına yakalla oynayıb bilmen ne yapalla birbirneriye
 ğarla. ğına yakacağla ğızıy eline. ğalabalık oluyodu. girilmēyodu ğalabalıktan. orda
 ort yere yakallādı işde. çırulādı. savu savallārı, yapan yapıyodu. baırulārı ōle delülē
 gibi işde. şimdi acaplāyala şimdi. ölene bile savu savarsay. ğünahmış ğünah. vallā ōle
 deyalla. evelden ōle çok yayğaracı irezillīdi evelden ōle çırmağ ōleydi. hastayın sızı
 230 va her tarafım. doğtora yakında gitmedim. iyi de deñlin hep hap. ağşam, zabah hap,
 hapaz_inan dōrder tāne... duramān onu atmāsam.

(Ekmek)

mecbur yapcāsıy hay_yavrum ne yapcāsıy. yūruyos tekne de hamuru
 235 ğabarınca büşürüyos saşta. tepsiyen ğoruz, içinde bişūrüz bōle. içine maya ğatıyoğ.
 evelde enşe hamur ğatıyoduğ a yavrum. enşe hamuru ayırıyoduğ büşüreyke enşi
 hamuru maya yerne ğatıyoduğ.

(Çeşitli)

beni her yere eletdile. çanakğale'ye bile gitdim ben. deyize ğıylāran dō çok
 240 girerin. giriyom da ōle işde ğıylāra fīlan. bi gelin bu āşam geldi zabah deyize gitdi şu
 k̄āzım uстанıy gelini. zabāleyin öldü deyizde bōulmuş işdi. zor ğapmışla ölüsünü.
 ölüsü de gidiyomuş bi yere dō. dey yoldan araba yolundan ğórmüş de birisi ğapmış.
 o aşā şa havraya şā geçince deyiz vā ye. biz yazın çalışdūmuzı ğışın da yēyoz biz.
 erū ğurusunu bōle furuna ğuyaruz haşullayıb da. o tā ğózel oluya. şindi kirez
 245 bekmezi gitdi. şindi toprak ğatılmāya. şindi duda muda ğatılmāya ölüm. furmaya da
 ğatılmāya. furma bekmezi ta çok ğózel. k̄ābe furması var, o ğada ğózel olu onuy
 bekmezi. dışāra yapılsa ğar_ıman elde yapıyoz. furma bizde çok var. bāzısı satan var,
 yeyen var, ōle seven var onu. ğóynūyo o. ğóynūyo o bōle susağ gibi.

250 (Savu savma âdeti)

dúúnlē de savu sāmasını mı dēyosuyuz;

a yavrularım

sizi nennen böyütdüm ben

bulup yedüremedim ini ğúnü çıkasıya

255 bulup geydüremedim

dölülē gibi baırıyoduğ işde. ben atamıyon başga bülbül gibi bi ğarı bulsaydiy.
 evelden biz ne ğórúyoduğ a yavrum. on dört, on beş yaşımda geldim būran
 ğımıldamama şeyine bi yer gezmedim ben. çarşuya senede bi giderin. gezmen bi yēre
 260 ğórgú yok kin bilgú yok. vallā gezmeyon ben. hiç gezmen herkes de beni ğonuşu
 bōle. bu adam gidiya as_çok ilāzım olanı ğótürüya. ben de gitmeyan. iki araba parası
 vermēlim deyyoz. tabī bedāve eletmeyala ya paraynan gidiliya. yoksuzluklar_ıman

beyútdúk a yavrum vallā. bu adam askere gitdi. bubamı öldüdüle. bi senelik
yo_udum burda. inan ki ayāma çaruk derdúk sır gónünden o yok. gidiyosuy şu
265 dālara kuru tikenler ayaklarına dōru çatır çatır. ayaklarıy şişerdi bēle. dama yalın
ayak gidēdúk şōra su va. ğara dōruz yalın ayak gidülü mü? çok sorgun górdúk yāni
biz. iyi dayanduk gine. o yokarkı evi sırtımız_inan daşıduk etden gonaqludan.
pirkediye, ğumuydu on eşek, on beş eşek istēruk bōle. bu tamda yatıyoduk.
kóylülēren yúkladūdum. o uşakdan Allah ırāzu olsun zeki. vallahi orī yıkuludu
270 şindiye. yenden yapdudu, her tarafını o. öteki o mangafalu olana cigara işdürcēsiy. o
şindi ğavğa ediya. yapdürcāmiş da bilmen ne yapcāmiş da. o yapdudu çok para
dókdü emme olları düzletdūdū. kepçe gótdü, dózer gótdü kókleri mókleri sókdūdū
ollāran. boşuna gitcēdi emēmiz. seviniyon ben şindi. Allah ğüle ğüle gónensinle.
vallāhi bi aşla ğalem olsa, yaprakla defter olsa bizim ğúnlerimiz yazılmaz bitmez. bi
275 o bakıya altı tāne çocūy içinden bize. yāni etekiler olsa da bakmazlar ğayın gibi.
gendü hālimize gine şindi bosdan yapaceüz misir ekeceüz. aç susuz ğalmayaz şindi.
bi hefte ğızını bıraktı būra. gine bōle ūraşıyoz biz. buvamızı öldüdüle bi ğayratlu
yere beş altı tāne uşak. hiç orē bi yere gitmiş işde ğak alceüz deye mi ben bilmen.
babam zayıftan bi adam_idı. o niyaz yeri eşiyala deye orī oturuya, ōran vurmışla
280 iştik. ğuru āmet ğaçmış. o onu ökelmiş sōna da ğaçmış. herkesiy bi derdi var.

(Okul)

focanıy bilgūsü çok. satışı çok onuy. okuluy yapulduynu biliyon ben.
sırtımız_inan deyizi kenarından ilemandan ğum çekdúk. işiyiz ras gelsiy, yoluyuz
285 açık olsuy yavrum.

orda ardışdan bi şey yapıyoduk da orda la fuylandım senden fılân dedim. foca da ordaydı.

-133-

Anlatan: Ayşe KİREN

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 82

Derleme Yeri: Çatalzeytin-Çubuklu

(Çeşitli)

benimkisi şaşurtma. şimdi yer ekilmez. tā yeni çıkıye. ortası gurā gidiye. misir
saşdım, fasıye saşdım, eşde...

nerelisiyiz siz?

- 5 bozgurt'a gitdük, abanayadan geşdük. bizim çocuklümüzda biz gözada
ekmekleriynen beyúdük. ğıtlık ço_u du. gözada ekmekleri yedük. touklā girdi
baççeye görüyo musuy. ah ölüm touk bekleyon dayak elimde.

(Değirmenler)

- 10 yakarduk furunu gurududuk, ondan sōna döverdük hazıllarduk gótürüdük
deymene. úydüdük deymende ordan da geldi miydi tāze misir unu derdük. aynı senin
dedüy gibi bas saca bişir ver üsdüne yavı ye.

(Çeşiti)

- 15 oğul nēre górecēsiy uşām. o zaman fakillik ço_u du esgiden. nerdē
gidebilceysiy. hikāye bilmezdük çünkü mektep meclis görmeyüz ki biz. anam ufāken
öldü. bubam da beni evlendükcen sōna öldü. bi yere yollamazlādı ki esgiden fakillik
ço_u du. mektep görmezdiy, foca görmezdiy, bi şey görmezdiy. biz herkeziy āzından
eşütdümüznen namaz ğılıyoruz. neyse siz işinize bakıy!

(Yemekler)

ğara mancar var, pezü var. yapıyoruz. pirişleniyo, mesela pirişlendükcen sōna da tutuyosuy şeyden yımirtayna barāber yımirtalu yapıyosuy. ğara mancar yaparuz, onnāran yaparuz, yellēren böyle toplallādı. şindi asirleştúk. şindi bu ekmē biz evde
 25 gūzünelerde yaparduk.

-134-

Anlatan: Mehmet GÖK

Öğrenim Durumu: İlkokul-5

Yaş: 67

Derleme Yeri: Çatalzeytin-Kirazlı

(Harman sürme)

harmanı gúzel ğatını ğazırduķ. gúzelcenez bıydayı hazulladıķdan sōna
su_y_unan ıslanır. bi fortum alusuñ eline ıslāsıñ. bıyday ğaķmasın deye toprāñ içine.
otunu alıyosun gúzel. bunu sizden focalā mı āatduma istedi? óküzü bālaruz dúvene
5 dön Allah dön sōna.

-135-

Anlatan: İsmiini vermek istemeyen konuşmacı

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 62

Derleme Yeri: Çatalzeytin-Aşağı Sökü

(Tanışma)

foş geldiyiz yavrum, sefâ geldiyiz. nerenin talebesi ğasdamonnuy mu?

biz hem bu kóyün ğızıyuz hem geliniyüz. onun bubasınıy evi orda, benim bubamıy evi de bu tarafda. ben fuylandım şimdi sizden!

5

(Hayat hikâyesi)

bi buçuk sene nişannuydum vallâhi billâhi ben hacımı ğórmedim. temde birē ğardaş cocūyuz. emme ğóstermeyalla bi ke. çalışma menşur_udu. bóyúkllerimiz, mıķdarımız billesüdü bu çocuk iyiye bu ğızı ona vörülēdi.

10

biz domatis, dikiceüz, domatis olucaķ. ğızarıcaķ biz onu yēceüz. fasille dikeceüz. çarşudan alma yo_udu. biz buydey ekeceüz, biçeceüz. harman alacaüz. onu yēceüz. misiri ekeceüz. onu ğıracaüz. ğurudacaüz. uyudeceüz deymende yēceüz. şeker_inen, ğaz yaı aluduk. zeytün yavı...

15

(Dağ hayvanları)

domuz dolu. ğapılara ğada gelü. esgiden porsuk, çaķal var_idi. emme şimdi domuzuy sürüsü va. touķ, faraz besliyoız. faraz, touķ, keçi, ğoyun, inek, óküz hepimizin damları doluydu hayvannan.

suyumuz va. buranıy suyu arıtma istemez. vallāhi iki sene óúnce geliyoduğ
 20 bılaşımızı, çamaşırımızı yıkayamaduğ. bu kóyün suyu yo_uđu. fortumnan daşırdığ
 suyumuzu.

(Pekmez yapımı)

dudu sirkellersiy, ğazana ğuyup ğaynadusuy. ertesi ğún ğúzel süzersiy. ocā
 25 ğuyarsiy. zabah sekizde ğuyarın ocā āşam beşe ğada ğaynıya ğaynıya o ener pekmez
 olur. yapduğ da emme sam vurmuş bu sene yenmeye acı. bu sam vurdu. yāmurdan,
 yavişdan demek ki! başğalarına da sorduy mu bunnarı?

(Fodan)

30 bu yerden bitiya, biz bunu yolup, büşürüp yeyoz. bu çok mağbul şeydü bu
 fodan. kimi yerde bu fodana badımağ deyalar buna emme bizde fodan. bi de tikenucu
 var.

bağ foca ezeni okudu. dā namazı ğılacın duvā ederin size. bağ şu yoldan git.
 bu yoldan çıkarsiy ana yola. bu yol sizi deyize çıkaru. Allah'a emānet oluy.

-136-

Anlatan: Ayşe TIVLI

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 77

Derleme Yeri: Çatalzeytin-Yukarı Sökö, Tarakçılar Mahallesi

(Kapı kilidi)

şindik yavrum ğapınıy kilidi var. ğapınıy kilidiniy ırazası var. ırazayı kilidiy üsdüne daķıyosuy yoķāran_şā. o dölūe soķuveriyosuy bunu. çocuk bilemiye açmasını iyi oluya.

- 5 nēre okuyosuy, çarşuda mı? bilgiyi burda da vörürüm ben o bilgiyi emme yazar mısıyız? siz yazıcaķ mısıyız? şu ğörgeye oturalım yavrum.

(Hastalık)

- 10 tansiyonum var, ğan düşüklū var. āniden geliye eştahsuzluķdan. şindi sādece sovannan yedim. halbisiki her şey var amā yiyemiyan. fasulye çorbası var, tāze fasille var.

(Pekmez)

- 15 dudu evel sirkelēcēsiy. ğaynadıcaķsiy. sıkıp da ğaynadıcaķsiy. ondan sōna süzüceksiy. tekrar bi sepetden süzüceksiy. tekrar dūlbetden süzüceksiy temiz olsun deyi. ondan sōna ğuycaķsiy ocā. ocaķda enicek ğūzel yaķıcaķsiy altına. altını yaķıcaķsiy enicek. elie ğaşū al şōle tavadan bekmezi al. şimdi burī şa damlatdiy top durusa şu gibi bekmez enmūşdü.

(Çocuk bakımları)

havruzu ānadacāyüz, şeyi mi?

oğusun deyi cāmi ğapısına ğorduk. cāmi ğapısı hebisinden ayru. şindi çocuk
dōdu muydu ğōbēni alula. ğōbēni saklarlar. altı aylık mı oldu, ğayrik beş aylık mı
25 oldu neyise ğōbēni ğōzelcenez alular ordan bi parçasını cāminin ğapısına birağula. bi
parçasını dama birağular hayvana özensin deyi.

kırkında kırk ğaşuk su bi tava suyun içersine alular. bu tavadan alula bu
tavaya ğuyallar. yıkancağ tavaya. ondan sōna kırk ğaşuk su ğuyallar. bismillāhi
rahmānirrahim bu ğünün kırku diyi o suynan yıķalla. gezdümezle, sen onnara
30 inanma; o, ğoca ğarı ufallaması. şindik onu ne yapallar biliyo musuy. o suyu bōle
evin her kōşesine atallar.

beşik sırtımızda çalışmazduk. beşik sırtımızda evimizden yūklenūdūķ
tarlamıza varuduk. tarlamıza ğorduk beşimizi. sōna kendümüz, çocūmuz üyyosa
giderdūķ şorda biraz çalışuduk. o üyandı mıydı gelürdūķ endürüdūķ. hevrüz, sübek
35 beşive girince yaparduk. evet, beşive girince yaparduk. beşikleri var_ıdı
çocuklarımızıy. gine de vardu. erkek için şindik yavrum onuy şōle ğaşuk gibi bi şeyi
vardu. ğavlağ yaprağ var_ıdı. o ğavlağ yaprağndan toplarduk bōle bi yere ğuyarduk. o,
ğavlağ yaprağını da ğızlarıy ğıçına ğuyuvörūdūķ bōle. o da havruza giderdi sidī gine.
erkēn de gine sidī o ğaşuk gibi olan şeyden gine o havruza gidēdi.

40

nenni yavrum nenni

üyüsün de böyüsün

yārabbi çocūmuz

harmannara yörüsün, deyi ezgi derüz. ürüm yerinden tutup sallaruz.

45 (Okul)

bōle böyüyüncek eycúĸ yollarduk gendümüz gótürüdúĸ orda focaya. teslim ederdúĸ. derdúĸ bunu iyi okuduy nōlu ezbellesin dersini ōle deyi bırakuduk.

sarıluk geçirünce yavrum onuy sarıluk kesmesi, sarmaşuk ācı vardu. sarmaşuk ācını alular bunu okuyalaĸdan duvā edelle.

50

(Ceviz toplama)

buna deynek derüs. cablu ince olu. o, cōvüz kesiyeken doĸunan bóyledü. ecúĸ ĸalıncadu o. cablu ehe ince olu, ona ĸurt baĸ çibü da derüz. hayvannarı ĸuvuyeken ayvannarı o çubūnan ĸovaruz. řindik gidiyeken bu yörümek için deynek. bundan
55 yeylūsü çubuk derüz ona. deynek elinde ĸalın aardu. ben řo yoĸarki evin ĸızıyın, řu evin geliniyin.

-137-

Anlatan: Davut ÖZ

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 67

Derleme Yeri: Çatalzeytin-Yukarı Sökü, Asmakoz Mahallesi

siz ne araştırıyosuz? foş geldiyiz. nerelisiyiz siz? nine aşāda bosdan sulāya.

(Mermercilik)

- bu muhidin uşā heb ğulbetçīdi. mermerciydim ben. on üç yaşında ekmek
- 5 ķarneynen_idi. inönü zamānında ekmek ķarneynen yidim ben. altı lira yol parası
vörüdüm. o zamaniyi ben ğurbete gitdim. yol parasını veremedim burdan ısdambul'a
vopurnan gitdim. -bardaķları bulduy mu? bardaķları mı bulamadıy?- babam yayliya
gitmiş_idi. yaylada burdan bi ğoyun satdudu annem. onunun ğurbete getdim. benim
ilk defā ısdambul'da ğuzğuncuķ. ısdambul'u biliyo musuyuz, bilmiyorum biliyo
10 musuy? o zaman bizim burası abana'ya bālıydı. abana'dan gitdim. asgereden barabar
gitdim. o zaman çile yataķ yok. yorğan yok. iki sene ğuzğuncuķ'da ğaldım. iki sene
sōna ğalfa çıkartdı usdam beni. yahudüydü usdam. eksiklerin var senin dedi. sōna
beni getirdi mumānede orda bi dükkānı var_idi. yorğo deyi bi adamın yanına verdi.
bi sene de burda çalışacaķsıy, dedi bana. iş yorucu. meselā ham bi taş ocaķdan
15 çıķıyo. yarıyosuy. o ölçüye ğöre kesiyosuy, yonuyosuy. mezar işi yapıyoduķ en
fazla. ince mermercilik son zamannāra başladı.

20 (Anı)

esgiden yol parası var_ıdı. altı lire yol parasını vermedim. babamnan
barāberüz. babamın beş dāne çocū var_ıdı. evlendim iki çocuk var_ıdı o zaman. altı
lire yol parasını veremedim. burdan bi torba azık. mısır ekmei işde soan goydu
hanım. gıtdik burdan bazğurt'a. bozkurt'un üsdüne goru ısdambul'a yol açıldı. yedi
25 gún orda çalışdım. ye altı lire yol parasını vereceksiy ye çalışacaqsıy.

(Ağaç aşılama)

iki üç çeşit aşılama var. meselá şindi şu aaç. bunu burdan kesiyosuy
desdereyne. bunu yukardan bi bıçağnan yarıyosuy acuk. burı şa çivi soğuyosuy.
30 aşuyu da galemi de hangı meyvadan aşlaycan. meselá dut, elma, kirez... yaprā
yaprāna dek getirüyosuy. aşu bu. sōna çıkā ondan cırıflā.

(Tarım ürünleri)

iki çeşit furmamız var bizim. kābe furması var. iri bōle elma gibi. bi de ufağ
35 furma var şōle. beyaz çatğara, siyah çatğara erikleri va. al şu gegikle çek dalından.

(Civci)

yımırtayı yatırasuy tavūn altına. goluğ olur tovuğ. goluğ oldu mu yatırasuy
onu. yirmi bir günde çıkar altından civci meselá şindi goydum goluğ yatıya. benim
40 tem on iki tāne. cıluğ çıkar ondan sōna. bāzısı yītan olu. çürür yāni. mal da besliyon
ben. cabluyu alurun elime giderin yazulara.

(Cibes)

kestāne cibesī, misir cibesī var. kestāne zamānı cibes yaparız biz. ataşı
 45 yaqarız. üsdüne elfertiynen serēsın. elfertiyde ğorsun üsdüne yaqarsıy cibes olur.
 misir ğızartmasına da cibes delle.

(Çeşitli)

deymenin çaķıldakları vardır bōle cıngıldak cıngıldak dönē. daşın üsdünde
 50 dönē deymen cıngılı cıngılı yapar.

-138-

Anlatan: Naile ÜNLÜ

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 68

Derleme Yeri: Çatalzeytin-Piri, Saydaş Mah.

(Düğün gelenekleri)

düğünlerde gelin almā gidēdūk, ğına yapāduķ, geline duvaķ gevrūdūk işde ōle
oludu. sohbet yapāruķ, başına duvaķ daķalları, yeşil duvaķ gūzelce. şo ğızın
eynindeki gibi. bayramları toplanulardı şaķa yapallārı yemek verūlēri hep evcek.
5 şindik bi şekil oldu ortalıķ.

(Köycülük)

mal gōrūyoz, bu otları biçiyoz. misir ekiyoz bellēyoz ōlum. yarsını dozla
yēya. başga bi şey ekmēyoz esgiden būydey ekiyoduķ. harman alıyoduķ īsanımız
10 vardı. şu çocūnan gendūm var_ıyın ahırı beyim de öldü.

(Hastalık)

her bi yellerim ārıya. barnaķlarım şişdi. toķtora gidiyan, hap veriyolla,
atıyosun mīdem de ūser va. o da azduruya. her yellerim şiş ne edeyin. işde bunnarın
15 başını bi yere gōtūrcöz de şitcöz, mal gōrecöz.

(Yemekler)

pılav yapıyolla, et bişürüyollar, zalata dōralla, tatlı yapıyolla. tatlıyı hamur
aşından yapalla. onu nasıl yapıyolla. cōüzü ezeceşiy, ğatacāsın içine gōzelcene

20 başluvayı. şekerlü şerbet yapacāsın iine ęuycaķsın. yle yle yapılya ęarřuyunan aynı.

deymende un ıkarduk. buydey üydüdüķ, misir üydüdüķ burda samutda ederdüķ āřam oldu mu tallalāran gelcēsin, gece yarısına ęada ekmek etcēsin. üyyen üyye, üymeyen ekmek yēya.

25

(eşitli)

deiz ařāda atalzeytün'de. arşuda, o taraflāra. fasulye dikiyoz, ekiyoz doğzla yēya, sürgü ekiya. ęayrı biz de mal ęörüyoz, masat ęörüyoz.

30

(ocuklar)

davul alarduk, asımcaķ asunuduk. ayāmızda arap yok, lasdık yok. aruk geyerdüķ. ayaklarımıza diken batardı. sırda bile yaan yāmuruñ altına ürüdüdüķ bōle eynimiziñ urbasıynan şapur şapur āřama ęada sır ęüdedüķ. tā ęovarduk dālara ķoru, yaylalara yoķoru. siz nerlēren geliyosüz? ben de ocuk ahırı şo var işte. āloda
35 yardımcı oluya.

(Pekmez)

bu meyvelēren işde meselā kirezler vardı. kirezleri toplarduk. kirez bekmezi yaparduk. ęüzelcene onu toplarduk. dene dene toplarduk ęötürüdüķ ģambalların
40 altına ęötürüdüķ. ęüzelcene bu tovalara ęuyarduk yāni. elimiz_inen de ovaşalarduk, onu ęazana ęuyarduk. ęazanda şıralarduk, řarapģana var_idi bōle, řarapģanından ęeürüdüķ. tovaya ęuyarduk şırasını ęüzelcene bekmez oludu ölüm. toprak ęatarduk haķģat gine. meyvadan da oluya, řunnāran da oluya.

45

(Hatıra)

benim dúñüm davul zurnaynan oldu, başıma duvağ gevürdüle beni kúçücek bi çocuğa verdile. beş sene gúccúklünü bekledim. beni beğenmedi evlendi başğa yēren şey etdi. ben de ordan ayrıldım. bu adamı da ġarısı ölmüş buraya geldim. óveylīmiz yok çok şükür. bi tek bu var benim çocuk ölumuz olalağdan.

50

(Günlük işler)

zabahdan ġākınca inejimize bağıyoz, ġayfaltımızı yēyoz, mallarımız salıyoz dışarı atdırıyoz, ġārin nerī ġitcēsek iş başına gidiyoz. deize giremez ġorkuya millet. demek bullara şārı gezmeye geldiz! órúğ ġótürüyün mü?

55

emme ben durmadan kóyde yaşāyon tabi. size ĭcük ayran ġótürüyün. hayvanları dālara ġoru salıyoz. onnarı ibedi bulamassın āşam gelüse gelecek, gelmēse arāp bulacoz. geçen sene çok ġayboldu. geçen sene yalüz başına ollāra tā ötede bulduğ yaluzçana işīna gidiyoz.

60

esgiden ipek peştemali bālanduğ. başımıza pō balunuduğ. ġırmızı pō, duvağ üsdüne gevürülerdi. fisdan dellerdi onu gevürülērdi yoğardan aşā. bicama gevürülerdi ayāmıza, ayakğabı gevürülēri. benden yaşlu var_ıdın emme şindi yok kóyde. şindi burda bi ġarı vardı, onu sormadīz mı? esgiden şu bizim harmanda, harman aluduğ bóyle ókúzüne dön ulan dön. āşama ġada dönēri, āşam da tınar savuruduğ dīrenne.

65

(İntihar etme)

dün bi çocuk intār etmiş bağ eveliki ġún yemişli kóyünde aşāda. bi çocūnan āşık olmuşla ġız_inan. ġız ben sā varmāyon pis kópek demiş. sen benim peşimden

ayrıl demiş. yok demiş ben seniñ ƙapĩn    nde bile beklerin demiş. almassan bile can
 70 verecen Allah’a demiş. hemen   ra ipi alıye asılıveriya   zıĩ evinin    nde.

  sanla burda h  rsdan   l  yolla   arab  k’e   urdula bi pavrı  a ş   evin   sanı. sizin
 memleketde ne yapıys  z ş  ndi sen onu   nad ba  ıyın? ba   bunna furma, ş  nnar   r  k,
 ş     z  m, ş   c   z, fiş  ne kirezi pek yok. findu   va mı    yler  zde? yeş  l sovan va
 bizde. tomatıs t   yeni dikd  k t   d  kmedi t  . onna d  kene   ada hazır.

75 val   esgiden bek zor  du. zabahıĩ ıhırc  nda   al  ard  k, bulaş  , var  sa
   amaş  ru     rerd  k,   ayfaltuyu yapard  k. s  ları tamdan   ıkarud  k.

-139-

Anlatan: Sultan ÇELİK

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 83

Derleme Yeri: Çatalzeytin-Yenibeyler

(Düğün gelenekleri)

- gelin almā gidēdük davul, zurnaynan, bayraklar_{ın}an. gelini górmē gidēdük. beyenüsek aluduk. ondan sō dúúlūē giderdük. dılúk ederdük. gız tarafı pekiy derse o zaman evelā söz almā gidēdük, sōradan da dúúlūē gidēdük. şennik yaparduk.
- 5 furunlara ekmek gıyarduk böyle furunlarımız var_ıdı. dúún yaparduk üç gún üç gece. ğuru fasılye gibi o zaman da tabī et ucuz para gıymatlu. para yok. et büşürüdük. et yemekleri yaparduk. ğuru fasılye yemē yaparduk çorbası gibi. ğuru fasılye çorbası delle, ilēren òle deniyodu. şimdi ğuru fasulye deniye. meşür et yemē, berek, sarı burma. sarı burma derüz, yoğa açaruz. açıyoz yoğayı içine dō iç gıyyoz, cóúz olsun,
- 10 fındık olsun. onu bōle toplāyoz, ğızardıyoz üstüne dat döküyosüy. ondan sō kesip veriyosuy tabaklarına. sütleç yaparduk pirişden. ğadeyif ğızarduduk. ğuveleç yaparduk. atları ğoşduruduk. esgiden böyle işdi.

(Çiftçilik)

- 15 ölum arpa ekerdük bülüsüy. bıyday ekerdük, misir ekerdük, fasılye ekerdük. buralara şā her tarafā. meyvelerden; kirez, erük, armud, furma. souqluk yapıyoduk tabi armudlāran. şu bildüy armudlāran yapıyoduk. şimdi gine yapıyoz. dutlāran dut bekmezi yaparuz. dut bekmezini bildir sirkelēyosuy çula şā ğazana gıyup ğaynadıyoz, süzüyoz, Pekmez yapıyoz. ğoyulaşıya tabī endükçe ğoyulaşıya.

20 incirlēren, incir besdili yapāduk. kúlúk kúlúk böyle ufağ ufağ furunlara verūdúk ğışın kesē kesē yerdúk onnarı.

(Çeşitli)

25 deyize gidellēri, bayramda bayram yemē yaparduk. harmanlara ollara çıkaruduk. bayramları herkez gelen ğomşuları ne var_ısa sererdúk óyle baccalara buyrun edēdúk uzağtan gelenlere yemek vörūdúk.

(Kastamonu yolculukları)

30 ğayır deniz yok ğasdambolu'ya yol var. ilēren yokduş; emme şinni yakında açıldı ğasdambolu yolu.

(Dağdan odun çekme)

35 odun çekerdúk ğızaklar_inan. rahmetlü ābim çok gidēdi. óyle yanında şōle aaçları var yeylü. onu çekellēri omuzlarna dağallāri, çekellēri odun ğótürlēri dālāran. odunla yeylü olur mu aır. ğuruyunca yeylü oluya. ğar_inan ğar_ına ğótürülēri. ğayıya o ğızakla bōle çekiyosuy ğayıynan. şimdi bōle ğoymaz toprağdan o ğışın. ğasdambolu iç kesimlerinde ğonuşması çok denişükdü.

(Ağaç evler)

40 şo kiremütleri, daş ğapağlarını dēyosuy. bildüy şu daşlāran deñil de bunnā mermer eteki daşlāran. tabī onnar burda bizim aac evimiz var_ıdı. aynı bildüy şo aac evi gibi şo ğóvdeyi aac gibi bi aac eviydi. üsdünde o daşlar var_ıdı. o taşları aşalāran deniz ğıylarında ğótürüyoduk. yarıyosuy şōle. arğaynan arğamızda afadersiyiz aaşdan cōmel va. çok daşuduk. çok çektúk. bizim ğórmedūmüzü kimse ğórmemişdü.

45

(Hasat)

tarlayı bıydayı biçerdúk. elimizde oraqlar var. el_inen biçēdúk. tırfan_inan
 biçen tırfan_inan biçiya. biz elimiz_inen tırfan olmadū üçü elimiz_inen biçerdúk.
 tallada biçēdúk, gótürüdúk harmana. harman aluduk óküzler_inen afedersiy.
 toplarduk böyle bi yere örüzgar oldū zaman atarduk diyren_inen. habire sovruduk.
 50 bıyday bi tarafında samanı bi tarafında.

(Çeşitli)

anne baba yok benim ölüm. benim zamānımda yokdu bi şey. kóy focası bile
 yokdu.

55

(Köy işleri)

arāzi çalışdūmuz yok. hazır yīyoz. üş beş gún bi yēre bi iş mi? çatāsa
 çalışıyoz. şimdi bi yerde adamıy evinin üzeri yıkılmış orı yapıyoz. bahçesini gaziyo.
 fındık bellēyoz icābında. ireçberlik galmadı heb orman oldu.

60

(Ayı hikâyesi)

ayunuy esgiden biz onnara ermedúk, yerişmedúk de tā önceden bu çaydan aşā
 gidēdi çatalzeytün'e yol. aşāda bi yerde onna mahkemelikmiş iki arkadaş. birini orda
 ayu yakalāya. ayuyu yıkıya onu ondan sōna öbürkü arkadaş da ilerden geriden
 65 gidiyomuş, gavgalu emme o gayrı bairıya gavgayı fılan unudmuş. deize düşen yılana
 yapışmış. ōran gayrı mavzeni çekiya ayunuy üzerine dō buraya iki el ataş ediya ayyu
 orda vuruya yāni. adam ōle gurtuluya. başbarmānın birini goparmış yāni burda bi
 arkadaş da domuz parçaladı. domuza tūfek atıyo domuz tabī ölmēnce ōran çıkıya
 sekden yoqoru atlayınca hemen aliya adamı altına.

-140-

Anlatan: Pembe AYDIN

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 75

Derleme Yeri: Çatalzeytin-Kaşlıca

(Hayatın zorlukları)

şindi āşam ne yediy diye sorsay baķ müslümansay inan onu bile unuduyorum.
esgiden her şey yapıyoduy emme unudduy giddi yavrum. bi şey yapıdūmuz yok.
kendi hālimiz_inen ūraşıyoz. bi merkebim va şoraya bālayon, onu ōran ǵótürüyon,
sulāyon, aç-çok yemē yapıyosuy işde bu. tallalar orman oldu. dālara, çaylara şā
5 gidiyoduķ, hayvanı tallaya dō ǵovuyoz, çaya ķoru ǵovuyoz. çaylāra ǵúdüyoz, ōran
ǵovuyoz tallalara. bi ōlanım var benim zahti.

-141-

Anlatan: Ayşe ÖZBEK

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 68

Derleme Yeri: Çatalzeytin-Doğanköy

ben oturamācam namaz zamānı geçıya. yok be ne gorkiyin yavrum foş
geldiyiz. yatāmı toplamıyon ben. ğusura bakman.

(Köyün adı)

- 5 doanlı, esgiden şey_idi mocca dellēri şindi deışdūdüle. doanlıya çóúrdüle.
ismim enşa özbek. benim anam altı yaşımdayken bırakmış. bubamıy üstüne
evlenmiş. afedersiy ey beni de el yanda durdūmdan bana çobannık yapdudular.
benim övey anamıy ōlu var_ıdı. ōle dā bizden yerişgūndü tabī. o sizden biraz yaşlu
onu oқuddular. bana çobannık yapdudular. yā biz oқuyamaduk. bubam çeksin
10 cezāsını. ben bi yere gidsem şindi bi arabayı tanıyamāyon. arabayı tanıyamāyon sā
soruyon ona soruyon. bu sefer ğasdambol'da irezil olcādım nēreyse bilemedim
arabayi. ğasdambol'da ōlum var orī gitdim ey ona soruyan yirmi tāne araba var.
hangisi çatalzeytün ne biliyin. ğaybolmadım. ğaybolmadım da ona soruyon, sā
soruyon, şona soruyon işdi soğolsunla deyveriyala gine çocukla. ireçberlik şindi
15 yapmāyoz. esgiden çok yapduk ama. baccalāra icúk bi baçça yapdım amme hiç dört
misir bitdi. o da buruşdu gitdi. douz būra da çok. şu dā çık bi fındık bahçası var_ıdı
adam yapıydı. vallaj dedim o ğūn ōlan telefon ediye dibinden kessem deyan dedim.
e donuzlā geliye ben beklemeyen ki! şōran şā hay hay deyan. yanna enmeyince hay

hay_ man gideller mi? deniz d̄inemeya onnar yeycek şey arayalar yavrum. yeycek
20 şey arayalar.

(Eski düğünler)

biz esgiden yavrum talla işi ço_udu. talla ireçberlik yapıyodu. kim habire
ğayratlu ona bağıyallar_ıdı. iyi gelin o ğayratlu gelin. tallada çok çalışıya sava sola
25 bakmaz ha bire işine bakā. ey biz anca onu biliyodu. òle ḡózell̄miş bilmen ney,
geymi iyiymiş. temizlik de òle aramayalar_ıdı şinni muğún temizlik. ey ondan sōna
gidiyalar dúüne söz goyalar. yúzú_k dağcağlar ğāri. esgiden zatdi bilesú_k yo_udu. bi
halka bi yúzú_k dağallāri işde onnan... ondan sōna da ğāri gidelēri ne ğoparsa
ğoynünden ev mev bilesú_k yo_udu. altun var_ıdı. bi altun dağallāri. yüzünü kúpesini
30 dağallāri işde bu. ğına gecesi yapallāri. at_ıman geldú_k. ğına bı akşam dúún başlāyi
mahalleyi okursuy. buyrun edēsiy. o āşam biraya toplarsıy. yemēni vörüdú_kden sōna
millet şenn̄ini yapallar ğadunnar arasında. şenn̄ini yapduğdan sōna ğāri millet
davulcāna yakın ğınayi geliniy eline ğolla. el öpmeye eviy içinde_y_ise. gelin
istemezle. gelin istemez. sen ḡónlünden ğopduy emme başga şey dağdıy emme para
35 verdiy. el öpme parası. ğaymaynan idāre etcēsin. ğaymay suçunu bulunca bunu sā
söyler. bunu būran al şurī ğo der. şurdan al şurī ğor der. e onuy ğayınayın ded̄n̄ü
yapcan. hāliynen biz ğayınaynan ben ğırk sene geçindim. ḡúl gibi geçindú_k. hiç ğāğa
bile etmedú_k. ey zabālejn ğākıyodú_k. ğayınam tallaya gidiyodu, damda inek
oluyodu. çolūm-çocūm oluya. ben onnarı doyurudum. ineklerimi salardım, peşinden
40 de ben ekmēmi aludum, ben gidēdim. zabah şindiki gibi zabah çayı mı va. ah òlum.
tallada sovan_ıman su_y_unan yeycēsiy çalışcağsıy. şindiki gibi mi bu ḡózüyün
ğórd̄ yelle, orman gibi olan yeller hep çalışıyodu. bu domuzla çıkālı bırağdu. tabī

bekleyemedük hangi birini beklēlim. çocuklarım yerişeni ğurbete yolladım.
 yerişmeyen böyüdü ondan sōna gitdilē. iki sene de gendüm gitdim peşine. iki sene
 45 çocūmun peşine iki dānesi birisini ablamıy yanna verdim. ablam ğöz ğulağ oldu. orda
 böyüdü. hani böyüdü demem beşi bütüdü. onu tekler de onnāra beşi bütüdü. ğurbete
 çıkdıla. onna ğaylaz olmasın deyi ben peşlerne gitdim. ğayıntam vardı. ğayınam
 öldü. ğayıntamın ğızı bırağdım evde. bōle ğızım varıdı. o ğızı bırağdım. gendüm
 uşaklarıy peşine gitdim. ğāveye alışmasınlā deye. emme alışdıla gine ğāvedele. gine
 50 ğāvedele ne yapalım!

biz ğucāmıza alıp da sen benim evlādım bi kere emzükdeyken emzürüdük.
 ğalduru atāruğ şoreye. bi dā çocūy yüzünü nēre ğórüyosuy. gecede ūküden düşüyoğ.
 ūküden uşā ğórmēyoğ. çalışma va.

55 (Odun çekme)

yılanlu derdük oreye. ğúrgennere o ğúrgenneriy içine kōru zabā dōrt saat
 ğalım ğalkarduk. bu da çocūdu emme bu da ğaruşudu bize. yörüylek gidiyoduğ
 óumuzde merkep. izan nēre, dağ varıyoğ da bi sāt iki sātde burda ğanağda bōle duş
 gibi oturuyoğ el billīne toplanıyoğ. ondan sōna işiyince ĩcük ortalık alu ğarayı seçince
 60 gidiyoğ. aramā nerde odun varısa tabī ah ōlum odun esgiden paraynan almāyoduğ.
 şindi paraya bindi. esgiden para nēreydi. bi kilō şekerı ben bir ay yedūmü bülürün. bi
 kilō şeker şindi bi hafta gitmēya. iki ğún gitmēya bi hafteyi bırağ. iki ğún gitmēya.
 biz bir ay yerdük. çay may içmēyoduk ki. ōle bi ğāve māve yapāduk. bi ğāveye de
 zatti ne gidiya. bi ğaşuğ şeker atıyoğ. öyleydi.

65

(Yemekler)

normalda ğuru fasille ğolları. aynı bi yemeklik yeşilliklêren ne var_ısa fasille
 70 ősun, pırasa bişmiş ősun mancar olu. ȳle şêler ȳle şêler yapāruk. yeşillik... berē
 yapıyoduĸ, datlusunu yapıyoduĸ gine. dadluyu yokāra açaruz. büşürüz saşta. ondan
 sona elimiznen yazıyoz tabî. dūrüyoz dūdūk gibi düre düre bunun gibi tepsiye dō
 ğuyyoz. dibine ya ocaĸda kōzde ğızarduruz. bi de o yanı ğızarinca bu yanı çōūrūrüz.
 onun biz elimiznen çōūrüyoz bi de şȳle yaslı aāç va. aĸdaraç şey sanut sanut.
 şunuyun eninde yokayı tabî onda açıyoz. onda ğızardı mı buraya aĸdāruz. altına bi dā
 terçini yā ğuyarsıy. gine kaĸarsıy. ğorsuy kōze. iki yanı da ğizaru. dā da olmāsa yaı
 75 bol ğuyunca ğulāndan dutarsıy şȳle altı üs çōūrüsüy eliyen. o da oluya aĸdarmadan.

(Kuru fasulye yemeĝi)

biz esgiden ısladmāyoduĸ o şîni ıslanıya. esgiden odun yakāyoduĸ yavrum
 ocaĸda. ğuru fasulyeyi yıĸarduĸ. bunu yıĸayasuy emme bi su yete emme iki su yıĸa
 80 neyise ğayrı, atarduĸ tencerinin içine. üstüne de dolduruĸ suyu yakāarduĸ altını. ğuru
 fasılyenin ādeti buydu. emme şindi ȳle deil. şindi dibinde yā yakıyala sovan
 dōrayalar. ed var_ısa, ed ğatıyalar. sovan dōralar bi tāne içine. dibinde yakālar
 nazzatli olu. o nazzatli olu. şindi salça ğatayala esgiden salça da yo_udu. ete
 moçça'da mıydıy? en iyisi bunuy anası bülü, sen bunuy anasına niye gitmediy?

85

(Saĝlık)

benim dizlerim ārıya. kilȳm avur ondan mı? benim ĝıyafetime ğȳre kilȳm
 avır. en fazla elli atmış kilȳm olucaĸ. benimki doĸuzan kilȳda ğurbete de ĝışıyin
 gidiyon. çocuklarıy yanna yüz kilȳ alıyon. accoĸ bu gezenlemeniy faydası va. tabî
 90 buram ben şindi gidiyon şȳ gomşuya. ordan eve geliyon, burdan şȳrē gidiyon. ȳra

çıkaman tabî. ōra akşama ğada ye iç burda. bi tek bulaşuynan beĭm füşġüy alıya. onda çocuklā yapıya. bā ğalmāya. e ben yēyon, içiyon bōle oturuyon. başġa faydası yok. dizlē temellū ğasılıya. dün bi yere gidmedim. evde_idim. akşam şurî şā gidiyin fındıklara bi bakıyın dedim. anām endim oreye dalı ēmişle o dalı ēmişle otudum ya
 95 gidmedim. bacakla çengel olmuş. dōrutamadım. oreye endim geldim su kesildi. bizim işimiz gezme_y_inen iyi. hiç evde durmadan gezebülüse ne mutlu işde. ġāri ücūk de yaş vāduķca otumaķ yaramāya. gerçi hālimiz yok emme. şu sā ayām dayım öleli on seney oldu. on sene bu dādan odun çekiyoduķ. ayāma bōle bi şey uyuşma sardı. o ayāma uuşdu. bu sene ğalçamdan burdan ĭne vurur gibi burē gel çıkđı
 100 sancusu hiç ayak duramadım. şindi burey geldim bi seneden beri bu sol ġoluma yatıyon. şindi icūk kōye geleli iki üç ay oldu geleli. ācuķ ācuķ bı yanıma yatıyon gezdūmden demek. gine ūşıye eme ūşukluk var. gezmeniy çok faydası var.

el işi yapıyoduķ ama o ğada fazla yapmāyoduķ. gendümüze yetúklúk. şōle idēreten şindi de ĭneyi telleyemēyoz. şindi ĭneyi telleyemen ġózlúe de alışmayınca
 105 ben ġózlū daķamāyon. enişdem öldü. işdi iki ayı geşdi. iki buçuk ay oluya yeni ġózlúk almış hiç ġózüne daķmadan tā iki tāne almışlar ablam_inan. ablam dedi ki hiç enişden ġózüne almadı ġız baķ şuna dedi. baķdım anā hiç ġóremedim. enişdem yetmiş dört yaşında mıydı herhalda ōle bi şe_idi. e ben de tā atmış sekiz oldūmdan aramızda yaş arası oldūndan ġóremedim enişdemiy ġózlūynen. o tā beni kór etdi. e
 110 şindi ben hiç daķınamāyan ki zatde. daķınamāyan. bi ĭneyi tellēsem açıyon. perdeleri dūrte dūrte dek gelüse geliye. ben ne bileyin yerinde deġşdürüle bēki emme onu nēre gitcēn. orî gidip de gelene ğada bi ġózlūn parasını buluyo. elli gideyken vereceysiy

elli gelēken vereceysiy on kāt. yoǵoru geleyken veremeysiy araba parası ne ānadım
 ben bundan. ğasdambol'da ğasdambolu'nun daşķóprü'sünde benim ablam da zahte.
 115 orayı bülüsüy ölüm da var ōra. onna orī işdi sā dedim ya on iki yaşını bütürünce şey
 beşi bütürünce ölümü orē vērim. ablamıy ğocası şeydi yorǵancı didi burī maraķ etdi.
 benim de en beyúķleri de o_y_udu. hızm̃at ediyodu tabi bā. hızm̃atına maraķ etdi
 ablam onuy. ille dedi anşa dedi bunu dedi enişden yanna ver sen. sōnadan da bunuy
 ğardaşları var aynı emsal onnar gidiye geliye tabī. onnarıy eli çok para ğórúye bu ne
 120 ğórcek būra oturunca faķırlıķ deil de eniştem eline para vermēyodu. bin lire iki bin
 lire anca bi şe parası ēlence gibi sōna burī gelince bāramlāra kóye geliyodu. bunuy
 ğardaşları da biz bōle şöle deyince ōlan gitmēcek oldu oreya. onnar para ğazanıya da
 ben ğazanamayan gibilēre mi ğārin ne düşündüyse tabī ondan sōna gitmēcek oldu.
 yalvara yaķara anca yolladım ōlanı. e yollamasam ablam darulu. şindi orda bi sene
 125 iki sene ğaldı. e şindi ōran ğārin ondan sōna da alınca sōnadan da işde ablamıy ğızı
 var_idı. benim de ğızım var_idı. ğız deışū etdúķ ablam_inan. onun ğızını ben aldım,
 benim ğızımı da o aldı. ğız deışū gibi... e ōralā şindi hepsi. geçiniyala mutlu. ğāħa
 edellēse edē içinde, dōuş etselēre de içinde dōuş etmezlē de tabī eyi olan yēre dedi
 ğodu oluya. sen eteye git, ben beri gel. geçinme dünyası... netcēsiy ölüm!

130

(Köyün adı)

esgiden mocca_y_idı. ne bileyin eteye ete mocca dellēri. benim uşaklīmda
 ben hiç aynı ireçberlik aynı ğonuşdūm gibi. dā esgiden benim babamıy annesi falan
 olanları dā denişik.

135

(Köyün denize uzaklığı)

çok arası yok. şurdan şā endi mi om beş yirmi dağa deyize yürüyelek
 eniyosuy. hiç gitmezdim yavrum. ben el yanda büyüdüm. boylan oldu çoçey ölu
 bovludu. bayramıy ölu bovludu. deyize gireyallar. bilmeyam gayrı neyise şey
 140 var_ımuş gıyu. suyu içinde e bürüye dō gidiyosuy. gıyu oldūnu nēren bilüsüy suyun
 içini. orej girince batıyalar. ikisi de bovluya ōra. dōmbelek gibi, yüzmeynen alākası
 yok. seni ayaklarıy yerden o getiriye bōle çevirerek. o sene om beş seneyi geşdi. bi
 de gōrūmcemiy gelini bovludu deyizde. ısdambul'dan yeni geliya akşam bu harda
 dedūmuz yēre de dēzesi var_ımuş. yō harda da olu mu pōçü kōyūnden şu ilēren. ōran
 145 şīni demiş ki tabī yeçeni ya zabalayın demiş gayvaltuyu bizim evde yaparuz erken gel
 deyize giderüz demiş. ordan da dönüşde o harda dedūmuz yēre babalarıy kōyū va,
 analarıy kōyū... e dönüşde de ōra galuruz demişle. āşam yemēni ōra galuruz
 demişle. āşam yemēni ōra yerüz. annaşmışla gelin zabalayın gāķıya evde gayvaltu
 yapmāya. alıya. çocūnu gidiye hōçü kōyūne şeye hōçü kōyūne geliye. ōran şā deyize
 150 gidiyala. demek ōra araba va. çocuk ufaķ şōle üç yaşında mı dört yaşında mı çocuk
 boylu üçük açılmış demek. ay çocūm deyelekden gelin hemen çırpınıya gidiya. çocū
 alıya. orda gıyu mu vardı. gine ayān altına ne vardısa çocū gurtarıya gendü gidiya
 aşā bovluya. geliniy ölüsü geliya aşā. deyize gitmek de iyi deıl valā. on seneyi
 geşdi.

155

(Anı)

lan kōtū bi şey aldım_ısa bi yēre açarsıy. şindi burē gomşumdan bōle birisi
 geldi bana gōnuşduruya ne biliyin ben. dereden depeden gōnuşuyoz biz.

160

(Domuz avı)

bekleyib de yapabölüsey iyi emme Һani bekleyen kim beklēcek. kópek mópek
 yok. yavrusu göplez. douz yavrusu. gezen mi çok bülü yatan mı delle. gezen her
 yerden bi laf duyar. burda aқşama ғada otu. būran ne duycaysıy. anca bi yoldan
 geçeni ғórerüz. sen duyduy mu bizim lafımızı o biz õle dēyoz. hadi savol savol
 165 yavrum hadi. şeker hastası oldūma soқұқ şey doқunuya. kóyúmüzde su kesat baқsana!
 benim õlum, şindi loқantaya giriye ufa_ıdı. tā şõle sekiz doқuz yaşında_y_ıdı. erken
 bütüdü. ufaқ vērim oқula beşi bütüdü gitdi. şindi geliye loқantaya yemek yeycek ya
 õlen yemē. ne vā deye soruya. işde o da ғuru fasulye mi deye ғāri çorba mı dedi, ne
 dediyse loқantacı o da dē ki paқla çorbası mı dēya. ғompostoya da ғomposto
 170 demēya soқluқ. bizim furma yapmayala. soқluқ öruқlē va şulāra. öruқlēren yapıyoz
 ғompostoyu. dutdan bekmez yapıyoz.

-142-

Anlatan: Hacer ÜNAL

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 77

Derleme Yeri: Çatalzeytin-Hacıreis, Çörekçi Mah.

sālız, hoş geldiz, sefa geldiz buraya ğada. her zaman ıratsuzuyun ben. bunna uzakdan gelmiş esgi ğonuşmalāran bi ğonuşma istiyola. ben çalışmayı nēre ğórecen.

5 (Düğün gelenekleri)

esgilēren ğardaşlık oluyodu, amcalık oluyodu, mehir parası oluyodu. ğapı kitleyelardı ğardaşlıkda. gelin içerde dāmat ğapı açardı zabālin. dışarsı aşduru. cehizlēnde keten bezi ğóynej vardı bóyle. alaca vardı, keten bezi ğoyne vardı. saye vardım. esgiden saye geyyoduĸ. şimdi ğórmeyyoz. sayej keten bezinden yapılan bir 10 örtü giyisisi. analık ğapanması vardı. o da saye gibi pamuĸdan yapılmış manto gibi şey.

(Anılar)

anam bubam yok Ėsüzlüne deyzelerimiñ yanda durdum. ğavġa, dōuş 15 istemeyenner... gine de ūraşıyala gine. ni yapalım Allah'ına ğavġa mı ediyin. faķıllıĸdan baķamadım ĸocūma. ĸatalzeytün'e getmişin. dejzi nēre ğórecem bejim ödüm ğopiya. yörüylek eniyoduĸ.

(Evilli geleneĝi)

20 davul alalla, aval alallar, evilli olu. benim zamanımda ızıñ peşinden inek verirler. geliniñ peşinden ine_inen peşinden baarla. gelin giderken, bi oyun bi kei verölēdi evüllü yapālardı. evinden geliniñ peşi sıra bi mal verip denerle. geliniñ peşinden hayvan inek getmēse o gelin abul deil. gelini ēle seviyala. mal getmeyen gelin abul deil. evöl inej olmayan abul olmaz.

25

(Dokumacılık)

eveli keten bezi īriyodu. burcuul óúrüyodu. keteni īrölēdi, şōle şōle atādu urcūnan.

30

(iftilik)

biz dē dalāda misir ekiyodu. bolukla boz duruyo bu yıl. evlerim, kóylerim kitlü şindi. kimsem yok şindi. baccala ayır oldu, kim ekecek. eve aldım bi uval un. ister bore get. ister maāna kes. ister yoa yaz. ne yapāsañ yap. bayır başına oru baccaları gezmeye getdim. aşlala va orda dikmele va nereye getmēyin.

35

(Yemekler)

mancar yemej canımız o. tencirede aynadıyosun cabada, pata atıyosun. büber atıyosun, atık atıyosun, yēyosun. mamlaylu yemej misir unundan oluya. misir ununu deymende ūdüyosun unu, tencire aynarken eyce aynayca 40 aynayınca unu üyosun içeri. aşūna arışdırıyosun, arışdırıyosun o oyuluya. oyuldudan sōra dókúyosun aşūnan. demür aşūna dókúncek sanıta dō düzersin. maāna gibi o toplanu gendü. aşuyna yapıyoz.

(Sağlık)

45 ben doktura nası gidiyin. tansiyonum yünseliya. gózúm de górmeya,
tansiyonum da yünseliya bóyle, başım da ārıyya şindi baķ seni innik gibi górdüm işdi
sen beni sıkıladıñ.

(Yemek)

50 yemeĭ sacıyaķlarıñ ústünde kórsekde bişiriyoduķ. kórsek, odunuñ yanmış
ucuna kórsek derüz. ateş yanarken ciye atlar saā sola kımılcımı.

(Anılar)

denize yörüyelek gidiyoduķ ebātında. araba yo_udu, işīmız yōdu. óyle işde.

55

(Heydos Çaĭırması-Türküsü)

hēyha do, heyha do

getdi gelürün deye

yolu beklerün deye

60 yemin etdim şart etdi

durma gelürün deye

ġayalardan ġayıldın

ġayıntama darıldım

darulursa darılsın

65 ōlu da bana sarılsın

ġapım iki ġanatlu

yārim elbes yanaķlu

yārim bek gózelim ben

icúķ ġavur inatlu

70 ġadunnar ekin biĉēken ġarřuluklu atışma:

oraķ ġolda bal verü

börek yolda

köylüle imece usülü gitdükleri zaman heydos çağırdı. ğarla ğulúşecen deyi
heydos çağırdu. ālamaya savu delle bizde. ālayan kişi savu sādı delle. ğına yakılukē

75 savu savdurulādı işde:

āla benim anam zelil anam

ġoduñ beni çamurlarda

ben seni bırakmadan

sen beni ellere verdin

80 pençireden el eder

ġaşları gel gel eder

a benim ġara ġózlüm

ġara búkde durulmaz

dut yedim duttu beni

85 a benim ġara ġózlüm

ġara búkde durulmaz

gelini savu savmayıncaġ dışa çıkarmazlādı şindi. esgi ādet yok ġaçıveriyala.

-143-

Anlatan: Cemile ŞAHİNGÖZ

Öğrenim Durumu: Ortaokul

Yaş: 65

Derleme Yeri: Çatalzeytin-Paşalı

(Köy işleri)

e bóyle as_çok bahçe yapıyoz, misir ekiyoz. óyle bóyle işdi. doñuz geliye eğer ki teli bilen deliyolla. geliyolla. çovaldı. mahsul alınmāyosun. ekip dikiyosun. yapışı. bi tel içinde as çok yerin var_ısa teli bilen deliyolla. buydey ekerdúk, harman alardúk óküzlerimiz var_ıdı. bizi gezdüren hareket.

5

(Çeşitli)

davulcuynan yapıdıla. esgiden bu ādetle göltük yo_udu, yatağ odası yo_udu. fakillik var_ıdı. gúcúñ ne yetēse onu yapıyıllır_ıdı. kadınlar başlarına burğu, dülbet, boncuklı burgüle oluyodu. onnarı giyen var, giymeyen var. geşle e tabi şarpası var. şarpa ipek.

10

(Yemekler)

esgiden her şey yapıyodu. sütlacı da oluyodu, baklovası da oluyodu. keşgek yapıyallardı. bōrē oluyodu. Allah ne vēriyse yapardúk. iri çorbayı ilkin suyunu guyarsın, fasilyeyi, bulguru yıkarsıñ. içine guyarsıñ, yakarsıñ altını. güzel ırvaqlıcana būsürüsün. ırvaqlucana iyiden bişecek. ırvaqlu oluye bóyle çorba būsürünce yāni fasulyele bişdúkçe bişdúkçe ğarışıye ye nezzetli olu. siz de bişürcēsiz yōsam. çorbaya güzelcene fasilyeyi ğatıp, bulgurnu ğatıp būsürüyosuñ ya altını yakınca, çorbayı ğaruşdudukca ırvaqlu olu. koyulaşır.

15

20 bizde  le zefillik yok. esgiden iri  orbasına  ok d  şerd  k. Şindik onu g ren
de yok. siz nerel s z canım? azdavay’dan bizim gelin bilen var. esgiden biz k yl k
i inden b yle gelin aludum.

(Avuz)

25 bi  y nn  d kersin, gerisini g zel  aynatc sın g zelcene.  c k de duz
 atc sın ona avuz delle.

-144-

Anlatan: Nazike SAMANCI

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 87

Derleme Yeri: Çatalzeytin-Samancı

(Çeşitli)

yaşluyuz. her şeyi bizden soruluya zāti yaşluların çoṣu valā. oḡula getmedim
esgi şeyden oḡudum ḡani namaz sūrelerini oḡulu gitmedúḡ. yeyi yazu yo_uḡu.
sōradan atatürk çıkārı yeyi yazuyu, esgi yazuydu. esgi yazuyu da biz Ėrenemedúḡ.
oḡuma şeyim ḡani namaz sūrelerini Ėrendúḡ çok. yazu bilmēyoz.

5

(Düğünler)

şindi gider dúúlúe şeye ḡız kóyüne ondan sōra Ėri işdi sözünü sazını kesērúḡ.
ondan sōna nişanını sözünü daḡarúḡ. ḡız kóyünden ondan sōra dúúnü ayarlāruḡ daul
istēlēse daul yapāruḡ dúúnü. üç ḡún sūrēdi. ḡúccúḡ dúún gecesi ḡına beyúḡ dúún
10 gecesi işdi daullā çalunudu. tüfek atallāri işdi dabanca silah esgiden şindi gine ḡanı
ōle yapıyalar ya. ha ōle yapallāri esgiden. şindi de yapıyalar da esgisi ḡada şennik
yok. esgisi ḡada yok. o dad duz yok. yemek verülēri ḡúccúḡ dúún gecesi. samun
ḡuyāruḡ, kúlçe ḡuyāruḡ. furun böyle furun vardı. ata yolu yapārúḡ. ata yolu ḡuyāruḡ.
beyúḡ beyúḡ beyle babaya, dayısı olusa dayısına bubası olusa bubasına ayru ayru
15 samun kúlçe ḡuyāruḡ bunu da ḡāri daıtmā ḡız kóyüne yollāruḡ sanduḡda. cehizini
yollāruḡ sanduḡda. cehize ḡayrıḡ ne var_ısa ḡızın geycēni ḡızın geycēni çıkacānı
ḡollāri. ayakḡabısını elbīsesini ondan sōra işde onnarı ḡollāri sanduḡa. ḡına var_ıdı.
sabun, daraḡ onnarı da ḡollāri. iki ḡalıp sabun ḡollāri, daraḡ ḡollāri esgiden.

(Yemekler)

20 pirinç aşu çalāruk, pirinç aşu, kesne çalāruk. berek yapāruk. paqla çorbasi ayru. aşure ğun o ğada çok yapmazlāri. şindi yapıyalla.

(El işi)

faça, yağa işdi işleme her şey yapıyoduĸ. faça nedir biliyo musuy faça dedī
 25 çok afadersiy esgiden bu řeler yok kadınlar da şeyden yapılma řu ayāni řuru dōru yūn
 ipi siyah boyalı elde işlerler. faça dedī o yāni. doruĸları çıkarıduĸ, pul parasını
 edērúĸ burmaz ĩsanı üş dāna gidērúĸ. bi yerde vāru örnē. esgiden keten ekērúĸ.
 ğoparuduĸ. dōvērúĸ. ğóllērúĸ. onu ĩiridúĸ. doĸurduĸ. onnarı düzende kúcü daraĸ
 çekmē tefe arasına darā ğōruĸ. ondan sōna kúcúleri de arĸasına çeker doĸurduĸ
 30 onnarı. şindi o yok. bez doĸüyoduĸ. çatır çatır kenarlı bez ğıyları kenarlı ondan sōra
 fenile bezi üslerini altını iplik çözērúĸ bāzi bāzi helime. inē saıyoduĸ. büřürüyoduĸ.
 çalıyoduĸ. çalkāyoduĸ inē sūdünü. yokayı yazıyoz. ocā bi eti ğoruz. řindik eti
 dōrasıy. yıķasıy ğúzelcene ğorsun ocā ĩcuĸ ğavrulu. ğavurusuy ondan sōna suyunu
 ğuyarsuy. ondan sōra ĩcúĸ biřdī gibi sovannı ataruz. üstünü ğapaĸlaruz. ondan sora
 35 yokasını yazar ıslama yaparuz. yālı olucaĸ banduma da yapāruk işde ıslāruk da
 üsdüne dō ğuyāri beberini şeyini ğatāri ıslāruk. esgiden beyleydi bulĸulu mancar
 yapāruk. paqla çorbasi, maķāna... bulĸullu mancar; mancarını büřürüdúĸ ondan sōra
 bu onuy bi bulĸurunu da ğatıĸlāruk ğózelcene. ondan sōra bulĸur mancarı bi altına
 dō mancar ğuyāruk üstüne bulĸur tā üsdünüy altına gine mancar gine üsdüne bulĸur
 40 onu ğatlāruk. ondan sōra suyunu ğuyā yüzüne ğada ondan sōra bolca ocā ğapardı.
 ğāri tıķır tıķır bişer.

bahçalar mı salatalık, beber, fasille, furma ağda. furmadan yapmāyoz ki
gomposdu şeyden erúgden erúg gomposlusu.

45 (Su)

çêçmemiz va evin óúnde. bullāra aķıya suyumuz. fortum_nan sulāyoz
fortum_nan. depō var. depōdan ıslāyoz. etde de va, beride de var depō. yarım sētlik
yoldan geliye su. bēki de bi sētde sarılıye yörürsey. sarmaz mı şey? yusuf sarmaz mı
bi sēt eveli de sarā foķurdan. yörir_iken sürer. araba_y_inan sürmēya da. edirafi
50 orman orta yeri talla. suyun adına foķurdan diyoruz biz. davın ortası, edirafi orman
īcúķ şey şöle meyüllü. orta yerinden burdan su çıkıya. ğāri burdan fortumnan aldılar.
bacaklarım sızlamaz mı āca çıkıyeke. ācın doruā çıkārim. hadi şindi çık bakiyin.
sırtımızda, eşek nēre o vaķıd da eşek nēre yalın_ayaķ. ayāna bulup geyemezsiy. yok
ki esgi şēde. şindi var her şey va. dúúnlēre māni gelinlē savu sarārı. gelinlē savu
55 sarārı. işdi anacum bubacum sararlārı o vaķıtta. a ğıymetlü anam, a biricúķ anam işdi
benden bıķdıy mıydı ōle ōle sarāruķ ilēren. a ğıymetlü anam a biricúķ anam beniyden
bıķdıyız mıydı beni niye veriyosuyuz işde ōle ōle savāruķ. yavrum unudmuşuyun.
ğāri sekizen yaşındaki ğarı bilebülü mü o ğada. oynallārı ğınayı yaķduķdan sōra
oynallārı. ellerne dōmbelek çalallārı, oynallārı ğoca ğoca ğarılar. bunna benim uşām
60 yerine. ben sekizen altı da va bēki sekizen yedi de vāru ana yaş. bu kōyün ğızıyın.
aşada yan yanaydı. bi ğuyu suyu gidēruķ beri yaķın_ıdı. deyizden tā aşada deyiz
aşada. buraya yapduduk. burda da ne su ne ondan sōra yol, ne meyva, ne bi şey
Allah'ım bi dırna geldúķ buraya burayı ovarcam deyi ūraşa ūraşa bu ğúne geldúķ.
şindi de Allah'a çok şúkúr. yolumuz var. suyumuz var. meyvamız tā fazla var. kirezi
65 var, örúķ var, dudu var, en̄ var, fişnesi her şeyi var. aynı sen gibi bēle oturuyom

çocuğna var. o da bı yıl işdi geldi. işde saķallı bōle alçak boylu. ne istēyosuy dayı dedim, “yemey var mı?” ğızım, dedi va. nuri dayımı bülüsüy sen aynı o boyda. saķallu bullara ğada yemey var mı ğızım, dedi bā var dedim. ondan sōra ben burdan işde ete beri ğoyuvērim bu gibi soframız var_ıdı beyle. aldūnu çıkarıvermiş şurī
 70 suyun yanna. ōra yedi medi hadi ğızım ğaldu dedi bā. ğızım dedi sen dedi burī dedi çekinilikden gelmişin dedi sonunda rāt etcēsiy dedi. a dayı dedim buranıy neresi rāt dedim meyvası yok, suyu yok, yolu yok bunun didim. neresi rāt, ōsun dedi ben dedi dünyayı gezdim didi burī iyi ğórdüm didi o saķallu. şindi Allah’a çok şúķur yolumuz da var işde her şey sabur.

75

çif ğoşāruk. undan sōra bıydey ekērúķ, misir ekērúķ. keten doķūruk. ğóllerúķ, dóverdúķ, çıkaruduk ğólden. ğólden çıkareyken yılan da girer miydi ğóle? ōra ğorķa daş ata, daş ata onu çıkaruduk o keteni. yūn yāruk oraya bunun ğıyısına ōran ğāri ğorķa ğorķa toplaruk. o keteni daşırduk sermē tallaya. furuna ğuyoz. iki dāne
 80 mengelez va. biri ğapaķlu biri şeylü. demür daraķdan çekērúķ. fırçalāruk başını dúvērúķ. ĵiridúķ iplik yapāruk. çıkırıķ var_ıdı. bi yandan veridúķ, bi yandan çekērüz çıkırıķ var_ıdı çóürüdúķ de. ılığırıya sarāruk. bēle şu ğada uzunluķda şey var_ıdı. iki yanda bōle çatalı onun arasına sarāruk iplī. mekereye ĵiridúķ. cindal, iki çatal bi sapı var_ıdı. onnan kicin olsun, şey olsun onu cindallāruk. onu sarāduk. ona onnan hem
 85 ĵiridúķ, hem döndürüdük onu kirmen. kecin o keteniy kecini, yūn ayāmıza çorab geymek içün. düzeniy başğa parçaları çengeli va ōra. çengele daķāruk burda da var_ıdı. çengel biri ayā yanda biri baş yanda biri...

90

(Pekmez)

kirezden yapāruk. k̄ābe furması derüz, ondan yapāruk. cin furmadan da
 yapāruk. kirezi toplāruk, sıkāruk āşamdan sıkıyoduk, sıkınca da toprak bekmez toprā
 ayru ak oluya onun toprā elēruk elekden. daşınan ezērūk. üsdüne dō seperūk. zabā
 ğada dadırdı orda. ondan sōra zabālayın süzērūk şeyden gōtlekden. delúkleri büyük
 95 olan süzgeç gōtlek. ona şā süzērūk ğāri altına geçeni ğaynaduduk tovada. bekmez
 tovasında ğaynaduduk. sıkınca hani kirezi ēşıya ēcūk o. zabaha ğada toprā ğuyunca
 dadırdı o ondan sōrası ğāri onu süzērūk. o toprak onu dadıdıya.

-145-

Anlatan: Fehmi ŞEN

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 80

Derleme Yeri: Çatalzeytin-Yukarısökö

(Görücü usulü âdeti)

- biz aynı işde görücü usulü... bu benim dayımıy oluydu. dayımıy oluna geldiler istemece anca yayına gayınta onnar geliye. başgası da oluyo ondan sōnama düşünūme geldile. tabī babam da dedi ki nasib_ise olur dedi. nasib deilse ne diyelim.
- 5 bir ay, iki ay sōna bizim düşünümüz oldu bunnan berāber onna doql zunna_y_inan tabī gullukda dutuluya yemek yapmak için aynı şu şelēreki aşçılardaki gibi ondan sōna düşünümüz oldu. ondan sōna bi dāne de ölüm oldu erken evela akın şen. akın şen, idi beyūğ ölümuy adı. ondan sōna yakup şen, oldu. ondan sōna hüseyin şen oldu.

- 10 (Köy işleri)

- zanāt olalağ reşberlik yapıyoz. misir ekiyoruz. orağ biçiyoduğ önceden. buyday, arba, er büydey derdük. gızarudu. onnāran biçērük şindi de doyz yavalı kōye herif bi şey yapamaya ki ölüm. bak şurdan geliya. şu aşada bölüy üstünde yoluy üstünde bi bölüüm var benim anca oraya ekiyoruz. bullāra yokorı bosdanlarım helen
- 15 heb boş. davımız çok, edirafımız burda başımızda dā va. ordan dolaş her yerimizde dā var. aşası deyiz görünüyo. garşumuzda deyiz ne_yapalım onuy üçün fazla bahça yapamıyoruz. anca evimizi yannarında bi bacca olusa onnarı yapıyoz. fortune bunnan suluyoruz. şorda yokarda depōmuz var. suyu parayna tabi paraynan alıyoruz. aşādan motornan ceyran basıya buraya, burdan evlere aldük hep kōylüce Allah rāzı olsun.

20 sebeb_olanlāran ne yapcaysıy ōlum. işde ōle ōle vaxıt geçiriyoz. geşdi ōmrümüz
ğayri ĩtiyarladım.

(Odun çekme işi)

sırtımızda odun çekiyoduğ, merkeb_inen. bağ orda merkebimiz vā. eviy
25 ōyünde onnan giderdúğ dava. dālardan yaparduğ iki tarafına. ondan sōna da eyer
gendümüz gúçlüyseğ ğalduruduğ. yarma yaparduğ gúrğenlēren sırtımıza da alurduğ
yāni. yeylūsü de var yeysüzü de var_ıdı yāni. onuy_çün biz şindik ğayrı dava mava
gidemiyoz.

30 (Tarhana çorbası)

esgiden tarhana çorbası en veci yemēmiz. bu tarhanayı biz ondan sōnacuma
hamurunu yūruyoruz gōzelcene. içiniy malzemesini çatalzeytün'den alıyoruz.
manavlardan alıyoruz ğırmuzu būber, salça onnarı gōzelce hamıllıyoruz. beş altı gún
bekletiyoruz onu. bekledükcen sōna gúne dókúyoruz. gúne dókú müydü ufalıyoruz.
35 ĩah robotdan ĩah elimiz_inen yapıyoruz. esgiden yuğa açarduğ, kúlçe gibi bu furuna
dókerdúğ şindik de fırınlarımız var evde onnāran yapıyoruz. sizi ne yapcāsız? ben
buraya bi ğışın geldim. düün doğul zurnaynan ne yapcaysıy?

(Kış mevsimi)

40 bu sene bile bir metre ğar yādı buraya. yollar ğapandı. bu dayımıy ōlu var.
ğayıntam_inan ğayıntası ğardaş_ıdı. o da dayı derdim ben annemiy ğız ğardaşıydı
bunnar. o, çatalzeytün'den telefon ediye ısdambul'dan bizim yolumuzu aşduruyo.
ğıreydey aşdı, ordan dō geldi de. biz dışarı çıkamayoduğ Allah muhafaza. bizim
şurda ũmüzde suyumuz var; ğışın bavıl bavıl ağıyo.

45 (Meyve ağaçları)

bu beyaz çatğara, şu da siyah. dalı malı gırıldı dün, o da siyah çatğara erúk. geçen sene yokdu bunnāra, bu sene oldu bunnāra. iyi etmişsiy tabī hem gezmiş oluyosuyuz, hem iyi olur. ölüm ne yapcāsıy? bōle vakıt geçiriyoz ġāri ihtiyarladuġ. ġāri bizden iş geşdi.

50

(Kene)

o nasıl biliyo musuy? onuy dört bacak bi yanda dört bacak bi yanda var. ne biçim biliyo musuy ġani ġóllēre bi şē vardı su içinde yörür aynı o vaziyet onar. biz de yok çok şükür. ġasdamolu'da dediler bi de ġarabúk'de var dediler. ollāra, bullāra
55 yok çok şükür. at tarafı bi tenecúk oluyomuş, baş tarafı bi tek oluyomuş. ġırmuzu oluyomuş yāni o soġanlar. bizim bildūmūz hayvannara saranlar vardı aşıa yokoru fasulye gibi oldu, şişēdi kendü kendüne. o düşerdi. ondan biz de yok hayvannāra sarıye. gene, soġurġa derüz bize sarıye gine dā daşı gitdi miydi şoraya buraya. biz şindi pomūnan zeytūn yavına bandırıyoruz. bandudu muydu o kendüsü doyya çıkıyo.
60 emme kaşınıyon. ġolonya sürüyosuy yāni. baccalarda fasulye, büber, domates ānadıy mı mısır onnarı ekerüz şindi. ama bu doıuzları rusya ġóndermiş burī bize. onu ġurt yer onun yeyemeyceġ bi şey yokmuş. o ġurt çok cesür bi hayvan ānadıy mısın?

(Su)

65 buraya aşadan motornan basıya. biz üç ayda bir dörd ayda bir ceyran parası veriyoz yāni. e mecbūr ceyran olmasa hēlimiz kótü evlēre felān. en ġıt su bizim bu mahalle. bu ġulbette bizim kóylüle çoı mermerci.

(Erik ağaçları)

70 tã yeni oluya. ğalã zaman çok oluyodu. bu sene az oldu bunnãda. çatĝaralãra
va, beyaz çatĝara derüz biz bunnara.

(Pekmez yapımı)

75 dutları sirkeliyoz yayĝuya. yayĝuya sirkeledi miydi ğúzelce dellerüz, toplaruz
onu. ĝuyaruz ĝazana. ĝazanda ĝaynaduruz. ondan sõna süzerüz, sovan çuvallarından.
esgiden kúvēnen yaparduĝ iki tarafından ĝuplu. şindi de sovan çuvalları çıĝdı. çabuk
aĝıya yãni. ordan ĝārime süzerüz vērüz ocã o ĝaynaya ĝaynaya ĝıbgırmuzu bekmez
olur. elmeyi, armudu yaparuz aynı õle. ne yapcãsıy yavrum işTe bõle.

DADAY

-146-

Anlatan: Naciye YAVUZ

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 70

Derleme Yeri: Daday-Akılçalman

(Çocuk bakımı)

belerdúk beşie tallada iş çok. çocūñ āzına bi helve ederdúk yeycek. āzına
ıccacuk yavluca ederdúk çulunuñ, cember esgisiniñ şõle içine gorduğ tülbendiñ içine
āzına şuada vördúk, çulu da dolarduk. belerdúk yavrum beşie. altına hevrüz gorduğ.
5 şõle yasduğ yaparduk ot doldurduğ. onuñ üstüne de pomuğdan bi de yaygu yaparduk.
onnarı delerdúk naşraba gibi şē soğarduk. sübek gorduğ. bacaklarını yañ yā
gótürüdúk çocūñ bacānı dolarduk altından bi beznen şõle gózelce örterdúk. o zaman
işine bırak git ferahca o, ālar, uyur. nenni ederdúk bēzi kere.

baccaya gurdum salıncağ
10 içine de goydum yumrucağ
eline de verdim oyuncak
benim yavrum uyuycağ
vay bubası şeker gótürecek
hanım annesi yedürücek
15 nenni de yavrum nenni.
nenni de yā beledüüm
seni hağdan diledüüm
al bağırdak doladuum

nenni yavrum ā nenni

- 20 şindi kimse yoĥ kóyde. oĥuyan gidiye. duruya mı aĥıllı ĩsan ah yavrum. biz bi kere ġalmuşuyuz evellēden.

(Etli ekmek)

- biz burda her türlü ekmek, patatis ekmej yaparuz, çokolek ekmej yaparuz,
 25 yourd ekmej yaparuz. mantar toplaruz dālardan mantar ekmej yaparuz. hasılda olmāya iccaĥla emme ġúzün biter. baĥ eti ġózelce öyerüz. naca_inan dóverüz eyer dóülmedúk et alusaĥ ġózelce incecúk dóverüz o zelletlü olu. keserüz ġoruz tasa dóverüz ġózelce incecúk, içine iki üç yımırta ġıraruz, ġózel ĥalkalaruz soanını da ġataruz incecúk o et_inen berāber dóverüz üş dört kelle soan. hamuru yūruz otūruz
 30 sacıñ óüne avradını satıyım et de et. ġo saca bi tek bi tek iki iki. yaslācıñ üstüne ġorun, şuadacuk, cıt ġadacuk şey pözlēyesuñ tabı. alıyosuñ yūrduuñ hamurdan onu ġózelce açıyosuñ oklāc_inan yufĥa yapıyosuñ, arasına eti ġöyoz, ġıvırıyosuñ, büşürüyosuñ. bişlēc_inen altın üstüne çóŕüz. ah ben saña vallāhi yapvōrūn. eyer ġitmeñ et mit va. banduma yaparuz, sermej açaruz ġózel toŭĥları büşŕüz. onuñ
 35 suyūna banar banar tāpsiye döşerüz. arasına cōüz ekerüz. o ibiden de olu, ĥoruzdan da olu, toŭĥdan da olu. kesince hepsinden olu. nangisini bulusañ. börek ederüz sermeyi açaruz üst üsde bişilerüz bişilerüz saca yġaruz.

(Çocuk bakımı)

- 40 çocuklarıñ büşŭklerine podura ekerdúk. esgiden şu çamlarıñ ara yelleri çŭrŭr baĥ aĥça şey yerle. ollarıñ içinde un gibi çŭrŭk olu, aynı un gibi incecúk. onu elersıñ

geçürüsün o bişük yellere ondan sepersin şöle. şindi melhem, büşük ileşlerini hepsini
buluyoz Allah’a şükür.

45

māni bilmen ne dēyin
hangı yola gideyin
aam bā darılmış
ben aama ne dēyin

50

mēnici başı mısıñ
cevāhir daşı mısıñ
ayda bir mekdüp yollasam
cebiñde daşır mısıñ

55

mēnicidim ezelden
gönüm geşdi gózelden
gönül gezen gózün kór olsun
meyil vermen tezelden

60

yourd gıydum ye de git
galbiñdekini de de git
a benim yoldan geçen dayım
gölaysin de de git

65

gideyim eliñizden
gurtulam diliñizden
yeşil başlu ördek olsam
su içmen gölüñüzden

70 yazıyala baꞑ de. bunna kitaba yazacaꞑlar_ı mış, ğretmen_ı mış annadceymış.
 bunna bullarıñ ĩsannarı ben kókden uřaꞑlıꞑdan yolma fileñ çok yolmadümdan bilmen
 ğle çok māniyi ānāyo musuñ?

75 ala ğarğanıñ ölüsü
 getdi tarlanıñ yarısı
 al mısdanıñ kótü ğarısı
 aldı tarlanıñ yarsını

80 al perçemiñ yırtılsıñ
 diliñ benden ğurtulsuñ
 altı ay ısıtma dutsuñ
 yedi ay diliñ dutulsuñ

85 ğurun üstünde ğurun
 ergenler geri duruñ
 selvi boylum geliyor
 altun iskenbe ğuruñ

90 ğurun üstünde kúrek
 yandı kúl oldu yürek
 her acıya dayandıñ
 buña da dayan yúrek

95 boş yayuꞑ ğúmler mi
 dertsüz bařıñ ĩler mi
 derdi olmayan birisi
 ah eder de ğúler mi

100 baccada ala ğabağ
 elinde altun tabağ
 beni beyenmez iken
 aldūñ şöfrete bağ

105 ennem öldüydü bubam da öldüydü. ben evleneli om bir yaşımdaydım şuatca
 bi şeydim. emme beyim de ğuccūdū. ğayınnam beçel_idi beysūñle deyi òle aldıla
 beni. òlumuñ birisi pangacı birisi de ısdambul'da şirketde.

(Hasat işleri)

110 buyday ekiyoz tallam va. ben yaluñuz başıma ekiyan bağ. dē saman etdúğ.
 onu samannı samallıa dolduruyaz, būdayını ğambara fazlasını satıyaz. yēyaz içiyaz
 onnar_inan. baccalarda fasılya ekiyaz, misir ekiyaz, pancar ekiyaz. doñuz gelecek
 deyi ekmēyoz ki benim işdi şurda ğapınıñ óünde darabanıñ içinde. evelsi şo
 çamlıklarda ekin ekerdúğ ollāra bağ. şindik bırağduğ çamlık oldu şo ğarşula.
 elimizde orānan bōle ekin yolmaya giderdúğ. o ekini orānan yola yola bütürüdúğ, o
 115 depelere depecúğ ederdúğ. işde öylēnen ğānımız doyyodu ēvēsi.

(Patates paçası)

120 bi yumurta ğıraruz, sarımsağ ğataruz, yourt ğataruz, yā ğataruz. òle paslıca
 yerüz. biz pancar, armut, elma batmezi yaparuz. ahladlarda hiç kim toplāya ğañırıp
 ğañırıp atıya doñuzla, ayula. ayula hep dōriye şu tallaları. ayunuñ yavrusuna potoz
 delle, ayu potozu delle. ayu potozuna beñzēyosuñ delle. ayu yavrusuna ayu petū de
 delle.

(Kene)

125 kóydeydim ğasdamonu'ya gitdim ōlanımıñ yanna. ben orda hiç bi şey
bilmēyon. gitdim oraya vadım şōle ayāmda çorab var_ıdı. çorapları şōle aşā ediyin
dedim çorapları aşā edīken şurda bi şē doķundu elime. lan ğabarcuķ dēyan şōle şōle
ediyan. oyā buyā ğımıldāya beñ gibi. gelin va, geline dedim ğız helīme dedim
şuramda bi şē va dedim. o da geldi baķdı bu ğabarmış emme bi şē va bunuñ içinde
130 dedi. gene desem bēki dedi. ğótü ğózūye cıt ğada dedi. sōna ōlan geldi oña dedúķ. o
da baķdı genēye beñzēye dedi. gene dedi. hastāneye gitdúķ, baķdıla bi şē çalıyala. bi
şē çaldı cımbış_ıman aldı. ğan aldıla ğolumdan dört kere. neticeye erince ilaç
vücütüñde zehiri ğalmaycaķ deyi o geneniñ ğan alıyala.

135 (Hastalık)

baķsaña bacaķlarıma, bilmēyon doķdora gidiyan iç valizi deyala. benim bōle
şışdı bacaķlarım zızlāya dizlerim bullāran.

-147-

Anlatan: Hasan UZUNHASAN

Öğrenim Durumu: İlkokul-5

Yaş: 55

Derleme Yeri: Daday-Karacaören, Gençler Mahallesi

(Oyun)

- eñ menşuru çıkrıncağ. şöle bi ağaç ortasında şöle. birē başına oturlar_ıdı.
- oyunla yüzük, çıkrıncağ, med, çönçer, dandana gibi oyunlā va. çönçer şöle oynanu.
- bi çomā bi dayānan vurāsıñ. öte atāsıñ, çönçer bu. dandanada üş dört gişi oturusuñ
- 5 yañ yana ottū yerden bi de nebetçi olu. yāni nebetçi dedūm gúdekçi. gúdekçi gúdei
- gúder, sopayı boyuna ucuna şey eder. meselā, sopayı ben şindi atdım dē mi. şu
- avkuru duran sopanıñ ucunu eller. gine sopayı yaturu. sen ayā galkıyoñ boynu bunu
- ileri alıyoñ şorī şa, sopanıñ ucuna biz atduķca gúdekci o. gúdē īsana derüz o gúdek
- gúdēdi. şu sopa burda yatıya dē mi hafif bōle. ondan sōna ben şöle şöle atdūm zaman
- 10 bunun ucunu bi dā goycağ şöle bu sopayı alıb da. ileri ileri gider sopa. sōna da
- ildüremēse ildüremedñ zaman o sopaları toplar atar o gúdekci kimiñkini
- ildürebülüse gúdekci o olu. deşü yāni. ildürmek deyi biz sopayı gúdē deydümeye
- derüz. met oyununda bi ağaç olu. bu gada felān şöle ucuna vurdūñ zaman bu ağaç
- yokoru hoplar. hopladū zaman bi dā vuracañ şöle, o bi eylencedū. tot da; yuvallağ bi
- 15 gıcı da olabülü. meselā bi delúk olu şöle yerde. ufağ bi delúk gazulu yāni. onu bu
- delúe guyacın deye ūraşacañ sopalarnan tabī. bi gişi guycin deyi ūraşu o gúdekçi.
- ötekile de gıydumaycin deyi ūraşu. bi vurar dā gider bi yere. o gine ordan gine o

çokura diye ūraşu. işde ōle ōle. çönçerde ise; o da ūs yanı sivri gŏtŭ biraz geñiř řŏle otutdurusuñ. řŏle bi vurduñ mu o da gider yāni.

20

(Köyün durumu)

ireçbellik esgiden beri ōle. esgiden dā yŏundu. bullāda bi tek boz talla bulamassıñ. hāb ekilŭdŭ. herkes ğulbetde. baççelere patatis, misir ekerüz. doñuz va çok. bāzen çıķalla işdi şey etmeye bi tŭp_ünen patlayan bi şey va onnarı ğuruyala

25

tallalara bom bom patlāya ğaş daķķada bi patladıcısañ onuñ ayarı va.

-148-

Anlatan: Emine TERZİ

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 70

Derleme Yeri: Daday-Selalmaz

(Çeşitli)

siz ālu'dan mı geldiñiz? bizim esgiden burda ālu'ya havlu dellēdi. havlu deresi dellēdi. sen beni bi yellere ēgüdüsün ben arabaya binmen. ne dēyoñ sen şindi? beri geçede ğarıları gezdiñ mi? şindi oña yoğarıñı yoldan gidince. o ğonuşamaz bēki
5 ben ğada. āsgi ğonuşmaları āsgi ğafalu olacağ. otu, hoş geldiñ. ben ğonuşamayan ğı ğayrı. sabun bulamazduğ. ğazanın içine sakızı aratduğ. onuñ içine kŭlŭ ğuyarduk. o sakız çam sakızudu. yalamuğ derdŭğ, soymuğ sayallar_ıdı ya. o yalamuğları yonarduk ğazanın içine atarduk. sabun bulamazduğ yavrum. fağır_iduğ. ayāmıza çaruğ dikeduğ ğónden. hebersi ğağ! eynimize bulamazduğ. burda çezme
10 doğullar_ıdı. kilim başımıza örtŭ, óúmŭze ōlŭk doğullar_ıdı. hetdā va ğósterivēyin. önce iplī çirişlēr_idi. sarāduğ. çıkırıç var_ıdı bōle. o çıkırıçları masıra vādı onu sarādı. onu bi kere kelep var_ıdı bōle keleb_edēduğ. çözēduğ onu dolaya dolaya. ondan sōna daraç var_ıdı. kŭcŭ var_ıdı. sōna tezgahı gererdŭğ. onu doğullar_ıdı. keleb iplī, çözme keleb delle.

15

(Gündelik hayat)

ben yatıyodum. zabaholu başımı dutamāyon. işde yavaş yavaş bi kere tensiyonumu ölçtŭrŭyŭn bazarda. bēzi ēgidiyala. duzlu ayran işdim zaba_olalu bi de sarımsağ yedim bēkim ğoğar āzımda.

20

(Hıdırellez)

hıdırellezi şindik mezellimiz vadu bizim, mezellie toplanuruz. yemek
büşüren, bi adaı olan yemek büşürü. adaı olmayan evlêden yımirtasını, soannı her
şeyini ėgütdük oraya toplanu yerdük.

25

(Yemek)

göce çorbası yapāduk. ekmek edēdük. hamullu edēdük. bu buzdolabı yo_u du
eveli. gūnnük edēdük yemei. hāb gūnnük edēdük. büşürüdük. hāb gūnnük edēdük.
āşam zabālan hab gūnnük edēdük.

30

(Maniler)

māni bilmen ne dēyin

nanhı yola gideyin

saa bi māni söylēyin

35

cebiñde daşır mısıñ

(Köy yangını)

ev yandı bilmēyaz. düşman işi miydi? biz bōle içinde oturuhan zabālayın bize
misāfir geldi. üş dört gece durdu o misāfir bizde. ben evde yo_udum. bunna
var_ıdı. birisiniñ uşāhınıñ yanda yatıveriyodu. zabālayın bunna çairmişle bōle mutfā
gāvaltu edelim deye. bu odadan çıkmış tuvālete girmiş. tuvāletten çıkmış gine bu
odaya gelmiş yōriylek. sofraya oturuhan bi yēre bi kūtleme olmuş. āsgiden
yataklarımızı yere birauduk bunnarı kim görüyodu. evlerde sedir var_ıdı. bunuñ
bubası var_ıdı. dōrd dōşek eviñ işlerinde. bi bardak çay içmeden bunna, ev tutuşuya.

45

ev odun emme mesela şuraya bi hataş düşse heni zoba yahıyodu eviñ içinde. ātına

gidē. bu yoĥoru gelmiş. duvallara bi şē mi sepvedi neddi benzinnen. tutuşlayıvedi mi neddiyse. ğasdımanlık va. yer tutuşmamış bōle pençiresi va. pençireden bakmış yer yataĥları duruya. eveli çıta tātā deller_idi. o tātaniñ üsdüne örtüvedūdū. hiç firdolayı dolayı aldı. ev kúl oldu. can gideydi hiç aĥıldan çıkmazdı, dey mi!

50

(Meyvecilik)

bu yıl yok cōvüzlēde. her sene olmaz. yel vurdu. ğırō vurdu. ilkyazın bi şey oluya ya yazda açāĥan. hāb dālarıñ yapraını bile ğavurdu yapraı açāĥan. oldū senesi oluya. kirez, kesne yok. bizim bu memleketde onna olmāya. şimdi heb yemişle 55 ğurūya. eveli tavşud edēdūk biz bōle ortara yarāduķ. ğūnde ğurududuķ onu. ğışın suyunu içēdūk. ğaynaduduķ da bunuñ suyunu ğayrık içiyōñ.

(Halk hekimliĝi)

yılan soķunca onu soralla. ğıruĥ çıķukları da ğara saķız_inan sarāduķ. benim 60 bu ōlaniñ bacaı burdan condan ğırıldı oynarķan. oĥula gidiyodu. ğocaman_idi. ğaypancaķ oynalla ğışın ğarda. o cēminiñ yanında yılılıyala üst üsde dōrd beş ğışi. altında bu ğalıya. ğaypancaķ oyunu, ğarda oynanu. ğaypancaķ, işde ğarda bōle ğayyala arĥa arĥaya işde ğót ğóte sıralanıya uşaĥla. Ėde benim ōlanımış_ımış. Ėden o ğayā arĥa sıra onna ğayya üst üsde düşüyala beş ğışi. burdan condan ğırıldı. eveli 65 doĥdur yo_udu. ğāri bi ğıruķcu var_idi. getdūk onu ğótdūk. saķız_inan sardı dutdu bacaı. şimdi olsa emeliyet edēdi. ben de oldum dizimden emeliyet kireçlemeden. diz kótü oluya bu cona fılān beñzemēya. sırtımız_inan ormandan odun çekēdūk. bi ğayınatam var_idi. sırtım_inan ēĝütdürüdü baña ānatma_y_inan bitmez. bi kere toĥum bıraıdum bi kere ğúpre ğalduruduķ. o ğúpreyi de ēĝüdüdüm tallıya

70 sırtım_ınan. esgile bēle_y_idi. bulup yiyemedúċ, geyemedúċ. bi kile demetesi kim
görüya.

(Mahkeme anısı)

yörüylek daday’a da vadım ben. mahkemeñ oludu heb daday’a gidēdúċ.
75 eflenü de yakın bize. ben mahkemeye gitdim. emin terzi, yazacēĥına emine terzi
yazmışla. onuñ da mehkimesi var_ımış. ben getdim yörüylek. iki günde vadım da
geldim. baĥıyala emin terzi yazacēĥına emine terzi yazmışla. ben bilmēyon.

(Külçöreĝi tarifi)

80 kózü yapıyoduċ. sōna sodaynan yuñuruyoduċ. çörek ĝabardan var_ıdı. onuñ
hamurunu ĝatı yuñuruyoz. onu bōle pözülēyoz pözülēyoz yassılāyaz bōle tekellek.
sōna kúlü beri eşıyoñ ātına. ĝōyoñ çöreĝi. üsdüne de ĝazateyi ĝōyoñ. ĝazete yanmāya.
vallā yanmāya. eyle ĝómerdúċ. süpürüdúċ o kúlü çörekden ĝıpĝırmuzu ĝızarudu. altı
beton ocaıñ zāten. ĝızĝun ĥataş. ıccak kúlñen büşürüdúċ. tavşut suyuynan iyi oludu.

-149-

Anlatan: Kadriye YILDIZ

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 53

Derleme Yeri: Daday-Elmayazı

(Çocuk bakımı)

sorağ veriyalardı. bez, hazır bez şindi. o zaman çuldan bez var_ıdı. potura alunudu. o ğum, toprağ ben bilmēyan.

5 (Kız isteme âdeti)

isdemeye gidilidü işdinānı. ğız ğórmeye gidēlerdi. nışan dağālar_ıdı ävde. isdemeye varıncağ verülerse verüle. vemezlēse vaz geçiniyodu. zāngin olusa verüle. fağır olusañ vemezle. dürüleri işdiynan iç çamaşuru, ceiz gibi ālbiyse alunu. düün işdiynan āsgidenki dúınle gece ğınası yapālar_ıdı. gece ğınası ävde oludu. bi baççañ
10 var_ısa baççada oludu. eline ğına yağālardı. ilah söyleller_idi. başına atlat gibi bi şey atanuludu. yazma meseía täpsiye atallādı.

(Etli ekmek)

ocā ğapāyaz. sacımız va şöle yuvallak. ātına odun vuruyaz. onuñ üsdünde
15 yapıyaz. uzun yaslācımız va. onda açıyaz sermesini hamuru yūruyaz. bubam fağır_idi. oğutamadı beni. işdi ben çok ağıl edemēyan işdiynānı hāhā.

-150-

Anlatan: Hamide TİFTİKÇİ

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 65

Derleme Yeri: Daday-Sarıçam

(Çeşitli)

gel abla gel. biz gidivörüz odadan. sen o makineyi açınca başım combaya girer. çocuk çok bakdım ben. o çocuğa sorak vörüdük. o sorak helve yapāduk. şu ter bez var ya ona gollar_ımuş. āzına verürmüş çocukların. şimdi hıra ölüm çanağgale'de çalışıya. demin gonusduk. biraz ğahirli gonusdum bozun. buez de canım sıkıldı. beş senedü kōye gelmedi dā. biz, çocū öldü gitdük, bu hālim_inen. o dā gelecek. gelmēyon dedi.

(Kiremit yapımı)

10 biz kiremüt yapduk. çamurdan hamuru ayāımız_inan çamuru yaparduk. burdan aluduk böyle bi aaşdan kúree. kúrek derdük ona. buraya tezgā ğorduk. burda usta yapādı. harman yabası ğórdūñ mü sen aynı o biçim. şu cāmi mināresi va ye. onuñ tūlasını ben yaptım. ēgidip şoraya toprağ ğoruz. harman derüz oraya. beni oña çıkardıla. ben onu yapaman dedim. ōle becerdük. tırpannan temüzlēdük sōna ortalı, 15 eleceklü tırpannan. tırpan va ye, ondaki yapışacak va ye oña elecek denü. suyumuzu sōna ğuyulādan tuluynan çekēdük.

(Anı)

ben gitdim ğızımıñ yanna. nail hoca'nıñ çocūynan ğız şundan beyǵdū. ğaç
 20 yaşındaydı bilmēyon. çocuk uyudu. baña da samaruğ geldi emme demek ki bünyem
 çekdi biraz. ondan keri necibe işinden ayrıldı. beş sene orda ğaldı. ondan keri
 döndürdük şükürler olsun. Allah sayesinde de ğasanıñ inehterini ğapturmaduğ.
 sağladūm yeri de unuttum sōna. biz burda başımıza çar dağaruz. bi de şu ğósterdūm
 bez vā ye. önlük derüz oña.

-151-

Anlatan: Melahat ÇİFTÇİ

Öğrenim Durumu: İlkokul-3

Yaş: 68

Derleme Yeri: Daday-Akpınar

(Çocuk bakımı)

şindik şöle beşik vadu. beşin altına ip gerēle, tahta beşik vadu şöle sallamaya.
 şindik bu beşik, buña altında ayakları va tabi şöle ip gerēsini o ipin üsdüne yayguyu
 goy delle yasduķ gibi. bizim besledūmüz çocuķla uluye işdināne ben atmış-yetmiş
 5 yaşımdayım. ordan onu ğorsuñ, onun üsdüne hevrüz delle şöle. şöle çanaķ gibi
 hevrüz vadu caba gibi. onun ortasını delersin. altında ot yataj edelle hevrüz gibi şeyin
 içine onu ğomelle. onun üstüne de pomuķdan bi dā yayğu ortası delūķ. hevrüz aynan.
 onun üsdüne bezlerini fılan ğūzel ğorsuñ. erkeğ_içün erkek şeyi ayrudu. onu bez
 dolarsin şöle, çocuñ pipisini ğorsuñ oraya. eñ altına nişamba serēle tabi altına
 10 geçmesin deyi. nişambanın üsdüne o bezleri ğorsuñ. ondan sōna onu öle etdūķden
 kerı çocu belersin, yayğuynan şöle altından ārı şöle iki yerinden de dolarsin
 batdāniyesini çekersin üstüne, ondan sōna da üstünde şöle bi sap daķa vadu, o sapa
 dolarsin ğolları. onu ğāri bōle örümceğynen böyle sallarsin. o tıķı tıķı sallanu.

ninni yavrum ninni
 15 uyusun da böyüsün ninni
 dandını dandını dasdāna
 danala da ğirmiş bosdāna
 ğidiñ sōleñ osmāna
 ğıyısını dudsun bosdāna
 20 bosdaniñ ğapısı yıķılmış

yavrum çamurlara daķılmış
 ninni ninni
 dandını dandını danalı bebek
 elleri ğolları ğınalı bebek
 25 annesi hav hav
 babası kópek
 ninni yavrum uyuycaķ
 uyķulara böyüyecek
 dandını dandını nolaıdıñ
 30 bir evde sekiz olaydıñ
 döıdü de döıbek çalaydı
 döıdü de zurna çalaydı
 annesi ğaķ ğaķ ğúleydi
 babası da vah vah diyeydi
 35 nenni yavrum nenni

āzına da helve ğarardıķ zeytün yayından. şıkır şıkır yavıñ içinde bol yālı.
 yımışaķ helve edince, ķatı helve olmaıyaķ. milāyım yımışaķ unuñ, ununu miyaylısını
 ğótútcesıñ, sarardıcesıñ yālıca unuñ üsdüne bi şeker, unuñ üsdüne acuí su ğuyarsıñ
 40 cıķ ğada su ondan ğaruşdurusuñ gendüsü topallar şöle. hasūde fılan bülü müsüñüz ne
 biliyin biz hasude derüz. onuñ tipi gibi şöle ğoyulacuí. o ğoyulduķdan kēri beyaz
 dūlbetlere şu bildūñ dūlbetlere acuí şeyi ğuyarsıñ şöle ordan uşayıñ, çocūñ āzına
 soķarsıñ, āzına da ğitmesin deye çuluynan şurasına da bāla. çatal īneynen dūrtersıñ.
 sen işiñe ğidersıñ ğayrı. o onu eme eme uyur. bōle ederdúķ işdi.

45

(Hasude)

nişastadan, şekerli su yaparsıñ datlı. ondan sōna tabi āda gibi de etmessiñ normal şekerli edersiñ tabi çok fazla şekerli olmaz. ıravağ gibi olmaz tabi şekerli su yaparsıñ, o suyuñ ğaynıyeyken hasūdeyi iki ğaşuk, üç ğaşuk nişasda ezersiñ onuñ
 50 içine ğuyarsıñ, ğaruşdura, ğaruşdura büşürüsüñ. ısıcağ suda ğaynıtceysiñ. tıkr tıkr ğaynaya ğaynaya çorba bişer gibi bişer. ondan sōna ğuyceysiñ tabaqlara. yā ğatarsıñ üsdüne tere yā ğatarsañ ğatarsıñ biz doḡuniye deyi ğayrı ğatamāyoz. ğatmassañ onu òle yersiñ.

55 (Kendi düğünü)

baña okúz arabasıynan geldilerdi. e yakıncuk şu ğarşiki kóy. arabıynandı esgiden. azdavay'ı bilmēyon azdavay da atınan heralda. ordan cümē ğún de işdīnānı ğız kóylü olan kóyüne semede gelü boez de. dāmādı ben ğórmēceyin.

60 (Günlük işler)

ben de şindi bosdandan geldim fasulye ğırıyodum ottum da yoruldum beyā. çamaşur yıkıycın diye onuñ için dedim işim çok deye. evet buraya geldim gine kúlünen yıkāyoduğ, sabunna kúlnen. şindi otomatik mekine ğāri hep. şindi merdāneliy de beñmedúk, merdēnelileri attuğ hevlüye. evde şindi otomatik mekine

65 şindi buezde.

dandını dandını dop ğāsı

āzı da hülle hoğġāsı

burnu da mekke hurmāsı

ġózleri loğma tavāsı

70 ğaşları līsāl ğuyrūḡu

ġarnı da mehran yazusu

bu da bi tek anne bir babanıñ ğuzusu
ninni ğúççúk yavrum ninni.

-152-

Anlatan: Rahmiye GÖKKAYA

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 58

Derleme Yeri: Daday-Kapaklı, Kiraz Mahallesi

(Çocuk bakımı)

äsgilēden bi şey bilmēyon ku. bek esgilēden deĭlin ben. äsgiden aaç beşikLe var_idi. hevrüz derdük. uşakları úrgelerdük. ben saña beşij endürüyün. mama olalak pirinç unu aluduk, öle mōle olu da yidürüdük gine.

5

(Dokumacılık)

menşurdu. başımıza örtü yaparduk. öñümüzze ölük yaparduk. geymeye góynek doĭurduk. çıhrıĭ masıra sarāduk. dolapda çözēdük goca yumaĭ edēdük. daraĭdan, kúcüden geĭürüdük. her ayak basışıña o āzına açādı şōle. mekūnen
10 doĭurduk. e şindi ben televizyonlāda gürüyön aynısını. yaparduk biz. bizimki ensüz oludu. o başĭa. ĭartop deller_idi oña. şōle bu ĭada şeye bi ev dellēdi. oña bi iplik bālallādı top baş deye. keserdük onu. doĭurduk dörd beş gerim olunca. beş gerimde keserdük. gerim dedūmuz şey tezgāhıñ bōle ipliĭ gererdük. onu baĭlāduk gelimceye kúcünün arĭasına. onu bi daĭa baĭlāduk. o beş gerime bi top derdük. o beş gerimden
15 meselā bu yataa iki çarşaf olu, üç çarşaf olu. kúcü dedūm şeylere ipliĭ geĭürüdük. kúcüden ĭayrı onu ileri geri, ileri geri ederdük. devamlu başında duramāsıñ kı uşarıñ olu. yemeĭñ, ekmeĭñ, damda buzoñ olu. alafını vörüsüñ. iki ĭünde bi gerim endürebülüseñ endürüdük. ĭoyun yúñúñden kilim yaparduk. ĭarasından adamlara

- ğırğa derlêdi. eveli onu doğurdu. ғırğa pantulun dikedük. onnâdan şindi geyen yok.
- 20 ғарadan жіridük ince mengelezde aynısı ipe beñzemez iplij. o da hasır hasır edē, ipe beñzemez iplij. ғара ғойун yúñú onu doğudukdan sōra boez de didlēyoz dellerdi. dōrd şey de altına bi olūñ içine ғollar_ıdı adamlar. bi o yaña bi yaña dōrd ғişi onu bi de òle övşeletdülerdi. ondan sōra da pontul dikmeye terziye vōrülerdi. o yeñli olmaz aır oludu. dōrd ғişi devamlı ıccak su ғūyoñ. birsi óbür tarafında birsi bu tarafında iki
- 25 şē ғişi o ғolları sallāceñ boyuna o olūñ içinde. övşeleynce o billeşik oluya yāni. çilendürü sōnadan ғalunlaşduru. yāni ғumaş olu.

(Okul)

- oğula getmedim. oğula ғóndermedile. o zaman bek oğula şey edmēyalardı
- 30 beim zamanımda. ғız ғısmı oğumaz dēyalardı.

(Yüzük oyunu)

- iki ғişi meselā ғarşuluklu geçē. iki şē ғişi olabülü, dōrd ғişi de olabülü. birsi saqlā, óbürkile tākib_edē. eğer bilebülüse ilk şēde alabülü. çoraba saqlā. çorabları şu
- 35 şekil sıralarsıñ. on iki tāne çorabı. ғarşudaki bilebülüse o devamlı tākib_edē. bitdi mīdi saqlama işi hemen ilk etabda alabülüse olu. alamāsa soñda da alabülü. fağat birincide alamadı, ikincide bulduysa on iki sayu alu. soñ altuyu bi şeyne yapalla. meselā yemēne, veyāt şōle bōle iddālaşu. onu yapamassa tahtaya saralla adamı. iple bālalla. cezāları sopa da vurabülüle. bandumasına, berēne oynalla. kim yeñülüse o
- 40 toqk kesecek delle. mecbur kesecek onu.

(Çeşitli)

bizim şindi bunna yimēya. porsukdan misir yetiřmēya. bōle işdāne gūlbetcile
 gūlbet aır dēyala. kōylü kōyü aır dēyala. iki giři hep mesnek sābi. orda ıra olala
 45 alışan acu ulunu yeydi miydi gitmiş hālı vahtına eñince bi dükkan açmış,
 övürmüş bundan oalmış işde. eveli yolma yolādu. ilit deller_idi tallaları ırdan
 açālar_idi. ilit ırdan talla açmak demek. kim harmana gelüse üş beş ışi
 toplaşular_idi. gidēler_idi. birbirne māni atādı. onu yolālar_idi. onu yolma yoluyoz
 dellerdi. şindi o da geildi. biernen şindi bi gūnde bi talla biiliya. evesi
 50 kōmüş_ünen sürēdi āřamadan iki yarım buydeyi zor ekēdi. şindi bi doldu arabaya
 ēgit sa bi gūnde sür gel.

(Sağlık)

ğalbimden hastayın. hap_inan yaşıyan. zatten hāb sulu ya_inan işde. üset
 55 deyvēya oyu yaı atāsañ yemeklere. ısdambul’a yeñi gidiyodum ızla var_idi. bi
 sene ırmazanda orcunu bu tutuyodu. ısdambul’da bi sene ben tutuyodum. sıraynan
 gidiyodu. şindi alan ikimiz başbařa ikicūmüz alıyoz.

(Yabani hayvanlar)

60 bizim bullarda sık ayu yodu. bi uvra olu. o bi gelü geē. onna da bi uvrar
 geer. ayunuñ yavrusuna petú delle. biz esgiden bartın’a yürüylek gidēdú. ókúzlē,
 kōmüşler_inen kirā ekeller_imiş ollara. keresdeleri āgidilēmiş. ne bileyin o ada
 neye gidēler_idi. demek pavrıgası yo_umuş bullāda. o biilen tātalara bedevre de
 denü avuş da derüz. hatıl derüz. hatıl dedūñ bu penireleriñ pervazlarını yapıлана
 65 hatıl dēyala. āsgiden kiremüt yokmuş. bulunmāyomuř. āsgiden bedavra yararlanmış
 tāta evde. evleriñ üzerine onnarı örteller_imiş atunuñ üsdüne. bize pařōgil delle.

āsgiden paş_ō denilen adam hükūmetmiş. bu k_óy tek bi sülāledü. hep bi evden bölünme. tā yidūmüz patatis, paķla. ğırķ ğún o da. buez de sañ eniye. yāni erken ek ğırō vuruya. o sañ ğırō gibi bi şey. şindi olan meyveleri heb yemyeşil yapraķ aşdıydı.

70 bi gece baķduķ aynı üsdüne bi ğaynar su d_ókmüşsüñ. havada açılınca hāb ğurudu. ğıvrıldı yeñiden. yapraķ aşdı. bi tāne meyve yok. meyveleri d_ókdü o. çadır gibi aķcacuķ çiçe_idi meyvala.

güle güle... demek siz bi uvradıñız geşdiñiz hā!

-153-

Anlatan: Zekiye KAŞ

Öğrenim Durumu: İlkokul-2

Yaş: 70

Derleme Yeri: Daday-Sarpun

(Çeşitli)

- ne arāyoñuz siz yavrum? oturabülürüz de ävde hastam va aḥ òlanım benim. tamam ne yapcayuz. ben bilmen ki aḥ òlanım. ävde adam hasda, gendünü bilmēya. adam hasta hepce. ne yapak òlum. zabādan uyḥu yok. gendüsü uyumāya. beni de
- 5 üyüddumāya. mızır mızır mızır nerde görücēsīñ. hāfızası gayıp. evelinden hāfızası gayıb_ıdı. şurda güccük cōúz var_ıdı. onuñ dorūna çıKdı geçen sene ırmazanda doḡuyceyin deye çıKdı_y_ıdı. hāfızası gayıb_ıdı. gine de gendünü bilmēyodu. iki indürüyün deye şōle çıKdı_y_ıdı. cōvüzünü dōkceyin deye. ordan bi adam boyu ḡada yerden patdan düşdü yere. burdan bacaḡ ḡırıldı coñdan. ḡırılmış bacaḡ. ēḡütdük bacaḡ
- 10 dutdu emme hāfızasınıñ gayıblından ḡākıḡ da yörüyemedi. yaşlulū va òlanım. yere gelince zıpdandı. zehti başında aḡıl yo_udu. de işde o yatā yatınca beni dēhi bilmēya ḡāri. baḡıyan ne diyin aḡ òlanım. hayvan deki şoriye dereye bi yere çiflesem de kesivesem de ativesem. īsan bu ne dersīñ. neddūñü bilmēya. şurdan ben de nēne alıyodum. şindi iki neket namazımı ḡıldım. fasılye ekiyaz, patatis ekiyaz.

15

(Çocuk bakımı)

soraḡ vörüdük. unu govuruduk ḡózelce acuk bi düme aya şeker var_ıdı. onu dişimiz_inen ḡırarduk yarısını ḡorduk bi dā ataruz deye onu atāduk. içine un

- ğavurması, hamur gibi... az da su ğuyarduk un ğavrulunca ğararduk ğatarduk helve
 20 şeklinde oludu. benim bi tek ğızım va. dē otuz yaşımdayken oldu ben sosyete
 böyütdüm bejm bi tek şeyim oldu. şöle cemberleriñ ucunu ıslālādı o hamuru ğollardı
 uşaiñ āzına soķarlar_ıdı sorak deye. beşikde úrúmcekden dutup çocū sallāduk.
 sōnadan millet aķıllandı, altına bi laylon kilotla çıkdı. şindi buez de bezleri va. laylon
 kilotla var_ıdı āsgiden. bejm ğúnüme bez yo_udu. illā ki o hevrüzü altına ğordum.
 25 anam var_ıdı yanımda. ben de otuz yaşımda_y_ıdım emme hiç çocuk böyütmedim.
 anam ırahmet olası ğoķa deyi şöle, caba_y_ıdı hevrüz dedūmüz de topraķdan. beşñ
 eñ altına yasduk dikēdūk. üsdüne de yapō ğorduk. yapōdan yasduk o ğoyun
 yūñūñden oludu. ondan geçemezdi südūk didūk gibi cabanıñ içine aķardı. fağat
 benim ğúnüme laylon kilotla var_ıdı. ırahmet olası anam ğoķusu ğitsin deye cabanıñ
 30 içine kōzū doldumuş. caba iyice ğızmış. ben de hiç fargetmemişiyin. caba ısınmış
 beyā. onu da vamiş otuñ içinde bi da savur mu. otuñ içine soķmuş yasdūñ içine. sā
 uşā beledūk. ğız acuk uyudu. viyakdan çajrdı. işeyince ıccak südūk gidince cabanıñ
 içinde cabanıñ buharı yörümüş uşāñ üsdüne yoķarı. o_y_usam da yakmış bu
 ğalçalarını. uşak durmāya durmāya çekdūk. aldıla gibi papası. ğayrı zeytūn yā çalduk.
 35 patura ğuyduk. bi dā ōle ōle ğabuķlaşdı emme ōle ōle kōrlendi. bēle işde ay_ōlanım.

(Harman-hasat)

- orda hāb tallalarımız. burda buez işde on, on beş, yirmi ğún oluya. toplayıcısı
 geldi de verivedūk. ucunda dōmür var_ıdı. çatal aac var_ıdı bēle. uzun da oķu
 40 var_ıdı. ókūzleri ğoşarduk boyundurūnan. zehmeti zehmetine onnan sürēdūk. buez
 de arabası var_ıdı. tekelleri var_ıdı. dört tene tekeri var_ıdı. oña doldu. ğoca ğoca

tatalādan yapāduķ. ğalafat derdúķ onnarı. içine dolduruduķ. ğótürüdúķ harmana. ğāri harmana yınları yıarduķ. yın derdúķ üst üsde sapları yıarduķ ekinleriñ. hava yāmayvörüse çabuca sürerdúķ. yayarduķ bōle firdolayı. òle söbelek möbelek
 45 etmezdúķ firdolayı bōle sürēdúķ. tātadan bōle dúven var_ıdı. altında da daşdan dişleri var_ıdı. ekin bişdūmüz tırpana onnarı ğaħarduķ. onnarı òle ğāri harmanda dōne dōne āşamadan o ókúzler_inen o sapı toz hēline saman hēline ğótürüdü. ğāri ókúzleri salıvörüdúķ. aluduķ bu yā dōru süpürüdúķ, toplarduķ. dutarduķ buēz de savuruduķ yabaynan. dırmuķnan toplarduķ. eñ son ğaldı dañlarduķ. örüsġara ğarşu
 50 çövürüdúķ. yabaynan ata ata ata ġoldan omuzdan ġaluduķ hepce. onu ġayrı savuruduķ. samanı şo yā uçadı, denesi bu yā uçadı. ğāri ġalbur derdúķ. altu delúķ delúķ ġózerle var_ıdı. onnar_inan ğāri ġózellēdúķ. ne zehmet mebērek ġúnlere, oruçlara dek geldi. helbet helbet oruç dudmaz muyuz. dilimiz, damāmız şaķır şaķır yapuşudu. āşam su_y_unan açāduķ. ertesı ġún aynı aynısı gine. ġaç sene ırmazana
 55 dek gelüdü. dönēdi dolaşudu gene dek gelüdü. baķ benim dördüncü hasıla gelmesi. bu otları biçēdúķ. bunna yūsek oludu. onu el tırpanıynan biçerdúķ. tallalādan daşı ğāri. araba girmeyen yerle oludu. daşı Allah daşı. yaz vaķdı o ısıcaķda hasıla bulaşuduķ. doldu ğāri samallıķlara ġışın yedü. bı yıl bu adam bōle olunca var_ıdı ineklerim. adama baħamāyan deye ineklerimi ġışın satdım.

60

(İç güveysi damat alma)

bi tek ġızım va. üç ġuyō ġuydum. üç ġuyōsu delle bülü müsüñ? dışdan òlan ğótürdüm bi tek ġızım va. ē ġızı satsam ben ġalıyan evde yaluñuz. öte araşdura beri araşdura uyur duymamış. duysa gelüdü. onu ğāri araşdura araşdura bu òlanı bize

- 65 buluvedile. daday bazarı va Һani бүлү мүсүнүз? o_ada işde yaҺın yā. ne_adacuҺ yer
ollada. daday bazarından merişle delle onnarıñ ätle_äkmekde olan Һalışıyomuş.
meşur o ätle_äkmek. onu benim dāmat yapıya. şindi onu ğāri buluvedile bize. öte
bete derken bi de bōle bi ğurban bayramı ğārik ğōrmeye gelcekle. olanı da
ğōtürcekle. buraya geldile. toplaşmışla bi ramuҺ diregdörle. va ye diregdörleriñ
70 aruҺlama dolmuşla geldile buraya. olan zayıf. bizim de ğurbanımız var_ıdı.
geliceklerini biliyaz tabi. pilav milav yaPduҺ. öteberi yemek yapıduҺ. geldile şu
odaya otdula. ğızı süzdüle yoҺordan aşā ğıza bayılmışla. olan da buraya camıñ óüne
otmuş. ğapıdan geҺeyken iyce ğıza baҺıcaҺ ğoyā. gendü ğara yavız ğupğuru bi şe.
ğız ğapıdan geҺē sen oyā otu, demişle. ğapıdan geҺeyken iyice baҺabülüsün, demişle.
75 dūñúrbaşı olanı buluveren bize şey dedi: zekiye abla, bunnarı bilmēyon emme benim
ğānım aç dedi. ben sırın yandan geldim. yemek hazır dedim. ğızla masayı ğuruyala.
ōle deyince ben de dedim varayın Һabuca yardım edivēyin dedim. indim aşā. ğız
ebdeslikde šōle bılaşık ebdeslīnde. ğız yemē hazıllaya emme Һēresi eyri. namrud gibi
olmuş ğız, Һēresi eyri. olanı beyenmemiş, lehҺesi bozulmuş. şindi ay yavrum ҺabuҺ
80 oluñ dedim. ğız ğardaşımıñ geliniynen benim ğıza. anne dedi, hazırladuҺ emme ben
bu yemeğ boşuna hazıllāyon. ben bu uşā vaman da ğōtütümen de dedi. niye yavrum
dedim. ҺoҺ ğara yañız, ҺoҺ da zayıf dedi. hemen äv depeme indi Һığdı. bi ğūcüm
üzüldü. yüz yerden isdeyen oldu bēki vemedúğ. ben adam bulāҺēin dedi. adamları da
dedile olan verelim deye. heni bubası meccāne, kimisi dedi o ğosur. basdū yeri
85 ğōrmēye. kimisine šōle, bi_kisine bōle mahne buldu. ğosur dedüm yāni apartalı šōle.
ğūcüm üzüldü etme yavrum dedim. ğāri yirmi iki yaşıña ğirdiñ. gelinlik Һavıñ geldi,

dedim. hani óúnmēyan acuk da paralu gibiydúk. seni alula gaçurula dedim. zayıf olu
da nolcağ dedim. gózüñ aluşu dedim. mazlum heralda dedim. gayrı ekmek veriyan.
masaya otudula. gağuşlāyan gızım bak deyan. dışa çıkınca gine bak dedim. neyse
90 uzatmaylım ōle mōle oldu. yemej yiyince çayları verince çaydıla. dúñúrbaşı, biz gızı
beyendúk dedi. siz de dedi ōlanı beyendiñisse bóún burda bu iş bitsin, dedi. he
deycesıñiz de dedi. yō deycēsiñiz de de dedi. bu burda bitsin, dedi. tamam dedúk.
dúún etdúk. eletdúk bazara yāni salona. o zaman acuk acuk gāri salonna başladıydı.
şindi hāb salonnan da. tā bizimkinde teze tezeydi. dadaylāda vardı da kóylēden
95 gitmezlerdi. oriy dōru netcüz gibisine.

(Pazarcılık)

daday bazarı cümertesi gúnne dek gelü. kóylēden her bi şey gótürüle.
yourdunu, südünü, yımırtasını, yağın, sarımsānı, pırasasını her bi şeyini... ovalı
100 bazarına vasañ burdan bōle caddele gózüñ górdü yerlerden her bi şey doludu.
āsgiden tam bu gara dāları aşarduğ. eşek, merkep ōle gidēdúk. ayu da vadu bu
dālāda, doñuz da vadu. ayunuñ yavrusu abazdu. doñuz yavrusu da bodurdu. şindi
ayunuñ yavrusu olmazsa ayu ĩsanı gōrünce gaçar. eyer iki şe, üçe şe gunnar o. eyer
yavruları yanında olusa çiy çiy yer ĩsanı. eyer abazı yanda oluvörüse ĩsanı yer.
105 gaçmaz.

(Hayat şartları)

bu dünya telāşesi! bu yaluñuzluk o bitek gızımı da ōlana vedúk. ōlan orda
çalışıyomuş ya. gızımı gelin etdim deye gūveneyken ōlanı eve gōtdüm deye. saa
110 ōlanı bazarda cinini dördüle. ille gine gel işiniñ başına. biz edemēyaz, sen olmayınca.

e òlana ġāri gitdúġ, bazardan ev kirālayvödúġ. cini dördüle demek, ahlını dördüle
 yāni ahlını çelledile demek. dördüle bi heftelik gelin. terlendúġ sōna toplandúġ sōna.
 bēki çok durmassaġ gelürüz dedile. bi ev kirayleyvödúġ. acuíġ odun etdúġ. aldıla
 gitdile. bi daġa gelüle mi ġāri òlanım. bizden varınca gine altı yedi sene dā çalışdıydı.
 115 buez de ġaynınıñ o ākmek ġurununda çalışıya. buez de oyā geşdi. şindi òlanıñ
 siġortası dolmuş emme emekli etmēyala.

(Kene)

señ yařlāda řaā beñzemesin emme yoġorda bi kōyde bi çocuk òlanı
 120 ġóbeyinden ısırmış. bunna bi kere cımbış_ınan alacaġ olmuşla. anası da bıraġıñ
 òlanım demiş. almaylım olmaz bıraġıñ demiş. hestēnede alduralım demiş. hınzırı ācuġ
 ġımılratmıřlar_ımış. zehirini yayıyomuş. acuíġ tōmüz gibi demişle emme üş ġún
 ġontrolle gel demiřle. dā ġontrolü bitmeden òlan bi gece atařlanmıř. yanmıř tūtmüř.
 şaşumuşla hemen ġoñřulādan sen gibi iki òlana çarırmışla. arabaya atmışla çabuca.
 125 hestēneye saram_unan hapaz dolusu atıřdan atıřa on hab òle òle iyleřdūdüle. òlmedi
 emme cıt ġada canı ġaldı. baġ baña bı yıl deġil geçen sene iki kere yapışdı. buramda
 beñ çıkmış dedim. řōle ediyan, ġidiř gibi ediya. beñ dēyan. çıġdı besbelli dēyan.
 ġoñřuma dedim de ġoñden asıla asıla çıġartdı. bullāda o gene ġózúġmēya. ġózúġúya
 da bi_ki hayvan genesi ġózúġúya. onna macar fiyi ekilen yellēde var_ımış. o macar
 130 fiyi dışarıdan gelmeymiş. dışadan bi kere misir ġótdüle. bōle kōylere daıtdıla. bōle
 yardım deye. ama o misirden patatis ġurdu çıġdı. ġuran yazulu gibi başı o böcek
 çıġdı. dışadan gelen bi şeyde muġaġġaġ bi şey va.

(Yemek)

135 biz işdiynānı edebilen keşgek çorbası eder. edemeyen un çorbası eder. öye
öye ğaruşdūruz yemek ğaşıyna öyēdūk. onu büşürüdük.

(Halk hekimliĝi)

140 çocukları vā ya, o çantularıñ ğurt yenū vardı. şōle toz gibi. uşakları sūnnet
etdūrünce onu ğuyarduk melhem deye. ben buña bile etdim melhem deye.

(Ekin biçme)

heddē kin āsgiden bizim azdavaylādan tallalāda çalışmaya gelmele var_ıdı.
yolma yolayken elleriynen. yoksuzluk tabī. otu toplar_ımış da otu una ğatar_ımış.
145 hamuru yuñururmuř da onnan bir ay idāre edermiş. baķ benim ōlan bi çuval ekmek
yollamıř. yuvallaķ deĝil de mekūk ekmek. çarřu ekmej çōpe ğoymuřlar_ımıř. ben de
ıslāyon da civcilerim va. toūm va. onnara yedūrūyon. āsgiden otu toplallar_ımıř.
bōtdürüler_ımış. ğaynadular_ımış. dōveller_ımış. hamuruñ içine ğatallar_ımış. onu
ĝāri yassılāla mıydı nedeller_idi. yoksuzluk var_ıdı. çarşuya yōriyelek gidēdūk. ĝıřlā
150 burda çok uzun olu. bu sene bi buçuk metreyeden yādı. gidip geliyon işdiynānı.
benim bi ğızım oħudu. onuñ yanındaydım. ĝıřın bi hayvanımızı sularuz. ondan sōna
gelürüS dama ğuyaruz. alafını vōrüz işde o ğada. oħula ikiyeden gitdim. beni
yoksuzlukdan didemgil ayırdıla. öyle işdiynānı ikiyeden gitdim.

İNEBOLU

-154-

Anlatan: Ramazan DABAK

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 80

Derleme Yeri: İnebolu-Başköy

(Askerlik anısı)

adamıñ üş tâne ölu var_ımış. biri topal. topala demiş: evi şurda yukarda.
 ordan şarı yol geliye. uriye şöle üş tâne ğasap yapmışla betondan. adam çölmi
 betonuñ orı saklamış. oraya yanaşamayalarmış ğări. topala sen demiş hırsat buldūñ
 5 zaman sen demiş beçelsiñ ordan alusuñ ğúpü demiş. hani hırsat bulabülüseñ demiş.
 ama o ğún bu ğún adam hırsat bulamiye. geldi bizim ğarağola. mürācat etdi. burı
 dedi arayacüz. gitdúk kóye. ben tabi silahlıyın. adam bize öle siyāfet çekdi ki ğuzu
 kesiverdi. tam onuñ tārif etdū yeri santımı santımına oriya ölçdüle. tam burda eviñ
 içine gidiye. hep toprānı çıkardıla dışarı. oriya adam beton basāñ altına ğodum
 10 demiş. evi yapıke adam olları düzlemiş. urum da çalışduruya topal emme. çıkmadı
 hiç bi şı. ğazdudu.

(Domuz)

doñuz túkenmiye ki. memleketde dā oldu her taraf. mesela aru söner. fağat
 15 şindi bi hastalık geliye hebisi sönüye. ilacı da bilemiyosuñ. takıp etcēsiñ. temizlīni
 yapāduk. ğúz gelince balını aluduk. āzını ğapadıvörüdúk. ğolay_ıdı. yaptı miydi
 yapar. bi tâne ğovandan yüz kilo bal aldūmu bülürün.

(Poyra)

- 20 äsgiden su poyralar_ınan gidēdi. şindi hortumla çıkdı. aaç poyra. meselá kesiyosuñ ācı şu gibi. onu şõle içini uyyosuñ baltıynan. aziyet_idi bizim çocuklūmuza. her şeyi sırtımız_ınan daşurduķ.

(Börek yapma)

- 25 berek yapalları. sacda yapalları. piriç ğuyalla, et ğuyalla içine. pirici büşürüle. soan ğatāla, ğıyma ğatāla. bereñ içine de saralla yoķanıñ. oķloyna açaruz. eveli ekin ekērúķ, misir ekērúķ, patatis dikērúķ. onnāran işde õle bi şile yapārúķ. äsgiden doñuz yo_udu. o yanna girmişle bütün gece heb gezmişle. yirmi seneden beri bu doñuzdan massul alamıyoz. ne patatis, ne misir, buyday ondan sōracūma bi şile. odunu
- 30 sırtlarında ğótürülēri. inebol'da satalları. şindi var ya ħani araba durānıñ ōra neyin yapalları. şindi o ēdet yok. fırında misir ekmej yapārúķ. bıydey ekmej yapārúķ.

(Pekmez)

- elmeyi tekne de dóvecisiñ. başġa ne yapacisiñ. suyunu sıķturcasıñ ondan sōna
- 35 ucaķda ġaynadcısıñ. endürcesıñ ġózelce ġayniye ġayniye o zaman olcaķ. meyvañ meyfoş olusa toprak ġatāsıñ.

(Diyalog)

- gel evde lāzımsıñ
- 40 -nē çün?
- ben de danī bālamā gidiyodum.
- amıca ġızlaruyuz. hem de ġızını aldım.

-äsgi ğonuşmalāran ğonuşma arıyoñ. benim aqlım ermez emme ay ũlanım.
onları ğonuşaceyüz. şey idellēri. bōle doqlcu, zurnacu gelüdü. gelini endürülēri yere.
45 ğayrı bubamız atıñ üsdüne bindürüdü. hadi selāmet git. at eyerlü at. televizyonda va
ye ũle atlara binērúķ, gelin gidērúķ. dē uzak yellere ğociya varıyoz diye yollallārı
bizi. taksiynen maķsiynen yok.

-seniñ dúún nasıl oldu?

-bizi beēnme yok ki. bubamız fılcıya seni verelim. biz orı āliye āliye
50 varuduk. ben bunu hiç beēnmedim emme işde. benden iki yaş ğuccük. buba san
evlenmişñ derdim. bōún yarın ğaru alu üsdüme ben ni yaparın, derdim. bunuñ
bubası yapvēri bize bunu.

-gelini nasıl aldıñ?

-daşñ üsdünde ekmek çıkaru sen şaşuduñ mu? o ğızı alıveriyin sā demiş.
55 amıcañ buna sen āzıñı açma ğózúñú aç, demiş. saña o ğızı alıvereyin demiş buña.
esgiden odun çekēdúķ. sırtımız_ına, omzumuz_una dālāran çekerdúķ. dışarsınıñ
ğayrı bubam yapamazdı eveli. anam da ğociydı. iki anam var_idı. ikisi de ğociydı.
ihtiyalları almış bubam malı va dīle. evēki adamlar da ũle malı va dī sekizen
yaşındaki ğarıyı almış. bubam da sen yaşda. yeri yurdu ev kóyü va dīlek. o da
60 ũsüzmiş.

(Harman)

ókúz_ünen ekēdúķ. harmanna çıkardı. ókúznen gine sırtımız_inan neyi.
saçarduk harmanı ókúzlere daķarduk dúveni. ğayrık ğoşāduk fırdolayı ũle aķşama
65 ğada. gece savuruduk. gece ösger eser. ğündüz esmez, ikindi olusa harman ókúzleri

çıkaruduk o harman òle durardı. toplāruk ġāri gece savuruduk yasluya ġadara, yāni şeye dağan.

(Yemek)

- 70 misir ekmī yapāruk bi ħurun. bi patala büşürü, patalayı çok yerdúk. talla patala dikedúk. pataliynan ġāri o misir ekmēniñ üsdüne dókēdúk patalayı verüdúk ġaşū. ġānımız doyādı. şindi tabānan ġānımız doymayı bizim. aaç ġaşū demür ġaşū yok. hep deşdi ūlanım. un hamullāruk. maĥāna, ġózleme bi de bal yapāruk. dibek ġuyāruk. patala ekmej de yapāruk. unu yoķa yaparsıñ. yokoyuñ içine ġuyarsıñ, bizim
- 75 işimiz o_y_udu. sacıñ üsdüne bi tā yoķoyu ġaparsıñ dadluca yersıñ. onu her kişı ġúzel yapamaz. bilmeyince orta yēre ġalusuñ dimdik yapıyan dīlen.

(Giyim)

- bu óynük delle buna. şōra bile va. baķıyan da óynük bālıyalla bundan.
- 80 düzeniñ tefi va. tefesi vāru. tefini şindi burī do atāsıñ, moķū onuñ. iplī saracesıñ masariye. saracasıñ iplī. o masaranıñ içinden bi moķuk olu. moķuñ içine ġuyarsıñ onu. aşā basāsıñ düzenden. bunu basıncı, bunu atıncı bura ġapaniye. bu úylúk oluyo. iplīni çarşudan alusuñ. keten var_ıdı eveli keteni şey_edērúk, ĩridúk. örke var_ıdı. örkeyi çekerdúk bōle. üsgúlüyü sarāsıñ örkeye bōle oturu örke. ketenden üsgúlü
- 85 çıkā. keteni ekēsıñ mengelez yapāsıñ. o üsgúlüyü de örkeniñ başına sarāsıñ bōle. bi de iyi olu. iyiynen bōle işlēsıñ. bi iyi olu. onu dolarsıñ, bi arşun olu şōle. tekrar o ĳiyi bi tā dolāsıñ. didelerimiz bōle ūraşmış işde bez doķumalu, işde keten ekmelü, işde örke işlemelü böyük didelerimiz bōle ūraşmış. saru yemeni vardı benim evelü. o saru yemelileri bālāruk. oya çıķdı, çarşuda asalları şōle. biz ālāruk bize oya alıvēmiyosuñ

90 dīlek. evelden bize ȳle ūretidle bilmen. mengelez yapallārı. o mengelezi vura vura o keten oludu. āşamadan vuracasıñ o mengelezi.

(Çeşitli köy işleri)

95 bekmez yapāruz. o bekmez_inen dibek dōvērúķ. elmeden, armuddan, onnāran yapāruk. góbü bekmezini iyi dellēdi. onu da torbiya gıyacasıñ. o torbī içine gıyacasıñ. üsdüne aḡcları gōcasıñ bōle. o torbī basdurcasıñ. ondan su çıkar. toprak gıatmazlārı. buruķ olusa toprak gıatalar_idı, onu buruķ oldū için. emme çarşudan alcesıñ o toprā. bi ineim va bi daniyna onnarı gúdüp geliyon. zahmetsüz iş olu mu? onu gúdüyusun arka sıra gidiyosun. ete ḡaçar dutacısıñ ipinden.

-155-

Anlatan: Cemil GÜL

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 70

Derleme Yeri: İnebolu-Çamlıca, Çavuşoğlu Mah.

(Eski bayramlar)

mevlüd yapturlardı. sabān ğaĳtū zaman herkes bi namazdan ĳıkınca herkes
mezallīna gitcek. ondan sōna bōyūĳleriñ ellerni öpmeye gitcekler. geĳler toplanu
bayram yerine giderüz. ekmek, yemek vōrüler bayram yerinde. sofrā ğurulunca
5 baırular_ıdı. sofraya herkes siniyle yemek ğōtūrūdū. tam millet acuĳdū zaman da
“sofraluĳ oluñ” diye baırulardı.

(Aĳaĳ aşılama)

iki tāne kel bıdacesiñ. kel dedūm yāni cıvuĳ yāni ğalem. onu yardıĳ mı ataruz
10 dorūnu. dibi ğalıya aşılāñ. onu yararuz keli oriya ğuyaruz.

(Çit örme)

ācı vuralla. ĳentelellēdi. cibi ĳıkartdular_ıdı. yaruĳ yaruĳ bōle onu
yonallar_ıdı. fındıĳ ācı, kestāne ācından olu.

15

(Harman)

ókūzleriñ boĳunu sıyıruduĳ afadersiñ. sabanı, ĳamurunu sıyırdūmuz ųeye
ĳöröz derdūĳ. ųvendereniñ ucunda ĳöröz vardu. onnan sıyıruduĳ ĳamuru. lā ųu bizim
ųvendereyi alber de ğōsterelim.

-156-

Anlatan: Elmas GÜL

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 62

Derleme Yeri: İnebolu-Çamlıca

(Çeşitli)

ābamnan beraber gidip de ōle gonusdurabülüseñiz o zaman olu. biz bu kóyde bitdúk, bu kóyde böyüdúk. yaluñuz ete parçasundanuz biz. çavuş_ō mahallesi derüz. çamlıca kóyü çavuş_ō mahallesi.

5

(Semet)

seli gún gelin hamamı yapāduķ. akşam erkekleyündü gündüz ğarlarıñ oludu. ertesi gún ğına oludu, ğına dī yaparduķ. cumā gún semed yāni gelin dúúnü olu. cejzi biz cumā gún gósterürúk. elbise dikinüdü. biz aluduķ gendümüz dikdürüdúk. onu diyvereyin.

10

(Pekmez yapımı)

biz onu dibekde burda dóerüz elmeyi. sıkdürüz yaparuz. elmeden yaparuz. ğurma var_ıdı ğurma derüz ondan yaparuz. şindi yapmıyolla bedāve geçiye şindik.

15

(Çocuklar)

biri inebol'da belberdü, biri cāmi hocası, biri aşlaķ elme satar.

(Yemekler)

- 20 haluřgayı, hamur yūruz. ğıymiy da maydunuzu ama et olarak eti ufaķ ufaķ
dōrarsıñ ama ğıyma olmuř. andan sōna būřū. misir unundan pısını yaparus. misir
unundan pıs yaparuz. bizden yoķarsı ondan sonucum sopa ğaruşduması delle.
deymende öyerüz. eve gelü elerüz. su ğaynıken azar azar ğaruşdura ğaruşdura, dāne
dāne kesēsiñ. su ğaynayasiye o sofriye gelü. doñuz çok geliye misire. hem de fazla.
- 25 ařada baķ gelıken ğormūřsūñūzdü tel örgü çekdúk tallıya. sayvanda beklıe bizim
adam.

-157-

Anlatan: Hatice KANIKOĞLU

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 81

Derleme Yeri: İnebolu-Kanikoğlu

(Köy işleri)

- fasılye yapıyolla, misir ekiyolla. onnāran yapıyalla. alağ getürüdük
sırtımız, inan. çuvallara da guyāruğ. yúklēnüdük. esgiden misir unu yapallārı. buydey
yapallārı. gış çok oluye. dolduruya burayı. hūrtuna-murtuna yīya. yolla kūrüz heb.
5 bullāra su çok. doñuya moñuya emme iyi. ayu da va doñuz da va. çağal diyola. tilkisi
de va. çok ormannāra. hayvan beslēyoz. hayvannāra dōurunca ilk süde auz derüz. o
toğalağ oluya bōle dağ gibi. ağcacuğ, ağca oluye. kesiliye auz oluye. duruğuyo iyce.
ğaynadıyañ aynı kesúk gibi oluya. ona ğayrin ilkin sūd ğat cıvıt. yaud şeker ğad òle
yi. bullāra piric büşürüyo. ballu çorba edērük pağladan. aşüre çorbası yāni. yedi
10 tüllü şī ğataruz içine. içine hebisinden ğatıyo. kesnesinden, üzüm, incir, biydey,
bulğur ğatıyo içine. ekşi yapıyo elmelēden. heyva ğatıyo acuğ. o duruğuyo, içülü.
şarapğanası va şōle onda eziyo. bullāra bōle olu.

(Maniler)

- 15 ğara üzüm saldu mu
benim yarım sağlu mu
çıkarıveñ yarimi
yitirüyon aqlumu

20 deñize dalayım mi
 bir balık alayım mi
 benim yarım saqludu
 yitiriyon aqlumu

25 aķ üzüm ğara üzüm
 āların uzun uzun
 ālayanla kópek gibi ölsün
 gine gelürün ğúzün

30 masa üsdünde ğavurma
 ğız saçlarıñı savurma
 ince belden dutunca
 anne diye baırma

35 eveli söylérúk bunnarı. ğadunna gece toplanu, yuvallaķ oturu. ortaya ĩne,
 yúzúk ğóruķ. buncuķ ğóruķ. saña şu çıķdı, baña bu çıķdı öle naķıř edellēdi. çok
 ileriydi bunna.

-158-

Anlatan: Dursun DURGUT

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 80

Derleme Yeri: İnebolu-Akkonak

(Lakaplar)

bizim burda efe vadu. asıl adı ilyas. efelik yapmış. çok gúleşüdü cāmi
 ūlerinde bayramlarda. baķ efe, dalı ğruķ bi de alma var_ıdı bu k_oyde gúleşen.
 unuñ ūn ok gúleşüdü ona efe diyolla. unuñ ūn efe ismi daķmıřla. rek, hevle
 5 filen asallar_ıdı ble doruā kim yeñerse o hevleyi reĭ alu gidēdi.

(Anı)

ayāmıza lesdī nerden buluyosuñ? eynimize keten bezi giyyoduķ. ğalla
 doķurdu k_oyde iplik örel ketenden. benim babam sırtıynan odun satmā gidellermiş
 10 bu yoķoru yoldan aluzā’dan şarın sırtıynan. şindi ekin var_ımış, amur varmış.
 amurdan ekiniñ iine ıķmıřla, tallıya. rum demiş ki; l müslüman, bize rum delle
 gevur delle emme siz bizden de gevursuñuz demiş. ne yīyasuñ āřam sofruya oturunca
 ekmek yīyosuñ. ekmi iyniyosuñ ayāñ aldında demiş.

15 (Ayı hatırası)

 defā ğarşulaşdım ayuynan. ayu doķunmaz. baķ şindi ayunuñ yanından git,
 o ayu yanıña gelsin ble bennen sen gibi. ne yapañ lā ğoca lan hadi gid lum hadi.
 git benden sā zarar yoķ. hadi lum hadi dersiñ homurdaya homurdaya dner, gider o.

20 òle sert de sòlemē gelmez ğurtaramassıñ paçayı ondan sen dölü müsün ĩsandan
dönme o.

(Avcılık)

25 bõle misir, somak sókme zamannarı... bağıllarda va baççelere baķ... o
zamannarı keklıe gidēdúk. bi keklik var_ıdı úrgúdü ğaķdı bunnarıñ. bi beyúğ ğar
yādı, o ğış_ıman bu hayvanlarıñ úrgúdü ğaķdı. keklıñ de davşanıñ da. davşan da yok
şindi kóyde úrgúdü ğaķdı yok. ğuşa gidēdúk bıldır sene ras geldūmuz zaman
dutardúk. bi dāne dutdum da iki buçuk lireye satdım çarşuda. keklı alğar_ıman
dutdum. alğar vā evde beyúğ böyle uzun, yüzü var onuñ balğal gibi. onu ğapıyosuñ.
onuñ dorū va bõle, halka bundan da yüz dikiyosuñ böyle tarba gibi uzun bõle sapı
30 var.

(Işıklıandırmlar)

35 şindi şõle ğonişim. şindi sen geçsiñ dúún yapıcıñ deyi mi? evleniyosuñ
dúúnúñe yaĥın burdan iki sefer baķacā çıkmassañ sen dúúnü zor yaparsıñ. hayvannan
çıkıcisıñ hayvannan çırıya gitciñ. ışık yok, lúkús yok. maşaluķ var böyle uzun. böyle
ucu çatallu, cembellü dömürden, u maşalı doldurciñ zabā ğada burda cümbüş
yapıyolla. maşaluķ delle ona içinden túkeniyken doldurcesıñ aır aır yanar. lúkús
nerde, ışık nerde sōnadan çıķdı bu lúkúsle. hayvana çıra yúklıciñ, iki sefer çıra bulciñ
dādan. çıkarcıñ ğazmiynen, baltiyen.

40

(Rumlar)

o rumla niye burdan gitmişle biliyoñ mu? harbda papaz ali abudoz'da
kiliseleri var. o kilise yıĥıldı, yıķdıla ğóbelle. o rumlarıñ gitmesine sebep o harbde

şindi rus burē vurmuş, gemi yatmış inebolu ūne. gúm gúm d̄müſle toplar_ınan
 45 gemiden. o rumlarıñ babası da o kiliseye çıkmış, ordan bizim eşāreti vermiş. nereniñ
 eşāretini vermiş biliyo musuñ? şeyde bu alaqtirik depōsu var ya orda baruthāne var.
 bu baruthaneniñ eşāretini vermiş gemiye. sen misiñ böyle yapan? yjitle çıkmış bunu
 toplamışla almışla birer daş, birer halat, guymuşla denk gayıqlara doldumuşla. dōru
 deñize açıa.

50

(Çeşitli)

dādan gurgenlēden ēsü yapar yaķarduk esgiden gışın. şu direcendü. elme
 direceni dallarna dayyoz onu, elmeniñ dalları gırılmasın deyi. goğan er̄ne de dayanu
 direcen. souķluk büşürüz gara erūkden, goğan er̄nden. dün yaptım deşdi erūgden bi
 55 loķma.

(Bezircilik)

bu kōyde iki dāne bezirhāne var_ıdı. tohum ekellēdi tallalara keten onu
 yolallādı. dōvellēdi tohumunu alulādı. güzel gidelle o bezirhāneye o bi tek
 60 ókúz_ünen goşuludu. gocca gaya var bōle yuvallaķ. eliñe de alusuñ bi kúrek. o daşı
 ókúz döndürükcen daşı ókúz çóúrū boyna çóúrū. o tohumla altında ezülü. ezileni
 elīcisiñ. ondan sōra onu hafif bi su guycısıñ canlandurcısıñ ondan sōna da şeye
 guyclesiñ burğaşlu aaç vardu. dōne dōne o aaç sıkışturu. teknesi vardu onuñ altında
 çanā ondan şārı şarıl şarıl önüne bezir aķar. şimdi çarşudan çörē aldıñ mı yararsıñ
 65 ortasına biraz böyle dókēsiñ öyle bi iyi olu ki o sıcak sıcak bezirhāneden çıkıncaķ
 öyle bi olu ki.

(Ekmek)

somağ da yedúk biz. ince ğara ğurmala var unnādan ekmek de yabduğ yedúk.
 70 bizim yemedūmüz ğalmadı ğıtlıķ oldu. kedileriñ atıverdēñ ekmej ufanaunu bulsañ
 öyle bi yersiñ ki sen. ekmek ufanaunu.

(Kestanecilik)

kestāne aaçları var dālarda. ğışın onnarı ababora yaparuz, tencerede bişūrüz.
 75 şindi āşamdan anam pıs yapıya pıs. misāfirle de va sohbete gelmişle ğarı ğoca. yjen
 diye birsi va yokoru kóyden. pıs yabdı anam elme balı dókdü üsdüne bi de bezir
 ğatdı biz yedúk, şindi zabah oldu. tuveletim geldi çıkaramadım, bubay bubay! diye
 dana gibi baırıyon. şindi bubam dolapda beziri vedi içüdü bā. o cit ğala, cit ğala içim
 öle tōmüzlendi benim. yoksa ki çatliycīdim ben. çatliycim çıkmıya, barmaqlıya.
 80 eyvağ ğitdi olan demiş bubam. bubamıñ bi dāne oluyun ben, en böyügleri benim. üç
 ğardeş üdúk biz ortan ğardeş öldü.

(Hamallık mesleği)

bizim semerimiz var ıdı sırtımızda arħalığ ğamal semeri. yōriylek bu yañda
 85 nerde yāhu. kesnelik daııdan şarı yoğardan aşadan yol yok. o çamurları şā atlıya
 atlıya. ezen okunmadan o kirenliye şā gidiyoz. zabālayın çarşuya iniyoz ğāvele yeñi
 açılmış. bōle miydim ben yā! vallāhi bi ğōüslē var ıdı bōle sallanıyodu ğidīken ğarı
 ğōsü gibi bē! tóketdi beni bu hastalık on seneden beri. tókendim ben.

-159-

Anlatan: Şerife TEKECİ

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 68

Derleme Yeri: İnebolu-Kabalar, Kök Mahallesi

(Anılar)

esgiden bizde bõle açuk oturum yok udu kaçmak var_ıdı vardūmuz çocukda. fağat şindi gucağlarına gidiyolla. ben iki gızım var_ıdı satdım ondan kere beş gurusı almadım. dört ölüm va. ondan kerenlik biri şu obirki de daşkıpru'ye gitdi. birisi de
5 buez bitdi ormana bi yere. çalışıyolla. gızlarımı satdım. daul zurna çalunu eviñ óunde evden ata biniyeken. evden çıkarken helve atāruk. kemre kesērúk. berek yaparduk. onu yaına soğanı gızardusuñ. ekmeğ dorāsıñ üsdüne gıyāsıñ. dúún va diye hazıllāruk. suyumuz yok. terkoz va. o da kesiyolla devamlu gelmēye. bu uşam kóyde işsüz. gidemēye çalışmaya. hanımı beçel. gölu yok. olanım ormanda gāzā geçüdü. domruk
10 gitdi bacāna. angıra'da kesdilē. domruk bayırda o da bõle geçiyomuş. gendünü şõle atdū gibi buraya üzmüş. gemū gāri būran dō kesmişle. evlū, iki dene çocū va. goca domruk, góccemet. çok aır. esgiden keten ekērúk. ekin ekērúk. misir ekērúk. pakla dikērúk. doñuzla gōmayolla, doñuzlāran bi şey yapamāyoz. bekleyolla emme ıraslayamayolla. dutamāyolla. seniñ sulūñdan biliyala şorda.

15

(Dokuma)

bõle mekū vāru. atasıñ. vurāsıñ tefeyi. parçaları vāru. masaraları vāru. atāsıñ doğursuñ. vūrēsıñ tefeyi. bizim bullāra süslü gezme yok. bayramlāra gezerüz.

-160-

Anlatan: Kadriye ÖZGÖL

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 76

Derleme Yeri: İnebolu-Esenyurt

(Köycülük)

önceden çok mahsül. çarşudan bi çuval un bile almuyoduk biz. bayramlâda, düünlêde, kôy un özünen yapıyoduk. inceliye çekiyoduk bõle elek. onnâdan çerek yapıyoduk. guyyoduk bu hûruna yapıyoduk. evimizde biz yemek yapıyoz. bayramda
5 ziyârete gidiyollar işde. paqlavasından, sarmasından, gelelim sütlecinden, patatis berê, nofudundan yapıyoz. ekmek yazıyoz.

(Hayvancılık)

doım edêken yardım ediyoz. onu paytara gôtürüyo. ñeye geldũ zaman
10 paytara veriyoz. kôyde dana olusa danaya veriyoz. ilk danaya veriyoz. ilk süde avuz derüz. onu inej saınca bürükdürüyo. guyyoz dolaba. öncedenkini dókúyo. ilklemesinden sādumu suya şā dókúyam işde. biraz birikince büşürüyo. zabah ezeninde gākıyan, namaz gılıyan, başlıyan inek govuyan, çay gaynadıyan, süd büşürüyan, davulda ekmek büşürüyon. davula yerişemessem ocağda gózleme
15 yapıyon. buzõmuzı bēyüdüyoz inēmizi ardına guyyoz. doım yapınca guymayuz hiç. inek doım_eder güzel yıharsıñ her tarafını silēsıñ havlusuyınan başlāsıñ sāmī bizde makine yok.

20 (Arıcılık)

baķımı bāra ıkınca bi kere altunu tōmūzlēsiñ. birē kek vōrūsüñ. on beş gūn
sōna ŗelbet vōrüz. oul ıkaracīse oul bellū olu. erefe yaparuz. tellerüz, bālaruz.
evelā makineden ġabarū varsa onu ŗōle gūneŗledürüz. o zaman ŗiŗini atıya. aru balı
ŗindi misir va. misir eŗkūlünden alur. dutdan olu. her bi ŗiden alu. oul ıkāsa ġuvana
25 ġuyaruz. üsdünü örterüz. ŗelbet vōrüz. o ġayrı gendü aluŗu boyuna.

(eŗitli)

kime ġonuŗuvēcin ŗindi bunu? ŗindi de mi oynicīsiñ? benim dāmatlarım va.
ne gūzel oyneye ġaŗūnan.

30 (Tarhana)

kiren topluyosuñ. ayıklıyosuñ, topladūñ dalını budānı. yıķıyosuñ. ġuyyosuñ
nylon ŗeye. gūy nedūkden sōna isder ocaķda acuk su ġat. ġaynat. sōra gūzel
yuuruyosuñ. yuurunca hemen atıyosuñ gūneŗe. iine boy dalı ġat. ne ġuyāsañ ġuy.
duzluyan, yuuruyan. atıyon gūneŗe. o ġuruyunca bi ŗisi va. ayarı va. onuñ ġuruyub
35 da ġaya gibi olusa gemez. gūzel ilyana ġuyyorum. ovuyorum onu gūzelcūk bōle.
aynı toz ŗeker var ye ŗle elekden geürüyon. ondan sōna seriyan dúveniñ üsdüne.
ġırmuzulū da gitmiya. ġıpgırmuzu oluye. ister yer_iken sala ġat, sarımsak ġat.

ġoca ġarıları ġonuŗdumā gelmiŗ bu yā!

-161-

Anlatan: Asiye KELAM

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 78

Derleme Yeri: İnebolu-Üçevler

(Kızılılık)

bu kirandan tane olucağ, çorba olucağ. acağda büşürceñ, yiceñ. büşüreceñ
bunu suyunu süzekden geçürceñ. endürceñ. o zaman eşi olu.

5 (Âdetler)

dúünü davul_unan yapāruğ. çala çala gelüdü. kóy yemi olalağ ne bulusañ yap.
pağliynan, bulğurnan büşürle öle öle yapalle. siz nērensiñiz? ben hastayin eñer hasta
olmasam. ben ölüyan bel ārısından. odun da çekēdim, talliyle malliyle gidēdim. bura
benim işTe çalışıyodum būra ben. orman heb aldı yellerimizi. şimdi gumcu guşu gibi
10 düşünüya adamlā. mahkimī verelim diyelle. hani yazıyelle ye yelleri onna yazmış.
diken diye telleyi ormana yazıyalle. e bizim çoluğ çocuk ne yiyecek. bullāre yoğarsı
dā. ollerı yazıñ.

(Kırık-Çıkık)

15 ben hasdıydım. uşaklarımıñ yanna gitdim. bacām gırıldı. uşakla beni
hastāneye yatudula. hastānede ĩleşdim. ben dedim, ġasdumonu'ya gitcīn dedim. filme
guydula bacāñ gıruğ. benim dombelime doğtor bağmadı. iyi olmiya dedim. niynan
geldiñiz?

DEVREKÂNÎ

-162-

Anlatan: Nezahat KUBATOĞLU

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 63

Derleme Yeri: Devrekâni-Yazıbelen

(Yemekler)

meşşur yemekleri incir, çükündür deller_idi. onu büşürler_idi. keleş yapallar_idi. zahanlara guyallar_idi ölüm. göca masa tātā gurallar_idi şöle. dolayı oturlar_idi onā. gaşuk gaşuk gözü açuk olan yirdi. gözü açık olmayan aç galudu. biz
5 hiç utancımızdan yiyemezdük. neriye vasak, hangı düüne vasak aynu huysuz ĩsanla bizim otudumuz masaya dek gelüdü.

(Âdetler)

evelde sekiz gün düün dernek. ğoruza yoruşular_idi. böyle bi yüsek bi depeye
10 ğoruzları iletüler_idi evelki düünlede tam burdan oraya ğoruza yoruşular_idi. kim evvel varusa oriya ğoruzu o aludu. böyle yoruşular_idi. bi ĩsan oriya durā, ordan aşādan yerişen beş altı kişi soyulu yarışudu. öñden kim varusa ğoruz onuñ oludu. sıraynan herkeS yo_udu. delüğanlula toplaşular_ımiş. ğoruzu orda uçurlar_ımiş. kim yarışabülüse öñden ğapar_ımiş.

15

(Keşkek)

dibek oludu havuz gibi orda bñday dñveller_idi. keşgek yapallar_idi. ğazanda
büşñller_idi. yaını, soğanını, ğollar_idi. ğaruşdura ğaruşdura büşñller_idi.

evel yemeğ orta yerden yirdük. tek ğapā ğuyallar_idi tãpsilere. herkes ondan
20 yirdi. tabağ mubağ ne geziye! kirpñklñ zahanla var_idi. azdavay’a biz hağa giddñdñ.
serme gibi bi şey eddile.

(Bayramlar)

ānadıvereyin bayramda ğurbanı kesēdñk biz. sōna ğavuruduğ etini büşñrñdñk
25 ğoca tencirelēde. yemekleri de yapāduğ. bizim divanımız gelñdñ. herkesiñ elinden
ğñcñ yetdñ ğada o tãpsiye ğāri ğaç zahan ğuyabñlñse o odaya toplādı. millet de oraya
toplaşu. orda ğāri zahanlāda yiller_idi.

(Çeşitli)

30 ğız çocuk fargadiye ācuğ. ğız çocñ enneye dağa yağın. evellēren emekli
oldum. oğula gitmedi. biz cēhilñyñz.

-163-

Anlatan: Pembe KAHYA

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 80

Derleme Yeri: Devrekâni-Kanlıabat

(Çeşitli)

bacaklarımdan rātsuzuyun. şimdi yeñi órúķ olu, onnar_ıman, besdiliyinen,
ürüyanesiynen òle ũraşıyoz. bu órúķleri soyaruz olunca, ğuruduruz onu. sataruz.
órúķle olu, ğızarı. onu soyaruz. āsgiden tabī salımcak ğurālar_ıdı. çıkırımbaç
5 ğurālar_ıdı òle uşakla. oynādı.

(Hastalık)

sızlāya bacaklarım. yürüyemeyyon ğasuk ğasuk bükemeyyon bu dizlerim
kireçledi. uzaklara gidemeyyon. doķtor emeliyet dēye. havala sovuyunca o zaman
10 fazlaşıya. hava sovuyunca beyā ğatuluya, yürüyemeyyon. bi de hep atıyon. as çok
ısdambul'daki doķtor ĩne vedi. sekiz ğünde bi ĩne vurunacēsıñ dedi. hiç
yürüyemeyyodum, basamayyodum ğākınca. şimdi o ğadallık değiliyin. dıřallāda
gezemeyyon ğāri.

bu cemel_ā şarbana'ya deñiziñ keñerine utel yaptı. duvar usdasıydı. sekizen
15 yaşındayın. şu dayaklara dayana dayana çık_ğada hayvan va bunnarıñ yanına
geliveriyon. yürüyemeyyon ay_olum. bel gem_ım ğırıldı. diregdörden düşdüm ğırıldı
burdan. bu beni gezdümēye iki bũķlümüyün. dōrulamayan ki. gendü hālimde bōle
duruyon. ben hiç iş ğōremēyon.

(Çeşitli)

20 suyu dadlı. bak nereyeden gidiya ölüm suyumuz. ėmetbey'eden gidiya tã. hiç
bi susaķ ekmej yiyemeyyon. herėret herėret cėerlerim içerde. soķ suyu āzımı
dutādım bōle. bu cėerlerim içerde bōrtđü heb bütġn. yimeyyoñ, iėmeyyoñ hiç.
yidüme ye hiç. bizim ġnġmġze tezgāh var_ıdı. edēdiñ, bġlġdġñ, bez doķurduñ.
pomuķ atāduķ, bez doķurduķ. āşamdan sōna ġōzlerim hiç ġōrmeyyo. ihtiyaılık ėoķ
25 zor. tevėtġr zor ölüm. kimisi dōşėne de işėya. emme nėle āşama ġadar baķ. kıra
gidėsem yüz daş birikdġrġn şorda baķ ölüm. benim işim o.

ġışın işdi aç ėoķ kōmġr alıyoż. dādan bi de iki senedġ bi tek ġıcı da
toplayamadım hiç. bi tek ġıcıya da gidemeyyon. gitsem ollāda ġalurun. depemiñ
ġsdġne gelġrġn. bi ġġn oruç dutduķ bġez ġandilde. o ġġn öldġm gitdiydi ay_ölüm.
30 canım ėıķıyođu eyer bi yudum su almayeydim öldġm_ġdġ hemen. şu ġānımı sen bi
ġōrseñ baķ. bi ġuşaķ va burda. bu eyōlerim va. iki bġklġm durdġmda bu eyōlerim
cėerlerime batıya. zahti sekizen yaşındaki ġsaniñ ġōzġnġñ feri olu mu? ġeėen ölüm
ġamyon aldı bġez. paņanıñ mġdġrġ geldi. hevlġde şu ninem ġaç yaşıñdasın, dedi.
ālādım.

35

(Su kavşadı)

oraya iletđiñ mi? oraya gidiñ, ora buz gibidġ. ġayadan yaş olunca tam
ġayadan pġşġrġ şōle. emme şindi azalmuşdu. dōmġr gibidġ. adam_inan doludu bėki
şindi ġavşak. şeherlġ hep oraya geliyala. orda piknik yapıyala. orası ıvır gibi su
40 aķıya. dōmġr gibi.

(Çiftçilik)

salatılıydı, biberiydi her yerışen şeyi banyasına varana ğadar ekiyoz. ğazıyoz,
 45 yerışdürüyoz. buezde satmaya başlayyoz. o ekiliyo budanmayya. yemēni ěcük
 suyunu haşlāsıñ süzer yiñiden piyazlar et_inen büşürülü.

(Kaza)

bi kere arabadan düřdüm. bi kere ařlařdan düřdüm. řu almalarıñ dorūndan
 50 alma toplayayken düşdüm. sırtımıñ gemúkleri ğırıldı. aklımda bi şey ğalmadı. araba
 devrölünce ařā uçuruma beni de ařā fırlatmış.

hadi ğúle ğúle selām sōle enneñgile.

KÜRE

-164-

Anlatan: Fatma KAZAN

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 74

Derleme Yeri: Küre-Karaman

(Hastalık)

nasbetsüz gonusuyosuñ sen òle. benim bu beççellim! ben bu yanlarımdan hiç
 bi yere gidemēyon. mantara muntara gidemēyon, gelemēyon. elālem oyā buyā gidiyo
 ben góremēyon. ben şindi ğasdamon'da bi amaliyat oldum. aır oldum o zamandan
 5 bōle buram sızlāya. aylım yok, bi şeyim yok. benim oullā bāķura ğayutlu tā bundaki
 olan böyüycekk de ondan sōna alacak bāķurumu. bu belimden yüz keren fazla gótdüle
 pıtık deıl bu belimde kireçleme var_ımış. ileç veriyala onuñ da faydası olmāya.

ğız ocaķda yemek mi va bi yerde ğoñursu ğoķuyo!

10 (Çiftçilik)

doñuzla ğomāyala. buēz gelmedile işdi. ne fāsıl ğōyala, ne patala ğōyala, ne
 ğabaķ ğōyala hepisinden yīyala. bir aydu yāmur yaıyo. kirezle bile hep yinmeden
 ğaldı oıl.

fasulyele dene almamış acaruk hepce. içi ğurumuş hastalanmış içi boş yāni
 15 sırpuķ. ıhınaha ğara yemiş de olmamış hiç.

(Ekmek yapımı)

- 20 yaslaaşda ekmek ediyoz, yŭlāyoz, saca ğōyoz. ōlum ŧindi hamuru yŭruyosuñ, unu elēyosuñ. unu deymene ğŭtŭrŭdŭk. deymeni sel aldı. bu baraç patladı, patlayınca bizim deymeni sel aldı. biz eveli ğŭcŭk de yapāduķ, honca da edēdŭk, cabaya da ğorduk, ser ekmek, serme de edēdŭk, yŭlāduķ, pŏzŭlēdŭk. saca ğōyoz, bŭşŭrŭyoz, alıyoz. başımızı ğıdıķlıyoz saçımız dŏkŭlmesin diye. oķloynan açıyoz, yŭlāyoz.
- 25 biřlēc_inen çŏŭrŭz. ekmeiñ mantarlusunu da yapāduķ. ğannuca, ğoyun ğŏzŭ, yımırta mantarı, o satan mantarlādan da oluyo. onu bŭllerde satıyeken ğŏrmŭşŭñdŭ.

honça ekmeiñi; hamuru yuñŭruyoz, uzaldıyoz simit gibi. onu řŏle berek gibi ğıvırıyoz fırına atıyoz. ğŭdŭlle fırına giriyo. fırınıñ tozunu ōnce şu misir pŭşğŭlŭ gibi bi şeynen alusuñ.

30

(Çeşitli kısa diyaloglar)

- bu odunnarı heyvan_inan ğŭtŭrŭyala. bunnarı ben ğatar etdim. ğışa çıķıldı odunu toplanuz. her şeyden olu incelerine çıķıldı odunnarı, ğalınnarına yanmak odunu derŭz. bunna da yanmış odun ğarasa derŭz.

- 35 baķ ōul şindik buña ařlāya, bunu kesiyala bŏle. sıvasıynan kesiyala buña ařlāyala. burayı yarıyala.

kirezi kefuķ yapāla toplamaya.

ceviziñ yeşil ğabŭna ğılıf derŭz. ince ğabŭndan tam çıķāsa o iķine ğŏğoroz derŭz.

- 40 çocuk āřam oludu zabāleyin de mefāt edēdi. o ğadara baķıtduķ, baķıcı ğızına da getdi. irehmetlŭ bi şeyinden ānayamaduķ. birden bire ōlŭlēdi. ğavzem çŏķ dar baķ o yŭzden.

ğaletim çŏķ zāti benim a yavrum yāniřim çŏķ. çŏķ ğaletlŭyŭn ōul ben.

oğuma evel çok oğul yo_udu. hoca dutālādı. hocaya gŕnüne gelen oğududu,
 45 gŕnüne gelmēse oğutmazdı. ŗindi burda ğadirō hoca var. Allah hepimizi belādan
 ğazādan sağlasın oğul hepıcŕmüzü.

uşak hasdalandıñ mıydı ilimon suyu çalaruz, yarım hap attŕruz, soğuk suynan
 yıkaruz.

meyveden bekmez ederŕz keşemŕdŕnŕ ataruz. bi de meyveyi ısırıb da yiyip
 50 de ŕzŕnŕ atāsın ya o artıa keşemŕk denŕ.

bu kŕy merkez mehellesi. bizim bura, batallā, dıraban, aşu dŕrt divandu.

cŕzŕñ altına gitmiş de hayvayı dikmiş.

ğonuşmayan adama soñudağ da delle yumudağ da delle.

sen beni boŕn duturuz etdiñ.

55

(Kene)

Allah ğahir etmesin onu soğurğā gibi. beni soğdu bi yere getmedim fağat
 benim çok şişdiydi. doğtora getmedŕme o zaman peşman oldum. o ğoyunları soğā. o
 adamı soruya, şişiriyo. sŕları neyle yara ediyo. adamı da ŕle ediyo. ğarımcası da ŕle,
 60 soğurğası da ŕle, siñej de, sivri siñej de ŕle. sivri siñek bile dolu kŕkŕ guruyası
 yılan... hestēneye gidiyoz onuñ ğanını felan alıyala adamıñ.

hava sıklat yaabŕlŕ de yāmayabŕlŕ de. bağ burda çok ğŕzel elimsāma olu.
 elimsāma suya ğonāsa bolluğ olu, suya ğonmāsa boğluğ olu dellēdi.

-165-

Anlatan: Niyazi TÜRK

ğrenim Durumu: İlkokul-5

Yaş: 82

Derleme Yeri: Küre-Avşargney

(Kayıkçılık)

- ben bu işe maraqlıyım, bunu ben elime alurun dedim vāliye. ne_adara sert olusa o ğadara iyi kayyo bu. temsil dedim bu ğn pisikletin ince tekeri iyi gider, ğalın olusa geri atar. bunun altı da buña beñziyo. ilk buzda alt ğalın olusa ğayıñ
- 5 gider ama ilerde buzda incesi olacak. birinciniñ üş tene ğayı olacak; ince, orta, ğalın... bu ğayığ yüz elli metre inüşlü, yüz atmış metre yokoru çıkıyo buzdan. benim ğayın pederin dedesinin dedesi murad_usda bu ğayıkları yaparmış. ben evlendiğim zaman da ğayın pederin annesi dokuzan altı yaşındaydı. onun ğayınpederi yaparmış bunarı. üç yüz seneyi ben ğonuşablrn yāni burda. baña marağ sardı biliyo musuñ?
- 10 dālāda, dere kenarlānda biz köpek erñ derdük bunun sertini bulurduk. bunun özünden temsili üç santım ğalınnıkda bunu dilerdik hızarnan. bu bi sene, iki sene ğurur. aağ üç ğısımdır; erkek, ğancığ, buluğ temsil. buluğdan olmaz bu neyise her aağın çeşidi var. bu erñ ğab aşıdan dümdüz ble bembeyaz ğabuğlu olacak. sürgün, ğenç olacak. ihtiyar olmaz, ihtiyar gevrer. o ğenç yirmi ğutumda ilāzım. niye bunun z sert
- 15 oluyo? Özünü altına getirmek iin böyle olacak. bağ bu benim ğayığ, bunu ekiyosuñ ble bi yatıyosuñ. üç yüz metreyi on iki sāniyede alıyo. buña dağım uymuyo. bunun altını bu kemikle beş ğn, altı ğn uvuyosuñ bunu. bu hayvanın eñe ğem. sna bunun altına sağız emdrd. bāda ğancığ amı soyādı o smk gibi bi sağıs oludu. o

saķızı toplardı, havanda dóverdi, un hāline getirirdi. şindi bunuñ civaları va iki taraflı

20 geķiriyosuñ burdan buraya ğadara. bi tarafına ğoyyosuñ saķızı, ğızmış dömürler
ocaķda. saķız şindi vıķır vıķır ğaynıyo. bu fazla da olmuyo az da olmuyo. temsil
tencirede su ğaynamaya başlıken nasıl içi vııl vııl başlar ğóz ğóz burda da saķız
çekti zaman da vııl vııl olmaya başlar. onu geķümezdúķ, onu geķüdüñ mü gevriye
bu. bu aāç serlīni ğaybediyo. aāç kemúķle de serteliye bu. saķız da squdú zaman da

25 kútür kútür olu dē mi? bunu buz kesmiyo. bunuñ sırrı bu kemikle, saķızdu. kemikle
uvduķca aāç kendüsünü ğósteriye bōle. gemúķle uva uva parlıya. gemúķle uvduķdan
sōna iki ğún de çaput_unan uvuyosuñ bunu. baķ bu ğızayıñ özü, bu ğızayıñ tekesi...
bunuñ uvması eşit olacaķ yoksa çukurlaşır. baķ bi de melhemi vadu. ğayıā melhem
çalıyosuñ. bu melhem dört çeşit şeyden meydana geliyo. bunda bal mumu, saķız,

30 keçi yaı, tereyaıñ süzmesi va. bunna heb ğıramac_unan yāni. bu şindi sert emme sıcaı
ğórdúķçe yımşar. çakmānan yaķ bunu bōle edincek yımşar ğaymadan önce sür. bu
şindi squycaķ daş gibi olacaķ. bunu ısıdıyosuñ ğayacıñ zamandan bi saat evel sür.
baķ eer o anda çalāsañ ğarıñ üsdüne ğoycīsıñ bu donacaķ. çalasıya binēseñ onuñ şeyi
gider doñmadan.

-166-

Anlatan: İsmet BAKIR

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 62

Derleme Yeri: Küre-İkizciler

(Çeşitli)

esgiden harmanı günde günde sürēdük onu götürü götürü de. harman ğaşına
 yıāduķ yunnarı ğoca ğoca harmana. yıāduķ üsdü üsdüne üsdü üsdüne... akşam
 olīkennē de bu harman oludu. bi de savuruduķ āşam gün duluneyken de. örüsgerne
 5 bōle dīrennen atā atā savuruduķ. denesini ayuruduķ. eñ son deymene eletūdūķ.

esgiden yōrīlek gidēdūķ hayvan muyvan gútmeye. burdan bazara yōriylek
 gidēdūķ. ğışın yokarda ğar sóke sóke kúreye gidēler _idi beygirler _inen. beygirlere
 çenteleri asālādı iki taraflarına ōle yōriylek gidellēdi.

10 (Düğünler)

toplaşudu millet kóyce eylenüdü. millet cilis yeñi ğiyünü. birinci günü
 cümbüş yapalla, yemek vōrüle. sōnaki günde gine yemek vōrülēdi, haķa gidellēdi
 gelini almaya. ōle bi telāşe dúüne ğoyuluduķ. geliniñ anası ilāhi yaķāla.

a ğızım ğınañ haķ olsun

15 vādūñ evler şen olsun

ħanı bu ğızıñ anası

eliñde mumlar yanası

ğız babañ bazara vardı mı?

alıñı yeşiliñi aldı mı?

20 aḳ baḳraçlar susuz ğaldı

ġarib_ anam ġıssuz ğaldı

(Yemek tarifi)

sermeḳ açaruz ter ekmek delle. yaslācın üsdünde onuñ hamurunu yūruz,
pözülerüz, su_y_unan yūruz açaruz, onu òle sacın üsdünde büşürüz yāḳut bōle soba

25 üzerlerinde büşürüz.

(Çeşitli)

buydey ekiyoz, fıy ekiyoz emme doñuz çok. bı yılın Allah'a şúḳúr evelgi
ġada yo_udu. ayu da va emme gine o ġadarı çok ġórünmeyya tek túḳ ġórünüye. o

30 ayunuñ yavrusuna abaz delle. abazları vādu o zaman ġaç ayudan saldurı.

(Çocuk bakımı)

esgiden çocuklara bōle dülbetlēden içine ekmek, şeker_inen geveller_imiş
soraḳ vörüler_imiş. emine ablama da oña da heb vemişle. o tā böyüdükden kēri anne

35 bana ekmeḳ şeker geyve de veriñ der_imiş. altını ıslatınca tömüzleller_imiş. hevrüz

altında büyük bōle fīcannādan böyúḳ şeylü topraḳdan. onuñ içine şā da bōle sübek

var_ıdı. òlan_ısa òlana ġóre, ġız_ısa ġıza ġóre. ordan ārı çışı oña gidēdi. ürmúḳden

beşij irğalardıḳ.

-hadi ġúle ġúle

40 -biz ġadeyi salduḳ, siz de buyruñ bize. şu fatma ġıza diye geldüydúḳ emme

ġadeyi salalım diye size de ūradıḳ.

AĞLI

-167-

Anlatan: Sevim ÇELİK

Öğrenim Durumu: İlkokul-5

Yaş: 54

Derleme Yeri: Ağlı-Turnacık

(Dokumacılık)

esgiden işlik derdük biz oña bōle mekûkleri vardı doğurduk onnan. bez doğullarmış, pamū iirüler_imiş iplik yapallar_idi giysileri hep onnnan yapallar_imiş. bütün çamaşurları, yatağ çarşafı hazır yokdu. ben çok fita yaptım.

5

(Çiftçilik)

talla işleri felan esgiden tā ben bilmeyyon tabī ānatanlar ekin ekmeden başlaylım. tallayı önce bi kere aqdaruruz, aqdardukdan sōna biraz dīnenü o. dinnendikden sōna onu evlek evlek dīneni, toum saçulu. o ğara sabannan ekülü, sürülü. toum bōle saçulu saçulu, el_inen saçulu, ğara sabannan sürülü. ondan sōna daban çekülü üzerine düzgün olsun deye. sōna tırpanna biçülü o. esgiden orağla olurmuş tā bizden öncekiler ufağ şu ğatca bi orağla biçeller_imiş. şimdi büyük saplı tırpan var. ondan sōna dīren, anadud derüz onnar_inan toplanu, óküz arabaları var_idi. ğalafatları fılān ğonu. oña yınu ğūzelcene, harmana gelü. harmanda 15 óküzler_inen dolayı dolayı dönē óküzlē. üsdüne bi kişi usulcanaz binē. o sapı da şe edecīsīñ bōle dīrennen ğaruşdurup ğabardılıyo. eñ son talladaki añızı odlāsīñ. dúveniñ altında da çağmak daşları va. o çağmak daşları onu kesiyo ōle. o saman olu.

o samanla bütün toplanu, o samanı dīrennen bōle yuḡarıya ata ata örüsḡarda saman bi tarafa gidē dene ḡalu yerde.

20

(Ekmek yapımı)

zabah ḡāḡulu bōle büyük hamur teknesi var. onu on tāne samun felan oluyo. ondan on samunnuḡ bi hamur yuḡuruz. mayası ḡabaru. o biraz büyük pözüleniyo yaslaḡda. fırını yaḡaruz fırını bi de sürüngeynen süpürüz. o bi saat ḡalu fırında.

25 fırından çıkan ekmeḡ yāloḡnan yālaruz. bi de onuñ kúrej vardu.

(Çeşitli)

ḡışlık elmeyi alusañ onu ācına çıkıp ḡani yere düşmeden dutayı aldım derüz. ona dutayı derüz. yere düşmeden ācından alıp hiḡ beresi olmēcek. berelisine sedeyi derüz.

30

tavuk holluḡda yımirtlar o yımirtanıñ üsdüne ḡaḡmaz bi dā da yımirtlamaz, ḡaḡmayınca o ḡúlúḡ olu. ḡúḡ ḡúḡ der. onu eer civci çıkartdurusañ ātına tāze yımirta ḡoycīsıñ. tāze kendi yımirtalarından ḡoycīsıñ on tāne, on iki tāne ḡúlúḡ. yirmi bir ḡünde çıkā. çıkmayan yımirtaya cılıḡ denü. biz ḡayrı touḡ, doḡa, ibi baḡmıyoz.

35

(Yemekler)

sütlü yer yapraḡ sarması olu. o yapraḡ dādan topluyoz. onu ḡúzel şindi vā dālāda bol bol. onu az hafıf suda haşlāyoz. onun içini mısır unu da olu, ekmek yapdūmuz undan da... bulḡurunu, soḡanı, nānesini bolca ḡatıyoz, ḡarıyoz. onu haşladūmuz yapraḡıñ içine ḡoyyoz, sarıyoz onuñ üzerine sāde süd ünēn büşürüyoz.

40

ekşili pilav; bulḡuru ıslāyoz. ısırganı ufaḡ ufaḡ dōrayıb yerine ebeḡūmeci otu, ḡışlayık ondan yeşil soḡan, nāne ḡataruz. biraz da yoḡurt ḡuyaruz. tereyaḡ üzerine...

(Kene)

soğurğa hayvannāda olur. kene ayru olu. kene hayvannarıñ her tarafına

45 yapışya hatdā isannara da burlāda yok. soğurğa, noğra hayvaniñ sırtında olu.

SEYDİLER

-168-

Anlatan: Reşide HELVACI

Öğrenim Durumu: İlkokul-5

Yaş: 58

Derleme Yeri: Seydiler-Emreler

(El iş, örgü)

İne oyası bu, tentene ayru. o tıla yapılyo bu gelin olannara çeize yapılyo. çeiz için oda daķımı, sehbā örtüsü, yataķ odası ōle yāni. tıla ğazaķ örölüya onnarı cehize ğonuya havlu, şal bunna yāni.

5

(Yabani otlar)

o tallalarda ilkyazın olur ğıvrşayuk, toklu olur. toklu dedimiz biraz tülü gibi olur. yelmük olur. ğıvrşayukdan pirişli yapılır aynı ıspanak gibi. soanla içini yaparsınız sōnadan piriç ğatulu içine. tokludan ekmek yapılır, ğavrulur yımirtasıyla, soanıyla. yelmī topluyoruz, yıhıyoruz tuz_unan yiyoruz. mantardan cincileden de borana ederler. haşlarla, sarımsaklı yout yaparlar ğatarlar haşladukdan sōna ince ince robotdan çekeller. sarımsaı yourdla ğaruşdudukdan sōna üsdüne tereyaı ekeller çokcanaz.

15

(Okul)

oķul benim zamānıma ben öksüz böyüdüm, babasız annesiz böyüdüm ābejimiñ yanında beşeden oķudum, ilersini oķumadım. o zamannar ōle lise fılan yo_uđu. orta bitesiyē ortadan ōretmen oķulu vardı.

(Pekmez yapımı)

- 20 bunnar alıç, o alhat. alhatla betmez yapılır, yenir. betmez ğazanda bişirilir, olũ vardır aaşdan. dinge basılır olũ vardır āca bõle kũy yellerinde çardaķ gibi řẽle olur ya ğuruluklar. biz ğuruluk derũz. řõle olũ var onuñ üsdũne řõle tātā ğonur. depedeki sert āca basılır o suyunu aķıdır. şırası aķar onu ğazana ğoycañ ğaynaya ğaynaya betmez olur.

SÖZLÜK

SÖZLÜK

-a-

ababora: Kestane kebabı*kestāne aaçları var dālarda. gışın onnarı **ababora** yaparuz, tencerede bişürüz.*

(158/74)

abaz (I): Hapaz*eveli işi de **górédúk** yerdúk de **abaz abaz**. (71/113)***abaz (II):** Ayı yavrusu*gece ayu da olu. yanında **abazı** olusa salduru da. (84/115)***abıca:** Amca*ōran şurda osman **abıca** bi dele, tanımamaķ varsın. (48/29)***absüt:** Kağnı tekerleği yapmak için kullanılan fırınlanmış sert ağaç*toprā gelen yire tekere iki üç barnaķ demür geçülerdi. ondan sōna **absüt** yapallādı**aħlatdan. (96/76)***acabla-:** Ayıpla-*orda ort yere yaķallādı işde. çurulādı. savu savallārı, yapan yapıyodu. baırulārı ōle**delülē gibi işde. şindi **acaplāyala** şindi. ōlene bile savu savarsay. günahmış günah.*

(132/228)

acaķ: Ocak***acaķda** büşürceñ, yiceñ. (161/2)*

acaruk: Kof, içi boş

fasulyele dene almamış acaruk hepce. (164/14)

acı su: Maden suyu

bizim şurda şindi su va yāni. acı su va. o şifālu yāni biliyo musuñ. (30/33)

aççı: Aşçı

ekmek hazıllāla, aççı dutalla bi hefta. (50/16)

adi: Hadi

adi ordan sōra ordan o parala toplanu ceplerne girē. (47/13)

adüşde: Bir çeşit malı icara verme

ben bekliybülseñiz dedim üşde birēne bekleñ dedim. adüşde üş ğardaş olduk. (48/25)

ağıl: Hayvanların konulduğu ahır

bi ağıl goyunu vardı bubamıñ öldü. (88/93)

ağu: Zehir

bizim bu memleketiñ yılanında, akrabında ağusu yoqdur. (102/24)

afur: Ahırlardaki hayvan yemliğı

unu yuurmadan gidiyosuy afura inej saviyosuy. (47/45)

ağ-: Yüksel-

biri şuriye biñer, biri şuraya biñer. ağduma, çöğdüme yapar. (37/44)

aḥāni: İşte, daha

onuñ evi hemen şūra baq aḥāni. (70/96)

aḥçı: Aşçı

*şeherden gırķ elli kilō et alu onu **aḥçı** dutarsıñ. (28/29)*

aḫdaraç: Sacda yufka ekmeğini çevirmeye yarayan tahta aygıt

*onun biz elimiznen çóúriüyoız bi de şõle yaslı aaç va. **aḫdaraç** şey sanut sanut. şunuyun eninde yoķayı tabī onda açıyoız. (141/72)*

aķırı: Artığı, sonu

*gışın **aķırı** birē īsan ğarı ğoca var ısa onna. (71/263)*

Allah siziñ aķırıñız iyi gelsin. (78/4)

aķpacuķ: Bembeyaz

*ondan bez doķuyardı **aķpacuķ**. (119/26)*

aķsar-: Hapşır-

*bi yañdan aģzı **aķsardı** ğatıran çalalla burunnarına erkekleriñ. (23/6)*

alaca: Kırmızı basmadan yapılmış elbise

*cehizlēnde keten bezi **góynej** vardı bóyle. **alaca** vardı, keten bezi goyne vardı. saye vardın. esgiden saye geyyoduķ. (142/8)*

alaf: Hayvanların saman, ot, mısır sapı vb. gibi kışlık yiyecekleri

*buzolarıma **alaf** verecin dedim. (62/56)*

alak: Bağ, bahçe beklemek için yapılan kulübe

*çayıñ keñerine **alay** ğurmuşla (18/30)*

alantun: Bir mantar çeşidi

*mantara giderüz bāzı. **alantun** mantarı olu çok. acı olu o. (82/25)*

alav: Alev

*oradan, saçağdan **alav** çıkasıye benim zetdi perdele dókúlmeye başladı. (3/23)*

alay: Halay

***alay** çekelle orda. (95/24)*

alber-: Getir-

*biçerle de orayla da biçiyoz. onuñ topluyoz. **alberiyoz**, patozluyoz. (101/51),*

*lā şu bizim úvendereyi **alber** de ğósterelim. (155/19)*

albur albur: Kucak kucak, kapış kapış

*şarabanı'dan çitlere ğuyalādı kirezi ğótürülēdi. **albur albur** aluduk. altıynan aluduk. (59/11)*

albuz: Çok fazla

***albuz** olmāyodu sıkı dud oluyodu. (11/19)*

alğar: Kuş avlama kapanı, tuzak

*keklī **alğar** _ınan dutdum. **alğar** vā evde beyúğ böyle uzun, yüzü var onuñ balğal gibi. (158/27)*

alğu: Düğünlerde takılan hediye

*e atıñ şullarında **alğuyu** da çaputla bālallādı. (91/5)*

alış-: Sar-, tutuş-

*ben evde yo_udum, **alışdı**. (120/2)*

alime: Halime

*dün iki boy yapıdıla, **alime**. (106/37)*

alma: Elma

***alma**, armuT, kirez aşulanu. (22/18)*

amaskene: Bir erik çeşidi

***amaskene** erũ va iyi böyüdü. o ğırmuzu erũk bi de siyah erũk va. (42/63)*

amcalık: Düğünde damat tarafı

*esgilēren ğardaşlık oluyodu, **amcalık** oluyodu, mehir parası oluyodu. ğapı kitleyelardı ğardaşlıkda. (142/6)*

anaç: Analaşmış, çok yavru doğurmuş, yaşlanmış kümes hayvanı

*kómesde touk, **anaç**, baba hindi, vidik, ğaz Fidĩ beslēdũk esgiden. (61/39)*

ancana: Ancana

*biz de anca namaz ğılma oķumasını biliyoz **ancana**. (71/246)*

anda bunda: Gelişi ğüzel

***anda bunda** bi sene oķula gitdũk işde. (46/27)*

anadud: Anadut

*kiren, meşe, aaçlarından dirgen, kevũk, **anadud** oludu. (1/61)*

analık ğapanması: Yöresel bir giyecek

*sayej keten bezinden yapılan bir örtü giyisisi. **analık ğapanması** vardı. o da saye gibi pamukdan yapılmış manto gibi şey. (142/10)*

añ: An

*bir **añ** varuyuz bir **añ** yoğuyuz. (11/9)*

añ-: Anmak

*bu ĩsanıñ ismi **añılmamış** piyasada yok. (3/61)*

añız: Anız

***añızı** sürme bitıraķ basar delle yāni. (35/100)*

añşa: Ayşe

***añşa** dedi, fırınıñ ordan ārı al yıķa, dedi. (18/17)*

apāķuru: Dikyukarı

***apāķuru** ğalağaldım. (68/78)*

apartalı: Abartılı

*ĝosur dedūm yāni **apartalı** şōle. (153/85)*

aprul: Nisan

***aprul**; mart çıkacaķ, **aprul** girecek. o esgi mart emme. mesela nisanıñ on üç, on dördüdü o **aprul**. (70/4)*

araba ğapısı: Mahsulün tarladan harmana getirildiği kaba kısmı

*denesi şu yaña samanı bunuñ óúne òle giderdi. tallada bõle yapāduķ. toplāduķ, bi yere yıarduķ. ondan sōna **araba ğapısı**, derdúķ biz. herkes birden açādı. **araba ğapısı** aşduķdan sōna herkes tallasına gidēdi, sap ğótüme. (109/8)*

ardaķ: Çürümüş, çürümeye yüz tutmuş ağaç

*dutmāsa aynı **ardaķ** gibi ğalu orda. (22/23)*

arğut: Yemek harcı, malzeme

*altına da ğoruz ki aaç, üsdüine de ğoruz bi aaç o **arğudu** dóverüz. (54/27)*

arğun: Ekşi

*bunuñ dadı **arğundu**. (53/2)*

arķa ver-: Destekle-

*bunnarıñ harmanda ösĝar, ĝasurĝa esmesse bunnara biz **arķa vórdúķ**. (53/41)*

aruķlama: Tepeleme

*va ye diregdörleriñ **aruķlama** dolmuşla geldile buraya. (153/70)*

asd: Asıl, gerçek

***asdu** vā mudu bilmen emme; hikmet, fikred'iñ ĝızıynan ĝonuşmuş. (67/19)*

asımcaķ: Salıncak

*davul çalarduķ, **asımcaķ** asunuduķ. (138/31)*

assatan: Gerçekten, sahiden

assatan mı? (18/40)

aşarı: Aşağı

*geçen, geliyodum tam şo **aşarıdan** geldi buraya. (89/66)*

aşlak: Aşılanmış meyve ağacı

*şu aşāda bi **aşlak** va yoluñ keñarında. (8/4)*

ata yolu: Düğünde kız tarafının hazırladığı yemek bohçası

***ata yolu** yapārūk. **ata yolu** guyāruk. beyūk beyūk beyle babaya, dayısı olusa dayısına bubası olusa bubasına ayru ayru samun **külçe** guyāruk bunu da gāri dātmā gız **kóyüne** yollāruk sandukda. (144/13)*

atak: Orman veya dağların yüksek yamaçlarından eteklere doğru tomruk yuvarlanan yol, uçurum

*işde gardaşım, **ataklādan** sırtıynan yaprak **gótüsün**. (69/132)*

avaç: Ağaç

*ev **avaç** deildi ki bizimki beton. (120/6)*

avilla-: Ağır-la-

*herkes bōle eve gelü misafiriñ **avillāsıñ** gidelle. (121/27)*

avır: Ağır

*guşgusu olmaz **avırı** bi tek taşa, tellisini de gomaz. (123/89)*

avız: Ağız

*onu **avıza** bi sürēseñ āzıña acısı bitmez. (119/226)*

avul: Zehir

*ē bekī dedim ben bu al yanıma şālim üs yanıma **avul** olunca ben dedim cemberime gelse dedim ē zehüllenürün ben de. (54/164)*

avur: Ağır

***avur** elbīse geyelle. (111/129)*

avustos: Ağustos

***avustosun** boyn altısı. (111/120)*

avuz: Yeni doğurmuş bir hayvandan ilk günlerde sağılan, koyu yapışkan süt. Koyu ve sarı renkli olup, tatlısı yapılır.

*bızlayan hayvanın ilk südüne **avuz** derüz. (53/119)*

ayağ dur-: Oyalan-, vakit geçir-

*deminden buraya geldile de **ayağ durdula**. (80/2)*

ayan ğuru: Kuru-, fakirle-

*bu ekinle mekünle, etele berile olduğunda ay anam! **ayan ğuru** olmuş susuzluktan nālet olsun dirüz. (41/31)*

ayğut: Tarhana çorbasının yapımında kullanılan içine darak otu (bk.darağ otu.), soğan, biber, domates gibi malzemeler katılarak sıvı hale getirilen ve ayran da denilen tarhana harcı.

***ayğudunu** itmeye diyin. bi bakraç yogurt çalaruz bakraca. içine nāne, mācunus, dorağ dolduruz. (90/38)*

ayıtla-: Ayıkla-

*eziyet, pancar otu **ayıtladula**. (41/71)*

aykuru: bk.ākuru.

*hadi **güle güle** ūlum. **bağ** şu yoldan **aykuru** gidiñ, çabucağ varusuñuz. **aykuru** gitmesseñiz yol uzar. (77/68)*

ayu mantarı: Bir mantar çeşidi

*dāda mantar vadu. toplanuz. ğannuca, ayulağ, **ayu mantarı**, ütük var. cincile, touğ ayı vadu. siyah tüylü geyik mantarı vadu. onuñ tüyleri geyik gibi olu. (35/94)*

ayulağ: Bir mantar çeşidi

*dāda mantar vadu. toplanuz. ğannuca, **ayulağ**, ayu mantarı, ütük var. cincile, touğ ayı vadu. siyah tüylü geyik mantarı vadu. onuñ tüyleri geyik gibi olu. (35/94)*

ayvan: Hayvan

*hayvannarı ğuvuyeken **ayvannarı** o çubūnan ğovaruz. (136/54)*

azara: Arıza, sakatlık

*yok ğamburgillikden de vur. ben şindi zamanında şōle tavana merdimen ğuruyoduğ ya. o merdimenden inerkene, o merdimen ğayınca şağğıdan yere düşdüm. baña ondan ğaldı bu **azara**. (101/25)*

azarmuğ: Azar

*çok **azarmuğ** yedim. (25/98)*

azbuz: Çok fazla

*şu amasya almalarından **azbuz** yok. (69/216)*

azınsa-: Yetersiz bul-

azınsıllarsa üstünü artu dellerdi. (114/95)

aziyet: Eziyet

*esgiden **aziyet** ço_u du. (43/27)*

-ā-

āba: Ağababa

*esgi zamandan **āba**, göcupbā, goynā derdú_k anamıza bubamıza. (47/41)*

āgid-: Algit-

*lā bunu **āgidelim** demişle. (27/7),*

*gine bi tana da ōle **kóy** aldú_k burdan ğucağlarında ğar belde bi yere*

***āgidemedú_k** (111/46)*

ākuru: Düz

*şu yamiya, yāni şu yo_kuşa **ākuru** yörü deseñ gidemen ğayrı. (88/36)*

ālo: Avlu

*bosdanlara ekiyoz **ālo** tutdu_k hep millet **ālo** tutdu paralar_inan. tel tutdula. hiç*

ğuyımiyala. (71/204)

ānan-: Yerde yuvarlan-

*bi yēre çamurda **ānanmış ānanmış** gelmiş fındıqlarıñ dalını bídānı ğırmış gitmiş*

doñuz. (77/62)

ānan-: Yere yatıp yuvarlan-

*ğovelince gendü gidiye bi yere **ānanıye**. (46/93)*

-ä-

ämîr: Emir*buyruñ ämriñiz, dedim. ämrim fılân yok ben seni alaceyn dedi. (13/2)***ätl_ekmek:** Etli ekmek*biz ätl_ekmek, yourd ekmej yaparuz. (4/6)***ävlen-:** Evlen-*ev kôy sâibi olmuş, ävlenmiş. (14/86)*

-b-

babâl: bk.bobâl.*ac_ısañız babâlı boynuñuza baķ. (107/110)***babuç:** Pabuç*davulumuñ ipi ğırmızı**ben yimen ğavunu ğarpuzu**arķadaşımı sorarsañ**cāmilerde babuç hırsız (42/113)***baçça:** Bahçe*burdan baççaya gidemēyon. (6/2)***badar:** Ayı yavrusu*badarı vā ayunuñ deyalā. ben ayu badarını ğórmedim ki. (71/213)***badı:** Kaz

badı beslemiyoz. çok güzel olu onun eti. bek yımurtlar o. çeltü hiç goymaz onna sır gibi yille. onna çok ziyancudu. (92/58)

badımağ: Hodan

kimi yerde bu fodana badımağ deyalar buna emme bizde foda. (135/31)

baydağ: Bağırdağ: Çocuğun düşmemesi için beşiğe veya salıncağa bağlanan enli kuşak

toprañ üsdüne belerdük baydağlarıyan. bi de baydağ dikedük. böyle çuldan baydağ o uşak düşmemi için elini ayānı bālarduğ böyle baydağnan. onnan belerdük. o uzun bi çul yāni şöyle. aynı şu havlu gibi. çul, baydağ yāni. (107/5)

bālık: Kulp, tutacak

tātadan yapallādı. dışına böyle bundan bālık edellēdi. sitil yapallar ıdı. (112/85)

ballu çorba: Aşure çorbası

ballu çorba edērük pağladan. aşüre çorbası yāni. (157/9)

balsıra: Ormanlarda meşe ve gökçe ağaç yapraklarına geceleri inen tatlı su damlacıkları

dometislere balsıra düşmüş, yaniye. (45/62)

bandurma: Tavuk veya hindi suyuna parmak kalınlığında dürülmüş yufkaları batırıp, tepsiye dizdikten sonra üzerine hindi veya tavuk eti döşenerek yapılan yöresel bir yemek

toñ bişürle sermeyi de edelle, suyuna basalla, cevüz, yağ, tereya ınan olu bandurma. (32/20)

baraç: Baraj

*buriya bi **baraç** veya **gólec** gibi bi şey yapılsın diyi. (102/60)*

barnaç: Parmak

*orī tabī **barnaç** ğalınlıkda delúĸ deliyala dā ğōyasuñ. (79/16)*

basak: Merdiven

*baĸ ğulluĸdan **basaga** çık, basakdan çağraĸa, çağraĸdan odiye gir. (53/42)*

basarbaşı: Merdiven başı

*belediye daıtdı birē şey. **basarbaşında** şişesi de. (54/162)*

basarna: Kaldıraç

*un çuvalını ğalduraceñ zaman ğaĸsın deye altına **basarna** yapalla. (61/20)*

basdun: Baston

*şemşiyemiñ ucu **basdun** (67/279)*

basma bölme: Düĸünde gelen hediyeleri –genelde bu basma fistan olur- ablaya, kardeşe, dayıya vs. paylaşırma âdeti.

sandaçılā bayraĸlar_ınan erkek tarafına gidēle hep billik. çatıya bayraĸ asalla.

***basma bölünür.** (67/70)*

başdan ayā: (<baştan ayaĸa) Baştan aşıĸıya

*şērde bi māmamız va üç ğat bōle **başdan ayā** üş sıra. (6/22)*

batdam: 18 Nisan

batdam ayı deyelek bi ay geçe yāni. evelisi çocuklara yımırta yapalla, büşürlēdi.

(61/47)

bavıl bavıl: Akın akın

*bizim şurda ūmüzde suyumuz var; gışın **bavıl bavıl** akıyo.* (144/44)

bebelyon: Biberon

***bebelyon** onuñ içine göyöz āzına viyoz emeceni.* (86/20)

beber: Biber

*ğara **beber** fidesi*

çimennerde bitesi

dün āşam neredeydiñ

ğurşunnādan gidesi (67/214)

becek: Böcek

*harman sürēken heralde **becek** soğdu zannetmiş beni.* (62/33)

becit: Acele

*o zaman işlē çok **becit** oludun.* (64/17)

beçel: Sakat, özürlü

*ğayınnam **beçel** idi beysüñle deyi òle aldıla beni.* (146/105)

beddem bk.batdam.

*gene **beddem** delle. beddem de ğabağ, hıyar ekdürüdü buvam o zamanla.* (70/17)

bedevre: Damda üzerine kiremit döşenen veya kiremit yerine örtülen ince tahta

*o biçilen tātalar **bedevre** de denü ğavuş da derüz. hatıl derüz.* (152/63)

bedürük: Atılmış pamuğu ince bir çubuk etrafına dolayarak parmak kalınlığında yapılan ustuvani pamuklar

bedürũ bõle eyiriyoduķ özek oluyodu bõle ğayrı onu neye ğullanusañ ılgıdıra sar, şõle sar, böyle sar. (89/30)

beh parası: Peşinat

*sarımsā bazāra ānaşusam satışa, vemedē bi **beh parasu** alurun. (37/27)*

bek: Taraf, yan

*cehendemiñ dibinde sayvan **beki**. (48/11)*

bekit-: Sağlamlaştırmak, pekiştirmek, sıkıştırmak, sertleştirmek, katılaştırmak

*buez tallaya gelen suyu bizim şahna bi daşınan **bekitmiş**. (37/15)*

bekmez: Pekmez

***bekmez** yapanlarıñ yanna endi aşālara. (62/69)*

beñ: Derideki siyah nokta

*lan ğabarcuķ dēyan şõle şõle ediyan. oyā buyā ğımıldāya **beñ** gibi. (146/128)*

beñiz: Beniz

*şindik bebekleriñ hepisinde **beñizleri** sarı sarı. (91/72)*

beñze-: Benze-

*birbirine **beñzeyen** de olabülü. (27/43)*

berek: Börek

*biz eveli **berek** iderdúk (41/37)*

bertik: Ezik, yaralı

***bertik** derdú**k** bi yēren dü**ş**dü mü vatandaşın bi yeri ezú**k** oluya. ona **bertik** derüz.*
(60/78)

besbe: Besbelli

*cāmiye gitmişdü **besbe**.* (67/3)

besse: bk.besbe.

*o zaman kelmişin, çirkinmişin **besselīme**.* (68/31)

besve: bk.besbe.

*zemferide kesilen qaç çok dayanıklı olu. su yürüyemedīnden **besve**.* (70/58)

betmez: Pekmez

*alhatla **betmez** yapılır, yenir.* (168/20)

beyā: Bayağı

*onnarına **beyā** yemek verüler_idi.* (16/7)

beykba: Büyükbaba

*bağ bu sofra ırahmetlü **beykbamdan** teberú**k** galdı baña.* (67/5)

beyran: Büryan

yayukda ayran mısıñ

*sıruğda **beyran** mısıñ*

söylüyön söylemiyon

sözüme heyran mısıñ (86/134)

beyúk: Büyük

beyûk gızımıñ oları ėgitdi (18/22)

bezez: Yer adı

sūra **bezez**'den o deys adamı **gótdü**. (47/50)

bezirāne: Ketenden sıkılarak bezir yağı çıkarılan yer

bezirāne var_ıdı tekkede hıdır **kóyünde** gidē sıkādú**k**. (71/166)

bezle-: Benze-

bunna birbirine **bezliye**. (80/38)

bezülü: Bezir yağıyla yapılan hamur kızartması

tenekeye bi teneke ondan bezülü yapādu**k**. hamur işi lo**k**ma yap, **bezülü** yap. (71/170)

bıda-: Buda-

bu gaç seneniñ dudu. **bıdadu**k**ca** geñ veriyodu. (11/17)

bıtırak****: Tarlaya zarar veren yabani bir ot

ğaramu**k**dan ayru bıtıra**k** olu. ańızı sürme **bıtıra**k**** basar delle yāni. minder gibi olu o. (35/100)

bızā: Buzağı

neyse biz **bızānıñ** ikisini aldı**k**. (13/8)

bilekce: Kelepçe

hamen orda aşā gidiyalar hamen ordan dört cenderma ya**h**a ba**ç**a adamı buruyala **bilekcelere**. (117/70)

bilimli: Bilgili

*dā bi de atĩn ortasından **bilimli** adamları vardı. (91/11)*

biñ: Bin

*her sene otuzā **biñ** kāt para veriyos ĩsan başına. (15/21)*

biñ-: Bin-

*biri şuriye **biñer**, biri şuraya **biñer**. (37/44)*

biren: Büryan kebabı

***biren** asāla, ğuzu **biren** delle oña.*

bislēç: Saçta yufka ekmeği çevirmeye yarayan tahta aygıt

*onu çóúrecek şöle şeyi vadu **bislēç**. (33/26)*

bişembeç: Bir bitki

*hasta oldũn zaman **bişembeç** iç, bi bez ğafaña bürle yat. (102/22)*

bişi: Yufka

*oqlōcu alusuñ, bişlēci alusuñ yaz Allah yaz. **bişi** yaparuz, ter ekmek yaparuz. (53/63)*

biydey: Buğday

*diyrennen ata ata çıkaruduk **biydeyi**. (43/3)*

biyle: Böyle

***biyle** nefesimi alamıyon. (78/4)*

biyúķ: Büyük

biyúk *kúfe* doldurudum burdan dōru deñiziñ ğıyısına motoru beklerdik orda.
(119/212)

boarsuq: Bağırsak

ne yersem doqunuya **boarsuq** *hastalī* va. (118/27)

bobāl: Vebal

bobālī *boynuña işde ben öldüm* (42/128)

bocuq: Ayı ya da domuz yavrusu

doñuzuñ yavrusuna *bocuq* *derüz. biz* **bocuq**, *ayunuñ yavrusuna da* **bocuq** *delle.*
(112/50)

bodur (I): Ayı yavrusu

ğadını hestēneye *ğótümüşle ameliyet_inen* **bodurlarını** *almışla ğānından.* (56/232)

bodur (II): Domuz yavrusu

ayunuñ yavrusu abazdu. doñuz yavrusu da **bodurdu.** (153/102)

bodura: Pudra

şindi **bodura** *va. dırığa başımız ārısı doqđora seyidiyoz.* (102/21)

bōnduruq: Boyunduruk

şindi dúene kómüşse de óküzse de ğoşāsıñ. bōnduruq *vādu omüzunda.* (45/1)

bonker: Banker

çok **bonker** *idi ölüm.* (132/133)

bopur: Vapur

*ısdambul'a **bopurnan** gideller imiş. (79/105)*

borana: Yumurta, yağda kızartıldıktan yahut suda haşlandıktan sonra üzerine sarımsaklı yoğurt dökülerek yapılan yemek

*esgiden soğandan yapılma bi yemek bu. soğan vaye soğanı haşlāyala. ortası bi yımırta gırıyoñ. esgiden yok ābeysiniñ. çörē de doğrarın guy yi. buña **borana** delle. (37/40)*

bosdan yemişi: Salatalık

*bosdan yemişleri de olmadı. **bosdan yemişi** diye zalatalıa derüz biz. (61/53)*

botça: Armut

*şūra dadlu erúĸ va ācuĸ, bi de samallıñ ōra bi **botça** vadu git ondan da ye biraz. (53/2)*

bovaz: Boğaz

*bōle bōle bi çıbuĸ şu ġadar da bi havan gibi delīni bōle **bovazlu** toĸmak yapaylardı. (119/11)*

boyvat: Boyabat: Eski adı Boyovası

***boyvat** bu yanda. (41/73)*

bōğür: İç kısım

*bizim eviñ **bōğründeki** ävden tutuşdu. (3/22)*

*yüz nümere va ye yüz nümereniñ **bōründe** hamam vadu. (32/100)*

böcek ġırımı: Böcek kırımı: Eski takvime göre bir mevsim

*şindi ġasımıñ atmış beşde yetmiş ikide **böcek ġırımı** dellēdi. (37/66)*

bört-: Kaynat-

*suyu ğaynadınca tencireniñ içine ğuyāsıñ **börtdürüsüñ** pancarı ācuķ ğaynā alusuñ.*

(55/5)

bözül-: Büzül-

***bözüldü** ğolum. (57/55)*

bulamaç: Karışım

*bı yımırtayı da, iki yımırtayı başğa ğaba ğurtarusuñ, **bulamaşlarsıñ** şöyle duz_unan neyin ğaruşturusuñ (94/38)*

bulğurcaķ: Dolu

*buez **bulğurcaķ** yādı. iriydi bõle ceviz gibi. yapraķları çırpıya o. bunnarı hepce ķóreldiye. (59/22)*

buñaltu: Bunaltı

*ben ğayrı laf yetüştüremiyon. yapamayınca **buñaltu** geliya. (66/20)*

buñar: Pınar

*biz **buñardan** çekiyoz ip_inen. (53/152)*

burcuğul: Keten ipliğini iğirmeye, çevirmeye yarayan alet

*eveli keten bezi ĩriyoduķ. **burcuğul** çóürüyoduķ. keteni ĩrülēdi, şõle şõle atāduķ urcūnan. (142/27)*

burğacan: Meyveyi sıkarak suyunu posasından ayırmaya yarayan presleme düzeneği

*ğāri üsdüne do büyle tāta goruz. **burğacanamız** va sıharuz ōran. bekmezi çıkar.*
(6075)

burğu (I): bk.buruğ.

*haşullamence acu olu ěcuğ, **burğu** olu.* (122/22)

burğu (II): Bürgü: Örtü, peçe

*kadınlar başlarına **burğu**, dülbet, boncuğlu **burğule** oluyodu.* (143/9)

buruğ: Ekşi, acı

*başğa sarımsağlar **burmuyo**. bizimki **burar**. acudu yāni.* (38/28)

buva: Baba

***buvam** bōle bōle dedim.* (57/33)

buynuz: Boynuz

*hidrellez vurmasın dīne óküzleriñ **buynuzları** aşu denen ğırmızı çamurnan
boyanudu.* (70/65)

buzla-: Buzağıla-

*en sōna ōra aşā kōyde mülāzımgile verilen duve **buzladı**.* (68/68)

būlek: Būgelek: Sığırları rahatsız eden bir çeşit sinek, gübre sineği

*ıccağta danayı **būlek** dutar bāzı.* (80/5)

büçük: Buçuk

*çeyrek bilet iki **büçük** lire.* (32/49)

bük: Ova ve dere kıyılarındaki çalı ve diken topluluğu

*gúbre ekini **bük** gibi ediyi. (103/9)*

bül: Bileği

*tırpannarı biledümüz daşlara, **bül** daşı deye oña delle. (61/17)*

bürgü (I): Tutam, top

*daşköprü' den al bi **bürgü** ekmek. (66/38)*

bürgü (II): Elbise

*üzerine esginiñ **bürgülerinin** onūnan geliyolladınna. (91/23)*

bürle-: Kapat-, ört-

*o suyuñ içine bi de yorğan **bürle** gendūñú iccaķ duta duta seniñ çocūñ olu, dedi. (69/39)*

bürsü gün: Yarından bir sonraki gün

*sen **bürsü gün** gitceñ dē mi ūlum? (69/214)*

büver: Biber

*baçça ya da çataķ adı verilen beş ilā on arası çatalı olan bi aqca elme, armud, domatis, **büver**, saltalıķ daķalla. (67/62)*

büzmeli paça: Don-şalvar türü bir giyisi

***büzmeli paça**, şiy picama şöyle büzmeli, av öyle. (91/28)*

-c-

caba: Güveç*gózeltceney ocā da **cabayı** goruz. (128/52)***cablu:** Uzun ince sırık, sopa*sobaleyken çıkıya o. **cabluynan** vurāduķ işde. (116/55)***cacuk:** Salatalık*baccalarda fasılye, marul, mancar, **cacuk**, domatis, patatis, onnarı yapıyoz. (46/75)***canavar:** Kurt*şindi **canavarlā** nēre ğaldı bilmen de çaķal diyala, onnā çok. (63/63)***cana solu-:** Canım yanıyor*hoş geldiñiz ikicūñüz de ingesiniñ. ğayrı **canıma solıye** yavrucum. hasteyin ūlum. (78/2)***caponya:** Japonya***caponya** toķya hastānede solū aldım (42/233)***carcör:** Şarjör*alıya ōran veriya āzına bi **carcörü** boşaltıya. (107/154)***carıl-da-:** Bağır-, gürültü yap-*burası **carıldıya** uşaklāran. (46/95)***cazu balı:** Aliçtan yapılan marmelat*eveli armudlādan tavşud yapāduķ. onu ğabānan büşürüdúķ oña **cazu balı** dellēdi. (61/57)*

cazu ğarı: Cadı kadın

ordan da cazu ğarı var_ımuş. cazu ğarınıñ gözleri yanıyomuş. (118/52)

cehiz: Çeyiz

cehiz sanduk var_ıdı. (77/30)

cember (I): Çember: Başörtüsü, bez

cemberiñ içine ğorduk onu ğāri sorādı. (53/109)

cember (II): Çember: Daire

cembere aldı domuzu. (31/29)

cemle: Cemra

ilk cemle havaya yaqcaķ. sōna suya sōna topraķ. (70/42)

cemüre: Cemre

yüz beş martıñ yedisi bi cemüre düşer. birinci cemüre, ikinci cemüre o da havanıñ ısınmasına celālet bi şēdü bu. (37/9)

cenderme: Jandarma

hamen orda aşā gidiyalar hamen ordan dört cenderma yaķa baķa adamı buruyala bilekcelere. (117/70)

cene_erúķ: Can eriĝi

bu cenerúķ, cene_erúķ bundan bi ēşi olu başķa bi şē olmeya. (118/42)

cesüre: Ezizet

ne cesürele çekdúķ. ne eziyetle şīle çekdúķ. (44/13)

cevcet: Cevdet

cevcet hoca (67/56)

ceyfun: Ceyhun

ceyfun _ā epey oldu öleli. (48/165)

cezîre: Eziyet

o da ġāri cezîre çekiya. (25/15)

cıara: Sigara

ırahı çok içerdi. cıara içēdi. (56/43)

cıban: Çıban

ūlan da var _ıdın **cıban** gibi bēle. (69/93)

cıblaķ: Çıplak

beni cıblaķ soydula anadan ürya. (18/31)

cıcıġla-: Karıştır-

üstünü cıcıġla bōle āzını da ġapa. (112/106)

cıġ ġada: bk.cık ġada.

cıġ ġada bi baççemiz va şurda başķa tüllü iş ġóremēyoz biz. (33/30)

cıġıl cıġıl: Fokur fokur

o su ġaynayacak zaman sūra cıġıl cıġıl ġayniyō. (95/99)

cık ğada: Cit kadar: Azıcık

emminiñ kómuşü öldüydün o da cık ğada bi şey, çok da deil. (54/188)

cılık: Cıvık

cılık çıkmaz bizim. o touk yatmaz unuñ üsdüne. (72/17)

cımbış: Cımbız

geldim buña ā sultan abla baã gene yapışmış hani cımbışñ nēre? (53/127)

cımbıt: Tutam

ōlu canı üçün bi cımbıt üzümü vömemiş. (101/74)

cıngıldağ: Çakıldak

deymenin çakıldakları vardır bōle cıngıldağ cıngıldağ dönē. daşın üsdünde dönē deymen cıngılı cıngılı yapar. (137/49)

cırcır: Fermuar

soukda çek cırcırı otu. (3/19)

cırır: Filiz

yaprā yaprāna dek getirüyösuy. aşu bu. sōna çıkā ondan cırırflā. (137/31)

cırlıblak: Çırlıçiplak

herkes şurdan soyunacak cırlıblak. (26/52)

cırımla-: Tırnakla-

beygir torbaları va ya onnan ğazınayan ōle cırımlāyan. (54/187)

cırıla-: Bağır-

ben bāriyan. nasıl cırılıyan. (62/24)

cırnaķ: Tırnak

o cırnaķlı oluya dēyala ben bilmēyon ğórmedim. (106/96)

cıruķ: Cıvık

toķtora ğótdüle ğan ğurumuş didi ğózüñde. beyniñe gideydi felc_iderdi. iyki gitmemiş didi. Allah'dan işde duru durukene. cırūķan didi şuralardan çekerdúķ didi. (101/130)

cıvuķ: Ağaç aşılama için hazırlanan kalem

iki tāne kel bıdacesiñ. kel dedūm yāni cıvuķ yāni ğalem. (155/9)

cız dut-: Sığır gibi büyükbaş hayvanların, böğelek sineği ısırmasıyla kaçışması

cız dutar. ölüm o sinek müdü, aru mudu hāb bi cız dutarla. cız dutarla. şurda iki_üç ğındü dutmāyala. gidiya bōle. gider şu damlara fılān girelle. boez de gelüle. canı acıya. (112/92)

cibes: Kavurma

kestāne cibesı, misir cibesı var. kestāne zamānı cibes yaparız biz. ataşı yaķarız. üsdüne elfertiynen serēsın. elfertiyde ğorsun üsdüne yaķarsıy cibes olur. misir ğızartmasına da cibes delle. (137/44)

cibi: Sepet örmekte kullanılan findık veya kestane dalı

*ācı vuralla. çentelellēdi. **cibi** çıkartdular_ıdı. yaruķ yaruķ bōle onu yonallar_ıdı. fındıķ ācı, kestāne ācından olu. (155/13)*

cigara: Sigara

*boca gibi tütürüyön **cigarayı**. (36/18)*

cilibiyetsüz: Ahlaksız

*onna az **cilibiyetsüz** deıldü onna. (71/242)*

cilis: Tamamen, tepeden tırnağa

*toplaşudu millet kóyce eylenüdü. millet **cilis** yeñi giyünü. (166/11)*

cimit: Keten tohumu

*biz eveli bunna giymezdúķ o **cimitleri** şiyde dówēdúķ işde o ħani bezülü edē dēyoz ya. (71/335)*

cın furması: Küçük hurma çeşidi

*ķābe furması derüz, ondan yapāruķ. **cın furmadan** da yapāruķ. kirezi toplāruķ, sıķāruķ āşamdan sıķıyoduķ, sıķınca da topraķ bekmez toprā ayru aķ oluya onun toprā elēruķ elekden. (144/91)*

cincile: Çayır ve çimenlerde yağmurdan sonra biten küçük bir mantar türü.

*nanķı mantarı biliyoñ? ğanluca, ebişge, ğoç mantarı, ğubur ğalduran, **cincile**, çulluca dolu. ebişge, ğurtğulaķ delle. onuñ banduması bek olu. toyķ eti gibidü. (56/50)*

cindal: Yün iğirmek için kullanılan kirmanın tepesinde ağaçtan ya da demirden yapılmış eğri çubuk

cindal, iki çatal bi sapı var_ıdı. onnan kicin olsun, şey olsun onu *cindallāruḵ* onu sarāduḵ. (144/83)

cinḡan: Çingene

geçen *ḡın cinḡan* mēmed *ḡótümüş*, ondan da aldım üç civci. (72/20)

cinit: Cirit

cinit oynallādı. *kór_ōlu* oynardı bu bayram dayı, umbalıñ ortasından naḡrı gidiyoşken at sürüyomuş bi sümülcümüş ayaḡ heveḡ depe combalaḵ çaḡılmış. ḡolunu ḡırmış didile. (92/52)

cice: Kardeş

cicem dedim bişümeylim tüp tūkenü de ḡaluvēruz. (71/279)

cip¹⁶¹: Tamamen

onnar_inan duruyan *cip* yaluñuz deḡil_idim. (71/174)

ben öldüm de ḡasdomoni'ye atmış beni bu uşak. *cip* ölmüşiyin. sālīḵ ocāna gidiya. (78/59)

baḵ būra kesdüm benim *cip* saruydu. (80/30)

civek: Kırılcım

civeklenmesin ḡaruşdumālım derüz ḡataş. vire ḡataş atā. (53/113)

civüt: Filiz, yeni bitme

edirne'niñ civütleri

ben olayın kātipleri

¹⁶¹ Sözcük hakkında etimoloji ve geniş bilgi için bk. Mustafa Sarı, "Anadolu Ağızlarında Yaşayan Cip Sözü Üzerine", *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, C.LXXXVIII, S.634, Ankara 2004, s.490-495.

*biren birem iken
demür diken, ayna gıran, zurna gıran
hobbul mubbul, yarıl yırtıl
su iç gurtul. (42/47)*

ciye (I): Kiraz

*bu köydenüz. esgi ismi **ciye**. kirez manāsına geliyomuş yāni. (86/1)*

ciye (II): Ateş kıvılcımı

*ateş yanarken **ciye** atlar saq sola kımılcımı. (142/51)*

ciz-: Çiz-

*o gabrani da bōle iki tarafından **cizersiñ**. (56/203)*

comba: Bela, tehlike

*gel abla gel. biz gidivörüz odadan. sen o makineyi açınca başım **combaya** girer.
(150/2)*

con: Kalça kemiği

*şu gadacuk guşburnu diken batmış **conuma**. (60/82)*

cömel (I): Eylül ayı

*o toplantıya **cömel** delle. **cömel** ayı diye misir toplama, misir soyākan olu **cömel** ayı.
(49/34)*

cömel (II): Ağaç sırtık

*o taşları aşalāran deniz gıylarında **g**ótürüyoduk. yarıyosuy şōle. arķaynan
arķamızda afadersiyiz aaşdan **cömel** va. çok daşuduk. çok çektük. (139/44)*

cörüt-: Çömel-

*hoş geldiñiz, hele bi **cörütün** ğı! (62/2)*

curuğ: Küçük ve yuvarlak hamur topu

*o boş suyuñ içinde bişiyo. boş suyuñ içine atıyoñ **curuğ** hālinde bişiyo. (91/96)*

curult-: Sulandırmak

*sā nēle deyvēyin sarımsaqñ faydası tansiyonu yúkseldü, alçaldı dengeler. ğanı **curulduru**. (37/25)*

cümē: Cuma

*hurunda her **cümē** ğın yapāla iççilere bizim. (106/38)*

-ç-

çağ- Makaraya sar-

*bağ şu geliniñ elinde ip **çağıya**. (106/75)*

çağal: Çalılık arazi

*orda da var_ımuş esgiden **çağal** hani yiñi yapduqları yirde. **çağal** diller ya ot şiylik çaluluk maluluk. (91/201)*

çağraq: Çardak, hol

*bağ gullukdan basağa çık, basağdan **çağraqa**, **çağraqdan** odiye gir. (53/43)*

çağıldak: Kışın yürürken paça ve etek uçlarında oluşın buz parçaları

*ğışın **çaķıldak** bālardı eteklerimiz şaķır şaķır davarı ğudeyke. ğar ıslanudu sererdi. o da āşam gelüken top oludu arħandan. **kút kút** patatis gibi girerdi bacaķlarıña. ğar **çaķılday** oluya. doñuya bacaķlāda buzdan. (106/58)*

çaķrak çay: Bir çay adı

***çaķrak çayda** dēdüle. (75/84)*

çal-: Sürmek

*gene dedi. hastāneye ğitdúķ, baķdıla bi şē **çalıyala**. (146/131)*

çalmaç: Ağaçtan yapılmış su kabı

*onu ğāri **çalmaca** ğuyāsıñ yuñurdūñu. (54/180)*

çantal: Kadın elbisesi, üç etek

*ondan sōna ğızla yapallardı beş altı tene böyle adama **çantal** uğurdüyolardı. **çantal** uğurdülerdi. (91/194)*

çantı: Duvarları birbirine geçme, kalın tahtalardan yapılan ev, yapı

*çocukları vā ya, o **çantularıñ** ğurt yenĩ vardı. şōle toz gibi. uşakları sünnet etdúrince onu ğuyardúķ melhem deye. (153/139)*

çantur: bk. çatma.

*şu üsgi çam samallıķla **çantur**. (7/18)*

çap-: Koş-

*biri ateşin başına gelü öteki **çapar**, govalar. (97/6)*

çapar: Köpek yavrusu

ḳópeĩñ yavrusuna çapar delle. (15/15)

çar: Büyük kadın yaşmağı, baş örtüsü

o ğadınna gibi bi çar, yüzünde bi peçe gidēler idi. (114/110)

biz burda başımıza çar dağaruz. (150/23)

çara: Tuzlu su

ḳóye ğótüdü, inek buzlamış, çarası, suyu, pislī aḳıye içine şārın. (68/89)

çardaḳ: Antre, hol

salona biz çardaḳ dirüz. (42/5)

çāresi ēri: Çehresi eğri: Sinirli, asık suratlı

la ölum çāresi ēri mi lan? beni dóver miy ki? (14/109)

çarḳ dönümü: Dokuz temmuz, üzümlerin olgunlaşmaya başladığı dönemdir

o çarḳ dönümünü hatıllayamācin ben. onu kesneniñ tırtılları dóḳülü o zaman. misiri

iyi olu delle. çarḳ dönümü dava yağdı delle. (70/12)

çarpana: Kuşak ve kemer yerine bağlanan ve elle dokunan bir çeşit yassı urgan

ēümüze de bi ēnük alıyoduḳ ondan sōna sīyoduḳ. üsdüine de çarpana alıyoduḳ.

(96/10)

çat-: Okumak, harfleri birleştirerek okumak

şindi ortaoḳula gidecek adam da herfi çatamāya hadi baḳalım. (30/129)

çatgara: Beyaz ve siyah renkleri bulunan bir erik türü

beyaz çatgara, siyah çatgara erikleri va. al şu gegikle çek dalından. (137/35)

çav: Çağ

evlenecek çava gelü o zaman. (49/66)

çekiş: Kavga

kimseyle çekiş etme. (14/135)

çekül: Baş örtüsü

gücü yeten yapādı bi iki dülbet, çekül. (64/30)

çelpeş-: Durulan-

yoharı çelpeşdükçe eşkiye diyala. (60/41)

çeñe: Çene

onuñ çeñesinden atuk burî ğaşdı. (48/154)

çerçefe: Çerçeve

arulara geldi geçen sene çerçefeleri daşıdı. (53/11)

çerçi: Satıcı, işportacı

esgiden bazarcılı kóylēde inbolculā yapādı. çerçici geldi derdük. çerçici de satıcıdu. (53/150)

çerek: Çörek

o nişan olduğdan sōra dıún ğuraylardı ne haftaya mı haftē hemen dıún dışlisi olduğdan sōra çerek delle çerek bırağula doyl zurna gelüler. (119/89)

çēresi eyri: Yüzü asık

gız yemē hazıllaya emme çēresi eyri. (153/78)

çeşke: Keşke

çeşke onu viymeyeydi deye meallim olaydı okuyabileydi deyan. (71/96)

çeşkül: Püskül

aru balı şimdi misir va. misir çeşkülünden alur. dutdan olu. (160/24)

çetik: Patik

elbezi, ilif, çetik; çetik ayaklarına geymeye. patik deyalla da biz çetik diyoz. (128/64)

çetir: Ak meşe

*biz eviñ uñnden koru geçēdúk. gidēken çetir yapraklarına, erúk yapraklarına
baqtıñız mı dókúlmüş mü dellēdi. (70/62)*

çetlemúk: Çitlenbik

bağ ben bu āsāsuz yörüyemen. bunu ben çetlemúk ācınıñ sürgününden yaptım.

çetlemúk bullāda çok vadu. çetlemúkdē ókú arabasına halha da yapalla. (109/39)

çevgen: Ağaçtan meyve toplamak için dalı çekmeye yarayan ucu eğri sopa

*heybej bi ĩsan sarāsa o eşē yúkú bi yanından dutması va diyi altına direk dikē ona
çevgen delle. o çevgen çatal bi şēdü. (59/5)*

çevke: Baston

ben çevkeynen gidiyon belimden yörüymiyon bi de tansiyon va gózden dō. (46/39)

çeyiş: Çekiş: Kavga

*bizim beylerimiz biz_inen **çeyiş** edēdi. (53/23)*

çez-: Çöz-

*onu ġāri **çezince** setiñ üsdüne ġoyunca uşāmızı eñ ūden onu eliñiñ yoġuynan onu atāduk ıŷaıñ pislġĩ. (53/106)*

çıbık: Çubuk

*ç**ı**bık ġırādı. ilersi ç**ı**bık ġırālar_idi. ıŷıġan kesēler_idi. (78/37)*

çıġ (I): Tavan arası boşluğu

*eviñ **çıġında** misir yemi va. (53/51)*

çıġ (II): Kaġnıdan saman dökülmemesi için tahtalardan yapılmış çit

*harmanda **çıġ** oldū zaman onu bi ġişiye çıkaruduk ġayri. (63/20)*

çıġın-: Çiġne-, tepin-

*üzümü kesiyoz, getirüyoz, **çıġınıyoz** oluġdan. ayañla **çunıyoñ**, muncıklıyoñ. (90/29)*

çıġlama: Kırık, çıkıġın bezle sarılması

*yımirtadan yımirtayınan çiriş biydey ununu bi yere bi cembere bi ŷeye dolādı sıkıca sarādı būle. ona **çıġlama** deyala hā. (71/119)*

çur-: Çaġır-

*beykbabaña **çurıve** varıve. (28/2)*

çıkanak: Domuz yavrusu

*o bi doñuz **çıkanagı** ğaç yaşına girdiyse o ğada yavru çıĥarıya. (63/53)*

çıkrimbaç: bk.çıkrimbaş.

***çıkrimbaç** ğurālar_ıdı ōle uşakla. oynādı. (163/4)*

çıkrimbaş: Yere sabitlenen bir taş ya da kalın bir ağaç parçası üzerine konulan uzun bir sırtık üzerine iki kişinin binip dönerek hareket ettirdikleri bir oyun düzeneği.
*ondan sōna **çıkrimbaş** neyi yapallar_ıdı äsgiden. (10/6)*

çıkrıncağ: bk.çıkrimbaş.

***çıkrıncağ;** ğazuğ ğağarsıñ yere. germeç aacı vadu. onuñ orta yerine terēzü olaraq öyersiñ mele hālinde. o ğazuğ ğağarsıñ. o ğazuğ ğuvvetlü bi ğazuğ olācağ. bi kişi o yā biniye, bi kişi bu yā biniye. onu bayramlarda, bayram cēmisinden çıkınca onu yapālar_ıdı. (12/7)*

çıkruk: Çıkrık: İp sarma aleti

***çıkruk** vardı, iplik sarāduğ şōle. (61/80)*

çılbur yol: Patika yol

*esgiden puñarbaşı'na bi **çılbur yol** dellēdi eveli ondan gidellēdi. (60/18)*

çıldır: Odun yığını

***çıldır**, iyi odun odunları üst üsde yıarsıñ şōle ince ince ğötürüsün oña **çıldır** delle. (112/47)*

çiltak: Eski köy evlerinde, evin dış yüzeyinin kaplandığı küçük tahta parçaları.

ev dışlarına **çıltaķ** ğoyalla. bõle qaşdan onu yaralla çıltaķları bõle hazıllalla.
sıvamaķ için o. (7/14)

çıñ: Çan

o **çıñ** ötēdi yolda gelü gidēke bõle. (14/15)

çıñġıl: Derin çukur, dip mağarası

eveli esgile o ğuyluca **çıñġıl** dellēdi. (43/24)

çıvġar: Şıvġar: Arabaya koşulan ikinci çift at

ġine işi ğolaylamak için óküzüñ çekemedü, zorlandı zaman arķasına **çıvġar** çekelle,
yedek çekelle. (61/23)

çıyna-: Çıġne-, ez-

bu sene birini ġamyon **çıynadı** öldü. (55/15)

çiġ: Olgunlaşma-

ondan sōna bu anası **çi** dıve miydi saña o doñuzu erġün etdi, topal etdi. (68/108)

çiġit: Çekirdek

ġabaķ **çiġidi**, üzüm **çiġidi** dikerüz biz bu mevsimde. (37/70)

çiġit-: Ez-, çıġnet-

baķ hayvanlarıñ boķunun direktor_unan bosdana eyġüdürüz, yayaruz, sürdüürüz,
çidürüz. (53/142)

çim-: Yıkan-

tehnecēsiy kendiyi. **çimmeyi** bilcēsiy. (132/194)

çingir çār-: Cingar çıkar-

*iki gişi bi geldi mi var ya **çingir çārardı** bōle. (119/153)*

çinner: Çiller

*bizimkile işdi erbağan şōle, işdi ecevid şōle, işde demürel şōle, işdi **çinner** şōle, messüt şōle. (30/69)*

çirgú: Çizgi

*doñuzla vala **çirgú** çekiveriyala. (71/205)*

çiriş: Tezgâhla ip dokurken ipin büzülmesini engellemek maksadıyla yapılan cıvık hamur

*bōle yımirtadan **çiriş** yapādı sarādı. (71/118)*

çit-: Ör-

*ĩneye iplik teellerüz, dikerüz. çorabları **çitürüz**, şiş_inen. (53/155)*

çiteme: Yama

***çiteme** yaparuz onu ya da atıcañ. (60/24)*

çitemen: Bahçelik yer

*yirmi üç senedü bizim sınırlā tarlalarıñ başında **çitemeni** arıya. **çitemeniñ** alt yanı açuk, üs yanı açuk. (57/74)*

çiti: Tahtalardan örülen duvar

*bu eviñ ĩne ben **çiti** derin. (60/41)*

çitle: Urgan ipi

*bizim suyumuz yok ğu! biz buñardan çekiyoz ip_inen. **çilte** diye ipe derüz. (53/153)*

çitme: Ev önlerindeki küçük bahçe

*meşe kúlleri gelüdü. ordan odun **çitmeye** gidellēdi. (96/27)*

çīs helve: Pekmezle karıştırılarak yapılan bir helva çeşidi

*yemek aķıniye geleni yapıyosuy tabi, esgi meclisleden yapacak olunca **çīs helve** bi şīlē yapılyodu. (47/29)*

çivi sür-: Kışkırt-

*ōran ona boyna **çivi sürüya** bu elmas_ā, boyna **çivi sürüye**. neler etdi. neler etdilē abbaī! (48/189)*

çividik: Düğün için özel süslenen düğün arabası

*şindi onnariñ bōle örtücü **çividik** derdúķ biz onnara. üzerlerine örterdúķ. gelin arabasına oña bayrak asarduk. (14/12)*

çiydem: Çiğdem

*ġarısı **çiydem** gibi şindi dul ġaldı. (107/157)*

çok-: Üstüne üşüş-

*o da ġapıyon deye bi dutuşuya. äv zābi de siziñ gibi bōle laf ediyomuş ġapınıñ óúñde. o eviñ eşī büyüdü. **çokamamış**. (25/102)*

çokolez: Sincap

*gece fāresi fındıkları yīya gece. o **çoķoleziñ** bi deĩşĩ. ona biz gelengūr derüz burda.*
sincabiñ bi deĩşĩ. (84/102)

çomoşur: Çamaşır

*ben **çomoşur** yıķamĩ getdim idi suya gine. (57/25)*

çonğal: Çatal

*şindi baķ bi ağaç burdan gırılı çif sóker buña **çonğal** delle. iki çataķ yāni. (37/45)*

çonğol: Çengel

*ōra bi yerde buynuzları **çonğollu** geyii vürmuşla avcıla. (36/14)*

çoval-: Çoğal-

*inadına **çovaldı**. (48/53)*

çók-: Çok-

*bi de baķdım ğurdla **çókñmüş**. tam āzınıñ pislīnen vñl vñl ğurtla **çókñmüş**. (68/102)*

çókú: Çökü: Başlık

*biz buna **çókú** derüz. ğızlara tekke geyerle aynı bōle boncuķlu. (54/135)*

çöğ-: Çök-

*biri şuriye biñer, biri şuraya biñer. ağduma, **çöğdüme** yapar. (37/44)*

çömek: Sabana bulaşan toprakları temizlemek için uzun sopanın arka kısmına takılan demir kazıyacak

*sabanı óvendereniñ ucundaki **çömek** vadu evsün gibi şõle. onnan sabanı ğazurduķ.*
(99/38)

çönçer: Sopalarla oynanan bir çocuk oyunu

*çönçer şõle oynanu. bi çomā bi dayānan vurāsıñ. öte atāsıñ, **çönçer** bu.* (147/3)

çördúķ: Yabani armut, ahlat

*kiraz bizim yok emme olanlarıñ va. ğóstereviyin saq. kiraz, vişne, erúķ, **çördúķ**.*
armud hepisi va (41/46)

çöröz: Çamur kazımaya yarayan spatula

óküzleriñ boķunu sıyrıduķ afadersiñ. sabanı, çamurunu sıyırđumuz şeye çöröz
*derdúķ. úvendereniñ ucunda **çöröz** vardu. onnan sıyrıduķ çamuru.* (155/18)

çörtü: Su kanalı

*bizim buñarımız va. **çörtümüz** yok ğu. bizim suyumuz yok ğu!* (53/152)

çörüt-: Otur-

*şuraya ācuķ **çörüt** baķalım.* (53/115)

çöşme: Çeşme

*şu **çöşmeden** bi şeycúķ içiyoz.* (77/26)

çövür-: Çevir-

*o ğadara biraķmıyodu. ğafasını **çövärdü.*** (62/32)

çufal: Çuval

çuval içine guycan biraz. (88/5)

çulluca: Bir mantar çeşidi

nanķı mantarı biliyoñ? ğanluca, ebişge, ğoç mantarı, ğubur ğalduran, cincile, çulluca dolu. ebişge, ğurtğulaķ delle. onuñ banduması bek olu. touķ eti gibidü. (56/50)

çuul ed-: Çuğul et-: Dağıt-

bu yañķı kóķuñ dalımı şıu yana eyyala. çuul ediye. (48/43)

çuñķú: Çünkü

sen para vörüśüñ çuñķú doymu olsun bundan deyi. (54/141)

çüķúndür: Pancar

çüķúndür, kelám ondan merkebe dörT şē sarāduķ. (10/9)

-d-

dağan: Dağan: Harmandaki samanları kürümeye yarayan tahta aygıt

dırmuķnan toplarduk. eñ son ğaldı dağanlarduk. örüśğara ğarşu çövürüdúķ. (153/49)

dad-: Tatlan-

daşınan ezēruk. üśdüne dō seperuk. zabā ğada dadırdı orda. ondan sōra zabālayın süzēruk şeyden ğótlekden. delúķleri büyük olan süzgeç ğótlek. (144/94)

dāda gezen: Ayı

*dāda elik, geyik, ğurt, tilki, ayu, **dāda gezen** va. (18/58)*

dadak: Emzik

*ondan ter halva **dadak** yedürüdük. (71/238)*

daķım: Takım

*fağat burdan iki **daķım** elbiysēnen gidiyala. (27/31)*

daķlaşuķ: Düşman, rahatsızlık veren

*bu sene beşinci sene oldu işde bōle baña **daķlaşuķ** (79/47)*

dala-: Vur-, çarp-

*bi de saña souķ **dalamaz** mı yüzümü üşütdüm dey mi hocam. (11/46)*

dalapsa-: Dişi hayvanların çiftleşme isteği duyması

*baķ mısmıl hayvan **dalapsamaz**. (37/80)*

dālım: Ayakkabı için deri hazırlanan deri

*eveli çoruķ geyerdük. sır kesellerdi **dālım** yapallardı. **dālımı** aluduk paraynan ayanıñ ölçüsüne **góre**. (122/10)*

dāna-: Yadırğa-, ayıpla-

*ğarı **ķoye** gelince demiş ki beni ayıblamañ. beni **dānamañ** demiş. beni ayu gullandı demiş. (56/231)*

dana oyunu: Bilyelerle oynanan çocuk oyunu

*med, sōna **dana** dellē oyun oynanudu. (22/26)*

dandana oyunu: Bir çocuk oyunu

dandanada üş dört gişi oturusuñ yañ yana ottū yerden bi de nebetçi olu. yāni nebetçi dedūm gúdekçi. gúdekçi gúdej gúder, sopayı boyuna ucuna şey eder. meselā, sopayı ben şindi atdım dē mi. şu avķuru duran sopanıñ ucunu eller. gine sopayı yaturu. sen ayā galkıyoñ boynu bunu ileri alıyoñ şorī şa, sopanıñ ucuna biz atduķca gúdekci o. gúdē īsana derüz o gúdek gúdēdi. şu sopa burda yatıya dē mi hafif bōle. ondan sōna ben şōle şōle atdūm zaman bunuñ ucunu bi dā goycaķ şōle bu sopayı alıb da. ileri ileri gider sopa. sōna da ildüremēse ildüremedūñ zaman o sopaları toplar atar o gúdekci kimiñkini ildürebülüse gúdekci o olu. deışü yāni. (147/4)

dapın-: Gelinin baba evinden çıkarken etraftaki düğün alayını selamlaması

gelini evden çıkaruken atıñ sırtına bindürüken alasmalladuķ der. üç kere gelini dapındurulādı. (45/74)

daraba: Tarla, bağ, bahçe kenarlarına çekilen tahta duvar.

bullarda varıya fılān gelü darabalara vuruyolar_ımış. (31/6)

daraķ: Dere otu

tāranaya daraķ ğataruz. ayğuduna daraķ ğataruz. (102/27)

darhana: Tarhana

ondan kēri unuñu gótürüsūñ elē yuñurusuñ onnan yuurd_unan darhana o. (54/180)

dartış-: Tartış-

her gelişde o ğarıyna dartışıya demiş. (48/139)

dav: Dağ

*işdi bubası odun kesmē gitmiş **dava**. (118/48)*

davıl: Davul

***davıl** yo_usa oyun, tırkı semed gayrı. semedini yapalla. (56/150)*

dayfa: Tayfa

*kóy **dayfası** dürlük basma getürü. (67/80)*

delgüç: Elbise

*Allah seni inandusun bir māzaya varıb da tā eynime iki **delgüç** alıp da geymiş gadun deiliyin ben bu çocukları bôyüdecen deyi. (128/10)*

demel: Dömel-: Eğil-

*neyse burası **demelivi**ydı. (57/49)*

demlin: bk.temdin.

*ondan sōna **demlin** garağoldan istēle seni garağoldan istēye cenderme dersiñ. (30/48)*

denişik: Değişik

*dā esgiden benim babamıy annesi falan olanları dā **denişik**. (141/34)*

deñiz: Deniz

*o çay yukadan şarı gelen sel bēle burdan dolaşa dolaşa **deñize** gider. (45/20)*

depeceklü bel: Ayaklı kürek

*sōna **depeceklü bel_inen** topraı şōle bi ğaruşdurusuñ. (37/5)*

depecúk: Tepecik: Ekin sapının toplanarak yığın yapılması

*o ekini orānan yola yola bütürüdük, o depelere **depecük** ederdük.* (146/115)

deri gün: (<ET.tir-) Pazar günü için kullanılan bu gün; toplantı, düğün, pazar ya da panayır kurulan gün anlamına gelir¹⁶².

*ali 'niñ düününe bunnarı oñuyalım da gelsinle **deri gün**.* (95/89)

deşdi: Yabani

*hiç elālem gibi bi merhaba dīcek bi īsan yok **kōy** içinde. heb **deşdiye** bindi gayrı.* (75/8)

devdala: İri-yarı

*gulaqları çīneyesi çok değellü bi adamdı. **devdala** gibiydi hem de.* (37/55)

deyiz: Deniz

***deyiz** aşada ilimanda.* (132/178)

deymen: Değirmen

***deymende** un uydıyoz.* (44/62)

dēze: Teyze

*ufaqlīmı sen biliyoñ mu **dēze**?* (83/34)

dıan: Dığan: Harmandaki sapları bir yere yığmak için kullanılan ağaçtan yapılmış tarım aleti

***dıan**ınan şōle **dıanladın** mı oraya hebisi dolar.* (126/25)

¹⁶² Sözcük hakkında geniş bilgi için bk.Ufuk Deniz Aşçı, Mehmet Yastı, “Derleme Sözlüğü’nde Kullanılan Gün Adları”, *Turkish Studies*, Volume: 3/3 Spring, 2008, s.102-128.

dıdık: Gaga, sivri uç

*onuñ şõle şapğasını aşā indiriviyemelü **dıdını** şõle demiş ırmazan. (75/92)*

dıkım: Lokma, yutum

*bi **dıkım** yuyaman. (101/69)*

dımduru: Dupduru

*o òra dullanudu **dımduru** oludu. (60/108)*

dıncık-: Gücenmek, üzülmek

*bāzı çok **dıncıkıyon** sulama ne zaman olu biliyoñ mu hıdırellez yāni mayısıñ altısında. (37/14)*

dırığa: Azıcık

***dırığa** başımız ārısı doğdora seyidiyoz. (102/22)*

did-: Ditmek: Seyrekleştirmek, yolmak

*onnarı ilğıdırna çóurmezle onu **didē** eliñle **dideceñ**. yay var_ıdı bi şĩne atallādı. atmāsañ **did did** iyir iyir çorab_ör. (71/257)*

dide: Dede

***didelerimiz** bõle ūraşmış (154/87)*

dikenilmeği: Köylerde salatası ve yemeği yapılan bir diken filizi

*ğonserve guyyala, fasılyadan, mantardan, **dikenilmeğinden**, ısbıt, guşburun, tongel, kiren toplayala. (75/27)*

dil-: Böl-

*armudu **dilēsiñ** dilim dilim* (61/58)

dil ğırmak: Doğal konuşmamak, yapmacık, kibar konuşmak

***dil ğırmağ** bilmēriüz biz.* (11/2)

dilāzer: Konuşkan, geveze

*ğayınası **dilāzer** imiş ırahmet olası emme “ölenden şeytan dilini çekmiş” delle bizim būra.* (54/41)

dilbaz: Konuşkan

*şindi dışa çıkınca bōle seniñ gibi **dilbaz** bi efendi çocuk bu amaliyat oldu bunuñ başında tanışduğ çerkeşli.* (114/116)

diñel-: Dikil-, kalk-

*sekiz ğún sōna o suyunu kesiyoz. savağ yapıyoz. bōle **diñeliye** çeltük. sekiz ğún sōna bi dā savağ yapıyoz.* (99/30)

diñk: Kaldıraç

*eveli su **diñgi** var ıdı. çarğ çóúriüdü böyle vurardı.* (99/13)

*betmez ğazanda bişirilir, olū vardır aqşdan. **dinge** basılır olū vardır āca bōle kóy yellerinde çardağ gibi şēle olur ya ğuruluklar.* (168/21)

dimyat: Yüzük oyununda yüzüğü saklı olduğu yerden ikinci defada bulunca oyuncu 12 sayı alır. Buna dimyat denir.

*birinciye aşdıñ, bulduñ yüzü veyakut birinciye bulamadıñ. ikinciye açınca on iki sayu veriyoiñ. **dimyat** onuñ ismi.* (12/5)

direcen: Meyve dallarının ağırlıktan sarkmaması için altına konan destek sırık
*şu **direcendü**. elme **direceni** dallarna dayyoz onu, elmeniñ dalları gırılmasın deyi.*
*ğoğan erñe de dayanu **direcen**. (158/52)*

dirgen: Harmanda ekin saplarını yaymaya yarayan demir ya da tahtadan yapılmış
 ucu çatallı tarım aleti.
*saban, dúven yapma, boyunduruğ yapma, **dirgen** yapma, zelve o da gağdı. äsgiden*
biz óküz goşarduk. (123/103)

diyren: bk.dirgen.
*elimizde **diyren** çatal vādu bōle, **diyrenlerüs**. (45/9)*

diyze: Teyze
*kepek de guy dedi **diyzem** baña. (60/95)*

doğa: Erkek hindi
*biz gayrı touğ, **doğa**, ibi baqmıyoz. (167/34)*

dolağ: Çobanların çarık giymeden önce bacaklarına sardıkları bez ya da yün sargı,
 tozluk
*çobanna giyerdi. bullaradan **dolağ** dolallar_ıdı. (106/57)*

dolama: İltihap
***dolama** çıkıya ya şindi. barmağda şurdan bi intāp oldu. bu şindi **dolama** dille buña.*
(92/45)

dolaşuğ: Kendirin demet yapılamayan kalıntısı

*o sallama yüzünde galan ğararmış ğötümsü kendiriñ içine girmeyenlere biz **dolaşuğ** dirüz. (41/26)*

dombel: Eklem

*filme ğuydula bacāñ ğıruğ. benim **dombelime** doğtor bağmadı. iyi olmiya dedim. (161/17)*

dombi: Tahtadan yapılmış üstü kapalı ve emzikli su kabı

*onu şindik yoyurdu bürükdürüz şoriya **dombiya** doldürüz. (102/27)*

dombik: Bir çocuk oyunu

***dombik**, söbe, oynāduğ. eveleme-develeme, ğara ğuşu ğovalama derdúğ. (97/34)*

doñ: Don

*ayāmız ğışın **doñar** _ıdı. (98/48)*

doñra: Kir, pas

*bullarıñdan kir çıkmış **doñralanmışıñ**. boynuñ **doñralanmış**. (84/91)*

doñuz: Domuz

*dāda gezen şu şēle yabāni **doñuzla** vadı. (29/3)*

dopca: Az kalsın, az daha

*geçende bunnarıñ peşinde seyüdüken **dopca** düşdüm _üdü. (53/52)*

dōramaç: Yoğurdun içine genelde mısır ekmeği doğranarak yapılan katık

***dōramaç** gibi biz bilmerüz ōle. (4/8)*

dovā: Dua

*çıkākan da gelini burdan şa çıkarıb da gidince **dovāsı** fılān olduqdan sōra para saçılı, şeker saçılı (47/24)*

dovan: Doğan

*góvercini bi **dovan** gövlamış (107/88)*

dóvme: Dövmе: Ahlat, armut gibi yemişlerin tokmakla ezilerek kurutulmuşu

*o ahlada giderdúk, sererdúk böyle. yaylonu sererdúk, üsdüne de daş gorduk. tokmānan dóve dóve **dóvme** yaparduk. ondan sōna sererdúk sergúye. ğaruşturuduk. ğurududuk. ondan sōna onu ısıduduk bi kere saşda. **dóvmeyi** ısıduduk saşda. bi de içine iki şinik, üş şinik **dóvmeyi** ser ondan sōna onu deġirmenlēde úúdúdúk. (94/20)*

dóúşer-: Bölüş-

*biz de bı yıl özünde **dóúşerecez**. (71/159)*

dóveç: Tokmak

*bekmez edēken bizim oluqlarımız var_ıdı. **dóveç**_olū derdúk, dóvēdúk elimizlen yāni deymende sır etmezdúk. (61/18)*

dölüsü yarısı: İcar

*dört dananıñ, inek zatden benim, o dört danayı o baqdūmuñ üçün ikisi benim gine ikisi de onuñ ğayrın. o baqdūnun üçün. bu ādete **dölüsü yarısı** dellēdin. aynı icāre veymiş gibi ħani. (68/37)*

dömür: Demir

hüsüsü gólú^kde ısıdıp dömürü eydiriyala. (21/22)

dör-: Kaz-, karıştır-

ahladlarda hiç kim toplāya gañırıp gañırıp atıya doñuzla, ayula. ayula hep dōriye şu tallaları. (146/120)

dövlet: Devlet

dövlet hestenesinde mayine oldu^k. (30/102)

dökündü: Ağaç köy evlerinin yapımında kullanılan çam ağacından yapılmış 10-15cm uzunluğundaki ince ve uzun kereste

bunna dökündü, ken, direk derüz. (42/4)

dumō: Grip hastalığı

dumō olmuşun çok tñsırıyon ğusura bakma. (37/50)

dūrambaç: İçine mısır ekmeği doğranan yoğurtlu katık

misirden ekmek edēdú^k. ğırtıl ekmej edēdú^k. demür sacında edēdú^k. onu da ayrıanı dūrādu^k, dūrambaç yapādu^k. (73/11)

durğud-: Durdur-

tāri eser deye durğuduyon. (14/42)

duruk-: Durul-, koyulaş-

ekşi yapıyoz elmelēden. heyva ğatıyoz acuk. o durukuyo, içülü. (157/11)

duta: Dalından elle toplanan sağlam meyve

meyveniñ dutası iyidü emme sedelemişi hemen çürür. (37/79)

dutañç: Tutacak

*onuñ içine tabi şî ğōyala hávruzu orta bōle kertúk gibi onuñ **dutancı** òle şî. (79/4)*

duturuz et-: Oyalamak

*sen beni boún **duturuz etdiñ**. (164/54)*

duva: Dua

*ondan sōna **duva** idellēdi. (96/5)*

duvakluca: Meşe ve çam ağaçlarının diplerinde, kırmızıya yakın yenilir bir mantar

*orda **duvakluca** mantarı çok bitiye öte yüzde. (78/65)*

duz ekmek dosdu: Tuz ekmek dostu: Ahbap, yakın arkadaş

*kōyüñ dışından **duz ekmek dosdu** olan var_ısa gelü. (7/10)*

dúvenek: Harmanı dövenle sürerken tozmaması için yapılan sulama

*bitdi miydi harmanı **g**ōzel sularsıñ buña **dúvenek** derdúk. (109/11)*

dülbet: Tülbent

*geldim eve **dülbetim**_inen sardım, yatdım. (57/58)*

dümdürüz: Dümdüz

*yola girdim tam ğaya altında dereye vāmadan ōra bi yer va aynı şöyle **dümdürüz**. (68/96)*

düzen: Bez dokuma tezgâhı

*çıkrúkda iir, iir bezi **düzene** koru doku doku şu uglü şunu bile ben gendüm dokudum. (71/108)*

-e-

ebbāb: Ahbap

hocam da ğıymatlu ebbābımıñ torunu. (1/81),

ebe: Nine

ebe didi nirde yaşıyoñ dedi. ebe sen burda yaşıyosañ bu bacāñ ğaķmaz dedi. (98/17)

ebedi: Düğün hediyesi, para vs.

oynuyolādı ğadınla soñunda geliniñ depesine ebedi atıyolar_ıdı. (96/3)

ebeķúmece: Ebegümece

ekşili pilav; bulğuru ıslāyoz. ısırganı ufaķ ufaķ dōrayıb yerine ebeķúmece otu, ğışlayıķ ondan yeşil soğan, nāne ğataruz. (166/41)

ebemķómece: bk.ebeķúmece.

ēşi pilavı, ebemķómece, şaPlaķ, nēne onnarı dōrāla içine. (124/2)

ebişge: Bir mantar çeşidi

nanķı mantarı biliyoñ? ğanluca, ebişge, ğoç mantarı, ğubur ğalduran, cincile, çulluca dolu. ebişge, ğurtğulaķ delle. onuñ banduması bek olu. toyķ eti gibidü. (56/50)

ecāyib: Acayip

ecāyib bi iş yapıdı. (23/4)

eccük: Azıcık

biz eccük bosdan ediyoz. (33/9)

ecele: Acele

ecele etmeñ sizden memlûn oldum. (80/1)

ecin: Cin

ecinni gocayı satıvürlerdi, iyce goca satıvürlerdi. (88/45)

efele-: Ufala-

sōna da bi hararîñ üsdünde efeliyoz. (104/4)

eħran: Bez, örtü

tahıl serdûmüz örtülere eħran derüz. mesela bıyday serdûmüz şeylere eħran derüz.

şurî şa şu örtü gibi şeylere eħran derüz. (61/27)

ekiz: İkiz

şurda ekiz iki ğız vā başğa yok. (107/134)

eksi: Aksi

gelinnere daķıyon. adam da eksi. (4/21)

el baĝı: Onbeş-yirmi sarımsaĝı saplarıyla bağlanması

ĝadunla bunu el baĝı yapar. on beş, yirmi tenesi bi el baĝı olu. sōna serĝûye serip yaturla. (38/18)

el çiti: Küçük el sepeti

kirezi el çitisine ĝorduk. böyle asıyoz yanımıza şā dalı çekip çekip dolduruyoz. (122/39)

el tüylümüne: Tesadüfen, rastgele

*biz òle **elim tüylümüne** oħuduħ yāni. (107/128)*

elbes: Kırmızı

ġapım iki ġanatlu

*yārim **elbes** yanaħlu*

*yārim bek **ġózelim** ben*

icúħ ġavur inatlu (142/67)

elbiyse: Elbise

*neyse **elbiyseleri** giyince tanıyamamuşuz. (24/9)*

elecek: El+çek: Sap, tutacak

*tırpan va ye, ondaki yapışacaħ va ye oña **elecek** denü. (150/15)*

eleceklü tırpan: Saplı tırpan

*òle becerdúħ. tırpannan temüzlēdúħ sōna ortalī, **eleceklü tırpannan**. (150/15)*

elemeli motor: Arkasına sürgü takılan traktör

***elemeli motor** unan bi ġaşdan başlaruz bōle giderüz. bitır bitır bitır beş santım*

aşādan giderüz. (38/16)

eleñse: Elense

***eleñse** tırpan, varıve deyor. de ħadi ġit işiñe deyor. (3/69)*

elesde: Yavaş

*bunna **elesde** **elesde** gidellē eve, bizimkile bi ekmek yedümezle. (53/38)*

elet-: Götür-

*anğıra'ya **eletmişle**. (106/99)*

elferti: Eğrelti

*kestāne cıbesi, misir cıbesi var. kestāne zamānı cıbes yaparız biz. ataşı yaķarız. üsdüine **elfertiynen** serēsın. **elfertiyde** ğorsun üsdüine yaķarsıy cıbes olur. misir ğızartmasına da cıbes delle. (137/45)*

elife: Arife

***elife** ğún herkes şekerini mekerini alu. (7/7)*

elimsāma: Gökkuşāğı

*hava sıķlat yaķbülü de yāmayabülü de. baķ burda çok ğúzel **elimsāma** olu. **elimsāma** suya ğonāsa bolluķ olu, suya ğonmāsa boķluķ olu dellēdi. (164/62)*

ellem: Ālem, eĝlence

***ellem** yapar ğız Allah'ın āmriynen ata bindürüle. (124/30)*

elme balı: Elma pekmezi

*pıs yabdı anam **elme balı** dóķdü üsdüine bi de bezir ğatdı biz yedüķ, şindi zabah oldu. (158/76)*

elsün: Tekneye yapışmış hamuru kazımaĝa yarayan demir araķ

*hamuru ğazırız **elsün** delle. şindi onna ğaķtı. (52/18)*

emce: Amca

***emcem** olmeynan o zoba yanardı. (111/56)*

emcek: Yavru

*ayunuñ yavrusuna ayunuñ **emcī** derüz. kediniñ de **emcū** vadu. **emcek** dörd tāne va şindi bende. (53/92)*

emecen: Emzik

*bebelyon onuñ içine ğoyoz āzına viyoz **emeceni**. (86/21)*

emen: Oyun için açılan çukur

*o çukura **emen** derdúċ. (22/29)*

emme: Ama

***emme** ğolunu ğótüdüñ **emme** etinde öcük şē ğótürüsüñ. (28/51)*

empürme: Bir çeşit ayakkabı

*duvaċ ğún geydümüz ayru. **empürmeydi** bōle **empürme** derdúċ. ben ğalan kilōm aldım_ıdı **empürmelerim** gelmedi. hep bozduċ da ċul etdüċ. irekleri cıcıċlı cıcıċlıydı bōle. irekleri kimi beyaz kimi siyah ōle irekleri var_ıdı şōle şōle. (112/31)*

ence: İnce

*onnarı uvuşluyoduċ, **ence ence** eziyoduċ. (42/22)*

eñ: En

***eñ** çok buydey ekiyoduċ. (63/50)*

eñek: Sabanın ucunda sivri demir takılan alt bölüm

*tallayı sürme ğonuşuyoz şindik. saban va. **eñei** şe edēsiñ, etden. boyunduruċda halĥa vadu. halĥayı yokordan bi şē daċāsıñ. (34/3)*

eñer: Eğer

***eñer** satallāsa orī ben alacin. (49/24)*

eñse: Ense

*bu **eñsene** atıya orda millet yúkú. (30/85)*

enşe: Ekşi

*içine maya ğatıyoz. evelde **enşe** hamur ğatıyoduğ a yavrum. enşe hamuru ayırıyoduğ
büşüreyke **enşi** hamuru maya yerne ğatıyoduğ. (132/236)*

epsēne: Efsane

*bizim şurda bi türbe va bağ dağa. onuñ kim oldūnu bilmeyoz biz. onuñ **epsēnesi** yoğ.
buña soru dide deller ımiş. (28/23)*

epser-: Şiş-, ağırlaş-

*toumu atıyala pirici. piric atılı ğúzelce. o **epserince** dāne dāne düşüyo suyuñ dibine.
(91/42)*

ercep: Recep

*ğóbel **ercep** delle zāti ona. (49/15)*

ereKe: bk.örke.

***ereKelēde** eyürüdüğ kilim doğurduğ tefeynen çeke çeke dezğahlāda. (41/30)*

erēzi: Arazi

*tā şindi bi kere bağ **erēziniñ** otunu yağıyoz biz şindik. (92/10)*

ergún: Sakat, özürlü

*ondan sōna bu anası çī dūve miydi saña o doñuzu **ergún** etdi, topal etdi. (68/108)*

ergúr-: Erdir-, ondur-

*Allah gúle gúle **ergúrüse** edē bubası onuñ dúúnünü. (75/42)*

ersün: Teknedeki hamuru kazımaya yarayan alet

*esgiden ekmek neyin açāduķ. **ersünne** hamur ğazurduķ. (96/94)*

es esli: Bulanık

*ārası yoķ da yaluñuz **es esli** ğóriyon. (102/5)*

essahdan: Gerçekten, sahiden

*yāni **essahdan** ğúleş edēdim (27/53)*

esūde: Mısır unu, pekmez, yağ ve nişasta ile yapılan bir çeşit tatlı

esūdeyi ĩcúķ bi bekmezi ğuyceysiñ içine ğatāsıñ ecúķ de şeker ğat. (51/23)

eşermúķ: Artık

*elmeniñ, armuduñ **eşermūñü** bıraķıya anca bize. (60/16)*

eşi: Göbek kordanı

*çocūñ **eşini** ğómelle toprā. (45/62)*

eştah: İştah

***eştahım** yoķ dedi. (53/53)*

ete: Öte

*baķtım **eteye** ķoru kimse yoķ. (76/6)*

eteki: Öteki

*cemberim başımca cemberimi de bırakman **eteki** de bırakman. (71/71)*

etercan: Deterjan

***etercan**, öte beri heni ben boyn götürüdüm yāni buraya gelmiş olsaydıñ da. (123/23)*

etfaye: İtfaye

*şindi o arkağaşım ıstanbul'da belediye **etfayesinde** emekli oldu. (42/103)*

evitle-: Ayıkla-

*bize de geliye vallāhi beim sırtımdan **evitlēvördü** benim gızım semra. (51/43)*

evlek: Tohum atmak için tarlada dokuz, on adım aralıklarla çizilerek bölünen parçalardan her birisi

*o baççanıñ iki **evlekden** fazla yeri va. (11/26)*

evsele-: Salla-

*onu bi kere de **evsēdúk**. ğalbullāduğ, tekrar ğambara ēgit ğur. (60/53)*

evsün: Ucu ince yassı demirden hamur ya da toprak kazıma aleti

*sabanı óvendereniñ ucundaki çömek vadu **evsün** gibi şöle. onnan sabanı ğazurduğ. (99/38)*

evsúk: Eksik, ihtiyaç

*kóyde püsgút, şelbet içelle. ondan sōna gider **evsúk** górellerdin. ne alınacāsa **evsúk** dirüs biz oña. (85/11)*

evül-: Çekilip kurutulmuş kendir çubuklarının deste haline getirildikten sonra yağmurdan korumak amacıyla dikine bir arada toplanması

*şu ğadar oldu muydu **evülüdük** bõle birer dene birer dene dibiniñ otunu ğasıllāduk.*
(102/8)

evüllü: Evirli: Düğünden beş on gün sonra oğlan evinin kız evine, kız evinin de oğlan evine verdikleri ziyafet

*gelin giderken, bi ğoyun bi keçi verülēdi **evüllü** yapālardı. evinden geliniñ peşi sıra bi mal verip denerle. geliniñ peşinden hayvan inek getmēse o gelin ğabul değil. gelini Ğle seviyala. mal getmeyen gelin ğabul değil. evül inej olmayan ğabul olmaz.* (142/22)

evün-: Sirkele-

*oña şā misir ğozānı bālaruz onu suya soķā soķā **evünüsün** şõle ekmeiñ üsdünü şipilerüz ekmī.* (53/136)

evürü: Çekilip kurutulmuş kendir çubuklarının deste haline getirildikten sonra yağmurdan korumak amacıyla dikine bir arada toplanması

*o bāladūmuz kendiri meselā şuram ğalınlıkda olan kendiri belinden bālarduk. ucundan dolarduk. o bağlara şõle **evürü** dirüz.* (41/11)

ey: En

ey iyisi mi Allah hayırlı ölüm nasib_etsiy. (132/119)

eydü: Baston tutacağı

*ben ğısa geldi de anaduduñ barnānı ğırdım da öyle yaptım. bu ele alınan yerine **eydüsü**, **eydü** dille. eygü de dille.* (88/97)

eyer: Eğer

eyer ki ekmek alusa gorkma düzelecek derdi. (57/79)

eygü: bk.eydü. (88/98)

eygüd-: Algit-

*bağ hayvanlarıñ boğunun direktor_unan bosdana **eygüdürüz**, yayaruz, sürdürüz, çidürüz. (53/141)*

eygüsü: Toprak çömlek yapımında kullanılan, çömleğe şekil vermek için üstüne konulan döner aygıt.

*cabayı bi **eygüsüde** şöle döner vadu. şöle çövürle (9/7)*

eyin: Sırt

***eyniñi** başıñı giydi. (13/5)*

eyinbaş: Elbise, üst-baş

***eyinbaş** gelmiş. çok ucuz_umuş. (106/106)*

eylentü: Eğlence

*adamla gelürmüş böyle **eylentü** yapallarmış. (113/41)*

eyö: Kaburga kemikleri

*bi guşak va burda. bu **eyölerim** va. iki búklüm durdümde bu **eyölerim** cıerlerime batıya. (163/31)*

eyrek: Hayvanların yazın öğle sıcaklığında toplanıp dinlendikleri yer.

*şo çamlarıñ dibi gibi böle **eyrek** yaparduk **eyrek**. (112/91)*

eyşü: Ekşi

*çî şırayı **eyşüdüle** şarab_olu. (101/96)*

ezenğú: Üzengi

*gelin ğapınıñ oıne varıncanan atdan iñmez. ben **ezenğúlünü** istiyan der. (67/85)*

ezzāneci: Eczaneci

*demēyala baña o **ezzāneci** toktor_umuş. (18/23)*

-ē-

ēcük: Azıcık

*üstüne **ēcük** su ğuy. ecük de salça ğuy. (112/106)*

ēğút-: Algit-

*bi kóy var_ıdı oraya **ēğútdük**. (3/12)*

ēğah: Tanık

*hanımı bu ğonuşmaya **ēğah** olmuş. (14/90)*

ēşi pilavı: Ekşi pilavı

***ēşi pilavı**, ebemkómece, şaPlak, nēne onnarı dōrāla içine. (124/2)*

-f-

faça: Paça

***faça**, yağa işdi işleme her şey yapıyoduğ. **faça** nedir biliyo musuy **faça** dedī çok afadersiy esgiden bu şēler yok kadınlar da şeyden yapılma şu ayānı şuru dōru yün ipi siyah boyalı elde işlerler. **faça** dedī o yāni. (144/24)*

faḳaz: Yer adı

*işde benim ğızıñ **faḳaz**'daki ğuması onuñ da elinde balta getmiş. (57/40)*

faraz: Horoz

***faraz** besliyo. **faraz**, touḳ, keçi, ğoyun, inek, óküz hepimizin damları doluydu hayvannan. (135/17)*

fasılye: Fasulye

*burda biz dikim dikiyo, ekin, **fasılyeyi**, pata ekiyo. (40/11)*

fasılle: Fasulye

*tāze **fasılle** var. (136/11)*

fāsıt: Arabozucu

*az **fāsıt** deĝil_idi. ğayınnam çok çekdüdü bize. (53/39)*

felk: Herk

*tallayı nadus etmeye **felk** deller. (169/23)*

feriz: Köy adı

*ben **feriz** delle ben ferizden_idim. (111/38)*

fırışğa: bk.pırışğa.

*bõle bõle edersıñ **fırışğa** tā iyi olu. (111/150)*

fışĝı: Meyve posası

*esgiden sıkı vardı. sıpırĝaşlu bõle. **fışĝıyi** tokmaynan bõle dúvėdúk. (73/14)*

fışĝın: Filiz, sürgün

*çulu ecûk yokardan sararsıñ çulu. **fışgını** sōna süyer gider. o çok zelletlü bi işdü.*
(109/29)

fıta: Önlük

*bütün çamaşurları, yatağ çarşafı hazır yokdu. ben çok **fıta** yaptım.* (167/4)

fışek: Yayık tokmağı

*şindi ayran **fışekleri** va onıynan ayran çalkıyosuy.* (47/50)

fışge: Çöp, artık

*elmanıñ **fışgesini** sılara veydük. yedile.* (45/78)

fışne: Vişne

***fışneden** souqluğ oluye.* (116/42)

fiyde: Fayda

***fiyde** etmiya.* (60/94)

fiyen: Yığın

harmanı, talladan arabî gótürüdük arabıynan. täladan gótürüdük arabıye harmana
***fiyen** yaparduk.* (111/16)

foca: Hoca

***focanıy** bilgüsü çok. satışı çok onuy.* (132/283)

fodan: Hodan

*kimi yerde bu **fodana** badımağ deyalar buna emme bizde **fodan**.* (135/31)

fortum: Hortum

*bi **fortum** alusuñ eline ıslāsıñ. bıyday gākmasın deye toprāñ içine. (134/3)*

foş: Hoş

***foş** geldiyiz yavrum, sefā geldiyiz. (135/2)*

fotoz: Patoz

*bağ biz **fotozumuz** vā. şindi āsgiden desde etmēn biçer var_ıdı. (126/12)*

fur-: Vur-

*āsgiden bēle oraya gelesiye **furduñ** muydu gidiya bi tarafa. (22/31)*

furma: Hurma

***furma** ācı yoğ bizim burda hazır alıyoz. (84/50)*

furşu: Turşu

*suyumuz az. şindi fasılye topladım geldim **furşu** olmuş etejim de. (116/64)*

fuy-: Fıskır-

*sıkılmiya. bu bi gāşdıysa burī du anām! **gūçibi** gibi atıya gan **fuydiriya**. (57/9)*

fuylan-: Huylan-

*orda ardışdan bi şey yapıyoduğ da orda la **fuylandım** senden fılān dedim. foca da ordaydı. (132/286)*

fuzlu: Hızlı

***fuzlu fuzlu** gidiyon. (49/62)*

füşgüy: Toz, toprak

*ōra akşama ğada ye iç burda. bi tek bulaşuynan beim **füşgüy** alıya. (141/91)*

-g-

ġabeyet: Kabahat

*kesüciü yersin **ġabeyet** etme! delle yaramazlık yapana. (64/31)*

ġabirmetlü: Sevimsiz, kibirli kişi

***ġabirmetlü** bu **ġabirmetlü** bu bize yetiye. (53/164)*

ġabl: Kalp

***ġabli** fiġlan duruyodu. (127/16)*

ġabulce: Taneleri küçük bir cins buğday, kaplıca.

*esgiden arpa ekēdük, **ġabulce** ekēdük hāpsi bitdi ġıy. (53/14)*

ġabura: Ayakkabıların altına çakılan demir çivi.

*altında **ġabura** çağıyalar ıdı äsgiden. (96/23)*

ġadeyi sal-: Sırayı salmak, görevi bitirmek, bir şeyi aradan çıkarmak

*biz **ġadeyi salduk**, siz de buyruñ bize. şu fatma ġıza diye geldüydük emme **ġadeyi salalım** diye size de ūraduk. (166/40)*

ġah: Meyve kurusu

*örük **ġah** ediyoz inekle yiya eddümüz **ġahları**. (55/24)*

ġaḡuşla-: Kakışla-: Dört-

*masaya otudula. **ġaḡuşlāyan** ġızım baḡ deyan. (153/89)*

ġaġla-: Tepin-, yürü-

suyu içine de gece dağdım. aldım o yana, bu yana. hâb ġaġlamış berbad_edmiş.
(57/3)

ġalā zaman: Daha önce, önceden

dúvdüm ben bunu. halbusi ġalā zaman yapmazdı. tüyünü çekincek canı yandı.
(62/62)

ġale: Dağ kulübesi

beklemeye yünsekte tallanıñ kenarına beklemek_üçün ġale yapadı. (41/59)

ġalet: Galat, yanlış

ġaletim çok zāti benim a yavrum yānişim çok. çok ġaletlüyün qul ben. (164/43)

ġavaġ mantarı: Bir mantar çeşidi

ġavaġ mantarı dēyoz sütlü mantar. ıslayoz. onu ġūzel ıslaruz bi ġūn zabādan ondan
sōra ġūzel temizleriz yıkaruz akcecúġ hemen ġazanında haşlaruz. (119/223)

ġavlaġ: Kavak

burda da bi de ġavlaġ vardı. (132/128)

gelengúr: Mavi renkli büyük dağ faresi

gece fāresi findıqları yīya gece. o çokoleziñ bi deġşī. ona biz gelengúr derüz burda.
sincabiñ bi deġşī. (84/102)

ġalġa: Balkon

evlerimiziñ ğalgalarında oturuyoz. (99/62)

ğāli: Gayrı

biz de vaduķ oriya ğāli. (111/84)

ğalle: Elma, erik gibi meyvelerden elde edilen komposto

dālāda ahladımız va, yoħallāda. ālada gidiyoduķ, indiriyoduķ, getiriyoduķ. altına bi daş ğoyaduķ. üsdüne bi toķmaķ dōv dōv o ēle ğalle oluyo. (96/39)

ğanice: Yeterince

ğaşūnan keserüz üstünden ğanice yaını ekerüz. ğanice inek yaı olsun, ister sene yaı olsun. yāni ğanice demek yāni çokcenez. çok yavanı yenmez. ğanice demek çok ğatmaķ demek. ğanice ğatmaķ ğitmür olmasın ecūk fazla olsun demek. (107/34)

ğanluca: Kanlıca: Sonbahar mevsiminde çam diplerinde yetişen turuncu renkli mantar çeşidi.

nanķı mantarı biliyoñ? ğanluca, ebişge, ğoç mantarı, ğubur ğalduran, cincile, çulluca dolu. ebişge, ğurtğulaķ delle. onuñ banduması bek olu. touķ eti gibidü. (56/50)

ğañrıl-: Eğil-, bükül-

aşā inmesin diy çok ğañrılmasın diye. (60/35)

ğanşuķ: Kanırık

şimdi ğoca nūmen şu ev, ğanşuķ evlē var ye. onnarı ğoca nūman deyi bi usda var ıdı ondan ėrendim öldü. (123/17)

ğantar ağması: Şubat ayı

ğantar ağması, ğarıñ şiddetlü zamanı. “ğantarıñ ağması, ğarıñ yāması” o şubata gelü. (70/18)

ğapak: Kapak: Tomruk biçilirken çıkan kabuklu kısım

yanı başından çıkanlara ğapak delle. (109/34)

ğara: Çeltik tarlasındaki anızlar sürüldükten sonra, tarlaya basılan su ile üste çıkan bitki ve toz parçaları

şindi burāyın düzledük de ğalan ekicez yā ābey biz onuñ ğarasını alıyola. ğara didükleri pislik yāni, ötesi berisi... (91/123)

ğara ğavrum: Kapkara

ocā şa düşüye de saña bu ğara ğavrum yanıveriya mı uşā! (69/103)

ğaracalama: Karların erimesiyle yer yer toprağın gözükmesi

ğunuñ urdū yellēde toprağda ğar ğaracalar. yāni orası erir. buna ğaracalama denü. (37/68)

ğarağavuk: Karakavuk: Yenilebilen yabani bir ot

yelmük, ğaramuk, kóy ğóçüren, toklu, ğarağavuk bitē bullāda. (18/35)

ğaramuk: Karamuk: Buğdayların içinde bulunan yuvarlak kara ot tohumu.

yelmük, ğaramuk, kóy ğóçüren, toklu, ğarağavuk bitē bullāda. (18/55)

ğarasa: Mangal kömürü

bunna da yanmış odun ğarasa derüz. (164/34)

ğardaşlık: Kız köylülerinin gelin evden çıkarken yaptıkları eğlence.

esgilēren ğardaşlık oluyodu, amcalık oluyodu, mehir parası oluyodu. ğapı kitleyelardı ğardaşlıkda. (142/6)

ğargalak: Sel sularının taşıdığı odun parçaları

çaya enē ğargalak toplādım. (84/59)

ğarık: Bağ ve bahçelerde sebze ekmek için ayrılan bölümler, evlek.

ne misir ğoyye milletiñ, ne bi ğarını ğoyye. (68/11)

ğarımca: Karınca

ğarımcala, siñekle dolardı āzına burnuna hāpsi. (56/4)

ğartop: Ensiz, dar kumaş

e şindi ben televizyonlāda ğörüyon aynısını. yaparduk biz. bizimki ensüz oludu. o başğa. ğartop deller idi oña. (152/11)

ğas: Düğüm

şüle bacīma ip şüle ğas olmuş şurī. (49/61)

ğasdambol: Kastamonu

hayır deniz yok ğasdambolu'ya yol var. ilēren yokduş; emme şinni yakında açıldı ğasdambolu yolu. (139/29)

ğasdambul: Kastamonu

ğasdambul'dan da yapamamışla angıra'ya ısdambul'a sevketmişle seiñ ānyyceiñ. (116/3)

ġasde: Gazete

ondan sōna ġasde oġursañ bu uşak gitdū gibi gelü. (30/143)

ġasdımanlık: Düşmanlık

duvallara bi şē mi sepvedi neddi benzinnen. tutuşlayıvedi mi neddiyse. ġasdımanlık va. (148/47)

ġasilla-: Birkaç şeyi biribirine tutturmak, uç uca değdirmek, kavuşturmak

şu ġadar oldu muydu evülüdük bōle birer dene birer dene dibiniñ otunu ġasillāduķ (102/9)

ġasurġa: Kasırga

bunnariñ harmanda öşġar, ġasurġa esmesse bunnara biz arķa vórdūk. (53/40)

ġaş: Tomurcuk

mayıs, hıdırellezden on ġún önce başliycañ. çeltū ġaşı derüz. bek beyūk deil. onuñ ġaşını yapacañ. (66/11)

ġaşla-: Yama-, ekle-

çorapları örēdūk onnarı şullādan eklēdūk ona çorap ġoncu derdūk. ġaşlāduķ onu. (53/157)

ġatar: Yığılmış, üstüste dizilmiş odun.

desdire_y_inen kesilü, balta_y_inan ġırulu bōle kiprit çöpü gibi yıarsıñ yīdūñ yere. ġatar derüz yīdūmuz oduna. (106/72)

ġatıkla-: Katıkla-

patatis ğatarsın, büşürüsün yaını soannı ğatıqlarsın, o zaman yersin. bi şey dókmeyyoz. (131/8)

ġatıklı: Katıklı

iri çorbasını süd ünen yaparuz biz. ğatıklı yaparuz. (50/20)

ġatlaç: Mısır ekmeği

hurunlara atāduķ ğatlaç ekmē edēdúķ. (46/61)

ġatraķ: Yuvarlak köy ekmeği

misir ekmē hamullu derüz biz. pözülēdúķ. hamullu ekmek ğatraķ delle. hamullu ekmek ğatā delle. (66/36)

ġavil: Sağlam

iki aıstos geçecek dedi. ğavileşsin dedi. onuñ bi sızlaması ārısı sızlar yanı yok şúkürler olsun. (124/49)

ġavuş (I): Koğuş

baķ adamlarıñ ġavuşuna ben de orda ğaldım gine adamlarıñ ġavuşuna ēgitdile böyle ğaldım. (111/104)

ġavuş (II): Tahta

o biçilen tātalara bedevre de denü ġavuş da derüz. hatıl derüz. (152/63)

ġavut: Kurutulmuş armutun öğütülmesiyle elde edilen un

ġavud da var idi. ġavud ālad diller idi. dādan getürüyola. onu da uydüyolar ımış aynı un hāli gibi burda satallādınnā. (91/100)

ğavzara: Moral, ruh, can

ğavzarañ sıklıya işde. seniñ ücütüñ olmayınca yāni ğafañ almayınca ğavsarañ yāni canıñ sıklıyu. (89/44)

ğavze: bk.ğavzara.

irehmetlü bi şeyinden ānayamaduk. birden bire ölülēdi. ğavzem çok dar bak o yüzden. (164/41)

ğayfaltu: Kahvaltı

valā esgiden bek zor_udu. zabahıñ ihircūnda ğalkarduk, bulaşī, var_ısa çamaşuru ğórerduk, ğayfaltuyu yaparduk. (138/76)

ğayıl: Razi

çıkdūma da ğayıl olmiya ırahmet olası. (69/38)

ğaypancağ: Buzun üstünde birkaç kişinin sıralı bir şekilde kaymasıyla oynanan bir oyun

ğaypancağ oynalla ğışın ğarda. o cēminiñ yanında yıhılıyala üst üsde dörd beş ğişi. altında bu ğalıya. ğaypancağ oyunu, ğarda oynanu. ğaypancağ, işde ğarda bōle ğayyala arħa arħaya işde ğót ğóte sıralanıya uşahla. (148/61)

ğayvaltu: Kahvaltı

namazıñı ğılāsıñ ğayvaltuluk edēsiñ. (45/37)

ğaz_ayağ: Kaz ayağı: Traktör arkasına takılarak tarlayı sürmeye yarayan tarım aleti

mard-nîsan ayları anca hazıllâsıñ. ondan sōna ġaz_ayayla bi dā sürēsiñ pulluqdan sōna tekrar daban ġúpresi atarsıñ susuz. (92/13)

ġazına: Güzine, ocak

bişürecimiz zaman onu ġazınayı ıslarız, sererüz yālusı yaparuz. (46/16)

gecin: bk.kecin.

ōran kendir gecini va ollāda. (26/9)

ġaqluq: Taş oyuklarında biriken küçük su gölleri

daşlarıñ içinde çukur vadı ollara su biriķú onnara ġakluq derüz. (53/163)

gediğılacı: Boyunduruğa bağlanan kayışın kaymaması için kullanılan ağaç çivi

ókúzlere gediğılacı bālāduq. (60/50)

gelberi: Dalları ve diğer bazı şeyleri çekmek için kullanılan bir çeşit çengelli ağaç

gelberi onıynan dayanıyoz diyrennen savuruyoz. (51/32)

gelik: Üstü açık etrafı çevrili hayvan barınağı

yazın hayvanları gelikte dutāduq. (53/161)

gelimcek: Gerimcek: Dokuma tezgâhında gerimlerin tutturulduğu mekanizma

doğurduq dörd beş gerim olunca. beş gerimde keserdük. gerim dedümüz şey tezgâhiñ

bōle ipliğ gererdük. onu bağlāduq gelimceye kúcinün arħasına. onu bi daħa

bağlāduq. o beş gerime bi top derdük. o beş gerimden meselā bu yatağ iki çarşaf olu,

üç çarşaf olu. (152/13)

gemrúk: Çok zayıf

*çok zayıfladı **gemrúk** ğaldı hepce. (84/77)*

geñ: Sürgün, filiz

*bu ğaç seneniñ dudu. bıdaduķca **geñ** veriyodu. (11/17)*

gene: Kene

*bizim burda birini **gene** ısırmış **gene**. (86/49)*

gengúç: Çalıları açmaya yarayan ucu çatallı deynek.

***gengúcü** va. **gengúç** gibi çekiye. (71/315)*

geñiş: Geniş

*çok **geñişdü** çevreleri. (41/83)*

gege: bk.gegen.

*meyveyi çekmek için **gege** vadu. (119/202)*

gegel: Bir meyvenin kabuğunu çıkarma. Özellikle kestane ve ceviz için kullanılır.

*ūme ğótüllese **gegel** yapıyodum. (71/194)*

gegen: Ağaç dalını çekmeye yarayan ucu eğri baston ya da sopa.

*kirezi **gegennen** çekiyoduķ. (122/38)*

gegik: bk.kevúk.

*beyaz çatğara, siyah çatğara erikleri va. al şu **gegikle** çek dalından. (137/35)*

gegúk: bk.kevúk.

*kirezi **gegúkne** dalını çekip toplaruz. (44/39)*

*diken elimize batmasın gölay toplansın deye elimize şōran bi **gegúk** yaparuz. çekmeye dalı. (60/61)*

gergúle-: Deriyi germek

*gayrı çoruk şeysine keser, aynı posteye gibi **gergúleyyala** bōle buraya şa böyüdüyala onu. (122/11)*

gerim: Tezgâh dokumacılığında ölçü birimi

*doğurduğ dōrd beş **gerim** olunca. beş **gerimde** keserdúk. **gerim** dedīmüz şey tezgâhın bōle ipliğ gererdúk. onu bađlāduđ gelimceye kúcünün arhasına. onu bi daha bađlāduđ. o beş **gerime** bi top derdúk. o beş **gerimden** meselā bu yataa iki çarşaf olu, üç çarşaf olu. (152/12)*

gevşele-: Çiğne-

*misilleriñ şu gadacuk püçgúlünü otumuş gezmiş, hep **gevşelemiş**. (77/64)*

gevüç: bk.kevúk.

***gevüçne** guşburanna kiren toplaruz. yerişemeyoz yōsa. (53/165)*

gevür-: Giydir-

*düünlerde gelin almā gidēdúk, gına yapāduđ, geline duvak **gevürüdúk** işde ōle oludu. (138/2)*

geyik mantarı: Bir mantar çeşidi

*dāda mantar vadu. toplaruz. ğannuca, ayulaĵ, ayu mantarı, ütük var. cincile, touĵ
ayaĵ vadu. siyah tüylü **geyik mantarı** vadu. onuñ tüyleri geyik gibi olu. (35/95)*

geyin: Geviş getiren hayvanların dişilik organı

*böle üş dene **geyniniñ** üsdünde uğur vadu. (13/10)*

gezek: Otkal, mera

*üş dāne ineim va. kimsi ğuzlacı kimsini savyoz. şindi **gezekdele**. (63/61)*

gezenleme: Gezinti

*çocuĵlarıy yanna yüz kilō alıyon. accoĵ bu **gezenlemeniy** faydası va. (141/89)*

ğıcumuĵ: Tarlaya zarar veren yabancı bir ot

*ğaramuĵ, **ğıcumuĵ** vadu. ğaramuĵdan ayru bıtıraĵ olu. (35/100)*

ğıdı (I): Dişi eşek

*merkebiñ ğıdısu olu. merkebe oña beygiri çekēdük ğıdısu olu. merkebe oña beygiri
çekēdük ondan ğatır ğunnādı. (15/8)*

ğıdı (II): Çam kozalağı

***ğıdı** şeyden çamlādan çuvallar ınan ğotürüz onu. (71/56)*

ğıĵa: Erkeĵe hitaplarda kullanılan ünlem

*benim **ğıĵam** çok edēdi. (60/38)*

ğılcır: Fitik

*o adamıñ şērine çok çalışmadan **ğılcırım** çıĵdı baĵsaña. (60/69)*

ġılımcın: Kıvılcım

ataş ġılımcın atıya pıt pıt. (45/48)

ġındap: Kendirden yapılan ince sicim ip

onu búkerin şõle. onuñ āzına bi ip, ġındap doların. (123/62)

ġıngılıf et-: Kestaneyi dikenli kabuğundan ayırma işi

orī bi yayġu yaydıla beni de endüdüle duta duta orda bu coyzü ġıngılıf etdile. (114/265)

ġıpraç¹⁶³: Kırbaç

beygirlere ġıpraç vuraraç seyüddürülü. (67/81)

ġırametlü: Değerli

ben bunu aldım emme heb bõle ġırametlü. ĩsan baķduķca baķası geliye, õle ġõzel yāni. (75/57)

ġırbõ: Kurbaġa

o çeltũñ içinde tosbõla, ġırbõla, yılanla her şey va. (102/10)

ġırķa: Koyu renkli koyun yünü

ġoyun yũñũnden kilim yaparduk. ġarasından adamlara ġırķa derlēdi. eveli onu doķurduk. ġırķa pantulun dikedũķ. onnādan ŗindi geyen yok. (152/19)

ġıruk: bk.lop.

¹⁶³ Selçuk Kırbaç, bu sözcüğün kopar- fiilinin üzerine alet yapan +aç filden isim yapım ekinin getirilmesiyle oluştuğunu belirtip, gelişme seyrini şöyle göstermiştir: kopar+aç>kopraç>korbaç>kurbaç>kırbaç (bk. Selçuk Kırbaç, “Etimolojiye “Metatez”le Yaklaşım ve “Kırbaç” Kelimesinin Etimolojisi” *İÜ Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, C. XXXIV, İstanbul 2006, s.91-101.)

hamur ğaruşduma dille oña. lop didiñ işdiyna. haydı ğırık da diyola oña. im̃ne iniya ya ğırık diyo. (105/10)

ġısdı: Altınlardan yapılan bir çeşit gerdanlık.

boyna da ġısdı daķaruz. (93/21)

ġısgı: bk. ġısgıuc.

kirpiyi ġısgıuyna toplarduk. (116/55)

ġısgıuc: Diken kabuklu kestane taplamaya yarayan araç

baķ şollāra kesneyi dibiñden toplanu suruķna onu doķurduk. dibiñden ġısgıuc unan toplaruz. (44/38)

ġıslak: Köy adı

geçen sene ġıslak üsdüine vādım. (78/64)

ġıslayık: Yemeklere katılan yabani bir ot

ekşili pilav; bulğuru ıslāyoz. ısırganı ufaķ ufaķ dōrayıb yerine ebeķümece otu, ġıslayık ondan yeşil soğan, nāne ğataruz. (167/42)

ġıvrşayuk: Yabani bir ot

o tallalarda ilkyazın olur ġıvrşayuk toklu olur. (168/7),

ġıyğauşuk: Kıyı+kaçık: Aralık, boşluk

cam açuk da ondan ğapı ġıyğauşuk ğaldı. (106/68)

ġıyı bezi: Deriden çömlek kalıbını oluşturmak için kullanılan bez parçası

yassudan meşin vadu ġıyı bezi delle deriden. onunan da āzını yaparuz. oldu sā caba.
(9/8)

ġıyıla-: Temizle-, buda-

ġórebiynen ġara çalu keserdúk, ġıyılarduk. (99/50)

ġız deışǔ: Kızları takaz yaparak evlendirme âdeti.

benim de ġızım var_ıdı. ġız deışǔ etdúk ablam_inan. onun ġızını ben aldım, benim ġızımı da o aldı. ġız deışǔ gibi... (141/126)

ġidiş-: Kaşın-

şuram ġidişdi. baǵdım elime bi yumru şî doǵundu. ġidişince ufaladım, ufaladım ġaşıdım. (71/226)

ġişilik: Özel günlerde giyilen elbise

bu geydūm elbiseye kúndiye derüz buña ete yañkına ġişilik derüz. ġişilik kóyde geyilmeyye. dúúne didēken giyülü. kúndiye devamlu giyyoz. (53/86)

ġiyür-: Giydir-

ālbīse ġiyürüle. tac ġiyürüle bōleyidi işde. (111/34)

ġocupbā: Kocababa

esgi zamandan āba, ġocupbā, goynā derdúk anamıza bubamıza. (47/41)

ġoç mantarı: Bir mantar çeşidi

nanķı mantarı biliyoñ? ğanluca, ebişge, ğoç mantarı, ğubur ğalduran, cincile, çulluca dolu. ebişge, ğurtğulaķ delle. onuñ banduması bek olu. toyķ eti gibidü.
(56/50)

ğofa: Kova

bi de bũle ğofaya kũl atāduk. (44/2)

ğoğan erũ: Bir erik çeşidi

souķluk bũşũrũz ğara erũkden, ğoğan erũnden. (158/54)

ğoğoroz: Kabuğundan bütün olarak çıkarılan ceviz

ceviziñ yeşil ğabũna ğılıf derũz. ince ğabũndan tam çıkāsa o içine ğoğoroz derũz.
(164/38)

ğoķurdan: Yer adı

ũç yarım buydey_ına ğoķurdan yaylasına gidēdũk. (60/91)

ğolan: Hayvanın semerini ya da eyerini bağlamak için göğsünden aşırılarak sıkılan yassı kemer.

hayvaniñ semerini ğolannan bağlāduk. (53/154),

beygirleriñ şõle şeyine ğolan derũz. iğeri ğapadukdan kĩ başına ğolan dağhalla. bi yēre ũrkmesin deyi. bi de ũsdũne binince öte beri zelvemesin deyi ğolan deyi oña delle. (59/2)

ğolbez: ğólbez (I).

*köpeñ yavrusu **goblez**, ayu yavrusu malak, hıdır da va. o da çokoleze bēzeze de fındık yēye onnar. sarı gibi emme balık gibi bi şey bōle hep fındıkları yēya. (119/205)*

ğonc (I): Ayağa giyilen şeylerin aşık kemiğinden yukarı olan kısmı
*çorapları örēdūk. onnarı şullādan eklēdūk. ona çorap **ğoncu** derdūk. (53/157)*

ğonc (II): Dip, kök
*herg ediyoz, dibini. gaziyoż yāni. onuñ **ğoncunu** tek tek o gāzmiynen belliyoż. (83/9)*

ğoñşu: Komşu
*yeñi **ğoñşulara** vedile. (11/26)*

ğoñursu: Yanık madde
*gız ocağda yemek mi va bi yerde **ğoñursu** goķuyo! (164/8)*

ğoñursuķ: bk.ğoñursu.
*şu çulu tutuşla at bu goħa **ğoñursuķ** goķuya bi yēre derüz. (53/146)*

ğoruķ: Yabani üzüm
*üzümnden, elmadan, **ğoruķdan** bekmez edēdūk. **ğoruķdan** bekmez yapımı çok sürer. çok sürer **ğorūñķu**. (66/39)*

ğosur: Gurur, kibir
*garşuñdakine **ğosurlanma** saķın bi daħa! (60/44),
adamları da dedile ōlan verelim deye. heni bubası meccāne, kimisi dedi o **ğosur**.
basdū yeri **ğórmēye**. (153/84)*

ġosdan: Topaç, besili

ġosdan ġosdan buzāla. (13/9)

ġošet: Pošet

doñuzlā yiyċēne dedim şūle bi ġošet yaş findıķ topliyvādım irilerinden irilerinden ġızı vā yanda. (48/48)

ġovala: Tutacak

demürü küçülesiye kesiyoz. ġovala daķaruz. (21/9)

ġovana: Yer

temizce ısınu gendü ġovanası var ıdın. (91/71)

ġovuş: Uzun-düz döşeme tahtası

eviñ düz tahtalara ġovuş derüz. (114/271)

ġoyāma: Güya

ġoyāma bıraķduru. (53/128)

ġoynā: Kaynana

esgi zamandan āba, ġocupbā, ġoynā derdúķ anamıza bubamıza. (47/41)

ġoyun ġózü: Bir mantar adı

ġannuca, ġoyun ġózü, yımırta mantarı, o satan mantarlādan da oluyo. (164/25)

ġöğür-: Giy-

eteşdendü ayruluķ ġöynek, onu da bize ġöördü zalım felek (86/119)

ġubur ġalduran: Bir mantar çeşidi

nanķı mantarı biliyoñ? ğanluca, ebişge, ğoç mantarı, ğubur ğalduran, cincile, çulluca dolu. ebişge, ğurtğulaķ delle. onuñ banduması bek olu. toyķ eti gibidü. (56/50)

ğulaķ kesme: Kına akşanı, kız tarafı erkeklerinin oğlan tarafının evine eğlenmeye gitmesi

ğız tarafı gelülerdi ōlan evine ğulaķ keseceüz, ğalaķ ne ğadar? (113/2)

ğulbet: Gurbet

bu ğulbette bizim kóylüle çou mermerci. (145/67)

ğuluķ: Antre, hol

ğóçen eviñ ğuluķ duvallandan çerçefeleri yapıdudu. (48/114)

ğumtan: Komutan

ondan sōna bölüK ğumtanı duymuş bunu. (32/81)

ğun: Tay

bi de o sıra bende bi ğunnacı ğatır vardı. ona da yúķú çok sarmuşuz, ğununu atdı. aır yúķ düşüt yapıdudu. (75/64)

ğunla-: At, eşek, köpek gibi hayvanların doğurması

bi de o sıra bende bi ğunnacı ğatır vardı. (75/64)

ğupay: Av köpeĝi

şindi ben peşindeyin bi ğupay va. (17/16)

ğurma: Hurma

ğurma var_ıdı **ğurma** derüz ondan yaparuz. şindi yapmıyolla bedāve geçiye şindik.
(156/14)

ğurtğulağ: Bir mantar çeşidi

nanķı mantarı biliyoñ? ğanluca, ebişge, ğoç mantarı, ğubur ğalduran, cincile, çulluca dolu. ebişge, ğurtğulağ delle. onuñ banduması bek olu. toyķ eti gibidü.
(56/50)

ğurubaş: Çoluk çocuğu olmayan

ħani gelinim var_ıdın. ğızım var_ıdın. şindi biz ğurubaş olduk. yanımızda deil ya onna. (63/22)

ğuruluğ: Genelde ev altında ya da balkon altlarında kalan üstü kapalı odunluk, garaj.
ayu alamaz aru eviñ altında ğuruluğda. (169/10)

ğurur ver-: Kibirlenmek

yolda gelēke demiş ki; hoca efendi Allayıñ ölunda olsa varınca suyu yıķarıñ kimdeyse demiş. ğurur vemiş adama. (14/75)

ğus: Kuzey

ğus talla (67/29)

ğuşburan: Kuşburnu

ğuşburan ğaynatdudu baña demin. (53/53)

ğuşğolu: Hafif

şindi o ince çitleri ğısa ğısa findıķdan her yanı findıķdan yaparın. çok ğüzel olu. çok ğuşğolu. (123/71)

ğuşğu: bk.ğuşgolu.

ğuşğusu olmaz avırı bi tek taşa, tellisini de gomaz. (123/89)

ğuşvuran: bk.ğuşburan.

gúzün ğuşvuran toplanuz. (60/60)

ğuur-: bk.göğür-.

dāmāda elbise ğuurüyo. (95/17)

ğuuş: Kovuş: Küçük tahta

äsgiden kútúk, tomruk biçédúk. hizardan biçince ğuuş, tāta çıkā. tātayı bilmeñ mu?

tātaniñ adı ğuuş. (109/33)

ğuv: Oyuk

sesimi duydu. ōran da ğayrın ğağdım, endim bi de bağdım a uşım bu yanda daş

beyle kem bi ğuva girmiş. (68/101)

ğuvan: Kovan

ayu olsa ğuvanı omuzlā gider. (169/10)

ğuvla-: Kovala-

eliñe bi uzunsak bi dayak al da gel, hem şu sıları ğuvlāsiñ. (67/16)

ğuvlek: Ağaçtan kulplu ya da kulpsuz bakraç

ğuvlek, oña su ğūyo. (112/89)

ğuyluş: Büyük çukur alan

o duvarıñ dibinden ārı o ğum ocaqları va ħani ğuyluş ora. (36/7)

ğuyur-: Göğür-

*yabana gidēse taḫsiye ğoyallādıñ gelinlik **ğuyurduyola** eletiyola. (97/8)*

gürpüden: Aniden, hemen

*valā uşaqlā hemen çocuk bi daḫgada **gürpüden** uyuyaḡaludu. (96/56)*

-ğ-

ğóbüt: Krep

*sen zabah geleydiñ **ğóbüt** yapvörüdüm sā. **ğóbüt** diye yımırta büşümesine derüz biz. yımırtayı ğırıp una cırparuz. ecúḱ yaḡa taviy şā ğuy. o bi **ğóbüt** olu. ğayḡana da derüz biz oña. (53/55)*

ğóce çorbası: Siyez denilen buğdaydan yapılan yemek

*arpadan yapuludu **ğóce çarbası**. kiren tarhanası oludu. (108/12)*

ğócek: Gömgök

*ḱúl _ünen ğaynadaylardı onu. aḱ **ğócek** oludu. (119/18)*

ğóğlez: bk.ğólbez (I).

*ḱópeḡiñ yavrusuna **ğóğlez** denü (53/92)*

ğólbez (I): Köpek yavrusu

***ğólbezden** beslédúḱ. (29/4)*

ğólbez (II): Ufak, büyümemiş kendir

atallādı şōle **gólbez** yoluyoz dillerdi. onnā şōle **gúççúk** **gúççúk** añızla altında çekēke tam bōle beliñe dolar çekersiñ. o altında galan şeylere **gólbez** derdúk. onnarı sōna dóverüz düz mengenezlēde ince iderdúk. (41/28)

gólec: Küçük gölet

buriya bi baraç veya **gólec** gibi bi şey yapılsın diyi. (102/60)

gómlek kesme: Düğünde yapılan bir âdet

gómlek keseller_idi. kesmej maķas_ılan iç **gómlej** var_ıdı eveli beyazdan. onu keseller_idi oriya bıraqlar_ıdı. (99/7)

gónen-: Geçin-

Allah **gúle gúle gónensinle**. (132/273)

góper: Çeltik tarlalarında suların aralıklarını sağlayan sınır

şindi ah dedi ben dedi çeltúkleriñ **góperinde** gezivesem dedi. **góper** dedī çeltúkleriñ ğaşları yāni sınırıdu. (66/28)

górebi: Görebi: Çalı kesmek için kullanılan ucu eğri balta

górebi şōle çalu mulu kesiyala. ēni şōle süpürgelik müpürgelik kesiyala. (89/13),

górebiynen ğara çalu keserdúk, ğıylarduk. (99/50)

górúşúk: Mendil

*o **górúşúklere** bağla şurlarna. **górúşúk** dedūm yāni hayvaniñ şullarna bālalla. şöle dipçiniñ şiylerine bālyola. oña şu allı mendillēden **górúşúk** dille. (91/14)*

görümlük: Düğünden sonra kız evine gidilen ziyarette damada verilen hediye
*üç **gún** sōna ğız geri gelü el öpmeye. ğayın baba da dāmāda daħı daħunu. altun daħar. buña **görümlük** denü. (108/30)*

gótlek: Süzgeç
*daşınan ezērúk. üsdüne dō seperúk zabā ğada dadırdı orda. ondan sōra zabālayın süzērúk şeyden **gótlekden**. delúkları büyük olan süzgeç **gótlek**. (144/94)*

gón: Gök
*bu sefer Allah'ım nāpalım, yer Allah **gón** Allah. (132/34)*

góveç: Güveç
*meşşur yemēmiz eñ iyi **góveç**. (28/49)*

góvle-: İneğin çiftleşme isteği
*şindi onnar **góvledile** boğaya getirdim bi hafta sōna bi ğan peşinden üç sefer yapduķ. (107/174)*

gónvse-: Dişi hayvanın çiftleşmek istemesi
***gónvsemek**, mindar hayvaniñ **gónvsesi**. (37/80)*

gónüs: Göğüs

ğarısı gónüs ğanserinden ölmüş. (114/251)

góynek kesme: Düğün zamanı yapılan bir âdet

gızla, gelinle toplanıyodu geşle góynek kesiyoduĸ atalarımızdan gelme adat bu. (96/2)

gózer: Buğday, toprak gibi şeylerin elendiği iri gözlü büyük kalbur

bi de bu gózerler_inen çec_ederüz böyle. (107/57)

gózgere: Raf

ıraflara gózgere derüs biz onnara. (45/49)

gúbü: İri-yarı

uzzun boyluydu gúbü mēmed deye ad daķmıřla. (4/25)

gúbür: Bir mantar çeşidi

burda duāķluca, sırtı gókce, gúbür mantarı olu. ğannuca olu. (78/68)

gúc üz-: Moral boz-

ana getme diye gúcúñ úzúlüye diye, moraliñ bozulıye (48/44),

gúcüm üzüldü etme yavrum dedim. (153/86)

gúcúk: Küçük

*kesecúk **gúcúk** depe delle burī. (83/2)*

gúcúk ay: Şubat ayı

***gúcúk** ay, şubat ayudu. marul ekülü. bu ayda ekilen pancarı piremúk yemez. o yüzden pancar, çúkündür iyi olu. (70/85)*

gúçibi: Atanak

*ōran çaķıl bıçānı çıkardım. açacin diye ūraşyon açılmiye. sıkacin diye ūraşyon sıkılmiya. bu bi ğaşdıysa burī du anām! **gúçibi** gibi atıya ğan fuydiriya. (57/9)*

gúdek: Oyunda ebe

*biz sekiz-on yaşında kuçūken **kór** ebe, sobī fılān oynāķa böyle beş ğişi dey mi **gúdek** kime geliyo diyi sayarduk. (42/55)*

gúdül: Tepsi

*honça ekmeğini; hamuru yuñuruyoz, uzaldıyoz simit gibi. onu şōle berek gibi ğıvırıyoz fırına atıyoz. **gúdülle** fırına giriyo. (164/28)*

gúlcür: Toz toprak kırıntısı

*burda hāp ğalburuñ altınıñ **gúlcülleri** ğaldı, hep ğeşle gitdi. (113/24)*

gúleş: Güreş

*dúún sabāna ğadar dúúne yerişmek için **gúleşli** oldu orda. (14/39)*

gūlez: bk.gólbez (I).

*şindi iki tāne tā **gūlez** böyya. (60/26)*

gúme: Ahırda küçük bölme

*ahırda yeñi doğan bızāyı **gúmi** guyaruz. **gúme** bölme bölmedü. **gúmele** hepcene batmış. şuraya ācuķ çörüt baķalım. (53/114)*

gúmpülü: Patates

*oraya **gúmpülü** ekēdúk. (35/124)*

gúvüs: Göğüs

*bi kere **gúvsüme** furdu. (62/60)*

gúynek: Göynek: Gömlek

*bi yere gidēken gişlik giyinen elbiyse delledi eveli. **gúynek**, fisdan gibi. (60/66)*

-h-

habire: Devamlı

*tencirede su gaynarķan üsd_üsde üsd_üsde guyacañ onu ğaruşduracañ **habire**. (107/29)*

ħacat (I): İstek, arzu

yüzük goyan yüz olsun

yüzük goyan ğız olsun

yüzük goyan ğızlarıñ

***ħacatı** ğabul olsun (121/4)*

ḥacat (II): Yer adı

*ğarşuda o ğayalara **hacat** ğayası dellē. (60/43)*

ḥaçan: Ne zaman

***ḥaçan** bitmiş, benim **ġ**ünüme duruyodu o ğazan ocaqları? (8/26)*

haḳḡat: Hakikaten

*o **haḳḡat** mışamba gibi oluya. (84/89)*

haḳıt: Hakikaten

***haḳıt** aslı va. (116/16)*

haḳla-: Yen-, başar-

*yāni būle būle ğorḡacaḡ bi hastalīñ yoḳ dedi. yaluñuz seni suzu **haḳlamış**, dedi.
(63/42)*

haḳur: Afur

***haḳuruñ** üsdüine çıkacın. (49/83)*

halasla-: Kopar-, zarar ver-

*emme dedile ecúḳ doñuzla **halaslamış** dedile bunnā şini. (48/21)*

halbuskü: Hâlbuki

*cacū irendeye vur ayrannu cacuḳ olu **halbuskü** nēren bilsin. (46/76)*

ḥālan: Hâlâ

ḥālan *tā alacen deye ūraşıya.* (119/189)

hāle: Haliyle

aynı bildir bu zamannā yolduydu hāle. (60/96)

haleveldi: Besbelli

eveli hepce kireze gidellēmiş şenpazar'a. vallā ḥaleveldi öyleymiş. eveli yūmuş kirez.
(60/20)

halık: İyi

çaḳraḳ çayda dūdüle. ondan sūna halık olamadı. (75/85)

ḥalḥa: Saban ile boyunduruğu birleştiren ağaç.

çetlemúḳden óḳúz arabasına ḥalḥa da yapalla. (109/10)

haluşğa: Dört köşe biçiminde kesilip üçgen gibi katlanarak yapılan bir çeşit hamur yemeği, mantı

*haluşğayı, hamur yūruz. ğıymiy da maydunuzu ama et olaraq eti ufaḳ ufaḳ dōrarsıñ
ama ğıyma olmuş. andan sōna büşü. misir unundan pısını yaparus. misir unundan
pıs yaparuz. bizden yoḳarsı ondan sonucum sopa ğaruşduması delle.* (156/20)

hamamlık: Banyo

banyo yapmak için hamamlık odaya kústāne derüs biz. (45/50)

ḥambar: Ambar

ḥambara ğuyunca ğızā bu. (7/3)

hamullu: Hamurlu: Hamur kızartması

hamullu ekmek yapalla şěle gúcúk gúcúk elde şapalalla. (39/5)

hamur ğaruşduması: Yöresel bir hamur tatlısı

misir unundan hamur ğaruşdumasu yaparduk. hamur ğaruşduruduk, bekmez ğatarduk, yā ğatarduk. oklāc_inan ğaruştur, ğaruştur onuñ üsdüne yā ğatarduk, cóúz ğatarduk. sōna otu yi. (113/115)

hanguru hanguru: Hüngür hüngür

hanguru hanguru ālaya āla evine gitdi. (69/127)

hapaz: Apaz

bi hapaz alıyn da vereyn şunnara. (53/51)

haraz: Horoz

harazım va iki dene benim onnara baқыon. (82/22)

harç: Çehiz

buña alunu urba górlü. sōna yemeğ başlanu. harç górlü. (108/28)

hastavuç: Özürlü, kalıcı hastalık

iyiydim o zaman emme şindi hastavuç ğaldım. (84/60)

haş: Harç

ondan kēri ğalan o sekiz ğún durunca yoūruz. yoturduğdan keri bi daħa haş iderüz. (102/30)

haşa: Büyük çuval

yeñi yapdı adam emme *hambariñ çağraı* *gúccücük bi şî sığdıramıyan. ğāri samanları*
haşalara dolduduķ. (53/83)

haşū: Karışım

üzüm asması va ya üzüm onnan yapraķ sararduķ bõle. içine piric_inen haşū
yaparduķ. haşū diyoz *nāne maydanoz dōrarduķ içine.* (86/7)

haşulla-: Kaynat-

mancar yemēni misir bulğuruynan da yaparuz. haşullayoz, süzüyoz ordan yeñiden
üstüne dōru pata dōkūyoz bi de misir bulğuru dōkūyoz ēcuķ. haşullamence acu olu
ēcuķ, burĝu olu. (122/20)

hataş: bk.hateş.

hataş ben de yaķıyan. (48/217)

hateş: Ateş

hateş yaķarduķ. (41/53)

hatıl: Kereste

ġalan girdile şõle hatıl gibi bi yer ġoydula titriyon. (100/15),
onu kepkebiynen mıķların onu hatılıñ şullara birer ġapaķ. (123/75)

havlu: Avlu

hoş geldiñiz. havlu ġapısından giriñ de basaķdan çıķıñ. içeri geliñ. (63/2)

hāvuz: Hafız (67/54)

havya: Ayva

*yaluñuz **hayva** gomposdusu gıyarın şişeye. (60/40)*

hayat: Antre, hol

*eviñ girisi salona **hayat** derüs. (45/50)*

hayın: Hain

*ondan sōna kimi īsan **hayın** oluye. (69/203)*

hayla-: Kovala-

*ben de inekleri salvarıyan. hadi gızım, gelive diye **haylıyan** orī dōru. (62/50)*

havya: Ayva

*yaluñuz **hayva** gomposdusu gıyarın şişeye. (60/40)*

hebersi: Elbette, gerçekten

*ayāmıza çaruk dıkerdúk **gón**den. **hebersi** haḥ! (148/9)*

hebük: Çelik-çomak oyunu

*o bi keren de **hebük** oynarkene de düşmüşdü. (92/53)*

hefte: Hafta

*kesneleriñ olacayndan bi **hefte** evesi olu. (70/6)*

helbet: Elbette

***helbet helbet** oruç dudmaz muyuz. (153/53)*

helep: Bir iplik çilesi

*ğarşudan ğarşuya **helep** mi ğurduñ, bi tãne yavruñu baña çok mu ğórduñ* (56/34)

helke: Su kabı

***helke** _y_ inen su daşídıla heb.* (101/80)

hēne: Hane

*evvēsi **hēne hēne** gezēdúk.* (13/29)

hemşere: Hemşire: Kız kardeş

*fatoş **hemşerem** pancar ğótümüş büşürelim deyí.* (71/279)

hengime: Bağırıtı, gürültü

*bi kere ğarşuda bi **hengime** oldu. pat kút, pat kút biz de ğarşudayuz.* (35/81)

heram: Haram

***heram** yimeycēsiñ. iş bunda ölüm.* (11/12)

herāzi: Heryer

*ondan sōna ğalan oranıñ **herāzisini** görmüşle bōle herāzesini toplamışla da yakmışla orāyı.* (86/56)

herg: Herk: Toprağı sürme işi

*dibiniñ şıvğasını ayıtlıyoz. belliyoz, **herg** ediyoz, dibini. ğazıyoz yāni.* (83/9)

herkil: Ambar

*ben kútden düşmüşüyün **herkiliñ** üsdiünden.* (3/47)

hettā: Hatta

***hettē** burlāda nēmenlü yörüyüşü yāni qır yörür delle.* (11/39)

hevle: Helva

*ğayri bi **hevle** gótürü olan tarafı.* (56/136)

hevlü: bk.havlu.

*şindi merdāneliy de beēnmedük, merdēnelileri attuk **hevlüye**.* (151/64)

hevrüz: Eskiden beşiğin altına yerleştirilen oturak, lazımlık

*belerdük yavrum beşiğe. altına **hevrüz** gorduk.* (146/4)

heyva: Ayva

*ekşi yapıyoz elmelēden. **heyva** ğatıyoz acuk. o durukuyo, içülü.* (157/11)

hıdır: Dağ faresi

*köpeñ yavrusu ğoblez, ayu yavrusu malak, **hıdır** da va. o da çokoleze bēzeye de fındık yēye onnar. sarı gibi emme balık gibi bi şey bōle hep fındıkları yēya.* (119/205)

hılalı: Hileli

***hılalı** iş yapmadım şindiye ğada ben.* (42/222)

hıra: Küçük

*onna benden **hıra**.* (71/196)

hırsat: Fırsat

*topala sen demiş **hırsat** buldūñ zaman sen demiş beçelsiñ ordan alusuñ ğúpü demiş.* (154/4)

hırtlak: Gırtlak

hırtlāndan *emelēt yapıla.* (11/33)

hindi: Şimdi

hindi *tek böyrek.* (114/154)

holluḡ: Folluk

*tavuk **holluḡda** yımirtlar o yımirtanıñ üsdüne ḡaḡmaz bi dā da yımirtlamaz* (167/31)

honça: Genelde düğünlerde dağıtılan kıvrımlı çörek

***honça** ekmeḡini; hamuru yuñuruyoz, uzaldıyoz simit gibi. onu şõle berek gibi ḡıvırıyoz fırına atıyoz.* (164/27)

hora geḡ-: Makbul ol-

*nereye gidiyoñuz? dā bi çay içmediñiz! baḡ hiḡ **hora geḡmedi** bu emme!* (61/82)

ḡoruz: Horoz

*şu depeye bi **ḡoruz** ḡollar_ıdın burdan oraya seyitdürüler_idin.* (13/27)

hoşõ: Meyve kurusu

*ebē! dedi, sen dedi **hoşõyu** dıv, ḡaḡla, ḡurut dedi onu ḡaynat, ḡaynat suyunu iç.* (98/31)

hot: Kalça kemiḡi

*yoruldum **hotlarım**, belim dutmaz oldu.* (101/19)

hotoraf: Fotograf

*daḡa **hotorafı** geldi şindi bi tānesi izmir'den* (128/40)

hotun: Arı kovanı

*aruculuk yaptım. **hotunla** duruya bak şūra. (37/32)*

hotur: Çatırtı

*soryan ona **hoturuya** ortalık, **kütürüya** ortalık diya bu şindi. (48/35)*

*çamaşırı onuñ içine dolduruduğ bõle **hotur hotur** ğaynaduduğ. (56/200)*

hotura-: Hortla-

***hoturayası** yakın vaktıda çıkdı. (48/52)*

hozmur: Patates

*marul, ısbanağ fasulye, sovan işde **hozmur**, misir onnarı ekiyyoz, onu da ancağ zamanına. (53/13)*

höbelek: Bir mantar çeşidi

*her şey para **höbelek** para, ğanlıca para. (42/65)*

hörmət: Hürmet

*bubam şo dideme nasıl **hörmət** ediya ya. (30/115)*

hulu: Kara pancarın soyulup ve çiğ olarak yenen kök kısmı

***hulu** olan pancarda o bũle **hulu** oluya ğoca ğoca **hulusu** oluya pancarıñ dikiyosuñ.*

*beyũye bũle **hulusu** oluya. onu soyyosuñ ğabũnu soyyala soyup soyup yiyyala.*

büşseñ de yeniye soysañ da yeniye eliñde ğuru ğuru õle. nẽre olusa yerüşü qul

pancar tutāsa pancar tutdu muydu bõyũnce pancar ğocaman olunca ğışın bũle

***hulusu** olu ğocaman. (71/46)*

hulu-: Ulu-

huluma huluma, boḡ ğuyduḡ tuluma (56/166)

hur-: Vur-

heni şindi buña bi başğa **hurdu** dizini bi sefer dayadı bi **hurdu** üç kere davrandı.
(1/33)

hurtuna: Fırtına

burda kiremüdü **hurtuna** devürdü atdı. (42/61)

hurun: Fırın

ceyran **hurununda** yaparuz. (19/2)

husa: Tasa, kaygı

anam çok āladı, çok **husalandı**. (60/87)

hutu: Yer adı

bu kóyüñ esgi adı **hutu**’dur. (84/108)

hüşgú: Parçalanmış, eskimiş eşyalar için kullanılır

hüşgúsü çıkmış esgi elbiyse giyelle. (60/67)

hüşdüre: Tahta düzeltmekte kullanılan uzun marangoz rendesi.

hüşdüreynen sap, ğazuk yapāduḡ. **hüşdüre** tāta ğazımaya yarā. gine balta sapı
daharḡan sapıñ ucunu **hüşdüreynen** ğazır inceldürüz. (109/35)

-1-

ıbla: Abla*zekiye ıbla çay mı göyosuñ? (71/60)***ıccak:** Sıcak*ācuḵ ıccaḵ doḵunuya. (28/6)***ıcuḵ:** Uçuk*sıḵıntıdan dudayımda ıcuḵ çıḵdı. (42/9)***ıfacuḵ:** Ufacık*ıfacuḵ ıfacuḵ ḵotemez ḵotemez uşaḵları va. (71/209)***ıḡır-(I):** Arala-*yā onuñ üçün deḡl ecúḵ bi ḡapıyı ıḡır didim. (91/183)***ıḡır-(II):** Düş-*burda órúḵler vardı mēmed mezallīñ içinde o órúḵler yoḵardan aşā ıḡırdı. (130/30)***ıḡınāney:** İşte, daha*bi ḵóylünüñ bitkisini ıḡınāney bütün emēni bu doñuz alıya. (60/15)***ıḡīni:** işte, daha*ıḡīni öñüñde ya! (67/10)***ıḡırcuḵ:** Çok erken

*valā esgiden bek zor_udu. zabahıñ **ıhırcūnda** ğalķarduķ (138/75)*

ılaf: Laf

*buna **ı**ıfıredecek buna **ılaf** sōylēcek hiķ olmassa siziñnen sıurlarını **ı**ıdıveriye işlerini yapıveriye. (69/131)*

ılgıdır: İpliği çile yapmaya yarayan iki ucu çengelli tahta araç

*ne ğada sarāduķ ne ğada. **ılgıdır**ı yoķoru sarāduķ iplikleri. (71/107)*

ıman-: İnan-

***ımanmāsiñ** ğız emne, anķa ğız dūn deıl evēsi **ı**ın ğaçmıķ habarıñ vā mı? (67/17)*

ıncıķlan-: Sıkıl-, üzü-

*bi ķıye öcük özüünce **ıncıķlan**uyoz. (90/27)*

ıraf: Raf

***ıraf**lara **ı**ızgere derūs biz onnara. (45/49)*

ırahmet: Rahmet: Yağmur

*dā o zaman bi yādı dā bi dā **ırahmet** yāmadı bu **ı**ıyē. (17/5)*

ırahmetli: Rahmetli

*remzi **ırahmetli** öldü remzi bilya mısuñ? (48/163),*

ırahat: Rahat

ķākir ceketiñ bayat

nerde bulduñ bu hayat

beķ eķeiñ etini yi

ğış içi yi **ırahat** (42/145)

ırahı: Rakı

ırahı çok içerdi. cıgara içēdi. (56/43)

ırāzı: Razi

Allah **ırāzı** olsun. (56/28)

ıramazan: Ramazan

ıramazanda çocukla oynamaz mı! (103/47)

ırasla-: Rastla-

şindi ğışıñ dadlu zamānı bulğar dayından bi keren sen **ıraslasañ** canıñdan bıķāsıñ.
(29/6)

ıraza: Kilidin kancası

şindik yavrum ğapınıy kilidi var. ğapınıy kilidiniy **ırazası** var. ırazayı kilidiy üsdüne daķıyosuy yokāran_şā. o dölúe soķuveriyosuy bunu. çocuk bilemiye açmasını iyi oluya. (136/2)

ırğala-: Sallamak

ırğalay **ırğalay** golum şişdi (86/84)

ırğan: Sallan

ırğan ğabaım **ırğan**

dibinde ğurt mu yorğan

ğız ben seni alusam

keserin on beş ğurban (56/182)

ırmuķ: Römork

bu diregdörüñ ırmūñ durdū yerde. (56/193)

ırız: Kader

saat yedide yanmış ev. o ırızdan çıkmış ölüm. Allah yatumuş onnari. ırızdan çıkmış o. yanacak ev gırķ gún gızar_ımış. gıza gıza tutuş_umuş. yedide yatılmaz. onu şiytanla uyutmuş. o ırızdan çıkmış o. gine cannarını bāri gurtarmışla. (75/46)

ırvaķlu: Kararında, tavında

ilkin suyunu gıyarsın, fasılyeyi, bulguru yıķarsıñ. içine gıyarsıñ, yaķarsıñ altını. gúzel ırvaķlıcana büşürüsün. ırvaķlıcana iyiden bişecek. ırvaķlu oluye bóyle çorba büşürünce yāni fasulyele bişdúķçe bişdúķçe ğarışıye ye nezzetli olu. (143/15)

ısdar: Dokuma tezgâhı

bi mintan_ınan bez doĥullardı. ısdar var_ıdı onūnan doĥullardı. kilim doĥurdum. (98/48)

ısıcak: Sıcak

lēkin bi seet dutasıya ısıcak geliye. (23/9)

ısıtma: Sıtma

bi ısıtma dutardı. ısıtma titiliyerek, buyaraķ bi saña üşüme geliyodu bi tisliyelek. (96/47)

ıslama: Tavuk veya hindi suyuna parmak kalınlığında dürülmüş yufkaları batırıp, tepsiye dizdikten sonra üzerine hindi veya tavuk eti döşenerek yapılan yöresel bir yemek

ıslamay da unu yazdukdan sūra tek büşürüz biz ıslamayı goruz bülle yıñaruz onu keserüz dört parçayı bülle. (60/12)

ısbıt: Hodan: Yeşil soğan ve mantarla birlikte salatası da yapılan yabani bir bitki *gonserve guyyala, fasilyadan, mantardan, dikenilmeinden, ısbıt, guşburun, tongel, kiren toplayala*. (75/27)

ışak: Uşak, çocuk

orda bi şe görmüşlê mi iki olan ışak onnâ da. (46/50)

ışgın: Filiz, sürgün

kesneyi bidadıla

ışgın vermesin dîne

bizi buradan govdulâ

gızları sevmesin dîne (67/225)

ışi ğaçu-: Işığsı söndür-

bi golonya fılân dut lâ ğağ. oturuya bubañ ışi ğaçuracağ. (114/17)

ışğan: Yapağı taflan yapağına benzeyen, kabuğundan siyah boya yapılan ve ormanlarda yetişen, yabanî bir ağaç

çıbık ğırâdı. ilersi çıbık ğırâlar ıdı. ışğan kesêler ıdı. (78/37)

ıvır: Buz

orda piknik yapıyala. orası ıvır gibi su aқыa. dömür gibi. (163/39)

-i-

ibedi: Ededi

*onnarı **ibedi** bulamassın āşam gelüise gelecek, gelmēse arajp bulacoz. (13856)*

ibi: Hindi

*biz **ibisine** oynāduķ. (12/6)*

içgillen-: İçerlen-, alın-

*gúlmeñ ben **içgillenürün** gúlmeñ! (78/14)*

iğdiş: Bir çeşit küçük armut

***iğdişleri** ğurudula dā ālatları onu ĩdüledi. (99/44)*

iğer: Eğer

***iğeri** ğapadukdan kī başına ğolan daħalla. (59/2)*

iğir-: Bük-

*o bezüleriñ ketenini **iğiridúk** doķurduķ onnarı doķurduķ. (71/336)*

ihı: işte, daha

*barmām çıķıya **ihı** derdi. (60/23)*

ikincisi ğún: Pazar ğünü

***ikincisi ğún** atları binelle emme on beş olu, emme yirmi olu haķcı. (124/26)*

ikindün: İkinci

*buña nişanlandūmda bi **ikindün** oķulu çıķdı. **ikindünden** kēri gece oķulu oña da gidemedim. (110/44)*

ikleme: Tarlayı sürdükten sonra bir müddet bekletip, ikinci defa sürmek

*bēle bu sene ot depelēnden çıkdı bu yāmurlarda. iki kere gazduķ. aķdarması dirüs ona aķtaruke, sōnadan ekdūmūze **ikleme** dirüs. (41/70)*

ikhtiyar: İhtiyar

*goşmayı **ikhtiyalla** sōleyvörüdü (12/25)*

il: El

*bōle **ilinde** açādı hamuru. (45/57)*

ilahana: Lahana

*kendir, sarımsaķ, soğan, pırasa, **ilahana** olmaz. alma, armud, kirez, erúg_olu. (169/41)*

ilāzım: Lazım

*emme hoca mektebi her zaman **ilāzım**. (107/134)*

ildür: Değdir-

*sōna da **ildüremēse ildüremedūñ** zaman o sopaları toplar atar o **gúdekci** kimiñkini **ildürebülüse gúdekci** o olu. deşüü yāni. **ildürmek** deyi biz sopayı **gúdē** deydümeye derüz. (147/11)*

ile: Urgan ipi

*çıkrī çóúre çóúre. urğan yapallardı. **ile** dirüz biz. ileleri bānan bālāduķ. ile, kendirden yapılan ipe derüz. (41/23)*

ileçberlik: Rençperlik

*baķ ğardaşım burda **ileçberlīnen** ūraşuruz. (30/5)*

ilif: Lif

*elbezi, **ilif**, çetik; çetik ayağlarına geymeye. (128/64)*

iliman: Liman

*o zamannāda ne **gú**nnlerimiz **kó**tüydü. şimdi **ilimanda** yaşıyoz. (84/32)*

ilimon: Limon

*uşağ hasdalandıñ mıydı **ilimon** suyu çalaruz, yarım hap attürüz, souk suynan yıkaruz. (164/47)*

ilisdır: Büyük süzgeç

*bu gışburnunuñ gıdāsı hel yerde meşşür. bunu **ilisdirden** geçiriyoz. (89/57)*

ilit: Kırdan, ormandan elde edilen tarım arazisi

***ilit** deller idi tallaları gırdan açālar ıdı. **ilit** gırdan talla açmak demek. (152/46)*

ilizim: Lüzum

*ver gaşū dō git. şimdi bak sen şuylāran bilgi almaya hiç **ilizim** yok. (119/180)*

ilkyazın: İlkbahar

*yel vurdu. gırō vurdu. **ilkyazın** bi şey oluya ya yazda açāhan. (148/52)*

ilyan: Leğen

*gidersiñ unuñu elersiñ ondan sōna **gótürüsüñ ilyanda** yoñurusuñ. (53/61)*

imecen: bk.emecen.

*āzına **imeceni** virüdük. (104/9)*

inaha: İşte, daha

*istēseñ **inaha** gayınıma sor. (62/49)*

inebolcu: Satıcı, işportacı

*esgiden bazarcılı kóylēde **inebolculā** yapādı. (53/150)*

inēter: Anahtar

*o da boun **inēteri** teslim etdi gitdi. (15/21)*

inge: Yenge

*hoş geldiñiz ikicūñúz de **ingesiniñ**. (78/2)*

innik: Karartı

*başım da ārıyya şindi baķ seni **innik** gibi górdüm işdi sen beni sıkıladıñ. (142/46)*

iñseri: Çivi

*daşı yok, gayası yok, ğaşlara çıķıñ bi buz gibi su içiñ. aķa şıu **iñseridir** şindi āzıña alamāsiñ. esgiden barūladı dışadan **iñseri** getüñ, **iñseri** getüñ deyi. (98/21)*

intap: İltihap

*beyninde diyala **intap** var ımış diyola. (98/8)*

ipdada: İlk önce

*ōran onu **ipdada** şōle bi keserüz, bōle keserüz dōrt şaķ olu. (54/38)*

iprem: İbrahim

***iprem** bey, ğurt kóyünde tāfıķ bey va. (13/5)*

iptedā: Evvela, ilk önce

iptedā dúún bi okunu. okunuk daıdulu. okuyan kişi top top hevle okunuı vörü.
(67/59)

irek: Renk

irekleri cıcıklı cıcıklıydı bõle. irekleri kimi beyaz kimi siyah õle irekleri var_ıdı şõle şõle. (112/32)

iresim: Resim

bu vire iresim mi çekiye bõle. (84/21)

irezil: Rezil

işimiz irezillik. (83/50)

irimúk: İrmik

eveli ekmek yo_udu kine. irimúk gótürülēdi. faķazlādan irimúk gótürülēdi. irimúk çorbası büřürüdúk. (77/43)

iriñ: İltihap, apse

ğızardı ğızardı şõle böyüdü bura iriñleşdi, dōmeldi. (123/47)

islop: Stop

araba da ařāda çalışıyomuş. islop etmemiş. (34/18)

ireçel: Reçel

ne bi dadlı, ne bi ireçel, ne bi õle zeytün, peyindir_imiş hiç onnara āzımı sürmēyon.
(112/117)

iras: Rast

bi kóprüye iras geliyosuñuz. (44/63)

irende: Rende

tencirede gaynadıyoz, irendeden, süzgüden geçirip pesdil ediyoz. (77/46)

iri çorba: Mısır ve fasulyeden yapılan yöresel bir yemek

iri çorba yapāduk. iri çorbası şindi; çekeciñ diymende. el diymanı va. bizim hayatlāda vadu. çúürüsüñ diymanı ondan bulgur çıķā. misiri gıyacıñ bûran aşarı çuure çuure bulgur olu ondan. onu aluduk, toplāduk gózelce galburdan geçüreciñ. galburdan aşā geçene pancarda dolma dūrēdúk. galburuñ üsdünde galanı iri çorbası püşürüdúk. ocā górduk tencireynen büşürü yerdúk. (77/11)

irid-: Erit-

tere yalı iridürüs. (45/45)

itişgen: İtişken: Mücadelecı, acar

şöle domrukları çaylādan omuzlā da bōle çıharudu. çok itişgendi çok. (84/64)

iv: Ev

baķ hep yol duruyo bu düzle, hep orman oldu iv atları. (46/55)

iykú: Uyku

ğara kóye dōru varyiken iykú basdı, yoluñuzun. (122/47)

izan: Ezan

izan nēre, daq varyoz da bi sāt iki sātde burda ġanaqda bōle duş gibi oturuyoz el
billīne toplanyoz. (141/58)

-ī-

īcūk: Azıcık

īcūk de duz ġatcāsın ona avuz delle. (143/25)

īhembahar: İlbahar

īhembahar bilmen mayısını, ġış ġünü hep onnarı bülüdü. (48/223)

īle: Öyle

īle bi şī de yimezdi çok. (103/14)

īna: İşte, orada

tabī burda *īna* evleri şu. (54/6)

-k-

ķābe furması: Hurma

ķābe furması derüz, ondan yapāruk. (144/91)

ķaķla-: Erik, elma gibi meyvelerin kurutulmak için ikiye bölünmesi

ebē! dedi, sen dedi hoşōyu dūv, ķaķla, ġurut dedi onu ġaynat, ġaynat suyunu iç.
(98/31)

kecin: Keten işlenirken ilk çıkan kaba, kılıçlı lif

*ya pamuk gorsañ ilderden vāti olmayanlar **kecin** gollar_ıdı biliyo musuñ? **kecin** demek ne demek biliyo musuñ hani keten ekellēdi ilderden, evet ilellēden keten çok ekellerdi. (79/7)*

kebkebi: Küçük ayakkabı çivisi

*onu **kepkebiynen** mıkların onu hatılñ şullara birer ğapaķ. (123/75)*

kedigılı: Boyunduruk ile kara saban arasındaki bağlantıyı sağlayan ağaçtan üstü topuz bir çubuk

*dahtaları o **kedigılı** dutuye. (71/293)*

kef: Keyif

*esgellik zor_udu, şindi **kef** yapıyala. (3/18)*

kefiye: Baş örtüsü, yazma

***kefiyele** vardı omuza şōle, **kefiyeleri** bōle gollādı omuzlarından şōle. (47/30)*

kefsenek: Denesi alınmış mısır kozağı

***kefsenek** ğırtılı yapāduķ. misiriñ ince yeri vā ye gozağı. unu dōvēdúķ, ğazırdúķ, ğırtıl edēdúķ onu misire ğatāda. **kevsenek** ğırtıl derdúķ una. (72/23)*

kefuķ: Ağaç dalı çekmeye yarayan ucu eğri sopa

***kefuķ:** şindi şu dalı çekemiyosuñ. buña yerişemiyosuñ. ordan daķ **kefū** o dala, ordan āru bōle ğucañadan gelü kirez dalı. (84/49)*

kel: Ağaç aşılama için hazırlanan kalem

*iki tāne kel bīdacesīñ. **kel** dedūm yāni cıvuk yāni ğalem. (155/9)*

kelām: Lahana

*çükündür, **kelām** ondan merkebe dörT şē sarāduķ. (10/9)*

kelebe: Dokuma aygıtında ipliği masuraya sarmaya yarayan araç, çıkırık

*çıkırımız, **kelebemiz** vardı. iplik keleplerni daķarduk, o çıkırī da masıra daķāduk. onu çourduķce o kelep dolanudu masıraya. (61/80)*

keleçoş: bk.kelehoş.

*çükündür deller_idi. onu büşürler_idi. **keleçoş** yapallar_idi. zahanlara ğuyallar_idi ölüm. (162/2)*

kelehoş: Pancar salatası

***kelehoş**, çükündürden olu. çükündürü rendelerüz sōna ona yūrt ğataruz. (53/133)*

kelek: İnce dallardan örülmüş küfe. Genelde içine ekmek koyulur.

*dört ğirtıl ğomuş saca, dört de **keleğ** ğomuş (75/76)*

kelep: İp çilesi

*çıkırımız, kelebemiz vardı. iplik **keleplerni** daķarduk, o çıkırī da masıra daķāduk. onu çourduķce o **kelep** dolanudu masıraya. (61/80)*

kelesde: Kereste

*dālādan **kelesde** ğótdüle fılán. (14/127)*

kemüre: Gübre

*doğal olacaq baña üç beş motur da **kemüre** atarın altına, mal **kemüresi**. ilacı va.*
(91/134)

ken: Dört köşe kesilen çam kerestesi
*bunna dökündü, **ken**, direk derüz. (42/4)*

kelp: Köpek
*kópek de giriya, **kelp** de giriya yāni. (25/21)*

keñer: Kenar
*gúlúkle olucēsa gúlúkle yol **keñerindeyse** arabaynan rampaya indürüz. (35/93)*

kepü: Büyük mih çivisi
*bi kere de ayāma **kepü** batdı. (60/87)*

kepür-: Köpür-
*onnan çamaşırı yıkāqan sabun gibi **kepürüdü**. (56/198)*

kertúk: Kertik: Yarık
*onuñ içine tabi şī gōyala hávruzu orta bōle **kertúk** gibi onuñ dutancı ōle şī. (79/4)*

kes ayak: Pazarlıkta son nokta
***kes ayak** ğabul etdim yāni. (75/93)*

kesek: Toprağın sürülerek parçalar haline getirilmesi
***keseklerin** üzerinden daban çekiliya. (47/55)*

kesenek: Götürü, toptan iş

*benim ūlan onnarı bi aydan beri haķ edemedi de ğayrı **keseneĝe vedi** daşıtdumaķ
üçün **ķóyüñ** uşaķlarına. (71/355)*

kesmen: Kestirme

*biz burdan ğasdamonu 'ye yörüyelek dört sēt filen çeker **kesmen**. (14/24)*

kesmúk (I): Kesilmiş saman

*bi kere sōnadan yabaya iner ufaķlanu **kesmúĝlenü** ondan ķeri yabaynan aķdaruz.
(107/56)*

kesmúk (II): Artık, posa

*esgiden elmeyi bekmez yapıyken dówıyoz ya onuñ şeysini ğuruduyoz elmeniñ
kesmúĝlerni bekmezini alıyoz suyunu. (122/23)*

kesne ğarası: Sonbahar

***kesne ğarası**, ğasımıñ sonu. kesneleriñ olacaından bi hefte evesi olu. eylúlüñ altısı
mudu, on altısı mudu yonsa ğız? hava genelde yaa **kesne ğarasında**. hava ğarannuķ
olu. **kesne ğarasında** basdurma sıcaı olu. ğayrı sonunda depelere ğar yaa. (70/6)*

kesüc: Fırın küreĝi

***kesücü** yersiñ ğabeyet etme! delle yaramazlıķ yapana. (64/31)*

*ekmej sacda bişürüdüĝ. **kesücünen** aķtaruduk. (66/37)*

keşemúk: Etli kısmı alınmış elma, armut gibi meyvelerin arta kalan özü, artıĝı

*yaluñuz **keşem úĝlerini** yere atmañ touĝlā yōsa ollara ğacıya hepcene. (53/3)*

keşen: Çeltik tarlalarında tohum atılmadan önce tarlayı sürüp karıştıran ağaçtan yapılmış tarak

*yaza ekim zamanında gidiyoñ onu keşen yapıyoñ. **keşeñ** yāni moturnan suyuñ içine yapıyola. yāni paletler_inen o yañı bu yañı. (91/40)*

keşgelimen: Keşke

*ben gırıkçu çıkıgçu **gótürüyon** dedi. **keşgelimen** **gótüme** desem ne? (57/62)*

keşik: Sıra, nöbet

*tallaya gidecin birazdan su **keşî** bende. (2/25),*

***gól** deşecēn de ben su **keşî** va onu bekliyon. (85/2)*

kete: Poğaç

*mezere gidēdūk. lablebi, **kete**, simidi herkes ēgiüdü, ğaruşduru, orda dılu. (10/4)*

kete-: Kitle-

*ben **ketledim** elimi çekdim. (57/57)*

kevcen: Bastonun elle tutulan eğik kısmı

***kevcenlî** verēcēsîñ. (71/314)*

kevken: Eğri

*kevúk sapı çekme_üçün şōle **kevkenli** çatal. onnan sapı çekerdúk. onu yuna yaparuz.*

*onuñ ucu **kevkenli** olu. (1/62)*

kevúk: Harmanda veya samanlıkta sap çekmeye yarayan ucu çengelli ağaç tarım aleti

*kiren, meşe, ağaçlarından dirgen, **kevûk**, anadud oludu. (1/61)*

kıvılcım: Kıvılcım

*ateş yanarken ciye atlar sağ sola **kıvılcımı**. (142/51)*

kırtlak: Kıkırdak

***kırtlak** kısmına çağāsañ canı yanā. (21/14)*

kirā: Kütük, tomruk

*óküzlē, kómüşler_inen **kirā** çekeller_imiş ollara. (152/62)*

kiren: Kızılcık

*gönserve guyyala, fasilyadan, mantardan, dikenilmeinden, ısıt, guşburun, tongel, **kiren** toplayala. (75/27)*

kiret: Otlak, mera

*ben dāda **gördüm** ötde bizim **kiretlēde** bi yer vā düzde. (71/210)*

kirez: Kiraz

*alma, armuT, **kirez** aşulanu. (22/18)*

kirik: Elde yün eğirmeye yarayan çatallı bir araç

***kirik** suyu gabū yarıyo bōle. (22/20)*

kirman: Elde yün eğirmeye yarayan çatallı bir araç

*şōle **kirmanımız** var_idi **kirman**. tezğah da doḡurduḡ. (112/55)*

kirpü: Kirpi: Kestane kabuğu

*siz diye **kirpüsüz** toplañ ben size úünden gılıfını toplayvereyin deye. (69/136)*

kipse: Küşpe

***kispesini** guruduyoz. (122/23)*

kişiyе gitme: Semetten sonra kız evine gidilerek yapılan eğlence

*semedini yapalla. ondan sōna daılula. üç **g**ún sōna gızı **k**óyüne ēgüdüle. **ki**şi, **ki**şide. **kişiyе g**itdi delle. üç beş **ki**şi gider toplanu. gız evine gомşularına da çağrula. benim gızım **kişiyе** gelmiş geliñ bu āşam oturalım soħbet edelim. oturalım soħbet edelle oyun tır**k**ı yelle içelle. (56/151)*

koķak: Pis, çirkef

*hatice halamgil de çıkıya mı gapıdan! a kemkenef! a **koķak** ğarı! (69/19)*

kotemez: Topaç

*uşak çıkarıyala onna. ifacuk ifacuk **kotemez kotemez** uşakları va. (71/209)*

köflet: Gofret

*hepimiz birer kilō, ikişer kilō āmme lablabi, püs**g**út, **köflet**, daıduruz. (28/26)*

-k-

kāfiye: Baş örtüsü, yazma

*at üstünde gelülerdi **Kāfiye** dellerdi. aħ ölüm aħ! baķ şindi bōle biz şindi sen benim ölüm yerinesiñ baķ. şindi bōle **Kāfiye** ēderdúk. örtüye **Kāfiye** derdúk. şindi burdan da*

*bõle oḥçur bālardúḵ ip gibi işdi şõle oḥçur derüz. şõle doḥurduḵ biz onu. alḥasına da tū daḥardúḵ. tū işdi bõle iplikden tū yapardúḵ. bõle bālardúḵ. buraya da sallandırudúḵ. dūnuḵ eder gibi örtü geyerdúḵ **kūfiye** ederdúḵ. (112/2)*

kār: Meyve aşılamaya yarayan kalem

***kār** vadu. bu şindi acı elmeyse elme aşlarsıñ. ahlad_ısa armud aşlarsıñ. o aşuya **kār** derüz. o **kārı** oraya soḥarsıñ mācunna. edirafını sarā sıñ, bālarsıñ. (109/25)*

kāzı: Bazı

***kāzı** ūle geşler yapar onu. (44/40)*

kútürde-: Çatırda-

***kútürüya** ortalık diya bu şindi. (48/35)*

-**k**-

kócek: Saman bağı

*baı yaparsıñ. yun yaparsıñ. baq **kócek** de derüz biz burda. (66/18)*

kómes: Kümes

***kómesde** touḵ, anaç, baba hindi, vidik, ğaz Fidī beslēdúḵ esgiden. (61/38)*

kóset: Ateş karıştırmaya yarayan bir ucu yanmış odun, tahta

*geceden ğalma odun, **kósetleri** yaḳıyoz. (60/10)*

kóterbez: Topaç

*gótünde gezdürüye iki üş dāne **kóterbez** **kóterbez** **kópek** golbezleri gibi geziyala o düzlēde. (71/211)*

kón: Köy

*ondan sōna **kónde** bi ğarı va oña aldūrun ben dedim. (54/155)*

kóy góçüren: Köy göçüren: Tarlaya zarar veren yabani bir bitki

*yelmúk, ğaramúk, **kóy góçüren**, toklu, ğarağavúk bitē bullāda. (18/55)*

kúbelemeç: Etine dolgun

*ben maraşúk deil idim maşallah iyiydi **kúbelemeç** gibi. (71/110)*

kúcü: Kücü: Dokuma tezgâhlarında arış ipliklerini açıp kapayan tarak

*dolapda çözēdúk ğoca yumaķ edēdúk. daraķdan, **kúcüden** geçürüdúk. (152/9)*

kúflü: Küflü: Evde kalmış kız

*bi **kúflú** ğız vadu, boun yoķ o. (53/128)*

kúhner: Köknar

*dālādan toplayyoz. bu yāda yoķdu bu yanda vadu. **kúhner** dipde olu o. (53/74)*

kúndiye: Günlük iş elbisesi

*bu geydüm elbiseye **kúndiye** derüz buña ete yañkına gişilik derüz. gişilik **kóyde** geyilmeyye. dúüne didēken giyülü. **kúndiye** devamlu giyyoz. (53/86)*

kúre: Küre: Pekmez ocağı

*üzümü banduruyala, ğuru üzüm idiyala. onu **kúre** derüz ğaynaduruz bekmez. (101/93)*

kús: 5-10 cm. çapında ağaçtan küre

*ondan sōna dibine şu **kúsüñ** üstüne oturun. (123/62)*

kústāne: Banyo

*banyo yapmak için hamamlık odaya **kústāne** derüs biz. (45/50)*

kúŞü: bk.kúcü.

*düzende bez doķurduķ oyl. **kúŞü** daraķ vādu onuñ. (77/37)*

kút: Bozuk, çürümüş yumurta

*o yımurtalarıñ bazıları çıķıye bāzısı çıķmıye. kimisi cılığ olıye **kút** olıya. touķ yirmi bir **gún** altında beklē. (53/96)*

-I-

lados: Nadas

*felk demek yāni lados demek. sürdüñ yere **lados** delle. (129/24)*

lapor: Rapor

*baña bi **lapor** vedile. (169/4)*

laylon: Naylon

*işdi evelsi **laylon** yoķ_uğu işdi. (51/38)*

leçer: Reçel

*incirden **leçer** oluya. (116/42)*

lehçesi bozuķ: Ağzı bozuk, kötü konuşma

*ōlanı beyenmemiş, **lehçesi bozulmuş.** (153/79)*

lēlin: Lastikten bayan ayakkabısı

*ğadunna aaşdan **lēlin** giyerdi. (14/21)*

letīce: Netice

*şindi **letīce** burdan biz vardıķ eyniñi başıñı giydi. (13/5)*

levir: Revir

*bizi ēgirdile toķtura. o zaman **levir** va. (32/22)*

loğa: Erkek hindi

***loğa** deye erkek ibiye derüz. (53/70)*

loķ loķu: İçine un, pekmez ve ceviz katılarak yapılan yöresel bir tatlı yemeēi

***loķ loķu** bekmez **loķ loķu** yapılı şöyle diki diki. **loķ loķu** dille esginiñ ģarıları. onu bi bekmezle çıkardı. ceviz_inen ayru. bi de yālu keşli. cevizli öyle çıkardunna,*

esginin gadunları. **loḵ loḵu**, sıcak su neyin içine unu gūyoñ, devamlu bi oḵlāç oluya ince onuna devamlu ġaruşduracañ. (91/85)

lombudan: Aniden, hemen

aḥlıma birden gelü **lombudan** söylēdim ben. (102/43)

lop: İçine un, pekmez ve ceviz katılarak yapılan yöresel bir tatlı yemeği

lop, tavaya iki bardaḵ su ġoyyoñ. o su ġaynayacaḵ zaman sūra cıḡıl cıḡıl ġayniyö. o zaman duzunu ġoyoñ. duzu ġaruşturunca onu eriyo bunuynan iki bardaḵ suya içine dóküyoñ. hamura temüz oḵlōçumuz va. onun_unan çóúre çóúre o aḵ un ġipġırmuzu oliyö altun gibi. o ġızarıncacḵ onuñ bişdūñü biliyoñ. ondan sōna onu ġalan şu ġaşū böyle suya ıslay ıslayve diki diki böyle çıkarıyoz. cövüz, bekmez, yā ġatıyoz. buna **lop** diyoz. (95/99)

lopor: Rapor

toḵtur baña üç ġún **lopor** vedi. (32/22)

lütübet: Rutubet

at ġatına ōra **lütübetden** duramıyan dedi. (48/133)

-m-

macara: İltihap, apse

şindi meselá iliniñ burası şindi aardı mıydı şimdi tahta gibi **macara** toplamış içi derüs. (45/68)

mācunus: Maydanoz

*ayğudunu itmeye diyin. bi bakraç yogurt çalaruz bakraca. içine nāne, **mācunus**, dorağ dolduruz. (90/38)*

mada: Mide

***madam** çekmeye, yeysim yok deye. (53/54)*

mah mah: Hayvan çağırma ünlemi

*oraya çıkar derdi **mah mah mah mah** deye. (29/75)*

maḥana: Makarna

*misir bulğuru, bıyday bulğuru, **maḥāna** kesellēdi bıyday unundan. (51/19)*

mahansu-: Yadırga-

*kóyde aruda tutunmağ için arunuñ birini bulacañ, birini paraynan alacañ, birini çalacañ. valā ğayrı ben **mahansumayon**. (37/36)*

mahne: Bahane

*onu aluduğ, ğalem yoñma **mahnesine** gidēdúğ de ğalem falan bulamazduğ biz. (33/50)*

maḥraba: Merhaba

*biliyoz **maḥrabāmız** emmizādeyüz onnāran. (54/6)*

maḥaryoz: Tarlaya zarar veren yabani bir ot

*yabāni ot, **maḥaryoz** deyi bōle dal yayar. aynı bēle ufağ ufağ pul gibi olu o. çok dal yayar ekini māf eder. (35/98)*

maḵraş: Bakraç

bildūñ şu maḵraşda baḵ maḵraşda. (42/20)

malak (I): Buğday ya da mısır ununu kaynar suya dökerek yapılan ve pekmeze yenilen bir çeşit yiyecek, kaçamak

malak dellēdi şūle şūle gıralla ğaşūna. (46/68)

malak (II): Ayı yavrusu

köpeñ yavrusu ğoblez, ayu yavrusu malak, hıdır da va. o da çoḵoleze bēzeze de fındıḵ yēye onnar. sarı gibi emme balıḵ gibi bi şey bōle hep fındıḵları yēya. (119/205)

mamlaylu: Mısır unundan yapılan bir yöresel yemek çeşidi

mamlaylu yemeḵ misir unundan oluya. misir ununu deymende ūdüyosun unu, tencire ğaynarken eyce ğaynaycaḵ ğaynayıncaḵ unu ğūyosun içeri. ğaşūna ğarışdıryosun, ğarışdıryosun o ğoyuluya. ğoyulduḵdan sōra dōḵıyosun ğaşūnan. demür ğaşūna dōḵınceḵ sanıta dō düzersin. maḵāna gibi o toplanu gendü. ğaşuyna yapıyoz. (142/38)

mammussuz: Namussuz

mammussuz çóḵırge (67/54)

mancar: Pancar, karalahana

baccalarda fasılye, marul, mancar, cacuḵ, domatis, patatis, onnarı yapıyoz. (46/75)

mandalin: Mandalina

*burda fişne va. nar, **mandalin** yok. (22/18)*

manduz: Sacdan yapılan, soba biçiminde, üstü ızgaralı ocak.

*piknik yapākan **manduzuñ** içine gor gıyaru. orda et gızarı. üsdüine yemek de goruz, gor gıyaru. (61/62)*

manğaç: Kestaneyi diken kabuğuyla toplamaya yarayan bir nevi maşa

*kesne de toplāruz. kirpiyi doruğdan doğulla. şõle bi çatal aqç yapalla tahtadan şõle ona **manğaç** delle. (84/101)*

mantıs: bk.manduz.

*ben şindik çobannıa gidēken ucağda **mantısıñ** üsdüine yemē gorun. (53/174)*

mapsāne: Hapishane

*ğayınım bi adam vurdu gitdi **mapsāneye**. (107/150)*

mapus: Hapis

*bundan sōna **mapusa** girme. (66/26)*

maraşuğ: Zayıf, cılız

*ben **maraşuğ** deıl idim maşallah iyiydi **kúbelemeç** gibi. (71/110)*

masıra: Mezura

*o çıkrı da **masıra** dağāduğ. onu çourdúğce o kelep dolanudu **masıraya**. (61/81)*

maslak: Çeşme

*şurı **maslayñ** yanna doñuz gelü de ne yer de ne gor. (84/113)*

masruf: Masraf

*çok **masruf** çekdim. (11/47)*

matur: Motor

*indi **matur** çıkıyı. (101/46)*

mayıs: Hayvan dışkısı

*zıbgayı hayvan **mayısıynan** boyallar ıdı. (14/28)*

mayış: Maaş

*atmış beş **mayışı** alıyon. (14/140)*

maytap: Şaka

***maytap** olsun diye bile gosurlanma. (60/45)*

mazaķ: Olmamış, ham

*erüklē daķa olmadı **mazaķ** onnā daķa. āziñı dalar. (64/13)*

meccāne: İmkânsız

*adamları da dedile ōlan verelim deye. heni bubası **meccāne**, kimisi dedi o gosur. (153/84)*

meçek: Başörtüsü

*āzına şu aķķa tülbetle va ye o aķķe tülbetlere **meçek** derüz biz burda. (113/58)*

meçúķ: Davul sopası

davula vurdum zırladı

meçúlk elimden fırladı

dar sokağdan geçerken

kópekler beni zorladı (42/106)

med oyunu: Çelikçomak oyunu ve bu oyunda kullanılan 10-15 cm uzunluğundaki değnek

med oyunu da yere yapıyoñ şöle üş tomağlu bi şey. (22/33)

mefât: Vefat

*gızım **mefât** etdi. (16/22)*

mehēsın-: Beğenme-

*soruya edirāfa eliço orda. tabi eliço 'yu **mehēsınmeye**, elini de vemēye. (3/67)*

mehir parası: Kız köylülerinin gelin evden çıkarken aldıkları bahşış

*esgilēren ğardaşlık oluyodu, amcalık oluyodu, **mehir parası** oluyodu. ğapı kitleyelardı ğardaşlıkda. (142/6)*

mekkere: Taşımacılık için kullanılan at, eşek, öküz gibi hayvanlar

*ğatırnan-matırnan daşıllar_ımış boyuna **mekkere**. (29/70)*

mekyiri: Evin önündeki geniş alan

*geleniñ **mekyiri** ora. hatıra bi şey gelmesin. ismi cismi bilmeyince ğórmeyince, **mekyiri** eviñ toplantı yeri. (25/87)*

mekúlk: Davul tokmağı

bir **mekue** uryan derdi doulcu. doul **mekúk** deyela ya vurdukları şeye. iki, üç varıve. (124/20)

mele: Çelikçomak oyunu ve bu oyunda kullanılan 10-15 cm uzunluğundaki değnek
şurī bi **mele** eşerdúk bōle yuvallaķ. (14/49)

melhem: Merhem

çok zedelenmiş dēya. **melhem** vedi ārı kesici hāp vedi. (33/56)

memlūn: Memnun

ecele etmeñ sizden **memlūn** oldum. (80/1)

mençe: Yer adı

gitdim **mençe**'de orda bi ğardaşlīm vardın. (68/78)

mendek: Kedi yavrusu

ked **mendej** gibiydi aynı. (17/11)

mendik: Köy adı

sepet ören olu ämme şeylerde örelle **kóylēde**. **mendik**'de örelle çok. (111/164)

menevşe: Menekşe

geliñların ilāsını **menevşe** dirüz oña geliñleriñ başında idelle, gelin de ālar, üstüne alır. oña **menevşe** dille. (88/60)

mengelez: Keten işlenirken lifleri kılçık ve kıtıktan ayırmak için kullanılan dört ayaklı araç, taranır hale getiren mengene

verüdü goluna iiridúk ğalan **mengelez** inen çóürüdúk fırıl fırıl fırıldı. (106/83)

mengine: Mengene

*onu aynı saçı hanı nası darayala bõle **mengineye** varduḡdan sõra bi de daraylar_ıdı
bõle şey_inen. (119/8)*

meñşur: (<Ar.menşur) Meşhur

etl_ekmek meñşur. (16/11)

merdim: Sert

*ğayalar **merdim merdim***

su deıl benim derdim

aaçlar ğalem olsa

yazılmaz benim derdim (74/7)

merdimen: Merdiven

*o merdimenden inerkene, o **merdimen** ğayınca şaḡıdan yere düşdüim. (101/24)*

merya: Mera

*inekleri **meryalara** salıyon. (49/49)*

messüt: Mesut

bizimkile işdi erbaḡan şõle, işdi ecevid şõle, işde demürel şõle, işdi çinner şõle,

***messüt** şõle. (30/69)*

meşed: Gayrı Müslim Mezarlığı

***meşed** altı tallası (67/29)*

meşşur: (<Ar.menşur) Meşhur

*ğızıl çam çok **meşşur**. (27/19)*

mete: Öte

*o ad_ınan **mete** dünyāda şindi öte beri ad veriyala. (71/303)*

meyer: Meğer

*irī o doñuzdan cıerimiz düşdü a yavrum **meyer** şu kóyüñ ounde olusa görhüdan gelmiyo. (99/34)*

mezellik: Mezarlık

*ōran dönmüşle gelüken de ōra aşada **mezellik** vādu. (46/49)*

mezlek: Uyuşuk, tembel

***mezlek** gibi otuduk bu bahar diplerini ğazsağ oludu gine biraz. (61/53)*

mıhlama: Kıymalı yumurta yemeği

***mıhlamayı** ğıymayı ısıdusuñ ölüm. (94/37)*

mıktar: Muhtar

*o vakıt ben **mıktarıyın**. (26/12)*

mınay: Köy adı

*biz burdanuz. mınayluyuz biz. kóyüñ adı mınay bura da **mınay** yaylası. (112/1)*

mıntazam: Muntazam

*yol **mıntazam** deıl_idi. (11/50)*

mısmur: Geçimsiz

*dövüş, ğavğa eden, dóğacin, alacin, onnā böyle **mısmur** bēle ānadıvörüdün. (69/187)*

mutlak: Mutfak

*mutlak yo_udu. hem **mutlak** çıktı. (132/127)*

mimkân: İmkan

*direkdör_ünen çekiveseñ bi dā **mimkânı** yok. (29/28)*

mimkin: Mümkün

***mimkini** olsa göndermek isderin, dedi. (14/92)*

min min git-: Yavaş yavaş

*habibe ğarı bi de baıdım ğaynasına dōru o aşadan **min min gidē** ğızım. (69/76)*

mil: Aşı kalemi

*ondan sōra **mil** delle şōle bi şey vadu oraya soĥarsıñ **ġūzelce**, aşā dōru. (109/25)*

miltan: Mintan

*alayım sırtıma bir **miltan** (42/99)*

misir yedisi: Bir mevsim

*üfKerde misirle ğozaı yapā. dene yapmaz. buna **misir yedisi** de delle. (70/24)*

miydan: Meydan

*tamda da beş on malı ben besledim, **miydana** ğótdüm. (68/40)*

miyde: Mide

***miyde** de yara va. (81/5)*

miyva: Meyve

*undan sūnama bekmez, almadan, armuddan **miyvadan** başğa yapmadım. (60/73)*

mizan: Durum, vakit

*Allah rāzı olsun Allah **mizanına** gorusun. (102/3)*

mocca: Köy adı

*doğnı, esgiden şey_idi **mocca** dellēri şindi deışdüdüle. doğnıya çóúrdüle. (141/5)*

modolye: Madalya

***modolye** fılán aldıla. (8/19)*

moğuz: Destek

duvar örēsiñ daşı daş üsdüne gor da arķasına āsamama_çün bi şey ğorsuñ ya.

***moğuz** delle. arķasına **ğúççúk** çocukları atalla fılán işde oyun yapalla. (28/16)*

moķor: Ev iskeletinde kullanılan kalın ağaç

*yukardan saldūñ aaçlara **moķur** delle. (84/57)*

mudul: Nodul

*hayvaniñ **ğótüne** dayakla **mudul** dürtēdúk. (44/23)*

mugún: Bugün

*temizlik de õle aramayalar_idi şinni **mugún** temizlik. (141/26)*

mur-: Vur-

*dede ğalb ğırızinden getdi. iki kere **murdu**, ğurtulduydu. üçüncüde mefāt etdi. (84/61)*

muruş: Vuruş

*geçen gún hayvanna **muruş** edēken araya girmiş hayvanla parpalamış bi gózel üsdü başı órselenmiş, buruşmuş. (53/131)*

mücde: Müjde

***mücde** dedi. (32/57)*

münüs gomşu: Yakın komşu

*yāni akrabamız deıl de **münüs gomşu** alıyala baqđım boynundan. (114/228)*

müşgicek: Yabani bir elma çeşidi

***müşgicek** deyi bi yabāni elme vadu onuñ tavşudu da gózel olu. (61/59)*

mütün: Bütün

***mütün** milleti orda douruyoz. (95/16)*

müytü: Müftü (67/57)

müzevirle-: İspiyonla-

*o gıznan ũlaniñ gonusđunu kim **müzevirlemiş** habarıñ vā mı? (67/22)*

-n-

nacaķ: Balta

*elimde bi **nacaķ** va. (17/19)*

nadus: Nadas

*tallayı **nadus** etmeye felk deller. (169/23)*

naḥır: Kōz

*çeltúḱ gızarıyo böyle **naḥır** gibi. (91/50)*

nālet: Lanet

*ayan ğuru olmuş susuzluḱdan **nālet** olsun dirüz. (41/32)*

nālun: Takunya

*nāpardı biliyo musuñ bu **nālunculuḱ** da yapıdı. ğuru yúḱ gemisi **nālunculuḱ** delle.
(119/208)*

namazlō: Namaz seccadesi

*onuñ deri ğónünden posteke yapacāsıñ başğa ne yapacañ. posteke **namazlō**. (122/9)*

namrud: Kızgın

*ğız yemē hazıllaya emme çēresi eyri. **namrud** gibi olmuş ğız, çēresi eyri. (153/78)*

nañısı: Hangisi

***nañısını** tutacañ aḱlında. (114/267)*

nanḱı: Hangi

***nanḱı** mantarı biliyoñ? (56/49)*

nasbetsüz: Nasipsiz

***nasbetsüz** ğonuşuyosuñ sen òle. (164/2)*

naşraba: Maşrapa

*onnarı delerdúḱ **naşraba** gibi şē soḱarduḱ. (146/6)*

navruz: Nevruz

*mart doḡuz navruz, **sultan navruz** dellēdi eveli. (98/38)*

nazzetlū: Lezzetli

*āndan sōna iccaḡ su ḡuycaḡsıñ. iccaḡ suynan **nazzetlū** olu. (116/67)*

nebet: Nöbet

*ben **nebetde** uyumuşuyun yalan yoḡ. (3/34)*

nefā: Defa

*ben tam üç sene sürleşdim. ilk **nefā** naz edelle bōle bi kere varula vemezle (112/9)*

nefāt: Vefat

*o **nefāt** etdi. çocuḡlar var. (62/13)*

neḡat: Rekât

*iki **neḡat** namaz ḡıldurula. (54/146)*

nēlin: Takunya

***nēlin** giydúḡ, çaruḡ giydúḡ. (106/51)*

nene: Nine

***nenemgil** hatıbōgil ḡızı olıyala. (14/118)*

neter: Noter

*ḡardaşını ata bindüdü burdan **neterden** vekīl etdi. (132/39)*

nevsim: Mevsim

*bu **nevsimde** de satulu. (123/95)*

neyi: Filan

*ondan sōna çıkırmbaş **neyi** yapallar_ıdı äsgiden. (10/6)*

nezgep: Çene altından bağı olan bir tekke

***nezgep** yaparduķ. o **nezgepi** nakışlu yaparduķ. başa bālarduķ. (130/19)*

nışanba: Muşamba

*ğuyucaķ yeri yoķ üstüne dō ya **nışanba** gōya ya da òle hiç bi şe olmeya. (51/36)*

nōçün: Niçin

***nōçün** derseñ ilacı çüinkü o onuñ. (91/212)*

noķra: Bir kene cinsi

soķurģa hayvannāda olur. kene ayru olu. kene hayvannarıñ her tarafına yapışıya

*hatdā ĩsannara da burlāda yoķ. soķurģa, **noķra** hayvanıñ sırtında olu. (167/45)*

nonca: Ne çok

*burdan **nōnca** uzā gidülü de ĩsan yanna bi şĭle almaz mı ay_ölum! (69/216)*

nousa: Lohusa

***nousa** ģadın ģırķ ģún içinde ölüse o ģadına cenābı Allah **nousa** ģadına soru suval*

yoķ delle. (45/60)

nuhut: Nohut

*baççalara **nuhut**, domatis, patatis, soğan ekerüz. (54/194)*

nusġa: Muska

*baġ **nusġa** bilem yazdudum ġoynumda. (69/32)*

nutūbet: Rutubet

*fasulyele ġalan ġuraġsamıř valā hava da **nutūbetlū** aslında. (67/15)*

núĥúl: Yüzük

***núĥúlū** řōle saġlāruz bōle. (8/7)*

nūmen: Numan

***nūmen** isminde iki adam var_ı mıř. (11/38)*

nūmere: Numara

*biletiñ **nūmeresini** sōle. (32/56)*

nūtfen: Lūtfen

***nūtfen** sen müdürüñne annat bunnarı. (15/18)*

nūtfüye: Lūtfiye

*bizim **nūtfüye** ġız olaydı ānadudu size, bek bülü o. (70/95)*

-0-

od: Ateş

*lambayı **odlū** da yařmā ġorduk. (84/67),*

*eñ son talladaki añızı **odlāsiñ**. (167/16)*

oĥur: Uĥkur

*şindi burdan da bōle **oĥur** bālardúġ ip gibi işdi řōle **oĥur** derüz. (112/4)*

oķ: Kağnıda mazı üzerine boydan boya uzatılan yan ağaçları.

*şindi ğızāñ **oķu** var_ıdı. ğızāñ **oķuna** ħoru beni būle ğuşāmdan fılán daħa daħa onuñ altına ħoru ğāri ğalduramadı tabi yoķoru ğañırdıya. (62/37)*

oķlavaç: Oklava

*ben yufğayı **oķlavaçnan** açarın. (39/3)*

oķlōc: Oklava

***oķlōcu** alusuñ, bişlēci alusuñ yaz Allah yaz. bişi yaparuz, ter ekmek yaparuz. (53/62)*

oķunuķ: Dügüne davet ederken verilen helva, leblebi, şeker, büskevi gibi şeyler

*iptedā dúún bi oķunu. **oķunuķ** daıdulu. oķuyan kişi top top hevle oķunuñ vörü. (67/59)*

oñ: On

*bize de getü dedile **oñ** başıla, çouşla. (32/38)*

oñ-: İyileş-, düzel-

*iyyüz işdi baķsaña zararımız yoķ, ölmēyoz da **oñmāyoz** da. (54/3)*

ortan: Ortancı

*ōran **ortan** ğaynımuñ ğarsıynan, o eltim_inen ħanife ğarıyı biliyo musuñ? (48/131)*

orüsğar: Rüzgâr

*alaf aldı bi de bōle bi **orüsğar** va. (110/36)*

ovandere: Hayvan dürtmeye yarayan ucu sivri değnek

óküzleriñ gótüne mudul dürterüz ovandereyne dīren inen aқdaruz (107/55)

ovşala-: Ufala-

şunuñ arasına goyacāñ, ovşalıyacāñ. (104/5)

ovun-: Avun-

ovunuyalar ımış çıkmadı bu öldü mü neddi çıkmadı. (114/152)

-ö-

öcük: Azıcık

öcük namazı gılıñ. (88/85)

ömür: Kına gecesi gelinin başına örtülen kırmızı, boncuklu ipek örtü

gelinlere daқyala. onu gelin aluқana daқyala. ömür deyala o bi yanı gırmuzu bi yanı o. (71/79)

ördmek: Karalâhananın uç körpe yaprakları

bizim bullāda gara pancar işdi. ondan gardlarından malımıza veriyoz. toқlara yīya yapraқlarından toқlara vörüz. ondan sūra onuñ ördmeklerinden gavūruz. tepesi var ya ördmek deyoz. onu òle sovannan gavurula òle. (79/89)

örke: Yün ya da keten eğirmeye yarayan alet

keten var ıdı eveli keteni şey edērúķ, ĩridúķ. örke var ıdı. (154/83)

örkebaşı: Çıkırıktaki makara aygıt

ilēren geşlik zamannanda çaluşdūmuz zamannāda uşaq devşek bōle örkebaşı gibi. (84/15)

örtü deşekci: Çehiz taşıyan heyet

äsgi dúúnne kóylēde yapılyodu. kóyden buraya örtü deşekci dellēdi evvelsi. benim eşyāmı o gún gótümeye gelüler_idi. ordan buēz de haq gún buraya gótürüler_idi.
(125/2)

örúkle-: Bağla-

hayvannarı örúklēdúk çayıra zerhoş zerhoş zabahada çalāduq. (27/12)

örümcek: Tahta çocuk beşiğinin tutacağı

onu ğāri bōle örümceiynen böyle sallarsıñ. o tıķı tıķı sallanu. (151/13)

örüsġar: Rüzgār

örüsġara ġarşu yabaynan savuruduq. (53/33)

öset: Gerçekten, sahiden

bizim süleyman öset buluvórü onu sā. (53/172)

ösger: Rüzgār

hāb yatmış misir. hāb oldū gibi yatmış. ösger de etmiş. (57/2)

össet: bk.öset.

össet! össet! çok ġúleş edēdim. (27/53)

ötelezle-: Tavuġun kanatlarını yolduktan sonra geriye kalan küçük tüyleri ateşle yakmak

yiyp çocuññ bi yerine ne bi şē sürülmeyi o ġada ötelezlenmiş çocuk. (69/106)

öve: Nenni

góvden inmiş bēşik

içinde güccük çocuk

öve yavrum **öve**

ebdesiñi aldurdum

namazıñı gıldurdum (86/89)

öven: Antre, hol

*ev **övenlerinde** ğurududuĸ her şeyi. fasulyaları neyin seriyos, ğuruduyos evde. **öven***

*diyoS biz şindi salon diyola ya. biz **öven** derüs bāzı kóyde hayat delle. (85/4)*

övey: Üvey

*o adam ben evlendim ben geldim buraya **övey** ğayinte emme adam iki gece yatiye*

būra orda da vā. (132/159)

övlen: Öğlen

*bi yúk **övlen** gótúdim. (56/46)*

övşele-: Ovuştur-, çitile-, yıka-

*bi o yaña bi yaña dörd ğişi onu bi de òle **övşeletdülerdi**. ondan sōra da pontul*

dikmeye terziye vörülerdi. (152/23)

öy-: Karıştır-

*baĸ eti gózelce **öyerüz**. (146/26)*

öylen: Öğlen

***öylen** ezeni oĸuniye namazda ğılıyala. (95/25)*

özek: İp yumağı

*bedür̃ bõle eyiriyoduḵ **özek** oluyodu bõle ğayrı onu neye ğullanusañ ilġıdıra sar, şõle sar, bõyle sar. (89/30)*

özger: Rüzgâr

*şu camı ört sen ondan **özger** geliye baḵ altını çuuriye şo yā do. şōran geliye **özger**. (71/126)*

-ó-

ókçür: Uçkur

*siyah çar vadu. bürġú vadu. şindi beline **ókçür** daḵalla. (93/20)*

órsele: Parçalan-, dağıl-

*geçen ġún hayvanna muruş edēken araya girmiş hayvanla parpalamış bi ġózel üsdü başı **órselenmiş**, buruşmuş. (53/132)*

órúḵ: Erik

*burda **órúḵler** vardı mēmed mezallīñ içinde o **órúḵler** yoḵardan aşā ıġırdı. (130/30)*

Ėsü: Odun kömürü

*dādan ğurgenlēden **Ėsü** yapar yaḵarduḵ esgiden ğışın. (158/52)*

óñnúḵ bağlaı: Önlük bağlağı

*beş çeşid çorap doḵuyodum bīle sarıyola **óñnúḵ bağlaı** derdúḵ. (101/106)*

óvey: Üvey

a ben şini ni yapacan óvey anam beni şindi öldürü ġāri. (128/28)

-ö-

öcük: Azıcık

öcük biriniñ yanında öcük biriniñ yanında durdum. (18/8)

-p-

pağla: Bakla

baña dellēdi ki boun pağla olu mu, boun ġarıķ olu mu? (70/2)

pağluva: Baklava

dā olmadı yayla çorbası, pağluvası, böreġ, dolma, sarma... (15/7)

pala: Kilim

ağ olum ağ. ne palala doğudum ben. kilim şēle oña pala derdúķ. (112/55)

pağga: Banka

elleğut'de pağga müdürümüz va. (1/20)

pağgalez: İp iğirme aleti

ipi bōle pağgalezde ġrüz. onu ġatlaruz. (112/56)

pannāzi: Önemli, moda olan

millete ayran, yourd vörüledi o zaman Pek pannāzi bi şē yo_uğu yāni. (4/3)

paprika: Fabrika

*daşkóprü 'de **paprika** ğapanınca bu da öldü. (12/35)*

papurğa: Fabrika

*çeltúk oliy **papurğada** döviyos piric_oliy. (86/12)*

parlak bazar: Çarşı-pazarın kurulduğu perşembe günü. Büyük pazar.

*perşembe **gún**_üdü evvelce **parlak bazar**. (26/29)*

parpala-: Vur-

*geçen **gún** hayvanna muruş edēken araya girmiş hayvanla **parpalamış** bi **gózel** üsdü*

başı órşelenmiş, buruşmuş. (53/132)

parpanaya sar-: Dalgaya al-, önemseme-, boş ver-

***parpanaya sardım** sōna. bubam çok gızdı. çok yaramazdım ben. (60/87)*

parpu: Sopa, maşa

*ona da uğursuz delle. o adamı ne yapacāñ biliyoñ mu bi **gózel** **parpulayacañ**. (37/75)*

paslafla-: Üst üste koymak

*bir biri üsdüne **paslaflaruz** ondan sūna onnarı şori ğor ğuruduruz. (46/15)*

paşuk: bk.poçuk.

*ayunuñ yavrusuna **paşuk** delle. (107/104)*

pat: Patates

*burda **pat** ekiyoz. (89/50)*

pata: Patates

*burda biz dikim dikiyoz, ekin, fasilyeyi, **pata** ekiyoz.* (40/11)

patada: Patates

***patada** bişmemiş.* (19/3)

patala: Patates

*evin ūne douz gelmiş dudun dibinde **patala** vardı. **pataları** sókmüş.* (131/19)

patdadaḵ: Hemen, aniden

***patdadaḵ** çıḵdıñ eşī* (97/16)

pateke: Patates

*sovan dikiyosuy, **pateke** yapıyosuy.* (47/57)

patirik: Hediye

*arada bi ne vardısa ámmē ğuzu, ámmē para, ámmē **patirik**.* (25/18)

pavriḵa: Fabrika

***pavriḵası** yok.* (46/89)

payınla-: Paylaştır-

*ḡólū **payunladūñ**. suyu dutāñ. **payınlatıcāñ** onu.* (101/36)

paytar: Baytar

*onu **paytara** ḡótürüyoz. ĭneye geldū zaman **paytara** veriyoz.* (160/9)

paytun: Fayton

*äsgiden **paytunnan** gezēdúċ. (12/13)*

pekle- (I): Ayırmak, seçmek

*tek tek elden geçiya. tek tek yıġar **peklerüz** bunu. (38/22)*

pekle- (II): Pakla-, temizle-

*sayañ ucunda onnan **peklerüz** süpürgeynen. (53/20)*

peleş: Beleş

sen cēmiyi yapdurusañ gerisi saña peleşden ġalu, dedile. (26/26)

pēlifan: Pehlivan

*orda **pēlifanla** çıkardı edirafdan. (14/40)*

pelverde: Tatlı elmadan yapılan marmelat

*alma neyi olusa ondan **pelverde**-mülverde ediyoz. (89/56)*

pençere: Pencere

*baċ **pençereden** yolu ġóstereyin. (107/63)*

persavat: Çirkin

*bi de āşam zopa mı yēceñ! **persavat persavat** ġonuşula sōna bize. (53/25)*

perúú: Manti yemeġi

***perúú** derüz, ġulaċ derüz hamurdan. onu yazaruz hamuru, yuñüruz şõle parça parça*

*keseüz ufaċ ufaċ. onuñ içine de çókólek ġorsuñ. oña **perúú** derüz. aynı mantınıñ bi*

deġşī yāni. (61/69)

peş: Felç

*kiminin bacqından su alıyala, kimi **peşlü**. biz onnāran sālamyüz. (46/22)*

peteke: Patika

***peteke** yolu, ayak yolu var_ıdı. biz asgere gidīken bilen zonguldā ğada vapurnan gitdük. (119/216)*

petúk: Ayı yavrusu

*bi ğórseñ ayu **petű** gibi aynı. (60/27)*

peyindir: Peynir

*berek yaparuz. mantu yaparuz. mantu yourtlu, ğıymalu, **peyindirlü** olu. (93/17)*

pezü: Pazi

*ğara mancar var, **pezü** var. yapıyoruz. (133/22)*

pıranla-: Parçala-, böl-

*onu ğózel yıķāsıñ bóyle **pıranlāsıñ** bālāsıñ yuırduñ içine atāsıñ. (54/179)*

pırışğa: Yöresel bir yemek

***pırışğa** yaparuz. yoñuruz hamuru. onu yazaruz bōle oķlāc_inan. bōle uzun uzun keserüz iki ğatlaruz. bi tencire su ğoruz ocā. su ğaynīcaķ onu ğaynāĥan ataruz içine. ğaynarĥan tek tek ataruz. ğatlarĥan peynir ğuyaruz içine. tencirede su ğaynarĥan üsd_üsde üsd_üsde ğuyacañ onu ğaruşduracañ habire. yāni yapışmasın birbirine. ondan kērin endüreceñ suyunu süzeceñ onuñ. täpsiye silkeceñ ondan kēri yaını ekip yīceñ. buna **pırışğa** derüz. (107/26)*

pırsı-: Buruş-, bozul-

ğavun, ğarpuz, mantalla pırsımış. yinmiya bu. (41/44)

pıs: Suda pişirilen mısır unu yemeği. Koyulaşınca şeker ve kıymayla yenir.

misir unundan pıs yaparuz. bizden yoğarsı ondan sonucum sopa ğaruşduması delle.

(156/22)

pısgırt-: Püskürt-

anğara'ya bolatlı'ya gelmiş yunan. ordan geri pısgırdıya. (29/94)

pıtı: Pıhtı yemeği

pıtı; onu āşamdan ıslıyala. (79/82)

pıtık: Fıtık

bu belimden yüz keren fazla ğótdüle pıtık deil bu belimde kireçleme var_ımuş.

(164/6)

pıtırağ: Pek çok

eveli pıtırağ gibi dolādı. ayıtlamaya yerişemezdúk oul. (71/223)

pılan: Filan

bōle kútúkle ğoyar īsanla pilan. (56/223)

pipek: İpek

dömüre şā vurice bōle bōle o nasıl oluye pomuk gibi, pipek gibi ondan sōra dibine

şey yapaylārı tahtaya delúk yapaylādı. (119/9)

pişlēc: Sac üzerinde pişirilen ekmeği çevirmeye yarayan kürek biçiminde tahta araç

*sōna saç mı var, zoba mı var onuñ üsdüne goyub onda gızardıyoz. **pişlēc** inen çeviriyoz. (42/14)*

pō: Bohça

***pō** dedū oña öte bete golla. (20/4)*

poçça: Bohçe

*gelin aluğan **poçça** düzdüñ mü, elbiyseyi dürēsiñ. **poççalāsiñ** òle gorsuñ. (61/29)*

poçuķ: Ayı yavrusu

*ayunuñ yavrusu **poçuķ** va. (18/60)*

poçuz: Köy adı

*terköz deñil şindi aslında **poçuza** gidēse terköz yapacaķla saat daķalar emme geçim yaparsaķ (119/118)*

podura: Pudra

*bişúķ olunca, o zaman **potura** bulamıyoduķ. (79/23)*

pomuķ: Pamuk

*dömüre şā vurīce böle böle o nasıl oluye **pomuķ** gibi, pipek gibi ondan sōra dibine şey yapaylārı tahtaya delúķ yapaylādı. (119/9)*

popur: Vapur

*ben üç kere **popura** bindim. (45/23)*

posteke: Namaz seccadesi

*onuñ deri ğónünden **posteke** yapacāsiñ başğa ne yapacañ. **posteke** namazlō. (122/8)*

potoz: Ayı yavrusu

*ayunuñ yavrusuna potoz delle, ayu **potozu** delle. ayu **potozuna** beñzēyosuñ delle.*
(146/120)

potuḵ (I): Ayı yavrusu

*ayu vada dāda. onuñ yavrusuna **potuḵ** delle.* (15/14)

potuḵ (II): Domuz yavrusu

*bostannara neyi geliya patatlıḵlara doñuz. onuñ yavrusuna **potuḵ** dille.* (105/18)

potun: Potin

*benim **potunnarı** ayaym düz daban oldūna potunnarı yarı yarı vedi.* (17/30)

pölü: Kalıp

*ondan sōna örsüñ üsdünde **pölüsünü** yaparsıñ.* (21/7)

pörde: Perde

*mercan içinde hiç **góremēsiñ** dedile. gine **pörde** oldu. pörde gibi bi şē oldu.* (71/28)

pörüşge: Mantı yemeği

*eve gidem size de baḵ **pörüşge** yapvereyin.* (53/175)

pözü: Küçük top

*ondan sōna sacıñı ğapāsiñ oturu **pözü** etmī başlāsiñ.* (53/61)

pözüle-: Mıncıkla-, avuç içiyle sık-

*ekmeḡ de önce **pözülerüz.*** (53/134)

puñar: Pınar

*esgilerimiñ bi sıkımını almış sel. aşāki **puñar** yandan. (57/26)*

puñut: Kurutulmuş armutun öğütülmesiyle elde edilen un

*deymende armutdan **puñut** edēdūk. puñut derüz biz oña. deymende içine misir ğatalla onu bõle durusunu durulu, alasını ğarāsıñ hevle ğurusu gibi öyle yinüdü **puñut**. (66/32)*

puruşuk: Buruşuk

*eli yüzü **puruşuk** **puruşuk** oludu. (42/22)*

püçgöl: Püskül

*misilleriñ şu ğadacuk **püçgölünü** otumuş gezmiş, hep gevşelemiş. (77/63)*

-r-

rastık: Lastik: Ayakkabı

*ayāmıza **rastık** bulamazduk. (15/24)*

reşber: Rençper

***reşber** bizim kóyümüz. (94/8)*

rodos: Lodos

*doğuzanda ğaba yel eser. **rodos** yāni. ısıcağ bi ürüzğar eser. (37/67)*

-s-

sabun: Somun

*ōran alıyan bi **sabun** işdi. bi **sabun** üç gündü, dört gündü túkedemeyon. (118/32)*

sacıyağ: Sacayak

*esgiden sacıyağ da yapıyoduk. **sacıyağ** bilmezsiñ sen. (52/32)*

saçakla-: Kopart-

almayı bıçakladım

*tüyünü **saçakladım***

yar goynumda sandım

yasdū gucakladım (54/124)

saḥatçı: Saatçi: Su bekçisi

*şindiki bekçi gibi burda da kóyümüzde saḥat tutarla oña da **saḥatçı** dirüz. (41/57)*

saḥu: Ceket, palto

*onu dāmada orda cāminiñ óuñde ilēiyen pantulunu, atletini, **saḥusunu**, ayāniñ
çorabını hebisini orda duaynan ğuuriyoz sırtına. (95/20)*

saṇdağ: bk.sandağ.

***saṇdağ** dúún edēken alulādı. **saṇdağ** goçu. (71/99)*

saḳa: İki kulplu su testisi.

*burdan ğazanlarımızı, tovalarımızı alarduk dā manasır deresine. **saḳa** derüz. şōle
omuzumuzda dutaruz tovaları. (115/36)*

saḳar: Aksi

*ben geçiniyan da bu adam **saḳar** biraz. (107/163)*

sakı: Toptancı

kendiri sakıya viridúk. (41/49)

saksu: Saksı: Sabanla harmanı sürerken öküzlerin dışkılarına tutulan ağaçtan kap

óúne gağaruz. varive yörü. sıçınca gótüne saksu dutaruz. ekin hiç olmasın diyi.

(93/11)

salaş: Dağ kulübesi

hayvanları dāda beklediylər mi salaşda mısır fılān bekledīnde. (115/68)

salavatla-: Uğurla-

tabi serhoşlar_ımuş gāri bizim temsili bu tarafınıñ ĩsanına salavatlayalar_ımuş yāni

bu yana gārin pörülē delle. (117/33)

saldırmaç: Tahterevalli

sıñğırcağ vadu dúúnlēde gurāduğ. şindi tahterevelli diyala ona. biri şuriye biñer, biri

şuraya biñer. ağıduma, çoğdüme yapar. saldırmaç da delle. (37/44)

salımcağ: Salıncak

tallalāda salımcağ ediyoduğ. (64/18)

salınğaç: Salıncak

beşje beliyoz. tallıya eletince salınğaç yapıyoz. sallıyoz. (90/34)

salğu: Tokmak, döveç

esgiden yúñ atāduğ. salguya şöle vuruyoz, şöle bi şē vadun. şöle yúñ atāқан

elimiz_inen vuruyoz da salguyu vuraruz. (53/46)

salgun: Filiz

*o suyuñ içinde **salgununu** alıyo bõle. (91/45)*

samaruḡ: Sersemlemiş, hafif uykulu

*çocuk uyudu. baña da **samaruḡ** geldi emme demek ki bünyem çekdi biraz. (150/20)*

samırsaḡ: Sarımsak

*irendeden çekince yımırta ḡatacıñ, yuurt ḡatacıñ, **samırsaḡ** ḡatacıñ. (112/102)*

samsu: İçine kıyma, patates, haşlanmış yumurta konularak dört köşe katlanan bir çeşit börek

*mantardan **samsu** ederüs. (53/71)*

samut: bk.sanut.

*deymende un çıkardıḡ. buydey üydüdüḡ, misir üydüdüḡ burda **samutda** ederdüḡ
āşam oldu mu tallalāran gelcēsın (138/22)*

sañ: Tahılların başak tutmamasına neden olan hastalık

*yāni erken ek ḡırō vuruya. o **sañ** ḡırō gibi bi şey. (152/69)*

sandaḡ: Oğlan evinden kız evine giden misafir grubu

***sandaḡ** vadu bi de. **sandaḡ**; ḡız tarafınıñ olan tarafında yedũ yemek, içḡúye denü.
davul zurna da vadu. (67/68)*

sañır: Sağır

***sañır** oldum ben ḡayrı ũlum. (74/34)*

sanut: Üstünde yufka açmaya yarayan tahta.

*onun biz elimiznen çóúrüyoꝝ bi de şöle yaslı aaç va. aqđaraç şey **sanut sanut**. şunuyun eninde yoķayı tabī onda açıyoꝝ. (141/72)*

saraylı: Kıvrımlı yöresel bir tatlı çeşidi

*ıslama derdúķ. **saraylı** derdúķ. mıhlama derdúķ. unu soğanı soyardúķ. ğıymayı da ğuyardúķ. zahannara ğuyaruz. bōle üsdüne yımırta çaķaruz. (112/97)*

sarū burma: Sarım burma: Bir tatlı çeşidi

***sarū burma** yaparuz. **sarū burma** şindi yoķayı yazınca yoķanıñ içine çóúꝝ ğuyaruz. yoķayı şöle dürerüz. ğayrı o yoķayı bōle tepsiye dolaya dolaya ğoruz. o da datlu olu. (131/8)*

sātiyen: Sahtiyan: İşlenmiş koyun ya da keçi derisi

*haber virinceye_ada bebeğ belerdúķ. o südüklúe **sātiyen** dirdúķ. seni anañ óyle böyütmüşdü. ana de ātuma **sātiyen** ğoduñ mu diye sor. (104/11)*

sav-: Sağ-

*ineklerden **savarduķ**. çalmaç, topraķ cabalara uyududuķ. (56/210)*

savacaķ: Değirmende öğütücünün ayar çubuğu

*biydeyi diymende ayarladūmuz şey, ince biydey ğalın biydey unu yapmasu için hem ğalduru yuķoru hem aşıa indürü. o ayar çıbūna **savacaķ** derüs. (45/19)*

savaķ: Çeltik tarlalarında yetişen yabani ot

*suyuñ içinde ayıtlāduķ otları. zılıfları, **savaķları** atāduķ. çeltúķ evelü zahmetlüydü şindi goley oğlım. (64/23),*

sekiz **gûn** sōna o suyunu kesiyoz. **savaḵ** yapıyoz. (99/30)

savol: Sağol

hadi **savol savol** yavrum hadi. (141/164)

savruntu: Sarsıntı, baş dönmesi

baş ārısından gurtulamayan bi de **savruntu** va bende hoca. (130/48)

savu sav-: Ağıt yak-

orda ort yere yaḵallādı işde. çürulādı. **savu savallāri**, yapan yapıyodu. bairulāri ōle delülē gibi işde. şindi acaplayala şindi. ölene bile **savu savarsay**. günahmış günah. (132/227)

saye: Ketenden yapılan bir çeşit pelerin

cehizlēnde keten bezi **gōynej** vardı bōyle. alaca vardı, keten bezi goyne vardı. **saye** vardın. esgiden **saye** geyyoduḵ. şindi **gōrmeyyoz**. sayej keten bezinden yapılan bir örtü giyisisi. (142/8)

sayib: Sahip

ben çiçekpınarında baḵ şu gazēde ben varıyın senēt **saybi**. (123/5)

sayı: Sahi

iş yapāḵan geşlikde olu. gāri yaşıımızı alduḵ. **sayı** mı? (54/78)

sāyil: Boş

ben saña gatvēyin bi **sāyil** zaman gel de. (125/12)

sayvan: Dağ kulübesi

tallalāda doñuzu bekledümüz yere **sayvan** derüs. (45/50)

sebek: bk.sübek.

*sedū geçsin deye. **sebek** dellēdi hani **sebek** gollādı. işde ðle çocukları böyüdülerdi.*

(79/19)

sede: Meyvenin ağaç dalından düşerek yaralanması

*meyvenin dutası iyidü emme **sedelemişi** hemen çürür. (37/79)*

sedele-: Sersemle-

*bağdım hep ayakları aķca, kenerleri aķca ämme o beni çok **sedeledi**. (126/43)*

sekizen: Seksen

*bubam, **sekizen** sekiz yaşında öldü. (42/75)*

seksana: Genelde sandık içine konan gelin çeyizi

***seksana** sandū vadu bi de... **seksanada** yataķ, yorģan, gibi ceģiz vadu. dúúnden bi ğún önce gelü o. (67/98)*

semele-: Sersemle-

*dün bi ineģi yıldırım furdu. āciñ dibine dikilmiş_imiş yāmurda. **semelemiş** orda.*

(42/60)

senehet: Sanat

***senehet** sābi ğamereye alacōz şōle etcōz bōle ğitcōz. (123/36)*

serğú: Köy evlerindeki balkon

*sōna **serğúye** serip yaturla. (38/18)*

serme: Yufka

*börē ekmeḡini yazaruz, yumūruz, elerüz, yazaruz. **serme** ēderüz. (54/19)*

ser ekmek: Yufka ekmeḡi

*biz eveli **ḡúcúḡ** de yapāduḡ, honca da edēdúḡ, cabaya da ḡorduḡ, **ser ekmek**, serme de edēdúḡ, yūlāduḡ, pōzülēdúḡ. saca ḡōyoz, büşürüyoz, alıyoz. (164/23)*

sesle-: Dinle-

*baḡ iyi **sesle** bunu. (18/38)*

e ben şindi bāzı gezmī giderin bōca gine gidecin. ā sultan abla zobada odun va, evi sesle derin. (53/149)

set: Kanepe

*onu ḡāri çekince **setiñ** üsdüne ḡoyunca uşāmızı eñ ūden onu eliñiñ yoḡuynan onu atāduḡ ıḡıñ pislīḡiñi. (53/106)*

sevayi: Kaftan

*esginiñ **sevayileri** va. **sevai**, ḡupḡusul böyle. şindi sanatçıla giyyola. hep şindi esginiñ modaları sanatçılara çıḡdı. (91/27)*

seyid-: Koş-

***seyide seyide** onnarıñ arḡasından giddim. (69/81)*

seyin: Hüseyin

*ḡöp **seyin** (67/56)*

seyird-: Koş-

*ıccakdan **ḡómüşle ḡóle**, suya **seyirdince** batmışla. (90/15)*

seyiT: Keçi yavrusu

*geçiniñ yavrusuna olağ delle, **seyiT** delle. (15/13)*

sıcağ: İshal

*çok yeme bu sōna **sıcağ** edē seni. (53/1)*

sıklet: Sıkıntı

*yoğluk var_ıdı çok **sıkletlūdū**. (14/17)*

sur ğuyrū: Sığır kuyruğu

*başğa **sur ğuyrū** vadu zararlu ot. (35/99)*

sıñırcağ: Tahterevalli

***sıñırcağ** vadu dúúnlēde ğurāduğ. şindi tahterevelli diyala ona. (37/43)*

sırığaç: Meyveyi ezerek suyunu çıkarmaya yarayan tahta mekanizma

*esgiden sıkı vardı. **sırığaşlu** bōle. fışğıyi toğmaynan bōle dúvēdúğ. (73/14)*

sır: Saklama

*bekmez edēken bizim oluğlarımız var_ıdı. dōveç_olū derdúğ, dōvēdúğ elimizlen yāni deymende **sır** etmezdúğ. (61/19)*

sırğat: Vergi

*sırğatçılā sırğat yağalallar_ıdı. **sırğat**; para. onuñ parasına denü. (26/45)*

sırğatçı: Vergi alan memur

sırğatçıla geldū zaman veremeyen vatandaş meseġa sekiz hayvanı var_ısa ikisini yazduduysa, ikisini yazdumazdı. saġlādı sırğatçılādan. (26/45)

sırımla-: Sağlam ve sıkıca dikmek, çitirmek

ayāmuza ġónden çaruk giyerdúġ sókúlüdü sırimlarduġ bi dā. (98/48)

sırpuġ: Kof, içi boş

içi ġurumuř hastalanmış ii boş yāni sırpuġ (164/15)

sırtı ġókce: Bir mantar türü

burda duġkluca, sırtı ġókce, ġúbür mantarı olu. ġannuca olu. (78/68)

sıv-: Sıġ-

orī sıvamıyoz diye buraya bi cāmi yapıdudula oul. (77/23)

sıvır: Sıġır

sıvır ġútduġ sıvır. (119/195)

sıyırġu: Harmanda sap toplamaya yarayan bir çeşit araç.

onu da böyle sıyırġuynan bura gibi şi idiyoduġ. topluyoduġ zabādan da tınar savuruyoduġ. (86/39)

sıynaġ: Kendir soyulurken iki parmak arasında biriken kabukları

o kendirleri şu elimiziñ iki barmāmızıñ arasına aluduk. dolunca onu bıraıduķ. ona sıynaķ o. şurda oturuyoñ meselá şurda yuñsekde oturu soyarduk onu, urğalāduk. sıynaķ o. góvdesi yāni. (41/43)

silimsile: Boyunduruk ile kara saban arasındaki bağlantıyı sağlayan ağaçtan üstü topuz bir çubuk

silimsileyi dúvene daķaruz. (45/5)

sinsin: bk.simsim.

*seyirdiyola, burāyın oriya seyid. orāyın buriya seyid böyle dolaşıyala ateşiñ başını o oña vuruya, o oña vuruya işdi öyle oludu **sinsin**. (95/43)*

simsim: Gece ateş etrafında gençlerin davul-zurna eşliğinde oynadıkları bir oyun
*esgiden **simsim** oynallardı. ateş yakallar_ıdı. o onu govalıyodu o onu govalıyodu. (91/193)*

siñek: Sinek

*ğarımcala, **siñekle** dolardı āzına burnuna hāpsi. (56/4)*

sini: Sofra tepsisi

*bunnara domatis dūra, bal guy **sinicue** hadi. (78/27)*

siñür: Sinir

*işde bāzı **siñürlü** ĩsanla böyle adamı şey ediyala. (69/170)*

sirkien: Tarlaya zarar veren yabani bir ot

*baççeleri sulamaķ istemeye emme ot **kóti**. otcuaz bitiye içinde. **sirkien**, **kóy** góçeren va. (58/3)*

sitil: Su kabı, bakraç

*tātadan tabağ olmaz olu mu? oña birine çalmaç derdúĸ, birine **sitil** derdúĸ. **sitili** irehmet olası buvamgil yapardı aĥ olum. tātadan yapallādı. dışına bōyle bundan bālĥ edellēdi. **sitil** yapallar_ıdı. (112/83)*

siyāfet: Ziyafet

*adam bize ōle **siyāfet** çekdi ki ğuzu kesiverdi. (154/7)*

soFur-: Savur-

*yārın bŭle bu zamanla **soFuracañ** bŭle. (63/13)*

soĸulġa: Sakırğa, kene

***soĸulġa** derüz biz. **soĸulġa** yapışdı baña. üş dāne yapışdı bu sefer. (53/125)*

solakla-: Ağaçtaki meyveleri yere düşürmek için solak adı verilen sopayı ağaca atmak

*bi ġaldudu beni bi atdı dikyoĸarı. **solaklamiyi** savurdu. atdı. düşdüm yere. (62/22)*

solĸu: Dibekte, havanda dövme işini yapan tokmak

***solĸuynan** onuñ sapını dut onnan vurarduk. (89/71)*

son ġaldı: En son

***son ġaldı** bi inejmiz va. (114/182)*

soñ: Son

*yāni onuñ arĸasında **soñunda** onna da öliiyala. (14/116)*

soñra: Sonra

sōnadan soñraya gayb_eddile boyaya gatiyoz deyi. (114/45)

soñudaķ: Konuşmayan, içine kapanık

gonuşmayan adama soñudaķ da delle yumudaķ da delle. (164/53)

sopa ğaruşduması: Suda pişirilen mısır unu yemeği. Koyulaşınca şeker ve kıymayla yenir.

misir unundan pıs yaparuz. bizden yoķarsı ondan sonucum sopa ğaruşduması delle. (156/22)

sor-: Em-

sorduķça boza_aşa çekebülü. (42/24)

soraķ: Bebeklere, tülbent içine tatlı konularak yapılan emzik

hiç soraķ sordumadım, ğúús memeden. (78/12)

sorğun: Yokluk, fakirlik

ğara dōruz yalın ayak gidülü mü? çok sorğun ğórdúķ yāni biz. iyi dayandúķ gine. (132/266)

sorom: Serum

bēki yirmi tāne sorom gece-ğündüz vedile. (11/47)

soru: Sarı

muhtara fılán yerde seniñ bi soru çam va dedim. (27/21)

souqluq: Komposto

fişneden souqluq oluye. (116/42)

soyaq: Mısır üzerindeki yaprak

misiriñ soyāndan bi aqca daqaruz. misiriñ soyaqlarını onnan ıslaruz ekmekleriñ ortalarını. (59/21)

soymuq: Çamın gövdesinden sakızın çıkması beklenir. Daha sonra oluşan sakız tel ile sıyrılarak kâğıt biçiminde çıkartılır. Çıkarılan bu sakıza soymuk denir. Yörede bu soymuk şekerlenip yenilmektedir.

benim çocuklūmda çamları soymuq soyallar_ıdı. (56/196)

sók-: Sök-: Dörtmala koşmak

başğa birsiniñ atını geçüriya. o demek ki peşimden sókúye yāni. (129/3)

sókú: Sökü, göynük

aç çok ondan sōna filen yerde sókúlēde şōle büyle gine. (69/130)

söbelek möbelek: Yarım yamalak

ōle söbelek möbelek etmezdúk firdolayı bōle sürēdúk. (152/44)

sömek: Taneleri alınmış mısır koçanı

ōle olmasa yoq zatden hiç sömek yapmadı. tam sömek yapacī zaman da yandı yandı. (79/32)

sömen: Üzerinde ekmek açılan tahtadan yassı araç

*hasatı yapā āşam olunca **sömende** ekmek açā yerdük. onu bıçāna keserüz. (44/34)*

söñ-: Sön-

*aru balsuzlukdan **söñüye**. (21/30)*

sova: bk.sufa.

*Kah çardaķ Kah tuvalet deniye ğayrıķ. **sova** bura. **sova** diyala bizim bullara. (71/319)*

sovuķ: Soğuk

*bōle orda **sovurdu** o. (119/177)*

söye: Sert kaya

*aynı mantınıñ bi deġşī yāni. ayarını yapamāsañ **söye** gibi olu, yāni ğatı olu. dadı, duzu olmaz aynı **söye** daşı gibi ğatı olu. (61/71)*

söyün-: Sön-

*bu yıl on iki arum **söyündü**. (21/30)*

subaşı: Su bekçisi

*bizim **kōyümüzde** işde o saħat_ine sularuz. ince su dirüz. oriya bi adam yollaruz oña **subaşı** dirüz. (41/56)*

sufa: Sofa

*uşaklā açdu ğur sufrayı, **sufaya**. (18/12)*

sufra: Sofra

***sufra**yı ğurar ekme_inen yer ğāķaruz. (107/147)*

suğla: Sel sularının birikerek oluşturduğu sulak, verimli köy otlığı.

siz boyn suğla şenniklerine niye getmediñiz. herkes orı getdi boyn. (54/3)

suğlüm: Düz, budaksız

emme bi aaç va şūra bi gózel suğlüm böyümüş emme. (53/167)

sunu: Sonra

çıkdıktan sunu tabi baymadan yapıdıla. (46/36)

sur: Kırmızı bir çamur. Hıdırellezde hayvanların boynuzları bu çamurla boyanır.

aşu çamurunu suynan öyüb hayvanıñ buynuzlarına, alnına aşulanu. bu çamura sur çamuru delle. ğırmızı olu bu çamur. (70/68)

susağ: Lokma

o adama bu gevur bi susağ viymez, dedi. (75/78)

suval: Sual

Allah nousa ğadına soru suval yok delle. (45/61)

súflet: Şöhret, adı çıkmış

şindi ğızım bu súflet ısdambul'da beş ay hestēnede ğaldı. (84/72)

sübek: Küçük çocukların yataklarını kirletmemeleri için beşiğe takılarak sidiği oturağa götüren tahta boru, kemiş

hevrüz, sübek beşive girince yaparduk. (136/35)

südúk: Sidik

o güccúk çişini yapayken ucundan çıkan südük cayır cayır yanar. (30/42)

süğ-: Sür-, devam et-

ziyrata gidiyoz delle. onu sūdürüyala. (28/25)

sülüngülü: Oyuk

hemen yola girdim bi sülüngülü yer va inek yatmışmış orı. (68/97)

sümek: Yün

sümek didim yün tiftúk. (98/47)

sümülcü-: Tökeze-, ayağı takıl-

umbalıñ ortasından nağrı gidiyoşken at sürüyomuş bi sümülcümüş ayağı hevege depe combalaq çakılmış. (92/52)

sürekçi: Avı kovalayan kişi

burdan galkā tam sürekçi de şey etdi miydi, herkes yerini aldı mıydı sürekçi de ses yapar tamam mı. (31/25)

sürgü: Çizgi

óküzler_inen daq giderdük sürgü derüz. (106/75)

sürgün: Sürgün

o zaman şarap fılan sürgün içgü içinde. (32/70)

sürleş-: Gidip-gelmek, uğraşmak

*ben tam üç sene **sürleşdim**. ilk nefā naz edelle bōle bi kere varula vemezle, bi kere dā varula gine vemezle üçüncüsü verüle. üç yıl sürleşdük, üç yıl. beni başgasına veriyalardı. (112/9)*

süs-: Hayvanın boynuz vurması, toslaması
*bu da ōran gelinciye ğada beni **süsdü** tabi. (62/24)*

süsüle-: Ateşin alev alması
*ataş **süsüleyince** ğılımcın atā. (45/48)*

süy-: Çık-
*çulu ecūk yoğardan sararsıñ çulu. fişgını sōna **süyer** gider. o çok zelletlü bi işdü. (109/29)*

-ş-

şabab: Şakacı
*o ğocabaş denilen adam çok **şabab** ımuş. (27/36)*

şabala-: Mıncıkla-, elle yuğur-
*bi de o hamuru elnen **şabaladūñuz**. (39/5)*

şādetnāme: Diploma
*epey ben bi şēler oldum **şādetnāme** aldım. sen gez bōle. (113/49)*

şahna: Su saatlerini ayarlayan su bekçisi
*buez tallaya gelen suyu bizim **şahna** bi daşınan bekitmiş. (37/15)*

şak: Köşe
*ōran onu ipdada şōle bi keserüz, bōle keserüz dört **şak** olu. (54/38)*

şan ğaya: Mısırın ekildiği tarihe verilen ad.

şahiñ ğaya, mayısıñ yirmisüdü heralde. o ğún misiri iyi olu delle. şan ğayada misir ekelle. o zaman ekilen misir şahın gibi olu. çünkü geç ekilmiş olu. şahiñ ğayada daş üsdüne ğosañ misir olu delle. (70/9)

şapla: Yenilebilen bir bitki. Genelde ekşili pilav yapımında kullanılır.

ondan kēri içine emme şapla derüz bi ot vadu dāda. ondan ğataruz. (125/8)

şaPlak: bk.şapla.

ēşi pilavı, ebemkómece, şaPlak, nēne onnarı dōrāla içine. (124/2)

şapşak: Ağaç yayık

kúl aardu. ğazanı ğaynaduduñ ocağda. bñle şapşaklā olu. suyu ğuyāduķ ona şa ğaynādı. (60/107)

şapşap: bk.şapşak.

baķ onuñ altındaki kúlden ğazanna suyu ğaynaduduķ. şñle bi şapşaplara kúli atāduķ. o iccaķ ğaynar suyu da onuñ içine ğuyā da kúl suyu yapāduķ. òle yıķāduķ çamaşulları. (44/6)

şarapana: bk.şarapğana.

şarapananıñ üsdünde ezerüz. (66/40)

şarapğana: Meyveyi sıkarak suyunu posasından ayırmaya yarayan presleme düzeneği

onu ğazana ğuyarduķ. ğazanda şıralarduķ, şarapğana var_ıdı bñle, şarapğanından geçürüdüķ. tovaya ğuyarduķ şırasını ğózelcene bekmez oludu òlum. (138/41)

şark: Ölçü birimi

*hemen tencereyi ocā atardım suyu ğaynardı duz atardım içine iki **şark** un. (119/174)*

şarpa: Kadın başörtüsü

*kadınlar başlarına burğu, dülbet, boncuğlu burğule oluyodu. onnarı giyen var, giymeyen var. geşle e tabī **şarpası** var. **şarpa** ipek. (143/9)*

şarpıdan: Aniden

*gözümden yaralandüm da valā **şarpıdan** yıkdım düşmanı. (42/221)*

şarşamba: Çarşamba

*ne ğün gitdi ğayri **şarşamba** miydi, perşembe miydi, cümertesi miydi? (57/30)*

şart_olsun: Yemin olsun

***şart_olsun** yımşacuk o yūñlādan nelē yapādım nelē. (69/2)*

şēdetnēme: Diploma

*üşden sōna **şēdetnēme** veriyolar_ıdı. (7/25)*

şēri: Sebep, neden

*sulama **şērine** ğurudduk. (67/15)*

şerşeve: Çerçeve

*eviñ **şerşevesi** de dókūlmüş her yelleri. (48/90)*

şıravana: bk.şarapğana.

*bekmezi biz **şıravanada** sıkıkaruz. (41/77)*

şıvğa: Filiz

fındık ğazması dērüz biz ona. dibiniñ şıvğasını ayutlıyoz. (83/8)

şıvğat: Filiz, sürgün

bizim burda incir, elma, armut, kirez, dut yāni burda olmayan şey yok. bizim bu biraz ihtiyalladı yeñiden şıvğatdıralım dedúċ. kesdúċ de yeñiden şıvğatiye. (45/33)

şinci: Şimdi

asgerden ısdambul'a gitdile ordala şinci. (95/5)

şinik: Ağaçtan yapılmış tahıl ölçeği

bi de içine iki şinik, üş şinik dóvmeyi ser ondan sōna onu dejrmenlēde úúdúdúċ. (93/21)

şipek: Yayık tokmağı

yayuk vurdūmuz sopaya derdúċ şipek diye. (61/22)

şipile-: Hamuru elle yumcuklayarak top top yapma

misiriñ soyaċlarını onnan ıslaruz ekmekleriñ ortalarını. onu õle şipileme yapduċ derüz. (59/22)

şiytan: Şeytan

onu şiytanla uyutmuş. (75/48)

şöfret: Şöhret, adı çıkmış

baccada ala ğabaċ

elinde altun tabaċ

beni beyenmez iken

aldūñ şöfrete baķ (146/102)

şoĥben: Şofben

burī da canlandudu esgi bināyı geldi yaptı. şoĥben ğodu. (56/27)

şöher: Şoför

şöher hasan (67/56)

şúkret: Şöhret

bosdanda ala ğabaķ

sergende altın tabaķ

ğız sen beni beĝenmez_iken

vardūñ şúkrete baķ (67/287)

-t-

talaķa: Öküz arabasının ön kısmı

*óküz arabasınıñ arķasına bi sanduķ gibi bi şē yapāduķ iki tekeriñ üsdüne oña talaķa
derdúķ. (61/26)*

tam: Hayvan damı

hayvanna muraş ediya tamda. bizde şır, sıpa, tamda dolu. (61/38)

tapan: Tohum ekildikten sonra tarlayı düzeltmeye yarayan yassı ağaç araç, sürgü.

*mayıs didi miydi aķdarusuñ, tapan dirüz biz o tapannan suyuñ içersinde ğúzel
aķdaru düzlersiñ suyuñ içinde toymu atarsıñ. (102/6)*

tasavulla-: Tasarla-

onu **tasavulların** benim matgabım va. (123/83)

tavlu: Güçlü, gürbüz

*hadi bakalım ğaruşdurviymişle doñuzla. ondan sōnacuzıma baķ dūn aķşam gine şurī gelmişle. ben burnuna murnuna baķmadım şōle etden ārun ōlūsüne baķdım. etden dūrun ayaķları uzun gibi öyle şeylü. hiķ başĝa şeye bezlemeye, **tavlu** gibi. (68/11),*

*öyle çok **tavlu** bi adam deĝl idi. (84/60)*

tavsiye: Tavsiye

*baķ şimdi **tasviyem** şōle (30/122)*

tavşut: Kurutulmuş meyve

*eveli armudlādan **tavşud** yapāduk. onu ĝabānan büşürüdük oña cazu balı dellēdi. **tavşudu** meselā, armudu dilēsiñ dilim dilim, tel tel ĝurudusuñ oña **tavşud** delle. müşgicek deyi bi yabāni elme vadu onuñ **tavşudu** da ĝōzel olu. (61/57)*

teberúk: Miras, hediye

*baķ bu sofra ırahmetlü beykbamdan **teberúk** ĝaldı baña. (67/5)*

tefe: Dokuma tezgâhlarında taraĝı tutan ve mekik ipliklerini sıkıştırmaya yarayan araç

*ereKelēde eyürüdük kilim doķurduk **tefeynen** çeke çeke dezĝahlāda. (41/30)*

tefter: Defter

*ħani seniñ ĝalemiñ, **tefteriñ** yoķ nerē yazacēsiñ hē. (30/2)*

tehle-: Kору-, kolla-

*ōlum deyiz deñ mi **tehlēcesiy.** yüzmeyi bilcēsiy. (132/186)*

tehne: Tenha

*emme şorda burada bi lestiñ patlar bu ezde burası **tehne** yol yāni biliyo musuñ?*
(30/188)

tekellif: Kız evinin oğlan evine armağan olarak aldığı sekiz on çift ayakkabı

***tekellif** de va. yañınlarna ayakğabı, şindi de gomlek va. (85/13)*

teklel: Tekrar

***teklel** örēdük, iiridük çıkrūnan çóüre çóüre. (77/6)*

telbiyesüz: Terbiyesiz

*siz o **telbiyesüze** bañmañ onu Allah vāsın bildū gibi yapsın. (77/69)*

telkin: Zıyan, zarar

*çamlık bulla. orman ya. ormanlık oldu. burda çok **telkin** oluya. (35/42)*

telle-: İpliği iğneye geçirmek

*şōle idēreten şindi de ĩneyi **telleyemēyoz.** şindi ĩneyi **telleyemen** gózlúe de*
alışmayınca ben gózlū daķamāyon. (141/104)

tellik: Terlik

*aynı tuvāetlēde giydūmüz **tellikle** gibi (106/54)*

tembel: Yün eğirme aleti

*bõle bi eliñ burdan çekerdi, bi eliñ burdan fırıl fırıl fırıl iplik õle oluyodu. o **tembel** yúñ elemesi o. (119/13)*

tembuS: Temmuz

***tembuSda** hava ıccaķ olu. (70/3)*

temdin: Tamtamına

*bundan tem gırķ sene evelsi fılén ilķoķul buraya yapılışında **temdin** beşinci sınıfı dördü gendi oķudu. (30/134)*

temdün: bk.temdin.

*şindi **temdün** ğadun oķıycu çıķadı. (30/53)*

temek: Ahırın atık deliģi

*ocañ yapıldıysa get **temek** arķasına dedi (48/190)*

temli: bk.temdin.

*ondan sõna orda **temli** bõle oturcaķ yer vā. (30/20)*

temür: Demir

*şindi beri yanda bunuñ elindeki **temür** tabaķ. (5/6)*

tengel: Boncuk

*fes geyerdúķ biz fes. şõle şõle **tengeller** allu pullu fes geyerdúķ. (112/37)*

tepecúķ: Yıģın

*õle olduruduḡ ekinleri. sōna bõle **tepecúḡ** gibi toplāduḡ. dīrennen esger geldúḡçen atāduḡ. (73/6)*

teps̱er-: Kurut-

*iddūmūz ekmeḡ ḡani o yufḡayı iderke, biz eveli berek iderdúḡ de berek ekmēni çoḡ būsūmeyūz bõle **teps̱erdūdúḡ**. **teps̱erdūdúḡ** üst üsde ḡorduḡ o yımşardı. (41/38)*

tepúḡ: Tekme

*beni dedim **tepúḡ** yedürüsünūz baḡ, dedim. (62/57)*

ter: Sığ, ince, derin olmayan

*biz denize girmēz. girenne giriye yāni, çatalzeytūn'ün ete tarafında **ter** yer vardı. gidenner oraya giriyyolla. (131/13)*

ter ekmek: Yufka ekmeḡi

*oḡlōcu alusuñ, bişlēci alusuñ yaz Allah yaz. bişi yaparuz, **ter ekmek** yaparuz. (53/62)*

terce: Köy evlerindeki banyo odası

*banyoyu yüz nūmerelēde, **terce** vādu. (71/322)*

terci: Emek

*bunuñ ḡocasınıñ **terci** yoḡ. (105/20)*

terçini yā: Tere yaḡı

onda ḡızardı mı buraya aḡdāruz. altına bi dā terçini yā ḡuyarsıy. (141/74)

terevzü: Terazî

*bi depede biri oturu biri gāka. bil nedü? **terevzü** (30/174)*

terēzü: Terazî

*onuñ orta yerine **terēzü** olarak öyersiñ mele hālinde. (12/7)*

terkin: Bir elma türü

*o çiçekle ğurutdu **gól**deni. **g**ĩvetini aldı. **terkiniñ** de ðle. (13/43)*

tentene: El işi, el oyası

ĩne oyası bu, tentene ayru. (168/2)

teybe: Tövbe

*ğoca ğarı hastalandı, ben öyle. **teybeler** olsun. (123/2)*

tez: Kaba, işlenmemiş

*ķazmiynan **tezini** dōvēdúķ. (53/22)*

tezik-: Acele et-

***tezikmiş** gibi bu nereye gider ki acele acele. (41/36)*

tılar: Çocuk karyola ve beşiklerine konulan, genellikle ortası delik yatak

*yasdūñ içine otu dolduruduk oña **tılar** derdúķ. uşağıñ üsdünü bi şeynen bürlēdúķ.
(53/110)*

tılsıra: Tıksırık

*bi **tılsıra** oldu üç **g**ún yatdım. (4/14)*

tımayla-: Ağaç diplerini kazarak havalandırmak

*gerisi hep fındık taylala. yaz-duz onnarıñ dibini **tımaylıyoz** şindi. (118/17)*

tınar: Harman dövüldükten sonra savrulmak için yapılan yığın
*ondan sōna harmanıñ ortasına toplarus. ğayrı iki ğişi, üş ğişi ğıymet eder. üçü o yana geçē üçü bu yana geçer **tınar** ederüs. (45/9)*

tıñsır-: Tıksır-

*dumō olmuşun çok **tıñsırıyon** ğusura bakma. (37/50)*

tırfan: Tırpan

*tarlayı bıydayı biçerdük. elimizde oraqlar var. el_inen biçēdük. **tırfan**_ınan biçen **tırfan**_ınan biçiya. biz elimiz_inen **tırfan** olmadū üçü elimiz_inen biçerdük. (139/46)*

tıķan: Dükkan

***tıķan** açivedük oña da. (14/130)*

tiken: Diken

*gidiyosuy şu dālara қору **tikenler** ayaklarıya dōru çatır çatır. (132/265)*

tıķolta: Eteklik, astar

*bōle **tıķolta** gibi acem ğoynek gibi şōle **tıķolta** dikellēdi. (119/27)*

tırşe: Sepet örmede kullanılan fındık ağacından çıkarılan uzun şerit
*dibine iki **tırşe**, üç tırşe ğeşdimi ipi çezerin. (123/63)*

tofon: Tavan

*ķómüşler_inen yıarlādın üsdüne қору **tofana** ğóre ğāri yıarlādın. (63/7)*

toḳal-: Kalınlaşma, olgunlaşma

samallıñ üstüne sap ğūyala deyil bŭle buran şārı şorı dŭ benim baḳdŭm gibi orı şa baḳıya bu, toḳalmış. (69/101)

toḳala: Kanca

altı ğarış bounduruḳ yap, orta yerinden dŭveni toḳalayı soḳ, çıḳ üstüne dŭn de dŭn. toḳala; boyundurŭ dŭlŭe soḳaruz. dŭvende şŭle uzun iki metre bi şey vadu, onu ŭnŭ delerŭz şuraya toḳolaya dŭlŭe soḳaruz. şurayı çubŭ daḳaruz. (123/104)

toḳalaḳ: Bir sıvı ya da tozun küçük küçük top şeklinde katılaşması

içine şā acıḳ şeker atacısıñ ğaruşdura ğaruşdura. o toḳalaḳ olu şŭle. (77/52), hayvannāra dourunca ilk süde auz derŭz. o toḳalaḳ oluya bŭle daş gibi. (157/7)

toḳalat: Bir yemek türü

şindik dŭŭnlerde toḳalat yapardıḳ. bŭle çalardıḳ. bi tencere çalardıḳ tertemiz buydey unundan. ŭran atardıḳ zeytin yā... (130/39)

toḳlu: Yenilebilen yabani bir ot

toḳlu dedimiz biraz tŭlŭ gibi olur. (168/7)

toḳtor: Doktor

demēyala baña o ezzāneci toḳtor_umuş. (18/23)

tolamaḳ: Topaç

*bunuñ tepesine daqıyala şeyi o **toqmaı** bōle yumaq gibi bi uzadı midi sariyeler.*

***tolamaq** gibi doluya o. (119/15)*

tomobil: Otomobil

*şindi **tomobilnen** gidiyola. (87/4)*

tónóke: Teneke

*zeytün yaıynan **tónókelēde** satālar ıdı. (14/139)*

toñ: Çan

*davara bi de **toñ** daqallar ıdı. **toñ toñ toñ** gideller ıdı tosyā'ya. (99/46)*

toñra: Deriden çıkan kir

*bi yerinde pası olana **toñra**, derdúḱ pasaqlu derdúḱ. (56/201)*

toramaq: Bezin beğlanarak düğüm yapılması

*bezden **toramaq** yaparuz ifucuḱdan tñnúḱ gibi dürüm yaparuz. (45/76)*

tosbō: Kaplumbağa

*o çeltñ içinde **tosbōla**, ğırbōla, yılanla her şey va. (102/10)*

tot: Tot adı verilen taş, tahta, kozalak gibi bir cismi sopayla vurarak fırlatma oyunu

***tot** da; yuvallaḱ bi ğıcı da olabülü. meseía bi delúḱ olu şōle yerde. ufaḱ bi delúḱ
gazulu yāni. onu bu delúē ğuyacın deye ūraşacañ sopalarnan tabī. (147/14)*

touḱ ayaı: Tavuk ayağı: Bir mantar çeşidi

dāda mantar vadu. toplanuz. gannuca, ayulaḵ, ayu mantarı, ütük var. cincile, touḵ ayay vadu. siyah tüylü geyik mantarı vadu. onuñ tüyleri geyik gibi olu. (35/94)

touḵ ḡayduran: Tavuk kaydıran: Çok soğuk havalar için kullanılan bit tabirdir.

o bi yıldır buz olu emme touḵ ḡayduran delle oña. (29/10)

tovo: Tava

ilk olalaḵ helve tovosunu goruz. (47/1)

tozaḵ: Harman sürerken oluşan toz yığını

baḵ bõle tozaḵda, araba tozāndan topraḵ süpürüdük topraḵ elerdük. ḡalburdan incecük şõle muşamba ḡordu. (111/5)

tömek ḡötü: bk.temek.

bizim şurda ahırñ alt yanda tömek ḡötü derüz. (60/25)

tömüz: Temiz

tömüz mü eviñ kóyúñ dedi. ne tömüz ne yıḡuḡ dedim. (84/141)

töybe: Tövbe

o olmasaydı beni kótürüm ḡalıyodum. töybe töybe! (80/57)

töz: Kulağın içi, zarı

bi veterner va hayvan ḡulaḵ tözüne vurdu. (13/19)

tübe: Tövbe

tūbe estafurlā. (48/171)

tulu (I): Dolu

onuñ **tulusuyna** billikde şu sandalyede dutdum gücüm yetmedi biliyo musuñ? (49/6)

tulu (II): Bakraç

suyumuzu sōna gūyulādan **tuluynan** çekēdük. (150/16)

tūmen: Kirazı ve yapraklarıyla birlikte koparılan küçük kiraz dalı

gelüdü, bi **tūmen** gırma habibe ablacum gōzelce dōuşū, derdi. (75/5),

fındıklariñ **tūmelerini** goparıyoz, gegel yapıyoz. baķ doruķlarına baķ bellü!

fındıklariñ **tūmennerinden** goparıyoz ōle doruğudan ğılıfıyne topluyoz ōle işde.

(83/14)

tūnūk: Düğüm

ıfucuđdan **tūnūk** gibi düürüm yaparuz. (45/76)

tū: Püskül

şōle dođurduķ biz onu. alhasına da tū dađarduķ. **tū** işdi bōle iplikden **tū** yaparduķ.

(112/5)

turman: Havlunun bir ucuna düğüm atılıp top şekli verilmesiyle elde edilen sopa

yeñilen taraflıñ eline **turman**ınan vurālarıdın. turman, peşgir gibi bi şeydü. (13/36)

turna: Bir çocuk oyunu

bi de **turna** oyunu oynalladı. (12/10)

tuva: Dokuma tezgâhının çekilen kolu

*kúşüden alusuñ darağdan geçürçesiñ. **tuva** delle şöle çekmej. (77/38)*

tüdcar: Tüccar (67/49)

tülü: Hayvan tüyüyle yapılan top yumağı

*birisi ebe oludu o arada, onuñ içine **tülü**. hayvan tüyünden yapılmış şu şekilde top. (14/50)*

tüssü: Tütsü

*onu **tüssüleyoñ**, varıyoñ, alıyoñ hotuna. (37/33)*

tüvelek: Set

***tüvelek** yer yaptım yola. (11/18)*

-u-

ucağ: Ocak

*sōna **ucağıñ** başında bi seped vadu ōran bi ekmek al eliñe yersiñ. (53/43)*

ufallama: Uydurma

*o, goca ğarı **ufallaması**. (136/30)*

ufanağ: Kırıntı

*kedileriñ atıverdũñ ekmej **ufanaqunu** bulsañ öyle bi yersiñ ki sen. ekmek **ufanaqunu**. (158/70)*

uğur: Ak, beyazlık

*üş dene geyniniñ üsdünde **uğur** vadu. (13/11)*

uğ-: Ov-

*bunuñ heseb **uğdu**, bi depúk, **uğdu**. (60/83)*

uğra: İnce un

*ekmeḡ de önce pözülerüz. işde o pözüleri **uğreynan** yazıyoz. o **uğra** olmasın o ekmek yazılmaz. oklāca sarā o yazākan. (53134)*

uğru: bk.uğurmeç.

*bullarına birer çul dikēdúḡ bōle beşĩñ **uğruna** bālamaya. (107/8)*

uğrü-: Sallamak

*baña onuñ beşĩni **uğrüddüdúḡlerini** biliyon emme çok azarmuḡ yedim. (25/97)*

uğur-: Giy-

*ondan sōna gızla yapallardı beş altı tene böyle adama çantal **uğurdüyolardı**. çantal **uğurdülerdi**. (91/194)*

uğurmeç: Beşiğin üstündeki tutacak

*beşĩñ üsdünde gol va ona biz **uğurmeç** derüz. (42/20)*

uḡut: İyi öğütülmemiş, yapışkan bir halde kalan buğday

***uḡúḡ**, būdaydan guydūmuz yinen bi bitki o. (61/65)*

uluḡ: Oluk

*būle **uluḡ** va. **uluḡda** dúverüz. (60/74)*

umbal ortası: İki üzüm bağı arasındaki keçi yolu

*cinit oynallādı. **kór_ōlu** oynardı bu bayram dayı, **umbalıñ ortasından** nağrı gidiyoşken at sürüyomuş bi sümülcümüş ayaḡ heveḡ depe combalaḡ çağılmış. golunu gırmış didile. (92/52)*

uñar-: Onar-

*tekrar **uñaruduḡ**, uşak ālāḡan çabuḡ belēlim deye. (53/107)*

ungendere: Hayvanı yürütmek ya da kovalamak için kullanılan ucu çivili sopa, üvendire

*büyük **ungendere** ḡóttü. **ungendereyi**, bi de usda ḡótdü, sepet ördürüye evde. onu da ondan ērendim. (123/18)*

uñraş-: Uğraş-

*baḡ otuz iki yaşında, otuz iki senedü **uñraşıyoz**. (114/28)*

ur-: Vur-

*orda inde **urmuş**. (35/17)*

urcūnan: bk.burcuḡul.

*eveli keten bezi īriyoduḡ. burcuḡul çóúrüyoduḡ. keteni īrülēdi, şōle şōle atāduḡ **urcūnan**. (142/28)*

urba: Elbise

*ḡāri onu al bi tōneke ḡorduḡ, ḡazanda ḡaynaduduḡ beyaz **urbaları**. ēle yıḡāduḡ **urbaları**. (60/109)*

urba ḡórmesi: Düḡün öncesi çıkılan çarşı alışverişi

*önce ḡórucü gidē. beēdim_ise annesinden bōbusından Allah'ıñ emriynen isderin. baña vörü. sonra ḡoñuşulu. dikkāna girülü, elbiyse alunu. buna **urba ḡórmesi** denü. (108/26)*

urḡa: Ekmek yapılırken hamurun yapışmaması için üzerine atılan kuru un

*onu şõle pözülerüz. **urğasını** ğuyaruz. açaruz. (93/15)*

urğala-: bk.ırğala-

*şurda oturuyoñ meseía şurda yuñsekde oturu soyarduk onu, **urğalāduķ** (41/43)*

urum: Rum

*sōna o **urum** bölǔ dellēdi. (3/36)*

usdun: Çatı yapımında kullanılan kalın direk

*ev yapāken en üsteki qaça orta **usdun** delle. (84/56)*

uv-: Ov-

***uvdum**, melhem de aldudum. (56/41)*

uvra-: Uğra-

*bizim bullarda sık ayu yoķdu. bi **uvra** olu. o bi gelü geçē. onna da bi uvrar geçer. (152/60)*

uvuşar: Uyuşur

*asıl dölü bal burda oluya. dutuya. evet āziñ **uvuşar** diliñ miliñ. (119/112)*

uyusun oyunu: Hayvan tüyüyle yapılmış topa sopalarla vurarak oynanan bir oyun

*uyusun oyunu şõledü baķ; şindi uzun bi sıruķ yapāduk. şurī bi mele eşerdúķ bõle yuvallaķ. birisi ebe oludu o arada, onuñ içine tülü. hayvan tüyünden yapılmış şu şekilde top. şindik dölúe ğuyeceyin diye ūraşudu. öte yañki sopala da dışarı dõru ataceyin diye ūraşudu. hatdan imandan kesildi ebe. ämme birisini dutdurabülüse ondan ğurtuludu, o birisi ebe oludu buez de. bu **uyusun oyunudu**. (14/49)*

uzanduma: Hikâye

*dur bi **uzanduma** ediyin sâ. (107/72)*

-û-

ûle: Öyle

*bizde **ûle** şî yok. (44/24)*

ûlúk: Önlük

ûlúk do~~k~~urduk, guşanuduk. (77/19)

ûma: Çökelek kavurması

bi de ûma vadu. ûmayı çó~~k~~ólekden yaparuz. onu guruduruz ona ûma delle. (61/65)

ûmaç çorbası: Avuçta ufalanmış hamurdan yapılan çorba

âşam süt yiycek. keçiyi saacak ki çorba yapacak ûmaç çorbası. (128/30)

ûsembe: Öksüz

*o~~k~~ula getmedim yavrum. **ûsembeyin**. bubam anam öldü. onuñ bunuñ yanında miydana geldim o sopaları yiye yiye. **ûsembelikden** böyüdüm emme uul uşakları yetim etmiycin deyi yirmi senedü burda bõle çekdim ara yellêde. (78/81)*

-ú-

úñgendire: Hayvanı yürütmek ya da kovalamak için kullanılan ucu çivili sopa, üvendire

*eliñde **úñgendire** oña dut, oña dut sürêsiñ. (34/4)*

úr~~g~~úd: Moda, geçerlilik

*o zamannarı keklje gidēdúĸ. bi keklik var_ıdı **úrgúdū** ğaĸdı bunnarıñ. (158/24)*

úrüsġar: Rüzgâr

***úrüsġar** çıĸarsa da çıĸmassa da bi yanna yŕvörüz onu yoñsa yetişmez. (107/58)*

ŭsür-: Öksür-

***ŭsür** Allah **ŭsür**. (57/31)*

úy: Ön

*şindi evde kimse yoĸ da **úyden** olmaz mı? va! (132/199)*

úyüd-: Öġüt-

***úydūdúĸ** deymende ordan da geldi miydi tāze misir unu derdúĸ. (133/11)*

-ü-

übür: Öbür

***übür** ġıza geldi, orta ġıza. (114/201)*

ücük: Azıcık

***ücük** ileri gidince yoĸaru döner araba. (111/167)*

ücūt: Vücut

*iratsuzlūm vā. **ücūtüm**, bacım ārıyya. (43/17)*

üç gúnlúĸ: Düġün sonrası gelin ve güveyin büyüklrin elini öpmek için yaptıkları ziyaretler

*dúúnden sōna üç **gún** sōna gız evine el öpmeye gelünü. buña üç **gúnlúk** denü.*

(108/29)

üçetek: Dik ve ince çizgili kadın elbisesi, çantal

*o eveli **üçetek** deller_imiş. o üçetekden anamla geymişle. (112/34)*

üfKer: bk.ülkel.

***üfKer** doğumu, **üfKer** batımı, onna mayıs ayında. o zamanna misir ekmezle, pağla etmezle evela. mayıs yedisi mayıs sekizi onna. **üfKer** batımı, mayısıñ yedisinden sōna gelü. (70/20)*

üksüz: Öksüz

*ben **üksüzlükden** böyüdüm. (76/9)*

ülkel: Ülker

***ülkel**, misir ekme zamānı. **ülkelde** ekēseñ bi evlek yeri bitmiye. (49/36)*

ümrāne: Üryani eriği

*bi de **ümrāne** oluyo erü. ümrāne gırmızı gibi oluyo. (42/64)*

ür- (I): Karıştır-

*unu deymenden **gótürsüñüz** torbalar_inan **gözalcene**. örtü yayarsıñ. ürekde **büle ürēsiñ**. yuñurusuñ. (62/32),*

ür- (II): Ulu-, bağır-

*o bizim due mi mileyen sultan. nēreki anası? gine güledi mi nedü gız? demek gine güledi. **ürıye** müriye bakşağ. (71/285)*

ürek: Tekne

*unu deymenden gótürsünüz torbalar_inan gózelcene. örtü yayarsıñ. ürekde büle
ürəsiñ. yuñurusuñ. (62/32)*

ürpme: Girinti

hemen gazāduķ bi çuķuru şindi öte yanki birisi ordan şöle ürpme edē. (22/27)

ürüyā: Rüya

orda şindik górdüm ürüyaları demen de yāni beş vaķıt namaz gılduķ yāni. (30/16)

ürüzger: Rüzgâr

óküzler_inen üruzger çıkıncıye ğada beklēdúķ. (44/31)

ürya (I): Çırılçıplak

beni cıblaķ soydula anadan ürya. (18/30)

ürya (II): Rüya

üryamda onu górererekden kestürüyala baña. (55/20)

üset: bk.öset

üset deyvēya ğoyu yaķ ğatāsañ yemeklere. (152/54)

üşkes: Kesinlikle

bi şī̄yemedē üşkes yollaman būran sizi. (53/44)

ütúķ: Bir mantar çeşidi

*dāda mantar vadu. toplanuz. ğannuca, ayulaķ, ayu mantarı, ütúķ var. cincile, touķ
ayā vadu. siyah tüylü geyik mantarı vadu. onuñ tüyleri geyik gibi olu. (35/94)*

üy-: bk.öy-

*o ğaynadı mıydı başğa şeyde **üyüp** onuñ içine şā devürüp...* (51/24)

üykü: Uyku

*serinline zabah **üyküsünü** terk etcēsiy.* (132/95)

üyle: Öyle

*o çamaşuruñ mis gibi koḥması **üylelik** yapuludu.* (62/80)

üyü-: Uyu-

*o sōna **üyür**.* (42/24)

üyüd-: Öğüt-

*deymende un çıkarduk. buydey **üydüdü^ğ**, misir üydüdü^ğ burda samutda ederdü^ğ āşam oldu mu tallalāran gelcēsın* (138/22)

üyüşük: Uyuşuk

üyüşük üyüşük zabah ğākıyoz. (60/8)

üz-: Yüz-

*gendünü şōle atdū gibi buraya **üzümü^ş**.* (159/11)

üzüt: Uyuz

*şu **üzüt** kópek ısıru bēki gel bu yā.* (22/11)

-v-

vecī: Feci

*esgiden tarhana çorbası en **vecī** yemēmiz.* (145/31)

velencid: Farenjit

*on iki yaşındeydi bi gızım gızamuk hastalından tifo **velencidine** tutuldu. (114/200)*

vidik: kaz yavrusu

*ḳómesde touḳ, anaç, baba hindi, **vidik**, ğaz Fidî beslêdúḳ esgiden. (61/39)*

vire: Devamlı

*civeklenmesin ğaruşdumālım derüz ḫataş. **vire** ḫataş atā. (53/113),*

*bu **vire** iresim mi çekiye bōle. (84/21)*

viysel: Veysel

*ūlanı gibi bi **viysel** bi uşak vardı. (48/157)*

vort ol-: Zengin ol-

*geçinemeyen şēre gitdi, **vort oldu**. (21/25)*

-y-

yaba: Tınazı savurmaya yarayan tahtadan yapılmış büyük çatal

*ondan sōra da ince tozu geçsin deyi **yabaynan yabalarus**. (45/11)*

yabuz: Yavuz

*orda otuduk eveli **yabuz** hatceynen biz. (49/55)*

yācıl: Yağ gibi

*şindi ilkin altını islāyoñ ya bura **yācıl** gibi oluya. hiç toprak çıḳmāya. (126/26)*

yādanlık: Mendil

*bi yāmur yavursa sıımlū çaruk çıḳiveriya. neyse başımda **yādanlık** va. (122/55)*

yaķut: Yahut

*getürüyoduķ bi dolaba ğuyaduķ **yaķut** git çuvallar _ inan guy. (96/98)*

yalavut-: Tokatla-

*iki tene **yalavutduķ** biz buña. (24/13)*

yalamuķ: Çam kabuğu

*benim çocuklūmda çamları soymuķ soyallar _ ıdı. bõle yüziinde **yalamuķ** olurdu. o **yalamuķları** yonarduķ. o kıl suyunuñ içine atarduķ. onnan çamaşırı yıķāķan sabun gibi kepürüdü. (56/196)*

yālanğoç: Ucuna bez parçası takılan sopayla yapılan ekmek yağlama fırçası

*şõle bi sopiya ekmek iderke meselá tömüz bi ğatıķdan bez daķaruz içine. ucuna oña **yālanğoç** dirüz biz. (41/34)*

yālık: Yağlık: Mendil

git yavrum sālīnan

*gül yolla **yālīnan***

gülüñ ilāzım değil

gendüñ gel sālīnan (86/154)

yalhı: Kuru ot

*ğorebeynen ğıyyoz ğapınıñ oune **yalhı** virüseñ öylen neyi yalkı viriyoz. (95/81)*

yāloç: bk.yālanğoç.

*o bi saat ğalu fırında. fırından çıkan ekmeğ **yāloçnan** yālaruz. bi de onuñ kırej vardu. (167/25)*

yaluñuz: Yalınız

yaluñuz seni suzu haqlamış, dedi. (63/42)

yama: Yamaç

şu yamiya, yāni şu yoğuşa ākuru yörü deseñ gidemen ğayrı. (88/36)

yanaş-: Yaklaşmak

ben de gidiyon emme yanaşduķ. (17/17)

yapuşuķ: Kene

alınca bunu ōran kıpardım da atdım. yapuşuķ deyala ona. biz bullāda ona yapuşuķ derdúķ de ħani. saķurġa derüz. (71/229)

yārisi ġún: Yarından bir sonraki ġün

biz aslında yārisi ġún geleciydúķ. (58/6)

yarma: Kalın, yarılmamış odun

böyúġ odunnara ġalın odunnara yarma delle. (112/48)

yarsır-: Kıskan-, imren-

ilkin atıyoduķ emme bi ġózel tomatıs oluyodu sen yarsırdısıñ, yāni ōle ġızaruķ oluyodu. (91/137)

yaslāc: Üstünde hamur açılan, yemek yenilen tahta

ekmeġ de yaslācı yoķaynan yazaruz. (84/84)

yasraç: bk.yaslāc.

*hemen bõle **yasraç** derdük biz. onuñ úzerine tencereye dibinden şey edemeden bi aķtarardım. (119/175)*

yassı: Yatsı

*aķşam ezeninden sõna **yassı** ezenine ğadar toplaşu millet otumalāda yüzük oynalla. (28/9)*

yastaraç: bk.yaslāc.

***yastaraç** tahtaya şā ğorduk evelkin. gine sürüvörüdük bişeyken tepsiye şā **yastrāc** _inan. (52/17)*

yaşmak (I): Raf, sergen

*lambayı odlā da **yaşmā** ğorduk. ocañ üsdündeki ıraflara **yaşmak** derüz biz. (84/68)*

yaşmak (II): Başörtüsü

*bi de bi **yaşmak** ğurdurlardı haḥ. (114/179)*

yav: Yağ

*ḥanı **yavına**, balına, ununu o yerden vericekle. (46/72)*

yavır: Yağır: Alev

*o äsgiden ben bubam **kóyünde** _y_ idim o harman zamānı oruç geldünde. bõle **yavır** **yavır** yanıya. (119/160)*

yavış: Yağış

*yāmurdan, **yavışdan** demek ki! (135/27)*

yaybe: Örtü

yaybeyi altımıza beyaza gelmez_imiş halîme (106/92)

yayğu: Bez örtü

orî bi yayğu yaydıla beni de endüdüle duta duta orda bu cıuzü ğıngılıf etdile.
(114/264)

yaylım: Gelir, geçim

yaylım ğıt. (23/2)

yaylon: Naylon

yaylonu sererdük, üsdüine de daş ğorduċ. (94/19)

yavsı: Kene

hasdānede na ğada ūraşdıla cıċ ğada bi şey cıċ ğada cıċ ğada yavsı. nasıl ğótü
duruya. o ğada soĥulġaç işdi. (54/157)

yaz-: Sermek

hamur yazaruz tepsi içersinde. (39/3)

yazu: Mera, otlak

yazu yabansuz olmaz

ókce sabansuz olmaz

sen bu ineġ gitmeseñ

ah bu hoca bu inek çobansuz olmaz (25/70)

yedün: Çürük, bozuk

gúlúe yaturulan touk altındaki yımirtaları hidrellez çarpmasın, kút olmasın, yedün olmasın dīne yımirtalarıñ arasına dömür çivi gonu. (70/73)

yel: Sızı, ağrı

şindi dūru bi iş góremiyon. valla yel de vā, hepsi vā. şu dizimde, bacāmda da ōle. (79/87)

yelmúk: İlkbaharda yetişen, uzun ve sivri yapraklı, toplanıp yenilen bir yabani ot.

yelmúk olu o yenü. (34/99)

yeñ-: Yen-

şindi bizim kóylüyü yeñeceyüz diye ūraşiyala. (27/31)

yeñge: Yenge

ōran bi dānesi receb_ābi yeñge, dedi. beş on dakğa gadārın bi ğazā yaşadım. (76/8)

yeñli: Hafif, ağır olmayan

o yeñli olmaz qır oludu. (152/23)

yeñi: Yeni

benim ev yeñi. (7/13)

yeñil-: Yenilmek

cezāsı kim yeñülüse eziyet edēler_idi. (8/8)

yeper-: Sallayarak aç-

*dört girtıl gomuş saca, dört de kelee gomuş şöle eildi sulu girtıl ediye. şöle **yepere** **yepere** saca gorķanan o beyúķ emne geldi ōran bi girtıl aldı (75/76)*

yerdüvez: Tapu

*o eviñ **yerdüvezini** verdim. (49/21)*

yeriş-: Eriş-

*elimizden geleni **yerişenlere** aķlımız erdü ğada şu yol dā iyi dedúķ. (14/4)*

*uzaķdaki dosda **yerişecek** ğada yaķındaki düşman ataşdan alu adamı. (75/49)*

yesir: Esir

*herpde üç sene ingiliz 'de **yesir** ğalmış amıcam. (29/73)*

yeygü: Âdet, gelenek

*uyle işde esgi **yeygüle** uyle ōlum. (46/73)*

yeyi: Yeni

*şöle bi **yeyi** yazı yazabileydim bārim. (132/103)*

yeylü: Hafif

*şu yanına biberiñi, salatılıñı ğuy sapına ğoluna daķar vatandaş bazara ěğüdü. o **yeylü** olur. (123/77)*

yımışak: Yumuşak

*o **yımışak** ğözel olu. (19/3)*

*eme çabuķ açarsañ **yımşak** olu. (56/214)*

yımırta: Yumurta

yımırta sarusu yime dedi. (33/15)

yımırta mantarı: Bir mantar çeşidi

ğannuca, göyun **gözü**, **yımırta mantarı**, o satan mantarlādan da oluyo. (164/25)

yımırta yeme: Düğünden sonra damatla gelinin kız evine el öpmeye gitmesi

semed_ğún sabahı gelinle dāmat gayınbabasına ziyārete gider. buna **yımırta yeme** denü. (67/91)

yıñ-: Yığmak

ıslamayı da unu yazdukdan sūra tek büşürüz biz ıslamayı goruz bñle **yıñaruz** onu keserüz dört parçayı bñle. (60/13)

yītan: Çürük

yirmi bir **günde** çıkar altından civci mesela şindi goydum goluğ yatıya. benim tem on iki tāne. cıluğ çıkar ondan sōna. bāzısı **yītan** olu. çürür yāni. (137/40)

yiv: Boş alan, boşluk

ókúzlere dúven vādu bñle dúveniñ üzerine hani şñle **yivleri** vāye nēre balta, bıçak var_ısa hani dúven dişi de eyer siyrekse onnarı dağarduk. kıyır kıyır kesēdi. (73/4)

yoğa: Yufka

bereyi iyce **yoğayı** oklaya şā yıarduk. (52/16)

yoğa: Yufka

unuñ da içine şeker atarduk banarduk **yoğa** ekmēnen. (98/34)

yoşan-: Eskimek, yıpranmak

*elbiyesi esgiyince aman **yoşanmış** dirüz. (41/35)*

yoñ-: Yont-

*atıñ ayqını **yoñu**yo. (21/12)*

yoñsa: Yoksa

*bizim bullāda deymen yok. **yoñsa** va mıydı bilmen. (7/4)*

yourd dūramacı: Genelde içine mısır ekmeği doğranarak yapılan yoğurtlu azık

*oniyına **yourd dūramacı** oludu. (46/61)*

yourd ekmei: İçi yoğurt harcıyla hazırlanan gözleme çeşidi

*biz ätl_ekmek, **yourd ekmei** yaparuz. (4/6)*

yovurt: Yoğurt

***yovurt**, ayrıanı da sürerdük. (119/71)*

yöyüm: Şans, talih

şindi bazāra sarımsak satmā gidiyoñ. şurda birisine ıras gelüsüñ. varasıya satāsıñ. o

*saq **yöyümlü** gelü. (37/74)*

yu-: Yıka-

*birini **yuyarın**, birini giyerin. (72/11)*

yumudağ: İçine kapanık, fazla konuşmayan

*gonuşmayan adama soñudağ da delle **yumudağ** da delle. (164/53)*

yumur-: Yuğur-

*börē ekmeini yazaruz, **yumūruz**, elerüz, yazaruz. (54/19)*

yunğa: Yonga

*bi de aaşdan bi **yunğa** gibi bi şey. (22/29)*

yuñur-: Yuğur-

*ğan ile **yuñururdu** deresi düzü (42/227)*

yuvalağ: Çeltik harmanda sürülürken kömüşlerin arkasına bağlanıp çeltik üstünde gezdirilen ağaç silindir.

*daş **yuvalāniñ** kömüşleri goşalladınna. (91/60),*

*çelti̇ o dōru harmanda idince **yuvallānan** o giderdi. (99/64)*

yümsek: Yüksek

*burası **yümsek** ona góre. (1/71)*

yünsek: Yüksek

*çok **yünsek** olmazdı tabi̇ şu ğadarı çocuk giricek ğadarı tabi. (79/17)*

yüñsel-: Yüksel-

*ōle ōle **yüñseldidúk** dōru ğāri çóúrecēsiñ ātını üstünü. (52/32)*

yúñ: Yün

*bóyle **yúñ** darağları vadu demürden. (41/29)*

yüñsek: Yüksek

*şindi benim tansiyonum **yüñsek**. (44/28)*

yüsük oyunu: Kış gecelerinde köylülerin bir evde toplanarak sıralı bir çok havlu ya da takkenin altına saklanan yüzüğü bulmaya çalışmasıyla ve bulamayınca verilen cezalarla eğlenceli hale getirilen bir oyun.

yüsük oyunu; geceleri otumada yüsük iki tüllüdü. (14/58)

yüvsek: Yüksek

şeker, galp, tansiyon yüvsek om bir senedü. (112/110)

yüz nümere: Tuvalet

yüz nümere va ye yüz nümereniñ bēriünde hamam vadu. (32/100)

-z-

zabah: Sabah

zabah serinlīne çıkarduk siları. (45/36)

zaddi: Zaten

ince hamır zaddi ekmei çarşudan almıyoruz. (115/20)

zahan: Sahan

ğıymayı da gıyardık. zahannara gıyaru. bōle üsdüne yımırta çaķaru. (112/98)

zaheb: Sahip

burayı vaķvetmiş zaheble vaķvetmiş. (11/26)

zahten: Zaten

zahten eylülde biçiyoz o çeltü, eylülde biçelle. (91/131)

zahti: Zaten

şindi zahti biz idemiyoz ilersi gibi. (84/13)

zalatalık: Salatalık

alışıya ĩsan yemiyyĕya, zalatalık yĕyon. (112/118)

zālu: Sağlam

çam gabūnu ğoparıñ çamdan o zāludu. (123/45)

zarpıdan: Aniden

cib_inen zarpıdan geldi beş dakğa sōna. (42/217)

zatden: Zaten

çoluk çocuk da zatden gidiye ısdambul'a. (79/26)

zazaķ: Sazak

zazaķda çam bıdeyverüdüim ōran aşā düşdüim. (60/81)

zebelleme: Dolgun, iri yarı

o da zebelleme gibi böyümüş ōra. (71/51)

zebep: Sebep

şindiki helve de ğavrulmeya hazır helve alınıya o zebepden helve ğavrulmiya. (47/7)

zebze: Sebze

baccelede de zebze olalaķdan bŭle cacuk yapıyosuy, domatis yapıyosuy (47/56)

zefil: Sefil

bizde ōle zefillik yok. (143/20)

zeher: Ama, fakat

*õle deyala **zeh**er ben **g**órmedim emme õlum. (112/50)*

zehil: Sahil

***zehüllüle** esgiden incir satmiya gelüdü. (41/73)*

zel-: Eğil-, düş-

*bi de üsdüne binince öte beri **zelivemesin** deyi golan deyi oña delle. (59/3)*

zelil: Zavallı, düşkün

*āla benim anam **zelil** anam (142/76),*

*çocukla **zelilliynen** miydana geldile. (77/2)*

zelletli: Lezzetli

*yārin gece yediye yirmi ğala bozarsıñ yourd yaşına girer çok **zelletli** olu, çok sert olu. (56/213)*

zelzele: Deprem

***zelzele** olmuş emme ben **g**úccũdüm o zaman. (101/120)*

zelzetli: Lezzetli

*o da ihtiyar yaşın almış amme **zelzetli** hoca. (8/21)*

zemferi: Zemheri

***zemferide** hava müsaid_ise **g**úpresini, siyah **g**úpresini atıyoñ. ızgara ediyöñ. (37/7)*

zencir: Zincir

*çıkmadūna **g**óre o **zenciri** doluyosuñ hıdırellez geçēken bi şē olmasın diye. (49/40)*

zēr: Demek ki

e emiyomuş zēr. (92/37)

zerfoş: Serhoş

ğayadan atdıñ beni

ğumlara ğatdıñ beni

bir çok ğızıñ var gibi

zerfoşa *satdıñ beni (120/45)*

zerhoş: Sarhoş

hayvannarı örúklēdúk çayıra zerhoş zerhoş zabahada çalāduk. (27/13)

zetten: Zaten

şindi her vatandaş zettē bilmiyo kótü şey. (12/36)

zeyin: Zihin

Allah zeyin açuklū vesin. (39/9)

zeytün: Zeytin

zeytün *yayynan tónókelēde satālar_ıdı. (14/139)*

zeze: Eğimli bir yerde esnek, ince sopalarla oynanan bir oyundur. Oyunda sopalar yaylandırılarak ileri fırlatılır.

tot oynarduk. zeze oynarduk. met oynarduk. salāncak ğurarduk. bayramlarda urĝan ğurarduk. (42/56)

zıbĝa: Dokuma bez

zıbĝayı *hayvan mayısıynan boyallar_ıdı. (14/28)*

zıgara: Sigara

zıgaraları da yok dedi. (128/67)

zılıf: Çeltik tarlalarında yetişen yabani bir ot

suyuñ içinde ayıtlāduķ otları. zılıfları, savaķları atāduķ. çeltúķ evelü zahmetlüydü şindi goley oğlım. (64/23)

zızla-: Sızla-

benim bõle şışdı bacaklarım zızlāya dizlerim bullāran. (146/137)

zirāyet: Ziyaret

o çocuk şindi bizi zirayet ediye. (44/23)

ziyah: Siyah

beyaz giyme toz olur

ziyah giyme söz olur

gel berāber gezelim

murādımız tez olur (1/3)

ziyrat: Kabir ziyaretine verilen ad.

ziyratda ekmek ediyoz. (22/12)

zoba: Soba

oraya varınca bu zamannarıya zoba yaķıviriyan dillēdi. (41/62)

zopa: Sopa

bi de āşam zopa mı yēceñ! (53/24)

zorzingit: Zor-zahmet

işde anca bi imzāmı atıyan zorzingit başğa bi iş yapamıyan. (120/74)

zülbiye: Zülfüye

zülbiye dēya gidēken dut eyşirse deya. (114/256)

DEYİM VE ATASÖZLERİ

abuduñ ğazı gibi ye-: Çok yemek (53/1)

ayağ dur-: Razı gelme-, engelle- (80/2)

ayran tasını ğafaya geçü-: Boş ver-, umursama- (18/30)

ağırın iyi gelsin: Kismetin açık olsun (80/24)

ağırın şişmesi: Geri kalan ömrün kötüye gitmesi (83/46)

boğuñ āhi südüġ, çobanıñ āhi düdüġ (27/11)

burnuñuz, ğulāñız çilemesin: Gözünüzden kulağınızdan yaş gelmesin (80/58)

cana ğóġ bāla-: Dünden razı gelmek (75/59)

cinini dör-: Aklını çel- (153/110)

doğsanda yeller yüzde seller: Halk takviminde kullanılan bir deyimdir (37/63)

elimsāma suya ğonāsa bolluġ olu, suya ğonmāsa boġluġ olu (164/62)

er ğuzuya ğurt yetişmez. erken ğalğan yol alu, erken evlenen döl alu. (113/51)

ğadeyi sal-: Sırayı salmak, görevi bitirmek, bir şeyi aradan çıkarmak (166/40)

ğulaġları çiyneyesi: Kulakları çınlayası (69/12)

ğulaġları çīneyesi: Kulakları çınlayası (37/54)

ğóġ yüzü de yere iniye: Sağnak yağışlar için kullanılır (111/78)

hoşaf suyu ğada akrabālıġ: Uzaktan akrabalık (107/105)

huluma huluma, boġ ğuydüġ tuluma (56/166)

imamı gevre-: Çok yorulup, yıpran- (71/43)

ölenden şeytan dilini çekmiş: Ölen bir kişi hakkında konuşmamak için kullanılır (57/41)

yanacaq ev gırķ gún ğızar ımış. (75/47)

uzaķdaki dosda yeriřecek ğada yaķındaki dűřman atařdan alu adamı. (75/49)

KAYNAKÇA

KAYNAKÇA

- Abdulkadiroğlu, Abdülkerim. (1987). “Kastamonu'da Dini Folklor veya Dini Manevi Halk İnançları”, *III. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi*, Başbakanlık Basımevi, C.IV, Ankara, s. 1-8.
- Abdülhalim Galip Paşa. (1943). *Mutâyebat-ı Türkiyye* (Neşreden: Ercümen Muhip), Aydınlık Basımevi, İstanbul.
- . (2007). *Mutayebat-ı Türkiyye (Türkçe Eğlencelikler)*, (hızl.Filiz Bingölçe) Alt Üst Yayınları, Ankara.
- Acar, Ergün. (2008). *Kastamonu Merkez İlçe ve Köyleri Ağzı*, (Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Türk Dili Bilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Edirne.
- . (2010). *Kastamonu Yöresi Söz Varlığı*, Gazi Kitabevi, Ankara.
- Acar, Hüsnü. (1997). *Emir Hüsameddin Çoban Bey*, Rem Matbaacılık, İstanbul.
- . (2006). *Tarihte Kastamonu*, Çetin Matbaacılık, İstanbul.
- Acar, Mustafa. (2003). *Cide ve Yöresi Folkloru*, Gazi Kitabevi, Ankara.
- Akar, Ali. (2004). *Muğla Ağızları*, Muğla Üniversitesi Rektörlük Yayınları, Muğla.
- Akdaş, Ömer. (1979). *Koçanlı Köyü Ağzı*, (İstanbul Üniversitesi, FEF, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Basılmamış Lisans Tezi), İstanbul.
- Akman, Eyüp. (2004). “*Divânü Lügat-it Türk ve Dede Korkut Kitabından Kastamonu Ağzına (Bazı Kelime ve Deyimlerin Kullanımı)*”, AÜ Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, S.23, s.7-16.
- . (2006). *Kastamonu Manileri*, Gazi Kitabevi, Ankara.
- . (2007). *Kastamonu Ninnileri ve Taş Bebek Efsanesi*, Gazi Kitabevi, Ankara.
- Akyıldız, Recep. (2002). *İlimiz Kastamonu*, Yeni Çizgi Yayınları, Ankara.
- Alkaya, Ercan. (2007). *Kuzey Grubu Türk Lehçelerinde Edatlar*, Manas Yayıncılık, Elazığ.
- Alpay, Sadık. (1972). *Kastamonu Ağzının Fonetik ve Morfolojik Tetkiki*, (İstanbul Üniversitesi, FEF, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Basılmamış Lisans Tezi), İstanbul.
- Aratan, Ekrem Ural. (1965). *Kaşgar Ağzından Derlemeler*, TKA Yayınları, Ankara.
- Ataman, S. Y. (1962). “*Değirmencik Köylü Topuz ve Kastamonu*”, *Türk Folklor Araştırmaları*; C.7, S.160, s. 2899-2901.

- Ay, Özgür. (2004). “Türkiye Türkçesi Ağızlarında Fiil Çekiminde kullanılan Şahıs Ekleri Üzerine” *V. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri*, TDK Yayınları, Ankara, s.319-341.
- . (2009). *Türkiye Türkçesi Ağızlarında Fiil Çekimi*, TDK Yayınları, Ankara.
- Aydın, Mehmet. (2002). *Aybastı Ağzı*, TDK Yayınları, Ankara.
- Banguoğlu, Tahsin. (1963). “Türk Dillerinde Ön Vokallerin Düzleşmesi ve Karaimcenin Halicz-Luck Lehçesinde ö>e ve ü>i Değişmeleri”, *TDAY Belleten*, TDK Yayınları, Ankara, s.33-37.
- . (1974). *Türkçenin Grameri*, Baha Matbaası, İstanbul.
- . (1977). “Anadolu ve Rumeli Ağızları”, *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, Dergâh Yayınları, Cilt 1, İstanbul, s.132-134.
- Barut, Muzaffer. (1973). *Daday Ağzı*, (Ankara Üniversitesi DTCF, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Basılmamış Lisans Tezi), Ankara.
- Başkan, Özcan. (1970). “Türkiye Köy Adları Üzerine Bir Deneme”, *TDAY Belleten*, TDK Yayınları, Ankara, s.237-251.
- Bayraktar, Fazıl. (2004). *Kastamonu Yöresi Deyim ve Manileri*, Akademi Kitabevi, İzmir.
- Bilgin, Muhittin. (2002). *Anlamdan Anlatıma Türkçemiz*, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Boyacıoğlu, Huricihan. (2004). “Kastamonu'da Meyve Ürünleri”, *Türk Mutfak Kültürü Üzerine Araştırmalar-Dosya: Ot kültürü ve yemekleri* (hızl. Kamil Toygar) Cilt 11, Türk Halk Kültürünü Araştırma ve Tanıtma Vakfı, Ankara, s.407-412.
- Boz, Erdoğan. (2006). *Afyonkarahisar Merkez Ağzı*, Gazi Kitabevi Yayınları, Ankara.
- Buran, Ahmet. (1996). *Anadolu Ağızlarında İsim Çekim (Hâl) Ekleri*, TDK Yayınları, Ankara.
- . (1997). *Keban, Baskil ve Ağın Yöresi Ağızları*, TDK Yayınları, Ankara.
- Buran, Ahmet-İlhan, Nadir. (2008). *Elazığ Yöresi Söz Varlığı*, TDK Yayınları, Ankara.
- Caferoğlu, Ahmet. (1954). “Azerbaycan ve Anadolu Ağızlarındaki Moğolca Unsurlar”, *TDAY Belleten*, TDK Yayınları, Ankara, s.1-10.

- . (1955). “Anadolu Ağızlarındaki Metathèse Gelişmesi”, *TDAY Belleten*, TDK Yayınları, Ankara, s. 1-7.
- . (1958). ”Anadolu Ağızlarında İç Ses Ünsüz Benzeşmesi”, *TDAY Belleten*, TDK Yayınları, Ankara, s.1-11.
- . (1963). “Anadolu Ağızları Konson Değişmeleri”, *TDAY Belleten*, TDK Yayınları, Ankara, s.1-32.
- . (1964). “Anadolu ve Rumeli Ağızları Ünlü Değişmeleri”, *TDAY Belleten*, TDK Yayınları, Ankara, s.1-33.
- . (1994). *Anadolu Ağızlarından Toplamalar (Kastamonu, Çankırı, Çorum, Amasya, Niğde İlbaylıkları Ağızları, Kalaycı Argosu ve Geygelli Yörüklerinin Gizli Dili)*, TDK Yayınları, Ankara.
- . (1995). *Anadolu İlleri Ağızlarından Derlemeler (Van, Bitlis, Muş, Karaköse, Eskişehir, Bolu, ve Zonguldak İlleri Ağızları)*, TDK Yayınları, Ankara.
- Cahen, Claude. (1979). *Osmanlılardan Önce Anadolu’da Türkler*, (Çeviri: Berna Moran), E Yayınları, İstanbul.
- Çağatay, Saadet. (1954). “Türkçede ñ~ğ Sesine Dair”, *TDAY Belleten*, TDK Yayınları, Ankara, s.15-30.
- . (1978). “Türkçede ki<erki”, *Türk Lehçeleri Üzerine Denemeler*, AÜ DTCF Yayınları, Ankara, s.266-271.
- Çeneli, İlhan. (1997). *Kırım Tatarcasında Yapım Ekleri*, (Çeviren: Mustafa Argunşah), TDK Yayınları, Ankara.
- Darkot, Besim. (1940). “Kastamonu Maddesi”, *İslam Ansiklopedisi*, Millî Eğitim Basımevi, Cilt 6: s.400.
- Demir, Necati. (1998). “İnan- Fiili Üzerine”, *Türk Dili*, TDK Yayınları, Ankara, S.555, s.200-204.
- . (1999). “Orta Karadeniz Ağızlarında Nazal N(ñ) Sesi” *TDAY Belleten*, TDK Yayınları, Ankara, s.51-58.
- . (2001). *Ordu İli ve Yöresi Ağızları*, TDK Yayınları, Ankara.
- . (2006). *Tokat İli ve Yöresi Ağızları*, Gazi Kitabevi, Ankara.
- . (2006). *Trabzon ve Yöresi Ağızları I-II-III*, Gazi Kitabevi, Ankara.
- . (2007). “Karadeniz Bölgesi Ağızlarında Kıpçak Türkçesi Özellikleri”, 4. *Uluslararası Türk Dil Kurultayı*, TDK Yayınları, Ankara, s.417-424.

- Demirbilek, Salih. (2008). "Tegi Edatı ve Türevleri", *The Journal Of International Social Research*, Volume 1/2 Winter, s.94-101.
- Demircan, Ömer. (1979). *Türkiye Türkçesi Ses Düzeni-Türkiye Türkçesinde Sesler*, TDK Yayınları, Ankara.
- Deny, Jean. (1941). *Türk Dili Grameri*, Maarif Matbaası, İstanbul.
- Develi, Hayati. (1995). *Evliya Çelebi Seyehatnamesine Göre 17. Yüzyıl Osmanlı Türkçesinde Ses Benzeşmeleri ve Uyumlar*, TDK Yayınları, Ankara.
- . (1996). "Türkiye Türkçesinde İç Seste Ünsüz Benzeşmesi ve Yansızlaşma", *3. Uluslararası Türk Dil Kurultayı*, TDK Yayınları, Ankara, s.298-302.
- . (2002). "Eski Türkiye Türkçesi Ağızlarının Sınıflandırılmasında Morfolojik Esaslar", *Türkbilig*, İstanbul, s.117-124.
- . (2008). "Eski Türkiye Türkçesi Ağızlarının Sınıflandırılması", *Turkish Studies, International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 3/3, Spring, s.212-230.
- Develioğlu, Ferit. (1984). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi Ankara.
- Duman, Musa. (1995). *Evliya Çelebi Seyehatnamesine Göre 17. Yüzyılda Ses Değişmeleri*, TDK Yayınları, Ankara.
- Duran, Suzan. (1956). "Türkçede Cihet ve Mekân Gösteren Ek ve Sözcükler", *TDAY Belleten*, TDK Yayınları, Ankara, s.1-110.
- Eckmann, J. (1955). "Türkçede d, t ve n Seslerinin Türemesi", *TDAY Belleten*, TDK Yayınları, Ankara, s.11-22
- . (1964). "Memlûk Kıpçakçasının Oğuzcalaşmasına Dair", *TDAY Belleten*, TDK Yayınları, Ankara, s.35-41.
- Eker, Süer. (2003). *Çağdaş Türk Dili*, Grafiker Yayınları, Ankara.
- . (2005). *Çağdaş Türk Dili*, Grafiker Yayınları, Ankara.
- Elçin, Şükrü. (1963). "Tosya'da Ay-Güneş Hakkında İnanmalar", *Türk Folklor Araştırmaları*; C. 8, Nu: 168, s.3139-3140.
- Elyıldırım, Hamiyet. (1981). "Kastamonu'da Gelin Alma Sırasında Söylenen Maniler", *Halay*, S.5, s.29.
- Emin, M. (1933). "Kastamonu Manileri", *Orkun*, Aralık Sayısı, s.43.
- . (1933). "Kastamonu'da Köy Düğünleri", *Orkun*, S.2, s.47-48.

- Eray, Fatma. (1995). "Kastamonu'da Geleneksel Kadın Giyimleri", *Türkiye İş Bankası Kültür ve Sanat Dergisi*; S. 25, s.47-48.
- Ercilasun, Ahmet Bican. (1983). *Kars İli Ağızları Ses Bilgisi*, TDK Yayınları, Ankara.
- . (1996). *Örneklerle Bugünkü Türk Alfabeleri*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Erdoğan, Ata. (1991). *Kastamonu Folklorü I*, Ayyıldız Matbaası, Ankara.
- . (1993). *Kastamonu Folklorü II*, Yıldız Matbaacılık, Ankara.
- Eren, M.Emin. (1997). *Zonguldak-Bartın-Karabük İlleri Ağızları*, TDK Yayınları, Ankara.
- Eren, Hasan. (1953). "Türk Dillerinde Metathese", *TDAY Belleten*, TDK Yay, Ankara, s.161-179.
- . (1959). "Türkçede -MM->-MB- dissimilationu", *TDAY Belleten*, TDK Yay, Ankara, s.95-103.
- . (1975). "Evliya Çelebi ve Anadolu Ağızları", *I.Türk Dili Bilimsel Kurultay Bildirileri*, TDK Yayınları, Ankara, s.113-119.
- Ergi, İsmail. (1993). *Tosya Ağzı*, Tosya Kalkınma Kültür ve Çevre Vakfı Bilim Eserleri Serisi No:1, Tosya.
- Ergin, Muharrem. (1981). *Azeri Türkçesi*, Ebru Yayınları, İstanbul.
- . (1999). *Türk Dili*, Bayrak Yayınları, İstanbul.
- . (2008). *Türk Dil Bilgisi*, Bayrak Yayınları, İstanbul.
- Erimer, Kayahan. (1970). "Anadolu ve Rumeli Ağızları Üzerinde Bir Bibliyografya Denemesi", *TDAY Belleten*, TDK Yay, Ankara, s.211-236.
- Erten, Münir. (1994). *Diyarbakır Ağzı*, TDK Yayınları, Ankara.
- Gabain, A. V. (1988). *Eski Türkçenin Grameri*, (Çeviren: Mehmet Akalın), TDK Yayınları, Ankara.
- Gemalmaz, Efrasiyap. (1978). *Erzurum İli Ağızları I-II-III*, TDK Yayınları, Ankara.
- Gökoğlu, Ahmet. (1952). *Paphlagonia Gayri Menkul Eserleri ve Arkeolojisi*, C:1, Doğrusöz Matbaası, Kastamonu.
- . (1962). "Kastamonu Çorbaları", *Türk Etnografya Dergisi*, C.5, s.24-38.
- . (1966). "Kastamonu Ekmekleri", *Türk Etnografya Dergisi*, C.9, s.101-108.
- Gömlekçi, İsmail. (1986). "Tosya Düşünlerinde Helesa Geleneği", *Folklor*, S.35,

Ekim Sayısı, s.56-60.

Gülensoy, Tuncer. (1972). “24 Oğuz Boyunun Anadoludaki İzleri”, *Türk Halbilim Araştırmaları Yıllığı*, Ankara, s.73

----- . (1984). “Karadeniz Bölgesi Ağızları Üzerine”, *Birinci Tarih Boyunca Karadeniz Kongresi Bildirileri*, s.43-53.

----- . (1984). “Rumeli Ağızlarının Ses Bilgisi Üzerine Bir Deneme”, *TDAY Belleten*, TDK Yay, Ankara, s.87-147.

----- . (1988). *Kütahya ve Yöresi Ağızları*, TDK Yayınları, Ankara.

----- . (1995). *Türkçe El Kitabı*, Bizim Gençlik Yayınları, Kayseri.

----- . (2007). *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, TDK Yayınları, Ankara.

Gülensoy, Tuncer-Alkaya, Ercan. (2011). *Türkiye Türkçesi Ağızları Bibliyografyası*, Akçağ Yayınları, Ankara.

Güler, Abdülkadir. (2005). “Kastamonu Yöresi Deyim ve Manileri Üstüne Birkaç Söz”, *Fethiye Aylık Fikir Sanat Dergisi*, Mart Sayısı, s.32-33.

----- . (2005). “Kastamonu Yöresi Deyim ve Manileri Üstüne Birkaç Söz”, *Erciyes Aylık Fikir ve Sanat Dergisi*, Mayıs Sayısı, s.19.

Gülsevin, Gürer. (2001). “Türkiye Türkçesinde Birleşik Zarf-Fiiller”, *Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C:II, S:2, s.122-143.

----- . (2002). *Uşak İli Ağızları*, TDK Yayınları, Ankara.

----- . (2010). *Yaşayan ve Tarihi Türkiye Türkçesi Ağızları*, Özel Kitaplar, İstanbul.

Gülsevin, Gürer-Boz, Erdoğan. (2004). *Eski Anadolu Türkçesi*, Gazi Kitabevi, Ankara.

Günay, Turgut. (2003). *Rize İli Ağızları*, TDK Yayınları, Ankara.

Gündüz, Yahya. (1949). “Mısımlağaç Köyünde Söylenen Bilmeceler”, *Ülkü*, C.3, S.33, s.31-32.

Güngör, M. Nasih. (1944). *Kastamonu Ninnileri*, Kral Matbaası, Kastamonu.

----- . (1936). “Kastamonu Havalisinde Kullanılan Bilmeceler”, *İlgaz*, Haziran Sayısı, s.10.

----- . (1936). “Kastamonu Havalisinde Kullanılan Bilmeceler”, *İlgaz*, Temmuz

- Sayısı, s.14-16.
- . (1936). “Kastamonu Havalisinde Kullanılan Bilmeceler”, *İlgaz*, Ağustos Sayısı, s.13-16.
- Güngör, M. Nasih.-Ozanoğlu, İhsan. (1939). *Kastamonu Bilmeceleri*, Ticaret Basımevi, İzmir.
- Günşen, Ahmet. (2000). *Kırşehir ve Yöresi Ağızları*, TDK Yayınları, Ankara.
- Gürson, H. Eser. (1964). *Kastamonu Ağzı Kelime Yapısı*, (Ankara Üniversitesi DTCF, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Basılmamış Lisans Tezi), Ankara.
- Hacıeminoğlu, Necmettin. (1991). *Türk Dilinde Yapı Bakımından Fiiller*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- . (1992). *Türk Dilinde Edatlar*, MEB Yayınları, Ankara.
- Huart, M. C. (1921). “Un Commantaire Du Quran En Dialecte Turc De Qastamoûni”, *Journal Asiatique*, 2.Seri, XVIII, s.161-216.
- Hünerli, Bülent. (2012). *Oğuz Grubu Türk Lehçelerinde Zarf-Fiiller*, C:I-II, (Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Türk Dili Bilim Dalı Basılmamış Doktora Tezi), Edirne.
- İleri, Canan. (2008). *Eskişehir İli Mihalicçık İlçesi ve Yöresi Ağızları*, TDK Yayınları, Ankara.
- İmer, Kamile. (1998). “Batı Anadolu Ağızları Üzerine Gözlemler”, *Doğan Aksan Armağanı*, AÜ DTCF Yayınları, Erzurum, No:366, s.85
- İnan, Abdülkadir. (1965). “Kazak ve Kırgız Yazı Dillerinde Dudak Benzeşmesi (Labial Atraksiyon) Meselesi”, *TDAY Belleten*, TDK Yayınları, Ankara, s.67-76.
- Johanson, Lars. (2011). *Türk Dili Haritası Üzerinde Keşifler*, (Çeviri: Nurettin Demir, Emine Yılmaz), Hacettepe Yayınları, Ankara.
- József, Thury. (1885). “*A Kasztamuni-i Török Nyelvjárás*”, ÉSK, XII/7, Budapest.
- Kalay, Emin. (1998). *Edirne İli Ağızları*, TDK Yayınları, Ankara.
- Kankal, Ahmet. (2004). *Türkmen’in Kaidesi Kastamonu(XV-XVIII. Yüzyıllar Arası Şehir Hayatı)*, Zafer Matbaası, Ankara.
- Karaağaç, Günay. (2010). *Türkçenin Ses Bilgisi*, Kesit Yayınları, İstanbul.
- Karaduman, Bahri. (1969). *Taşköprü’de Tarım Terimleri*, (Ankara Üniversitesi DTCF, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Basılmamış Lisans Tezi), Ankara.

- Karahan, Leylâ. (1992). “Anadolu Ağızlarını Sınıflandırmada Kullanılabilecek Bazı Ölçüler”, *Uluslararası Türk Dil Kongresi Bildirileri*, TDK Yayınları, Ankara, s.637-640.
- . (1996). *Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması*, TDK Yayınları, Ankara.
- . (1996). “Anadolu Ağızlarında Kullanılan Bazı Zarf-Fiil Ekleri, *Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Prof. Dr. Zeynep Korkmaz’a Armağan*, Ankara: s.350-351.
- Karamanlıoğlu, Ali Fehmi. (1962). “Kıpçaklar ve Kıpçak Türkçesi”, *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, XII, s.181.
- Kayra, Erol. (1991). “Lehçe Bilimi ve Dil Haritaları”, *Türk Dili*, TDK Yayınları, Ankara, S.479, s.299-306.
- Keseoğlu, Sabiha. (1976). *Cide Ağzı*, (Ankara Üniversitesi DTCTF, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Basılmamış Lisans Tezi), Ankara.
- Kılıçoğlu, Muzaffer. (1982). *Küre-Güneyköy Ağzı*, (İstanbul Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Mezuniyet Tezi), İstanbul.
- Kırbaç, Selçuk. (2006). Etimolojiye “Metatez”le Yaklaşım ve “Kırbaç” Kelimesinin Etimolojisi” *İÜ Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, Cilt: XXXIV, İstanbul, s.91-101.
- Kırzioğlu, Fahrettin. (1992). *Kıpçaklar*, TTK Yayınları, Ankara.
- Kocasavaş, Yıldız. (2004). *Türkçede Şahıs Zamirleri*, TDK Yayınları Ankara.
- Komisyon. (1967). *Kastamonu İl Yıllığı*, Ulusal Basımevi, Ankara.
- Komisyon. (1973). *Kastamonu İl Yıllığı*, Yarıaçık Cezaevi Matbaası, Ankara.
- Komisyon. (1963-1977). *Tarama Sözlüğü C.I-VII*, TDK Yayınları, Ankara.
- Komisyon. (1963-1982). *Derleme Sözlüğü C.I-XII*, TDK Yayınları, Ankara.
- Komisyon. (1988). *Türkçe Sözlük I-II*, TDK Yayınları, Ankara.
- Komisyon. (2004). *Bölge Ağızlarında Atasözleri ve Deyimler I-II*, TDK Yayınları, Ankara.
- Komisyon. (2005). *Yazım Kılavuzu*, TDK Yayınları, Ankara.
- Konca, Mehmet. (1994). “Babaanne ile Torun”, *Tosya Aylık Fikir ve Aktüalite Dergisi*, C.4, S.17, Tosya, s.30.
- . (1993). “Bağa Girerken”, *Tosya Aylık Fikir ve Aktüalite Dergisi*, C.3, S.14, Tosya, s.22.

- . (1994). “Elma Toplarken”, *Tosya Aylık Fikir ve Aktüalite Dergisi*, C.4, S.19, Tosya, s.22.
- . (1994). “Okullar Açılırken”, *Tosya Aylık Fikir ve Aktüalite Dergisi*, C.4, S.18, Tosya, s.30.
- . (1993). “Pazarda”, *Tosya Aylık Fikir ve Aktüalite Dergisi*, C.3, S.14, Tosya, s.26.
- . (1993). “Yordurucu”, *Tosya Aylık Fikir ve Aktüalite Dergisi*, C.3, S.13, Tosya, s.27.
- Korkmaz, Zeynep. (1962). *Türkçede Eklerin Kullanılış Şekilleri ve Ek Kalıplaşması Olayları*, TTK Basımevi, Ankara.
- . (1953). “Batı Anadolu Ağızlarında Asli Vokal Uzunlukları Hakkında”, *TDAY Belleten*, TDK Yayınları, Ankara, 197-203.
- . (1961). “Türkçede ok/ök Kuvvetlendirme Edatı Üzerine”, *TDAY Belleten*, TDK Yayınları, Ankara, s.13.
- . (1961). “uçun/üçün/için vb. Çekim Edatları Üzerine”, *TDAY Belleten*, TDK Yayınları, Ankara, s.31-35.
- . (1964). “Bartın ve Yöresi Ağızları Üzerine”, *Türkoloji Dergisi*, Cilt I, s.103-1041.
- . (1964). “Eski Anadolu Türkçesindeki –van/ -ven, -vuz/-vüz Kişi ve Bildirme Eklerinin Anadolu Ağızlarındaki Kalıntıları”, *TDAY Belleten*, TDK Yayınları, Ankara, s.43-65.
- . (1965). “Bartın ve Yöresi Ağızlarındaki Lehçe Tabakalaşması”, *Türkoloji Dergisi*, Cilt II, s.265.
- . (1971). “Anadolu Ağızlarının Etnik Yapı İle İlişkisi Sorunu”, *TDAY Belleten*, TDK Yayınları, Ankara, s.21-23.
- . (1972). “Eski Türkçedeki Oğuzca Belirtiler”, *I.Türk Dili Bilimsel Kurultay Bildirileri*, s.433-446.
- . (1984). “Türkçede -ön Zarf-Fiil Eki ile –pan/-pen Eki ve Türemeleri”, *TDAY Belleten*, TDK Yayınları, Ankara, s.155-165.
- . (1994). *Nevşehir ve Yöresi Ağızları*, TDK Yayınları, Ankara.
- . (1994). *Bartın ve Yöresi Ağızları*, TDK Yayınları, Ankara.
- . (1994). *Güney-Batı Anadolu Ağızları Ses Bilgisi*, TDK Yayınları, Ankara.

- . (2003). *Türkiye Türkçesi Şekil Bilgisi*, TDK Yayınları, Ankara.
- . (2007). *Gramer Terimleri Sözlüğü*, TDK Yayınları, Ankara.
- Kökten, İ.Kılıç. (1944). “Orta, Doğu ve Kuzey Anadolu’da Yapılan Tarih Öncesi Araştırmaları” *TTK Belleten*, s.659-680.
- Köstem, Cezmi. (1963). *Kastamonu Ağzı*, (Ankara Üniversitesi DTCTF, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Basılmamış Lisans Tezi), Ankara.
- Küçükkasap, Talat. (1963). *Tosya Ağzı*, (Ankara Üniversitesi DTCTF, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Basılmamış Lisans Tezi), Ankara.
- Küçükkahveci, İsmail. (1992). “Dım Dım”, *Tosya Aylık Fikir ve Aktüalite Dergisi*, C.3, S.11, s.22-23.
- . (1993). “Gale Gavgası”, *Tosya Düşünce ve Kültür Dergisi*, C.3, S.12, s.18-19.
- . (1992). “Gurban Bayramı”, *Tosya Aylık Fikir ve Aktüalite Dergisi*, C.3, S.9, s.26-27.
- . (1991). “Hergele”, *Tosya Aylık Fikir ve Aktüalite Dergisi*, C.2, S.5, s.24.
- . (1991). “Vöv Vöv Yir!..”, *Tosya Aylık Fikir ve Aktüalite Dergisi*, C.2, S.7, s.23.
- Lewis, Geoffrey. (1967). *Turkish Grammar*, Oxford University Press, London.
- Lee, Yong-Song. (2004). *Türk Dillerinde Sontakılar*, (Yayımlayan: Mehmet Ölmez), Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi, İstanbul
- Mısırlı, Nilüfer. (1994). “Tosya’da Ramazan”, *Tosya Aylık Fikir ve Aktüalite Dergisi*, C.4, S.16, s.24.
- Muzaffer, M. (1933). “Kastamonu’dan Derlenmiş Kelimeler”, *Halk Bilgisi Haberleri* II/19, s.149-152.
- Olçay, Selahattin. (1995). *Doğu Trakya Yerli Ağzı*, TDK Yayınları, Ankara.
- Ozanoğlu, İhsan. (1952). *Kastamonu Kütüğü*, Şirketi Mürettibiye Basımevi, İstanbul.
- . (1958). *Turistik Kastamonu*, Doğrusöz Matbaası, Kastamonu.
- Öner, Mustafa. (1998). *Bugünkü Kıpçak Türkçesi*, TDK Yayınları, Ankara.
- Özcan, Özden. (1975). *Kastamonu Ağzından Derlemeler ve Dil Özellikleri*, (İstanbul Üniversitesi, FEF, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Basılmamış Lisans Tezi), İstanbul.
- Özçelik, Sadettin. (1997). *Urfa Merkez Ağzı*, TDK Yayınları, Ankara.

- Özdemir, Ebru. (2005). *Çatalzeytin İlçesi Ağız Derlemesi*, (Trakya Üniversitesi, FEF, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Basılmamış Lisans Tezi), Edirne.
- Özkan, Fatma. (1997). *Osmaniye Tatar Ağzı*, TDK Yayınları, Ankara.
- Özkan, Nevzat. (1996). *Gagavuz Türkçesi Grameri*, TDK Yayınları, Ankara.
- Özönder, F. Sema. (2001). “Türkçe Enklitik Edatlar Üzerine: çl/çU”, *Kök Araştırmalar*, C.III, s.75-86.
- Öztürk, A.Erdoğan. (2005). “Kastamonu Ağzındaki Yabancı Kelimeler Üzerine Bir İnceleme”, *II. Kastamonu Kültür Sempozyumu Bildirileri*, Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, Ankara, s.265-269.
- Pröhle, Wilhelm. (1991). *Karaçay Lehçesi Sözlüğü*, (Çeviren: Kemal Aytaç), Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Sağır, Mukim. (1995). *Erzincan ve Yöresi Ağızları*, TDK Yayınları, Ankara.
- . (1995). “Anadolu Ağızlarında Ünlüler”, *TDAY Belleten*, TDK Yay., Ankara, s.377-390.
- . (1995). “Anadolu Ağızlarında Ünsüzler”, *TDAY Belleten*, TDK Yay., Ankara, s.391-409.
- Sevortyan, Yervand V. (1972). “Türk Dillerinde Kelime Başındaki Ünsüzlerin Düşmesi”, *Bilimsel Bildiriler 1972*, Ankara.
- Sezer, Önder. (2007). “Türkiye Türkçesi Ağızlarında Zarf-Fiiller”, *I. Uluslararası Türk Dünyası Kültür Kurultayı Bildiri Kitabı*, C:IV, Lazer Ofset, Ankara: s.1875-1904.
- Sümer, Faruk. (1980). *Oğuzlar*, Ana Yayınları. İstanbul.
- Şahingöz, Mehmet. (1988). “Millî Mücadelede Kastamonu”, *Türk Tarihinde ve Kültüründe Kastamonu Tebliğler*, s.133-143.
- Şanlı, Cevdet. (1996). “Kırklareli Ağızlarında Ses Olayları”, *TDAY-Belleten*, TDK Yayınları, Ankara.
- Şenel, Süleyman. (1988). “Cide'de Gelin Savu (Sagu)su”, *Kubbealtı Akademi Mecmuası*, S.1, s.63-68.
- . (2005). “Pertev Naili Boratav'ın Nasreddin Hoca kitabında Yeralan İki Fıkranın Safranbolu ve Taşköprü'de Halk Ağzından Derlenen Benzerleri”, *Nasreddin Hoca Kitabı* (Hazırlayan: M. Sabri Koz), İstanbul Kitabevi, s.335-344.

- . (1984). “Taşköprü’de Derlenen Yöresel Sözcükler”, *Türk Folkloru*, C.6, S.63, s. 29-31.
- . (2002). *Musikili Arzu - Kamber Hikâyesi (Taşköprü Ağzı)*, Milenyum Yayınları, İstanbul.
- Talat, Emine. (1930). “Kastamonu’da Doğum ve Doğum Âdetleri”, *Halkbilgisi Haberleri*, S.4, s.3-5.
- Tan, Nail. (2008). *Kastamonu Evleriyle İlgili Bazı Gelenek, Görenek ve Halk İnanmaları*, Kültür Ajans Yayınları, Ankara.
- Tanay, Bilsel. (1969). *A. Caferoğlu’nun Kastamonu, Çankırı, Çorum, Amasya ve Niğde Ağızları Üzerine İnceleme*, (Ankara Üniversitesi DTCF, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Basılmamış Lisans Tezi), Ankara.
- Tekin, Talat. (1995). *Türk Dillerinde Birincil Uzun Ünlüler*, Simurg Yayınları, Ankara.
- . (2003). *Orhon Türkçesi Grameri*, (Yayımlayan: Mehmet Ölmez), Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi, İstanbul.
- Tepeli, Yusuf – Garipler, Cafer vd. (2009). *Türk Dili*, Lisans Yayınları, İstanbul.
- Tietze, Andreas. (1999). *Anadolu Türkçesindeki Yunanca, İslavca, Arapça ve Farsça Ödünçlemeler Sözlüğü* (Derleyen: Mehmet Ölmez), Simurg Yayınları, İstanbul.
- Kâmil Tiken. (2000). “Eski Anadolu Türkçesinde Edatlarla Kurulan Zarf-Fiillerin İfade ve İşlevleri”, *TDAY-Belleten* 1997, s.397-428.
- . (2003). “Türkiye Türkçesinde Basit ve Birleşik Zarf-Fiillerin İfade ve İşlevleri”, *TDAY-Belleten* 1999, C:I-II, S.42, s.281-364.
- . (2004). *Eski Türkiye Türkçesinde Edatlar, Bağlaçlar, Ünlemler ve Zarf Fiiller*, TDK Yayınları, Ankara.
- Timurtaş, Faruk Kadri. (1981). *Eski Türkiye Türkçesi*, İÜ Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul.
- Tor, Gülseren. (2011). “Anadolu Ağızlarında ‘arı’ İlgeci ve ‘açarı’ Yön Belirtecinin Kullanımı”, *III. Uluslararası Türkiyat Araştırmaları Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Hacettepe Üniversitesi Basımevi, Ankara, s.837-858.
- Tosunoğlu, Ayşe. (1993). *Tapu Tahrir Defterlerine Göre XVI. Yüzyılda Kastamonu Sancağı*, (İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış

Doktora Tezi), İstanbul.

Turan, Refik. (1988). “Selçuklular Döneminde Kastamonu”, *Türk Tarihinde ve Kültüründe Kastamonu Tebliğler*, s.1-6.

----- . (2000). “Kastamonu’nun Türkler Tarafından Fethi ve İskânı”, *I. Kastamonu Kültür Sempozyumu Bildirileri*, s.1-2.

Turan, Osman. (1971). *Selçuklular Zamanında Türkiye*, Turan Neşriyat Yurdu, İstanbul.

Türk, Vahit. (2009). *Bahru’l-Hakayık*, TDK Yayınları, Ankara.

Türk, Vahit-Doğan, Şaban-Şerifoğlu, Yasin. (2011). *Eski Anadolu Türkçesi Dersleri*, Kesit Yayınları, İstanbul.

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı. (1937). *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu Karakoyunlu Devletleri*, TTK Yayınları, Ankara.

Ünal, Ali. (1975). *Çatalzeytin Hacireis Köyünden Derlemeler ve Dil Özellikleri*, (İstanbul Üniversitesi, FEF, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Basılmamış Lisans Tezi), İstanbul.

Üstüner, Ahad. (2000). *Anadolu Ağızlarında Sıfat-Fiil Ekleri*, TDK Yayınları, Ankara.

----- . (2000). “Türkçedeki +-A Pekiştirme Ekinin Türkiye Türkçesi Ağızlarında Kullanılışı”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C:10, S:1, s.189-206.

Yakupoğlu, Cevdet. (2009). *Kuzeybatı Anadolu’nun Sosyo-Ekonomik Tarihi (Kastamonu-Sinop-Çankırı-Bolu XIII-XV. Yüzyıllar)*, Gazi Kitabevi, Ankara.

Yaman, Talat. Mümtaz. (1935). *Kastamonu’da Toplanmış Maniler*, Kastamonu.

----- . (1931). “Kastamonu’da Çocuk Oyunlarında Sayılar”, *Halkbilgisi Haberleri*, S.19, s.157-160.

----- . (1930). “Kastamonu’da Çocuklara ve Çocukluğa Müteallik Âdet ve İtikatlar”, *Halkbilgisi Haberleri*, S. 4, s.51-53.

----- . (1935). “Kastamonu’da Halk İnanmaları”, *Halkbilgisi Haberleri*, S.34, s.283-289.

----- . (1930). “Kastamonu’da Keklik, Katır, Yemişen Ağacına Dair Halk İtikatları”, *Halkbilgisi Haberleri*, S.10, s.161.

----- . (1933). “Kastamonu Köylerinde Kullanılan Eve, Tarlaya, Eşyaya Ait Sözler”, *Halk Bilgisi Haberleri*, X/21-22, s.185-188.

- Yaman, Talat Mümtaz. (1935). *Kastamonu Tarihi I (15.Asrın Sonlarına Kadar)*, Kastamonu Halkevi Yayınları, Kastamonu.
- Yazar, İlyas. (2003). “Araç Yöresi Manileri”, *II. Kastamonu Kültür Sempozyumu Bildirileri*, Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, Ankara, s.317-321.
- Yıldırım, Faruk. (2006). *Adana ve Osmaniye İlleri Ağızları I-II*, TDK Yayınları, Ankara.
- Yıldız, Naciye. (2001). “Kastamonu'nun İlçesi Abana'da Halk Kültürü”, *Erdem*, Eylül Sayısı, s.551-567.
- Yılmaz, Ali. (1974). *Taşköprü Ağzının Fonetik ve Morfolojik Tetkiki*, (İstanbul Üniversitesi, FEF Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Basılmamış Lisans Tezi), İstanbul.
- Yılmaz, Mehmet. S. (2004). *Kastamonu'da Nevruz*, Beril Ajans, Ankara.
- Yücel, Yaşar. (1991). *Anadolu Beylikleri Hakkında Araştırmalar I-II*, TTK Yayınları, Ankara.
- Zeki, Bedros. (2009). *Ermeniceden Türkçeye Mükemmel Lügat*, TDK Yayınları, Ankara.
- Zeki, M. (1934). “Anadolu'da Derlenmiş Kelime ve Ulamalar”, *Halk Bilgisi Haberleri*, IV/44, s.175-176.
- Zengin, Ahmet Yaşar. (2008). *Düğünleriyle Türküleriyle Manileriyle Kastamonu*, Ilgaz Yayınları, İstanbul.
- Zülfikar, Hamza. (1996). “Yabancı Kökenli Kelimelerde Uzun Ünlü Aşınması”, *Prof. Dr. Zeynep Korkmaz'a Armağan (Türk Kültürü Araştırmaları Dergisi, XXXII/1-2)*, Ankara, s.393-402.

İNTERNET KAYNAKLARI

<http://www.asagikayikoyu.net/index.php?sayfa=a> (Erişim tarihi: 23.03.2009)

<http://www.azdavay.com/include/uyelik1.asp?sid=791067872&kelebekasp=sozluk>
(Erişim tarihi: 09.01.2009)

<http://www.boyran.com/inebolu/default.asp?PG=107> (Erişim tarihi: 09.01.2009)

http://www.kastamonu.gov.tr/sayfa_goster.asp?h_id=156&tur=altkat (Erişim Tarihi: 27.04.2008)

http://www.kastamonur.com/index.php?option=com_content&view=article&id=659:eyh-galibten-kastamonu-azyla-gazel-mnuri-bingoel&catid=4:kastamonu-yazlar&Itemid=10 (Erişim tarihi: 25.04.2012)

<http://sayhadergi.com/498/seyh-galib-ve-zugurtluk-gazeli> (Erişim tarihi: 10.02.2012)

<http://site.mynet.com/ersizlerdere/yazilar/id3.htm> (Erişim tarihi: 08.01.2009)

<http://www.taskopruhem.com/sozcuk.html> (Erişim tarihi: 08.01.2009)

<http://tdkterim.gov.tr/ttas/> (Erişim Tarihi: 06.02.2012)

<http://www.tosyam.com / ahmet – orhan – sari / tosy – ve – yoresinde – kullanılan – kelimeler – ve – deyimler .html> (Erişim tarihi: 08.01.2009)

http://www.tosya.gen.tr/index.php?option=com_smf&Itemid=27&topic=1837.0
(Erişim tarihi: 08.01.2009)

<http://tr.wikipedia.org/wiki/Eflani> (Erişim tarihi: 17.06.2011)